

A silhouette of a parachute against a sunset sky. The parachute is at the top, with many lines extending down to a person's silhouette at the bottom. The sky transitions from dark purple at the top to bright orange at the bottom.

WayScience

IV Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція

«Сучасний рух науки»

WayScience

IV Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція

«Сучасний рух науки»

Редакція Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience»

Матеріали подані в авторській редакції. Редакція журналу не несе відповідальності за зміст тез доповіді та може не поділяти думку автора.

Сучасний рух науки: тези доп. IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6-7 грудня 2018 р. – Дніпро, 2018. – 1602 с.

IV міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний рух науки» присвячена головній місії Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience» – прокласти шлях розвитку сучасної науки від ідеї до результату.

Тематика конференцій охоплює всі розділи Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience», а саме:

- державне управління;
- філософські науки;
- економічні науки;
- історичні науки;
- юридичні науки;
- сільськогосподарські науки;
- географічні науки;
- педагогічні науки;
- психологічні науки;
- соціологічні науки;
- політичні науки;
- інші професійні науки.

ПЕРСПЕКТИВНІ РІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СИСТЕМИ РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ ТРОЛЕЙБУСІВ

Агарков Іван Валентинович

аспірант кафедри Електричного транспорту Харківського національного
університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Для підвищення ефективності роботи тролейбуса використовуються сучасні науково-технічні рішення, які сприяють створенню елементів, що відповідають технічним стандартам[1,3].

Одним із технічних напрямлень є удосконалення системи рульового керування тролейбуса, від конструкції якого залежать компоувальні рішення. Тому основними вимогами щодо рульового керування тролейбусу є:

- мінімальне зусилля водія на рульовому колесі;
- мінімальний люфт (свобода ходу) рульового колеса, необхідний для стійкого руху екіпажу на прямих ділянках шляху з високою швидкістю;
- мінімальний вплив на стабілізацію керованих коліс;
- мінімальна передача на рульове колесо ударів від коліс при русі по нерівностям;
- кінематика повороту без проковзування коліс;
- загальні вимоги надійності, працездатності, ремонтпридатності, мінімальної ваги.

На основі показаних вимог визначені:

- мета роботи, яка полягає в розробці рульового керування підвищеної енергоефективності на базі тролейбуса типу ЛАЗ-Е183;
- об'єкт досліджень є конструкції підсилювачів систем рульового керування тролейбусів;
- предмет дослідження є процеси та характеристики, що впливають на енергоефективність роботи систем рульового керування та спрощення конструкції.

Актуальність теми роботи обумовлена доцільністю розробки та створенню рульового керування тролейбуса, яке має високу енергоефективність і просту конструкцію в порівнянні з традиційною.

Проблема зменшення фізичного навантаження для водіїв при керуванні транспортними засобами виникла ще з появою вантажних та пасажирських перевезень на безрейковому транспорті[1,2].

Найбільш сучасним технічним рішенням є гідравлічна система рульового керування транспортного засобу, вигляд якого та основні елементи показано на рис. 1.

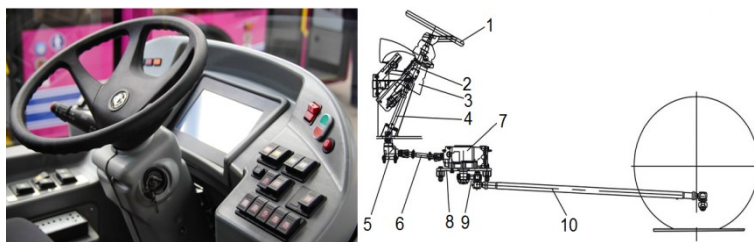

Рис.1. Загальний вид панелі рульового керування та основні елементи:

1 – рульове колесо; 2 – рульова колонка; 3 – кожух рульової колонки; 4 – карданний вал рульової колонки; 5 – кутовий редуктор; 6 – карданний вал рульового механізму; 7 – рульовий механізм з вмонтованим гідропідсилювачем; 8 – кронштейн; 9 – сошка; 10 – поздовжня тяга.

Недоліками конструкції системи рульового керування тролейбуса з гідравлічним підсилювачем є:

- неможливість тримати рульове колесо в крайньому положенні більше п'яти секунд, інакше відбудеться перегрів масла в системі, що призводить до поломки;

- необхідність частішого обслуговування: заміна рідини, слідкування за рівнем масла в системі, перевірка стану приводів, цілісність шлангів і насоса підсилювача;

- робота насоса гідропідсилювача безпосередньо пов'язана з двигуном, тому насос постійно відбирає у мотора частину потужності, яка при прямолінійному русі, коли гідропідсилювач не задіяний, витрачається даремно;

- неможливість налаштувати режими роботи механізму в залежності від умов руху.

В рамках даної роботи презентується науково-технічне рішення, яке сприяє підвищенню економічної ефективності і спрощенню конструкції рульового керування тролейбуса за рахунок використання принципів рульового керування автомобілів сучасних конструкцій.

Аналізуючи принципи роботи підсилювачів рульового керування визначено, що найбільш розповсюдженою є конструкція з рейковим гідروпідсилювачем (ГПР). Використання такої конструкції призводить до полегшення роботи рук водія при паркувальних маневрах, коли доводиться здійснювати багато обертів керма при максимальному зусиллі.

З урахуванням аналізу проблем, вимог щодо рульового керування тролейбусів та сучасних автомобільних систем пропонується інноваційне рішення підвищення енергоефективності роботи рульових систем тролейбусів за рахунок використання принципу дії електропідсилювачів автомобілів з електродвигунами з ротором, що котиться.

Таке рішення має ряд переваг, а саме:

- простоту конструкції, і, як наслідок, обслуговування. Електропідсилювач не має рідини, шлангів, насоса, та інших елементів, які потребують періодичного огляду і обслуговування.

- електропідсилювач має більш компактну конструкцію, ніж гідропідсилювач, не займає багато місця у під кузовному просторі;

- електропідсилювач економить енерговитрати, тому що його мотор, на відміну від насоса гідропідсилювача, починає працювати тільки при повороті керма;

- через електронний блок керування можна налаштувати режими роботи електропідсилювача в залежності від умов, в яких експлуатується транспортний засіб;

- рульове колесо з електропідсилювачем можна тривалий час тримати в крайньому положенні;

- застосування електродвигуна з ротором, що котиться дає можливість при поворотах керма реалізувати великі крутні моменти і відповідно достатні зусилля для повороту керованих коліс при цьому можливо мінімізувати споживання електроенергії бортової мережі.

Висновки. 1. Проведено аналіз технічних рішень роботи систем рульового керування транспортних засобів, визначені їх переваги та недоліки.

2. Обґрунтовані результати пошуку вирішення проблем підсилювачів рульового керування і визначені шляхи подальших досліджень.

3. За рахунок використання принципу дії систем рульового керування автомобілів визначені ефективні рішення збільшення параметрів енергоефективності рульового приводу шляхом застосування електродвигуна з ротором, що котиться.

Список літератури:

1. Богодистый П.А. Троллейбусы Украины / П.А. Богодистый, Л.В. Збарский, А.Ю. Палант // Харьков : Золотые страницы, 2017. – 480 с.

2. Келлер А.В. Принципы и методы распределения мощности между ведущими колесами полноприводных армейских автомобилей: монография / А.В. Келлер, И.А. Мурог. Челябинск: Изд. ЧВВАКИУ, 2009. - 218 с.

3. Ноепке, Е., Breuer, S. Nutzfahrzeugtechnik ATZ/VNZ - Fachbuch, Vieweg + Teubner, 2008.

4. Isermann, R. Fahrdynamik-Regelung: Modellbildung, Fahrerassistenzsysteme, Mechatronik ATZ/VNZ - Fachbuch Vieweg + Teubner, 2006.

5. Бертинов А. И. Электрические двигатели с катящимся ротором [Текст] / Бертинов А.И., Варлей В.В. // Издательство «Энергия», г. Москва. 1969.–200 с.

6. Слепцов М.А. Основы электрического транспорта / М.А. Слепцов и др. // М.: Транспорт, 2006.

7. Скуріхін І.Л. Один з шляхів|колій,доріг| підвищення керованості тролейбуса / І.Л. Скуріхін, В.І. Скуріхін, Д.В. Бондарєв // Сборник «Коммунальное хозяйство городов». Харьков, 2013. – Харків: ХНАМГ, 2012.

8. Скуріхін В.І., Удосконалення рульового приводу тролейбуса ЗіУ-9 / В.І. Скуріхін. // XXXVI научно-технічна конференція преподавателей, аспирантов и сотрудников Харьковской национальной академии городского хозяйства. Ч.2 / – Х: ХНАМГ, 2012 р.- С. 69

9. Наний В.В., Аспекти проектування і випробування двигателів с катящимся ротором/В.В. Наний, А.Г. Мирошніченк, В.Д. Юхимчук, А.А. Дунев, А.М. Масленников, А.В. Егоров, Д.В. Потоцкий // Вісник НТУ «ХП». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Проблеми удосконалення електричних машин і апаратів. Теорія і практика. – Харків: НТУ «ХП». – 2010. – №55. – с. 84-88.

10. Наний В.В., Сравнение конструкций двигателей с катящимся ротором / В.В. Наний, А.А. Дунев, Н.Я. Петренко, А.М. Масленников // II Університетська науково-практична студентська конференція магістрантів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», (Харків, 25-27 березня 2008 р.). – Харків : НТУ «ХП». – 2008. – Том 2. – С. 57 – 58.

ПОГЛЯД НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ПРАЦЮ ВАСИЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА СУХОМЛИНСЬКОГО

Андрєєва І.Ю.

м. Бердянськ, Бердянський державний педагогічний університет. Студентка

“Інженером можна стати за п’ять років, учитись на людину треба все життя” – автор всім відомої фрази Василь Сухомлинський за своє життя не дав жодного інтерв’ю. Василь Олександрович, засновник новаторської гуманістичної педагогіки, написав понад 600 наукових педагогічних праць, серед яких – “Серце віддаю дітям”, “Сто порад учителеві”, “Як виховати справжню людину”. Основою концепції

Сухомлинського є повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір. Ця ідея є особливо актуальною в умовах реформування освіти.

«Нова українська школа — це школа для життя у ХХІ столітті. Ви бачите, як змінюються технології, як розвивається суспільство, зараз ми не можемо точно знати, з якими викликами зустрінуться діти, які зараз навчаються у школі. Тому ми хочемо перейти від школи, яка напихає дітей знаннями, які дуже швидко застарівають, до школи, яка вчить знання використовувати» «У школі, — зазначав Василь Олександрович, — навчають не тільки читати, писати, рахувати, мислити, пізнавати світ, багатства науки й мистецтва. У школі учать жити»

Ідеї Вчителя випереджали час, він втілював їх в освітній процес Павлівської школи, керівником якої він був багато років. Він створив реальний проект Школи Радості в тоталітарній державі та продемонстрував зразки педагогічної мудрості, що має велике значення не лише для вітчизняної педагогіки, а й для світової гуманітарної думки загалом. Але слід зазначити, що діяльність Василя Сухомлинського відбувалася не в найсприятливіших для творчості умовах: в умовах лицемірства, ханжества, морального розладу керівних структур, влади ідеології, що охопила і культуру, і науку. Василю Олександровичу доводилося враховувати ідеологічні керівні установки, відповідати на напади ретроградів від педагогіки, малоосвічених, але активних захисників «чистоти» радянської педагогіки, теорії комуністичного виховання, в рамки якої не завжди вкладались його думки і справи. Усе це доповнювалось безкінечними виснажливими розмовами з видавцями і редакторами, поясненнями, переконаннями та ін. І тільки в період незалежності його ідеї, які відповідають загальноцивілізаційним тенденціям розвитку, що дедалі більше утверджуються і в Україні, стали реально впроваджуватись в освітній процес.

Ці ідеї незаперечно утвердилися у філософії освіти і педагогіці періоду незалежності нашої країни й нині становлять стрижень реформаторських процесів освітньої сфери. Ключова реформа Міністерства освіти і науки

України, яку назвали Новою українською школою (НУШ), ґрунтується на провідній ідеї всього теоретичного доробку Василя Сухомлинського, утіленого у практику Павлівської школи: розвитку особистості шляхом впровадження особистісного підходу до організації навчання і виховання. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Це школа, в якій прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. В. Сухомлинський один з перших у світовій педагогіці звертається до принципу наступності у процесі формування компетентності «учити – вчитися», саме цим підтверджуючи її надпредметність та життєву значущість.

Василь Олександрович казав, що «ось тут і виникає розрив між початковими класами і дальшими ступенями навчання. У початкових класах ми дуже боязко, несміливо даємо в руки дитині інструмент, без досконалого володіння яким неможливо уявити її інтелектуальне життя, її всебічний розвиток, а потім у середніх класах учителі вимагають, щоб інструмент цей у руках дитини діяв швидко і безвідмовно. Функція педагога Нової української школи полягає в його вмінні організувати компетентнісне навчання, забезпечити інтегрованість змісту(внутрішньопредметної і міжпредметної) на основі ключових компетентностей, не шляхом механічного об'єднання предметів, а наближення змісту освіти до сенситивних періодів навчання, особливостей сприймання нової інформації тощо. Компетентнісний підхід – це місток, що поєднує школу з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною життя, здатний забезпечити життєвий успіх у суспільстві знань.

У сучасній гуманістичній концепції В. Сухомлинського ми приймаємо ідею милосердного й дбайливого ставлення до дітей та молоді, позбавлених можливості жити повноцінно через порушення фізичного й психічного розвитку, втрату сім'ї. Нині розвиток спеціальної освіти іде шляхом інклюзивної освіти, спрямованим на забезпечення якісної освіти, методико-соціальної реабілітації, інтеграції у суспільство дітей, які потребують особливої

уваги від суспільства, як рівних серед рівних. Адже за тим, як ставиться суспільство до таких дітей, оцінюють у світі його демократизм. На ключових ідеях видатного українського педагога ґрунтовано найсучаснішу концепцію «Нова українська школа». Процес застосування спадщини Василя Сухомлинського поширюється й поглиблюється. Маючи такі основи в педагогіці, які представлені ім'ям і творчістю Василя Сухомлинського, ми зможемо підняти нашу Українську державу на той рівень розвитку, якого заслуговує наш трудолюбивий, мудрий і освічений народ.

Список літератури:

1. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. — К.: Рад.школа, 1972. — 244 с.
2. Педагогічна діяльність і погляди В.О.Сухомлинського. URL: https://lubbook.org/book_228_glava_42_5._Pedagogichna_dijalnist_.html
3. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
4. Творчість В.О.Сухомлинського та Нова українська школа <https://www.slideshare.net/ArsenHrebeniuk/ss-86811454>

РОЛЬ ISOTYPE У СТАНОВЛЕННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНФОГРАФІКИ

Андрусин Х. І.

Магістранка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Навчально – науковий Інститут мистецтв

Тел. (066) 644 7968

andrusushyn2014@gmail.com

Історія інфографіки не вивчена до кінця, тому важливо дослідити основні джерела її становлення. ХІХ століття можна вважати «золотим віком» для розвитку та поширення схем, таблиць, діаграм тощо, але вже на початку ХХ

століття візуалізація припинила бути настільки цікавою. Ілюстраціями для важливої інформації знову стали звичайні малюнки. Допоки винахід ISOTYPE (International System of Typographic Picture Education, українською — «Міжнародна система типографічного й зображального навчання») знову не змінив хід історії у цій галузі. ISOTYPE — графічна мова, котра являє собою систему піктограм, як варіанту міжнародної візуальної мови, зрозумілої людям незалежно від їх статі, віку, освіти та соціального становища.

Створив ISOTYPE у 1925 році австрійський філософ та соціолог Отто Нейрат. Також, він був першим директором новоствореного «Соціально-економічного музею у Відні» (Gesellschafts und Wirtschafts museum in Wien) [3]. Спочатку інноваційна мова носила назву «Віденський метод зображальної статистики». Даний метод полягав у використанні послідовно повторюваних стандартизованих графічних символів для оформлення інформації соціально-наукового напрямку. Інструментами графічної мови стали різноманітні діаграми, які в залежності від даних, що висвітлювалися, могли варіюватися. Соціально-економічний музей визначив фундаментальну мету: показати людям статистику у графічній формі, котра була б зрозумілою будь-кому незалежно від статі, віку, соціального статусу, розумових здібностей тощо. Було важливо, щоб дитині та дорослому ці діаграми й таблиці були зрозумілими та легкими для сприйняття [4]. Отто Нейрат твердив, що такий різновид візуальної мови буде дуже корисним та користуватиметься попитом. Він запевняв, що будь-яка людина, опинившись в чужій країні без знання мови зможе легко знайти місце продажу квитків на вокзалі чи в порту, залишити свій багаж, знайде поштове відділення та телефонну будку за допомогою графічних позначок, котрі розміщуватимуться поруч незрозумілих слів. «Слова розмежують, тоді ж як піктограми будують зв'язки» — твердив Нейрат [5]. Завдяки мережі відділень, діяльність Нейрата поширилася на інші країни: Нідерланди, Великобританію, СРСР, США тощо [4]. Згодом відбувся прихід до влади нацистів, котрі жорстоко переслідували інакодумців та творчу еліту, тому більшість працівників соціально-економічного музею були змушені втекти. Філію

інституту ISOTYPE Отто Нейрат та його дружина Марі Рейдемейстер змогли відкрити в Оксфорді, де ніщо не заважало їм продовжувати роботу. Фундамент графічної мови — перетворення числових даних та їх кореляцій в різноманітні діаграми й таблиці з широким використанням піктограм — спрощених зображень людей, тварин чи будь-яких інших предметів, де виявляються лишень їх основні риси. Головним завданням було показати інформацію просто та зрозуміло, виявити взаємозв'язки між зображеними предметами. У 1929 році опубліковано «Кольоровий світ» («Die bunte Welt») — першу книгу графіків, котру спроектували на базі Віденського методу, тут широко застосовується колір. Видання містить 100 діаграм, де описано візуальною мовою умови праці, демографічне різноманіття країн, сфери взаємин між державами, а також показано зростання міст та їх демографічну структуру.

Книга повністю показує подвійну природу Віденського методу — матеріал може зрозуміти кожен. Хоч «Кольоровий світ» має підзаголовок — «багато фотографій для молоді», якість графіки та рівень складності діаграм і схем рівнозначні тим, котрі розробляють сьогодні для дорослої аудиторії. Працівники Музею стверджували, що такий дизайн ілюстрацій цікавий для дітей старшого віку, котрі за допомогою цих зображень збагатять світогляд і зацікавляться важливими життєвими питаннями. Незважаючи на деякі спрощення, у лаконічному текстовому наповненні книги розглядаються політичні та економічні питання, які були актуальними в середині ХХ століття. Книгу критикували за те, що вона ігнорує загальноприйняті правила інтерпретації світу, котрі панували на території Європи. Книга наочно показує всі держави й раси рівними. Вважалося, що це видання ставить під сумнів західний капіталізм.

Коли в команду прийшов Герд Арнцт — німецький художник, дизайнер та графік, стиль піктограм став набагато чіткішим, лаконічним та більш досконалим. На замовлення Нейрата він розробив «візуальний словник» з більш ніж 4000 символів, які постійно оновлювалися й доповнялися новими.

Художник твердо дотримувався поглядів, що ISOTYPE зрозумілий завдяки довершеній простоті. Символи миттєво впізнавані й не повинні містити жодних деталей, котрі б могли відволікати. Не тільки Арнц плідно працював над проектом, до роботи час від часу приєднувались імениті художники-графіки, типографи, як Петер Альма з Амстердама, Августин Тшінкель з Праги, студенти з Баухаузу. Ще один внесок в ISOTYPE вніс Ян Чихольд — відомий німецький та швейцарський типограф. Він запропонував використовувати в оформленні улюблений шрифт «Futura» [4].

Діяльність Нейрата і його команди простягалася далеко за межі Австрії. У 1931 році вони приїхали в Радянський Союз для допомоги у фаховій підготовці художників Всесоюзного інституту образотворчої статистики (ІЗОСТАТ), який звітував Центральному комітету комуністичної партії СРСР. Також, Арнц брав активну участь у розробках інфографік та ілюстрацій для Плану другої п'ятирічки, де мали демонструватися досягнення радянських військово-повітряних сил і розповідатися про будівництво першої лінії метро у Москві. Дизайнер вже тоді розумів, що реалізм в інформаційному дизайні не завжди доречний [2].

Новим етапом розвитку для Інституту ISOTYPE стали 1940-ві роки. Команда плідно співпрацювала з британським кінорежисером Полом Рота, котрий знімав документалістику. В його фільмах порушувалися теми, пов'язані з наукою, військовими діями та іншими соціальними сферами. Члени Інституту писали сценарії, створювали інфографіки, розкадровували фільм, керували процесами анімації та виконували іншу візуальну роботу. Одним з результатів спільної праці став короткометражний фільм, який випустили у 1945 році — «Друга світова війна у Британії» («Total war in Britain»). Там було використано новаторську техніку, котра надала сухій статистиці більше життєвої глибини й матеріальності, — об'єднали кадри кінохроніками з анімованими графіками щоб людям було простіше сприймати та ефективніше запам'ятовувати, не залежно від їх мови й культури. Левову частку роботи виконала дружина Отто — Марі, котра власноруч робила кожний кадр фільму та малювала зображення

гуашшю на папері, використовуючи лишень чорно-білу гаму відтінків. [4]

Також, у цей період почалася робота над ілюстраціями для дитячих видань. У багатьох малюнках Нейрата можна було розпізнати його дитячий досвід та спогади. Він переніс туди погляди на наочне використання освіти. Автор впевнено дотримувався думки, що зображення, які використовуються з навчальною метою для дітей, спонукають до пошуку, порівнянь і дають змогу робити власні підсумки.

Після смерті Отто, його дружина із колегами-однодумцями продовжила під своїм керівництвом розпочату роботу, між 1947 і кінцем 1960-х років, Інститут випустив велику кількість книг для дітей: «Візуальна історія людства» («Visual history of mankind»), «Чудеса сучасного світу» («Wonders of the modern world»), «Візуальна наука» («Visual science»), «Дивний світ природи» («The wonder world of nature») і «Вони жили подібно до цього» («They lived like this»). Дизайнер зробила величезний вклад у вищезгадані видання, там можна побачити її майстерність у здатності виявляти незвичні зв'язки між речами та ідеями, крім того, аналізувати, а потім синтезувати сукупність даних невеличкими шматками. Підхід Марі Рейдемейстер до створення графічної наочності — це перша злагоджена робота зі спеціалістами у різноманітних галузях. Малюнки показують інформацію з областей демографії, географії, антропології тощо. Також, автор консультувалася з дітьми, котрі власним прикладом показували, що їм зрозуміло, а що потрібно доопрацювати. Плоди цієї роботи зображені на розворотах книги й легко сприймаються молодого аудиторією [3].

Таким чином, ISOTYPE став одним з основоположників мистецтва інфографіки у Європі. Принципи створення діаграм та графічне рішення образу піктограм — важливий крок до створення візуальної мови, котра зрозуміла кожному. Ці принципи, у дещо зміненому вигляді, не втрачають актуальності й у наш час.

Список літератури:

1. Каїро Альберто. Функціональне мистецтво: вступ до інфографіки та візуалізації. Львів, 2017. 350 с.
2. Швед О. В. Інфографіка радянського періоду як культурний феномен. URL : http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/hum_i16_issue_36.pdf (дата звернення : 20.09.2018).
3. Isotype (picture language). URL : [https://en.wikipedia.org/wiki/Isotype_\(picture_language\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Isotype_(picture_language)) (дата звернення : 20.09.2018).
4. Kindel Eric and Walker Sue. Isotype revisited. URL : <http://isotyperevisited.org/2010/09/isotype-revisited.html> (дата звернення : 20.09.2018).
5. Neurath Otto. International Picture Language. URL : https://monoskop.org/images/e/ec/Neurath_Otto_International_Picture_Language.pdf (дата звернення : 14.09.2018).

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ХЕРСОНЩИНИ У ПЛОДООВОЧЕВІЙ ГАЛУЗІ

Антоненко А.Ю.

студентка ЕФ

Ковтун В.А.

к. с.-г. н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

За даними Державної фіскальної служби у Херсонській області, станом на 1 липня 2017 року в області налічувалося 53849 суб'єктів господарювання, віднесених до малого і середнього бізнесу. 99,6% з них є мікропідприємствами, тобто мають у штаті не більше 10 працівників. Разом з тим, податкові надходження від таких підприємств до бюджетів усіх рівнів склали 63,3% від загального обсягу. Відтак можна стверджувати, що малий і середній бізнес є

двигуном економіки області, відіграє важливу роль як у зайнятості, так і в реалізації товарів та послуг регіону.

Основними галузями, де працює більшість малих підприємств області, є сільське господарство та торгівля. На них припадає половина всіх зайнятих на малих підприємствах і понад три чверті від обсягу реалізованої малими підприємствами продукції.

Південь України завжди був лідером сільськогосподарського виробництва і має величезний потенціал для експорту якісних продуктів. Протягом останніх років відбувся поступовий розвиток плодоовочевої галузі Херсонщини, де задіяні в основному суб'єкти господарювання малого та середнього бізнесу. Плодоовочева галузь має серйозні проблеми при своєму становленні: це відсутність ринків збуту та перевиробництво продукції. Одна з причин – галузь не має дієвих профільних асоціацій, які б допомагали аграріям аналізувати і прогнозувати свою діяльність з таких питань: об'єми вирощувати плодово-овочевої продукції, ринки її реалізації та тенденції на ринках.

Питання попиту та пропозиції вищезазначеної продукції системно не розробляється, тому кожен підприємець вирощує овочі та фрукти на свій розсуд. Фермери, об'єднавшись у кооперативи зможуть: формувати товарні партії; відслідковувати якість продукції; розподіляти витрати, пов'язані зі збутом; інвестувати у спільні склади; збільшити потужності переробки та інше.

У 2017 році сильно знизився обсяг реалізація овочів. Раніше до 70% овочів купували АР Крим та Східна Україна. Минулого року фермери скоротили площі посівів під овочеві культури на 50%, але і за таких умов мали їх перевиробництво.

За статистикою перших двох кварталів 2018 року, експорт сільськогосподарської продукції України виріс на 24%. Цього року на ринки ЄС вдало продавалася слива, заморожена малина, яблука. Згідно з офіційними даними, в серпні цього року українські компанії відвантажили на експорт у 1,6 рази більше цієї продукції, ніж за аналогічний місяць 2017 року. Цим самим аграрії встановили черговий рекорд, повідомляють аналітики Української

плодоовочевої асоціації УПОА [1]. Також лідерські позиції по реалізації плодоовочевої продукції Херсонщини займає ожина, яка експортується за кордон та приносить досить великі прибутки [2].

Південний регіон України не завжди конкурентоспроможний щодо так званого борщового набору. Українські ціни і якість цибулі чи моркви часто не відповідають стандартам інших європейських країн. Однак у аграрних виробників, які вирощують овочеву та плодову продукцію, є інші ринки збуту цієї продукції, крім ЄС. Аграрії області давно працюють із країнами близького Сходу, Азії, Північної Африки і навіть США, реалізуючи консервацію чи іншу готову продукцію.

Спостерігаючи за світовими тенденціями останнього року, можна стверджувати, що кліматичні зміни у сусідніх країнах мотивують українців до нових можливостей. Головним завданням технологів та економістів є правильність їх використання. Можливо, деякі види плодоовочевої продукції, які вважалися стратегічними, такими не будуть, а сконцентрувати варто виробництво на інші види овочевих та плодових культур. Для стратегічного розвитку плодоовочевого спрямування вирощування культур необхідно уважно аналізувати терміни їх дозрівання, урожайність, попит та пропозицію ринку: в нашій країні та в країнах сусідів-конкурентів та країнах потенціальних імпортерів нашої продукції.

Українські фермери дедалі частіше прагнуть отримувати сертифікати міжнародних зразків, аби відповідати високим стандартам на ринку ЄС та інших країн. З 1 січня 2018 року українські переробні підприємства запровадили стандарти НАССР. Це система аналізу ризиків та контролю критичних точок, яка дозволяє виявити небезпеки у процесі виробництва та отримувати на виході якісну і безпечну продукцію. Так само підприємства проходять сертифікацію Global G.A.P.

За даними опитування АВСА (щорічне дослідження стану малого та середнього бізнесу) за 2016 рік 27% підприємців Херсонщини назвали державу ворогом бізнесу, а ще 57% – перешкодою. Однією з причин такої статистики є

відсутність у аграріїв відчуття захищеності. Останнім часом фермери скаржаться на рейдерські захоплення земель і врожаїв. Підприємці хотіли б бачити від держави захист приватної власності, тобто адекватну роботу судів і правоохоронних органів. Бізнесу необхідні постійні умови функціонування, стабільність в законодавстві та особливо у податковій системі. Фермери хотіли б бачити вигідні кредити та компенсацію в оплаті за воду і добрива.

Україна може виробляти велику кількість різноманітної аграрної продукції. Населення планети зростає, а отже, і попит на неї буде постійним.. Підприємці аграрного сектору України переважно продають сировину, а для того щоб продавати готовий продукт, бізнесу потрібна впевненість у майбутньому. Державі необхідно надати пріоритетність у підтримці бізнесу, за таких умов підприємці вкладатимуть кошти у довгострокові проекти, розширюватимуть виробництво, більше інвестуватимуть у нові технології [3]..

Список літератури:

1. <https://shotam.info/ukrayina-eksportovala-rekordniy-obsyag-zamorozhenoyi-malini-hto-kupuye/>
2. <http://skadnews.in.ua/main/6634-ozhinoviy-bznes-abo-vigdne-yagdnictvo-na-hersonschin-vdeo.html>
3. <http://nk-online.tv/potentsial-dlya-eksportu-velichezniy-pro-perspektivi-malogo-biznesu-pivdnya-ukrayini-u-plodoovocheviy-galuzi/>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ КРИВОРІЖЖЯ

Антонік В.І.

к.б.н, провідний н. с. науково – дослідного гірничорудного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет», м. Кривий Ріг.

Антонік І.П.

к.б.н, доц., Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг

В 2017 році в атмосферу Кривого Рогу стаціонарними джерелами було викинуто 323 тис. тон пило-газових забруднень, з яких 81% створює металургійний комбінат «АрселорМіттал - Кривий Ріг», 15-17% шахти і гірничо - збагачувальні комбінати (ГЗК), а решта - інші промислові підприємства [1]. Найпотужнішими джерелами пилу, що містить гематит, кварц, важкі метали, вихлопні гази гірничої техніки в місті є металургійний та коксохімічний заводи, кар'єри та полігони відходів видобутку і збагачення залізорудної сировини на ГЗК. Збагачувальні цехи ГЗК викидають в атмосферу разом з пилом ще й небезпечні гази, а саме: оксид та діоксид азоту і вуглецю, діоксид сірки, метан, фенол, формальдегід, аміак тощо. За даними Лисого А.Є. із співавт. (2007), після проведення вибуху у кар'єрі в продовж години в радіусі 1-1.5 км вміст пилу в повітрі перебільшує ГДК для населених пунктів в 15 – 20 разів; в продовж наступних 4 годин в радіусі 2-4 км із хмари пилу випадає 97 - 99% її часток (від 200 до 500 т) фракцією понад 5 мкм, а більш дрібні і найбільш шкідливі частки осідають в продовж 12 - 24 годин. На хвостосховищах при вітрі 4-9 м/с на дамбах обвалування концентрація пилу може коливатися від 32 до 600 мг/м³, а на відстані 3-3,5 км за факелом вітру концентрація може перебільшувати ГДК в 5 і більше разів [2]. В роботах С.Г. Ситало (2005), А.Є. Лисого, С.А. Риженко, І.П. Козярина (2007), А.М.Голишева з співавт. (2010) та інших чітко показано взаємозв'язок захворюваності населення з рівнем забруднення атмосфери Кривого Рогу, яка за більшістю нозологічних форм перевищує у 1,5 - 2 рази середньостатистичні дані по Україні. Особливо це стосується захворювань органів дихання, опорно – рухового апарату, кишково – шлункового тракту, вторинних імунодефіцитних та онкологічних захворювань [2,3,4].

Робота присвячена визначенню особливостей взаємного розміщення об'єктів виробництва Кривого Рогу та селітебних зон міста і приміських поселень, що є визначальним для впливу виробничих забруднень на стан екології та здоров'я людей.

Величезною проблемою для оптимізації безпеки життєдіяльності

населення Криворіжжя є вкрай нераціональне розміщення на території екологічно небезпечних промислових об'єктів та селітебних зон. Кривий Ріг, як єдине місто, утворювався шляхом об'єднання відокремлених робітничих поселень, які свого часу створювались навколо окремих рудників вздовж лінії покладів залізної руди, що простягається з півдня на північ на 126 км. Для наближення житла робітників до місця роботи, житлові поселення розміщувались поблизу виробничих об'єктів і поки обсяги видобутку залізної руди були не великими, а навколишнє середовище мало зруйноване - то це було прийнятним. Після будови металургійного, коксохімічного та цементного заводів, атмосфера Криворіжжя отримала потужні джерела забруднення пиломатеріалом та газівими викидами, але тенденція розміщувати житло робітників ближче до місця роботи продовжувалась. В результаті багато житлових зон на сьогодні з заходу оточені шахтами та шахтними кар'єрами, а на півдні примикають до промислової зони заводів. В 1950- 60-х роках у Кривбасі додалося 5 ГЗК з величезним кар'єрним господарством навколо кожного з них. Висока матеріалоемність технологій видобутку залізо - рудної сировини відкритим способом та її збагачення супроводжується значними обсягами відходів (до 4,5 тон на 1тону товарної продукції), для розміщення яких вилучаються сотні гектарів земель. Складування таких відходів у вигляді відвалів, гідровідвалів та хвостосховищ створило потужні джерела генерації пилу, а самі комплекси збагачення стали джерелами пило-газових викидів. І хоча територіально об'єкти ГЗК віддалені від центру міста, їх небезпечний вплив у повному обсязі дістається мешканцям приміських поселень та сусідніх сільських районів, поселення яких іноді знаходяться на відстані лише 500-600 м від техногенних об'єктів ГЗК.

Негативні наслідки техногенних руйнувань території, щільне розміщення небезпечних виробничих об'єктів та селітебних зон в межах Криворізько горегіону створюють значні ризики сталості екосистеми і зокрема фізичному здоров'ю населення. Масштаби враження зростають від того, що разом з прилеглими територіями Кривий Ріг утворює конурбацію, до складу якої

входить територія міста площею 43 тис. га з населенням 666,8 тис. осіб (2016 р.), а також десятки приміських сільських поселень з їх сільгоспугіддями, що збільшує ареал забруднення ще на 34 тис. га та доводить чисельність населення, що потерпає до 1010 000 осіб (2010 р.).

Для оцінки особливостей стану здоров'я приміського та сільського населення, потерпаючого від скупчення Криворізьких гірничорудних підприємств (ПАТ «Півден.ГЗК», Новокриворізького ГЗК ПАТ «АрселорМіттал- Кривий Ріг», ПАТ Інгулецький ГЗК), були обрані села північно - східної частини Широківського району. При переважаючому північному та східному вітрі (47,8% часу в продовж року) вказані села страждають від забруднення атмосфери пилом з відвалів, сухих полігонів та обваловувань хвостосховищ, а також від пило – газових викидів збагачувальних фабрик.

Показники захворюваності, як критерій стану здоров'я мешканців сільських поселень, досліджені за даними обліку хронічно хворих Широківським центром первинної медико – санітарної допомоги. Аналіз цих даних за період 2011 – 2015 рр. свідчить, що серед дітей в середньому за рік на кожну 1000 осіб 275 знаходиться під диспансерним наглядом, а серед захворювань переважають вроджені вади серця (частота 85,9 випадків-(вип.), порушення постави та хребта (122,3 вип.), анемія (67,7 вип.). Серед дорослого населення частота хронічних хвороб в середньому становить 394 випадки на 1000 мешканців, а спектр таких хвороб налічує до 20 нозологічних форм, серед яких переважають гіпертонічна хвороба (130 вип.), ішемічна хвороба серця (73,6 вип.), ендокринні захворювання (61,2 вип.) та хронічний бронхіт (30,4 вип.). Особливо треба відмітити дуже високу частоту онкологічних захворювань – 19,8 випадків на 1000 селян, тоді як для городян Кривого Рогу цей показник становить 3,95, а в середньому по Україні – 2,13. Цей факт, а також рівень, розповсюдженість та статево-вікові особливості загальної захворюваності серед селян, потребують глибокого вивчення.

Зроблено висновок, що на шляху до сталого соціально – економічного

розвитку Криворізького регіону треба перш за все свідомо переконати та зобов'язати всіх господарюючих суб'єктів гірничо – металургійного комплексу (ГМК) дотримуватись основної тези цієї концепції: екологія повинна переважати над економікою. Захистити фізичне здоров'я міського та сільського населення від екологічного лиха, породженого споживацьким відношенням власників об'єктів ГМК до стану навколишнього природного середовища можливо лише шляхом підвищення їх матеріальної відповідальності за повне дотримання екологічного законодавства.

Список літератури:

- 1 . Сайт Кривог Рогу.- Новости Кривой Рог LIFE, 17.05. 2018 р.
2. Лысый А.Е., Рыженко С.А., Козярин И.П., Мельниченко М.Г., Капшук В.Г. Экологические и гигиенические проблемы и пути оздоровления крупного промышленного региона. Монография.- Кривой Рог: Этюд-Сервис, 2007.- 428 с.
3. Ситало С.Г. Загрязнение окружающей среды Криворожского железорудного бассейна и его влияние на здоровье населения / С.Г. Ситало, Н.М. Паранько // Гигиена и санитария. – 2005. - №3. – С. 22-25.
4. Голышев А.М., Луговской С.П., Бондарчук О.М., Нестеренко О.В. Оценка экологического риска влияния шламохранилищ горно-обогатительных комбинатов на здоровье населения прилегающих территорий и рабочих этих предприятий //.- Разработка рудных месторождений, вып. 93, 2010. - С 55 – 60.

ОБГРУНТУВАННЯ КОНСТРУКЦІЇ ГРУНТОВОГО КУЛАЧКОВОГО КОТКА ДЛЯ УЩІЛЬНЕННЯ СВІЖЕ ПІДГОТОВЛЕНОГО ГРУНТУ

Артеменко Д.Ю.

к.т.н., доцент кафедри сільськогосподарського машинобудування

ORCID: 0000-0002-6633-0470

Дарієнко В.В.

к.т.н., доцент кафедри будівельних, дорожніх машин та будівництва

Центральноукраїнський національний технічний університет

Під час сучасного будівництва і зведення будівель сільськогосподарського призначення велику роль відіграє підготовка будівельного майданчика. Одним із головних етапів є попереднє ущільнення ґрунту під майбутній фундамент будівлі та під'їзних шляхів. Цей технологічний прийом дає можливість уникнути такого негативного явища, як просідання ґрунту, а з часом і руйнування основи будівлі та прилеглих шляхів. У цьому процесі приймає участь велика кількість будівельних знарядь найбільш розповсюдженими з них є будівельні котки різних типів (статичні [1], вібраційні з металевим ободом [2], вібраційні з пневматичним ободом [3]). Найбільш ефективними можна вважати кулачкові металеві котки, як статичної так і вібраційної дії, вони придатні для ущільнення різних типів ґрунтів. Основною проблемою будівельних котків є незадовільне ущільнення свіже підготовленого ґрунту майданчика під майбутнє будівництво. Згідно нормативних документів [4-6] підготовлені до будівництва майданчики рекомендується ущільнювати пошарово в декілька проходів. Це збільшує енергоємність та собівартість будівництва, а також знижує загальну швидкість робіт. Тому важливим є підвищення ефективності роботи ґрунтового котка для попереднього ущільнення ґрунту на максимальну глибину і рівномірність по ширині захвату.

Проведений аналіз роботи сучасних конструкцій ґрунтових кулачкових котків показав, що на якість виконання технологічного процесу в значній мірі впливає, як конструкція самого вальця котка так і геометрична форма кулачка [7-9]. Основними недоліками існуючих робочих органів є нерівномірне розподілення щільності по ширині захвату вальця та розпушування ґрунту кулачками за рахунок їх конструктивних особливостей. Тому необхідні подальші дослідження по обґрунтуванню робочих поверхонь ґрунтових кулачкових котків.

Для усунення вказаних недоліків нами запропонований ґрунтовий коток (рис. 1), який виконаний дворівневим, перший рівень призначений для

рівномірного ущільнення верхнього шару ґрунту, другий рівень утворений кулачками для рівномірного ущільнення нижнього шару ґрунту.

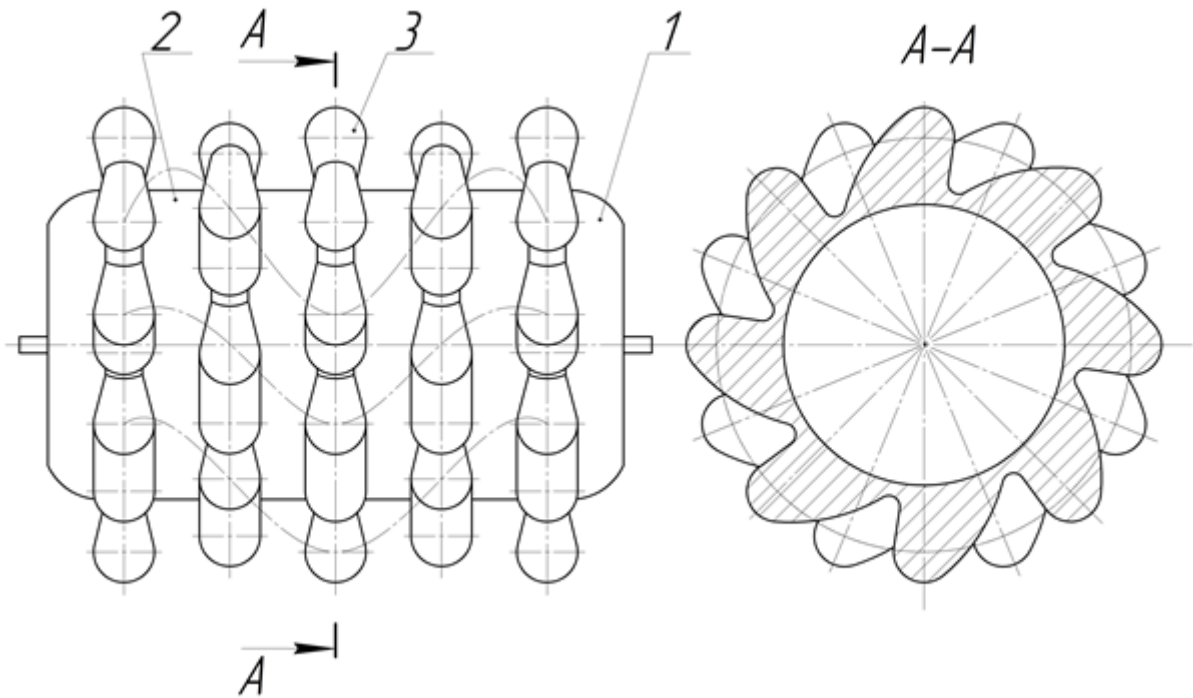

Рис. 1. Кулачковий коток для ущільнення свіже підготовленого ґрунту

Запропонований ущільнюючий коток включає боковини 1, на яких розміщена робоча циліндрична поверхня із заокругленнями на кінцях 2, а на ній хвилеподібно розміщені кулачки 3, які мають в поперечній площині краплеподібну, а в напрямку руху напівеліптичну форму.

Робочий процес із запропонованим ущільнюючим котком відбувається таким чином: в процесі роботи за рахунок заокруглень на кінцях циліндричної робочої поверхні 2 максимальне ущільнення відбувається по всій поверхні котка та формується рівномірно ущільнена ділянка верхнього шару ґрунту, а розміщені на ній хвилеподібно кулачки 3, які мають в поперечній площині краплеподібну, а в напрямку руху напівеліптичну форму, за рахунок занурення на більшу глибину, ніж робоча поверхня, не тільки рівномірно ущільнюють нижній шар ґрунту, тим самим забезпечуючи однакову щільність по всій ширині захвату котка та на значну глибину, а і руйнують великі грудки, що лежать на поверхні зменшуючи порозність ґрунту. За рахунок кулачків 3, які мають в поперечній площині краплеподібну, а в напрямку руху напівеліптичну форму також забезпечується не тільки поступове ущільнення ґрунту на

величину занурення, а і мінімізація руйнування поверхні ущільнення після виходу з неї котка.

Висновки.

1. Проведений аналіз роботи сучасних ґрунтових кулачкових котків дозволив встановити, що їх конструкції не в повній мірі відповідають вимогам до формування максимальної щільності ґрунту по ширині і глибині захвату за мінімальну кількість проходів, тому нами була запропонована нова конструкція ґрунтового котка.

2. Ефективність запропонованої конструкції ущільнюючого котка забезпечується такими чинниками: за рахунок конструкції робочої поверхні та кулачків виконується рівномірне ущільнення та мінімальне руйнування поверхні ґрунту по ширині захвату котка на максимальну глибину, а також руйнування великих грудок в зоні проходу котка; зменшення кількості проходів котка для забезпечення необхідної рівномірності ущільнення.

Список літератури:

1. Строительные машины. Справочник в 2-х т. Под ред. В.А. Баумана, Ф.А. Лапира. Т.1 Машины для строительства промышленных, гражданских, гидротехнических сооружений и дорог. Изд. 4-е, перераб. и доп. М., Машиностроение, 1976, стр. 136.

2. Б.Ф. Бондаков, С.А. Варганов, М.Р. Гарбер и др. Справочник конструктора дорожных машин. Изд. 2-е, перераб. и доп. Под ред. И.П. Бородачева. М., Машиностроение, 1973, стр. 245.

3. Артемьев К.А. Дорожные машины. Машины для устройства дорожных покрытий /К.А. Артемьев. – М.: Машиностроение, 1982. – 349 с.

4. ДБН В.1.2-5:2007. Науково-технічний супровід будівельних об'єктів. – К.: Мінрегіонбуд України, 2007. – 13 с.

5. ДБН В.2.1-10-2009. Основи та фундаменти будинків і споруд. Основні положення проектування. Зі змінами №1 і №2. – К.: Мінрегіонбуд України, 2012. – 161 с.

6. ДБН В.2.3-4:2015. Споруди транспорту. Автомобільні дороги. – К., 2015. – 91 с.
7. Савельев С.В. Развитие теории и совершенствование конструкций вибрационных катков с пневмошинными рабочими органами. Автореферат дис... д.т.н. 05.05.04 / СибАДИ / Омск, 2014. – 33 с.
8. Дудкин М.В. Повышение эффективности процесса уплотнения на основе совершенствования конструкций дорожных катков: Дис. ... д-ра техн. наук. – Алматы: КазАТК, 2010. – 355 с.
9. Литвиненко Т.В. Ущільнення ґрунтів дорожнього насипу за умови забезпечення їх тривалої міцності: Дис. ... канд. техн. наук. – Полтава: ПНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2016. – 210 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО ЗАСОБУ НАВЧАННЯ «ЗМІНА МАРШРУТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОЛЬОТУ»

Артеменко О.В.

Льотна академія Національного авіаційного університету
к.т.н., доцент кафедри інформаційних технологій та ОІР

ORCID: 0000-0001-9542-855X

Артеменко Д.Ю.

Центральноукраїнський національний технічний університет
к.т.н., доцент кафедри сільськогосподарського машинобудування

ORCID: 0000-0002-6633-0470

На сьогоднішній день передпольотне обслуговування забезпечують диспетчери із забезпечення польотів (ЗП), в обов'язки яких входить надання екіпажам повітряних суден (ПС) необхідної інформації та документації, яка стосується виконання рейсу [1, 2].

Диспетчер із ЗП виконує для екіпажу ПС повний розрахунок рейсу: прокладає маршрут, вибирає запасні аеродроми, аналізує аеронавігаційну (АНІ) і метеорологічну (МІ) інформацію за маршрутом польоту, робить навігаційні розрахунки польоту з урахуванням фактичних умов його виконання і визначає максимально допустиме комерційне завантаження, розраховує льотно-технічні дані для аеродромів вильоту і посадки. Також в його обов'язки може входити і розрахунок центрівки повітряного судна [3].

Незважаючи на те, що проведення консультацій, забезпечення інформацією і надання допомоги екіпажу ПС необхідно при підготовці до польоту, трапляються і випадки, коли у дуже стислий термін потрібно забезпечити його інформацією про будь-яку зміну щодо функціонування засобів або служб, що забезпечують політ ПС, про зміну маршруту, запасних аеродромів, надання МІ вже в процесі виконання польоту, особливо при виникненні надзвичайної ситуації.

Для безпечного виконання польоту особлива увага приділяється не тільки передпольотній підготовці, а також і процесу оперативного контролю за виконанням польоту: відстеження його виконання та сприяння його безпечному завершенню. Так, за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, диспетчер із ЗП здійснює контроль за ходом виконання польоту та забезпечує інформацією про зміни метеорологічних умов в аеропортах призначення, запасних та за маршрутом польоту, зміну аеронавігаційних даних безпосередньо в процесі виконання польоту, а також іншою інформацією, яка може вплинути на безпечне завершення рейсу та доповідає екіпажу про ці зміни з видачою своїх рекомендацій. Крім того диспетчер із ЗП постійно проводить контроль за місцезнаходженням ПС в процесі виконання польоту, а також за функціонуванням необхідних для виконання польоту технічних засобів і обладнання, що впливають на безпеку і можливість виконання рейсу.

При цьому диспетчер із ЗП повинен постійно підтримувати зв'язок з відповідними службами: обслуговування повітряного руху (ОПР), пошуку та

рятування, аеродромними службами, метеорологічними службами, уповноваженими державними авіаційними органами та з іншими службами [4].

Підготовку диспетчерів із ЗП здійснює Льотна академія НАУ. На сьогоднішній час в процесі підготовки не приділяється достатньої уваги опрацюванню задач оперативного контролю за виконанням польотів, а саме не моделюється ситуація дій диспетчера із ЗП у випадку зміни маршруту під час виконання польоту. Крім цього, зміни в стандартах вищої освіти ведуть до того, що скорочується кількість годин аудиторних занять і збільшується кількість годин для самостійної та індивідуальної роботи студентів [5]. В даний час не існує аналогів, які б дозволили поліпшити рівень підготовки майбутніх диспетчерів із ЗП в області оперативного контролю за виконанням польотів. Тому актуальною є розробка електронного засобу навчання (ЕЗН) «Зміна маршруту під час виконання польоту».

Засоби навчання мають істотне значення для реалізації інформаційної та управлінської функції викладача. Вони допомагають викликати і підтримати пізнавальні процеси студентів, покращують наочність навчального матеріалу, роблять його більш доступним, забезпечують найбільш точну інформацію про досліджуване явище, роблять інтенсивнішою самостійну роботу і дозволяють вести її в індивідуальному темпі. У зв'язку з цим, проблеми покращення науково-методичного забезпечення процесу інформатизації освіти, зокрема в аспекті виявлення найбільш доцільних шляхів застосування електронних освітніх ресурсів, є актуальними.

На сьогоднішній час існує значний спектр електронних освітніх ресурсів, призначених для інформаційного забезпечення, функціонування і розвитку системи освіти. Серед них: локальні і мережеві електронні засоби навчального призначення, зокрема на оптичних цифрових носіях; навчальні Web-ресурси: спеціалізовані сайти, електронні колекції, бібліотеки, збірки навчальних матеріалів та ін.; електронні бази даних і знань навчального призначення; системи і платформи електронного навчання, у т. ч. дистанційного і віртуального. Але огляд існуючих платформ для створення ЕЗН виявив їх

незручність для моделювання саме специфічних задач в області оперативного контролю за виконанням польотів.

Електронні засоби навчання, як правило, являють собою навчальні програми порівняно невеликого обсягу, що забезпечують знайомство студентів з теоретичним матеріалом, тренування та контроль рівня знань з предмету, що вивчається.

На першому етапі моделювання ЕЗН нами був розроблений алгоритм дій диспетчера із ЗП у випадку зміни маршруту під час виконання польоту на основі якого з позиції системного підходу була розроблена концептуальна модель ЕЗН «Зміна маршруту під час виконання польоту». Модель (рис. 1) представляє собою ергатичну систему, яка призначена для автоматизації процесу підготовки диспетчерів із ЗП в області оперативного контролю за виконанням польотів, а саме відпрацювання дій диспетчера із ЗП у випадку зміни маршруту під час виконання польоту.

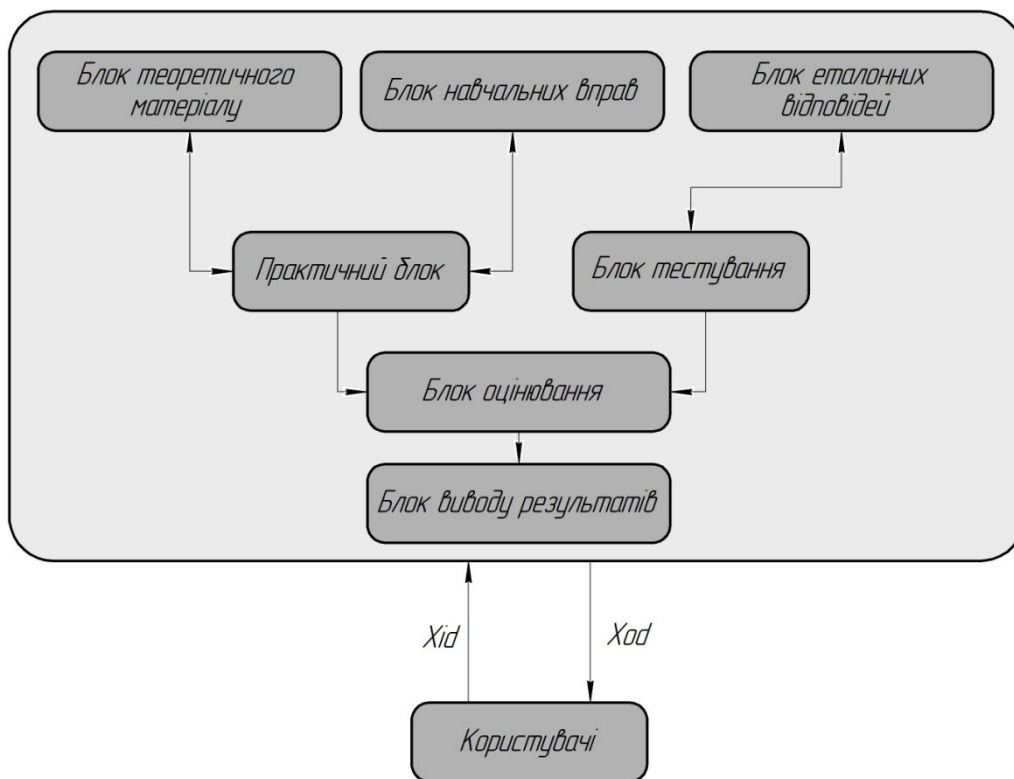

Рис. 1. Концептуальна модель ЕЗН «Зміна маршруту під час виконання польоту»

В таблиці 1 описані функції кожного з відокремлених концепцією блоків.

Таблиця 1

Функції блоків ЕЗН «Зміна маршруту під час виконання польоту»

Назва блоку	Задачі (функції)
Теоретичний блок	Зберігання теоретичного матеріалу Доступ до теоретичного матеріалу
Блок навчальних вправ (еталонних завдань)	Зберігання тренувальних та контрольних вправ Зберігання еталонів розв'язку тренувальних та контрольних вправ Експорт тренувальних та контрольних вправ Експорт еталонів розв'язку завдань
Практичний блок	Генерація тренувальних та контрольних вправ Надання тренувальних та контрольних вправ Зберігання розв'язків тренувальних та контрольних вправ курсантами
Блок еталонних відповідей (тести)	Зберігання тестових завдань Зберігання еталонних відповідей Експорт тестових завдань Експорт еталонних відповідей
Блок тестування	Генерація тестових завдань Формування варіанту тесту Надання тестових завдань
Блок оцінювання	Порівняння пройденого тесту з еталонними відповідями Порівняння розв'язку виконаної вправи з еталонним розв'язком Оцінювання виконання вправи Оцінювання проходження тестування Визначення траєкторії навчання
Блок виводу результатів	Видача результатів проходження вправ та тестів Надання рекомендацій

Висновки. Проведені дослідження дали можливість отримати наступні результати - на основі аналізу наукових робіт, професійної підготовки та діяльності диспетчерів із ЗП (а саме функції оперативного контролю) було розроблено концептуальну модель ЕЗН «Зміна маршруту під час виконання польоту», описані блоки та функції блоків ЕЗН, на основі яких будуть створені

навчальні вправи для відпрацювання задач оперативного контролю та тестовий комплекс.

Список літератури:

1. Лебедев С.Б. Основы теоретической подготовки диспетчеров по обеспечению полетов авиакомпании «Международные авиалинии Украины». Издание второе, переработанное и дополненное / Лебедев С.Б. - Киев, 2005, 783 с.
2. Doc 7192 AN/857 «Руководство по обучению», Часть D-3 «Сотрудник по обеспечению полетов/диспетчер» – ИКАО, 1998. – 136 с.
3. Doc 8126 AN/872 «Руководство по Службам аэронавигационной информации» – ИКАО, 2003. – 459 с.
4. Doc 9377 AN/915 «Руководство по координации между органами обслуживания воздушного движения, службами аэронавигационной информации и авиационными метеорологическими службами» – ИКАО, 2010. – 158 с.
5. Закон України від 01.07.2015. №1556-VBB «Про вищу освіту».

РЕЧЕВОЙ ЭТИКЕТ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Бабай Людмила Владимировна

Высшее образование в Украине пережило кризисные 90-е годы прошлого столетия. Реформирование высшего образования в Украине дало ей возможность выйти на рынок международных образовательных услуг. Но несмотря ни на какие трудности наша система образования доказала, что она способна выйти на международный уровень. Украинские высшие школы доказали свою работоспособность и конкурентоспособность. Ежегодно в вузы Украины приезжают тысячи студентов - иностранцев, для получения высшего образования и овладения современной престижной профессией. [3; 28-29] Активное сотрудничество с зарубежными странами требует качественной

подготовки профессионалов, что невозможно сделать без качественной иноязычной коммуникативной компетенции. Специалист, готовый обеспечить инновационные преобразования в технике и технологии, должен овладеть гуманистическим менталитетом, хорошим знанием профессии и широким культурным кругозором. Поэтому гуманитарные дисциплины очень значимы в профессиональном становлении студента-выпускника. Именно знание гуманитарных дисциплин будет неотъемлемой частью инженерного образования. При изучении иностранного языка проявляются готовности студентов к предстоящей профессиональной деятельности. Процесс совершенствования обучения русскому языку иностранцев достаточно актуален в наше время. Изучение студентами – иностранцами русского языка необходимым фактором есть изучение культуры в иноязычном окружении. Что мы понимаем под культурой? Это не только история, искусство и наука, это ежедневное языковое поведение людей, которые изучают этот язык. Задачей преподавателя языковеда есть как можно больше познакомить и предоставить иностранцам реальных современных примеров использования языка в жизни. Современная ситуация в обучении русскому языку иностранцев ставит перед преподавателями важные задачи. Одной из них есть задача правильного выбора учебника, который будет соответствовать коммуникативным целям обучения определенной категории учащихся. Методикой преподавания русского языка как иностранного предполагается культурологическая направленность обучения. Использование же лингвострановедческого материала на занятиях по русскому языку очень важно для иностранцев. Это тот материал, который формирует у них представление о нашей стране и о языке, который он изучает, учит иностранцев выделять нужную информацию и правильно её использовать в различных ситуациях. При подготовке иностранных студентов следует учитывать множество различных факторов. Одним из важных факторов есть правильный подбор лингвострановедческого материала. Чтобы успешно пользоваться языком, нужно понимать и знать его социальное развитие, быт, действия народа и его стремления. Нужно учитывать стереотипное поведение и

реалии той страны, язык которой изучается. Некоторые традиционные реалии приветствия, прощания, знакомиться есть в каждой стране. Чаще всего каждое правило предусматривает свою норму поведения. Многие наши стереотипные ситуации будут непонятны иностранцам. Наша задача показать студентам разницу в стереотипном поведении в разных странах. Незнание таких моментов может привести не только к комичным ситуациям, но к непониманию в общении. Большую трудность при отборе учебного лингвострановедческого материала составляют исконно-русские слова. Большинство иностранцев, впервые попадающих в нашу страну очень мало знают её историю, культуру, видных деятелей. Лингвострановедческая информация о восточной части Украины Слобожанщине вызывает у них большой интерес. Это дает возможность студентам расширять познавательную деятельность, мотивирует их к лучшему изучению языка, способствует улучшению коммуникативных возможностей, помогает им адаптироваться в незнакомой стране. [2; 94-95]

Студенты должны видеть текст, который отвечает реальным коммуникативным потребностям и учитывает их психологические особенности. Материал нужно подбирать так чтобы студенты могли познакомиться с политическим и государственным устройством страны, образом жизни народа, его историей, культурой, достижениями в области науки и культуры. Эти материалы должны вызывать интерес у иностранных студентов, облегчать им изучение языка. Студенты, приехавшие из других стран, привезли традиции своей культуры и теперь должны усвоить нормы и ценности другой. Поэтому при отборе текстов для работы на занятиях следует учитывать знания иностранцев о нашей стране, стартовый уровень, ценностные компоненты этих знаний и представлений, социально-психологические и национальные особенности студентов, профиль учебного заведения, а также другие факторы, влияющие на успешность обучения. Для успешного отбора материалов следует привлекать методы смежных наук, например, социальной и педагогической психологии (анализ устных, письменных высказываний учащихся, анкетирование и др.). Такая работа дает возможность проанализировать информацию иностранных

студентов о нашей стране. Подводя итоги такой работы можно сказать, что объем, качество, направленность такой информации неодинаковы для представителей различных национальностей и государств. Обнаруживается поверхностный, неточный иногда искаженный характер знаний, именно это говорит о необходимости расширения и углубления информации о различных сторонах нашей действительности.

Все эти знания об иностранных студентах дадут возможность и помощь для правильного отбора текстов изучаемого материала на занятиях. Определенное влияние на содержательную сторону учебного материала оказывают и особенности национального психического склада иностранных студентов. Свообразием их психики, темперамента, характера должно определяться соотношение рациональных и эмоциональных компонентов в структуре текстов. [1; 46]. Правильно подобранный лингвострановедческий материал даст реальную возможность иностранным студентам расширить свои знания о нашей стране. Даст им возможность глубоко изучать историю, традиции, культуру украинского народа, повысит интерес к быту нашего народа, обогатит словарный запас иностранцев.

Как уже упоминалось выше, при отборе материала нужно учитывать профиль учебного заведения. Одной из главных задач подготовки иностранцев есть систематическое формирование профессиональной направленности. Мы должны обращать внимание на отношение студентов к будущей профессии, знать мотивы выбора ими профессии, самооценку профессиональных способностей. Наша задача состоит в том, чтобы найти оптимальные формы и способы предъявления страноведческих материалов о нашей стране, направленных на формирование интеллектуальных мотивов учебы иностранцев в наших вузах, изучить динамику представлений об украинской действительности, определить направленность и минимизировать страноведческий материал в целях дальнейшего повышения всего учебно-воспитательного процесса. Иностранные студенты изучают русский язык на протяжении пяти лет, что дает им возможность в совершенстве овладеть

многими его тонкостями. Студенты, приезжающие к нам на учебу, везут с собой свой стиль поведения присущий его стране. И для них собственная культура самая естественная и правильная, а другие неправильные. Этот факт очень часто приводит к трудностям установления контактов между представителями различных культур. Наша задача и состоит именно в том, чтобы преодолеть эти преграды и как можно быстрее установить контакт со студентом. Существованием человека есть его связь с другими людьми, а человек становится человеком только в общении. Иностранным студентам очень важно установить контакт с людьми той страны, в которую они приехали. Как и другие языки мира, русский язык, в процессе развития выработал множество способов выразить вежливое отношение к собеседнику; осталось только правильно использовать его богатства. Вежливость проявляется в общении, то есть во взаимодействии людей при обмене информацией, это можно наблюдать только при общении двух людей. В первую очередь это внешнее проявление воспитанности, уважительное отношение к собеседнику.

Вежливость - понятие нравственное. «Моральное качество, характеризующее человека, для которого уважение к людям стало повседневной нормой поведения и привычным способом общения с окружающими» - так определяет это понятие «Словарь по этике». С помощью языка мы называем всё, что нас окружает, - Землю, мир человека, все процессы, происходящие на земле, понятия. Язык также отражает и вежливость. В русском языке существует система устойчивых формул общения, применяемых в соответствии с социальными и национальными правилами. Мы обижаемся, если с нами не поздоровались, если нас не поздравили, не извинились, не поблагодарили. Особое следует уделять той информации, которую несет текст в общении людей, и какая информация отражается в речевом этикете. Очень много зависит и от того в какой обстановке официальной или неофициальной идет общение между партнерами, какие отношения между собеседниками. Вежливость очень важна в общении, это ясно каждому, но очень важен тон, с

каким можно её выразить. Результат просьбы, например, будет зависеть от того каким, тоном вы об этом попросите. Культура речи заключается и в том, чтобы уметь в той или иной ситуации употребить такие слова и выражения, с помощью которых говорящий смог бы

проявить вежливое, уважительное отношение к своему собеседнику. Чтобы получить тот результат, который нам нужен, мы выбираем ту форму, которая соответствует той или иной ситуации. Правильно выбранная форма общения с собеседником принесет вам результат, которого вы ожидаете. Знание языка позволяет накапливать информацию о той стране, в которой проживает на данный момент студент, а это в свое время дает возможность свободного передвижения и общения. Иностранный язык это один из востребованных предметов в неязыковом вузе. Сельскохозяйственные вузы в современных условиях принимают участие в лизинговых программах по приобретению сельскохозяйственной техники, новых технологий производства, обмену студентами, что поднимает уровень знаний иностранных языков. Выпускникам каждодневно приходится сталкиваться и работать с иноязычными материалами, содержащими ценную научную и техническую информацию. Повышаются требования подготовки специалистов в области иностранных языков. Для того чтобы получать профессионально-значимую информацию, узнавать особенности культуры и традиции страны изучаемого языка, расширять собственные знания, способности принимать самостоятельные, нестандартные решения - это далеко не все то что может дать знание языков.

Список литературы:

1. Учебники и словари в системе средств обучения русскому языку как иностранному/ Институт русского языка им. А.С.Пушкина Сборник статей под редакцией В.В.Морковкина и Л.Б.Трубецкой Москва «Русский язык» 1986
2. Міністерство освіти і науки України Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна Центр міжнародної освіти Викладання мов у

вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі Міжпредметні зв'язки
Тези XIV Міжнародної науково-практичної конференції 3-4 червня 2010 року
Харків 2010

3. Міністерство освіти і науки України Харківський національний
університет імені В.Н.Каразіна Центр міжнародної освіти Викладання мов у
вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі Міжпредметні зв'язки
Тези X Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 45-річчю
підготовчого факультету Харків 2006

4. Е.И.Мотина Язык и специальность: лингвометодические основы
обучения русскому языку студентов - нефилологов Москва «Русский язык»
1983.- 173с

5. Русская речь научно – популярный журнал Академии наук СССР №
2 1988 март-апрель. – 160с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НАЙМУ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Бабенко Анатолій Григорович

доктор економічних наук,
професор кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

Пушко Вікторія Олегівна

студентка 6 курсу
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

На сьогоднішній день науковці та практики визначають персонал як
найважливіший ресурс сучасного, розвинутого та конкурентоспроможного
підприємства. Однією з найважливіших функцій управлінської діяльності,
що виконується в організації керівним складом, є підбір та найм

персоналу. Ефективність роботи підприємства значною мірою залежить від якісно організованого і проведеного підбору та найму персоналу як у виробничій системі, так і в системі управління. Саме тому питання формування системи підбору та найму персоналу, що дозволяє зменшити витратність даних заходів та знизити плинність персоналу визначає актуальність тему курсової роботи.

Питаннями найму персоналу на підприємстві присвячені наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів таких як: Лобза А.В., Вдовенко В.В., Жилияєва Ю.І., Светлічна С.Ю., Тісагдіо В.Ю., Кауфман Н.Ю. тощо.

Основне завдання при наймі персоналу полягає у встановленні контактів з відповідними потенційними працівниками, для того щоб у них з'явилося бажання звернутися з заявою про прийом на роботу. Існують два можливих джерела набору персоналу: внутрішній і зовнішній. Проте, більшість організацій надають перевагу наймати персонал в основному з внутрішніх джерел. Просування по службі власних працівників підвищує їх зацікавленість, покращує соціально-психологічний клімат в колективі і підсилює прихильність працівників до своєї організації. Відповідно до теорії очікувань щодо мотивації можна вважати, що якщо працівники вірять в існування залежності їхнього службового росту від ступеня ефективності роботи, то вони будуть зацікавлені в більш продуктивній праці. Основним недоліком підходу до вирішення проблеми виключно за рахунок внутрішніх резервів є те, що в організацію не приходять нові люди, що може привести до певної стагнації [2, с.284].

Таким чином, організаціям слід використовувати як зовнішні, так і внутрішні джерела набору. При цьому остаточне рішення про залучення робочої сили з того чи іншого джерела залежить від економічної та соціальної ефективності працівника. Реалізована альтернатива повинна сприяти тому, щоб:

- з числа кандидатів були відібрані максимально підходящі для організації працівники;
- витрати, пов'язані з наймом, були незначні;

- особисті інтереси працівників організації були не обмежені;
- зберігалася структура персоналу з одночасним припливом нових ідей в організацію;
- не постраждав соціально-психологічний клімат у колективі [1, с.116].

Розумне використання наявних людських ресурсів може дозволити організації обійтися без нового набору. Якщо відчувається недолік в працівниках досить високого рівня, слід шукати кандидатів на вакантні посади шляхом просування працівників по службових сходах, для цього практикується здійснення оголошення про прийом на роботу всередині самої організації. Коли організації потрібні додаткові працівники на короткий строк або додаткова робота має невеликий об'єм, доцільно використовувати внутрішнє суміщення посад. Альтернативою найму нових працівників може бути понаднормова робота, коли організації необхідно збільшити обсяг продукції. У цьому випадку усувається необхідність витрат на прийом на роботу нових співробітників. А сама понаднормова робота може забезпечити наявних працівників додатковими доходами [4, с.217].

Зазвичай, при здійсненні набору персоналу в організацію використовують наступні види зовнішніх джерел:

1. **За рекомендацією** - залучення кандидатів за рекомендаціями родичів, друзів і знайомих працівників компанії. Досить ефективний метод для невеликих організацій, але такий підхід має суттєвий недолік, оскільки містить ризик найму некваліфікованого фахівця.

2. **Безпосередня робота з потенційними співробітниками** - тобто робота з кандидатами, які займаються пошуком роботи без звернення в спеціальні служби. Такі кандидати самі дзвонять в компанію, відправляють свої резюме і цікавляться вакансіями, зазвичай це пов'язано з провідним положенням підприємства на певному ринку.

3. **Реклама в ЗМІ** - це найбільш поширений спосіб залучення претендентів. Оголошення даються в газетах, на інтернет-порталах, на телебаченні, після чого кандидати самі телефонують або приходять в компанію.

Існують спеціалізовані видання і сайти, орієнтовані на широке коло професій або окремі галузі. Застосування онлайн-ресурсів та видань – найбільш ефективний і популярний інструмент залучення кандидатів, однак потребує чіткого викладення вимог до претендентів та їх майбутні посадові функції.

4. **Контакти з вузами - коли** роботодавці проводять заходи в профільних вузах або беруть участь у ярмарках вакансій для залучення випускників навчальних закладів. Оскільки професійні навички оцінити без досвіду роботи складно, то в основному оцінюються особистісні характеристики, навички планування та аналізу кандидатів.

5. **Біржі праці, державні центри зайнятості, спеціальні служби,** що мають власні бази даних і працюють з великими компаніями щодо працевлаштування своїх клієнтів.

6. **Кадрові агентства, які** мають постійно оновлювані бази даних і самостійно ведуть пошук кандидатів у відповідності з завданнями замовників, також гарантують професійний і комплексний підхід до пошуку співробітників [3, с.89].

Правильний вибір зовнішніх джерел забезпечує позитивний результат в наймі компетентних співробітників, відповідних профілю компанії та її стратегії.

Отже, можна зробити висновок, що формування сильного колективу будь-якого підприємства є найбільш вигідне і перспективне інвестування коштів для будь-якого підприємства, оскільки від якості персоналу залежить ефективність бізнесу і стабільна робота компанії. Займаючись наймом персоналу, необхідно з особливою увагою підходити до вибору інструментів і методів, не забуваючи про останні досягнення наукового прогресу та інноваційні форми набору фахівців. Не зважаючи на те, що техніка відбору працівників залежить, від рівня організації та її бюджету, але при грамотному і творчому підході до підбору персоналу навіть незначні можливості дозволять підібрати на вакантну посаду освіченого та кваліфікованого фахівця.

Список літератури:

1. Баб'як Г. П. Відбір персоналу як елемент системи технологій управління персоналом/ Г.П. Баб'як // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України - №20. - 2015. – С. 115-120.
2. Ващенко В.В. Дослідження понятійного-категоріального апарату рекрутингу на промислових підприємствах/ В.В. Ващенко// Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності - №14. - 2016. – С. 282-286.
3. Лобза А.В., Клименко С.Ю. Особливості підбору персоналу на сучасних українських підприємствах, тенденції розвитку рекрутингу/ А.В. Лобза, С.Ю. Клименко// Молодий вчений - №5(32). - 2015. - С.87-90 - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/5/23.pdf>
4. Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток: монографія / за ред. д.е.н. А.Г. Бабенка. – Дніпропетровськ: УМСФ, 2016. – 328 с.

ВИЗУАЛИЗАЦИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ СООБЩЕНИЙ МЕХАТРОННЫХ УСТРОЙСТВ НА ТРАНСПОРТЕ

Бабичева О. Ф.

канд. техн. наук, доцент

Есаулов С. М.

канд. техн. наук, доцент, Харьковский национальный университет

городского хозяйства имени А. Н. Бекетова

Електронные системы для контроля, управления и технической диагностики мехатронного оборудования на объектах городского электрического транспорта с каждым годом приобретают все большую

популярность, т.к. эффективно помогают решать многие инженерные задачи. В таких устройствах вся текущая информация о параметрах и физических величинах в реальном времени представляется пользователям с помощью цифровых табло, дисплеев, сигнальных индикаторов и в виде комбинации их, когда существует известная взаимосвязь между величинами. Зрительные функции любого оператора, хотя и в состоянии одновременно обрабатывать множество визуальных сообщений, к сожалению, на практике обязательно вызывают утомление человека и снижают эффективности его участия в анализе сообщений, поступающих от технологического объекта.

Известно, что человек значительно лучше воспринимает и запоминает любую графическую информацию, которая для распространенных технологических процессов может быть средством аккумуляции и анализа нескольких отдельных сообщений. Результатом взаимосвязи многих величин в многомерных объектах на электротранспорте могут быть перегрузки тягового оборудования, нагрев механизмов, блоков и отдельных компонентов, эффективность работы управляющих устройств, электронных схем и др., объединяемые масштабом реального времени. Совокупность отдельных сообщений многофакторных процессов осложняет анализ их для формирования единственно верного действия автоматической системы или оператора поскольку математические модели функциональной взаимосвязи блоков, узлов, агрегатов и отдельных элементов мехатронного оборудования не всегда синтезируются. Вместе с этим стоит отметить, что возможности реализовать подобные математические модели постоянно расширяются с помощью непрерывно развивающейся цифровой техники, средств запоминания электронных данных, обработки разрозненной информации и графического отображения полезных сообщений с помощью компактных мультимедийных устройств.

Математическое моделирование с многоканальными системами передачи информации эффективно можно использовать, выделяя отличительные признаки каждого информационного сообщения. Применять линейное

разделение информационных сигналов возможно лишь в идеальном канале без помех, на что в реальных условиях рассчитывать не приходится, поэтому для сохранения первичной информации от каждого приемного элемента целесообразно каждый оснащать персональным модулятором. Даже гармонические колебания одной частоты со сдвигом фаз, равным $\pi/2$, позволяют эффективно передавать сообщения в «шумных» условиях. При этом ортогональные сигналы отличаются простотой реализации и возможностью последующего разделения и демодуляции их в электронных устройствах.

Комбинационный метод разделения сигналов предусматривает передачу бинарных сообщений вида 2^n , отображающих различные сочетания сообщений x_i . Не взирая на то, что такой метод популярен только в цифровых телеметрических устройствах, его можно применять и в аналоговой технике с частотным или временным разделением информационных каналов. Эти и другие методы синтеза информационных сообщений позволяют надежно выделять каналные сигналы на фоне широкого спектра помех, повышая надежность информационного обмена, особенно для сообщений вида «ДА-НЕТ».

Пример спектрограмм информационных сообщений при различных уровнях помех иллюстрирует рисунок 1.

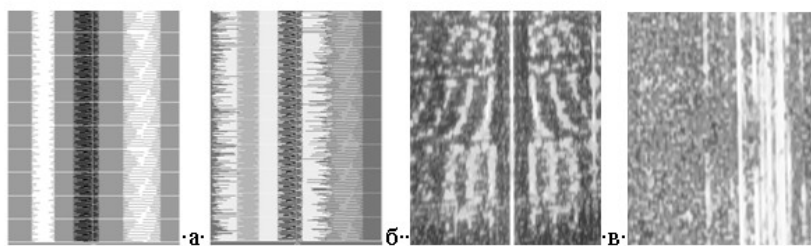

Рисунок 1 – Спектрограммы информационных сообщений при различных помехах: а, б – моделирование информационных сигналов; в, г – реальные каналы передачи информации.

При трех- и более канальной системе роль селекторов сигналов эффективно выполнять пороговые устройства, число которых в общем случае

будет определяться величиной 2^s , где s – число сообщений. Учитывая возможности современных микроконтроллеров способных реализовать параллельные алгоритмы, очевидна возможность использования нескольких информационных сообщений при решении сложных инженерных задач, оптимизации или идентификации событий на основе наблюдаемых разрозненных сочетаний исходных информационных величин.

Результат применение полосового фильтра с пороговым устройством для анализа информационных сигналов иллюстрирует рисунок 2.

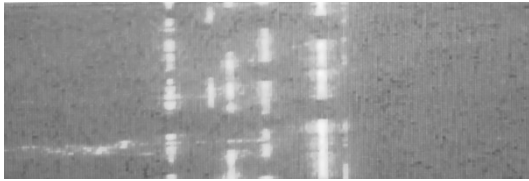

Рисунок 2 – Спектрограмма реальных информационных сигналов

В дальнейшей обработке информации могут помочь асинхронные компоненты схем, выделяющие и временно сохраняющие кратные события, происходящие на известном контролируемом объекте. Применяя для мехатронной техники методы многозначного моделирования, приемы анализа, диагностирования и др. полученные сообщения позволяют формировать оригинальные массивы данных в виде чисел $A: \{1, 2, \dots, m\} \times \{1, 2, \dots, n\} \rightarrow D$, где D – множество чисел, изображаемых таблицей

$$A = \begin{bmatrix} A_{11} & A_{12} & A_{13} & \dots & A_{1n} \\ A_{21} & A_{22} & A_{23} & \dots & A_{2n} \\ \vdots & & & & \vdots \\ A_{m1} & A_{m2} & A_{m3} & \dots & A_{mn} \end{bmatrix},$$

которые в дальнейшем можно использовать для анализа, например, технического состояния сложного инженерного оборудования, технической диагностики компонентов и др.

Для получения адекватного результата, коррелирующего с процессами в многомерной системе, целесообразно входные величины временно запоминать и в определенной последовательности вводить в электронную модель системы.

Поскольку все события в мехатронном объекте могут быть разделены на нормированные, опасные и пр., то им могут соответствовать определенные

сочетания контролируемых физических величин и некоторая геометрическая интерпретация совокупности данных или комплексный анализ состояния мехатронного оборудования. Примеры отображения графическими средствами результатов обработки дискретного контроля в виде деформируемых геометрических фигур иллюстрируют рисунки 3 и 4, однозначно отображающие возможные состояния технологического оборудования при его эксплуатации.

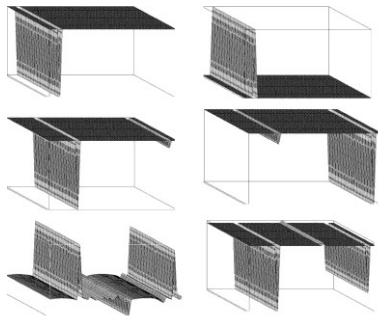

Рисунок 3 – Графическая интерпретация функционирования мехатронного устройства с тремя каналам контроля технологических величин

Математической моделью графического интерпретатора предусматривается возможность деформация каждого элемента геометрической фигуры в соответствии с изменениями физических величин в реальном объекте. Вид и параметры фигуры выбираются разработчиком произвольно. Очевидно, что пользователем легче будут восприниматься простые фигуры с отображением деформируемых элементов, перенасыщать которыми изображение не целесообразно.

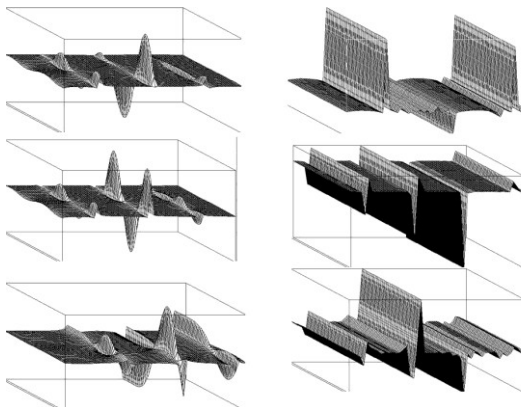

Рисунок 4 – Графическая интерпретация функционирования мехатронного устройства с числом информационных каналов более трех

Современные технические средства позволяют выделять шесть базовых видов свойств различимых глазом человека: цвет, форма, размер, текстура, ориентация и позиция в пространстве. Цвет, текстура, форма и ориентация наиболее подходят для демонстрации общих различий состояния технологических процессов в мехатронных объектах, которые реализуются с помощью цветных дисплеев. Позиция, размер, степень градации оттенков серого цвета удобны для отображения различий однотипных объектов, имеющих одинаковые параметры контроля и другие технологические атрибуты. Такие свойства моделей достаточно просто реализуются на монохромных дисплеях любого размера.

Очевидно, что графическая реализация упомянутых возможностей на практике может достигаться частично, но в каждом отдельном случае способна стать более эффективным техническим решением для наблюдения процессов в сложном мехатронном оборудовании вместо привычных ныне множества табло, индикаторов и других популярных компонентов, применяемых в современной электронной технике контроля, управления и сигнализации технологических процессов и установок различного назначения.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Баб'як Юлія Василівна

На сучасному етапі економічного розвитку ринок похідних цінних паперів є важливою складовою світового фінансового ринку та ринку фінансових послуг. Функціонування строкового ринку сприяє вдосконаленню процесу управління ризиками, що в свою чергу активізує учасників ринку фінансових послуг та перетворює фондовий ринок в основне джерело розміщення капіталів. В Україні ринок деривативів перебуває у фазі становлення та супроводжується такими основними проблемами, як недостатні

обсяги торгівлі та досить обмежений спектр похідних цінних паперів, що використовуються як засіб хеджування

Сучасний ринок похідних цінних паперів як вертикальний сегмент фінансового ринку є системою фінансово-економічних відносин між його учасниками, що виникають з метою розподілу (перерозподілу) ризиків, пов'язаних з фінансовими та товарними активами, та у результаті яких відбувається встановлення динамічної рівноваги між інвестиційними горизонтами цих учасників.

Більш прискорений розвиток ринку похідних цінних паперів в Україні міг би бути одним із чинників стимулювання товарного й фінансового ринків, що сприяло б формуванню ринкових інструментів управління ризиком та механізмів біржової торгівлі, створенню сучасного ринкового механізму ціноутворення та моніторингу стану фінансового та реального секторів економіки, прозорості процесів інвестування, підвищення загальної інвестиційної привабливості України.

Зазначимо, що в останні роки не спостерігалось суттєвого збільшення ролі ринку цінних паперів. Фактично, даний ринок є доволі молодим сегментом загального фінансового ринку та представлений здебільшого ф'ючерсними контрактами, опціонами та опціонними сертифікатами [3, с.97].

Наприкінці 2017 року кількість випусків деривативів, що перебувають в обігу на фондових біржах, становила 249 шт. Ринок деривативів впродовж останніх трьох років скорочується. За підсумком 2017 року обсяг торгів деривативами становив 5,62 млрд грн (див. рис. 1).

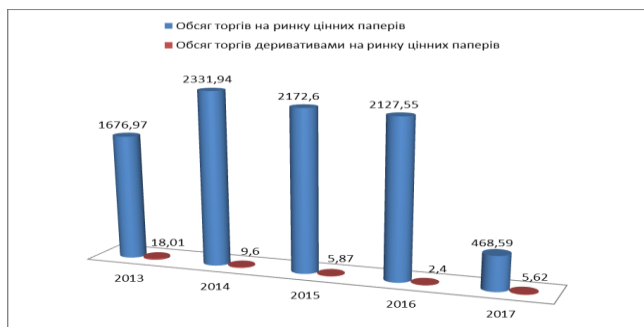

Рис. 1. Обсяг торгів деривативами на ринку цінних паперів у 2013 – 2017 роках, млрд. грн. складено автором на основі [4]

Найбільший обсяг торгів на ринку цінних паперів деривативами зафіксовано у листопаді 2017 року – 1,17 млрд грн. У загальній структурі обсягів торгів на ринку цінних паперів частка обсягу торгів деривативами склала 1,2% сукупного обсягу торгів на фондовому ринку.

Також варто проаналізувати деривативи, які у 2017 році користувалися попитом на біржовому ринку:

- ф'ючерсний контракт без поставки базового активу (валюти) за підсумками року користувався найбільшим попитом, адже складає 87,49% від загального обсягу виконаних біржових контрактів на організаторах торгівлі (2775, 12 млн. грн.), укладено 10912 шт.;

- ф'ючерсний контракт без поставки базового активу (товару) в кінцевому підсумку складає 10,19% від загального обсягу в сумі 323,12 млн.грн., укладено 3356 шт. [4];

- ф'ючерсний контракт без поставки базового активу (фондового індексу) складає 2,24% від загального обсягу в сумі 71,13 млн. грн., укладено 2246 шт.;

- опціон на купівлю з поставкою базового активу (деривативів) в кінцевому підсумку складає лише 0,04% від загального обсягу в сумі 1,18 млн.грн., укладено 41 шт.;

- такі інструменти, як опціон на продаж з поставкою базового активу (деривативів), ф'ючерсний контракт з поставкою базового активу (товару) та ф'ючерсний контракт без поставки базового активу (процентної ставки) складають лише по 0,01% загальною сумою 1,33 млн. грн, разом укладено 60 шт [4].

Перелік торговців цінними паперами з найбільшим обсягом торгів деривативами у 2017 році на біржовому ринку наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

ТОП Торговців цінними паперами з найбільшим обсягом торгів деривативами на біржовому ринку

№	2017 рік
---	----------

	Найменування ТЦП	Обсяг виконаних договорів, млн. грн.	Вид цінних паперів	Відсоток від загального обсягу виконаних договорів, %
1.	ТОВ «КАПІТАЛ ТАЙМС»	898,95	Ф'ючерсний контракт	17,89%
2.	ТОВ «ІК»А. І. С.Т. - ІНВЕСТ»	706,78	Опціонний сертифікат	14,06%
3.	ТОВ «КАСТОДІ-БРОК»	702,14	Опціонний сертифікат	12,45%
4.	ТОВ «УНІВЕР КАПІТАЛ»	639,66	Ф'ючерсний контракт	11,73%
5.	ТОВ «І-ІНВЕСТ»	378,11	Ф'ючерсний контракт	7,59%

Джерело: складено автором на основі [4]

На основі проведеного дослідження можна виділити основні тенденції на ринку деривативів:

- глобалізація ринків і пов'язані з нею різке загострення конкуренції та зміна структури проведення торгів цінними паперами;
- тенденція до консолідації, що виявляється у формах горизонтальної та вертикальної інтеграції бірж на світовому біржовому ринку деривативів;
- зростання ринків (зростання світового ринку деривативів; обсяг позабіржового ринку похідних фінансових інструментів у 2015 р. у 9 разів перевищив обсяг світового ВВП) і розширення спектра похідних інструментів, а також зміна їх відносної ролі та істотне розширення складу учасників;
- поступова втрата функції хеджування ризиків своїх лідируючих позицій.

Для того щоб ефективно функціонував український ринок похідних цінних паперів потрібно:

- удосконалити нормативно-правову базу, яка чітко визначала б операції з деривативами [1, с.24];
- створити освітні центри, які навчали би громадян України використовувати похідні цінні папери, адже вони виконують функцію хеджування, що допомагає знизити ризики і отримати прибуток;

- запозичити міжнародний досвіт щодо операцій із похідними цінними паперами та його регулювання;
- організувати торги та консультувати покупців щодо деривативів.

Отже, вдосконалення ринку похідних цінних паперів позитивно вплине на розвиток вітчизняного ринку, фінансову систему України та національну економіку загалом. А конкретні заходи, спрямовані на збільшення частки організованого ринку, підвищення його ємності і прозорості, подальшого розвитку інфраструктури фондового ринку, формування сприятливого податкового клімату та вдосконалення правового регулювання дозволить вирішити проблеми, які перешкоджають повноцінному розвитку ринку деривативів в Україні, що повинен у повній мірі забезпечувати інвестиційні та страхові можливості для його учасників.

Список літератури:

1. Квактун О.О. Особливості участі України на світовому ринку деривативів / О.О. Квактун // Економічний простір. –2014. –№ 83. – С. 16–24.
2. Стадницька О. М. Тенденції розвитку ринку цінних паперів / О. М. Стадницька // Економіка ринкових відносин. – 2012. – № 10. – С. 144–148.
3. Танчак Я. А. Законодавче регулювання фондового ринку України/ Я. А. Танчак // Крымский экономический вестник. – 2012. – № 1. – С. 266-268.
4. Чернишук В. Р. Розвиток ринку похідних цінних паперів: проблеми та перспективи / В. Р. Чернишук, А. П. Данькевич // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 96 – 104.
5. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ssmsc.gov.ua>.

СУЧАСНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ, ЯКУ МОЖНА ПОБАЧИТИ

Багріч О.С.

I курс, МіМ, ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Науковий керівник: к.і.н., доц. кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян Свинаренко Н. О.

Еволюція економічних теорій від кінця XIX сторіччя до сучасності.

На території сучасної України у кінці XIX сторіччя відбувався процес становлення економіки, як окремої науки, окремої галузі знань.

Вклад у еволюцію нової української науки зробив, в першу чергу, видатний вчений та громадський діяч Василь Назарович Каразін, який у ролі видатного ліберального економіста того часу займався розробкою інноваційних поглядів на трудову діяльність населення.

Погляди В. Н. Каразіна на подальший розвиток економічних процесів України базувалися на його демографічному аналізі регіонів в плані трудового потенціалу. Він наголошував на важливості ліквідації панщини та натуральної ренти (з метою замінити її на грошову); наполягав на важливості промисловості та технічного удосконалення країни, але все ж таки більше займався вирішенням аграрного питання та відновленням «домогосподарств (тобто національне господарство)».

Був прихильником трудової теорії вартості (ТТВ), згідно до якої товар повинен обмінюватися на інший за умови витрати на кожен з них однакової кількості суспільної праці.

Ще одним з-поміж числа реформаторів економічного сектору держави став український та радянський вчений та філософ Володимир Іванович Вернадський.

Свої погляди з приводу народного господарства та державотворення В. І. Вернадський викладав у журналі «Економічний показчик», який виділявся своєю унікальністю з-поміж інших.

В статтях автор висловлював свої погляди на протекціонізм, який вважав «неприродним» для економіки (в чому його погляди збігаються з Т. Ф. Степановим, але дещо різняться з ідеями Каразіна), а також виступав за вільну конкуренцію без втручання держави у приватний сектор.

Більш пізнім було новаторство Сергія Андрійовича Подолинського. Воно полягало у відкритті нового економічного закону. «Закон Подолинського» передбачав нагромадження енергії за допомогою праці, а найкращий спосіб для цього – соціалізм.

Незважаючи на всі спроби реформувати українську економіку вони виявилися лише «краплиною в морі», бо країна не мала власної державності та кожна з частин країни, підпорядковуючись різним, більш могутнім державам, економічно не представляла собою єдине ціле.

У кінці ХХ – на початку ХХІ сторіччя в Україні почалось піднесення економіки як науки, тож ці фактори почали гальмувати розвиток нової української економічної думки на практиці. Також відставанню України сприяли наслідки феодально-кріпосницьких відносин та потреба у новому рівні підготовки фахівців економічного профілю, з навичками які потрібні для комерційної діяльності та розвитку капіталістичних відносин.

Тож, ХХІ сторіччя було часом економічних відкриттів та досліджень в усіх сфера суспільного життя.

Фактори, які впливають на розвиток національної економіки України.

Національна економіка держави — не структурно та організаційно єдина система , яка є сукупністю економічних суб'єктів, тобто взаємопов'язаних галузей і сфер діяльності людей.

В національній економіці виділяють дві сфери: виробничу (матеріальне та нематеріальне виробництво) та невиробничу. Тобто, фактори, що впливають на національну економіку також впливають і на всі види діяльності людини.

Можна виділити чотири основні фактори впливу на ці сфери:

- Розрив традиційної системи балансу народного господарювання (СБНГ) та заміни її на систему національних рахунків (СНР), погана адаптація до нової системи та її неефективність;

- Значна залежність держави від інших країн;
- Розвинена тіньова сфера виробництва;
- Занадто ресурсномістке виробництво, тобто занадто витратне в плані ресурсів і тому неприбуткове.

Таким чином можна побачити, що Україні потрібні організаційні зміни, які б обумовлювалися потребами країни та тенденціями розвитку.

Основні проблеми української економіки у 2018 році.

Згідно з інформацією щодо щорічних зборів Міжнародного Валютного Фонду та Всесвітнього банку у 2018 році можна виділити п'ять основних проблем української економіки

По-перше, за словами Міністерства фінансів України, через корупцію кожен рік світова економіка втрачає близько \$1,5-2 трлн., що становить 2% світового ВВП. Тож, пріоритетність боротьби з корупцією беззаперечна для України.

По-друге, була зазначена важливість реформи Державної фіскальної служби, через ухилення від сплати податків.

По-третє, низька продуктивність праці в Україні являє собою проблему, для вирішення якої потрібно інвестувати великі суми в інновації та освіту.

Проблема продуктивності плавно перетікає в наступну проблему низького рівня освіти.

Та останньою, і на мій погляд найважливішою проблемою є популізм. Вона являє собою політику апеляції простих народних мас, їхніх страхів, надій, незадоволень рівнем життя, ґрунтуючись на протиставленні інтересів широких мас населення інтересам еліти, яка з кожним роком набирає обертів, посилює свої позиції та вкорінюється в державі як варіація норми.

Менталітет як одна з причин економічних проблем.

Менталітет – це система переконань, уявлень і поглядів індивіда, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь.

На ментальність нації впливають не тільки культурні зрушення, а й трансформації в суспільстві.

Економічна поведінка людини залежить від багатьох факторів, серед яких головну роль відіграє суспільна свідомість. Вона формується під впливом традицій, соціокультурних та етнічних особливостей нації.

Говорячи про людину в економічній діяльності, бажаніше застосовувати поняття «господарський менталітет», який проявляється у господарській діяльності людини чи спільноти щодо досягнення економічних інтересів. Він також виступає полем вибору лінії поведінки окремо для кожної людини.

Менталітет за деяких умов може здійснювати позитивний вплив на економіку, але українська ментальність у пострадянському середовищі являє собою скоріш причину економічних проблем, ніж їх запобігання.

Приклад згубного впливу менталітету українців на економіку держави можна привести на системі освіти України:

Згідно з висновками Світового банку у 2016 році Україна посіла третє місце за рівнем освіченості громадян.

Але українська «освіченість» має бути вдячна ментальним особливостям, які розвинулись у ХХ сторіччі, коли почався культ вищої освіти, через те, що це вважалося престижним та нагодою збудувати успішну кар'єру.

Зараз же значний популізм освіти призвів до зміщення професійної освіти та заміни її місця вищою. Наслідками цього стала нестача спеціалістів деяких професій, загострення проблеми муж попитом і пропозицією на ринку праці, а також популізм вплинув на якість освіти у негативному ключі, бо через доступність та формальне ставлення українців до освітнього процесу знизилася її якість такого навчання.

Так вища освіта перестала означати володіння реальними знаннями та навичками.

Тож, на прикладі освітнього процесу в Україні можна побачити проблему докорінно – проблема криється в кожному громадянині України окремо. І для подальшого розвитку держави їй потрібна нова модель українця, який би мав економічне мислення, знав свої права та обов'язки та міг підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку праці, а разом із цим конкурентоспроможність своєї країни з іншими.

Список літератури:

1. Національна економіка: Навч. посіб. / В. І. Мельникова, О. П. Мельникова, Т. В. Сідлярчук
2. Якобчук В. П. Тищенко С. В. — Навчальний посібник з історії економіки та економічної думки — Київ «Центр учбової літератури», 2015
3. Карпенко А. В. Ільїна А. С. — Стаття «Вплив ментальності на економіку», 2017
4. <https://tass.ru/ekonomika/5651209>

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Базилик Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Математика»

Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Формування логічного мислення школярів – важлива складова частина педагогічного процесу. Допомогти учням повною мірою проявити свої здібності, розвинути ініціативу, самостійність, творчий потенціал є одним з основних завдань сучасної школи. Мислення дитини тією чи іншою мірою розвиває кожен загальноосвітній предмет, але математика посідає особливе місце, оскільки є найбільш теоретичною галуззю знань з усіх шкільних

дисциплін. Високий рівень абстракції є найбільш природним способом викладу знань, коли відбувається перехід від абстрактного до конкретного.

Математична освіта в загальноосвітній школі спрямована в основному на засвоєння учнями алгоритмів розв'язування стандартних задач, що є недостатнім для розвитку як творчих математичних здібностей учнів, так і набуття ними навичок та досвіду самореалізації у навчальній діяльності. Сьогодні проголошено особистісно-орієнтований напрям розвитку освіти, суспільство загалом й навчальний заклад, зокрема, усвідомлює «цінність, неповторність кожної особистості й прагне розвивати її сутнісні сили [4, с.71].

Математика як навчальний предмет робить вагомий внесок у розвиток логічного мислення школярів. Питання розвитку логічного мислення достатньо ґрунтовно висвітлене у педагогічних дослідженнях Г.П. Бевза, П.П. Блонського, Б.М. Величковського, Л.С. Виготського, В.О. Гусевої, П.І. Зінченка, З.М. Істоміна, Л.Д. Кудрявцевої, О.М. Леонтьєва, Ж. Піаже та інших. Проте проблема розвитку логічного мислення на уроках математики не є вичерпаною і потребує подальших досліджень.

На нашу думку, логічне мислення розвивається системою спеціально підібраних вчителем задач і вправ, що мотивують учнів вирішувати їх через належне подання навчального матеріалу. Допомогти вчителю краще подати матеріал, допоможе поєднання традиційних методів навчання і сучасних інформаційних технологій, оскільки використання комп'ютера на занятті дозволяє зробити процес навчання більш цікавим, індивідуалізованим, мобільним, диференційованим. Інформаційні технології розвиваються дуже динамічно, так само динамічно має розвиватися і методика їх використання в навчальному процесі. Ми погоджуємося зі вченими, які вважають, що «комп'ютер слід розглядати не як метод навчання, а як засіб при використанні якого учень у найкращий спосіб розвиває свої навички і здібності» [3, с. 47].

Розвивати мислення школярів, особливо учнів 5 – 6-х класів, буде доречно використовуючи нестандартний урок, урок-гру. Саме цей тип уроку передбачає індивідуальну, групову та роботу в парах учнів. Під час такої

діяльності завдання вчителя – навчити дітей самостійно міркувати, відстоювати свою точку зору, ставити запитання та бути ініціативним у набутті нових знань.

Головна перевага гри, на нашу думку, полягає в тому, що вчитель досягає поставленої мети непомітно для учнів. Гравці, тобто учні, не ставлять перед собою ніякої дидактичної мети, їх цікавить результат гри, хто виграє. Дітям тоді здається, що вони не вчаться зовсім, а просто з цікавістю грають.

В ігровій формі можна ефективно ознайомити дітей із новими способами дій, пожвавити процес тренувальних вправ. Усі ці ігри не тільки пожвавлює навчальний процес, а й запобігає втомі. Залежно від того, на якому етапі уроку застосовується гра, вона може розвивати логічне мислення, цікавість та інтерес [1, с. 105].

Так, наприклад, у 5-му класі при вивченні теми: «Додавання і віднімання натуральних чисел» можна провести загальний урок на розв'язування вправ за допомогою нестандартного уроку-подорожі. На такому уроці дітям цікаво подорожувати з своїм новим другом Незнайко на місяць та допомагати йому розв'язувати ті чи інші завдання. Або при вивченні геометричних фігур (прямокутник, квадрат, трикутник) доречно буде провести гру на координацію руху та уяву учнів. Можна запропонувати їм із заплющеними очима намалювати на аркуші паперу будиночок, використовуючи трикутник, прямокутник та квадрат [6]. Взагалі, нестандартний урок доречно проводити на закріплення та узагальнення нових знань, що передує написанню контрольної чи самостійної роботи.

У математичній грі найкраще відтворюються умови для розвитку логічного мислення. Якщо ж математична гра побудована як ділова гра, то це подвійний успіх, бо вона є чимось іншим, аніж просто спеціально організованою діяльністю із застосуванням теоретичних знань, тут «відбувається не механічне накопичення інформації, а діяльнісне розпредмечення якоїсь сфери реального світу» [2 с. 29].

Наведемо приклади розроблених нами ігор, що можна використовувати в роботі з дітьми на уроках математики для розвитку в них логічного мислення:

Гра «математичний аліас»

Мета: розвиток логічного мислення для учнів 6-го класу, повторення матеріалу за 5 та 6 клас.

Обладнання: картки з завданням, на яких вказані певні слова, пов'язані з матеріалом.

Правила гри: необхідно вийти до дошки, обрати картку та пояснити що на ній написано, не використовуючи спільнокореневих слів за певний час

Хід гри. Учитель групує клас на декілька команд, залежно від того скільки учнів в класі. Кожен з команди виходить до дошки, обирає собі картку і якомога швидше старається пояснити своїм однокласникам що за слово написано на картці. Для однієї людини, яка пояснює, відведений певний час (до однієї хвилини). Якщо витягнуту картку відгадали, учень бере наступну, і так доки не закінчиться час. Виграє та команда, яка відгадає найбільше задуманих слів.

Можливі слова на картках :

<i>Рівняння</i>	<i>Кут</i>	<i>Прямокутник</i>
<i>Квадрат</i>	<i>Десятковий дріб</i>	<i>Трикутник</i>
<i>Дріб</i>	<i>Пряма</i>	<i>Масштаб</i>
<i>Натуральне число</i>	<i>Арифметика</i>	<i>Пропорція</i>
<i>Відсоток</i>	<i>Прості числа</i>	<i>Ціле число</i>
<i>Периметр</i>	<i>Коло</i>	<i>Від'ємне число</i>
<i>Куб</i>	<i>Площа</i>	<i>Ділення</i>
<i>Координатна пряма</i>	<i>Число нуль</i>	<i>Кратність</i>
<i>Ділення</i>	<i>Подібні додатки</i>	<i>Перпендикуляр</i>

Настільна гра «Веселі пригоди Олафа»

Мета : **навчальна:** повторення і закріплення вивченого матеріалу, перевірка обсягу знань з пройдених тем, виявлення міжпредметних зв'язків;

виховна: виховувати навички самоконтролю, інтуїції, свідомого сприйняття матеріалу, вміння працювати в команді; **розвивальна:** розвивати логічне мислення, інтерес до предмету, творчий потенціал.

Ціль гри: необхідно допомогти Олафу дібратися в королівство з чудового Літа, для того, щоб він не розтанув. Але потрібно бути обережним, оскільки відкритий Космос дуже небезпечний і не кожен зможе вибратися з нього.

Обладнання: мультимедійна дошка на якій зображено ігрове поле з фішками, правила гри, картки з завданням, гральні кубики.

Правила гри: необхідно по черзі кидати гральні кубики та робити хід фішкою, яку обрав учень, пересуваючи її на стільки клітинок, скільки випало на гральному кубуку. Якщо Ви потрапляєте на хід зі стрілкою, Вам потрібно перейти по її напрямку. Потрапляючи на клітинки зі спеціальними кольорами, потрібно виконати певні дії:

❖ Помаранчевий - потрібно відповісти на питання, що буде написано на картці помаранчевого кольору;

❖ Фіолетовий - потрібно розгадати ребус, запропонований на картці зеленого кольору;

❖ Зелений - потрібно вирішити задачу на логіку, запропоновану на картці фіолетового кольору.

Зазначимо що, якщо Вам не вдалося розгадати картку з певним завданням (відповідно до кольору вашого кола на якому ви стоїте), потрібно повернутися на 5 ХОДІВ.

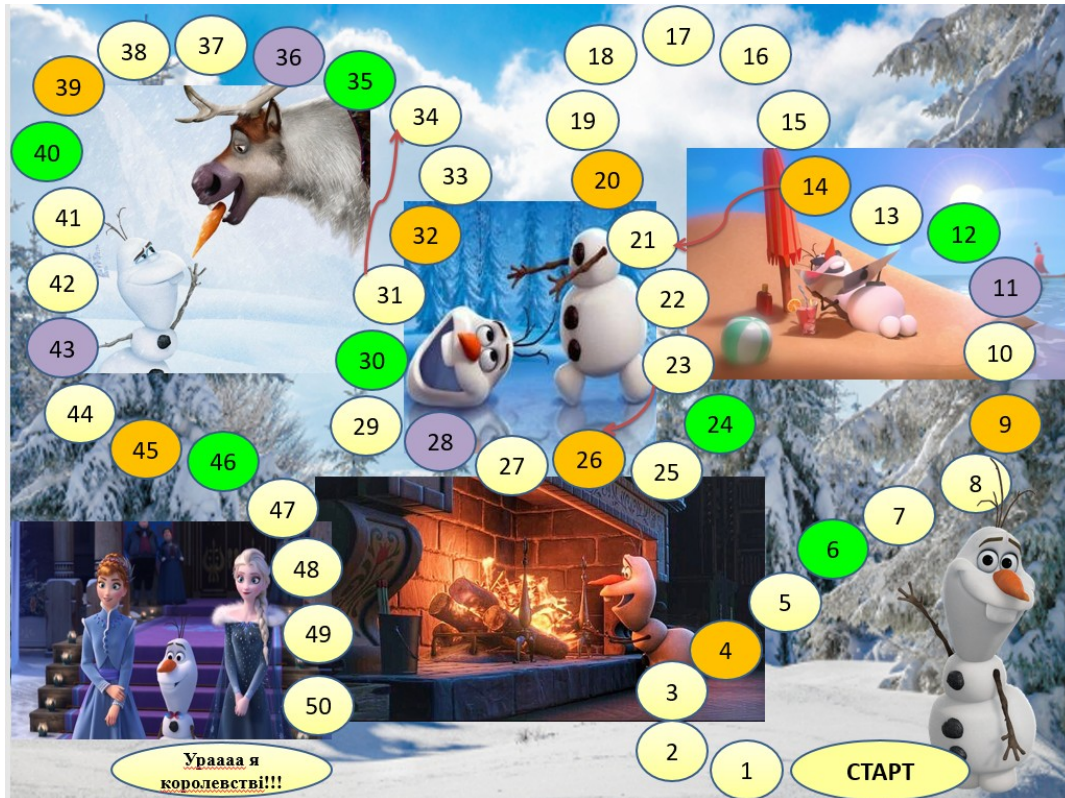
Хід гри. Кожен хід гравці кидають по черзі два кубика і пересувають свої фішки з однієї ділянки на іншу на число клітинок, відповідне сумі очок, що випали. Якщо гравець викидає на кубиках дубль, то він робить ще один хід.

Завдання з помаранчевої картки:

1. Яке число більше трицифрове чи чотирицифрове ?
2. Яке найменше натуральне число ?
3. Чи має натуральний ряд найбільше число ?
4. Що називають сумою двох чисел ?

5. Яке число називають зменшуваним, а яке – від’ємником ?
6. Сформулюйте властивість віднімання суми від числа.
7. Сформулюйте сполучну властивість додавання.
8. Що таке натуральне число?

Ігрове поле

Завдання з зеленої картки:

1. Назвіть два числа, у яких кількість цифр дорівнює кількості букв, що складають назву кожного з цих чисел.
2. Якщо в 12 годин ночі йде дощ, то чи можна очікувати, що через 72 години буде сонячна погода?
3. В одній сім'ї у кожного з трьох братів є сестра. Скільки дітей в родині?
4. Поряд йде дві людини, одна з них – батько сина іншої. Як таке можливо?
5. Трійка коней пробігла 45 км. Скільки кілометрів пробіг кожен кінь?

6. У XIX столітті один учитель задав своїм учням обчислити суму всіх цілих чисел від одиниці до ста. Комп'ютерів і калькуляторів тоді ще не було, і учні почали сумлінно складати числа. І тільки один учень знайшов правильну відповідь всього за кілька секунд. Ним виявився Карл Фрідріх Гаус - майбутній великий математик. Як він це зробив?

7. Є 9 кг крупи і чашкові ваги з гирями в 50 г і 200 г. Спробуйте в три прийоми відважити 2 кг цієї крупи.

Завдання з фіолетової картки:

,

,

1. $A = I$

(число)

$MI +$

,

2.

$I = U$

(мінус)

, , , , ,

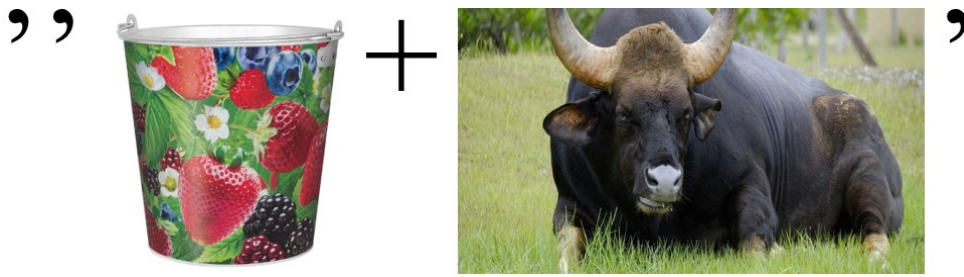

,

3.

$O = A$

(вираз)

4.

(дробина)

Саме такі, як зазначають учені, «різноманітні творчі вправи на розвиток логічного мислення є обов'язковими для сучасної організації процесу навчання та розвитку потенціалу особистості» [5].

Список літератури:

1. Біленко І.В. Розвиток мислення учнів 5 – 6 класів на уроках математики під час ігрової діяльності// Таврійський вісник освіти. 2017. №1 (57). с. 104 – 107.

2. Лосєва Н.М. Активні методи навчання в курсі аналітичної геометрії / Н.М. Лосєва // Дидактика математики: проблеми і дослідження: міжнародний збірник робіт. Вип. 29. – Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2008. – С.29-34.

3. Лосєва Н.М. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дисципліни «Аналітична геометрія» / Н.М.Лосєва // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки – Черкаси, 2011. – №201 – С.46-52.

4. Лосєва Н.М. Розвиток ідеї самореалізації особистості (філософський аспект) // Рідна школа. – 2004. – № 5. – С. 71-74.

5. Пузирьов В.Є. Викладання математичних дисциплін в контексті виховання творчої особистості майбутнього фахівця/ В.Є.Пузирьов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadped_2015_4_16.pdf

6. Терменжи Д.Є. Реалізація ідей розвивального навчання на уроках математики: авторський досвід / Д.Терменжи, А.Катрін // Актуальні питання природничо-математичної освіти – Суми, Вип.1 (9) – 2017. – С. 78-84.

СУСПІЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ ПРОФЕСІЇ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Байдюк Л.М.

викладач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у
початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені
Павла Тичини

Сич М.В.

студентка 3 курсу Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

Педагогічна діяльність вчителя іноземної мови в початковій школі як форма вияву активного ставлення людини, до навколишньої дійсності, сконцентрована в галузі залучення молодого покоління до накопичення суспільного досвіду у сфері вивчення іноземної мови.

Призначення вчителя іноземної мови – бути ланкою у передаванні суспільного досвіду та знань з іноземної мови. Під час навчання іноземної мови вчитель передає пізнавальний досвід, допомагаючи дітям опанувати іншомовною мовленнєвою компетенцією. [4, с.89-93]

На вчителя іноземної мови у початковій школі, покладено соціальну відповідальність за наслідки його роботи. Особливо значущою є місія вчителя іноземної мови у початковій школі у наш час, коли виразно позначився небезпечний розрив між технічною підготовкою людини й рівнем її соціальної свідомості, її моральності. Усе це потребує підвищення загальної культури особистості, знання рідної та іноземної мов, якою користуються у світі. І тому для початкової школи й вчителя сьогодні актуальним є соціальне замовлення – навчити учнів аудіюванню, говорінню, читанню та письму. [2, с.67-69]

Позиція вчителя іноземної мови у початковій школі завжди специфічна. З однієї сторони, він готує своїх учнів до потреб та запитів суспільства. З іншої

сторони, вчитель, залишається носієм й провідником знань з іноземної мови, звичок, традицій, обрядів інших народів. [1, с.17-25]

Чого чекає дитина в початковій школі від вчителя іноземної мови, ким він є для неї? Об'єктивно в кожній дитині є потреба усвідомлювати себе особистістю, тобто бути впевненою у повазі до себе, у власній значущості й звідси — у позитивній оцінці із боку інших людей. І учень чекає від вчителя іноземної мови передусім розуміння своїх проблем, прагнень, він вдячний над усе за створені для самоутвердження умови вивчення нерідної мови. Вчитель забезпечує учневі вивчення іноземної мови через вияв власного ставлення й організацію атмосфери життя в класі, через створення ситуацій розвитку учня на уроці й в позаурочному спілкуванні. Залучаючи дитину до спілкування іноземною мовою, вчитель скеровує її на пізнання світу й себе у ньому. [5, с.117-131]

Сучасний вчитель як особистість характеризується такими якостями:

- 1) широкою освіченістю, загальною культурою, інтелігентністю, високорозвиненою моральною свідомістю, почуттям відповідальності за свою працю;
- 2) любов'ю до дітей, тактом, здатністю формувати всебічно розвинену, творчу особистість школяра;
- 3) глибокими знаннями та професійним мисленням, що дає змогу розуміти суть педагогічних явищ та приймати оптимальні рішення питань навчання іноземної мови,
- 4) потягом до самоосвіти та самовдосконалення.

Отже, для молодших школярів вчитель іноземної мови потрібен як організатор живого спілкування іноземною мовою.

Список літератури:

1. Конишева А.В. Сучасні засоби навчання англійської мови. Видання 2-ге, стереотипне. / А.В. Конишева –Тернопіль : «Генз», 2010. – С.17 – 25.

2. Маркова Л.М. Мої перші кроки щодо англійської мови / Л.М. Маркова. – К : «Візаві», 2011. С. 67 – 69.

3. Масліко Е.А. Настільна книга викладача англійської. Довідкове посібник, 9-те вид., стереотипне. / Е.А. Масліко – Х. : «Вища школа», 2004. – С. 320 – 330.

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Байлюк К.А.

студент ОДАУ

Керівник: к.е.н., доцент

Козуб Н. М.

Одеський державний аграрний університет

Трансформаційні процеси вимагають обґрунтування принципово нової системи розроблення ринкових стратегій сільського господарства. З різних причин, проекти розвитку агропромислового комплексу не виконувалися або виконувалися частково і не забезпечували вихід агропромислового комплексу із кризового стану та перехід до стабільного розвитку аграрного сектора економіки України. Ці обставини вказують на необхідність пошуку і обґрунтування методів розроблення та впровадження ринкових стратегій розвитку аграрних підприємств та сільського господарства в цілому.

Проблема розроблення та впровадження ринкових стратегій розвитку сільського господарства вимагає комплексного підходу щодо питань стратегічного аналізу на рівні галузі та підприємства, обґрунтування окремих груп ринкових стратегій, насамперед вибору виду базової ринкової стратегії, розроблення продуктово-ринкової та ресурсно-ринкової стратегій. В сільському господарстві стратегічне планування як елемент стратегічного управління

розглядається на декількох рівнях. Найвищим рівнем стратегічного планування є розроблення загальнодержавних стратегій розвитку економіки, зокрема сільського господарства в цілому та окремих його галузей. Наступним повинно бути обґрунтування стратегії розвитку сільського господарства на регіональному рівні. Кінцевим рівнем у системі стратегічного планування можна назвати стратегічний розвиток аграрного підприємства, об'єднання чи домогосподарства. Зазначена ієрархія рівнів є досить тісно взаємопов'язаною, але має певні особливості: в них різні кінцеві цілі, різні суб'єкти розроблення стратегічного плану.

Враховуючи багатогалузевість сільського господарства та доцільність обґрунтування його розвитку комплексно на всіх рівнях, можна стверджувати, що мають розроблятися "ринкові стратегії розвитку" підприємства чи галузі в цілому. Існує декілька груп стратегій в сільському господарстві, які відрізняються за змістом і переліком основних видів робіт за їхнього розроблення. До таких груп стратегій слід віднести: базові (загальні та загальноконкурентні), продуктово-ринкові, ресурсно-ринкові та функціональні стратегії.

З'ясовано, що базова стратегія – це цілеспрямований план розвитку підприємства або ж галузі, який визначає напрям діяльності, позицію в навколишньому середовищі та перспективи діяльності і забезпечує досягнення головної місії; це постійний процес удосконалення існуючої системи діяльності підприємства, спрямований на зміцнення конкурентних позицій. Розрізняють три види базової стратегії: виживання, стабілізації та зростання (росту). Їхнє впровадження має деякі відмінності, що виникають на галузевому рівні та рівні підприємства.

Продуктово-ринкові стратегії розробляють, враховуючи потребу споживачів у певній продукції, можливості (потенціал) підприємства та економічну доцільність виробництва будь-якого виду продукції. Тому для розроблення зазначеної стратегії потрібно використовувати як ринкові, так і виробничі характеристики зовнішнього та внутрішнього середовища.

Початковим етапом розроблення продуктово-ринкової стратегії є визначення сегмента ринку, так званої стратегічної зони господарювання, в якій працюватиме підприємство або будуть задіяні державні програми розвитку окремих галузей. Найпоширенішими варіантами продуктово-ресурсної стратегії є інтенсифікація ринку та диверсифікація.

Виявлено, що ресурсно-ринкова стратегія має забезпечити раціональний розподіл ресурсів між стратегічними напрямками діяльності і визначити місце підприємства на певному ринку ресурсів. Незалежно від рівня, на якому розробляється ринкова стратегія, існує необхідність ретельного вивчення складу її окремих ресурсів, що є основою розроблення функціональних стратегій та їхнього взаємозв'язку. Основою функціональних стратегій є управління конкретним видом продукції, ресурсів, процесом і результатом виробництва.

Доведено, що існує тісний взаємозв'язок ринкової стратегії та потенціалу виробництва. Здійснюючи розроблення ринкових стратегій бажано відштовхуватися від початкового потенціалу та можливості залучення необхідних додаткових ресурсів. Така схема діє незалежно від рівня її впровадження – державного чи рівня підприємства. В результаті використання початкового потенціалу та його розширення відбувається виробничий процес, в якому закладений потенціал відтворення.

Виявлено, що не існує загальної методики обґрунтування ринкової стратегії аграрного підприємства чи галузі, оскільки вона потребує індивідуального підходу, що залежить від значної кількості чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Незалежно від рівня розроблення (галузевому чи підприємства) ринкової стратегії та аналізу конкурентних переваг доцільно використати декілька методів, які дозволяють визначити конкурентоспроможність продукції, підприємства чи галузі. До таких методів відносимо SWOT-аналіз, SPASE-аналіз, теорію конкурентних переваг М. Портера, що дозволяють проаналізувати зовнішнє і внутрішнє середовище та сформулювати систему стратегічних рішень. З вищезазначеного переліку потрібно

обрати два-три методи, які взаємодоповнюють один одного і повністю розкривають конкурентні можливості країни чи підприємства. З'ясовано, що основною конкурентоспроможною продукцією агропромислового виробництва України й надалі залишаються зерно та соняшникова олія.

Всебічний аналіз ситуації в сільському господарстві та на аграрних підприємствах дав змогу розробити методику вибору базової стратегії в сільському господарстві, де в основу вибору виду базової ринкової стратегії покладено дослідження фінансового потенціалу аграрного підприємства, конкурентні переваги продукції за показником " ціна – собівартість " і вплив зовнішніх чинників. У розгорнутому вигляді методика визначення виду базової ринкової стратегії, що розроблена, виглядає наступним чином:

1) дослідження фінансового потенціалу підприємства за останні 3–5 років його діяльності (аналіз динаміки прибутку: валового, від операційної діяльності, чистого; аналіз власного капіталу; аналіз коефіцієнтів фінансового стану підприємства – коефіцієнт загальної та швидкої ліквідності, коефіцієнти фінансової міцності та незалежності; аналіз інтегрованих показників фінансового стану підприємства);

2) встановлення виду базової ринкової стратегії в розрізі окремих видів продукції на основі конкурентних переваг за показником " ціна – собівартість ";

3) коригування виду базової ринкової стратегії із врахуванням впливу зовнішніх факторів.

На сьогодні в Україні склалася негативна тенденція стосовно споживання продуктів харчування. Особливого занепокоєння викликає споживання продукції тваринницького походження. Тому головним стратегічним завданням розвитку сільського господарства України має стати відновлення обсягів виробництва продукції тваринництва, які б гарантували раціональний рівень споживання продуктів харчування та формування платоспроможного попиту, який потрібно формувати. За такого розвитку бажано переглянути зерновий дисбаланс, який слід адаптувати до змін в структурі виробництва

сільськогосподарської продукції. Зміна структури посівних площ має гарантувати розвиток продукції тваринництва.

Обираючи технологію виробництва сільськогосподарської продукції, потрібно здійснити оцінку за економічними показниками, які підтвердять чи спростують доцільність її використання. Ресурсозберігаючі та водночас високопродуктивні технології повинні застосовуватися в рослинництві і тваринництві, а також при зберіганні та переробці продукції на аграрному підприємстві. Встановлено, що перехід у рослинництві від традиційних до передових технологій забезпечує підвищення врожайності культур та економію людських і матеріальних ресурсів.

Встановлено, що аналогічну економію витрат можна також досягти і у тваринництві завдяки використанню новітніх технологій утримання та годівлі тварин, зменшенню сезонності виробництва, впровадженню технологічних карт.

Реалізація ринкових стратегій розвитку вимагає розроблення системи інституційних та організаційно-економічних заходів, серед яких потрібно виділити диференційований підхід до визначення груп видів сільськогосподарської продукції, в яких поступово буде зменшуватися вплив регуляторної політики із врахуванням зростаючої конкуренції у виробництві сільськогосподарської продукції. Регулювання ринку ресурсів має відбуватися з урахуванням можливостей впровадження ресурсозберігаючих високопродуктивних технологій у рослинництві та тваринництві. Особливу увагу необхідно звертати на регулювання ринку техніки, паливно-мастильних матеріалів, засобів захисту тварин і рослин, мінеральних добрив. Крім цього держава має забезпечити істотну державну підтримку надзвичайно кризових, але перспективних галузей – льонарство, вівчарство, створивши умови для надходження в ці галузі вітчизняних і закордонних інвестицій. Окремим напрямом розвитку села доцільно обрати збільшення фінансування інфраструктури сільського господарства та розвитку агробізнесу, а також

впровадження програм, що дозволять підвищити рівень сучасного менеджменту в аграрних підприємствах і на державному рівні.

ГРУПОВА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПІД ЧАС ПЕРЕВЕРНУТОГО УРОКУ

Байрацька Анна Олександрівна

«Перевернуте навчання» передбачає, що учні приходять на урок підготовленими і мають базовий набір знань з тієї теми, яка вивчатиметься на уроці. Від вчителя вимагається ці знання поглибити та узагальнити. Дуже важливо при цьому обирати правильні методи та форми навчання, які відповідають поставленій меті. Адже не завжди будуть працювати методи, якими ми звикли послуговуватися на звичайних уроках літератури. Це пояснюється саме тим, що звичну форму навчання перевернули і тепер учні, фактично, вчать навпаки. Вдома вони працюють над новим матеріалом, а на уроці виконують домашнє завдання, поглиблюючи свої знання, вміння та навички.

На вчителя покладена важлива роль – обрати доречні форми роботи, спрямовані на якомога кращий результат, тобто ті, які допоможуть учням вдосконалити свої знання та розширити сферу своїх зацікавлень, поглибити свій внутрішній світ. Тож, спробуємо проаналізувати, як краще працювати з учнями, які, прийшовши на урок, мають необхідні знання, які форми роботи та вправи обрати для отримання найкращого результату.

Однією з різновидів є групова форма роботи. У психолого-педагогічній літературі вироблено єдиний підхід до визначення групової навчальної діяльності. Е. Нор вважає, що групова навчальна діяльність – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителя й співпраці з учнями

[1, с. 29]. О. Савченко уточнює предсавлену дефініцію і визначає групову навчальну діяльність як форму організації навчання в малих групах на основі співробітництва з чітко розподіленими завданнями для учнів, об'єднаних навчальною метою, сприяє формуванню вмінь співпрацювати, спілкуватися [2, с. 35].

У людській природі закладено, що людина боїться бути самотньою, вона прагне бути складовою частиною колективу, групи. Так і в класі, учні, яких залучають у групу відчувають себе краще, у них з'являється почуття безпеки. Коли діти взаємодіють одне з одним, вони відчувають підтримку, яка дає змогу виходити за межі своїх можливостей і проявляти себе якнайкраще. Діти відчувають себе частиною чогось більшого, розуміють, що відповідальність за успіх групи лежить також на їх плечах, тож будуть намагатися з усіх сил не підвести своїх колег по роботі.

За такої організації навчання вчитель керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Групове навчання відкриває для учнів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями високих результатів засвоєння знань та формування вмінь. Така модель легко й ефективно поєднується із традиційними формами й методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання [3, с. 146].

На нашу думку, взаємодія між учнями на уроці – ключ до успіху під час впровадження «перевернутого» навчання. Якщо учні вже прийшли на урок, маючи знання з відповідної теми, то все, що вимагається від вчителя – задати вірний напрямок для подальшого розвитку знань учнів. Тут в пригоді і стане групова форма роботи. Поділивши учнів на групи, можна досягти бажаного результату значно швидше ніж під час індивідуальної або фронтальної роботи.

Серед переваг групової навчальної діяльності учнів, можна виділити найважливіші:

- кількість виконаних вправ та завдань за конкретний час збільшується завдяки тому, що учні працюють в мікрогрупах, де більш сильні допомагають слабшим, таким чином робота не стоїть на місці, як би це було під час індивідуальної або фронтальної форми навчальної діяльності;
- завдяки взаємодії усіх учнів у групі підвищується рівень активності кожного її окремого учасника, і, як результат, процес засвоєння знань та формування умінь і навичок учня покращується;
- спостерігається високий рівень співпраці учнів між собою та покращення комунікативних навичок дітей, вони вчаться працювати та взаємодіяти в колективі, дослухатися до думки учасників малої групи;
- відбувається розвиток навчальної діяльності учнів, тобто вони вчаться планувати, аналізувати ситуацію, також розвиваються такі компоненти навчальної діяльності як само оцінювання, самокритика та самоконтроль.

На користь групової форми роботи говорить і те, що учнів можна об'єднати за інтересами задля досягнення результату у навчанні. Кожному вчителю відомо, що хтось з дітей більше любить читати, хтось – писати, а хтось слухати усну розповідь. Цим варто скористатися та адаптувати навчальний процес під потреби учнів. При цьому можна спочатку розділити учнів на групи за колом їх зацікавлень, а потім перемішати групи задля того, щоб вони могли поділитися досвідом саме такого виду роботи з учасниками інших груп.

При підготовці до «перевернутих» уроків української або зарубіжної літератури учні часто мають ознайомитись з біографічними даними письменників, що не всім до вподоби і, нерідко, викликає труднощі, бо потрібно запам'ятати багато дат, міст, імен та перепон, що стояли на шляху відомих людей. Починати роботу на уроці пропонуємо саме з перевірки та закріплення біографічних даних. Зробити це можна як за допомогою фронтальної роботи, так і групової. Віддаємо перевагу саме груповій перевірці, можна поділити учнів на групи та запропонувати учням продовжити речення або вставити пропущені слова.

Таким чином можна перевірити готовність учнів до уроку та рівень знань, які вони отримали вдома, переглянувши запропонований вчителем відеоурок. Така вправа дає їм можливість повторити вивчений матеріал та краще закріпити його у пам'яті.

Групова робота виконує надзвичайно важливу роль у досягненні виховної мети навчання. Вона допомагає сформувати гуманну, високоморальну особистість, яка вміє взаємодіяти з оточуючими та працювати у колективі. Формувати ці якості можуть допомогти форми організації групової роботи, а саме: правильний розподіл ролей, функцій та обов'язків між учнями, взаємодопомога одне одному, взаємоконтроль та взаємокритика.

Також групова діяльність виконує організаційні функції. Адже учні мають можливість розподілити обов'язки у малих групах, вчать спілкуватися та взаємодіяти з усіма учасниками навчального процесу, обговорюють проблемні ситуації та розв'язують конфлікти, які час від часу виникають в колективі.

Список літератури:

1. Нор Е. Технология организации групповой учебной деятельности / Е. Нор. – Николаев, 1998. – С. 5–75.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : [підручник] / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
3. Коваленко Є. І., Микитуха Р. Групова навчальна діяльність учнів як інноваційна технологія / Є. І. Коваленко, Р. Микитуха // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2012. - № 1. – С. 81-85. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_1_20
4. Надольська, О. А. Групова робота на уроках історії як засіб соціалізації учнівської молоді / Оксана Надольська // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 1 (1). – С. 144-151.

ВАРТІСТЬ ТА ОПЛАТА ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ЩО БІЛЬШЕ?

Баландюх Юлія

студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Шевчук О.О.

Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

Протягом всього економічного розвитку продуктивність праці та рівень заробітної плати є одними із найвагоміших показників, які характеризують ефективність використання робочої сили у сфері виробництва товарів і послуг, розвитку країни в цілому. Тому співвідношення вартості та ціни робочої сили є важливою проблемою, яка потребує вирішення для подальшого розвитку держави та її економічного зростання.

Оплата (ціна) праці – це грошова компенсація, яку найманий працівник у процесі виробництва отримує в обмін на свою робочу силу, що передбачає винагороду за рівень його кваліфікації, складність і небезпечність роботи, якість та умови праці, відповідальність за стан робочого місця, а також компенсаційні виплати за понаднормовий робочий час і стимулюючі виплати у вигляді премій. Натомість, вартість праці – це вартість, створена витратами використовуваних людських ресурсів, необхідних для виробництва будь-якого товару або послуги.

Згідно постулатів економічної теорії, заробітна плата працівників повинна дорівнювати граничному доходу від їхньої праці. Якщо один працівник є дуже продуктивним, він матиме високий граничний дохід: одна додаткова година його роботи призведе до значного збільшення обсягів виробництва. Звідси випливає, що більш продуктивні працівники повинні мати вищу заробітну плату, ніж менш продуктивні працівники. Тобто якщо роботодавець вирішує заплатити високопродуктивному працівнику менше, ніж маржинальний дохід від його праці, то будь-яка інша компанія могла б отримати прибуток, навіть пропонуючи вищу заробітну плату, щоб залучити

цього продуктивного працівника. Отже, теоретично існує прямий зв'язок між виконанням роботи та оплатою праці. Перевіримо цей зв'язок на практиці. Для цього розглянемо детальніше, що відбувалося із динамікою середньомісячних заробітних плат та продуктивності праці одного зайнятого у фактичних цінах протягом 2009-2018 років (Табл. 1).

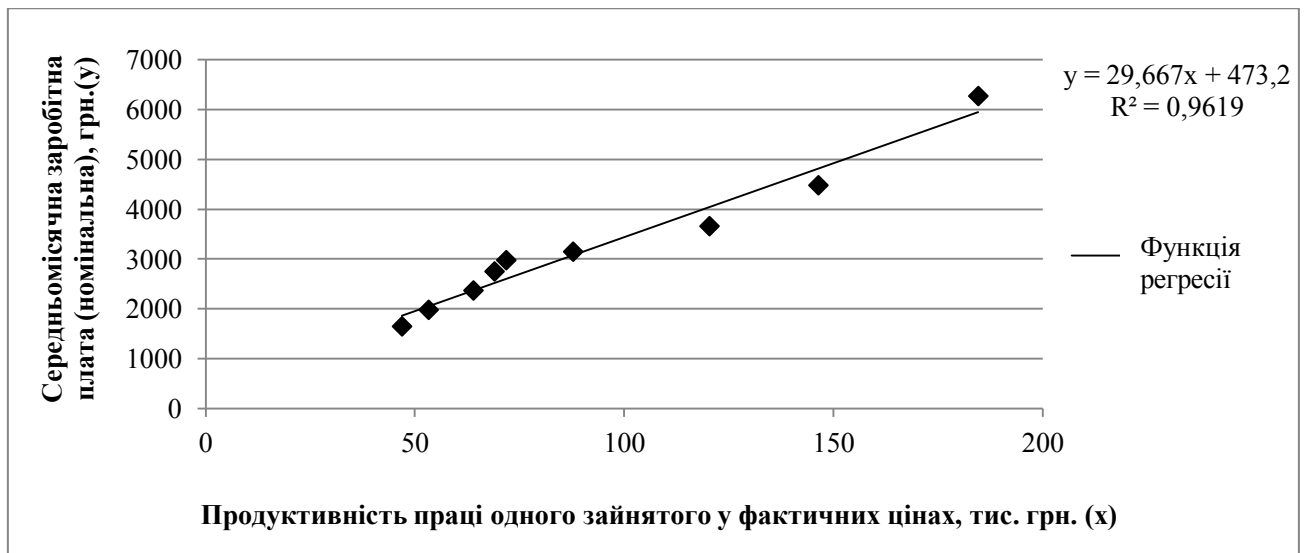
Таблиця 1

Продуктивність праці та середньомісячна заробітна плата в Україні у 2009-2018 рр.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	II кв. 2018
Продуктивність праці одного зайнятого у фактичних цінах, тис. грн.	46,90	53,26	63,96	69,01	71,81	87,80	120,38	146,41	184,63	49,58
Середньомісячна заробітна плата (номінальна), грн.	1650,43	1982,63	2370,53	2752,95	2979,46	3149,45	3661,41	4482,35	6273,45	7609,86
Індекс продуктивності праці (у % до 2009 р.)	100,00	113,56	120,09	107,90	104,06	122,27	137,11	121,62	126,10	26,85
Індекс середньомісячної заробітної плати (у % до 2009 р.)	100,00	120,13	119,56	116,13	108,23	105,71	116,26	122,42	139,96	121,30

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Із наведених даних у табл. 1 видно, що кількість зайнятих має тенденцію до зниження, у 2017 р. порівняно з 2014 р. зменшилася на 10,57%. Але варто відзначити, що за даними табл. 2.3, продуктивність праці зросла на 110,3%, що є позитивною тенденцією. Розглядаючи динаміку продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати у грошовому виразі, бачимо, що між ними існує тісний кореляційний зв'язок (рис. 1). Проте, аналізуючи індекси цих показників, можемо зробити висновок, що не завжди темп приросту продуктивності праці спричиняє адекватну зміну темпу приросту заробітної плати.

Рис. 1. Залежність між продуктивністю та середньомісячною заробітною платою в Україні (кореляційне поле точок)

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Формування соціально-орієнтованої моделі ринкової економіки в Україні вимагало переосмислення традиційних підходів до управління продуктивністю праці та заробітною платою. Проте проблема співвідношення вартості праці та заробітної плати довгий час залишалася без належного розгляду. Це питання є невирішеним і на сьогоднішній день.

На наш погляд, така ситуація на ринку праці, перш за все, пов'язана з низькою вартістю робочої сили, низьким рівнем інтенсивності та продуктивності праці. Низький рівень оплати праці в Україні зумовлений, насамперед, високою матеріало- та енергоємністю вітчизняної продукції. Саме це підвищує собівартість вітчизняної продукції, робить її неконкурентоспроможною на світових ринках, а тому призводить до зниження реальної заробітної плати українців.

Крім того, пересічний працівник в Україні недоотримує оплату праці у порівнянні з витраченими трудовими зусиллями та продуктивністю праці. Така ситуація веде до надмірної експлуатації праці, тобто нееквівалентного обміну праці на її оплату. З іншого боку, роботодавці в Україні економічно зацікавлені використовувати саме дешеву працю, не прагнучи до модернізації робочих місць, а інколи до заміни застарілого обладнання чи впровадження нових

ресурсозберігаючих технологій. Низька оплата праці, у свою чергу, зумовлює низьку продуктивність праці. І навпаки, без підвищення продуктивності праці неможливо створити підґрунтя для зростання реальних доходів зайнятого населення [2, с. 166]. Одним із найефективніших джерел підвищення продуктивності праці на вітчизняних підприємствах в сучасних умовах є впровадження інноваційної діяльності. Якщо ж їхня інноваційна активність і надалі буде залишатися на низькому рівні, то в умовах глобалізації економіки це унеможливить просування нашої країни на шляху ринкових перетворень.

В останні роки особливого значення набуло завдання підвищення мотиваційного потенціалу заробітної плати та забезпечення її більш тісного зв'язку з результатами праці. Так, закон економії часу як сутність закону підвищення продуктивності праці може реалізуватися лише при адекватній системі організації та стимулювання праці, де головним матеріальним стимулом виступає заробітна плата. Одним із способів заохочення працівників до підвищення продуктивності та співпраці між собою для досягнення найкращих результатів діяльності як самого колективу, так і підприємства в цілому, є колективні форми організації та оплати праці. Завдяки колективним розцінкам оплати праці відбувається стимулювання до ефективного використання робочої сили працівниками усіх категорій на основі спільної роботи та взаємодопомоги.

На нашу думку, для скорочення та подолання диспропорції між вартістю та оплатою праці в Україні, а також зростання економіки, необхідно здійснити наступні заходи:

1) спрямування інвестицій в розвиток людського капіталу, зокрема у сферу охорони здоров'я;

2) застосування нових методів вирішення проблем у трудовій сфері за допомогою соціальних інновацій, таких як система управління знаннями персоналу, дистанційне навчання, соціальне підприємництво, нові організаційні форми зайнятості та ін.;

3) моніторинг та контроль зростання інфляції з боку держави, виділення коштів на індексації заробітних плат;

4) зниження матеріало- та енергоємності вітчизняного виробництва;

5) ліквідація диспропорцій в структурі підготовки кадрів та потреб економіки в кваліфікованих трудових ресурсах;

6) оновлення застарілої технології, зміцнення матеріально-технічної складової виробництва та обладнання, враховуючи зміни норм амортизації..

Отже, однією з найголовніших проблем на ринку трудових ресурсів в Україні є нееквівалентне співвідношення вартості та оплати праці. Можливим вирішенням даної проблеми є особисте стимулювання продуктивності праці, модернізація обладнання та впровадження нових технологій, оптимальна структура управління і розподілення повноважень між працівниками підприємства, досвід інших економічно успішних держав та ін.. Проте слід враховувати, що, на жаль, не усі закони стимулювання та підвищення продуктивності праці діють в Україні у нинішній час. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні теоретичних і методологічних засад формування вартості та ціни послуг робочої сили, розробці методичних основ розрахунку вартості розширеного відтворення робочої сили, а також у визначенні шляхів і механізмів подолання дешевизни робочої сили в Україні.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Семикіна, М. В. Науково-методичні засади управління продуктивністю праці / М. В. Семикіна // Економіка праці. Наук. вісн. ЧДІЕУ. – 2010. – № 2(6). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nvisnik.geci.stu.cn.ua/pdf/2010/NV_2\(6\)/160-167%20semikina.pdf](http://nvisnik.geci.stu.cn.ua/pdf/2010/NV_2(6)/160-167%20semikina.pdf).

3. Сірко А.В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2014. – 416 с. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

https://pidruchniki.com/1365060662900/politekonomiya/ekonomichna_priroda_zaro_bitnoyi_plati.

ДО ПРОБЛЕМ МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

Балинська Ольга Михайлівна
проректор Львівського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
(ORCID ID – 0000-0002-0168-143X,
e-mail: olga_bal@ukr.net ,
тел. 067-6749912)

Сучасний етап розвитку юриспруденції, як і науки взагалі, певною мірою можна було би назвати етапом пошуку її методологічних засад. Розроблення методології визнано пріоритетним напрямом наукових досліджень у юридичній науці взагалі та її окремих галузях. Так, провідні міжнародні наукові конференції рекомендують вважати розробку методологічних проблем правознавства одним із найважливіших завдань юридичної науки. Зважений методологічний підхід орієнтує науковців на пошук принципово нових шляхів вирішення теоретичних і практичних проблем, результати якого ставали би відправним моментом майбутніх теоретичних досліджень і містили їх методологію.

Це зумовлено тим, що наукове пізнання завжди здійснюється у двох площинах: теоретичній (це передбачає вивчення історії становлення та процесів розвитку тієї чи іншої науки, в т. ч. правознавства як теоретичної системи знань) і методологічній (що означає пошук, вироблення і застосування методів пізнання та діяльності). Власне друга площина – це визначення шляху пізнання.

Протягом трьох тисяч років існування науки, починаючи з античного світу, людство виробило два основні методологічні підходи. Перший, змістовний, який у всі часи й епохи мав і зберіг одну назву, – діалектика. Другий, зовні протилежний діалектиці, отримував різні назви – метафізика, формальна логіка, позитивізм, феноменологія, прагматизм тощо. Слід наголосити, що ці «зовнішні» підходи лише видаються недіалектичними, але фактично їх не можна розглядати як антидіалектику, оскільки всі вони є її частковими проявами.

Методологія права в широкому змісті як комплекс методологічних проблем юриспруденції поєднує методологію *пізнання права*, методологію *юридичної практики*, виділяючи у другій категорії методологію *правотворчості* й методологію *правореалізації*, та методологію *оцінки сутності правових явищ*.

Тож, відповідно, варто розглядати методологію як вчення про метод і сукупність способів вивчення (пізнання, розуміння, бачення, сприйняття) права – пізнавальна теоретична складова, а також як вчення про способи діяльності (функціонування, додержання, виконання, використання, застосування) права – прикладний аспект. Вже з огляду на це зрозуміло, що таких способів вивчення має бути чимало, адже предмет дослідження хоча й відтворений одним поняттям – право – є багатограним з урахуванням похідних і супутніх категорій (правова свідомість, правове мислення, правовий світогляд, правова ідеологія, правова політика, правова дійсність, правова культура, правова поведінка, правовий випадок, правова відповідальність тощо).

При цьому одразу треба зауважити, що навіть до самих методів у науковому середовищі немає одностайного підходу; іншими словами, жодний метод у науковому пізнанні не можна вважати абсолютно нейтральним, незаангажованим, незалежним від соціальних орієнтирів, світогляду, переконань і прагнень дослідника. Єдиний спільний знаменник у всіх методах юридичної науки – це предмет вивчення та евристичний ефект дослідження. Але і тут можливі нюанси: методи наукової (пізнавальної) діяльності у сфері

правознавства дещо відрізняються від методів юридичної практики, адже різняться суб'єкти їх застосування, вони ставлять собі різні завдання і, відповідно, по-різному оцінюють отримані результати тощо.

І ще одна заувага, варта наголошення, – це те, що юридична наука належить до тих сфер знань, які не мають виключно своїх методів, тому юриспруденція здебільшого послуговується методологією інших наук. Очевидно, це зумовлене відносною універсальністю самого права як соціального явища, оскільки воно стосується основних (найважливіших) суспільних відносин, відтворює їх, прогнозує імовірні варіанти порушень і проектує шляхи відновлення суспільного балансу.

Наскрізним методом усього правознавства вважається логіка у тісному взаємозв'язку з діалектикою та метафізикою. «Юриспруденція від «низу» до «верху» побудована на формальній логіці. Ця ж логіка є основною методологією юриспруденції, а логічні методи є головними в науковому пізнанні, теоретичному і практичному дослідженні. Без формальної логіки юриспруденція стає «карточним» будиночком, який розвалиться при найменшому подиху критики. ... Поряд з логікою першорядне значення для юридичного пізнання має лінгвістика як методологія та пов'язана з лінгвістикою герменевтика», – так вважає М. Костицький (Логіка як методологія наукового пізнання. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. № 1. С. 3-13, с. 12-13).

Тож саме ці методологічні підходи (логіку, діалектику, метафізику та герменевтику) варто вважати провідними у методології юридичної науки, але, однозначно, не обмежуватись виключно ними. Адже державу і право як предмети наукового пізнання необхідно розглядати водночас із позицій їх буттєвого зумовлення (онтологічний, природно-правовий підхід), з урахуванням їх соціальної значущості та специфіки (аксіологічний і феноменологічний підходи), з огляду на їх суспільну доцільність та інструментальне призначення (методологія прагматизму, позитивізму, структурно-функціонального аналізу), у контексті їх походження та розвитку

(цивілізаційний, культурологічний, еволюціоністський підходи) чи крізь призму основного суб'єкта їх творення і підпорядкування – людини (антропологічний, психологічний, екзистенційний підходи), орієнтуючись на їх внутрішню побудову та функціональну систематизацію (методологія структуралізму, синергетики), зрештою вдаючись навіть до методологічної конкретизації (скажімо, на прикладі такої вузько спеціалізованої сфери як оперативно-розшукова діяльність) або, навпаки, абсолютного узагальнення державно-правових проблем (аналітична філософія і тектологічна методологія) аж до виведення її символізму та знаковості (семіотика).

Отже, на загал можна стверджувати, що методологія юридичної науки схожа на методологію будь-якої іншої соціально-гуманітарної галузі знань, але водночас має свої особливості, що відображають специфіку предмета (держави і права) та сферу застосування юриспруденції. Методи, принципи, прийоми і техніки сучасного правознавства демонструють плюралізм у підході їх добору, а також комплементарність, що дає змогу охопити науковою увагою широкий масштаб правової дійсності у поєднанні із взаємодоповнюваністю всього методологічного інструментарію.

Сучасна методологія права, з огляду на його розвиток, не може обмежуватися лише одним, навіть найбільш досконалим методологічним дискурсом. Тим більше, що сама методологія, як і вся теоретично-регулятивна сфера пізнання та діяльності, живиться не з власних якихось сакральних джерел, а з багатства тематики змістовно насичених реалій, у тому числі юридичних.

У центрі уваги сучасних дослідників має перебувати чи не найважливіша філософсько-правова проблематика – співвідношення правосвідомості та правобуття, адже ці феномени настільки невичерпні, що в їх змісті відображаються як загально-світоглядні, так і спеціально-юридичні реалії дійсності, але відображаються таким чином, що окреслюють тенденцію свого подальшого саморозвитку. Відповідно, їх аналіз потребує плюралістичного,

інтеграційного теоретичного охоплення, який би представив правову реальність у всій її повноті.

ОПТИМИЗАЦИЯ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ С ИЗБЫТОЧНОЙ МАССОЙ ТЕЛА

Барабаш О.В., Костинская Е.Л., Слипушко Е.А.

Донецкий национальный университет имени Василя Стуса

Учитывая снижение уровня жизни населения, ухудшение экологических условий, сокращение медицинских и социальных государственных программ, на первый план выдвигаются проблемы физического здоровья современной молодежи. В общем комплексе условий, определяющих уровень здоровья студенчества, первостепенное значение приобретает их здоровый образ жизни. В последние годы значительно возрос объем работ, посвященных исследованию эффективности внедрения деятельности, направленной на обеспечение здорового образа жизни и развитие физических качеств молодежи. Многочисленные авторы отмечают, что здоровый образ жизни, особенно для студентов в период обучения в вузе, должен стать нормой жизни, ежедневной потребностью. Только воспитание этой потребности в студенческие годы позволит обеспечить в будущем сохранение здоровья, что, в свою очередь, приведёт и обеспечит способность к высокопроизводительному труду.

По оценкам Всемирной организации здравоохранения, во всем мире лишний вес имеют более миллиарда человек. С каждым годом ситуация все более ухудшается, ожирение «молодеет», становится проблемой не только взрослых, но также детей и подростков. Необходимо отметить, что около девяноста процентов случаев избыточного веса связано с неправильным питанием, главным образом переизбытком. Поэтому правильное,

сбалансированное питание и занятия физической культурой являются важными факторами регуляции массы тела.

Целью нашей работы является научить студентов оптимальному двигательному режиму и правильному питанию в течение дня. Способствовать оздоровительному процессу студентов с избыточным весом, улучшению общего физического состояния. Предотвратить риск развития хронических заболеваний.

Ожирение – заболевание, характеризующееся избыточным «больше физиологических норм» отложением жира в организме. В зависимости от причин, вызвавших заболевание, различают несколько его форм: обменно-алиментарное, эндокринная и церебральная формы. Обменно-алиментарная форма возникает вследствие излишнего потребления пищи и ограниченной физической активности, отличается небольшими нарушениями функций желез внутренней секреции. Эндокринная и церебральная формы развиваются при нарушении регуляции жирового обмена железами внутренней секреции и гипоталамусом.

Избыточное отложение жира чаще отмечается в подкожном слое в области живота, спины, таза, затылка, бедер, а также брюшной и грудной полостях. Это затрудняет движение диафрагмы и работу сердца. Происходят дистрофические изменения миокарда, в связи с возросшей массой тела сердцу приходится работать с добавочной нагрузкой. При ожирении могут происходить существенные нарушения всей деятельности организма. Оно способствует возникновению ряда сопутствующих заболеваний: атеросклероза, гипертонической болезни, стенокардии. Наблюдаются нарушения внешнего дыхания и функции ЖКТ. Могут возникать артриты, заболевания периферической нервной системы, функциональные расстройства ЦНС.

При нарушении обмена веществ и заболеваниях желез внутренней секреции эффективным способом оздоровления студентов, страдающих избыточной массой тела, является лечебная физическая культура. Во многих случаях она не ограничивается увеличением энергетических затрат организма и

усилением обмена веществ; систематическое применение физических упражнений способствует восстановлению нормальных моторно-висцеральных рефлексов, указующих регулирующее влияние на обмен веществ. ЛФК, тонизируя ЦНС повышают и активность желез внутренней секреции, особенно возрастает симптоматика адреналовой системы коркового слоя надпочечников. Перед ЛФК стоят задачи: 1) способствовать снижению массы тела; 2) улучшить функцию ССС и дыхательной системы, опорно-двигательного аппарата; 3) снизить гиподинамию и повысить общую работоспособность; 4) уменьшить выраженность нарушений, сопутствующих ожирению.

Выбор физических упражнений, объёма и интенсивности нагрузок, форм проведения занятий зависит от клинических проявлений ожирения, сопутствующих заболеваний «главным образом заболеваний ССС», пола и уровня физической подготовленности студента. Особенно показаны упражнения на выносливость «ходьба, бег, плавание и др.» Они способствуют расходованию большого количества углеводов и, кроме того, выходу из депо нейтральных жиров, расщеплению их и преобразованию в фосфатиды, легко окисляемые до углекислоты и воды.

Лечебное действие физических упражнений обусловлено сложными физиологическими, биохимическими, психологическими процессами, происходящими в организме при их выполнении. Физическая эффективность и правильное питание помогают решить не только лечебные, но и педагогические задачи. В процессе занятий ЛФК воспитывают умение владеть своими движениями, что особо важно при проведении занятий со студентами, страдающих избыточной массой тела.

ЛФК при обменно-алиментарном ожирении. При этой форме заболевания занятия лечебной гимнастикой должны быть длительными (45-60 минут и более).

В них преимущественно используем упражнения для крупных мышечных групп. Движение следует выполнять с большой амплитудой. Для конечностей широко применяем махи, круговые движения в крупных суставах, упражнения

с умеренным отягощением. Особое внимание выделяем упражнениям для туловища (наклонам, поворотам, круговым движениям), увеличивающим подвижность позвоночного столба и упражнениям, укрепляющим мышцы брюшного пресса. Для этого мы используем гантели, мячи, эспандеры, резину, гимнастические палки. Все движения сочетаем с глубоким дыханием. Медленный бег, как самостоятельную форму занятий, применяем после адаптации студентов к длительным прогулкам. В начале бег на 100-200 м. чередуем с ходьбой, постепенно отрезки бега увеличивая до 500-600 метров. Через три месяца переходим к длительному непрерывному бегу, со временем доводя его продолжительность до 20-30 минут со средней скоростью.

При эндокринной и церебральной формах ожирения общая нагрузка на занятиях умеренная. Больше используем упражнения для средних мышечных групп, дыхательные упражнения выполняем в медленном и среднем темпе. Продолжительность занятий составляет 30-40 минут.

Для студентов, с сильно выраженными изменениями в ССС или в других системах и органах, проводим ЛФК по методике, применяемой при заболеваниях этих систем и органах с учетом явлений ожирений.

Действие ЛФК основано на значительном увеличении энергозатрат, нормализации всех видов обменов, усилении липолитических процессов в различных органах, улучшении функции всех органов и систем, повышении тренированности и общей работоспособности студента. Физические упражнения являются основным средством ЛФК.

Еще одним, не менее важным, фактором в процессе оздоровлении студентов с избыточной массой тела является изменение структуры питания. Из рациона исключаются или значительно сокращаются бесполезные продукты и существенно увеличивается потребление продуктов с лечебно-профилактическими свойствами. Правильное питание – определённые и постоянные часы приема еды. При этом пища распределяется в течение суток по количеству калорий, набором химических элементов. Кроме того, обязательно учитывается набор блюд и их количество. Специалисты по

правильному питанию рекомендуют есть 4 или 5 раз. Такая система правильного питания позволяет организму наиболее оптимально усваивать полезные вещества и витамины. Основными принципами перехода на здоровое питание являются: постепенность, комплексность, регулярность, систематичность и контроль результатов. Правильный и систематический прием пищи способствует профилактике работы желудочно-кишечного тракта. Скорректировав свой рацион, мы можем уменьшить проявление хронических заболеваний.

Общие основы правильного питания. 1) Пища должна быть свежей 2) питание должно быть разнообразным и сбалансированным. Чем больше разных продуктов включено в рацион, тем больше биологически активных веществ поступает в организм. 3) в рационе должны присутствовать сырые овощи и фрукты. Это повышает скорость обменных процессов. 4) сезонность питания. Весной и летом необходимо увеличивать количество растительной пищи. Зимой целесообразно добавлять в рацион продукты питания, богатые белками, жирами. 5) ограничение в питании. Увеличение веса всегда развивается на фоне энергетического дисбаланса, поэтому для снижения массы тела необходимо ограничивать энергетическую ценность рациона питания. Переедание снижает работоспособность, вызывает усталость.

Ожирение – это заболевание, при котором нарушается обмен веществ и происходит избыточное накопление в организме жира. Интенсивный рост числа больных обусловлен, прежде всего, тем, что ожирение напрямую связано с образом жизни человека: нерациональное, обильное питание, малоподвижный образ жизни. Основные оздоровительные методы профилактики ожирения складываются из организации рационального режима, двигательной активности с применением ЛФК: диетотерапии (дробное, частое питание, ограничение калорийности пищи за счет значительного снижения жиров и углеводов, уменьшение потребление соли), водных процедур – плавания, элементов закаливания, физиопроцедур, массажей.

Список литературы:

1. Дубровский В.И. Лечебная физкультура / В.И. Дубровский // Учебник для студентов вузов. – М.: МИА, 2006. – 598 с.
2. Епифанов В.А. Лечебная физкультура и спортивная медицина / В.А. Епифанов // Учебник для вузов. – М.: ГЕОСТАРТ-Медиа, 2007-568 с.
3. Темных А.С. Физическая культура. Адаптивная физическая культура / А.С. Темных, А.Б. Муллер, Г.Н. Несов // Учебное пособие. – Красноярск: ИПЦ КГТУ, 2006. – 351 с.

ТРЕНІНГОВА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ВПЛИВУ ДЕСТРУКТИВНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Баранова Н.С.

студентка магістратури спеціальності «соціальна робота»

факультету соціології та управління

Запорізького національного університету

м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент Бойко Г. В.

З розвитком технологічного прогресу розповсюдилась діяльність різноманітних соціальних мереж. Останнім часом діяльність деяких з цих мереж — набрала деструктивного напрямку, і стала небезпекою для суспільства. Особливо під негативний вплив соціальних мереж підпадають підлітки, внаслідок своєї вразливості через підвищену здатність з легкістю сприймати все нове.

Підлітки, які мають ризики залучення до деструктивних соціальних мереж потребують цілеспрямованої підтримки, яку в змозі надати система методів і технологій, властивих теорії і практиці соціальної роботи. Важливим напрямком розвитку соціальної роботи з підлітками залишається профілактика

даного явища. Використання тренінгової роботи є новою методикою, яка набуває все більшої популярності.

Дослідження ефективності та важливості застосування тренінгової роботи у своїх працях досліджували такі вчені, як Грецов А. Г., Мілютіна К. Л., Сиско Н. М., Рудестам К., Кочюнас Р. У своїх дослідженнях автори не тільки розкривають сутність тренінгу як методу активного соціально-психологічного навчання, а й визначають основні види тренінгів, та особливості їх застосування для кожної категорії осіб, особливо для підлітків. Дослідженням вікових особливостей та проблем з якими стикається підліток у процесі свого формування та розвитку розкривав Бедлінський О. І., Еріксон Е., Крайг Г. Про активний розвиток соціальних мереж, їх психологічний вплив на особистість, аналіз позитивних і негативних наслідків впливу соціальних мереж на особистість розкрив Данько Ю. А.

Метою дослідження виступає розкриття особливості організації тренінгової роботи з підлітками для профілактики впливу деструктивних соціальних мереж.

Підлітковий вік характеризується тим, що це період в життя людини, коли відбуваються швидкі зміни в фізіологічному, психічному та соціальному розвитку особистості. Підлітки часто занурені у себе, у них виникають проблеми в школі, родині, що ведуть до закритості у власних переживаннях. В такому віці може виникати сором'язливість та не впевненість у собі, прояви поведінки, що мають розв'язливий та ризиковий характер. У даному періоду розвитку особистості проявляються незрілість суджень, імпульсивність в бажанні самостійного прийняття рішень, переживання з приводу власної привабливості в очах протилежної статі. [1, с.7-12]

Небажання самостійного вирішення проблем та бажання усвідомлення свого значення в суспільстві приводить до залучення підлітків до соціальних мереж. За допомогою них підліток задовольняє приховані потреби та намагається перенести переживання власних проблем, які виникають в його реальному житті. Даний ресурс забезпечує задоволення потреб підлітків,

створює уявлення про пошук і вирішення проблем через можливість анонімних соціальних взаємодій, при відсутності невербальної інформації, створює установку на бажані риси партнера, викликає прагнення до нетипової, ненормативної поведінки.

Підлітки в соціальних мережах черпають стереотипи та моделі поведінки, норми діяльності, формують свою соціальну ідентичність, власну самооцінку, що не завжди є конструктивним. Гострий потяг до користування деструктивними соціальними мережами – це свого роду хвороба, яка може виникати через якісь особистісні чи психологічні проблеми, через нереалізовані бажання, а також приховані комплекси і труднощі у спілкуванні, адже у віртуальному світі набагато легше виразити себе, створити ідеальний образ. Особливе значення має усвідомлення власної захищеності та анонімності, чого немає при живому спілкуванні [2, с.182].

Профілактика в сучасному суспільстві виступає широкою технологією, в соціальній роботі, що має різноманітні напрямки розвитку. Вона передбачає здійснення своєчасного впливу на об'єкт з метою збереження його функціонального стану та попередження виникнення можливих негативних процесів у його життєдіяльності.

Профілактика виступає однією з основних технологій соціальної роботи, адже, проблему краще попередити, ніж потім переборювати негативні процеси та явища. Реалізувати профілактику впливу деструктивних соціальних мереж на підлітків можна через систему методів. Одним із популярних методів, який все активніше застосовують спеціалісти соціальної сфери, є тренінгова робота, що направлена на інформування, стимулювання розвитку необхідних навичок та моделей поведінки .

Тренінг — це багатofункціональний метод цілеспрямований на зміну психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини. Основні характеристики тренінгової роботи: чітка визначеність кількість осіб (не більше 15), принципи

включеності та активності, відсутності попередньої підготовки учасників, розширення практичного досвіду [3, с.87].

Переваги тренінгової роботи над іншими методами соціальної роботи полягають в активності групи, поєднання інформації та ставлення до неї, підвищення рівня мотивації, здатність групи до колективного мислення та прийняття рішень, практична перевірка та закріплення знань .

Тренінг, як один із методів профілактики деструктивного впливу соціальних мереж на підлітків, проводиться у формі групової роботи учнів. Груповий робота допомагає залучити позитивний досвід інших, отримати зворотній зв'язок та підтримку від учнів зі схожою проблемою; учасники можуть ідентифікуватись з іншим, програвати «ролі» іншої людини для кращого розуміння інших і себе, своєї проблеми, своїх можливостей та обмежень; взаємодія в групі створює напругу, яка не виникає в індивідуальній роботі і яка допомагає прояснити психологічні проблеми кожного; група полегшує процеси саморозкриття, самовивчення, самопізнання [4, с.4-5].

Мета, яка покладається на тренінгова робота передбачає реалізацію таких завдань: формування самоусвідомленості власної особистості; формування здатності до самопізнання, самоусвідомлення власних позитивних якостей, адекватної самооцінки, рефлексії, саморегуляції, адекватних емоційно-почуттєвих проявів; формування здатності до безконфліктного спілкування, розпізнавання маніпулятивних форм поведінки, навичок протистояння соціальному тиску, стресам; формування здатності до подолання життєвих перешкод.

Тренінгова робота серед підлітків з профілактики впливу деструктивних соціальних мереж має передбачати тренінгові та релаксаційні вправи. Їхня сутність полягає в знятті емоційну напругу, налаштуватись на роботу, активізують несвідомі резерви психіки. Тренінгові вправи дозволяють сприяти розвитку особистісних ресурсів підлітків, спрямовуються на свідомість і аналіз життєвих проблем, пошук конструктивних виходів із стресових ситуацій та

техніки релаксації, спрямовані на швидке зняття як фізичного, так і психоемоційного напруження [5, с.156-168].

Отже, роблячи висновки дослідження слід зазначити, що профілактика як один з ефективних методів соціальної роботи з підлітками що мають схильність залучення до деструктивних соціальних мереж, передбачає використання тренінгової роботи. Застосування тренінгів передбачає собою спрямованість на розвиток саморегуляції, емоційної стійкості та швидкого подолання стресових ситуацій. Перспективність даного дослідження передбачає визначення груп ризику серед підлітків та розроблення програм профілактичних тренінгів для даної категорії осіб.

Список літератури:

1. Бедлінський О. І. Психологічні особливості організації провідної діяльності підлітків: навч. Посіб. / О. І. Бедлінський, В. О. Бедлінський. - Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2011. - 136 с.
2. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси / Ю. А. Данько // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2012. – С. 179-184
3. Журавель Т.В. Соціальна профілактика як напрям соціально-педагогічної діяльності. Соціальна педагогіка : навч. посіб. ; за заг. ред. О. В. Безпалько. Київ: Академвидав, 2013. С. 85–101.
4. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. Посіб. – К.: МАУП, 2004. – 192 с.
5. Грецов А. Г. Тренінги розвитку с подростками: Творчество, общение, самопознание. - Спб: Питер, 2011. - 540 с.

УКРАЇНСЬКИЙ ТРАДИЦІЙНИЙ КОСТЮМ ТА ЕТНО-БРЕНДИ

Бартошевська Анна Ігорівна

Автентичність і неповторність українського традиційного костюма живе в тканинах та декоративному оздобленні. Стрій відображає розвиток ремесел, на протязі багатьох літ, культуру виробництва матеріалів, та опорядження ними в різні способи. В цьому розумінні український народний костюм відрізняється значною варіативністю. Помічається відмінність у народному костюмі таких регіонів як Лівобережжя, Правобережжя, Слобожанщина частково Поділля, а також традиційного одягу населення Карпат, Полісся та Волині. Чому саме декор є обов'язковою складовою у відмінності національних костюмів. Такі деталі як тканина, крій, кольорова гама, силуетне вирішення все це грає велику роль у становленні традиційного строю, проте саме в декорі, проявляються риси автентичності. Декор слугує інформацією, що «написана ниткою на полотні». Розташовуються декоративні елементи тільки на видних місцях, що свідчать про його важливість в костюмі. Коротко про історію українського костюма.

Є твердження що найбільший крок у розвитку естетичних бачень вбрання предками було здійснено в період існування Київської Русі. Паралельно з цим твердженням є ще одне – остаточно особливості українського національного одягу сформувалися за часів Запорізької Січі. Саме в цей період з'явилися певні критерії, які вирізняли приналежність людини до певної верстви населення, селянина козака, козацької старшини чи духівництва. В цей період регіональні відмінності одягу українців стали більш чіткими.

На сьогодні тема етно дизайну є досить актуальною. Вона базується на відтворенні національної ідентичності зі збереженням традицій. Важливо досліджувати українську традиційну моду носіння одягу, подаровану з минулих століть. Оскільки ми як народ повинні зберігати свої традиції та надбання, користуватись ними, розвивати. Дуже важливо досліджувати моду

традиційного українського «строю», враховуючи події, що паралельно відбувались. Одним з яскравих прикладів, що пов'язує моду та політичний настрій України є період перед першою світовою війною, коли всі масово почали одягати вишиванку вишиту червоними маками, не тільки на урочисті події, а й повсякдень. Оскільки символіка червоно маку, має трагічний характер, деякі теоретики, вважають, що така тенденція моди, могла на рівні вищих сил спричинити ескалацію конфлікту, що понесла негативні наслідки для України, але це тільки думка. Що до сучасного українського одягу, що зараз активно розвивається в сфері дизайну одягу. На розвиток сучасного народного костюма впливає безліч феноменів, такі як творчість народних майстрів (антикварна спадщина), діяльність етнографів, мистецтвознавців, та робота найвідоміших дизайн-студій що працюють в етно-стилі. Неможна й оминати зіркову еліту що демонструє речі брендів, їх вибір також впливає на моду. Мода це соціокультурний феномен, вона є динамічна та специфічна, ніколи не стоїть на місці. От наприклад, хтось придумав, щось дійсно нове та прийнятне для певної аудиторії людей, всі підхопити, роздули з цього релігію, занесли все це до дірок, щоб аж нудило, в кінцевому випадку ця річ вже не є модною. Така тенденція і стосується етно-одягу, до анти-модного феномену, зараз можна віднести поєднання вишитої сорочки з чорною лаковою спідницею в поєднанні зі шкірянкою та балетками, що були популярні близько 4 роки тому. Сорочку я б не оцінювала за модними критеріями, оскільки вона відноситься до символіки та антикварної спадщини. Усім відомо, що більшість модельєрів надихаються саме антикварною спадщиною, що зараз відноситься до декоративно-прикладного мистецтва. Художники-модельєри позичають крій, методи декорування, орнаментальні мотиви, чи підбірку матеріалів. Українці отримали у спадок від предків дуже багатий національний костюм, його заведено називати «стрій». Наш український світ знаходиться на етапі носіння інтерпретованого традиційного вбрання в сучасному дизайні. Під розумінням сучасного можна включати такі критерії оцінювання як ергономічність, сучасний світ цього вимагає. Не можна казати що традиційний

український костюм є незручним, звичайно наші предки знали, що і як краще кроїти, щоб було зручно поратись по дому. Проте мова йде зараз не тільки про крій, а про нашарування одягу яке присутнє в національному «строю». Отже, в чому полягає ергономічність сучасного традиційного костюма. Одяг має бути достатньо зручним з використанням мінімум тканин та матеріалів, бажано щоб його пошиття та оздоблення не займало багато часу. Для того щоб такий одяг був привабливим використовують машинну вишивку - популярним видом декорування на сьогодні. Найбільш привабливим в такому декорі є те, що машинна вишивка набагато швидше виготовляється ніж ручна. Одним з популярних брендів, що працює в Етно стилі є "FOBERINI". Візитною карткою цього бренду є вишите плаття-сорочка, за основу якої взятий базовий крій вишитої традиційної сорочки, що в давнину одягалась з запаскою, чи спідницею, вони ж пропонують її без додаткових нашарувань. Для виготовлення плаття-сорочки використовують геометричний квітковий орнамент, техніки гладь, хрестик та вишивку з вирізуванням, поєднують вишивку з контрастним тлом тканини, обов'язковим елементом в декорі є китиці. Всі ці складові створюють композицію, цілісний, авторський образ який компанія продає вже понад три роки. Також відомо що вони займаються не тільки модною діяльністю, а й активно популяризують український народний стрій, по всьому світі.

Бренд «Lelitka» зовсім недавно вийшов на український ринок. Він пропонує вишиті сукні та костюми, виконані за всіма українськими традиційними, канонами нанесення орнаменту, закріпленням символікою. Своїми перевагами вважають унікальний дизайн, цікавий різноманітний крій, неординарна кольорова палітра образів, та орнаменти що несуть певну, зазвичай захисну символіку. Всі ці критерії роблять їхній одяг неповторним, різноплановим, його можна легко додати до свого сезонного базового повсякденного образу.

Новий зовсім юний Етно бренд під назвою «Птаха» почав продаватись ще з інтернет сторінки, та стрімко піднявся в гору після відкриття шоуруму в

Тернополі. Дизайнер бренду Наталія Мельник пройшла довгий шлях до вдосконалення власних виробів, починавши з ручної вишивки. За її словами вишиванка має бути у кожного. В асортименті шоуруму є багато різноманітних варіантів, що можна носити повсякденно, з штанами, джинсами, навіть під кросівки, і це буде виглядати стильно. Творіння цього бренду дизайнера називає «поєднання сучасного зі старовинним», і це так проглядається у роботах. Як і всі, дизайнер використовує машинну вишивку високої якості. Тканини зазвичай з натурального льону чи бавовни. Орнаменти не зовсім інтерпретовані, швидше запозичені з певних етнічних регіональних вишивок, борщівська, полтавська, вишивка хрестиком, гладдю, та інтерпретація реальних розважень рослин. Використовує геометричний, рослинний орнаменти з троянд, дерева життя, та багато запозичених елементів з писанкових зображень.

Бренд «Отаман» виготовляє одяг переважно в козацькому стилі українського бароко, про що й патякає назва бренду. Образи цього бренду є досить стриманими, та розраховані більш для старшої вікової групи людей. Використовують переважно геометричний орнамент, вишитий гладдю.

Бренд «Koralі», його відмінність в тому що вони працюють в онлайн режимі, та можуть вишити вишиванку на будь-який смак та фасон, не підкріпившись до певного стилю вишивки.

Відомий всі бренд одягу від Любці Чернікової вражає всіх модниць сезону осінь-зима 2018-19 колекцією «EXPECTANCE». В новій колекції Люби заіскрились нові тканини. Дизайнер проекспериментувала, виконавши вишивку на шовковому атласі та євро сітки, що дуже ніжно дивляться на моделях. Цікавим методом декорування є поєднання вишивки з декоративним страусовим пір'ям, на білій костюмній тканині. В колекції використані рослинний та біоморфний орнамент в техніці гладь, розроблений Мариною Волк. Речі оздоблені репсовими стрічками та камінням «Swarovski», це надає образу легкості та витонченості.

Також Чернікова спеціалізується на виготовленні пальт, декорованих в різний спосіб, вишивками та частим прийомом є використання кручених швів, контрастними нитками на більш темному тлі тканини.

Наш український ринок багатий на етно-бренди, ми маємо чим похизуватись перед сусідніми державами, І хвала Богу що є люди які просувають Українську культуру, яку нам потрібно берегти.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Барченко Катерина

ДФ 31-д

Науковий керівник: к.е.н. Маршук Л. М.

ВТЕІ КНТЕУ

Актуальність дослідження полягає у дослідженні проблем та визначення перспектив розвитку фондового ринку в Україні. Він сприяє обмеженню монополізму, формує сприятливі умови для конкуренції, а також раціональному розміщенню фінансових ресурсів. Також фондовий ринок є цілісною системою, з набором своїх правил і механізмів, що дозволяють як придбавати, так і продавати цінні папери.

Вагомий внесок у дослідження проблем становлення та розвитку фондового ринку в Україні присвячено багато праць вітчизняних науковців. Дослідження теоретико-методологічних засад та різних аспектів теорії і практики стосовно даної проблематики було висвітлено в численних працях таких вчених, як Н. Бєдіна, В. Огородник, А. Калач, О. Квасова та ін.

Нагальні проблеми фондового ринку України, що заважають подальшому розвитку – це: низька ліквідність та капіталізація, масштабний дефіцит внутрішніх грошових ресурсів для інвестицій, низька частка біржового

сегменту ринку, недостатнє законодавче регулювання ціноутворення, висока фрагментарність біржової та депозитарної структури, незначна інтеграція національного фондового ринку до міжнародних ринків капіталу, відсутність достатньої пропозиції інструментів фондового ринку з прийнятними для інвесторів характеристиками щодо дохідності, ризикованості, ліквідності та захищеності, складність процедур реструктуризації, як наслідок, обмеженість інструментів ринку цінних паперів, недостатня розвиненість ринків базових активів, перегляд податкового навантаження на інвесторів фондового ринку.

Це є прямим відображенням посткризового періоду, який наразі переживає український фондовий ринок.

Удосконалення ринку цінних паперів найбільшою мірою залежить від політики уряду і є неможливим без удосконалення законодавства України, яке повинне чітко регулювати всі види операцій з цінними паперами.

Для забезпечення стабільного розвитку ринку цінних паперів в Україні головною метою, повинно стати залучення інвестиційних ресурсів для спрямування їх на оновлення виробничого потенціалу та забезпечення подальшого зростання виробництва. Цього можна досягти шляхом вирішення наступних завдань:

1) залучення через фондовий ринок інвестицій в реальний сектор економіки в обсягах, які б забезпечували його потреби (на рівні розширеного відтворення), хоча на даному етапі економічною розвитку держави, швидше треба вирішувати не суто інвестиційні питання, пов'язані з наступними грошовими виплатами, а більшу увагу приділяти інноваційним проектам, що сприяли б підвищенню ринкової капіталізації за умов зниження рівня ризиків;

2) сприяння зростанню питомої ваги корпоративних цінних паперів, розвиток ринків нових фінансових інструментів, зокрема інноваційного ринку деривативів;

3) підвищення ролі внутрішніх інвесторів – громадян та реституційних інвесторів (пенсійних та інвестиційних фондів, страхових компаній тощо);

- 4) подолання домінування неорганізованого ринку над організованим, виведення організованого ринку на провідні позиції;
- 5) створення нормальних умов для реалізації національних інвестиційних можливостей і сприяння залученню зовнішніх інвестицій;
- 6) зосередження торгівлі цінними паперами підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави та підприємств-монополістів на фондових біржах;
- 7) формування реальних цін під впливом попиту та пропозиції цінних паперів, вільного від маніпулювання;
- 8) забезпечення ефективною системою захисту прав та законних інтересів інвесторів шляхом гарантованого виконання угод, а також закріплення і обліку прав власності щодо цінних паперів;
- 9) створення загальноекономічних передумов для підвищення конкурентоспроможності фондового ринку України з подальшою цивілізованою його інтеграцією на міжнародні ринки капіталу;
- 10) узгодження грошово-кредитної, валютної і бюджетно-податкової політики держави з метою комплексного розвитку фінансового ринку України.

Таким чином, хоча останнім часом маємо можливість спостерігати позитивні тенденції в розвитку фондового ринку України, все ж рівень його розвитку змушує бажати кращого. Український фондовий ринок знаходиться на стадії початкового етапу, ні відміну від фондових ринків розвинених держав, на стадії низької привабливості для залучення інвесторів, в стадії низької ліквідності. Упровадження вищезазначених заходів дозволить розширити інфраструктуру фондового ринку та створити сприятливі умови для розміщення фінансових ресурсів, поліпшити рівень корпоративного управління, стимулювати інвестиційну активність у країні, сприятиме інтеграції в Європейський та світові ринки капіталу. Досягнути позитивних змін на фондовому ринку значною мірою вдасться за рахунок зусиль відповідних державних органів. Разом із цим не слід забувати, що держава

може лише коригувати напрямки розвитку фондового ринку, а його стан та перспективи залежать виключно від діяльності суб'єктів господарювання.

Список літератури:

1. Іваненко І. С Особливості функціонування ринку цінних паперів в Україні та його вплив на інвестиційний процес // Формування ринкових відносин в Україні. – № 4 (107). – 2010. – С. 81–85.
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>.
3. Закон України "Про цінні папери та фондовий ринок".
4. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України <http://www.nssmc.gov.ua>
5. [Електронний ресурс]. <http://smida.gov.ua>

РОЗВИТОК РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

Бачурська А.Л., Жгір А.С.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького

Вступ. Можливість використання рухів завжди тісно пов'язана з розвитком рухових здібностей. Так, наприклад, у ходьбі, бігу, стрибках і метаннях так чи інакше необхідний прояв сили, швидкості, спритності та статичної витривалості [2, с. 110-143].

Науковими дослідженнями В.М. Заціорського [2], Б.М. Шиян [33], Е.С. Вільчковського [1] встановлено тісний зв'язок між формуванням рухових здібностей і різноманітними руховими уміннями та навичками: для успішного формування рухових умінь та навичок необхідний достатній розвиток рухових здібностей. Отже, від рівня останніх залежить ефективність навчання дітей

руховим діям.

Створення оптимальних умов фізичного і психічного розвитку дитини вимагає вивчення меж морфологічної готовності різних систем організму до певного характеру діяльності і залежності розвитку тієї або іншої системи від характеру і своєчасності її функціонування, а також вимагає з'ясування взаємодії, взаємовпливу сенситивних періодів різних систем для формування організму як цілого.

Мета. вплив рухливих ігор на розвиток рухових здібностей учнів 2-3 класів

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, тестування фізичної підготовленості дітей, ретроспективний аналіз.

Результати дослідження.

Вирішення завдань дослідження передбачало вивчення загального рівня рухової підготовленості дітей молодшого шкільного віку та їх вікові і статеві особливості. Для цього було проведено тестування прояву рухових здібностей.

За результатами тестування зроблений порівняльний аналіз за віковими та статевими особливостями і визначено загальний рівень рухової підготовленості учнів молодшого шкільного віку.

Успіх ігрової діяльності у вирішенні поставлених перед нею завдань, а також позитивний фізіологічний та емоційний вплив на гравців залежить перш за все від правильного підбору гри.

Перед тим як вибрати гру, треба поставити конкретне завдання, вирішенню якого сприяє гра, врахувати склад, вік, фізичний розвиток і підготовленість гравців. Підбір гри залежить від місця її проведення, якщо гра проходить на відкритому повітрі, то треба враховувати погоду й температуру повітря. Підбір гри залежить також від наявності спеціального інвентарю.

Підготовка місця гри. Для проведення гри на повітрі треба підготувати майданчик: вирівняти, нанести розмітку. Коли гра проводиться в спортивному залі, прилади розмістити так, щоб під час гри вони не заважали.

Підготовка інвентарю. Для проведення деяких ігор необхідно мати

різноманітний матеріал: м'ячі, прапорці, скакалки, обручі тощо. Бажано, щоб інвентар був яскравим, добре помітним у грі і відповідав за масою і розмірами силі гравців.

Розмітка майданчика. Майданчик розмічають добре помітними лініями. Бажано, щоб лінії були довговічні. Тимчасова розмітка робиться для кожної гри. Коли розмітка потребує багато часу, то її виконують заздалегідь. Щоб попередити можливі травми, лінії для гри наносять у півтора-двох кроках від стін, заборів і інших предметів.

Проведення гри. Ефективність гри залежить від методики, організаторських здібностей керівника, його вміння пояснити гру, бути об'єктивним і уважним в оцінці ігрових дій дітей.

Пояснення гри. Перш за все керівник повинен добре знати правила гри і вміти передбачати можливі відхилення від них. Пояснити гру краще всього в такому положенні гравців, із якого вони будуть починати гру.

При поясненні правил керівник повідомляє її назву, роль кожного гравця і його місце на площадці, мету і хід гри. Під час пояснення не можна ставити гравців обличчям до сонця.

Для кращого розуміння гри, особливо дітьми молодшого віку, рекомендується розповідь супроводжувати показом. Правила пояснюються тільки в тому випадку, якщо гра проводиться перший раз. При повторенні гри нагадують тільки основний зміст, а також пояснюють додаткові правила та прийоми.

Визначення ведучих. В багатьох іграх потрібні один чи декілька ведучих. Бажано, щоб у ролі заводія побувала найбільша кількість дітей.

Існує декілька способів визначення заводія:

- призначає керівник;
- вибирають самі гравці;

— призначають по результатах попередніх ігор, цей спосіб стимулює добиватися кращих результатів у грі, негативним є те, що роль заводіїв приділяється більш слабким гравцям;

— жеребкування, для цього використовується лічилка.

Усі перераховані способи застосовують у залежності від умов занять, характеру гри й кількості гравців.

Висновки. В результаті проведених досліджень встановлено, що використання рухливих ігор в уроках фізичного виховання з учнями 2-4 класів позитивно впливає на підвищення емоційного фону уроків, на розвиток організму, про що свідчать показники рухової підготовленості учнів усіх експериментальних груп.

Список літератури:

1. Вольчинський А.Я. Педагогічні умови застосування українських народних ігор у фізичному вихованні дітей 5-6 років / А.Я. Вольчинський: Автореф. дис. ... канд. наук із фізичного виховання і спорту – Луцьк, 1998. – 16 с
2. Зациорский В.М. Физические качества спортсменов / В.М Зациорский. – М.: Советский спорт, 2009 – 200 с.
3. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М. Шиян. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2003. – Ч.1. – 272 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА КУРС НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Бевз В.Р.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Середньостатистична людина вкрай смутно розуміє, що таке валютний курс і за якими правилами він працює. Почнемо, безпосередньо, з визначення для того, щоб, насамперед, розуміти значення цього терміну.

Валютний курс - це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена у грошовій одиниці іншої країни, дорогоцінних металах, цінних паперах.

Стан економіки країни часто найяскравіше характеризує курс її національної валюти зокрема та стан валютного ринку загалом. Штучні обмеження, що накладаються на валютообмін, як правило, мають тимчасове значення і не призводять до суттєвих змін конкурентоспроможності національної економіки, хоча у науковій літературі підкреслюється їх значущість у ситуаційному регулюванні стану ринку [1].

Міжнародна торгівля ведеться в грошових одиницях, тому, перед тим як купити товари, послуги або фінансові активи за кордоном, необхідно придбати або обміняти валюту своєї країни на потрібну іноземну валюту на валютному ринку. Тепер валютні курси визначаються не державами і не міжнародними угодами, як раніше, а самі по собі - ринком, тобто співвідношенням попиту та пропозиції валюти. Існує два режими валютного курсу: плаваючий і фіксований. Плаваючий - це режим валютного курсу, при якому курс вільно змінюється під впливом ринкових факторів. Фіксований - це режим валютного курсу, при якому курс національної валюти утримується на потрібному значенні адміністративними методами. Деякі країни поєднують обидва режими. Утримувати курс можливо за рахунок чогось. Якщо економіка активно розвивається, ВВП зростає, то і валюта в державі буде стабільна[2].

Закон попиту і пропозиції як не можна краще проявляється в курсі валют. Пропоную приклад з товаром: якщо людина має конкретний товар в одиничному екземплярі, який вона має намір продати, а попит на нього дуже високий, тоді людина може піднімати ціну. Так як товару мало, а бажаючих багато, то підняття ціни є логічним економічним кроком. Інша ситуація: якщо ж у людини є товар, на який вкрай низький попит, вона буде знижувати ціну. Тому коли йде спад національної валюти внаслідок якоїсь передбачуваної події, іноземна валюта починає цінуватися більше. Люди починають її скуповувати, задля перестрашування своїх заощаджень. Результатом є - підвищення ціни на іноземну валюту. Прийнято вважати, що тепер у довгостроковому періоді

(більше 3-х років) валютні курси загалом зорієнтовані на забезпечення паритету купівельної спроможності. Паритет купівельної спроможності - це співвідношення купівельної сили валют стосовно однакового набору товарів у двох країнах (експортера та імпортера). Це фактор, коли країна являється експортером (продавцем), у неї починає стікатися іноземна валюта. Якщо ж країна імпортує (купує), іноземна валюта починає витікати з країни, тому що всі міжнародні торговельні операції здійснюються у валюті.

В ідеальних умовах повинен дотримуватися баланс - експорт дорівнює імпорту, а значить курс валют буде стабільним. Якщо ж існують значні відхилення в яку-небудь сторону, це може сильно вплинути на курс валют. Наступний фактор - інфляція. Це знецінення національної валюти. Невелика інфляція - явище нормальне і суттєвих економічних криз не викликає, але якщо інфляція становить більше 10% в рік, тоді це несе за собою критичні наслідки для національної валюти [3].

На сучасному етапі розвитку економічних процесів для України необхідним є залучення іноземних інвестицій. Потрібно зазначити, що Україна володіє величезним потенціалом для залучення інвестицій. Багаті природні ресурси та сприятливі природні умови України значно цьому сприяють.

Стан ринку праці має значний вплив на темпи економічного зростання країни. Оплата праці повинна підвищуватися з ростом економіки. Підвищення заробітної плати прямо пропорційне росту рівня конкуренції. Безробіття впливає на ринок праці, а отже й на курс валют.

Валовий внутрішній продукт - це ринкова вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених за рік у всіх галузях економіки для споживання, експорту та нагромадження та ще один фактор впливу на курс валют, але деякі економісти критикують його, тому що він не може бути об'єктивним чинником. Інвестиційний клімат: якщо приплив іноземної валюти збільшується, то національна валюта зростає. Якщо ж йде відтік інвестицій, то національна валюта падає за законом попиту і пропозиції. іноземної валюти менше, а значить попит на неї. Політика національного банку (НБ). У НБ є кілька

механізмів впливу: Грошова емісія. НБ друкує нові гроші, щоб, наприклад, підтримати економіку країни, але при цьому національна валюта падає, але іноді ця процедура може закінчитися дуже погано для економіки в цілому і національної валюти зокрема. Валютні інтервенції: якщо НБ продає іноземну валюту, курс національної валюти зростає. І навпаки, коли НБ купує іноземну валюту, національна валюта падає. Для інтервенцій на валютному ринку держава повинна мати достатні золотовалютні резерви. Цілеспрямовані зміни обмінного курсу національної валюти називаються девальвацією та ревальвацією. Девальвація - це дії держави по зниженню обмінного курсу валюти своєї країни. Ревальвація - це підвищення державою курсу національної валюти. Облікова ставка - це процентна ставка, по якій НБ країни надає кредити комерційним банкам. Якщо облікова ставка підвищується, кредити дорожчають, банки отримують менше ресурсів, сповільнюється економічне зростання - національна валюта зростає, інфляція стримується, а значить зміцнюється національна валюта. Адміністративні заходи - це можуть бути заборонні заходи за операціями з валютою. Форс-мажорні обставини: теракти, війни, потужні стихійні лиха, зміна уряду чи інші політичні події, масові страйки та акції протесту. У цих випадках завжди національна валюта падає [4].

"Тримання" курсу в Україні було політичним рішенням. А заплатили за нього золотовалютними резервами, зменшивши їх за 10 років із 35 до 5 мільярдів доларів. У 2015 році в Україні просто не було запасів, щоб продовжувати тримати курс далі. Тому від фіксованого курсу і відмовились.

Натомість НБУ перейшов до політики інфляційного таргетування, тобто мета регулятора - утримувати інфляцію. Це значить - замість того, щоб дивитись на курс долара, потрібно дивитися на рівень інфляції. Вже три роки спостерігаємо - на початку року курс "злітає", потім за півроку "спускається", потім знову зростає. Цей цикл прив'язаний до аграрного циклу, бо це наші найбільші експортери. Інша проблема, яку прагне подолати НБУ - проблема довіри до національної валюти. Для цього активно проводять політику дедоларизації - зменшення іноземної валюти в економіці України[5].

Отже, висвітливши низку основних факторів і чинників впливу на курс валют, що прямо пропорційне стану економіки в країні, можемо зробити висновок. Формування валютного курсу - багатфакторний процес, обумовлений взаємозв'язком національної та світової економіки та політики. Тому при прогнозуванні валютного курсу враховуються основні курсоутворюючі фактори та їх вплив на курс валют залежно від обставин.

Список літератури:

1. Богацька Н.М. Регулювання валютного ринку Національним банком України [Електронний ресурс] / Національний банк України. - Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2018/42.pdf

2. Міжнародні стратегії економічного розвитку. Навч. посібник. / За ред. Козака Ю.Г. - К.: Освіта України, 2011.

3. Богацька Н.М. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України [Електронний ресурс] / Н.М. Богацька // Економіка і суспільство – 2017. - №10. – Режим доступу до журн.: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/6.pdf

4. Що таке курс валют і чому він змінюється. - Режим доступу: <http://samoosvita.in.ua/shho-take-kurs-valyut-i-chomu-vin-zminuyetsya>

5. Валютний курс і фактори, що впливають на його формування. - Режим доступу: https://stud.com.ua/32026/ekonomika/valyutniy_kurs_faktori_vplivayut_yogo_formuvannya

ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РИБНИХ ГОСПОДАРСТВНА МАЛИХ ВОДОЙМАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПРИКЛАДІ ЧОРНОМОРСЬКИХ СТАВКІВ

Безик К.І.

Одеський Державний Екологічний Університет
Асистент кафедри Водних біоресурсів та аквакультури

Об'єктивна інформація стосовно розвитку головних груп природної кормової бази та їх продукційні можливості дозволяють скласти вірогідний прогноз потенційної рибопродуктивності, що є підставою для визначення оптимального варіанту рибогосподарської експлуатації ставу.

Каскад Чорноморських ставів розташований в межах смт. Чорноморське, Комінтернівського району Одеської області на безіменній балці, яка впадає в Чорне море та складається з 4-х ставів. Два верхні стави №1 і №2 відносяться до ландшафтних ставків, портового комплексу аквапарку, №3 та №4 використовуються в рибогосподарських цілях. Дослідження проводились у ставках № 3 та № 4.

Чорноморські ставки загальною площею 0,621 га. є водоймищами руслового типу, береги мають ознаки абразії. Діапазон сезонних флуктуацій глибин складає близько 1,0 м. Заповнення ставків здійснюється дощовими і талими водами і підземними джерелами. Це в значній мірі формує гідролого-гідрохімічний режим ставка.

Кольоровість води - зеленувато-бура, прозорість складає близько 0,4 м. Ці характеристики свідчать про наявність у воді незначної кількості зважених речовин і достатньо інтенсивного розвитку фітопланктону. У воді відсутній запах сірководня. Мінералізація вод в ставку не перевищує ГДК.

Вміст в воді азоту нітратного і фосфатів знаходиться в межах норми і відповідає вимогам, що пред'являються до рибогосподарських водоймищ. Якість води в ставку знаходиться в межах допустимого для організації господарства рибовода.

Зміст розчиненого у воді кисню на початку осені знаходився на рівні 6,2 – 7,8 мг/л. Активна реакція середовища рН 7,5 - 8,3, що не перевищує гранично допустиму концентрацію (ГДК) для рибогосподарських водоймищ і свідчить про слаболужну реакцію середовища (табл. 1).

Таблиця 1. Основні гідролого-гідрохімічні характеристики води в Чорноморських ставках осінню 2017 року

№	Показники	Од.вим.	ГДК	Водойма
1	Активна реакція рН		6,5-8,5	7,5- 8,3
2	Мінералізація	мг/л	0,1*	4,1
3	Зміст розчиненого кисню	мг/л	Не менше 4,0	6,5
4	Прозорість	м	0,4	0,40
5	БПК	мг О ₂ /л	3,0	3,17
6	Нітрит	мг/л	0,08	0,145
7	Нітрати	мг/л	40,0	15,2
8	Амонійний азот	мг/л	0,5	0,09
9	Фосфати	мг/л	0,2	0,09
10	Температура	°С		3-28
11	Кольоровість			Зеленувато-коричн.

В Чорноморських ставках в значній кількості зустрічаються діатомові водорості. Кількісні показники співтовариства невисокі: чисельність їх восени не перевищувала 10765 кл/дм³, а біомаса 2349 - 2956 мг/ дм³.

Основу чисельності і біомаси зоопланктону у водоймищах складають веслоногі ракоподібні (в основному, циклопоїди) і коловертки. Зообентос в ставках представлений, в основному, м'якими формами: личинками хірономід і олигохетами. На частку личинок хірономід доводиться до 70% біомаси зообентоса. В невеликій кількості присутні остракоди і черевоногі молюски, кладки, та личинки комах. Біомаса бентосного співтовариства зазвичай знаходиться на достатньо високому рівні і в середньому досягає 30-70 г/м².

Відбір проб зоопланктону на Чорноморських ставках проводили в восени 2017 р. Середнє значення біомаси в даному водоймищі склало 3441 мг/м³. На окремих ділянках в поверхневому горизонті біомаса зоопланктону досягала 7356 мг/ м³. Домінуючими видами зоопланктону були коловертки *Asplancha priodonta*, гіллястовусі ракоподібні – *Bosmina longirostris*, *Moina*

brachiata, *Daphnia longispina*, з копепод – *Cyclops kolensis*. В цілому, кормова база для молоді риб в досліджених ставках досить багата і різноманітна.

Значний резерв як кормова база риб в Чорноморських ставках представляють організми зообентоса (в основному хірономіди та олігохети), детрит і обростання. В Чорноморських ставках зустрічається також роголистник і валіснерія.

Сучасний стан розвитку кормової бази свідчить про можливість успішного ведення рибогосподарської діяльності і зокрема розвитку любительського рибальства.

Зараз іхтіокомплекс ставків представлений карасем срібним і бичком пісочником. Виловлені особини карася характеризувалися розмірами 12-18 см; бичка - 10-12 см. В водоймі зустрічається короп (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика основних промислових видів риб

Вигляд	Довжина, см	Маса,г	Стать	Зрілість	Вік	Вгодованість
Карась	12,0	78,5	Самка	2-3	2+	2,0
– « –	12,7	98,6	Самка	2-3	2+	2,1
– « –	18,0	180,0	Самка	2-3	3+	2,4
Бичок	8,5	29,8	Самець	3	1+	1,0
– « –	9,8	35,4	Самець	3	1+	1,5
– « –	12,0	45,7	Самка	3	2+	2,0
– « –	11,9	47,0	Самка	3	2+	2,0

Ставки доцільно використовувати для створення культурного рибного господарства з метою організації любительського рибальства.

Висока щільність посадки промислових видів риб у водоймищі забезпечує гарантований лов для відпочиваючих. Доцільно передбачити часткове зарибнення водоймищ екзотичними породами коропа (кольоровий короп, високотілий короп) та іншими привабливими для спортивного рибальства видами.

РОЗВИТОК ТЕНІСУ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Безлюдна Ксенія

I курс МіМ, ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Наук. керівник – канд. іст.н., доц. кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян ХНЕУ ім. С.Кузнеця Свинаренко Н.О.

Молодь зараз дуже любить теніс, це дуже популярний вид спорту. Я вважаю, що спорт дуже актуальний в наш час, та хочу розповісти про розвиток великого тенісу.

Метою даної роботи є аналіз історичного розвитку великого тенісу у світі

Це такий вид спорту, в якому грає два гравця один проти одного, або дві команди по два чоловіка в кожній, команда проти команди, на майданчику - (корті), поділеному посередині поперечною сіткою. Саме ці характеристики відрізняють великий теніс від інших видів спорту.

Популярним та масовим серед молодих хлопців та дівчат цей вид спорту став тільки у ХХ столітті. У 1876 році, вперше в світовій історії був проведений перший офіційний тенісний турнір, який проходив у Масачусетсі на власних кортах Вільяма Апплетона. Ці змагання були виграні Джеймсом Дуайтом. Через рік, у 1877 був проведений наступний офіційний турнір у Вімблдоні, який с тих років и зараз є одним з самих популярних та найстарішим у світі. На фінал цих змагань прийшло подивитися майже 200 зацікавлених глядачів, участь брали 24 гравця, а переможцем став Гор Спенсер. Щороку цей вид спорту набував все більшої популярності та масовості.

Турнір в Дінарді (Франція) став третім офіційним турніром в 1878 році, в тому ж році був проведений ще один турнір у Монреалі, а також на території Шотландії.

У Сполучених Штатах Америки уперше проходили змагання в 1881 році, але ж на цьому турнірі брали участь тільки громадяни цієї держави, інші ж країни не могли брати участь.

Найпрестижніші турніри у великому тенісі почали проводити у 1905 році, це були чотири найбільші змагання - Вімблдонський турнір, Відкритий чемпіонат Франції/Австралії та США. Протягом тривалого часу теніс був дуже розповсюджений в Австралії, Сполучених Штатах Америки, Франції та Великобританії (3 з них - англomовні країни).

Надзвичайно видатним тенісистом вважається австралієць Джек Крофорд у 1933 року виграв міжнародні змагання у Франції (Ролланд Гаррос), Австралії, Великої Британії (Вімблдон) та досяг фіналу в аматорському чемпіонаті США у ФорестХілл.

Саме тоді вперше вжили термін “Великий шолом”-перемога в усіх чотирьох змаганнях протягом сезону, після цього ці чемпіонати почали набирати дуже велику популярність та значимість у тенісному світі.

Достеменно відомо, за обробленими даними, в 1890 році англійські купці завезли великий теніс в Україну, пізніше вони створили тенісні майданчики в Таганрозі та Одесі, але ж згодом теніс поширився і в інших містах України, та перші змагання з великого тенісу провели в столиці нашої України-в Києві.

Є відомості, що показові тенісні матчі вперше з’явилися в 1920-их роках, які відбулись в Одесі, а ось в 1930 року провели змагання за першість України. Так цей вид спорту почав збирати своїх прихильників. Також їх продовжували проводити й після 1945 року, коли були різні категорії-змішані пари та особисті-чоловіки та жінки.

На західноукраїнських землях, у Галичині під впливом передових на той час, віденських австрійських настроїв, з’явилися перші тенісні майданчики ще в далеких 1890-их роках. Згодом цей вид спорту набув популярності та масовості. А в 1911 року спортивне товариство “Україна” провело перші змагання.

Приблизно в цей же час львівський ситківковий Клуб, який мав власні тенісні корти провів змагання за першість Західної України, але ж він діяв тільки до 1939 року.

Професійні тенісні гравці виступали перед публікою та заробляли гроші, це почалось в двадцятих роках ХХ століття. На той час аматорський та професійний теніс біли розділені, якщо гравець ставав професіоналом йому було заборонено далі грати на аматорських турнірах.

Але ж у 1967 році поділу став кінець, аматорів і професіоналів перестали ділити між собою і права гравців стали однаковими.

З того моменту кожний з тенісистів мав право грати на будь-яких турнірах, а ось найкращі гравці виступали на серйозних змаганнях- це почалась Відкрита ера.

Також заснували музей- Міжнародна зала тенісної слави, він розташований у США, у штаті Род-Айленд, рік його заснування-1954 рік. Історія розвитку великого тенісу та портрети тенісистів які зробили великий внесок в розвиток-все це є в музеї. В 1986 році залу слави біло все ж таки офіційно визнано Міжнародною федерацією тенісу.

Саме 1896 року великий теніс був включений до програми Олімпійських ігор, спочатку проводилися першості тільки серед чоловіків, а згодом через 4 роки-серед жінок. Нажаль через деякий час, у 1928 році теніс виключили з програми Олімпійських Ігор, та повернути змогли тільки в 1986 році, коли відбувся показовий тенісний турнір у Мехіко під час проведення ХІХ олімпіади.

Теніс, як керуючий вид спорту визнали тільки у 1977 році, але ж це не допомогло повернути теніс в Олімпійську програму. Та лише на 24 Олімпіаді у 1988 році теніс знову визнали олімпійським видом спорту.

Еліна Світоліна-найтитулованіша тенісистка в історії незалежної України.

Вона прославляє нашу незалежну державу своїми спортивними перемогами.Еліна почала займатися тенісом ще з дитинства, бо її батьки бачили в неї майбутню успішну спортсменку. У 13 років Еліна переїхала до Харкова, де і продовжила займатися, у 16 років Світоліна стала срібним призером. Українською тенісисткою, яка перемогла на юніорському Ролан Гарросі.

Далі свій перший дорослий турнір вона виграла в 19 років, а через рік ще й підтвердила свій успіх, це був Кубок Баку.

Найкращі роки в її кар'єрі є з 2014 по наш час, вона багато раз перемагала своїх суперників, які входили до ТОП-10 тенісистів світу.

А на Олімпійських іграх в Ріо-де-Жанейро Світоліна перемогла тодішню першу ракетки світу - Серену Вільямс, це було у 2016 році.

В 2017 році Еліна не зупинилася та перемогла на 5 турнірах, які проходили в Торонто, Римі, Стамбулі, Дубаї та Тайпеї. Також у січні 2017 року вона піднялася на 13 сходинку в рейтингу серед жінок, це дуже крутий результат для України. Вже в травні вона піднялась на сходинки вище та стала шостою в рейтингу, далі вона вже була четвертою.

На AustralianOpen 2018-Світоліна закріпилася на 3 сходинці в рейтингу WTA.

В Україні великий теніс дуже розвинений, популярний, має багато шанувальників.

Список літератури:

1. Велика енциклопедія тенісу
2. Теніс. Психологія успішної гри-Тімоті Геллуей
3. Еталон.
4. Газета, стаття про Еліну Світоліну

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І ЗАКОНОДАВЧІ НАПРАЦЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Березовська В.Є., Дребот Н.П.

к.е.н., доцент

ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

Львівський навчально-науковий інститут

Місцеві бюджети – найчисельніша ланка бюджетної системи України, яка, відповідно, є її фундаментом. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у перерозподілі внутрішнього валового продукту, фінансуванні публічних послуг, передусім соціальної спрямованості, здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення. Місцеві бюджети, в тому числі бюджети об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України та інших місцевих бюджетів. Проте структура та принципи їх побудови, оскільки вони входять до складу бюджетної системи України, є єдиними. На сьогоднішній день в Україні триває реформа децентралізації, тому питання щодо місцевих бюджетів та бюджетів ОТГ є дуже актуальним.

Основні функції територіальної громади визначено Конституцією України. Стаття 142 Конституції встановлює, що матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме й нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, які є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, які перебувають в управлінні районних і обласних рад [1, с. 60]. Територіальна громада не може бути засновником і учасником господарських товариств із додатковою відповідальністю, повних та командитних товариств.

Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері.

Законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році.

У квітні 2014 року уряд схвалив основний концептуальний документ - Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної

організації влади. Після цього був затверджений План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі.

Для реалізації положень Концепції та завдань Плану заходів, необхідно було в першу чергу внести відповідні зміни до Конституції України, а також сформувавши пакет нового законодавства.

Зміни до Конституції перш за все мали вирішити питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контрольного-наглядового типу, дати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади [2, с. 148].

На жаль, політичні обставини не дозволили Верховній Раді України прийняти подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації. Тому Уряд з 2014 року розпочав реформу в межах чинної Конституції. За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи.

Завдяки прийняттю Законів про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України відбулася фінансова децентралізація: місцеві бюджети за останні роки зросли на 123,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 до 192 млрд грн в 2017 році. Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України постійно зростає і на кінець 2017 року склала 51,2 % (у 2015 році - 45,6%, у 2016 – 49,7) [4].

Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (від 04.09.2015) дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. Станом на початок листопада 2018 року створено вже 665 об'єднаних територіальних громад (у 2015 році їх було 159, у 2016 – 207, у 2017 – 299) [3]. На даний момент більше 8,4 млн людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими. Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади.

Закон «Про співробітництво територіальних громад» (від 17.06.2014) створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо.

Закон «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.105) забезпечив державну підтримку регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад, що за час реформи зросла у 39 разів: з 0,5 млрд в 2014 до 19,37 млрд грн у 2018 році [5]. 21 область прийняла рішення про створення Агенції регіонального розвитку, в усіх областях працюють Центри розвитку місцевого самоврядування, які в тому числі допомагають місцевій владі втілювати регіональні стратегії.

Пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг дозволив делегувати органам місцевого самоврядування відповідного рівня повноваження з надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Отже, спираючись на вищенаведені дослідження, можна зробити висновки, що нова законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних проблем. Також вже виправдала себе нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету. Успіхи реформи на першому етапі свідчать, що Україна обрала правильний шлях і треба рухатися ним далі. Зупинятися вже не можна. Але наступним кроком має бути внесення зміни до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення.

Список літератури:

1. Кузькін Є.Ю. Ключові проблеми формування фіскальної спроможності місцевих бюджетів. / Є.Ю. Кузькін // Наукові праці НДФІ, 2017. - № 1 (78). - С. 53-67.

2. Лазутіна Л.О. Моніторинг та аналіз впливу децентралізації на розвиток сільських громад Причорноморського регіону на прикладі Миколаївської області / О.Д. Радченко, Л.О. Лазутіна, С.М. Кір'ян // Причорноморські економічні студії. Випуск 15. Одеса, Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2017. – С. 146-151.

3. Маркович Г. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад Електронний ресурс [режим доступу]: <http://decentralization.gov.ua/news/3958>

4. Сайт Децентралізація. Електронний ресурс [режим доступу]: decentralization.gov.ua

5. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Електронний ресурс [режим доступу]: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf

КРАПЛИННЕ ЗРОШЕННЯ ВІНОГРАДНИКІВ В УМОВАХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ*

Білобров М.С.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

магістр

mbelobrov5@gmail.com

---

* Робота виконана під керівництвом к. с.-г. н., доцента ДДАЕУ Доценка В.І.

Підвищення ефективності виноробства та виробництва винограду є дуже складною проблемою, розробці якої присвячені численні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених.

Виноград столового напрямку використання за обсягом валового виробництва і споживання посідає п'яте місце у світі після яблук, груш, персиків і цитрусових.

В Україні площа насаджень виноградників у плодоносному віці у 2017 р. склала 40,3 тис. га (урожайність склала 100 ц/га). Серед основних виноградарських регіонів України найбільшу площу виноградників займають агропідприємства Одеської області – 26,3 тис. га (урожайність – 98,6 ц/га), Дніпропетровська область займає 6 місце по площі насаджень та становить 0,3 тис. га (урожайність – 199,3 ц/га). Виходячи з урожайності виноградників площі насаджень виноградників будуть збільшуватися [1].

Природне зволоження ґрунту Дніпропетровської області є недостатнім для отримання високих і сталих урожаїв. Дефіцит природного вологозабезпечення – одним із основних факторів впливу на стан кущів у період вегетації та у зимовий період. Тому зрошення за цих умов є одним з основних чинників підвищення продуктивності виноградних насаджень. Дані досліджень та фактичний досвід свідчать, що найбільш ефективним способом поливу виноградників є краплинний.

Краплинне зрошення – зрошування, за якого поливальну воду подають до кореневмісного шару ґрунту рослин через мережу поливальних трубопроводів із краплинними водовипусками [3, с. 2].

Поливи на виноградниках проводять одночасно з агротехнологічними заходами. За краплинного зрошення відмічається значна економія води (50 % і більше), врожайність і якість продукції підвищуються на 15-20 % порівняно з традиційними способами поливу (дощування). Економне використання поливної води забезпечує високу ефективність систем краплинного зрошення завдяки збільшенню ККД до 0,85-0,95. Оскільки міжряддя не зрошують, стримується проростання бур'янів і відповідно зменшується пестицидне

навантаження на територію. Відсутність вологи на листовій поверхні кущів знижує ймовірність розвитку грибкових захворювань виноградної лози. Невеликі норми поливу не руйнують структуру ґрунту, не створюють небезпеки підтоплення та заболочування території, тим самим підвищують екологічну безпеку зрошення. Управління поливами потребує мінімальних затрат праці, оскільки системи краплинного зрошення, як правило, автоматизовані.

За краплинного зрошення виноградників треба враховувати: біологічні особливості сортів та їх водоспоживання за окремими фенофазами; вік та фазу розвитку кущів винограду; розвиток кореневої системи; водно-фізичні особливості ґрунтів; кліматичні та метеорологічні умови регіону; меліоративний стан зрошуваної ділянки.

Вологість кореневого шару ґрунту необхідно підтримувати протягом періоду вегетації в оптимальному діапазоні. Верхнім значенням цього діапазону має бути найменша вологості (НВ), нижнім – передполивна вологість ґрунту. Значення передполивної вологості ґрунту та гранично допустимої глибини зволоження кореневого шару залежить від сортових особливостей, віку та фази розвитку кущів, водно-фізичних особливостей ґрунтів [4, с. 3].

Під час зрошення столових сортів винограднику рівень передполивної вологості ґрунту підтримують на 5 % вище, ніж технічних.

Основу зрошення виноградників у зоні виноградарства України в умовах суглинистих, супіщаних, піщаних та сильноскелетних гірських ґрунтів мають становити вегетаційні та вологозарядкові поливи.

Вологозарядкові поливи молодих та плодоносних виноградників на будь-яких ґрунтах зони виноградарства України необхідно проводити в кінці вегетації – у жовтні.

Веgetаційні поливи молодих виноградників залежно від зон виноградарства, сорто типу винограду та кліматичних особливостей року на

супіщаних та піщаних ґрунтах необхідно розпочати в третій декаді травня, на важкосуглинкових – у першій декаді червня.

Закінчувати поливи необхідно в першій декаді серпня.

Для краплинного зрошення виноградників використовують стаціонарні системи краплинного зрошення (СКЗ). Конструкція розподільної та поливної мережі СКЗ має бути узгоджена з організацією території насаджень та технологією вирощування винограду.

СКЗ виноградників комплектують лічильниками води згідно з ДСТУ 3709.3-98 [2], що використовують для зрошення та автоматизованого промивання фільтрів, засобами контролю вологості кореневого шару ґрунту згідно з ДСТУ ISO 11276-2001 [5] та жорсткими поливними трубопроводами (ПТ) з інтегрованими та врізними краплинними водовипусками. Жорсткі ПТ із врізними краплинними водовипусками розміщують тільки на шпалерному дроті.

Для створення необхідної смуги зволоження вздовж ряду виноградних кущів відстань між краплинними водовипусками повинна визначатися згідно зі схемою саджання винограду та фізичними властивостями ґрунту.

На легкосуглинкових, супіщаних ґрунтах для зволоження кореневого шару у вигляді смуги вздовж ряду рослин відстань між інтегрованими краплинними водовипусками має бути не більше ніж 0,9 м.

На середньосуглинкових, важкосуглинкових та гірських сильноскелетних пилюватих ґрунтах відстань між інтегрованими водовипусками має бути від 0,9 м до 1,25 м.

За краплинного зрошення виноградників із використанням жорстких ПТ врізні краплинні водовипуски розміщують по одному на кожний виноградний кущ – в умовах важких ґрунтів і по два – в умовах легких ґрунтів на відстані від 0,3 м до 0,5 м від виноградного куща.

Високу ефективність вирощування виноградників в умовах Дніпропетровської області можливо забезпечити тільки за умови їхнього оснащення системами краплинного зрошення.

Для найбільш повного використання потенціалу виноградників за краплинного зрошення слід розробити поливні режими, реалізація яких дасть змогу підтримувати фактичне водоспоживання рослин близьким або на рівні можливого за мінімальних витрат поливальної води та електроенергії.

Список літератури:

1. Державний комітет статистики України 2017р. [електронний ресурс]. – режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/cg.htm
2. ДСТУ 3709.3-98 (ISO 4064-3:1983) Вимірювання витрат води в закритих каналах. Лічильники холодної питної води. Частина 3. Методи і засоби випробувань. [Текст]. – Київ : УкрНДНЦ, 1998. – 32 с.
3. ДСТУ 7704:2015 Зрошення. Мікрозрошення. Терміни та визначення понять. [Текст]. – Київ : Мінекономрозвитку, 2016. – 16 с.
4. ДСТУ 7595:2014 Мікрозрошення. Краплинне зрошення виноградників. Загальні вимоги та методи контролювання. [Текст]. – Київ : УкрНДНЦ, 2015. – 11 с.
5. ДСТУ ISO 11276-2001 Якість ґрунту. Визначання тиску порової води. Метод з використанням тензіометра. [Текст]. – Київ : Держстандарт України, 2003. – 32 с.

ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Білополий В.В.

к.іст.наук., доцент

кафедри філософії та політології

Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

Лазаренко В.І.

к. соц. наук, доцент,

доцент кафедри соціальної психології і психології управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Формування громадянського суспільства в Україні передбачає вирішення цілого комплексу важливих завдань, серед яких, вважаємо, є консолідація сучасної української нації. Саме об'єднання народу України навколо суспільних інтересів та програм, несправедливо відстороненої національної ідеї, дозволить мобілізувати ресурси на подолання існуючих проблем. Війна з Росією якраз і є, в значній мірі наслідком дезінтеграції українського суспільства, коли його частина шукає пріоритети в цінностях, які нав'язуються нам нашим північним сусідом. Формування громадянського суспільства передбачає активну участь народу у створенні всіляких високих стандартів життя: економічних, соціальних, духовно-моральних, що неможливо без подолання корупції.

Саме розуміння кожною людиною свого внеску у суспільну справу, чесною наполегливою працею, відчуттям своєї причетності до успіхів всієї країни, народжує дух єдності та цілісності нації.

Громадянська ідентичність виступає найважливішим механізмом соціалізації особистості, що виявляється в ототожненні індивіда з певною державно-політичною спільнотою. Поряд з цим, громадянська ідентичність виявляє приналежність людини до конкретної країни і національного середовища, формує в людині усвідомлення та відчуття своєї тотожності з ними і, одночасно, відокремлює її від представників інших державних спільнот. Майбутнє будь-якої держави безпосередньо пов'язане зі сформованістю громадянської ідентичності її населення. Саме громадянська ідентичність покликана захищати державу від експансії і поглинання її з боку інших держав, націй і культур.

Сьогодні українське суспільство охоплене кризою громадянської ідентичності, наслідки якої впливають, зокрема, на можливість влади сприяти мобілізації громадян та їх консолідації для вирішення завдань стратегічного характеру [3].

Тому, наразі, існує нагальна потреба у глибокому вивченні громадянської ідентичності як соціально-психологічного феномена та індивідуального переживання особистістю своєї громадянської приналежності.

На наш погляд, громадянська ідентичність, як вид соціальної ідентичності, найбільш тісно пов'язана з ціннісно-смісловою сферою особистості, оскільки для того, щоб індивід визначив свою приналежність до соціальної групи, він має ідентифікувати цінності, властиві цій групі. Громадянська ідентичність є динамічним утворенням, що конструюється особистістю в ході порівняння з іншими, перегляду цінностей, наповнюваністю смислами, пошуку свого місця в соціальному середовищі.

Термін «Громадянська ідентичність» передбачає не тільки «лояльність до держави або тієї країни, в якій людина народилася, але і, перш за все, ті уявлення, які входять до складу «Образу Ми» – уявлення про загальну історію, мову, територію, уявлення про місце країни в світі, про співтовариство громадян, їх цінності та орієнтації» [1].

Політологи розглядають громадянську ідентичність як «результат співвіднесення індивідом себе із суспільством у всіх соціокультурних вимірах, результатом якого стає ототожнення індивідом себе з державою, суспільством, країною, формування набору установок, критеріїв і параметрів співвіднесення себе з групами «своїх» і «чужих» і виділяє в ній політико-правову компетентність особистості, її активну політичну і громадянську позицію, почуття приналежності до суспільства.

Тобто, громадянська ідентичність, є чинником, що об'єднує індивідів за приналежністю до однієї держави, де відбувається об'єднання в «ми» і «вони» («інші») як груп людей, наділених відмінною рисою – «громадянина цієї країни» і тих, що не мають цієї якості, підтримуваного загальною системою цінностей, ідеалів, переконань, уявлень і сенсів, що в кінцевому підсумку дозволяє індивіду відчувати себе громадянином своєї країни [3].

Поняття громадянської ідентичності інтерпретується як «усвідомлення особистістю своєї приналежності до спільноти громадян певної держави на загальнокультурній основі» [2]. В той же час, поняття «громадянська ідентичність» не можна ототожнювати з поняттям «громадянство», оскільки

громадянська ідентичність має особистісний сенс, що відображає цілісне ставлення людини до природного і соціального світу [2].

Розрізняється також поняття «державної» та «громадянської» ідентичності [4, с.10]. Зокрема, державний аспект виражається виключно адміністративним закріпленням статусу громадянина країни, який присвоюється автоматично – по праву народження або шляхом спеціальних процедур отримання громадянства для мігрантів і характеризується як формалізований, приписуваний ззовні. Громадянський же аспект передбачає ціннісно-когнітивне наповнення, яке реалізується в патріотичних почуттях, прихильності цінностям країни [4].

В сучасній науці громадянська ідентичність розглядається поряд з етнічною, відмічаючи, що громадянська ідентичність є більш складним і ще не усталеним поняттям в психології, оскільки співвідноситься з поняттям нації – одним з найбільш спірних і неоднозначних понять сучасної науки [5; 6;7].

Громадянська ідентичність виникає з почуття членства в спільності, яка може назвати себе нацією. Завдяки цій ідентичності люди, незважаючи на брак фізичних контактів, вважають себе об'єднаними разом, тому що говорять однією мовою, проживають на загальній території і відчувають прихильність до існуючої екосистеми. Людей з громадянською ідентичністю об'єднує безліч традицій, історична пам'ять про минуле, яка постійно переживається в сьогоденні як гордість за успіхи і досягнення нації або навпаки – як сором за поразки, невдачі [6].

Щодо питання про формування ідентичності, то відомо, що особистість формується під впливом того суспільства, в якому вона живе. Тобто, «ступінь» громадянськості визначається тим, наскільки людина «вписалася» в соціально-політичні відносини і сприяє розвитку і зміцненню суспільного устрою [9].

На думку вчених, громадянська ідентичність вважається сформованою, коли особистість усвідомлює свою належність до держави, громадянином якої вона є за своїм статусом; усвідомлює свою належність до спільноти співгромадян, пов'язаних між собою, перш за все, економічними та

політичними зв'язками; спільна з іншими співгромадянами територія проживання сприймається як Батьківщина; набувають ціннісної значущості державна символіка та різні атрибути державності, такі як Конституція, державні свята, визначні історичні дати, державні символи, видатні особи [8].

Але, треба відмітити, що формування громадянської ідентичності молодій людини це не самостійний процес, оскільки він відбувається під впливом того середовища, в якому особистість знаходиться – первинні інститути соціалізації, в першу чергу, це сім'я та навчальне середовище.

Список літератури:

1. Арутюнова Е. М. Формирование государственно-гражданской идентичности молодежи: дисс. ... кандидата социол. наук: 22.00.01 / Арутюнова Екатерина Михайловна. – М., 2007. – 154 с.

2. Асмолов А.Г. Психология личности. Культурно-историческое понимание развития человека: Учебное пособие / А.Г. Асмолов. – М.: Смысл, Академия, 2004. – 528с.

3. Бевз Т. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві / Т. Бевз. – К.: ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України, 2014. – 296 с.

4. Галактионова Н. А. Гражданская идентичность как компонент личностной идентичности / Н. А. Галактионова // Социология. Экономика. Политика. Известия высших учебных заведений. – 2010. – № 1. – С. 10-12.

5. Дробижева Л. М. Государственная и этническая идентичность: выбор и подвижность / Л. М. Дробижева. – М.: Изд-во: Ин-та социологии РАН, 2006. – С. 10-30.

6. Иванова Н. Л. Изменения этнической и гражданской идентичности в новых общественных условиях / Н. Л. Иванова, Г. Б. Мазилова // Вопросы психологии. – 2008. – № 2. – С. 83-93.

7. Кожанов И. В. Гражданская и этническая идентичности личности: проблема взаимосвязи и взаимозависимости [Электронный ресурс] / И. В.

Кожанов // Режим доступа: URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=9187>.

8. Ниязходжаева С. С. Взаимосвязь создания гражданского общества и формирования правового мышления / С. С. Ниязходжаева // Наука и мир. – 2014. – № 2. – Т. 3. – С. 88-90.

9. Человек в поисках идентичности / Под ред. Ю.М. Резника, М. В. Тлостановой. – М.: Ассоциация «Междисциплинарное общество социальной теории», 2010. – С. 305-325.

APPLICATION OF EMOTIVE MODES TO OVERCOME THE PSYCHOLOGICAL BARRIERS IN FOREIGN LANGUAGES LEARNING

Bilousova V.V.

Ph.D, docent

Ternavska L.M.

senior teacher

Enlargement of the European Union and the willingness of Ukraine to cooperate with the prominent international institutions sets the issues that needs to be considered in education sphere. The creation of the European Higher Education area pose challenges for more effective international communication, easy access to information, student mobility and deeper mutual understanding of experts. The essential for these important changes is the preparation of specialists that know well not only their native languages but also some foreign languages, especially English, the language of business papers, sciences, computer techniques, and world of diplomacy.

All these purposes require special competences on the part of the high school teachers to enhance the quality of learning and teaching foreign languages. But the problem is that the students are receiving significant linguistic knowledge inflow and

not always possess conversational skills so they cannot read and understand oral and written messages they need.

The capability to learn and build new competences depend on how well the students can learn and apply new language skills, their psychological readiness to overcome their formed stereotypes, and to discover their strengths and have clear craps of their capacities [1].

The recent researches' analyzes show that there are well formulated theoretic and empirical basis of such psychological problems of foreign language learning in different aspects: as the subjects of education (Creswell J.W., Klug J, Bruder S, Kelava A, Spiel C, Schmitz B. and others), the ways to be succeed in languages learning (Shim S.H., A.S. Nypadymka, O.L. Pysarchyk and others). However, in modern psychological pedagogy there aren't sufficiently developed matters of diagnostics, forecasting and correction of psychological barriers, finding ways, strategies and techniques addressed to overcome the educational challenges in emotive modes.

The **purpose** of our study is the development of the strategy of psychological language barriers overcome and the statement of the emotive modes techniques to apply in order to.

All emotive modes aimed to overcome the psychological barriers in educational activities and to "break" the resistance of the individual, to force his/her stress-stability, enhance self-mobility and strong motivation [2].

The overcome of the psychological barriers has two types: *constructive* and *destructive* by Sopilko N.V. The constructive way go to the development of the personality, non-constructive influence the personal regress and often the refuse to continue the education, the transition of responsibility on other people and obstacles. The destructive types of behavior reduce the role of "I", personal activism, lack of initiative and responsibility for the decisions and actions [3].

Choosing such a strategy we consider that it is specifically personnel matter. The forms of strategy can be *constructive* and *non-constructive*. The constructive strategy resulted from student awareness, self-control and self-regulation. Non-

constructive strategy use the students that aren't aware of their educational needs, they practice psychological self-defense.

The students should be aware of changes that are happening in their conscientiousness when they learn another language picture of the world and try to imprint these language facts in their memory. Well-developed reflection allows students to discover their own means of overcoming the moments in studying foreign language crisis. The individuals that reflect the lack of ability and use the neutral or destructive ways of overcoming learning barriers often demonstrate the locus of control.

We have formulated the emotive internal and emotive external strategies of overcoming these psychological barriers.

There are *constructive*, *neutral* and *destructive* means of overcoming and all of them use the different strategies.

Constructive mean practices the strategy of developing, it shows the optimization of student studying activity, seeking new ways of self-developing, personal stability, foreign language values, dynamic developing of studying personality, optimistic forecasting, personal responsibility, orientation to success and achievements.

Neutral mean practices two different strategies: *protective* and *defensive*. *Protective* try to avoid the bridging or overcoming the psychological barriers and re-orientation on other activities. *Passive* shows the assimilation, subordination to external circumstances, inactivity.

Destructive mean practices two different strategies: *depressive* and *affectively aggressive* strategies. *Depressive* strategy shows often poor physical condition, apathy, anxiety, lack of interest for educational activities. *Affectively aggressive* strategy shows irritability, aggressiveness, ambitiousness, contradicting other people, educational activities aren't recognized.

The scientific knowledge received from academic sources let us present the following **results** that can help to find the ways and means of overcoming the

psychological barriers in the process of studying the foreign languages at high schools using the emotive modes. It is a common work for students and teachers.

Foreign languages teachers should practice the developing of emotive modes strategies because they are affective in overcoming learning foreign language barriers; this is the only way to develop activism, resistance, integrity, self-control, responsibility for both, their personal lives aims and educational approaches.

References:

1. Creswell J.W. Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. Sydney: Merrill Prentice Hall; 2011.
2. Shim S.H. A philosophical investigation of the role of teacher: A synthesis of Plato, Confucius, Blubber and Freire. Teaching and Teacher Education. 2008; 24(3): 515–35.
3. Sopilko N.V. The peculiarities of overcoming the psychological barriers in the educational process: thesis of PhD: 19.00.07 / Sopilko Natalya Victorivna. – Khmel'nitsky. – 268 p.

ПОНЯТТЯ І ЗАГАЛЬНА ІСТОРІЯ ДИТЯЧИХ НАВЧАЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ІГОР

Блінова А.Е.

Магістранка Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Навчально – науковий Інститут мистецтв

Тел. (093) 835 9888

Blinova.edyardivna@gmail.com

Гра в науковій літературі являється феноменом існування; співмежує з трудовою життєдіяльністю і з навчанням як явище людського буття; становить важливу частину пізнавальної та соціальної сфери дітей у їхньому розвитку;

торкається усіх сфер людського життя. Це форма розваг, яка має свої правила, цілі, репрезентацію та історію.

Явище гри цікавило багатьох вчених, педагогів, соціологів, психологів, а саме: Ф. Шиллера, Аристотеля, Ж. Руссо, Г. Спенсера, Я. Коменського, Дж. Локка, Г. Сковороду, які розробляли педагогічні та філософсько-культурологічні підходи до гри як способу взаємодії світу і людини. Філософське вчення про гру розкривалося у працях М. Кагана, М. Семанишко, І.Зязюна, П. Лаврова.

Зарубіжні вчені були перші в дослідженні та розробці філософсько-психологічної теорії ігор. Теорію та явище гри зображували з різних позицій: як феномен культури – Й. Хейзінг; Е.Берн – як спосіб комунікації; Ф. Шеллін–як спосіб естетизації; Л.Керролл – як математичний алгоритм. [1]

Такі вчені, як С.Шацький, Д.Ельконін, О.Запорожець, Л.Виготський, Р.Жуковська вивчали особистісні та суспільно-орієнтовані підходи до опису ігрової діяльності. В. Сухомлинський, А.Макаренко, Г.Волков, М.Стельмахович досліджували в різних аспектах ігрову діяльність соціального характеру. За дослідженнями Я. Коменського та М.Лютера ігри виробляють надійний і хороший метод навчання, який подібний на гру.[2]

Фребель – один із основоположників «школи ігор», які були наділені факторами виховання. Він винайшов певні ігри і поділив їх на три групи: різні продукти зображальної і творчої сфери, наслідування реального життя і використання засвоєних шкільних навичок. Також в нього існує інший поділ ігрової діяльності: розумові, чуттєві та тілесні. Вчений приділяв велику увагу тому фактору, що вищим ступенем розвитку людей являється саме гра.

З наукової точки зору ігрову діяльність вивчав Ф.Шиллер і наголосив на тому, що гра є духовним та естетичним життям людини. Оскільки вона не має утилітарної мети і використовується за власною потребою, то завдяки їй дитина може пізнати світ, прекрасні його фактори. Граючись, діти виробляють в собі механізовану адаптацію, покращують увагу, тренують органи чуттів і руху

За вченим Г. Спенсером стоїть теорія «надлишку енергії», вона говорить про те, що всі сили дитячого організму, які не можуть справжню діяльність направити у вірне русло, втілюються у наслідуванні, будучи в різноманітних іграх. Гра може вичерпати «негативну енергію» організму, зменшити інстинкти руйнування та агресії.

За дослідженням Г. Холла, психіка дитини є певним рефреном етапів людського розвитку, яка не залежить від виховання та умов життя. Дитяча ігрова діяльність повторює історію від первіснообщинного ладу до теперішнього суспільства, гра формується за власними правилами і не підкорюється педагогічним впливам.

З. Фрейд, К.Хорні та А.Адлер досліджували психоаналітичну теорію гри. Основою їхньої праці були вираження дитиною прагнень, переборювання негативних інстинктів за допомогою використання гри, самоствердження, проблеми напівсвідомого і несвідомого.

Такі психологи, як Л. Виготський, Ж.Піаже, З.Фрейд, М.Кляйн, К.Юнг, В.Джеймс вивчали здатність людини грати в ігри. І саме в ранньому віці гра є дуже важливою для дитини з психологічної точки зору, тому що вона розвиває соціально, фізично і розумово. [3]

Такі вчені, як О. Богданович, Н.Маркевич, П.Чубинський найперші знаходили та записували українські народні ігри, які мали чітко виділену педагогічну спрямованість, доступні форми навчання. Національні обряди та свята проводяться разом з народними іграми. Працю землеробів, звичаї, традиції, історію народу, його життя, сезонні явища включені у зміст народних ігор.

В працях В.Скуратівського, людське життя та його середовище створювало «абеткові істини дитинства». Діти поважали народних героїв, свою історію, ставилися з негативом до кривдників завдяки іграм. Своєрідну школу з вченням абетки дітям заміняли саме вуличні забави. [4]

За працями В. Сухомлинського, гра спонукає допитливості, уяві, зображенню навколишнього середовища. Естетика гри є різнобічним поняттям,

яке розвиває здібності, спритність, творчу уяву, розумову силу. Гра є виявом природного прагнення в діяльності, вона повинна мати не тільки розважальну дію, а й наповняти дозвілля дітей і впливати на них з точки зору педагогіки. [5]

Г. Лемко пише, що завдяки грі діти перевіряють свою спритність і силу, багато мислять, прагнуть до прекрасного, пізнають середовище. Потрібно вміти правильно використовувати ігрову діяльність, яка може стати помічником вчителя. За словами К.Ушинського гра є відтворенням реального життя та відіграє велику роль у процесі розвитку дитини. Проте не тільки здібності дитини проявляються в грі, але й сама гра впливає на них і на майбутнє. Оточення має певний вплив на ігрову сферу, воно подає матеріал, кращий за той, який в іграшкових магазинах. М. Монтессорі писала, що гра повинна мати навчальний характер, інакше вона буде "порожньою грою", яка не буде впливати на розвиток дитини. Вона створила цікаві дидактичні матеріали для сенсорного виховання.

Для того щоб гра мала великий педагогічний результат, А.С.Макаренко концентрував свою увагу на виховання повноцінної особистості, яка має виробляти в собі якості майбутнього громадянина, працівника завдяки правильній ігровій організації.

В. Г. Коваленко концентрує свою увагу на тому, що гра заохочує навіть найпасивніших дітей до навчання. Вони проявляють велике бажання, зусилля і зацікавленість, підтримують командну роботу, вболівають за свою команду та прагнуть до перемоги. Тому дослідник вважає, що гра є незамінною у розумовому розвитку дитини. [6]

Н. Михайленко і Н Короткова приділяють велику увагу самому значенні гри, її структурі, розвитку стосунків, а не самому явищі гри. Сучасне виховання сприймає гру, як ключ до формування особистості.

Такі сучасні вчені, як К.Щербакова, Л.Артемова, Г.Григоренко займаються дослідженням суспільного напрямку дитини у грі. Вони переконані, що формують особистість завдяки грі, оскільки та має спонукальну

силу, тому діти мають чітку мету і мотив. Діти з різних країн, часів і народів граються в схожі між собою ігри, які показують суспільні людські відносини.

В дослідженнях українських вчених, таких як Н.Гавриш, Л.Артемов, Н.Короткова, Г.Григоренко, Н.Кудикіна, описується створення суспільної спрямованості дитини в ігровій сфері. Гра формує особистість дітей, найкраще за будь-яку іншу діяльність. Багато вчених також писали про велике значення ігрової діяльності для дитячого розвитку, серед них були Т.Осокін, П.Лесгафт, І.Павлов, Л.Чулицька. [7]

Гра являється соціальним явищем, має історичний, різновидовий, неординарний, багатофункціональний характер. З плином часу вона вдосконалюється, наповнюється прогресивними ідеями відповідно до вимог часу.

Список літератури:

1. Коваленко В. Г. Дидактичні ігри на уроках математики. Просвещение. Москва, 1990. 96 с.
2. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкільна педагогіка: підручник для студ. установ середовищ. проф. освіти. Москва: Видавничий центр "Академія", 2011. 57 с.
3. Коменскій Я. А. Велика дидактика. Педагогіка. Москва, 1965. 81 с.
4. Концепція дошкільного виховання в Україні. Київ: Освіта, 1993. 16 с.
5. Макаренко А. С. Гра. Твори. Київ: Рад. школа, 1954. 367- 368 с.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-ти томах. Київ: Рад. школа, 1977. 95–98 с.
7. Ушинскій К. Д. Людина як предмет виховання. Москва, 1990. 526 с.

АНАЛІЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ МАРШРУТИЗАТОРІВ В ІЄРАРХІЧНІЙ СИСТЕМІ ПРОТОКОЛУ ДИНАМІЧНОЇ МАРШРУТИЗАЦІЇ *OSPF*

Бобрікова І.С. , Барабаш Т.М.

Протокол *OSPF* (англ., *Open Shortest Path First*) був розроблений для ефективної маршрутизації *IP*-пакетів у великих мережах зі складною топологією, що включає петлі. Він заснований на алгоритмі стану зв'язків, який має високу стійкість до змін топології мережі.

Описуючи кожний зв'язок, маршрутизатори пов'язують з ним метрику – значення, що характеризує «якість» каналу. В протоколі *OSPF* підтримується:

- швидке визначення змін в топології і дуже ефективно відновлення маршрутів без зациклення;
- невелике навантаження, що пов'язано з поширенням в мережі тільки відомостей про зміни, а не про всі маршрути;
- розділ трафіку між декількома еквівалентними шляхами;
- маршрутизація на основі типу обслуговування;
- використання в локальних мережах багатоадресних розсилок;
- маски для підмереж і суперсетами;
- аутентифікація.

Протокол *OSPF* може працювати в межах деякої ієрархічної системи. Найбільшим об'єктом у цій ієрархії є автономна система (*Autonomous System, AS*). Маршрутизатори, що належать деякій області, будують граф зв'язків тільки для цієї області, що скорочує розмірність їх таблиці маршрутизації. Всі маршрутизатори в цій області мають ідентичну топологічну базу даних. Поділ на області дозволяє:

- значно скоротити необхідний обсяг маршрутної бази даних.
- знизити навантаження на ЦП маршрутизаторів за рахунок зменшення кількості перерахунків за алгоритмом *OSPF*;

- зменшити розмір таблиць маршрутизації;
- зменшити кількість пакетів оновлень стану каналу.

В автономній системі існує декілька типів областей:

- магістральна область (*backbone area*) – відома також як нульова область або область 0.0.0.0, формує ядро мережі *OSPF*. Всі інші області з'єднані з нею, і міжобласна маршрутизація відбувається через маршрутизатор з'єднаний з магістральною областю.

- стандартна область (*standard area*) – звичайна область, яка створюється за замовчуванням. Ця область приймає поновлення каналів, сумарні маршрути і зовнішні маршрути.

- тупикова область (*stub area*) - не приймає інформацію про зовнішні маршрути для автономної системи, але приймає маршрути з інших областей. Якщо маршрутизаторам з тупикової області необхідно передавати інформацію за кордон автономної системи, то вони використовують маршрут за замовчуванням.

Залежно від того, до якої області належить маршрутизатор, і які інформаційні потоки через нього проходять, розрізняють чотири типи маршрутизаторів *OSPF*:

- *Internal Router (IR)* - внутрішній маршрутизатор – маршрутизатор, всі інтерфейси якого належать одній області. У таких маршрутизаторів тільки одна база даних стану каналів.

- *Area Border Router (ABR)* - прикордонний маршрутизатор області – розміщується на кордоні між кількома областями в межах автономної системи. Такі маршрутизатори мають інтерфейси, які пов'язують їх з маршрутизаторами, що знаходяться в інших областях. Маршрутизатори даного типу призначені для того, щоб передавати інформацію про маршрути між різними областями.

- *Backbone Router (BR)* - магістральний маршрутизатор – маршрутизатор у якого завжди хоча б один інтерфейс належить магістральній області. Визначення схоже на прикордонний маршрутизатор, проте магістральний маршрутизатор не завжди є прикордонним. Внутрішній

маршрутизатор інтерфейси якого належать нульовій області, також є магістральним.

– *AS Boundary Router(ASBR)* - прикордонний маршрутизатор автономної системи – обмінюється інформацією з маршрутизаторами інших автономних систем. Прикордонний маршрутизатор автономної системи може перебувати в будь-якому місці автономної системи і бути внутрішнім, прикордонним або магістральним маршрутизатором.

Особливості функціонування і налаштувань маршрутизаторів в різних областях дії протоколу динамічної маршрутизації *OSPF* ми вивчаємо за допомогою програми-тренажеру *Cisco Packet Tracer*.

За допомогою цієї програми збираємо різні схеми і налаштовуємо на маршрутизаторах протокол *OSPF*. У цій доповіді немає можливості показати налаштування усіх маршрутизаторів. Але вони були зроблені і були написані методичні вказівки для виконання лабораторних робіт для студентів спеціальності комп'ютерні системи та мережі.

Схема 1. Зв'язок двох областей *OSPF* через магістраль

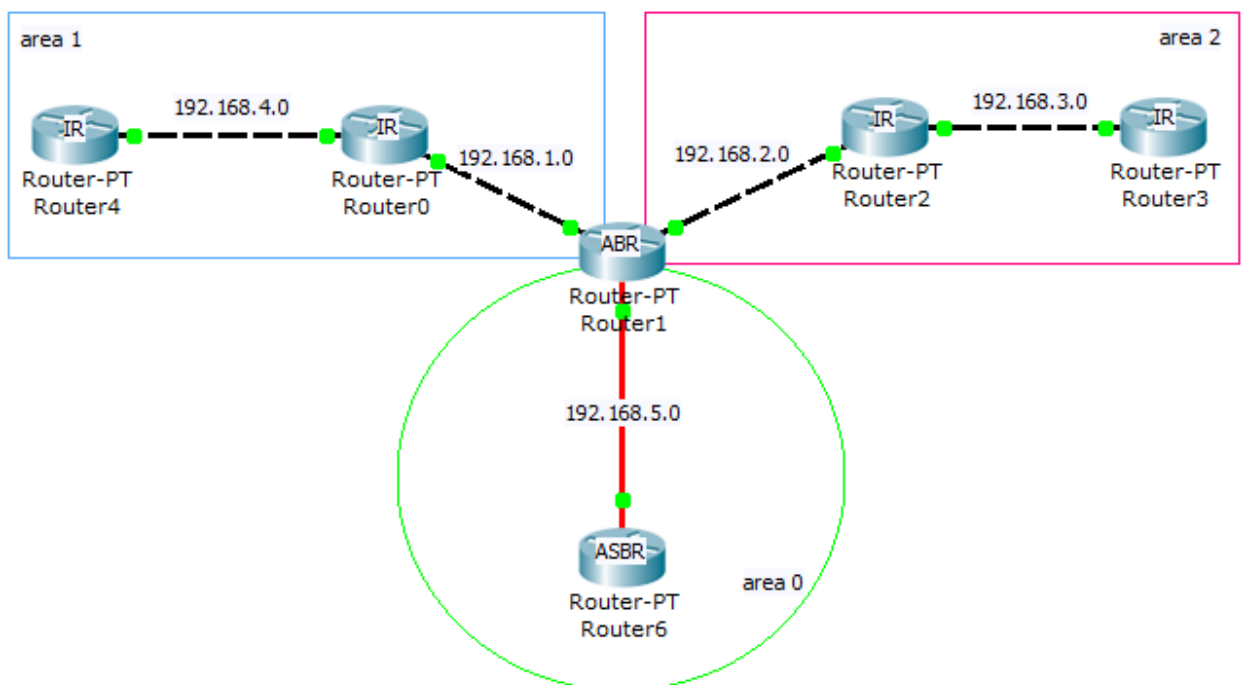

Рис1. Приклад конфігурації мережі, в якій зв'язок між областями існує завдяки магістралі

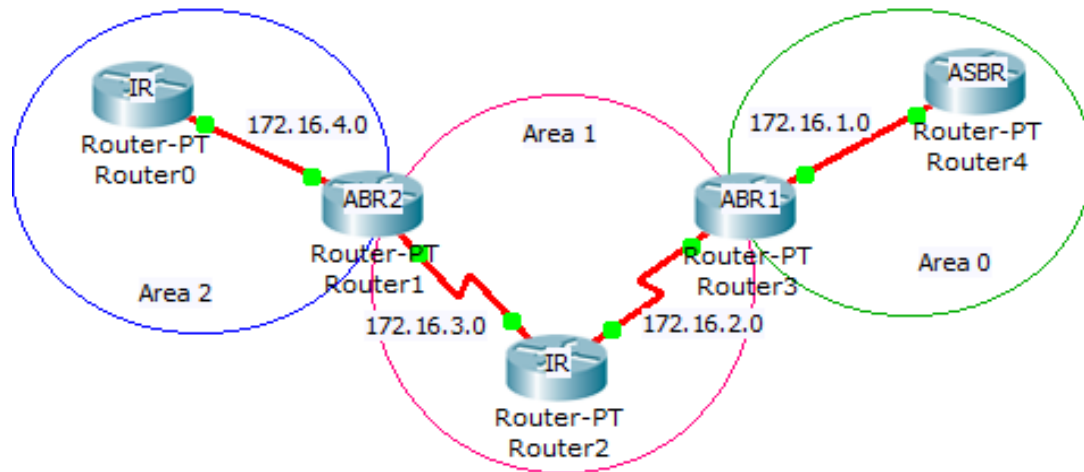
Схема 2 . Налаштування віртуальних каналів *OSPF*

Рис2. Приклад з'єднання областей, що не мають фізичного підключення до магістралі

Схема 3. З'єднання двох окремих магістральних областей в межах однієї автономної системи *OSPF*.

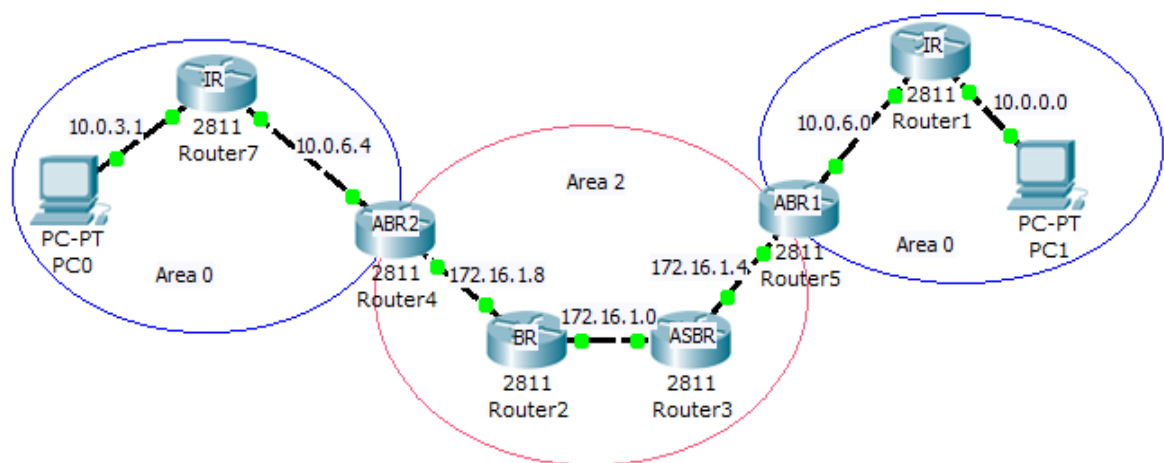

Рис3. Приклад з'єднання двох окремих магістралей

У результаті проведеної роботи були розроблені схеми комп'ютерних мереж, в яких налаштовані по декілька областей дії протоколу *OSPF*. Для кожного маршрутизатора визначений його тип з точки зору його функцій в областях дії протоколу *OSPF*, а також показані особливості його налаштувань і функціонування.

По результатам роботи були написані методичні вказівки для лабораторної роботи для студентів спеціальності «комп'ютерні системи та мережі».

Список літератури:

[1] Зяблов Н.А., Васяева Н.С., Смирнов А.В. Способы повышения пропускной способности современных маршрутизаторов/ В мире научных открытий. Красноярск: Научно-инновационный центр, 2010.

[2] Филимонов А. Протоколы Интернета – Санкт-Петербург: ВHV, 2003.

[3] Сем Хелеби. Принципы маршрутизации в Internet: пер. с англ. – М:Ткаченко; Вильема, 2001.

[4] Крейг Хант. TCP/IP. – Санкт-Петербург: 2008.

[5] Остерлох, Х.Маршрутизация в IP-сетях. Принципы, протоколы, настройка; пер. с англ. СПб: ООО «ДиаСофтЮП», 2002.

[6] OSPF [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://xgu.ru/wiki/OSPF>.

[7] Маршрутизация в IP. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.redov.ru/>.

[8] Мазур А.С., Овчинников А. Л. Исследование Методов Маршрутизации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ea.donntu.edu.ua>.

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМ КОЛЕКТИВОМ

Бобровник В.М.

студентка ННІ економіки, оподаткування та митної справи

НУДФСУ

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Супруненко С. А.

доцент кафедри

менеджменту

Групу людей, які працюють над досягненням спільної мети, називають «організацією». Це може бути і урядова структура, і громадське об'єднання, і релігійна громада, і спортивний клуб, і лікарня, і вищий навчальний заклад. Невід'ємною частиною будь-якої організації є система менеджменту, спрямована на об'єднання та координацію зусиль всіх її членів. Тому, там де створюється організація, існує й трудовий колектив. Колектив – це дещо більше, ніж просто логічне впорядкування працівників, які виконують взаємозв'язані задачі. Теоретики і практики управління зрозуміли, що організація є також і соціальною системою, в якій взаємодіють окремі особи, формальні і неформальні групи. Саме від психологічного клімату, від настрою кожного працівника залежить і продуктивність праці, і здоров'я працівників [1, с. 88].

Керівництво колективом - це поєднання науки і мистецтва. З погляду американського менеджменту, суть керівництва полягає в тому, щоб виконувати роботу не своїми, а чужими руками. Насправді ще складніша задача - примусити працювати не тільки чужі руки, але і чужі голови. Тому не вірно сподіватися тільки на себе, вважаючи себе всезнаючим і всесильним. Ніколи не слід робити самому те, що можуть і повинні виконувати підлегли.

Одна із засновників наукового менеджменту – Мері Паркер Фоллет вважала, що менеджмент – це мистецтво добиватися успіху через керівництво людьми, тобто керівник повинен точно висловлювати свої думки, адже просто висловлена думка є основою для спілкування, засобом для уникнення конфлікту, викликаного непорозумінням. Уміння керівника відстояти інтереси колективу і кожного з підлеглих - спосіб завоювання авторитету і об'єднання працівників в єдину групу [2, с. 50].

Виконання кожного завдання слід обов'язково контролювати і оцінювати; відсутність контролю може навести працівника на думку про непотрібність виконуваної ним роботи.

Ні в якому разі не треба критикувати людей. Більш конструктивною буде критика їх помилок з вказівкою на ті недолік, через які були здійснені подібні

помилки. І вже тим більше не потрібно вказувати на ці недоліки в людині – він має зробити всі висновки сам. В конфліктній ситуації згубним буде вживання різких, образливих слів.

Дуже важливо: іскра пошани і тим більше симпатії, яка виражається з боку керівника, здатна зарядити його на творчу самовіддану роботу і породити високі результати.

Уміння керівника відстояти інтереси колективу і кожного з підлеглих - спосіб завоювання авторитету і об'єднання працівників в єдину групу.

Довіра чи недовіра - найважливіша якість особи, від якої залежить соціально-психологічний клімат в колективі. Проявляючи недовіру до людей, людина майже завжди обмежує можливість взаєморозуміння, а значить, і ефективність колективної діяльності.

Узагальнюючи все вищесказане, варто наголосити, що посада керівника, особливо топ-менеджера, передбачає значні затрати психічної та емоційної енергії. Менеджер має мислити масштабно, перспективно, демонструвати належні результати і водночас спрямовувати компанію на досягнення основної мети - отримання максимального прибутку[3].

Список літератури:

1. Друкер П.Ф., Стрибук О.І. Аналіз ефективності управління // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - №4. – с. 88-97., - М:1994
2. Мескон М.Х. Альберт М. Хедоурі Ф. Основні засади управління персоналом // Ефективний керівник. – 2008. – №11. – с. 50-53.
3. Круш П. В. Макроекономіка: Навч. посіб. – К.: ЦНЛ, 2005. – 400 с.

ДО ПИТАННЯ ВИТОКІВ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Бобровник В.М.

студентка ННІ економіки, оподаткування та митної справи

НУДФСУ

м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Скоромцова Т.О.

к.е.н., доцент кафедри

податкової політики

Уникнення податків та ухилення від їх сплати притаманні будь-якому суспільству. Причиною цього є очевидний вплив податків на доходи і витрати платників при недостатньому усвідомленні ними вигід від споживання суспільних благ, що фінансуються за рахунок податкових платежів. Це означає, що витоки зазначеного суспільного явища необхідно шукати в суспільній природі податків, які за своєю сутністю є еквівалентними платежами громадян в обмін на суспільні блага, що надає їм держава, виконуючи свої функції (наслідком усвідомлення сутності податків стало визначення принципу еквівалентності як одного з основних наукових принципів оподаткування), а за формою прояву – «...відносинами привласнення державою частини індивідуальних та корпоративних доходів, відчужених і вилучених у платників на основі примусу, що в правових державах здійснюється на підставі закону...» [1]. Саме «привласнення...на основі примусу...» і є відправною точкою щодо не бажання платників ділитися отриманими доходами на добровільних засадах.

Однією з причин ухилення від сплати податків в Україні є недосконалість чинного податкового законодавства. Прийняття Податкового кодексу України певною мірою дозволило вдосконалити податкове законодавство та заповнити прогалини в ньому. Проте за весь період існування Податкового кодексу в

нього було внесено стільки змін і доповнень, що в загальній сукупності породило тотальну безсистемність, неоднозначність тлумачення його норм і створило значні перешкоди в практичній діяльності як для суб'єктів господарювання, так і для органів контролю.

Такий стан гальмує ринкові перетворення в країні, оскільки значна частина доходів підприємств поглинається під тиском «податкового пресу». Це, в свою чергу, призводить до появи фактів ухилення від сплати податків суб'єктами господарювання [2].

В свою чергу, ухилення від сплати податків є невід'ємною складовою тінізації економіки, діяльності конвертаційних центрів і злочинних угруповань. Такий процес починається з ухилення від сплати податків у сфері легального підприємництва, а завершується переходом у тінь.

Обсяги тіньової економіки в Україні, за деякими експертними оцінками, перевищують більшу частину внутрішнього валового продукту. Розширення сфери тіньової економіки становить реальну загрозу національній безпеці держави.

Основними причинами, що сприяють посиленню і зростанню тіньового сектора економіки на сучасному етапі, є: податковий тиск, який не витримують у сьогоднішніх економічних умовах більшість фізичних і юридичних осіб, що діють у межах законодавчого поля України; правова незахищеність суб'єктів економічної діяльності від зловживань, утисків, протидії з боку чиновників державного апарату на всіх його рівнях; незахищеність громадян і підприємств від зазіхань злочинних формувань; відсутність стабільного і збалансованого законодавства, яке б регламентувало економічну діяльність; законодавчу неврегульованість багатьох сторін діяльності комерційних банків та інші.

Це призводить до того, що керівники та засновники комерційних структур використовують різні способи ухилення від сплати податків, зборів інших обов'язкових платежів. Одним із поширених способів ухилення є те, що при створенні підприємства в статутних зазначають одні види діяльності, а,

фактично, вказана фінансово-господарська діяльність не здійснюється, і підприємство використовується з метою ухилення від сплати податків.

До поширених способів учинення цього злочину належать також: неподання документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів, інших обов'язкових платежів; приховування та заниження об'єкта оподаткування тощо. Приховування об'єкта оподаткування, який визначається залежно від виду обов'язкового платежу, що стягується з юридичних та фізичних осіб, характеризується тим, що прибуток або інший об'єкт оподаткування у платника податків і зборів фактично існує, проте він не декларується, не згадується у документах, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків або інших обов'язкових платежів, які подаються до податкових чи інших контролюючих органів, а тому ніякі податки на такі об'єкти не нараховуються і не сплачуються. Заниження об'єкта оподаткування означає часткове ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Заниження прибутку як об'єкта оподаткування може досягатись і за рахунок незаконного завищення валових витрат, у т.ч. шляхом укладання псевдоугод з фіктивними підприємствами.

Останнім часом, у практичній діяльності працівників фіскальної служби України, для викриття схем і способів ухилення від сплати податків, зборів інших обов'язкових платежів використовуються категорії поділу підприємств на категорії уваги в залежності від ступеню податкового ризику («податковими ямами», транзитери та вигодонабувачі) [3].

«Податковими ямами» є підприємства, що здійснюють безтоварні угоди, і, як наслідок, оформляють документи на поставку неіснуючого товару або надання послуг. Підприємства цього типу зазвичай не подають податкової звітності для того, щоб уникнути можливості проведення податкових звірень. Такі підприємства існують протягом короткого періоду часу.

Наступною групою ризику є підприємства - транзитери. Основним завданням транзитерів є «відбілювання» операцій для вигодонабувачів. Підприємства - транзитери, як правило, не мають найманих працівників,

займаються багатьма видами діяльності та не отримують реального прибутку, всі доходи покривають затрати, тобто здійснюють мінімізацію податків. Підприємства- вигодонабувачі - це підприємства реального сектору економіки, що користуються послугами «мінімізаторів» для зниження власних податкових зобов'язань.

Отже, використовуючи різні схеми та методи ухилення від сплати податків, суб'єкти господарювання не тільки порушують законодавчі правила виконання податкових зобов'язань, але, що головне – порушують соціально-економічну рівновагу у суспільстві.

Таким чином, щоб мінімізувати уникнення податків та ухилення від їх сплати нашому суспільству варто усвідомити, перш за все, необхідність їх сплати. Адже кожного дня українці використовують різноманітні суспільні блага, які фінансуються, в основному, за рахунок податкових платежів. Тобто, громадянам держави варто зрозуміти, що, «привласнюючи» частину доходів та використовуючи їх для власного збагачення, вони обкрадають, перш за все, найменш захищені верстви населення, не сприяють розвиткові економіки держави і, головне - забирають майбутнє у нашої країни.

Список літератури:

1. Вільцанюк І. Боротьба проти ухилення від сплати податків [Електронний ресурс] / І. Вільцанюк, П. Чирухін. – 2015. – № 1 (16). – Режим доступу : http://www.polpravozhit.in.ua/2015/01/blog-post_16.html

2. Харчук О. О., Коритнік С. А. Основні способи ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів // Международный научный журнал // № 6, т. 3, 2016

3. Корягіна Т.В., Якименко К.А. Проблема ухилення від податків та наслідки цього явища для бюджету України [Електронний ресурс] // «Молодий вчений» • № 1 (41) • січень, 2017 р. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/148.pdf>

4. Tax Avoidance Is Legal; Tax Evasion Is Criminal [Електроний ресурс]. – Filed under Federal Taxes. Fact checked on January 5, 2015. – Режим доступу : <http://www.bizfilings.com/toolkit/sbg/taxinfo/fed-taxes.aspx>

КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ – ОДИН ІЗ ПЕРСПЕКТИВНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПУСТОМИТІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Божук Т.І.*, Очереднюк О.А.**

Львівський інститут економіки і туризму

*доктор географічних наук, доцент, в.о. проф. кафедри туризму і готельної справи; **магістр

Туризм на сучасному етапі є чинником, що глобально впливає на розвиток цивілізації, є однією із головних складових економіки країни та світу зокрема, соціальної сфери та культури. У зв'язку із процесами розвитку туризму, що відбуваються у світі, їх вплив змінює не тільки світовий, але і вітчизняний туризм. Згідно державних документів про туризм, Україна визначає його як пріоритетну сферу для розвитку та інвестицій [2].

Культурно-пізнавальний туризм як один із видів туризму розповсюджений не лише на ринку вітчизняного туризму, але і на світовому. У туристичній галузі культурний туризм відіграє важливу роль у формуванні туристичного потенціалу країни, району. Специфіка даного виду туризму дозволяє ширше та детальніше розглядати його як складову туризму у світі, визначати його як рушійну силу, яка здатна ознайомити із культурою невідомою досі країни, з її колоритом та самобутністю.

Враховуючи те, що туризм у сучасному світі переживає етап перетворення із економічного явища у соціальний та культурний феномен, актуальність вивчення культурно- пізнавального туризму зростає.

Бажання ознайомитись із невідомою культурою та звичаями, отримати певні знання з історії того чи іншого краю – спонукає суспільство подорожувати за межі рідної країни у пошуках незабутніх вражень, знань, інформації.

Ознайомлення із регіональними та національними цінностями серед населення країни невпинно зростає. Усвідомлення того, що країна із багатою історією та мальовничою природою може приваблювати іноземних туристів, спонукає до вивчення пріоритетів та туристичного потенціалу країни.

Можливість зростання культурно-соціальних та економічних чинників для проживання на території, покращення інфраструктури для забезпечення пересування туристичних груп та їх проживання на території регіону дасть змогу відкрити нові джерела доходу шляхом оподаткування бізнесу та приватного сектору на території, які у свою чергу будуть мати чудові умови для ведення бізнесу.

Варто зазначити, що культурно-пізнавальний туризм виступає дипломатичним способом регулювання відносин між народами та елементом світової соціально-культурної системи.

Культурно-пізнавальний туризм серед інших виділяється тим, що це – глобальний чинник, який привертає увагу суспільства до проблеми збереження історичних цінностей минулого, їх раціонального використання як ефективного сегменту економіки і соціального розвитку місцевого населення і не тільки.

XXI століття можна виділити як століття глобалізації, нових технологій, психологічних змін у суспільстві. Політичні умови у деяких країнах світу погіршуються або ж не стають стабільними, відповідно до цього перелік історичних цінностей, які можливо відвідати туристу значно скорочується. Варто виділити і техногенні чи природні катастрофи, які руйнують ту чи іншу пам'ятку. У країнах із стабільним становищем, існує загроза терористичних актів, що може значно знизити відвідуваність та інтерес. Отже, можна визначити культурно-пізнавальний туризм як миротворчу місію у світі, як джерело пізнання невідомої чи чужої культури, як спосіб поділитись своєю

історією, не тільки розказавши про неї, але і показавши її. Культурно-пізнавальний туризм повинен виховувати у суспільстві повагу до інших народів та їх культури, зблизити їх та встановити культурний обмін.

Пустомитівський район – один із ключових районів Львівської області, який може виступати як провідний туристичний центр для розвитку туризму у області. Специфіка району зумовлює залучати всі можливі способи для дослідження у галузі туризму, що надало б змогу ефективніше використовувати туристичний потенціал району, здійснити аналіз культурно-історичних пам'яток та оцінити їх значення на туристичному ринку. Серед багатьох районів Львівської області Пустомитівський володіє значною кількістю важливих туристичних об'єктів, які потребують детального аналізу щодо їх використання на даному етапі розвитку туризму та у майбутньому. Через близькість району до обласного центру – міста Львів, яке можна назвати перлиною пам'яток України, район отримав змогу здобути чи перейняти деякі історико-культурні мотиви щодо будівництва пам'яток та їх використання історичними жителями Львова та інших населених пунктів держав минулого.

Історія району показує, що його привабливість була і у давнину. Це зумовлюється ландшафтом та природними характеристиками району – відбувалось заселення територій та у процесі розвитку суспільства його подальшому культурному розвитку.

Визначаючи Пустомитівський район як туристично привабливий, що може надати туристу можливість отримати приємні враження, варто виділити його потенціал у цифрах: 66 пам'яток архітектури, 36 археологічних пам'яток, 5 музеїв, 170 пам'яток природи.

Пустомитівський район багатий на пам'ятки архітектури релігійного значення, зокрема – церкви, костели, собори, дзвіниці тощо. Переважна більшість пам'яток релігійного значення датується XVIII століттям, також є пам'ятки, які значно старші, напр. Костел Св. Станіслава (1553 р.), Костел Вознесіння Пресвятої Діви Марії (1626 р.). Оскільки такий потенціал сакральних пам'яток не може не привернути увагу, створення нового туру

провідними туристичними компаніями місцями релігійно-архітектурних пам'яток зміг би зробити вагомий внесок у розвиток туризму в районі [1].

Не лише сакральними спорудами багатий Пустомитівський район, одними із ключових архітектурних споруд, які змогли би зацікавити туриста можуть стати : Палац у Пустомитах який збудований у 1882 р. та слугував місцем для ночівлі людей, що відвідували місцеву купальню, і Палац львівських архієпископів, що значно старший за Пустомитівський, збудований у 1730-х рр. як резиденція. Ці пам'ятки, на жаль, збереглись не у найкращому стані та потребують реставрації. Прийняття рішень на законодавчому рівні стосовно їх подальшого збереження змогло би визначити їх долю на майбутнє, передача у використання для приватного сектору з метою створення готельних комплексів, закладів ресторанного господарства, створення музеїв та мистецьких галерей, змогло б вирішити проблему щодо фінансування реставраційних робіт та збереження пам'яток архітектури у районі.

Вражає своєю територією один із найбільших замків України – замок у Старому Селі, п'ятикутний оборонний замок князів Острозьких, побудований у 1584-1589 рр. за участі Амвросія Прихильного, може виступати як культова споруда та візитка району для туристів не тільки з України, але і з закордону. Його територія дозволяє ширше розглядати можливості використання замку, а саме – організувати реставраційні роботи замку, оскільки він знаходиться у фактично зруйнованому стані коштом державного або місцевого бюджетів, чи передачею його у використання підприємцями. Організувавши на його території заклади ресторанного бізнесу та періодичних родієвих заходів (лицарських поєдинків, реставрації історичних битв за участі каскадерів, любителів та справжніх фанатів епохи, навчальних тренінгів середньовічного побуту, виставку зброї, амуніції тощо), надасть змогу повернути до життя значущу пам'ятку архітектури району.

На даний час пам'ятки, які збереглися до наших днів, знаходяться у занедбаному стані та потребують негайної реставрації. Необхідність у створенні чіткого плану дій щодо подальшого реставрування та можливості

використовувати культурно-історичний потенціал може спонукати до прийняття рішень на законодавчому рівні, що дозволило би здійснити план не лише з метою відновити культурне надбання народу але і зробити туризм важливим економічним фактором розвитку району у майбутньому.

Отже, перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму у Пустомитівському районі існують за умов раціонального використання та модернізації системи надання туристичних послуг шляхом впровадження нових маршрутів районом провідними туристичними компаніями може викликати інтерес до створення нового туристичного ринку, відновлення зруйнованих часом пам'яток, створення економічної перспективи зростання району.

Одним із визначних принципів розвитку даного виду туризму, є сталий розвиток, який базується на підтримці місцевої культури, збереження історико-культурних і природних об'єктів Будь-який вид туризму, в тому числі і культурно-пізнавальний, який реалізується за принципами сталого розвитку, є визначальним засобом економічного розвитку регіону, створення нових робочих місць, і що найголовніше – збереження і використання історико-культурних об'єктів [3].

Отже, перспективи для розвитку туризму у Пустомитівському районі існують, лише із можливістю втілити у життя ідеї для подальшого просування району на туристичному ринку дасть змогу створити не лише туристично-привабливий район, але і створить соціально-економічні передумови розвитку для населення. За допомогою чіткого плану та лояльності владних структур реалізація нових ідей може бути втілена у життя.

Список літератури:

1. Безручко Л.С. Історико-культурні пам'ятки Пустомитівщини: сучасний стан та перспективи використання у туризмі / Вісник ЛІЕТ – Львів: ЛІЕТ, 2014. – № 9 – С. 236 – 248.
2. Про туризм: Закон України // Правове регулювання туристичної діяльності в Україні. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 5

3. Савіцька О.П. Культурний туризм: реалії та перспективи розвитку у Львівській області / О.П. Савіцька, О.І. Федорович // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2014. – Вип. 24.1. – С. 376–383.

ПИТАННЯ ПРОПАГАНДИ ТА АГІТАЦІЇ НАЦИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ У II ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Болотін Д.П.

студент 5 курсу магістратури Гуманітарно-економічного факультету

БДПУ, E-mail: saurerlem@gmail.com

На жаль, пропагандистська діяльність гітлерівської Німеччини серед населення окупованих територій України та СРСР в цілому, в якості самостійного сюжету (поза рамками окупаційної політики) в європейських дослідження практично не розглядається. В той же час присутні сюжети розвитку та діяльності пропагандистського апарату в самій Німеччині.

Особливості мови націонал-соціалістів, слововживання і фразеологію в Третьюму Рейху вивчав німецький письменник та філолог В. Клемперер. Він є автором праці «LTI. Мова Третього рейху. Нотатки філолога», що вийшла у 1947 році (перекладена російською у 1998 році). Книга була основана на щоденникових нотатках автора, зроблених під час перебування в єврейському гетто. Спостерігаючи за тим, які слова і звороти мови вживаються в засобах масової інформації та оголошеннях, він стежив, як саме змінюються мовні звички в суспільстві, як мова впливає на масову свідомість. Цей феномен отримав латинську назву *Lingua Tertii Imperii*, тобто «мова Третього рейху» [5].

В 1951 році вийшла друком книга колишнього начальника зовнішньої розвідки служби безпеки і бригаденфюрера СС В. Шеленберга під назвою

«Лабіринт» (перекладена російською у 1998 році). Це мемуари. У своїх спогадах автор розповідає історію створення політичної розвідки, розвитку Головного імперського управління безпеки, описує найбільші розвідувальні операції гітлерівської Німеччини під час Другої світової війни.

Дослідження особи Й. Геббельса, його ролі в міністерстві пропаганди та народної освіти Німеччини, структурної організації та функціонування самого міністерства були проведені дослідником К. Кассемайером у 1967 році в праці «Йозеф Геббельс в нацистських органах». Автор відмічав, що ще до приходу нацистів до влади відбувалось підпорядкування змісту та тематики геббельсівських газет процесу масового тиражування та розповсюдження [4].

Історію Росії (СРСР) в роки Другої світової війни дослідив англійський журналіст А. Верт в праці «Росія у війні 1941-1945». Книга вийшла друком в 1967 році, була опублікована як в Західній Європі, так і в СРСР. Книга заснована на власних враженнях автора після відвідування СРСР, різноманітних документах та першоджерелах. Вона повинна була «відкрити очі» західним читачам на справжні події, що відбувалися на Східному фронті та в СРСР. Окрім цього, в книзі присутні епізодичні сюжети пропагандистського протистояння на Західному та Східному фронтах війни.

Характеристику нацистської політики в пресі, питання контролю та управління органами друку державою, методику організації військових зовнішньополітичних акцій при участі пропаганди дав історик Ю. Хагеман. Він є автором праці «Управління пресою в Третньому Рейху», що була видана у 1970 році. Автор подав комплексний аналіз управління пресою в Німеччині. Він не тільки детально зупинився на завданнях, які були поставлені перед відділом друку державою, а й на структурі пропагандистського апарату Третього Рейху, його програмних установках, об'єктах пропаганди, способах підбору кореспондентами матеріалів для друку, методиці формування суспільної думки через друковану продукцію [2].

Німецький історик Е. Брамштедт у своїй праці «Геббельс та націонал-соціалістична пропаганда» (1971 року видання) порушив питання управління і

системи преси, організації установчих конференцій для журналістів та вказівки щодо проведення «особливих акцій». Автор підкреслив наявність в націонал-соціалістичній пропаганді двох течій, ліній розвитку: «проповідь» про необхідності гарантії миру та посилення на цьому фоні зв'язку з політичною експансією мілітаризації німецької пропаганди [1].

У 1975 році вийшла праця англійського історика Тейлора. Дж. П. під назвою «Друга світова війна: два погляди» (перекладена російською у 1995 році) У книзі представлені погляди двох відомих істориків Західної Європи: західнонімецького вченого Г.-А. Якобсена і англійського вченого А. Тейлора на події Другої світової війни. Цінність представляють також матеріали довідково-енциклопедичного і мемуарно-документального характеру, серед яких присутні відомості про хід військових дій, особливості політики, ідеології та пропаганди.

Військово-політичний і ідеологічний нарис подій Другої світової війни зробив англійський військовий історик і теоретик Г. Ліддел Гарт. У 1976 році за його авторства вийшла книга «Друга світова війна» (перекладена російською 1999 році). Матеріали книги викривають злочинні махінації правлячих кіл західних держав, що призвели до розв'язування Другої світової війни. Автор показує перебіг збройної боротьби на різних театрах військових дій, розкриває деякі помилки і прорахунки гітлерівського військового командування і англо-американського керівництва .

Особливості розвитку нацистської пропаганди у зовнішній політиці дослідив німецький фахівець з історії Новітнього часу П. Лонгеріх у монографії «Пропагандисти у війні. Прес-служба Міністерства закордонних справ під керівництвом Ріббентропа». Монографія була опублікована у 1987 році. Дослідник звертає увагу, перш за все, на організаційно-структурний лад та пропагандистську роботу закордонного відділу друку [6].

Дослідження дії аудіовізуальних засобів пропаганди провів німецький історик Х. Хоффман у монографії «Дисципліна веде нас до вічності. Пропаганда в нацистських фільмах», видана у 1988 році. Автор акцентує внутрішні аспекти «звукової пропаганди», що грала значну роль у формуванні

масової культури, розглядає вплив нацистської кіноіндустрії на населення Німеччини засобами підбору кольорової символіки, сюжетної лінії кіно, тощо. Відзначаючи державний характер нацистської кінопропаганди, Хоффман пише, що «дегенеративне мистецтво та народна культура, що узурпували все мистецтво в Німеччині, предписували та формували національні ідеали та ідоли» [3].

Таким чином, проведений аналіз зарубіжної літератури, свідчить, що для істориків Німеччини, Великобританії і США післявоєнного періоду була притаманна пильна увага до діяльності нацистської пропаганди переважно на території Третього рейху, в той час як вплив на Червону Армію і жителів окупованих територій СРСР вивчався, в основному, в контексті східної політики Німеччини.

Список літератури:

1. Bramstedt E. Goebbels und die nationalsozialistische Propaganda 1925-1945. Fr./M., 1971.
2. Hagemann J. Die Presselenkung im Dritten Reich. Bonn, 1970.
3. Hoffman H. Und die Fachnefuhrung die Ewigkeit. Propaganda im NS-Film. Bd. 1 Fr. a/ M, 1988.
4. Kessemeier C. Der Leiter der NS-Organen «Der Angriff» und «Reich». Munster, 1967.
5. Klemperer V. LTI. Notizbuch eines Philologen. Berlin, 1947
6. Lomgerich P. Propagandisten im Krieg. Die Presseabteilung des Auswärtigen Amtes unter Ribbentrop. Munchen, 1987.

ДО ПИТАННЯ ГАРАНТІЙ ПРАЦІВНИКАМ ПІД ЧАС ЇХ УЧАСТІ В ПРОВЕДЕННІ СТРАЙКУ

Бондаревич М.П.

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
Студентка 3 курсу 2 групи господарсько-правового факультету

Статтею 44 Конституції України закріплено право працюючих на страйк з метою захисту своїх економічних і соціальних інтересів [1]. Безпосередній порядок реалізації цього права встановлюється Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [2].

Відповідно до ст. 17 цього Закону страйк — це тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту).

Страйк застосовується у якості крайнього засобу (коли всі інші можливості вичерпано) вирішення колективного трудового спору (конфлікту) у зв'язку з відмовою роботодавця або уповноваженої ним особи, організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців задовольнити вимоги найманих працівників або уповноваженого ними органу, профспілки, об'єднання профспілок чи уповноваженого нею (ними) органу.

З'ясовуючи правові гарантії для тих, хто страйкує, першим постає питання щодо чинності трудового договору протягом страйку. Раніше вважалося, що страйк припиняє трудові відносини з вини працівників, тобто звільненню підлягали працівники, що брали участь у ньому. Роботодавець мав право стягнути із працівника матеріальну компенсацію за безпідставне розірвання трудового договору [3, 221]. На такій позиції наполягає М. В. Лушнікова, яка зазначає, що право на страйк повинно бути узгоджено із правом роботодавців у разі потреб виробництва приймати на роботу інших працівників замість тих, хто страйкує, таким чином забезпечивши інтереси підприємства. Якщо страйкує підприємство в цілому, адміністрація вправі без обмежень укладати строкові та безстрокові трудові договори з іншими працівниками [4, 65]. Натомість І. Я. Кисельов вважає, що правовий статус страйкарів певним чином пов'язаний із статусом працівників, оскільки деякі права і обов'язки сторін колективного трудового конфлікту зберігаються. Наприклад, працівники зобов'язані під час страйку забезпечувати зберігання виробничого

устаткування, зберігати комерційну таємницю, а адміністрація підприємства повинна надавати медичну допомогу [3, 223].

Наше законодавство не обмежує прав роботодавців залучати до роботи інших працівників взамін страйкарів. Позиція експертів МОП з даного питання базується на тому, що наявність такої можливості позбавляє право на страйк свого значення. Національне законодавство має забезпечувати реальний захист конституційного права працюючих. Водночас Комітет по свободі об'єднання вважає, що заміна страйкуючих може бути виправданою тільки в виключних випадках: у разі страйку на життєво важливих службах, на яких страйки заборонені законом, та в разі обставин гострої національної кризи [5, 69].

Іншою гарантією права на страйк є можливість виплати заробітної плати за час страйку. Відповідно до ч. 2 ст. 28 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» час страйку працівникам, які беруть у ньому участь, не оплачується [2]. Очевидно, що оскільки працівник під час страйку не виконує свої трудові обов'язки, то і не має права отримувати заробітну плату. Втім, ця норма прямо не забороняє виплату заробітної плати страйкуючим, а тому, на наш погляд, є диспозитивною. Якщо роботодавець не виконує рішення примирних органів, він виплачує заробітну плату в середньомісячному розмірі. У разі недосягнення згоди питання виплати заробітної плати вирішується в судовому порядку. Так само у разі перемоги працівників у трудовому спорі в угоді про його врегулювання може бути встановлено обов'язок роботодавця виплатити працівникам заробітну плату за час страйку.

Положення ст. 28 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» не враховує тих випадків, коли страйк був спровокований грубими порушеннями законодавства про працю, умов колективного договору роботодавцем. Не можна не погодитись із позицією Ю. М. Гриценка щодо застосування терміна «страйк, спровокований роботодавцем», яким визнається страйк, що виник внаслідок трудових порушень роботодавця, пов'язаних із недотриманням законодавства про працю

і охорону праці, умов колективних договорів і угод та порушенням соціально-трудова прав більш ніж третини працівників організації [6, 118].

Якщо працівники готові працювати, а роботодавець не може забезпечити їх роботою, він зобов'язаний зберігати за ними середній заробіток або його частину. Дане правило, закріплене ч. 3 ст. 27 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», поширюється на тих, хто не приймає участь у страйку, але у зв'язку з його проведенням не має можливості виконувати свої трудові обов'язки. Ст. 27 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» встановлює, що облік таких працівників є обов'язком роботодавця [2]. Досить слушною є погляд С. І. Запари, яка зазначає, що з певних причин роботодавцеві може бути важко вести такий облік. Тому авторка пропонує, щоб працівники, які не беруть участі у страйку, самостійно попереджували роботодавця, або уповноважений ним орган не пізніше ніж за п'ять днів до початку страйку [7, 159]. Відповідно, ст. 27 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» має бути доповнена такою нормою: «Працівники, які не беруть участі у страйку, повинні у письмовій формі попередити про це роботодавця не пізніше ніж за п'ять днів до початку страйку».

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що зважаючи на полярність інтересів працівника та роботодавця, важливо забезпечити такий об'єм гарантій для працівника, який є достатнім, раціональним та демократичним. При цьому, звичайно, слід враховувати інтереси роботодавця. Існуюча система гарантій для тих, хто страйкує, є розвинутою, проте потребує доопрацювання, оскільки існують прогалини, в разі використання яких, зміст права на страйк нівелюється.

Список літератури:

1. Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.12.18).

2. Закон України Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення:01.12.18).

3. Киселев И. Я. Трудовые конфликты в капиталистическом обществе: социально-правовые аспекты. Москва, Наука, 1978.

4. Лушникова М. В. Трудовые споры в СССР. Ярославль, 1991.

5. Лушников А. М. Право на забастовку: историко-правовое эссе. Правоведение. 2005. № 5. С. 69-70.

6. Гриценко Ю. М. Коллективные трудовые споры: (правовой аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Москва, 2000.

7. Запара С. І. Удосконалення процедури вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) примирними органами в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2005.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДИ У ПОДОЛАННІ БЕЗРОБІТТЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Бондаренко С.О.

студентка

1-го курсу магістратури «соціальна робота»

факультету соціології та управління

Запорізького національного університету

Наук.керівник:

Бойко Г.В.

к. психол. наук, доцент

доцент кафедри соціальної філософії та управління

Запорізького національного університету

Безробіття як явище є звичним, однак при збільшенні відсотку незайнятого населення погіршується економічна ситуація в усій країні. В останні роки можна спостерігати достатньо негативну динаміку безробіття в Україні. Особи працездатного віку масово покидають державу, жителі села регулярно мігрують до великих міст. Останній факт спричинений відсутністю необхідної кількості робочих місць із прийнятною заробітною платою в сільській місцевості. Зазначену проблему пропонує вирішити реформа децентралізації.

Метою є вивчення можливостей та шляхів організації ОТГ у напрямку зниження рівня безробіття на своїй території.

Питанню організації селищної громади в напрямку подолання безробіття, приділили увагу такі науковці як: Заярна Н.М., Руженський М.М та ін. Окремо можливості ОТГ в даному напрямі розглядали Ткачук А.Ф., Лозинська Т.М., тощо.

Реформа децентралізації розпочалася у квітні 2014 року. Основна ідея це передача повноважень та фінансів органам місцевого самоврядування. На сьогодні в Україні зареєстровано понад 800 громад. Однак успішно функціонують не всі. Поряд актуальною залишається проблема забезпечення місцевих жителів робочими місцями.

Органи місцевого самоврядування як ніхто краще розуміються на проблемах громади та можливостях їх вирішення і тому мають сприяти розвитку бізнесу, утворенню нових робочих місць.

Загалом, для реалізації ініціатив в будь-якому з напрямів потрібна організація всієї громади, що має згуртуватися задля досягнення спільної мети. Окремі проекти можуть бути втілені у формі комунальних підприємств, кооперативів, приватних та фермерських підприємств.

Організація діяльності ОТГ у розвитку власної економіки має розпочатися зі створення окремої робочої групи активістів, підприємців та всіх небайдужих членів громади, котрі можуть віднайти або розробити власну унікальну спеціалізацію — сектор економіки, в якому можна розвиватися.

Окремо варто провести аналіз реального стану економіки в громаді: рівень безробіття, демографічна ситуація, наявність природних копалин, вже існуючих підприємств тощо.

На базі отриманої інформації створюється схема пріоритетних напрямів для розвитку та формується інвестиційний паспорт громади

Громада може використовувати для створення нових робочих місць будь-які ресурси.

Сільська місцевість традиційно асоціюється із природними водоймищами, зеленими насадженнями, тваринництвом, вирощуванням овочів та фруктів, культивуванням зернових та ін.

В останні роки в Україні існує тенденція щодо збільшення вартості продукції тваринного походження, через зменшення обсягів виробництва в даній галузі.

Варто зауважити, що до сфери тваринництва відносяться розведення ВРХ, кіз, овець. Однак догляд за тваринами, заготівля корму та обслуговування ферм потребуватиме значних коштів від ОТГ. Тому, дешевшою альтернативою може стати – птахівництво.

Іншим напрямом розвитку економіки ОТГ в сільській місцевості є вирощування в промислових масштабах овочів, фруктів і ягід. Варто лише підібрати сорти, котрі в природних умовах та при необхідному догляді принесуть велику кількість урожаю з відносно невеликої території. Дане підприємництво є сезонним, але встановлення теплиць дозволить позбутися даного недоліку. Яскравим прикладом громади, котра зробила ставку на даний напрям є Печеніжинська ОТГ на Прикарпатті, яка вибрала сферу вирощування малини, полуниці, лохини та перероблення цієї сировини в субпродукти (соки та варення).

Поряд з цим існує традиційне зернове господарство, що передбачає наявність робочих місць з ранньої весни й до пізньої осені. Розширення масштабів виробництва в даному випадку можливе шляхом збільшення обсягів посівів, виготовлення субпродуктів та їх продаж на місцевому ринку.

Воскресенська ОТГ Запорізької області в даному напрямку досягла високого рівня. На території громади успішно функціонують кооперативи та підприємства, що займаються вирощуванням зернових. Окремо здійснюється перероблення отриманої сировини у макаронні вироби, крупи та хлібобулочну продукцію. Дані підприємства надають роботу 46 % жителів ОТГ, що свідчить про успіх реалізації ініціатив в традиційних сферах економіки сільської місцевості.

Водоймища можна використовувати як рибні ферми. Такий бізнес потребує певних затрат та попередньої підготовки ставка, однак в результаті громада отримує значний дохід із продажу, а жителі робочі місця та свіжу рибу. З часом, можна провести ускладнення підприємства та почати виготовлення субпродуктів, розширити ринок та власний асортимент. Паралельно буде збільшуватися прибуток і з'явиться можливість для інвестування.

Сільська об'єднана територіальна громада може використовувати сфери виробництва не пов'язанні зовсім із сільським господарством. Деякі села мають історично сформовані ремесла – гончарство, ковальство, декоративне мистецтво, килимарство, тощо. Виготовлену продукцію можна поширювати як і на місцевому ринку так і виходити на державний та міжнародний. Популяризація таких унікальних ремесел створить бренд для окремої ОТГ, привабить туристів та інвесторів.

Окремим джерелом приваблення інвестицій може стати вдосконалення сфери туризму. Так, кожна ОТГ має свою давню історію або невичерпні природні зони рекреації, котрі можна рекламувати й створювати власний туристичний бренд. Як приклад, рекламний ролик з популяризації власних рекреаційних зон та зеленого туризму презентувала суспільству Білоберізька ОТГ Івано-Франківської області.

Розвиток у кожній зі сфер економіки супроводжується і негативними наслідками — промисловим сміттям. Розв'язання проблеми знищення відходів надзвичайно важливе з екологічної точки зору. Сортування та перероблення сміття можна реалізувати у формі невеликого підприємства, котре буде

приносити кошти в бюджет громади та одночасно сприяти очищенню території. Так, вчинила Талалаївська ОТГ на Чернігівщині. Ініціатива сортування та перероблення сміття спочатку реалізовувалася та пропагувалася волонтерами з-поміж жителів громади, а потім до неї почали долучатися й інші мешканці. Нині, в ОТГ зібране сміття переправляють для перероблення на більші підприємства, а отриманні кошти направлять на розвиток місцевості. Інша громада — Старобогородчанська ОТГ Івано-Франківської області в екологічному напрямі вибрала складніший шлях. Було створено сонячну електростанцію на 16 тисяч батарей. Підприємство є найбільшим платником податків та забезпечує місцеве населення роботою.

Таким чином, організація діяльності об'єднаної територіальної громади у напрямку подолання проблеми безробіття має розпочатися з аналізу можливостей і перспектив розвитку. Члени громади повинні не ігнорувати дану проблему, а пропонувати свої ідеї та долучатися фінансово. ОТГ в сільській місцевості може розвивати власну економіку та створювати нові робочі місця у сфері тваринництва, овочівництва, промислового розведення риби, видобування природних копалин, перероблення сировини, торгівлі, туризму, тощо.

Список літератури:

1. Воскресенівська ОТГ. URL: <https://voskresenka-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 23.11.2018);
2. Старобогородчанська ОТГ. URL: <https://st-bogorodchany-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 23.11.2018);
3. Ткачук А.Ф. Діяльність органів місцевого самоврядування та депутатів сільської, селищної, міської ради (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 80 с.

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ У ДОШКІЛЬНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Брусановська А.

Магістратрантка 51 група, I курс

Актуальність проблеми. Аналіз досліджень сучасних науковців, педагогів, досвіду вітчизняних фахівців практиків є базовим підґрунтям для розвитку даної теми в дошкільних закладах освіти, яка представляє практичний та теоретичний інтерес через життєвість, важливість та сучасність.

Вагомими дослідженням в області арт-терапії у дошкільних закладах виступають концепції про психолого-педагогічні аспекти мистецтва, а саме: А.Адлер, П. Гольдштейн, Е. Крамер, Л. Лебедева, Т. Флоренская, З. Фрейд, К.Юнг, та інші.

Вперше термін «арт-терапія» використовував англійський художник Адріан Хілл. Він захоплювався малюванням з дитинства, закінчив коледж мистецтв, а під час першої світової війни працював художником на фронті. Створені ним в той період картини зберігаються в імперському військовому музеї Лондона [2, с. 143].

Метою статті є дослідження діяльності соціального педагога з використанням арт-терапії для дітей-дошкільнят застосовуючи метод мандали.

Арт-терапія відноситься до психологічного впливу мистецтвом и використовується в соціальній, педагогічній, психологічній роботі як засіб гармонізації и розвитку психіки людини через его заняття художньою творчістю. Арт-терапія найбільш Підходить для роботи з дітьми и ґрунтується на тому, що стан внутрішнього «Я» дитини відбивається в продуктах его творчості, позбавляючи від надмірної напруги, внутрішнього конфлікту. Малюючи, дитина отримує можливість не тільки зменшити зайве збудження, тривожність, агресивність, недовіра до навколишнього світу, а й набути

впевненості в собі і успіх, а також пов'язані з ним позитивні переживання і зразки поведінки.

Значна чутливість дітей, що забарвлює його психологічну життєдіяльність і позитивний практика, є властиву відмінна риса дошкільного дитинства [2, с. 123-124].

Науковці, Подимова Л.С., Ільїна С.В. [3, с. 142], у своїх дослідженнях використовують методи арт-терапії художника і педагога Едіт Крамер, яка ще у 1958р. опублікувала книгу «Арт-терапія з дітьми» що послужила науково-педагогічним посібником батькам, педагогам, психологам.

Сучасні види арт-терапії можна поділити на музикотерапію, казкотерапію, лялькотерапію, танцювальну терапію, пісочну і глинотерапію, мандали, які використовують фахівці соціальної сфери в дошкільних закладах освіти.

Мандала – символічний малюнок, зазвичай квадрат всередині кола або коло всередині квадрата, з будь-яким символом в центрі. Це – своєрідний місток між внутрішнім і зовнішнім світами, він дозволяє зобразити у вигляді малюнка цілісну особистість, її гармонійний стан, а також тонкі, невимовні звичайними засобами переживання.

На початку 20 століття, відомий швейцарський психолог – Карл Густав Юнг став використовувати мандали як інструмент для дослідження власної особистості. Кожен день він вів щоденник, в якому в символічній формі замальовував свій емоційний стан. Найчастіше ці малюнки носили форму кола. Юнг вважав, що все в нашій психіці організовано за допомогою якоїсь точки (центру), який сам по собі є джерелом енергії [4].

Суть мандали полягає не в різноманітті і складності її символіки та деталей, а в її центрі – джерелі, з якого випливає енергія, яка утворює всю форму.

Основним мотивом мандали є передчуттям центру особистості, родом центральної точки в душі, з якої все пов'язано, до якої все організовано, і яка сама по собі є джерелом енергії. При розфарбовуванні відбувається процес на

глибинному рівні людини в якому знаходиться можливість для вирішення внутрішніх конфліктів і, як наслідок, зміна стану на більш ресурсне. Тому важливо ще кілька днів взаємодіяти зі створеною мандалою, розташувавши її на видному місці або виділяючи кілька відокремлених хвилин в день для її споглядання.

Аналізуючи наукову літературу, ми прийшли до *висновку*, що у психологічній, розвивальній та корекційній роботі з дітьми дошкільного віку мандали можливо застосовувати в наступних цілях: з метою стабілізації емоційного стану, нормалізації поведінки, зняття внутрішньої напруги в цілях діагностики і корекції актуального настрою, рівня тривожності з метою розвитку творчого мислення, розвитку дрібної моторики руки, виховання терплячості і акуратності, розвиток стійкості, концентрації уваги. Техніка мандали використовується в поєднанні з іншими прийомами арт-терапевтичної роботи, наприклад, з музикою, казкотерапією та інші.

Список літератури:

1. Аметова, Л. А. Формування арт-терапевтичної культури молодших школярів «Сам собі арттерапевт» / Л.А. Аметова. М.: Московський державний відкритий педагогічний університет, 2003. – 36 с.
2. Кисельова М. В. Арт-терапія в роботі з дітьми. – СПб.: Мова, 2008. – С. 123-125.
3. Подимова Л.С., Ільїна С.В. Розвиток емоційної сфери старших дошкільників в процесі спілкування з однолітками // Виховання і навчання дітей молодшого віку. – 2016. – № 5. – С. 140-143.
4. <https://psychojournal.ru/article/27-mandala-i-art-terapiya.html> Научно-популярний науковий журнал.

ОЦІНКА СТУПЕНЮ СХОЖОСТІ ЖИВЛЕННЯ РИБ - ОСНОВНИХ ОБ'ЄКТІВ ПАСОВИЩНОГО ВИРОЩУВАННЯ В ШАБОЛАТСЬКОМУ ЛИМАНІ

Бургаз М.І.

Одеський державний екологічний університет

Старший викладач кафедри Водних біоресурсів та аквакультури

+380679904926, marinaburgaz14@gmail.com

В північно-західному Причорномор'ї в міжріччі Дунаю і Дністра розташована низка солонуватоводних лиманів – високопродуктивних екосистем, які мають велике, природоохоронне, господарське і рекреаційне значення. Особливості природних умов (мілководність, опрісненість, висока температура, значний вміст біогенних елементів, та ін.) в поєднанні з присутністю у складі флори і фауни гідробіонтів прісноводних, солонуватоводних і морських форм визначають велике біологічне різноманіття і високу продуктивність таких екосистем.

Одним з найбільш відомих лиманів розташованих в Дунайсько-Дністровському міжріччі північно-західного Причорномор'я є Будацький, або Шаболатський лиман. Зв'язок з опрісненими і морськими акваторіями забезпечив унікальність гідролого-гідрохімічного режиму цієї солонуватоводної екосистеми її високе біологічне різноманіття.

Століттями лиман служив місцем нагулу морських і прісноводних риб, традиційно використовувався для пасовищної марикультури.

Аналіз харчових взаємовідносин основних об'єктів пасовищної марикультури в Шаболатському лимані показав що найбільше подібності складу їжі спостерігається у кефалевих риб (табл. 1).

Середньорічні величини індексу харчової схожості піленгаса і лобаня (78,7), сингіля і гостроноса (72,2). Подібність в харчуванні між бичками травником і кругляком і між кругляком і глосою було виражено слабше (31,2 і

31,9 відповідно). Дещо сильніше воно проявляється у камбали глосі і бичка трав'яника (39,4).

Таблиця 1

Ступінь подібності складу їжі деяких риб Шаболатського лиману (Середньорічні величини індексу харчового подібності для всіх розмірновікових груп в період нагулу)

Види		Бички		Камбала глоса	Кефалі			
		трав'яник	кругляк		гостроніс	сингіль	піленгас	лобань
Бички	трав'яник	–	31,2	31,9	10,2	12,1	12,5	15,6
	кругляк	31,2	–	39,4	5,6	5,7	3,1	5,0
Камбала глоса		39,4	31,9	–	8,4	9,8	11,1	13,7
Кефалі	гостроніс	10,2	5,6	8,4	–	72,3	56,2	55,6
	сингіль	12,1	5,7	9,8	72,2	–	58,7	58,5
	піленгас	12,5	3,1	11,1	56,2	58,7	–	78,7
	лобань	15,6	5,0	13,7	55,6	58,5	78,7	–

У кефалевих риб (табл. 2) найбільшу схожість мав якісний склад раціонів цього літої всіх видів кефалі в весняний період.

Таблиця 2

Ступінь подібності складу їжі кефалевих риб в Шаболатському лимані в різні сезони 2012-2014 рр.

Види	Сингіль	Гостроніс	Лобан	Піленгас	Піленгас ***
Весна					
Сингіль*	–	76,5	73,7	65,7	–
Гостроніс*	76,5	–	72,3	63,0	–
Лобан*	73,7	72,3	–	73,6	–
Піленгас*	65,7	63,0	73,6	–	–
Літо					
Сингіль*	–	67,9	49,8	56,0	–
Гостроніс*	67,9	–	53,5	59,4	–
Лобан*	49,8	53,5	–	75,0	–
Піленгас*	56,0	59,4	75,0	–	–
Осінь					
Сингіль**	–	74,5	56,1	58,5	53,5
Гостроніс**	74,5	–	47,4	48,6	43,9
Лобан**	56,1	47,4	–	84,2	85,0
Піленгас**	58,5	48,6	84,2	–	–
Піленгас***	53,5	43,9	85,0	–	–

* Цьоголітки (1); ** Дволітки (1+); *** Трьохлітки (2+)

Влітку склад їжі помітно змінювався, що знижувало напруженість харчових відносин. Восени найбільшим подібністю відрізнявся характер харчування дволіток сингіля і гостроноса (СП-74,5), дволіток і триліток лобаня і піленгаса (СП-84,2 і 85,0 відповідно).

У той же час за характером харчування сингіль і гостроніс значно відрізнялися від лобаня і піленгаса. Харчові відносини між усіма видами кефалі нагул яких проходить в Шаболатському лимані в останні роки досить напружені що в значній мірі відбивається на швидкості їх росту і товарної маси.

Цей факт необхідно враховувати при направленому формуванні іхтіоценозу риб в лимані при організації пасовищної марикультури. Аналіз характеру живлення бичків кругляка і трав'яника в Шаболатському лимані показав, що максимальний ступінь подібності складу їх раціонів спостерігається восени (СП-33.2), мінімальний - навесні (СП-20,8). В цілому схожість в живленні цих видів бичків в лимані не велика. Вони займають близькі, але різні харчові ніші. Тому обидва види цілком придатні для формування полікультури при пасовищному вирощуванні. Це в рівній мірі стосується і камбали глосі, яка в основному харчується бентосом і смітною рибою, тобто практично не вступає в конкуренцію з кефаллю і в достатній мірі забезпечена їжею.

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне впровадження в практику пасовиську марикультуру в солонуватоводних лиманах північно-західного Причорномор'я методів контрольованого вирощування кефалевих і камбалових риб в садках і спеціально відгороджених ділянках лагун, одночасно необхідно приділити серйозну увагу розробці активних способів облову товарної риби при вільному нагулі.

Цей напрямок оптимізації пасовиської марикультури цінних морських риб дозволить максимально використовувати багаті ресурси природної кормової бази лагун і отримувати високі, стабільні врожаї кефалі і глосі не

тільки в лиманах Дунайсько-Дністровського межиріччя, а й у багатьох інших водоймах Азово-Чорноморського басейну.

СИСТЕМА НЕМАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Буренко Д.В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Сьогоднішній етап розвитку українського суспільства характеризується цілою низкою проблем та диспропорцій у соціально-економічній структурі суспільства, які не вирішуються навіть запроваджуваними останнім часом прогресивними реформами в усіх сферах діяльності держави.

В умовах, що склалися в Україні на нинішньому етапі її розвитку, проблема мотивації особистості набула важливого значення, бо вирішення завдань, які стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної основи, здатної спонукати персонал підприємств до ефективної діяльності. Тобто в підприємницькій діяльності мають застосовуватися такі форми і методи стимулювання людини, які б підвищували результативність її роботи [2].

Мотивації працівників підприємств на пострадянському просторі притаманні риси попередньої адміністративно-командної системи господарювання, в якій активно використовувалися методи саме матеріальної мотивації праці. Але згідно з теорією Маслоу висока зарплата та інші фінансові заохочення закривають тільки нижчі щаблі потреб. Тому грошова мотивація має лише короткостроковий ефект. Щоб система стимулювання персоналу працювала, як годинник, необхідно включити в неї ефективні способи нематеріальної мотивації співробітників. Саме вони апелюють до вищих рівнів потреб людини, таких, як жага поваги, саморозвиток і реалізація потенціалу [3].

Отже, виникає об'єктивна необхідність створення науково обґрунтованого механізму нематеріальної мотивації праці персоналу підприємств, тобто можливості за допомогою дієвих важелів і стимулів підвищити зацікавленість працівників продуктивно і якісно працювати, сприяти піднесенню їх конкурентоспроможності, забезпечити якісне оновлення трудового менталітету [2].

Можна виділити наступні шляхи покращення мотиваційного процесу з метою удосконалення системи управління підприємством. Насамперед, не слід встановлювати обмеження за національністю, статевими ознаками, зростом або вірою. Річ не лише в тому, що це незаконно – такий підхід обмежує можливості пошуку талановитих людей. Якщо буде створено на підприємстві атмосферу, в якій різноманітність цінується, менеджер отримає різні точки зору і варіанти вирішення проблем [1].

Відношення людей до роботи формує корпоративна культура. Культура визначає взаємини, і поки залишаються старі люди, ця культура відтворюватиме себе, адже персонал бере приклад з керівництва. Недаремно вислів Марка Твена «риба гниє з голови» твердо ввійшов в наше життя. Цінності, які виробляє керівництво, впливають на персонал та мають відношення до всього колективу. Щоб змінити консервативну компанію, потрібно змінити ключових менеджерів, особливо якщо стосунки з колективом зайшли в безвихідь. Ніхто не любить визнавати свої помилки, і старий менеджмент постаріється будь-якими засобами зберегти свій стиль керівництва, чинячи опір будь-яким ініціативам [1].

Як показує зарубіжний досвід, на нарадах керівництва насамперед слід обговорювати не досягнення співробітників, а промахи і недоліки з метою напрацювання шляхів усунення встановлених помилок. В іноземних компаніях широко використовується метод застосування інформаторів для складання точної ситуаційної оцінки атмосфери підприємства; суб'єктами цих процесів є колеги і найближчі підлеглі. Якщо знайдені недоліки не дуже великі, боротьба з ними починається негайно. Старий перевірений метод – доноси –

використовують багато керівників, встановлюючи так «атмосферу щирості і прямої». Зокрема, Айс Грінберг (Bear Stearns) матеріально заохочує тих, хто помічає якісь порушення. Пильним співробітникам платять 5% вартості виявлених недоліків, причому були випадки, коли чеки досягали 50–60 тисяч доларів [1].

Залучати людей до цінностей і культури компанії можна по-різному. У Sisco Systems завдання, що стоять перед компанією, – всі до одного – записані на маленькій картці, яку абсолютно всі службовці постійно носять з собою. Боб Ітон (Daimler Chrysler), навпаки, стверджує: «Ми не віримо в гасла і не вішаємо їх на стіни, тому що вони і так всім відомі. Ми носимо їх усередині себе»[1].

Однак, надмірне заохочення конкуренції усередині команди може розколоти колектив. Краще, якщо закладений в співробітниках дух суперництва та прагнення до лідерства вдасться перекласти з внутрішнього середовища на зовнішнє. Персонал має бути одним цілим, а не боротися один з одним. Тому конкурси «Кращий за професією» всередині колективу можуть призвести до небажаних результатів, тим більше, якщо будуть допущені факти несправедливого оцінювання [1].

Слід зберегти неформальну обстановку в колективі. Не допускати зверхності, спілкуватися з людьми не на рівні посад, а на людському рівні. Необхідно цінувати своїх працівників, заохочувати позитивні починання в колективі, нагороджувати героїв і винахідників, не залишати поза увагою дрібниць, що можуть вплинути на атмосферу чи спонукають замкнутися в собі працівника [3].

Також багато що залежить від особи керівника. Саме він встановлює клімат в компанії, заряджає працівників своїм ентузіазмом. У його силах зробити так, щоб підлеглі вважали понеділок за кращий день тижня. Якщо керівник готовий разом із співробітниками, працювати над новими проектами, вони можуть звернути гори [1].

Отже, на сьогоdnішньому етапі розвитку України, система мотивації працівників, а зокрема нематеріальна, потребує якісного та найскорішого

вдосконалення. Адже саме сьогодні, в умовах певної невизначеності, працівникам необхідне усвідомлення того, що це вони ті гвинтики, які рухають українську економіку вперед. І завдання кожного керівника стимулювати своїх підлеглих до ефективної діяльності, надихали їх на виконання робочих завдань, досягнення поточних і глобальних цілей компанії, підіймати моральний і корпоративний дух. Адже від цього залежить рівень продуктивності праці, розмір прибутку компанії та розвиток і успіх бізнесу.

Список літератури:

1. Драніціна Е. Практичні поради по мотивації // Журнал Top-Manager # 36/2004.
2. Флейчук М.В. Іллегалізація економіки та її вплив на економічну безпеку України в умовах фінансової дестабілізації // Матеріали ВВПК «Економічна безпека України в умовах загострення світових фінансових стосунків». – Львів. 7 квітня 2009.
3. 10 методів нематеріальної мотивації персоналу: огляд з прикладами [Електронний ресурс] // URL: <http://kirulanov.com/10-metodov-nematerialnoj-motivacii-personala/>

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ У СТАНОВЛЕННІ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Бусарєва Тетяна Геннадіївна

Кандидат економічних наук

Доцент кафедри міжнародної економіки

ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима

Гетьмана

Важливі зміни відбулися і в структурі суспільних відносин і капіталу. Ключовою характеристикою домінуючого приватного сектора американського господарства є еволюція структури виробничого капіталу. До початку XXI ст.

близько 90% всіх доходів в економіці створювалося в корпоративному секторі господарства, тобто в акціонерних товариствах. У порівнянні з початком 2000-х р. корпоративний сектор за обсягом продажів виріс майже на 20%, і корпоративна приватна власність стала в США переважною серед всіх інших форм приватної власності (партнерства, індивідуальної приватної власності) як найбільш ефективна з точки зору залучення додаткових капіталовкладень, можливості використання новітніх управлінських методів, підвищення продуктивності праці та вдосконалення трудових відносин. На конкурентоспроможність і ефективність економіки помітно впливають і інші організаційно-управлінські нововведення. Саме США поклали початок поширенню «франчайзингу» - системи контрактних відносин між холдинговою компанією і її численними контрактів. Ще одна тенденція, яка змінила «пейзаж» цілих галузей економіки, особливо в сфері послуг, - поширення підприємств, що входять в єдину мережу (магазинів, ресторанів і т.п.), що призвело до появи поняття «мережева економіка». Ці управлінські новації різко підвищують якість товарів і послуг і не меншою мірою, ніж технологічні нововведення, сприяють підвищенню продуктивності праці.

Чималі зміни торкнулися і механізмів функціонування різних ринків. Зокрема, на ринок праці сильно впливає зниження рівня охоплення працівників профспілками. Тільки за останні двадцять п'ять років вона скоротилася з 20,1% в 2000 р. до 17,9% в 2016 р. Зниження впливу профспілок на процес укладення колективних договорів і рівень заробітної плати робить ринок більш мобільним. Істотний вплив на механізм функціонування ринку праці надали і деякі інші фактори, наприклад зрушення в структурі робочої сили. Зокрема, на масштабах зайнятості позитивно позначається скорочення частки молоді у віці від 16 до 24 років (з 25% у 2000 р. до 42% в 2016 р.), так як молодь - категорія найбільш схильна до безробіття. У цьому ж напрямку діяв і зростання освіти економічно активного населення. Ще один фактор, який робить ринок праці ефективніше і сприяє зниженню природного рівня безробіття, - розширення масштабів тимчасової зайнятості, а також вдосконалення механізмів

працевлаштування, зокрема через Інтернет. До Інтернету підключено Американський банк робочих місць, який об'єднав за допомогою електронної мережі 1800 відділень державної служби зайнятості, в його базі даних знаходиться інформація про більш ніж 1,5 млн. Претендентів на роботу та приблизно про таке ж кількості вакансій[1, стор.374]

Зростає і мобільність американської робочої сили. Наприклад, для працівників у віці 45-54 років середня тривалість роботи на одному місці скоротилася в середньому з 12 років у 90-і рр. до 7,7 року в 2016 році, у віці 55-64 років - з 14 років до 9,6 року. Незважаючи на це, вирішальну роль в збереженні стабільності на ринку праці грає федеральна система соціального забезпечення, особливо пенсійна система.

Великі зміни відбулися і на товарних ринках. Наприклад, поширення інформаційних технологій революціонізувало всю систему управління матеріальними запасами, дозволяючи уникати їх перенакопичення. Це надзвичайно важлива інновація в функціонуванні товарних ринків, оскільки, як відомо, саме обсягів капіталу в цій сфері завжди було одним з головних чинників циклічних криз.

В результаті стало можливим говорити про зміни в механізмі економічного циклу в США, що, безсумнівно, характеризує принципові зрушення у всьому механізмі відтворення. За післявоєнний період економічні спади стали набагато менш болючими для американської економіки. Так, 14 циклічних спадів за період з 1900 р по 1953 р означали, в середньому, втрічі більші втрати ВВП, ніж 9 наступних криз. Самі цикли стали більш згладженими: перепади від підйому до падіння за такими показниками, як ВВП і норма безробіття, в період з 2000 по 2010 р. були на 20% нижче, ніж в період з 1990 по 2000 р. Інший показник - період підйому і рецесії в рамках одного циклу. Тут також спостерігаються позитивні зрушення: у другій половині ХХ ст. середній період підйому збільшився майже вдвічі - з 2,5 років в 2000 р. до 7 років у 2014 р.. Одночасно період падіння виробництва скоротився в ті ж періоди з 17 до 11 місяців[2,стор.984]

Одним з найважливіших факторів зміни механізму циклу є нова структура економіки, зміни в характері її функціонування. Зазначені вище зміни на товарних ринках, зниження одноразової обсягу товарно запасів, виробництво з «коліс» дозволили, по-перше, різко зменшити матеріальну основу перенакопичення капіталу у вигляді сировини, матеріалів і комплектуючих виробів, а по-друге, за допомогою сучасної електронно-обчислювальної техніки регулювати масштаби цих запасів, разом з економічними умовами. Одночасно в тому ж напрямку діяло розширення сфери послуг в економіці, яка набагато менш схильна до циклічних коливань.

Другим найважливішим чинником зміни механізму циклу з'явилася стабілізуюча роль фіскальної та грошово-кредитної політики держави. Тільки маніпулювання величиною податкових надходжень до бюджету, що становить в середньому в післявоєнний період 14% ВВП (17,2% у 2015 р.), дозволяє в потрібний час помітно знижувати «перегрів» економіки або, навпаки, стимулювати її зростання. Те ж саме дозволяють робити і регулятори грошово-кредитної політики - облікова ставка ФРС, норми обов'язкового резервування комерційних банків, операції з державними цінними паперами на відкритому ринку і т. Д. Зокрема, в 1999--2000 рр., Коли «перегрів» американської економіки, в тому числі і на фондовому ринку, став очевидним і виникла загроза інфляції, ФРС кілька разів підвищувала облікову ставку для «охолодження» економіки. У 2000 р аналітики заговорили про «м'яку посадку» економіки: під впливом обмежувальної грошово-кредитної політики ФРС економічне зростання почав поступово сповільнюватися після досягнутих в останні два роки максимальних темпів зростання ВВП.

Перераховані характеристики - основа американської економічної моделі, історично притаманні їй риси. В останні кілька десятиліть її доповнив ряд нових характеристик, помітно підсилили її сильні сторони. Йдеться про кардинальну технологічної перебудови економіки, про формування економіки знань, про що докладно йшлося вище. Не можна не наголосити й на тому, що в еволюції власності все більш важливу роль відіграє корпоративна власність -

найбільш ефективна з точки зору залучення додаткових капіталовкладень, можливості використання новітніх управлінських методів і вдосконалення трудових відносин.

Всі ці тенденції, як видається, в довгостроковому плані зміцнюють американську модель економіки, підвищує її ефективність. Саме така модель економіки зарекомендувала себе як найбільш ефективна з економічної точки зору, хоча і, очевидно, менш соціально орієнтована, ніж деякі інші відомі економічні моделі, наприклад німецька або скандинавська[3,стор.1012]

Зрозуміло, дана модель економіки, як, втім, і ринкова економіка взагалі, не є ідеальним господарським механізмом. Їй притаманні і відомі «провали» ринку, і тенденція до монополізації, і нездатність повною мірою виробляти так звані суспільні блага, і соціальна диференціація. Криза кінця першого десятиліття XXI ст. все це в повній мірі підтвердив. Ця криза стала багато в чому викликом американської моделі, черговою перевіркою її здатності вирішувати поряд з традиційними, ринковими, і нові, тільки що виникають проблеми.

Список літератури:

1. Гребенников П.И., Леусский А.И., Тарасевич Л.С. Микроэкономика: Издательство: Москва Юрайт, 2016, 374 с.
2. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 13-го англ. изд. – М.: ИНФРА–М, 2017, XXXIV, 984 с.
- 3.Ракитская Г.Я. Социально-трудовые отношения. - М.: Изд-во «Дашков К», 2015. – 1012 с.

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙ В КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВІЙ СФЕРІ

Бякова О.В.

Київський національний університет культури та мистецтв,
студентка VI курсу

Щоб бути успішними та стійкими у реаліях сьогодення, культурним організаціями необхідно створювати нові ідеї, а також розробляти механізми реалізації цих ідей та перетворення їх в можливості реагувати на швидкозмінні умови. Будучи основним елементом успішних стратегій, що змінюють практично всі аспекти організаційної діяльності, напрями інновації повинні бути чітко визначені та класифіковані.

Інновації можливі у всіх сферах діяльності людини. Ураховуючи різноманітні можливості, інновації розрізняються за різними аспектами [1, с. 7-15; 64].

Наприклад, загальноприйнятною є класифікація інновацій відповідно до **масштабів інноваційного розвитку**. З цієї точки зору вони поділяються на локальні, що спрямовані на внутрішні зміни на підприємстві, та глобальні, які покликані змінити не тільки внутрішню структуру підприємства, а й призводять до змін у зовнішньому середовищі [2, с. 39].

Інновації також можна класифікувати за **функціональною діяльністю** на соціальні, виробничі, маркетингові, адміністративні, фінансово-економічні та ін. [2, с. 39].

Поділ інновацій також здійснюється за **строком реалізації** на довгострокові, середньострокові, короткострокові [2, с. 39].

Однією з можливих типологій є типологія, що пропонує розглядати інновації за **ступенем їхньої новизни**, поділяючи їх на принципово нові технології та традиційні технології [2, с. 40].

Поділ інновацій за різними напрямками, групами, видами може бути продовжено. Проте, як бачимо, ці класифікації не відображають сутність інновацій культурно-дозвіллевої галузі достатньо, а до недавнього часу лише

декілька досліджень розглядали проблему класифікації інновацій у різних установах культури, де було вказано деякі типи інновацій, специфічні для сфери культури (Бахші Х., Варбанова Л., Золберг В., Хертог П., та ін.)

Зокрема, доцільно проаналізувати типологізацію **Бахші Х. і Тросбі Д.**, які диференціюють інновації на:

- інновації у залученні аудиторії (методи розширення своєї аудиторії, нові способи подання культурного змісту тощо);
- інновації у розвитку мистецтва (наприклад, художні експерименти);
- інновації у створенні цінностей (нові способи вимірювання економічної та культурної цінності, створеної для різних стейкхолдерів, нові методи використання культурних благ та цінностей політиками, організаціями, тощо);
- інновації бізнес-моделей, зокрема, спрямовані на фінансування культурних заходів [4, с. 14].

Специфіка саме культурної діяльності враховує класифікації інновацій **Варбановою Л.**, яка розрізняє інновації програмні, процесні, ресурсні, маркетингові або інновації у поширенні культурних продуктів та послуг, організаційні та управлінські інновації; технічні нововведення [6, с. 13-14].

У контексті серйозного або академічного мистецтва, зокрема, музики, вказуючи на різницю та взаємозв'язок між інноваціями митців та інноваціями закладів аналізує інновації **Золберг В.**. Так, естетична інновація художника може бути у виході художника «за межі існуючого канону стилістичним або технічним розвитком, стилістичною або революційною відмінністю від існуючих канонів або конвенцій» [7, с. 220].

Нашу увагу привернула позиція **Ден Гертога П.**, який пропонує уникати жорстких кордонів між технологічними та організаційними, продуктовими чи процесними інноваціями. Вчений переконаний, що такі параметри характеризують швидше різні сервісні інновації, ніж самі типи інновацій – хоча окремі інновації можуть фокусуватися на тому чи іншому напрямку, і тим

самим ідентифікуватися. На практиці багато інновацій спричиняють зміни одночасно декількох напрямків, наприклад:

- концепція послуги, як інновація може полягати в новому способі рішення проблем замовника чи задоволення його потреб, в тому числі шляхом створення нової комбінації існуючих компонентів послуги;
- нові способи взаємодії зі споживачами, включаючи, процесні інновації зі співвиробництва і, відповідно, зміну тієї ролі, яка відводиться замовнику в процесі створення вартості, призводять до того, що клієнт сам може стати важливим джерелом ідей інновацій, виробляючи тим самим не тільки послугу, але й саму інновацію;
- нові процеси створення вартості ініціюють розширення численності ділових партнерів, бізнес-мереж і платформ;
- нові способи отримання прибутку, обумовлюють збільшення кількості учасників, задіяних у виробництві послуги, вимагаючи формування нових схем розподілу витрат і вигоди;
- кадрові, організаційні, культурні елементи нових систем надання послуг мають на увазі вибудовування управлінських і організаційних схем, які заохочують співробітників сервісних компаній освоювати нові функції, а також розробляти і пропонувати інноваційні послуги;
- технологічні елементи нових систем надання послуг передбачають впровадження нових технологій (переважно інформаційних, але не тільки), які забезпечують більш досконалі способи виробництва і споживання послуг за допомогою використання нових інтерфейсів і каналів надання послуг або їх компонентів [5, с. 490-514].

Здійснений нами аналіз доводить, що існує багато схожого між напрямками інновацій, зазначеними різними авторами. Як правило, у загальновизнаній класифікації надану в Керівництві Осло, охоплюють продукт, процес, маркетинг та організаційні інновації (у тому числі й технологічні нововведення). Однак, на нашу думку, можливо використати запропоновані

типи інновацій для покращення виробів культури та мистецтва, а саме для запровадження:

- продуктових інновацій (нового або покращеного культурного, мистецького чи ремісничого виробу);
- процесних інновацій (інновацій у процесі виробництва, підготовки та доставки виробів чи послуг у сфері культури, мистецтва та ремесел);
- організаційних інновацій (нових або вдосконалених інструментів управління та організації сфери культури);
- маркетингових інновацій (нового або вдосконаленого інструментарію маркетингу та поширення культурного змісту) [3].

Отже, можна зробити висновок, що у літературі представлено загальні типології напрямків інновацій у культурних організаціях, але вони не охоплюють саме інновації культурно-дозвіллевої сфери. На нашу думку, доречною буде класифікація, яка охоплює такі види інновацій.

1. Продукт-інновація - це новий або покращений виріб культури, мистецтва або дозвілля, що складається з товару або послуги.

2. Процес-інновація - інновації в процесі виробництва, підготовки та доставки виробів та послуг у сфері культури, мистецтва та дозвілля.

3. Організаційна інновація - нові або вдосконалені інструменти управління та організації.

4. Маркетингова інновація - новий або вдосконалений інструментарій маркетингу та поширення культурного змісту.

5. Функціональна інновація - новий тип ефекту (щодо культурної функції), досягнутий шляхом застосування товару або послуги.

6. Культурна інновація - новий або суттєво змінений елемент культури, включаючи організацію та естетичні інновації.

7. Інновація сприйняття - новий чи покращений спосіб впливу на аудиторію шляхом сприйняття культурного змісту (наприклад, метод впливу, тип участі, методи освітлення, методи використання іншого сенсу, способу, види участі аудиторії) .

Аналіз напрямків інновацій культурно-дозвіллевої діяльності відповідає на питання про те, яке місце такі інновації займають в структурі суспільства, яким чином вони взаємодіють з соціальними інститутами, яке їх призначення і принципи відмінності від аналогічних видів діяльності.

Список літератури:

1. Біловодська О.А. Системний аналіз і удосконалення теоретико-методологічних підходів до вибору напрямків інноваційного розвитку підприємств // Проблеми науки. - 2004. - №4 . - С. 7-15.
2. Конспект лекцій з дисципліни «Управління інноваційним розвитком» / Укладачі: С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. - Суми: Вид-во СумДУ, 2006 - 129 с.
3. Руководство Осло. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям [Электронный ресурс] // 3-е издание. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: https://mgimo.ru/upload/docs_6/ruk.oslo.pdf.
4. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее/ Флорида Р. - Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2007. – 421с.
5. den Hertog P. Knowledge intensive business services as co-producers of innovation/ Pim den Hertog//International journal of innovation management special on service innovation.. – 2010. – 29 p.
6. Varbanova L. Strategic Management in the Arts / Lidia Varbanova. – NY: Routledge, 2013. – 358 с.
7. Zolberg V. Displayed Art and Performed Music: Selective Innovation and the Structure of Artistic Media. The Sociological Quarterly, №21(2) - 1980 - С. 219-231.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Варварук Л.І.

студентка;

бакалавр,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кобеля З.І.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин та насиченістю ринку великим вибором споживчих товарів зростає безпосередня роль оптової торгівлі, оскільки вона бере на себе посередницькі функції між товаровиробниками та споживачами. Це зумовлено тим, що великі потоки товарів потребують значних зусиль з їх обробки в каналах обігу, а тому малі за обсягами діяльності підприємства торгівлі у роздріб не мають ресурсів і можливості раціонально виконувати дані операції. Через появу на ринку роздрібною та дрібнороздрібною торгівлі, що не мали потреби у тісних зв'язках з оптовими підприємствами, завозячи малими партіями товар, в Україні сформувалося не вірне розуміння суті та потенціалу економічних відносин в оптовій торгівлі, а саме не відбулось сутнісної перебудови для того, щоб бути ефективною ланкою доведення товарів до споживачів, в чому й постає проблема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні аспекти діяльності підприємств оптової торгівлі України є відображені у дослідженнях багатьох вітчизняних науковців. Так, науковою школою Львівської комерційної академії – В.В. Апопій, І.М. Копич, О.Г. Біла [1] – розроблено систему регулювання внутрішнього ринку України і оптової торгівлі зокрема. Подібні наукові

доробки належать і В.Д. Лагутіну [2]. Ю. Юрченко досліджує сутнісну конкретизацію місця оптової торгівлі в системі товароруку та концептуальні напрямки розвитку оптової торгівлі [3].

Формулювання цілей тез. Мета тез полягає в дослідженні проблем та тенденцій розвитку оптової торгівлі України в економіці.

Виклад основного матеріалу.

За часів командно-адміністративної економіки оптова торгівля здійснювала свою діяльність у жорстко регламентованих рамках, недостатньо ефективно, що вимагало відповідного втручання державних органів управління. Основана на централізованому управлінні оптова торгівля вже в умовах ринкової економіки й конкуренції, коли партнери-учасники угоди самостійно визначають основні її параметри, не могла ефективно розвиватися, що призвело практично до ліквідації старої системи оптової торгівлі. Перший етап у розвитку оптової торгівлі в економіці ринкового типу починається з 1991–1992 рр. і закінчується у 2000 р. Прийняття Законів України «Про власність», «Про підприємництво», «Про підприємства», «Про товарні біржі», у подальшому – Господарського кодексу України та інших нормативних документів стало важливим поштовхом на шляху трансформації й подальшого розвитку вітчизняної оптової торгівлі [4].

Аналізуючи дані оптового товарообороту підприємств за останні роки здебільшого можна спостерігати позитивну динаміку (табл. 1).

Таблиця 1

Структура оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі України

	2014	2015	2016	2017
Оптовий товарооборот, млн. грн.	987957,0	1244220,8	1555965,7	1908670,6
у тому числі				
продовольчі товари	194669,3	224268,9	252771,0	314047,6
непродовольчі товари	793287,7	1019951,9	1303194,7	1594623,0
Питома вага в оптовому товарообороті, %	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі				

продовольчі товари	19,7	18,0	16,2	16,5
непродовольчі товари	80,3	82,0	83,8	83,5
Питома вага продажу товарів вітчизняного виробництва, %	48,5	46,9	44,5	43,7
продовольчі товари	71,4	75,2	76,4	76,8
непродовольчі товари	42,9	40,7	38,3	37,2

Темпи розвитку оптової торгівлі в Україні останніми роками є позитивними. Так, за підсумками 2017 р. порівняно з 2016 р, товарооборот оптової торгівлі зріс на 3,4%. Питома вага продажу товарів вітчизняного виробництва продовольчих товарів має тенденції до збільшення, чого не скажеш про непродовольчі товари. В державі відбувається тенденція до зростання темпу оптового продажу закордонних товарів та недостатні темпи продажу товарів вітчизняного виробництва, поряд зі збільшенням обсягу оптового товарообігу вітчизняних виробників з кожним роком. Це в свою чергу свідчить про необхідність удосконалення інструментів обмеження імпорту закордонних товарів, розширення банківського кредитування вітчизняних підприємств та стимулювання розвитку оптової торгівлі вітчизняними товарами взагалі. Основними факторами, що вплинули на зростання обороту оптової торгівлі, стали зростання виробництва у переробній і добувній промисловості та збільшення обсягу зовнішньоторговельних операцій.

Сучасний стан розвитку оптової торгівлі потребує вирішення такої проблеми, як формування елементів ринкової інфраструктури. У справжніх умовах господарювання катастрофічно не вистачає складських і торгових площ. Це пов'язано з тим, що старі площі сконцентровані в руках небагатьох колишніх великих державних організацій, а вони в свою чергу диктують недоступні для торговців високі ціни за оренду цих приміщень. Оптова ланка в торгівлі споживчими товарами має у власності лише 12% загальної складської площі. Рівень забезпеченості складською площею товарних складів в Україні нижче порівняно з розвинутими країнами, наприклад з США – у 21 раз [5]. Цей факт теж негативно відбивається на ролі оптової ланки у розвитку споживчого

ринку. Структура транспорту застаріла як морально, так і фізично, а на придбання новітніх видів транспорту не вистачає грошових коштів. Для підвищення науково-технічного рівня матеріальної бази сучасної оптової торгівлі необхідно державне регулювання цих питань з боку влади.

Основні тенденції розвитку:

- створення єдиного інформаційного простору, єдиної національної інформаційної системи з вичерпною базою даних, у тому числі про джерела товарних ресурсів, у першу чергу вітчизняних;
- стимулювання інноваційної активності підприємств оптової торгівлі;
- розширення і модернізація складських комплексів: визначення потреби в складських приміщеннях різних типів, розробка національної класифікації складських об'єктів і оптових підприємств, будівництво сучасних складських комплексів, що відповідають міжнародним стандартам, і т.д.;
- ліквідація зайвих посередницьких ланок у процесі руху товару.

Висновки: Отже, в умовах функціонування цивілізованого ринку саме оптова торгівля повинна стати важелем для стимулювання зростання ефективності виробництва та більш повного задоволення потреб споживачів.

Список літератури:

1. Система регулювання внутрішньої торгівлі України : монографія / [В.В. Апопій, І.М. Копич, О.Г. Біла та ін.]; за ред. В.В. Апопія та І.М. Копича. – К. : Академвидав, 2012. – 424 с.
2. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання : монографія / В.Д. Лагутін. – К. : Київ. нац.торг.-екон. ун-т, 2008. – 327 с.
3. Юрченко Ю.Ю. Сутнісна конкретизація місця оптової торгівлі в системі товароруху / Ю.Ю. Юрченко // Вісник Донец. нац. ун-у економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського. – 2009. – № 3 – С. 195-202. – (Серія «Економічні науки»).
4. Балабан П. Ю. Трансформація торгівлі споживчої кооперації в економіці ринкового типу: етапи розвитку, конкурентоспроможність,

стратегічні пріоритети : монографія / П. Ю. Балабан, М. П. Балабан. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 421 с.

5. Бланк І.А. Управління торговим підприємством / І.А. Бланк. – М.: Тандем, 2008.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕСВІДОМОГО РІВНЯ ПСИХІКИ ЛЮДИНИ В ПСИХОЕНЕРГЕТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ

Варій М.Й.

Національний університет «Львівська політехніка»,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри теоретичної та практичної психології
E-mail: varyj@ukr.net

Аналіз літературних джерел свідчить, що у психології наявні чотири підходи до прояву несвідомого.

Перший підхід до розуміння несвідомого виявляється в тому, що воно прирівнюється до надіндивідуальних несвідомих явищ (які позначаються як “архетипи колективного несвідомого” – у К. Юнга; “колективні уявлення” – у Дюркгейма та ін.), які засвоєні суб’єктом, як членом тієї або іншої соціальної групи, є зразком типової для даної спільності поведінки, однак вплив яких на його діяльність актуально не усвідомлюється і не контролюється ним. Ці зразки (наприклад, етнічні стереотипи) засвоюються через такі псі-програми, як наслідування та ідентифікації.

Другий підхід тлумачить несвідоме як неусвідомлювані спонукальні сили, котрими є мотиви і смислові установки особистості. Про існування їх стало відомо завдяки дослідженням постгіпнотичного навіювання (Бернхейм та ін.). Вони були позначені П. Жане як “підсвідоме”, З. Фройдом – як “динамічне витіснене несвідоме”, яке охоплює нереалізовані потяги, котрі, через їх

конфлікт зі соціальними нормами, витісняються із свідомості та утворюють приховані афектні комплекси, спонуки до дій, що активно впливають на життя особистості. Ці комплекси виявляються в непрямих символічних формах (гуморі, сновидіннях, забуванні імен і намірів, обмовках тощо).

У рамках третього підходу несвідоме розуміють як неусвідомлювані операційні установки і стереотипи автоматизованої поведінки. Вони виникають у процесі розв'язання різних завдань (перцептивних, мнемічних, моторних, розумових) і детермінуються подіями та способами дій, котрі неусвідомлено передбачаються й спираються на минулий досвід (виникнення їх описувалося в психології свідомості як перехід змісту свідомості з його фокусу на периферію – В. Вундт). Терміни, що описують ці прояви несвідомого, фіксували як неусвідомлювану підготовку суб'єкта до дії з опорою на минулий досвід – “несвідомі висновки” (Г. Гельмгольц); “проперцепція” (У. Джемс), “передсвідоме” (З. Фройд); “гіпотеза” (Дж. Брунер); “прогнозування вірогідності” (І.М. Фейгенберг) та ін., або мимовільний контроль активності суб'єкта, яка розгортається; динамічний стереотип” (І.П. Павлов); “схема” (Ф. Бартлетт); “акцептор дії” (П.К. Анохін) та ін. Дії, що актуалізують операційні установки і стереотипи, можуть усвідомлюватися суб'єктом, якщо на шляху звичної автоматизованої поведінки зустрічається та або інша несподівана перешкода.

Представники четвертого підходу несвідоме тлумачать на основі неусвідомлюваного субсенсорного сприйняття: при вивченні порогів відчуття діапазону чутливості людини були знайдені факти дії на поведінку таких подразників, про які він не міг дати звіту (І.М. Сеченов, Г.Т. Фехнер). Для їх позначення були запропоновані поняття “передуваги” (У. Найссер), процеси якої пов'язані з переробкою інформації за межами довільно контрольованої діяльності, і “субсенсорної області” (Г.В. Гершуні) – зони подразників (нечутних звуків, невидимих світлових сигналів та ін.), що викликають мимовільну об'єктивно реєстровану реакцію і здатних усвідомлюватися при доданні їм сигнального значення.

У межах розробленого нами психоенергетичного підходу людська психіка функціонує, охоплюючи несвідомий, підсвідомий, свідомий та надсвідомий рівні.

Далі акцентуємо увагу на несвідомому рівні психіки людини.

На нашу думку, несвідомий рівень психіки людини вміщує сукупність психічного загальнолюдського, расового, етнічного, національного, родового і родинного (чоловічого і жіночого), котре утворилося в процесі життєдіяльності етносу від зародження до наших днів. Його можна ще назвати ментально-психічним, яке охоплює сукупність понять, значень, установок, смислів, стереотипів, духовних цінностей, зразків і форм поведінки, вірувань, котрі сформувалися упродовж розвитку людства та конкретного етносу (нації), перебувають на несвідомому рівні психіки людини й опосередковано впливають на її його світовідчуття і світосприйняття, поведінку й діяльність тощо.

Розкриємо основні засади функціонування несвідомого рівня людської психіки.

Ми виходимо з того, що за сутністю і змістом психіка людини являє собою відносно самостійне індивідуальне холографічне інформаційно-енергетичне утворення зі своїм пси-кодом, яке утримує інформацію про минуле, теперішнє і майбутнє суб'єкта психіки, його внутрішній і зовнішній світ, а також відображає їх значущість для нього [1, с. 69].

Разом з цим під психічним ми розуміємо явище, котре «містить психоенергію будь-якої полярності та може взаємодіяти з людською психікою й іншим психічним» [1, с. 68]. Власне така психоенергія містить дві складові: 1) інформаційну; 2) енергетичну. Інформаційна складова охоплює відомості (знання) про сутність і зміст явищ, предметів і процесів, події, наміри, установки і под. Енергетична складова відображає величину (ступінь значущості змісту інформації для суб'єкта психіки), тобто енергетичну потужність психічного. Величина енергетичної потужності психічного (її збільшення або зменшення) залежить від того, наскільки значущою для

суб'єкта психіки є наявна чи отримана інформація. Своєю чергою, значущість інформації залежить від того, наскільки вона є для суб'єкта психіки актуальною, важливою, наскільки сильно і глибоко він її переживає. Отже, в суб'єктивній оцінці значущості беруть участь пізнавальна, емоційно-почуттєва і мотиваційно-сміслова сфери психіки під неупинним впливом не лише свідомості, а й всієї сукупності психічного несвідомого, підсвідомого і надсвідомого людини.

На нашу думку, психічне минулого, яке знаходиться на несвідомому рівні людської психіки, існує у вигляді психоенергії з певним змістом і псі-кодом для кожної людини, як представника тієї чи іншої раси, етнічної спільноти, нації, роду та ін. Саме завдяки однаковому псі-коду, приміром, етнофорів і родичів, психоенергія минулого неусвідомлено для людини взаємодіє з її психікою. Причому в психіці людини є кілька псі-кодів. Завдяки першому псі-коду людині доступна взаємодія з психічним загальнолюдського, другому – з психічним расового, третьому – з психічним етнічного, четвертому – з психічним національного, п'ятому – з психічним родового (чоловічого і жіночого), шостого – з психічним родинного.

І так, несвідомий рівень психіки людини утримує психічне минулого, котре існує у вигляді психоенергії з певним змістом і псі-кодом для кожної людини, як представника тієї чи іншої раси, етнічної спільноти, нації, роду та ін. Несвідомий рівень людської психіки функціонує організовано за допомогою відповідних псі-програм [2, с. 78], які сформувалися раніше, і є багато в чому спільними для людей. Загалом ці псі-програми невідчутно, але постійно опосередковано впливають на підсвідомість і свідомість людини, її поведінку, ставлення, діяльність, вибір, змушуючи у такий спосіб неосмислено (на рівні підсвідомості) й опосередковано (на рівні свідомості) враховувати те, що закладено у психічному минулого (інформації та її значущості).

Психічне загальнолюдського, представлене сукупністю відповідних псі-програм, однакове для всіх людей, котрі живуть на Землі. Тут насамперед

функціонують псі-програми збереження людського життя, продовження роду людського, задоволення базових потреб, безпеки, єдності з природою тощо.

Психічне расового представлене сукупністю відповідних псі-програм, однакових для всієї раси.

Псі-програми етнічного діють на основі фіксованих установок, які виявляються як система чуттєвих образів віри, ритуалів, звичаїв, обрядів, традицій тощо.

Психічне суспільно-державного (національного) зберігає інформацію про функціонування суспільства і держави в минулому, а також життя нації в політичному значенні. Тут діють псі-програми невдач, поразок, ганьби, розбрату, боротьби, єдності, розвитку тощо.

Психічне родового (чоловічого і жіночого) містить інформацію про існування й розвиток роду, його жіночої та чоловічої складових, а також її значущість. Тут діють псі-програми поведінки жінки і чоловіка в минулому всього роду, їх взаємин, ставлення, єдності, вшанування предків тощо.

Психічне родинного утримує інформацію про життя сім'ї та її значущість. Тут діють псі-програми сімейних стосунків, виховання дітей, стосунків між молодшим і старшим поколіннями тощо.

Таким чином, несвідомий рівень психіки людини утримує психічне минулого, тобто всю сукупність ментально-психічного, а саме психічне загальнолюдського, расового, етнічного, національного, родового і родинного (чоловічого і жіночого), котре утворилося у процесі життєдіяльності етносу.

Список літератури:

1. Варій М.Й. Псі-програми – знаряддя утворень і перетворень у психіці людини / М.Й. Варій // *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V(62), Issue: 142, 2017. – С. 77–81.

2. Варій М.Й. Психіка людини у психоенергетичній концепції / М.Й. Варій // *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V(54), Issue: 126, 2017. – С. 65–71

БРЕНД ДЕРЖАВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Василенко Я.І.

Київський національний університет імені Т.Г.Шевченка, Інститут міжнародних відносин, студентка 3 курсу

Бренд і репутація держави у сучасному світі є важливими елементами стратегічного капіталу країни. Розвиток людських ресурсів, якість політичної системи, культурно-історичні особливості визначають бренд держави та формують її інвестиційну привабливість. Демократичні країни технологічно використовують брендинг і соціально-рентабельну репутацію для свідомого конструювання позитивного бренду, для управління сприйняттям своєї держави та їх цілеспрямованого впливу на громадську думку в країні і світі. Отже, необхідність вивчення шляхів формування бренду держави як складової сучасної політики пов'язано з тим, що нині спостерігається взаємозалежність світового визнання та економічного успіху держави на політичній арені та її бренду як низки сформованих асоціацій, з якими асоціюється держава в свідомості громадян та світу.

Сьогодні в науковій літературі активно досліджуються як зміст поняття «бренд», так і технології формування бренду компанії, товару, послуги, особистості та держави. Існує велика кількість робіт зарубіжних і вітчизняних науковців щодо даної проблеми: Ф. Котлера, І. Рейна, Б. Трейсі, Д. Шульца, Б. Барнса, Дж. Траута, Т. Нагорняк, О. Шурко, О. Семченко, С. Тарана, С. Дерев'янка, Н. Лікарчука, О. Мельника, Г. Почепцова та ін.

Категорія «бренд» в політичному аспекті, визначається як штучно створений образ політичного товару, який спрямований на його позиціонування й забезпечення сталої присутності в інформаційному просторі. Бренд держави охоплює категорії національної ідентичності, тобто комплекс ідей, цінностей, характерних рис, культури, мови, образів, які в сукупності створюють певні

асоціації з державними і корпоративними брендами. Вони відображають індивідуальність країни та містять у собі, з одного боку, офіційні характеристики, зокрема, картографічні відомості, назву, національну символіку держави (герб, прапор, гімн, тощо), а з іншого – характеристики сукупності особливостей і ресурсів країни, до яких належать природні, демографічні, історичні, соціальні та культурні особливості й ресурси; економічні чинники й ресурси; організаційно-правові й інформаційні особливості та наявні ресурси (природні та людські) [4].

Категорія національного брендингу увійшла в науковий обіг завдяки видатному британському експерту в галузі брендингу, лауреату Нобелівської премії з економіки у 2009 р. С. Анхольту. Однак, щодо України точнішим терміном є державним брендинг з огляду на її поліетнічність. За С. Анхольтом, це систематичний процес узгодження дій, поведінки, інвестицій, інновацій і комунікацій країни для реалізації стратегії конкурентної ідентичності. Термін «бренд країни» тут вживається в широкому сенсі, він розглядає, країну як товар «з усіма його параметрами, набором характеристик, очікувань асоціацій, які сприймає, приписує товару споживач, а також обіцянок якихось переваг» [5].

До чинників, що впливають на привабливість держави відносять такі, як: культура, туристична привабливість, політика, економіка, соціальний клімат та інше). Аналізуючи ці чинники визначають рейтинг привабливості держави, перетворюючи країну на, бренд, який можна більш-менш успішно «реалізувати» на міжнародних політичних, економічних та інших ринках. У формуванні бренду держави беруть участь державні органи влади, національні та регіональні організації, транснаціональні корпорації політичні лідери, особи, які приймають рішення: політична та бізнес еліта, а також громадськість. Водночас структура бренду складається з комплексу різноманітних атрибутів, до яких відносять: товар (фірма та атрибути – товарний знак), послугу (сервісна послуга); назву товару; логотип; символ; зовнішній вигляд; легенду бренду; імідж; спосіб рекламування та просування; слоган; емоційно-психологічні

враження споживачів. Взаємодія всіх елементів бренду та виконання ними своїх задач сприяє досягненню конкурентних переваг та розвитку бренду.

Бренди деяких країн дорожчі, ніж їх бюджети. Так, за С. Анхольтом, бренд «Америка» коштує 18 трильйонів дол. США (це близько 152 % ВВП США), а бренд «Великобританія» оцінюється у 3,5 трильйони і. США (163 % ВВП країни). Україна ж за різними рейтингами посідає досить низькі місця. Зокрема, згідно з Global Competitiveness Report 2007-2008, який щорічно публікує звітній економічний форум, за показником «державні й громадські інститути» Україна посіла 115 місце зі 131-ї країни. У щорічному глобальному рейтингу конкурентоздатної економіки World Competitiveness Yearbook 2010, яку проводить провідна європейська бізнес-школа IMD (Швейцарія), у 2010 р. Україна посіла передостаннє, 57 місце [2].

На процес формування українського державного бренду значно впливають негативні чинники, які знижують його цінність, такі, як об'єктивні обставини (збройний конфлікт на Сході країни, тимчасова окупація Криму), та суб'єктивні внутрішньополітичні чинники (відсутність дієвих та ефективних реформ, корупційність влади, відсутність чіткої стратегії формування національного державного бренду, відсутність «національної ідеї» та консолідації зусиль органів державної влади, бізнесу, неурядових громадських організацій, представників України за кордоном – української діаспори, та українських ЗМІ в напрямку формування та підвищення цінності бренду незалежної української держави) [3].

На думку С. Анхольта, важливими передумовами, необхідними для створення бренду держави, є продумана політика в соціальній, економічній, екологічній та міжнародній сферах; динамічний розвиток туризму, розвиток експорту; організація та проведення знакових міжнародних подій; підтримка культурних і наукових зв'язків з іншими державами; участь у вирішенні глобальних світових проблем; взаємовигідна співпраця з міжнародними, регіональними та місцевими громадськими організаціями, як на своїй території, так і за кордоном; ефективна взаємодія між владою, бізнесом і громадянським

суспільством; зміцнення міжнародних дипломатичних зв'язків; відчутний стратегічний внесок в інновації, інвестиції та освіту [5].

Головними напрямками формування бренду незалежної української держави вважають: подолання негативних тенденцій залежного розвитку й імпортованих уявлень про «справжню демократію»; основними суб'єктами модернізації мають стати не партійно-корпоративні групи та бізнесові клани, а громадянське суспільство, держава та національний бізнес; консолідація новаторських імпульсів, що генерує суспільство, держава та бізнес в єдину загальнонаціональну стратегію розвитку країни; перехід до послідовної та системної політики інтеграції українського суспільства на основі поступового розв'язання зрозумілих людям економічних, соціальних і гуманітарних проблем [4]. Крім того, для формування позитивного державного бренду України необхідно здійснювати відповідну кадрову політику у сфері державного управління, подолати корупцію на всіх рівнях владних повноважень, підвищити прозорість у діяльності уряду.

В Україні було ухвалено Концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу на 2008 - 2011 рр. Нею визначено, що Міністерство закордонних справ України (МЗС) є державним замовником програми і вказано, що позитивне сприйняття України міжнародними організаціями, іноземними державами та громадянами, зокрема інвесторами, є чинником, який безпосередньо впливає на позитивну динаміку обсягів надходження іноземних інвестицій, а також на інтенсифікацію інноваційного процесу, збільшення експорту продукції, зростання обсягу отриманих від діяльності туристичної галузі коштів, зміцнення гуманітарних контактів [1].

З метою зміни та поширення ефективного бренду держави необхідна цілеспрямована та скоординована діяльність у таких напрямках: налагодити співробітництво та залучення представників урядових структур, бізнесових кіл, представників культури, освіти та засобів масової інформації; дослідити сприйняття країни власним населенням та міжнародною спільнотою;

побудувати брендингову стратегію, яка повинна включати професійну модель формування бренду держави та видів комунікації, передбачаючи при цьому різні шляхи комунікації для різних цільових груп; створити систему, яка б пов'язувала організації, що можуть бути частиною бренду держави [4].

Отже, для поліпшення репутації України як усередині самої країни, так і за її межами необхідна цілеспрямована системна робота, яка вимагає концептуального підходу й моніторингу результатів, причому ініціатором її має бути держава. Також слід констатувати, що створити результативний механізм репутаційного менеджменту, використовуючи тільки технології PR, неможливо, для цього необхідно залучити систему управління, ядром якої є реальна привабливість країни, а не декларативна діяльність. Як свідчить зарубіжний досвід, внаслідок просування національного бренду виникає синергетичний ефект, оскільки сильний бренд держави – це підвищення міжнародних рейтингів і політичного впливу, довіри інвесторів, розвиток туризму, укріплення внутрішньої стабільності та довіри всередині країни.

Список літератури

1. Концепція Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008 - 2011 роки. URL: [www. search, ligazakon. ua/l_doc2. n sf/li nk 1 /KR070379. htm](http://www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR070379.htm) 1.
2. Федорів Т. «Репутація країни» та «державний брендинг» як категорії науки державного управління. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2011_2/11ftvndu.pdf
3. Штельмашенко А.Д. Аспекти формування брэнда держави: зарубіжний досвід. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2014. № 1. С. 94-97.
4. Штельмашенко А.Д. Формування брэнду держави як складова сучасної політики : дис. канд. політ. наук. К.: КНУ ім. Тараса Шевченка. 2016. 193 с.

5. Anholt Simon. Competitive Identity: the New Brand Management for Nations, Cities and Regions. 2014. URL: <https://www.developmenteducationreview.com/issue4-focus1>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Василенко О.В.

Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри іноземних мов, кандидат педагогічних наук, доцент

Нові вимоги до освіти в умовах соціально-економічних змін і демократизації суспільства істотно впливають на розвиток системи освіти дорослих. Навчання впродовж життя та освіта дорослих стають центральною проблемою розвитку сучасного суспільства. У рекомендаціях ЮНЕСКО щодо розвитку освіти у XXI столітті зазначається, що «планетарна взаємозалежність і глобалізація є головними явищами нашого часу. Тому необхідний їх комплексний аналіз, що виходить далеко за рамки освіти і культури та що стосується ролі і структур міжнародних організацій» [3, с.51]. Саме освіта, доступна для всіх, здатна зіграти важливу роль у вирішенні складного універсального завдання – «допомогти зрозуміти світ і зрозуміти іншого з тим, щоб краще зрозуміти самого себе».

Отже, одним з центральних завдань світових організацій є координація зусиль урядових та громадських організацій в забезпеченні і гарантії реалізації одного з фундаментальних прав людини – права на освіту, закріпленого в міжнародних документах і національних законодавствах, а також підтримка цього права через систему законодавства держав-членів цих організацій. Розвиток освіти дорослих в усьому світі направлений на розширення і підтримку програм для поліпшення організації освіти дорослих в цілому: використовується позитивний досвід розвитку систем освіти дорослих в різних

країнах, досліджуються результати спільних зусиль з розвитку концепцій освіти дорослих в діяльності міжнародних та національних організацій.

Важливий внесок у розвиток співробітництва в галузі освіти дорослих вносять такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО, яка здійснює діяльність по координації зусиль в сфері освіти дорослих у всьому світі, і Рада Європи, яка розробляє спеціальні спільні програми з освіти дорослих в Європі. Основними напрямками діяльності цих організацій є: збір інформації про досвід освіти дорослих; порівняльний аналіз матеріалів; розробка політики освіти дорослих та умов її реалізації на національному рівні; розробка і здійснення програм, спрямованих на вирішення конкретних проблем освіти дорослих; проведення конференцій, семінарів за участю політиків і працівників освіти дорослих. У підході до оцінок освіти, її цінностей і процесів розвитку ЮНЕСКО виробила свої критерії, в основу яких покладені національні інтереси держав, її членів. На відміну від традиційного підходу, згідно якого освіта розглядається як навчання в школі та університеті, класифікація, прийнята ЮНЕСКО, носить розширювальний характер і освіта розуміється як весь процес формування людської особистості від народження людини до кінця її життя.

Основні цілі такої освіти було висвітлено в Доповіді «Вчитися бути», підготовленій Міжнародною комісією з розвитку освіти в 1972 р., які зводяться до того, що освіта може бути тільки загальною і неперервною. «Ми повинні відтепер не старанно домагатися оволодіння знаннями раз і назавжди, а вчитися тому, як нарощувати постійно розвивається обсяг знань протягом усього життя – вчитися бути» [6]. У зазначеному документі визначено, як освіта могла б впливати на досягнення тіснішої гармонії між людьми, як вона впливає на взаємозв'язки в людському співіснуванні. Йдеться про те, щоб навчитися жити разом, розвиваючи знання про інших, їх історію, традиції, спосіб мислення з тим, щоб усвідомити зростаючий взаємозв'язок між людьми, що призводить до спільного аналізу ризиків та викликів, які очікують людство в майбутньому.

Важливою подією останніх років для світового розвитку освіти дорослих стало проведення у 2015 р. Всесвітнього освітнього форуму під егідою

ЮНЕСКО, на якому представники держав-членів, керівники міжнародних організацій, а також представники громадянського суспільства та приватних організацій зібралися, щоб сформулювати глобальне бачення розвитку сфери освіти в найближчі 15 років та розширити цілі освіти для забезпечення її доступності та якості. Учасники Форуму підтвердили відданість концепції всесвітнього руху «Освіта для всіх», ініційованої ще у 1990 р., що передбачала розвиток освіти у таких напрямках як: дошкільне виховання і обов'язкова базова освіта, гендерна рівність в освіті, забезпечення рівного доступу до освіти впродовж життя молоді і дорослих, підвищення рівня грамотності дорослих та якості освіти в цілому. Також було активізовано зусилля світової спільноти щодо визначення цілей розвитку освіти на період після 2015 р., а саме: право на освіту, справедливість в освіті, інклюзивна освіта, якість освіти і освіта протягом усього життя. План дій у сфері освіти на майбутнє повинен включати доступність освіти, її результативність, рівноправну і якісну освіту для всіх – дітей, молоді та дорослих. При цьому вона повинна охоплювати всі форми освіти (формальну, неформальну й інформальну) і всі її ланки, від виховання дітей молодшого віку до вищої освіти і навчання дорослих.

Прийняття Інчхонської декларації «Освіта-2030: забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти та навчання впродовж усього життя для всіх» на Всесвітньому освітньому форумі-2015 закладає основоположні принципи для глобального розвитку освіти до 2030 р. Основним пріоритетом нової стратегії, як зазначено в Декларації, є зміна умов життя через освіту, визнання ролі освіти як основної рушійної сили особистісного росту і розвитку в цілому. Без забезпечення загального доступу до освіти неможливо домогтися миру та сталого розвитку в суспільстві. У Декларації підтверджується, що освіта – це суспільне благо, фундаментальне право особистості, гарантія та основа реалізації інших прав людини, а також визнається роль освіти в досягненні миру і злагоди між народами, ліквідації безробіття і бідності [1].

Що стосується участі України в глобальному освітньому процесі розвитку освіти впродовж життя та освіти дорослих, то певні кроки щодо їх

визнання і створення нормативно-правового забезпечення в нашій країні поступово робляться, хоча вони недостатньо впорядковані і узгоджені.

В Україні було розпочато процес наукових досліджень освіти дорослих зі створенням у 2003 р. Відділення професійної освіти і освіти дорослих та Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих у складі Національної академії педагогічних наук України. У 2009 р. в НАПНУ була прийнята «Концепція освіти дорослих» (автор Лук'янова Л.Б.), з обґрунтуванням визнання освіти дорослих невід'ємною складовою системи освіти України, що забезпечує право кожного громадянина України на неперервну освіту впродовж життя. [2]

Подальшим значним кроком стало прийняття проекту Закону України «Про освіту» в першому читанні в 2016 р., в якому вперше запроваджуються і визначаються поняття освіти впродовж життя, освіти дорослих, а також відзначається, що особистість має право реалізувати право на освіту протягом усього життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти [5].

Важливим для становлення освіти дорослих в Україні було створення Української асоціації освіти дорослих в 2015 р, провідне завдання якої полягає у всебічному сприянні освіті та навчанню дорослих людей протягом усього життя, об'єднання накопиченого досвіду і зусиль всіх зацікавлених осіб і організацій, державних та недержавних, для підтримки цього всесвітнього руху. З 2016 р. Українська асоціація освіти дорослих стала членом Європейської асоціації освіти дорослих, що сприятиме посиленню міжнародного співробітництва нашої країни в галузі освіти дорослих, залучення до європейської і світової стратегії реалізації освіти впродовж життя.

На практиці освіта дорослих достатньо широко представлена в секторі освітніх послуг в Україні. Її існування охоплює такі області: післядипломна освіта та освіта дорослих; громадянська освіта і діяльність громадських організацій; освітні ініціативи, спрямовані на розвиток професійних та загальноосвітніх умінь і навичок (комп'ютерні та мовні курси, клуби і гуртки за інтересами тощо). Останнім часом активно створюються по всій країні

університети третього віку, які надають освітні послуги особам старшого віку, центри освіти дорослих, народні школи.

Говорячи про суб'єктів надання освітніх послуг у сфері освіти дорослих, можна виділити три ключових провайдера: державні структури, спрямовані на підвищення кваліфікації співробітників (галузеві, секторальні); бізнес-структури, які працюють в сфері підвищення професійної кваліфікації своїх працівників, і надають освітні професійні або особистісні послуги на комерційній основі (мовні, автомобільні курси, школи йоги і т.п.); а також громадські організації, які працюють за підтримки міжнародних організацій або органів влади, або на іншій основі. Специфікою діяльності громадських організацій в сфері освіти дорослих є те, що саме вони найбільшою мірою є провайдерами демократичних цінностей і соціальних проектів в суспільстві [4].

Отже, на даному етапі в Україні робляться певні кроки по створенню законодавчого забезпечення освіти дорослих, активно ведуться і розширюються наукові пошуки в сфері освіти дорослих та освіти впродовж життя, розширюється практичне впровадження різновидів освіти дорослих в країні, проте міжнародне співробітництво та вивчення передового зарубіжного досвіду вимагає подальшого її розвитку. Для ефективної реалізації освіти дорослих в Україні необхідне рішення нормативно-правових, теоретико-методологічних, організаційно-практичних завдань, а також подолання стереотипу ставлення до цього виду освіти як до малозначущої і несуттєвої на рівні держави і суспільства. Для України вкрай важливо вжити дієвих заходів для подолання відставання в цій сфері на основі ретельного аналізу світового досвіду в розвитку освіти дорослих і освіти впродовж життя.

Список літератури:

1. Инчхонская декларация. Образование-2030: обеспечение всеобщего инклюзивного и справедливого качественного образования и обучения на протяжении всей жизни. 2015. URL: unesdoc.unesco.org/images/0024/0024.pdf

2. Лук'янова Л. Б. Концепція освіти дорослих в Україні. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. 35 с.

3. Онушкина Е. В. Реализация и развитие концепций образования взрослых в деятельности Совета Европы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : СПб., 2000. 193 с.

4. Паращук О. Неформальное образование в Украине. URL : <adukatar.net/wp-content/uploads/2012/12/book-final.pdf>.

5. Проект Закону України. Про освіту. URL: mon.gov.ua/content/Діяльність/.../14-zakonoprojekt-pro-osvitu.

6. UNESCO-IBE Statement on Learning in the Post-2015 Education. URL: www.ibe.unesco.org/.../UNESCO-IBE_Statement_on_Learning_Post-2015_rus.pdf

ІНВЕСТИВАННЯ В АРТ-РИНОК УКРАЇНИ: СПЕЦИФІЧНА ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Вижак В.Б.

Магістрант кафедри менеджменту Інституту практичної культурології та арт-менеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

В Україні арт-ринок як окремий сектор економіки знаходиться на стадії формування. Однак українські інвестори вже давно почали охоплювати даний ринок за кордоном. Отже, розвиток українського арт-ринку дозволило б знизити відтік вітчизняних капіталів. При зміні законодавчої бази стосовно вивезення культурних цінностей за кордон є вірогідність залучити до арт-ринку України іноземні капітали. У той же час потенційні інвестори вітчизняного арт-ринку побоюються його високих ризиків і не завжди здатні здійснити раціональний відбір об'єктів інвестування. Висока інформаційна асиметрія, проблема небажаного відбору на ринку культурних цінностей, проблеми оцінки невідчутних активів і специфіка оцінки арт-об'єктів ускладнюють положення потенційного інвестора [1, 2, 4]. Таким чином, проблема оцінки інвестиційної привабливості арт-

об'єктів надзвичайно важлива для ефективного розвитку арт-ринку. З цією метою вводяться спеціалізовані арт-індекси як індикатори прибутковості мистецтва. Арт-індекс - це агрегований показник, що допомагає оцінити прибутковість того чи іншого предмета мистецтва в часі. Специфікою побудови арт-індексів (всесвітньо відомі Mei-Moses All Art Index, Gabrius Art Index, Artprice, ArtNet, ArtSales Index іт. Д.) є статистика середніх цін за певний період часу. [3] Найбільш відомі такі індекси:

- Mei-Moses All Art Index, побудований на даних статистики насамперед американського арт-ринку. В даний час він враховує понад 13 тис. угод;

- Skate's Top 1 000. Міжнародний індекс компанії Skate's Art Market Research, заснований на рейтингу 1 000 найдорожчих творів мистецтва в світі. Індекс Skate's Index of Repeat Sales включає повторні продажі робіт в Топ-1 000 Skate;

- індекс ArtNet складається компанією ArtNet AG на основі аналізу баз даних (Fine Art and Design Price Database, Decorative Art Price Database) цін приблизно 4 млн. продажів творів мистецтва на аукціонах більш, ніж 500 міжнародних аукціонних будинків з 1985 р.;

- Artprice Global Index розроблений компанією Artprice. com, яка володіє найбільшою базою даних за творами мистецтва, що включає відомості про 290 тис. арт-об'єктів і близько 25 млн даних про результати торгів аукціонних будинків, рівнів цін та індексів на твори понад 400 тис. майстрів;

- ArtSales Index компанії ArtSales Index Ltd, яка створила базу даних, що включає більше 2,9 млн даних з аукціонів для предметів образотворчого мистецтва (починаючи з 1957 р) і ціни на твори понад 225 тис. художників;

- Zurich-AMR Art and Antiques Index - індекс цін на предмети мистецтва і антикваріату. Даний

індекс розроблений британською компанією ArtMarketResearch спільно з швейцарською фінансовою компанією Zurich Financial Services.

Російські арт-індекси представлені індексами групи ARTIMX.

В Україні арт-індекси взагалі не розроблені.

Беручи до уваги загальну тенденцію стрімкого зростання світового арт-ринку на прикладі статистичних даних за перше півріччя 2018 року:

- усі економічні показники є позитивними

- глобальний товарообіг образотворчого мистецтва збільшився на 18%, склавши 8,45 мільярда доларів

- операції залишились стабільними, продаючи 262000 лотів, що на 2,5% більше, ніж у першому півріччі 2017 року

- США показали 48% зростання, загальний оборот склав 3,3 млрд. доларів США

- Китай, обіговий оборот якого склав 2 мільярди доларів, скоротив нерозпродану ставку до вирішального рівня H2

- Великобританія знаходиться позаду Китаю, а аукціонний оборот склав 18% до 1,9 млрд. Доларів.

- ЄС сприяє зростанню: Франція + 8%, Німеччина + 17%, Італія + 22%

- сучасне мистецтво, що є основою ринку високого класу, становило 46% загального товарообігу

- Модільяні та Пікассо згенерували результати, що перевищують порогову суму в 100 мільйонів доларів

- ЗаоуВу-Кі був кращим митцем Китаю в першому півріччі 2018 року, оборот складав 155 мільйонів доларів

- світовий індекс цін на сучасне мистецтво збільшився на 27%, конкуруючи з S & P 500[5],

припускаємо, що загальні тенденції не можуть не впливати на арт-ринок України. Із зростанням привабливості ринку виникає потреба у застосуванні дієвого оціночного інструменту, яким і є арт-індекс.

Висновок. Застосування арт-індексу дозволяє потенційним інвесторам знизити свої ризики і здійснювати інвестиції на основі більш якісного аналізу потенційних об'єктів капіталовкладень, які фігурують на арт-ринку. В умовах зростання глобального арт-ринку є доцільним розробка українського арт-індексу для приросту інвестицій у вітчизняний арт-ринок, що дасть позитивний вплив на економіку нашої держави.

Список літератури:

1. Булина А. О. Информационная асимметрия на рынке культурных ценностей // Маркетинг МВА. Маркетинговое управление предприятием. 2013. Т. 7. Вып. 2. С. 57-69.

2. Булина А. О. Последствия неблагоприятного отбора на рынке культурных ценностей // Маркетинг МВА. Маркетинговое управление предприятием. 2013. Т. 6. Вып. 1. С. 5-16.

3. Пашкус Н.А., ПашкусМ.В. Инвестиции на арт-рынке: Российская специфика и подходы к оценке. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/investitsii-na-art-rynke-rossiyskaya-spetsifika-i-podhody-k-otsenke>

4. Челован А. Е. Художественный анализ как фактор формирования цены произведений искусства // Современные проблемы российской и зарубежной экономики: сбор. науч. работ молодых исследователей / под общ. ред. Н. М. Старобинской. СПб: КультИнформПресс, 2011. С. 185-191.

5.H1 2018 – Global Art Market Report. URL:<https://www.artprice.com/artprice-reports/global-art-market-in-h1-2018-by-artprice-com>

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ БУТИЛЬОВАНОЇ ВОДИ В УКРАЇНІ

Висока А.А., бакалавр, **Вишнікіна О.В.**, к.х.н., **Лихолат О.А.**, д.б.н.

Кафедра товарознавства та торгівельного підприємництва

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Надра нашої землі містять великі запаси чистої і цілющої води, тому ринок мінеральної та питної води входить до числа найбільш розвинених споживчих ринків України. В останні кілька років під впливом світового тренду здорового способу життя і погіршення якості водопровідної води, незважаючи на кризові явища в економіці країни, відзначається стрімкий розвиток ринку бутильованої води. Все більше українців піклуються про своє здоров'я та прагнуть до споживання якісних і корисних для здоров'я продуктів, в тому числі і питної води. Більш ніж 77 % українців споживають бутильовану мінеральну воду. За словами експертів щорічне зростання рівня споживання становить 15-20 %. В Україні 61,8 % споживачів споживають мінеральну воду з метою втамування спраги; 28,8 % - з лікувальною метою; 24,9 % - з метою корисності для здоров'я.

Споживання бутильованої питної води за останні десятиліття збільшилось як у світі загалом, так і в Україні. Споживання води українцями зросло більш ніж у 5 разів за останні 10 років – із 8 до 42 літрів однією особою на рік. Сьогодні стрімко зростаючий український ринок бутильованих мінеральних та питних вод знаходиться у фазі активного формування. Він є досить привабливим для інвесторів, але і рівень конкуренції тут гранично високий.

Якісна питна вода - це головна запорука здоров'я. Вода багатьох джерел прісної води непридатна для споживання людиною, оскільки може бути джерелом поширення хвороб або викликати тривалі проблеми зі здоров'ям, якщо вона не відповідає визначеним стандартам якості води. В даний час популярно пити очищену бутильовану воду. Мінеральну воду добувають з

пробурених свердловин, підземних і природних джерел, внаслідок чого виключається можливість будь-якого забруднення або впливу на її хімічних властивостей. Мінеральна вода за своїми корисними властивостями значно перевершує звичайну питну воду, містить цілий комплекс мікро і макроелементів, розчинені солі.

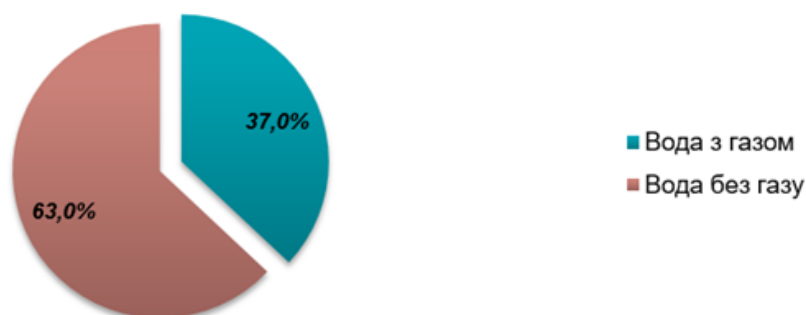
Переваги мінеральної води перед звичайною: • підвищує або знижує апетит; • зміцнює зубну емаль; • покращує роботу кишечника; • підвищує життєвий тонус; • очищає організм від шкідливих бактерій; • не містить хлору; • покращує обмін речовин; • покращує смак страв.

Питна вода – це вода, призначена для щоденного необмеженого та безпечного вживання людиною. Головна відмінність питної води від столових та мінеральних вод полягає у пониженому вмісті солей (сухого залишку), а також у відповідності чинним стандартам на загальний склад і властивості. У разі невідповідності води стандартам, здійснюється її очищення і знезараження. Очищення передбачає під собою звільнення води від завислих часток, каламутності, від невластивих їй кольору, запаху і смаку, від надмірного вмісту солей і газів. Очищення і знезараження проводиться різними засобами, застосовуються фільтри з пористої речовини (вугілля, обпалена глина), хлор і т.п.

Найбільш придатними для господарсько-питного водопостачання, як правило, є глибокі підземні води (артезіанські, міжпластові). Їх відмінність – прозорість, відсутність організмів, постійна температура. Практично вся природна питна вода вимагає очищення та знезараження. Саме через це бутильована питна вода стала безпечною, надійною, постійною, освіжаючою та зручною «альтернативою» водопровідній воді. Причиною цього стали результати численних досліджень ступеня забруднення доквілля, джерел води та водопровідної води. Тому аргументи щодо корисності та необхідності дотримуватись «здорового способу життя» збагатились обґрунтуванням належної гідратації організму, споживання низькокалорійних харчів та, у поєднанні з вимушеним зниженням фізичної активності (урбанізація), вдало

сприяли споживанню чистої питної води замість різних «солодких» напоїв. Упродовж останніх років на українському ринку чітко окреслилася тенденція до поступової відмови споживачів від традиційної сильногазованої води і підвищення попиту на негазовану і слабогазовану.

Структура виробництва мінеральної бутильованої води в Україні в натуральному вираженні

Ринок мінеральної води в Україні має свої особливості. В основному вітчизняні споживачі лояльні до продукції українських виробників, які пропонують широкий асортимент вод гарної якості і за доступною ціною.

Основними виробниками мінеральних та питних вод України є Миргородський завод мінеральних вод (ТМ «Сорочинська», «Миргородська», «Миргородська Лагідна» та «Старий Миргород»), Моршинський завод мінеральних вод «Оскар» (ТМ «Моршинська»), Трускавецький завод мінеральних вод (ТМ «Трускавецька Кришталева» та «Трускавецька – Аква-Еко»), корпорація «Оболонь», а також компанії «Індустріальні та дистрибуційні системи», «ІДС Аква Сервіс», «Кока-Кола Україна Лімітед» (ТМ BonAqua), «Ерлан» (ТМ «Знаменівська», «Біола», «Два океани» та «Каліпсо»), «Еконія» (ТМ «Малятко вода», «Аквуля» «Чистий ключ», «Чайкава» та «TeenTeam») та ін. В Україні впроваджуються єдині європейські стандарти виробництва на ринку мінеральної та питної води та формується система управління якістю та харчовою безпекою води, що засновується на принципах безперервного вдосконалення.

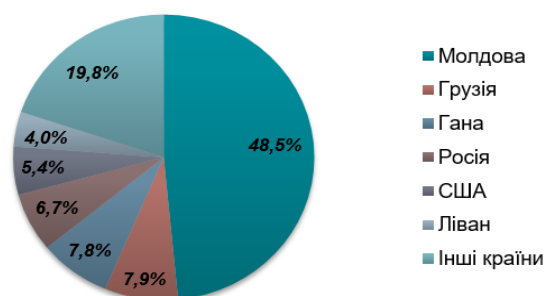
Пік споживання покупної води в пляшках в нашій країні закономірно доводиться на теплу пору року: з травня по жовтень. Близько 40 % української

мінералки випивають в найбільших містах країни: Києві, Харкові, Одесі, Дніпрі, Львові. Лікувальні, а також лікувально-столові води менше схильні до сезонних коливань попиту.

Українські виробники бутильованої води забезпечують 96 % внутрішнього споживання. Решта чотири відсотки припадає на імпорتنі поставки. У структурі виробництва майже дві третини займає негазована вода. Галузь мінеральної води в Україні характеризується слабкою експортною орієнтованістю. Основними експортними напрямками для збуту мінеральної води є Молдова та Росія.

Географічна структура експорту мінеральної води за січень - листопад 2017 року в натуральному вираженні.

Джерело: Державна служба статистики України

У географічній структурі імпорту мінеральної води найбільша частка припадає на Грузію, Росію, Італію, Францію, Болгарію. У структурі зовнішньої торгівлі, як і в структурі виробництва, переважає газувана мінеральна вода. Експорт газуваних мінеральних вод здійснюється з Дніпропетровської, Львівської, Тернопільської, Чернігівської, Одеської областей. Негазовані води експортуються практично з усіх адміністративних областей України. Так, мінеральна вода «Трускавецька», йде на експорт в Прибалтику, Росію, Ізраїль та США. Значний незатребуваний потенціал для розвитку виробництва української мінеральної води полягає в освоєнні зовнішніх ринків збуту. Поки за кордон відправляється лише близько одного відсотка видобутої на нашій території води. Разом з тим, на цьому напрямку останнім часом спостерігаються позитивні зміни. Так, в 2016 році експорт мінералки виріс на

48 % в порівнянні з 2015-м і склав 0,295 млн дал. Основним покупцем води стала Молдова.

За останніми даними, ринок мінеральної води становить 130 млрд літрів і є одним з найбільших сегментів напоїв. Більш того, експерти прогнозують йому подальше зростання на рівні 6-10 % на рік і збільшення до 200 млрд до 2019-2020 рр. Зростання газованої мінеральної води оцінюють на рівні 1,8 % на рік.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку бутильованих питних вод свідчить про зростання соціальної значущості споживання населенням питної води, яка, проте, не є альтернативою питній воді. Основними причинами зростання виробництва та споживання бутильованих питних вод є дефіцит прісних вод через погіршення екологічного стану довкілля, зростання кількості екстремальних ситуацій та обізнаність населення щодо значення якісної питної води для здоров'я.

Список літератури:

1. Електронний ресурс: <http://vodokanal.ck.ua>;
2. Електронний ресурс: <http://www.npblog.com.ua/index.php/ekologiya/pitna-voda.html>;
3. Електронний ресурс: <http://ukr.talnivska.com.ua/press/stat/r-znicja-m-zh-zvichainoyu-ta-m-neralnoyu-vodoyu.html>;
4. Електронний ресурс: <http://sklo.kiev.ua> ;
5. Аналітичний огляд ринку питної води України : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://inventure.com.ua>;
6. Офіційний сайт асоціації виробників мінеральних питних вод України: [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bottledwater.org.ua>;
7. Ринок мінеральної води в Україні: [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://volwestgroup.com>;
8. Дослідження ринку мінеральної води в Україні :[Текст] /ММІ Ukraine // Маркетинговые исследования в Украине. — 2011. — № 4(47).

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ НА ПОЧАТКУ 60-х рр. ХХ ст.

Вільчинська Д.В., к.с-г.н, ас.

Корчак М.М., к.т.н., ас.

Дудчак Т.В., к.с-г.н., доц.

Подільський державний аграрно-технічний університет

На початку 60-х рр. ХХ ст. у колишньому Радянському Союзі спостерігалися значні успіхи у розвитку галузі біології, що особливо стосувалися теорії розвитку органічного світу, практичні результати якої стали корисними для сільського господарства, медицини та різних галузей промисловості. Всі основні досягнення були відмічені на державному рівні. Радянські вчені-біологи займали провідне місце в світі в галузі генетики, селекції та насінництва, особливо в питаннях спадковості та мінливості.

Особливо відзначалися праці українських учених, співробітників Академії наук УРСР: В. Я. Юр'єва з генетики та селекції рослин, М. Ф. Кащенко з акліматизації рослин та М. Ф. Іванова з виведення нових порід і акліматизації тварин. М. Г. Холодному належали відкриття гормонів рослин, що поклало початок вченню про їх ростові речовини. Загальновизнаною залишалася роль О. І. Душечкіна в розвитку радянської агрохімії, Є. П. Вотчала та В. М. Любименка у вивченні фотосинтезу. Визначні досягнення мала й українська біохімічна школа. Так, засновником вітчизняної епідеміології Д. К. Заболотним та його школою було багато зроблено у вивченні патогенних мікроорганізмів, боротьбі з чумою, холерою та іншими інфекційними хворобами. Значну роль у розвитку вітчизняної медицини відіграли школи видатних українських учених: Ф. Г. Яновського, М. Д. Стражеска, В. П. Філатова, О. О. Богомольця, В. Ю. Чаговця і О. В. Леонтовича, О. М. Нагорного та інших. Внаслідок проведених за останні роки досліджень

установами Академії наук УРСР було одержано важливі наукові результати в галузі вивчення біохімії білка, ферментів та вітамінів, нервової системи та м'язової тканини, взаємозв'язку вірусів з клітинами, вивчення фізико-хімічних основ життєвих явищ у нервовій клітині.

Поряд з цим відзначалися значні недоліки, пов'язані, перш за все, з недостатнім вивченням хімії і фізики живого, зокрема мало місце відставання у дослідженнях біологічних явищ і процесів на клітинному та молекулярному рівні. Не набули належного обсягу й глибини на той час дослідження з біохімії рослин й фотосинтезу, цитології і генетики, біофізики і вірусології. Спостерігалось недостатнє проведення досліджень, пов'язаних із сільським господарством, медициною та промисловістю. Деякі дослідження не відповідали тогочасним сучасним вимогам, проводилися без врахування нових досягнень хімічних, технічних, фізичних та математичних наук, без використання необхідного обладнання.

Разом з тим, значні недоліки мали місце й у підготовці наукових кадрів. Так, наприклад, в установах Відділу біологічних наук Академії наук УРСР лише дуже обмежена кількість науковців працювала над розробкою найважливіших сучасних напрямків біологічної науки: з питань біофізики та раді біології, генетики, цитології та вірусології – лише 49 науковців з загальної чисельності 653 та 24 аспіранти з 172, що свідчило про недостатню увагу до планування росту відповідних спеціалістів. Дуже важливі питання у галузі біоніки в установах АН УРСР зовсім не розроблялися.

Тому на державному рівні було прийнято відповідні заходи щодо подальшого розвитку біологічної науки в країні. Визнано за необхідне всебічно розвивати весь комплекс біологічних наук, встановити головним завданням цих наук виявлення суті життєвих явищ, розкриття біологічних закономірностей розвитку органічного світу, вивчення фізики, хімії живого, розробку різних способів керування життєвими процесами, зокрема обміном речовин, спадковістю і спрямованими змінами організмів. Підкреслили необхідність ширше і глибше розвивати мічурінський напрямок в біологічній науці, який

виходив із того, що умови життя є провідними в розвитку органічного світу. Було відзначено важливе значення вивчення і широкого використання мікроорганізмів у народному господарстві і для охорони здоров'я, в тому числі для виробництва харчових і кормових засобів, вітамінів, антибіотиків, ферментів для вишукування нових прийомів агротехніки і зоотехніки [1, арк. 60–63].

Особливо актуальним у той час вважалося питання використання біологічного методу боротьби зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин і тварин. Міністерство сільського господарства створило спеціальні проблемні біолабораторії, (мікробіометоду, біофізичних методів і ентомофагів) в Українському науково-дослідному інституті захисті рослин, Українському науково-дослідному інституті садівництва, Українському науково-дослідному інституті рослинництва, селекції і генетики, Українському науково-дослідному інституті експериментальної ветеринарії та групу по біометоду в Українському науково-дослідному інституті овочівництва і бахчівництва. Дослідження по біометоду проводилися також відділами захисту рослин Кіровоградської, Запорізької і Луганської обласних державних сільськогосподарських дослідних станцій та Українського науково-дослідного інституту виноградарства і виноробства [43, арк. 2]. Варто відмітити, що поряд з науково-дослідними установами до цієї роботи були залучені й вищі навчальні заклади країни: Київський, Львівський, Дніпропетровський, Ужгородський, Чернівецький та Донецький державні університети [3]

Список літератури:

1. Про виконання постанови ЦК КПРС та РМ СРСР «про заходи щодо подальшого розвитку біологічної науки і зміцненню її зв'язків із практикою»: постанова Президії АН УРСР від 28.04.1963 р. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України)*. Ф. 2. Оп. 10. Т. 2. Спр. 2377. Арк. 60–72.

2. Довідка про розробку і застосування біологічних методів боротьби зі шкідниками і хворобами сільськогосподарських рослин і тварин, надана

М.В. Кузьменком до Сільськогосподарського відділу РМ УРСР від 30 травня 1969 р. *ЦДАВО України*. Ф. 2. Оп. 13. Т. 2. Спр. 4255. Арк. 43–50.

3. Лист міністра вищої і середньої спеціальної освіти Ю.М. Даденкова до РМ УРСР про хід виконання постанови РМ УРСР від 26.07.1966 р. № 567 «Про розширення науково-дослідних робіт з біологічної боротьби зі шкідниками та хворобами рослин і тварин» від 10 січня 1967 р. *ЦДАВО України*. Ф. 2. Оп. 13. Т. 3. Спр. 2435. Арк. 33–34.

НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО СИСТЕМНО — ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ПРИ НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЯ

Власова Тетяна Миколаївна

Україна — це країна, яка знаходиться під пильним поглядом багатьох провідних країн світу, інтерес яких викликаний, на жаль, не досягненнями у науково — технічних, промислових або соціально - культурних галузях, а скрутним соціально — економічним станом.

Сучасна оцінка рівня життя економічно активного населення України сьогодні, на жаль, свідчить про зниження його платоспроможності. Це зумовлено, перш за все, економічним спадом, який спричинений світовою економічною кризою, анексією Криму, проведенням гібридної війни між Росією та Україною та значними втратами економічного потенціалу Донецької, Луганської областей та зниженням експортно — імпортного товарообігу, який йшов через Керченську протоку. Як наслідок, все це спричинило міграцію значної частини економічно активного населення в інші області країни, а отже збільшилась кількість населення, яке потребує соціального захисту та соціальної допомоги. Всі ці фактори стали вирішальними для посилення ролі

держави у соціально — економічній підтримці найменш захищених верств населення.

Одним із пріоритетних завдань держави сьогодні, має бути розробка ефективних програм соціального захисту населення. Програми соціального захисту, можуть бути ефективними, лише за умови підготовки всіх рівнів системи, а саме: покращенням матеріально — технічної бази; створенням нормативно — правової бази адаптованої до реалій сьогодення; підготовкою кваліфікованих працівників, з конкретних розподілом посадових обов'язків та розмежуванням повноважень; і найголовніше створенням єдиного системно — інформаційного простору. Саме від рівня підготовки інформаційного забезпечення всіх органів державної влади та швидкістю обміну цією інформацією, залежить успіх соціальної програми держави в цілому.

Тому, одним із головних кроків держави, у вирішенні питання створення економічно доцільного інформаційного простору, відповідно до Стратегії сталого розвитку та орієнтації на Євроінтеграцію, стала Концепція розвитку електронного урядування. Відповідно до цієї Концепції, електронне урядування - це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [1].

Метою вдосконалення системи електронного документообігу та створення єдиного інформаційного простору, у сфері соціального захисту населення, є спроба вирішити такі існуючі проблеми, як:

- низький рівень взаємодії, і між державними органами, і між структурними відділами в межах однієї установи;
- неефективність та інколи без результативність виконання завдань та прийняття рішень;
- порушення строків обробки звернень громадян;

- складність отримання інформаційних запитів, через недосконалість електронної ідентифікації та автентифікації фізичних та юридичних осіб;
- низький рівень контролю та координації органів соціального захисту;
- недосконалість стандартів та нормативно — правової бази, що регулює процес електронного документообігу та його захисту;
- відсутність автоматизованого обміну даних між владними органами;
- низький рівень інформаційної безпеки в інформаційно — телекомунікаційному просторі.

Отже, активне впровадження інструментів електронного урядування мають сприяти значному покращенню якості обслуговування фізичних та юридичних осіб, прозорості та відкритості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відповідно до головних цілей Закону України “Про запобігання корупції”. Створення та впровадження єдиного системно — інформаційного простору дозволить спростити процедуру отримання доступу до інформаційних ресурсів та електронних документів, а відповідно прискорити процедуру збору інформації по кожному окремому суб'єкту соціального захисту, сприяти більшій ефективності реформування та підвищенню якості наданих послуг.

Список літератури:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017>

МЕТОДИКА ВСТАНОВЛЕННЯ ЧУТЛИВОСТІ ФРАКТАЛЬНОЇ РОЗМІРНОСТІ СТРУКТУРИ МАТЕРІАЛІВ ДО ЇХ ЯКОСТІ

Волчук В.М.

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
д.т.н., професор кафедри матеріалознавства та обробки матеріалів,
доцент (<https://orcid.org/0000-0001-7199-192X>, volchuky@gmail.com)

В матеріалознавстві проблема встановлення зв'язку між складом, структурою та властивостями матеріалів залишається однією із головних [1, 2]. Частково це можна пояснити тим, що реальна структура багатьох матеріалів формується в умовах далеких від умов термодинамічної рівноваги, часто це відбувається у відкритих системах, що характеризуються обміном енергією з навколишнім середовищем. Наприклад при розливці металу в масивні форми температура його охолодження по всьому об'єму форми може відрізнитися, що позначається на неоднорідності структури та розподілу властивостей. Тому в реальній структурі існує безліч дефектів, що класифікуються відносно типу матеріалу (точкові дефекти, дислокації, дисклінації та ін.). Вони значною мірою впливають на механічні показники, значно зменшуючи їх по відношенню до теоретичних показників. Розходження у прогнозах властивостей матеріалів на основі аналізу їх структури свідчить про неповноту формальної аксіоматики, що спостерігається при її ідентифікації [3-5].

Для встановлення зв'язку між структурою та властивостями матеріалів застосовують фрактальний підхід [6-11]. Застосування цього підходу дозволяє визначати розмірність елементів структури на різних масштабних рівнях, яка здебільшого виявляється фрактальною, оскільки їх форма значною мірою відрізняється від форми класичних фігур Евкліда.

Верхній масштабний рівень обмежений розмірами цілого об'єкту, а нижній – обмежений його атомною структурою. При цьому, якщо чутливість

фрактальної розмірності вище похибки, з якою вона визначається, її можна застосовувати для ідентифікації характеристики, що цікавить дослідника. В іншому випадку ми маємо справу з детермінованим процесом, і мову фрактальної геометрії для ідентифікації метрики об'єкту немає сенсу [12]. Однак самого співставлення фрактальних розмірностей елементів структури з їх властивостями інколи виявляється недостатньо.

Для більшої достовірності одержуваних результатів допускається, що чутливість фрактальної розмірності визначається в декількох випадковим чином обраних точках [13]. Якщо різниця отриманих в цих точках показань чутливості фрактальних розмірностей перевищує похибку, з якою вона визначається, то метрика структури фрактальна. Коефіцієнт чутливості K запропоновано визначати за наступною формулою [4]:

$$K = |Y_i - Y_{i+1}| / |X_i - X_{i+1}|,$$

де X_i та X_{i+1} – два числа характеризують вибрані характеристики якості; Y_i та Y_{i+1} – відповідні їм чисельні значення фрактальних розмірностей.

В роботі наведені показники чутливості мікротвердості зерен перліту (темні включення на рис. 1) для сталі СтЗпс (0,16% С) до їх фрактальної розмірності. Структура сталі СтЗпс досліджувалася в стані заводської поставки. Коефіцієнти чутливості обчислювалися на шліфі, виготовленому з арматури цієї сталі діаметром $\varnothing 24$ мм на відстані $R = 0$; $R = 0,5$; $R = 1$ радіуса (по три фотознімки в цих реперних точках). Чисельні показники чутливості наведені на рис. 2.

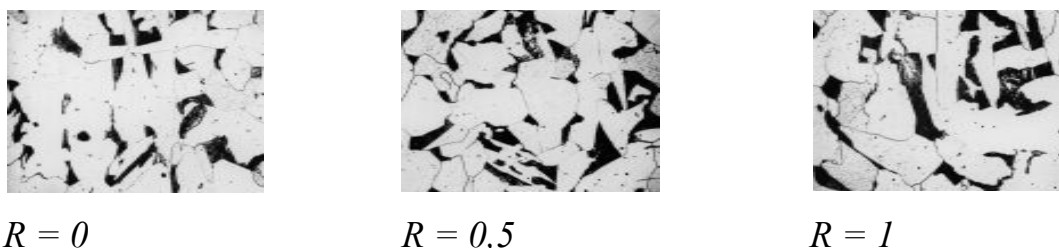

Рис. 1. Структура сталі СтЗпс після охолодження на повітрі від 930°C , $\times 500$

При цьому похибка, що одержується при обчисленні фрактальної розмірності зерен фериту із застосуванням запатентованої методики [14], становить $0,1 \div 0,3\%$.

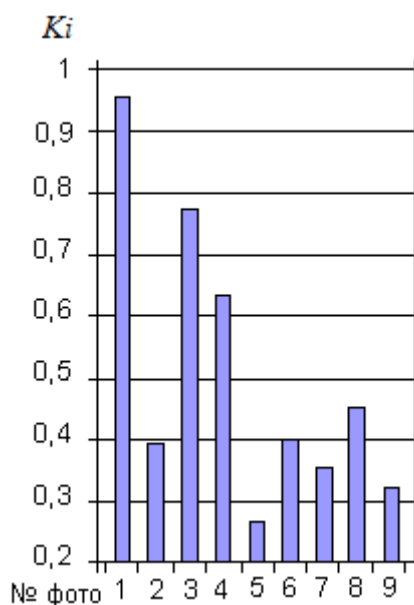

Рис. 2. Чутливість мікротвердості перліту до його фрактальної розмірності

Незважаючи на те, що структура стали по всьому перетину шліфа ферито-перлітна (див. рисунок), показники чутливості, як бачимо, різняться між собою. Чисельні значення коефіцієнтів чутливості $0,26 \div 0,96$ перевищують значення похибки $0,1 \div 0,3$, що свідчить про можливість застосування теорії фракталів для визначення обраного показника якості досліджуваного металу.

Слід відмітити, що при додаткових дослідженнях природи об'єкта, в деяких випадках, є доцільним перехід від традиційних детермінованих, статистичних або імітаційних моделей до моделей, що описуються мовою фрактальної геометрії [13].

Наведений приклад підтверджує той факт, що фрактальна розмірність елементів структури матеріалів може при досягненні порогу чутливості виступати індикатором їх якісних характеристик, зокрема металу.

Список літератури:

1. Uzlov O. Investigation of Acicular Ferrite Structure and Properties of C-Mn-Al-Ti-N Steels / O. Uzlov, A. Malchere, V. I. Bolshakov, C. Esnouf // *Advanced Materials Research*. – 2007. – Vol. 23. – P. 209–312.
2. Modified expanded clay lightweight concretes for thin-walled reinforced concrete floating structures / A. Mishutn, S. Kroviakov, O. Pishev, B. Soldo // *Tehnicki Glasnik/Technical Journal*. - 2017. - Vol. 11. – № 3. – P. 121-124.
3. Большаков Вад. І. Часткова компенсація неповноти формальної аксіоматики при ідентифікації структури металу / Вад. І. Большаков В. І. Большаков, В. М. Волчук, Ю. І. Дубров // *Вісник НАН України*. – 2014. – № 12. – С. 45–48.
4. Большаков В. И. Основы организации фрактального моделирования : монография / [В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров]. – Киев, Академперіодика, 2017. – 170 с.
5. Fractals and properties of materials : monograph / [V. Bol'shakov, V. Volchuk, Yu. Dubrov] – Saarbrücken : Lambert Academic Publishing, 2016. – 140 p.
6. Журавель І. М. Аналіз текстури фрактографічних зображень на основі спектра фрактальних розмірностей Реньї / І. М. Журавель // *Искусственный интеллект*. – 2013. – № 1. – С. 204–208.
7. Журавель І. М. Вимірювання усередненого розміру зерен металу з використанням фрактальної розмірності / І. М. Журавель, Л. М. Свірська // *Фізико-хімічна механіка матеріалів*. – 2010. – № 3. – С. 126–128.
8. Карускевич М. В. Застосування фрактальної геометрії в задачах прогнозування залишкового ресурсу авіаційних конструкцій / М. В. Карускевич, І. М. Журавель, Т. П. Маслак // *Фізико-хімічна механіка матеріалів*. – 2011. – № 5. – С. 48–52.
9. Volchuk V. Method of material quality estimation with usage of multifractal formalism / V. Volchuk, I. Klymenko, S. Kroviakov, M. Orešković // *Tehnicki glasnik - Technical Journal*. – 2018. – Vol. 12. – № 2. – P. 93–97.

10. Волчук В. М., Рожко І. І. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ФРАКТАЛІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ МАТЕРІАЛІВ. Сучасний рух науки: тези доп. III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 1-2 жовтня 2018 р. – Дніпро, 2018. – 748 с.: 109.

11. Волчук В. Н. Разработка и исследование метода определения качественных характеристик металла на основе анализа фрактальной размерности его микроструктуры: дисс. на соиск. учен. степ. канд. техн. наук : 05.02.01 / Волчук Владимир Николаевич. – Днепропетровск, 2003. – 114 с.

12. Большаков В. И. К определению метрики объекта идентификации / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Металлознавство та термічна обробка металів. – 2016. – № 4. – С. 10–14.

13. Большаков В. И. Особенности применения мультифрактального формализма в материаловедении / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Доповіді НАН України. – 2008. – № 11. – С. 99–107.

14. Большаков В. І., Дубров Ю. І., Криулін Ф. В., Волчук В. М. Патент на винахід № 51439А. Спосіб визначення фрактальної розмірності зображення. – Бюл. № 11. – 15.11.2002.

МУЛЬТИФРАКТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРОКАТНИХ ВАЛКІВ

Волчук В.М.

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
д.т.н., професор кафедри матеріалознавства та обробки матеріалів,
доцент (<https://orcid.org/0000-0001-7199-192X>, volchuky@gmail.com)

Аксаков М.О.

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
магістр 1 курсу кафедри матеріалознавства та обробки матеріалів

Для ідентифікації багатопараметричних технологій застосовують різноманітні методики, що базуються, здебільшого, на системному підході [1-8].

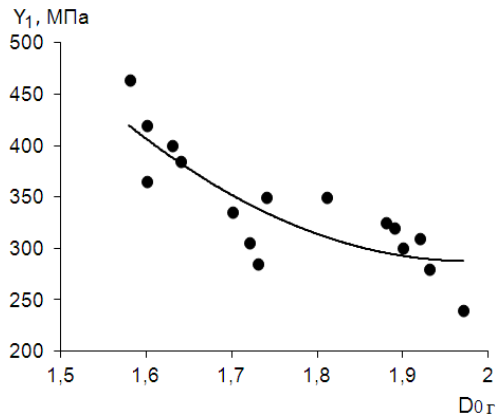
Перспективним напрямком оцінки структури та властивостей масивного металевого лиття, зокрема чавунних прокатних валків, стало застосування мультифрактального формалізму [9-12].

Мультифрактальний спектр статистичних розмірностей елементів структури чавунних валків розраховувався за допомогою формули Рен'ї [10]:

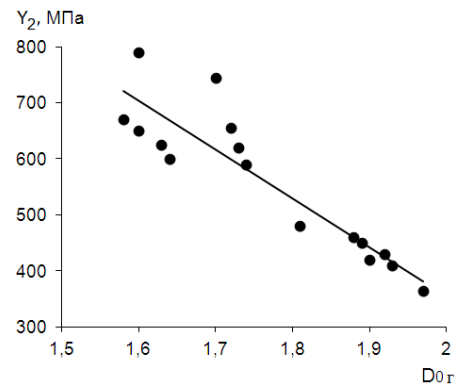
$$D(q) = \frac{1}{q-1} \cdot \lim_{\delta \rightarrow \infty} \frac{\ln \sum_{i=1}^N p_i^q}{\ln \delta},$$

де δ – ячія (одиничний елемент квадратної сітки), якою покривають об'єкт для обчислення розмірності; p_i – ймовірність попадання точки, що знаходиться на досліджуваному об'єкті, в i -у ячію з розміром δ , $\sum_{i=1}^N p_i^q$ – статистична сума, де q описує зміни спектра розмірностей об'єкту від $-\infty$ до $+\infty$.

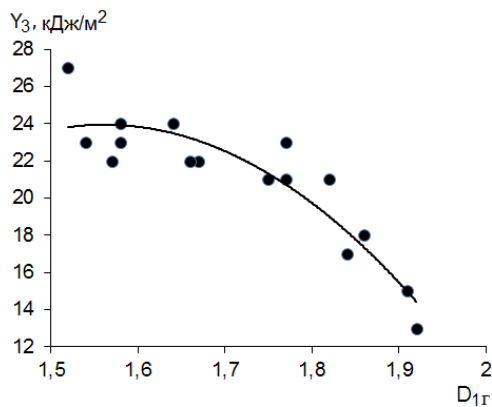
На рисунку наведено графіки та рівняння (1-4) залежності механічних властивостей валків (СПХН-45, СПХН-49) від розмірностей [13].

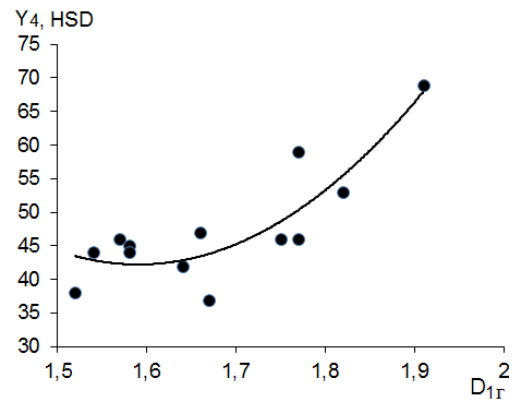
а

б

а

б

Рисунок. Залежність межі міцності на розрив (Y_1), межі міцності на згин (Y_2) від фрактальної розмірності пластинчастого графіту D_0 (а, б), ударної в'язкості (Y_3), твердості (Y_4) від інформаційної розмірності пластинчастого графіту D_1 (в, г)

$$Y_1 = 834,03 \cdot D_{0Г}^2 - 3299,1 \cdot D_{0Г} + 3550, \quad R^2 = 0,70 \quad (1)$$

$$Y_2 = -874,36 \cdot D_{0Г} + 2103,2, \quad R^2 = 0,83 \quad (2)$$

$$Y_3 = -74,075 \cdot D_{1Г}^2 + 231,39 \cdot D_{1Г} - 156,76, \quad R^2 = 0,84 \quad (3)$$

$$Y_4 = 252,22 \cdot D_{1Г}^2 - 802,42 \cdot D_{1Г} + 680,43. \quad R^2 = 0,75 \quad (4)$$

Аналіз спектру статистичних розмірностей валкового чавуну показав, що фрактальна розмірність досліджуваної фази в більшій мірі залежить від форми і геометричних розмірів її елементів, а інформаційна розмірність залежить, в основному, від їх вмісту та розподілу.

Спостерігається тенденція зменшення характеристик міцності сортопрокатних валків при збільшенні фрактальної розмірності пластинчастого графіту (рис. а, б і рівняння (1, 2)). Це певним чином обумовлено збільшенням його вмісту в чавуні від 0,5 до 2,5% і зростанням довжини включень від ПГд45 до ПГд180, а також підвищенням вмісту нікелю з 0,99 до 1,17% по масі. Застосування традиційних методів балової оцінки геометричних характеристик пластинчастого графіту відповідно до ГОСТ 3443 дозволило для досліджуваних марок валків зафіксувати зміну його форми у відносно вузьких межах ПГф1,

ПГФ2; розмірів – ПГд45-ПГд180; розподілу – ПГр1, ПГр2 і займаної площі – ПГ2 та ПГ4, що не дає можливості за цими даними оцінювати з необхідною для практичних цілей точністю характеристики якості. Зафіксовано зменшення показників ударної в'язкості при збільшенні інформаційної розмірності пластинчастого графіту (рис. в) і одночасне підвищення твердості (рис. з), залежності яких описуються поліномом другого ступеня (рівняння 3, 4). Низькі показники твердості HSD 36-46 (рис. з) спостерігаються в діапазоні інформаційної розмірності графіту 1,52-1,68 і, крім того, частково обумовлені нерівномірним розподілом включень графіту, які описуються балом ПГр2, а також низьким вмістом карбідів на рівні 8-14%. Отримані результати свідчать про більший вплив на показники ударної в'язкості і твердості розподілу графітних включень, ніж їх форми.

Результати роботи показують про перспективність застосування теорії мультифракталів для оцінки структури та властивостей прокатних валків.

Список літератури:

1. Бунин К. П. Основы металлографии чугуна / К. П. Бунин, Я. Н. Малиночка, Ю. Н. Таран. – Москва : Metallurgiya, 1969. – 416 с.
2. Прокатные валки из высокоуглеродистых сталей / Т. С. Скобло, Н. М. Воронцов, С. И. Рудюк [и др.] – Москва : Metallurgiya, 1994. – 336 с.
3. Modified expanded clay lightweight concretes for thin-walled reinforced concrete floating structures / A. Mishutn, S. Kroviakov, O. Pisev, B. Soldo // Tehnicki Glasnik/Technical Journal. - 2017. - Vol. 11. – № 3. – P. 121-124.
4. Большаков В. И. О прогнозировании качества целевого продукта в периодических технологиях / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Доповіді НАН України. - 2014. - № 11. -- С. 77-81.
5. Большаков Вад. І. Системний аналіз технології виробництва масивного металевого лиття / Вад. І. Большаков В. І. Большаков, В. М. Волчук, Ю. І. Дубров // Вісник НАН України. – 2015. – № 9. – С. 69–73.

6. Большаков В.И. Этапы ідентифікації багатопараметричних технологій та шляхи їх реалізації / В. І. Большаков, В. М. Волчук, Ю. І. Дубров // Вісник НАН України. – 2013. – № 8. – С. 66–72.

7. Большаков В. И. Идентификация многопараметрических, многокритериальных технологий и пути их практической реализации / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Металознавство та термічна обробка металів. – 2013. – №4. – С. 5–11.

8. Большаков В. И. Определение области компромисса критериев качества чугунных валков / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури: зб. наук. пр. – Д.: ПДАБА, 2014. – №11. – С. 4–7.

9. Volchuk V. Method of material quality estimation with usage of multifractal formalism / V. Volchuk, I. Klymenko, S. Kroviakov, M. Orešković // Tehnički glasnik - Technical Journal. – 2018. – Vol. 12. – № 2. – P. 93–97.

10. Журавель І. М. Аналіз текстури фрактографічних зображень на основі спектра фрактальних розмірностей Реньї / І. М. Журавель // Искусственный интеллект. – 2013. – № 1. – С. 204–208.

11. Большаков В. И. Особенности применения мультифрактального формализма в материаловедении / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Доповіді НАН України. – 2008. – № 11. – С. 99–107.

12. Большаков Вад. І. Часткова компенсація неповноти формальної аксіоматики при ідентифікації структури металу / Вад. І. Большаков В. І. Большаков, В. М. Волчук, Ю. І. Дубров // Вісник НАН України. – 2014. – № 12. – С. 45–48.

13. Дубров Ю. Пути идентификации периодических многокритериальных технологий: монографія / [Ю. Дубров, В. Большаков, В. Волчук]. – Саарбрюккен: Palmarium Academic Publishing, 2015. – 236 с.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ФРАКТАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В МАТЕРІАЛОЗНАВСТВІ

Волчук В.М.

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
д.т.н., професор кафедри матеріалознавства та обробки матеріалів,
доцент (<https://orcid.org/0000-0001-7199-192X>, volchuky@gmail.com)

Дубров Ю.І.

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
д.т.н., професор кафедри матеріалознавства та обробки матеріалів,
професор (<https://orcid.org/0000-0002-3213-4893>, volchuky@gmail.com)

Доволі часто дослідники зіштовхуються з певними труднощами, що пов'язані з вибором моделі при ідентифікації об'єкту [1, 2]. Це в багато чому пов'язане зі складністю самого досліджуваного об'єкту чи технології. Особливо це спостерігається при дослідженні фрактальних об'єктів, що мають дробну розмірність своєї структури, та тільки в певному масштабному діапазоні володіють властивістю самоподібності, на відміну від традиційних математичних фракталів (сніжинка Коха, множина Кантора та ін.), для яких самоподібність зберігається при їх різних геометричних розмірах [3-8].

Неадекватний вибір об'єкту моделювання тип математичної моделі призводить до втрати її кардинальності, що відбивається на всіх наступних дослідженнях. Це, ймовірно, може відбуватися з вини дослідника, який іноді в «гонитві» за відносно модним напрямком в науці, призначає неадекватний об'єкту моделювання тип проекрованої математичної моделі.

Подібних помилок, ймовірно, можна уникнути, якщо на стадії встановлення типу математичної моделі, буде застосовуватися «трафарет», орієнтовна схема якого приведена на рисунку [1, 9].

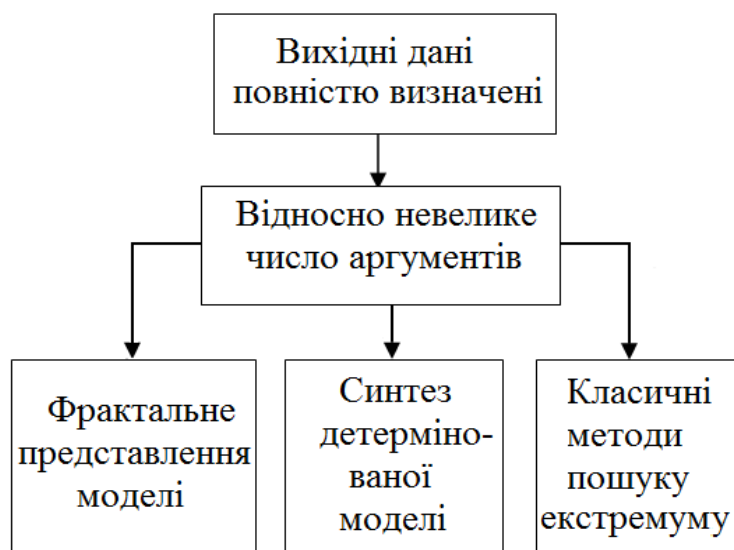

Рис. Схема застосовуваних методів математичного моделювання при умові, що вихідні дані повністю визначені

Нижче наведені окремі стратегії організації фрактального моделювання, що враховують такі умови:

- математична модель фрактального типу повинна ґрунтуватися на визначенні фрактала: «фракталом називається структура, що складається з частин, які в якомусь сенсі подібні цілому і одна одній» Б. Мандельброт [3];

- починати встановлення типу проекрованої математичної моделі потрібно з перевірки її відповідності умовам, які відповідають критеріям Таккенса [10] або Большакова-Дуброва [1];

- призначаються визначальний параметр та змінні з їх граничними чисельними значеннями [1];

- визначається фрактальна розмірність структури як: $D = \log n / \log (1 / r)$, де n - число самоподібних частин, які спостерігаються при збільшенні лінійних розмірів вихідної фігури в r разів; D - фрактальна розмірність [3];

- призначається масштаб подання вихідної фігури фрактала [9];

- визначається фундаментальна властивість фрактала – геометрична регулярність, відома як інваріантність по відношенню до масштабу, або самоподібність [11];

- визначається однорідність простору станів математичної моделі фрактала. Якщо об'єкт – мультифрактал, то спектр розмірностей обчислюється за формулою Рен'ї [4]. Мультифрактали виражаються не в первинних геометричних формах, а в алгоритмах:

- здійснюється вибір методу формування образу математичної моделі;
- призначаються контрольні точки в просторі станів математичної моделі;
- здійснюється коригування виду математичної моделі.

В роботах [12-14] наведені приклади формування та реалізації окремих стратегій створення математичної моделі фрактального типу, з урахуванням перерахованих вище умов.

Список літератури:

1. Большаков В. И. Основы организации фрактального моделирования : монография / [В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров]. – Киев, Академперіодика, 2017. – 170 с.

2. Большаков В.И. Етапи ідентифікації багатопараметричних технологій та шляхи їх реалізації / В. І. Большаков, В. М. Волчук, Ю. І. Дубров // Вісник НАН України. – 2013. – № 8. – С. 66–72.

3. Mandelbrot B. B. The Fractal Geometry of Nature : monograph / [B. B. Mandelbrot]. – New York, San Francisco : Freeman, 1982. – 480 p.

4. Rényi A. Probability Theory. – Amsterdam : North-Holland, 1970. – 670 p.

5. Волчук В. Н. Разработка и исследование метода определения качественных характеристик металла на основе анализа фрактальной размерности его микроструктуры: дисс. на соиск. учен. степ. канд. техн. наук : 05.02.01 / Волчук Владимир Николаевич. – Днепропетровск, 2003. – 114 с.

6. Карускевич М. В. Застосування фрактальної геометрії в задачах прогнозування залишкового ресурсу авіаційних конструкцій / М. В. Карускевич, І. М. Журавель, Т. П. Маслак // Фізико-хімічна механіка матеріалів. – 2011. – № 5. – С. 48–52.

7. Большаков Вад. І. Часткова компенсація неповноти формальної аксіоматики при ідентифікації структури металу / Вад. І. Большаков

В. І. Большаков, В. М. Волчук, Ю. І. Дубров // Вісник НАН України. – 2014. – № 12. – С. 45–48.

8. Большаков В. И. Особенности применения мультифрактального формализма в материаловедении / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Доповіді НАН України. – 2008. – № 11. – С. 99–107.

9. Большаков В. И. Организация фрактального моделирования / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // Доповіді НАН України. – 2018. – № 6. – С. 67–72.

10. Takens F. Detecting strange attractors in turbulence / F. Takens // Dynamical Systems and Turbulence. Lecture Notes in Mathematics. 898. Editors: D.A. Rand and L.-S. Young. Berlin-Heidelberg: Springer-Verlag, 1981. P. 366–381.

11. Fractals and properties of materials : monograph / [V. Bol'shakov, V. Volchuk, Yu. Dubrov] – Saarbrucken : Lambert Academic Publishing, 2016. – 140 p.

11. Большаков В. И. Фракталы в материаловедении / В.И. Большаков, В.Н. Волчук, Ю.И. Дубров – Днепропетровск: ПГАСА, 2006. – 253 с.

12. Volchuk V. Method of material quality estimation with usage of multifractal formalism / V. Volchuk, I. Klymenko, S. Kroviakov, M. Orešković // Tehnički glasnik - Technical Journal. – 2018. – Vol. 12. – № 2. – P. 93–97.

13. Волчук В. Н. К применению фрактального формализма при ранжировании критериев качества многопараметрических технологий / В. Н. Волчук // Металлофизика и новейшие технологии. – 2017. – Т. 39. – № 3. – С. 949–957.

14. Волчук В. М., Рожко І. І. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ФРАКТАЛІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ МАТЕРІАЛІВ. Сучасний рух науки: тези доп. III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 1-2 жовтня 2018 р. – Дніпро, 2018. – 748 с.: 109.

РОЗВИТОК НАВИЧОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ НА ОСНОВІ ПРОЕКТНОГО МЕТОДУ

Воронова Є.М.

Модернізація освітньої діяльності в контексті глобалізаційних процесів зумовлює актуальність нагальних проблем сучасної системи професійної освіти з формування особистості майбутнього фахівця – людини нової формації, його особистісного розвитку в умовах ринкової економіки. Саме на цьому наголошено в Законі України «Про вищу освіту» (2002), Законі України «Про професійно-технічну освіту» (1998), Концепції розвитку професійно-технічної освіти України (2004), Основних напрямках реформування професійно-технічної освіти України (1996) та інших документах[1].

Багато дослідників вважають, що набуті знання піддаються змінам щорічно, тому важливо, щоб молоді люди вміли самостійно мислити, вчитися, працювати з інформацією, самостійно вдосконалювати свої знання і вміння в різних галузях, здобуваючи, якщо стане необхідним, нові знання, професії, оскільки цим прийдеться займатися все свідоме життя. Зміни в освіті України передбачають потреби пошуку нових підходів до викладання іноземної мови. Звертання до інноваційних форм навчання вимагає впливу педагога на діяльність кожного студента і залучення його в активну навчально-практичну діяльність. Однією з найбільш органічних і ефективних форм викладання іноземних мов є метод проектів.

Цей метод відносно новий у світовій педагогіці, виник у 20-ті роки минулого століття в США, привернув увагу і науковців в Україні. Ідеї американських педагогів Дж. Дьюї і Х.В. Кілпатрика отримали подальший розвиток [2]. Метод проектів активно розвивався в США, Великобританії, Німеччині, Італії і багатьох інших країн. У проектній роботі студенти залучаються в пошукову навчально-пізнавальну діяльність, організовану педагогом, який спирається при цьому на можливості та здібності студентів до

творчого мислення. Метод проектів є нині дуже актуальним, оскільки, як порівняно новий метод у викладанні іноземних мов, сприяє активному залученню студентів у різні види практичної діяльності і дозволяє розвивати їхні творчі й індивідуальні здібності. Тож можна сказати, що основна проблема дослідження полягає у розвитку навичок комунікативної компетенції студентів технічних ВНЗ України на основі проектної методики.

Метод проекту є одним із методів розвитку комунікативної компетенції для вивчення англійської мови студентами ВНЗ.

Отже, використання методу навчальних проектів у педагогічній роботі визначається необхідністю формування особистості XXI століття, особистості нової епохи, коли визначальними чинниками розвитку суспільства будуть інтелект людини та інформація. При здійсненні проекту цінні не тільки його результати, але й самий процес, що дозволяє студентам відчувати себе справжніми майбутніми фахівцями в сучасних умовах трансформації освітніх процесів у вищій школі відповідно до вимог суспільства та ринку праці.

Проект у проективній освіті і метод проектів відрізняються один від одного. У методі проектів проект – це засіб навчання та засвоєння певного навчального матеріалу; у проективній освіті – розробка проекту – мета навчання.

Тож говорячи про метод проектів, ми маємо на увазі спосіб досягнення конкретної дидактичної (методичної) мети через розробку проблеми й отримання реального практичного результату, у нашому випадку розвитку комунікативної компетенції студентів як майбутніх фахівців інженерних спеціальностей [3].

Проектна діяльність – нині одна з найперспективніших складових освітнього процесу, оскільки створює умови творчого саморозвитку та самореалізації студентів, формує й розвиває всі необхідні життєві компетенції, що на Раді Європи були визначені як основні в XXI столітті : полікультурні, мовленнєві, інформаційні, професійні, політичні та соціальні .

Проектна методика як нова педагогічна особистісно орієнтована технологія відбиває основні принципи гуманістичного підходу в освіті:

- особлива увага до індивідуальності людини, його особистості;
- чіткість та орієнтація на свідомий розвиток критичного мислення студентів.

Результативність навчання з використанням методу проектів можна переглянути в порівняльній таблиці

Навчання з використанням методу проектів	Навчання з використанням традиційних методів
Студенти отримують змогу самостійно опрацювати тему, що їх зацікавила;	Діяльність студентів чітко регламентована планом, не виникає проблемних завдань, які б студенти самостійно виконували;
Обрана кожним студентом тема проекту цікава особисто йому (їй), отже виникає бажання пізнати нове, здивувати одногрупників і викладача;	Тема однакова для всіх студентів, не враховуючи інтереси чи бажання;
Дослідження і захист обраної теми спонукає до осмисленого вивчення нової лексики, зокрема термінологічної.	Лексику студенти засвоюють здебільшого, щоб отримати оцінку на уроці, тобто спрацьовує короткочасна пам'ять.

Таким чином, проектна методика є альтернативою традиційному підходу до освіти, заснованому, головним чином, на засвоєнні готових знань та їх сприйнятті.

Проектна методика перенасить акцент із різноманітного виду вправ на активну мисленнєву діяльність студентів, що потребують для свого оформлення вправного володіння певними мовними засобами

Список літератури:

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Уклад.: Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок, В.О. Іваніщева, Л.Й. Клименко,

Т.І. Козимирська, С.І. Кострицька, Т.І. Скрипник, Н.Ю. Тодорова, А.О. Ходцева. – К.: Ленвінт, 2005. – 119с.

2. Дьюи Дж. Школи будущего / Дж. Дьюи, Э. Дьюи. – Берлин: Госуд. Изд-во. РСФСР, 1922. – 178 с.

3. Stoller F. L. Project Works. A means to promote language and content / L. Stoller. – Cambridge University Press, 2002. – 422 p.

ВИКЛАДАННЯ МАРКЕТИНГУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Воропай О.К.

к.е.н., ст. викладач кафедри маркетингу та управління бізнесом
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Курс «Маркетинг» є базовою дисципліною, що викладається студентам економічних факультетів незалежно від обраної спеціальності. Його мета полягає не стільки у наданні специфічних маркетингових знань та навичок, скільки в ознайомленні слухачів з основними маркетинговими категоріями за зацікавлення їх до подальшого поглибленого вивчення окремих аспектів маркетингової проблематики. Значне охоплення студентської аудиторії є безперечною перевагою для викладачів, але разом з тим створює й ряд суттєвих проблем, які потребують вирішення.

Серед основних проблем слід визначити такі:

Час - обмеженість аудиторного часу та необмеженість інформації призводить до її подачі дуже поверхово та швидко.

Лекції - класична форма аудиторних занять, що викликає низький рівень зацікавленості студентів. У поєднанні з незручним часом за розкладом (перша або остання пара протягом дня) призводить до відсутності в аудиторії значної

кількості студентів та незацікавленості викладача в забезпеченні високої якості навчального процесу саме під час такої форми занять.

Актуальність - необхідність щорічного та поточного оновлення матеріалів виходячи зі зміни економічних реалій. Витрати часу викладача зазвичай перевищують цінність матеріалу, сприйняту студентами, через відсутність останніх на заняттях.

Самостійність - незважаючи на значний відсоток годин, відведених на самостійну роботу, студенти не опрацьовують матеріал самостійно без зовнішньої мотивації, а викладач не хоче перевіряти прочитане через брак часу.

Іспит - студентські наскрізні проекти, що найчастіше використовуються в якості підсумкової атестації, відірвані від інтересів студентів, є нецікавими для виконання і посилюють проблему академічних «зайців».

Практика - студенти ігнорують вивчення теоретичного матеріалу і прагнуть виключно опанування практичних інструментів.

З метою вирішення окреслених вище проблем нами було запропоновано три групи інструментів. Серед студентів економічного факультету Національного університету «Києво-Могилянська академія», що прослухали курс «Маркетинг» (198 студентів) було проведено опитування, яке мало на меті з'ясувати, чи дозволили запропоновані інструменти забезпечити вищий рівень задоволення потреб студентів у процесі викладання дисципліни.

У табл. 1 зазначено, які з проблем вдалося вирішити відповідною групою інструментів.

Таблиця 1.

Зміни до методики викладання курсу «Маркетинг»: зв'язок запропонованих інструментів та проблем, що вони вирішують.

Інструмент/Проблема	Зміна формату пар	Зміна формату оцінювання	Гейміфікація
Час	+	+	
Лекції	+		
Актуальність	+		

Інструмент/Проблема	Зміна формату пар	Зміна формату оцінювання	Гейміфікація
Самостійність		+	+
Іспит			+
Практика	+	+	+

Зміна формату аудиторних занять передбачає:

- нечіткий розподіл на лекційні, семінарські та інші форми аудиторних занять;
- відео-лекції викладача, які можна переглянути самостійно;
- самостійна підготовка студентів перед аудиторними заняттями за презентаціями, актуальними статтями, відео, уривками з книг (flipped classroom);
- включення до аудиторних занять таких форм навчання як дебати, рольові ігри, командні обговорення.

«Одразу хочу сказати про технічну будову занять: вони зроблені таким чином, що не розбереш, де семінар, а де лекція, і доводиться ходити на всі заняття. Але ти при цьому зовсім не шкодуєш, адже всі лекції інтерактивні».

Дмитро, студент 3-го курсу, НаУКМА

Зміна формату оцінювання мала на меті посилити як внутрішню так і зовнішню мотивацію студентів. Їх було залучено до крос-перевірки частини завдань, що дозволило збільшити рівень контролю самостійної роботи. Разом з тим темою наскрізного проекту було обрано хобі студентів, що посилити рівень їхньої зацікавленості та віддачі.

Серед основних інструментів цього блоку слід відмітити:

- використання онлайн платформи Kahoot! для проведення поточного контролю знань та виставлення оцінок в режимі реального часу;
- навчальні завдання без формального оцінювання, результати яких отримували коментарі викладача, презентувались та обговорювались в аудиторії з метою внесення змін перед остаточним практичним використанням.

Такі навчальні завдання переважно передбачали використання практичних маркетингових інструментів з ознайомчою метою;

- оцінювання роботи колегами-студентами;
- покрокове виконання іспитового проекту та періодичний зворотній зв'язок.

«Я б ніколи не могла подумати, що... почну просто ходити по магазинах, щоб побачити, як продукт... розташований на полицях..., що почну шукати в інтернеті конкурентів по три години, що піду в фітнес-зал розмовляти з директором про можливість просування продукції у них на прилавках... , друкувати етикетки...»

Ліза, студентка 3-го курсу, НаУКМА

Гейміфікація як загальний ринковий тренд, була використана в навчальному процесі в такий спосіб:

- онлайн платформа Kahoot! перетворила поточний контроль зі стресової ситуації на розвагу;
- вибір місця в аудиторії за допомогою сліпого жеребкування щотижня забезпечував зміну партнерів для групового обговорення чи виконання завдань;
- командні та індивідуальні експрес-вікторини робили вивчення та контроль теорії цікавішим;
- улюблені пісні студентів під час перерви демонстрували повагу до їхніх інтересів і налаштовували на приємне спілкування;
- ігрові кейси (напр., Marshmallow challenge) дозволяли продемонструвати практичне значення теоретичних концепцій.

Не зважаючи на те, що запропоновані інструменти дозволили ліквідувати частину проблем із викладанням маркетингу у вищих навчальних закладах, результати студентського опитування дозволили виявити шляхи подальшого вдосконалення навчального процесу. Зокрема, для підвищення якості викладання, рівня взаємодії викладачів та студентів, а також забезпечення високої цінності навчання для останніх, необхідно:

- вдосконалювати курси для першого та другого років навчання з використанням, у тому числі, описаних вище інструментів;
- вчити студентів командній роботі в рамках окремого курсу або ж цілеспрямовано звертаючи на це увагу в рамках виконання командних проектів основних дисциплін;
- приділяти більше уваги аналізу студентських індивідуальних та групових проектів.

ДОСЛІДЖЕННЯ АНОМАЛІЙ ПРИЗЕМНОЇ ТЕМПЕРАТУРИ ПОВІТРЯ НА СТАНЦІЇ НОВОЛАЗАРІВСЬКА

Воциліна Д.С., магістр 1 року навчання,

Прокоф'єв О.М., к.геогр.н., доцент

Одеса, Одеський державний екологічний університет

Вступ. Потепління кліматичної системи є незаперечним фактом, і багато змін, які спостерігаються і, що відбулися з 1950-х років, є беспрецедентними в масштабах від десятиліть до тисячоліть [2]. Відбулось потепління атмосфери і океану, запаси снігу та льоду скоротилися, а рівень моря підвищився. Кожне з трьох останніх десятиліть характеризувалося більш високою температурою біля поверхні Землі порівняно з будь-яким попереднім десятиліттям, починаючи з 1850 р. [2]. За останні два десятиліття Антарктичний льодовиковий щит втрачав масу. Льодовики продовжували скорочуватися практично у всьому світі. Площа снігового покриву в весняний період в Північній півкулі продовжувала скорочуватися. Існує висока степінь достовірності значних регіональних відмінностей тренда площі морського льоду в Антарктиці, причому досить імовірно, що загальна площа збільшується [2].

Раніше була спроба оцінити динаміку приземної температури повітря всієї Антарктиди [1]. В даній роботі більш докладно розглядається

температурний режим станції Новолазарівська. Дана станція є береговою і розташована у Східній Антарктиді на узбережжі Землі Королеви Мод (80 км від берега моря Лазарева). Координати даної станції наступні – $70^{\circ}46'37''$ пд. ш. $11^{\circ}49'26''$ сх. д. (рис. 1).

Матеріали та методи. В роботі представлені результати дослідження динаміки аномалій приземної температури повітря. Розрахунки аномалій проведені для всіх місяців року для станції Новолазарівська (рис. 1). В якості вихідних даних використовувалися середньомісячні значення приземної температури повітря, отримані з бази даних Британського антарктичного центру за період з 1968 по 2017 рік.

Рисунок 1 – Станція Новолазарівська на карті Антарктиди

У даній роботі зроблена спроба встановити характерні особливості змін приземної температури повітря на станції Новолазарівська за останні п'ятдесят років. Для досягнення поставленої мети було прийнято рішення розрахувати і проаналізувати аномалії приземної температури повітря за десятирічні періоди з 1968 по 2017 рік. Таким чином, розрахунки виконувалися за п'ятьма

десятиріччями: 1) 1968-1977рр., 2) 1978-1987рр., 3) 1988-1997гг., 4) 1998-2007рр., 5) 2008-2017рр.

Аномалії температури повітря розраховувались, як різниця між середнім значенням температури повітря за 10 років та її середнім значенням за 50 років для кожного з зазначених періодів. Розрахунки аномалій приземної температури повітря проводились для всіх місяців року та для середньорічних значень.

Результати дослідження. Результати розрахунку аномалій наведені у табл. 1. Від'ємні аномалії виділені світло-блакитним кольором, а додатні – світло-жовтим.

Таблиця 1 – Аномалії приземної температури повітря на станції Новолазарівська, °С

Період	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Сер.річ
1968-1977	-0,3	-0,4	0,0	0,0	0,1	-0,4	-1,7	-1,0	-0,8	-0,3	-0,2	-0,2	-0,4
1978-1987	0,3	0,1	0,2	0,7	0,6	-1,3	0,8	-0,8	0,4	-0,7	-0,1	0,3	0,0
1988-1997	0,2	0,4	0,3	0,4	-0,9	0,7	1,4	0,3	0,1	0,8	0,0	0,4	0,3
1998-2007	0,1	-0,1	-0,1	-0,6	0,5	1,4	-0,3	1,2	0,0	-0,2	-0,1	-0,5	0,1
2008-2017	-0,2	-0,1	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5	-0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,0	-0,1

Аналіз табличного матеріалу показав, що в перше десятиліття 1968-1977 рр. на станції Новолазарівська фіксуються переважно від'ємні аномалії приземної температури повітря. Максимальні від'ємні аномалії спостерігаються в зимовий період, максимумами фіксуються у липні – $-1,7^{\circ}\text{C}$, а також у серпні – $-1,0^{\circ}\text{C}$. Додатні аномалії на станції Новолазарівська за період 1968-1977 рр. спостерігаються лише в травні – $0,1^{\circ}\text{C}$.

У другому десятилітті (1978-1987 рр.) переважають додатні аномалії приземної температури повітря. Максимум відмічається в зимовий період, а саме, у липні – $0,8^{\circ}\text{C}$. Максимальне від'ємне значення аномалій у даному десятилітті фіксується в червні і складає – $-1,3^{\circ}\text{C}$. Крім червня від'ємні аномалії також фіксуються в серпні, жовтні та листопаді ($-0,8$, $-0,7$, та $-0,1^{\circ}\text{C}$ відповідно).

Третє десятиліття, 1988-1997 рр., представлене переважно додатними аномаліями (з максимальним значенням $1,4^{\circ}\text{C}$ – липень) за виключенням травня-місяця, для якого характерне від'ємне значення аномалії приземної температури повітря ($-0,9^{\circ}\text{C}$).

У четвертому десятилітті (1998-2007 рр.) переважають невеликі від'ємні аномалії приземної температури повітря. Максимальне зниження температури спостерігається у квітні – $-0,6^{\circ}\text{C}$. Додатні аномалії спостерігаються наприкінці літа та на початку зими. Максимальне підвищення температури в цей період фіксується в червні-місяці і складає $1,4^{\circ}\text{C}$.

П'яте десятиліття, 2007-2017 роки, також характеризується переважно від'ємними аномаліями, які спостерігаються більшу частину року (з січня по липень). Від'ємні значення аномалій невеликі і коливаються в межах від $-0,1^{\circ}\text{C}$ (лютий) до $-0,5^{\circ}\text{C}$ (червень) В інші місяці року відмічаються додатні аномалії, які складають $0,3$ - $0,4^{\circ}\text{C}$.

Висновки. Проведене дослідження динаміки приземної температури повітря на станції Новолазарівська за 1968-2017рр. дозволяє зробити висновок, що за останні п'ятдесят років відбувається поступова перебудова термічного режиму в районі станції, а саме: на початку досліджуваного періоду (1968-1977рр.) спостерігалось зниження приземної температури повітря, про що свідчить переважання від'ємних аномалій в це десятиріччя. Починаючи з 80-х років минулого століття фіксуються поступове зростання приземної температури в районі станції, що добре видно при аналізі аномалій середньорічних значень температури: в період 1979-1987 рр. аномалія середньорічних значень складає $0,0^{\circ}\text{C}$, в 1988-1997 рр. – $0,3^{\circ}\text{C}$, а в 1998-2007 рр. – $0,1^{\circ}\text{C}$, тобто швидкість зростання температури в четверте

десятиліття (1998-2007рр.) зменшилась. Останнє десятиліття (2008-2017 рр.) представлено переважно від'ємними аномаліями протягом більшої частини року, а аномалія середньорічних значень за досліджуваний період від'ємна і складає $-0,1$ °C. Узагальнюючи вище зазначене, можемо зробити висновок, що збільшення приземної температури повітря на станції Новолазарівська в останнє десятиліття носить слабо виражений характер і спостерігається лише наприкінці зими.

Список літератури:

1 Данова Т.Є. Динаміка приземної температури повітря Антарктиди у світлі сучасних кліматичних змін / Т.Є. Данова, О.М. Прокоф'єв // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – 2013. – № 16. – С. 62-67.

2 МГЭИК, 2014: Изменение климата, 2014 г.: Обобщающий доклад. Вклад Рабочих групп I, II и III в Пятый оценочный доклад Межправительственной группы экспертов по изменению климата [основная группа авторов, Р.К. Пачаури и Л.А. Мейер (ред.)]. МГЭИК, Женева, Швейцария, 163 стр.

ОЦІНКА АГРОЧОРНОЗЕМІВ ПІД ПОСІВАМИ ЯЧМЕНЯ ПРИ ВНЕСЕННІ РІЗНИХ ДОЗ ДОБРІВ ЗА МІКРОБІОЛОГІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ

Гавва Д.В.

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва,
канд. с.-г. наук, доц. кафедри ґрунтознавства, ORCID iD 0000-0001-6516-7846,
+380504511842, pochvoved@ukr.net

Резнік С.В.

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва,
аспірант кафедри ґрунтознавства, +380957252406, sergey021@gmail.com

Переважаючими в антропогенних ландшафтах стають різноманітні варіанти культурних біоценозів, в тому числі і рекреаційні лісові фітоценози, своєрідність яких полягає в антропогенності, меншій видовій насиченості, збідненні складу життєвих форм, залежності не тільки від природних, але і від антропогенних факторів.

Зміна природних фітоценозів культурними викликає перебудову екології і умов живлення мікроорганізмів, і тим самим відображає склад і властивості ґрунтової мікрофлори. Сільськогосподарське використання чорноземів змінює її властивості. Поряд з основними агрохімічними і водно-фізичними показниками родючості ґрунтів змінюється і їх загальна біологічна активність, яка в основному обумовлена діяльністю ґрунтової мікрофлори [1]. Агротехнічне вплив на ґрунт призвело до зниження загальної біомаси мікрофлори порівняно з природними біотопами. Так, дослідження ряду авторів [2-3] на сірих лісових ґрунті Володимирській області виявили зменшення загальної біомаси мікроорганізмів в агроекосистемах в 4-5 разів порівняно з цілиніними аналогами. Однак відомо, що активізація біологічних процесів в ґрунті під дією різних систем удобрення, обробок ґрунту, сівозмін призводить до інтенсифікації мобілізаційних процесів і підвищенню ефективної родючості ґрунту. Внесення добрив підсилює життєдіяльність окремих груп ґрунтового мікробного населення і підвищує його чисельність.

Метою роботи – дослідити вплив різних доз добрив ($N_{10}P_{10}K_{10}$, $N_{40}P_{40}K_{40}$, $N_{60}P_{60}K_{60}$) та регуляторів росту (Байкал ЕМ, ГРАР, РАНК) на чисельність різних еколого-трофічних груп мікроорганізмів та біогенність агрочорноземів типових південно-східного Лісостепу України у ризосфері різних сортів ячменю (Парнас, Брюсефілд, Геліос).

Дослідження проводились протягом 2018 р. у межах дослідного поля кафедри агрохімії Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Внесення добрив та регуляторів росту включав наступні варіанти: 1. Без добрив (контроль); 2. $N_{10}P_{10}K_{10}$ – при посіві; 3. $N_{40}P_{40}K_{40}$ – у основне внесення; 4. $N_{60}P_{60}K_{60}$ – у основне внесення; 5. РАНК (розчин

амонійно-нітратний комплексний); 6. ГРАР (гумусова рiст активуюча речовина); 7. Байкал ЕМ.

Препаратами РАНК та ГРАР, якi розроблено кафедрою ґрунтознавства ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, проводили обробку насіння (з розрахунку 1 л/т) та два некореневих підживлення рослин ячменю ярого (у фазу кушіння та виходу в трубку – з розрахунку 10 л/га). Препарат РАНК – це розчин амонійно-нітратно комплексний. Препарат ГРАР – це препарат отриманий шляхом декальцинації ґрунту 1 н розчином калійної селітри з подальшим вилученням золю активного гумусу дистильованою водою. Далі золь гумусу вирівнювали по концентрації вуглецю 0,9 %, в результаті чого отримується препарат ГРАР.

Рiзні групи мікроорганізмів урахувалися методом широкого мікробіологічного аналізу, шляхом висіву ґрунтової суспензії на щільні живильні середовища (м'ясо-пептоновий агар (МПА), крохмально-аміачний агар (КАА), пептоно-глюкозний агар Ваксмана (ПГА), голодний агар (ГА), середовище Ешбі (ЕШ)). Мікробіологічний посів проводили за стандартними методиками. Методи для спостереження і обліку колоній мікроорганізмів в ґрунті та склад середовищ за Д. Г. Звягінцевим. Польові і лабораторні дослідження проведено за загальноприйнятими стандартизованими методиками. Результати дослідження оброблено математико-статистичними методами (дисперсійний аналіз).

Результати мікробіологічних досліджень застосування рiзних добрив на сортах ячменя ярого призвело до формування специфічних умов розвитку мікробоценозів (еколого-трофічних груп мікроорганізмів) ризосфери, якi були оцінені значними показниками біогенності (2,36-5,71 млн куз в 1 г а.с.г. – млн колонієутворювальних зародків в 1 г абсолютно сухого ґрунту), та коефіцієнтами мобілізації азотного фонду (трофність) – 1,13-4,92.

Чисельність еколого-трофічних груп мікроорганізмів агрочорноземів типових ризосфери ячменя за умов застосування біодобрих та регуляторів росту

Сорт	Біодобрива, регулятори росту	ПГА, тис. куз 1 г а.с.г.	КААакт, тис. куз 1 г а.с.г.	МПА, млн куз 1 г а.с.г.	КАА, млн куз 1 г а.с.г.	ГА, млн куз 1 г а.с.г.	ЕШ, млн куз 1 г а.с.г.	Біогенність, млн куз 1 г а.с.г.	Км	Кмаф
Парнас	без добрив	11,62	97,97	0,46	0,52	0,14	1,73	2,85	1,01	0,53
	ГРАР	7,72	272,73	0,26	1,06	0,21	0,83	2,36	0,24	1,27
	РАНК	19,17	262,66	0,42	1,91	0,35	0,92	3,60	0,27	1,84
	Байкал ЭМ	6,00	84,39	0,96	2,67	0,11	0,82	4,55	0,35	3,92
Брюсефилд	без добрив	9,16	183,51	0,35	0,45	0,16	2,19	3,15	0,78	0,34
	ГРАР	10,62	339,20	1,10	1,69	0,20	1,40	4,39	0,68	1,75
	РАНК	18,10	274,09	1,40	1,36	0,39	1,29	4,44	1,10	1,64
	Байкал ЭМ	7,69	106,72	1,96	2,02	0,10	0,71	4,78	0,98	4,92
Геліос	без добрив	4,83	129,16	0,56	0,35	0,18	1,94	3,03	1,60	0,43
	ГРАР	5,26	321,12	1,68	0,40	0,38	0,99	3,46	4,30	1,52
	РАНК	9,36	308,75	1,09	0,56	0,43	1,04	3,12	2,44	1,13
	Байкал ЭМ	2,36	80,70	1,85	1,08	0,05	0,60	3,59	7,97	4,50
НР ₀₅ (сорт)	НР ₀₅	3,52	–	0,22	0,36	0,06	–	0,55		
	(удобр.)	5,37	78,22	0,34	0,56	0,09	0,39	0,85		

Підвищена чисельність мікроскопічних грибів були відмічена на варіантах унесення мінеральних добрив N₄₀P₄₀K₄₀ (8,83-25,74 тис. куз в 1 г а.с.г. – тис. колонієутворювальних зародків в 1 г абсолютно сухого ґрунту), N₆₀P₆₀K₆₀ (10,86-25,66 тис. куз в 1 г а.с.г.) та РАНК (9,36-19,17 тис. куз в 1 г а.с.г.), варіанти Байкал ЕМ сприяли зменшенню чисельності мікроскопічних грибів (2,36-7,69 тис. куз в 1 г а.с.г.), що було менше за варіанти контролів (4,83-11,62 тис. куз в 1 г а.с.г.).

На усіх досліджуваних варіантах було зафіксовано велику чисельність актиноміцетів (80,70-339,20 тис. куз в 1 г а.с.г.), особливо на варіантах із застосуванням ГРАР (272,73-339,20 тис. куз в 1 г а.с.г.), РАНК (262,66-308,75 тис. куз в 1 г а.с.г.) та N₄₀P₄₀K₄₀ (198,95-279,72 тис. куз в 1 г а.с.г.), а застосування біодобрива Байкал ЕМ сприяло зниженню чисельності актиноміцетів (80,70-106,72 тис. куз в 1 г а.с.г.).

На склад біогенності вплив сортів був різний. На сорті Парнас було найменше мікроорганізмів, що асимілюють органічні форми азоту на багатих

середовищах (0,26-0,96 млн куз в 1 г а.с.г.) та на бідних середовищах (олігонітрофілів – 0,11-0,35 млн куз в 1 г а.с.г.). На сорті Геліос біла мінімальна кількість мікроорганізмів, що споживають мінеральні форми азота (0,35-1,08 млн куз в 1 г а.с.г.), що призвело до гальмування процесів мінералізації на фоні збідненої трофності, крім варіантів Байкал ЕМ.

Варіанти удобрення мали специфіку за сортами. Найбільшу біогенність мали варіанти $N_{10}P_{10}K_{10}$ сортів Парнас (5,71 млн куз в 1 г а.с.г.) і Геліос (4,05 млн куз в 1 г а.с.г.) та $N_{40}P_{40}K_{40}$ сорту Брюсефилд (5,18 млн куз в 1 г а.с.г.) із середніми значеннями трофності ґрунту ($K_{маф} = 1,95-3,58$) та підвищеними мінералізаційними процесами ($K_m = 0,29-0,75$) сорту Парнас і Брюсефилд. Найбільше збалансованими були варіанти Байкал ЕМ, що відзначались найбільшimi значеннями трофності ґрунту ризосфери ($K_{маф} = 3,92-4,92$).

Список літератури:

1. Зинченко М. К., Бибик Т. С., Стоянова Л. Г. Влияние систем удобрений на структуру и изменение отдельных физиологических групп микроорганизмов в серой лесной почве Владимирского Ополья. Фундаментальные исследования. 2014. № 12-13. С. 552–557.

2. Полянская Л. М., Звягинцев Д. Г. Содержание и структура микробной биомассы как показатель экологического состояния почв. Почвоведение. 2005. № 6. С. 706–714.

3. Свешникова А. А., Полянская Л. М., Лукин С. М. Влияние окультуривания и мезорельефа на структуру микробной биомассы дерново-подзолистой и серой лесной почвы. Микробиология. 2001. Т. 70, № 4. С. 558–566.

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Гаврилова О.В.

Український державний університет залізничного транспорту,
викладач кафедри іноземних мов

Золотаревська Л.І.

Український державний університет залізничного транспорту,
ст. викладач кафедри іноземних мов

Зараз когнітивний підхід активно увійшов у методику викладання іноземних мов. З'являється нова спрямованість навчання - лінгвокогнітивна, в рамках якої формується лінгвокогнітивний підхід до викладання іноземних мов. На даний час цей підхід є одним з провідних і є одним із напрямків, які найбільш інтенсивно розвиваються в теорії навчання іноземних мов.

Урахування когнітивних процесів в мовної діяльності усвідомлюється як важлива умова ефективності навчання. При когнітивному підході до навчання особлива увага приділяється розумовим процесам і проблемі оптимальних дій учнів. У лінгводидактиці когнітивний підхід спрямований на пізнання учнями лінгвістичних явищ, на розробку технік і стратегій, які забезпечують володіння іноземною мовою і вдосконалення мовленнєвих умінь.

Термін «когнітивний напрямок» у вітчизняній лінгводидактиці з'явився лише в останньому десятилітті ХХ століття, проте сам когнітивний підхід мав місце і раніше. У зарубіжній методиці склався напрям, який можна в загальному плані назвати когнітивізмом. Значною мірою такий поворот в науці був обумовлений тим, що в 50-і рр. ХХ ст. з'являються дослідження вчених в галузі когнітивної психології [6, с. 34]. На початку 60-х рр. в методиці викладання іноземної мови починає складатися когнітивний напрямок. Когнітивна психологія зосередилася на глибинних розумових процесах. У дослідженні мовної діяльності когнітивізм робив акцент на пізнанні мови за допомогою розумових процесів із застосуванням різних стилів і стратегій, а не

на основі вироблення нової поведінки (реакція – стимул). Але найбільшу роль у розвитку когнітивного напрямку в методиці викладання іноземних мов, зіграли дослідження американського лінгвіста і психолога Н. Хомського, результатом чого була висунута гіпотеза про генеративну теорію мови [7].

Фундаментальне положення теорії Н. Хомського - це вроджений характер здатності говорити мовою. Згідно з ідеєю Н. Хомського, в свідомості людини існує якась універсальна граматики, яка побудована за деякими граматичним принципам, що лежать в основі мов. Ці граматичні принципи є вродженими, вони незмінні, і відмінності між мовами пояснюються як параметричні установки мозку. За допомогою певного набору граматичних правил, люди можуть створювати необмежену кількість речень, в тому числі таких речень, які ніхто раніше не говорив і які сам мовець ні разу не чув. Здатність генерувати речення - вроджений компонент генетичної програми людей.

У методиці викладання намічається поворот від інтуїтивних методів до методів більш когнітивно спрямованих. Упор на свідомість починає переважати і в зарубіжних методах навчання.

Когнітивна спрямованість властива деяким методам, зокрема комунікативному методу. В рамках комунікативного методу розробляється комунікативно-когнітивний підхід [2, 3]. В кінці 90-х рр. комунікативно-когнітивний підхід розробляє М.В. Баришніков [1]. У І.Л. Бім та М.В. Баришнікова поняття комунікативно-когнітивного підходу пов'язано з поняттям свідомості. І.Л. Бім в своїх роботах розробляє когнітивний підхід, який ґрунтується на свідомому зіставленні елементів рідної мови та іноземної мови. В її роботах когнітивний підхід підпорядкований комунікативному. Когнітивні прийоми навчання служать для того, щоб учні опановували мову як засіб спілкування. Вона постійно підкреслює, що комунікативний і когнітивний підходи не суперечать один одному, а існують в симбіозі.

Когнітивна спрямованість комунікативного методу найбільш очевидно проявляється в одному з провідних принципів даного методу - принципі мовної та розумової активності. Згідно з цим принципом, активізація розумової

діяльності учнів є одним з основних резервів підвищення ефективності навчання. На першому етапі переважає репродуктивна діяльність, на другому - продуктивно-репродуктивна, а на останньому - продуктивна діяльність.

На думку І.О. Зимньої, когнітивне навчання направлено на розвиток рефлексивної діяльності учнів, формування інтелектуальних умінь, необхідних для вирішення навчальних завдань, активізацію розумової діяльності [4].

Сьогодні когнітивний підхід до навчання реалізується в таких методах, як граматико-перекладацький (Grammar-translation method), свідомо-орієнтований підхід (Conciseness-raising approach), а також при навчанні за допомогою бази даних (Data-driven learning) [5].

При когнітивному підході до навчання особлива увага приділяється розумовим процесам. У процесі занять учні свідомо оволодівають мовними формами, необхідними для спілкування. У той же час цей підхід є практичним, так як метою навчання є мовна практика.

Список літератури:

1. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе. М., – 2003. – 159 с.
2. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку [немецкому на базе английского]. Обнинск: Титул, – 2001. – 48 с.
3. Бим И. Л. Теория и практика обучения иностранным языкам: традиции и ин- новации: Сборник статей международной научно-практической конференции памяти академика РАО Инессы Львовны Бим.– М.: ТЕЗАУРУС, 2013. – 331 с.
4. Зимняя И. А. Лингвopsихология речевой деятельности //М.: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЭК. – 2001. – С. 167
5. Колесникова И. Л., Долгина О. А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. – 2001. – 224 с.

6. Солсо Р. Когнитивная психология:[пер. с англ.]. – Издательский дом" Питер", 2011.

7. Chomsky N. Knowledge of language: Its nature, origin, and use. – Greenwood Publishing Group, 1986.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ

Гаврилюк В.С.

студентка української інженерно-педагогічної академії.

Сапельнікова Т.С.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
української інженерно-педагогічної академії.

Проблема дослідження мотивації в даний час відноситься до найбільш актуальних тем психологічних досліджень.

Питання щодо формування мотивів до навчання є невід'ємним елементом в майбутньому професійному розвитку студентів психологів. Це питання актуальне також в зв'язку з тим, що з часом студенти поступово втрачають стимул до навчання і це позначається не тільки на успішності навчання, але і на успішності розвитку їх професійних знань, умінь і навичок.

Освітня мотивація - це особлива система мотивації, яка спонукає студента здобувати знання, вміння в обраній професії, стимулює ставати успішним в пізнавальній та практичній діяльності . Освітня мотивація має системний характер, характеризується певним рівнем професійної спрямованості, орієнтацією пізнавальних інтересів, динамізмом.

Метою нашого дослідження було дослідження рівня навчальної мотивації студентів психологів 4 курсу Української інженерно-педагогічної академії.

Дослідження проводилося з використанням наступних методик - визначення мотивації навчання в університеті (Ільїна), діагностики академічної мотивації студентів (Реан і Якунін, модифікація Бадмаєва), визначення мотивації на професійну діяльність (методика Замфір в модифікації Реана).

Аналіз отриманих даних показав, що у 19,23% студентів загальний рівень освітньої мотивації нижче середнього по методології визначення мотивації навчання в середній школі (Т. І. Ільїн)

Рис 1. результати дослідження за методикою «Вивчення мотивації навчання у виші» (Т.І. Ільїна)

Згідно з результатами дослідження мотивації навчання у вищому навчальному закладі можна зробити висновок про те, що мотивація до навчання розвинена на більш високому рівні ніж мотивація на одержання диплома. Рівень розвитку мотивації до професійної діяльності не високий.

За результатами дослідження зовнішньої і внутрішньої мотивації до професійної діяльності (методика К. Замфіра в модифікації А. Реана) були отримані результати, які визначають, що в мотиваційному комплексі студентів психологів зовнішня мотивація поступається внутрішній, що є найкращим, оптимальним типом мотиваційного комплексу.

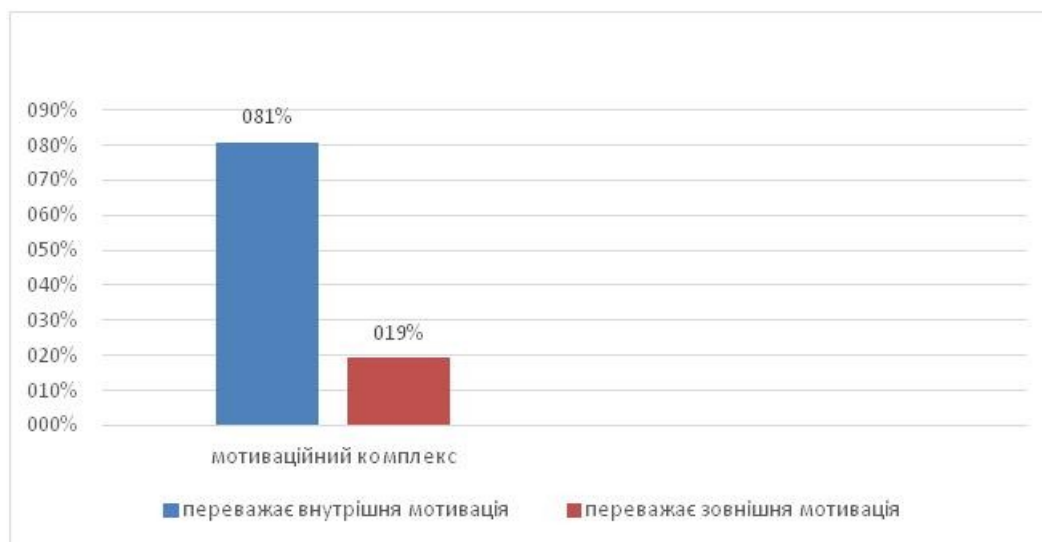

Рис 2. Результати тесту Мотивація професійної діяльності (методика К. Замфір в модифікації А. Реана)

За результатами методики діагностики навчальної мотивації студентів (А. Реан і В.А. Якунін, модифікація Н.Ц. Бадмаева) студенти отримали високі показники за шкалами мотивації «комунікативної» - 80.77%, «творчої самореалізації» - 73.08% , «соціального мотиву» - 69.23%. Нижчі та середні показники по шкалі «навчально-пізнавальних мотивів» отримали 42.31% і за шкалою «професійної мотивації» 23.08% студентів.

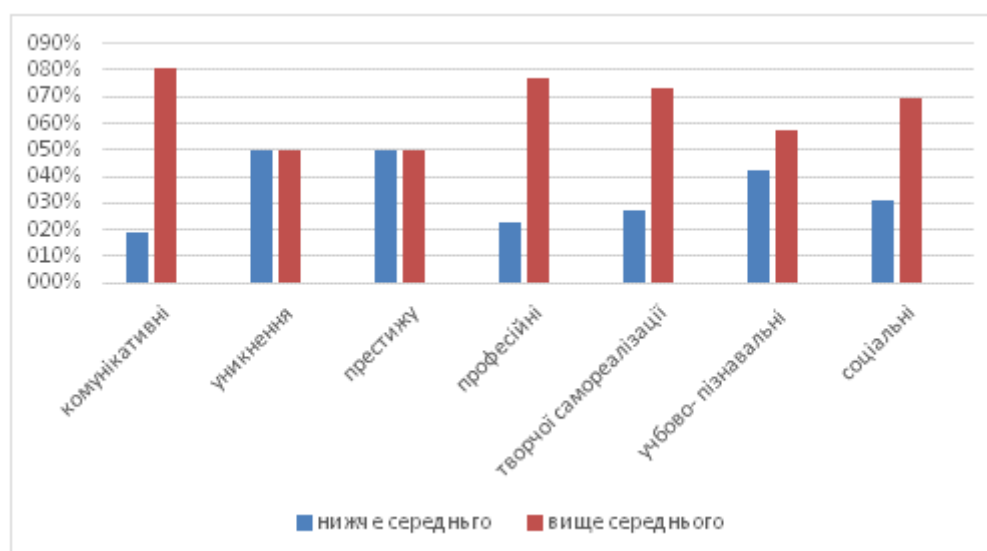

Рис 2. результати дослідження методики для діагностики учбової мотивації студентів (А. Реан і В.А. Якунін, модифікація Н.Ц. Бадмаева)

Як показано на рис.2, в середньому по групі переважають наступні види мотивів: комунікативні, професійні, творчої самореалізації та соціальні. Порівну розділились мотиви уникнення та престижу. Учбово-пізнавальні мотиви в середньому по групі не є достатньо вираженими.

За результатами одержаних висновків з проведеного дослідження було розроблено психокорекційну програму метою якої було розвиток учбової мотивації студентів психологів. Корекційна програма складалась з вправ та задач, які можуть підвищити рівень мотивованості студентів до навчання.

Список літератури:

1. Каньоса Н. Г. Особливості формування професійної мотивації студентів вищого педагогічного закладу/ Каньоса Н.Г. – 2005.
2. Когнитивные теории мотивации [електронний ресурс] // психологія. – 2014. Режим доступу : http://studopedia.ru/3_87105_kognitivnie-teorii-motivatsii.html
3. Лучанінова О.М., Сталь І.М. Проблема мотивації студентів ВТНЗ до навчально-професійної діяльності [електронний ресурс] // психологія. – 2014. Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/762>

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ В КОЛЕДЖАХ УКРАЇНИ

Гаврутенко Леся Анатоліївна

к.п.н., завідувач

відділенням КітУ НАУ

Гришко Ніна Олександрівна

завідувач відділенням КітУ НАУ

Рябчук Наталія Анатоліївна

голова циклової комісії,

викладач КітУ НАУ

В умовах глобалізації, швидких економічних і технологічних змін, посиленої конкуренції, мобільності робочої сили, загострюється проблема підготовки кадрів відповідно до сучасних вимог на міжнародному та національному ринках праці, переходу до інноваційної моделі розвитку економіки. Найбільш актуальними постають питання щодо забезпечення якості освіти та фахової підготовки, створення умов для навчання і професійного розвитку впродовж життя, підвищення ефективності взаємодії між системою освіти і ринком праці.

Реформування економічних відносин потребує постійного розвитку методологічної бази організації високоефективного господарювання на сучасному етапі науково-технічного розвитку економіки країни, всебічного організаційно-економічного і соціально-правового обґрунтування практичних заходів з урахуванням конкретних умов галузей, підприємств різних форм власності.

Згідно розпорядження Кабінету міністрів України від 17.01.2018р. №67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації»[2], реформування економіки України передбачає виконання комплексу завдань, які позитивно вплинуть на економіку, підприємництво, торгівлю, біржову діяльність, бізнес, суспільство та життєдіяльність країни в цілому.

Серед факторів прискореного розвитку економіки у згаданій Концепції називається впровадження стимулів та мотивацій для заохочення бізнесу та індустрій економіки до цифровізації; розвиток цифрового підприємництва; створення попиту та формування потреб серед громадян до цифровізації.

Широке коло цих проблем і визначає мету та конкретні завдання підготовки бакалаврів із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. Адже саме ці фахівці забезпечують ефективну роботу у комерційних і промислових підприємствах та організаціях різних форм власності, в органах державного управління, інвестиційно-консалтингових фірмах, провідних українських і зарубіжних компаніях, або успішно започаткувати власну справу, де вони

виконувати функції економіста, менеджера і керівника відповідних служб на підприємствах, у корпораціях, організаціях й установах – скрізь, де потрібно вміти будувати ділові стратегії, поточні плани, проводити біржові операції, он-лайн аукціони, а також організовувати їх здійснення на практиці, керувати економічними процесами та координувати роботу виконавців.

Слід додати, що «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» [2], як один з напрямів цифровізації передбачає розвиток цифрових компетенцій. Відповідно до цього, рушійною силою цифрової економіки називається людський капітал, а формування цифрових навичок громадян набуває особливого значення. Так, кількість робочих місць в Україні, що потребують від працівників принаймні базового розуміння інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, стрімко збільшується, а вміння користуватися технологіями стає основною вимогою до персоналу.

Це дозволяє говорити про те, що відкриття нових бакалаврських спеціальностей та забезпечення високої якості навчання для них є важливим кроком на шляху цифровізації економіки та реалізації запланованих реформ загалом. Відповідно випускники начальних закладів будуть конкурентоздатними на ринку праці.

Також, відкриття бакалаврських спеціальностей дозволяє закладам вищої освіти реалізувати свій потенціал щодо підготовки кваліфікованих фахівців відповідно до сучасних вимог економіки та в контексті реформування системи освіти.

Особливі вимоги ставлять ринок праці до працівників економічного профілю в умовах динамічних змін соціально-економічної ситуації в країні, розвиток ринкових відносин, формування світового інформаційного простору. Сьогодні докорінно змінює структура підприємств та її підрозділів, переглядаються функціональні обов'язки їх працівників. У зв'язку з інформаційно-технологічною революцією триває комп'ютеризація суспільства, що, у свою чергу, сприяє появі нових професій на підприємствах у різних сферах діяльності тощо. Це потребує фахівців які могли б оперативнo та якісно

виконувати планувальні, аналітичні, контрольні та прогностичні функції, організацію та корекцією економічних процесів, які володіють сучасним економічним мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для розв'язання завдань професійної діяльності.

Вивчення потреб в м. Києві дозволяє стверджувати, що кількість фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра залишається недостатнім для задоволення потреб усієї галузі (особливо у ВНЗ I-II рівнів акредитації), а також, що ця необхідність буде щорічно зростати.

Глобалізація світової економіки була б не можливою без розвитку ІТ-індустрії. Останні кілька років стали періодом надзвичайно швидких і масштабних змін у галузі інформаційних технологій та обумовлених ними трансформацій світової політики. ІТ-корпорації та компанії стали флагманами прогресу та еталоном орієнтування у питаннях реалізації глобальних та великих проектів.

В умовах інтеграції світової економіки з надшвидкими темпами розвитку ІТ-індустрії, надзвичайно актуальними для ІТ-компаній і наукових установ, які готують спеціалістів ІТ-галузі, є питання висококваліфікованої різносторонньої підготовки ІТ-фахівців.

Вже більше двох десятиліть світ живе в інформаційній ері свого розвитку. Інформаційні технології у наш час є ключем до технічного та технологічного прогресу практично у всіх сферах, а також є концентрованим відображенням загальних тенденцій інформаційної революції кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Інформаційні технології інтегрують не тільки комунікаційні та технологічні ресурси, але й матеріальні, фінансові, інтелектуальні, гуманітарні, політичні та інші, формують і диверсифікують процеси соціальної регуляції.

Відповідно до Закону України «Пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [1] одним з головних напрямів розвитку на період до 2020р. визначено інформаційні та комунікаційні технології. Інформаційні технології – це одна з

галузей, що найбільш динамічно та успішно розвивається в Україні. ІТ-спеціалісти є найбільш дефіцитними на ринку праці в Україні.

Враховуючи виклики, що постають перед Україною в розрізі реформування економіки, затверджена Концепція передбачає пріоритетний розвиток ІТ-галузі, що позитивно вплинуть на економіку, бізнес, суспільство та життєдіяльність країни в цілому. Також Концепція передбачає здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначає критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій.

Шлях до цифрової економіки пролягає через внутрішній ринок виробництва, використання та споживання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій.

ІТ-галузь останні декілька років міцно закріпилась на третьому місці по експорту продукції, а за темпами зростання обсягу експорту ІТ-галузь займає сьогодні перше місце. Тож, запит на кваліфіковані ІТ-кадри найближче десятиріччя буде збільшуватись.

З огляду на те, що значна доля податків, які сплачують працюючі, зокрема в ІТ-галузі, залишається в місцевих бюджетах, вкрай важливим є підготовка ІТ-фахівців саме закладами вищої освіти місцевого рівня із подальшим працевлаштуванням в межах міста Києва.

Особливі вимоги до працівників ІТ-індустрії висуває робота в умовах динамічних змін соціально-політичної ситуації в країні, розвиток ринкових відносин та комерціалізація сфери масової комунікації, формування світового інформаційного простору.

У зв'язку з науково-технічною революцією триває комп'ютеризація суспільства, що, у свою чергу, сприяє появі малих комп'ютерних служб при офісах, на малих підприємствах тощо. Це потребує фахівців зі знанням та

вмінням адміністрування систем та мереж, які могли б оперативно та якісно підтримувати роботу техніки та програмного забезпечення на підприємстві.

За даними досліджень Міжнародного кадрового порталу HeadHunter Україна ІТ-вакансії в 2017 році були самими популярними серед вітчизняних роботодавців.

Кількість ІТ-фахівців в Україні зростає щорічно. Якщо ще в 2016 році приблизна цифра склала близько 100 000 осіб, то в 2017 році вже 126 990. За рік ринок виріс на 27%. Попит, в свою чергу, не припиняється, а тільки зростає. При чому, як на внутрішньому, так і на зарубіжному ринку.

Серед всіх ІТ-спеціальностей в Україні найбільшим попитом користуються фахівці з програмування та розробки.

За прогнозами фахівців, до 2020 року обсяг українського ІТ-ринку подвоїться. Кількість замовлень для ІТ-компаній зростає з року в рік, а відповідно зростатиме і кількість зайнятих у цій сфері фахівців.

Одна з головних і очевидних причин зростання – світ рухається в бік технологій і цей процес буде тільки набирати обертів.

Перспективна потреба у випускниках із спеціальностей економічного та ІТ напрямку підтверджена в прийнятій «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» [2], в якій окреслені наступні сфери цифровізації економіки України, що в свою чергу потребує спеціалістів з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності:

- подолання цифрового розриву шляхом розвитку цифрових інфраструктур;
- розвиток цифрових компетенцій;
- впровадження концепції цифрових робочих місць;
- цифровізація реального сектору економіки;
- реалізація проектів цифрових трансформацій;
- громадська безпека;
- освіта;
- сфера охорони здоров'я;

- туризм;
- електронна демократія;
- життєдіяльність міст;
- безготівкові розрахунки;
- гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами;
- державне управління.

Аналізуючи кількість поданих заяв на спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» та 121 «Інженерія програмного забезпечення» у навчальні заклади (за даними інформаційної системи «Конкурс») можна констатувати, що дані спеціальності користуються попитом серед молоді. При цьому, жоден заклад вищій освіти I-II рівнів акредитації не здійснює підготовку відповідних фахівців бакалаврів з вищеназваних спеціальностей.

Зважаючи на це, актуальним постає питання щодо відкриття бакалаврських спеціальностей для підготовки спеціалістів у найбільш затребуваних галузях економіки. Їх участь у роботі підприємства дасть змогу компаніям підвищувати ефективність та дієвість своєї роботи, долати реалії конкурентної боротьби, відшукувати додаткові ресурси для отримання комерційного результату.

Список літератури:

1. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 16.01.2016 р. № 2623-III // Відомості Верховної Ради України. – 2016.
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 від 17.01.2018р. // Урядовий портал. – 2018 – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-konceptsiyu-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-2018-2020>.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕОПОЛІТИКИ

Гайдучок О.І.

аспірантка кафедри міжнародного бізнесу

Інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

На даному етапі світового розвитку, ні одне суспільство не може бути конкурентоспроможним, не ставши частиною світового економічного простору. Цей фактор попри всього іншого визначає пріоритетність гео економічних механізмів забезпечення національної безпеки в порівнянні з геополітичними та геостратегічними, оскільки саме гео економіка стає пріоритетом світового розвитку.

Гео економіка – нова геополітика з позиції економічної могутності держави, яка забезпечує досягнення зовнішньополітичних цілей, світової чи регіональної могутності економічним шляхом.

Гео економіка – це політика перерозподілу ресурсів та світового прибутку. Основні надприбутки отримують світові полюси економічного та технологічного розвитку.

Гео економіка як наука про цілі та методи економічної війни американських монополій появилася після завершення Другої світової війни.

Перша важлива артикуляція про сьогоденні геополітичні наслідки післявоєнних економічних трендів була здійснена вченим Полом Кеннеді в 1987 році.

Як казав Кеннеді: «... всі самі значимі зміни у світовому балансі військових сил виникли після змін в виробничому балансі; підйом та падіння різних імперій та держав в міжнародній системі були засвідчені результатами великих війн Великих Сил, де перемога завжди була на стороні з більшими матеріальними ресурсами."

Більш прямолінійно висловився Семюел Хантінгтон в 1993 році. Його есе, "Чому Інтернаціональне Верховенство Значиме", продовжуючи твердження Дениела Белла, що "економіка це продовження війни іншими методами" (1990), висунув гіпотезу: "В найближчих роках, головний конфлікт інтересів який задіє США та основні світові сили, скоріше всього, буде через економічні проблеми. Економічному верховенству США було кинуте виклик Японією та скоріше всього в майбутньому Європою. Очевидно США, Японія та Європа мають спільні інтереси в пропаганді економічного розвитку та міжнародної торгівлі ... Економісти сліпі щодо того, що економічна активність є джерелом сили та добробуту. Це, напевно, найважливіше джерело сили та у світі в якому військові конфлікти між великими державами малоімовірні, економічна сила буде зростати в важливості щодо визначення верховенства чи субординації держав."

Світ перейшов в нову геополітичну фазу. Він не тільки багатополарний, а й багатоконцептуальний. Чотири основні процеси, які виділяються – це інтенсифікація політики, яка сконцентрована на державі, напруга між світовими державами, агресивні геополітичні цілі та проблеми малих держав.

- Політика, яка сконцентрована на державі

В часи геополітичного підйому, відновлення статусу держави, як головного центру сили та легітимності є все більш привабливим, як для самої держави так і для її громадян.

Націоналістичні ідеї та проекція сильної держави може бути ефективною стратегією для держав, які прагнуть отримати реванш за свої міжнародні поразки.

Інтенсифікація даних настроїв створює національні та міжнародні ризики. Однією із державних загроз є те, що постраждають недержавні суб'єкти. У разі коли захист та проекція державної сили стає центральною політикою – права та захист громадян, бізнесу та громадських організацій буде все більше залежати від поглядів державних лідерів.

На міжнародній арені виникає два ризики: непорозуміння між державами із-за відсутності чіткого світопорядку та загроза втручання держав в внутрішні справи інших держав.

- Напряга між світовими державами

Інтенсифікація політики сильної держави має найбільший потенціал щодо створення суперечностей між світовими державами. Відносини між ними змінюються в гіршу сторону. В той час коли держави все більш наполягатимуть на власних інтересах, консенсус буде залежати від правил, якими вони керуються в співпраці та, як результат, виникне зростання недовіри та ерозія поваги до глобальних норм.

- Проблеми малих держав

Зміна відносин між глобальними та регіональними силами збільшила невпевненість для менших держав, недооціненого джерела геополітичного ризику. Мала держава отримує вигоду від передбачуваності правового світопорядку, але вона найбільш вразлива до послаблення альянсів для забезпечення безпеки.

Малі держави не завжди грають пасивну роль, вони також можуть бути джерелом геополітичного дисбалансу. Слабка держава може бути двигуном нестабільності та впливати на своїх сусідів.

- Геоекономічні ризики

Держави завжди використовували інструменти економічної політики та дипломатії для досягнення своїх геополітичних цілей. Під час підйому глобалізації, багато хто вірив, що економічна взаємозалежність знизить геополітичні напруги, але переконання щодо взаємовигоди послабились.

Досі існує сильна мотивація уникати торговельні війни, як і інші форм конфліктів, але ризик втручання внутрішніх політичних факторів в глобальну систему торгівлі зріс за останні роки та продовжує зростати.

ЗНАХОДЖЕННЯ МНОЖИНИ ЕФЕКТИВНИХ ПОРТФЕЛІВ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Гайдучок О.В.

доцент кафедри прикладної математика
Національного університету “Львівська політехніка”

Концепція «портфелю цінних паперів» є одним із ефективних способів управління високими ризиками. Вона передбачає поділ ресурсів між декількома активами, які забезпечуватимуть такий же рівень прибутку як і один актив, проте з набагато меншим рівнем ризику. Отже, основною метою портфелю цінних паперів є звести ринкові ризики до мінімуму, вкладаючи кошти не в один, а декілька активів. Головним інструментом в розподілі ресурсів виступає диверсифікація. Диверсифікація допомагає правильно розподілити ресурси між декількома різними активами, таким чином щоб інвестор отримав максимальний прибуток при прийнятному рівні ризику. Портфель який відповідає цій умові називають оптимальним або ефективним.

Початковою інформацією для формування портфеля цінних паперів служить інформація про зміни вартості цінних паперів, що отримуються зі фондової біржі, на базі яких розраховуються необхідні інвестори показники ризику та активності активів. Однак при формуванні портфеля часто виникають питання вибору того чи іншого фінансового інструмента з приблизно однаковими показниками ризику та доходності.

Портфель цінних паперів представляє собою сукупність різних цінних паперів, і доходність портфеля за заданий період визначається як частка від ділення приростів ринкової вартості портфеля та виплат за ним за період на ринкову вартість портфеля на початок періоду:

$$R_n = (V_1 - V_0 + D) / V_0, \quad (1)$$

де V_0 — ринкова вартість портфеля на початок, V_1 — ринкова вартість на кінець періоду; D — виплата за портфелем протягом періоду.

Портфель цінних паперів формується на основі сукупності різних видів цінних паперів, дохідність яких з часом має тенденцію змінюватись. Щоб краще зрозуміти причини цього, потрібно розглянути залежність між змінами в доході окремих цінних паперів.

Відомою є задача формування інвестиційного портфеля як задачі оптимізації. Існує два види завдань: пошук часткою акцій в портфелі для досягнення максимальної ефективності при заданому рівні ризику та мінімізація ризику при заданому рівні прибутковості портфеля. Крім цього на рівняння накладаються додаткові очевидні обмеження: сума часткою активів повинна дорівнювати 1 і самі частки активів повинні бути додатними.

Розглянемо інший підхід до формування інвестиційного портфелю, метод Хуанга та Літценбергер. Якщо в оптимізаційному завданні немає обмежень на ваги активів, тобто інвестор може відкривати як довгі так і короткі позиції, то в такому випадку ефективну множину можна отримати математичним способом. Наведемо послідовність обчислень в матричному вигляді, щоб вивести загальне рішення для портфеля з будь-якою кількістю активів.

Щоб знайти два ефективних портфеля (позначимо їх g і $g+h$), за методом Хуанга і Літценбергера, необхідно обчислити чотири скалярні величини (A, B, C і D). Перші три є перетвореннями векторів і матриць, а четверта залежить від трьох попередніх:

$$A = u^T V^{-1} e, \quad (2)$$

$$B = e^T V^{-1} e, \quad (3)$$

$$C = u^T V^{-1} u, \quad (4)$$

$$D = BC - A^2, \quad (5)$$

де, u^t — трансформований ефективний вектор, V^{-1} — коваріаційна матриця, e — вектор-стовпець дохідностей, e^t — транспонована матриця дохідностей, u — одиничний вектор-стовпець.

Після чого, наступним кроком необхідно обчислити вектори-стовпці m і l :

$$m = V^{-1}u, \quad (6)$$

$$l = V^{-1}e. \quad (7)$$

Нижче наведені формули для обчислення ваг активів, що представляють дві точки на кривій ефективної матриці — портфель g (з очікуваної дохідністю 0%) і портфель $g + h$ (з очікуваною прибутковістю 100%):

$$g = \frac{Bm - Al}{D}, \quad (8)$$

$$h = \frac{Cl - Am}{D}. \quad (9)$$

Портфелі g і h представляють собою матриці з вагами активів, які представляють мінімальні і максимальні дохідності портфелю цінних паперів відповідно.

Інші точки ефективної множини можна отримати за допомогою формул $g + hT$, задаючи різні рівні очікуваної прибутковості T . Таким чином можна отримати всю ефективну множину.

Отже, наведений алгоритм дає змогу побудувати унікальний ефективний портфель, що відповідатиме заданому рівню ризику.

Список літератури:

1. Гибсон Р. К. Формирование инвестиционного портфеля: Управление финансовыми рисками – М. Альпина Бизнес Букс, 2005. – 276 с.
2. Huang C. and Litzenberger R. Foundations for Financial Economics. — New York : North Holland, 1988. — 225 с.
3. Taggart R. A. Quantitative Analysis for Investment Management. — New Jersey : Prentice Hall, 1996 — 306 с..

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕНОВАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ

Гайко Ю.І.

к. т. н, доцент, доцент кафедри Міського будівництва,

Шишкін Е.А.

к. т. н, доцент кафедри Міського будівництва,

Гулакова А.П.

студентка факультету Архітектури, дизайну та образотворчого мистецтва

Харківський національний університет міського господарства

імені О.М. Бекетова, м. Харків, Україна

В умовах постіндустріального розвитку на міському рівні стоїть завдання планомірних і цілеспрямованих змін природного середовища, надання йому властивостей, які найбільше відповідають мінливим міським умовам. Райони з переважанням промислової забудови визначають напрямки подальшого розвитку міста в цілому і тому потребують розробки науково обґрунтованої концепції їх реновації та містобудівного й архітектурно-художнього розвитку.

Для більшості великих історичних міст характерне неорганізоване розміщення промислових підприємств, що сформувалося протягом століть. Безпланова забудова призвела до низки протиріч у планувальній структурі міста, найголовнішими з яких є: погіршення санітарно-гігієнічних умов у житлових районах; надмірна концентрація промислових підприємств у центральному планувальному районі міста; низька архітектурна якість промислової забудови; злиття промислових, транспортних і житлових територій. Через це головними екологічними вимогами до реновації промислових територій мають бути: 1) зменшення негативного впливу на довкілля; 2) збільшення відсотку і ефективності використання ландшафтних територій; 3) застосування енергозберігаючих технологій; 4) підвищення художньо-архітектурної виразності забудови; 5) соціально-економічна зумовленість архітектурно-містобудівельних рішень.

Аналіз наукових досліджень провідних науковців і практичного вітчизняного й зарубіжного досвіду дає можливість зробити висновок, що недіючі чи малоефективні з економічної точки зору промислові підприємства мають підлягати реновації. Головною метою реновації територій малоефективних промислових підприємств є їх соціально-економічна, функціональна й художньо-естетична адаптація до потреб і вимог сучасного суспільства, підвищення композиційної і функціональної ролі в структурі архітектурного середовища міста.

Критеріями вибору промислових територій для реновації є: 1) розташування в структурі міста – впливає на умови доступності й художньо-архітектурний образ міста; 2) площа санітарно-захисних зон – рекреаційний потенціал території промислового підприємства; 3) економічна ефективність підприємства – доцільність винесення за межі центрального планувального району чи міста; 4) клас шкідливості промислового підприємства – вплив на екологічну ситуацію у місті.

Тому насамперед реновації підлягають підприємства, розташовані серед житлової забудови, в історичному центрі міста, зі шкідливим впливом на довкілля і забезпечені під'їзними залізничними чи автомобільними шляхами, що перетинають житлові райони, а також підприємства, що заважають екологічному удосконаленню чи реконструкції інших районів міста і покращенню планувальної організації всієї міської структури. До головних напрямів реновації, які вже підтвердили свою життєздатність і ефективність шляхом їх практичного застосування, належать: офіси та житло в стилі «лофт», музеї промисловості, арт-центри, готелі, багатофункціональні і ландшафтні комплекси.

В процесі реновації промислових підприємств здійснюються інноваційні заходи по екологічній реабілітації територій, а саме – санації та рекультивації промислових територій, шляхом повернення ландшафту в початковий або близький до нього стан. Це здійснюється за рахунок відтворення вихідних природних компонентів середовища (грунту, рельєфу, рослинності, води).

Санація території – комплекс заходів, спрямованих на ліквідацію наслідків забруднень компонентів природного середовища в результаті господарської діяльності людини. План санації є основою практичної реалізації робіт з реабілітації та підлягає затвердженню відповідальними відомствами. Метою розробки плану є вибір оптимального з екологічної та економічної точки зору концепції сценарію санації. При виборі оптимальної концепції або сценарію санації враховують можливість комбінування різних методів або технологій санації.

Вибір відповідних технологій, процесів санації проводиться з урахуванням специфіки забруднювача, шляхів міграції, фактичних умов майданчика тощо. Існуючі методи зменшення і ліквідації ризиків від хімічного забруднення поділяються на три групи, з яких саме до санації належать групи методів деконтамінації та локалізації (закріплення).

Рекультивация земель – комплекс робіт, спрямованих на відновлення продуктивності та народногосподарської цінності порушених земель, а також на поліпшення умов навколишнього середовища відповідно до інтересів суспільства. Рекультивация порушених земель повинна здійснюватись у два послідовних етапи: технічний і біологічний. Містобудівне використання територій передбачає розміщення житлового та громадського будівництва, облаштування водоймищ, садів і парків.

Таким чином, можна зробити висновок, що в процесі реновації промислових територій міста вирішуються такі архітектурно-планувальні й екологічні задачі: 1) удосконалення планувальної організації промислових територій; 2) покращення експлуатаційних і господарських характеристик територій; 3) покращення санітарно-гігієнічних умов; 4) підвищення естетичного рівня забудови і прилеглих територій.

Отже, підвищення екологічних умов функціонування сучасного міста шляхом реновації промислових територій ґрунтується на нових підходах по функціональному використанню промислових територій, містобудівних і архітектурних вимог до існуючих промислових об'єктів.

**ВИЗНАЧЕННЯ ТЕПЛОСТІЙКОСТІ ТА ТЕРМОСТІЙКОСТІ
ГЕОГРАТОК ПРИ АРМУВАННІ АСФАЛЬТОБЕТОННИХ ПОКРИТТІВ**

Гамеляк І.П.

Національний транспортний університет

докт. техн. наук, проф.

завідуючий кафедрою “Аеропорти”

ORCID: 0000-0001-9246-7561

тел. 380503524124

e – mail: gip65n@gmail.com

Бернацький І.І.

Національний транспортний університет

аспірант кафедри аеропортів

ORCID: 0000-0001-5729-4941

тел. 380975339117

e – mail: bernivan23@ukr.net

Дмитренко Л.А.

Київський національний університет технологій та дизайну

зав. лабораторією АДВЛ «Текстиль-ТЕСТ» при КНУТД

ORCID: 0000-0002-0735-1802

тел.. 380963097710

e - mail: dmytrenkoaha@ukr.net

Шатило Т.В.

Київський національний університет технологій та дизайну

ст. наук. співр. АДВЛ «Текстиль-ТЕСТ» при КНУТД

тел.. 380442888265

e - mail: advl-textil-test@yandex.ua

У процесі будівництва доріг при укладанні асфальтобетонної суміші та ущільненні асфальтобетону геотекстильні матеріали піддаються дії підвищених температур [4].

Тому при виборі полімерних геотекстильних матеріалів для будівництва доріг приділяють увагу їх тепло- і термостійкості [2-3]. Теплостійкість - збереження комплексу механічних властивостей при підвищених температурах; термостійкість - характеризує зміну міцності і видовження матеріалу, які визначаються після нагріву і наступного його охолодження.

На стійкість полімерів до підвищених температур в основному впливають хімічна будова полімеру і обумовлена нею інтенсивність міжмолекулярної взаємодії, середовище (наявність кисню, вологи) в якому полімер прогрівається та час нагріву.

Під дією підвищених температур в полімерних геотекстильних матеріалах можуть відбуватися зворотні і незворотні зміни фізико - механічних властивостей, хімічної структури, зовнішнього вигляду, розм'якшення або розплавлення.

Метою даної роботи є дослідити зміну фізико – механічних властивостей армуючих геосинтетичних матеріалів (АСМ) при дії температурних впливів та встановити показники термостійкості геотекстильної ґратки, виготовленої з поліефірних ниток.

Структурні характеристики і фізико-механічні властивості об'єкту дослідження наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристики АСМ (поліефір)

Найменування показника	Один. виміру	Значення	
Сировинний склад		поліефір	
Кількість ребер на 1 м за довжиною за шириною	шт.		22
	шт..		22
Розтягуюче напруження, EN ISO 10319 та СОУ 45.2-00018112-025: 2007	кН/м	Середнє, MD	60
		Похибка	-5
	кН/м	Середнє, CMD	60
		Похибка	-5

Відносна деформація при максимальному видовженні, EN ISO 10319 та СОУ 45.2-00018112-025: 2007	%	MD	10
		Похибка	+/-1,5
		CMD	10
		Похибка	+/-1,5

Дослідження геотекстильних ґраток, виготовленої з поліефірних ниток, що найбільш широко використовуються для армування асфальтобетонних покриттів, проведені в сертифікованій лабораторії АДВЛ «Текстиль-ТЕСТ» за показником термостійкість.

Для моделювання в лабораторних умовах температурних впливів під час використання геограток був визначений розподіл температурних полів при укладці та остиганні асфальтобетонних шарів. Цей розподіл визначений за допомогою тепловізора.

За результатами тепловізійного обстеження покриття отримана залежність температури поверхні покриття від часу остигання литої асфальтобетонної суміші різної товщини (від 2 до 7 см) при температурі навколишнього середовища 0 ... 5 °С.

Такі дані стали основою для обґрунтування температурних режимів витримування зразків геосинтетики в лабораторних умовах для випробування на термостійкість.

Стійкість геогратки до температури близької температурі укладання асфальтобетонної суміші досліджувалась за наступною методикою: з полотна вирізали дві групи зразків - одну для визначення міцності й видовження зразків за стандартним методом, другу групу зразків піддавали нагріванню в камері при температурі 160 °С протягом 2 год. Після нагріву зразки вилучали з камери, витримували 24 години в нормальних умовах, після чого визначали міцність і видовження при розриві.

Термостійкість АСМ визначалась по незворотнім змінам міцності і видовження після нагрівання.

Ще більше проблем виникає при використанні екструдованих (витягнутих) геограток з поліпропілену для армування асфальтобетонних

шарів. Даний різновид АСМ більше, порівняно з поліефірними ґратками, піддається незворотнім змінам при дії високих температур. Технологічні питання використання ґраток із різної сировини вирішує пряме зіставлення результатів випробувань матеріалів на теплостійкість у діапазоні робочих температур [5].

Встановлено, що волокна із поліпропілену (PP) втрачають міцність більш як у два рази (із 130 Н до 55 Н) в діапазоні температур від +20 до 120 °С. Але ще більш суттєвим є зростання відносного видовження матеріалу після нагрівання. Від 20 до 120 °С видовження поліпропілену змінюється за законом експоненти і зростає від 12% до 80% або майже в 7 раз. Це є причиною технологічних труднощів при укладці геосинтетиків із поліпропілену (матеріал у виді хвилі піднімається із шару не ущільненої асфальтобетонної суміші при укладці). Якщо навіть вдасться укласти геогратки із поліпропілену, то в подальшому при експлуатації відбувається швидке його руйнування (наприклад, ділянки відремонтованого покриття на АД Київ – Чоп на виїзді з м. Києва та на АД Київ – Глухів – Бачівськ), що потребує подальших досліджень.

За результатами досліджень для поліефірних ґраток при температурі 160 °С встановлено, що розривне навантаження зменшується незначно (всього на 7%). Однак, при цьому видовження при розриві збільшується в 2,44 рази. Для розрахунків армування необхідно враховувати, що коефіцієнт зменшення міцності при деформації 2% та 5% становить відповідно 1,58 та 2,11.

Розрахункове значення модуля пружності поліефірних ґраток слід приймати для матеріалу до термообробки 560,3 кН/м та 533,7 кН/м при деформації відповідно 2% та 5%. Після термообробки розрахункові значення модуля пружності поліефірних ґраток більш як вдвічі зменшуються і становлять 331,5 кН/м та 268,1 кН/м при деформації відповідно 2% та 5%.

Матеріали для армування асфальтобетонних покриттів повинні бути тепло- і термостійкими, зберігаючи свої властивості після дії температурних

впливів у діапазоні 130 – 175 °С при влаштуванні шарів основи та покриття і 180 ... 240 °С при ремонті покриттів литим асфальтобетоном.

На етапі проектування і розрахунків надійності та довговічності конструкцій дорожніх одягів автомобільних доріг необхідно враховувати зміни фізико – механічних властивостей АСМ, які відбуваються під час влаштування асфальтобетонних покриттів.

Необхідно продовжити дослідження з використанням інших типів волокон та розробити доповнення до нормативних документів стосовно випробування геосинтетичних матеріалів на термо- і теплостійкість. Також необхідно в розрахунках по існуючих нормах [1] враховувати коефіцієнти зменшення міцності та збільшення відносного видовження геосинтетиків після температурних впливів при армуванні асфальтобетону.

Список літератури:

1. ВБН В.2.3-218-544: 2008. Матеріали геосинтетичні в дорожньому будівництві. – К.: Укравтодор, 2008. – 120 с.
2. Гамеляк І.П., Журавський Д.Л., Примук Є.О. Вплив технологічних параметрів на властивості армованого асфальтобетону // Проблеми транспорту. - Вип. 7, 2010.- С. 178 - 183.
3. Гамеляк І.П., Кострицький В.В., Малантьєв В.Ю. Порівняння властивостей геограт для армування асфальтобетонного покриття. // Автомобільні дороги і дорожнє будівництво. - Вип. 75, 2008.- С. 157 - 167.
4. Мерзликин А.Е., Гладков В.Ю., Гамеляк И.П. Армирование асфальтобетонных покрытий при строительстве и реконструкции дорожных одежд. Автомоб. дороги: Обзорн. информ. ЦБНТИ Минавтодора РСФСР.- М.: 1990.- Вып. 5.- 45 с.
5. Rügger R., Hufenus R. Bauen mit Geokunststoffen – SVG 2003. ISO 3-9522774-01, VSS-Forschungsprojekt. 2000. – 450 p.

ГЕНДЕРНІ КОМПОНЕНТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Гапєєва І.М.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови

Сіромашенко О.К.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, магістрант

Важливу роль у трансляції соціокультурної інформації у процесі гендерної соціалізації індивіда відіграє літературна спадщина народу. Фразеологічні засоби мови є квінтесенцією народного менталітету, вони містять в собі всю національну експресію та емоційну наснагу. Презентуючи референтів чоловічої й жіночої статі, цей доробок актуалізує весь асоціативний потенціал, що відбиває історично сформований соціокультурний зміст когнітивних категорій маскулінності та фемінності, тобто уявлення про сукупність типових чи бажаних анатоמו-біологічних, емоційних, психічних, соціокультурних і поведінково-психологічних характеристик, асоційованих з належністю індивіда до чоловічої чи жіночої статі у певній лінгвокультурі. Відносна стабільність гендерних стереотипів, їхня здатність дуже повільно змінюватись під впливом соціокультурних факторів підсилює перспективність вивчення регулятивного потенціалу української фразеології, яка активно функціонує у дискурсі сучасної української культури.

Наука визначає гендер як такий ідеологічний конструкт, який акумулює уявлення про те, що означає бути чоловіком або жінкою в певній культурі. Соціальна природа гендера відрізняє його від статі, яка є біологічною категоризацією, що базується головним чином на здатності до відтворення.

У сучасному розумінні гендер – це не наслідок індивідуальної біології або схильності бути тим чи тим типом людини. Це взагалі не індивідуальна якість, а встановлений суспільством порядок, частиною якого є кожна людина. Гендер

відбиває одночасно процес і результат адаптації індивіда в соціально-культурній моделі маскулінності та фемінності, яка є прийнятною в певному суспільстві на певному історичному етапі. Таким чином, з концептуальної точки зору гендер акцентує соціально-культурну, а не природну доміную статі [2, с. 27].

Науковці визначають гендер нелінгвістичною категорією, яка має мовні способи актуалізації. Виділяють різноманітні рівні експлікації мовного конструювання гендеру: існують експліцитні та імпліцитні способи створення образів чоловіка та жінки [1, с. 109]. Сучасними мовознавцями розроблено ряд наукових методик для вивчення та опису лінгвістичних механізмів мовного конструювання гендеру та виявлено такі способи: 1) експліцитно за рахунок використання іменників, у значенні яких є сема “стать”; 2) за рахунок надання переваги дієсловам з агентивними іменниками чоловічого або жіночого роду; 3) за рахунок використання прикметників з іменниками чоловічого або жіночого роду; 4) комплексно, шляхом відтворення гендерних стереотипів у тексті.

Накопичення когнітивного досвіду – результат пізнавальної діяльності, яка визначається когнітивними, емоційними та фізичними здібностями особистості. Поясненням, що когнітивна компетентність була привілеєм чоловіків, слугує факт більшого їх доступу до освіти та інших сфер суспільного життя. Адже жіноча освіта почала своє існування лише упродовж ХІХ – початку ХХ ст., коли було переглянуто упереджене ставлення до жінки як істоти інтелектуально слабшої порівняно з чоловіком. Зміст і форми цієї освіти відповідали запитам тогочасного суспільства, згідно з панівними уявленнями про роль жінки в родині та соціумі.

Мовознавчі дослідження доводять, що гендерна лінгвістика розвивалася у напрямку від виділення гендеру як компонента ідентичності, який сам по собі визначає мовну поведінку та інші аспекти особистості, до визнання того, що гендер завжди діє в комбінації з іншими змінними (вік, статус, етнос, освіта та

ін.), тобто до інтегративного розуміння і вивчення гендеру з урахуванням цих компонентів і конкретних практик його реалізації.

Повсякденна реальність доводить, що гендер є однією з визначних соціальних категорій у житті кожної людини. У побутових взаєминах відпрацьовані особливі набори норм поведінки й ситуативних реакцій за критерієм статевої приналежності, при цьому сподівання соціуму у відношенні до однієї статі суттєво відрізняються від вимог до представників іншої статі. Різниця затверджена лінгвістично: мовні одиниці й спеціальні термінологічні мовленнєві засоби по різному змальовують чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток. Із цього формується набір зображальних категорій, який реалізується в конкретних формах виявлення соціальної свідомості.

Вивчення нами гендерних компонентів на матеріалі фразеологічних одиниць, дає підставу стверджувати, що семантичну їх основу складають стереотипно-асоціативні одиниці, котрі у свідомості представлені як суспільна діяльність та характеристика образів обох статей. Основу становлять власне чоловічі або власне жіночі фразеологізми, однак виявлено стійкі сполуки, які мають спільні ознаки. Протиставляючи жінку з чоловіком або ж навпаки, відбувається не просто фемінізація чи маскулінізація особистостей, а й послідовна проекція на загальну іронічність сприйняття.

Класифікувати гендерно марковані фразеологізми пропонуємо за такими критеріями: 1) наявність лексико-граматичних засобів творення гендерної фразеології з компонентами чоловічих та жіночих номінацій: *де Макар телят не пас; бабка надвоє сказала; Авгієві стайні; посмішка Авгура; стріла Амура; Нитка Аріадни; Амазонки; Альма-матер; Афродіта, народжена з піни морської*; 2) основні цикли чоловічого життя у семантиці фраземи: *морський вовк; і вусом не вести; повертати голоблі; наламати (нарубати) дров; складати зброю* та ін.; 3) основні цикли жіночого життя у семантиці фраземи: *солом'яна вдова; на виданні; конотопська відьма; піднести гарбуза; покрити голову; дати відкоша; як засватана дівка; знайти в капусті; стара карга* та ін.; 4) розподіл за родом діяльності: *товкти воду в ступі; крутитися*

як білка в колесі; Чумацький віз та ін.; 5) антропонімічний компонент у структурі фразеологізму та його рефлексія на гендерну семантику: *Битися як птах у клітці; як баран в аптеці; липнути як реп'ях; наш брат; як сир у маслі; як бобер у салі; ведмідь на вухо наступив; хоч вовк траву їж* та ін. Увесь запропонований ілюстративний матеріал зібраний із Фразеологічного словника української мови В. Д. Ужченка [4]. Тут слід зауважити, що провести чітку межу серед названих критеріїв майже неможливо. Частина фразеологізмів може правомірно переходити з одного критерію до іншого. Також маємо синонімічні фразеологізми, гендерна маркованість яких є протилежною: *тримати під каблуком* і *тримати у вузді*.

Із загальної кількості аналізованих фразеологічних одиниць значна їх частина ніяк не відображає гендерних аспектів і стосується всіх людей незалежно від статі, тому ми не можемо говорити про домінуючу позицію гендерного фактору в загальному масиві української фразеології. Однак під час аналізу гендерно обумовлених одиниць дослідження чітко виокремлюються два явища: андроцентричність, тобто відображення чоловічої перспективи та відображення жіночого світосприйняття.

Список літератури:

1. Гриценко Е. С. Язык как средство конструирования гендера: дисс. ... д. филол. наук: 10.02.19 / Новый Новгород, 2005. 405 с.
2. Кирилина А. В. Гендерные аспекты массовой коммуникации. *Гендер как интрига познания*. Сборник научных трудов. Москва, 2000. С. 47–80.
3. Мацюк З. С. Основні засоби творення гендерно маркованих фразеологічних одиниць Західного Полісся. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2011. №1. С.82-86.
4. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. 224 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гарагуля Наталія Олександрівна

Комунальний заклад школа

”Водянська середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів”

Верхньодніпровського району

Реформування сучасної вітчизняної освіти, орієнтованої на входження до світового освітнього простору, стало ознакою сьогодення. Зокрема, зміст освіти збагачується пошуками нових шляхів формування в учнів творчих умінь здобувати знання, оперувати різною інформацією, працювати на уроках бригадним способом. Традиційні способи – усне мовлення, письмо, теле- і радіозв'язок – поступаються місцем комп'ютерним засобам навчання, телекомунікаціям глобального масштабу; відбувається подальша інтеграція освітніх факторів: школи, сім'ї, мікро- і макросоціуму; посилюється тенденція розвитку педагогічних технологій: усвідомлення їх ролі в освітньому процесі, значне розширення функцій, активне застосування в шкільній практиці.

Групова навчальна діяльність - форма організації навчання В об'єднаних загальною навчальною метою малих групах учнів за опосередкованого керівництва вчителем і його співпраці з учнями.

За групової організації навчальної праці вчитель має змогу керувати навчальною роботою кожного учня опосередковано, через завдання, які він пропонує групі, та які регулюють діяльність учнів. Стосунки між ним та учнями набувають характеру співпраці, оскільки на запитання, які виникають в учнів, він відповідає, безпосередньо втручаючись в роботу груп. Крім того, під час групової діяльності учні спілкуються між собою, допомагають один одному, співпрацюють.

Групова навчальна діяльність сприяє активізації і результативності навчання учнів, вихованню гуманних стосунків між ними, самостійності,

уміння доводити і відстоювати свою точку зору, прислухатися до думки товаришів, культури ведення діалогу, відповідальності за результати своєї праці. Навчання в групі формує й організаторські якості, адже учні вчаться розподіляти обов'язки, спілкуватися між собою, вирішувати конфлікти, які виникають у спільній діяльності.

Зараз на уроках технології працюють разом і хлопці і дівчата. У варіативному блоці я, як вчитель вибираю той вид роботи який буде актуальний обом (хлопці і дівчата). Дуже гарно учні виконують техніку мачворк (сірникова технологія), техніка торцювання, квілінг.

На уроках з кулінарної справи хлопці працюють бригадним методом разом із дівчатами. В деяких випадках хлопці у фавориті, вони виконують завдання із творчим підходом та з великим натхненням.

Хочу сказати, що практичне немає ніякої розбіжності між хлопцями та дівчатами, необхідно вдало подати матеріал та пояснити там де виникли певні труднощі (наприклад: виготовлення технологічних карток).

У своїй педагогічній діяльності я дотримуюсь наступних принципів:

1. Виховне навчання: я навчаю самостійності, вмінню планувати свою діяльність, приймати рішення, бути комунікабельним і толерантним;
2. Орієнтація на успіх: кожен учень має право бути розумним;
3. Орієнтація на розвиток: помітити і не пропустити найменший успіх, закріпити його та йти далі вище;
4. Співробітництво: я поруч з вами і ми разом вирішуємо проблему, радіємо успіхам;
5. Урахування результатів діяльності через систему завдань і накопичувальну систему оцінок.

Групова робота – це спосіб спільного розв'язання проблем.

Складові групової роботи: 1. Позитивне взаємовідношення (учні працюють разом у групі; вся група має спільну мету; всі мусять разом досягти мети, покладаючись один на одного);

2. Індивідуальна відповідальність (кожен допомагає іншим досягти мети);

3. Взаємне спілкування (кожен з повагою прислухається до інших);

4. Комунікативні вміння (у кожного учня важливо виробити вміння слухати інших, допомагати, з'ясовувати, перевіряти, розуміти, розпитувати; ці вміння допомагають розв'язувати конфлікти і проблеми, формують та посилюють комунікативність, довірливість);

5. Поступове формування практичних навичок (спільне оцінювання і наміри формують навички роботи в групі).

За групової форми навчальної діяльності учні на уроках трудового навчання протягом одного і того самого часу виконують значно більший обсяг роботи, ніж за інших форм, виявляють високу результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь, передусім уміння співпрацювати. Більш продуктивними є формування мотивів навчання, розвиток гуманних стосунків між дітьми, а також таких елементів навчальної діяльності, як планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що групова робота — це одна з тих форм організації уроків трудового навчання, що оптимізує взаємодію між учнями та вчителями.

Позитивним результатом групової роботи є не тільки дидактичний, але й результат формування умінь самооцінки, самоконтролю та позитивної мотивації до творчого навчання. І це є чи не найважливішим, адже на думку Василя Сухомлинського, «...без творчого життя особистість не може буди вихованою, без творчості немислимі духовні, інтелектуальні, емоційні, естетичні взаємини»

Список літератури:

1. Арефев И. П. Занимательные уроки технологии для девочек 7 клас / И. П. Арефев // Пособ. для учит. – М. – 2005. – С. 64.
2. Киричук О.І. Виховання в учнів інтересу до навчання. / О.І. Киричук // Педагогіка вищої та середньої школи – К., 1986 – 89ст.
3. Коберник О. М. Активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів \ О. М. Коберник // Рідна школа, – № 12. – С. 55–60.

4. Ткачук С. Мета, завдання і принципи технології освіти в загальноосвітній школі / С. Ткачук// Трудова підготовка в закладах освіти. - 2011. - №3. – с. 9 -12.

ПРОБЛЕМА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ САЙТІВ У WWW.

Гаранько С.В.

студентка Національного університету «Львівська політехніка», кафедра

СКІД,

співавтор доцент кафедри СКІД

Федушко С.С.

На сучасному етапі експлуатації інтернет-ресурсів, не можливо не замітити той факт, що англомовних і російськомовних сайтів набагато більше ніж українськомовних.

Найчастіше інформацію у Google запитують студенти та кожен день стикаються із великою кількістю російськомовних контентів. Дуже часто для пошуку потрібної інформації ми повинні перекладати російський текст на українську мову. В більшості випадків це пов'язано із пережитками Радянського союзу, всю інформацію українською мовою тоді знищували та перекладали на російську мову, а тепер ми повторно змушені перекладати так як це належить.

Та все таки проблемі з перекладами можна знайти вихід, просто вказати браузеру щоб показував результати тільки українською, але тоді ми стикнемося з іншою проблемою – невелика кількість українських сайтів, і з тим невелика база інформаційних ресурсів для пошуку потрібної інформації. Важливою проблемою пошуку інформації через пошукові системи є те, що при ранжуванні не враховується тематика документа, що призводить до великої кількості «шуму» у результатах пошуку.

Дискутувати з цією проблемою, що російськомовних сайтів є набагато більше ніж українських немає сенсу, але й розвиток українських інтернет-кордонів не стоїть на одному місці. Зрозуміло що Україна займає менший масштаб на світовій карті ніж Європа та Росія, відповідно українських користувачів інтернету набагато менше. Проблема кількості українських сайтів – це питання часу. Вже сьогодні реєстратори говорять про те, що доменів в українських зонах стає все більше і більше [1].

Також слід відмітити таке явище, як еміграцію фахівців сфери ІТ-технологій за кордон. У виданні IT Outsourcing News майже 100 000 українських програмістів працюють в тисяча різноманітних компаніях, так як попит на ІТ-персонал на світовому ринку постійно зростає. Лише у 2015 році експорт галузі розробки програмного забезпечення становив 2,5 млрд. доларів. Це всього лише частина потенціалу країни з урахуванням її великої і кваліфікованої робочої сили. Ринок США є основним напрямком для українських ІТ-фірм, обсяг експорту яких становить 80%. ІТ-фахівці емігрують не тільки через велику зарплату, а й через перспективу кар'єрного росту, та модернізовані умови праці [2].

Рис. 1. Річна заробітна плата ІТ-фахівців за кордоном

Таблиця 1. Країни з найвищими показниками еміграції

Країна	Емігранти, %
США	50%
Канада	10%
Корея	5%
Німеччина	35%

Згідно з рейтингом українськомовні сайти в Інтернеті займають 0,1% всіх сайтів. Можна сказати, що української мови в інтернеті є більше (наприклад, коментарі, блоги, окремі пости), але саме сайтів українською мовою тільки 0,1%. Зважаючи на таку обставину, що українською мовою спілкуються 41 млн. людей, і не всі сайти з українським доменом з українським контентом.

Чому, наприклад, сайтів із такими мовами, як литовська (0,1%), норвезька (0,1%), хорватська (0,1%), болгарська (0,2%), фінська (0,2%), словацька (0,2%), румунська (0,4%), грецька (0,4%), шведська (0,5%), чеська (0,7%) - більше, ніж українських? Ці держави менші за територією, але сайтів більше ніж українських. Це питання дуже елементарне, просто уряди цих країн більше фінансують ІТ-впровадження ніж в Україні.

Україна давно вже стала колонією для Російських сайтів, так само як Білорусь, Молдова, Казахстан та інші країни колишнього СРСР. Використання російських сайтів – це ніщо, як популяризація Росії.

Росія створила соціальну мережу – «Вконтакте», США – Facebook. Тож чому б українським програмістам не створити популярний, стильний, із ручним контентом та функціями – сайт. Це було б чудове вкладення на перспективу, для розвитку українських сайтів у WWB. Згідно з рейтингом доменне ім'я «/ua», використовується 0,5% всіх сайтів в інтернеті. Тож лише кожен п'ятий український сайт є україномовним, що і відповідає сучасному політичному стану України. Причина низького рейтингу українських сайтів полягає в користувачах та їхніх браузерах. Тобто це наші потреби відповідно до налаштування пошуку у браузері [3].

В останні часи стрімко популярності почала набирати українська сторінка ukr.net – в неї є потенціал мати таку ж відвідуваність, як Facebook(в Україні).

Ukr.net (Укр.нет) - один з найпопулярніших новинних інтернет-сервісів в Україні. Також входить до ТОП-25 усіх сайтів україномовного сегменту мережі. Станом на червень 2018 року: 12 місце за відвідуваністю, 28% українських користувачів. Щодня до стрічки новин сайту автоматично додаються близько тридцяти тисяч записів від 1500 джерел. Новини збираються щохвилини і розміщуються у відповідних тематичних рубриках. При цьому в стрічці новин на головній сторінці за допомогою алгоритму утримуються найпопулярніші з них. Окрім іншого, сайт має стрічку регіональних новин. Редакція порталу не створює новин, а контролює автоматичну рубрикацію об'єднання передруків, фільтрує матеріали [4].

Новини представлені незалежно від політичної позиції та ідеології інтернет-сайтів, які їх публікують. Ресурс також надає поштову скриньку з інтерфейсом, який складає три мови (українська, російська та англійська мови).

Українські інтернет-портали існують та справно функціонують і ними лише потрібно активніше користуватися, і тоді світ дізнається про нас – про нашу мову, про наш сектор ІТ, про наші можливості тощо. Тож поки політики використовують мовне питання, як інструмент просування напередодні виборів, а вітчизняний бізнес впроваджує російську мову для комерційної вигідної діяльності, звичайна українська молодь має велику перспективу запровадити велику базу українських сайтів [5]. Україна має потенціал у сфері ІТ-технологій, враховуючи кількість фахівців з комп'ютерного програмування, для популяризації українських сайтів у світовій інтернет-спільноті.

Список літератури:

1. <https://www.ar25.org> [1];
2. <https://uamodna.com> [2];
3. <http://elartu.tntu.edu.ua> [3];
4. <https://uk.wikipedia.org> [4];
5. <https://blog.liga.net> [5].

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Гаркуша Аліна Григорівна

старший викладач кафедри
кримінального процесу,
кандидат юридичних наук

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Дніпро,
Україна

У ст. 59 Конституції України вказано, що кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [1]. Значна кількість міжнародних правових актів стосовно питань надання правової допомоги ратифікована Верховною Радою України, зокрема основні положення про роль адвокатів, прийняті VII Конгресом ООН із запобігання злочинам у серпні 1990 р., де наголошується на тому, що «особлива увага має приділятися бідним та іншим незаможним людям, оскільки вони самі неспроможні відстоювати свої права і мають потребу у допомозі адвоката».

Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Конституційне право на кваліфіковану правову допомогу входить у правовий інститут основних прав і свобод людини і громадянина, що лежать в основі правового статусу особистості, а також може розглядатися як один із важливих принципів безпосередньо кримінального судочинства. Це право, з одного боку, є одним із найважливіших прав людини і громадянина, а з іншого боку, являє собою гарантію дотримання комплексу інших прав. Останнє пов'язано з тим, що діяльність державних органів, залучених до сфери кримінального судочинства, пов'язана з правовою нерівністю учасників адміністративних відносин. Відсутність права на кваліфіковану правову допомогу запускає механізм дії конституційного і законного права на рівне ставлення з боку закону. Принцип

рівності перед законом позбавлений юридичної сили, якщо у людини немає можливості захистити свої права.

Забезпечення реалізації права на правову допомогу є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й дотриманням взятих Україною міжнародно-правових зобов'язань

Так, у межах стандартів ООН право на правову допомогу трактується досить розширено. В Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам (1990 р.), під правом особи на правову (юридичну) допомогу розуміється право:

- на звернення за допомогою до адвоката за власним вибором для підтвердження своїх прав і для захисту на всіх стадіях кримінальної процедури (п. 1);
- на юридичну допомогу бідних і незаможних людей (п. 3);
- на консультацію про права й обов'язки з роз'ясненням принципів роботи правової системи, оскільки вони стосуються прав та обов'язків клієнта (пп. а) п. 13);
- на отримання допомоги клієнтом будь-яким законним способом і на вчинення адвокатом правових дій для захисту інтересів клієнта (пп. б) п. 13);
- на отримання допомоги в судах, трибуналах та адміністративних органах (пп. в) п. 13) [10].

Проте, впровадження даного права до 8 липня 2011 року було неможливе через відсутність реального права на отримання правової допомоги особам, котрі через різні причини не мають змоги звернутися за нею до адвоката.

8 липня 2011 року було прийнято Закон України № 3671-VI «Про безоплатну правову допомогу». Новоприйнятий Закон розкриває зміст права на правову допомогу, порядок його реалізації, визначає поняття безоплатної правової допомоги, підстави та порядок її надання. Загалом, необхідність прийняття зазначеного закону для реалізації конституційної норми зумовлена також рекомендаціями Парламентської Асамблеї Ради Європи, викладеними у підпункті 13.13 Резолюції ПАРЕ No1466 (2005) та підпункті 7.2.5 Резолюції

ПАРЄ No1755 (2010). Запровадження інституту безоплатної правової допомоги у відповідності до стандартів Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини ПАРЄ розцінює як важливий інструмент покращення доступу до правосуддя.

Правова консультація передбачає забезпечення особам, які перебувають в економічно несприятливому становищі, можливість одержання необхідної правової консультації з усіх питань, що можуть стосуватися їх прав та інтересів (п. 12 Резолюції № (78) 8).

Тим самим в Україні з'явився нормативно-правовий акт, який регламентує законодавчий порядок отримання та надання безоплатної правової допомоги, визначає коло суб'єктів, що можуть надавати таку допомогу.

У Законі «Про безоплатну правову допомогу» згадана допомога визначається як надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення.

Загалом право на правову допомогу в контексті нашого дослідження можна визначити як загальне право, що покликане забезпечити правовий захист прав людини в кримінальному судовому та інших процесах та здійснюється у формі: надання юридичних консультацій і роз'яснень, у тому числі безоплатних, складання заяв, скарг та інших документів, що мають юридичну силу, здійснення представництва в суді та інших державних органах.

Порядок розгляду звернень про надання безоплатної первинної правової допомоги визначається ст. 10 Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Звернення про надання правових послуг, надсилаються або подаються особами, які досягли повноліття, безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції. Звернення про надання одного з видів правових послуг, що стосуються дітей, надсилаються або подаються їх законними представниками [2].

Якщо під час розгляду звернення про надання безоплатної первинної правової допомоги встановлено, що особа потребує надання безоплатної вторинної правової допомоги, орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, який розглядає звернення, зобов'язаний роз'яснити особі або її законному представникові порядок подання звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги [2].

Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є: 1) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; 2) адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу [7]. Отже у Законі зазначаються чітко визначені юридичні та фізичні особи уповноважені законодавцем на надання безоплатної правової допомоги.

На сьогодні в системі органів юстиції вже реалізовано можливість отримання безоплатної первинної правової допомоги, зокрема, на базі 733 громадських приймальень, що були створені при головних управліннях юстиції [15]. Їхня робота регламентована наказом Міністерства юстиції України від 21 вересня 2011 р. № 3047/5 «Про затвердження Порядку роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги» [16].

Протягом 2017 року центрами БВПД видано 67408 доручень адвокатам (для порівняння у 2013 році – 70654 доручень) у тому числі: 1957 – для надання БВПД особам, до яких застосовано кримінальне затримання; 5751 – особам, до яких застосовано арешт; 18021 – для надання БВПД особам, затриманим за підозрою у вчиненні злочину; 39002 – для здійснення захисту за призначенням; 2677 – для участі у проведенні окремих процесуальних дій [9, с. 8].

Правова допомога як ідея, як предмет правового регулювання, а також як вид професійної діяльності набуває реального значення і справжню соціальну цінність в умовах розбудови правової держави та триваючих Євроінтеграційних процесів. Право громадян на отримання кваліфікованої правової допомоги, в тому числі право користуватися послугами адвоката, як процесуальна гарантія перебувають у тісному зв'язку з правом на захист і правосуддя в цілому [8].

За результатами чинного законодавства можна зробити висновок, що правова допомога існує у формі надання консультацій, роз'яснень із питань чинного законодавства, складання процесуальних документів, а також правового представництва. Останній вид реалізується за допомогою функціонування інституту адвокатури, прокуратури, а також осіб, уповноважених виступати представником у суді.

Сучасний стан надання безоплатної правової допомоги в Україні, на нашу думку, є задовільним і набуває обертів; все більше громадян України щороку дізнаються про право на безоплатну правову допомогу та реалізують його.

Отже, надання безоплатної вторинної правової допомоги є одним з важливих елементів перебудови національного українського законодавства до вимог європейського. Слід зазначити, що в українському Законі чітко визначені правові основи надання безоплатної вторинної правової допомоги, але для більш доцільного та повного впровадження даного інституту у правову свідомість українців необхідно проводити правонавчальні семінари для населення нашої держави з метою ознайомлення українців з їх основоположними правами та свободами і піднімати загальний рівень правової культури населення нашої держави.

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України від 8 липня 2011 року № 3671-VI «Про безоплатну правову допомогу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>;
3. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про юридичну допомогу та консультації від 2 березня 1978 р. // Збірник договорів Ради Європи / [за ред. А. Гутнікова]. – СПб: Парус, 2006. – 254 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651>;

5. Наказ Координаційного центру від 25.12.2014 року № 33 Питання видання доручень центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://legalaid.gov.ua/ua/zakonodavstvo/orhanizatsiino-rozporiadchidokumenty>
6. Безоплатна правова допомога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL :<http://life.pravda.com.ua/society/2014/12/12/185815/>.
7. Гець О. Історичний та сучасний погляди на надання безоплатної правової допомоги адвокатами / О.Гець // Юриспруденція: теорія і практика. – 2011. – № 11. – С. 23 – 27.
8. Гончаренко С.В. Проблеми надання безоплатної правової допомоги. Короткий огляд новітніх тенденцій / С.В. Гончаренко // Адвокат. – 2011. – № 11. – С. 12 – 16.
9. Личко В. Поняття безоплатної правової допомоги та деякі аспекти її надання в Україні / В. Личко / Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuav.gov.ua>.
10. Система безоплатної правової допомоги у цифрах: основні статистичні показники роботи системи протягом 2017 року // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2018. – № 3. – С. 8 – 9.
11. Основные положения о роли адвокатов (принятые восьмым Конгрессом ООН по предупреждению преступлений в августе 1990 г. в Нью-Йорке) // Советская юстиция. – 1991. – № 20. – С. 2–12.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalspace.org/index.php/ua> – заголовок з екрану.
13. Наказ Міністерства юстиції України від 21 вересня 2011 року № 3047/5 «Про затвердження Порядку роботи громадської приймальні з надання безоплатної первинної правової допомоги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khorol.just.gov.ua/info/77>

УДОСКОНАЛЕННЯ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ДИЗАЙНУ ЗАСОБАМИ ФІТОЕРГОНОМІКИ

Гервас О.Г.

Уманський Державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
кафедра професійної освіти та технологій за профілями, доцент, кандидат
педагогічних наук, og.gervas@gmail.com

Враховуючи рух нашої країни до європейського простору і спрямованість освітніх програм на інтеграцію та взаємообмін досягненнями сучасних методик розвитку особистості, одним з аспектів підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі дизайну до їх майбутньої практичної діяльності, являється формування в них художньо-конструкторських знань, вмінь та здібностей [3]. Однією з найважливіших умов ефективного формування та розвитку художньо-конструкторських умінь студентів спеціальності «Професійна освіта. Дизайн» є ознайомлення їх з основами ландшафтного дизайну.

Ландшафтний дизайн в останні роки став зв'язаний з новою сферою діяльності - фітоергономікою (від грецького «фітон» - рослина, «ергон» - робота, «номос» - закон). Фітоергономіка - нове перспективне направлення сучасної науки і практики. Термін введений в 1984 г. в зв'язку з виділенням особливого об'єкту дослідження в системі «людина - машина – середовище». Науковою основою фітоергономіки є комплексний підхід до вивчення систем «людина - машина – середовище». Фітоергономіка виникла на стику декількох наук: біології, медицини, ергономіки, психології, дизайну, ландшафтного дизайну. Синтезуючи досягнення цих наук, фітоергономіка вирішує практичні задачі оптимізації трудової діяльності людини з врахуванням цілого комплексу діючих факторів (антропологічних, психофізіологічних, екологічних, естетичних та ін.). Особлива увага приділяється досягненню комфортних умов в процесі праці, зниженню стомлюваності[1].

Відомо, що в процесі праці людина витрачає енергію, а в період відпочинку (у тому числі і короткочасного) накопичує її. Чим краще організовано відпочинок, тим вища продуктивність праці. Тому особливо доцільно в усіх ергономічних системах створення моделей рекреаційного мікросередовища з високим релаксаційним впливом.

Основними формуючими елементами таких просторів є рослини, з яких створюються флора- і фітокомпозиції. Флоракомпозиції є рослинними угрупованнями, які справляють високу емоційну дію на людину. Фітокомпозиції це різні угруповання рослин, які крім емоційної дії мають пануючий ефект. Вони являють собою підбір найбільш декоративних, екологічно стійких в мікрокліматичних умовах інтер'єру і володіючих високим ступенем антимікробної активності видів тропічних та субтропічних рослин і формування з цих видів фітокомпозицій з направленим емоційним впливом. Фітокомпозиції знижують зорове, нервово, розумове, фізичне та ін. стомлення, покращують склад повітря виробничих приміщень. Флоракомпозиції надають емоційний вплив на людину.

Особливості формування фітосередовища полягають у послідовному проектуванні середовища з використанням природних елементів та виявленні декількох етапів [2].

На першому етапі аналізуються екологічні і ергономічні параметри середовища, в якому розміщуються фітокомпозиції (температура, вологість, освітленість, загазованість та ін.). Визначається ступінь забрудненості середовища джерелами виділення шкідливостей макrorівня та мікрорівня. Виявляється характер трудового процесу, його напруженість, ступінь та специфіка втоми. Асортимент фітокомпозицій підбирається з врахуванням особливостей мікроклімату, характеру виробничого процесу, а також враховуються біологічні якості рослин (їх необхідна фітоактивність, створення нормальних умов для зростання і розвитку рослин, освітленість, температура та ін.).

На другому етапі вирішуються питання функціонального характеру, враховуються просторово-організуючі властивості фітокомпозицій: створення композицій для розчленовування просторів або їхньої ізоляції, огорожі і захисту від шуму, пилу, газу та ін. На цьому етапі остаточно визначається розміщення фітокомпозицій у просторі інтер'єру та прогнозується їх сануючий вплив.

На третьому етапі створення фітокомпозицій враховуються естетичні властивості рослин (висота, форма, структура, колір листя та ін.) і здійснюється формування композицій з метою направлено психологічного та емоційного впливу на людину, що викликає у неї позитивні емоції, які сприяють досягненню релаксаційного ефекту. Ефективність такого впливу фітокомпозицій на людину досягається імітацією природного ландшафту з включенням колориту, виявленням характеру композиції та властивостей її елементарних форм, а також з урахуванням додаткових факторів впливу (освітлення, музика, ароматизація середовища).

На заключному етапі формування фітосередовища здійснюється остаточний підбір рослин у відповідності з викладеними особливостями проектування. Для озеленення як виробничих, так і житлових та громадських інтер'єрів застосовуються наступні рослини:

- декоративно - листяні (із красивим декоративним листям);
- ампельні та виткі (утворюючі звисаючу та прямовисно витку форму);
- декоративно - квітучі (які являють собою групу різноманітних по забарвленню, формі рослин з різноманітним періодом цвітіння);
- декоративно - плодові (для зимових садів застосовуються в основному карликові рослини: персик, гранат та ін.)[1].

Формування фітосередовища в інтер'єрах залежить від загального архітектурно-художнього задуму та функціонального визначання того або іншого простору і здійснюється, як викладено вище, в три етапу.

Розрізняють декілька типів інтер'єрів: – виробничі та службові; – рекреаційні (призначені для здійснення короткочасного перепочинку) –

житлові (передпокій, гостинна, кухня, ванна та ін.); – видовищні та виставочні; – допоміжні (вестибюлі, сходові майданчики, підсходові простори) та ін.

Розміщення рослин в інтер'єрах як один з елементів загальної художньої композиції повинно підкорятися її головній умові - масштабності. В низьких приміщеннях недоцільно розміщувати такі рослини, як пальму, фікус та ін. За своїм розташуванням і емоційним впливом рослинні угруповання можуть бути раптового та наростаючого, рівномірного і імпульсного впливу. Крім того, флора - і фітокомпозиції можуть являтися головним акцентом в інтер'єрі при його композиційному рішенні в цілому або візуальним фоном для декоративної скульптури, малих архітектурних форм, або органічним додатком архітектурно-просторового рішення інтер'єру та ін. [2].

При складанні флора- і фітокомпозицій використовуються натуральні рослини, штучні і сухоквіти. У формуванні фітосередовища використовуються наступні рослинні угруповання: точкові композиції - рослинні угруповання, що складаються з одного – трьох рослин. Вони можуть бути підлоговими, настільними, настійними, виконані як підвісні квіткарки або кашпо, а також будь-який невеликий декоративний зелений акцент в інтер'єрі; лінійні композиції є складніші рослинні угруповання, що складаються з п'яти і більш видів рослин. Вони можуть бути підлоговими і розміщуватися у вигляді зеленого бордюру уздовж віконних отворів, уздовж однієї із стін або у вигляді ажурної перегородки, а також можуть бути і настінними; групова глибинна композиція - як правило, складається з декількох груп рослин, що займають певний простір об'єднаних єдиним художнім задумом; групова плоско-орнаментальна - може бути складена з окремих підлогових квіткарок (з урахуванням їх хорошого огляду) у вигляді окремих розеток або плям будь-якої форми.

Одним з видів групової орнаментальної композиції є вертикальна композиція; вертикальна композиція - може бути сформована як з однієї рослини, так і з декількох рослин на тлі світлої стіни, світлового отвору або спеціального світлового екрану. Для цього підбирають рослини з виразним

силуетом, ажурною кроною або орнаментальним листям. Вертикальна композиція застосовується для декорування стін, грант, світлопрозорих отворів, перегородок; мікроландшафтний фрагмент - є складна композиція, що формується з декількох рослин, які імітують природний ландшафт. У такі мікроландшафти можуть бути включені камені, галька, пісок і ін. елементи природного середовища [1].

Велике значення у формуванні та розвитку художньо-конструкторських вмінь студентів спеціальності «Професійна освіта. Дизайн» відіграє дисципліна «Художня проектування у дизайні середовища». Програма дисципліни включає, у тому числі, таку важливу вимогу: студент повинен самостійно виконати ландшафтне рішення фітокомпозиції або флоракомпозиції в інтер'єрі громадської або промислової забудови та виконати ескіз об'ємно-просторової композиції заданого інтер'єру методами фрагментарної або фронтальної перспективи.

Уміння розробляти і вирішувати художньо-конструкторські задачі є невід'ємною частиною творчості майбутнього фахівця у галузі дизайну, це передбачає врахування закономірностей формоутворення і принципів художнього конструювання різноманітних об'єктів предметного середовища.

Список літератури:

1. Крижанівська Н. Я. Основи ландшафтного дизайну / Н. Я. Крижанівська- К.: Ліра-К, 2009. – 218 с.
2. Лебедев Ю.С., Рабинович В.И., Положай Е.Д. и др. Архитектурная бионика — М.: Стройиздат, 1990 г. — 269с. 6. Михайленко В.Є., Кащенко О.В. Основи біодизайну: Навч. посібник. - К.: Каравела, 2011.- С.110-113.
3. Вивчення форм природи - важлива складова професійної підготовки дизайнера/ А. Олексієнко, В. Севери // Вісник ХДАДМ. – Харків : ХДАДМ,2008.- №6 - С.62-65

ВІДДАЛЕНІ НАСЛІДКИ ДІЇ ХІМІЧНИХ СПОЛУК НА СЕРЦЕВО-СУДИННУ СИСТЕМУ

Гнатюк Н.О.

доцент, к.б.н

Андрущенко І.В.

студент-магістрант

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

e-mail: nat-gnatiuk@ukr.net

Проблема стану здоров'я населення України в наш час стоїть дуже гостро і потребує комплексного підходу. За даними Державної служби статистики, чисельність населення України за липень скоротилася на 35 683 (0,08 %) людини і на 1 серпня 2017-2018 р. становила 45 560 272 особи, а показник смертності у січні–липні 2017р. становив 395 628 осіб. Очікувана тривалість життя при народженні в країнах Європи, за даними ВООЗ, – 75 років, в Україні – менше 70 років; тривалість життя жінок на 8–9 років, а чоловіків – на 12–13 років менша, ніж у країнах Європи. Спостерігають стійкі тенденції зростання захворюваності та поширеності хвороб в Україні[1]. Така ситуація та погіршення стану здоров'я населення пов'язані з кризовим станом у державі, який позначився на всіх сферах життя громадян і вплинув на складові формування здоров'я, незадовільним матеріальним становищем населення, відсутністю у значної частини населення навичок здорового способу життя, неадекватністю медичної допомоги [3].

Виділяють такі складові формування здоров'я: генетичні передумови і екологія – 25 %, соціально-економічні умови – 25 %, умови праці та вплив стресу – 25%, організація системи охорони здоров'я – 25 %, з них якість і доступність медичної допомоги – до 10 %. Як відомо, на сьогодні неінфекційні хвороби – провідна причина смертності населення [1]. Особливу увагу та

занепокоєність викликають саме хвороби системи кровообігу, на які припадає 54 % загальної смертності. Причинами розвитку неінфекційних захворювань вважають постаріння населення, економічні, політичні, гендерні, поведінкові та екологічні детермінанти здоров'я, мають безпосередній негативний вплив на їх поширення [3].

На цей час недостатньо вивчено вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення, зокрема, роль його змін у розвитку неінфекційної захворюваності населення. Останніми десятиліттями відбуваються зміни та інтенсивне забруднення навколишнього середовища, спричинене значним розвитком промислового виробництва, збільшенням кількості автотранспорту, зростанням обсягу промислових та побутових відходів тощо [2]. На сьогодні окремими науковими дослідженнями доведено, що незадовільний стан довкілля, забруднення хімічними, фізичними та біологічними агентами повітря, ґрунту і води, дія інших негативних факторів навколишнього середовища на організм людини можуть бути причинами зростання захворюваності, зокрема серцево-судинної патології [4].

На початку XXI ст. навіть з'явився термін «серцево-судинні захворювання, обумовлені факторами навколишнього середовища». Зокрема на патогенез атеросклерозу вінцевих артерій негативно впливають техногенні екологічні чинники, серед яких формальдегід, фенол, діоксид азоту та оксид вуглецю [5].

У науковій заяві Американської асоціації серця «Забруднення повітря і серцево-судинні захворювання» (2004) проголошено, що забруднення навколишнього середовища може підвищувати ризик бронхолегеневих і серцево-нааявності різноманітних джерел забруднення, шуму, несприятливими санітарно-гігієнічними умовами, відірваністю від природних умов [4].

У природне середовище через господарську діяльність людини у великих кількостях потрапляють газоподібні, рідкі та тверді сполуки. Розрахунки показують, що на сьогодні в навколишньому середовищі – близько 60 000 різних хімічних сполук, а кожного наступного року додається 2000 нових [5].

До значного забруднення навколишнього середовища призводять викиди від підприємств хімічної, нафто- та газопереробної промисловості [1]. Останнім часом серед причин розвитку неінфекційних хвороб виділяють саме стан зовнішнього середовища (рівень забруднення повітря, об'єм стічних вод, кількість мінеральних добрив та пестицидів у ґрунті, радіація тощо) [5]. Значна частина аспектів їх впливу на стан здоров'я населення мало вивчена, зокрема вплив хімічного забруднення на поширеність гіперхолестеринемій та атерогенних дисліпопротеїнемій, що спричиняють розвиток атеросклерозу й ішемічної хвороби серця [4]. Серед більшості полютантів навколишнього середовища з високою прооксидантною властивістю пріоритетне значення мають метали змінної валентності. Це одні з пріоритетних забруднювачів повітря та питної води: задіяні у нормальному перебігу біохімічних процесів, вони одночасно здатні активувати вільно радикальне окиснення, в результаті якого виникає оксидантний стрес в організмі людини – один із провідних ланцюгів патогенезу більшості неінфекційних хвороб [2].

Активація процесів вільнорадикального окиснення, зокрема ліпопротеїнів, – один із зниження антиоксидантних властивостей ліпопротеїнів високої щільності [3]. Окремими науковими працями встановлено пряму залежність між рівнем прооксидантного навантаження зовнішнього середовища та виявами оксидантного стресу, що сприяє зміщенню вегетативного балансу в бік симпатичної системи та знижує стійкість до психоемоційних навантажень, причому інтенсивність процесів перекисного окиснення ліпідів у 1,5 разу вища, інтегральний показник інтенсивності окиснювальних процесів утричі вищий, а активність каталази – на 25 % нижча у мешканців районів з високим рівнем сумарного прооксидантного навантаження [4]. Для подібних регіонів характерні зміни ліпідного обміну в бік збільшення в популяції людей з гіперхолестеринемією та дисліпопротеїнемією, а індекс атерогенності в осіб з високим рівнем сумарного окиснювального навантаження в 1,8 разу вищий. Водночас в експериментах на тваринах, які тривало споживали воду, що

містила Cr^{6+} у межах гранично допустимих концентрацій, індекс атерогенності перевищує контрольні значення в 5 разів [4].

Серед забруднювачів, що негативно впливають на організм людини, зокрема гормональну ендокринну систему, виділяють стійкі органічні забруднювачі (поліхлорований біфеніл, фурам, діоксан, ДДТ, токсафен, діоксин, пестициди), світове виробництво яких збільшилося з 150 000 тонн у 1935 р. до 150 млн тонн у 1994-му. Ці сполуки, маючи спорідненість із жировою тканиною, потрапляючи з продуктами харчування, накопичуються в організмі людини, зокрема в стінках судин. Результати окремих досліджень свідчать про те, що екологічні органічні токсиканти можуть бути ланкою в патогенезі атеросклерозу і тим самим у майбутньому призводити до смерті від серцево-судинних захворювань [4].

Серед чинників ризику розвитку серцево-судинних захворювань виділяють ртуть, підвищений рівень у навколишньому середовищі якої значною мірою пов'язаний з діяльністю людини. Встановлено, що збільшення ризику и з продуктами харчування, питною водою, збільшує ризик серцево-судинних захворювань. Значна їх частина пов'язана зі споживанням курятини, оскільки ці сполуки використовують у промисловому вирощуванні птахів для боротьби з паразитами, а також як стимулятор росту. Розвиток атеросклерозу периферичних артерій пов'язаний також з рівнем кадмію у крові, який може зумовлювати розвиток артеріальної гіпертензії при незначних рівнях експозиції.

Таким чином, шкідливі екологічні чинники відіграють важливу роль у виникненні серцево-судинної патології. Перше місце серед інших за ступенем хімічної небезпеки посідає забруднення атмосферного повітря, оскільки, маючи найбільше поширення, ці забруднювачі потрапляють і в інші середовища. Основними є пилові частинки, окис вуглецю, окиси азоту та сірки, озон, важкі метали (свинець, ртуть), поліциклічні ароматичні вуглеводи та інші токсичні хімічні речовини [4].

Значно зменшити ж рівень впливу шкідливих екологічних чинників можна за допомогою регламентації їх надходження у навколишнє середовище [1]. А для цього необхідні чітка програма профілактичної державної політики, зміни на виробництві, індивідуальної поведінки населення. Для розв'язання проблеми поширення неінфекційних хвороб повинні залучатися і організації, не пов'язані з системою охорони здоров'я, приватний сектор, громадянське суспільство. Водночас повинні бути соціальні та економічні стимули для формування активного відношення громадян до свого здоров'я і його збереження, а саме профілактика захворювань (популяційна, групова, вторинна і індивідуальна) повинна бути стратегічним напрямком системи охорони здоров'я [3]. Держава має нести відповідальність за формування належного ставлення громадян до власного здоров'я [1].

Список літератури:

1. Грузева Т.С. Вплив екологічних чинників на формування глобального тягаря хвороб // Науковий вісник Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця.– 2010.– № 27.– С. 167–168.
2. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища.– К.: Знання, КОО, 2002.– 203 с.
3. Динаміка стану здоров'я народу України та регіональні особливості (аналітико-статистичний посібник) / Під ред. В.М. Коваленка, В.М. Корнацького.– К.: «СПД ФО «Коломіцин В.Ю.», 2012.– 211 с.
4. Дмітрієва О.О., Калашнікова В.О., Колдоба І.В. Водовідведення в населених пунктах України та напрямки його упорядкування // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності.– 2003.– № 3.– С. 63 –68.
5. Корнацький В.М., Кулик О.Ю. Вплив екологічних факторів та профілактики серцево-судинних захворювань на тривалість життя в регіонах України // Современные проблемы токсикологии.–2000.– № 5.– С.43–45.

СТЕПАН РУДНИЦЬКИЙ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИК ПОЛІТИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

Гнида А.С.,

Райська А.Ю.

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка

студентки природничо-математичного факультету

justeyeshutight@gmail.com

Важливість політичної географії як науки заключається у вивченні просторової організації політичного життя суспільства, тобто, на рівні окремої держави - всіх сторін її життя та всіх регіональних співвідношень. Для поглиблення знань про закономірності й спрямованість національних політичних процесів досить *важливим* є геополітичні ідеї. *Важливе* значення для розвитку *політико-географічних досліджень України*, коли особливо гостро постало питання майбутнього територіально-політичного переустрою Європи з початком Першої світової війни, мали саме наукові праці Степана Рудницького, адже вони дали поштовх подальшої активізації української політичної думки та обґрунтування політичної географії як окремої науки.

Ознайомлення громадськості всього світу з «українською справою» була головною причиною вивчення Степаном Рудницьким політико-географічної проблематики. Розробляючи наукові основи геополітики та політичної географії, він викладав їх у працях "Україна з політично-географічного становища" (1916), "Україна і великодержави" (1920), та інших.

У книгах "Чому ми хочемо самостійної України" (1914 р.) та "Українська справа зі становища політичної географії" (1923 р.) впливає ідея побудови взаємовідносин сусідніх держав з Україною. Саме в цих працях були закладені основи політичної географії нашої держави. Особливо цікаві ідеї щодо відносин України із країнами, які не є безпосередніми її сусідами. Для всіх європейських

держав, вважав він, є вигідним мати поблизу незалежну Україну, що має вихід до Чорного і Азовського морів, що шукатиме якнайтісніших економічних зв'язків з ними, вивозитиме до них сировину і купуватиме в них свою продукцію.

Рудницький у праці «Україна з політико-географічного становища» з наукової сторони обґрунтував неминучість незалежності України, враховуючи сукупність етнополітичних чинників. Адже вільна, незалежна і демократична Україна – це не лише внутрішня справа українського народу, а справа навколишніх держав, для яких, на думку С.Рудницького, «Україна буде найбільшою підпорою». [1].

Праця "Чому ми хочемо самостійної України?" має концепцію, яка включає обґрунтування деякі базових понять та загальні політико-географічні принципи організації України. Автор розкриває своє бачення політичного ладу України як демократичної республіки із сильним центральним урядом і самоврядними громадами і землями (їх розміри не повинні перевищувати 10 тис.кв.км). [2]

В праці “Українська справа зі становища політичної географії» Рудницький обґрунтував глобальне геополітичне бачення України. Він припускає, що однією з основ держави є людство, яке формує державу в соціологічному значенні., та те, що українські проблеми стосуються та вважаються проблемами всієї Європи. Рудницький не міг залишити в стороні і геополітичні питання. В своїй роботі він виділяє проблему кордонів та фізико-географічних чинників. Даючи характеристику політичної географії в тогочасному просторі, Рудницький визначає її місце серед антропогеографічних наук і предмет дослідження : „як два елементи - територія і населення - зростаються в один, більше чи менше одноцільний організм - державу - це, і є головним питанням усієї політичної географії". [2] У цій же праці він писав: "Не з'ясовуючи собі ось хоч би величини України й її народу, не тільки наші сірі інтелігенти, а й наші визначні політичні діячі, зводять українську справу до спільного знаменника зі справами "інших малих народів".

Як це шкодить ідеології українства, не треба довго доказувати. В практичному напрямкові недостача географічного знання має просто фатальні наслідки. Згадаю хоч би це, що в останніх часах наші політичні діячі не те, що шафували межовими українськими землями направо й наліво, але по ігнорації своїй навіть не підносили домагань на величезні простори українських земель. Ніхто з них не вмів не те що використати, але навіть і піднести цієї безлічі політично-географічних, економічно-географічних, лучбово-географічних та інших аргументів, які промовляють за українською державністю на Південному Сході Європи". [3] Рудницький розглядаючи українські проблеми, знову ж таки бачить необхідність отримання Україною державної самостійності. Для обґрунтування цього він вибудовує спеціальну систему доказів, спираючись, передусім на висновки політичної географії, яка "займається дослідом і представленням взаємин поміж державним життям людства і землею" [3]

Актуальність ідей Рудницького проявляється й щодо формування границь адміністративних одиниць. Тут вчений наголошує на відсутності врахування фізико-географічної цілісності і етнографічних відносин. На його думку, округи, які створені на місці колишніх губерній, нарізані штучно, вони не враховують антропогеографічну суцільність і географічний характер, побудовані згідно з т. з. енергетичним принципом (під кутом неминучої індустріалізації України). [4]

За результатами обробки отриманої інформації можемо сказати, що Степан Рудницький є основоположником не тільки української, а й загальноєвропейської геополітики. В своїх працях він поклав початки політико-географічного напрямку української географії та заклав основи політичної географії України. Політичні ідеї та концепції Степана Рудницького мають і досі актуальне значення для справи державних змагань українського народу, формування його національної ідентичності, усвідомлення його місця та ролі в загальноєвропейському процесі демократичного оновлення.

Список літератури:

1. Рудницький С.Л. Чому ми хочемо самостійної України? /

С. Л. Рудницький // Упор., передмова О.І.Шаблія. – Л.: Світ, 1994. – 416 с.

2. Дністрянский М. С. Праці С. Рудницького і Ю. Липи в контексті Європейської політико-географічної думки / М. С. Дністрянский // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2000. - Випуск 2. - С. 73-77.

3. Рудницький С. Л. Українська справа зі становища політичної географії С. Л. Рудницький. — Берлін, 1923. – 282 с.

4. Рудницький С. Л. Декілька заміток до справи районізації України / С. Л. Рудницький // Історія української географії. – 2000. – Вип.2, С. 43-49.

ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ У БАГАТОЦІЛЬОВОМУ КАДАСТРІ

Головачов В.В.

аспір., ХНУМГ ім. О.М. Бекетова

ORCID ID: 0000-0003-4479-8010

vitalii.holovachov@kname.edu.ua

Основне завдання створення кадастру нерухомого майна – формування єдиного інформаційного простору використання, розпорядження і володіння об'єктами нерухомості в цілях управління розвитком міста, області як складною динамічною системою.

Необхідною умовою створення єдиного інформаційного простору є вимога просторової і часової прив'язки інформації про всі об'єкти нерухомості та землі міста.

Відображення в кадастрі актуальної інформації з високою точністю можливе за умови створення єдиної бази кадастрових даних – головного програмного забезпечення усіх робіт, пов'язаних з реєстрацією, оцінкою, оподаткуванням нерухомості. Банк даних повинен охоплювати всі рівні

адміністративно-територіальних утворень від селищної ради до району, області, держави. Аналіз досвіду зарубіжних країн щодо ведення кадастрів виявив, що основою кадастрової системи є оперативне моделювання об'єктів нерухомості, відображення їх технічного, економічного і юридичного стану на поточний момент часу. Таким чином, кадастр повинен містити в собі інформацію про об'єкт, суб'єкт і обтяження, геометричні та технічні параметри, оцінну вартість нерухомості.

Кадастри можна розділити на три великі категорії:

1. Фіскальний кадастр (*fiscal cadastre*) – це кадастр, спрямований на обслуговування цілей оподаткування нерухомості. Дані, отримані за допомогою кадастрової зйомки, повинні зберігатися за допомогою ключового елемента, яким може бути як ім'я власника нерухомості, так і власне нерухомість. Виділяються такі етапи створення фіскального кадастру:

– ідентифікація та картографування всіх об'єктів нерухомості;

2) класифікація кожного об'єкта нерухомості;

– аналіз ринкових даних;

– оцінка кожного об'єкта нерухомості;

– визначення власників та платників податків;

– підготовка оцінних відомостей;

– розсилка декларацій і збір податків;

– встановлення процедур оскарження.

2. Юридичний кадастр. Земля як головне надбання вимагає захисту і гарантії її володіння, права власності на землю та її передачу. Це втілюється в життя державою за допомогою спеціальних договорів або через реєстр юридичних документів, що надають в одних випадках часткову гарантію (так звана система негативного реєстру), а в інших випадках – повну гарантію (система позитивного реєстру). Юридичний кадастр (*juridical cadastre*) – це кадастр, спрямований на реєстрацію і захист прав власності щодо нерухомості.

3. Багатоцільовий кадастр (*multipurpose cadastre*) є основою географічної локалізації та визначення технічної, правової, фіскальної та економічної

інформації, пов'язаної із землею. Багатоцільовий кадастр можна розглядати як суспільну, оперативно й адміністративно інтегровану систему даних про землю, яка містить в постійному та доступному вигляді інформацію про землю на рівні «нерухомої одиниці». Кадастрова система вважається багатоцільовою, коли наявна інформація дозволяє вирішувати такі проблеми в різних сферах суспільного і економічного життя, як:

- урбанізація,
- планування,
- охорона довкілля,
- фіскальні,
- правові питання та ін.

Крім того, багатоцільовий кадастр – це кадастр, який використовується для управління земельними ресурсами.

Наукове обґрунтування багатоцільового кадастру та необхідність його впровадження в Україні (у середньостроковій перспективі) є актуальним та своєчасним завданням. Безумовно, основою для його реалізації виступатиме Державний земельний кадастр (його картографічна основа, інформація про земельні ділянки, кількісні та якісні характеристики земель, їх оцінникові показники, параметри розподілу земель між власниками і користувачами тощо), який ведеться з 2013 року на геоінформаційній основі

На сучасному етапі існування системи управління нерухомістю існує свідоме відділення об'єктів нерухомості від земельних ділянок, на яких вони розміщуються, поділ внутрішню єдиної природи нерухомості, що призводить до поділу систем реєстрації земельних ділянок і всіх інших об'єктів нерухомості. Тоді як у міжнародній практиці загальноприйнятим вважається, що нерухомість – це єдиний об'єкт: земельна ділянка з покращеннями (об'єктами нерухомості, що на ній розміщені, капітальними вкладеннями).

Традиційно земельну ділянку розглядають як власність, що чітко обмежена на двовимірній (2D) (D-dimension) поверхні землі. У деяких країнах з 2D земельною ділянкою пов'язують власність простору вниз до центру Землі і

вгору до нескінченності. У цьому випадку 2D земельна ділянка з юридичної точки зору фактично тривимірна (3D) в тому сенсі, що 2D земельна ділянка містить все, що розташоване вище і нижче поверхні земельної ділянки. Тим не менш, основною проблемою сьогоденних 2D земельних ділянок є те, що неможливо мати окремі права власності на простір вище і нижче поверхні землі.

Більшість існуючих кадастрових систем двовимірні, і мають справу тільки з власністю на поверхні землі. Наявні кадастрові системи, з-за того що поверхня двовимірна, непридатні для багатосарової 3D геометричної реальності, яка розвивалася в останні десятиліття. Для того, щоб полегшити подальше створення інженерних проектів вище і нижче поверхні, і зокрема, можливість реєстрації власності, яка розміщена не на поверхні землі, необхідно внести зміни в законодавство і визначити нову багатосарову 3D кадастрову модель.

Зростаючий інтерес до кадастрової 3D реєстрації викликаний низкою факторів:

- значне збільшення вартості приватної власності;
- значне зростання в останні п'ятдесят років кількості тунелів, кабелів і трубопроводів, підземних автостоянок, торгових центрів, будинків над автошляхами/залізницями та інші випадки багаторівневих споруд;
- розвиток 3D підходу в різних областях інформатизації (наприклад, 3D географічні інформаційні системи, 3D планування), який робить 3D кадастрову реєстрацію технологічно здійсненою.

3D кадастр реєструє і дає уявлення про права та обмеження не тільки на земельну ділянку, але і на 3D об'єкти нерухомості. 3D одиницею власності є обмежений обсяг простору, на який суб'єкт має право власності.

Проблеми виникають в ситуації 3D власності, коли різні об'єкти власності, можливо, з різними типами землекористування, розташовані зверху один над одним або побудовані в ще складніших структурах, взаємопов'язаних

одна з одною. У 3D ситуації власності також називають шарованими власностями.

У 3D ситуаціях власності кількох користувачів використовують об'єм простору, що обмежений у трьох вимірах. Ці об'єми будуть розташовані один над одним, або всі в одній базовій земельній ділянці (об'єми знаходяться в тій самій колонці земельної ділянки, визначеної кордонами на поверхні), або перетинають кордони базової земельної ділянки. Реальні права встановлюються для надання прав різним особам на різні об'єми.

Цифрові 3D кадастри дозволяють як 3D візуалізацію власності, тобто юридичних об'єктів та їхніх фізичних аналогів, тобто фізичних об'єктів (рис. 1).

Фізичний 3D-об'єкт – це матеріальні об'єкти в оточуючому середовищі (земельна ділянка, будинки та споруди, трубопроводи, комунікації, дорожньо-транспортна мережа та ін.)

Юридичний 3D-простір – це нематеріальний об'єкт середовища, який формується навколо фізичних 3D-об'єктів на основі норм: [будівельних](#), [пожежних](#), [санітарних](#), [охоронних](#), та на основі обмежень і обтяжень.

В багатоцільовому кадастрі можна зазначити такі фундаментальні концепції для реєстрації 3D-ситуацій:

- 3D-ознаки в існуючій системі кадастрової реєстрації (рішення передбачає збереження 2D-кадастру із зовнішніми посиланнями на цифрову презентацію 3D-ситуацій);
- гібридне рішення (обов'язкова реєстрація двовимірних ділянок та додаткова реєстрація 3D-юридичного простору у випадках одиниць 3D-власності; обов'язкова реєстрація двовимірних ділянок та додаткова реєстрація фізичних 3D-об'єктів у випадках одиниць 3D-власності.);
- повна 3D-кадастрова реєстрація (комбінована 2D/3D-альтернатива; систий 3D-кадастр.).

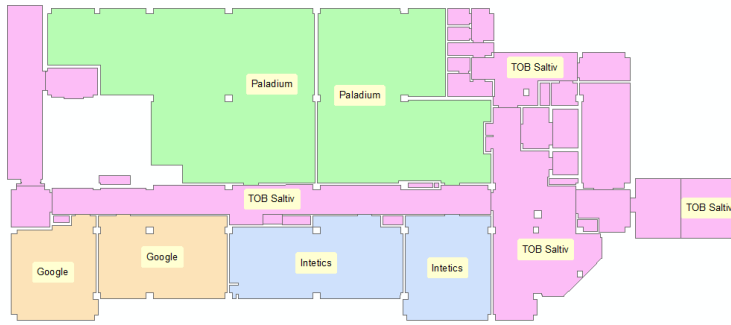

Рисунок 2 – Об’єкти власності офісного центру

Приклад визначення юридичного простору, тобто простору яким володіє той чи інший власник, наведений на рисунку 2.

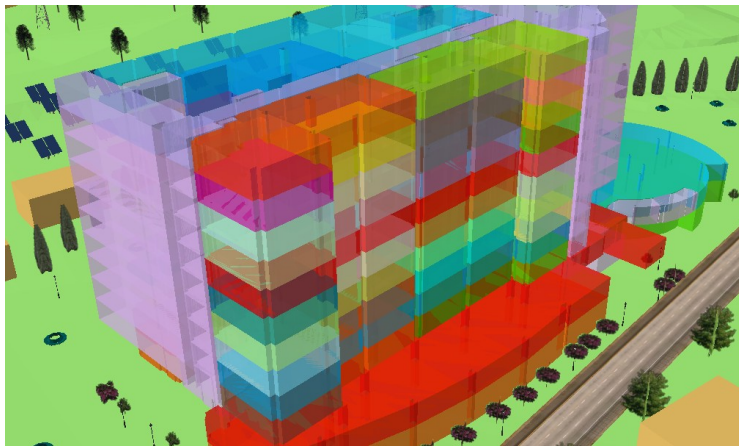

Рисунок 2 – 3D-модель юридичного простору офісного центру

Отже, реформування системи державної реєстрації об’єктів нерухомості в Україні дозволить реалізувати такі основні принципи:

- відповідність економіко-правової природи нерухомості – об’єктом стане нерухомість у повному сенсі (земля і все її поліпшення),
- забезпечення надійності й точності визначення власності та повноважень, які виникають у процесі розподілу і перерозподілу, з урахуванням існування різноманітної системи обмежень і обтяжень,
- облік і фіксування всього різноманіття операцій і послуг з нерухомістю.

Отже ефективне формування об'єктів власності у багатоцільовому кадастрі дозволить дозволить сформувати кадастр нерухомості, який забезпечить отримання реальної інформації про структуру, стан і вартість нерухомості, а також стане передумовою до оподаткування нерухомості.

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Гончарова В.С.

Запорізький національний університет
факультет соціології та управління
студентка 4 курсу

Концепт сталого людського розвитку є одним з найбільш обговорюваних напрямків розвитку людства, наукових досліджень та політичних спрямувань сучасності. Вперше Концепція сталого розвитку була проголошена у 1987 р. на засіданні міжнародної комісії ООН з питань стану оточуючого середовища. Вона була запропонована як один з перспективних шляхів виходу з системної кризи людської цивілізації, пов'язаної з тотальним забрудненням оточуючого середовища. Ключова ідея сталого розвитку полягала в узгодженому вирішенні проблем оточуючого середовища та соціально-економічного розвитку в рамках всесвітнього співробітництва.

В подальшому Концепція сталого людського розвитку змістовно розширювалася і почала включати такі напрямки як обмежена (збалансована) експлуатація природних ресурсів; орієнтація науково-технічного розвитку на природозберігаючі технології; міжнародна безпека; доступна освіта; інвестиції у людський капітал та розвиток особистості. Більш того, згідно Концепції всі ці напрямки повинні бути узгоджені один з одним задля укріплення нинішнього і майбутнього потенціалу людства для задоволення людських потреб та

спрямувань. Як відмічалось в Декларації-2000 «сталий розвиток – це задоволення потреб нинішнього покоління людей без позбавлення такої можливості майбутніх поколінь» [1].

В останні два десятиліття, у зв'язку з поглибленням світової цивілізаційної кризи, проблема сталого розвитку почала набирати потужного розвитку і набула значення сучасного імперативу. Сьогодні сталий розвиток, не дивлячись на постійні дискусії з приводу точності даного терміну, є основоположним доповненням до усіх документів та стратегічних програм як на міжнародному, так і національно-державному рівні.

Звичайно, одним із завдань забезпечення сталого розвитку є пошук чинників, які впливають на цей процес.

Метою наших розвідок є вивчення гуманітарної освіти, як фактору сталого людського розвитку. Означена проблематика є актуальною тому, що безперечно, сталий розвиток пов'язаний з діяльністю людей та знаходить відображення у їх цілепокладанні та раціональному виборі. Яким буде цей вибір, безумовно, залежить від розвитку людської особистості. І тут на перший план виходить гуманітарна освіта з її світоглядним потенціалом, яка має величезний вплив на формування особистості, її життєві принципи, ідеали, цінності. Адже, саме гуманітарні науки «формують цілісне уявлення про загальнолюдські духовно-культурні цінності, надбання та проблеми, дають розуміння цивілізаційних зрушень» [2].

Проблематика гуманітарної освіти висвітлюється в роботах С. Литвиненко, Є. Смотрицького, де гуманітарна освіта розглядається в комплексі з гуманізацією; в роботах В. Андрущенка, Л. Вовк робиться наголос на ціннісних орієнтаціях процесу гуманітаризації освіти на сучасному етапі.

При усій визначеності поняття «гуманітарна освіта», варто все ж таки ще раз звернутися до його змісту «Гуманітарна освіта – це сукупність знань в області суспільних наук і пов'язаних з ними практичних умінь та навичок. Гуманітарна освіта залишається найважливішим засобом формування

світогляду, відіграє величезну роль в загальному розвитку людей, в їх розумовому, етичному та моральному вихованні» [3, с. 59].

На думку О. Сосніна, В. Воронкової та М. Ажажа багатовимірна сутність світоглядного потенціалу гуманітарної освіти в наш час може розглядається як складова частина проекту Нового Просвітництва, тобто сучасного змістовного мейнстриму культурних трансформацій сучасності, що включає в себе базовий зміст культури, наукового світогляду, свободи, різних форм, поглядів і переконань, критичне мислення, загальнолюдські, етичні, громадянські та екологічні цінності, загальнодемократичні соціальні ідеали і здатного забезпечити нову якість життя сучасних і майбутніх поколінь [4].

Гуманітарна освіта повинна вирішити два головних завдання: 1) забезпечення виживання суспільства в цілому шляхом формування нового типу світогляду, орієнтованого на гуманістичні, людиноцентричні ідеали; 2) якомога повне задоволення потреб в освіті окремої людини з метою найповнішої реалізації її здібностей та власної життєвої мети. Для реалізації цих завдань гуманітарна освіта, у сукупності всіх своїх складників (філософія, соціологія, історія, екологія, правознавство та ін.), сприяє розповсюдженню духовних цінностей та виступає орієнтиром людини на подолання існуючих проблем і вад суспільства, покращення умов життєдіяльності. Особливо це простежується в умовах інформаційного суспільства, яке знаходиться на зовсім іншій ступені розуміння.

Проте на сьогодні в перелік обов'язкових знань, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, до гуманітарних наук не входить соціологія. Прийнято відносити соціологію до соціальних та поведінкових наук. Хоча, якщо розглянути ідею, мету, завдання гуманітарної освіти, то треба зазначити, що соціологія, як наука, що вивчає суспільство через різні сфери життєдіяльності, має місце в ряду гуманітарних галузей знань. Вона розглядає суспільство крізь призму соціальних змін, процесів, відносин, які за допомогою досліджень можуть переноситися на соціальну реальність.

Соціологія може знайти, дослідити, розробити шляхи вирішення щодо тих самих потреб сталого людського розвитку.

Отже, можна зробити висновок, що у період трансформаційних процесів відбуваються суттєві зміни у гуманітарній освіті, що не може не вплинути на забезпечення сталого людського розвитку, покликаною діяти на випередження. Звичайно все це спричиняє до розробки нових соціальних технологій, нового світогляду, думок, оцінок, які стають частиною гуманітарної освіти та, можливо, можуть докорінно змінити майбутній світ.

Список літератури:

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. *Резолюция № A/RES/52/2 Генеральной ассамблеи ООН. 8 сентября сентября 2000 года.* ULR: http://www.un.org/ua/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml
2. Лукашевич М. П. Роль гуманітарних наук у соціалізації молоді. *Шлях освіти.* 2000. №2. С. 2-5.
3. Ржанська Н.В. Сучасна місія гуманітарної університетської освіти. Наукові праці. Соціологія. Видання ЧДУ імені Петра Могили. 2013. Вип. 199. Т. 211. С. 59-63.
4. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Ажажа М. А. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навч. посібник. Запоріжжя : Дике поле, 2016. 356 с.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Гордієнко І.О., Михайлюк Л.С.

Науковий керівник: Юрчик І.Б., к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Низький рівень соціально-економічного розвитку держави вказує на нерозвиненість або недостатність фінансування її економічної політики. Питання фінансування державної економічної політики, механізмів її формування та реалізації є актуальними серед науковців, таких як К. Воблій, В.Левицький, В.Косинський. Важливим завданням є запровадження практичних дій щодо вирішення проблем, які виникають у основних напрямках економічної політики держави.

До основних напрямів економічної політики, що визначаються державою, українське законодавство відносить:

- структурно-галузеву політику;
- інвестиційну політику;
- амортизаційну політику;
- політику інституційних перетворень;
- цінову політику;
- антимонопольно-конкурентну політику;
- бюджетну політику;
- податкову політику;
- грошово-кредитну політику;
- валютну політику;
- зовнішньоекономічну політику [1].

Фінансування економічної політики являє собою грошові витрати, які направлені на створення умов для постійного підвищення ефективності застосованих методів, форм, інструментів державного впливу на соціально-економічні процеси.

Серед основних проблем фінансового забезпечення економічної політики України, зважаючи на політику децентралізації, варто виділити:

1) дефіцит державного, в тому числі і місцевих бюджетів, їх зростаюча залежність від дотацій, відсутність зацікавленості у збільшенні частки місцевих податків у загальному обсязі доходів;

2) низький рівень інтегрованості регіонів у економічний простір України, переважання експортного виробництва сировини і напівфабрикатів при незадовільних показниках насичення внутрішнього національного виробництва;

3) недостатня кількість інвестиційно-привабливих об'єктів у регіонах та низький рівень їх інвестиційної привабливості;

4) слабка регіональна інноваційно-інвестиційна політика.

Вирішення даних проблем можливе шляхом:

1) зміцнення місцевих бюджетів і реформування міжбюджетних відносин у напрямі розширення фінансової спроможності громад. Розробка чіткого плану процесу бюджетного регулювання на правових засадах, в якому будуть зафіксовані стабільні частки таких рівнів влади – центральної, регіональної, місцевої – у розподілі загальнодержавних (регулюючих) податків;

2) перехід до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку господарського сектору нашої країни через вдосконалене законодавче забезпечення, яке сприятиме зростанню показників інвестиційної діяльності; зняття перешкод і стимулювання залучення інвестицій; розвиток інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури, а саме ефективного функціонування державної інвестиційної компанії, фонду кредитних гарантій та інших інститутів розвитку [2, с.28].

Отже, держава здійснює вплив на соціально-економічні процеси за допомогою економічної політики. Фінансування економічної політики України знаходиться зараз в складному становищі, що пов'язано з дестабілізуючими зовнішніми та внутрішніми факторами, дефіцитом державного бюджету, непослідовною політикою уряду. Основним завданням уряду є розробка конкретних практичних заходів економічного розвитку, які включатимуть підтримку та розвиток основним напрямів економічної політики держави.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: від 16.01.2003, № 436-IV із змінами та доповненнями. // Законопроекти. / Упр.

комп'ютериз. систем апарату Верховної Ради України. – 2003. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>. – Назва з екрана.

2. Прямухіна Н.В. Проблеми фінансування та розвитку регіональної економіки [Електронний ресурс] / Н. В. Прямухіна // Економіка та держава. – 2013. – № 5. – С. 26-28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_5_8.

THE DOMINANCE OF ENGLISH AS A LANGUAGE OF SCIENCE

Грабовська Н.А.

Національна академія внутрішніх справ

Викладач кафедри іноземних мов

Nowadays employers in various fields often require applicants with excellent level of English. In fact, this skill is often unnecessary. However, there are several professions in which there is no language in any way, and one of them is a scientist.

Worldwide integration, the Internet, and sophisticated technology all play a role in making this new century possible, but something more important is also at work. In all scientific attempts lies the ancient drive for sharing knowledge and experience, and today this can be accomplished in a single tongue – English. At present, the great majority of research articles in the global scientific community are published in English. Actually, every major science journal we have ever heard of is in English.

American researcher Scott L. Montgomery in the book “*Does Science Need a Global Language?*” look for an answer this question by investigating the phenomenon of global English in science, how and why it came about, the forms in which it appears, what benefits and drawbacks it brings, and what its future might be. He also investigates the consequences of a global tongue, considering especially

emerging and developing nations, where science is still at a relatively early stage and English is not yet strongly established [1].

The modern authors took little effort to differentiate between research that was peer-reviewed and research that wasn't in their Google Scholar searches, making it heavy to quantify how much serious research is published in non-English languages. Sometimes the authors ignore the historical context of this problem. Just a few decades ago, scientific communication was much harder because there was no dominant lingua franca to publish and share research.

There are some clear advantages of having English as the language of science. Firstly, it is already extensively spoken and learned as a second language in the world. The English language is already used in business, medicine and many other scopes. Having just one language as the "official" scientific language also reduces the barriers of communication and understanding between scientists, who all have main information to share with the globe. Sean Perera, the Australian scientist from Centre for the Public Awareness of Science described the current fact in this manner: "The English language plays a dominant role, one could even call it a hegemony ... As a consequence, minimal room or no room at all is allowed to communicators of other languages to participate in science in their own voice – they are compelled to translate their ideas into English."

Actually, every major science journal we have ever heard of is in English. It is used most uniquely as the language of science. It means that non-English articles, when they get written at all, can reach a small audience. Korean professor Kumju Hwang in the article "A Case Study of Korean Science and Technology" wrote: "The reason that [non-native English-speaking scientists] have to use English, at a cost of extra time and effort, is closely related to their continued efforts to be recognised as having internationally compatible quality and to gain the highest possible reputation " [2]. These words are still very appropriate.

So the use of English as a common language for science has brought scholars from countries such as the United Kingdom and the United States not only advantages, but also drawbacks.

The main one is the narrowing of the scientific outlook and the denationalization of the English language. The author tries to convey that high-level language skills can give a false sense of superiority, which in turn prevents the study of material in other languages. At the same time, scientists from other countries do not have this problem, since they are learning English without fail, and also have free access to materials in their native language. So, no matter how someone treats the fact that English is practically the official language of science, the fact remains that English is indispensable for conducting scientific activity in any country.

When you begin to analyze and think about how it probably influences scientists who don't speak English as their mother tongue, you start to see where problems might appear. All people express ourselves differently in different languages, even if they aren't alert of it. If you know a second language and take a moment to try and write out anything complex or technical in that language, you will understand just how difficult it can be. This means scientists from different linguistic scopes have to spend extra time and energy when they are writing up their science works in English.

However to expect everyone in the scientific world to be good at English as well as be an expert in whatever they are researching is to expect a lot, especially from scientists in countries where getting any type of education at all costs a good piece of change.

So, we can confidently assert two things. First, keeping a monolingual system at this level requires a lot of energy, huge resources for language learning and translations in non-English speaking countries. Secondly, if the English-speaking countries disappeared from the face of the earth, English would still remain an important scientific language, simply because of the significant inertia of what was already created. The binding effect, when scientists rely on past knowledge, can maintain both of them.

References:

1. Does Science Need a Global Language? English and the Future of Research, by Scott L.Montgomery. University of Chicago Press, Chicago, IL, USA, 2013.
2. Hwang, K. (2005). 'The Inferior Science and the Dominant Use of English in Knowledge Production A Case Study of Korean Science and Technology'. Science Communication .

КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Грицюк О.С.

Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського

кандидат педагогічних наук, доцент

myboxua13@gmail.com

ID ORCID: 0000-0003-2117-626X

Сучасний етап розвитку галузі освіти характеризується масовим впровадженням інформаційних і телекомунікаційних технологій у діяльність всіх учасників освітнього процесу. Інформатизація є одним з основних факторів, що змушують освіту самовдосконалюватися. Розвиваються зміст і методи навчання, змінюється роль педагога, який поступово перетворюється з транслятора знань в організатора діяльності учнів по придбанню нових знань, умінь і навичок. Істотним засобом інформатизації навчання є сукупність освітніх інформаційних ресурсів, що може бути об'єднана у комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище.

Комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище (КОНС) – це: системно організована сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, що нерозривно пов'язано з людиною як суб'єктом освітнього

процесу; організаційно-методичні засоби, сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки, передачі інформації.

Аналіз наукових праць педагогів-дослідників висвітлює важливість використання КОНС у навчальному процесі. Зокрема, у працях Т. Б. Поясок і О. І. Беспарточної [1] йдеться про використання КОНС для організації педагогічної взаємодії вчителів та учнів. Можливість застосування мобільних математичних середовищ (ММС) як різновиду КОНС у навчанні математики досліджують К. І. Словак, С. О. Семеріков і Ю. В. Триус [2].

КОНС ґрунтується на інтеграції інформації на традиційних і електронних носіях, комп'ютерно-телекомунікаційних технологіях взаємодії, віртуальних бібліотеках, розподілених базах даних, навчально-методичних комплексах і розширеному апараті дидактики. У понятті КОНС об'єднуються педагогічна система та її забезпечення.

Серед основних ресурсів, необхідних для існування, функціонування і розвитку КОНС навчального закладу, можна виділити: технологічні (апаратні та програмні), інформаційні та організаційні ресурси; технічні (фізична складова), кадрові (інтелектуальна складова) та навчально-методичні ресурси (інформаційна складова).

Під технічними ресурсами мається на увазі комп'ютерна і мультимедійна база, програмне забезпечення, канали й устаткування передачі інформації на відстань.

Важливим методичним ресурсом на стадії формування інформаційного середовища навчального закладу є мережеві методичні об'єднання вчителів, що дозволяють усім учасникам освітнього процесу обмінюватися актуальною інформацією, представляти свої власні методичні напрацювання і використовувати передовий досвід колег незалежно від місця їх роботи і регіону країни. Мережеві методичні об'єднання є потужною школою передового досвіду, що дозволяє безперервно підвищувати педагогічну інформаційно-комунікаційну грамотність педагогічного колективу.

КОНС вчителя інформатики має такі складові: фізична (кабінет інформатики, а також робочі місця адміністраторів, учителів; шкільний Інтернет, локальна мережа та технічні засоби мультимедія (телевізори, проектори, відеопрогравачі, фотоапарати тощо), програмне забезпечення навчально-виховного процесу; психологічна та інтелектуальна («людський фактор»; це воля та бажання учасників освітнього процесу до використання інформаційних та комунікаційних технологій в освітньому процесі) складові.

На уроках інформатики та математики комп'ютер може виконувати різні функції а, отже, використовуватися з різними цілями: як спосіб діагностування навчальних можливостей учнів, засіб навчання, джерело інформації, тренінговий пристрій або засіб контролю і оцінки якості навчання. Можливості сучасного комп'ютера величезні, що і визначає його місце в навчальному процесі. Його можна підключати на будь-якій стадії уроку, до вирішення багатьох дидактичних завдань, як у колективному, так і в індивідуальному режимі.

Серед важливих напрямів роботи керівників і всього колективу навчального закладу, що значно сприятимуть формуванню і розвитку педагогічних технологій навчання в умовах КОНС, можна виділити: удосконалення технічної оснащеності навчального закладу (обладнання автоматизованих робочих місць учителів і адміністративного корпусу); участь в освітніх проектах в мережі Інтернет; створення проектів для використання на заняттях; створення власних Web-сторінок викладачів, адміністрації, соціально-педагогічних служб і їх розміщення на сайті школи; розвиток системи учнівського самоврядування і створення окремих сторінок на Web-сайті навчального закладу; забезпечення доступу до інформації про діяльність навчального закладу учнів, батьків і зацікавленої громадськості.

До навчальних компонентів КОНС належать:

- освітні ресурси (портали);
- автоматизовані освітні системи;
- технічне забезпечення навчального процесу.

Серед освітніх ресурсів, що належать до КОНС, можна виділити освітні інтернет-портали, які є каталогами ресурсів; сервісні та інструментальні комп'ютерні програмні засоби; електронне подання паперових видань; електронні навчальні засоби та засоби вимірювання результатів навчання; ресурси, що містять новинну інформацію, оголошення та засоби для спілкування учасників освітнього процесу.

Певна частина освітніх ресурсів призначена для поглиблення знань, самостійного вивчення і підвищення пізнавальної активності учнів у позанавчальний та позаурочний час. Приклад подібного інтернет-порталу «Віртуальний кабінет інформатики й ІКТ», створеного для спільного використання учнями і учителями, подано на рис. 1.

Рисунок 1 – Інтернет-портал «Віртуальний кабінет інформатики й ІКТ»

Для зручності користування цим ресурсом назви окремих кнопок-меню відповідають розділам навчального курсу «Інформатика» (наприклад, меню

порталу «Інформація та інформаційні процеси» відповідає розділу навчальної програми «Інформаційні процеси та системи»). На уроках інформатики ознайомлення із програмними засобами КОНС доцільно починати з вивчення саме засобів, що створюють комп'ютерне середовище. До цих засобів належать програмні інструкції, поради, рекомендації із самого широкого кола питань.

Окрім освітніх інтернет-порталів, у навчальних закладах розробляються автоматизовані освітні системи (АОС), що містять комплекс навчально-методичних матеріалів (демонстраційні, теоретичні, практичні, контролюючі) і комп'ютерні програми, які керують процесом навчання.

Ядром АОС є так звані авторські системи, що дозволяють викладачеві-розробнику вводити свій навчальний матеріал в базу даних і програмувати за допомогою спеціальних мов або інших засобів алгоритми його вивчення [3, с. 18].

АОС зазвичай базується на інструментальному середовищі – комплексі комп'ютерних програм, що надають користувачам, які не володіють мовами програмування, такі можливості роботи з системою. Сучасні АОС дозволяють коригувати процес навчання, адаптуючись до дій учня.

Призначення довідково-інформаційних матеріалів полягає в тому, щоб забезпечити на уроці наочність і доказовість, використовувати ці програми для наведення різного роду довідок і для самоперевірки, для надання зразка виконання якого-небудь завдання на конкретному предметному матеріалі.

Отже, комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище забезпечує учасникам навчального процесу оперативний доступ до інформації та ефективні освітні комунікації. Використання КОНС дозволяє вчителю оптимізувати викладання інформатики, а учням – прискорити засвоєння необхідних знань та формування навичок.

Список літератури:

1. Поясок Т. Б. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої

освіти / Т. Б. Поясок, О. І. Беспарточна // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2018. – Вип. 67, № 5. – С. 199–212.

2. Словак К. І. Мобільні математичні середовища: сучасний стан та перспективи розвитку / К. І. Словак, С. О. Семеріков, Ю. В. Триус // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наукових праць / Редрада. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – № 12 (19). – С. 102–109.

3. Шляхи реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу і тестових форм контролю знань студентів : матеріали науково-методичного семінару / Під ред. В. Д. Гогунського. – Вип. 7: Методологічні основи дистанційного навчання. – Одеса : Наука і техніка, 2013. – 120 с.

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ ДЕЯКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Грицюк Є.О., Пешко Н.

студ. спеціальності

“Облік і оподаткування”

Наук. керівник: к.е.н. Стенічева І. Б.

ДВНЗ “Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури”

Соціально-економічний розвиток регіонів України на сучасному етапі характеризується покращенням показників у сферах експорту товарів а також ситуації з зайнятістю.

У 2018 р. експорт послуг Дніпропетровської області становив 95,7 млн.дол. США, імпорт 160,4 млн.дол. Порівняно з 2017 р. експорт збільшився на 7,2% (на 6,4 млн.дол.), імпорт скоротився на 1,8% (на 3 млн.дол.). Від’ємне

сальдо зовнішньої торгівлі послугами склало 64,7 млн.дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту дорівнював 0,6 .

У Харківській області за даними управління, порівняно із 2017 роком експорт збільшився на 9%, імпорт – на 17,3%. Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 109 країн світу. Серед країн-партнерів найбільше експортувалися товари на територію Росії – 21,9%, Японії – 7,8%, Єгипту – 6,8%, Білорусі – 4,9%. Експорт до країн Європейського Союзу становив 21,5 млн доларів та збільшився порівняно з 2017 роком на 69,4%. Найбільші імпортні поставки надходили з Китаю – 20,5%, Росії – 15,5%, Італії – 5,4%, США – 5,2%, Німеччини – 4,6%.[1].

Підприємства Чернігівської області у I півріччі 2018 наростили обсяги зовнішньоторговельних операцій товарів на 30,7% і перевищили позначку в 600 мільйонів доларів США, що стало найвищим показником Чернігівщини. При цьому у порівнянні з відповідним періодом минулого року експорт товарів збільшився на 40,8% і склав близько 370,8 мільйона доларів США.. Серед країн ЄС підприємства області найбільше постачають власну продукцію до Нідерландів (9,1% обласного показника експорту), Іспанії (6%), Італії (4,8%), Румунії (4,7%). При цьому, позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 126,3 мільйона доларів США.

В абсолютних цифрах цього річній експорт товарів підприємств Львівської області у січні–вересні становив 1365,4 млн.дол. США. Порівняно з аналогічним періодом минулого року експорт зріс на 20%. Збільшився і відсоток імпорту. Цьогоріч він склав 2008,2 млн.дол. Порівняно з січнем–вереснем 2017 року імпорт зріс на 28,3%. Від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі склало 642,8 млн.дол. США. Експорт послуг у січні–вересні 2018 року становив 406,2 млн.дол. США, імпорт – 42,4 млн.дол. США.

У I півріччі 2018 року валютні надходження від експорту товарів з Донецької області (без урахування частини тимчасово окупованій території) склали 2,5 млрд.дол. США. Це на 19,1% більше, ніж в січні–червні попереднього року.Донецька область забезпечила в I півріччі 2018 року 10,6%

валютної виручки від експорту товарів в цілому по Україні та посіла третє місце після міста Києва і Дніпропетровської області. У I півріччі 2018 року підприємства Донецької області вивозили продукцію в 98 країн світу.

У січні–серпні 2018р. у Київській області експорт товарів становив 1182,8 млн.дол. США, імпорт – 2389,2 млн.дол. Порівняно із січнем–серпнем 2017р. експорт зменшився на 0,4%, імпорт зріс на 7,5%. Негативне сальдо становило 1206,4 млн.дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,50. Найвагоміші експортні поставки товарів здійснювалися до Нідерландів, Німеччини, Польщі та Словаччини.

Закарпатські підприємства нарощують експорт та імпорт з країнами Євросоюзу. Зовнішньоторговельні операції з товарами протягом січня – квітня Закарпаття здійснювало з партнерами із 105 країн світу. Експорт порівняно з відповідним періодом минулого року збільшився на третину і становив майже 570 млн. доларів. Імпорт склав 514 млн. та збільшився на 29,5% порівняно з минулорічними показниками цього періоду. Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн ЄС здійснювалися до країн-сусідів Закарпаття, Німеччини та Австрії, водночас найбільші надходження – з сусідніх країн, Німеччини, Чехії та Італії.

Географічні й товарні структурні зрушення у зовнішній торгівлі України в цілому мають позитивний характер. Найбільшим позитивом останніх років є поліпшення сальдо зовнішньоторговельного балансу. Цей показник поліпшився як для торгівлі з окремими групами країн, так і в економіці України в цілому. Отже, незважаючи на значне зменшення обсягів експорту та імпорту, за останні роки склалися в цілому позитивні «стартові умови» для формування нової географічної і товарної структури зовнішньої торгівлі України.[1].

Позитивна динаміка зовнішньої торгівлі України є єдиним індикатором соціально-економічного становища країни. Дуже важливо оцінити такі соціальні показники як зайнятість і безробіття. Зайнятість є нестабільною, що заважає покращити експорт товарів. Це говорить про те, що на підприємствах України не достатня кількість кваліфікованих робітників а також за рахунок

міграції економічно-активного населення за кордон. Але за останній рік ситуація стосовно зайнятості покращилась.

За даними Державної служби статистики України, чисельність зайнятого населення у I півріччі 2018 року, у порівнянні з I півріччям 2017 року, зросла на 162 тис. осіб та становила 16,3 млн осіб.[1]

Середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15–70 років становила 17,9 млн. осіб, з яких 16,2 млн були зайняті економічною діяльністю, а решта (1,7 млн) – безробітні, тобто особи, які не мали роботи, але активно її шукали. Рівень зайнятості населення становив: у віці 15–70 років – 56,1%, а в працездатному віці – 64,5%. Рівень безробіття (за методологією МОП) серед економічно активного населення віком 15–70 років становив 9,5%, а працездатного віку – 9,9%. За даними державної служби зайнятості, кількість зареєстрованих безробітних на кінець лютого 2018р. становила 383,7 тис. осіб, з них допомогу по безробіттю отримували 82,5%.[4].

Рівень зайнятості у 2016 році зріс з 56,0% до 56,8%. Зростання рівня зайнятості відбулося в усіх регіонах, найбільш суттєво в Луганській (з 54,7% до 56,6%), Запорізькій (з 55,5% до 56,8%), Тернопільській (з 50,8% до 52,0%) та Черкаській (з 56,2% до 57,4%) областях. Найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (62,3%), Харківській (61,5%), Київській (58,8%), Дніпропетровській (58,7%) та Миколаївській (58,1%) областях, а найнижчий – у Тернопільській (52,0%), Донецькій (49,9%) та Волинській (49,3%) областях.[5].

Україна має значний праце-ресурсний потенціал — майже 60 % всього населення, причому на економічно активне населення припадає 22,5 млн чоловік. В умовах економічної нестабільності та переходу до ринкової економіки для України стало характерним таке негативне соціальне явище, як безробіття. Для того щоб знизити рівень безробіття в Україні потрібно проводити такі заходи як: надання роботодавцям коштів на перекваліфікацію співробітників; відновлення ринку праці; відновлення роботи підприємств, а внаслідок – створення нових робочих місць; покращення стану виробництва. Активно проводячи дані заходи, можна суттєво зменшити рівень безробіття. Це

дозволить ще більше підвищити рівень зайнятості, особисті доходи населення, шляхом створення нових робочих місць. Це в свою чергу приведе до розвитку виробництва і підвищення рівня розвитку національної економіки.[2].

Список літератури:

1. Сайт Державного комітету статистики www.ukrstat.gov.ua .
2. Сайт державної служби зайнятості www.dcz.gov.ua .
3. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 23. – С. 49–59. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr23.pdf> .
4. Офіційний веб-сайт державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua> .
5. Луганська обласна адміністрація. Обласна військово-цивільна адміністрація. Офіційний сайт <http://loga.gov.ua/> .

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Грищенко Аліна, Шістка Олена

Науковий керівник: Юрчик І.Б., к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Однією з важливих складових елементів загальної політики держави є її соціальна політика, мета якої полягає у розробці та реалізації соціальних заходів для підвищення національної конкурентоспроможності. Стратегічна ціль соціальної політики України полягає у поступовому зростанні рівня життя населення, створенні умов для реалізації її громадян, зниження економічної та соціальної нерівності тощо. Вибір пріоритетних напрямів соціальної політики нашої держави є актуальним завданням на сучасному етапі, а тому потребує детального розгляду та вивчення.

Здійснення соціальної політики державою дозволяє забезпечити соціальний захист і створити умови для формування безпечного соціального середовища людини. Така діяльність державних органів передбачає комплекс заходів, спрямованих на створення системи соціальних амортизаторів суспільних, зокрема ринкових, ризиків і формування соціальних стандартів [1, с.16].

Соціальна держава має покладати на себе обов'язок піклуватися про соціальну справедливість, добробут громадян, їх соціальну захищеність. Така держава повинна створювати сприятливі умови для діяльності, прояву професійних, ділових та творчих можливостей людини у її власних інтересах та в інтересах всього суспільства та держави. Держава є виразником, представником і захисником публічних і загальних інтересів як усього суспільства, так і конкретного громадянина. У науці наводилась також пропозиція визнавати соціальною державою правову державу розвиненого громадського суспільства із соціально орієнтованою ринковою економікою, яка здатна створити умови для реалізації економічних, соціальних і духовно-культурних прав людини, гарантувати соціальну безпеку особи та встановити соціальну справедливість у суспільстві [3, с. 35].

В Україні внаслідок трансформаційних процесів набула глобальних масштабів поляризація суспільства. В соціальному плані воно поділилось практично на дві частини: найбагатші верстви населення, які отримують надприбутки та мають привілеї, і соціально уразливі верстви населення, які потребують відповідної державної допомоги і становлять більшість населення країни. Отже, очевидним є те, що заходи, яких вживає держава в рамках реалізації соціальної політики, є не досить ефективними і потребують нових управлінських підходів.

Сьогодні для того щоб Україна на світовій арені займала гідне місце, а якість життя громадян відповідала європейським стандартам, потрібно, щоб на зміну неефективній та нерентабельній соціальній політиці, прийшла політика, сконцентрована на потребах не тільки конкретної соціальної групи, але й

кожної людини. Для цього основними характеристиками нової моделі соціальної політики України мають стати: скорочення бідності та зміцнення позицій та ролі середнього класу; зміцнення конкурентоспроможності національної економіки на засадах інноваційної моделі розвитку і реалізація ефективної державної антикорупційної політики; випереджальне зростання рівня доходів громадян порівняно з інфляцією; скорочення фінансово незабезпечених пілг; збільшення рівня зайнятості населення та запобігання втраті кваліфікованих кадрів; поліпшення соціальної мобільності; поширення волонтерського руху [2, с. 226].

Таким чином, соціальна політика є невід'ємною частиною внутрішньої політики України, а також індикатором розвитку суспільства, забезпечуючи соціальне та економічне зростання. Її основні завдання мають бути спрямовані на зниження соціального напруження, досягнення стабільності в суспільстві, формуванню середнього класу та зростанню добробуту населення.

Список літератури:

1. Круглова О. О. До питання визначення завдань соціальної політики України [Електронний ресурс] / О. О. Круглова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2012. – № 3. – С. 14-18. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2012_3_5.
2. Михненко А. Світові моделі соціальної політики: уроки для України / А. Михненко, Н. Щур // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2011. – Вип. 2. – С. 219-227.
3. Пильгун Н.В. Проблеми формування соціальної держави в Україні / Н.В.Пильгун // Держава і право: Зб. наук. праць. – Вип. 52. – К., 2011. – С. 30-35.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Гуменюк Л.Й. Львівський державний університет внутрішніх справ, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри психології

Одним з основних факторів, що сприяють забезпеченню громадської безпеки, є фактор соціального здоров'я. Більше того, він є одним з найважливіших чинників, які поряд з безпекою забезпечують благополуччя соціуму.

Е. Фром у праці «Здорове суспільство» переконливо доводив, що в соціально нездоровому суспільстві «жадібність, схильність до експлуатації і володіння, самолюбівання неможливо використовувати для досягнення матеріальної вигоди і росту особистого престижу» [5, с.315]. Здорове суспільство, вважав мислитель, повинно будуватись на засадах людської солідарності, де можна, будучи господарем свого життя, впливати на життя усього соціуму, і головне – не суперечити природі особистості, її внутрішній світобудові.

Вочевидь, здоров'я суспільства – це і внутрішня узгодженість, і злагоджена взаємодія індивіда з соціальним організмом, і своєрідний індикатор духовно-морального стану більшості людей, що проявляється у гармонійних соціальних, політичних, економічних та екологічних відносинах.

На фізичне, психічне та соціальне здоров'я в якості факторів, що сприяють забезпеченню безпеки суспільства, почали зважати лише наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Сучасні дослідники відзначають, що соціальне здоров'я повинно розглядатися і як індикатор якості навколишнього суспільного та природного середовища, і як результат соціальної активності індивіда. Так, І.В. Зозуля визначає соціальне здоров'я як стан людини, що дозволяє їй реалізувати свої функції в процесі життєдіяльності, вести соціально активне життя [2]. Аналізуючи сутність поняття «соціальне здоров'я» в науковій літературі, А.А.

Бобро зазначає, що «однією з ознак соціального здоров'я є прагнення до загального блага, активна участь у громадській роботі, здатність зацікавлено ставитися до вирішення соціальних проблем» [2, с. 22].

Таким чином, згідно зі сучасними уявленнями, соціальне здоров'я є мірилом соціально-культурного розвитку суспільства, якості життя і фактором безпечного розвитку соціуму. Соціальне здоров'я суспільства, як фактор забезпечення його безпеки, можна розглядати переважно в трьох аспектах. *По-перше*, через використання соціальних індикаторів, як стартової основи формування соціальних програм, так і показників ефективності їх реалізації. *По-друге*, поняття «соціальне здоров'я» вживається як певний нормативний еталон, що включає соціальні, соціально-політичні та духовно-моральні аспекти життєдіяльності людини і тим самим сприяє формуванню умов безпеки суспільства. *По-третє*, аналізоване поняття розглядається як характеристика наслідків соціально-економічної та технологічної політики впливу інноваційних технологій на соціальні відносини в соціумі.

Соціальне здоров'я тісно пов'язане з психічним. Відповідно до п'яти груп здоров'я, виділених Всесвітньою організацією охорони здоров'я, А.А.Ковальова виокремила п'ять груп соціального здоров'я [3, с.179-191]. Врахування особливостей даних груп є необхідним для забезпечення безпеки суспільства.

Перша група – «соціально здорові». До цієї найменшчисленнішої групи належать особи, які дотримуються висококонверсивної системи ідеалів, яка не дозволяє їм здійснювати антисоціальні вчинки, що складають загрозу суспільству і оточуючим. Це фахівці у своїй справі, здатні постійно вдосконалювати свою майстерність, толерантні до інших.

Друга група – «соціально конформні» (так звані *пересічні*). Це найпоширеніший тип, який має певну залежність від соціальних захворювань (алкоголізму, наркоманії та ін.). Такі індивіди знаходять задоволення в досягненні запланованого ними рівня соціального благополуччя, толерантні до всього, що не стосується їх особисто, характеризуються некритичним

сприйняттям юридичних та моральних норм суспільства та готовністю порушувати їх у випадках ігнорування з боку соціального оточення.

До *третьої групи* соціального здоров'я відносяться «соціальні невротики» (*кар'єристи*). Особи даної достатньо багаточисельної групи мають великі амбіції, характеризуються прагненням до високої посади, дружби з високопоставленими або відомими особами. При виникненні соціальної напруги або розрядки вони можуть вживати наркотики, алкоголь, знаходити задоволення в діях, які принижують гідність оточуючих.

Четверта група – «соціальні психопати» – особи з асоціальними і кримінальними схильностями: вони відмовляються від суспільних цінностей і приймають як норму свій спосіб життя, який в оточуючих викликає невдоволення і осуд.

П'яту групу соціального здоров'я складають «соціальні ідіоти». Сюди відносять осіб, які досягли високого становища в суспільстві, державі або володіють значними капіталами, рахунками в банках. В результаті незаконних дій вони перестали сприймати потреби та проблеми інших людей, байдужі до проблем своєї країни в цілому.

На думку автора, останні дві групи соціального здоров'я можуть викликати соціальну напруженість і алармізм у суспільстві, є серйозною загрозою життю та соціальному здоров'ю особистості і суспільству в цілому [3, с.182].

Важливо зазначити, що соціальна напруженість і рискогенність виникають в ситуації, коли більша частина тієї чи іншої спільноти спочатку відчуває, а лише потім усвідомлює, що задоволення її соціальних, національних, освітніх, економічних, соціокультурних та інших життєво важливих потреб, інтересів та прав знаходиться під загрозою.

Існуючий станом справ у життєво важливих сферах суспільної життєдіяльності приводить до невдоволення соціальним порядком у широкому сенсі, коли втрачається довіра до влади, виникає відчуття соціальної несправедливості, зникає ситуація безпеки, глибокі переживання приносять

песимістичні настрої, тобто виникає атмосфера психоемоціонального невроту та соціального нездоров'я. Слід зазначити, що соціальна напруженість проявляється не тільки у громадських настроях та соціальному самопочутті, але й у масових діях:

- в ажіотажній скупці товарів і продуктів «про запас»;
- вимушеній добровільній міграції великих мас населення в інші, на їхню думку, кращі регіони;
- активізації діяльності громадсько-політичних рухів різних напрямків;
- стихійних та організованих демонстраціях й інших формах громадянського спротиву, соціальній аномії та соціальній недбалості.

Прямими чи непрямыми факторами, що приводять до появи соціальної напруженості відносяться ті, які регулюють і визначають повсякденну життєдіяльність людей, ступінь задоволення тих чи інших життєво необхідних потреб [6].

До даної групи факторів відносяться гідний рівень заробітної плати, розміри соціальних виплат, пенсій та інших соціальних гарантій, наявність достатнього асортименту товарів широкого вжитку, доступність освітніх, медико-соціальних, спортивних й інших послуг, ефективна дія законів, що забезпечують і гарантують правовий захист та різного роду безпеку (економічну, екологічну, продовольчу, політичну, військову, духовну, соціальну, національну) населення. Протилежна ситуація призводить до почуття невдоволення серед населення і виступає сприятливим підґрунтям для виникнення в суспільстві ангедонії та алармізму, що вочевидь підвищують соціальну напруженість та незахищеність громадян,

На думку Д.Г. Ротмана, соціальна напруженість, що має соціально-економічні зв'язки і пов'язана з погіршенням умов життя, зниженням матеріального добробуту, зростанням цін, інфляцією, складнощами працевлаштування, неминуче веде до соціального нездоров'я та становить небезпеку стабільності в суспільстві [4]. Коли ж на економічну напруженість

накладається соціальна, що має політичні витоки, то таке сполучення веде до соціальних революцій.

Таким чином, соціальне здоров'я проявляється у соціальній активності індивіда, засвоєнні ним професійної, моральної і соціальної культури, умінні гармонізувати відносини із самим собою, з соціумом і природою. Воно є запорукою гармонійного розвитку суспільства і показником його соціального благополуччя.

Список літератури:

1. Бобро А. А. Сутність поняття "соціальне здоров'я" у науковій літературі / А. А. Бобро // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 122. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – С. 19-23. (Серія: Педагогічні науки)
2. Зозуля И.В. Социальное здоровье как фактор стабильности общественного развития и национальной безопасности: Автореф. дис.... канд. социол. наук. Ростов н/Д., 2007. – 32 с.
3. Ковалева А.А. Самосохранительное поведение в системе факторов, оказывающих влияние на состояние здоровья // Журнал социологии и социальной антропологии. 2008. – Т. 11. – № 2. – С.179-191.
4. Ротман Д.Г. Социальная напряженность в обществе: сущность и особенности социологического изучения //Социология. 2007. № 4. С. 129—140.
5. Фромм Э. Здоровое общество. Догмат о Христе : [пер. с нем.] / Э. Фромм. — М.: АСТ : Транзиткнига, 2005. – 571 с. – (Philosophy).
6. Чупров В.И., Зубок Ю.А. Социология молодежи: Учебник. М.: Норма: ИНФРА-М, 2011. – 378 с.

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ «ЗЕЛЕНА КАРТКА» В УКРАЇНІ

Гуменюк М.О.

студент II курсу магістратури

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Сучасні умови глобалізації та економічних процесів все більше загострюють питання про страховий захист суспільства та відшкодування страхових витрат у транспортній сфері. Сьогодні, для соціального захисту громадян, надзвичайно важливим є питання про їх гарантії у випадку ДТП за межами країни. Довгий час система міжнародних угод «Green card» працює як регулятор діяльності для транспортного засобу за кордоном. Свідоцтво про страхування «Зелена карта» дозволяє його власнику рухатися по автострадам Європи без необхідності кожного разу реєструвати обов'язкове страхування цивільної відповідальності перетинаючи кордон, що дозволить заощадити власні кошти та час.

Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування ринку автотранспортного страхування як в Україні так і за кордоном здійснила значна кількість вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків таких як В. Базилевич, О. Гаманкова, О. Грішан, М. О. Залетов, О. Кнейслер, К. Лібіх, М. Межебицький, Р. Пікус, С. Осадець, Т. Яворська та ін.

За нинішньої ситуації зростання автомобільного руху та попиту на придбання автомобілів, гострою необхідністю постала проблема створення системи спрощення міжнародного руху автотранспорту, яка забезпечила б страхування ризику відповідальності перед третіми особами у зв'язку з їх використанням і відповідала б вимогам країн їхнього пересування.

Особливою групою міжнародних договорів про обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів є угода про «Зелену карту» або «Green card» як частіше всього її називають.

Договір щодо «Green card» був підписаний у 1949 році між 13 країнами-учасницями міжнародних відносин. На даний момент часу число учасників та поданих заявок збільшується і становить 96 країн [1]. Головними елементами у системі «Зеленої карти» є національні бюро країн-учасниць, котрі виконують контролюючу функцію за наявністю страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів у міжнародному автомобільному сполученні [1].

Взаємовідносини в системі «Green card» складаються на основі підписання двосторонніх угод про взаємне визнання полісів автоцивільної відповідальності, виданих у кожній з цих країн. Страхування здійснюється без зазначення страхових сум. Це значить, що постраждалій особі буде виплачена сума, передбачена внутрішнім законодавством країни, у якій сталася аварія. Гарантом виплати страхового відшкодування за договорами «Зелена картка» в Україні виступає Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ), яке є єдиним об'єднанням страховиків, що здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам. Членство страховиків у МТСБУ є обов'язковою умовою здійснення діяльності щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [2].

На даному етапі діяльності міжнародної системи «Зелена картка» в Україні у МТСБУ - гаранта з виплат за даним видом страхування - виникають труднощі при їх здійсненні, а саме у постановах НБУ № 591 від 22 вересня 2014 року, яка внесла зміни до Постанови № 540 від 29 серпня 2014 року «Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України», котрі заважають у виплатах з перестраховання для розподілу відповідальності українських страховиків. А саме постає

необхідність у іноземній валюті, котра необхідна для укладання договорів перестраховання з західними партнерами, що забезпечить виконання умов та угод «Зеленої картки». Для вирішення цього питання НБУ вніс зміни постановою № 410 від 13 грудня 2016 року «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України», що зменшила конфлікт у даній ситуації [3, 4, 5].

Проаналізувавши статистичні показники МТСБУ за міжнародним страхуванням «Зелена картка» на страховому ринку України у період з 2014 року по вересень 2018 року, можна зазначити, що спостерігається як своєрідне збільшення кількості укладених договорів, так і значний спад у зв'язку з вищезазначеною постановою.

Так показники 2014 – 2015 рр. підтверджують значне збільшення кількості договорів з відмітки у 703 578 договорів до 764 694 договорів, що засвідчує гарний темп приросту у 8,69 %.

У подальшому показники здійснення міжнародного страхування «Зелена картка» погіршуються, а саме за статистичними даними 2015–2016 рр. кількість договорів зменшилась з відмітки у 764 636 договорів, до 716 553 договорів, тобто український ринок страховиків втратив 48082 потенційних клієнтів, на що вказує темп приросту у мінус 6,29 %, і що значно менше ніж у попередньому періоді.

На таку можливу негативну динаміку звернув свою увагу Генеральний директор МТСБУ В. Шевченко, який прогнозував, що «за результатами 2016 року порівняно з минулим роком, загальна кількість укладених договорів «Зелена картка», в кращому випадку, залишиться на такому ж рівні, або буде спостерігатися невелике його зменшення, тоді як сума нарахованих премій в гривневому еквіваленті зросте більш, ніж на 16,6% і складе близько 35 млн. євро» [6].

Кількість договорів страхування у 2017 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року, не набули покращення та продовжували зменшуватися з

716 553 договорів, до 702 262 договорів, про що свідчить темп приросту у мінус 1,99 %.

Показники здійснення міжнародного страхування «Зелена картка» в січні - вересні 2018 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року, набули покращення в зв'язку із незначною стабілізацією на грошово-кредитному та валютному ринках України, про що свідчить збільшення кількості договорів на 43175 (темп приросту - 7,92 %).

У сучасних реаліях міжнародної глобалізації для України необхідна більш синхронна покращена діяльність НБУ з МТСБУ, щоб впроваджені постанови не заважали гармонічній діяльності сторін та не вносили збої до міжнародної системи «Зелена картка».

Список літератури:

1. Офіційний сайт Міжнародного бюро Зеленої картки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cobx.org/>.
2. Офіційний сайт МТСБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua/individual/avto/greencard.html>.
3. Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України: Постанова Правління НБУ № 540 від 29.08.2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=9987297>.
4. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління НБУ № 591 від 22.09.2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10601164>.
5. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України: Постанова Правління НБУ № 410 від 13.12.2016 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=40919892>.

6. Шевченко В. Статистика рынка «Зелёная карта» Украины за 2010-2016 года [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://green-card.com.ua/review/880>.

ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТУРИСТИЧНО-ЕКСКУРСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Данилюк В.О.

Ужгородський національний університет, факультет туризму та міжнародних комунікацій, старший викладач кафедри міжнародних комунікацій 066 01 61 983 viktoriyamd@mail.ru

Історико-культурні ресурси відіграють важливу роль у формуванні туристичного попиту та створенні привабливого туристичного іміджу регіону чи держави. Це сукупність пам'яток матеріальної та духовної культури, які створені у процесі історичного розвитку суспільства на певній території, мають пізнавальну цінність і можуть бути використані для туристичної діяльності. Історико-культурні ресурси характеризуються високою популярністю серед туристів, задовольняють їх попит у пізнанні навколишнього світу, сприяють змістовному проведенню вільного часу. Найбільшою особливістю цих ресурсів є те, що вони мають повсюдний характер розташування, адже кожна місцевість вирізняється своєю історією, традиціями, їх потенціал можна вважати необмеженим. Однак варто мати на увазі, що будь-які ресурси території вимагають вмілого, творчого і наукового підходів до їх використання для цілей туризму і розробки сучасних маршрутів. [3, с.46].

Кожен регіон має унікальний історико-культурний потенціал. Виділяють чотири принципи адекватного туризму:

1) активне сприяння в збереженні спадщини місцевості - культурної, історичної і природної;

2) підкреслення і виділення унікальності спадщини місцевості щодо інших регіонів;

3) створення у місцевого населення почуття гордості і відповідальності за унікальну спадщину;

4) розробка програми розвитку туризму на основі використання унікальної спадщини місцевості. [2, с.40].

Для забезпечення дієвого співробітництва та розробки якісного туристичного продукту для туристів, необхідна взаємна інформованість про основні напрямки спільної роботи. Політика туристського розвитку і організації турів повинна відображати наступні основні аспекти:

- Підготовку переліку туристських ресурсів, причому особливої уваги заслуговують класифікація культурно-історичного, природної спадщини, як найцікавіших туристам;

- Визначення основних туристських регіонів і місць туристичного призначення, а також забезпечення відповідних заходів з охорони місцевих культурних, історичних та природних пам'яток від можливої несприятливої діяльності туристів;

- Використання для показу туристам національного надбання, що включає штучні і природні, матеріальні та нематеріальні об'єкти, а також творчість місцевого населення (мистецтво, ремесла, фольклор);

- Проведення заходів, спрямованих на виховання місцевого населення і туристів у дусі поваги до культурних цінностей регіону і країни в цілому.

Однак існують чинники, які стримують використання туристських ресурсів для організації турів :

- Відсутність нормативних та затверджених проектних документів;

- Невірне формування програм і тур. маршрутів, тобто без урахування особливостей і переваг туристів;

- Проблема інфраструктури;

- Відсутність інформації по туристських напрямках, готових турах і умов їх проведення;

- Проблема рівня організації та реклами;
- Споживче відношення туристських фірм до історико-культурних ресурсів (їх нераціональне використання). [4].

Для виявлення перспектив використання історико-культурного потенціалу для організації турів доцільно розглянути наявні в краї ресурси, здатні задовольнити туристські потреби. Культурно-історичні ресурси є невід'ємною частиною розвитку культурно-пізнавального туризму. Проблема полягає в тому, що для визначення напрямів їх ефективного використання необхідні дослідження та оцінка. Ця проблема особливо актуальна, оскільки залучення туристсько-рекреаційних ресурсів у сферу туристичного бізнесу перешкоджає становленню іміджу країни, регіону за кордоном. Значна увага приділяється питанням розвитку культурно-пізнавального туризму. В основі розрахунків потенціалів туристських ресурсів лежить базова оцінка, завдяки якій методом інтерполяції будуються картографічні моделі зонування територій. Можна виділити наступні види культурно-історичних ресурсів: театри, музеї, бібліотеки, клуби, палаци культури, пам'ятники (історії, архітектури, археології, монументального мистецтва), біосоціальні ресурси. Окрему групу культурно-історичних ресурсів становлять об'єкти релігійного призначення, які створюють своєрідний «культурний ландшафт». Для того щоб раціонально планувати і використовувати в туристських цілях культурно-історичні ресурси необхідно мати уявлення про їх кількість і їх розташування по містах і адміністративних районах. Одним з факторів туристської привабливості є пам'ятники монументального мистецтва. Даний вид пам'ятників відрізняється рядом ознак, у зв'язку з чим не кожна скульптура може мати таку значимість. Ці дослідження проводяться задля співпраці з відповідними архівами та фондами музеїв. Для вдосконалення процесу надання екскурсійних послуг слід поєднати їх з транспортними та трансферними задля більшої економії часу, коштів та «сил» туристів. [1, с. 22].

Список літератури:

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – Київ, 2001. - С.42.
2. Колотова Е. В. Рекреаційне ресурсознавство: Учеб. посібник. - М.: РМАТ, 1998. - С.160
3. Кузик С. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – С.46.
4. Культурний, чи пізнавальний, туризм [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://tourlib.net>

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА

Даніленко А.Ю.

викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

На сьогоднішній день перекладацька діяльність є одним з ключових засобів міжкультурної та міжнародної взаємодії. Виступаючи засобом комунікації, переклад допомагає подолати проблему нерозуміння. Переклад як практика з поглиблення міжнародних відносин та міжкультурної взаємодії набуває рис соціальної практики через спрямованість на результат, орієнтованість на взаємодію з іншими людьми.

Соціологічні підходи до перекладу базуються на розумінні того, що переклад є діяльністю, на яку впливають різноманітні соціальні чинники. Пошук методів аналізу механізмів перекладу, розглянутого як соціальна практика, сприяє розробці аналітичних інструментів, які допомагають пролити світло на різні складові, що вказують на вагомість перекладу у соціальному контексті загалом та на соціальну природу перекладу зокрема. Питання про «соціальне» в перекладі розглядалося впродовж історії перекладознавчих

досліджень у різних формах та з різних точок зору. Лоуренс Венуті стверджує, що процес перекладу є соціально обумовленим і що життєздатність перекладу встановлюється його зв'язком з культурними та соціальними умовами, за яких він створюється [1].

Особливо важливим для соціологічного підходу до перекладу є так званий «культурний поворот», що збігається з великим розширенням спектру дисципліни. Термін «культурний поворот» вперше був використаний у збірці есе «Переклад, історія та культура» під редакцією Сьюзен Басснетт і Андре Лефевра в 1990 році, і позначав відхід від суто лінгвістичного підходу, в першу чергу присвяченого підготовці перекладачів, і звернення до культурно-освітнього підходу. Таким чином, культурний поворот сигналізує про відхід від текстових проблем (насамперед, еквівалентності та відповідності перекладу до оригінального тексту) до більш широких культурних та соціальних проблем, і вивчення того, як функціонує переклад у різних культурах.

Хоча соціологія перекладу є відносно новою сферою, дві різні наукові традиції дали значні дослідження в цій галузі, особливо в останні два десятиліття. З одного боку, дисципліна вивчення перекладу, яка все частіше приймає соціологічні підходи для вивчення міжкультурних відносин і, з іншого, робота французьких соціологів під впливом підходу П'єра Бурдьє, яка зосереджена на соціальній природі перекладу та його місці у сфері культурного обміну.

На думку Стіва Бернекінга, соціологія перекладу визнає, що переклад відбувається в розумі перекладачів як соціальних акторів, які передають зміст висловлювань, що знаходяться в межах соціальних та культурних вимірів. Соціологія перекладу зміщує фокус з тексту на перекладача та його роль, на соціальні чинники перекладу та вплив на суспільство. Соціологія перекладу допомагає усвідомити центральну роль перекладача як соціального агента, який одночасно працює над текстом та значенням [2]. Аналіз соціальних чинників перекладу допомагає ідентифікувати перекладача як соціального агента, мотивацією діяльності якого буде досягнення взаєморозуміння засобами

перекладу; раціоналізація відбуватиметься завдяки осмисленню ним підстав перекладу – забезпечення порозуміння сторін; у якості рефлексивного моніторингу виступатиме аналіз застосованих засобів перекладу, які сприяли успішності досягнення порозуміння чи навпаки цьому заважали.

Переклад як діяльність та результат цієї діяльності обов'язково відбувається в соціальному контексті. З одного боку, перекладацька діяльність на всіх стадіях здійснюється людьми, які належать до соціальної системи; з іншого боку, явище перекладу неминуче пов'язане з соціальними інституціями, що значною мірою визначає вибір засобів виконання та застосування перекладу та стратегій, що лежать в основі діяльності перекладача. Соціальну функцію та соціально-комунікативну цінність перекладу можна розглянути в точці взаємодії, де зустрічаються перекладний текст та різні соціальні чинники. Ці характеристики перекладу можуть бути виявлені через аналіз відносин, які існують між автором тексту, перекладачем, перекладеним текстом та громадськістю у їх суспільній взаємодії.

Визнаючи переклад соціальною практикою, вчені отримують можливість досліджувати перекладацьку діяльність в широкому соціальному контексті та інтерпретувати соціальні умови, що стоять за явищем перекладу. Переклад як діяльність має соціальну значущість та певні риси соціальної практики, серед яких перебіг перекладу в рамках певної соціальної ситуації, спрямованість на результат, орієнтованість на взаємодію з іншими людьми, досягнення взаєморозуміння та перетворення соціального світу.

Список літератури:

1. Venuti L. Translation as a Social Practice: Or, the Violence of Translation [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://lvnrg.vtcath.org/?p=338>
2. Berneking S. A Sociology of Translation and the Central Role of the Translator [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2051677016670232>

КОНТРОЛЬ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ТЕКСТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Дашевська Л.М.

Херсонський державний аграрний університет, викладач, 050 9868170,

LarisaDash@yandex.ru, larisadash2@gmail.com

При недостатній кількості часу, який виділяється на навчання іноземної мови, і в умовах відсутності іншомовного середовища, вміння адекватно розуміти прочитане набуває важливого значення. Як показує досвід, велика кількість студентів немовних спеціальностей не володіє читанням професійних текстів іноземною мовою в тій мірі, в якій це необхідно для отримання професійно-значущої інформації з метою її подальшого використання.

Професійно-орієнтоване читання передбачає володіння різними видами читання, необхідними фахівцеві в його професійній діяльності, а саме: переглядовим, пошуковим, ознайомчим, вивчаючим, аналітичним і т. д.

Розвиток у студентів вміння читати оригінальну літературу за фахом і вести бесіду в рамках професійної тематики виступає в якості головного завдання в програмі курсу іноземної мови. При орієнтованому відборі текстового матеріалу необхідно враховувати рекомендації Типової програми з англійської мови для професійного спілкування (ESP), яка відповідає радикальним змінам, що відбуваються в національній системі вищої освіти в Україні.

На основі принципів інтернаціоналізму, демократії, рівноправності та інновацій програма ESP встановлює національні параметри викладання і вивчення, які відповідають міжнародно-визнаним стандартам, зазначеним в Загальноєвропейських Рекомендаціях.

Як відомо, найбільший інтерес у студентів викликають тексти, безпосередньо пов'язані з їх спеціальністю. Викладачеві необхідно здійснювати так званий орієнтований відбір текстового матеріалу, що враховує професійну

орієнтацію студентів. Такий відбір мовного матеріалу неможливий без встановлення тісних контактів з викладачами профільюючих кафедр.

Під спеціальною лексикою розуміються терміни і термінологічні сполучення, що становлять окремі терміносистеми в певних галузях знання, а також спеціальні штампи та кліше, що характеризують діловий стиль мовлення, перш за все для мовного спілкування в професійній області, в її усній і письмовій формах. Велика частина спеціальної термінології в текстах професійної спрямованості має міжнародний характер. Викладач іноземної мови зазвичай володіє мовною формою слова і про його значення судить в межах контексту. Тому в навчальному контексті бажано співпраця викладача-предметника і викладача іноземної мови.

Спеціаліст-предметник, як правило, володіє змістом терміна за умови, якщо термін досить добре увійшов в професійну сферу. Для полегшення роботи студентів з іноземними джерелами викладач робить добірку статей, опублікованих в наукових журналах, повідомляє алгоритм пошукового читання. Такого роду інформація допомагає студентам орієнтуватися в журналах, вибирати потрібний вид матеріалу, а не брати для читання першу-ліпшу статтю. Можливість читати оригінальні тексти за фахом викликає великий інтерес студентів. Вони наочно переконуються в необхідності використання іноземної мови не тільки в майбутньому, але і в сьогоденні, в момент їх навчання у вузі. Спеціальний орієнтований відбір навчальних текстів для читання за допомогою викладачів профільюючих кафедр є найважливішою передумовою підвищення зацікавленості студентів у вивченні іноземної мови.

При перевірці розуміння тексту професійної спрямованості ставиться завдання передачі думок автора, тобто студент повинен зробити думку надбанням соціуму; йому необхідно втілити думку в таку форму, щоб вона була соціально прийнятою.

Такі форми контролю читання текстів іноземною мовою, як відповіді на запитання, постановка запитань до змісту прочитаного, переказ і переклад не дають надійних показників рівня успішності навчання читанню і дуже вразливі

з точки зору критерію економності, що значно знижує їх ефективність у навчальному процесі. Найбільш поширеною структурою контролю розуміння тексту професійної спрямованості є наступна структура:

- загальна цільова установка читання, що стимулює звернення до конкретного виду читання;

- безпосередньо текст для читання;

- серія контролюючих завдань (items), кожне з яких включає в себе: пряме запитання або твердження (leading question, leading statement), до якого пропонується на вибір кілька варіантів тверджень; альтернативні питання (alternative questions), з яких один або якийсь обмежене число є правильним (correct answer). Кількість контролюючих завдань може бути різною залежно від того, результат якого ступеня складності читання необхідно виявити при перевірці.

Оволодіння технологією контролю розуміння читання професійних текстів здійснюється в результаті виконання передтекстових, текстових і післятекстових завдань.

В даний час одним з найбільш ефективних засобів контролю читання як виду мовленнєвої діяльності є тест. Важливо визначити об'єкти контролю в тестах з читання. При виявленні загальної сукупності об'єктів тестування проаналізувати тести з читання як рідною, так і іноземною мовами. В даному випадку особливо важливо враховувати всі характеристики читання, що забезпечують його комунікативну цінність будь-якою мовою. Це дозволяє зробити деякі узагальнення щодо об'єктів контролю в наявних тестах з читання.

Так як читання являє собою складне мовне вміння, то його тестування передбачає диференційований контроль цілого ряду окремих елементарних умінь і навичок, характерних для читання, а також їх комплексних сполучень.

Навички раціонального сприйняття і розуміння мовного матеріалу в межах тексту є обов'язковими об'єктами контролю в тестах з читання спеціальної літератури (content reading). Контроль спрямований на сприйняття і

розуміння тих мовних засобів, які допомагають при читанні орієнтуватися в структурі тексту, визначати взаємозв'язок абзаців в тексті і їх функції.

Ознайомлення з описаними вище прийомами контролю читання в тестах дозволяють зробити деякі висновки:

1. Тести є достатньо адекватною формою контролю читання, що дозволяє забезпечити перевірку саме даного мовного вміння іноземною мовою.

2. Не всі види читання в однаковій мірі допускають перевірку тестами. Тільки орієнтуючись на певний вид читання, можна:

а) встановити конкретно об'єкти контролю в тестах читання: необхідний «результат» розуміння, достатній комплекс мовних одиниць, перелік навичок техніки читання;

б) визначити, чи дозволяють тести здійснити перевірку володіння даним видом читання повністю або ж тести можуть бути використані для контролю деяких елементарних умінь і навичок читання.

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Дашутіна Л.О.

Сумський національний аграрний університет, к.е.н., доц. кафедри
менеджменту ЗЕД та євроінтеграції

Рушійною силою сучасного розвитку економічного та виробничого потенціалу окремих організацій, підприємств і суспільства в цілому виступає якість продукції, яка надає всебічний вплив на більшість сторін фінансово-господарської діяльності. У ринковій економіці якість продукції є найважливішим чинником підвищення конкурентоспроможності, збуту продукції та прибутковості роботи підприємства. Для підприємницьких структур у конкурентній боротьбі з виробниками-аналогами дуже важливий

ціновий фактор і рівень якості продукції, другий з яких за останній час отримав першорядне значення для покупця [1].

Проблема управління якістю продукції неодноразово порушувалася вітчизняними вченими і практиками. Які пропонували конкретні пропозиції щодо стабілізації й розвитку цієї надзвичайно важливої сфери виробництва, зокрема про це свідчать праці вітчизняних дослідників Вергун В. А., Пісьмаченко Л. М., Федорова В. А., Корогодова О. О., Кондрашов О. М., Герасимчук В. Г., Кобзева К. В. та ін.

Якість продукції це сукупність споживчих властивостей товару, що дають можливість у тій чи іншій мірі задовольняти обумовлені потреби.

Основним критерієм оцінки якості продукції повинна бути орієнтація на інтереси конкретного покупця, на стан ступеня задоволення його потреб, які найчастіше виражаються у вигляді появи у нього додаткового доходу або нової послуги від використання продукції чи послуги більш високої якості. Сенса орієнтації на конкретного покупця полягає в тому, що продавець не розкидає свої зусилля, а концентрує їх на найбільш перспективній для його товару групі покупців. Жорстка орієнтація постачальника на конкретного покупця дозволяє заздалегідь визначати параметри якості продукції, що створює умови для більш повного використання їх потенціалу підвищення конкурентоспроможності проміжної і кінцевої продукції.

Будь-який вихід на ринок це завжди вступ до конкурентоспроможної боротьби. В умовах високої насиченості товарних ринків кожен продавець змушений вести постійну боротьбу за ринки збуту. Вважаємо, що найбільш поширеною формою адаптації продукції до вимог ринку є стандартизація і модифікація товару. В свою чергу, стандартизація забезпечує масове серійне виробництво, а модернізація дозволяє вловлювати зміни в попиті і купівельній спроможності населення. Серед багатьох товарних стратегій завоювання ринку виділимо наступні обов'язкові умови:

1. Забезпечити відміну товару за основними споживчими властивостями від товарів конкурентів.

2. Відшукати нові технології, що забезпечують виробництво даного товару з найменшими витратами і досягти лідерства шляхом створення високоякісного товару при збереженні колишньої реалізаційної ціни.

3. На основі переходу від послідовного до паралельного методу організації виробництва розробляти товар, який буде лідером на ринку в найближчі роки.

4. Вийти на ринок з новим товаром. Конкурентоспроможний не той, хто багато виробляє, а той, хто швидко оновлює. Це основний критерій конкурентоспроможності.

Існує багато методів оцінки конкурентоздатності продукції, але на жаль в Україні на практиці вони майже не використовуються. В умовах же вільної конкуренції, управління якістю продукції стає визначальною складовою для формування економічної стратегії підприємств. Тому існує необхідність застосування сучасних методів оцінки конкурентоспроможності продукції, що проводиться, щоб виявити певні резерви, як по підвищенню якості, так і взагалі по підвищенню конкурентоздатності продукції.

На даний час, в економічній літературі ще не існує єдиного поняття "конкурентоспроможність" і методи оцінки рівня конкурентоспроможності виробника. Але існує декілька підходів до вирішення цієї проблеми:

Числове значення конкурентоспроможності продукції (КС) - це відношення інтегрального показника якості продукції (К) і ціни продукції (Ц):

$$КС = \frac{К}{Ц}$$

Виділяють 5 варіантів зміни ціни продукту і його якості.

1. У разі покращення якості продукту ($K_1 < K_2$), але без зміни його ціни ($Ц_1 = Ц_2$).

2. Поліпшення якості продукту ($K_1 < K_2$) супроводжується зниженням його ціни ($Ц_1 > Ц_2$).

3. Якщо якість продукції покращується ($K_1 < K_2$), але з підвищенням його ціни ($Ц_1 < Ц_2$).

4. За умови зниження якості продукту ($K_1 > K_2$) одночасно зі зниженням ціни ($C_1 > C_2$).

5. При зростанні ціни на продукцію ($C_1 < C_2$) відбувається зниження її якості ($K_1 > K_2$) [2].

Виходячи із вищезазначеного можна побудувати взаємозв'язок між конкурентоспроможністю і якістю продукції (рис. 1). За даними схеми можна простежити прямий взаємозв'язок цих двох складових, а також стверджувати, що підвищення якості продукції не тільки прямо впливає на рівень її конкурентоспроможності, а також дозволяє знизити рівень витрат та збільшити прибуток, що прямо впливає на фінансову стабільність підприємства. Але для отримання подібного результату підприємствам необхідно розробити чітку стратегію дій щодо підвищення якості продукції, а також мати необхідні ресурси (фінансові, сировинні, трудові та інформаційні) для її впровадження.

Рис. 1. Взаємозв'язок якості і конкурентоспроможності продукції підприємства [3]

Таким чином, підвищення якості продукції є основою успішного функціонування підприємства, бо визначає імідж підприємства, є основою для задоволення потреб різного рівня, виступає важливою складовою

конкурентоспроможності. Лише за умови конкурентоздатної продукції підприємства можуть вижити та функціонувати в умовах ринкової економіки, отримувати прибутки.

Список літератури:

1. Окунев С. В. Методика выбора направлений повышения сравнительной конкурентоспособности продукции // Основы экономики, управления и права. – 2012. – №2. – С. 64-67.

2. Лифиц И. М. Конкурентоспособность товаров и услуг: учебник / И. М. Лифиц. – 3-е изд. – М.: Юрайт-Издат, 2013. – 448 с.

3. Бурнаева М. В. Качество как фактор конкурентоспособности продукции предприятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sisupr.mrsu.ru/2016-1/PDF/Burnaeva_M_V_2016-1.pdf

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Демкова Марія Андріївна

В останнє десятиліття проблема аутизму стає все більш актуальною не тільки в країнах Західної Європи і США, а і в Україні. Аутизм зустрічається в країнах усього світу незалежно від расової приналежності, етнічної групи і соціального середовища.

Дитячий аутизм – це особливе порушення психічного розвитку. Найбільш яскравим його проявом є порушення розвитку соціальної взаємодії, комунікації з іншими людьми, що не може бути пояснено лише зниженим рівнем когнітивного розвитку дитини. Характерною особливістю також виступає стереотипність у поведінці, що виявляється у прагненні зберегти постійні звичні умови життя, опорі найменшим спробам змінити будь-що у

навколишньому середовищі, у власних інтересах і діях дитини, у пристрасті його до одних і тих же об'єктів [1].

Вибір навчального середовища для дитини з розладами аутичного спектру (далі – РАС) є одним із найважчих питань для батьків та фахівців – від нього значною мірою залежить розвиток дитини, її майбутнє. Але на це питання, так само, як і на інші, немає однозначних відповідей чи «найкращих варіантів», – існує спектр можливостей, кожна з яких має свої переваги та недоліки. Вибір оптимального навчального середовища великою мірою залежить як від тих можливостей, які створені в суспільстві, так і від індивідуальних особливостей дитини, рівня її інтелектуального розвитку, важкості вираження симптомів аутизму.

На думку дослідників J.K. Harrower, G. Dunlap, включення дітей з аутизмом у масову освітню систему в дошкільному і в шкільному віці може мати значний вплив на їх розвиток, зокрема, підвищення рівня інтелектуальних, мовленнєвих, соціальних і комунікативних навичок. Більшість експертів вважають інклюзію цивільним правом, відповідальним за формування відповідного соціального розвитку, але для того, щоб інклюзивне навчання у середовищі нормотипових однолітків було успішним, багатьом дітям з РАС потрібна спеціалізована допомога [4].

Діти з РАС характеризуються специфічним видом розладів мови і комунікації, здатністю і мотивацією до співпраці, сенсорним сприйняттям. Ключовими факторами в успішній інклюзії таких дітей є розуміння суті цього захворювання і вибір педагогічних методів для їхнього навчання.

На відміну від дітей з іншими видами розладів, велика частина дітей з РАС може успішно навчатися за загальною шкільною програмою. Збережений інтелект, гарна пам'ять, нормальне візуальне сприйняття дозволяють дитині успішно освоювати академічний матеріал .

Якщо загалом говорити про спектр можливостей, то можна позначити два «крайні» його варіанти: інтеграція у звичайну школу та навчання в спеціальній школі. Нині багато говорять про цінність інтеграції дітей у звичайне

середовище ровесників, про розвиток моделі інклюзивної освіти. І, без сумніву, інклюзія дітей з особливими потребами є прийнятою світовою моделлю, важливим пріоритетом у розвитку системи освіти в Україні.

Інклюзивна освіта має подвійну цінність: з одного боку, вона допомагає дітям із особливими потребами з дитинства інтегруватися у звичайне соціальне середовище, сприяє виробленню в них належних соціальних навичок, з іншого – робить дитяче середовище чутливим до дітей з особливими потребами, змалку вчить толерантності, взаємодопомозі. Проте ми маємо розуміти, що для того, щоб інклюзія стала позитивним досвідом, повинні бути забезпечені певні умови. Якщо немає таких умов, інклюзивна освіта може призводити до негативних наслідків, супроводжуватися соціальним відкиненням дитини, насмішками, не забезпечувати її освітніх потреб, а відповідно лише посилювати соціальні проблеми.

Як стверджує дослідниця Р.К. Ульянова, у країнах Західної Європи інклюзивна освіта забезпечується додатковими заходами стосовно дітей з розладами спектру аутизму, такими як: належна освіта педагогів для роботи з дітьми з особливими потребами (розуміння особливостей дітей з РАС, володіння сучасними методиками навчання тощо); наявність додаткового персоналу для роботи із дітьми з особливими потребами; створення умов для застосування сучасних методик навчання (наочність, роздаткові матеріали, відповідна організація приміщення тощо); наявність команди фахівців, додаткових фахівців-консультантів, які можуть забезпечити необхідні додаткові втручання; робота із середовищем здорових дітей (та їхніх батьків) – приготування їх до належного сприйняття дитини з особливими потребами, сприяння позитивному ставленню, попередження можливих негативних реакцій; забезпечення тісної співпраці між батьками та педагогами – на це, зокрема, педагогам виділяють додатковий робочий час; розвиток різних варіантів інклюзії залежно від потреб/особливостей дитини (від повної інтеграції у звичайний клас до часткового перебування у класі з іншими дітьми на деяких уроках) [3].

Особливості психічного розвитку дитини з аутизмом визначають необхідність створення спеціальних форм організації його шкільного навчання. Безумовно, для таких дітей необхідно створити особливий тип школи зі своєю програмою психолого-педагогічної корекційної роботи, яка відповідатиме їхнім особливим потребам, де сама організація середовища, взаємодія педагога і дитини дозволять максимально використовувати, розвивати здібності дитини із РАС до навчання та соціальної адаптації [2].

Слід зазначити, що введення дітей з аутичним спектром розладів до єдиної системи навчання і виховання вимагає підготовки спеціальних кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців-дефектологів. У свою чергу, це вимагає розробки і впровадження нових, особливих підходів до технології в організації навчального процесу, створення програм, необхідних для підготовки фахівців, які будуть працювати у спеціальних установах, а також створення програм і умов для навчання і виховання дітей з аутизмом [4].

В освітньому закладі, у якому навчатиметься дитина з РАС, важливо забезпечити низку спеціальних умов для задоволення специфічних потреб дитини з аутизмом: структурованість та передбачуваність навчального середовища – це може стосуватися як розпорядку дня/тижня у формі намальованого календаря, так і додаткових пояснень-інструкцій дитині щодо правил поведінки; належна організація середовища – кімнати, класу з відповідним забезпеченням наочних матеріалів, зон для навчання/гри тощо; урахування «сенсорного профілю» дитини і відповідної адаптації; мультисенсорний стиль навчання з врахуванням сенсорних переваг (преференцій) дитини. А також дитині з РАС треба давати менший обсяг навчальних завдань, які до того ж треба послідовно розбити на менші кроки-дії, подавати їх у відповідній сенсорній модальності, а також більше часу відводити на виконання завдання та має бути індивідуально підібрана навчальна програма відповідно до розвитку дитини, її можливостей.

Зауважимо, що велику увагу треба приділяти не лише академічному навчанню, але й сприянню соціальній інтеграції дитини, залученню дітей до

стосунків, моделювання ситуацій позитивної соціальної взаємодії, проведення тренінгу соціальних навичок в оточенні, також необхідною умовою успішної адаптації дітей з аутизмом є організація не тільки особливих класів, але і кабінетів психологічного розвантаження, зон відпочинку, тихих куточків. У цих зонах повинні бути будь-які зорові, тактильні, слухові стимулятори [4].

Попри всі ці заходи важливо пам'ятати, що головним усе ж є позитивний зв'язок між учителем та учнем, позитивне сприйняття такого учня з боку вчителя, увага до всіх аспектів розвитку дитини – зокрема, усвідомлення важливості її соціального розвитку, щоб дитина з РАС у контексті стосунків з ровесниками набула необхідних соціальних навичок.

Позитивний вплив учителя на долю дитини з розладами аутичного спектру справді може бути неоціненним: він може стати тією головною особою в її житті, яка допоможе відчинити двері й увійти у ширший світ людської спільноти поза сім'єю – і це стане важливою передумовою подальшої соціальної інтеграції, що і може бути темою наступного дослідження.

Список літератури:

1. Никольская О.С. Проблемы обучения аутичных детей / О.С. Никольская // Дефектология. – 1995. – № 1. – С. 11–18.
2. Романчук О. Розлади спектру аутизму / Романчук О. – Л.: Колесо, 2007.– 128 с.
3. Ульянова Р.К. Проблемы коррекционной работы с аутичными детьми / Р.К. Ульянова // Педагогический поиск. – 1999. – № 9. – С. 18–21.
4. Narrower J.K, Dunlap G. Including Children With Autism in General Education Classrooms. A Review of Effective Strategies // Behavior modification. – Oslo, 2004. – 63 p.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ КОЛЕКТИВУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Дем'янчук Марина

(Ізмаїл)

Морально-психологічний клімат колективу - основний показник рівня розвитку трудового колективу.

Високий рівень розвитку колективу характеризується яким розумінням і прийняттям членами колективу його основних завдань і цілей, достатня гнучкість у виборі засобів і способів їх досягнення [4].

Фактори формування соціально-психологічного клімату:

- зміст, організація і умови трудової діяльності;
- характер виробничих відносин того суспільства, складовою частиною якого є колектив;
- ступінь збігу офіційної і неофіційної структури групи;
- особливості роботи органів управління та самоврядування;
- соціально-демографічні, психологічні, статево особливості групи;
- характер керівництва.

Існує тісний зв'язок між рівнем розвитку колективу і морально-психологічним кліматом, а саме, чим вище рівень розвитку в даному колективі, тим сприятливіші морально-психологічний клімат. Стан соціально-психологічного і морально-психологічного клімату цілком і повністю залежать від стадії, якій в даний момент перебуває колектив [1].

На першій стадії переважає формальність, співробітники звертаються один до одного у відповідності зі сформованими стереотипами, при цьому справжні почуття ховаються, методи, і цілі роботи найчастіше приховані.

На другій стадії відбувається переоцінка ділових і особистісних якостей керівника, починається процес формування угруповань всередині колективу, складається думка про колег, можлива навіть боротьба за лідерство. Всі

розбіжності можуть обговорюватися відкрито, робляться спроби поліпшити взаємовідносини всередині колективу. Нарешті, так зване «притирання» закінчується, чітко проглядається неформальна структура, колектив доходить до певної міри регулювання дій своїх членів [6].

Дуже важливим у створенні сприятливого соціально-психологічного клімату є культура спілкування керівника з кожним членом колективу, також важливі відносини членів колективу між собою. Дуже часто зустрічаються такі випадки, коли відношення керівника зі своїми підлеглими не складаються, тому що він позбавлений людської теплоти в спілкуванні. Манера спілкування такої людини носить безособовий і офіційний характер.

У структурі соціально-психологічного клімату, є наявність двох основних підрозділів: ставлення людей до праці і ставлення людей один до одного. У свою чергу відносини людей, що знаходяться в одному колективі, один до одного діляться на відносини між колегами по роботі і відносини між керівництвом і підлеглими.

В кінцевому підсумку все це різноманіття відносин необхідно розглядати через призму двох основних аспектів психологічного настрою - емоційного і предметного. Предметний настрій - спрямованість уваги і характер сприйняття людиною того чи іншого в її діяльності. Емоційний настрій - відношення задоволеності або незадоволеності цими аспектами діяльності.

Аналогічно створюються і будуються відносини до самого себе. Відомо, що самосвідомість людини може складатися протягом всього його життя.

Це не виключає можливість розгляду самопочуття і самооцінки будь-якого члена конкретного колективу [3].

Відносини особистості до певної групи в цілому, ступінь задоволеності своєю позицією, міжособистісними відносинами в групі, все це може впливати на самопочуття особистості в колективі.

На значення форми звернення, як фактора психологічного і душевного стану вказують психологи: «Залежно від того, як поведуться люди один до одного, у них формується той чи інший настрій, який прямо впливає на

працездатність і життєдіяльність. Грубе поводження травмує, вибиває з колії життя, веде нерідко до конфліктних відносин. І навпаки, посмішка при зверненні, рукостискання, ввічливе звернення завжди і всіма високо цінуються. При такому зверненні, особливо з боку авторитетних людей, формується внутрішній запал. Люди при цьому стають добрішими і переносять добре ставлення до себе на інших» [2].

Настрій колективу, знаходить різноманітні форми прояву його життєдіяльності, в загальному, і є соціально-психологічний клімат колективу [4].

Одним з найважливіших ознак сприятливого соціально-психологічного клімату колективу є:

- Ділова і доброзичлива критика;
- Під час обговорення питань, що стосуються колективу можливість висловити свою думку;
- Відсутність тиску керівника на своїх підлеглих;
- При виконанні справ необхідно досить інформувати колектив;
- Задоволення від приналежності до даного колективу;
- Взаємодопомога в ситуації і ступінь емоційної включеності при вирішенні спільних завдань;
- Прийняття відповідальності кожним членом групи за стан справ.

До основних характеристик сприятливого клімату в колективі:

- У колективі переважає бадьорий настрій, життєрадісний тон, відносини будуються на співробітництві, всі беруть участь у спільних справах, переважає підтримка і схвалення;
- У колективі існують норми справедливості для всіх, шановливе ставлення до всіх членів колективу, завжди підтримують слабких і допомагають новеньким;
- У колективі цінують такі риси як працелюбність і безкорисливість, чесність і принциповість;

- Співробітники колективу завжди сповнені енергії, відгукуються на допомогу, сповнені ентузіазму і домагаються високих показників у праці;
- Успіхи або невдачі викликають співпереживання і участь всіх членів колективу, вони відчують почуття гордості за свою роботу, а невдачі організації сприймають як свої власні;
- У відносинах між угрупованнями всередині колективу існує співпереживання, співпраця і розуміння;
- У важкі для колективу хвилини відбувається емоційне єднання (Один - за всіх, і всі - за одного) [5, с.292].

Можна зробити висновок, що соціально-психологічний клімат - результат спільної діяльності групи людей і їх міжособистісної взаємодії. Соціально-психологічний клімат проявляється в таких групових ефектах як: настрої і думка колективу, самопочуття кожного члена колективу, оцінка його життя і роботи. При вирішенні спільних завдань колективу і проявляються ці ефекти.

До несприятливих характеристик соціально-психологічного клімату колективу відносяться:

- Переважання пригніченого настрою, конфліктність, агресивність, песимізм, антипатія, суперництво, негативне ставлення при близькому спілкуванні, критичні зауваження один одному, приниження особистості, нетерпіння до думки інших членів колективу;
- Відсутність норм справедливості і рівності, презирство до слабких, розподіл членів колективу на «привілейність» та «нетерпимість», прояв ворожості до нових членів колективу;
- Риси особистості як принциповість, безкорисливість і працьовитість не в пошані;
- Інертність і пасивність членів організації, відокремлення, кожен думає тільки про свої інтереси;
- Успіхи і невдачі одного члена колективу часто залишають байдужими всіх інших, успіхи ж інколи викликають нездорову заздрість, досягнення колективу не знаходять емоційного відгуку у його членів;

- Виникнення конфлікуючих між собою угруповань, які не беруть участі в спільних справах;

- У важкій ситуації колектив не здатний об'єднатися, тому виникають розгубленість, сварки, взаємні звинувачення, конфлікти;

Регулювати характер відносин і впливати на соціально-психологічний клімат може тільки керівник. Для цього необхідні знання закономірності формування даного колективу і здійснення управлінської діяльності з урахуванням факторів, які впливають на соціально-психологічний клімат [2].

Отже, можемо зробити висновок, що одним з найважливіших умов боротьби за зростання якості своєї трудової діяльності і зростання продуктивності є формування сприятливого клімату колективу. Соціально-психологічний клімат - показник рівня соціального розвитку колективу, його потенціалів і так званих «виробничих запасів». А це безперервно пов'язано з удосконаленням як соціальних факторів в структурі виконуваної діяльності, так і з умовами праці.

Список літератури:

1. Панченко.Є.О Соціально-психологічний клімат в колективі та шляхи його оптимізації [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://refer.in.ua/major/295/160679/> (дата звернення: 12.10.2018)

2. Боровик Н.В. ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ КОЛЕКТИВУ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://naborovik83.blogspot.com/2015/09/blog-post_78.html (дата звернення: 12.10.2018)

3. Федченко Тетяна Соціально-психологічний клімат в групі [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ukrefs.com.ua/84673-Social-no-psihologicheskiiy klimat-v-gruppe.html> (дата звернення: 12.10.2018)

4. Іванова І.В. Соціально-психологічний клімат колективу [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://xreferat.com/77/5016-1-soc-al-no-psiholog-chniiy-klmat-kolektiv-u-na-mater-alah-energodars-ko-bagatoprof-l-no-g-mnaz-garmon-ya.html> (дата звернення: 12.10.2018)

5. Вертель В.В., Комашня А.О., Федорчук І.В. Соціально-психологічний клімат колективу // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012, №40. – С. 292 – 295.

6. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс] - Режим доступу:

http://pidruchniki.com/18060203/menedzhment/struktura_efektivnist_roboti_trudovogo_k_olektivu (дата звернення: 12.10.2018)

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ

Дем'янчук Марина
(Ізмаїл)

Управління трудовою колективом організації потребує чіткої координації і прагматизму. Однак в більшості організації для досягнення результату необхідні нові підходи в управлінні. Одним з таких підходів є формування сприятливого соціально-психологічного клімату, емоційне управління, елементи якого, так чи інакше, присутні в усі часи і в будь-якій компанії. Для здійснення цього завдання соціального управління колективом підприємства, необхідно виконати велику комплексну роботу. Вона включає в себе підвищення задоволеності працею членів колективу, виховання почуття гордості за свій колектив, підвищення престижності ряду професій, створення умов для всебічного розвитку особистості в колективі, для найбільш повного задоволення її соціальних потреб, поліпшення взаємин з колегами по роботі і з керівництвом, розвиток нових корпоративних традицій.

Теоретична актуальність розробки проблем соціально-психологічного клімату полягає в тому, що незважаючи на численність досліджень і збіг загальних уявлень про клімат в колективі, існують значні розбіжності між

соціальними психологами як в визначеннях клімату, так і у виділенні основних факторів, що впливають на формування сприятливих умов для його існування в трудовому колективі.

При вивченні соціально-психологічного клімату (СПК) ми виходили з визначення колективу, даного К.К. Платоновим: «Колектив - це група людей, які є частиною суспільства, об'єднаної спільними цілями спільної діяльності, підпорядкованої цілям цього суспільства» [3, с.123].

Для управління процесом формування оптимального соціально-психологічного клімату колективу, необхідно, перш за все, вивчити фактори, що його визначають. Модель формування оптимального соціально-психологічного клімату колективу являє собою систему, де, по-перше, всі елементи взаємопов'язані; по-друге, елементи системи вищого порядку тісно пов'язані з іншими (зовнішнім і внутрішнім середовищем підприємств, демографічними та особистісними характеристиками людей).

Взаємодія цих елементів впливає на активність колективу, а вона, в свою чергу, на виробничі та соціальні результати діяльності, які визначають характер внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства. На соціально-психологічний клімат колективу впливають безліч об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Можна виділити, в першу чергу, фактори зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства.

До факторів зовнішнього середовища відносяться загальносоціальні, економічні і політичні обставини, рівень і умови життя, культура [1, с.9].

Внутрішнє середовище або внутрішні умови життєдіяльності колективу дуже різноманітні. До них відносяться: організація та умови праці, діюча система стимулювання, побутові умови праці, методи і стиль керівництва, соціальної групи і необхідної для здійснення спільних узгоджених дій. Соціальні норми формуються на базі цінностей колективу.

Їх основне призначення в тому, щоб забезпечити відповідність поведінки кожного працівника загальноколективних цінностей. Норма трудової поведінки виконує дві функції – функція, яка дозволяє і оцінна функція.

Залежно від змісту соціальні норми поділяються на норми відносини:

- до цілей і завдань колективу;
- до діяльності керівника;
- до товаришів або колегам;
- до власної активності.

За сферою поширення і застосування виділяють два види норм:

1. норми вимоги;
2. норми-стереотипи.

Важливим елементом системи СПК є прийнятність керівника. Головним показником є тут авторитет керівника, який вимірюється за соціометричною методикою. Авторитет керівника характеризується впливовістю, визнанням керівника підлеглими (колективом).

Групова сумісність являє собою соціально-психологічну характеристику, яка виявляється в здатності її членів погоджувати свої дії і оптимізувати взаємовідносини в різних видах спільної діяльності. Сумісність у колективі має ієрархію рівнів. На нижньому рівні знаходиться фізіологічна сумісність, яка ґрунтується на обліку статевовікових особливостей людей і фізіологічних процесів їх організму.

Психофізіологічний вид сумісності передбачає узгодженість темпераментів, які характеризують динамічні особливості психічної діяльності людей. Психологічна сумісність ґрунтується на взаємодії особистісних особливостей, характерів, мотивів поведінки.

На вищому рівні знаходиться соціально-психологічний вид сумісності, що передбачає узгодженість соціальних ролей, функціонально-рольових очікувань, інтересів, ціннісних орієнтацій. Розподіл сумісності на перераховані вище види досить умовно, в практичній діяльності важко відокремити одини

від одного, оскільки всі вони проявляються в поведінці людей у взаємодії. Тому зазвичай вживається термін «соціально-психологічна сумісність».

При вивченні взаємної прийнятності в організації в цілому важлива психологічна сумісність тих працівників, які вступають в контакт в силу організаційних і технологічних умов. Оцінка взаємної прийнятності вивчається, як правило, на основі соціометрії, різних тестових методик.

Рівень ідентифікації працівників з підприємством. Ідентифікація являє собою свідоме, внутрішнє мотивоване прийняття індивідом цілей, цінностей і норм поведінки колективу організації. Існує кілька видів ідентифікації:

- емоційна (спільність переживань, утворення ідентичних почуттів);
- ціннісно-світоглядна (сприйняття поглядів, точок зору кого-небудь);
- поведінкова (ототожнення образу дії іншої людини). Ідентифікація може

бути не тільки позитивною, але і негативною. Негативною ідентифікацією найчастіше піддаються молоді працівники. Згуртованість розуміється як ступінь єдності дій членів колективу в умовах вільного вибору виду цих дій з декількох можливих варіантів [4, с.12].

В результаті численних експериментів було встановлено, що існує певна тенденція особистості сприймати свою групу, якщо це високорозвинене суспільство, як джерело орієнтації. Виникає значна однорідність в установках членів такої групи в оцінці змістовної сторони спільної діяльності, яка визначається як ціннісно-орієнтаційна єдність. Згуртованість, що розуміється як ціннісно-орієнтаційна єдність, - це характеристика системи внутрішньогрупових зв'язків, що показує ступінь збігу оцінок, установок і позицій групи по відношенню до об'єктів (особам, завданням, ідеям, подіям), найбільш значущим для групи в цілому. Найбільше значення має збіг оцінок в діловій сфері, в підході до цілей, до завдань спільної діяльності. Кількісним показником групової згуртованості може служити індекс згуртованості, який визначається як частота, збігів оцінок або позицій членів групи по відношенню до об'єктів, істотно значущим для групи в цілому. Згуртованість - оборотний процес, на будь-якій стадії він може бути ослаблений або зведений нанівець в

результаті роз'єднання, конфлікту. Задоволеність умовами праці та життя залежить не тільки від існуючого стану справ, але і від домагань, соціальних очікувань членів колективу [2, с.10].

Всі чинники формування соціально-психологічного клімату виявляють тісний зв'язок один з одним, тому їх вивчення можна проводити тільки за допомогою комплексного підходу, що дозволяє досить повно охопити цю багатосторонню проблему.

Отже, можемо зробити висновок, що саме завдяки впливу безлічі суб'єктивних і об'єктивних факторів як зовнішньої, так і внутрішнього середовища, формується сприятливий соціально-психологічний клімат. Саме він є умовою підвищення продуктивності праці, задоволеності працівників, працею і колективом. Соціально-психологічний клімат має місце в будь-якому колективі, але хороший клімат не є простим наслідком проголошених девізів і зусиль окремих керівників. Він є підсумком систематичної виховної роботи з членами колективу, здійснення спеціальних заходів, спрямованих на організацію відносин між керівниками і підлеглими. Формування та вдосконалення соціально-психологічного клімату - це постійна практична задача керівників будь-якого рангу. Створення сприятливого клімату є результатом не тільки відповідальною, але і творчою, що вимагає знань його природи і засобів управлінської регуляції, уміння передбачати перспективну ситуацію у взаєминах членів колективу.

Список літератури:

1. Андрєєва М.П. Професійні завдання соціальної психології в новій ситуації / М.П. Андрєєва // Психологічний журнал. - Том 26. - 2005. - № 5. - С. 9-13.
2. Гоулман Д. Емоційне лідерство: Мистецтво управління людьми на основі емоційного інтелекту / Д. Гоулман. - К.: Цифра, 2005. – 98 с.
3. Тимошенко Н.Л. Корпоративна культура: діловий етикет: навчальний посібник / за ред. Н.Л. Тимошенко. - К.: Знання, 2006. - 391 с.

4. Фінк С. Управління поведінкою: розкриваючи краще в людях / С. Фінк // Курс МВА по менеджменту. - Х.: Основа, 2004. - 129 с.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Джерелейко С.Д.

ПВНЗ «Університет економіки та підприємництва»
канд. екон. наук, доц. кафедри обліку, аудиту і фінансів

Сучасна індустрія туризму є однією з найбільших прибуткових галузей світового господарства, щодо якої спостерігається найбільш динамічний розвиток. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО) частка туризму у світовому ВВП складає близько 10%, а на долю міжнародного туризму припадає 6% загального обсягу світового експорту, кожне 11 робоче місце в світі припадає на сферу туризму, а також йому належать 12% світових споживчих витрат, 6% усіх податкових надходжень і третина світової торгівлі послугами. Прогнозується, що до 2030 р. кількість міжнародних туристичних відвідувань зросте до 1,8 млрд. туристів [1].

Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери в Україні, стрімко інтегрується у світову туристичну індустрію. Пріоритетний напрям розвитку в'їзного та внутрішнього туризму є важливим чинником підвищення якості життя в Україні, утворення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів держави та підвищення її авторитету на міжнародній арені.

Водночас динамічний процес суспільних перетворень в Україні та реформування економічних відносин зумовлює не лише потребу в теоретичному осмисленні суті та змісту сфери туристичних послуг, а й ставить на порядок денний питання розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування ефективного ринкового механізму економічного

регулювання і розвитку цієї сфери. Необхідність пошуку раціональних шляхів стимулювання туристичних процесів диктується також перспективою отримання відчутної економічної вигоди від туристичної індустрії, яка може стати вагомим засобом оздоровлення всієї національної економіки. Цього можливо досягти, в першу чергу, завдяки використанню інструментів для формування сприятливих умов щодо залучення в туристичну галузь відповідних інвестицій.

Інвестиційний розвиток сфери туризму значною мірою залежить від рівня економічного розвитку країни, а з іншого боку, інвестиційний динамізм сфери туризму є важливим поштовхом до економічного зростання країни. В підтвердження, Європейська туристична комісія, зазначає, що у 2014 р. темпи зростання світового ринку туристичних послуг перевищили темпи зростання світової економіки. За експертними оцінками, при повноцінному використанні українського туристичного потенціалу надходження до бюджетів усіх рівнів можуть становити приблизно стільки ж (близько 10 млрд. дол. США на рік), скільки отримують країни, співвимірні з Україною за туристично – рекреаційним потенціалом [2].

Процес управління інвестиціями є свідоме і цілеспрямоване регулювання всіх видів фінансових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємництва та інші види діяльності, для отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту.

Зважаючи на особливості туризму, варто враховувати і специфічність інвестиційної діяльності в даній галузі. У сфері туризму можуть існувати форми і методи інвестування, які не піддаються приведенню до комерційних показників вигоди. Тому необхідне проведення глибокого аналізу джерел, видів, методів, форм та результатів інвестування. Розширення меж поняття інвестування в туризмі дозволить інакше оцінювати інвестиційні можливості, робити їх більш привабливими.

Можна виділити такі характерні риси інвестиційної діяльності в туризмі:

✓ складність чіткого кількісного визначення можливого ефекту від покращення привабливості туристичного об'єкта після вкладення в нього інвестицій;

✓ наявність «мультиплікаційного ефекту» від туристичної діяльності, що передбачає збільшення сумарного ефекту від вкладення інвестицій на регіональному (державному) рівні;

✓ залучення різноманітних підприємств і видів діяльності у сферу туризму, що передбачає необхідність диференційованого підходу розміщення, залучення та управління інвестиційною діяльністю;

✓ особливості туристичних об'єктів, які полягають в тому, що в переважній більшості вони створені природою чи попередніми поколіннями і потребують бережливого ставлення.

Умовами створення ефективно функціонуючої системи управління інвестиційними процесами туристичної галузі виступають підвищення наукової обґрунтованості управлінських рішень в галузі інвестування, забезпечення взаємодії таких основних елементів системи управління, як принципи, методи, функції управління, інструментарій, що орієнтують реалізацію інвестиційних проектів на досягнення необхідних результатів і рівня ефективності.

Ці обставини зумовлюють необхідність формування такого механізму управління процесом інвестування в туристичний бізнес, який забезпечував би досягнення поставлених цілей інвестиційного проектування як в стратегічному аспекті, так і в найближчому майбутньому.

Крім цього, результативність функціонування системи управління інвестуванням в сфері туризму може бути значно підвищена за рахунок державних інвестиційних інструментів підтримки туристських програм, пільгового кредитування господарюючих суб'єктів, забезпечення високого рівня інвестиційної привабливості об'єктів національної економіки для іноземних і вітчизняних інвесторів. Успіх розвитку туризму безпосередньо залежить від рівня державної підтримки цієї галузі.

Активізація інвестиційної діяльності залежить від наявності трьох основних чинників:

- а) інвестиційних можливостей;
- б) інвестиційних намірів;
- в) відповідних організаційних структур.

Останні, в свою чергу, повинні бути здатні до розвитку управлінських зв'язків між організаціями, консолідації інтересів і можливостей, що сприяють ефективній реалізації інвестиційних проектів. Перш за все, розвинений туризм (завдяки великому потоку приїжджих) забезпечує грошовий дохід, що надходить ззовні, і додатковий товарообіг.

Комплексне освоєння наявного туристичного потенціалу ускладнюється тим, що для всебічного вирішення питання свої зусилля повинні об'єднати всі численні учасники туристського бізнесу і зацікавлені сторони, з тим щоб створити і втілити в життя загальну концепцію, яка в кінцевому підсумку покликана принести вигоду всім.

Пристаюючи до планомірних заходів, спрямованих на комплексний розвиток туристичної галузі, слід пам'ятати: туризм сприяє розвитку підприємств, створення нових робочих місць, зростання податкового потенціалу території, створює нові економічні імпульси в регіонах і муніципальних утвореннях. Крім того, туризм покращує імідж регіону як економічно розвиненої території. Проведена в цьому напрямку робота швидко окупиться.

Список літератури:

1. Світова туристична організація UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unwto.org>.
2. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>.

3. Туристична діяльність в Україні у 2017 році [Електронний ресурс]. – // Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА

Дзекун Ю.О.

Полтавський університет економіки і торгівлі,
старший викладач

Професія менеджера, що набула в сучасній Україні значної популярності, вимагає для свого успішного здійснення від майбутнього фахівця розвитку значної кількості його особистісних якостей, що унеобходнюється специфікою управлінської діяльності. Насамперед, ідеться про творчий потенціал як здатність до формування нестандартних рішень, а саме – таких, які б найбільш повно відображали сутність саме конкретної, по-своєму неповторної ситуації.

Творчий характер управлінської діяльності нині не викликає заперечень. Як зазначає Л. Скібицька, «менеджер повинен постійно з власної ініціативи шукати шляхи забезпечення ефективної роботи керованої системи і мобілізувати на це її персонал» [2, с. 12]. Евристичність його діяльності «пов'язана з постановкою проблеми, аналізом ситуації, пошуком шляхів розв'язання» [там само, с. 15], а отже, розвиток творчого потенціалу майбутнього менеджера повинен бачитися одним із важливих завдань при здійсненні його професійної підготовки у вищій школі.

Здатність до прийняття творчих управлінських рішень розглядається нами в кількох площинах управлінської діяльності: суто професійній, що пов'язана з безпосереднім змістом управління в галузі, на підприємстві, у виробничому підрозділі тощо; технологічно-управлінській, яка стосується

теоретичних засад менеджменту і загальних принципів його здійснення та їхньої екстраполяції в конкретних умовах; психолого-педагогічній, що відбиває комунікативні засади управління і дозволяє розглядати творчий професійний пошук насамперед як вияв особистісних можливостей керівника, причому, не лише щодо досконалого аналізу обставин, визначення оптимальної мети їхньої трансформації та пошуку засобів її досягнення, а й урахування специфіки гуманітарної складової проєктованих процесів.

Саме в такому ракурсі постає перед нами проблема професійної адаптації менеджера в керованому ним колективі, зв'язок якої з розвиненим творчим потенціалом особистості є очевидним. Адже адаптація означає, зокрема, зниження кількості психологічних перешкод, що виникають у керівника на шляху до ефективної взаємодії з підлеглими. Вирішення завдання повинне позиціонуватися як успішне не лише з економічних позицій, а й з урахуванням уникнення ризиків порушення передумов для подальшої ефективної взаємодії. Тож творчий менеджер – це людина, що орієнтується на професійне оточення, завдяки якому досягається мета діяльності керованого підрозділу, і зобов'язаний тим чи іншим чином вирішувати не лише суто керівні (авторитарно-розпорядчі), а й адаптаційні завдання.

Як стверджує В. Панченко, менеджери з високим рівнем адаптації «швидко звикають до нових умов, до нового колективу та до нової діяльності. Вони легко орієнтуються в ситуації та виробляють адекватні стратегії поведінки. Їм властива висока емоційна стійкість, впевненість в тому, що вони роблять» [1, с. 78].

Вироблення адекватних стратегій поведінки, про яке йдеться, саме і є творчим процесом із значним психолого-педагогічним підґрунтям, що передбачає не лише широку професійну ерудицію менеджера, розвиненість його конструктивного мислення та вміння аналізувати і правильно оцінювати можливості колективу працівників у цілому і його окремих членів, а й здатність прогнозувати розвиток процесу виконання рішення, пошук засобів забезпечення належної працездатності його виконавців шляхом технологічної

та психоемоційної підтримки, мотивації, застосування адміністративних засобів впливу тощо.

Теоретичні знання, що лежать в основі професійної підготовки менеджера, створюють належне підґрунтя для успішної управлінської взаємодії, проте у ЗВО має існувати комунікативно зорієнтоване середовище, яке виявляє себе як на загальному рівні, так і локально, стимулюючи практику творчого підходу до інтерактивних явищ через значне різноманіття дидактичної, дозвіллево-розважальної та іншої діяльності.

На сьогодні завойовує популярність розгляд професійної підготовки як системи квазіпрофесійних заходів аудиторного і позааудиторного характеру, що в більш чи менш абстрагованому виді презентують для майбутнього фахівця умови його майбутньої професійної діяльності. У вузькому розумінні це – застосування кейсів, подібних до них технологій, що моделюють у навчальному процесі професійні ситуації. Але гуманітарна складова навчання містить у собі не настільки очевидні, та досить дієві і мало затратні можливості, які й лежать в основі створення локального творчо-стимулювального комунікативного середовища.

Таким середовищем вважаємо, насамперед, сферу навчальної взаємодії викладача і студентів при вивченні практично будь-якої дисципліни. Його побудова безпосередньо впливає з дидактичних завдань, що їх вирішує викладач у руслі особистісного підходу, добираючи оптимальні шляхи особистісного розвитку кожного студента як майбутнього професіонала. Але суб'єктами, що забезпечують цей розвиток, є не лише викладач та конкретний студент, а всі учасники навчання. Застосування навчальних комунікативних ситуацій, де кожен присутній може неодноразово проявити себе у ролі «керівника», «соратника», «виконавця» тощо, сприяє виробленню здатності до оперативного реагування, аналізу, пошуку оптимальних рішень, їхнього подальшого оцінювання не лише з власної точки зору, а й з позицій інших студентів, що, при майстерному модеруванні викладача, є водночас і найбільш безпечним, і водночас вельми дієвим способом набуття досвіду професійно

значущої комунікації, що відображає наявні можливості суб'єкта стосовно адаптації в комунікативному середовищі і мотивує щодо їхнього подальшого розширення.

Перенесення набутих у таких умовах умінь і навичок у ту чи іншу управлінську ситуацію спрощує для майбутнього менеджера вибір прийнятних способів роботи з колективом за рахунок розуміння власних можливостей та, що характерно для навчального процесу, сприяє їхньому розширенню через самоаналіз, самовиховання, саморозвиток. Набутий досвід розширює уявлення студента про діапазон переваг і ризиків при застосуванні управлінських стратегій, відомих із теоретичних джерел, а для викладача надає цінну інформацію щодо проектування подальшого впливу на розвиток професійно значущих особистісних якостей студента – майбутнього менеджера.

Список літератури:

1. Панченко В.О. Особливості професійної адаптації менеджерів / В.О. Панченко // Вісник ЧНПУ, 2014. – № 121, Т. II. – С. 78-83.
2. Скібицька Л.І. Організація праці менеджера / Л.І. Скібицька. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 360 с.

**PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF THE PREPARATION OF
TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF SPIRITUAL VALUES AND
THE POTENTIAL OF YOUTH**

Nataly Dyka

Ph.D., Associate Professor,
Head of the Department
of Language and Literature,
Institute of Postgraduate Pedagogical
Education of Borys Grinchenko Kyiv University

Olena Shkirenko

Ph.D., Senior lecturer of
the Department of Language and Literature,
Institute of Postgraduate Pedagogical
Education of Borys Grinchenko Kyiv
University

Economical, social, and political problems of our country can be solved with the help of our educational system because our pedagogues try to do their best to teach their subject and to declare high moral standards and spiritual values to students. In the conditions of our modern society a teacher has to be the bearer of the knowledge, values, spiritual culture.

In this regard, the research and development of spiritual potential and values are an important scientific and practical problem. Modern scholars try to find out the way to develop the spiritual potential and values of the person in the context of socio-cultural progress (V. Andrushchenko, L. Vovk) as a complex integrative formation of personality, interpreting them from various scientific positions, namely: as adequate indicators of a developed person (N. Poltavskaya) as the basis aesthetic education of A. Antonova [1] as an important component of spiritual consciousness

(O. Drobnitsky, S. Stavyts'ka) as a mechanism of social control (V. Annenkov) as an indicator of spiritual and moral development (I. Bech, I. Bulakh), as a factor of personal development (S. Maksimenko) as the determination of identity cards (M. Golovin).

E. Pomytkin, V. Rybalka believe that the value attitude of the individual is a source, the primary attitude to the world, such that defines all other relationships. Extension of the functions of the teacher in modern society, his role and purpose, and the complication of educational tasks lead to the increase in the requirements for the teacher's personality. According to Ukrainian scholars (V. Kremen, A. Koretska, O. Matviyenko, N. Shevchenko, Z. Shevchuk) it is the life-long education. It is intended to promote the spiritual development of every member of society and the formation of the spiritual potential of the nation. Despite of the lively and ever-growing interest, this problem can not be fully explored, as life changes every day. However, the material accumulated today in scientific psychology does not provide a satisfying answer to a question that is connected with the problem of the formation of spiritual values and the development of spiritual potential in teaching staff and students. Therefore, the purpose of the work is to study scientific literature on the problem, to determine the scientific concepts and methods of studying the spiritual potential and spiritual values of teachers and students. Analyzing the research of N. Nychkalo, E. Pomitkin, V. Rybalka, O. Banit, N. Pavlyk, Z. Stanovsky, O. Rodzimovska, L. Khomich, M. Savchin [4], N. Shevchenko [5]. We consider that it's useful to point out that the spiritual potential of youth is understood by us as a system of self-organization, ideological ideas and beliefs that allow individuals to constructively implement their spiritual forces in their attitude to themselves, other people, the surrounding world. It is the necessary basis for the development of competence-oriented training of future professionals. "Spiritual potential is power and energy" – E. Pomytkin notes in his research papers [3]. He specifies the main features of the spiritual potential of the individual, both in meaningful and in functional terms. In the spiritual plan the potential is determined by the orientation towards higher spiritual ideals, values and meanings. In the functional dimension, the

spiritual potential characterizes the higher degree of human self-organization, which is reflected in the high level of consciousness, self-consciousness and volitional self-regulation of the individual. He is the power of the Spirit of man and in man, which predetermines conscious resilience, restraint, determination, devotion to his own calling, life mission [3, p.29]. The teachers' important qualities include professional competence, pedagogical abilities and techniques, and the humanist orientation of activity. Humanistic orientation – the focus on the personality of another person, the affirmation of the word and work of moral norms of behavior and relationships, of the highest spiritual values (A. Zyazyun). Analysis of research materials of N. Pavlik, E. Pomitkin and other scientists help us to draw a conclusion, that the value system of the person has a hierarchy. Based on the synthesis of the above-mentioned scholars on values, we believe that in our study it is expedient to consider such *personal values as individual* (various pleasures, personal security, influence, desire to have power, professional self-determination, self-improvement, self-realization), *family values* (marital loyalty, unity of the family, family welfare, positive solution of family problems etc.), *social values* (the desire for national unity, the welfare of the country, social justice, the order of the states and patriotism, freedom, equality, and understanding between citizens), *universal values* (preservation of peace on the planet, mercy and goodwill, attraction to art, aesthetics, culture, harmony with nature, environment), *absolute values* (unity with the Universe, the search for the Truth, faith in God, high moral behavior, intolerance of evil, love, loyalty, the ability to acknowledge our guilt and the ability to forgive others, the need to serve people and the Truth) [2]. All these values have a direct connection with all existing values mentioned above and constitute a hierarchical system structure from the individual to absolute eternal values.

The system of *personal values* to which we refer to *individual, family, social and spiritual values: universal and higher (absolute) are the basis for the self-determination of boys and girls in a social environment.*

Summarizing the research of scientists, we have clarified the working definition of the concept of spiritual values, which are the source of motivation, the

planning of actions, the basis of consciousness of the individual, the dynamic system, which influences the mechanisms of active personality, determines the economic, ideological, political achievements of society. Spiritual values can be orientational ideals for progressive development of personality and civilization in general.

Spiritual values have an individual-social basis, determine needs, affect the actions of people in different fields of life, helping them to exercise moral choices of behavior in vital situations. Spiritual values have the ability to influence the development and formation of personality, providing a mental balance.

The development of spiritual values and potential is associated with the formation of relatively stable psychological entities of the individual (needs, motives, interests, goals, worldview, ideals, beliefs, etc.) under the influence of objective and specially created conditions for that, when the actions and actions of man as a result repeated repetitions become common for everyone. Spiritual values determine the typical model of high-spiritual activity and behavior.

Under the development of spiritual potential and the formation of the spiritual values of the individual it is appropriate to understand the creation of favorable psychological and pedagogical conditions for self-knowledge, self-development, self-improvement of youth and the involvement of boys and girls in spiritually oriented educational and transformative activities. *The psychological peculiarities of the formation of spiritual values of students* are the consideration of the cognitive, emotional, motivational processes, the actualization of the higher mental functions of the individual (consciousness, self-consciousness, will) and the psychological mechanisms of the spiritual development of the individual and represent: a conscious understanding of the need for changes and transformations of the inner world personality for the better, an idea of his ideal image; assimilating the system of necessary knowledge, finding the truth; a sense of need to help those who are in need; awareness of personal psychic states, finding vital senses and realizing their potential in socially useful activities. Understanding and experiencing our fellowship with others, we have to enjoy helping others and to achieve our spiritual goals.

The prospect of further research work is seen in the in-depth study of the interaction of the components of the structure of the personality in the process of forming the spiritual values of future professionals, in modifying and improving the programs, developing innovative technologies that would contribute to the formation and the development of spiritual values and potential of people.

References

1. Antonova A.M. Metodolohichni ta teoretychni osnovy estetychnoho vykhovannia suchasnoi studentskoi molodi. Elektronne naukove fakhove vydannia «Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka» Seriiia «Pedahohika» Vypusk 4 (7)2018[Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do resursu: http://am.eor.by/images/adapt/Vol.4ped7/18ped4_7antonova.pdf
2. Bibliia.– K.: UBT, 1988 – 1523 s.
- 3.Pomytkin E.O. Psykholohichna diahnostyka dukhovnoho potentsialu osobystosti: posibnyk / E.O. Pomytkin. – Kirovohrad : Imeks – LTD, 2013. – 144s.
- 4..Savchyn M.V. Dukhovnyi potentsial liudyny / M.V. Savchyn. – Ivano-Frankivsk: Vyd-vo «Plai» Prykarpatskoho universytetu, 2001. – 203 s.
- 5.Shevchenko, N. F. Praktykum z rozvytku dukhovnoho potentsialu molodi / N. F. Shevchenko. – S.62-70.

ПРО ОДИН ПІДХІД ДО АПРОКСИМАЦІЇ ДАНИХ ПРО РОЗПОДІЛ РІВНІВ ЗАБРУДНЕННЯ НА МІСЦЕВОСТІ

*Дичко А.О., д.т.н., проф.,

**Єремєєв І.С., д.т.н., проф.

*Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

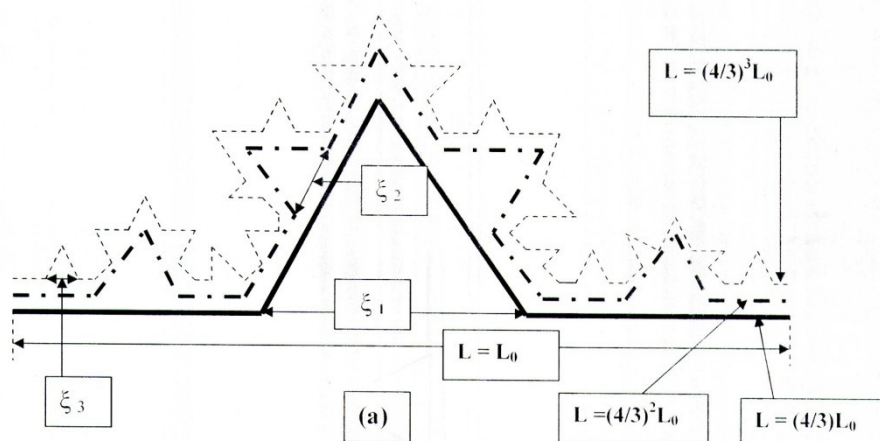
**Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського (Київ)

Під час вирішення завдань відображення рівнів забруднень на поверхні ґрунту виникають три проблеми:

- представлення розподілу забруднень (або ізолейн забруднень) у формалізованому вигляді (з метою однозначності відображення цього розподілу на будь-яких картах у обраному масштабі);
- полегшення завдання контролю за міграцією цих забруднень у часі та виявлення трендів міграції;
- оптимізації системи вимірювального моніторингу.

Ці проблеми можуть бути успішно вирішені у разі застосування методів, що випливають з наслідків теорії фракталів [1]. Такий підхід є плідним тому, що будь-яка конфігурація може бути відображена за допомогою досить простого алгоритму з будь-якою точністю, збереження її вимагає небагато пам'яті і, до того ж, визначення метрики, що характеризує відстань у метричному просторі між двома кривими (поверхнями), що відображує стан контрольованого ареалу у різні моменти часу (тобто характеризує динаміку процесів міграції забруднень), також не є складним.

Розглянемо алгоритм розбудови двомірної кривої за даними вимірювань у різних точках ареалу (просторове відображення можна отримати як накладання ізолейн, що характеризують певні рівні забруднень), використовуючи ідею розбудови так званої сніжинки Коха [1]. Елементом розбудови є одиничний відрізок кривої, середня третина якого замінюється двома відрізками такої ж довжини, які утворюють рівнобічний трикутник на базі цієї третини (рис. 1). Тут ξ_i – довжина третини відрізка для i -ї ітерації, L_0 – довжина вихідного (одиничного) відрізка.

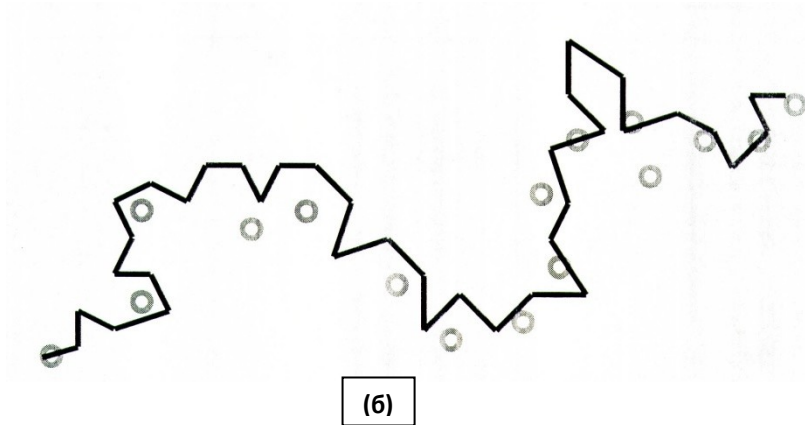
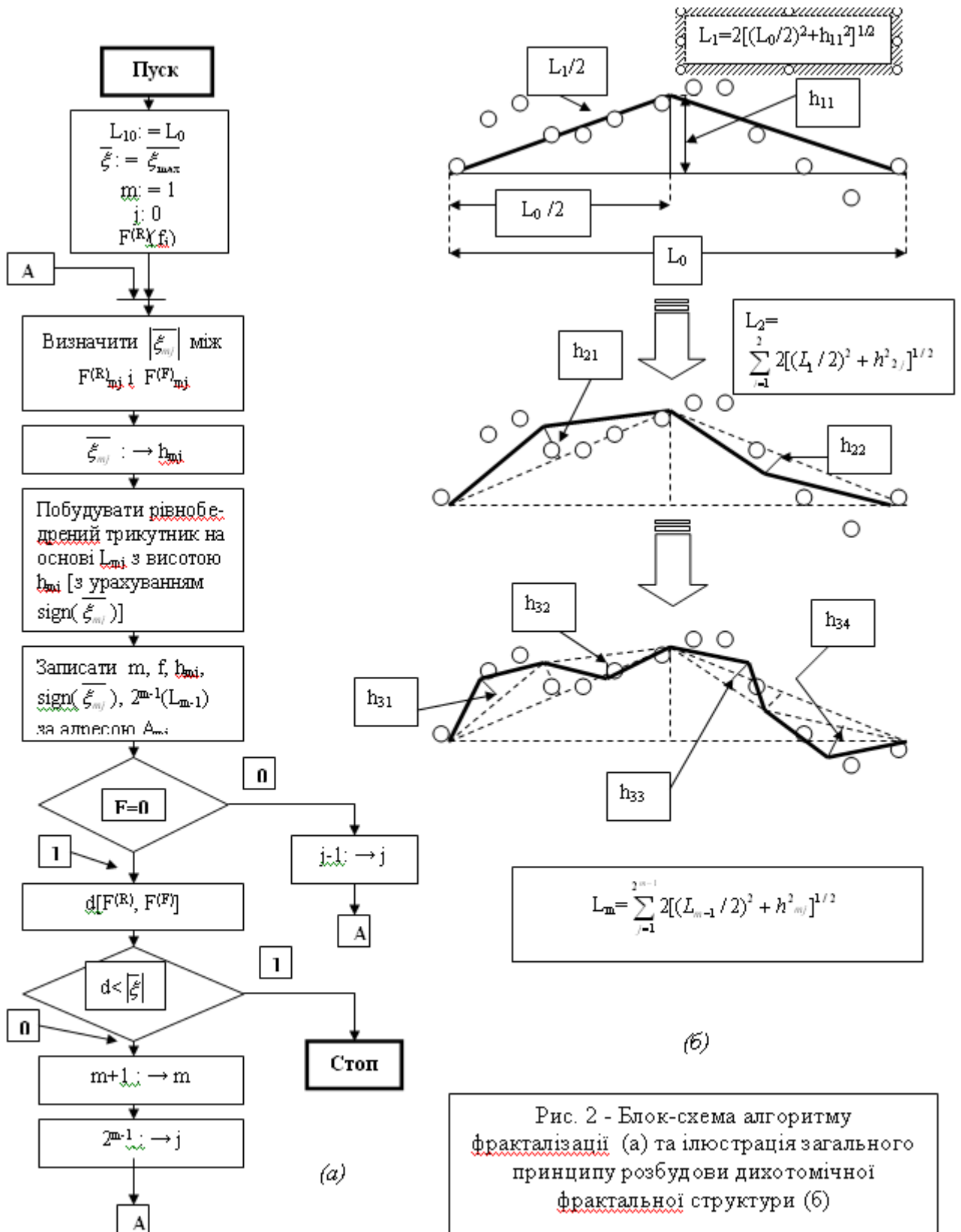

Рис.1 - Приклад розбудови фрагменту сніжинки Коха (а) та використання цього методу для відображення контуру по окремих точках (б)

Очевидно, що зменшуючи величину ξ й застосовуючи ефективний алгоритм відображення реального розподілу точок у просторі у відповідну фрактальну структуру, можна з будь-якою заздалегідь заданою точністю відтворити функціональну залежність у межах області, що нас цікавить. Під час створення алгоритму формування фрактальної структури слід приймати до уваги, що у фрактальних системах припускається певна узгодженість або кореляція, наприклад між сусідніми близько екстремумами, коли імовірність появи екстремуму такої ж величини з віддаленням від вихідної точки зменшується.

Треба відзначити, що у підході до формування фрактальної структури, що описаній вище, є суттєвий недолік: жорстка залежність висоти рівнобічного апроксимуючого трикутника від довжини відрізка апроксимації L . Це примушує обирати довжину вихідного відрізка апроксимації L_0 такою, щоб амплітуди максимальних відхилень реальних значень фактичного розподілу $F^{(R)}(f_i)$ від апроксимуючого відрізка прямої на цьому відріжку були сумірні з висотою трикутника $h_{10} = (L_0/3)\sin 60^\circ = 0,288L_0$. Для усунення цього недоліку пропонується використати модифікований алгоритм фракталізації, який передбачає створення дихотомічної фрактальної структури. Його ідея полягає у

використанні «плаваючої» висоти апроксимуючого рівнобедреного трикутника, а останній будується не на середній третині відрізка, а на усьому відрізку L_{m-1} : знаходиться середина вихідного відрізка прямої довжини L_{m-1} , який поєднує граничні точки ділянки «хаосу», і у цій точці підноситься перпендикуляр, висота якого h_{mj} дорівнює вибіркового середньому значенню відхилення ξ фактичного розподілу $F^{(F)}(f_i)$ від «моделі» $F^{(R)}(f_i)$ (яку у даному випадку представляє відрізок L_0), а знак (тобто орієнтація всередину чи зовні ділянки апроксимації) відповідає знаку цього відхилення. Якщо $|\xi| < |\xi_{\max}|$, де $\xi_{\max}$ – максимально припустиме значення відхилення, яке визначається величиною припустимої похибки апроксимації, процес фракталізації припиняється. У зворотному випадку на основі L_m з урахуванням висоти h_{mj} будується рівнобедрений трикутник, бокові сторони якого являють собою нову модель розподілу змінної, що нас цікавить, і тепер визначається вибіркоче середнє відхилення (та його знак) на кожному з отриманих ділянок апроксимації і т.д., тобто кожного разу виконується заміна чергового відрізка апроксимуючої прямої ламаною лінією, яка являє собою сторони трикутника, чиєю основою є відрізок апроксимуючої прямої L_m , отриманої на попередньому кроці фракталізації. Блок-схема алгоритму фракталізації наведена на рис. 2-а, а загальний принцип побудови описаної фрактальної структури – на рис. 2-б. Вихідними даними тут є $F^{(R)}$, L_0 , $\xi_{\max}$, j , m . Після кожного кроку фракталізації обчислюється вибіркоче стандартне відхилення $d[F^{(R)}, F^{(F)}]$, яке порівнюється з $|\xi_{\max}|$.

На підставі отриманих результатів порівняння приймається рішення щодо продовження процесу розбудови фрактальної структури, або його завершення. Результат фракталізації (модель, яка апроксимує «хаотичний» процес на відтинку апроксимації) може бути записаний у вигляді величини

фракталу $L_m = L_0(2^{m-1})^{-1}$, де m – кількість кроків, виконаних під час побудови фрактальної структури, а також набору з 2^{m-1} значень координат фракталів.

Наведений алгоритми є простим, легко реалізуються і дозволяє отримувати досить гарну ступень апроксимації негладких функцій за невелику кількість кроків.

Список літератури:

1. Кроновер Р.М.. Фракталы и хаос в динамических системах. Основы теории. – М.: Постмаркет, 2000. - 352 с.

ЗАСОБИ ПОКРАЩЕННЯ ІСПАНОМОВНОЇ ВИМОВИ УЧНІВ

Дмитрієва Єлизавета

Науковий керівник – проф. Бігич Оксана Борисівна
(Київський національний лінгвістичний університет)

Фонетична компетентність є здатністю людини до коректного артикуляційного й інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка ґрунтується на складній і динамічній взаємодії дотичних навичок, знань і фонетичної усвідомленості [3, с. 192].

Водночас, навчаючи іспаномовної вимови, вчителю слід враховувати той факт, що учні вже володіють звуковими засобами рідної мови, що, з одного боку, допомагає їм оволодіти новою (відмінною) вимовою, а з іншого – викликає у них певні труднощі, спричинені інтерференцією рідної мови.

Проблемою є брак якісних і змістовних навчальних матеріалів з інтегрованим навчанням фонетики для всіх типів закладів середньої освіти. Однак нагальнішим є питання ефективного проведення і вдалого планування вчителем фонетичної зарядки як складника початку уроку іспанської мови, увага вчителя до фонетичних помилок учнів та їх вчасне виправлення.

Основним засобом навчання іспанської мови залишається підручник.

Наразі більшість підручників укомплектовано аудіо супроводом, використання якого вчителем є доцільним на етапі фонетичної зарядки, звертаючи увагу на типові помилки учнів, і на кожному наступному уроці акцентуючи виправлення минулих помилок і прогнозування й попередження майбутніх.

Як приклад, іспанські звуки [ɲ] (ење) , [ʎ] (еле, ейє) є відмінними від звуків української мови. Тому їх вивченню слід виділяти більше часу й постійно контролювати правильність вимови учнів. Також проблемними для навчання є звуки, подібні до рідномовних, наприклад [i], [b], [d], проте відмінні за своїми характеристиками.

Для навчання учнів вимови іспанських звуків учитель використовує рецептивні й репродуктивні вправи, метою яких є формування слухо-вимовних навичок. Під час проведення фонетичної зарядки вчитель використовує в якості засобів навчання роздавальний матеріал, аудіо- й відеоматеріали, які найкраще відтворюють автентичність й інтонаційність мовлення. Такі матеріали використовуються по-різному: аудіо-/відео уривки повторюються учнями за мовцем з правильною артикуляцією й інтонацією. Це досить важливо, оскільки в іспанській мові особливо відкрито артикулюються голосні звуки, а в приголосних слід звертати увагу на положення язика. Під час виконання фонетичних вправ в учнів формується активне сприйняття, вони аналізують аудіозаписи, зменшуючи в такий спосіб можливість фонетичних помилок.

Радою Європи був розроблений мовний портфель як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності, мета якого – сприяти розумінню учнями саме досвіду вивчення іноземної мови й іншомовної культури, опис рівня володіння іноземною мовою на конкретному рівні її вивчення, відповідному загальноєвропейським вимогам [3 , с. 251]. В портфоліо учень фіксує свої досягнення, прогрес в оволодінні іншомовною фонетичною компетентністю [1, с. 156].

Незамінним засобом навчання фонетики іспанської мови є гра, особливо на початковому ступені навчання. Так, навчаючи звуку [s], учням пропонується нагадати, як «говорить» змія або як шумить трава.

Сприяють покращенню вимови й інтернет-ресурси, наприклад, іспанські сайти, які пропонують відео-уроки, аудіозаписи, музику й записи радіо- й телепередач [4], а також відео хостинг YouTube, зокрема відео-уроки каналу AprendeOnlineEspañol [6], які стосуються не тільки фонетичних правил, а також розповідають про особливості іспаномовних країн, їхні традиції й звичаї. Представлені засоби навчання іспанської мови можуть використовуватись і під час самостійної учнів.

Якщо учні не мають достатнього рівня знань іспанської мови, щоб розуміти відео чи правила іспанською мовою, існують українські сайти для вивчення і практикування в іспанській мові [5; 7].

Отже, згадані вище засоби навчання уможливають досягнення автентичної вимови, що є показником гарного рівня володіння іспанською мовою.

Список літератури:

1. Бігич О. Б. Сучасні підходи до формування іншомовної фонетичної компетентності в загальноосвітньому навчальному закладі // Сучасні тенденції фонетичних досліджень: Збірник матеріалів Круглого столу 12 травня 2017. – К.: Міленіум. – С. 154-157.
2. Іспанська мова для початківців: Електронний ресурс. – Режим доступу <http://quetal.com.ua/>
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія та практика: підручник для студ. / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Український сайт вивчення іспанської мови онлайн: Електронний ресурс. – Режим доступу <http://ispanska.at.ua/>
5. AprendeOnlineEspañol: Edición digital. – Modo de acceso <https://www.youtube.com/>
6. Practica Español: con la información mundial de EFE: Edición digital. – Modo de acceso <https://www.practicaespanol.com>

ВПЛИВ ГІДРАТОВАНИХ ІОНІВ НА ПЛАСТИЧНІСТЬ ЦЕМЕНТНОЇ ДИСПЕРСІЇ

Дорошенко Олександра Юрїївна

Проведено дослідження пластичності водоцементної дисперсії з добавками електролітів. В цементних пастах, в яких значна частина води знаходиться в плівковому стані, зберігається явище позитивної та негативної гідратації іонів. Це дозволяє використовувати розчини електролітів для приготування цементних композицій із заданими властивостями.

У транспортному будівництві при бетонуванні бетонних і залізобетонних конструкцій в ряді випадків виникає необхідність прискорити зростання міцності укладеного бетону з метою скорочення термінів його витримки перед розпалубкою з подальшим прискоренням будівельного процесу. Для цього ефективно використання електролітів - добавок-прискорювачів твердіння бетону.

Серед великого числа неорганічних добавок найбільш широкое застосування для цементних бетонів знаходять електроліти. За даними Ребиндера дія електролітів на твердіння цементів складається або в їх впливі на розчинність новоутворень, або в їх безпосередній участі в процесі гідратації з утворенням висоководних комплексних гідратів типу гідросульфохлоралюмінатів. Виникнення таких з'єднань є причиною інтенсивної диспергуючої дії електролітів на в'язуче, що викликає прискорення твердіння і утворення щільних структур гідрофільного гелю, які надають затверділому цементному каменю і розчину високу водонепроникність. Механізм дії добавок електролітів полягає або в зміні розчинності в'язучого і продуктів його гідратації внаслідок зміни іонної сили розчину, викликаній присутністю електролітів, або в хімічній взаємодії електролітів з в'язучими з утворенням важко розчинних або малодисоціюючих з'єднань. Характерною особливістю більшості електролітів є їх активний вплив на процеси

структурування цементного каменю, яка полягає в ущільненні структури за рахунок збільшення кількості продуктів гідратації, особливо низькоосновних гідросилікатів кальцію і підвищення міцності кристалічного зростка.

Відразу ж після змішування цементу з водою в'язуча система являє колоїдну структуру, в якій значна частина води з свого об'ємного стану переходить в особливу плівкове стан. Як відомо, це пов'язано з тим, що на границях розділу фаз і в тонких капілярах цементного каменю існують перехідні шари рідини, товщина яких перевищує кілька молекулярних шарів. Відмінність об'ємної води від плівкової полягає в більш щільно упакованій структурі останньої і рядом інших специфічних властивостей.

Тому представляло інтерес визначити, чи зберігається явище позитивної та негативної гідратації іонів, відкрите Капустинським і Самойловим, у водних розчинах електролітів портландцементних мінералів, так як в разі існування цього явища слід очікувати вплив гідратованих іонів на пластичні властивості цементних паст.

З цією метою проводили дослідження портландцементних паст (еталон) і приготованими з розчинами електролітів концентрації 0,9 г-іон/л до отримання пасти з $R/T=0,27$. Застосовували портландцемент марки 500 Здолбунівського заводу, що має такий мінералогічний склад, % $S_3C = 57$, $S_2C = 24$, $C_3A = 7$, $C_4AF = 12$. Концентрацію водневих іонів вимірювали приладом ЛПУ - 01 з точністю вимірювання 0,1. Пластичність вимірювали по розплаву цементної пасти після її вібрування в кільці приладу Віка на стандартному струшувальному столику. Терміни тужавлення цементних паст визначали на приладі АПСС - 6. Крім того, з паст формувалися зразки-кубики з ребром 20 мм, які зберігалися в камері нормального тверднення і випробовувалися на міцність у віці 1 і 28 діб.

Згідно Самойлову, кордони між позитивною і негативною гідратації катіонів відповідає катіон з кристалохімічним радіусом 1,11 Å. Катіони які мають радіус вище цього значення, гідратують негативно, тобто зменшують в'язкість води. Ті що мають радіус нижче цього значення - позитивно

(збільшують в'язкість води). За характером гідратації іонів всі розчини електролітів були розділені на 4 групи:

1. Катіон і аніон гідратований позитивно – $Al_2(SO_4)_3$, $Cr_2(SO_4)_3$, $Fe_2(SO_4)_3$, $FeSO_4$, Na_2SO_4 .

2. Катіон сильно гідратований позитивно (радіус значно менше 1,11 Å), а аніон - негативно – $AlCl_3$, $CrCl_3$, $FeCl_3$, $MnCl_2$, $ZnCl_2$, $Al(NO_3)_2$, $Cr(NO_3)_2$, $Fe(NO_3)_3$, $Mn(NO_3)_2$.

3. Катіон слабо гідратований позитивно (радіус трохи менше 1,11 Å), а аніон - негативно – $NaCl$, $NaBr$, NaI , $NaNO_2$, $CaCl_2$, $CaBr_2$, CaI_2 , $Ca(NO_2)_2$, $Ca(NO_3)_2$.

4. Катіон і аніон гідратований негативно – KCl , KBr , KI , KNO_2 , KNO_3 , NH_4Cl , NH_4Br , NH_4I , NH_4NO_3 , NH_4NO_2 , $RbCl$, $CsCl$.

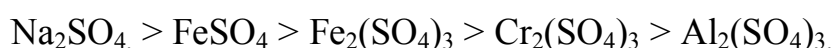
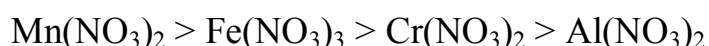
Таблиця 1

Вплив розчинів електролітів на фізико-механічні властивості цементних паст

Розчин електролітів	рН розчину	Діаметр розпливу, мм	Строки тужавлення		Міцність, МПа, діб	
			початок	кінець	1	28
1	2	3	4	5	6	7
Еталон	7,00	126	3 год. 45 хв.	6 год. 00 хв.	22,0	73,0
Na_2SO_4	7,00	117	3 год. 00 хв.	5 год. 30 хв.	29,3	70,5
$NaCl$	7,30	125	2 год. 00 хв.	4 год. 15 хв.	31,8	73,8
$NaBr$	7,85	134	2 год. 40 хв.	5 год. 15 хв.	30,6	70,1
NaI	8,45	142	2 год. 45 хв.	5 год. 25 хв.	18,0	72,4
$NaNO_2$	7,50	137	2 год. 50 хв.	5 год. 15 хв.	27,5	61,0
$NaNO_3$	7,15	130	2 год. 30 хв.	4 год. 40 хв.	24,5	58,5
KCl	7,35	142	2 год. 50 хв.	5 год. 05 хв.	34,0	74,2
KBr	7,90	150	3 год. 25 хв.	5 год. 40 хв.	33,2	68,9
1	2	3	4	5	6	7
KI	8,60	159	3 год. 45 хв.	5 год. 30 хв.	20,7	63,5
KNO_2	7,50	154	3 год. 30 хв.	5 год. 35 хв.	28,1	66,3
KNO_3	7,25	145	3 год. 00 хв.	5 год. 20 хв.	23,2	60,1
NH_4Cl	6,40	146	2 год. 20 хв.	4 год. 30 хв.	33,6	82,8
NH_4Br	6,65	154	2 год. 35 хв.	5 год. 00 хв..	29,0	77,1
NH_4I	7,35	165	3 год. 00 хв.	5 год. 25 хв.	20,3	70,2
NH_4NO_2	6,90	159	2 год. 40 хв.	4 год. 55 хв.	22,2	68,7
NH_4NO_3	6,25	151	2 год. 50 хв.	5 год. 00 хв.	14,8	56,2
$RbCl$	7,65	150	2 год. 30 хв.	5 год. 10 хв.	28,4	71,2
$CsCl$	7,90	157	2 год. 55 хв.	5 год. 30 хв.	28,9	73,0

CaCl ₂	7,65	130	1 год. 50 хв.	3 год. 40 хв.	37,2	90,3
CaBr ₂	7,10	140	2 год. 15 хв.	3 год. 55 хв.	33,1	81,4
CaI ₂	7,95	148	2 год. 30 хв.	4 год. 10 хв.	18,9	70,5
Ca(NO ₂) ₂	6,65	144	2 год. 40 хв.	4 год. 10 хв.	20,0	76,0
Ca(NO ₃) ₂	6,80	135	2 год. 00 хв.	3 год. 50 хв.	18,2	71,8
Al ₂ (SO ₄) ₃	6,25	84	0 год. 10 хв.	0 год. 50 хв.	16,3	56,2
AlCl ₃	6,90	88	0 год. 15 хв.	1 год. 00хв.	35,5	84,5
Al(NO ₃) ₂	6,50	90	0 год. 15 хв.	1 год. 00хв.	21,0	66,7
Cr ₂ (SO ₄) ₃	5,05	87	0 год. 20 хв.	1 год. 10 хв.	18,1	71,5
CrCl ₃	5,60	92	0 год. 15 хв.	0 год. 55 хв.	35,0	86,2
Cr(NO ₃) ₂	5,45	95	0 год. 20 хв.	1 год. 00 хв.	20,2	68,5
MnCl ₂	5,85	113	0 год. 35 хв.	1 год. 15 хв.	3,7	78,3
Mn(NO ₃) ₂	5,45	117	0 год. 30 хв.	1 год. 10 хв.	2,1	53,4
Fe ₂ (SO ₄) ₃	5,10	89	0 год. 10 хв.	0 год. 45 хв.	12,7	62,7
FeSO ₄	5,75	91	0 год. 10 хв.	0 год. 50 хв.	8,5	54,2
FeCl ₃	5,50	96	0 год. 15 хв.	0 год. 45 хв.	35,2	82,9
Fe(NO ₃) ₃	5,35	99	0 год. 10 хв.	0 год. 45 хв.	18,3	64,8
ZnSO ₄	6,40	95	0 год. 15 хв.	0 год. 55 хв.	2,7	12,1
ZnCl ₂	6,90	102	0 год. 20 хв.	1 год. 00 хв.	5,5	65,7

В результаті дослідження (таблиця 1) було встановлено, що розчини електролітів перших двох груп знижують пластичність цементних паст в порівнянні з еталоном. При цьому пластичність в групі розчинів солей із загальним аніоном зменшується пропорційно зменшенню кристалохімічного радіуса катіона:

Аналогічно пластичність паст з розчинами електролітів, що мають загальний катіон, зменшується відповідно до зменшення кристалохімічного радіуса аніона, хоча це зменшення проявляється в набагато меншому ступені.

Це дозволяє підтвердити висновок, що змінення іонами структури води найбільш різко проявляється у катіонів. Дійсно, до катіону молекула води підходить своєї електронегативною частиною – киснем. Зв'язок який виникає за своїм характером істотно відрізняється від водневого зв'язку, яким

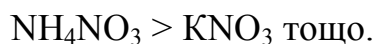
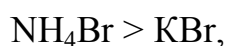
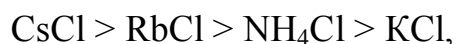
об'єднуються між собою молекули води. До аніону ж молекула води підходить своїм протоном, і характер взаємодії аніона з молекулами води по типу близький до водневого зв'язку, тобто зв'язок аніона з молекулами води має той же характер, що і зв'язок молекул води між собою.

Це добре ілюструє третя група розчинів, в якій радіуси катіонів лише незначно нижче межі позитивної і негативної гідратації іонів ($r_{\text{Na}^+}=0,98 \text{ \AA}$, $r_{\text{Ca}^{2+}}=1,04 \text{ \AA}$), а радіуси аніонів значно вище її. Цементні пасти з солями натрію показали дуже невелике збільшення пластичності порівняно з еталоном (а паста з NaCl взагалі не збільшила пластичність). Тільки трохи більший пластифікуючий ефект надали розчини солей кальцію, який у всіх випадках був вище, ніж з відповідними солями натрію: $\text{CaCl}_2 > \text{NaCl}$, $\text{CaBr}_2 > \text{NaBr}$.

Пластичність цементних паст зменшується в відповідності з радіусами гідратованих аніонів в рядах:

Четверта група розчинів електролітів показала істотне підвищення пластичності цементних паст порівняно з еталоном. При цьому рухливість паст у всіх випадках змінюється відповідно до кристалохімічних радіусів катіонів.

У разі загального катіона пластичність цементних паст зменшується пропорційно радіусів аніонів:

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що в цементних дисперсіях зберігається явища позитивної та негативної гідратації іонів. Таким чином, створюється можливість використовувати цю якість водних розчинів електролітів для приготування водоцементного в'язучого з заданими властивостями. Наприклад, застосування у в'язучій композиції електролітів з

негативно гідратуючими іонами надає пластифікуючий ефект, покращує легкоукладальність бетонної і розчинної суміші. Навпаки, використовуючи добавки електролітів з позитивно гідратуючими іонами, можна очікувати зменшення рухливості і прискорення термінів тужавлення цементного в'язучого, що знаходить застосування, наприклад, при ремонтних роботах.

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖЕР: ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦЯ

Дубовик С.Г.

Сумський національний аграрний університет
к.е.н., доцент кафедри менеджменту в галузях АПК

Плюта Є.В.

Сумський національний аграрний університет
слухач магістратури, спеціальність 073 «Менеджмент»

Глобалізація економічних процесів вимагає все більшого оновлення процесів підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в швидко змінюваному середовищі.

Тому, все пріоритетнішими стають наукові дослідження щодо формування дієвих механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності випускників вищих закладів освіти.

Значний внесок у дослідження проблем формування конкурентоспроможних фахівців внесли як зарубіжні, так і вітчизняні вчені.

Однак, в сучасних умовах ці питання потребують комплексного дослідження та визначення шляхів забезпечення і напрямів підвищення конкурентоспроможності молодих фахівців.

Конкурентоспроможність фахівця – це здатність особистості витримувати конкуренцію на ринку праці порівняно з іншими фахівцями.

Науковці виділяють рівні формування та реалізації конкурентоспроможності молодих фахівців:

- нанорівень – сукупність особливих здібностей та унікальних переваг молодої людини, які виділяють її зпоміж конкурентів та сприяють особистісній та професійній самореалізації, підвищенню соціального статусу;
- макрорівень – здатність забезпечувати високий рівень конкурентного статусу на внутрішньо організаційному ринку праці;
- мезо/макрорівень – здатність відповідати потребам регіону/національної економіки та суспільства щодо якості робочої сили та формувати сталу конкурентну позицію на регіональному/національному ринку праці.

З метою впливу на політику формування конкурентоспроможності фахівців, використовують систематизацію конкуренції молодих фахівців:

1. За спрямованістю: особистісна, міжособистісна, колективна, міжколективна;
2. За рівнями ринку: внутрішньогалузевий, міжгалузевий, національний, міжнародний;
3. За сферою і можливістю реалізації;
4. За тривалістю дії.

Конкурентний потенціал молодого фахівця включає:

- особистісний потенціал;
- освітній потенціал;
- інтелектуальний потенціал;
- інноваційний потенціал;
- мотиваційний потенціал.

Основними чинниками формування конкурентоспроможності фахівця виступають:

- зовнішні: особливості соціокультурного середовища, вимоги суспільства в цілому до рівня професійних знань і умінь фахівців: політичні, економічні, соціальні, технологічні;

- внутрішні: сукупність особистісних якостей працівника, пов'язаних з професійним самовизначенням і діяльністю – психологічні: розуміння себе, самопізнання, уявлення про комплекс позитивних і негативних якостей особистості, що можуть впливати на професійне та соціальне становлення, впевненість у власних силах, мотивація на успіх.

Етапи процесу формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця:

- початковий – формування загальноосвітніх знань;
- теоретико-мотиваційний – формування основ професійних знань і вмінь, розширення кругозору, набуття спеціальних знань за спеціальністю;
- практично-професійний – розширення знань у сфері професійної освіти, набуття додаткової кваліфікації, отримання досвіду, стажу роботи за профільною спеціальністю, удосконалення набутих вмінь та навичок).

Для забезпечення власного трудового, професійного просування конкурентоспроможний фахівець повинен володіти знаннями і мати навички з:

- самомаркетингу (знати, які фахівці потрібні роботодавцям на ринку праці і як їм себе запропонувати), володіти стратегією працевлаштування;
- самоменеджменту;
- комунікативних технологій (проведення і проходження співбесіди, поведінки під час співбесіди);
- іміджевої політики та ін.

На нашу думку, напрямками підвищення конкурентоспроможності молодих фахівців повинні бути:

- сприяння демографічному розвитку;
- покращення стану здоров'я молоді;
- удосконалення системи освіти та професійної підготовки молоді;
- підтримка самозайнятості та підприємництва серед молоді;
- підвищення якості трудового життя;
- підтримка обдарованої молоді;

- сприяння науковій активності молоді;
- забезпечення дієвої системи мотивації до зайнятості молоді;
- удосконалення соціального діалогу на ринку праці;
- сприяння розвитку особистісної конкурентоспроможності молоді.

Менеджер в організації, являючись джерелом інформації по управлінських питаннях, що реалізуються в організації, є джерелом культури, організатором професійної діяльності, взаємодії з підлеглими і колегами, тому становлення компетентності майбутніх фахівців через вдосконалення організаційної гармонійності системи освіти впливатиме на рівень конкурентоспроможності менеджерів на національному та міжнародному ринках праці.

Таким чином, підготовка фахівців з менеджменту потребує запровадження креативних та інноваційних технологій навчально-виховного процесу у закладах освіти України з метою формування їх конкурентоспроможності і здатності відповідати потребам та вимогам часу.

МІСЦЕ SWOT–АНАЛІЗУ В СЕЛФМЕНЕДЖМЕНТІ

Дубовик С.Г.

Сумський національний аграрний університет
к.е.н., доцент кафедри менеджменту в галузях АПК

Редько Р.В.

Сумський національний аграрний університет
слухач магістратури, спеціальність 073 «Менеджмент»

В процесах становлення і розвитку менеджерів, їх творчо-професійного зростання в якості інструментів для аналізу і само менеджменту застосовують методологію селфменеджменту.

За Б.К. Сантош Купреджи, менеджер не просто керівник певної організації. А, оскільки, організація – це передусім люди, що її складають, а люди – це почуття, настрої, ідеї, взаємини, то менеджер зважає на цей духовний і моральний бік колективу, стає прикладом для наслідування і джерелом натхнення для оточення. Але для досягнення цього він повинен навчатися управляти самим собою, своїми власними почуттями, думками та настроями.

Селфменеджмент – це концепція і практика саморозвитку будь-якої особистості, багаторівневий процес її самоорганізації і самореалізації, і, зокрема, менеджера; це визначення шляхів його індивідуального професійного розвитку.

В селфменеджменті особливе значення приділяється здатності менеджера вибудовувати своє службове професійне просування та формувати особисту кар'єру в організації.

Реалізація методології селфменеджменту в сучасних організаціях забезпечується застосуванням психологічної діагностики потенціалу менеджерів. Для цього може бути використана методика SWOT – аналізу для аналізу особистої кар'єри менеджера.

SWOT – аналіз особистої кар'єри менеджера – це визначення сильних і слабких сторін у діяльності і поведінці менеджера відносно розвитку власної кар'єри, а також кар'єрних обмежень і можливостей з метою оптимізації просування його в конкурентному середовищі як організації, так і на ринку праці регіону. Чітке уявлення своїх можливостей, уміння формування цілей і завдань, напрямків, як цих цілей досягати, не ризикуючи великими витратами, відрізняє ефективного менеджера від неефективного.

До компонентів кар'єрного SWOT – аналізу менеджерів, які допоможуть оцінити їх потенціал і досягнути гармонії в управлінні своєю кар'єрою можна віднести наступні елементи (табл. 1)

Матриця компонентів SWOT – аналізу особистої кар'єри менеджера

Сильні сторони	Слабкі сторони
Рівень професійної підготовки Навички і здібності Здатність до креативності і інновацій Стресостійкість Розвиток професійного досвіду Підвищення рівня знань Комунікабельність Тактовність	Невміння управляти собою Невміння формувати колектив Відсутність бажання службово-професійного просування Зупинений саморозвиток Відсутність здібностей до креативності Несхильність до сприйняття реалізації інновацій
Можливості	Загрози
Створення позитивного іміджу менеджера Реалізація власного творчого потенціалу Наявність умов для розвитку особистої кар'єри менеджера Вдосконалення розробки і прийняття оптимальних управлінських рішень в конкретних ситуаціях	Ситуація в світі і країні Зміни організаційної, економічної і соціальної ситуації в підприємстві

Результатом потенційного аналізу особистості кар'єри менеджера стане реалізація необхідних заходів з оптимізації слабких сторін в розвитку особистої кар'єри менеджера і виявлення небезпеки від впливу постійно змінюваного зовнішнього середовища організації.

Визначення вектору особистісного розвитку менеджера повинно лежати в площині стратегічного розвитку організації. Складовим елементом стратегічного плану розвитку організації має стати індивідуальний особистісний план розвитку менеджера.

Однак, самореалізація і саморозвиток конкретного менеджера може виходити за межі потреб його кар'єрного зростання в межах даної організації. Тому планування саморозвитку особистості менеджера потребує періодичного аналізу, уточнення і розробки з врахуванням здійснення детального SWOT-аналізу особистої кар'єри менеджера.

Таким чином, широке застосування SWOT-аналізу особистого розвитку та кар'єри менеджера дозволяє забезпечити розкриття компетентностей, потенціалу та творчих здібностей менеджера для забезпечення як підвищення результативності діяльності організації, так і самореалізації особистості менеджера.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛЕЗАХИСНОЇ ЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ СУХО-СТЕПОВИХ ТЕРИТОРІЙ

Дудяк Наталя Василівна

к.е.н., доцент,

завідувач кафедри землеустрою, геодезії та кадастру
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Постановка проблеми. Суцільно-рівнинний характер сухо-степового Причорномор'я та Присивашся, поверхня якого піддана польовій трансформації в умовах посушливого клімату (сучасні середньорічні температури на межі $+11^{\circ}\text{C}$ при опадах 280-340 мм/рік, коефіцієнт зволоження $<0,7$) спричиняє у край високу уразливість цих площ до деградації та опустелювання. При цьому полезахисна лісистість у цій місцевості в кінці ХХ ст. становила лише 1,1-1,3% при середніх 2,2% по степовій зоні України, хоча науково обгрунтовані нормативи захисної лісистості для південних чорноземів складають не менш 4,0%, для каштанових ґрунтів – 5,0 і 6,0% для каштаново-солонцюватих [10,с.37]. Таким чином, наявні характеристики полезахисної лісистості земельних угідь в межах провідних агровиробничих територій країни безперечно є незадовільними.

Враховуючи реалії сьогодення, коли за відсутності нових лісонасаджень відбувається інтенсивна деградація полезахисних лісосмуг за рахунок їх вирубки населенням, все більш відчутною стає відсутність цілісного бачення

лісомеліоративних і взагалі, земельно-трансформуючих заходів щодо підтримки стабільності агроєкосистем. Але, на відміну від суто агротехнологічних та лісівничих засад щодо розгляду такої ситуації, метою дослідження є еколого-економічні проблеми полезахисної лісомеліорації на землях Сухого Степу.

Виклад основного матеріалу. Лісомеліоративні роботи на Півдні України різко зменшились із початку 1996 р., тож із 2010 р. і по наявний час їх обсяги складають лише на 160-410 га. Серед останніх практично відсутні нові полезахисні лісосмуги (Табл.1), що свідчить про ситуативну зміну першочергових цілей заліснення зі сторони полезахисних задач у сторону ландшафтоутворюючих.

Таблиця 1

Особливості структури заліснених земель (без врахування лісовідновних площ) за період 2001-2017 рр. на території південних областей, на основі [9, 10]

Область	Тип заліснень	Заліснено за:		За 2011-2015 рр.				Незворотні втрати усіх лісонасаджень, тис.га
		2001-2005 рр.	2006 - 2010 рр.	Плановано, га	% виконан	Всього га	В т.ч. полезахисн., га	
Запорізька	Полезахисна та стокорег.	450	1000	1050	48,4	189	42	4,3
	Невгіддя	3552	6183	6995	18,0	1312	-	
Миколаївська	Полезахисна та стокорег.	925	1250	1325	18,7	143	61	2,9
	Невгіддя	8080	3822	3934	3,2	1410	-	
Одеська	Полезахисна та стокорег.	920	1250	1330	35,8	119	34	3,1
	Невгіддя	6947	5434	6109	8,9	2411	-	
Херсонська	Полезахисна та стокорег.	650	1000	850	39,4	146	27	22,8
	Невгіддя	2729	2323	2338	17,1	1402	-	

Так, згідно наявних даних (табл. 1), майже 75% усіх лісонасаджень останнього десятиріччя припадає на невіддя і лише 3-9% - на стокорегулюючі (на схилах та вздовж доріг) при відсутності закладки нових полезахисних лісосмуг. Це ще раз свідчить про стрімкий розвиток започаткованої з 2001 року

тенденції уникнення державними лісогосподарчими організаціями заходів щодо розвитку захисних лісонасаджень у польових угіддях, концентруючи державне фінансування на заліснення площ поза межами польового ландшафту. Таким чином, виникла штучно ініційований відхід не лише від розширення найбільш важливих в агроекологічному відношенні польових лісосмуг, але і від їх обслуговування та охорони. Головною причиною цього є закріплення польових земельних угідь у приватній власності, що вказує на загострення правових колізій в системі степової лісомеліорації.

За цей же період офіційні показники незворотних втрат всіх видів лісовкритих площ по південним областям майже вдесятеро перевищують сумарні площі новостворених лісонасаджень, показуючи загально-негативну тенденцію в стані показників лісистості регіону. Особливо великі втрати понесли лісовкриті території Херсонської області, де в 2007, 2010, 2014, 2017 рр. мали місце фронтальні лісові пожежі, які знищили більше 25 тис. га лісу [3,4]. Частка площ полезахисних лісосмуг, втрачених за останні роки, практично не піддається офіційному обліку, тож оцінити дійсний рівень їх деструкції можливо лише орієнтовно. Середні оцінки втрат при цьому коливаються від 23 до 70% [8].

Враховуючи характеристики наявної ситуації щодо польового лісозахисту сухо-степових земель та реалії кліматичної нестабільності, а також базуючись на законодавчих актах щодо лісомеліорації степової зони [1,2], можливо провести первинні еколого-економічні проєктивні розрахунки, результати яких відображені в таблиці 2.

Таблиця 2

Наявні, нормативні, проєктивні та рекомендовані площі заліснення сухо-степових земельних угідь, за [5,10]

Область та район	Загальна площа району, тис га	В т.ч. сухо-степових угідь		Лісовкриті площі, га		
		тис.га	%	Наявні	Нормативні	Рекомендовані стратегією кліматичної протидії [8]
Одеська область						
Лиманський	148,7	29,7	20,0	4734,1	5700	8500

Миколаївська область						
Березанський	137,8	34,2	24,8	2567,6	6100	10000
Очаківський	148,8	148,8	100	5531,3	7050	10500
Вітовський	146,0	146,0	100	2662,2	4010	10400
Разом по 3 районам	432,6	329,0	76,0	10761,1	17160	30900
Херсонська область						
Білозерський	170,0	136,3	80,1	2289,7	5010	11200
Олешківський	180,0	169,1	93,9	31864,1	42200	60500
Голопристанський	341,1	341,1	100	45471,6	47100	62000
Скадовський	145,6	145,6	100	2285,3	5200	9200
Каланчакський	91,6	91,6	100	1382,3	4100	7400
Чаплинський	170,0	170,0	100	469,4	8000	12200
Новотроїцький	229,8	193,7	84,3	2452,2	10200	18100
Генічеський	300,8	300,8	100	3289,5	3500	22500
Каховський	145,0	11,4	7,8	2697,2	7100	8400
Іванівський	112,0	34,2	30,5	1385	5230	7100
Всього по Херсонській обл.	1885,9	1593,8	84,5	93586,3	137640	218600
Всього	2 467,2	1 952,5	79,1	109081,2	160500 (6,5%)	235600 (9,5%)

Розрахункові площі нормативного та рекомендованого заліснення сухо-степових районів (Табл. 2), значно перевищують наявні показники лісистості. Головне, що навіть орієнтовні розрахунки показують, що для досягнення нормативних співвідношень лісовкритих площ потрібно вивести з польової експлуатації майже 59 тис га земельних угідь. Самі прості розрахункові показники недоотримання в зв'язку із цим урожаю зернових, при орієнтації на середні рівні врожайності зернової групи по сухо-степовій зоні (загалом, без деталізації земель зрошення/богарі) складають мінімум 177 000 тон. Подібні рівні недоотримання врожаю зернових (та відповідних коштів за них), у поєднанні з багаторічними затратами на створення, підтримку та охорону лісонасаджень лише по Сухому Степу сягають дуже великих обсягів, що спричиняє необхідність перегляду, оцінки та детального економічного опрацювання будь яких науково-теоретичних проектів степової агро-лісомеліорації.

Висновки:

1. Узагальнюючи дані щодо 70-ти річної динаміки показників заліснення земель південно-степових областей, можливо зробити висновок лише про їх

відносну успішність, так як в жодній із областей не досягнутий планований рівень лісних площ. При цьому реальні показники лісистості південно-степових і особливо сухо-степових районів вдвоє і втриє нижчі за середні по цих областях.

2. Результати еколого-економічного аналізу лісомеліоративної діяльності свідчать про необхідність зміни підходів її реалізації, зумовленої змінами власності земельних угідь та проблемою охорони полезахисних лісонасаджень. Зрозуміло, що подібні, економічно-правові аспекти польової лісомеліорації, вимагають непростих і досить затратних рішень, але нехтування їх розробкою та впровадженням за лічені роки призведе до повної втрати більш як сторічних агроекологічних надбань у степовій зоні, повернувши її землі під загрозу періодичних неврожаїв.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці адаптованих до наявних умов економічно обґрунтованих інвестиційних лісомеліоративних проектів, спрямованих виключно на полезахисні задачі.

Список літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 1024 від 22.10.2014 р. «Концепція боротьби з деградацією земель та опустелюванням». URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2014> р.
2. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р. №880-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Державне агентство лісових ресурсів України. URL: <http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/>
5. Державний лісовий кадастр станом на 1 січня 1996 р. Ірпінь, 1997. 508 с.

6. Екологічний паспорт Херсонської області. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Херсонській області. URL: <http://ecology.ks.ua>
7. Оценка уязвимости к изменению климата: Украина. Климатический форум восточного партнерства (КФВП) и Рабочая группа неправительственных организаций по вопросам изменения климата (РГ НУО ВИК), 2014. URL: <http://climategroup.org.ua>
8. Украина – проект программ реализации стратегии по изменению климата для сельского, лесного и рыбного хозяйства до 2023 года: ФАО, 2018. URL: <http://www.fao.org/documents>
9. Фурдичко О.І., Гладун Г.Б., Лавров В.В. Ліс у Степу: основи сталого розвитку. К., 2006. 496 с.
10. Фурдичко О.І., Стадник А.П. Основи управління агроландшафтами України. Київ, 2012. 384 с.

ПОЛІТИКА ДОХОДІВ І ОПЛАТА ПРАЦІ

Дутчак Юлія Олександрівна

Одним із важливих елементів ринкової системи господарювання є наймана праця. Робоча сила найманих працівників на ринку праці виступає як товар, який має вартість.

Вартість робочої сили являє собою сукупність витрат підприємця, пов'язаних з використанням робочої сили, забезпечення необхідних для забезпечення нормальної життєдіяльності людини, тобто для підтримування її працездатності, професійно-кваліфікаційної підготовки, утримання сім'ї і виховання дітей, духовного розвитку тощо.

На вартість робочої сили також впливають результати праці власника робочої сили.

Вартість робочої сили формується на ринку шляхом порівняння результативності, корисності праці із затратами на відтворення робочої сили і встановлюється на рівні, який узгоджує граничну продуктивність праці, тобто цінність послуг праці для покупця-підприємця, з витратами, які потрібні для відтворення робочої сили.

До складу вартості робочої сили входить:

- - безпосередньо заробітна плата (тарифний заробіток, посадова платня, преміальні виплати, надбавки та доплати);
- - натуральні виплати (харчування, витрати на житло тощо), які надаються працівникам підприємцями;
- - витрати роботодавців на соціальне страхування. Встановлені законом внески на соціальне забезпечення (за віком, у зв'язку з інвалідністю, хворобою, материнством, виробничим травматизмом, безробіттям і у вигляді сімейної допомоги). Добровільні чи договірні (засновані на колективних угодах) внески в системі соціального забезпечення і приватне страхування. Безпосередні виплати трудівникам у зв'язку з відсутністю на роботі через хворобу, нещасний випадок тощо. Вартість медичного й санітарного обслуговування. Вихідна допомога (виплати у зв'язку із закінченням строку трудового договору);
- - витрати на професійну підготовку та підвищення кваліфікації персоналу, професійну орієнтацію та підбір кадрів;
- - витрати на соціально-побутове обслуговування (їдальні та інші заклади харчування на підприємствах, культурне обслуговування та аналогічні послуги);
- - податки, які розглядаються як витрати на робочу силу (на фонд заробітної плати, дохід).

Заробітна плата як елемент ринку праці є ціною робочої сили, а також статтею витрат на виробництво, що включається до собівартості продукції, робіт (послуг) на окремому підприємстві.

Відповідно до Закону України "Про оплату праці" заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Розрізняють номінальну, реальну заробітну плату та реальні доходи трудівників.

Номінальна заробітна плата (грошова)- це сума коштів, яку одержують працівники за виконання обсягу робіт відповідно до кількості якості затраченої ними праці, результатів праці.

У зв'язку з тим, що предмети споживання надходять працівникам через обмін заробітної плати на товари, заробітна плата має грошову форму.

Реальні доходи включають реальну заробітну плату і надходження із суспільних фондів споживання. При цьому основним джерелом доходів населення є заробітна плата.

Заробітна плата робітників і службовців складається з основної (постійної) і додаткової (змінної) частин, а також заохочувальних виплат.

Згідно з Законом України "Про оплату праці" основна заробітна плата - це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата - це винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантії і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати - це винагорода за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами положеннями,

компенсаційні та інші грошові й матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які здійснюються понад встановлені зазначеними актами норми.

Головною вимогою до організації заробітної плати на підприємстві є забезпечення необхідного підвищення заробітної плати при зниженні її затрат на одиницю продукції, а також гарантованості виплати заробітної плати за рахунок результатів діяльності підприємства. Згідно із законом України "Про оплату праці" організація оплати праці здійснюється на підставі:

- - законодавчих та інших нормативних актів;
- - генеральної угоди на державному рівні;
- - галузевих, регіональних угод;
- - колективних договорів;
- - трудових договорів.

На сьогодні використовуються такі форми оплати праці:

- - відрядна: використовується для оплати праці залежно від кількості виробленої робітником продукції (виконаної роботи) належної якості на основі попередньо встановлених норм часу (виробітку) і розцінок з врахуванням складності та умов праці.

- - погодинна: використовується для оплати за працю певної тривалості (годину, день, місяць).

Щоб підвищити стимулюючу роль форм оплати праці, використовуються їх різновиди - системи заробітної плати.

Системи оплати праці:

- - відрядна форма оплати праці:
  - 1) пряма відрядна - виготовлена робітником продукція (робота) оплачується за відрядними розцінками.
  - 2) відрядно-преміальна - крім заробітку за прямою відрядною системою, робітнику нараховується премія за виконання і перевиконання певних кількісних і якісних показників.

- 3) відрядно-прогресивна - виробіток робітнику в межах завдання виплачується за твердими нормами (розцінками), а виробіток понад завдання - за підвищеними розцінками, які збільшуються прогресивно із збільшенням кількості продукції, виробленої понад завдання.

- 4) непряма-відрядна - застосовують для оплати праці допоміжних робітників, зайнятих обслуговуванням основних робітників-відрядників. При цьому заробіток допоміжних робітників залежить від результатів роботи робітників-відрядників, яких вони обслуговують.

- 5) акордна - застосовується для оплати праці окремих груп робітників. Відрядна розцінка при цьому встановлюється не на окрему виробничу операцію, а на весь комплекс робіт, виходячи із чинних норм часу і розцінок.

- - погодинна форма оплати праці:

- 1) проста-погодинна - розмір заробітку визначається залежно від тарифної ставки робітника і кількості відпрацьованого ним часу.

- 2) погодинно-преміальна - заробіток робітнику нараховується не тільки за відпрацьований час, а й за досягнення певних кількісних і якісних показників.

- 3) за посадовим окладом.

Об'єктивною характеристикою рівня грошових доходів є відповідність їх прожиткового мінімуму.

Прожитковий мінімум являє собою показник обсягу і структури споживання основних матеріальних благ та послуг на мінімально допустимому рівні, що забезпечує підтримування активного фізичного стану різних соціально-демографічних груп населення. проте цей показник призначається для певного періоду подолання кризового стану економіки.

Згідно з міжнародним правом мінімальні розміри оплати праці, а також пенсії за віком, стипендії, соціальні допомоги та інші компенсаційні виплати мають орієнтуватися на величину прожиткового мінімуму. Бюджет прожиткового мінімуму являє собою вартісну оцінку натурального набору

прожиткового мінімуму, а також включає всі витрати на податки та інші обов'язкові платежі.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BLOCKCHAIN ЯК ОСНОВИ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ

Дьоміна Т.О.

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

Шевченко Є. І., Темний А.А.

Науковий керівник:

канд. техн. наук, доцент Дьоміна В. М. (0000-0001-6467-5021)

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

Успіх криптовалюти збудує уми людей, змушуючи їх виявляти цікавість до віртуальних грошей. Цьому не може не сприяти криза вітчизняної банківської системи, нестабільність гривні, мінливий курс валют та інші складності, з якими зіткнувся вітчизняний бізнес. Перевага криптовалюти полягає в тому, що вони не схильні до перерахованим вище ризиків. Емісія криптовалюти є децентралізованою, обмеженою і автоматизованою, всі розрахунки проводяться анонімно, а трансакції навіть у будь яких точках світу займають лічені секунди.

За останні кілька років, країни світової спільноти демонструють неоднозначне відношення до криптовалюти і технології Blockchain, на якій ті засновані. Така високорозвинута, третя за рівнем економіки країна, як Японія визнає криптовалюти законним засобом оплати і зазнає ефекту крипто бума, коли віртуальні гроші зазнають надшвидкого поширення, витісняючи реальні. Сполучені Штати також офіційно визнають Bitcoin. Наприкінці минулого року Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами США на чолі з Крістофером Джанкарло дозволила розпочати торгівлю ф'ючерсами на Bitcoin. Визнає

криптовалюту і Білорусь. Президент Олександр Лукашенко підписав Декрет про розвиток цифрової економіки в країні, який дозволяє криптовалютну діяльність на території держави.

Інакше відношення демонструють духовні лідери мусульман. Головний муфтії Єгипту шейх Шавки Аллам цього року видав фетву, що забороняє торгівлю криптогрошима. За його словами, Bitcoin заборонений шаріатом, оскільки завдає шкоди окремим особам, групам осіб або установ та йде пліч-о-пліч з «шахрайством, обманом і невіглаством». В якості засобів платежу та обігу не визнає Bitcoin і Індія, а Південна Корея має план прийняти законопроект про повну заборону торгівлі криптовалютами всередині країни. Мінливу прихильність демонструє Китай: влада то забороняє, то знову дозволяє користуватися віртуальними грошима. Минулого року Пекін звернувся до регіональних чиновників з установкою «йти до поступового закриття майнінгових ферм».

Врешті-решт, правила контролю за ринком криптовалют розробили і у Європарламенті. Нові правила набрали чинності 23 квітня і повинні бути включені в законодавства країн ЄС протягом півтора року. «Посилення контролю на криптовалютному ринку покликане знизити ризик фінансування тероризму та незаконного збагачення приватних осіб», – йдеться у повідомленні.

Складні стосунки з криптовалютою склалися і в Україні. НБУ, Нацкомісія з цінних паперів і Нацкомісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, вважають, що складна правова природа криптовалют не дозволяє їх визнати грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані валютною цінністю, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом.

У той час, коли центральні банки продовжують сумніватися в стабільності цифрових грошей, їх цінності, конфіденційності, несприйнятливості до кібератаки і шахрайства, розвиток криптовалюти не зупиняється. Сумарна капіталізація цифрових грошей перевищує 200 мільярдів

доларів США. Такий розвиток підкріплюється небаченим зростанням інвестицій, які вдається залучати в ході ICO. Досить ймовірним є прогноз, що в уряд буде просто вимушений розробити правила, які регламентують використання криптовалюта і технології Blockchain.

Сам термін Blockchain частково характеризує його завдання і призначення. Частина «Block» – це блоки, «chain» – це «ланцюжок». Виходить, що Blockchain - це ланцюжок строго послідовних блоків. У загально понятійній формі Blockchain – це спосіб зберігання і узгодження бази даних, копія якої є у кожного учасника, за умови, що учасники один одному не довіряють. Звідси випливає, що Blockchain може застосовуватися у випадках, коли необхідно вирішити проблему довіри в децентралізованій системі. Виходячи з цього, технологія Blockchain може застосовуватися для вирішення таких завдань: 1) спільний контроль над системою; 2) надійна синхронізація даних; 3) захист від підміни даних в результаті атак.

Всі дані в Blockchain накопичуються та постійно формують базу даних. У ній відбувається підтвердження і прийняття операцією усієї великої P2P-мережі. Вся ланцюг розподілена: вона підтримується комп'ютерами по всьому світу. Центрального сервера, який можна було б зламати або зламати, не існує. Blockchain публічний і дуже надійний одночасно, так як використовує зашифровані дані.

Таким чином, до ключових особливостей Blockchain можна віднести такі поняття як: 1) децентралізація – в ланцюжку немає сервер і кожний учасник і є сервер, він підтримує роботу всього Blockchain; 2) прозорість – інформація про транзакції, контрактах і так далі зберігається у відкритому доступі, при цьому ці дані неможливо змінити; 3) теоретична необмеженість – теоретично Blockchain можна доповнювати записами до нескінченності, тому його часто порівнюють з суперкомп'ютером; 4) надійність – для запису нових даних необхідний консенсус вузлів Blockchain, це дозволяє фільтрувати операції і записувати тільки легітимні транзакції, тому що здійснити підміну хеша неможливо. Іншими словами, технологія Blockchain більше всього підходить

для обліку активів і прав власності. У платіжних системах ця технологія має можливість значно підвищити швидкість, прозорість і безпеку взаєморозрахунків, а, отже, знизити вартість транзакцій. Також дана технологія добре застосовна для децентралізованої торгівлі, управління системами поставок, електронних голосувань. У таких випадках дуже ефективно вирішується завдання щодо усунення довірених посередників (отже і ризиків, пов'язаних з ними) з процесу угод.

У цієї технології є і недоліки. Основним з них називають шахрайство. Дійсно, передача даних Blockchain відбувається безповоротно. Через це неможливий «відкат» операції, навіть якщо він була проведена помилково. Може саме тому інтерес банків до технології пов'язаний з потенційною загрозою, яку для них представляє криптовалюта. Не дивлячись на те, що Blockchain допоможе скоротити витрати на транзакції та зробити їх безпечніше, реалізація повністю децентралізованого протоколу в банківській сфері може підірвати її зсередини. На практиці потрібно вирішувати безліч додаткових завдань, які є актуальними для анонімного ринку криптовалюти: оцінка і страхування ризиків, юридично закріплені правила роботи системи, гарантії безпеки, ідентифікація користувачів, звітність регулятора та інше.

Хоча криптовалюта і технологія Blockchain поки знаходяться на початковому етапі свого розвитку, вони можуть стати найбільш значущим технологічним проривом з часів появи інтернету. Тим більше, що технологію Blockchain можна приміняти при ідентифікації особистості (стартапи NYRP, BlockVerify, OneName та ін.), збереженні авторських прав (платформа Ascribe), при управлінні місцевою владою (проект Borderless), при благодійності (платформа GiveTrack), при реалізації туристичної діяльності, та ін.

Але впровадження технології гальмується багатьма факторами, серед яких основними можна вважати інерцію гравців ринку, відсутність законодавчої бази і необхідність досягати консенсусу між великим числом учасників, також технологія повинна відповідати стандартам. Крім того, ситуація ускладнюється тим, що існуючі прототипи рішень на Blockchain все

ще складні для розуміння масовим бізнес-споживачем. Тому єдиним успішним Blockchain-сервісом і раніше залишається криптовалюта.

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗАСУДЖЕНИХ

Дяченко Ю.С.

Соціально-виховна робота із засудженими – це цілеспрямована професійна діяльність відповідних суб'єктів, яка полягає у здійсненні зовнішнього впливу на поведінку засудженого з метою її подальшої позитивної зміни. Саме тому ціла низка напрямів діяльності адміністрації органів та установ виконання покарань цілком залежить від якості та ефективності її практичного провадження. Перш за все від рівня соціально-виховної роботи залежить підтримання належного режиму в колонії, що, у свою чергу, безпосередньо стосується стану безпеки в установі.

Застосовуючи кримінальне покарання, і законодавець, і правозастосувач, і суспільство в цілому зазвичай розраховують на те, що у кінцевому підсумку поведінка правопорушника наблизиться до певного зразка, взірця та не становитиме більше загрози для таких, що охороняються законом інтересів. Іншими словами, особа, що відбула кримінальне покарання в ідеалі не повинна вчиняти більше нових злочинів та інших правопорушень.

Виправлення особи застосовується як у кримінальному, так і у кримінально-виконавчому праві. Його визначення надане у ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) України: «Під виправленням засудженого розуміється процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки» [1, ст.6].

Можна припустити, що виправлення як мета кримінальної відповідальності полягає у реальній зміні особистості, тоді як виправлення як

мета конкретного покарання – це лише зміна поведінки особи, можливо, навіть і без суттєвих змін особистості, бо з точки зору розуміння виправлення, загалом неважливо, чому особа не вчиняє більше злочинів – чи то є страх перед покаранням, чи це викликане зміною свідомості або іншими факторами [2, с.153].

Здійснивши аналіз існуючих критеріїв оцінки виправлення засуджених доцільно зазначити, що ані чинне законодавство, ані рекомендації не роз'яснюють, як саме оцінювати поведінку засудженого за визначеними показниками, вони дають лише загальне уявлення про моменти, які необхідно врахувати. Критерії, якими керується адміністрація установи виконання покарань, аналізуючи виправлення засуджених, є наступними:

1. Визнання засудженим своєї вини у вчиненому злочині та щире каяття. Якщо на момент засудження людина не розкаялась – це вважається негативним фактором. Але, переважна більшість засуджених розкаюються у вчиненому злочині з метою пом'якшити відповідальність, а щирість таких покаянь ніяк не перевіряється.

2. Недопущення протягом року порушень установленого порядку відбування покарань або дострокове зняття раніше накладеного стягнення, після чого минуло не менше шести місяців. Цей критерій також є суто формальним, оскільки не завжди відсутність стягнень (а рівно – і їх наявність) свідчить про позитивні (чи негативні) зміни особистості.

3. Відмова від негативних зв'язків із кримінальним оточенням та впливу злочинної моралі; прийняття письмового зобов'язання про правослухняну поведінку. Цей показник ні про що не свідчить, оскільки перебуваючи в місцях позбавлення волі, не можна підтвердити реальність такої відмови та правдивість зобов'язання.

4. Добросовісна та чесна праця, виконання норм виробітку та прагнення до отримання або підвищення професійного та освітнього рівня, наявність робітничої професії, кваліфікація. Необхідність оцінки саме цих показників може бути реальною тільки у випадку, коли в колонії створені умови для

підвищення (отримання кваліфікації), а також умови для обрання різних видів праці.

5. Ступінь суспільної небезпечності засудженого зазвичай оцінюється виключно за тяжкістю вчиненого злочину, тому також є суто формальним критерієм. Не завжди особи, що були засуджені за тяжкі чи особливо тяжкі злочини, є більш небезпечними, ніж ті, хто вчинив менш тяжкі їх різновиди.

6. Наміри засудженого на подальше відбуття покарання, можливість самостійно дотримуватись вимог режиму в умовах ізоляції та обмеженого нагляду. Ця інформація, як правило, встановлюється у ході бесіди із засудженим і тому в переважній більшості випадків відповідає очікуванням адміністрації.

7. Наявність даних, які свідчать про можливість або наміри вчинення втечі. Це є спірний критерій, оскільки він не враховує обставини та підстави оголошення особи в розшук, який може бути спричинений аж ніяк не переховуванням особи, а, приміром, відсутністю даних про її нове місце проживання, виїзд з інших поважних обставин з місця проживання. Для адміністрації найбільш переконливим аргументом є саме відмітка про розшук або її відсутність.

8. Ступінь алкогольної, наркотичної чи токсикологічної залежності.

9. Стан здоров'я та працездатність засудженого. Оскільки правила тлумачення цього показника не наведені у жодному документі, на практиці трапляються випадки відмов у заміні невідбутої частини покарання більш м'яким або умовно-достроковим звільненням через наявність у засудженого хвороби, у тому числі й невиліковної (ВІЛ, СНІД, туберкульоз тощо).

10. Соціальне оточення засудженого, сімейний стан та родинні зв'язки. Безумовно, ці обставини мають ураховуватись, але необхідно визначити відповідний алгоритм. Відсутність рідних не може бути фактором, який стає на перешкоді поліпшенню становища засудженого.

11. Віддаленість дільниці соціальної реабілітації від місця проживання засудженого та вірогідність впливу цього чинника на його поведінку. Даний

показник нині ніяк не оцінюється, можливо, через висновок практиків щодо його сумнівної цінності, оскільки він жодним чином не впливає на виправлення особи[4, с.133-135].

Отже, нормативне регулювання та практика оцінки ступеня виправлення особи потребують удосконалення та приведення у відповідність до реалій сьогодення, як і безпосередньо процедура розгляду й подання до суду матеріалів на засуджених.

Не можна не погодитися із думкою авторів [5, 25], що аналізуючи завдання соціально-виховної роботи із засудженими, слід мати на увазі таке: правовий вплив на неправомірну поведінку, що породжує численні негативні наслідки для особистості, оскільки традиційна в'язниця й атмосфера в ній позбавляє людину власного достоїнства. По суті тюремні норми передбачають постійну слухняність, уміння дотримуватися наказів. Покірність і слухняність – це той урок, який покликана дати в'язниця, але найменше цей урок буде потрібен, щоб освоїтися на волі. Строк кримінального покарання, вид режиму і його атрибути, з одного боку, повинні викликати в засудженого переживання, здатні втримати його від вчинення нових злочинів, а з іншого боку – не повинні згубно позначатися на його здоров'ї й стані психіки. Знаходження в місцях позбавлення волі відбивається на психології людини. Особливості психології засуджених насамперед проявляються в певному комплексі психічних станів, які розвиваються в місцях позбавлення волі. До найбільш типових з них варто віднести: стан очікування змін (перегляду справи, звільнення); стан нетерпіння. І те й інше характеризується підвищеною напруженістю, що іноді призводить до різких зривів у поведінці. Може розвиватися й стан безнадійності, приреченості, що викликає апатію, пасивність у всіх діях.

Бажаною реальною метою соціально-виховної роботи має бути створення необхідних умов для формування бажання та можливості засудженого діяти у конкретній життєвій ситуації відповідно до власних цінностей, ставлень та переконань, що відповідають позитивним цінностям суспільства. Це, до речі, цілком відповідає й нормам КВК України стосовно спрямування соціально-

виховної роботи саме на формування та закріплення в засуджених прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівнів. Інакше кажучи, соціально-виховна робота проводиться у визначеному напрямі, проте сформованість названих складових не є кінцевою метою розглянутого виду діяльності.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що основною метою соціально-виховної роботи із засудженими є створення за допомогою засобів зовнішнього впливу необхідних умов для формування у засуджених основних компетенцій соціально адаптованої людини у сферах самостійної пізнавальної, цивільно-громадської, соціально-трудової, культурно-дозвільної діяльності та побутовій сфері, а також направлення їх на виправлення.

Список літератури:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України [електронний ресурс] : Закон України №3-4, редакція від 04.11.2018р.// Відомості Верховної ради України. – 2018р. - № 3-4. – ст. 6. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
2. Білецький В. Виправлення девіантної особистості: філософський погляд [Текст]: монографія / В. Білецький. – Д.: Сх. Вид. дім, 2003. – 153 с.
3. Караман О. Л. Проблема визначення мети соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України [Текст] / О. Л. Караман // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [редкол.: І. О. Смолюк (голов. ред.) та ін.]. – Луцьк, 2011. – № 7: Педагогічні науки. – С. 128–133.
4. Козаченко О.В., Стрельцова Є.Л. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані [Текст] /О.В. Козаченко, Є.Л. Стрельцова // Монографія. – Миколаїв: «Іліон». - 2016. – С. 128-149.
- 5.Методичні рекомендації щодо організації в установах кримінально-виконавчої системи роботи, пов'язаної із застосуванням до осіб, позбавлених

волі, умовнодострокового звільнення від відбування покарання [Текст]. – К.: ДДУПВП, 2005. – 25 с.

ВАРІАНТИ ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЯКІ СПРИЯЮТЬ ПОКРАЩЕННЮ ФІЗИЧНОГО ТА ДУХОВНОГО СТАНУ МОЛОДИХ ЮРИСТІВ

Євтушенко Д.О.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

У юристів дуже напружена праця, відсутність нормованого робочого дня й навіть робочого тижня. Під час роботи можуть надходити найрізноманітніші завдання, які потребують термінового вирішення, тому юристи часто змушені працювати вечорами та у вихідні дні.

Але в кожного виду юридичної діяльності є своя специфіка.

Взагалі, можна з упевненістю стверджувати, що справді розумний, висококваліфікований юрист - це бажаний працівник, радник і порадник у будь-якій галузі професійної діяльності і він має напружений робочий графік. А це в свою чергу оказує вплив на стан здоров'я.

Професійна діяльність юристів, особливо поліцейських, слідчих, суддів, прокурорів, адвокатів пов'язана з низкою професійних захворювань.

Це захворювання, які виникають через постійне напруження зору. Також, професійна діяльність юристів пов'язана з частими психофізіологічними перевантаженнями організму, знаходження організму в постійному стресовому стані. Стрес є реакцією людського організму на дію екстремальних факторів, будь-яку загрозову ситуацію.

Як нерозривно пов'язані тіло і душа людини, так і негативний вплив стресів відбивається і на душевно - психологічному стані, і на тілесно - фізіологічному. На психологічному рівні найбільш типовими наслідками зтяжного стресу і накопичених негативних емоцій є:

а) занепокоєння, тривога. Особливо характерна для затяжного стресу так звана вільно плаваюча, невмотивована тривога, іншими словами - безпідставні побоювання з приводу малоймовірних подій, які можливо ніколи не відбудуться;

б) пригнічений настрій (аж до депресії). Можливі також різкі перепади настрою, нерідко супроводжуються неконтрольованими бурхливими спалахами емоцій і вихлюпуванням агресивності;

в) необґрунтована дратівливість і конфліктність, викликані не зовнішніми причинами, а внутрішнім станом людини;

г) порушення емоційних контактів і відносин з близькими людьми - від емоційної холодності, бездушності до відкритої ворожості.

Крім психологічних проблем, мають місце серцево-судинні захворювання: стенокардія, гіпертонія. Причина криється, в основному, в нервовому перенапруженні і невмінні або небажанні нормально відпочивати.

Також у юристів часто виникають проблеми з суглобами і хребтом - а це сприяє появі хронічних захворювань внутрішніх органів. Коли людина сидить, навантаження на хребет збільшується на 40%. Сидячий спосіб життя дуже негативно впливає на обмін речовин, розвиваються хвороби серця, діабет і ожиріння, з'являються проблеми з кінцівками, хвороби шлунково-кишкового тракту. Хребет кожен день отримує серйозні перевантаження, які швидко перетворюються в хронічні.

Для покращення фізичного стану слід займатися фізичними вправами, правильно харчуватися, вести здоровий спосіб життя.

Фізичні вправи — елементарні рухи, складені з них рухові дії та їх комплекси, систематизовані у цілях фізичного розвитку.

Вправи для поліпшення зору рекомендується виконувати один-два рази на день. Згідно з поглядами традиційної китайської медицини, існує тісний зв'язок між життєво важливими органами тіла людини і органами почуттів, іншими словами, від їх стану залежить робота внутрішніх органів, зокрема, очі пов'язані з печінкою, токсини і шлаки, які накопичуються в печінці,

виводяться через очі (згадайте, що при хворобі Боткіна, в першу чергу, жовтіють очі). Виконуючи вправи для покращення зору, можна позбутися від швидкої стомлюваності очей, пов'язаної із зоровою роботою, сприяти лікуванню таких захворювань очей, як короткозорість, далекозорість і так далі.

Для покращення духовного стану можливе застосування аюрведичних практик: мудр, масаж ніг, йоги, медитацій.

Мудри – це положення пальців рук, які створюють енергетичні конфігурації, котрі впливають на Вас певним способом. На санскриті мудра – це особливе положення рук, яке є визначеним канонами. Є сотні різних комбінацій, але людям без підготовки можна застосовувати лише окремі мудри. Кожна мудра діє інформаційно, поповнюючи енергією саме ті органи чи системи організму, які містять чи з якими пов'язані причини наших захворювань.

Необхідно пам'ятати, що для ефективного спрацювання потрібної мудри необхідні особливі умови, а не просто механічне складання пальців тим чи іншим способом. Якщо ви будете використовувати мудри у потоці любові, знайте, це завжди дасть бажаний лікувальний ефект.

Йога - це форма вправ, яка дає нам силу, витривалість, баланс, гнучкість і релаксацію. Звичайно ж, йога - більше ніж розтяжки і релаксація, це завершений виклик для тіла і розуму. Йога допомагає набути гнучкості, сили, здоров'я. Вона створює ментальну чистоту і зосередженість, емоційний баланс. Йога безпечна для всіх поколінь і статур. Вона допомагає вилікуватися від ушкоджень, є хорошим способом досягти гарного здоров'я та самопочуття. Виконання деяких нескладних вправ з йоги допоможе будь-якій людині розслабитися, а також зняти нервову напругу і втому.

Серце, як і будь-який м'яз, любить тренування. Для цього органу спеціально розроблені цілі комплекси. Вправи для серця досить часто використовують і здорові, і ті, хто має скарги на серцеві болі.

Практично всі фахівці кардіомедицини стверджують, що зміцнювати серце варто обов'язково. Причому навіть захворювання цього органу не є

поважною причиною відмовлятися від ідеї натренувати головний орган. Пов'язано це з тим, що серце влаштовано, як м'яз. Це означає, що воно піддається тренуванню.

Щоб дізнатися, як зміцнити серцево-судинну систему варто розуміти кілька головних принципів тренувань даного напрямку, так як вони будуть відрізнятися від звичних силових навантажень. Серед них такі:

- вправи повинні бути з кардіогрупи (біг, ходьба, плавання, катання на велосипеді);
- основною ідеєю занять потрібно зробити слоган – «Довше, а не швидше», тобто ключовим фактором є розвиток витривалості;
- потрібно уникати різких рухів;

Виконуючи все це можна значно покращити своє здоров'я, пробудити свої духовні сили. Але якщо продовжувати битися головою об стіну, то гіпс не врятує від чергового струсу мозку. Потрібно розвиватися, вдосконалюватися і розумно використовувати інформацію, яка заповонила ЗМІ, інтернет та інші видання.

Список літератури:

1. Артамонова В.Г., Мухин Н.А. Профессиональные болезни. Учебник. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Медицина, 2004. – 480с.
2. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности: Учебное пособие для вузов. – М.: Пер Сэ, 2003. – 511 с.
3. Інтернет ресурс - <http://hollydolly.com.ua/тренування-і-вправи-для-серця.html>
4. Інтернет ресурс - <https://uanew.info/prosti-vpravi-dlya-polipshennya-zoru>
5. Інтернет ресурс - <http://medporada.in.ua/vpravi-dlya-polipshennya-krovoobigu-golovnogo-mozku.html>
6. Інтернет ресурс - <http://zsz.pp.ua/likuvalna-fizkultura-pri-zaxvoryuvannyaх-shlunkovo-kishkovogo-traktu-vpravi-pri-gastriti-i-virazci-shlunka/>
7. Інтернет ресурс - <https://ukrhealth.net/fizychni-vpravy-dlya-xrebt/>

8. Інтернет ресурс - <http://promedical.com.ua/hvorobi/gimnastika-dlja-suglobiv-9-krashhih-vprav>
9. Інтернет ресурс – biggggidea.com/practices/1361/
10. Інтернет ресурс – Українські скарби, skarby.org.ua,
11. Інтернет ресурс – <http://yoga-center.lviv.ua>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Жарук А.П.

Ларіонова К.Л.

Хмельницький Національний Університет

В статті висвітлено основні особливості та сутність поняття «кредитний портфель банку», досліджено теоретико-методологічні особливості аналізу кредитного портфеля

Актуальність дослідження. Однією з основних функцій банку є кредитування їх клієнтів. Оскільки третину всіх активів банку складає кредитний портфель, це свідчить про те, що кредитування є найвагомішою частиною діяльності комерційного банку . Тому найважливішою задачею управління кредитною діяльністю банку є формування та аналіз кредитного портфеля.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оскільки питання кредитування комерційними банками є досить значимою, вказаному питанню приділяється значна увага сучасних зарубіжних вчених таких як: А.Баргер , М.Саларі, Р.Філіпса , Дж.Ф.Сінкі, Е.Рід , які досліджували в своїх роботах питання оптимізації кредитного портфеля. Серед вітчизняних вчених дослідженню теорії та практики кредитних відносин сприяли праці вітчизняних учених-економістів Л. К. Воронової, А. М. Мороза , О. А. Костюченка, О.Р.

Дробінської, І.Ю.Таранухи, М. І. Савлука, в яких досліджується процес управління кредитним портфелем комерційного банку.

Метою дослідження є аналіз особливостей та дослідження основних засад управління кредитною діяльністю комерційного банку

Виклад основного матеріалу. Надання кредитів – одна з найбільш дохідних банківських операцій, яка забезпечує стабільність існування банку. Свій кредитний портфель банк формує, здійснюючи видачу кредитів юридичним, а також фізичним особам. Кредитний портфель – це сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів сукупність усіх банківських позик[1, с.12].

Функціонування сучасної економіки будь-якої країни неможливе без ефективно діючої банківської системи. Правильність організації процесу банківського кредитування є основою фінансової стабільності й ринкової стійкості банківських установ [2, с.14].

Дослідимо основні наукові підходи до трактування сутності кредитного портфелю та місця у державній політики за допомогою табл. 1. за трьома підходами.

Таблиця 1 - Наукові підходи до трактування поняття «кредитний портфель» [3, с.119]

Автор	Визначення
1. Місце кредитного портфеля на рівні державної політики	
В.М.Голуб	Кредитний портфель - важливий інструмент управління кредитною діяльністю комерційного банку, що має спрямовувати його стратегічну політику і поточну діяльність на виконання завдань державної кредитної політики
2. Місце кредитного портфеля у загальному обсязі банківських операцій	
Ю.В.Бугель	Кредитний портфель – це комплексний інструмент управління (активами і пасивами) банку
Е.Дж.Долан	Кредитний портфель – сукупність банківських активів і пасивів
Дж.Ф.Сінкі	Кредитний портфель - це сукупність фінансових активів; банк може бути представлений як сукупність дохідних активів, переважно кредитів, таким чином, дається визначення поняття портфеля як сукупності фінансових активів, у тому числі кредитів.
3. Роль кредитного портфеля при здійсненні операцій з кредитування	
С.Г.Арбузов	Кредитний портфель - сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної кредитної політики банку

Ю.В.Бугель	Кредитний портфель – набір кредитних інструментів для досягнення встановлених цілей.
А.С.Кокін, К.Г. Шумкова	Кредитний портфель - результат діяльності банку по наданню кредитів
О.І. Лаврушин	Кредитний портфель - це сукупність виданих позик, які класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних з різними чинниками кредитного ризику або способами захисту від нього
А.И. Пашков	Кредитний портфель - сукупність коштів, які розміщуються у вигляді зобов'язань (міжбанківські кредити, кредити юридичним особам, кредити фізичним особам)
Г.С. Панова	Кредитний портфель - величина мобілізованих коштів у вигляді кредитів, виданих торгово-промисловим організаціям, фінансово-кредитним установам, приватним установам за мінусом резерві ліквідності
В.А. Челноков	Кредитний портфель відображає вибір напрямків кредитних вкладень в залежності від їх прибутковості та ступеня ризику

Якість кредитного портфеля банку істотно впливає на рівень ризикованості та надійності, саме тому кредитна діяльність підлягає регулюванню з боку органів нагляду в багатьох країнах.

У вузькому сенсі, кредитний портфель комерційного банку являє собою сукупність залишків заборгованостей за кредитними продуктами комерційного банку, структуровану з урахуванням ступеня ризику, рівня прибутковості і ліквідності з метою забезпечення реалізації стратегії і тактики кредитної політики.

Система управління кредитним портфелем визначає фактичний стан кредитного портфеля банку.

Система управління «кредитним портфелем» включає організацію банківської діяльності в процесі здійснення кредитування, мета якої попередити, мінімізувати кредитний ризик. Кінцеві цілі організації кредитної діяльності банку: отримання якомога більшого прибутку від реалізації активних операцій; підтримка стабільної, безпечної діяльності банку. Організаційна структура управління «кредитним портфелем» ґрунтується на принципі розмежування компетенцій, тобто чіткому розподілі повноважень керівників різного рівня управління по здійсненню самого процесу кредитування, зміни умов кредитного договору відповідно, наприклад, з розміром кредиту, ступенем ризику.

Ефективність управління кредитної діяльності банків залежить від грамотної системи кредитного менеджменту, що передбачає таку організацію процесу кредитування, де системно враховані всі фактори, що впливають на кредитний процес у рамках сучасної наукової концепції банківського менеджменту.

Деякі вчені пропонують розглядати управління кредитним портфелем як процес, що складається із певних стадій. Зокрема виділяють п'ять послідовних етапів управління кредитним портфелем [4,с.187].

- вибір кредитної політики;
- аналіз ринку кредитів;
- формування кредитного портфеля;
- перегляд кредитного портфеля;
- оцінка ефективності кредитного портфеля.

Для вдосконалення управління кредитним портфелем необхідно використовувати гнучкі кредитні інструменти. Необхідним є впровадження структурування кредитних угод кредитні лінії, гнучкі умови забезпечення і погашення кредитів, а також методики розрахунку мінімальної процентної ставки за кредит з урахуванням ризикової складової, нормативів обов'язкового резервування, вартості та обсягів власної ресурсної бази, витрат банку на залучення ресурсів і надання кредиту, індикатора інфляційної складової тощо [5, с.7].

Висновки. Отже, сучасний стан розвитку економіки в Україні потребує постійної уваги до банківської системи в цілому і кредитних операцій зокрема. Кредитний портфель комерційного банку є одним із найризикованіших напрямків, і найвагоміших компонентів структури відсоткових доходів.

До основних елементів ефективного управління кредитами комерційного банку можна віднести ретельно розроблену кредитну політику банку; визначення пріоритетних напрямків кредитування; якісне управління портфелем; ефективний контроль за кредитами і добре підготовлений для цієї роботи персонал.

Список літератури:

1. Корнеев Д. И. Финансово-кредитный словарь / Д. И. Корнеев. – М. : Перспектива, 1998. – 440 с
2. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. – 217 с
3. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. - 215 с.
4. Ковалев А. П. Кредитный риск-менеджмент : монографія / А. П. Ковалев. – К. : Сузір'я, 2007. – 406 с.
5. Міщенко В. Удосконалення управління банківським кредитуванням на прикладі країн Центральної та Східної Європи/В. Міщенко, О. Кравець/Вісник НБУ - 2010. - №9. - с. 5-10.

**ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ**

Желінська Катерина Валеріївна

Науковий керівник: к. е. н. Маршук Ліна Миколаївна

Вінницький торговельно-економічний інститут

Україна

Регулювання кредитно-інвестиційної діяльності в Україні є важливою складовою системи державного регулювання економіки та інструментом реалізації інвестиційної політики держави. Основною проблемою державного регулювання інвестиційної діяльності є формування і підтримка на оптимальному рівні суспільно-необхідної норми нагромадження, розмір якої відповідав би реальним потребам суспільства в інвестиціях. Загалом ефективність суспільного виробництва залежить від функціонування

фінансової системи, зокрема від її основних суб'єктів – банків. За посилення інтернаціоналізації банки стали найважливішими фінансовими посередниками, оскільки забезпечують фінансовими ресурсами й послугами всіх учасників зовнішньо-економічних зв'язків.

Питання діяльності банків у кредитно-інвестиційній сфері є предметом дослідження провідних українських учених-фінансистів та юристів, такими як О.Вовчак, Ю.Деревко, М.Дзюблюк, В.Коссак, В.Денисов, Н.Кузнєцова, Б.Луців, В.Мартиненко тощо.

На сьогоднішній день особливу актуальність набрало питання захисту прав інвесторів в умовах спеціального режиму кредитно-інвестиційної діяльності. З метою створення належних умов для ефективного залучення іноземного капіталу в економіку та збільшення його обсягів значна увага приділяється удосконаленню законодавчої і нормативної бази щодо державного регулювання процесів іноземного інвестування. Відносини, що виникають у процесі інвестиційної діяльності комерційних банків, регулюються Законами України «Про інвестиційну діяльність» [2] та «Про банки та банківську діяльність» [1]. Кредитно-інвестиційна діяльність банків за межами країни регулюється законодавством іноземної держави, на території якої ця діяльність відбувається, відповідними договорами України, а також спеціальним законодавством України.

Розподіл за видами інвестиційної діяльності комерційного банку ґрунтується на положеннях Закону України «Про банки та банківську діяльність», згідно якого у ст. 50 визначено, що банки здійснюють прямі інвестиції та операції з цінними паперами відповідно до законодавства України про цінні папери, інвестиційну діяльність та згідно з нормативноправовими актами Національного банку України [2].

В Україні, де зі всіх фінансових структур найбільший розвиток отримали тільки банки, дати кредит або випустити акції, щоб залучити гроші для інвестицій, в змозі лише банківська система. Більшість українських банків поводять себе, як універсальні банки, постійно диверсифікуючи свою

діяльність. Водночас необхідно відзначити, що вибір саме такого напрямку розвитку банківської системи є не тільки наслідком її молодості і вікових складнощів, а й реальною можливістю розвиватися в напрямі універсальної структури банківської системи, яка має позитивний світовий досвід. В основі організації кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків лежать наукові принципи та методи:

- типи портфелів різних інвесторів;
- методи впровадження кредитно-інвестиційної політики (метод «драбини», метод короткострокового акценту, метод довгострокового акценту, метод «штанги»);
- графіки доходності [3, с.52].

Важливим організаційним елементом кредитно-інвестиційної діяльності банків є формування кредитно-інвестиційного портфеля, що є завданням багатоваріантним, на процедуру якого впливає багато факторів:

- тип обраної стратегії та характер поведінки на ринку;
- уподобань;
- прихильності;
- фахових здібностей інвестора;
- володіння понятійним апаратом;
- обізнаності з нормативно-правовою базою, навичками маркетингових досліджень, інвестиційного менеджменту [4, с.388].

Отже, з розвитком ринкових відносин в країнах із трансформаційною економікою, і зокрема в Україні, одним з головних завдань, які стоять перед державою у сфері інвестиційної політики, є зміцнення кредитної сфери. Банківські установи в кредитно-інвестиційній сфері поряд із традиційними функціями депозитного, кредитно-розрахункового і касового обслуговування, здійснюють операції, які пов'язані з фінансуванням інвестицій їх клієнтів. Банки постійно, проводять моніторинг кредитно-інвестиційного ринку і надають суб'єктам кредитно-інвестиційної діяльності інформаційні та консультаційні послуги з питань ефективного вкладання капіталу. Враховуючи,

що кредитно-інвестиційна діяльність банку – явище досить складне і багатогранне, межі якої з посиленням тенденцій до універсалізації, урізноманітнення структурно-організаційних форм функціонування банківської системи, загострення конкуренції у сфері банківських послуг постійно розширюються, набуваючи нових якісних ознак.

Список літератури:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua
3. Н. Л. Кузнецова. Вдосконалення управління банківської інвестиційної діяльності / Н. Л. Кузнецова // Вісник НБУ. – 2014. – № 5. – С. 51 – 53.
4. Пересада А.А., Майорова Т.В. Управління банківськими інвестиціями: Монографія. / А.А. Пересада, Т.В. Майорова – К.: КНЕУ, 2015. – 388 с.

ШЛЯХИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ФРАКТАЛІВ В ЕКОНОМІЦІ

Живиця О.Р.

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
студент 4 курсу кафедри матеріалознавства та обробки матеріалів

Сізова О.Р.

Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
студент 4 курсу кафедри матеріалознавства та обробки матеріалів

Дослідження економічних процесів являє собою складну процедуру [1-4]. Наприклад, можна відмітити, що при дослідженні тенденцій економічного

розвитку підприємств різних галузей та при прогнозуванні економічних показників можуть спостерігатися деякі відхилення від реальних результатів. На це значною мірою можуть впливати ризики та економічно непередбачувані процеси, що погіршують точність прогнозу тих чи інших економічних показників.

Для аналізу процесів економічного стану в макро- та мікроекономіці в останній час використовують фрактальний формалізм [5-8]. Фрактальний формалізм поєднує в собі фрактальний та мультифрактальний підходи в залежності від складності поставленої задачі. Так для аналізу неоднорідних об'єктів та процесів доцільно застосовувати мультифрактальний аналіз, який характеризує їх кожен складову однією зі спектра статистичних розмірностей. Фрактальний аналіз часто застосовують для оцінки об'єктів зі складною геометричною конфігурацією форми. Теорія фракталів характеризує складні об'єкти та процеси дробною (фрактальною) розмірністю, тобто дає їм кількісну оцінку, що в свою чергу надає можливість порівнювати та аналізувати різні економічні показники. Так Б. Мандельброт [1] оцінює та прогнозує вірогідність економічних ризиків з використанням фрактального аналізу.

Проведено фрактальний аналіз графіку залежностей економічних показників, наведених в роботі [9]. Фрактальну розмірність розраховували по запатентованій методиці, описаній в [10].

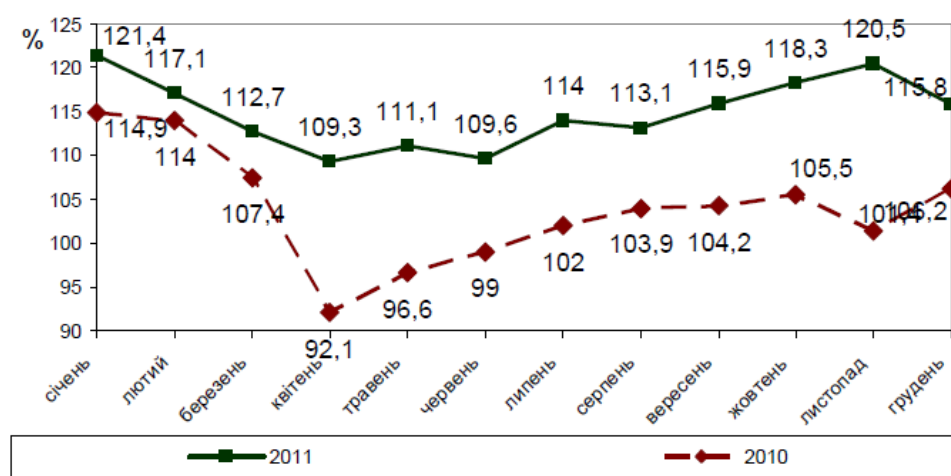

Рисунок. Зміни обсягів будівельних робіт по Дніпропетровській області у 2011 році (у %) до відповідного періоду попереднього 2010 року [9]

На рисунку фрактальна розмірність кривої, що описує зміни обсягів будівельних робіт у 2011 році складає 1,12, а фрактальна розмірність кривої, що описує зміни обсягів будівельних робіт у 2010 році складає 1,18. Аналіз проведеного дослідження свідчить проте, що зменшення фрактальної розмірності кривої показників економічного розвитку з 1,18 до 1,12 свідчить про стабілізацію показників обсягів будівельних робіт в розглянутих межах з 2010 по 2011 роки. Тобто, чим стабільнішими будуть економічні показники, в даному випадку показники обсягів будівельних робіт, тим більше розмірність досліджуваних кривих буде прагнути до топологічної розмірності прямої, тобто до 1.

Розглянуто один з підходів застосування теорії фракталів для аналізу економічних показників. Але слід відмітити, що при інтерпретації результатів завжди вирішальним буде залишатися людський фактор.

Список літератури:

1. Mandelbrot B. B. *Fractals and Scaling in Finance: Discontinuity, Concentration, Risk* / B. B. Mandelbrot – New York: Springer-Verlag, 1997. – 551 p.
2. Фісуненко П. А. Проблеми та перспективи післякризового розвитку підприємництва: регіональний аспект / П.А. Фісуненко, Г.В. Дугінець // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. – 2012. – № 2, – С. 214–219.
3. Драгун Л. М., Редіна Н. І., Фісуненко П. А. Загальна концепція удосконалення фінансового аналізу діяльності підприємства // *Регіональні перспективи*. – 2011. – № 5. – С. 19-20.
4. Фісуненко П.А. Організаційно-економічний механізм застосування толінгових операції у зовнішньоекономічній діяльності / П.А. Фісуненко, В.В. Розенталь // *Економічний простір*. – 2010. – №38. – С. 258-267.
5. Большаков В. И. Особенности применения мультифрактального формализма в материаловедении / В. И. Большаков, В. Н. Волчук, Ю. И. Дубров // *Доповіді НАН України*. – 2008. – № 11. – С. 99–107.
6. Volchuk V. Method of material quality estimation with usage of multifractal formalism / V. Volchuk, I. Klymenko, S. Kroviakov, M. Orešković // *Tehnički glasnik - Technical Journal*. – 2018. – Vol. 12. – № 2. – P. 93–97.

7. Большаков В. І. Етапи ідентифікації багатопараметричних технологій та шляхи їх реалізації / В. І. Большаков, В. М. Волчук, Ю. І. Дубров // Вісник НАН України. – 2013. – № 8. – С. 66–72.

8. Fractals and properties of materials : monograph / [V. Bol'shakov, V. Volchuk, Yu. Dubrov] – Saarbrucken : Lambert Academic Publishing, 2016. – 140 p.

9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

10. Большаков В. І., Дубров Ю. І., Криулін Ф. В., Волчук В. М. Патент на винахід № 51439А. Спосіб визначення фрактальної розмірності зображення. – Бюл. № 11. – 15.11.2002.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХОДИ ЯК СУЧАСНІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНО СПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ

Жидачин А.Я.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
andry.zhydachyn@gmail.com

Освітня система та освітній процес є складовою розвитку та формування особистості. У часи становлення держави, опісля нестабільності, перш за все важливим етапом є виховування нації, яка тримає курс на майбутнє. Оскільки Україна – демократична держава, то було поставлено орієнтиром розвиток національної свідомості громадян, а від так зростання рівня освіченості за європейським зразком.

Поняття «соціалізація», не зважаючи на популярність, розходиться у тлумаченні серед представників психологічної науки. Крім цього, у вітчизняній психології використовується ще два терміни, які вважаються тотожними терміну «соціалізація» [1]. Розвиток особистості – це один з цих термінів, який означає якісні зміни у свідомості індивіда, що сприяють становленню його у

соціумі. Виховання - згідно концепції розуміння соціалізації, також вважається паритетним терміном «соціалізація» та «розвиток особистості». Виховання – соціально і педагогічно організований процес формування людини як особистості [2].

Перейшовши на новий етап розвитку системи освіти, Україна на ряду з іншими державами стикнулись з проблемою реформування освіти. Саламанська конференція (1994) передбачала перебудову системи освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Ключовими тезами конференції були:

- кожна дитина має право на освіту і повинна мати можливість отримувати і підтримувати прийнятний рівень знань;
- необхідно розробляти систему освіти і виконувати освітні програми таким чином, щоб приймати до уваги широку різноманітність цих особливостей і потреб;
- особи, котрі мають особливі потреби в галузі освіти, повинні мати доступ до навчання в звичайних школах, які повинні створити їм умови на основі педагогічних методів, орієнтованих в першу чергу на дітей з метою задоволення цих потреб [5].

На думку С.М. Маслієвої, інтеграція – багатоаспекте поняття, яке характеризує глобальні процеси розвитку навколишнього світу у різноманітних формах його прояву: фізичному просторі, психіці як особливій формі життя. У контексті навчальної діяльності – об'єднання усіх учнів в єдиному навчальному процесі. Інклюзивна (включена) освіта розуміє під собою процес спільного навчання дітей з особливими потребами й інших підлітків. Інклюзивна освіта – процес розвитку освіти, який розуміє під собою доступність освіти для дітей з обмеженими можливостями [4].

Тобто, розглянувши ці терміни, приходимо до висновку, що ці феномени мають диференційні відмінності.

Цілком логічно, що однією із тез гуманістичної психології є теза про те, що особистістю не народжуються, а стають. Тобто, соціалізація є прямим процесом становлення особистості. За своєю сутністю процес становлення

починається одразу з народження індивіда. В соціології виділяють три напрями, в яких здійснюється будова суб'єкта: діяльність, спілкування, самопізнання. Вищесказані сфери побудови соціального об'єкту є важливими та невід'ємними, від так, при відсутності хоча б однієї з них, нормальний розвиток об'єкту в соціумі неможливий.

Соціалізація – індивідуальний процес, який проходить у кожного з певними особливостями. Однією із сучасних проблем побудови суспільства є соціалізація дітей з особливими потребами. Доволі часто саме люди з особливими потребами не сприймаються в суспільстві або не стають його частиною. Це відбувається через неправильно побудовану систему освіти для них.

Для успішної соціалізації дітей існують ключові поняття: адаптація та інтеграція. Тобто одна з найбільш суттєвих проблем соціалізації дітей з проблемами психофізичного розвитку є саме важкість адаптації. Адаптація дітей неможлива без правильно підібраних педагогічних методів, які б сприяли їй. Соціальна інтеграція – процес прийняття індивіда іншими членами суспільства. В даному випадку важливою є робота з групою дітей до приходу дитини з особливими потребами. До прикладу, а. Колупаєва та о. Таранченко описали метод роботи з групою дітей до включення в неї дитини з церебральним паралічем. Описаний ними метод полягає у перенесенні дитини з проблемами психофізичного розвитку на іграшку. Тобто викладач приносить ляльку з перебинтованою ногою і пояснює про її біль і потребу в допомозі. Наступного заняття вихователь залучає ляльку до гри з групою дітей. Такий педагогічний метод готує групу здорових дітей до появи хворої в групі, також дає час для вироблення навичок догляду та піклування. Саме завдяки цьому та схожим методам відбувається вдала інтеграція в соціум [3]. Робота з дитиною проводиться протягом тривалого часу. Знаючи про фізичні особливості, створюються індивідуальні вправи для розвитку рухового апарату, які проводяться поступово. Завдання, які необхідні для створення певної самостійності, краще проводити в ігровій формі, перенести завдання дитини на

якусь іграшку. До прикладу, вибір одягу та одягання хворої дитини перенести на ляльку.

Велика низка різноманітних дитячих вад потребує створення окремих, індивідуальних, а не універсальних методів покращення соціалізації. Наприклад, робота з дитиною, в якій проблеми зі зором, буде кардинально відрізнятися від роботи з дитиною, в якій церебральний параліч. Робота зі сліпою чи слабозорою дитиною буде полягати в подоланні психологічного бар'єру перед труднощами. Тобто першою задачею підготовки до входження у колектив буде створення мотивації. Це посприятиме кращому психологічному настрою соціалізації. Безумовно, важливим етапом буде ознайомлення групи здорових дітей з особливостями хворої дитини. Інколи дитина з вадами зору намагається приховати свою особливість або, знаючи про поінформованість, поводить себе сковано і уникає спілкування чи чогось нового. В такому випадку потрібно залучати дитину у всі можливі заходи. Цілком зрозуміло, що окрім створення сприятливої обстановки для хворої дитини, педагог також повинен бути ознайомлений з особливостями її зорової системи для створення правильних умов перебування.

Інтеграція дитини чи дітей з особливими потребами потребує детального вивчення особливостей психофізичного розвитку. Це означає, що не існує універсальних методів, які б підійшли для роботи з будь-якою дитиною. Основним завданням психологів, педагогів та лікарів є розробка та втілення у життя методів роботи з дитиною, в якій той чи інший діагноз, синдром, які б змогли посприяти інтеграції дітей у соціум.

Інтеграція в навчальний заклад потребує детального вивчення дитини та вибору певної стратегії для досягнення основної мети освіти – всебічного розвитку особистості та адаптації її у соціум.

Список літератури:

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М.: АспектПресс, 2000. – 376 с.

2. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посіб. / Н.П. Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.

3. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К., 2010. – С. 43

4. Маслиева С. Н. Интеграция и инклюзия: парадигмальная характеристика / Светлана Николаевна Маслиева. // Историческая и социально-образовательная мысль.. – 2014. – №2. – С. 159–164.

5. Саламанская декларация о принципах, политике и практической деятельности в сфере образования лиц с особыми потребностями – http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/salamanka.pdf

ПСИХОБІОТИКИ – НОВЕ ПОКОЛІННЯ ПСИХОТРОПІВ

Жук О.В.

Аспірант кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування
Науковий керівник – д.т.н, проф. Л. В. Капрельянц
Одеська національна академія харчових технологій

До відкриття антипсихотиків (психотропів) при купіруванні психозів застосовувалися в основному препарати рослинного походження (беладона, блекота, опіати), броміди, внутрішньовенне введення кальцію і наркотичний сон. В кінці 40-х років ХХ століття при терапії психозів стали використовуватися солі літію і антигістамінні препарати. Крім того, застосовувалися інсулінокоматозна і електросудомна терапія, а також психохірургія (лоботомія) (Мосолов С. Н., 2004).

Спочатку навіть вважалося, що розвиток антипсихотичного ефекту неможливий без появи екстрапірамідних розладів і що терапевтичний ефект можна співвідносити і заміряти по вираженості цих неврологічних побічних

дій. Іншими авторами відзначається, що значний ризик виникнення серцево-судинних захворювань, ризик інфаркту міокарда та інсульту при прийомі антипсихотиків пояснюється, зокрема, їх впливом на ліпідний обмін при високому лікарському навантаженні (Рыбакова С.В., 2008).

Саме тому сучасна психіатрія звернула увагу на дещо нетрадиційні області впливу на розвиток захворювань різних екзогенних факторів, зокрема власної мікробіоти людини.

Одним із завдань в цьому напрямку є пошук та ідентифікація нових об'єктивних біомаркерних мікроорганізмів з метою допомоги у встановленні діагнозу, прогнозу чи клінічної реакції на лікування.

Традиційно основними функціями мікробіоти є підтримання гомеостазу внутрішнього середовища, метаболічний обмін (Musso, Gambino, Cassader, 2010; Ryan, Delzenne, 2016) і імуномодельюча функція (Belkaid, Timothy, 2014).

За оптимальної роботи взаємодія імунної системи і мікробіоти дозволяє індукувати захисні реакції на патогени і регулювати шляхи підтримання толерантності до нешкідливих антигенів (Belkaid, Timothy, 2014). При цьому закономірності, що встановлюються при вивченні взаємозв'язків мікробіоти та імунної системи організму людини в цілому, розповсюджуються і на область дослідження нервової системи та психіки.

Слід підкреслити, що в останні роки визначені, крім відомих, пріоритети в дослідженні мікробіоти людини, новий напрямок у вигляді так званої вісі «мікробіота – кишківник – мозок». Відокремлення цього специфічного напрямку дає змогу дослідникам визначити певні групи мікроорганізмів, які за рахунок вторинних метаболітів (маркерів), впливають певним чином на психічну поведінку людини (Ендерс, 2015). Ці групи мікроорганізмів – психобіотиків, за рахунок результатів фундаментальних медико-біологічних досліджень знайшли свій подальший практичний розвиток, а практична медицина почала використовувати термін «другий мозок» та сформувала нову галузь – нейрогастроентерологія (Gershon, 1998).

Отримані дані з експертних досліджень *in vivo* дозволили зробити висновки щодо майбутнього впровадження в лікувальну практику психобіотичних препаратів (Алчуджян Н.Х., Агабабова А.А., Мовсесян Н.О., Оганнісян М.Р., Акопян А.М., Мовсесян О.А., Геворкян Г.А., 2017).

Є дані, які свідчать про те, що психобіотика може бути корисною в лікуванні деяких пацієнтів з психічними розладами. (Dinan, Cryan, 2017).

Таким чином, був визначений термін «психобіотики», який формулюється як живі мікроорганізми, які при прийомі пацієнтом в адекватних кількостях викликають поліпшення його психічного стану. Іншими словами, це корисні бактерії (пробіотики), що мають властивості психотропних препаратів.

В інших публікаціях автори, ґрунтуючись на матеріалах трансляційних досліджень, описують вплив мікробіоти на стресові реакції і когнітивне функціонування. Тому маніпуляція кишківниковою мікробіотою за допомогою психобіотиків може бути новим підходом до зміни функції мозку та лікування психічних розладів, таких, наприклад, як депресія і аутизм (Dinan, Cryan, 2017).

З узагальнених даних південнокорейських вчених відзначається, що багато які психоневрологічні порушення (зокрема аутизм, депресія, тривога, шизофренія) пов'язані зі змінами у мікробіомі людини: кількісно-якісним складом екзогенних пребіотиків та пробіотиків; прийомом антибіотиків чи змодельовані ними (Kim, Shin, 2017).

Тому використання у профілактиці, лікуванні психічних розладів, реабілітації і загального психічного стану людини в останні роки спостерігається розвиток досліджень, пов'язаних з корекцією мікробіома за рахунок цілеспрямованого збалансування його пробіотичними мікроорганізмами.

Мікроорганізми, знаходячись в симбіозі з ШКТ людини, продукують велику кількість вторинних метаболітів, які є вкрай важливими для нормального функціонування організму в цілому, зокрема γ -аміномасляну кислоту (ГАМК). ГАМК виконує в організмі функцію інгібуючого медіатора

центральної нервової системи. При викиді ГАМК в синаптичну щілину відбувається активація іонних каналів ГАМК_A- і ГАМК_C-рецепторів, що призводить до пригнічення нервового імпульсу. Ліганди рецепторів ГАМК розглядаються як потенційні засоби для лікування різних розладів психіки та центральної нервової системи. Це одна з найбільш поширених сигнальних молекул в нервовій системі, контролюючих відділи головного мозку, що відповідають за емоції і лімбічну систему.

Літературні джерела та наші власні дослідження показали, що найактивнішими продуцентами ГАМК є бактерії родів *Lactobacillus* і *Bifidobacterium*. Вони є постійними мешканцями кишківнику, присутні в більшості молочно-кислих продуктів та мають багатий потенціал до продукування необхідної кількості ГАМК. В нашій лабораторії створено синбіотичний комплекс бактерій *Lactobacillus* і *Bifidobacterium* шляхом скринінгу мікроорганізмів ферментованих українських продуктів.

Результати попередніх досліджень показали, що відібрані штами мікроорганізмів продукують певну кількість ГАМК (45...115 мг/кг). Але слід підкреслити, що на вихід ГАМК при культивуванні впливає низка факторів: склад живильного середовища, умови зберігання, кількісний склад та ін.

Продовжуються дослідження процесів метаболізму глутамінової кислоти до ГАМК за участю ферменту глутамат - декарбоксилази та умов ферментації мікроорганізмів.

Для ідентифікації ГАМК в культуральній рідині використовується метод тонкошарової хроматографії та високоефективної рідинної хроматографії. Для виміру кількості ГАМК – метод двомірного сканування платівок на денситометрі.

Таким чином, відібрані штами мікроорганізмів – продуцентів ГАМК, розроблені поживні середовища для вирощування обраних штамів мікроорганізмів з використанням метаболічного стимулятора росту, адаптовані методи визначення ГАМК у культуральній рідині, сучасними хроматографічними методами ідентифікована ГАМК.

Список літератури:

1. Алчуджян Н.Х., Агабабова А.А., Мовсесян Н.О., Оганнисян М.Р., Акопян А.М., Мовсесян О.А., Геворкян Г.А. Модулирующее влияние коктейля селективных штаммов пробиотиков на внутриклеточные метаболические сдвиги в динамике дексамфетамин-индуцированного биполярного расстройства. Биологический журнал Армении 1 (69), 2017.
2. Мосолов С. Н. Современная антипсихотическая фармакотерапия шизофрении // Неврология. Психиатрия. — 29 мая 2004. — № 10.
3. Рыбакова С.В. Влияние психотропных средств на липидный обмен и исходы сердечно - сосудистых заболеваний у психически больных (клинико-экспериментальное исследование) / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата медицинских наук. — Казань, 2008.
4. Эндерс Дж. Очаровательный кишечник. Как самый могущественный орган управляет нами. М.: Эксмо, 2015 [Enders D. Ocharovatel'nyy kishechnik. Kak samyy mogushchestvennyy organ upravlyaet nami [A Charming Intestine. As the Most Powerful Body Governs Us]. Moscow, Eksmo Publ., 2015.
5. Штрахова А. В., Портко И. Ю., Иванова Д. Г., Ченченко Д. В. Микробиологический фактор и психика: современные представления о транссистемных связях.
6. Belkaid Y., Timothy W. Hand Role of the Microbiota in Immunity and Inflammation. Cell. 2014. Mar 27; 157 (1): 121 – 141. DOI: 10.1016/j. cell. 2014.03.011.
7. Dinan T. G., Cryan J. F. Brain – Gut – Microbiota Axis and Mental Health. Psychosom Med. 2017 Aug 11. DOI: 10.1097/ PSY. 0000000000000519
8. Gershon M. D. The Second Brain: A Groundbreaking New Understanding of the Stomach and Intestine, 1998, 336 p.
9. Kim Y. K., Shin C. The Microbiota – Gut – Brain Axis in Neuropsychiatric Disorders: Pathophysiological Mechanisms and Novel Treatments. Curr Neuropharmacol. 2017 Sep 15. DOI: 10. 2174/ 1570159X15666170915141036.

10. Musso G., Gambino R., Cassader M. Gut Microbiota as a Regulator of Energy Homeostasis and Ectopic Fat Deposition: Mechanisms and Implications for metabolic Disorders. *Curr Opin Lipidol.* 2010 Feb; 21(1): 76 – 83. DOI: 10.1097/MOL.0b013e3283347ebb.

11. Ryan P. M., Delzenne N. M. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2-85011729007&origin=recordpage> Gut Microbiota and Metabolism. In Book: *The Gut – Brain Axis*, Chapter: 18, Elsevier pp. 391 – 401. DOI: 10.1016/B978-0-12-802304-4.00018-9.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

Загика А.В.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Процес інформатизації, що охопив сьогодні всі сторони життя сучасного суспільства, безумовно, стосується й освіти. Зміни сьогодення значною мірою визначають особливості і необхідність внесення новацій у діяльність педагога, орієнтованих на розвиток пізнавальної самостійності учнів та їх самореалізацію [4, с.71]. Сьогодні, у школі особливе місце відводиться таким формам занять, що забезпечують участь кожного учня у проведенні уроку, підвищують індивідуальну відповідальність школярів за результати навчальної діяльності, використовують різноманітні інформаційні технології.

Питання впровадження ІКТ в навчальний процес при вивченні математики досліджували багато вчених, зокрема Л. Білоусова, В. Бондаревська, С. Васильченко, О. Когосова, Н. Лосева, О. Носова, С. Раков, Д. Терменжи та ін.

Інформаційні технології розвиваються дуже динамічно, так само динамічно має розвиватись і методика їх використання в навчальному процесі.

Ми погоджуємося з ученими, які вважають, що комп'ютер слід розглядати не як метод навчання, а лише як засіб, при використанні якого учень у найкращий спосіб розвиває свої навички і здібності. Нові ІКТ впливають на усі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи та організаційні форми, засоби навчання, що дозволяє вирішувати актуальні завдання педагогіки, а саме: розвиток інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного мислення, самостійності учня [3, с.46].

Одне з основних завдань вчителя – зробити навчання цікавим, мотивованим. Тому на урок потрібно йти не лише зі знанням навчального матеріалу, методів і прийомів навчання, набором задач і вмінням їх майстерно розв'язувати, але й з різноманітними та інтерактивними способами організації роботи учнів. Таке непросте завдання можна вирішити лише шляхом поєднання традиційних методів навчання з використанням інноваційних технологій, серед яких чільне місце посідають інформаційно-комунікативні технології навчання.

Ми виходимо з того, що застосування комп'ютерної техніки на уроках математики робить навчання цікавим, яскравим та насиченим.

Комп'ютер дозволяє посилити мотивацію навчання [6]:

- шляхом активного діалогу учня з комп'ютером;
- розмаїтістю й барвистістю інформації (текст + звук + колір + анімація);
- шляхом орієнтації навчання на успіх (дозволяє довести рішення будь-якого завдання, спираючись на наведену підказку);
- завдяки ігровій формі спілкування людини з машиною;
- витримкою, спокоєм і «дружністю» машини стосовно учня.

Процес організації навчання школярів з використанням ІКТ дозволяє:

- активізувати пізнавальну діяльність учнів;
- візуалізувати навчальний матеріал;
- здійснювати моніторингові відстеження результативності навчання;
- створити комфортні психологічні умови для учнів при відповіді на питання, організувати самоконтроль;

- забезпечити розвиток творчої активності школярів;
- використовувати інформаційну базу глобальної мережі Інтернет та локальну шкільну мережу;
- реалізувати входження учня у реальний світ дорослих, у виробничу діяльність людини сучасного інформаційного цифрового суспільства в процесі спільної роботи учня й учителя з використанням комп'ютерних технологій.

Для виготовлення роздаткового матеріалу, яким учні можуть користуватися протягом уроку, учитель може використовувати текстовий редактор Word, Excel, FNGraph (побудова графіків функцій), «Пакет динамічної геометрії DG» (побудова геометричних фігур).

Зазначимо також, що на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій, презентація є одним з найефективніших методів представлення та вивчення будь-якого матеріалу. Комп'ютерні презентації дозволяють організувати процес навчання творчо, урізноманітнити способи подання матеріалу, поєднувати різні організаційні форми проведення занять з метою отримання високого результату, при мінімальних витратах часу на навчання[1]. Для створення презентацій використовується програма Power Point.

Використання презентаційних матеріалів на уроках математики допомагає:

- раціоналізувати форми підношення інформації (економії часу на уроці);
- підвищити ступінь наочності;
- отримати швидкий зворотний зв'язок;
- відповідати науковим і культурним інтересам і запитам учнів;
- покращити емоційне сприйняття навчальної інформації;
- активізувати пізнавальну діяльність та самовдосконалення учнів.

Для ефективної перевірки знань учнів можна користуватись комп'ютерним тестуванням. Для створення комп'ютерних тестів можна використовувати програми TestW, MyTest та Assistent. Будь-який викладач,

який володіє комп'ютером навіть на початковому рівні, може легко розробити тести у середовищі будь якої з цих програми і використовувати їх на заняттях.

Наприклад, застосування засобу Assistant дозволяє розробляти тести і повноцінні навчальні програми на основі взаємодії з програмою Microsoft PowerPoint. Програма складається з декількох модульних частин, що забезпечують створення автоматизованих тестів та їх використання. Окрім цього, передбачено спеціальний інструмент для проведення розробок, що поєднує презентації Microsoft PowerPoint з підсистемою тестів. Зазначимо, що використання комп'ютерного тестування як допоміжного засобу перевірки звільняє викладача від рутинної частини його роботи і надає більше часу для творчої діяльності [2, с.67].

Пакет «Динамічна геометрія» призначений для використання вчителями математики й учнями 7-11 класів на уроках геометрії. Мета пакета – надати учням можливість самостійно відкривати геометрію шляхом експериментування на комп'ютері. Пакет також використовують для ілюстрації задач і теорем курсу планіметрії, дає змогу практично розв'язати задачі та активізувати самостійну діяльність учнів.

Слід зазначити, що за допомогою програми FNGraph дуже зручно будувати графіки функцій та використовувати дані побудови для дослідження графіків функцій; розв'язування рівнянь графічним способом, розв'язування квадратної нерівності.

Серед джерел інформації також необхідно відзначити мережу Інтернет. Є маса сайтів, де зібрано теоретичний матеріал, а також сайтів, на яких учні можуть самостійно перевірити рівень своєї підготовки, тести в режимі on-line. Також учні можуть використовувати інтернет ресурси для підготовки доповідей на уроках та позакласних заходах.

Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій на уроках математики дає можливість вдосконалювати організацію уроку, активізує пізнавальну діяльність учнів з метою отримання міцних математичних знань для їх подальшого використання у практичній

діяльності [5, 232]. Учитель має можливість скоротити час на вивчення матеріалу за рахунок наочності і швидкості виконання роботи, перевірити знання учнів в інтерактивному режимі, що підвищує ефективність навчання, допомагає реалізувати потенціал особистості учня.

Список літератури:

1. Зиньковська З. О. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних засобів навчання // Класному керівнику для роботи – 2013. – № 7(55). – с. 6-12.
2. Лосєва Н.М. Використання програми ASSISTENT у процесі навчання дисципліні «Аналітична геометрія»/ Н.М. Лосєва, Д.Є. Губар // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Освітні вимірювання в інформаційному суспільстві». – К.: НПУ, 2010. – С. 67.
3. Лосєва Н.М. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дисципліні «Аналітична геометрія»/ Н.М. Лосєва // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки. – Вип. 201. – Черкаси, 2011. – С. 46-52.
4. Лосєва Н.М. Розвиток ідеї самореалізації особистості / Н.М. Лосєва. – Рідна школа. – №7, 2004. – С. 71-74.
5. Терменжи Д.Є. Технологія розробки інтерактивних засобів навчання з математики / Д.Є.Терменжи// Сучасні інформаційні технології та системи в управлінні [Електронний ресурс] : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів і студентів ; 19-20 квітня 2018 р – – Київ: КНЕУ, 2018.– С.232-234.
6. Штурко Н. А. Використання нових інформаційних технологій навчання на уроках математики – [Електронний ресурс]:[Блог учителя математики]. – Режим доступу: http://shturko.blogspot.com/p/blog-page_82.html

ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВ'Я

Засць Тетяна Олексіївна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

тел. 067-160-73-52

Кожна людина з дитинства має розуміти, що здоров'я не можна купити, подарувати, взяти короткочасним штурмом; воно вимагає до себе постійної уваги, а іноді і значних вольових і фізичних зусиль протягом усього життя. Засвоїти людині цю аксіому повинні допомогти батьки, вчителі, вихователі не тільки теоретично, але й на життєвих прикладах. Особливо важливо вселити цю думку тим, хто уже має хворобу. Робота з молоддю, віднесеними за станом здоров'я до спеціальних медичних груп (СМГ) займає одне з важливих місць при реалізації задач фізичного виховання студентів. Цей контингент студентів вимагає уважного ставлення до себе з боку працівників сфери фізичного виховання і охорони здоров'я у зв'язку з тим, що відсоток захворюваності дітей залишається високим і при цьому спостерігається тенденція до його зростання. Тільки при систематичному і науково обґрунтованому лікарсько-педагогічному контролі фізичного виховання, стає ефективним засобом збереження і зміцнення здоров'я дітей, покращення їх фізичного розвитку.

За час навчання важливо сформуванати у студентів розуміння необхідності постійно працювати над собою. Вивчаючи особливості свого організму, раціонально використовувати свій фізичний потенціал, ведучи здоровий спосіб життя, постійно засвоювати цінності фізичної культури.

Згідно щорічного звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я "Світова статистика охорони здоров'я: моніторинг показників здоров'я щодо цілей сталого розвитку" за підсумками 2016 року, Україна опинилася серед 36 країн з катастрофічними особистими витратами громадян на здоров'я (понад 25% від доходів домогосподарства) [5].

Погіршення стану здоров'я населення у зв'язку з прогресуючими хронічними хворобами серця, гіпертонією, неврозом, артритом, ожирінням тощо призвело до збільшення на 40 % порівняно з 2007 роком кількості осіб, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи [6].

Основними передумовами високого рівня смертності є такі фактори ризику, як паління, надмірне вживання алкоголю, брак фізичного навантаження та зайва вага:

Лікарі рекомендують трактувати спорт і фізичну активність не як розвагу, а як обов'язковий елемент життя кожного українця. Якщо ситуація не зміниться, то у 2040 році кожен другий українець буде скаржитись на підвищений тиск і надмірну вагу.

Сьогодні незалежно від вікової категорії існує велика залежність населення від сучасних засобів комунікацій та комп'ютера. Значну частину свого життя молодь і люди середнього віку проводять за екранами електронних пристроїв.

Формування видів фізичної культури на сучасному етапі розвитку людства буде, без сумніву, продовжуватися у зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу і технологізацією діяльності людини і суспільства. Таким чином, культурологічний підхід суттєво розширює людино-творчу, соціокультурну функції організаційних форм, видів фізкультурної діяльності і видів фізичної культури, дозволяючи охопити розвиток всіх сутнісних сил людини і потребує реалізації у практичній діяльності [6].

Велике значення потрібно приділяти загально розвиваючим вправам (ЗРВ), адже це своєрідна основа формування координації рухів, зміцнення зв'язково-суглобового апарату, проведення ЗРВ збільшують амплітуду рухів у суглобах, збільшують рухливість хребта, збільшують функціональні можливості кардіореспіраторної системи та шлунково-кишкового тракту, покращують поставу, сприяють збільшенню сили, витривалості, вдосконаленню координації рухів, покращують чутливу функцію м'язів, що забезпечує засвоєння найскладніших рухів, які вимагають високої координації і

швидкої диференціації зусиль. Усе вище сказане дає змогу використовувати ЗРВ для корегування порушення діяльності різних систем організму, а також для виконання фізіологічних завдань навчального процесу СМГ, зумовлених нозологією студентів. Фахівці стверджують [2,3,4], що за систематичного повторення ЗРВ протягом тривалого часу можна значно підвищити фізичну підготовленість і функціональні можливості організму студентів з відхиленням у стані здоров'я.

Фізичні вправи – це такі види рухових дій, які спрямовані на реалізацію завдань фізичного виховання; вони підпорядковані його закономірностям, використовуються відповідно до них. Це цілеспрямовані свідомі дії, що розглядаються як один із показників єдності фізичної та психологічної діяльності. За їх допомогою здійснюється спрямований вплив на студентів під час фізичного виховання з метою розвитку фізичних і духовних здібностей разом з формуванням певних умінь та навичок. В їх основу покладено узагальнюючий педагогічний аспект, за якого визначається їх значення для реалізації тих чи інших освітньо-виховних завдань. За допомогою фізичних вправ, залежно від способу їх використання досягається освітній, оздоровчий, виховний, реабілітаційний ефект фізичного виховання у СМГ [1].

Анкетування студентів першого і другого курсів СМГ Донецького національного університету імені Василя Стуса налічувало шість питань.

На питання, Ваше ставлення до занять з фізичної культури, студенти спеціальних медичних груп дали такі відповіді: подобаються заняття з фізичного виховання: 38 % – юнаки; 19 % – дівчата; відвідую заняття з навчальної необхідності: 41 % – юнаки; 52 % – дівчата; не подобаються заняття з фізичної підготовки: 21 % – юнаки; 29 % – дівчата.

На запитання, як часто Ви хворієте? Більшість студентів спеціальних медичних груп, а саме 53 % дали відповідь: 3-4 рази на рік, 26 % дали відповідь 1-2 рази на рік, не хворію 7 %, хворію більше 5 разів на рік 11 %. Оцінки рівня фізичного стану студентів спеціальних медичних груп залежать від рівня

їхнього фізичного здоров'я. Високий рівень фізичного здоров'я, як правило, спостерігається у студентів з високим рівнем рухової активності.

На питання, чи є батьки для Вас прикладом фізичної культури? отримано 77 % негативних відповідей.

На запитання щодо шкідливих звичок: палять – 23 % юнаки та 17 % – дівчата.

Головною мотивацією рухової активності студентів на першому курсі навчання є: необхідність здати залік з фізичного виховання – 60 %; оздоровча – 21 %; естетична (покращення пропорції свого тіла) – 8 %; спортивна – 6 %; професійно необхідна – 4 %; розважальна (зняття емоційного напруження) – 1 %. На другому курсі спостерігається зміна мотивації до занять фізичною культурою: оздоровча – 31 %; необхідність здати залік з фізичного виховання – 27 %; естетична (покращення пропорції свого тіла) – 17 %; професійно необхідна – 12 %; спортивна – 9 %; розважальна (зняття емоційного напруження) – 4 %. В ході анкетування було виявлено, що більшість студентів СМГ надають перевагу груповим формам занять фізичними вправами – 60 %; індивідуальним – 24 %; самостійним – 16 %.

З метою визначення інтересів до самостійних занять фізичною культурою були вивчені фізкультурно-спортивні пріоритети студентів. Юнаки СМГ надають перевагу заняттям спортивними іграми – 39 %; силовим видам спорту – 26 %; інтелектуальним видам спорту – 16 %; байдужість виявили – 19 % опитаних. Дівчата спеціальних медичних груп перевагу надають спортивним заняттям з корегування фігури (фітнес, аеробіка та ін.) – 43 %; спортивним іграм – 14 %; інтелектуальним видам спорту – 25 %; байдужість виявили – 18% респондентів. Таким чином, виникає необхідність урахування спортивних інтересів студентів з метою збільшення їх мотивації до занять з фізичного виховання.

Результати дослідження визначають необхідність вивчення педагогічного впливу на процес фізичного самовдосконалення.

Спостерігається тенденція кращого відвідування студентами другого курсу, аніж першого, яка на мою думку, складається з зацікавленістю відвідування предмету, не тільки для здачі нормативів, а і для оздоровлення та фізичної підготовки організму в цілому.

Також потрібно продовжувати прививати потребу в постійному вдосконаленні та формуванні здорового способу життя.

Список літератури:

1. Бароненко В, А. Здоровье и физическая культура студента: учеб./В. А. Бароненко, Л. А. Рапопорт. – М.: Альфа, 2009. – 352 с.
2. Блавт О. З. Индивидуальный поход к физическому воспитанию студентов специальных медицинских групп высших учебных заведений / О. З. Блавт // Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовке кадров по физической культуре, спорту и туризму: матер. XIIМеждунар. науч. сессии по итогам НИР за 2010г. – Минск, 2011. – С.228-231
3. Гринько В. М. Ставлення студентів до фізичного виховання і здорового способу життя та їх самооцінка рівня фізичної підготовленості / В. М. Гринько // Слобожанський науково-спорт. вісник. – 2015. - №1. – с. 55-59.
4. Корягін В. М., Блавт О. З. Фізичне виховання студентів у спеціальних медичних групах – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – 136 с.
5. Малинина С. В. Духовность в физической культуре /С. В. Малинина// Научные исследования и разработки в спорте: Вестник аспирантуры / СПб: ГАФ Ким. П. Ф.Лесгафта, 1998. – С. 220-223
6. Решетников В. С. Физическая культура / В. С. Решетников, Ю. Л. Кислицын. – М.: Академия, 2000. – 285 с.

ЮТУБ-КАНАЛ «TÍO SPANISH: APRENDER ESPAÑOL» ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Заїка Вікторія

Науковий керівник – проф. Бігич Оксана Борисівна
(Київський національний лінгвістичний університет)

Інтернет-ресурси допомагають вчителю іспанської мови змістовно й оригінально організувати урок, а також забезпечити самостійне вдосконалення учнями формованої на уроці іспаномовної комунікативної компетентності. Ютуб-канал «Tío Spanish: aprender español» сприяє формуванню різних видів мовної (фонетичної, лексичної, граматичної) та лінгвосоціокультурної компетентності. Наразі маємо на меті дослідити, як інтернет-учитель Tío Spanish формує й удосконалює іспаномовну лексичну компетентність в учнів початкової, основної і старшої школи та які матеріали краще опрацьовувати на уроці під керівництвом учителя, а які під час позакласної самостійної роботи.

Лексична компетентність, як здатність людини до правильного оформлення своїх думок і розуміння мовлення інших, уміщує лексичні навички, лексичні знання й лексичну усвідомленість [1, с. 215]. Tío Spanish орієнтується передусім на формування лексичних навичок. Лексичні одиниці нерідко представлено не одним словом, а й словосполученням (привітання зі святами тощо). Водночас ізольовано (без пояснень учителя) Tío Spanish не може забезпечити повноцінне надання учням лексичних знань, оскільки надає мало інформації про синоніми, антоніми, пароніми лексичної одиниці, не розповідає про правила словотвору або типи словників тощо. Лексична усвідомленість з'являється в учнів лише тоді, коли вчитель іспанської мови використовує відео-уроки Tío Spanish як додаткові до обов'язкового навчального матеріалу, передбаченого чинними програмними вимогами.

Використання ютуб-каналу «Tío Spanish: aprender español» є доцільним у початковій школі завдяки ілюстрації багатьох тем, виучуваних молодшими

школярами. Єдине, що це ускладнює, є те, що Tío Spanish розмовляє виключно іспанською мовою, тому першо-/другокласникам важко буде його зрозуміти навіть за участі вчителя [2, с. 30]. Проте в третьому-четвертому класах учні мають достатній словниковий запас, щоб разом з учителем опрацювати навчальний матеріал Tío Spanish.

Так, учні третього класу мають володіти лексикою з таких тем: *Me gusta estudiar*, *¿Qué te gusta hacer?*, *¿Dónde vives?*, *Buen provecho*, *Mi orden del día*, *En el zoo*, *Tengo amigos en el extranjero* [5, с. 179]. Вчитель іспанської мови залучає до уроку відео Tío Spanish як додатковий матеріал. Зокрема, відео «*Los saludos en español*» ілюструє, як потрібно вітатись і прощатись з невідомими людьми й друзями; коли потрібно вживати «*Buenos días*», «*Buenas tardes*», «*Buenas noches*»; в яких випадках, прощаючись, казати «*Nos vemos luego*», «*Hasta mañana*», «*Hasta pronto / Hasta la vista*», адже носії мови розрізняють ці висловлювання. Набуття таких знань є доцільним саме в початковій школі, адже в учнів формується коректне уявлення про іспанську мову та її використання. Не дивлячись на те, що такі синонімічні висловлювання важко засвоюються учнями, Tío Spanish надає інформацію у веселій формі. Йому допомагають його подружка Lola і старенька бабуся, ім'я якої не згадується. З огляду на те, що всі персонажі – це пальчики, одягнені хто в капелюх, хто в сукню, хто в сиву кучеряву перуку, картинка виходить кумедною. Також для пояснення нових лексичних одиниць Tío Spanish використовує у відео-уроках різні схеми [9]. Цей урок не варто пропонувати учням для самостійного опрацювання. На уроці вчитель має можливість контролювати правильність вимови й уживання словосполучень. Можливий навіть невеликий діалог учителя з учнем або учня з учнем, щоб краще засвоїти вживання нових лексичних одиниць.

У третьому класі для самостійного опрацювання вчитель може запропонувати відео-урок «*Vocabulario vuelta al colegio*». В підручнику іспанської мови для третього класу тематично дотичні лексичні одиниці подано в розділі «*Me gusta estudiar*», тому вчитель пропонує цей відео-урок як домашнє

завдання. Наприклад, учні переглядають удома відео, а на наступному уроці називають усі згадані в ньому шкільні предмети (за умови, що всі слова з відео вже відомі учням). Відео-урок «Vocabulario vuelta al colegio» містить тематичну лексику: mochila, libros, aula, mesa, silla, profesor / maestro, alumnos, pizarra, tizas, perchas, papelera, gimnasio, biblioteca, comedor, patio. Пояснивши новий лексичний матеріал, Tío Spanish повторює нові лексичні одиниці з опертям на картинки, які їх зображають [11]. Підручник іспанської мови для сьомого класу (основна школа) включає такі теми: En el entorno familiar, ¡Qué te apetezca!, ¿Te gusta ir al cine?, Cuida tu salud, Los deportes que nos gustan, ¡Qué bella es mi Ucrania!, Por el mundo hispánico [3, с. 215]. Найкраще ютуб-канал «Tío Spanish: aprender español» використовувати в основній школі, адже учні знають достатню кількість лексичних одиниць, уміють використовувати їх у розгорнутих реченнях і добре сприймають мовлення на слух.

Відео-урок «Decoración de Navidad» презентує лексичні одиниці щодо різдвяної тематики: árbol de Navidad, bolas, guirnaldas, luces, estrella, adornos (lazo, corazón, copo de nieve, figuritas), calcetines, bastón de caramelo, el belén, pastores, reyes magos, Papá Noel. Tío Spanish розпочинає відео новорічною піснею, що відразу налаштовує учнів на позитивні емоції. Всі лексичні одиниці проілюстровано картинками, щоб учні розуміли, що, наприклад, calcetines – це не звичайні шкарпетки, які одягають, а новорічні, в які, за традицією, кладуть солодоші [6]. Будучи націленим на вдосконалення лексичної компетентності, відео-урок «Decoración de Navidad» передбачає й формування лінгвосоціокультурної компетентності. Вчитель може його використати на дотекстовому етапі навчання читання тексту про Різдво в Іспанії або святкування Нового року в Україні задля зняття лексичних труднощів.

Спорту Tío Spanish присвячує окрему тему. У відео-уроці «Deportes en español» згадуються найпопулярніші види спорту: correr, ciclismo, nadar, bucear, esgrima, tiro con arco, boxeo, esquiar, tenis, ping-pong, fútbol, baloncesto, rugby. Цікаво, що Tío Spanish кожного разу з'являється в іншій спортивній формі (nadar – у шапочці для плавання, esgrima – розмахує шпагою в повітрі) [7]. Всі

згадані у відео-уроці види спорту є обов'язковими для знання учнями, тому відео-урок може бути залучений для самостійного опрацювання школярами.

Підручник для десятого класу (старша школа) вміщує складніші теми й лексику: *Llevarse bien con el mundo, El sistema educativo, El ocio y el deporte, Come a gusto y placentero, La profesión de tu vida, La ciencia y los alcances técnicos, El mundo del arte pictórico, Por el mundo hispánico, Los desastres de la naturaleza* [4, с. 190-191]. Однак ютуб-канал «Tío Spanish: aprender español» не розрахований на цю вікову категорію учнів. Немає відео-уроків, де Tío Spanish розповідає про природні катаклізми чи високе мистецтво. В старшій школі цей ютуб-канал може бути використаний лише частково і тільки для самостійного опрацювання учнями. Так, вдалим доповненням до теми «*La ciencia y los alcances técnicos*» є відео-урок «*Palabras español sobre teléfono móvil*», в якому Tío Spanish розповідає, з чого складається телефон, які до нього є аксесуари, які функції може виконувати [10].

Відео-урок «*Hábitos saludables en la alimentación*» може доповнити тему «*La comida rápida*». Tío Spanish розповідає про те, що таке здорове харчування, які існують правила здорового харчування, щоб добре себе почувати. Розповідь ведеться від першої особи: інтернет-учитель звернувся в лікарню, де йому радять, як правильно харчуватись [8].

Отже, ютуб-канал «Tío Spanish: aprender español» є корисним для цільового використання як сучасний засіб удосконалення лексичної компетентності на різних ступенях навчання іспанської мови в закладі середньої освіти. В початковій школі навчальний матеріал відео-уроків має опрацьовуватись на уроці іспанської мови під керівництвом учителя. В основній школі тематично дотичні відео-уроки можуть пропонуватись учням як домашнє завдання. В старшій школі всі відео-уроки рекомендуються учням для самостійного опрацювання.

Список літератури:

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика
Методика навчання іноземних мов і культур: теорія та практика: підручник для

студ. / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – С. 215-234

2. Заїка В. В. // Сучасні засоби навчання школярів іспанської мови: ютуб-канал «Тіо Spanish: aprender español»: Матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі». – Суми, 2018. – С. 29-33

3. Редько В. Г., Береславська В. І. // Іспанська мова. Підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. – К.: Генеза, 2015. – 215 с.

4. Редько В. Г., Береславська В. І. // Іспанська мова. Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. – К.: Генеза, 2018. – 192 с.

5. Редько В. Г., Іващенко О. Г. // Іспанська мова. Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти. – К.: Генеза, 2014. – 179 с.

6. Decoración de Navidad // Tio Spanish: aprender español online: Edición digital. – Modo de acceso: <https://www.youtube.com/watch?v=8njZgK1YFRc> (дата звернення 01.12.2018)

7. Deportes en español // Tio Spanish: aprender español online: Edición digital. – Modo de acceso: <https://www.youtube.com/watch?v=YkWqrPPsntg> (дата звернення 01.12.2018)

8. Hábitos saludables en la alimentación // Tio Spanish: aprender español online: Edición digital. – Modo de acceso: https://www.youtube.com/watch?v=_4s6Dy2Sqls (дата звернення 01.12.2018)

9. Los saludos en español // Tio Spanish: aprender español online: Edición digital. – Modo de acceso: <https://www.youtube.com/watch?v=0Aw-yBBBLEI> (дата звернення 01.12.2018)

10. Palabras español sobre teléfono móvil // Tio Spanish: aprender español online: Edición digital. – Modo de acceso: <https://www.youtube.com/watch?v=MwG4V8Q5XT4> (дата звернення 01.12.2018)

11. Vocabulario vuelta al colegio // Tio Spanish: aprender español online: Edición digital. – Modo de acceso: <https://www.youtube.com/watch?v=dcC2YW2CZRM> (дата звернення 01.12.2018)

КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ АНТРОПОГЕННОГО ВПЛИВУ НА РІЧКОВІ ГЕОСИСТЕМИ

Залізник Я.І.

Уманський національний університет садівництва

аспірант

Сучасні ландшафтні комплекси – складні природно-антропогенні утворення, що сформувалися внаслідок впливу діяльності людини на природні ландшафти. Незважаючи на зміни, що порушують один або кілька їх компонентів, антропогенізовані ландшафти характеризуються природними закономірностями функціонування та реакцій на зовнішні збурення. У таких освоєних регіонах, яким є Україна, антропогенного впливу зазнають майже всі території. Ландшафт як середовище існування людини внаслідок тривалого окультурення набуває нових, бажаних для людини властивостей. Шляхом коадаптації природи і суспільства формується та підтримується певний рівноважний стан антропогенізованих ландшафтних комплексів. Надмірне навантаження на ландшафти порушує бажану для людини рівновагу між їх природними компонентами та антропогенними елементами, спричинює виникнення геоекологічних проблем [1].

Під тиском антропогенного чинника організованість геосистем, як безперервний процес їхнього становлення (функціонального, динамічного, еволюційного) отримує трансформаційні явища внаслідок деструктивної спрямованої та опосередкованої дії цього чинника. Трансформується сама базова організованість у вигляді інваріантної організаційної основи притаманної всім без винятку матеріальним природним системам. Складовими такої базової організованості є емерджентна властивість систем, безперервна мінливість (у тому числі структурно-функціональна), стабільна ускладненість структури зв'язків, єдина стратегічна мета. Щодо ландшафтної сфери загалом, яку складають різноманітні ієрархічно підпорядковані геосистеми, то можна

говорити про її антропогенну редуцію як незворотний процес зменшення різноманітності ландшафтної сфери, обумовленої руйнівною діяльністю людини (забруднення середовища, знищення лісів, розорювання степу тощо). Антропогенно обумовлене зниження різноманітності ландшафтної сфери відбувається зворотно до існуючого процесу спонтанного її підвищення. Тобто тут відбувається не тільки гальмування спонтанного процесу, а і його деградація. Унаслідок цього явища знижується стійкість геосистем, а також відбувається часове стискання її еволюційних станів, що обумовлює зменшення часу існування систем. Якщо система вже є антропогенною, то природне середовище в ній відіграє другорядну, складову функцію. Домінуючу системо формальну роль виконує антропогенний фактор, спрямований не на гармонізацію певної ділянки ландшафтної сфери (або біосфери), а одержання найбільших прибутків (умов, благ) для людини (суспільства). Як наслідок, антропогенна система перебуває у невірноваженому (негармонійному) стані із природним середовищем [2].

Складність просторово-часової організації антропогенних територіальних систем обумовлює складність її організаційних концептуальних залежностей. Водночас, їх різноманітність не автономне, а взаємопов'язане та взаємозалежне, що і створює відповідну концептуальну цілісність. Така цілісність – відкрите утворення, яке постійно доповнюється, уточнюється і корелюється.

На відміну від природних (натуральних) геосистем, де всі функціональні залежності чітко взаємоузгоджені, а в антропогенних системах з причини дезорганізувальних дій людини, наприклад принцип поляризації функцій (впливає з різної сумісності функцій і накопичення циклу функцій у регіоні) постійно перебуває у своєрідному «пошуковому» режимі, який спрямований в квазівірноважені співвідношення між поляризаційними функціями. Як наслідок, у системах виникає функціонально-поляризаційне напруження. Загалом співвідношення природного й антропогенного в територіальних системах, які перебувають під прямим або опосередкованим впливом людини, -

один із ключових моментів науково обґрунтованої організації антропогенних територіальних систем.

Оскільки природа просторово диференційована на ієрархічно організовані взаємозалежні геосистеми, то і їхні ресурси значною мірою також підпорядковані цій диференціації. Про це свідчить правило Солнцева (виведене В. М. Солнцевим у 1981 р.) [3] – використання окремого природного ресурсу завжди необхідно розглядати як експлуатацію конкретної ландшафтної системи певного рангу, тобто всіх компонентів, які її складають. Додамо, не тільки компонентів, а і функціональних та організаційних механізмів, просторових, часових і чимало інших ресурсних параметрів. Відтак виникає вкрай необхідне співвідношення «ресурсна природа – потреби людини». І такі потреби значною мірою не тільки «вписані» в наявні геосистеми, а водночас належать до екологічних середовищ цих потреб, які часто не сприймаються як ресурси. Складні відношення природного й антропогенного в територіальних системах значною мірою розкриває принцип гетерометрії біологічного і соціального – є відображенням стягування біологічної і соціокультурної сутності людини, які перебувають у взаємозв'язках з екофакторами середовища людини. Цей принцип сприяє вирішенню надзвичайно складного завдання щодо можливості коеволюції природи і суспільства. Різноприродність біологічного і соціального компонентів єдиної системи, які функціонують з різними законами, дає підстави вважати, що в основі коеволюційного процесу суспільства та природи перебувають додаткові механізми, що визначають напрямок і швидкість спів розвитку цих систем і належать до різних рівнів організації [4].

Усі води нашої планети є важливим компонентом для забезпечення життєдіяльності всіх живих організмів та перебігу необхідних процесів. Тому важливо підтримувати якість даного природного ресурсу. Води являють собою цінне надбання кожної держави, і є визначальними для розвитку промисловості та загального комплексу різних галузей господарства України.

Тому необхідно здійснювати контроль за станом водних екосистем, а також охорону живих організмів, оскільки вони є важливими компонентами.

У водоохоронній практиці одним із способів, який дозволяє вирішити проблеми надходження до поверхневих водних об'єктів екологічно небезпечних забруднювальних речовин, є токсикологічна оцінка якості води за допомогою методу біотестування.

Стає зрозумілим, що за рахунок відслідковування (моніторингу) змін індикаторів можна здійснити інтегральну оцінку стану водних ресурсів. Якщо вчасно проводити дослідження, то це дозволить встановити норму та якість води, а також визначити ознаки наближення екологічного регресу водної екосистеми внаслідок порушення самоочисної здатності [5].

Список літератури:

1. Сорокіна Л. Ю. Антропоцентричність у дослідженнях змінених людиною ландшафтів / Л. Ю. Сорокіна // Матеріали наукової конференції «Географічна наука та освіта: від констатації до конструктивізму»: Зб. наук. праць. – К., 2018. – С. 108.
2. Варуха А. В. Оцінювання ефективності менеджменту природоохоронних територій як складова глобальної екологічної політики / А. В. Варуха // Матеріали наукової конференції «Географічна наука та освіта: від констатації до конструктивізму»: Зб. наук. праць. – К., 2018. – С. 63.
3. Хорошев А. В. Полимасштабная организация географического ландшафта / А. В. Хорошев. – Москва: Товарищество научных изданий КМК, 2016. – 416 с.
4. Петлін В. М. Закономірності трансформації організованості геосистем під впливом антропогенного чинника / В. М. Петлін // Матеріали наукової конференції «Географічна наука та освіта: від констатації до конструктивізму»: Зб. наук. праць. – К., 2018. – С. 32-33.
5. Лаврик О. Д. Водні антропогенні ландшафти заплави Південного Бугу: сучасний стан та використання / О. Д. Лаврик // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: III міжнар. наук. конф., 27-28 трав. 2010р.: матеріали. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – 53-55с.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Звіжинський В.Р.

студент ЧФ НТУ «ХП»

Управління грошовими потоками – один з найважливіших сегментів фінансової роботи підприємства. Тому проблема оптимізації грошових потоків є надзвичайно важливою та потребує ефективного вирішення.

Оптимізація грошових потоків – процес вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його діяльності. [6, с.675]

Цілями оптимізації грошових потоків є: забезпечення збалансованості обсягів грошових потоків; забезпечення синхронності формування грошових потоків у часі; забезпечення зростання чистого грошового потоку. [1, с.606]

Основними завданнями, які спрямовані на досягнення фінансової збалансованості грошових потоків підприємства є:

- обґрунтування джерел, обсягів та періодичності формування позитивних грошових потоків;
- обґрунтування напрямків, обсягів, періодичності та пріоритетності витрачання коштів;
- забезпечення постійної платоспроможності підприємства;
- забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- підтримка належного рівня ділової активності підприємства;
- забезпечення інтенсивності та достовірності формування грошових потоків;
- максимізація чистого грошового потоку. [6, с.673-674]

Процес управління грошовими потоками включає в себе дві основні стадії: організацію системи і цикл управління.

Організація моделі управління грошовими потоками здійснюється за такими принципами:

- інформативної достовірності – своєчасне та повне представлення фінансової інформації;
- збалансованості – обґрунтоване використання критеріїв та методів групування, зведення та узагальнення грошових потоків;
- ефективності – визначення оптимального рівня розподілу грошових коштів у просторі та часі для мінімізації витрат. [2, с.307]

Чинники впливу на управління грошовими потоками подано на рис. 1.

Для забезпечення ефективного управління грошовими потоками обов'язковою умовою є врахування їх поділу за спрямованістю на позитивний (вхідний) та негативний (вихідний) грошові потоки.

Вхідний грошовий потік характеризує сукупність надходжень коштів на підприємство від усіх видів операцій.

Вихідний грошовий потік характеризує сукупність витрачань коштів у процесі здійснення усіх видів діяльності. Недостатність обсягів у часі одного з цих потоків зумовлює скорочення обсягів іншого виду потоків.

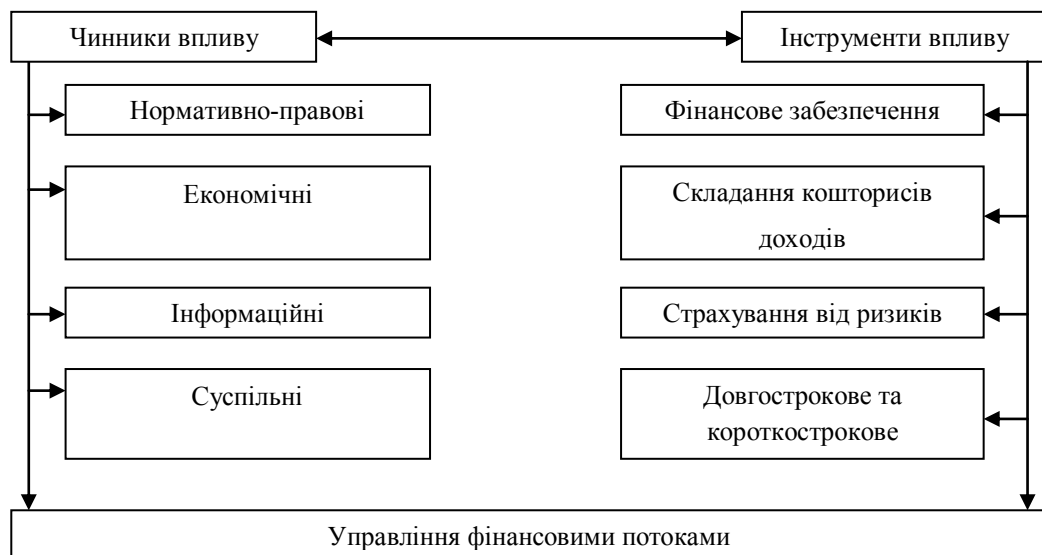

Рисунок 1 – Чинники впливу на управління грошовими потоками підприємства

Якість управління рухом грошових коштів підприємства характеризується так:

– «добре» – якщо за звітній період чистий рух коштів від операційної діяльності має позитивне значення, а від інвестиційної і фінансової – від’ємне;

– «норма» – якщо за звітній період чистий рух коштів від операційної та фінансової діяльності має позитивне значення, а від інвестиційної – від’ємне;

– «криза» – якщо за звітній період чистий рух коштів від операційної діяльності має від’ємне значення, а від інвестиційної та фінансової – позитивне.

[3, с.4]

Важливим напрямком удосконалення управління грошовими потоками є їх планування, у процесі якого досягається їх оптимізація, а також досягнення мінімалізації затрат та максимізації прибутку.

Основними принципами планування є:

1. принцип обґрунтованості мінімальної величини грошового потоку для забезпечення його платоспроможності;

2. принцип гнучкості планування грошових коштів;

3. принцип оцінювання ефективності використання грошових коштів;

4. принцип адекватності часових інтервалів та способів планування. [2, с.308]

Найпоширенішими плановими фінансовими документами є касовий бюджет та платіжний календар. Касовий бюджет являє собою план надходження та витрачання грошових коштів на рік з місячною сегментацією. Платіжний календар – короткотерміновий план (прогноз) надходження і витрачання коштів підприємства. Складається платіжний календар із двох частин: витратної та дохідної. Служить для бюджетування руху наявних на підприємстві коштів і майбутніх фінансових потреб, і використовується як баланс на конкретну календарну дату.

Як інструмент оперативного управління грошовими потоками дозволяє:

1. оптимізувати та синхронізувати вихідний і вхідний грошові потоки;

2. забезпечити пріоритетність платежів за критеріями впливу на кінцеві фінансові результати підприємства;

3. забезпечити ліквідність грошового потоку підприємства. [5, с.261]

Строк, на який складається платіжний календар визначається, виходячи з періодичності основних платежів підприємства (декада, 15 днів, місяць).

Відсутність збалансованості позитивного та негативного грошових потоків може мати такі наслідки: зниження ліквідності та рівня платоспроможності; збільшення прострочення кредитної заборгованості; затримка виплат заробітної плати та зниження продуктивності праці; штрафні санкції за затримання платежів; зростання тривалості фінансового циклу; сповільнення оборотності капіталу; зменшення рентабельності власного капіталу та активів підприємства.

Для підвищення ефективності управління грошовими потоками вітчизняних підприємств необхідно:

- залучати в практику розрахунок системи показників грошових потоків як вимірників фінансової стійкості та платоспроможності;
- досліджувати галузеві закономірності грошових потоків;
- визначати потоки в обліковій, зокрема оперативній інформації для формування своєчасного та повного інформаційного забезпечення аналізу руху грошових коштів підприємств;
- удосконалювати методикку аналізу грошових потоків;
- урахувувати фактори руху коштів вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах невизначеності та ризику. [4, с.245]

Успішна реалізація запропонованих заходів з оптимізації грошових потоків підприємств вимагає відповідних заходів на державному рівні, а саме:

- удосконалення фіскальної політики.;
- модернізація та структурна перебудова виробничого потенціалу, зниження його енерго- та матеріаломісткості;
- створення необхідних умов для легалізації коштів «тіньових» капіталів;
- забезпечення надійності правової захищеності підприємницької діяльності, припинення практики постійних змін законодавства. [7, с.83-84]

Такими чином, збалансування усіх видів грошових потоків з урахування зовнішніх та внутрішніх факторів сприятиме підвищенню ефективності

управління грошовими засобами та, відповідно, стабілізації результатів фінансово-господарської діяльності підприємств.

Список літератури:

1. Биховченко В. П. Стратегія управління грошовими потоками на підприємстві / В. П. Биховченко, В. В. Ксьонжик // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Випуск 17. – с. 604-609.

2. Майборода О. Є. Напрями управління грошовими потоками підприємства / О. Є. Майборода, О. В. Майборода, О. В. Реплюк // Економіка і суспільство. – 2017. – Випуск 10. – с. 305-309.

3. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства / Затверджено наказом Міністерства економіки України № 14 від 19. 01. 2006 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

4. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства / В. В. Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 1 (52). – с. 245-249.

5. Семенов Г. А. Фінансове планування і управління на підприємствах : навч. посіб. / Г. А. Семенов, В. З. Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 432с.

6. Тешева Л. В. Поняття грошового потоку підприємства / Л. В. Тешева, О. Д. Щербань // Економіка і суспільство. – 2017. – Випуск 10. – с. 670-675.

7. Труш Ю. Л. Напрямки вдосконалення управління грошовими потоками на підприємстві / Ю. Л. Труш, І. Л. Шихов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – Вип. № 5. – с.82-84.

МЕТОДОЛОГІЧНА МАТРИЦЯ ВИВЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Зеленкевич Ліна Павлівна

старший викладач Коледжу Класичного приватного університету,

м. Запоріжжя

Одним із напрямків масштабних перетворень, що відбуваються в Україні є децентралізація. Мається на увазі перерозподіл частини владних повноважень у напрямку збільшення впливу регіонів на процес прийняття рішень на місцевому рівні. Делегування повноважень здійснюється на всіх рівнях державного управління. Первинним рівнем децентралізації є збільшення повноважень у формуванні бюджету та прийнятті рішень на рівні сільської громади.

Децентралізація впливає не тільки на економічні процеси, а також на соціальні і політичні. У процесі децентралізації на селі відбувається укрупнення суб'єктів прийняття рішень і владних повноважень. Відносно невеликі сільські громади об'єднуються, та створюються нові більш великі територіальні громади.

Об'єднання відбувається з метою сконцентрування ресурсів і укрупнення первинних осередків самоврядування.

Процеси децентралізації потребують наукового супроводження. Оскільки значним компонентом перетворень на селі є соціальна сфера, то наукове забезпечення та моніторинг соціальних процесів повинна здійснювати соціологічна наука.

Методологічні підходи вивчення децентралізації в соціологічному дискурсі обумовлені багатоплановим характером цього процесу.

Оскільки предметом даного дослідження є децентралізація на селі, то галузевою соціологією, теоретичні, концептуальні та емпіричні ресурси якої повинні бути задіяні в роботі, є соціологія села або аграрна соціологія. В рамках цієї галузевої соціології вивчається соціальна структура села, соціальні

стосунки на селі, ментальність сільського населення, соціальна поведінка в різних сферах способу життя, процеси подолання соціальних відмінностей між містом та селом тощо.

Так як децентралізація передбачає не тільки наділення значними повноваженнями сільських громад, а й об'єднання кількох громад в одну, більшого розміру, то очевидно в теоретичному плані мова йде про просторові перетворення. У цьому випадку доцільно використовувати положення соціології простору. В рамках цієї парадигми вивчаються питання регіоналізації, зміни соціально-територіальної ідентичності, соціальна мобільність, дослідження положення людини або будь-якого соціального явища в соціальному просторі та інші проблеми соціальної топології.

Так як мова йде про серйозні організаційні перетворення в управлінні сільськими громадами, то слід врахувати положення соціології організації та соціології управління. Зокрема важливими проблемами у цьому аспекті є зміни у соціальній організації на селі. Поява нового шаблону в ієрархії управління на селі, а саме голови ОТГ, змінює організаційні відносини. Виникає проблема можливої узурпації керівництва сільською громадою з боку голови ОТГ, про що попереджають експерти з децентралізації.

Децентралізація супроводжується перетвореннями в системі владних відносин, змін в структурі місцевого самоврядування, появою нових аспектів в політичних виборах, суперництва різних політичних сил в прагненні здобути і закріпити політичний контроль над цією територією. Ці явища можуть розглядатися в рамках політичної соціології або соціології політики. Електоральна соціологія цікавиться технологіями виборів голови ОТГ та сільської ради.

З огляду на комплексний багатоаспектний характер процесів децентралізації доцільно виокремити соціологію децентралізації, як самостійний, окремий напрямок соціологічних досліджень.

Укрупнення сільських спільнот сприяє розмиванню соціальних відмінностей між містом і селом, так як підвищення якості освіти та медичного

обслуговування, поліпшення інфраструктури наближає важливі елементи способу життя на селі до міських стандартів. Але цей процес супроводжується появою деяких протиріч.

Одне з цих протиріч полягає в тому, що поліпшення якості життя в одній сфері супроводжується погіршенням якості життя в іншій сфері. Підвищення якості надання медичних та освітніх послуг відбувається за рахунок незручності їх отримання. Пункт медичного обслуговування та школа через укрупнення переноситься у інше, більш велике село, до якого треба доїхати, витратити час, кошти, психічні та фізичні зусилля.

Поняття зручності, комфортності приносяться в жертву якості. Виникає парадокс, коли поліпшення якості життя сприймається негативно, супроводжується протестними настроями. Людина готова задовольнитися низькою якістю послуги при комфортності її надання. Поліпшення якості життя за рахунок підвищення якості послуг не компенсує погіршення комфорту надання послуги. Через це частина мешканців невеликих сіл незадоволені створенню об'єднаних громад.

Децентралізації в Україні допомагають різні міжнародні інституції. Однією з них є Швейцарський-український проект (DESPRO) «Підтримка децентралізації в Україні», який спрямований на реорганізацію системи державного управління шляхом підвищення ролі місцевого самоуправління. Одним з проектних підходів DESPRO поруч з системним та секторальним є соціальна мобілізація. В документах DESPRO соціальна мобілізація розуміється як процес «прийняття рішень із залучених усієї громади. Соціальна мобілізація потребує змін на багатьох рівнях - від коригування поведінки на рівні індивіду до соціальних трансформацій у громаді та формування дієвої законодавчої підтримки на рівні держави» [1].

Отже, соціологія децентралізації вивчає комплекс соціальних явищ та процесів, що супроводжує реформи владних відносин в Україні та сприяє підвищенню рівня наукового забезпечення соціальних перетворень на селі.

Список літератури:

1. Despro – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Despro>

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ
ПРИРОДОЗНАВСТВА****Зоріна О.О.**

Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність. Питання підвищення ефективності роботи вчителя сьогодні є дуже актуальним. Відповідно до вимог часу й змін у системі освіти змінюються й підходи до підвищення кваліфікації. Завдання системи підвищення кваліфікації вчителів сьогодні вже не полягають тільки в розширенні й поглибленні методичних знань зі спеціальності. Учителі повинні опанувати ефективні сучасні технології й техніки організації освітнього процесу. Актуальним в освітньому процесі стає використання методів і прийомів, що допомагають формувати у школярів навички самостійного здобуття нових знань, збирання необхідної інформації, уміння критично мислити, робити висновки.

Аналіз та узагальнення вітчизняних психолого-педагогічних досліджень з цієї проблеми (Ш. О. Амонашвілі, І. Д. Бех, О. Я. Савченко, В. В. Серіков, С. І. Подмазін, І. С. Якиманська та ін.) дають підстави визначити інноваційність його в тому, що учень із об'єкта перетворюється в суб'єкт дій та відношень освітнього процесу. Втілення цього положення на практиці стає можливим за умови організації гуманного співробітництва, основою якого є суб'єкт-суб'єктна навчальна взаємодія вчителя з учнями [1, с. 48].

Також, формування особистості і розвиток учня здійснюються в процесі навчання, якщо виконуються важливі умови [3, с. 56]:

- повага до особистості дитини;
- побудова навчання на основі активної діяльності всіх її учасників;
- організації діалогу, де педагог і учні виступають партнерами;
- створення комфортного освітнього середовища тощо.

Для покращення цих умов на уроках природознавства використовуються такі інноваційні технології, як: інтерактивні методи навчання; технологія проведення дослідів; ігрова навчальна технологія; проектна технологія навчання; технологія диференційованого навчання. Розглянемо більш детально деякі із технологій і їх реалізацію на уроках природознавства в початковій школі.

Найбільш ефективними, на мій погляд, на сьогодні є інтерактивні методи навчання, які допомагають учням оволодіти певними навичками: мислити, розуміти суть речей, осмислювати ідеї і концепції, шукати потрібну інформацію, інтерпретувати її і застосовувати в конкретних умовах. Чому пріоритет надається саме інтеракціям?

По-перше, інтерактивне навчання – це навчання, занурене у спілкування, діалогове навчання, що належить до освітніх технологій на основі ефективності управління й організації освітнього процесу.

По-друге, призначення інтерактивного навчання полягає у тому, щоб, передати знання, усвідомити цінність інших людей. Зміст роботи полягає не лише у знаннях, але й у способах мислення.

По-третє, інтерактивне навчання – це специфічна форма організації навчальної діяльності, мета якої – забезпечення комфортних умов, за яких кожен учень відчував би свої успіхи, інтелектуальну роботу, продуктивність навчання, недопущення домінування однієї думки над іншою.

Серед найбільш поширених прийомів можна назвати такі як: "ажурна пилка", "акваріум", "мозковий штурм", "незакінчене речення," "мікрофон", "коло ідей", "карусель" та ін. [3, с. 65].

Наприклад під час вивчення теми «Сонце в нашому житті» учням 1 класу доцільно запропонувати такі висловлювання для вправи «Незакінчене речення»:

- Сонце – це величезна розжарена... (*куля*).
- Завдяки Сонцю на нашій планеті існує... (*життя*).
- Сонячні промені несуть на Землю... (*світло і тепло*).

Використання інтерактивних технологій на уроках природознавства створює атмосферу, що сприяє зацікавленості учнів у роботі класу, стимулює учнів до розмірковування, дає можливість оцінювати свою діяльність не тільки за кінцевим результатом, але й за процесом його досягнення; забезпечує продуктивність роботи на уроці; сприяє розвитку творчих здібностей учнів, їх пізнавальних інтересів, підвищує ефективність уроку в цілому.

Технологія проведення дослідів є більш складною формою вивчення природи, оскільки передбачають визначення у штучних умовах особливостей об'єктів; створення спеціально підготовлених умов для їх проведення; формування вміння зіставляти явища і процеси, за якими спостерігають під час досліду, з тим, що відбувається у природних умовах, робити висновки і узагальнення [2, с. 154]. Наприклад:

Дослід 1. Досліджуємо властивості води.

1. Воду вилили на стіл.
2. Помітили.

Вода розтеклася по столу.

3. Висновок.

Вода не має форми. Текуча.

Урок природознавства – це ідеальний час для всебічного розвитку учнів. Саме на цьому уроці у дітей найбільше виникає: «Чому?» Отже, саме дослідницька діяльність формує гармонійно розвинену творчу особистість здатну логічно мислити, знаходити рішення в різних проблемних ситуаціях, здатну систематизувати і накопичувати знання, здатну до високого самоаналізу, саморозвитку і самокорекції.

У навчальному процесі важливо передбачати ситуації, що дають учням можливість самореалізуватися, сприяють розвитку впевненості у собі. Принцип активності дитини в процесі навчання є одним із основних в освітньому процесі. Мається на увазі така якість діяльності, яка характеризується високим рівнем мотивації, усвідомленою потребою в засвоєнні знань і умінь. До такої активності і можна віднести ігрові технології. Наприклад: гра «Їжа для птахів»

Дидактичне завдання. Уточнити знання дітей про найпоширеніших птахів (лісові, водоплавні, домашні), зокрема, чим вони живляться; формувати природоохоронні уявлення.

Ігрова дія. Учитель показує картину, де намальована пташка, а дитина має назвати її, сказати, чим вона живиться і де можна відшукати для неї корм.

Унаочнення. Малюнки із зображенням птахів (горобець, синичка, качка, курка), окремо – із зображенням корму для них.

Хід гри. Учитель показує малюнки із зображенням птаха, діти його називають і обирають малюнок із зображенням корму, який йому потрібен.

Учитель ознайомлює дітей з правилом: під час збирання урожаю плодів, насіння слід пам'ятати, що частину його потрібно залишати для корму птахам.

Упровадження ігрової технології у практику початкової школи має важливе значення, оскільки через гру дитина засвоює найрізноманітніший пізнавальний зміст. Саме вона дає змогу виходити за межі засвоєного, набувати нових знань, творити власну особистість [3, с. 73].

Висновки. У наш час пріоритетним завданням освітнього процесу в сучасній школі є всебічний розвиток учнів. Саме вчитель впливає на пробудження допитливості та інтересу до знань. Саме від нього, який спрямовує, розвиває пізнавальну діяльність учнів, залежить розвиток цікавості і допитливості, на яких формується пізнавальний інтерес. І це повинен бути вчитель, який не примушує, а підносить; не диктує, а навчає; не вимагає, а спонукає до праці і тим самим переживає разом з дітьми творче натхнення.

Уроки із використанням сучасних технологій навчання, сприяють розвитку ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими

учнями. Вони стимулюють розвиток когнітивних процесів, залучають до активної участі в освітньому процесі, заохочують учнів працювати разом, висловлювати свої думки, виражати почуття та використовувати свій досвід, брати на себе відповідальність за навчання та розвивати вміння вчитися.

Список літератури:

1. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. Донецьк: “Юго-Восток, Лтд”, 2006. 225 с.

2. Крамаренко А. М. Методика навчання освітніх галузей «Природознавство» та «Суспільствознавство»: навч. посіб. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. 476 с.

3. Крамаренко А., Степанюк К. Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. 2-ге вид., перероб., допов. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. 352 с.

ЗАГОСТРЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ ЗА КРОК ДО ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

Зубачова В.І.

Вагіна О.М.

к.і.н., доцент,

Запорізький національний університет,

м. Запоріжжя

31 березня 2018 р. Україну очікує чергове політичне потрясіння у вигляді президентських виборів. Головні діючі політичні гравці вже розгортають підготовку до нової виборчої кампанії [1]. Російський фактор додає напруження цій події – військовий конфлікт на сході та цілком можливе втручання Кремля в перебіг виборчої кампанії (щонайменше у вигляді сприяння певному претенденту на посаду голови держави). Це обумовлює актуальність даної

проблеми, дослідженню якої присвячені праці багатьох фахівців, серед яких: І. Требор, В. Булатчик, О. Мінаков та ін. Але загострення російсько-українському конфлікту, що відбувається останнім часом, потребує подальшого дослідження проблеми.

Чинний Президент України позиціонує себе як главу держави, який може і хоче протистояти РФ, і це буде, швидше за все, однією з головних ліній його передвиборчої кампанії. Більшість кроків, які він робить останнім часом, укладаються в цю логіку, наприклад, він розпочав кампанію телевізійними роликами та білбордами «Армія! Мова! Віра! Ми – Україна» [2].

У чинного Президента сформований твердий електоральний кістяк, розвинута партійна система, на відміну від інших кандидатів. Багато залежить від реальної ситуації в економіці. На думку директора фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва Ірини Бекешкіної, результат П. Порошенка залежить від ситуації, яка існує в суспільстві. Якщо буде економічне зростання, підвищуватимуться заробітна плата та пенсії, то він матиме шанс. Якщо не буде таких дій з боку влади, то й шансів, звісно, буде менше [3].

У 1997 р. між Україною і Російською Федерацією був підписаний договір про дружбу, співробітництво і партнерство («Великий договір»), в якому закріплювалися принципи стратегічного партнерства, визнання непорушності існуючих кордонів, поваги територіальної цілісності та взаємні зобов'язання не використовувати свою територію на шкоду безпеці один одного. У 2008 році угода була автоматично продовжена на 10 років. Тобто в 2018 році закінчується термін дії договору [4]. У разі офіційного повідомлення про відмову української сторони від автоматичної пролонгації договору на черговий десятирічний період документ втратить чинність з 1 квітня 2019 року [5].

Договором про дружбу, співробітництво і партнерство Росія гарантувала територіальну цілісність України, однак окупувала український Крим і частину Донбасу.

Українські політологи припускають, що після скасування договору про дружбу можливі і подальші кроки української сторони у цьому напрямі, зокрема введення візового режиму з Росією [6].

25 листопада 2018 р. в районі Керченської протоки російські прикордонники обстріляли українські військові судна й захопили два малих броньованих артилерійських катери «Бердянськ» і «Нікополь» та рейдовий буксир «Яни Капу», разом із 24 моряками, частина з яких отримали поранення. Україна у зв'язку з цим вирішила ввести військовий стан у 10 областях. Ці події, звісно, загострили ситуацію, прискорили процес остаточного припинення Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією та, можливо, поклали початок в історії остаточного розірвання відносин із РФ.

Крім офіційних причин введення воєнного стану через ескалацію напруження в Азовському морі, захоплення ФСБ українських суден, та наших військових у полон, називають і спроби чинного українського Президента відтермінувати вибори, щоб виграти час та спробувати підвищити свій рейтинг. В Україні та Росії часто висловлювалися думки щодо того, що П.Порошенко шукає варіанти перенесення президентських виборів, оскільки існує велика ймовірність його поразки [7]. Щоб запобігти подальшим спекуляціям на цю тему, Верховна Рада прийняла постанови від 26.11.2018 № 2631-VIII «Про призначення чергових виборів Президента України», у якій зазначено, що за відсутності додаткових обставин для продовження воєнного стану, президентська кампанія стартує у призначений термін – 31 грудня 2018 року, а вибори відбудуться 31 березня 2019 р. [8].

Потрібно розуміти, що денонсація будь-якого договору - це не вольовий розрив договору, а припинення його дії способом, передбаченим у самому договорі, і належним чином юридично оформлене. Якби Україна розірвала договір у 2014 році, то Росія могла б ще і пред'явити юридичні претензії. Зараз же право продовжувати договір чи ні - незаперечно. У даному випадку потрібно враховувати ще й політичний момент - можна уявити собі реакцію суспільства

на пролонгацію цього договору в період введення воєнного стану та розгортання фактичної виборчої кампанії. А уникнути цієї теми буде просто неможливо, - у договорі закінчується термін. Тобто у П. Порошенка, який, тим більше, обрав в якості передвиборчої стратегії патріотизм, просто не має вибору. 3 грудня 2018 р. Президент П.Порошенко вніс до порядку денного Верховної Ради питання про розірвання Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією. Отже, зараз електоральні плюси від ситуації збирає саме чинний Президент, який заявив про денонсацію договору, поки парламент був на канікулах, а якби це питання в ході парламентської сесії підняли депутати, то вершки збирали б вони.

Таким чином, методи боротьби, які вже використовують кандидати на посаду Президента, дуже різні. У всіх кандидатів є одна мета: вони відмежовуються від конкурентів і намагаються створити власний привабливий образ для виборців, вони «продають» виборцю свої ідеї та борються з критикою, негативом і компроматом, зрештою, за рахунок чого і планують перемогти на майбутніх президентських виборах. Загострення російсько-українського конфлікту за крок до президентських виборів збільшує відповідальність українців щодо тверезого та неупередженого здійснення свого громадянського обов'язку на виборах Президента. Очевидно, що введення воєнного стану вплине на риторику і змістовну частину президентської кампанії та на рейтинги всіх кандидатів.

Список літератури:

1. Гранчак Т. Ю. Президентські вибори в Україні: кандидати, стратегії, технології. Україна: події, факти, коментарі. 2018., № 16. С. 4–18. – URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr16.pdf>.

2. Порошенко: Большой договор о дружбе с РФ не разрывается, а прекращает свое действие. – URL: <https://www.segodnya.ua/politics/poroshenko-bolshoy-dogovor-o-druzhbe-s-rf-ne-razryvaetsya-a-prekrashchaet-svoe-deystvie-1167776.html>.

3. В Москве отреагировали на шаги Украины к отказу от Договора о дружбе с Россией. Політичний електронний журнал. – URL: <https://www.unian.net/politics/10263963-v-moskve-otreagirovali-na-shagi-ukrainy-k-otkazu-ot-dogovora-o-druzhbe-s-rossiey.html>.

4. Выборы президента Украины: ключові політтехнології кандидатів. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29479164.html>.

5. Президентські вибори в Україні: кандидати, стратегії, технології – URL: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3741:do-pitannya-prezidentskikh-viboriv-2019&catid=8&Itemid=350.

6. Выборы президента Украины-2019: хто піде та які у них шанси. – URL: https://24tv.ua/vibori_prezidenta_ukrayini_2019_prognoz_kandidativ_na_viborah_ukrayini_n1007188.

7. Военный стан і вибори президента: як надзвичайна ситуація вплине на рейтинги кандидатів – URL: https://24tv.ua/ukrayina_tag1119.

8. Офіційний портал Верховної Ради України – URL: <http://rada.gov.ua/>.

СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Іваненко В.Ф.

кандидат економічних наук,

НДІ «Укراгропромпродуктивність», м.Київ

Іваненко Ф.В.

кандидат сільськогосподарських наук,

ДВНЗ «Київський національний економічний

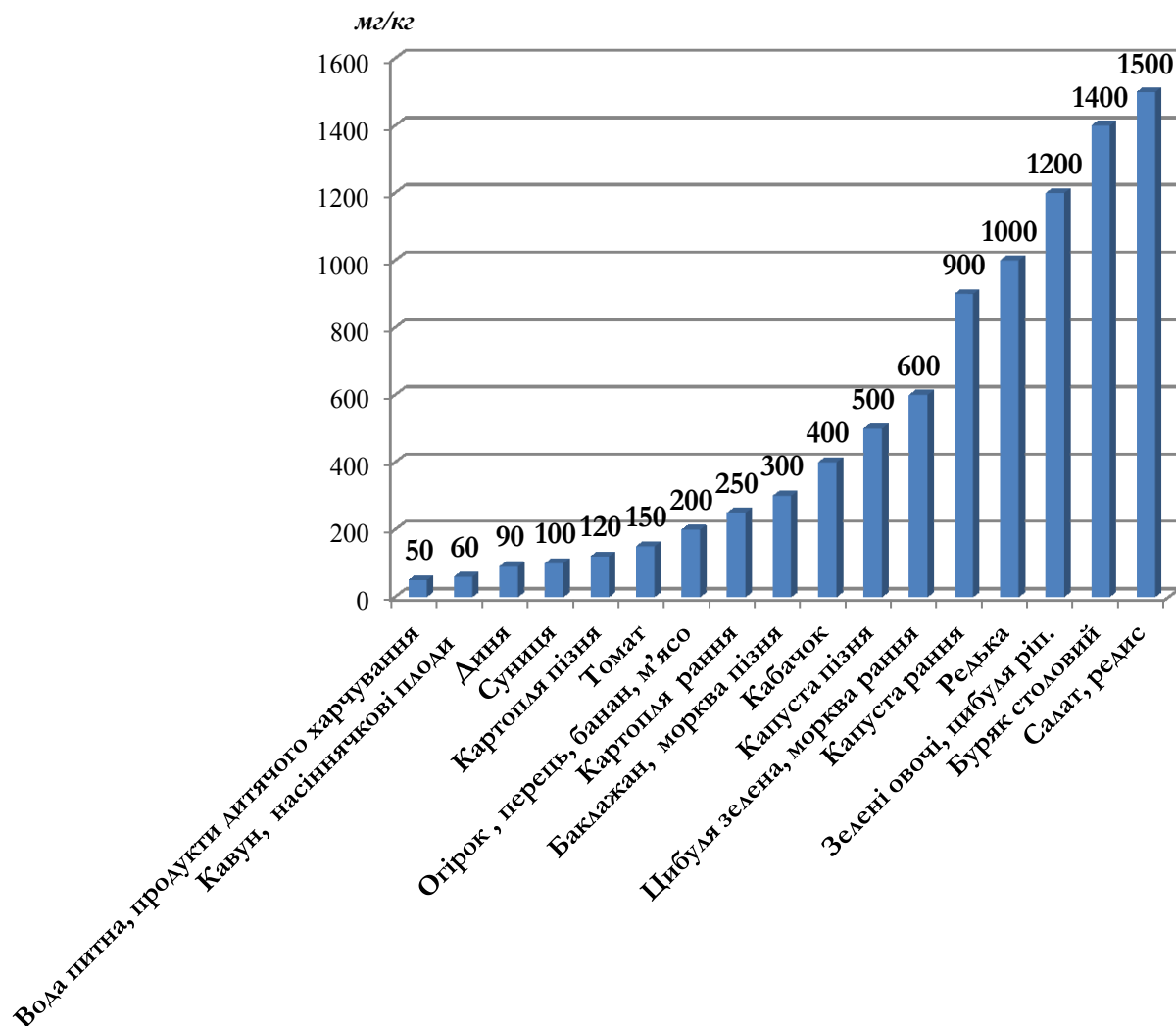
університет імені Вадима Гетьмана»

Виробництво і переробка продукції рослинництва і тваринництва супроводжується використанням різноманітних ресурсів – від палива, засобів хімізації до застосування полімерних матеріалів зберігання і транспортування

продукції. Більшість виробничих ресурсів АПК є джерелом накопичення у зовнішньому середовищі та одержуваній продукції токсичних сполук – нітрати, важкі метали, радіонукліди та інші, що негативно впливає на екологічне становище у містах та сільській місцевості. Вміст нітратів у продуктах рослинництва значно зростає внаслідок неконтрольованого використання азотних добрив. Також не відповідає встановленим нормам за вмістом нітратів вода та продукти тваринництва. Особливо небезпечним є отруєння організму людини нітратами та іншими токсичними сполуками у малих дозах з продуктами, що споживаються у продовж тривалого періоду. Накопичення нітратів є наслідком порушення агротехнічних умов вирощування сільськогосподарських культур, недостатнього рівня забезпечення рослин мікроелементами, несприятливих кліматичних умов, надмірного використання мінеральних добрив. Вміст нітратів у продукції рослинництва коливається залежно від часу збирання врожаю, місцевості, структури і вологості ґрунту, кліматичних умов. Встановлено обернену кореляцію між вмістом у продуктах рослинництва вуглеводів та накопиченням нітратів. Дослідження виконані в умовах Навчально-наукової лабораторії інноваційних технологій в агробізнесі (ННЛІТА) КНЕУ показали, що вода в сільській місцевості містила нітратів у 1,5-2 рази більше від встановлених санітарно-гігієнічних норм на питну воду (*ДСТУ 7525:2014 Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості*). Джерелом надмірного накопичення нітратів у підземних запасах питної води є великі промислові комплекси з виробництва свинини та продукції птахівництва. Воду не можна споживати, якщо вміст нітратів у ній більший 50 мг/л. Особливо небезпечна така вода для дітей та людей, що мають проблеми з органами травлення, серцево-судинної, дихальної та центральної нервової системи.

Продукцію рослинництва можна умовно поділити на декілька груп за рівнем накопичення нітратів. До високонітратних рослин – понад 600 мг/кг можна віднести коренеплідні культури (морква, столові буряки та ін.), а також зелені овочі – салат, петрушка та ін.; до культур із середнім вмістом нітратів

(від 150 до 600 мг/кг) слід віднести картоплю, томати, огірки, баклажани, цибулю; до малонітратних (до 150 мг/кг) – фрукти і ягоди, рис.1. Не треба забувати, що вживаючи продукти із значним вмістом нітратів, їх добова доза для людини не має перевищувати 150 мг.

Рис. 1. Максимально допустимий вміст нітратів у воді, продуктах рослинництва і тваринництва, мг/кг продукту

Виконані нами дослідження продуктів, що реалізуються популярними супермаркетами показали наявність овочів та фруктів із значним перевищенням вмісту нітратів. Застосування іон-селективних електродів дозволяє контролювати небезпечну концентрацію токсичних сполук у продуктах, що потрапляють до нашого столу. Досить ефективними для контролю продуктів на вміст нітратів, свинцю та інших токсичних сполук є потенціометри обладнані

спеціальними іон-селективними електродами (NH_3 , Pb, Zn та ін.). Точність вимірювань залежить від чутливості застосовуваних електродів (для досліджень в умовах ННЛІТА використовували електроди різних модифікацій «Orion», USA).

Висновок. Значне навантаження аграрного виробництва засобами хімізації та недостатній контроль за використанням азотних добрив і малоефективною технологією утилізації виробничих та побутових відходів є однією із вагомих причин споживання населенням води, продуктів рослинництва і тваринництва з підвищеним вмістом нітратів та інших токсичних сполук. Часткове вирішення зазначеної проблеми можливе при застосуванні технологій органічного виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Дослідження продукції АПК на вміст токсичних сполук має не лише навчальну, а й пошуково-аналітичну та практичну складові, що поглиблює науково-дослідну роботу на стику наук технологія-екологія-економіка.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Іванова В.В.

к.е.н., доцент

Зарагулова А.І.

магістрант

Маріупольський державний університет,

м. Маріуполь, Україна

Інноваційна діяльність - це практичне використання інноваційно-наукового та інтелектуального потенціалу у масовому виробництві з метою отримання нового продукту, що задовольняє споживчий попит в

конкурентоспроможних товарах і послугах. Результатом інноваційної діяльності є інновації.

Термін «інновація» був введений в обіг на початку двадцятого століття американським економістом Йозефом Шумпетером. Він розглядав інновації як посередника між винаходом і його впровадженням в економіку. Інновації - це удосконалення, що забезпечують економію витрат, які створюють умови для збільшення прибутку (зниження ціни), створюють додатковий споживчий попит, підвищують конкурентоспроможність як товару, так і виробника. Сучасні тенденції сталого розвитку змушують виробників звернути увагу на екологічні інновації, як запоруку власного стійкого розвитку.

У світовій літературі поняття «еко-інновації» вперше з'явилося у 1996 році у книзі «Driving Eco-Innovation: A Breakthrough Discipline for Innovation and Sustainability» Клода Фаслера та Пітера Джеймса, у такій формі: еко-інновації -це продукти і процеси, які сприяють сталому розвитку [1]. У своїй статті П. Джеймс визначає еко-інновації, як «нові продукти і процеси, які забезпечують бізнес-інтереси підприємств, але значно знижують вплив на навколишнє середовище» [2].

Для оцінки впливу інновацій на навколишнє середовище може бути використано багато критеріїв: викиди парникових газів, забруднення повітря, використання енергії, забруднення води, шум, утворення відходів і забруднення ґрунтів. З урахуванням низки екологічних критеріїв, глобальні екологічні наслідки інновацій дуже важко оцінити. Як свідчить світовий досвід, використання екологічних інновацій може і не призвести до абсолютного скорочення екологічного збитку. Це приводить до наступного визначення екологічних інновацій: «виробництво, асиміляція або експлуатація продукту, процесу виробництва, обслуговування, управління або бізнес-методу, що є новими для підприємства (розроблення або прийняття його), і внаслідок чого, протягом всього свого життєвого циклу, скорочується екологічний ризик, забруднення та інших негативних наслідків використання ресурсів, порівняно з відповідними альтернативами» [3].

В основі будь-якого економічного розвитку лежать три фактори економічного зростання: трудові ресурси, штучно створені засоби виробництва, природні ресурси. Останнім часом екологічний фактор став все більш лімітувати економічний розвиток.

Сучасний тип еколого-економічного розвитку економіки можна визначити як техногенний тип економічного розвитку. Це природоємний (природоруйнуючий) тип розвитку, що базується на використанні штучних засобів виробництва, створених без урахування екологічних обмежень. Характерними рисами техногенного типу розвитку є швидке і виснажливе використання невідновлюваних видів природних ресурсів (перш за все корисних копалин) і надмірна експлуатація відновлюваних ресурсів (грунту, лісів тощо) зі швидкістю, що перевищує можливості їх відтворення та відновлення. При цьому завдається значний економічний збиток, що є вартісною оцінкою деградації природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища в результаті людської діяльності [4].

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», прийнятий у 1991 році у рамках концепції охорони та поліпшення навколишнього середовища. Сучасна реальність свідчить про те, що перевага віддається інтересам економіки, максимального нарощування виробництва і т.п. В таких умовах природоохоронна діяльність, витрати на охорону навколишнього середовища представляються як щось протилежне економічному зростанню. Однак облік екологічного фактору вже визнається необхідним і стримуючим економічний розвиток. Сучасна концепція охорони навколишнього середовища ґрунтується на антропоцентричному підході.

Інноваційна політика в державі необхідна для сталого якісного економічного розвитку і зростання ВВП країни. Ця політика є необхідною для об'єднання виробництва, науки та природи. Держава є розробником безлічі програм для залучення інноваційної активності в бізнес.

Основні недоліки інноваційної системи України за можна звести до такого:

- відрив науки від господарської практики;
- відсутність механізмів оцінки ефективності державних науково-технічних програм;
- переважне фінансування організацій, а не пріоритетних напрямів наукової діяльності;
- спонтанне ініціювання інновацій;
- відсутність бізнес-планів;
- орієнтація на внутрішні джерела фінансування;
- контроль за реорганізацією інновацій у промисловому виробництві без участі економічних служб;
- недосконалість законодавчої бази в частині стимулювання інноваційної діяльності;
- відсутність інноваційної інфраструктури та механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок;
- недостатній розвиток малого та середнього інноваційного підприємництва [5].

Запровадження системних інновацій, у т. ч. й еко-інновацій, дає найбільшу віддачу, але водночас потребує значних зусиль. Ці інновації торкаються не лише технологічних систем, вони потребують принципово нових технологій, які змінюють умови ринку, а також викликають різні види системних змін: у виробництві, в суспільстві, свідомості та поведінці. Вони потребують значних коштів і узгоджених дій науковців, бізнесменів, уряду. Для таких інновацій характерний чималий часовий проміжок окупності - 3-7 років, то ж зрозуміло, що такі інновації потребують державної стратегічної підтримки і розуміння тенденцій розвитку економічних і довкільних процесів. За умов згортання економічної діяльності, фінансування таких інновацій дуже проблематичне. Більш реалістичним є сценарій створення сприятливого інвестиційного клімату для підтримки приватних інвестицій в еко-інноваційні процеси, але сьогодні такого сприяння в Україні ще немає.

Важливу роль у гальмуванні «зеленого злету» відіграє субсидіювання високовуглецевих технологій. Щороку в світі надається таких еко-деструктивних субсидій на суму в \$ 300 млн. Такі субсидії пом'якшують конкуренцію між компаніями, підтримують марнування ресурсів, а тому приносять подвійний програш суспільству [6]. На жаль, доводиться констатувати, що процес упровадження інновацій у виробництво в Україні відбувається повільно та в незначних масштабах. За даними Держслужби статистики України, кількість упроваджених нових технологічних процесів у 2013 року становила 1576, що на 612 менше порівняно з 2012 роком, у 2014 році – 1743, у 2015 році – 1217, у 2016 році – 3489, у 2017 році - 1831, причому частка маловідходних і ресурсозберігаючих процесів становила: у 2013 — 31,9%, у 2014 році – 25,6%, у 2015 році – 37,6%, у 2016 році – 21,4%, у 2017 році – 33,4% від усіх впроваджених технологічних процесів. У 2013 році питома вага підприємств, що впроваджували інновації склала 13,6 % загальної кількості підприємств, у 2014 році — 12,1 %, у 2015 — 15,2 %, у 2016 році – 16,6 %, у 2017 році – 14,30% (для порівняння: частка підприємств, що займаються еколого-інноваційною діяльністю в розвинених країнах, становить близько 70—80%) [7, 8].

Впровадження екологічних інновацій дає змогу забезпечити взаємодію між економічним розвитком і захистом довкілля. Таким чином, основні завдання, які сьогодні постають перед країнами в рамках еколого-орієнтованого інноваційного розвитку, полягають у зниженні ресурсоемності та енергоемності виробництва, розширенні практики рециклінгу. За сучасних умов глобальних трансформаційних процесів впровадження екологічних інновацій стає пріоритетним напрямком розвитку економіки, забезпечуючи сталий розвиток та конкурентоспроможність національного господарства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Більш детального розгляду потребують механізми просування новітніх технологій у виробництво та створення передумов переходу до нової - «зеленої» економіки, стимулювання технологічних еко-інновацій.

Список літератури:

1. 1. Fussler, C. & P. James, 1996; Driving Eco-Innovation: A Breakthrough Discipline for Innovation and Sustainability, Pitman Publishing : London. – 364 p.
2. James, P., 1997; ‘The Sustainability Circle: a new tool for product development and design’, Journal of Sustainable Product Design – 52-57.
3. MEI Report, 2008, «Measuring Eco-innovations», European Project (FP6-2005-SSP-5A).
4. Каракеян В.И. Экономика природопользования: учебник. – М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2011. – 576 с.
5. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України / М. Шарко // Економіка України. – 2005. – № 8. – 25-30 с.
6. Karpishchenko, T.O. (2000), "Economical Mechanism of Innovations of Ecological Direction", Ph.D. Thesis, Environmental Economics, Sumy State University, Sumy, Ukraine.
7. Обиход Г.О., Омельченко А.А., Бойко В.В. Екоінновації як основа екологізації економічного розвитку: проблематика та шляхи впровадження в західних регіонах України // Інвестиції: практика та досвід. № 17. 2015. С. 7 – 11.
8. Наукова та іноваційна діяльність (1990-2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ «ШКТО-ПОЕЗІЇ» У ЗБІРЦІ ПОЛЯ ЕЛЮАРА ТА М.РЕЯ «LES MAINS LIBRES»

Івлєва Юлія Олегівна

аспірантка ДНУ імені Олеся Гончара, +380993213287,

ivleva.love1995@gmail.com

Універсальність сюрреалістичного мислення підтверджується спектром мистецтв, в історії яких воно стало помітною віхою. Пошуки сюрреалістів на

терені нових жанрових форм, нових способів художнього мислення, нової мови, для якої характерним є використання різних художніх кодів, зумовлює актуальність дослідження таких художніх явищ, які створені на межі різних жанрів і навіть різних родів літератури та мистецтва. Такі студії пов'язані і з актуальністю наукового осмислення екфрасису як «словесної репрезентації візуальної образності» [6], що залишається дискусійною проблемою у сучасному літературознавстві [1, 2, 3, 4]. Незважаючи на постійну увагу літературознавців до творчості П. Елюара, одного з помітних представників французького сюрреалізму, ще багато аспектів його художньої парадигми залишаються недослідженими.

У контексті позначених проблем актуальним видається дослідження феномену синтезу мистецтв у поетичній збірці П.Елюара та М.Рея «Les mains libres», окремі аспекти поезики якої потрапляли до поля зору Т. Балашової, Г. Башляра, Ж. Дюбуа, Ж.-Л. Бенуа, але актуальним залишається виявлення своєрідності художнього втілення принципів маніфесту Віктора Браунера "Pictopoesia" («picto» від франц. «pictural» – «живописний» та «poésie» – «поезія») у творчості П.Елюара. Подібний аналіз дозволить наблизитися до осмислення місця та ролі «пикто-поезії» у сюрреалістських пошуках нових жанрових форм: «вірш-предмет», «вірш-об'єкт» (poème-objet) або «віршоріч».

Згідно з «Маніфестом пикто-поезії», різні художні методи мають бути скасовані і створені нові єдності, прикладом чого має стати «пикто-поезія». Віктор Браунер та І. Воронка виклали струнку теорію нового виду поезії:

- нове мистецтво мало звільнитися від норми-диктатури, академізму і жорсткого формалізму буржуазного мистецтва на рівні граматики і синтаксису, жанрів і літературних категорій;
- нове мистецтво, відкидаючи буденність, створює нові художні вирази та словосполучення, одночасно скасовуючи старі;
- техніка «автоматичного письма» визначалася як головна, яка, усно, письмово або будь-яким іншим способом виражала справжню думку та її істинний смисл;

- задля відтворення понадреальності письменники повинні використовувати комбіновані засоби вираження, що пов'язують різні форми мистецтва, таким чином доповнюючи пластичне мистецтво поетичним словом і навпаки.

Поль Елюар, який був прихильником сюрреалізму, неоднозначно ставився до теорії і різноманітних пошуків сюрреалістів, що зумовило його майбутній розрив з цим рухом. Йому як поетові-бунтарю були близькі ідеї синтетичного маніфесту "Pictopoesia" В. Браунера: особисто пережито втілено не у прямій оповіді або міркуванні, а в алегоричній ліричній композиції, що залишає широкий простір для незліченних визначень.

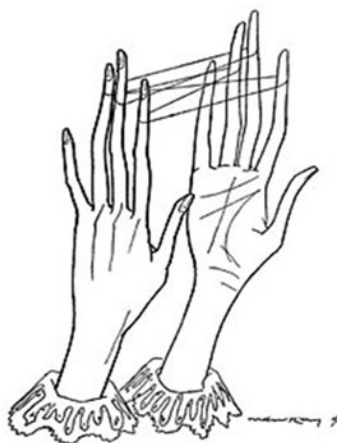
Теоретичні засади «живо-поезії», сформульовані у маніфесті "Pictopoesia" В. Браунера і у передмові до «Les mains libres», формують художній світ піктопоетичної збірки П.Елюара та М.Рея. Поетика назви збірки «Les mains libres» зумовлена композицією «у чотири руки» – Елюара і Мана Рея, кожен з яких малює і пише «вільно», за своїм натхненням. Назва анонсує, що обидва художники звільнилися від рамок і обмежень, існуючих у суспільстві, і що вони «вільні», щоб створювати нове, творити. Руки на обкладинці збірки – це образ, метонімічне бачення світу обох авторів - поета і художника, їх можна інтерпретувати як символічну презентацію зустрічі двох мистецтв: живопису та поезії.

Пізніше ця теорія знайшла прояв у літературі постмодернізму, притягнувши за собою поняття «інтермедіальність», що з'явилося в останнє десятиріччя ХХ століття разом із поняттям «інтертекстуальність» та «синтез двох мистецтв». Проблеми взаємодії мистецтв, різноманітність її форм вимагали свого естетичного осмислення і обґрунтування. Таким «синтезом двох мистецтв», де кожна частина твору є невід'ємною від іншої, можемо вважати і «пікто-поезію».

Назва збірки відображає інструментарій, спільний для художників, - їхні руки, які необмежені в інтерпретації пропонованих піктопоем. Завданням творчої співпраці було змінити традиційні відносини між текстом і

зображенням. Окрім того, графічні зображення Мана Рея і вірші Елюара дають можливість поєднати два способи відображення і створення картини світу й віднайти нові можливості інтерпретацій для читача/глядача. Самі потоки довільних зорових образів, глибока емоційність, наскрізні аналогії, особлива метафоричність, семантичні прирощення сенсу сюрреалізму надають багатогранності ліриці Елюара і роблять її відкритою для інтерпретації, що дає змогу створенню піктопоетичного мислення у соавторстві з М. Реем.

Аналізуючи малюнок до вірша «Solitaire» (Самотність), ми бачимо жіночі руки, вертикально підняті вгору, мереживні манжети обрамляють їхні зап'ястя, довгі тонкі пальці перебирають нитки.

Мал. 1. – «Solitaire»

У той же час, створюється ілюзія, що пальці рук зв'язані між собою натягнутими нитками, але при цьому пальці рухаються. Вони ніби перебирають струни уявного музичного інструменту. Можна припустити, що нитки нагадують лінії, які при більш сильному натягу можуть розірватися, тому жіночі руки обережно і граційно перебирають нитки-струни, нитки-лінії, що, можливо, символізують крихкість відносин між людьми, а можливо і тонкощі граней самотності людини.

Незважаючи на зв'язаність пальців, руки залишаються вільними. Автор малюнка продовжує грати в гру нитками, яка, можливо, відволікає від самотності, нудьги. Він хоче підкреслити, що пальці, граючи з нитками-

лініями, в рівній мірі можуть викликати творчий акт: «гра струн» означає візуальну форму, тканину, що нагадує текст.

Вірш Елюара «Solitaire» пов'язує нитки на жіночих руках з темою самотності, туги, відсутності коханого.

Домінуючу роль у вірші грає саме внутрішній голос поета:

«J'aurais pu vivre sans toi

Vivre seul

Qui parle

Qui peut vivre seul

Sans toi

Qui

Être en dépit de tout

Être en dépit de soi

La nuit est avancée

Comme un bloc de cristal

Je me mêle à la nuit» [5].

(Я б міг у самотності жити

Без тебе

Це хто говорить

Це хто без тебе може жити

На самоті

Хто

Жити всупереч усьому

Жити наперекір собі

насувається ніч

Як прозора брила

Я розчиняюсь в ночі) (переклад мій – Ю.І.).

Вірш є свого роду міркуванням про самотність, про кохану жінку, про її роль в житті поета. Звучить внутрішній діалог про їхні стосунки. У перших

рядках поет впевнено заявляє про можливість жити на самоті. Твердження, однак, пом'якшується припущенням «J'aurais pu», і тут же спростовується в наступних рядках. В останніх рядках, туга повертається до поета, «comme un bloc de cristal», але, разом з цим почуттям, з'являється бажання боротися. Самотність є давнім томлінням поета. У той же час це є болючим переживанням, оскільки сприйняття болю самотності переконує поета в тому, що він буде існувати окремо. Таким чином, почуття кохання для Елюара передбачає тривогу: страху, що вона збігається з самотністю.

Отже, творче завдання авторів полягає в тому, щоб розкривати нові значення, дослідити приховані світи, а також залишити читачеві можливість зробити свої власні інтерпретації і, таким чином, взяти участь у створенні збірки. Саме цьому поетику вільних рук можна розглядати як простір між реальним і уявним, де зустрічаються дві паралельні реальності і виникає дует: малюнок надає новий смисл поезії, а поезія, в свою чергу, дає новий смисл малюнку.

Таким чином, теоретичні засади «живо-поезії», сформульовані у маніфесті "Pictopoezia" В. Браунера і у передмові до «Les mains libres», формують художній світ піктопоетичної збірки П.Елюара та М.Рея. Цей художній світ можна розглядати як простір між реальним і уявним, де зустрічаються дві паралельні реальності і виникає реальний дует поета та художника, у якому обидва голоси є рівнозначними, оскільки малюнок та вірш створюють єдину картину, кожна складова якої не може існувати без та поза іншою.

Список літератури:

1. Автухович Т. Е. «Шаг в сторону от собственного тела...». Экфрасисы Иосифа Бродского/Opuscula Slavica Sedlcensia. Т.10.Red.Roman Mnich. – Siedlce: Wyd. IKR[j]BL, 2016. – 267 с.
2. Андреев Л.Г. История французской литературы / Л.Г. Андреев, Н.П. Козлова. – М.: Высшая школа, 1987. – 358 с.

3. Бовсунівська, Т. Синкретизм мистецтв і становлення теорії екфразису / Т. Бовсунівська. – К.: «Київ», 2013.
4. Бочкарева, Н. С. Мировая литература и другие виды искусства: Экфрастическая поэзия / – Пермь, 2012.
5. Man Ray / Paul Eluard – Les Mains libres (1937) - Le contexte de création. – ULR: <https://www.lettresvolees.fr/eluard/autoprotrait.html>
6. Heffernan, James. Museum of Words: The Poetics of Ekphrasis from Homer to Ashbery / James. Heffernan, W. A. – Chicago: London, 2004. – 191 с.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ісаєва П.А.

Харківський національний економічний університет імені Семена
Кузнеця

Управління фінансовою стійкістю підприємства представляю собою систему принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги.

Слід відмітити, що на більшості підприємств України управління фінансовою стійкістю орієнтоване сьогодні на розв'язання короткострокових проблем. У цих умовах поширеними є зміни завдань, пріоритетів діяльності, рішень, наслідком чого є недосконалість структури показників фінансової стійкості, зниження її рівня. Тому на підприємстві має здійснюватися стратегічне управління фінансовою стійкістю. Процес стратегічного управління фінансовою стійкістю необхідно розглядати на основі економічних принципів,

що адекватні умовам та особливостям на різних рівнях господарської діяльності [1].

Модель AS – IS – це модель «як є», тобто модель вже існуючого процесу. Обстеження процесів є обов'язковою частиною будь – якого проекту створення чи розвитку системи. Побудова функціональної моделі AS – IS дозволяє чітко зафіксувати, які процеси здійснюються на підприємстві, які інформаційні об'єкти використовуються при виконанні функцій різного рівня деталізації.

Алгоритм процесу управління фінансовою стійкістю підприємств машинобудівної галузі представлено на рис. 1.

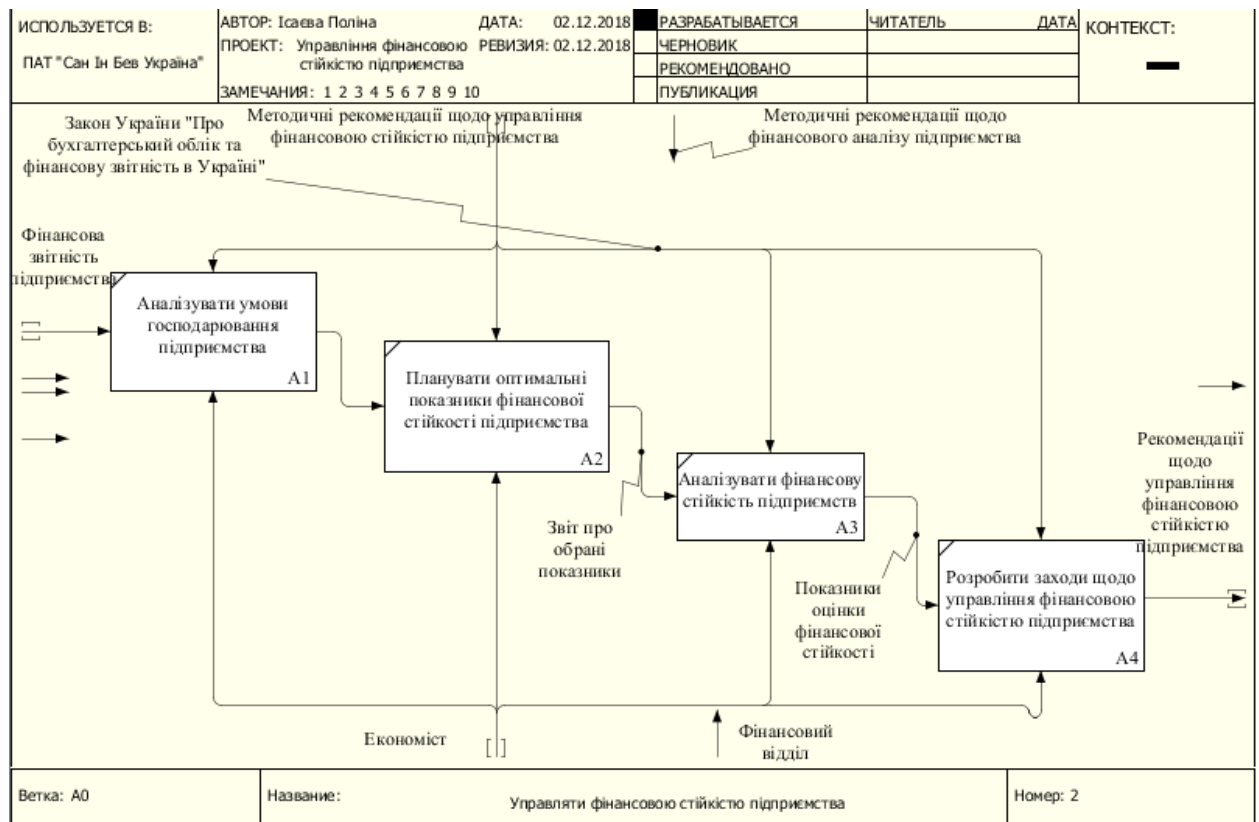

Рис. 1. Алгоритм процесу управління фінансовою стійкістю підприємств

На першому етапі функціональної моделі пропонується провести аналіз умов господарювання підприємства. На цьому етапі на базі вхідної інформації, а саме фінансової звітності підприємства, проводиться комплексний аналіз

структури активів, пасивів, збалансування ресурсів. Далі визначається ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства.

Проводиться моніторинг впливу факторів на фінансову стійкість підприємства. При розробці стратегії та тактики управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно враховувати фактори зовнішнього та внутрішнього середовищ в їх тісному взаємозв'язку, обсягів фінансових вкладень за конкретними напрямками діяльності підприємства, структурними підрозділами та проектами, що реалізуються підприємством [3].

На другому етапі проводиться планування оптимальних показників фінансової стійкості підприємства. При оцінюванні фінансового стану підприємства на основі системи показників важливим є порівняння фактичного рівня показників з їхніми нормативними значеннями. Необхідність встановлення нормативних значень показників обумовлена завданнями аналізу фінансового стану підприємства.

На третьому етапі здійснюють аналіз фінансової стійкості підприємства
рис. 2.

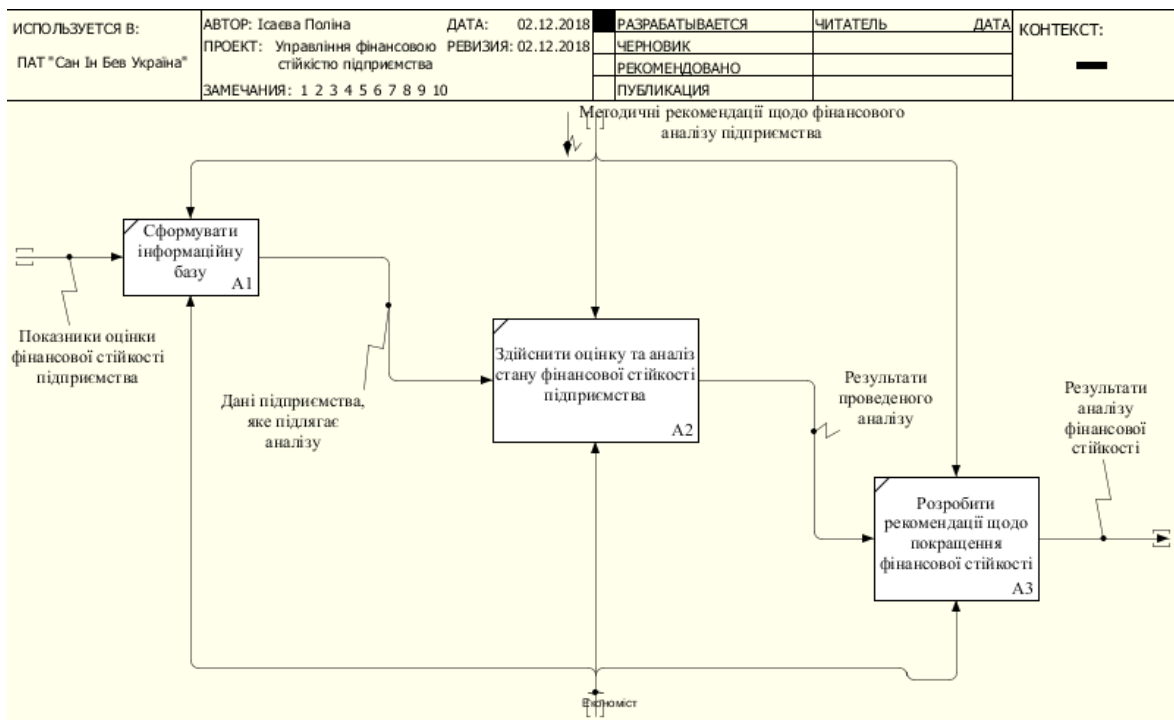

Рис. 2. Алгоритм аналізу фінансової стійкості підприємств

На даному етапі спочатку здійснюють оцінку фінансового стану підприємства. Далі проводять детальний аналіз оборотних коштів, аналіз платоспроможності та задовільної структури балансу. Останнім на цьому етапі проводять аналіз фінансової стійкості підприємства та складають загальний звіт про оцінку фінансової стійкості.

На третьому етапі проводиться аналіз фінансової стійкості підприємства який поділяється на такі етапи:

формування інформаційної бази;

аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства;

формування рекомендацій що до покращення фінансової стійкості підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства, окрім відносних показників, використовується абсолютний показник – так званий трикомпонентний показник, який дозволяє визначити тип фінансової стійкості підприємства. Така оцінка фінансової стійкості ґрунтується на порівнянні обсягів запасів і витрат із величиною джерел їх фінансування [2].

Перед кожним підприємством, перш за все, стоїть завдання щодо визначення межі своєї фінансової стійкості. Так, недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності, а надлишкова – навпаки сприятиме формуванню запасів, які є зайвими, що, в свою чергу, призведе до зростання витрат на їх утримання, недоотримання прибутку та уповільнення темпів економічного розвитку підприємства.

Список літератури:

1. Крейніна, М. Н. Послідовність проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства / М. Н. Крейніна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 6. – С. 31–36.

2. Курінний О. В. Систематизація факторів, що обумовлюють реструктуризацію промислових підприємств / О. В. Курінний, І. Г. Курінна // Академічний огляд. – 2015. – №2 (37). – С. 157-163.

3. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність та її аналіз: навчальний посібник / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

ГОЛОВНІ ПРИЧИНИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР. НА УКРАЇНІ

Ісмаїлов Улві Відаді Огли

I курс, МіМ, ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Науковий керівник – к.і.н., доц. кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян ХНЕУ ім. С.Кузнеця Свинаренко Н.О.

Я вважаю, що актуальність цієї проблеми втрат від голоду у 1933 р. не зменшується з роками. Адже кількість померлих в той страшний період в будь-якому випадку можна порівняти з населенням невеликої європейської держави.

Метою написання цієї статті є висвітлення основних причин голодомору.

Причини терору голодом, який призвів до Голодомору 1932-1933 р., слід шукати на перетині соціально- економічної і національної політики сталінського тоталітарного режиму.

У сфері соціально-економічної площини сталінський режим мав істотно більші можливості для ідеологічного виправдання масового терору. Тому спрямований проти неросійських народів терор здійснювався під прикриттям, не відкрито, під оболонкою марксистської теорії класової боротьби. Через це так непросто переконати світову громадськість у тому, що найстрахотливішу терористичну акцію у вигляді терору голодом було спрямовано не проти абстрактних селян, що не бажали коритися державі, а проти українських селян, які становили основу титульної нації з великими конституційними правами і славними традиціями визвольної боротьби. «Національне питання є по суті справді питанням селянським», – цілком справедливо зауважував керівник тодішньої держави Сталін ще у березні 1925 р.

У ході колективізації сільського господарства виявилось, що найбільший опір владі чинить українське селянство. Влада реагувала на цей опір по-різному. Застигнута зненацька, вона на деякий час припинила колективізацію силовими засобами і зобов'язалася обмежити план поставок зерна в деяких регіонах чвертю або третиною валового збору. Але в 1931 р. суцільну колективізацію було продовжено і майже завершено, а накладені на Україну завдання по хлібозаготівлях виявилися такими напруженими, що призвели до голоду, що супроводжувався десятками тисяч жертв.

Наведені внизу факти дозволяють сформулювати ряд важливих ідей, щодо достовірних причин Голодомору.

По-перше, докорінні перетворення в житті народів за планом, накресленим у програмі РКП(б) 1919 р., ставали можливими лише в умовах фронтальної диктатури. Не має значення, що було первинним – встановлення диктатури або ідея держави-комуни. Слід констатувати лише те, що прищеплене радянськими пропагандистами прагнення наблизитися до ефемерного «світлого майбутнього» виправдувало в очах багатьох людей ексцеси диктатури. Час від часу Кремль оголошував непопулярні заходи «перекрученнями» і змінював тактику, але здебільшого добивався реалізації програмних цілей, якщо вони взагалі були здійсненні.

По-друге, сталінська диктатура, що активно використовувала масовий терор за обставин загального спротиву, закономірно призвела до максимальної концентрації влади в руках однієї людини. Ця людина здобувала можливість діяти не стільки від імені всієї політичної сили, яку представляла, скільки у власних інтересах. І це трагічно позначилося на долі цілих народів.

По-третє, масовий терор у величезній більшовицькій державі однаковою мірою спрямовувався проти соціальних і національних груп. Філософія тодішнього комуністичного будівництва визначалася тоді переважно двома популярними гаслами: «Хто не з нами, той проти нас!» та «Якщо ворог не здається, його знищують!». А ворогів у тодішній Країні Рад не щадили. Ворогом політичного режиму могли бути соціальні верстви або народи, але

ідеологія терору ґрунтувалася винятково на теорії класової боротьби. На рівні декларацій, у тому числі проголошуваних у конституціях, національна політика Кремля була надзвичайно прогресивною. Але то, звичайно ж, була тільки теорія. А практика була геть іншою. З тим більшою люттю в Кремлі ставилися до національних прагнень народів, які загрожували міцності централізованої держави.

Сталін кваліфікував цілком природне небажання селян працювати на державу без оплати як саботаж, спрямований на підрив влади, але скерував «нищівний удар» тільки проти колгоспників та одноосібників у деяких українських регіонах. Зрозуміло, що більш заможні українські селяни не хотіли об'єднуватися у колгоспи з ледарями та п'яницями. А подібні факти, кількість яких була величезною, траплялися дуже часто.

Уже в січні 1933 р. в українських селах відбулися повальні обшуки під приводом виявлення підземних «пшеничних міст», а насправді з метою конфіскації наявних запасів нехлібного продовольства. І тоді ж, у січні 1933 р. Кремль зробив принципову корекцію планів комуністичного будівництва в СРСР. Держава визнала колгоспну продукцію власністю колгоспів і колгоспників. Віднині колгоспи мусили віддавати їй тільки твердо зафіксовану частку продукції у вигляді натуральних обов'язкових поставок. В системі командної економіки колгоспний лад здобув автономію. Тільки у справі порятунку життя пересічних українських селян не вартувало зовсім нічого.

Але ж, як відомо, радянський уряд встановив Україні хлібозаготівельний план з урожаю 1931 р. у таких неможливо високих розмірах, що його стягнення призвело до загибелі від голоду десятків тисяч селян у першій половині 1932 р. Та одночасно з хлібозаготівлями з урожаю 1932 р., які призвели до голодної смерті десятків тисяч селян у різних хлібовиробляючих регіонах країни, в УСРР і на Кубані була здійснена акція, свідомо спрямована на покарання смертю мільйонів українських селян.

Відповідаючи на запитання, слід погодитися з тим, що політика «підхльостування» комуністичного будівництва була однаковою в усьому

Радянському Союзі. Але поряд з нею під прикриттям постійно повторюваних закликів до зміцнення дружби і співробітництва народів здійснювалася підступна політика, спрямована на перетворення національних держав, які утворювали Радянський Союз, на етнографічні республіки.

В Україні політика нищення національної державності розгорнулася майже одночасно з відновленням штурмових методів комуністичного будівництва. Об'єктом активних переслідувань сталінським режимом спочатку стали класична дореволюційна інтелігенція і селянство, а з 1933 р. – інтелігенція робітничо-селянського походження.

Отже, голодомор 1932-1933 рр. на Україні можна назвати геноцидом проти українського селянства. А ключовими причинами цього голодомору можна вважати непомірні плани хлібозаготівель для українських селян (практично завжди носили космічний, нереально завищений характер), масовий терор активістів проти селян, інтелігенції, страшна атмосфера страху в якій жили мільйони наших співвітчизників десятки років.

Список літератури:

1. Міщенко О. В. Безкровна війна : кн. свідчень / О. В. Міщенко. - К. : Молодь, 1991. - 176 с.
2. Кирій І. Голодна весна : автобіогр. повість./ І. Кирій. - К. : Молодь, 1993. - 256 с.
3. Дімаров А. В тіні Сталіна : повісті / А. Дімаров. - К. : Дніпро, 1990. - 176 с.

РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Калимбет Т.А.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
студентка магістратури

Молодиченко В.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
доктор філос. наук, професор

Сучасний шкільний курс математики має великі розвивальні можливості завдяки своїй цілісності й логічній строгості. Для того, щоб учні початкової школи усвідомили важливі математичні ідеї, покладені в його основу, треба дібрати такі методи і форми навчання, щоб матеріал подавався на доступному для них рівні. Саме тому є актуальним питання використання ігрових технологій у навчально-виховному процесі початкової школи, адже вони сприяють розвитку розумових здібностей учнів, підвищенню якості знань, формуванню активності, самостійності, пізнавального інтересу, волі, характеру. Вміле використання дидактичних ігор для активізації навчальної діяльності значно збагачує навчально-виховний процес та підвищує ефективність роботи кожного вчителя.

Значний внесок у дослідження проблеми впровадження ігрових технологій в практику початкової школи зроблено в процесі організації навчання шестирічних першокласників (Н. Бібік, В. Мухіна, О. Проскура, О. Савченко, Н. Скрипниченко та ін.).

Особливості використання дидактичних ігор у процесі засвоєння учнями окремих предметів, зокрема математики, описували М. Богданович, В. Коваленко, Н. Мацько, М. Микитинська, та інші. Н. Кудикіна розкриває

теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі.

Положення про гру як метод навчання й виховання молодших школярів, знаходимо в працях таких видатних педагогів, як П. Блонський, П. Каптеров, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, та ін.

Застосування ігрових технологій на уроці, а саме дидактичних ігор – не самоціль, а засіб навчання. У початковій школі вони впроваджуються на уроках математики різних типів та в їх системі [1, с. 15]. Так, на уроці пояснення нового матеріалу в процесі ігрової діяльності можна практикувати дії учнів з групами предметів або малюнками. На уроках засвоєння нового матеріалу використовувати ігри на відтворення набутих знань, елементарних умінь. У системі уроків з теми слід добирати їх на різні види діяльності, які поширені в початковій школі: виконавську, репродуктивну, конструктивну, пошукову.

Плануючи урок, вчителеві необхідно зважати на вік учнів, добирати ігри, які були б їм цікаві й зрозумілі. Вибір гри залежить від того, яка дитина, що їй необхідно, які навчальні та виховні завдання вимагають свого розв'язання. Слід пам'ятати, що найважче завдання - пропозиція гри учням. У пропозицію гри входить пояснення її правил і техніки дій, її варто пояснювати коротко й точно, безпосередньо перед початком. І, чим молодші учні, тим доцільніше не тільки пояснювати, як грати, а й показувати, як це робити. Конфуцій сказав: «Учитель та учень ростуть разом» [2, с. 7].

Аналіз педагогічної спадщини В. Сухомлинського показує, що в очах педагога-гуманіста гра – нагальна потреба молодшого школяра. Для дитини гра є найсерйознішою справою. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Він писав: «...у грі розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку. Гра - це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ» [3, с. 23].

Нами було проведено ряд експериментальних уроків на базі Мелітопольської школи I-III ступенів №14 у 1-В класі, які були спрямовані на визначення значущості ігрових технологій на уроках математики. У класі 29 учнів. Завдання підбиралися відповідно темі уроку та віковим особливостям учнів. Вони були запропоновані в ігровій формі.

На основі казки «Колобок» вивчалася тема «Перетин прямих. Точка. Відрізок. Порівняння довжин відрізків». На підлозі накреслено дві прямі, що перетинаються («перехрестя двох доріг»). «Колобок» втік від баби з дідом і покотився по прямій доріжці. (У житті ми зустрічаємося із прямими дорогами, а в математиці – це називається – ПРЯМА ЛІНІЯ). На цій дорозі та поза нею був розсипаний горох (горох нагадує ТОЧКУ). Котився Колобок певний проміжок від горошини до горошини (відстань від ТОЧКИ до ТОЧКИ називають ВІДРІЗКОМ) та й докотився до перехрестя (всі ми бачили перехрестя двох доріг. А в математиці таке перехрестя називається ПЕРЕТИН ДВОХ ПРЯМИХ)

Таким чином, ми побачили, що за допомогою цієї гри діти з легкістю засвоювали тему уроку.

Навчальний матеріал з математики, викладений із використанням ігрових ситуацій та наступним проведенням практичної роботи чи бесіди (у формі дидактичної гри, або з використанням окремих її елементів) дають набагато кращі результати, ніж традиційна форма викладення матеріалу. Використовувати дидактичні ігри у навчальному процесі радимо усім педагогам, тому що метою такої гри є допомога молодшим школярам навчитись організовано працювати; учитись запитувати і відповідати; знаходити головне; правильно доводити свою думку; доповнювати, продовжувати, завершувати; учитись порівнювати; іти від причини до наслідку; навчитись контролювати й оцінювати. Та, найголовніше – це те, що під час гри і учні, і вчитель отримують задоволення від уроку. А саме: в учителя підвищується бажання творчо підходити до підготовки до уроку, а в учнів зникає думка про те, що математика є нецікавою й нудною наукою.

Список літератури:

1. Коваль Л. В. Методика навчання математики: теорія і практика: підруч. для студ. / Л. В. Коваль, С. О. Скворцова. – Харків: ЧП «Принт- Лідер», 2011. – 414с.
2. Куліш І. М. Застосування дидактичних ігор у навчальному процесі // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / Ірина Миколаївна Куліш. – К. : НМЦ ВО, 2002. – С. 174 – 175с.
3. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа / В.О. Сухомлинський // Вибр. тв. у 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 4. – С. 5–390

ОБ'ЄМНО ПРОСТОРОВА КОМПОЗИЦІЯ – НОВЕ ВИРІШЕННЯ ІДЕЇ В КОВАНОМУ МЕТАЛІ

Каліновський Тарас Михайлович

(Україна, Вижниця)

У загальному обсязі художніх виробів з металу значну частину продукції становлять настінні прикраси, викопані техніками карбування та гальванопластики, що нерідко поєднуються з протравлюванням. Для кращих зразків карбованих настінних прикрас характерне романтичне, піднесене звучання, вдале композиційне рішення, технічна довершеність. З кожним роком збільшується кількість майстрів, що працюють з металом, помітно зростає рівень їх художньої майстерності(1,33).

Дальший розвиток та запорука успіхів металообробного художнього промислу полягає у зверненні до народних традицій обробки й оздоблення металу, їх вивченні і творчому відродженні в сучасних умовах.

Актуальність дослідження. Метал – вічний і вірний супутник людини. Приборкавши і підпорядкувавши його, людина придбала надійного захисника і ідеального помічника. Крім побутових функцій, які несли предмети з металу,

людина з часом став надавати їм і естетичне спрямування. Меч прикрашався витіюватими візерунками, грати ставали більш витонченими і повітряними, словом, річ повинна була радувати око, і метал чудово впорався і з цією роллю.

Ремесла й промисли становили важливий напрямок господарської діяльності населення давньої України. Вони забезпечували виготовлення одягу, побутових предметів, прикрас, зброї, знарядь праці, будівництво споруд, тощо; видобуток та обробку цілого ряду харчових продуктів. Саме вони значною мірою визначали загальний рівень розвитку економіки, впливаючи на соціальні, політичні та культурні процеси в суспільстві. Не випадково питання їхнього розвитку постійно привертало увагу дослідників.

Ковальське ремесло - одне з найважливіших виробництв матеріальної культури - своїм корінням сягає глибокої давнини. Археологічні дані свідчать про те, що на автохтонній території України людина оволоділа металом (міддю) близько п'яти тисяч років тому.

Ковальство довгий час сприймали суто як необхідний вид ремесла для господарства. Тому, дуже мало приділялось уваги розвитку різних видів кованих виробів, і їх аналізу та опису. Нерівномірне висвітлення у наукових дослідженнях ковальства по відношенню до ремесел та окремих видів виробництва, завжди, чомусь було нормою, тоді як без вивчення, наприклад, особливостей розвитку цього виду прикладного мистецтва в історичному контексті є досить цікавим та потрібним(3,75).

Перш за все, є певні важливі етапи виробництва, види продукції та деякі особливості технологічного процесу, що не знайшли відповідного висвітлення в сучасній літературі. Зокрема, незважаючи на значну роль обробки металів, на сьогодні відсутні систематичні розробки навіть основних прийомів ковальства, що використовувалися у виробничому процесі. Більша частина джерел є на іноземних мовах, зокрема, російській чи англійській, і досить мало українською мовою. Тож, очевидно, таке дослідження буде вкрай актуальне ще довгий час.

Об'єктом дослідження є ковальство, складові виробничого процесу, починаючи від сировини, техніко-технологічних особливостей і до готової продукції.

Предмет дослідження – історико-культурологічні та археологічні матеріали, пов'язані з ковальським виробництвом і промислами населення території України з давньоруського часу до сьогодення.

Завдання для вирішення даної проблеми передбачає дослідження різних видів ремесел і промислів відповідно до етапів їх виробничого процесу, використуваної сировини, знарядь праці, пристосувань і споруд, готової продукції, браку, особливостей технологічного процесу(5,87).

Методи дослідження включають в себе принципи історизму, об'єктивного підходу до висвітлення минулого, що базується на пріоритеті задокументованих фактів, та на комплексному використанні джерел у поєднанні зі спеціальними методами історико-етнографічних досліджень, а саме: ретроспективного, порівняльного і комплексного аналізу, класифікації, систематизації. Застосування саме цих методів дозволило висвітлити питання розвитку ковальства, ремесел і промислів, провести моделювання виробничих етапів, що не знайшли свого відображення серед археологічного матеріалу.

Матеріал дослідження об'ємно-просторова композиція на тему «Шлях до мети». Складається з вертикальної площини з характерною формою, фактурою і пластиною, яка символізує життєвий шлях людини в досягненні її мети. Центром композиції є куля з нержавіючої сталі наполовірована та закріплена наче в просторі всесвіту.

Хронологічні рамки дослідження визначаються періодом кінця XIX - початку XX століття. Даний період поєднує в собі наявність традиційних рис в побутовій культурі, і водночас, в цей період внаслідок соціально-економічних змін відбувається проникнення в традиційно-побутову культуру нових елементів, пов'язаних з модернізацією суспільного життя.

Географічні межі дослідження визначаються територією Буковини в межах кінця XIX - початку XX ст.

Наукова новизна роботи Попередньо автором були розроблені подібні ковани роботи в національних та сучасних традиціях України. Дана кована робота має виставковий характер, зі змістом та наочним прикладом.

Особливість роботи в тому, що це об'ємно-просторова композиція з глибоким філософсько-історичним змістом, також має навчально-методичний характер. Оскільки нині актуальним є питання збереження природних ресурсів, то дана композиція є спробою привернути увагу до проблем збереження планети та її природи.

В даній роботі поєднані різні техніки ковальства, що повинні символізувати все нові види обробки металів та інших матеріалів, для того, щоб знайти той який би найменше б шкодив навколишньому середовищу і зберіг би планету від катастрофи, яку вже частково можна помітити на сучасному етапі розвитку людства(2,29).

Практичне значення роботи полягає у тому, що матеріали дослідження можуть бути використані для фахових дисциплін і включені до курсу з історії українського мистецтва, а також у музейній практичній діяльності; стануть у пригоді для формування тематико-експозиційних планів виставок і музейних експозицій. Окрім, цього просторова композиція може стати достойною прикрасою в будь-якому приміщенні.

Апробація роботи основні моменти роботи були в тому, автор приймав активну участь у професійних виставках(виставки ковальства в народних центрах з ковальства), в фестивалях, зокрема в трьох фестивалях Свято ковалів в Івано-Франківську. Також за весь період навчання було виконано достатню кількість робіт власного виконання, розроблено в період навчання в коледжі прикладного мистецтва(виконання робіт в матеріалі, курсових та дипломних проектів в матеріалі, та продовжувала активно працювати в напрямку вивчення особливостей ковальства в Україні, та на Буковині, зокрема.

Питання розвитку ремесел і промислів сільського населення розглянуто не рівномірно по різних галузях та окремих напрямках. Так залізоробна та ковальська справа досліджувалася в роботах В.І.Бідзілі, С.В.Панькова,

Г.О.Вознесенської, Г.А.Мудрицького. Вивченню гончарства присвячено праці О.П.Моці, В.П.Коваленка, С.О.Біляєвої, В.О.Петрашенко, Л.В.Шевцової, І.А.Готуна, Р.С.Орлова.

З металу можна кувати різноманітні конструктивні речі або, витягуючи тонкі нитки (дротики), створювати ошатні візерунки, що нічим не поступаються мереживам. Згадаймо ще яскравий полиск полірованої поверхні та різнобарвність металів і сплавів. Усе це разом узятє дає металу як матеріалу значні переваги і забезпечує стале застосування у художній практиці та ковальській справі(1,33).

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань були застосовані методи класифікації та типології, що дозволило систематизувати і узагальнити значний фактичний матеріал; картографічний метод для наочного фіксування усіх елементів кованих виробів, їх технологій та матеріалів для виконання.

Список літератури:

1. Бартосік О., Лозко Г.С. Двері в мистецтві // Ковальська майстерня. - 2006. - №2 – С. 78-82.
2. Бершина Т. Декоративно-прикладне мистецтво Радянської Буковини. – К.: Наукова думка, 1986. – 286 с.
3. Боньковська С.М. Ковальство на Україні (XIX-поч. XX ст.). -К., 1991.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. - К.: Довіра, 2006. - С. 322
5. Жебчук О.М. Відродження праобразів та символів: перший крок у створенні національної ідеї та розвитку нації. // Ковальська майстерня. – 2006. – №2 – с. 11-14.
6. Жебчук О.М. Коло друзів. // Ковальська майстерня. 2006.- №4 – с.100.
7. Запаско Я.П. Історія Українського декоративного мистецтва, К., Ісідо, 1997.- 548 с.
- 8.

МОДА ТА СТИЛЬ СЬОГОДЕННЯ

Канюк Юлія Миколаївна

Одяг є невід'ємною частиною життя людини, в першу чергу він є захистом від навколишнього середовища і кліматичних умов, другі не менш важливі функції комфорту, естетики й емоцій, що створюють настрій і враження про людину. Правильно підібраний одяг підкреслить плюси й навпаки. На сьогоднішня безліч модних журналів і велика кількість інформації в джерелах Інтернету, також немало людей користуються послугами стилістів, що підбирають одяг для певного типу фігури, обличчя та інших складових стилю. Одяг є циклічним, він повторюється, змінюється колір, матеріал, деталі і ті хто його одягають.

Що таке мода - просто слово чи в ньому закладений глибокий зміст. Одяг став привілеєм, статусом, комфортом, еталоном. Він привертає до себе увагу, але часто ми в ньому губимося, стаємо на його фоні безликими. Це стається так через модні тенденції, яким переважно більшість хочуть відповідати, і тут уже не стає дивне те, що річ яку ви не сприймали, чи вважали поганим тоном, несмаком, або яка викликала у вас глузливу посмішку на обличчі, вже у вас, і ви надзвичайно задоволені.

Сучасна мода є багатогранною, модні тенденції кожного сезону змінюються, і багато речей втрачають свою актуальність, але жіночність завжди залишається на піку популярності.

На даний час мода не стоїть на місці, вона рухається, повторюється, розвивається, в багатьох напрямках, щоб зробити життя комфортнішим, вона прагне до цього, але часто із функціональної речі, вона робить щось декоративне. Декоративне - це не завжди погано, це те, що в повсякденному житті не потрібно, але для визначних подій, премій, балів це те, що треба. Багато молодих дизайнерів шукаючи новий, свій стиль, або просто шукаючи себе, заглиблюються в деконструктивізм або змішують текстиль з предметами

навколишнього середовища і створюють так звані новоутворені дизайни в одязі .І часто ці дизайни перебігають час ,і ми ще не готові до цього сучасного нового одягу . Який є в свою чергу декоративним, функціональним, але не потрібним на сьогоднішній день. Дизайнери не завжди задаються питанням ,що потрібно, вони часто імпульсивно створюють те ,що подобається їм, орієнтуючись на свого клієнта ,свою публіку. Хто не прагне працювати із базовими формами, які є сталими і канонічними , працює у своєму стилі ,часто незбагненому, де-коли, відразливому , фантастичному .

Мода завжди була схильна до перебільшень. Деконструктивізм, футуризм це те,що в реальному житті буде виглядати ще більш нереально.Дизайнери завжди прагнуть до свого індивідуального стилю . У пошуках губляться забувають про красу про жіночність для якої впершу чергу і була створена мода. Щоб підкреслити красу і неповторність.

Проте жіночність це не завжди підкреслена лінія талії і романтичні сукні, до цього образу також можна зарахувати одяг оверсайз.На противагу витонченим лініям названий одяг з притаманним йому об'ємними формами приховує тендітність й головну перевагу це комфорт, що є актуальним на сьогоднішній день .

Стиль- це характер і образ людини, а загалом право кожного на вибір. Часто помічаємо, людей без власного стилю, що є споживачами масових популярних трендів, які є швидкоплинним явищем. Виникає питання чи потрібні такі стрімкі зміни і чимало людей не замислюються в який спосіб з'явився той чи інший силует, колір, принт, оздоблення, що стають головними трендами моди.Стиль є не зміним сталим мода може внести в нього певні корективи .Стиль є вираженням часу, епохи .

Найкраще стиль відчувається в одязі, в його багатогранності ,яскравості ,функціональності .Важливе місце в ніші стилю відіграє декор .

Він задає настрій ,виражає стиль. Сама суть декору в тому ,щоб він прикрашав , жив по суті у виробі, був його частиною. Часто ,саме, завдяки декору звичний виріб стає твором мистецтва. Саме мінімалістичне у крої і

кольорі плаття, декор може зробити неперевершеним і неповторним. І якщо брати до уваги декор, то він не тільки притаманний жіночому одягу, він присутній і у чоловічому, навіть, в деяких варіантах одягу його зустрічається більше. Саме анімалістичні і флористичні мотиви декору найбільш поширені і є джерелом натхнення дизайнерів з усього світу. Бо флора і фауна дуже різноманітна багатогранна і неоцінена вона має свою особливу красу, красу ліній, форм кольорів, вона є гармонійною у своєму поєднанні і нею люди захоплюються ще з давніх часів.

Історія моди та одягу в цілому дуже довга, від самого простішого одягу який драпірувався на тілі ,до корсетів ,кринолінів .Від аскетичного середньовічного до бароко і рококо. І якщо проаналізувати, то суспільство знову прийшло до простого, сучасного , необхідного у використанні одягу. Мода є дуже циклічною вона в цілому не міняється просто змінюються люди, навколишній світ, а форма залишається тією ж просто удосконаленою.

Але як вважають більшість модельєрів, яскрава річ може з легкістю розбавити будь який образ ,освіжити його. І як не дивно мотиви, які завжди вважались більш вуличним стилем, прижилися на модних показах і надихають дизайнерів на створення нових колекцій. Часто дизайнери шукають саме натхнення на вулицях тому, що тут зібрана вся мода в цілому з її багатогранністю стилів.

**ФЕРМЕНТУВАННЯ ФРАКЦІЙ ПШЕНИЧНИХ ВИСІВОК
КУЛЬТУРАМИ *BIFIDOBACTERIUM BIFIDUM* *LACTOBACILLUS*
*ACIDOPHILUS***

Капрельянц Л.В.

д-р. техн. наук професор

Бужилов М.Г.

аспірант

Однією з найважливіших задач нашої країни – збереження здоров'я та працездатності населення, збільшення тривалості та поліпшення якості життя своїх громадян. Саме тому поширення асортименту функціональних продуктів є пріоритетним напрямком у харчовій промисловості України. Актуальність такої стратегії в галузі харчування зумовлена об'єктивними причинами: погіршення екологічної обстановки в усьому світі та зміною якості їжі. Технічний прогрес у харчовій промисловості також вніс свої недоліки у структуру харчування. Значна частина сучасних харчових продуктів внаслідок рафінування, дистиляції, перекристалізації, концентрування та інших технологічних процесів позбавлене багатьох біологічно активних речовин, що спричиняє незворотні демографічні зміни: збільшується число хворих людей, різко знижується народжуваність і збільшується смертність [1].

Рішення цієї проблеми вимагає створення та активного впровадження у сучасну структуру харчування функціональних продуктів і інгредієнтів, які за своїм складом заповнюють дефіцит харчових речовин та здатні ефективно захистити організм від негативного біологічного та техногенного впливу оточуючого середовища [2].

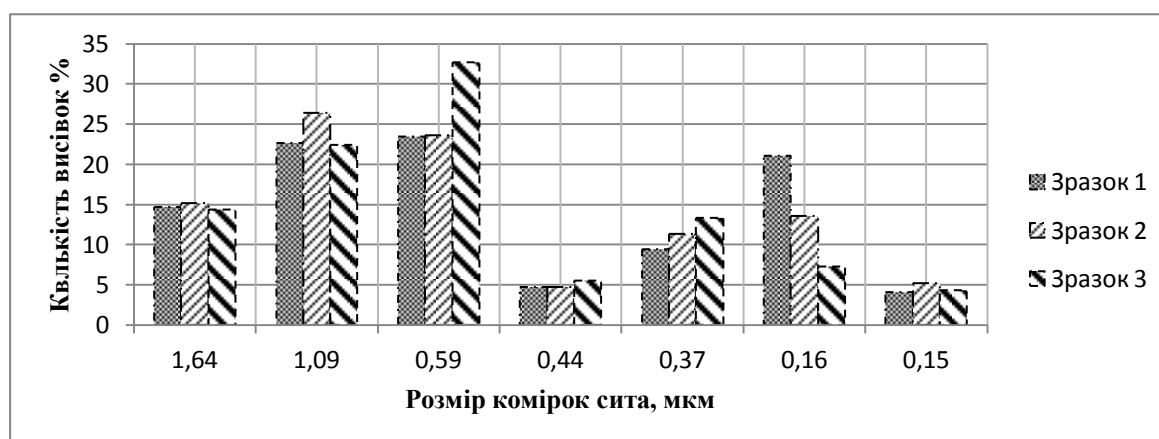
Широкий спектр біологічно активних нутрієнтів, які використовуються для виробництва функціональних продуктів харчування, представлено у вторинних продуктах переробки зерна. Особливе місце серед яких займають пшеничні висівки.

Мета дослідження – розробка методу культивування пробіотичних культур на специфічному середовищі підготовлених фракцій пшеничних висівок, та дослідження впливу окремих дисперсних (фракцій) складових висівок на накопичення пробіотичних мікроорганізмів.

Літературні і наші дослідження показують, що висівки пшениці є одним з цінних рослинних джерел нутрієнтів, які містять : білки – 16...18 %, крохмаль – 14...26 %, клітковину – 42...48 %, мінеральні речовини – 2...7 %. Пшеничні висівки відрізняються якісним складом амінокислотного складу білків порівняно з білковими речовинами пшеничного борошна [3,4].

Пшеничні висівки, є продуктами механічного впливу на зерно, при виробництві пшеничного борошна, і складають анатомічну частину зерна в якій концентруються речовини найбільш цінні для розвитку зерна.

На першому етапі досліджень визначали дисперсний склад пшеничних висівок для цього використовували ситовий аналіз (розмір комірок від 1,64 мкм до 0,15 мкм). В дослідженні використовували висівки з трьох зернопереробних підприємств України: [Грейн Милл](#), ВАТ Одесхарчкомбінат, ТОВ, Софія.

Зразок 1 - [Грейн Милл](#), Зразок 2 - ВАТ Одесхарчкомбінат, Зразок 3 – ТОВ, Софія

Рис 1. Кількість фракцій пшеничних висівок в залежності від розміру комірок

Як видно з графіка кількість фракцій у кожному зразку варіюється, але загальна динаміка виходу фракцій простежується у всіх зразках. Фракції розміром від 1,64 до 0,59 мкм складають більшу частину загальної маси висівок

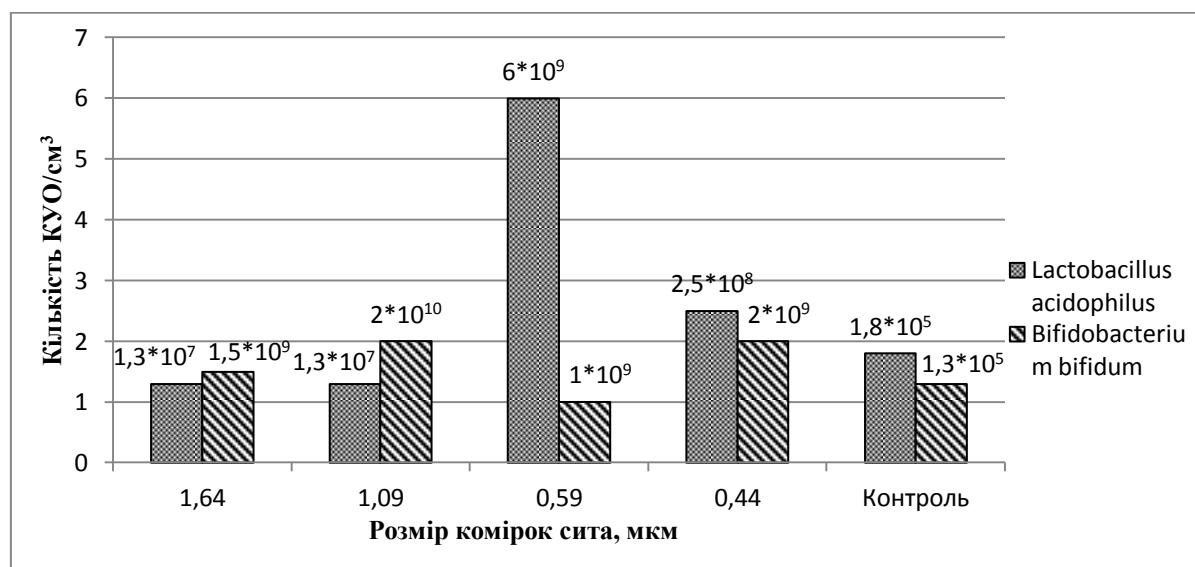
в усіх дослідних зразках (~65-70%). Подальші дослідження проводились зі зразком №3 з найбільшим виходом фракції який складає ~70% від загальної маси пшеничних висівок (ПВ).

Для отримання пробіотичного ферментного продукту до ПВ відповідного розміру додавали воду (рН= 6,9) при гідромодулі 1:10 нагрівали до $t = 37^{\circ}\text{C}$.

Замість водного середовища також використовували освітлену молочну сироватку.

В якості культур мікроорганізмів використовували *Bifidobacterium bifidum*, *Lactobacillus acidophilus* з колекції мікроорганізмів каф. БМтаФХ. Інокулят готували наступним чином: Підготовлений інокулят, вносили до середовища ПВ в кількості 1% культивування проводили при $t = 37^{\circ}\text{C}$ протягом 24 год. Після культивування в зразках визначали кількість (КУО/см³)

Рис. 5 Схема приготування молочної сироватки до культивування

Рис. 6 Накопичення біомаси пробіотичних мікроорганізмів

Як показують результати досліджень, усі зразки характеризуються хорошою біохімічною активністю. Кількість життєздатних клітин в усіх зразках достатня що можливо віднести їх до продуктів пробіотичної дії. Найбільша кількість *Bifidobacterium bifidum*, накопичилась у зразку сита з розміром комірок 1,09 мкм, що показав $2,0 \cdot 10^{10}$ КУО/см³. При культивуванні *Lactobacillus acidophilus* в зразку ПВ із сита з розміром комірок 0,59 мкм накопичилось $6,0 \cdot 10^9$ КУО/см³.

ПВ в розчинах води і молочної сироватки проявляють пробіотичні властивості за рахунок вуглеводних компонентів сировини – олігосахаридів, полісахаридів (геміцелюлози клітини).

Висновки

Встановлено, що ПВ є джерелом пребіотичних вуглеводів, що дозволяє отримати продукти з високим вмістом пробіотичної мікрофлори, а саме лактобактерій $6 \cdot 10^9$ КУО/см³ і біфідобактерій $2,0 \cdot 10^{10}$ КУО/см³.

Список літератури

1. Antoine C., Peyron S. et. al Wheat bran tissue fractionation using biochemical markers// journal of cereal science, -2004. -№39- p. 387-393
2. Antoine C., Peyron S. Lapierre C. et. al Individual contribution of grain outer layers and their cell wall structure to the mechanical properties of wheat bran// journal of Agriculture and food chemistry. -2003-№51. p. 20-33
3. Мерко І.Т. Наукові основи і технологія переробки зерна / І.Т. Мерко, В.О. Моргун. – О.: Друк, 2001. – С. 348.
4. Rimbach G, Boesch-Saadatmandi C, Frank J, Fuchs D, Wenzel U, Daniel H, Hall WL, Weinberg PD. Dietary isoflavones in the prevention of cardiovascular disease - A molecular perspective. Food Chem Toxicol.
5. Wheat bran its composition and benefits to health, a European perspective [Text] / L. Stevenson , F. Phillips, K. O'sullivan // International journal of Food Sciences and Nutrition. – 2012. – Vol. 63, Is. 8. – P. 1003-1005. – 0963-7486.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МАТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ ПРИ ОТРИМАННІ ПРЕПАРАТУ ФЛАВОНОЇДІВ НВЧ-ЕКСТРАГУВАННЯ З ВИНОГРАДНИХ ВИЧАВОК

Капрельянц Леонід Вікторович
науковий керівник д.т.н., професор
Соболева Ганна Сергіївна
аспірант

Розвиток виробництва виноградних вин в Україні передбачає збільшення обсягу та підвищення якості продукції. Ринкові відносини створюють жорсткі умови конкуренції, тому головними факторами, які забезпечують конкурентоспроможність продукції, є її якість, собівартість, термін зберігання і прибуток для підприємства.

В Україні виробляють 13,5 млн дал винопродуктів з них :

- вино 6,1 млн дал;
- шампанське та ігрите вино 6,1 млн дал;
- коньяк 6,1 млн дал;
- вермути 6,1 млн дал;
- плодово-ягідні напої (сидир, пери) без додавання спирту 6,1 млн дал;

Спрощення вартості ліцензії на виробництво вина дозволяє розвиватися виноробним підприємствам України, в результаті технологічних процесів залишається велика кількість відходів - виноградних вичавок, в яких зосереджено високий вміст корисних компонентів різного хімічного походження – поліфенольних речовин, харчових волокон та ін. Тому переробка різними методами вторинні продукти виноробства на сьогодні є перспективною.

В Україні за 1 сезон в середньому виготовляють близько 15 000000 дал вина, після чого залишається велика кількість вторинних продуктів, які майже не використовують. Вони містять велику кількість цінних біологічно активних речовин. На сьогоднішній день вторинні продукти виноробства, а саме виноградні вичавки не використовуються в повному об'ємі. [1]

Виробництво виноградного вина по регіонах України (тис. дал.)(Таблиця

1)

Регіон	2016	2017	Абсолютне відхилення	Темп росту / зниження
Всього по Україні	15018,6	14502,2	516,4	103,64986,6
Закарпатська	1404,0	1721,0	-317,0	81,6
Миколаївська	2179,3	2332,0	-152,7	93,5
Одеська	4816,3	4101,0	715,3	117,4
Херсонська	332,0	237,7	94,3	139,7

У більшій кількості виноградні вичавки — це тверді залишки винограду, які залишаються після віджимання соку. Вони містять шкірочки, м'якоть, насіння і гберні. Вичавки винограду традиційно використовуються для отримання вичавкових бренді (таких, як орухо, граппа, зіванія, або чача) і олію виноградних кісточок. На сьогодні виноградні вичавки більше використовуються на корм худобі, як добриво, або для добування біологічно активних сполук, таких як поліфеноли. Флавоноїди — природні фенольні сполуки, що нагромаджуються в усіх органах рослин у формі глікозидів. Вони широко застосовуються як в народній, так і традиційній медицині, фармакології. Вони мають різноманітну фармакологічну дію, тому сфера їх терапевтичного застосування велика. Частина їх речовини Р - вітамінної дії (поліфеноли). Вони підвищують міцність стінок капілярів беруть участь в окислювальних процесах, що важливо при лікуванні гепертонії і інших захворювань пов'язаних зі збільшенням проникності кровоносних капілярів; флавоноїди посилюють дії інших лікарських речовин; флаваноїд міститься у червоному винограді, червоному вині, в виноградних вичивках, бурякі, полуниці, апельсині, лимоні та ін. Анатомічні особливості виноградної ягоди, а також сучасні щадні технології її переробки на виноматеріали обумовлюють те що вторинна сировина виноробства за змістом біологічно активних речовин переважає вихідну сировину і вино При раціональній її переробці можна отримати продукти які представляють значну цінність для ряду галузей народного господарства (харчової, фармацевтичної, парфумерно - косметичної та інших галузей). [2]

Приклади продуктів переробки вторинної сировини виноробство наведені. (Таблиця 2)

Вторинна сировина виноробства	Продукти переробки вторинної сировини виноробства (концентрації корисних речовин в у вихідній сировині)
Гребні	Енотанін (0,22.....2,5%), винокислі солі, винна кислота, напої, добриво

Вичавки	Етиловий спирт, вино кислі солі, світильний газ, вуглеводи, поліфенольні концентрати, напої
Насіння	Виноградна олія (9,9...17,9%), вітам D, корм для худоби, харчові волокна, енотанін (0,31...5,6%), білок (8,2%)
Шкірочка	Поліфенольний концентрат, енотанін (0,15...4,2%), корм для худоби, добриво

Метою роботи було отримання з виноградних вичавок біологічно активних речовин фенольної природи, способом НВЧ-екстрагування з використанням методу математичного планування експерименту.

Екстрагування флавоноїдів з виноградних вичавок здійснювали водно-спиртовим розчином (1:5), а активували екстрагування за допомогою НВЧ-обробки. В якості факторів оптимізації використовували наступні : питома вага, кВт/кг; час нагрівання, хв; кількість ступеней нагрівання. Цільова функція математичного опису була – вихід поліфенолів Y_i (мг/кг).

Використовували матрицю планування 2^3 , отримані у трьох повторностях показники оброблені математичним методом.

Кількість залишків поліфенолів визначали методом Фоліна –Чокальтеу. Отримали рівняння виходу біофлавоноїдів від параметрів впливу на процес екстракції. Оптимальні параметри встановлено за методом Бокса – Вілсона.

Відповідно до проведених розрахунків були прийняті наступні параметри НВЧ екстракції виноградних вичавок: питома потужність 1,6-1,7 кВт / кг; інтервал ступені 1,5-2 хв; кількість ступенів нагрівання 4; загальний час екстракції 12-14 хв; температура екстракції 65-68 °С; гідромодуль 1: 5; екстрагент - спирт етиловий 40%. [3]

Досліджено хімічний склад екстракту виноградних вичавок, отриманого методом НВЧ – екстракцією, показано наявність широкого спектра біологічно активних речовин фенольної природи. В оптимізованих умовах вилучення поліфенолів з сухих виноградних вичавок становить 2560...2870 мг/кг.

Висновок Таким чином оптимізовані фактори отримання поліфенолів з висушених виноградних вичавок, з достатньо великим вмістом поліфенолів у

розчині. Подальші дослідження будуть направлені на вивчення складу поліфенолів екстракту, та їх антиоксидантних властивостей.

Список літератури:

1. Соболева Г.С. Розробка комплексної переробки винограду червоних сортів Одеської області з метою отримання енопродуктів: дис. на здобуття наук. ступеня сВО "Магістр": 181: захист 27.03.2018 / наук. кер. Н. А. Мулюкіна. Одеса: ОНАХТ, 2018. 10 с.
2. Yandex: [інтернет-портал]. URL: <http://fb.ru/article/143078/flavonoid--chto-eto-takoe-v-chem-soderjatsya-flavonoidyi-i-kakovo-ih-vliyanie-na-organizm-cheloveka> (дата звернення: 08.11.2018).
3. Соболева Г.С. Розробка комплексної переробки винограду червоних сортів Одеської області з метою отримання енопродуктів: дис. на здобуття наук. ступеня сВО "Магістр": 181: захист 27.03.2018 / наук. кер. Н. А. Мулюкіна. Одеса: ОНАХТ, 2018. 66 с.

СПОРТИВНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ: ОСНОВНІ СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Карнаух Антон

аспірант кафедри журналістики та української філології

Інституту журналістики і масової комунікації

Класичного приватного університету, м.Запоріжжя

Спорт має велике значення для розвитку будь-якого суспільства. Саме через його значення в житті громадян люди приділяють увагу розвитку та функціонуванню цієї індустрії. Тому навіть пересічні громадяни беруть активну участь у перегляді телепередач, слідкують за результатами улюблених команд у пресі, на радіо, в соціальних мережах та в Інтернеті.

Спорт цікавляться не лише колишні спортсмени, професіонали та майбутні чемпіони, майже кожна людина вболіває за ту чи іншу команду, переглядає Олімпійські ігри, приймає участь в спортивних заходах, а також намагається вести здоровий та спортивний спосіб життя [1]. Все це неможливо було б втілити в життя без існування спортивних засобів масових комунікацій, які роблять спорт ближчим для кожного, популяризують його та виконують конструюючу роль в реалізації соціальної функції спортивної індустрії.

Співпраця засобів масових комунікацій зі спортивною галуззю – це невід’ємний процес становлення, формування та розвитку спортивного медіа простору [3]. Зародження цього процесу бере свій початок від виникнення відомих зарубіжних спортивних видань, таких саме як *La Gazzetta Della Sport*, *The Sporting Life* та *Kicker*.

Попит на подібні ЗМІ стрімко почав набирати оберти на початку ХХ століття у зв’язку зі зростанням інтересу до спорту. Саме в цей час люди почали усвідомлювати значний вплив спортивної індустрії на соціальний розвиток суспільства. роль спорту в формуванні громадської свідомості та особистості [2]. Спортивні друковані засоби масової комунікації не лише публікували результати змагань та іншу спортивну інформацію. а й створювали засади для популяризації занять спортом. Наразі преса залишається найбільш доступним засобом масової комунікації, незважаючи на розвиток нових медіа, мережі Інтернет, щоб зберегти свого читача, друковані ЗМІ не лише надають спортивну інформацію, а й намагаються приділяти увагу аналізу висвітлених подій. Через цей факт друковані ЗМІ користуються попитом серед споживачів та не здають позиції найбільш масового засобу отримання спортивної інформації.

Щодо спортивного радіомовлення, то воно починає свою історію після появи друкованих ЗМІ. Перші спортивні коментарі вийшли в ефір вже в ХХ столітті [4]. Спочатку це були лише спортивні прямі радіорепортажі, які вже потім перетворилися на спортивні коментарі. Перед коментаторами були поставлені важливі задачі. Вони повинні були не лише надати слухачам

спортивну інформацію, а й детально розповісти про всі події, які відбулися на заході. Незважаючи на високу популярність мережі Інтернет та телебачення, радіомовлення має своїх прихильників та досі не здає позиції серед спортивних ЗМІ.

Спортивне телебачення займає одну із головних позицій серед засобів масової комунікації в сучасному медіапросторі. Наразі існує безліч спортивних каналів, які спеціалізуються на випуску спортивних програм, трансляції спортивних змагань та показі спортивних ігор [7]. Спортивні телепередачі приваблюють не лише фанатів та вболівальників, вони користуються попитом серед людей, які просто хочуть гарно провести час за переглядом цікавого контенту та отримати задоволення від спортивного шоу.

Спортивна галузь – це індустрія, в якій зосереджені кошти інвесторів, грошові вкладення спортивних клубів, призові фонди, висока заробітна плата спортсменів, значні витрати на підготовку в змаганнях та навчання в спортивних школах, змаганнях та турнірах [6].

Участь засобів масових комунікацій в комерціалізації спорту дуже велика, саме ЗМІ допомагають розповсюджувати інформацію про перебіг спортивних подій, рекламують заходи, формують громадську думку щодо певних видів спорту та залучають до участі в масовому та професійному спорті. [5] Спортивні ЗМІ забезпечують спортивну комунікацію та стають посередником між глядачами і вболівальниками та спортом. Спортивний медіа простір – це важливий елемент в системі комунікацій, вони дозволяють сформуванню сприйняття спортом громадянами в сучасних умовах та привертають увагу до занять спортом і веденню здорового способу життя. Все це було б неможливо без інформаційної підтримки та висвітленню в ЗМІ.

Список літератури:

1. Артамонова І.М. Тенденції становлення та перспективи розвитку інтернет-журналістики в Україні / Інса Михайлівна Артамонова. – Донецьк: Лебідь, 2009. – 416 с.

2. Воронков П. Спортивная журналистика как тип [Электронный ресурс] / П. Воронков. – Режим доступа: [http:// zhurnal.lib.ru/](http://zhurnal.lib.ru/)
3. Гришина Т.А. Соціально-психологічний вплив інтернету як засобу масової комунікації на формування нової інформаційної культури особистості в Україні / Т.А. Гришина, І. В. Рибаківа // Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки. – 2014. – №1–2. – С. 89–94.
4. Зверева В. Телевизионный спорт / Вера Зверева // Логос. – 2006. – № 3. – С. 63–75.
5. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки / В. Кулик. – К .: Критика, 2010. – 656 с.
6. Садовник О. Створення іміджу українського спорту засобами масової комунікації / О. Садовник // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць. – Львів: ЛДІФК, 2003. Вип. 7, том 1. – С. 24–26.
7. Яцимірська М. Телекомунікація в епоху біту: психологія сприйняття глобальних категорій / М. Яцимірська // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2006. – Вип. 29. – С. 248–252.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Квактун О.О.

к.е.н., доцент

Вертелецька О.М.

ст.викладач

Жибич Я.

магістр

Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», м. Дніпро

Насьогодні здійснення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняними підприємствами відображає процес інтеграції України у міжнародне середовище. Ефективне здійснення суб'єктами підприємницької діяльності сприяє економічному зростанню, раціональному використанню ресурсів, удосконаленню технологій та збагаченню ринку споживчих товарів. Зовнішньоекономічна діяльність з усіма своїми проблемами і протиріччями стала своєрідним еталоном ринкових змін, а тому дослідження сутності даного поняття має значний науковий і практичний інтерес.

Велику актуальність в контексті наукового дослідження зовнішньоекономічної діяльності, становить з'ясування поняття «зовнішньоекономічна діяльність». Даному питанню присвячено велику кількість досліджень як вітчизняних так і зарубіжних науковців, таких як В.О.Васюренко, В.Т.Венцель, І.О.Яворський, І.В.Багрова, В.М. Бурмістров, Г.М. Дроздова, В.В. Покровська та інші.

В ході дослідження було розглянуто законодавче та наукове визначення зовнішньоекономічної діяльності. Так, наприклад, українське законодавство, закріплює декілька легальних визначень зовнішньоекономічної діяльності. У ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (далі ЗЕД), вказано, що це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [1].

У ст. Господарського кодексу України [2], вказано, що це господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, зазначеним у частині першій статті 139 цього Кодексу, та/або робочою силою.

У Федеральному законі Російської Федерації «О государственном регулировании внешнеторговой деятельности» [3] закріплено, що це «предпринимательская деятельность в области международного обмена товарами, работами, услугами, информацией, результатами интеллектуальной

деятельности, в том числе исключительными правами на них (интеллектуальная собственность)».

Закон Республики Беларусь «О государственном регулировании внешнеторговой деятельности» [3], вказує, що це «деятельность по осуществлению внешней торговли товарами, и (или) услугами, и (или) объектами интеллектуальной собственности».

Аналізуючи вищенаведені трактування поняття “зовнішньоекономічна діяльність”, науковці спостерігають невідповідність підходів до сутності даної категорії. Тому, для повного дослідження поняття зовнішньоекономічної діяльності, звернемось до наукових праць.

Так, наприклад, у підручнику за редакцією І.В. Багрової [4], де під зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України (частіше підприємств) та іноземних суб'єктів господарської діяльності (іноземних підприємств), яка базується на взаємовідносинах і здійснюється або на території України, або за її межами. Втім, на відміну від поняття, поданого у Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність», І. В. Багорова зазначає, що така діяльність притаманна частіше підприємствам, а не всім суб'єктам господарювання, яким, зокрема, є й держава. До того ж І. В. Багорова підкреслює, що ЗЕД підприємств ототожнюються передусім зі здійсненням експортних та імпорتنих торговельних операцій. Тож, вважаємо, що нею робиться спроба відокремити найбільш суттєві різновиди такої діяльності. Однак, на нашу думку, це не зовсім правильно, оскільки кожне підприємство з погляду своєї загальної діяльності, визначеної мети господарювання може обрати будь-який різновид ведення ЗЕД.

В.М. Бурмістров та К.В. Холодов [3], визначають ЗЕД як область діяльності, яка полягає у виробництві товарів та послуг, що призначені для реалізації у сфері міжнародного обміну завдяки проведенню експортних та імпорتنих операцій, а також у різних формах міжнародного обміну капіталом, трудовими ресурсами та об'єктами інтелектуальної власності.

Більш повне визначення поняття ЗЕД підприємства можна знайти у роботі Г.М. Дроздової [5], де ЗЕД розглядається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства, пов'язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях. Недоліком такого визначення є лише надмірне узагальнення різновидів ведення ЗЕД та відсутність мети здійснення такої діяльності.

Поряд із цим В.В. Покровська [6] розглядає зовнішньоекономічну діяльність як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних та оперативно-комерційних функцій експортно-орієнтованих підприємств з урахуванням обраної економічної стратегії, форм та методів роботи на ринку іноземного партнера. Суттєвим недоліком такого визначення, на наш погляд, є передусім підкреслення експортно-орієнтованих підприємств, що унеможливорює віднесення такого подання до інших підприємств, а відтак є неправильним.

У визначенні В. Ю. Горчакова [7] знаходимо розкриття сутності ЗЕД з погляду корпоративного управління великої компанії. Згідно з таким поданням ЗЕД великої компанії повинна розглядатися як система, що складається з чотирьох підсистем («Введення продукції на міжнародний ринок», «Збільшення збуту нової продукції», «Збереження конкурентної переваги», «Зниження обсягу продажів»), які виділено згідно з етапами життєвого циклу виробів. У зв'язку з цим ЗЕД великої компанії є диференційованою згідно з етапами життєвого циклу виробів.

Таким чином, в ході дослідження, ми зазначали, що в законодавчих документах України існує невідповідність визначення зовнішньоекономічної діяльності. Разом з тим, сьогодні майже кожен науковець, котрий досліджує таку діяльність, наводить власне визначення, а тому дане питання є досить актуальним з наукового погляду.

Список літератури:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Господарський кодекс України. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
3. Бурмистров В.Н., Холопов К.В. Внешняя торговля Российской Федерации. – М.: Юристъ, 2001. – 384 с.
4. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Підручник // І.В. Багорова, Н.І. Редіна, В.Є. Власюк, О.О. Гетьман / За ред. І.В. Багрової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 580 с.
5. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навч. посібник для студ. Вузів. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 247 с.
6. Покровская В.В. Организация и регулирование внешнеэкономической деятельности: Учебник. – М.: Юристъ, 2000. – 456 с.
7. Горчаков В.Ю. Формування організаційно-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю великої компанії: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. – Донецьк: Інститут економіки промисловості НАНУ, 2005. – 22 с.

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Квасницька Раїса Степанівна

д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету

Антонюк Олександра Володимирівна

студентка

Хмельницького національного університету

В умовах ринкової економіки від підприємства вимагається підвищення ефективності виробництва, конкурентоздатності продукції, що забезпечується впровадженням досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління виробництвом, активізації підприємництва. Важлива роль у реалізації цієї задачі відводиться аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, дослідженню та управлінню їх фінансовою стійкістю. За допомогою цього аналізу виробляються стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і робітників

Діяльність будь-якого підприємства в умовах підвищення процесів глобалізації в економіці постійно піддається впливу різноманітних факторів та невизначених чинників, зумовлених зростанням конкуренції на ринку або нестабільністю політичної ситуації в країні. Це може призвести як до позитивних, так і до негативних змін в організації підприємства. Збереження фінансової стійкості підприємства та мінімізація впливу цих різноманітних чинників на сьогоднішній день є необхідною умовою існування кожного підприємства. Саме тому є потреба дослідження факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства і аналіз причин, що спричиняють появу негативних тенденцій і явищ у розвитку підприємств України.

Як відомо, невизначеність факторів зовнішнього та внутрішнього середовища негативно впливає на діяльність підприємств, що спричиняє відсутність забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості. Позитивні значення показників фінансової стійкості є підґрунтям для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу.

Фінансова стійкість підприємства полягає у його здатності вистояти, протистояти і адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних чинників. Багато науковців погоджуються з тим, що фінансова стійкість – це властивість

підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників досягнення стану фінансової рівноваги і його здатність розвиватися. З даного визначення чітко випливає, що на фінансову стійкість підприємства впливають зовнішні і внутрішні чинники, ступінь впливу яких залежить від кон'юнктури фінансового ринку і зміни економіко-політичної ситуації в країні.

Керівництву підприємства слід швидко реагувати на обмеження, що створюються системою економічних відносин, маневруючи фінансовими ресурсами і виробничими програмами. Необхідно «виробити імунітет» до впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, що порушують відтворювальну діяльність підприємства.

На фінансові рішення, прийняті керівниками суб'єктів господарювання, впливають такі зовнішні чинники, як: стан економіки; фінансова політика держави; законодавчо-нормативна база; державне фінансове регулювання; дії конкурентів; дії постачальників та поведінка споживачів; дії фінансових посередників; дії інвесторів; рівень соціально-культурного розвитку; соціальні, культурні та екологічні чинники. Склад внутрішніх чинників обумовлений внутрішнім середовищем суб'єктів господарювання та визначається їх виробничим, фінансово-господарським, кадровим потенціалом, технологічним забезпеченням, отриманими результатами [1, с. 171].

Загалом можна сказати, що фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке характеризується зовнішніми формами прояву і формується в процесі всієї фінансово-господарської діяльності, що знаходиться під впливом багатьох факторів.

Кризові явища становлять загрозу фінансовій стійкості підприємств, але в умовах циклічного розвитку економіки їхнє виникнення є закономірним. У зв'язку з цим кризові явища потребують негайного виявлення у фінансовій стійкості підприємства і своєчасного вжиття заходів з управління кризовими явищами, комплекс яких утворює управління фінансовою стійкістю. Таким чином, в умовах кризи планування дозволяє уникнути великих помилок в

оцінці можливих альтернатив ринкової динаміки, поведінки конкурентів і партнерів на внутрішньому і зовнішніх ринках.

Процес управління фінансовою стійкістю представляє собою сукупність циклічних дій, пов'язаних з виявленням факторів, що впливають на фінансову стійкість, з пошуком і організацією виконання прийнятих фінансових рішень [2, с. 125]. Саме фінансово стійкий стан підприємства дає можливість здійснювати активний розвиток підприємства (поєднання операцій з різним рівнем фінансового ризику, що дозволяє впроваджувати інновації, проводити модернізацію і технічне переозброєння підприємства).

Стратегічне управління фінансовою стійкістю повинно враховувати не тільки цілі фінансового менеджменту, а й тип фінансової політики. Реалізуючи консервативну фінансову політику, підприємство при управлінні структурою джерел фінансування віддає перевагу власним джерелам фінансування, що обумовлює недостатній рівень рентабельності активів через відсутність ефекту фінансового важеля і високої ціни капіталу [3]. Результатом даної фінансової політики є мінімізація втрати фінансової стійкості, однак в результаті недостатнього фінансування інвестиційної діяльності можливе зниження конкурентоспроможності продукції. Для збереження фінансової стійкості в довгостроковому періоді важливо регулювати відпускні ціни на готову продукцію шляхом мінімізації постійних витрат підприємства, а також активізувати заходи щодо просування продукції.

При проведенні помірної політики управління фінансами досягається позитивний ефект фінансового важеля, який обумовлює достатню фінансову стійкість підприємства і знижує середньозважену вартість капіталу [4]. В умовах помірної політики управління фінансами підприємства отриманий прибуток спрямовується на інвестиційні проекти та створення резервних фондів. Даний тип політики є оптимальним, оскільки забезпечує досягнення цілей фінансового менеджменту з достатньо невисоким рівнем ризику втрати фінансової стійкості і створює можливість формування запасу фінансової міцності на випадок несприятливого впливу зовнішніх факторів.

Характерна особливість агресивної політики управління фінансами полягає в низькій фінансовій стійкості підприємства, а під впливом негативних внутрішніх або зовнішніх факторів вона може призвести до банкрутства.

При управлінні фінансовою стійкістю доцільно здійснювати реструктуризацію заборгованості, ранжувати інвестиційні проекти за ступенем релевантності та реалізовувати їх у цій послідовності. Вивільнені фінансові ресурси доцільно спрямувати на збільшення обсягу власного капіталу підприємства з метою підвищення фінансової стійкості.

Оскільки позитивним чинником фінансової стійкості є наявність джерел формування запасів, а негативним фактором - величина запасів, то основним способом виходу з нестійкого і кризового фінансового станів слугує поповнення джерел формування запасів і оптимізація їхньої структури. Цього можна досягти шляхом реалізації таких заходів [5, с. 127]:

- збільшення реального власного капіталу за рахунок збільшення розміру статутного капіталу, а також за рахунок накопичення нерозподіленого прибутку (застосовується в тому випадку, якщо підприємство не несе непокриті збитки за аналізований період, інакше особливих результатів дати не може);

- розробка грамотної фінансової стратегії підприємства, що дозволяє підприємству залучати, як короткострокові, так і довгострокові позикові кошти, при цьому підтримуючи оптимальні пропорції між власним і позиковим капіталом;

- перегляд середньозважених величин запасів продукції на складах на день, тиждень, місяць. Зниження рівня запасів відбувається в результаті планування залишків запасів, а також реалізації невикористаних товарноматеріальних цінностей.

Отже, для підвищення фінансової стійкості підприємству необхідно віднайти резерви для зростання темпів нагромадження власних джерел та забезпечення ними матеріальних оборотних засобів. Крім того, необхідно знаходити найбільш оптимальне співвідношення фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, шляхом їх

ефективного використання, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції.

Список літератури:

1. Кнейслер О.В. Фінансове адміністрування і менеджмент у системі управління фінансами суб'єктів господарювання / О.В. Кнейслер, Н.І. Налукова // Наукові записки національного університету «Острозька академія». – 2013. – Вип. 24. – С. 169-173.
2. Самсонова К.В. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства / К.В. Самсонова // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. – 2013. – №4. – С. 125-134.
3. Варналій З.С. Проблеми забезпечення фінансової стійкості суб'єктів малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс] / З. С. Варналій. – Режим доступу : www.ua.org.ua/brochure/2009/001/000.htm.
4. Муза И.М. Проблеми розвитку фінансової стійкості підприємства в сучасній економіці [Електронний ресурс] / И.М. Муза. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.
5. Власова Н.О. Формування оптимальної структури капіталу в підприємствах роздрібно́ї торгівлі: монографія / Н.О. Власова, Л.І. Безгінова. – Харків : Харківський державний університет харчових технологій, 2006. – 160 с.

ПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Квасницька Раїса Степанівна

д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету

Дячук Дмитро Ігорович

студент

Хмельницького національного університету

Важливою передумовою забезпечення стабільного розвитку економіки є ефективне функціонування податкової системи. Невід'ємною складовою податкової системи країни з ринковою економікою є податок на прибуток. Він відіграє ключову роль при оподаткуванні господарюючих суб'єктів, оскільки прибуток традиційно розглядається у якості ключової характеристики діяльності таких суб'єктів, фактичним джерелом сплати податків.

Питання формування раціонального механізму справляння податку на прибуток підприємств є предметом наукових пошуків низки провідних вчених фінансового спрямування, серед яких варто відзначити праці таких авторів, як: В.Л. Андрущенко, В.П. Вишневський, С.Л. Лондар, С.В. Онишко, Т.В. Паєнко, А.М. Соколовська, Т.І. Єфименко та інших. Однак, виокремлення особливостей справляння податку на прибуток підприємств в Україні за кордоном потребують додаткового дослідження .

Так, починаючи з 1997 року, року прийняття кардинальних змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», відповідно до яких суттєво змінились методичні основи оподаткування прибутку, обчислення податку на прибуток здійснювалося за окремими правилами і тому, для платників податку виникла потреба у веденні двох видів обліку — податкового та бухгалтерського. Усунення розбіжностей між правилами податкового обліку і положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку щодо визнання й оцінки доходів та витрат здійснилося із прийняттям оновленої редакції розділу III «Податок на прибуток» Податкового Кодексу України.

З 01.01.2015 року податок на прибуток визначається за правилами бухгалтерського обліку. При цьому, об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III Податкового кодексу України.

Зауважимо, що ставка податку на прибуток підприємств залежить від виду діяльності, а також попадання підприємства під певні критерії, які наведено в табл.1.

Таблиця 1 — Ставки податку на прибуток за видами діяльності платників податку, що діють у 2018 році*

№	Вид діяльності платника податку на прибуток	Ставка податку 2018
1	Будь-яка діяльність, крім діяльності, що наведена в рядках 2-5 даної таблиці:	
	– базова (основна) ставка (застосовується до ФР до оподаткування з урахуванням або без урахування податкових різниць)	18%
	– “пільгова” ставка (тимчасово встановлена до 31 грудня 2021 р.)	0%
2	Страхова діяльність:	
	– дохід за договорами страхування;	3 %
	– дохід за договорами довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування і договорами страхування в межах недержавного пенсійного забезпечення;	0 %
3	Доходи нерезидентів і прирівняних до них осіб із джерелом походження з України	0 %
		4 %
		6%
		12 %
		15 %
		20 %
4	Букмекерська діяльність, азартні ігри (у т.ч. казино)	10 %
		18 %
5	Діяльність із випуску та проведення лотерей	30% (з 2021р.), 24% (2018 р.), 26% (2019 р.), 28% (2020 р.)

*Складено авторами за даними джерела [1ПКУ]

З 2011 по 2017 рік ставка податку на прибуток знизилась із 25% до 18% і сьогодні є однією із найнижчих серед країн ЄС. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств за 2011-2017 роки наведена на рис.1.

Рисунок 1 — Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету України за 2011-2017 рр., млрд грн*

*Складено авторами за даними джерела [2].

У зарубіжних країнах податок на прибуток підприємств активно використовується як регулятор соціально-економічних відносин, який дозволяє здійснювати вплив на обсяги виробництва, конкурентоспроможність вітчизняних підприємств та економіку країни в цілому [3]. У багатьох з цих країн податок на прибуток адмініструється окремо для юридичних осіб і окремо для фізичних осіб, ставки оподаткування мають тенденції до їх зниження, вони можуть бути базовими, стандартними та прогресивними, тобто для різного виду підприємництва є індивідуальний підхід. Ставки податку на прибуток деяких країн світу наведені в табл.2 [4].

Так, у США податок на прибуток корпорацій заснований на шкалі прогресивних ставок, він справляється за восьмирозрядною шкалою: найнижча ставка – 15 %, а найбільша ставка – 39 %. Така прогресивна шкала ставок податку сприяє розширенню виробництва, підвищенню зайнятості населення, розвитку інновацій. Для корпоративного податку в США передбачається велика кількість податкових пільг, що дозволяють зменшити ставку податку на

прибуток у середньому на 30%. Зниження ставки відбувається, коли підприємство застосовує різні альтернативні види сировини та електроенергії.

Таблиця 2 – Ставки податку на прибуток в деяких країнах світу*

№ п/п	Назва країни	Базова ставка (%)	Прогресивна (%)
1	Бельгія	33,99	-
2	Болгарія	10	15, 20, 25
3	Естонія	20	-
4	Мальта	35	-
5	Німеччина	15	-
6	Середня ставка країн ЄС	21,31	-
7	Угорщина	16	-
8	Україна	18	-
9	Франція	33,33	-

*Джерело [4]

У Великобританії базова ставка податку на прибуток становить 20%. В той же час, в боротьбі за збільшенням податкових надходжень та з метою впорядкування процесів агресивного податкового планування запроваджено податок на переадресований прибуток (Diverted Profits Tax). Особливість оподаткування таким податком полягає в тому, що його сплачують ті компанії, які виводять власний прибуток в низькоподаткові юрисдикції. Прибуток, отриманий компанією але виведений в інші юрисдикції, буде обкладатися за ставкою 25%. У Великобританії існує принцип побудови та нарахування податку на прибуток, який розподіляє дохід на певні групи (шедули) в залежності від джерела отриманого доходу. Діє всього 5 груп і кожна така група оподатковується за особливим принципом і названа в порядку англійського алфавіту: А, С, D, Е, F [4].

Особлива система сплати податку на прибуток існує і в Японії. Він має назву прибутковий податок з юридичних осіб, який поділяється на державний прибутковий податок – 30% від прибутку; префектурний прибутковий податок – 5% від державного; міський, районний – 12,8% від державного, що становить 4,12% від прибутку. Аналогічна практика є у системі оподаткування Канади. Тут існує дві ставки – федеральна та провінційна, а отже, і податок сплачується у федеральний та провінційний бюджети [5].

Отже, сьогодні в Україні вектор реформування механізму справляння податку на прибуток спрямований на перехід від суто фіскальної до стимулюючої системи оподаткування підприємств. За таких умов, доцільно було б перейняти досвід зарубіжних країн щодо податку на прибуток підприємств. Зокрема, встановити знижені ставки податку на прибуток підприємств для малого бізнесу, впровадити прогресивні ставки податку на прибуток підприємств, ввести податкові пільги для компаній, що належать до пріоритетних галузей розвитку економіки України, запровадити інвестиційний податковий кредит, що дозволить підприємствам вкладати кошти в нове виробництво.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Огляд механізму стягування податків в Україні та деяких країнах світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://modern-pharmacy.com.ua/oglyad-mehanizmu-styaguvannya-podatkov-v-ukrayini-ta-deyakh-krayinah-svitu>
4. Якімова А.М., Прищеп О.В. Вітчизняний та зарубіжний досвід справляння податку на прибуток підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2012_3_41

5. Червінська О.С. Досвід окремих країн світу в оподаткуванні прибутку підприємств [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7730/1/12.pdf>

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Квасницька Раїса Степанівна

д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету

Мазур Тетяна Анатоліївна

студентка

Хмельницького національного університету

В сучасних умовах розвитку економіки в Україні спостерігається певний дисбаланс в наявності фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання та потребах у них. Зрозуміло, що нестача фінансових ресурсів негативно впливає на господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед суб'єктами господарювання, по оплаті праці та сплаті податків. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За цих обставин важливого значення набуває забезпечення нормального здійснення господарської діяльності підприємств відповідним обсягом як власних, так і запозичених фінансових ресурсів.

У сучасних трактуваннях суті фінансових ресурсів виділяються певні специфічні ознаки, які дозволяють виділити їх як економічну категорію. Так, на наше переконання, фінансові ресурси є грошовими доходами та надходженнями, що знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання та призначені для виконання фінансових зобов'язань, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширенням виробництва і економічним

стимулюванням працюючих на підприємстві. Фактично кожен господарюючий суб'єкт залучає фінансові ресурси, використовуючи для цього різні джерела фінансування, які ними обираються самостійно, але кожне джерело має певні функціональні особливості, а тому, вони по-різному впливають на середовище підприємства.

Найчастіше фінансові ресурси підприємств за джерелами їх формування поділяють на власні, запозичені та залучені. Так, до джерел формування власних фінансових ресурсів належать: статутний капітал (фонд), амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток, тобто це всі грошові кошти на рахунках та у касі, які належать підприємству. Вони характеризуються: простотою і швидкістю залучення; більш високою здатністю генерувати прибуток; забезпеченням фінансової стійкості розвитку підприємства, а отже, зниженням ризику банкрутства; збереженням повного управління і контролю з боку первинних засновників. Водночас, обсяги власних фінансових ресурсів є обмеженими, оскільки залежать від фінансових можливостей засновників та ефективності діяльності за попередній період. Збільшення ж розміру власних фінансових ресурсів, на відміну від позикових, дає стримуючий ефект щодо зростання рентабельності власних коштів.

Запозичені джерела формування фінансових ресурсів підприємства уособлюються в отриманих на фінансовому ринку короткострокових і довгострокових кредитах. Поряд із можливістю необмеженого доступу до кредитних коштів, що розглядається як позитивна сторона формування запозичених фінансових ресурсів, умови їх отримання можуть бути досить обтяжливими для підприємств, що зменшує інтерес до запозичення коштів такого роду. Також слід зауважити, що використання запозичених фінансових ресурсів впливає на зниження показників фінансової стійкості підприємства. Це, у свою чергу, підвищує ризик неспроможності підприємства, може спричинити неповернення залучених коштів та виникнення труднощів при розрахунках з кредиторами. До того ж, залучення запозичених коштів в діяльності підприємства за сучасних умов господарювання не завжди є

вигідним (високі кредитні ставки, малі строки надання кредитів тощо), оскільки невдале їх використання може не принести не тільки бажаного результату, а й спричинити банкрутство.

Залучені джерела формування фінансових ресурсів підприємства за характером використання є подібними до власних джерел, оскільки після надходження вони переходять у повне розпорядження підприємства. Разом із тим, існують певні обмеження у їх використанні, як за цільовим призначенням, так і за короткостроковістю їх функціонування на підприємстві.

Обсяг виробництва, його ефективність зумовлюють розмір, склад та структуру фінансових ресурсів підприємства. Так, підвищення частки власних коштів позитивно впливає на діяльність підприємств. Висока частка залучених коштів ускладнює діяльність підприємства та потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивідендів на акції, доходів на облігації, зменшує ліквідність балансу підприємства. Тому в кожному конкретному випадку необхідно детально продумати доцільність залучення додаткових фінансових ресурсів. До створення підприємства засновники визначають необхідний розмір фінансових ресурсів, який обмежується: видом фінансово-господарської діяльності та обсягом виробництва і продажу; законодавчо зафіксованим мінімальним розміром статутного фонду [1].

Розглядаючи структуру фінансових ресурсів вітчизняних підприємств (табл.1), можна відмітити, що за питомою вагою запозичені фінансові ресурси протягом 2013-2017 рр. є превалюючими в загальному обсязі фінансових ресурсів. При цьому спостерігається тенденція зростання частки саме короткострокових фінансових ресурсів, яка за аналізований період зросла більше ніж на 10%. Вартим уваги є позитивна тенденція зростання загальної величини фінансових ресурсів підприємств України, яка у 2017 році порівняно із 2013 роком збільшилась на 4246769,2 млн грн або на 74,34%.

На формування та використання фінансових ресурсів підприємств впливають різноманітні чинники, які, по відношенню до суб'єктів господарської діяльності, доцільно поділяти на внутрішні (несистематичні) -

пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства та зовнішні (систематичні) – не пов'язані з діяльністю окремого підприємства [2].

До внутрішніх чинників варто віднести:

- рівень досконалості фінансової структури підприємства (деталізація фінансових завдань);
- якість організації управління фінансовими ресурсами;
- налагодження роботи з посередницькими організаціями, забезпечення зв'язку збутової стратегії із виробничою; позиціонування, вибір сегментів ринку згідно виробничих можливостей;
- якість фінансового, управлінського та податкового обліку;
- цінова політика;
- ефективність функціонування виробництва та узгодження його із фінансовим планом підприємства;
- кваліфікація персоналу тощо.

Таблиця 1- Структура фінансових ресурсів підприємств України у 2013-2017 роках*

Показники	31.12.2013р.	31.12.2014р.	31.12.2015р.	31.12.2016р.	31.12. 2017
Власні фінансові ресурси, млн грн	1950374,9	1480658,0	2288741,4	2445803,7	2458527,6
Питома вага,%	34,14	24,7	29,18	24,48	24,69
Запозичені фінансові ресурси, млн грн	3761899,9	4513607,6	5555256,9	7543559,3	7500516,4
Питома вага,%	65,86	75,3	70,82	75,52	75,31
в т.ч.:					
- довгострокові запозичені фінансові ресурси, млн грн	1072561,7	1362354,6	1639905,6	1696870,6	1730977,4
Питома вага,%	18,78	22,73	20,91	16,99	17,38
- поточні запозичені фінансові ресурси, млн грн	2689338,2	3151253,0	3915351,3	5846688,7	5769539
Питома вага,%	47,08	52,57	49,92	58,53	57,93
Всього фінансових ресурсів млн грн/ %	5712274,8	5994265,6	7843998,3	9989363	9959044
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*Складено за дані джерела [3]

До складу зовнішніх чинників входять:

- політична ситуація в країні;
- стан розвитку фінансового ринку та економіки загалом;
- стан та перспективи розвитку ринку збуту продукції;
- ціни на ресурси;
- інфляційні процеси тощо.

Зазначені чинники мають вплив на формування та використання фінансових ресурсів через регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел. Так зменшення собівартості за умов стабільності інших факторів виробництва та реалізації продукції призведе до зростання прибутку підприємства і, як наслідок, до збільшення обсягу фінансових ресурсів загалом.

Отже, при формуванні фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їхня збалансованість та визначення оптимальної структури їхніх джерел. Їх структура постійно змінюється під впливом різноманітних факторів, а саме зростання питомої ваги коштів залучених із зовнішніх джерел, і в першу чергу, частки кредиторської заборгованості, яка спричиняє систему не платежів та приводить до зниження інвестиційних можливостей підприємницьких структур. Підприємствам, слід уникати як неконтрольованої кредиторської заборгованості, що призводить до погіршення платоспроможності підприємств, так і надлишкових власних фінансових ресурсів, що можуть сповільнювати виробничий розвиток через надмірне резервування накопичень і відволікання їх із виробничого процесу.

Список літератури:

1. Волк І. Ф. Фінансові ресурси підприємства: економічна сутність та ефективність управління / І. Ф Волк// Держава і регіони. – 2006. – №6 – С.339-342.
2. Рубаха М. В. Методи мобілізації фінансових ресурсів суб'єктами господарювання на фінансовому ринку України /М. В. Рубаха // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – Вип. 7. – Т. 1. – С. 122-130.

3. Показники балансу підприємств за видами економічної діяльності у 2013-2017 роках. – Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/sbp/sbp_u/arh_sbp2016_u.htm.

НОВИЙ ІСТОРИЗМ ЯК ХУДОЖНІЙ МЕТОД У РОМАНІ М. ЕТВУД «СЛІПІЙ УБИВЦЯ»

Кеба О.В.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германських мов і зарубіжної літератури

У пропонованій розвідці ставиться за мету охарактеризувати особливості художнього осмислення індивідуальної людської долі в контексті соціальної історії у романі Маргарет Етвуд "Сліпий убивця" крізь призму теорії нового історизму. У 2000 р. твір був удостоєний Букерівської премії; відтоді він є предметом постійної уваги літературознавців (див., наприклад [3; 5]), однак в означеному розрізі досі не розглядався.

Основна ідея представників нового історизму (С. Грінблатт, Л. Монтроуз, К. Галлагхер; детальніше див.: [1]) нібито не нова: текст є продуктом, обумовленим соціально-історичним контекстом. Новаторським, однак, є, по-перше, підхід до історії, по-перше, як тексту у тому сенсі, що будь-який історичний факт доходить до нас у текстовому форматі; по-друге, будь-який текст (наратив) є "історичним", тобто має розглядатися як матеріал для історії як сфери формування уявлень про минуле. Сутність нового історизму влучно декларував Л. Монтроуз: «Новоісторизм переймається навзаєм історичністю тексту й текстуальністю історії» [Цит. за : 2, с. 254]. По-друге, представники

новоісторичної методології кардинально переосмислюють саме поняття контексту. Згідно з їхніми установками, літературний твір є невід'ємною складовою історії-дискурсу як інтерактивний компонент разом із іншими різноманітними "текстами" – мистецькими й мистецтвознавчими, релігійними, філософськими, психологічними, міфологічними, що й складають дискурс історії. Іншими словами, літературний твір є інтертекстуальним феноменом у найширшому сенсі цього поняття.

Саме за таким принципом відтворюється "історія" в романі М. Етвуд. Більша частина твору є наративом від першої особи, жінки похилого віку на ім'я Айріс Гріффен, яка розповідає історію двох канадських родин з кінця XIX до кінця XX ст. (точні хронологічні межі описуваних подій – 1870-1999 рр.), – Чейзів та Гріффенів, складні перипетії їх участі в соціально-історичних та політико-економічних подіях доби. При цьому "велика історія" (соціальна історія) подається і як тло індивідуальних доль персонажів, і як важливий чинник їхньої світоглядної і громадської позиції.

Текст роману включає велику кількість різноманітних документів (як справжніх, так і вигаданих, замаскованих під факуальні): вирізок із газет різних часів, протоколів судових слухань, опис фотографій із минулого, повідомлення про ті чи інші конкретні реальні події, що мали місце в світі й до яких нібито були причетні персонажі твору, як-от вояж родини Чейзів на першому рейсі знаменитого лайнера "RMS Queen Mary" у 1934 р.

Звісно, новаторським є не сам факт використання в романі документів у «чистому» вигляді, а саме спосіб включення і перетворення різнорідного і явно нерівноцінного з точки зору «традиційного» історика матеріалу в художнє полотно. В результаті створюється ефект подвійної нерозчленованої рецепції: читач перебуває у впевненості, що має справу з реальними подіями і справжніми документами і водночас усвідомлює вигаданість усієї історії. Важливо й те, що в тексті фігурують абсолютно різні за значущістю (з погляду "традиційного" історика) документи, що також відсилає до новоісторичної методології: літературний текст перебуває в одному полі із нелітературними

текстами певного часу.

"Документи" власне історичні фактично ніяк не відділяються від приватної історії, більше того між ними у свідомості персонажів виникають несподівані паралелі. Так, коли чоловік Лори Річард читає в газеті про початкові експансії Гітлера, вона мимоволі згадує про його сексуальні збочення: "Since Richard was holding it (газету. – О.К.) up between us, I could read the headline. He was Hitler, who had marched into the Rhineland. He'd broken the rules, he'd crossed the line, he'd done the forbidden thing <...> Did it bother him that I was indifferent to his nighttime activities, even repelled by them? Not at all. He preferred conquest to cooperation, in every area of life" [4; далі роман цитується за вказаним джерелом].

Окрім відсилань до конкретних соціальних та історичних реалій, текст роману містить у собі численні як експліцитні, так само й імпліцитні претексти-референти літературного і культурно-філософського характеру. Це насамперед біблійні тексти, літературна класика XIX ст. (Кітс, Блейк, Колрідж, Теннісон, Елізабет Браунінг, а також канадська поетеса Емілі Джонсон), модерні автори першої половини XX ст. (Гемінгвей, дос Пасос, Карсон Маккалерс, Джуна Барнс та ін.). Через приховані інтертекстуальні відсилання прочитується символіка предметно-образних деталей. Так, родинний маєток Чейзів із промовистою назвою Авалон сприймається як якийсь міфологічний образ: "Avilion is not the standard-issue limestone. Its planners wanted something more unusual, and so it is constructed of rounded river cobblestones all cemented together. From a distance the effect is warty, like the skin of a dinosaur or the wishing wells in picture books. Ambition's mausoleum", а наприкінці життя Айріс думає про нього як про Валгаллу, тобто потойбічне царство загиблих воїнів. Біблійні, євангельські, міфологічні прецеденти, згадки політичних діячів, рефлексії персонажів над ними формують строкату ковдру індивідуального сприйняття історії.

Навіть фізіологічний бік життя інтерпретується через порівняння з історією: "My bones have been aching again, as they often do in humid weather. They ache like history: things long done with, that still reverberate as pain..."

Всі ці різноманітні й різнопланові елементи контексту сюжету перебувають між собою в інтердискурсивному взаємовідношенні як складові мозаїчної картини. Вона позірною позбавлена цілісності, але самою своєю фрагментарністю відтворює авторське бачення сутності життя людини в новітню добу.

Важливою особливістю художньої структури роману є те, що він корелює з цілим спектром літературних жанрів – соціальний, філософський, любовний, готичний, фантастичний роман, детектив, міф, легенда. Попри видимий жанровий колаж, роман скріплюється домінантою, якою, на наш погляд, є метатекстуальна проекція. Айріс Гріффен пише роман і водночас рефлексує над ним, у цей роман вміщено ще один роман, авторкою якого, як усі вважають, є Лора, а в фіналі стає зрозуміло, що то була містифікація Айріс; у "романі Лори" один із персонажів розповідає міфологічну історію сліпого юнака-убивці і фантастичну історію вигаданої планети Цитрон. Численні метатекстуальні рефлексії Айріс-романістки максимально увиразнюються у фіналі твору, коли вона звертається до своєї онуки, майбутньої гіпотетичною читачки її "записів": "But I leave myself in your hands. What choice do I have? By the time you read this last page, that-if anywhere-is the only place I will be".

Таким чином, текстуальні стратегії в романі М. Етвуд "Сліпий убивця" підтверджують гіпотезу про те, що твір відповідає методології нового історизму. Для створення максимально плюралістичної й водночас позбавленої "остаточної об'єктивності" картини авторка вдається до поліфонічного наративу, в якому органічно поєднується *fiction* і *nonfiction*, сплітаються ознаки численних літературних жанрів, взаємодіють різноманітні соціокультурні феномени. Завдяки метатекстуальній наративній домінанті традиційне референтне співвідношення мистецтва і дійсності перетворюється у романі на множинну дискурсивну референцію складових "історій".

Список літератури:

1. Анисимова А. Э. Новый историзм // *Зарубежное литературоведение XX века*. – М. :Intrada, 2004. С. 292-294.

2. Пригодій С.М., Горенко О.П. Американський романтизм. Полікритика : Навч. посібник. Київ : Либідь, 2006. 440 с.

3. Cooke N. Margaret Atwood: A Critical Companion Westport / N. Cooke. – Greenwood Press, 2004. – 175 p.

4. Atwood, Margaret. The Blind Assassin // <http://flibusta.is/b/132793/>

5. Author Study of Margaret Atwood // <https://authorstudyatwood.weebly.com/the-blind-assassin.html>

ЕМОТИВНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД В КОНТЕКСТНІЙ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Келембет Р.В.

старший викладач

Пейчева О.О.

старший викладач

Емоційний контент виступає обов'язковим елементом процесу будь-якої пізнавальної діяльності, особливо лінгво-культурної, такої, якою і є вивчення іноземної мови. В цьому процесі емоції виступають своєрідними формами знання, що поряд із когніціями, як елементами пізнавальної діяльності, проявляються у мовній картині того чи іншого соціуму. Емоції і когніції створюють неповторну концептуальну картину світу особистості, коли остання задіяна у процес навчання.

Невипадково останнім десятиліттям спостерігається підвищений інтерес до вивчення емотивних компонентів, включених у процес навчання. Стосовно лінгвістики можна навести наукові доробки Красавського Н.А., Лернер І.Я., Стерніної І.А., Ларіної Т.В., Шаховського В.І. та інших. Роботи цих авторів, а також наші науково-методичні експерименти доводять те, що емоційний

контент поряд із раціональним виступає невід'ємною складовою ефективного процесу навчання іноземним мовам.

Саме в межах цього простору успішно формується “іншомовна свідомість” здібна будувати комунікативні зв'язки у майбутньому професійному та особистому житті. Але слід зважати і на те, що різні національні культури можуть суттєво відрізнятися за характером вираження емоцій у мові та мовленні. Так, наприклад, Шаховський В.І. зазначає, що “мовних особистостей” всіх культур об'єднують універсальні емоції: гнів, радість, страх, щастя, горе, ненависть та ін., але розподіл цих, спільних для всіх людей емоцій, їхня сила та акцентованість у мовленнєвих актах відрізняються, як на рівні особистості, так і на національно-культурному рівні [3; 49].

Мова використовується як інструмент соціальної взаємодії, завдяки цьому вона дозволяє індивіду висловлювати не просто думки, які народилися в його свідомості, але й передати цілий вирій його емоцій та почуттів завдяки властивості мови збирати, усвідомлювати та зберігати найбільш типові для певного лінгво-культурного соціуму способи вираження емоцій у своїх структурних елементах та виразити їх згодом доступними лінгвістичними засобами.

В фокусі *емотивно-когнітивного підходу* знаходяться два ключових поняття “емоційний (англ. *emotive*)”, як сукупність певних емоційних знань, навичок та умінь, що забезпечують студентам розуміння своїх емоцій та емоцій носіїв іноземної мови, їх вираження різними лінгвістичними та екстралінгвістичними засобами, а також керування ними в умовах міжкультурної взаємодії. З цією метою ми пропонуємо, в якості джерела навчального змісту, створювати та використовувати готові “емотивні концепти” [2; 41].

“Когнітивний (англ. *cognitive*)” підхід є дуже важливим у пізнавальній діяльності тоді, коли досліджуються емоційно-ціннісні та емоційно-естетичні відношення, які відчувають студенти в процесі оволодіння навичками комунікації на іноземних мовах.

Важливими елементами побудови іншомовної комунікації в процесі навчання виступають так звані “емоційні концепти”, це часто культурно обумовлене за структурою та за змістом, ментальне утворення, яке може виступати, як лексичне, так і фразеологічне вербалізоване утворення, що базується на певній понятійній основі (образ, культурна цінність та інші прояви рефлексії) [1; 60].

Емоційно-когнітивний підхід створює лінгво-дидактичні умови для формування емотивної компетенції студентів, що виступає і метою, і результатом реалізації названого підходу до навчання іноземним мовам.

Емотивна компетенція має складну систему, яка включає кілька компонентів: концептуальний, об’єктний, діяльностний, поведінковий та пізнавальний, всі вони у комплексі забезпечують студентам формування і розвиток, як спеціальних навичок і вмінь емотивної комунікації, так і якості та здібності емотивного плану. Останні входять в структуру емоційного інтелекту особистості. До них ми відносимо: емпатію, емоційну рефлексію, емоційну саморегуляцію, емоційний мовленнєвий вплив, виразність та креативність.

Слід відзначити, що поступово, на різних етапах навчання іноземним мовам буде реалізовуватися певний набір емоційних знань, навичок і вмінь, які зазнають розвитку та удосконаляться новим та певним чином. Важливість цих змін має бути зазначена у вимогах та програмах навчання іноземним мовам.

Емотивно-когнітивний підхід базується на комунікативній, когнітивній та соціо-культурній складових навчального процесу і, як правило, він застосовується комплексно, часто у тісній взаємодії з іншими методами, які спрямовано на всебічне формування полікультурної особистості, яка навчається завдяки глибокого проникнення в іншомовну емоційну картину світу. Вибір застосування методу ЕКП в процесі навчання має бути обумовлений віковими, когнітивними та афективними особливостями студентів.

Виходячи із мети реалізації *емотивно-когнітивного підходу*, ми пропонуємо супроводжувати його сукупністю методів, серед яких особливе місце займають (окрім загальних та універсальних методів: *комунікативного*,

лінгво-соціокультурного та пояснювально-ілюстративного) метод ситуаційного аналізу, група інтерактивних методів та психотерапевтичний метод. Вибір цих методів обумовлено, по-перше, розширеною емоційністю студента; по-друге, амбівалентністю емоцій, викликаних різними моментами емотивної комунікації; по-третє, національно-культурною особливістю вираження емоцій; в четвертих, необхідністю розвитку мовленнєвих навичок емоційного плану разом із розвитком усіх інших психічних рис особистості (пізнавальних, емоціональних, вольових).

Список літератури:

1. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах: Монография. М.: Гнозис, 2008. 376 с.
2. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. М.: Педагогика, 1981. 186 с.
3. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций: Монография. М.: Гнозис, 2008. 416 с.

ВПЛИВ РІЗНИХ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЛЮЦЕРНИ

Кирилюк В.П.

Уманський національний університет садівництва

Доцент, кандидат с.-г. наук, доцент

hidrotechnik@ukr.net

В даний час питання раціонального використання наявних водних ресурсів, як в Україні так і за кордоном займають центральне місце.

Одним із важливих резервів економії води є удосконалення режиму зрошення сільськогосподарських культур.

Зрошення – важливий прийом інтенсифікації землеробства. Регулювання водного режиму ґрунту за допомогою поливів дозволяють найбільш повно використовувати кліматичні і ґрунтові ресурси зони, потенціальних можливостей сорту, удобрення, інтенсивних технологій вирощування культур. Через це рішення задач економного використання поливної води, розробка водозберігаючих режимів зрошення являються корінними питаннями науковообґрунтованої системи зрошуваного землеробства.

Наші дослідження направлені на вирішення проблеми економного використання зрошувальної води з одночасним підвищенням за рахунок цього продуктивності люцерни на основі розробки раціонального режиму зрошення люцерни.

Об'єкт досліджень – люцерна сорту Зарніца, що належить до гібридного сорто типу (*Medicago sativa L.*).

Ґрунти дослідної ділянки – чорноземи потужні багатогумусні важкосуглинкові.

Район проведення досліджень знаходиться в зоні помірно-теплого континентального клімату. Опадів за рік за даними метеостанції Кіровоград випадає 534 мм, з них 329 мм за період вегетації. Середня багаторічна температура за рік – +8,1 °С. Середньомісячна найбільш жаркого місяця липня – + 20,8°С. Середня сума температур за період активної вегетації складає – 2890°С. В цілому вегетаційний період продовжується 210 днів, а період активної вегетації (температура повітря вище +10⁰С) – 170 днів.

Дослід закладений в виробничих умовах ФГ “Омельяненко” Новоукраїнського району Кіровоградської області.

Схема досліду:

- 1 – без зрошення (контроль);
- 2 – поливи нормою, зниженою на 40 % від розрахункової ($0,6 m_{роз.}$);
- 3 – поливи нормою, зниженою на 20 % від розрахункової ($0,8 m_{роз.}$);
- 4 – поливи розрахунковою поливною нормою ($m_{роз.}$), при зниженні вологості ґрунту в шарі 1,0 м до 80 % НВ.

Повторність досліду – трикратна. Площа дослідної ділянки – 1458 м², облікової – 40 м². Зрошення проводилося дощувальною машиною ДФ-120 “Днепр”. Терміни проведення поливів призначаються при зниженні ґрунтових вологозапасів у розрахунковому шарі до 80 % від НВ. Поливна норма при цьому приймається рівній різниці між НВ і нижньою (вказаною) межею ґрунтових вологозапасів з врахуванням втрат води на випаровування і становила 600 м³/га. У наступних варіантах досвіду строки проведення поливів приймаються такі ж, як на варіанті 4, а поливні норми на варіантах 2,3 знижуються на 40, 20 %.

Підтримка вологості ґрунту на четвертому варіанті в межах 100–80 % НВ забезпечувалася проведенням 3 вегетаційних поливів розрахунковою поливною нормою 600 м³/га в 2015 році, 2 вегетаційних поливів нормою 600 м³/га в 2016 році і 4 поливів нормою 600 м³/га в 2017 році.

На третьому варіанті підтримка вологості ґрунту в межах 90–70 % НВ дозволило понизити величину зрошувальної норми на 20 %. Величина зрошувальної норми по роках досліджень становила 1440, 960 і 1920 м³/га.

Підтримка вологості на другому варіанті в межах 80–60 % НВ привело до зниження величини зрошувальної норми на 40 %. Зрошувальна норма по роках досліджень відповідно становила 1080, 720 і 1440 м³/га.

Створення оптимального водного режиму ґрунту на посівах люцерни сприяло збільшенню продуктивності люцерни.

Різне вологозабезпечення посівів люцерни істотно впливали на густоту і висоту травостою в порівнянні з контролем. При порівнянні зрошуваних 3 і 4 варіантів між собою істотної різниці в висоті і густоті стеблостою люцерни не спостерігалось.

В 2015 р. при першому укосі зрошення істотно вплинуло на урожай зеленої маси люцерни. Прибавка урожаю відповідно становила 29, 39 і 51 ц/га при НІР₀₅ – 14,4 ц/га. При другому укосі найбільшу прибавку урожаю отримано на варіанті 4 (поливи розрахунковою поливною нормою ($m_{роз.}$), при зниженні вологості ґрунту в шарі 0,8 м до 80 % НВ) – 46 ц/га. Варіанти 2 (поливи

нормою, зниженою на 40 % від розрахункової ($0,6 m_{роз.}$) і 3 (поливи нормою, зниженою на 20 % від розрахункової ($0,8 m_{роз.}$)) дали відповідно прибавку врожаю люцерни 26 і 35 ц/га при $НІР_{05} - 12,4$ ц/га. При третьому укосі зрошуваних варіанти також дали істотну прибавку врожаю зеленої маси люцерни в порівнянні з контролем (відповідно 51, 69 і 83 ц/га при $НІР_{05} - 14,5$ ц/га). Прибавка врожаю від зрошення в 2015 р. становила на варіанті 2 – 108 ц/га, варіанті 3 – 144 ц/га і варіанті 4 – 180 ц/га при $НІР_{05} - 36,7$ ц/га.

Проведення в 2016 р. зрошення під третій укос дало істотну прибавку врожаю зеленої маси люцерни на варіанті 2 – 54 ц/га, варіанті 3 – 75 ц/га і варіанті 4 – 101 ц/га при $НІР_{05} - 26,7$ ц/га. За 2016 р. прибавка урожаю від зрошення у становила на варіанті 2 – 69 ц/га, варіанті 3 – 86 ц/га і варіанті 4 – 121 ц/га при $НІР_{05} - 37,2$ ц/га.

В 2017 р. проведення зрошення під перший укос істотно вплинуло на урожай зеленої маси люцерни в порівнянні з контролем. Прибавка врожаю від зрошення становила на варіанті 2 – 36 ц/га, варіанті 3 – 44 ц/га і варіанті 4 – 52 ц/га при $НІР_{05} - 13,7$ ц/га. Істотна прибавка врожаю отримана і при другому укосі (відповідно 31, 44 і 56 ц/га при $НІР_{05} - 13,4$ ц/га). Прибавка врожаю від зрошення при третьому укосі відповідно становила 78, 87 і 100 ц/га при $НІР_{05} - 46,3$ ц/га.

За 2017 р. прибавка врожаю від зрошення становила на варіанті 2 – 145 ц/га, варіанті 3 – 175 ц/га і варіанті 4 – 215 ц/га при $НІР_{05} - 41,2$ ц/га.

В середньому за 2015–2017 рр. прибавка урожаю від зрошення становила на варіанті 2 – 104 ц/га, варіанті 3 – 135 ц/га і варіанті 4 – 172 ц/га при $НІР_{05} - 39,2$ ц/га. При порівнянні зрошуваних варіантів між собою необхідно відмітити, що істотної різниці в прибавці врожаю люцерни між 2 і 3 варіантами, а також між 3 і 4 варіантами не спостерігалось.

На варіанті з природнім зволоженням сумарне водоспоживання змінювалося від $3461 \text{ м}^3/\text{га}$ в 2017 р. до $3926 \text{ м}^3/\text{га}$ в 2016 р. В 2015 р. сумарне водоспоживання становило $3666 \text{ м}^3/\text{га}$.

Найбільше сумарне водоспоживання було на зрошуваному варіанті 4 (поливи розрахунковою поливною нормою ($m_{роз.}$), при знижені вологості ґрунту в шарі 0,8 м до 80 % НВ) в 2016 р. – 4643 м³/га.

Такий важливий показник продуктивності використання води, як коефіцієнт водоспоживання на контролі (без зрошення) залежав від вологозабезпечення вегетаційного періоду і змінювався від 113 м³/т (2016 р.) до 140 м³/т (2017 р.). Значно нижчим був коефіцієнт водоспоживання на варіантах де застосовувалося зрошення і змінювався від 90 м³/т (2015 р. – варіант 4) до 108 м³/т (2016 р. – варіант 2). Витрата поливної води на одиницю продукції була найнижчою на зрошуваному варіанті 2 в 2016 р. – 17,8 м³/т, а найвищою на варіанті 4 в 2017 р. – 51,9 м³/т .

На основі аналізу отриманих результатів досліджень рекомендуємо, в умовах обмежених водних ресурсів, переходити на режим зрошення зниженою на 20 % зрошувальною нормою з підтримкою вологості ґрунту в межах 90–70 % НВ, що досягається проведенням 1–4 поливів нормою 480 м³/га в залежності від вологозабезпеченості вегетаційного періоду.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Киркевич Д.В.

магістрант РДГУ

Симонович Н.В.

к.п.н., доцент кафедри технологічної освіти РДГУ

Педагогічна інноватика знаходиться в постійному пошуку, впровадженні нових, максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом

яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов активної діяльності творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, приймати самостійні рішення [8]. Інноваціями можуть бути удосконалені нові освітні дидактичні моделі, зміст освіти, освітні технології, методи, форми, засоби навчання і виховання, розвитку особистості, педагогічні прийоми, системи управління та забезпечення діяльності професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) [3; 7].

Потік інформації в сучасному світі вимагає застосування таких методів навчання, які дозволили б ефективно передавати доволі великий обсяг знань, забезпечили високий рівень оволодіння матеріалом, який вивчається. Інтерактивні технології навчання формують соціокультурну компетентність, критичне мислення та діалогове спілкування учнів ПТНЗ, розширюють їхні пізнавальні можливості у здобутті, аналізі та застосуванні інформації, є базою для формування умінь та навичок у майбутній професійній діяльності [1; 6].

Питанням визначення, пояснення сутності інтерактивних технологій та використання їх у навчально-виховному процесі займалися такі дослідники як К. Баханов, В. Біда, П. Волошина, І. Зимня, Н. Каліцька, М. Картель, Г. Коберник, П. Матвієнко, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, Л. Ронко, І. Шевчук та інші

Значний внесок у розробку методології і теорії поняття педагогічної технології зроблений сучасними педагогами В. Безпальком, М. Кларінім, Б. Лихачовим, В. Монаховим, Г. Селевком, О. Славітською та іншими. Проблему педагогічної інноватики розглядали такі вчені, як О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та інші

Неможливо сформувати творчу особистість фахівця не розвинувши у нього якості естетичного суб'єкта. Адже естетична культура є однією із передумов професійної діяльності, і результатом творчо-художньої активності. Естетичне виховання майбутніх фахівців засобами декоративно-прикладного мистецтва дає можливість зрозуміти не тільки зміст, але й форму декоративних творів, орієнтуватися у стильових та історичних особливостях їх створення [9].

Декоративно-прикладне мистецтво, на думку О. Гевко, це невичерпне джерело культури народу, що має унікальні можливості впливу на особистість, на формування в неї національного світогляду, характеру, глибинної духовності [4, с. 2], а також форма творчої діяльності особистості фахівця художніх промислів і ремесл, що поєднує в собі ознаки і практичного характеру, і творчості мистецького. Тобто, основою декоративно-прикладного мистецтва є творення предметів побуту за законами природної гармонії, краси, естетики.

Декоративно-прикладне мистецтво — один із видів художньої діяльності, твори якого поєднують естетичні та практичні якості. Декорувати означає «прикрашати». Прикладне ж означає, що речі мають практичний вжиток, а не лише є предметом естетичної насолоди.

Головне завдання декоративно-прикладного мистецтва — зробити гарним речове середовище людини, її побут.

Основним змістом процесу виробничого навчання з позицій функціонального і структурного аналізу трудової діяльності робітника, фахівця є формування в учнів сукупності умінь і навичок виконання трудового процесу, що включає трудові операції, прийоми і способи, пов'язані з його плануванням, підготовкою, здійсненням, контролем і обслуговуванням [10].

Декоративно-прикладні знання у себе включають – історію та регіональні особливості декоративно-прикладного мистецтва; основні види та жанри декоративного мистецтва; термінологію; основні принципи композиції, її складові частини, що лежать в основі зображальної грамоти багатьох видів декоративно-прикладної діяльності.

Декоративно-прикладні вміння – орієнтуватись в кожному з видів декоративно-прикладного мистецтва; розрізняти елементи та стилі декоративних орнаментів; виконувати орнаменти та декоративні композиції виробів; застосовувати різні види декоративних технік у процесі обробки матеріалів; аналізувати твори сучасного мистецтва і використовувати культурну спадщину в декоративно-прикладній діяльності; актуалізувати

творчий потенціал та розвиток творчої самореалізації в різних видах декоративного мистецтва та дизайну.

Зважаючи на потреби сучасної освіти, актуальними є інтерактивні технології навчання. Вони формують соціокультурну компетентність, навички критичного мислення та діалогового спілкування учнів ПТНЗ, розширюють їхні пізнавальні можливості у здобутті, аналізі та застосуванні інформації, а також виступають базою для формування умінь та навичок у майбутній професійній діяльності [5, с.90].

Інтерактивне навчання – це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними суб'єктами навчального процесу, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють здійснювати. Безпосередньо, сама організація інтерактивного навчання передбачає моделювання різноманітних життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, використання рольових ігор. Усі інтерактивні технології поділяються на чотири групи: фронтальні технології, технології колективно-групового навчання, ситуативного навчання та навчання у дискусії. Серед інтерактивних методів широко використовуються такі як: мозковий штурм, мікрофон, коло ідей, робота в малих групах, займи позицію, пресс-метод, акваріум, подорож рольові ігри та інші.

Метою інтерактивного навчання в системі професійно-технічної освіти є загальний розвиток учнів: надання кожному з них оптимальних можливостей в особистісному становленні, в розширенні можливостей самовизначення та самореалізації в професійній сфері. [2]

Завдання, які вирішує інтерактивне спілкування в системі професійно-технічної освіти:

1. Розвиває комунікативні вміння і навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учнями.

2. Вирішує інформативну завдання, так як забезпечує навчаються необхідної інформацією, без яких неможливо реалізувати спільну діяльність.

3. Вирішує виховне завдання, так як формує ставлення до людей.

4. Розвиваються загальні навчальні вміння і навички (аналіз, синтез).

5. Релаксація. [2]

У своїй методиці в процесі формування декоративно-прикладних знань і вмінь в учнів професійно-технічних навчальних закладів за професією «Столяр будівельний» з використанням інтерактивних технологій яка проводитиметься у процесі вивчення теми «Опорядження простих столярних виробів» предмету «Технологія столярних робіт» ми застосуємо наступні інтерактивні методи: дискусія, мікрофон, моделювання виробничих процесів і ситуацій, перегляд і обговорення навчальних відеофільмів, тренінг. До кожного заняття в залежності від теми будуть підбиратись різні інтерактивні методи.

Використання сучасних педагогічних технологій, інноваційних методик спрямоване саме на розвиток особистості, на можливість самореалізації учня, на свідоме опанування новими знаннями та вміннями. А обов'язок кожного педагога – усіма можливими засобами (новітні технології та методи навчання) сприяти всебічному розвитку особистості громадянина, конкурентоспроможного фахівця в нових соціально-економічних умовах.

Зацікавленість учнів новими техніками дає можливість сподіватися на відродження давніх традицій народного декоративно-прикладного мистецтва.

Список літератури:

1. Багиев Г. Л. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода [Электронный ресурс] // Энциклопедия маркетинга / Г. Л. Багиев, В. Н. Наумов. – Режим доступа: <http://www.marketing.spb.ru/read/m21>. (дата звернення 20.10.2017). – Назва з екрану.

2. Беляев А.В. Формы и методы интерактивного обучения в системе профессионально–технического образования / А.В. Беляев // NovaInfo.Ru: Педагогические науки. – 2016 г. – № 52. – Режим доступа:

<https://novainfo.ru/article/pdf/?nid=8036> (дата звернення: 25.11.2017). – Загол. з екрану.

3. Гаврилюк О. О. Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання / О. О. Гаврилюк // Педагог професійної школи: методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського на Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників» (21 вересня 2009 р.) / за заг. ред. Т. М. Герлянд. – К. : ІПТО НАПН України, 2009. – Вип. 1. – С. 21–31.

4. Гевко О.І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Гевко Оксана Іванівна. – К., 2003. – 210 с.

5. Дахновська Н.П. Використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників / Н.П. Дахновська // Методичний посібник (заматеріалами Всеукраїнського науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників (21 вересня 2009 р.)» / За заг. ред. Т.М.Герлянд. – К.: ІПТО АПН України, 2009. – Вип. 1. С. 90-95.

6. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс] / Долгоруков Александр Михайлович. – Режим доступа : http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600/evolkov.net/learn/.../case.study.html. (дата звернення 20.10.2017). – Назва з екрану.

7. Паржницький В.В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В.В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи : науково-методичний збірник / упорядник Н. І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – 236 с.

8. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, Г. І. Коберник та ін. – К. : Наук. світ, 2004. – 85 с.

9. Радкевич В.О. Декоративно-прикладне мистецтво у змісті професійно-художнього навчання / Валентина Радкевич // *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia = Професійна освіта: педагогіка і психологія* : пол.-укр. щорічник / за ред. Т. Левовицького, І.Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – К. ; Ченстохова, 2007. – [Вип.] IX. – С. 219–229.
10. Скакун В.А. Организация и методика профессионального обучения: Учебное пособие / В.А. Скакун. – М.: ФОРУМ-ИНФАРМ, 2007. – 178 с., с.17.

СПЕЦИФІКА ВІТЧИЗНЯНОЇ РАДІОПРОМОЦІЇ

Кіндра С.О.

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
кандидат наук з соціальних комунікацій
старший викладач кафедри філології
та видавничої справи

З огляду на те, що нинішній ринок інформаційних послуг є надзвичайно великим, зростає й потреба їхньої вдалої, а головне – ефективної презентації. Саме тому на сьогоднішній день абсолютно не відворотнім є активне залучення потенціалу переваг, якими наділена промореклама.

У зв'язку з цим проблематичним з наукового погляду виявляється наступне: попри те, що в Україні промодіяльність робить свої “перші кроки”, набуває все більших масштабів у використанні та розвитку, незалежно від того, що саме її прерогативи здебільшого стають вирішальними, вона, все ж, лишається на “узбіччі” наукового знання і виявляється практично не дослідженою, коли це так необхідно, особливо на початкових етапах становлення.

Надзвичайно важливим та відкритим на сьогодні у науковому плані є окреслене питання у призмі того, що мало з'ясованими постають дані стосовно функціонування промоції саме у радіопросторі, які засоби там найчастіше застосовуються і для яких цілей та, нарешті, чи є це результативним.

Незважаючи на чималий діапазон наукових праць, на сьогоднішній день склалась своєрідна тенденція до того, що лівова частка дослідницької уваги зосереджується довкола чільних моментів функціонування власне рекламних повідомлень та їх трансформаційних процесів у різноманітних засобах масової інформації. З огляду на це лише не значна частина наукового доробку виявляється присвяченою питанням існування саме промоційних повідомлень, характерові їх функціонування та потенційної дії. Щодо радіопромоції, то, відповідно, ще менше досліджень концентрується нині на моментах її провадження, презентації у ефірному та позаефірному вигляді.

Таким чином, найбільш усталеною виявилась думка про те, що промоція – це, за словами дослідника О. Гояна, організація будь-якого заходу шляхом залучення інвесторів та спонсорів. Це рух товару на ринку і стимулювання збуту продукції або “створення інформаційних взаємозв’язків підприємства зі своїм цільовим ринком (споживачами). Мається на увазі: зв’язок з громадськістю (PR), реклама, виставки, персональний продаж, стимулювання збуту, метод прямого продажу та ін.” [1].

Загалом же нами було з’ясовано, що поняття “промоції” на сьогоднішній день є надзвичайно поширеним і актуальним явищем, її спектр є доволі широким.

Щодо радіопромоції, то говорячи про неї розуміється наступне: радійна промоція – це “найдоступніший для станції метод просування, оскільки він безпосередньо звертається до потенційної чи цільової аудиторії без залучення інших інформаційних або рекламних засобів. За допомогою власного ефіру станція сама визначає що, коли і як має працювати на просування її програмної продукції” [2, 79].

Слід зазначити, що поняття радіопромоції виявилось на сьогоднішній день певною мірою ємким і знайшло у діапазоні своїх визначень чимало тлумачень. Однак не зважаючи на різноманітність цих трактувань науковці таки зійшлись в єдиному: попри те, що ефірна промоція є важливим елементом діяльності будь-якої радіостанції, саме тією рушійною силою, яка є чималим гарантом її упізнаваності та успіху, вона, все ж, потребує ще лівової частки додаткових зусиль у призмі її вивчення та реалізації найбільш вагомих прерогатив (методик впливу, ефективності дії та формування позитивної реакції потенційної аудиторії тощо).

У цілому ж аналізуючи добірку наукових праць, ми мали нагоду помітити значно більший науковий інтерес до понять промоція, реклама, рекламний ринок, ніж до радіореклама та радіопромоція.

Визначаючи специфіку промоції у науці нам вдалось прослідкувати тенденцію зростання наукового потенціалу до висвітлення питань створення, поділу, функціонування, ефективності різноманітних промоційних повідомлень у засобах масової інформації. Найбільшим, за нашими спостереженнями, виявився інтерес до прерогатив залучення промоції безпосередньо у телевізійному просторі, також обговорюється специфіка дії промоції і в мережі Інтернет, пресі тощо.

Окремо дискусії науковців точаться і довкола співвідношення елементів, які складають поняття “промоції”. Так, на думку вчених, переважна більшість уваги у реалізації прерогатив даного явища відводиться рекламі та радіорекламі. Разом з тим, свою, дещо меншу, однак теж доволі значну й необхідну нішу посідає PR. Не втрачає значення й решта складових промоції – виставки, персональний продаж, стимулювання збуту, метод прямого продажу тощо, які, порівняно, посідають нижчі позиції.

З'ясовуючи специфіку радіопромоції у науці ми мали нагоду стати свідками суттєво іншого, протилежного до попереднього питання, стану речей. Цікавлячись перевагами промоції дослідники практично обходять риси радіопромоції як такої. Серед добірки наукових праць лиш не значна кількість є

дотичною до цієї тематики та спрямовується на відстеження її характеристики та ролі. Однак прослідковуючи окреслене явище таки помітним є поступовий прогрес, котрий здебільшого концентрується у розвідках, які все ж торкаються питань видового поділу промоції саме у радійному просторі, залучення окремих аудіальних прийомів, покликаних побудувати якісний, особливий, привабливий та конкурентоздатний продукт, методики створення, розміщення і оприлюднення зовнішньої промоції радіоматеріалів тощо.

Аналізуючи зміст внутрішньої радіопромоції українських радіостанцій нами було з'ясовано, що не усі радіостанції в однаковій мірі користуються перевагами та прерогативами внутрішньої промоції. Деякі радіостанції залучають її більш активно, деякі менш, ну а інколи знаходяться і такі, котрі взагалі відмовляються від останньої. Також під час роботи ми прийшли і до того, що, насправді, формат мовлення станції чинить неабиякий вплив на характер її діяльності і, як наслідок, наявність внутрішньої промоції: кількість, вид, манеру подачі.

Разом з тим, ми помітили і те, що у вітчизняному ФМ-просторі немає жодної радіостанції, яка б цілком і повністю відтворювала “чужу” манеру подачі промоції. Кожна радіостанція виявилась абсолютно індивідуальною, з залученням притаманних саме їй видів промоції. Щоправда інколи, все ж, можна було зазначити певну схожість у подачі внутрішньої промоції між різними радіостанціями, проте кожна радіостанція таки намагалась її мінімізувати та додати якісь свої, досить яскраві та індивідуальні компоненти.

Вважаємо за необхідне зазначити, що, у цілому, промоція виявилась, переважно, етичною за характером своєї трансляції. Правда інколи не виключалися й деякі просторіччя, однак це було рідко і, в основному, стосувалось тих станцій, які спеціалізуються на розважальній тематиці мовлення.

Також зупинімося і на тому, що ефірна промоція радіостанцій досить часто виявлялась побудованою на таких елементах промоції, як джінгли, слогани, анонси передач, новини, спецвипуски. Дещо рідше, за попередні

компоненти, зустрічались ефірні промо-акції, конкурси, ігри, шоу-програми та співробітники станції у плані залучення до ведення ефірів відомих особистостей. Вражаючими постали і різноманітні варіації у подачі рекламних блоків між радіостанціями. Virізнялись неординарністю навіть і випуски новин.

Серед усього спектру внутрішньої промоції були помітними її здатність до саме сучасної презентації себе та, в основному, вміння приваблювати і утримувати свою аудиторію. Відповідати її потребам та інтересам.

У цілому слід відзначити, що ефірна промоція вітчизняних радіостанцій виглядає колоритною, здатною чітко та легко ідентифікувати станцію та є запам'ятовуваною.

Список літератури:

1. Промоція / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>.
2. Гоян О. Я. Основи радіожурналістики й радіоменеджменту. – К., 2004. – 190 с.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «МОТИВАЦІЯ»

Кіосе А.В.

магістр Одеського державного аграрного університету,
0672137068, anastasiakiose2@gmail.com

Мотивація у широкому розумінні – це процес спонукання працівників до діяльності для досягнення цілей організації. Із цього визначення можна зробити висновок, що ефективна реалізація функції мотивації потребує: усвідомлення того, що спонукає працівника до праці; розуміння того, як направити ці спонукання в русло досягнення цілей організації.

Керівники впроваджують власні управлінські рішення, використовуючи на практиці основні принципи мотивації.

У теорії управління мотивацію розглядають як процес спонукання, стимулювання себе чи інших (окремої людини або групи людей) до цілеспрямованої поведінки або виконання певних дій, спрямованих на досягнення власної мети або мети організації.

Сутність мотивації можна визначити як сили, що змушують людей поводитися певним чином.

Мотивація — це готовність людей докласти максимальних зусиль з метою досягнення організаційних цілей, що зумовлена здатністю цих зусиль задовольняти певну індивідуальну потребу. Із таким тлумаченням пов'язано запровадження трьох ключових понять: зусилля, організаційні цілі та індивідуальна потреба [5].

Характерно, що мотивація задовольняє дві обставини: 1) забезпечення індивідуальних потреб; 2) досягнення організаційних цілей. Ці умови можуть і мають задовольнятися якомога повніше.

Існує велика кількість означень поняття мотивації, що розкривають його сутність з різних аспектів. Мотивація в загальному розумінні – це сукупність рушійних сил, що стимулюють людину до виконання певних дій [1, с. 25-28]; залежно від поведінки людини – це процес свідомого вибору нею того чи іншого типу дій, що визначаються комплексним впливом зовнішніх і внутрішніх чинників; в управлінні – це функція керівництва, котра полягає у формуванні у працівників стимулів до праці, а також у довготерміновому впливі на працівника з метою зміни за заданих параметрів структури його ціннісних орієнтацій та інтересів, формування відповідного мотиваційного ядра і розвитку на цій основі трудового потенціалу.

Мотивація з погляду психології особистості трактується як ключ до опису й глибинного розуміння особистості та індивідуальних відмінностей [10]. Психологи визначають мотивацію як процес, яким пояснюється актуальна поведінка щодо індивідуальних особливостей. О. Макаревич, кандидат

психологічних наук, розглядаючи поняття мотивація, характеризує її як процес: 1) вибору між мотивованими діями; 2) регулювання і спрямування дії на досягнення певних цільових станів, які підтримують цю спрямованість; 3) зваження можливих наслідків дій, оцінка їх результату; 4) прогнозування поведінкового акту від початку до кінця; 5) здійснення функції саморегуляції на окремих фазах поведінкового акту, насамперед до і після виконання дії; 6) застосування функціональних здібностей; 7) пояснення актуальної поведінки щодо індивідуальних відмінностей [8].

В економічній літературі визначення поняття “мотивація” неоднозначне. На думку одних авторів, мотивація – це свідоме прагнення до задоволення потреб, інші – під мотивацією праці трактують усе те, що активізує діяльність людини. А.М. Колот у навчальному посібнику “Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу” дає таке визначення “мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації. Мотивація – це сукупність усіх мотивів, які впливають на поведінку людини” [6, с.12].

Досить поширеним є визначення мотивації праці як рушійної сили поведінки, як прагнення людини до активної дії. Різноманітність трактувань свідчить про складність цього поняття, і необхідність всебічного вивчення. Дослідження мотивації праці є передумовою розробки та впровадження на підприємствах України ефективних стимулюючих систем, що враховують різноманітні інтереси працівників, раціонально поєднують у собі методи матеріального і морального заохочення й забезпечують ефективну діяльність працівників в інтересах підприємства.

Уявлення про мотивацію сьогодні значно відрізняються від перших теорій, оскільки пройшли шлях від розгляду робітників як “живих машин” і розуміння грошей як єдиного стимулу до вивчення психологічних аспектів даного процесу і його соціальної ролі. В таблиці 1 наведені найбільш розповсюджені визначення поняття “мотивації праці”.

Основні визначення поняття “мотивація”

Автор	Визначення поняття мотивація
Виханський О.С., Наумов А.И.	Мотивація – це сили, що існують внутрішньо і поза людиною, які побуджують в ній інтузіазм і завзятість [2]
Дафт, Ричард Л.	Мотивація – сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, задають межі і форми діяльності і надають цій діяльності направленості, орієнтовану на досягнення визначених цілей [4]
Маскон М., Альберт М., Хедоури Ф.	Мотивація – процес спонукання себе і інших до діяльності для досягнення особистих цілей і цілей організації [9]
Кузьмін О.Є.	Мотивація – вид управлінської діяльності, який забезпечує процес спонукання себе та інших працівників на діяльність, що спрямована на досягнення особистих цілей та цілей організації [7, с.79]
Румянцева З.П. і Уткін Е.А.	Мотивація – вид управлінської діяльності, який має за мету активізувати людей працювати більш ефективно для досягнення поставлених цілей. [11, с. 253]
Шинкаренко В.Г., Криворучко О.Н	Мотивація – функція управління і процес, який здійснюють менеджери і полягає у виявленні сил (мотивів) і розробленні стимулів, які спонукають індивідуумів до дій щодо досягнення особистих цілей та цілей організації [12, с. 118].

Як бачимо, всі вище наведені дослідники збігаються у думці, що мотивація – це спонукання активності особи у визначеному напрямку для досягнення поставлених цілей; це процес, що характеризується сукупністю факторів, які можуть бути задані зовні чи формуватись особистістю у відповідності до її цінностних орієнтирів, інтересів та очікувань.

Отже, у теоретичному аспекті розробка питань мотивації має здійснюватись у двох основних напрямках: по-перше, розвитку теорії задоволеності працею, що визначають положення, які спонукають до діяльності та стимулюють її; по-друге, як спонукати суб’єктів діяльності (працівників чи підприємств в цілому) до досягнення відповідних (заданих) цілей.

Мотивація базується на двох категоріях: потреби і винагороди. Саме потреби є відправною точкою мотивації (Рисунок 1):

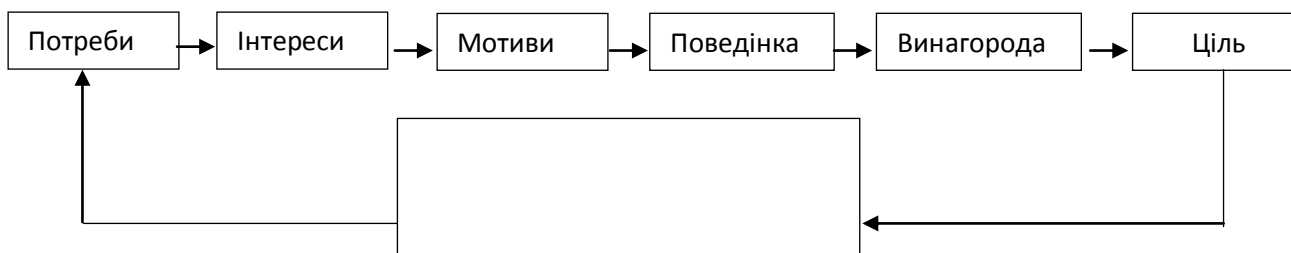

Рис. 1 Модель мотивації через потреби

Виходячи з цих позицій та погоджуючись з Галіченко О.В. [3] можна наступним чином уточнити поняття “мотивація”. Мотивація – це процес впливу на людину (від управлінської діяльності), який забезпечує спонукання себе і інших працівників, що спрямоване на задоволення потреб і досягнення особистих цілей та цілей організацій через отримання винагороди.

Незважаючи на те, що питання мотивації досить широко розглянуте в працях багатьох вчених, сучасний стан розвитку економіки потребує повернутись до зазначених проблем і більш поглибленого вивчення сутності цієї економічної категорії. Ми пропонуємо при розробці поняття “мотивація” опиратися на модель мотивації через потреби. Саме потреби формують у свідомості людини інтерес, який створює мотиви. При цьому мотиви зумовлюють певну поведінку людини, спонукаючи її виконувати дії з метою отримання винагороди та досягнення особистих цілей.

Список літератури:

1. Вихонский О.С. Менеджмент: человек, стратегия, организация, процесс : учебник / О.С. Вихонский, А.И. Наумов. - М., 1995. - 308 с.
2. Виханский О.С. Менеджмент: Учеб. для вузов. / Ви ханський О.С., Наумов А.И. 3-е изд. - М.: Гардарики, 2001
3. Галіченко О.В. Підходи до визначення категорії «мотивація» / О.В.Галіченко // Вісник Сумського Національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – Випуск 5/1 (39). – С. 44-47
4. Дафт, Ричард Л. Менеджмент Пер. с англ. В.Вольского и др. Под общ. ред. Ю.Н. Каптуревского. 2001
5. Дикань Н.В. Менеджмент: навч. посібник / Н.В. Дикань, І.І. Борисенко. – К.: Знання, 2008. – 389 с.

6. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. / Колот А. М. – К. : КНЕУ, 2002. – 337 с.
7. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту : підручник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. - К. : Вид-во "Академвидав", 2003. - 416 с., с. 156
8. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості // Соціальна психологія. - 2006. - № 2 (16). - С.134-141
9. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 2007 – 720 с., с. 365
10. Психология. Словарь .Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Политиздат, 1990
11. Румянцева З.П. Общее управление организацией. Теория и практика. М.: Инфра-М, 2007. — 304 с.
12. Шинкаренко В.Г. Управление результатами деятельности работников АТП / В.Г. Шинкаренко, О.Н. Криворучко. - Харьков : Изд-во ХГАДТУ, 1999. - 143 с.

МИСТЕЦТВО ІНСТАЛЯЦІЙ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Кіт Х.Я.

Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Навчально-науковий Інститут мистецтв.

Кафедра дизайну і теорії мистецтва, ОР «магістр», +380667358464,

docyak@tvnet.if.ua

Сучасний період розвитку українського суспільства характеризується масовими інформаційними впливами, цілий ряд яких ми можемо віднести до актів інформаційної війни.

Мета інформаційної війни - послабити моральні і матеріальні сили супротивника або конкурента та посилити власні. Вона передбачає заходи

пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній галузях. Очевидно, що інформаційна війна - складова частина ідеологічної боротьби. Такі війни не призводять безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, при їх веденні немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. Проте, їх наслідки набагато страшніші, тому що вони руйнують ціннісні орієнтації населення, підривають їх ідентичність, викликають недовіру до влади і тим самим роблять суспільство слабким і легкодоступним для всіх інших засобів війни.

В умовах масованих та активних інформаційних впливів з боку Росії завданням інститутів державної влади, громадянського суспільства в Україні є ефективне протистояння загрозам спрямованим на дезорганізацію, паніку, руйнування патріотичних та демократичних орієнтацій громадян. Протистояння цьому передбачає залучення органів влади, засобів масової інформації, громадських організацій. Особливе місце, на нашу думку, повинно відігравати залучення мистецьких засобів для протидії таким загрозам.

Військово-політичне загострення на східних територіях України мимовільно залучає мистецтво в осмислення цих подій, їх глибинне усвідомлення. Те, що відбувається у суспільстві, у якому ми живемо, хочемо чи ні, впливає на кожну людину, на художника особливо. Хтось це переживає і трансформує у завуальовані концепції, хтось мовчки очікує кращих часів для творчості, є й спекуляції на війні, які швидко перетворюються у комерцію.

У сучасному світі мистецтво набуває нових значень і стає особливою сферою комунікації, в якій спілкування з митцями наживо — це можливість поділитися своїм і набратися нового творчого досвіду. Швидкість обміну інформацією, миттєві рішення, водночас контрастна довготривалість - характеристики життя доби постмодернізму, відповідно, й мистецтва.

Якщо брати до уваги силу емоційного впливу на глядача, зрозуміло — мало що може зрівнятися з тими моментами, коли мистецтвом стає саме життя. У одній з розмов львівський митець, академік Л. Медвідь наполягав: «Найбільший з перформансів відбувся 11 вересня 2001 року в Нью-Йорку,

нічого грандіознішого бути не може», таким чином заперечуючи будь-які подальші напрацювання у сфері перформансу та інсталяції. Можна погодитися з думкою Л. Медвідя, але якщо всі божевілля, що відбувалися в історії людства, серед яких війни, вбивства, руйнації, вважати перформансами й інсталяціями, то постає питання про сенс такого мистецтва [1, с. 168]. За словами В. В. Кандинського: «Мистецтво схоже на рух стрілок годинника, що показує реальність змін, рухаючись через порожні проміжки між позначками. Позначки — це тільки символи реальності часу» [2, с. 101]. Тому, на нашу думку, варто підтримувати ідеї мистецтва як творчого процесу, що здатний, навіть через руйнації, творити, а не плекати божевільні ідеї. У сучасному мистецтві його попередній статус, актуальність, а також засоби виразності піддаються постійному аналізу, що спричиняє посилене напруження інтелектуальної активності як авторів, так і глядачів.

На нашу думку, одним із найбільш ефективніших засобів впливу є мистецькі інсталяції. Інсталяцією вважають просторову композицію, створену художником з різноманітних об'єктів, які, переплітаючись між собою набувають символічного змісту. Кожна інсталяція апріорі налаштована на комунікацію: втілюючи певну концептуальну ідею, вона несе інформаційно-емоційне послання, викликаючи у глядача потребу осмислення та інформативного діалогу, асоціативного співставлення та порівняння.

В Україні виникає цікава практика у використанні мистецьких інсталяцій в протидії інформаційним загрозам. Одним із прикладів є арт-інсталяція створена в Тернополі. Вона змушує здивуватись та задуматись. З нагоди святкування Дня Збройних сил України у тернопільській військовій частині А3215 відкрили Арт-студію бойової слави. У центрі арт-студії розмістили інсталяцію зв'язаних та перехрещених між собою ниток, що вириваються із підлоги і розповзаються по стелі. Як зазначає автор проекту, на виготовлення арт-інсталяції витрачено понад 20 км чорних ниток. Також у залі демонструвалася карта України, яку виготовили з 8 тисяч саморізів. Окрім цього, представлена виставка військового обмундирування, зброї, осколків від

російських снарядів, елементи спаленої військової техніки, раритетної системи зв'язку. Щомісяця експозиція студії поповняється новими експонатами, а на екскурсію в зал бойової слави запрошують учнів та студентів.

Можемо також відмітити ряд виставкових проектів елементами яких є мистецькі інсталяції, що відображають події Революції Гідності, військових операцій Іловайську та Дебальцево, захисту Донецького аеропорту. Існує не тільки суспільна потреба, але і величезна культурно-історична база для активізації розвитку мистецтва інсталяцій в зазначеному напрямку.

Сучасне українське мистецтво перебуває на етапі помітних якісних змін: активно розвивається, живе, має свої особливості, власний характер. Відповідно, серед митців і глядачів поширюється зацікавлення новими жанрами, і це уможливило їх поділ відповідно до порушених тем (соціальна, політична, гендерна, сакральна та ін.) і застосованих засобів (відео, звук, література, біоелементи та ін.), що загалом дає підстави для позитивних прогнозів розвитку нових художніх форм у мистецтві України на майбутнє. Варто пам'ятати, що мистецтво давно вийшло за рамки площини, матеріальності та статичності. Як і життя, воно ніколи не створює проблем, які неможливо розв'язати, — і це дає нагоду розвиватися, безперервно шукати нові відповіді на житейські та творчі питання, нові напрямки й шляхи, що тісно переплітаються з життям, творити власні авторські історії.

Список літератури:

1. Шумська Я. Інсталяція та перформанс у мистецтві кінця ХХ – початку ХХІ століття: українсько-польська співпраця, творчі експерименти та взаємовпливи : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.05 / ЛНАМ, 2017. 384 с.

2. Кандинский В. В. Избранные труды по теории искусства : в 2 ч. 4.1 : книга. Москва : Гилея, 2001. 392 с.

ЕКОЛОГІЧНА УПАКОВКА, ЯК ЕЛЕМЕНТ «ЗЕЛЕНОЇ» ЛОГІСТИКИ

Клевака Г.Л, Савченко Л.В.

Національний авіаційний університет

На сучасному етапі розвитку значної актуальності набуває розгляд логістики, як одного з чинників збереження навколишнього середовища. Рішення проблем у галузі екології та навколишнього середовища має важливе місце на державному рівні, а також на рівні громадських ініціатив та окремих осіб. Саме логістика займається питаннями постачання сировини на підприємство, рухом напівфабрикатів всередині підприємства, транспортування готової продукції на склади та доставку товарів покупцям “точно в термін”. Саме в результаті збільшення обмеженості природних ресурсів та екологічної свідомості зелена логістика є важливим ефективним інструментом, який є об'єктом дослідження, обговоренням багатьох логістичних фахівців та компаній, оскільки він надає широкий спектр застосування. Основною місією екологічної логістики є підкреслення важливості виробничих процесів, послуг та інших заходів, пов'язаних з впливом логістики на навколишнє середовище. Відповідний спосіб реалізації екологічного забезпечення створює умови для зниження логістичних витрат для певної компанії, а також для природних ресурсів та економії навколишнього середовища.

Логістику, яка заснована на ресурсозберігаючих та екологічно безпечних процесах і технологіях, назвали “зеленою” логістикою. Досліджуючи змістове наповнення цього терміну, встановлено, що існують різні підходи до його трактування. Так, Ж.-П. Родріге окреслює змістове наповнення категорії “зелена логістика” достатньо широко, безвідносно до предмета й об'єкта дослідження: “зелена логістика – це екологічно прийнятна та ефективна транспортна система розподілу”. Але є кілька варіантів трактування цього визначення, розглянемо деякі з них на прикладі відомих вчених. Д. Роджерс, Р. Тіббен-Лембке потрактовують “зелену логістику” як сукупність дій,

спрямованих на мінімізацію екологічних наслідків логістичної діяльності. Втім, є незрозумілим, які саме дії мінімізують екологічні наслідки логістичної діяльності. Однак дослідники Лі Яньбо, Лю Сунсянь “зелену логістику” визначають як новий напрям, що передбачає застосування прогресивних технологій логістики та сучасного обладнання з метою мінімізації забруднень та підвищення ефективності використання логістичних ресурсів.[1]. Так, нагальною є необхідність мінімізації забруднення, підвищення ефективності використання логістичних ресурсів, але також потрібно звернути увагу на оптимізацію процесу прийняття управлінських рішень щодо використання матеріальних, фінансових та інших ресурсів. В цьому випадку, на думку польських вчених приходить альтернатива, запропонували екологічний напрям логістики, а саме “зелену логістику” називати екологістикою, що вказує на екологічну орієнтацію логістики, також на таку її мету, як створення інтегрованої екологістичної системи.

Тож, з розвитком нового напрямку екологістики з’являється потреба в знаходженні більш альтернативних рішень, тому більшість науковців концентрують свою увагу, на такому процесі, як переробка товару, що залишає після себе багато позитивних аспектів. За переробкою товару, хотілось сконцентрувати увагу, на розумній розробці упаковки, яка буде виготовлятися з природних речовин та не буде нести загрози навколишньому середовищу, адже “зеленій” логістиці просто необхідно врахувати, саме цей процес і віднести його до основних логістичних бізнес – процесів.

На перший погляд, може здатися досить банальною та простою частиною серед інших процесів, але саме упаковка відіграє важливу роль не лише на стан довкілля. Сьогодні в боротьбі за покупця упаковці відводиться одне з провідних місць. Поряд з назвою та ціною вона відіграє величезну комунікативну роль і значно полегшує просування товару: допомагає позиціонувати товар, полегшує впізнавання товару, формування та підкріплення відмінних рис товару, є невід’ємним елементом бренду.[2].

Розробка упаковки - це комплексне завдання, результатом якої є

створення самостійного ресурсу, що просуває товар. Будучи лише елементом загального комплексу просування, упаковка повинна працювати стратегічно, а не просто відповідати смакам замовника - власника ТМ.

Дизайн упаковки, що використовувався на вітчизняному ринку, спричинила не лише певне забруднення навколишнього середовища, а й витрати ресурсів. Таким чином, нові технології значно поліпшають ситуацію з ресурсами а також піднімуть міжнародну конкурентоспроможність товарів і будуть сприяти сталому та гармонійному розвитку економіки та довкілля.

В наш час, передовою країною, яка має досягнення в цій сфері є Китай. Отож розглянемо, для більшого розуміння ситуацію, яка стосується логістичної упаковки в цій країні:

- (1) надмірна упаковка та повторна упаковка;
- (2) забруднення навколишнього середовища, спричиненого пакувального матеріалу;
- (3) низький циклічний рівень використання упаковки.

Можемо зробити певні висновки, а саме: у глобалізованому світі потрібно вирішити проблему оптимального поєднання інноваційного маркетингу для нових сфер застосування упаковки та нагальною необхідністю збереження ресурсів для її виготовлення з метою покращання загального стану навколишнього природного середовища.

Список літератури:

1. Стійкий розвиток міста на засадах “зеленої логістики” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1314>
2. Вивчення ролі упаковки в системі планування і збуту продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://knowledge.allbest.ru/marketing/3c0a65625b2bd78a4c53a89421206c37_0.htm

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ»

Коваленко А.О.

Криворізький державний педагогічний університет,
магістрант спеціальності «Початкова освіта»

В останнє десятиліття в умовах гуманістичного виховання особливого значення набула проблема формування толерантності. Слово «толерантність» походить від латинського дієслова «tolero», що означає «переносити», «витримувати», «терпіти». Толерантність є базовою цінністю відкритого суспільства. Відкритість суспільства своїм власним змінам та інноваціям означає одночасно і відкритість його назовні, іншим культурним нормам і принципам. Тому толерантність, свобода і відповідальність особистості у відкритому суспільстві становлять фундамент демократії і створюють умови розвитку, руху суспільства вперед.

Розглядаючи теоретичні засади феномену толерантності варто шукати витоки його тлумачення в працях філософів Стародавнього Китаю, Греції і Риму (Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель, Квінтіліан). У філософських концепціях феномен «толерантність» розглядається як: форма поваги до іншої людини (М. Бердяєв, Р. Валітова, А. Камю, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс та ін.); складна риса особистості, що характеризує менталітет людини (П. Кінг, В. Тишков, М. Уолцер та ін.); соціальне явище (В. Соловйов, Х. Плєснер та ін.).

Соціологічна наука розглядає толерантність як природу морального ідеалу, що формується в результаті історичного добору правил співіснування, форм поведінки й переходить на рівень світоглядних позицій у пізнанні суб'єктів взаємодії (В. Зорько, В. Євтух, М. Дробіжева, Л. Шаповал та ін.).

У психологічних джерелах проблема толерантності характеризується комплексністю, складністю та суперечностями, інтерпретується як: підвищення рівня стійкості, терпимості до деяких несприятливих чинників (І. Абакумова,

О. Асмолов, Т. Щербан та ін.); самоактуалізація і виявлення особистістю своїх сутнісних людських якостей (А. Маслоу, К. Роджерс); ціннісне ставлення до іншого і внутрішні підстави подолання егоцентричних індивідуальних прагнень (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв, В. Слободчиков); партнерство у спілкуванні (І. Бех, О. Бодальов, О. Петровський); формування культури міжнаціонального спілкування та міжнаціональної терпимості (Є. Магомедова, З. Мубінова та ін.).

У довідкових джерелах визначення толерантності трактується по-різному, зокрема, як:

– термін, яким позначають доброзичливе або, принаймні, стримане ставлення до індивідуальних і групових відмінностей (релігійних, етнічних, культурних, цивілізаційних) [7, с. 642];

– різновид взаємодії та взаємовідносин між різними сторонами-індивідами, соціальними групами, державами, політичними партіями, за якими сторони виявляють сприйняття і терпіння щодо різниці у поглядах, уявленнях, позиціях та діях» [5, с. 661];

– здатність приймати щось, не схвалюючи це (у загальному розумінні); здатність сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також – особливості поведінки та способу життя інших, терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань є умовою стабільності та єдності суспільств, особливо тих, які не є гомогенними ні в релігійному, ні в етнічному, ні в інших соціальних вимірах; поблажливе, терпиме ставлення до чийось думок, поглядів, вірувань тощо (на індивідуальному рівні) [6] та ін.

Сучасні дослідники не мають єдиного погляду на зародження, джерела, історію та зміст толерантності. Зокрема, Г. Безюєва поняття «толерантність» трактує як терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки, це повага або визнання рівності інших, відмова від домінування чи насильства» [2, с. 102]. Інакше кажучи, автор розглядає толерантність як створення цілеспрямованих зусиль для формування такого інформаційного поля, яке б культивувало в людині і суспільстві настанову на самообмеження, злагоду та співробітництво, на емоційну мобілізацію на злагоду культур.

Т. Білоус розглядає толерантність в педагогічному аспекті, зокрема, толерантність – це комплексна особистісна якість, що підлягає цілеспрямованому вихованню в навчально-виховному процесі й самовихованні та поєднує в собі: високий рівень знань, вмінь і навичок шанобливого ставлення до «іншого» під час особистісної взаємодії і спілкування; володіння моральними принципами та прийомами спілкування; здатність до цілісного сприйняття «іншого» з розумінням його специфічних характеристик як проявів індивідуальності та неповторності; емоційно-вольову готовність до критичного діалогу з «іншим»; здатність до компромісу та готовність частково поступитися власними інтересами для подолання та попередження конфлікту; здатність критично ставитись до себе як до «іншого» для подальшого особистісного самовдосконалення» [3, с. 8].

Г. Бардієр вважає, що в структурному плані толерантність може бути описана за допомогою схеми, яка включає три основні компоненти:

- 1) афективний (емоційні реакції, переживання, почуття);
- 2) когнітивний (знання, судження, думки);
- 3) конативний (дії, наміри, поведінка) [1].

Декларація принципів толерантності пропонує тлумачити поняття «толерантність» як повага, прийняття й розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження й способів прояву людської індивідуальності. Тобто, толерантність – це гармонія в різноманітті. Вияв толерантності у повазі до прав людини означає право дотримання кожним своїх переконань та визнання такого ж права за іншими.

Толерантність – це уміння жити в мирі і терпимості до різних людей, вірувань, позицій, здатність відстоювати свої права і свободи і при цьому не порушувати права і свободи інших, готовність до конструктивної взаємодії та взаєморозуміння з людьми, незалежно від їхніх поглядів і поведінки.

У науковій науковій літературі виокремлюють такі функції толерантності:

- креативна;

- регулювальна;
- виховна;
- культурозберігальна;
- мирозабезпечувальна;
- психологічна;
- соціально-комунікативна;
- феліцітологічна [4, с. 161].

Серед основних принципів толерантності виділяють такі:

1) рівність між представниками різних народів (рівний доступ до соціальних благ для всіх людей незалежно від їх статі, раси, національності, релігії чи приналежності до будь-якої іншої групи);

2) взаємна повага, доброзичливість і терпиме ставлення всіх членів суспільства до представників інших соціальних, культурних, релігійних груп;

3) відмова від насилля як неприйняттого засобу залучення людини до будь-якої ідеї;

4) рівні можливості для участі у політичному житті всіх членів суспільства;

5) гарантоване законом збереження і розвиток культурної самобутності та мов національних меншин;

6) реальна можливість дотримуватись традицій усіх культур, представлених у суспільстві;

7) свобода віросповідання за умови, що це не ущемляє права і можливості представників інших конфесій;

8) співпраця і солідарність у вирішенні спільних проблем;

9) відмова від негативних стереотипів у сфері міжетнічних та міжрасових відносин і у стосунках між статями [4, с. 159].

Толерантність передбачає визнання того, що люди за своєю природою відрізняються зовнішнім виглядом, статусом, мовою, поведінкою й цінностями і мають право жити у світі й зберігати свою індивідуальність. Тому основою цивілізованих стосунків мають стати здатність до гуманної поведінки у

стосунках з різними людьми, уміння відстоювати свої права і свободи, не порушуючи при цьому права і свободи інших, готовність до конструктивної взаємодії та взаєморозуміння з людьми, незалежно від їхніх поглядів і поведінки. Таким чином, у науковій літературі толерантність розглядається як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатомірності і різноманіття людської культури. У нашому дослідженні ми виходимо з розуміння толерантності як поваги, прийняття і правильного розуміння багатого різноманіття культур світу, форм самовираження та способів прояву людської індивідуальності, якій сприяють знання, відкритість, спілкування і свобода думки, совісті та переконань.

Список літератури:

1. Бардиер Г. Л. Социальная психология толерантности / Г. Л. Бардиер. – Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2005. – 120 с.
2. Безюлева Г. В. Толерантность: взгляд, поиск, решение / Г. В. Безюлева, Г. М. Шеламова. – Москва : Вербум-М, 2003. – 168 с.
3. Білоус Т. М. Виховання толерантності в студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі вивчення іноземної мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Т. М. Білоус. – Київ, 2004. – 20с.
4. Орловська О. В. Толерантність та її сутнісні характеристики / О. В. Орловська // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – Хмельницький: ХІСТ, 2012. – № 5. – С. 159-163.
5. Політологічний енциклопедичний словник / [упоряд. В. П. Горбатенко; ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко]. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Київ : Генеза, 2004. – 736 с.
6. Український тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://language.br.com.ua/>.
7. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук. – Київ : Абрис, 2002. – 742 с.

УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Коваль В.С.

студент 6 курсу

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання необхідною умовою є удосконалення систем їх управління, зокрема системи управління капіталом як одного із найважливіших елементів загальної системи управління фінансовою діяльністю підприємства.

Для забезпечення стійкого фінансового стану, платоспроможності та ліквідності підприємств, поряд з подоланням впливу негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища (відсутність реальних інвестицій, високий знос основних фондів, недосконала податкова політика та інше), необхідно приділяти більше уваги питанням фінансового менеджменту в сфері управління капіталом підприємства та його структурою, що підтверджує актуальність проведення досліджень у цьому напрямі.

Як зазначає Т.В. Бондаренко, управління капіталом – це «система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства» [1, с. 259].

Простіше кажучи, управління капіталом – це вплив суб'єкта управління (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал та його структура) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

Процес управління капіталом на підприємстві доцільно здійснювати в безперервному взаємозв'язку процесів його формування і використання (функціонування) [2]. При цьому варто погодитися з І. О. Бланком стосовно

того, що система управління капіталом підприємства складається із двох функціональних підсистем: управління формуванням капіталу та управління використанням капіталу [3]. Ці підсистеми можна віднести й до формування системи управління капіталом, як однієї з організаційних форм, проте, в умовах динамічності ринку до проблем раціонального формування та використання власних коштів підприємства додалися інші, не менш значимі, а саме: 1) оцінка реальної ринкової вартості підприємства та дієвості його фінансово-господарської діяльності; 2) визначення оптимальної частки власного капіталу у структурі капіталу підприємства; 3) створення ефективної концепції збереження власного капіталу.

Слід відзначити, що управління формуванням, використанням та збереженням капіталу є основним у системі менеджменту і має місце навіть на малих підприємствах. В свою чергу питання визначення ринкової вартості компанії, дієвості її фінансово-господарської діяльності та формування оптимальної структури капіталу, як правило, мають місце лише на великих підприємствах [4, с. 58-63].

Отже, важливість капіталу у фінансово-господарській діяльності будь-якого підприємства беззаперечна. Тому ефективне управління його капіталом є необхідною умовою функціонування на ринку та виживання в конкурентній боротьбі.

Список літератури:

1. Бондаренко Т. В. Аналіз науково-методичних підходів до формування структури капіталу промислового підприємства / Т. В. Бондаренко // Економіка. Управління. Інновації. - 2014. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_13

2. Калашникова К. М. Економічна сутність поняття «Управління оптимізацією структури капіталу підприємства» [Текст] / К. М. Калашникова // Управління розвитком. – 2011. – № 1. – С. 151-155.

3. Бланк И.А. Управление формированием капитала / Бланк И.А. – К.: “Ника-центр”, 2008. – 508 с.

4. Ковальчук Н.О. Концептуальні засади оптимізації структури капіталу вітчизняних підприємств / Н.О. Ковальчук, Ю.С. Райлян // Економічний простір. – 2017. – №117. – С. 161-170.

ON THE PROBLEM OF TEACHING ENGLISH TO MULTI-LEVEL GROUPS OF POLICE CADETS

Kovalova T.

associate professor of
the National Academy of Internal Affairs,
PhD in Philology

Quite often teachers encounter with the problem of teaching a foreign language to cadets – future police officers – who are not grouped according to their level of knowledge of that language. Unfortunately, when forming groups, this criterion is not taken into account due to a number of organizational reasons. As a result, the teacher has a group, in which there are cadets of elementary, intermediate, and sometimes even advanced level of knowledge of a foreign language, English in particular.

In general, the English term "multi-level" has several meanings. Firstly, it is used when describing a group in which students with different levels of knowing a foreign language (English as a rule) are collected. Secondly, it is used to characterize students with different learning experiences. It is also used when students have different levels of literacy in their native language. In addition, this term can be used when we talk about students who are significantly different in age [2]. In principle, all these meanings are suitable for the description of groups of Ukrainian police cadets, although we will take into account, first of all, the groups that include cadets with different levels of knowing English.

What problems do teachers face with most often in such groups? In fact, there are quite a lot of them:

- constant search for relevant teaching materials and resources,
- organization of the appropriate division into subgroups within the group,
- determining individual needs of each student,
- ensuring that each student works in accordance with his or her abilities, as well as that they are interested in the lesson,
- the necessity to get students use English as a foreign language when communicating within a subgroup, even when the teacher works with another subgroup and doesn't hear them [3].

First, it is necessary to find out the needs of each student of such a multi-level group. Depending on the size of the group, we may use different ways of their assessment. Many higher educational establishments in Ukraine, including the one where I work, have standardized tests for newcomers. However, such tests do not give any idea about individual needs of each student. Thus, it is recommended to conduct a small interview to find out the goals of the students besides standardised tests.

The next problem is looking for and selecting suitable materials. The use of the basic textbook is possible only if the majority of students have the same level of English. If there are two or more levels, the use of the basic textbook can become problematic. Besides that, we unfortunately do not have textbooks for different levels of English aimed at police cadets. That is, unlike original British and American textbooks, which are graded from elementary to advanced levels, the "English textbook for law enforcement", which is used at our educational establishment, does not have such a division and is aimed at cadets with intermediate level of English. Moreover, topics presented in the textbook are quite specific because of the specialisation of our cadets – they are going to be investigators, detectives, forensic experts, etc.

However, there is a way out of this situation. It is possible, for example, to use a thematic approach at the lesson. It means that we take themes from the basic textbook, e.g. "Criminal investigation": all subgroups in the group work on this topic, but the tasks are different depending on their abilities – the low-level group works

with a multiple choice exercise, the intermediate level group answers questions on the topic, the advanced level group discusses perspectives of international cooperation between criminal investigators in combatting organised crime. In the end, they can have a role-play or a discussion on the topic, in which all the cadets of the group will be able to participate. Definitely, this kind of work requires a lot of preparation time for the teacher, but the result will be much better than the one in the situation when all the tasks are prepared for students with intermediate level of English, which will cause some desperation of students with the elementary level, and students with the advanced level will be quite bored.

The use of grouping strategies can greatly help with working with a multi-level group [3]. Working in small subgroups makes it possible for all students to use their language skills. When the teacher divides students into subgroups or pairs, he/she must take into account differences in age, learning experience, and the level of language proficiency. From my experience, I can say that some cadets are uncomfortable working in small groups with group mates who have a higher level of English, and vice versa, some cadets with higher level of English do not like to work with their weaker group mates. Besides, the elder the cadet is and the lower level of English he/she has, the more unwilling he/she is to work in any kind of small groups. All these factors we have to take into account when grouping cadets. Subgroups can be formed according to interests or abilities, and they should not necessarily be the same in number or constant [2]. Cadets shouldn't work in uncomfortable conditions for them. Subsequently, when they become accustomed to working in subgroups, their attitude may change and they will be more willing to work with all group members.

As a rule, for the beginning of each lesson I prefer to choose the types of activities aimed at working with the whole group. They will help the entire group focus on the topic of the lesson. We can discuss a picture, listen to an audio or watch a video episode, revise the active vocabulary together, and after that, we can go to individual tasks and cadets will work in subgroups according to their level of English. Besides that, working in pairs is really effective [1]. Cadets have an opportunity to

use their communicative skills. If the pair consists of cadets with the same language abilities, it's necessary to select equal tasks, that is, dialogues, role plays, interviews, etc. If cadets in the pair have different language abilities, in this case a cadet with higher level of English should be given more difficult task: if it is an interview, then he/she performs the role of an interviewer, if it is a role-play, then he/she takes more difficult role.

Thus, there are a lot of methods of teaching English to multi-level groups of students, and police cadets in particular. It is preferable to try all of them and choose the ones which will be the most efficient in a particular group.

References:

1. Bell J. Teaching multilevel classes in ESL / Jill Sinclair Bell. – San Diego: Pippin Publishing, 2004. – 210 p.
2. Shank C. C., Terrill L. R. Teaching Multilevel Adult ESL Classes [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: http://www.cal.org/caela/esl_resources/digests/SHANK.html/ – Title from the screen.
3. Teaching Multi-Level Classes [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.englishclub.com/teaching-tips/teaching-multi-level-classes.htm/> – Title from the screen.

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ

Ковальчук Анна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, anna.kovalchuk1998@gmail.com

Богацька Наталія

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, bogatska@ukr.net, ORCID 0000-0002-7546-7428

Мотивація праці у сучасний період переходу України до ринкової економіки є одним із найважливіших чинників, вміле використання якого може сприяти розв'язанню всього комплексу соціально-економічних проблем.

Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації. Мотивація – це сукупність усіх мотивів, які справляють вплив на поведінку людини.

Мотивація трудової діяльності не може бути дійовою без застосування сучасних форм і методів матеріального стимулювання персоналу. Продумані до дрібниць системи матеріальних стимулів ґрунтуються на всебічному моніторингу економічних інтересів працівників, урахуванні умов їхньої праці та життя, сімейного стану, трудових навичок і є ефективним механізмом поєднання матеріальної заінтересованості персоналу й продуктивності його праці[1].

Сучасні теорії мотивації, що базуються на результатах психологічних досліджень, доводять, що справжні причини, що націлюють людину віддавати роботі свої сили, надзвичайно складні. На думку одних вчених, поведінка людини пояснюється її потребами. На думку інших, поведінка людини є також і функцією її сприйняття і очікувань. Різноманітні теорії мотивації поділяються на дві категорії: змістовні і процесуальні.

Змістовні теорії мотивації ґрунтуються на ідентифікації тих внутрішніх спонукань, які спонукають людей чинити так, а не інакше. Більш сучасні процесуальні теорії мотивації ґрунтуються, у першу чергу, на тому, як поведуть себе люди з врахуванням їх сприйняття і пізнання.

Для з'ясування процесу мотивації доцільним є розгляд відособлених стадій:

- 1 стадія. Потреба виявляється як відчуття людиною нестачі чогось.
- 2 стадія. Наявність потреби вимагає від людини певної реакції.

3 стадія. Людина визначає, що їй треба конкретно отримати та зробити для задоволення потреб.

4 стадія. На цій стадії людина докладает зусиль для того, щоб досягти поставлених цілей.

5 стадія. Зробивши певні зусилля, людина отримує те, що має задовольнити потребу або те, що вона може обміняти на бажаний об'єкт. На цій стадії з'ясовується, наскільки здійснення людиною збігається з очікуваним результатом. Залежно від цього відбувається послаблення, збереження або посилення мотивації.

6 стадія. Залежно від рівня задоволення потреби, величина винагороди і її адекватності зробленим зусиллям людина припиняє діяльність до виникнення нової потреби або продовжує пошуки заходів для задоволення потреби наявної.

Розглядаючи поширену практику управління персоналом на підприємствах, можна відзначити, що мотивація зводиться лише до стимулювання. На сьогодні стимулювання орієнтоване переважно на короткострокові економічні цілі, досягнення певного результату за конкретний період. Такий підхід не забезпечує зацікавленості працівників в самовдосконаленні й постійному підвищенні кваліфікації[2].

На характер мотиваційного процесу значний вплив справляють індивідуальні особливості людей, їх мотиваційна спрямованість і такі властивості як зусилля, ретельність, наполегливість, сумлінність. Для кінцевого успіху велике значення має збіг цілей працівника і підприємства. Для вирішення цього завдання необхідно створити механізм мотивації підвищення ефективності праці.

Мотиваційний менеджмент – це управління, побудоване на пріоритетах мотивації ділової поведінки, тобто на створенні умов зацікавленості в результаті і прагнення до його досягнення [3]. Менеджеру доводиться розробляти мотивацію окремих колективів, груп.

Існують різні фактори, які чинять вплив на людей у рамках організації. Перш за все, це – ієрархічна структура організації, де основний засіб впливу –

відносини влади і підлеглих, натиск на людину "зверху" з допомогою змушення і розподілення матеріальних благ.

Для ефективної мотивації необхідно сформулювати модель основного процесу мотивації: потреба – ціль – дії і вплив досвіду і очікувань. Далі уважно виявити фактори, які впливають на мотивацію – набір потреб, які ініціюють рух до цілей. Процес мотивації має такий ланцюг: незадоволена потреба – встановлена ціль – організовані дії – досягнення цілі.

Мотивація працівників здійснюється відповідно до потреби організацій і їх працівників залежно від стану навколишнього середовища, в якому діє компанія, і крім того, відповідно до індивідуальних потреб, які відрізняються у різних людей. Існують три підходи до вибору мотиваційної стратегії[4, с.52]:

- стимул і покарання: люди працюють за винагороду;
- мотивація через працю: більш цікава і різноманітна праця виконується більш якісно і з великим задоволенням;
- систематичний зв'язок з менеджером: мотиваційна стратегія базується на аналізі, ситуації і використаному стилі взаємодії з іншими людьми.

Виділяють такі мотиваційні методи:

- використання грошей як нагороду і стимул;
- мотивація через саму працю;
- нагорода і призначення досягнень;
- участь у керуванні;
- заохочення і нагорода групової праці;
- спілкування і розвиток працівників;
- лімітування обмежених факторів.

Трудова діяльність повинна мотивувати активність і приносити задоволення.

Отже, ефективність трудової діяльності залежить від мотивації. Проте ця залежність досить складна і неоднозначна. Відсутність однозначного взаємозв'язку між мотивацією і кінцевими результатами діяльності зумовлена

тим, що на результати праці впливає безліч інших чинників, як, наприклад, кваліфікація працівника, його професійні здібності та навички, правильне розуміння поставлених завдань, зовнішнє середовище тощо. Неоднозначність залежності між мотивацією і результатами праці породжує вагому управлінську проблему: як оцінювати результати роботи окремого працівника і як його винагороджувати. Якщо рівень винагороди зв'язувати тільки з результатами праці, то це буде демотивувати працівника, що отримав дещо нижчий результат, але виявляв ретельність, доклав більше зусиль. З іншого боку, якщо винагороджувати працівника тільки "за добрі наміри", без повного врахування реальних результатів його праці – це може бути несправедливим щодо інших працівників, продуктивність праці яких вища.

Список літератури:

1. Клименко І. А., Богацька Н. М. Мотивація праці та її ефективність в управлінні трудовими ресурсами //Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NMIW_2008/Economics/25070.doc.htm (20.02. 2015).
2. Богацька Н. М. МОТИВАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ MOTIVATION AS A KEY FACTOR IN RISING EFFICIENCY OF WORK IN THE FACTORY //Глобальні та національні проблеми економіки.–2015.–Вип. – Т. 3. – С. 210-214.
3. Гоголь Г. Особливості трудової мотивації в перехідний період до ринкової економіки// Регіональна економіка. – 2000, № 2. – С. 98-104.
4. Пустовар Я.П. Сучасний стан та перспективні зміни в системі мотивації праці в Україні// Україна в ХХІ ст.: Концепції та моделі економічного розвитку. – Львів: 2000, ч.2. – С. 52-55.

ПРО ВПЛИВ АРХІТЕКТУРИ МЕРЕЖІ СЕНСОРІВ НА ЧАС ЗАТРИМКИ ДОСТАВКИ В ІНТЕРНЕТІ РЕЧЕЙ

Ковальчук В. В.⁽¹⁾, Ковальчук О. М.⁽²⁾

1 – Державний університет інфраструктури та технологій, кандидат фізико-математичних наук, доцент,

2 – Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського», студент

Широкий спектр застосування технологій Інтернету речей (Internet of Things, IoT) потребує все більшої уваги сучасних дослідників у галузі обчислювальної техніки для забезпечення ефективності, швидкодії та автономності функціонування вбудованих систем мережі IoT. Типові архітектури комплексів та Інтернет-протоколи для обміну повідомлень між пристроями мають ряд своїх особливостей і суттєво різняться між собою як за основними завданнями, так і за архітектурами та можливостями.

Основна концепція Інтернету речей була сформульована ще на початку 2000-х років [1]: якби всі предмети у повсякденному житті були обладнані ідентифікаторами та бездротовими з'єднаннями, то ці об'єкти могли б «спілкуватися» один із одним і бути керованими комп'ютерами. Ефективність такого віддаленого керування забезпечують взаємозв'язані фізичні пристрої, які мають вбудовані сенсори, а також програмне забезпечення, що дозволяє здійснювати передачу і обмін даними між фізичним світом і комп'ютерними системами. Технології IoT визначають ще «розумне середовище», яке базується на постійному розповсюдженні інтелектуальних мереж, бездротових датчиків і центрів обробки даних [2]. При цьому важливим напрямком розвитку IoT є пошук зручного способу взаємодії із можливостями хмарних обчислювальних сервісів (Cloud of Things, CoT) [3].

Ключовими аспектами IoT є самі пристрої IoT та архітектура, яка підтримує інтеграцію між системами та пристроями. Архітектура, що базується на використанні MQTT протоколу, включає в себе одну чи декілька сенсорних мереж, які збирають дані і надсилають їх на MQTT сервер, що знаходиться поза межами такої мережі і має публічну адресу/домен. Суттєвим недоліком такої побудови вбудованих систем є те, що при зникненні зв'язку між сенсорними мережами і публічним інтернетом сенсорні мережі не можуть працювати автономно і у випадку критичної ситуації не зможуть зреагувати, так як уся логіка винесена за ці мережі.

Для збереження автономності системи можна частину бізнес-логіки та комунікації перемістити до сенсорних мереж. Частина функціонала при цьому так само має бути у зовнішній мережі, щоб до неї можна було отримати доступ до даних розглядуваної мережі ззовні. Відповідно можуть бути запропоновані альтернативні архітектури, одна з яких представлена авторами на рис. 1.

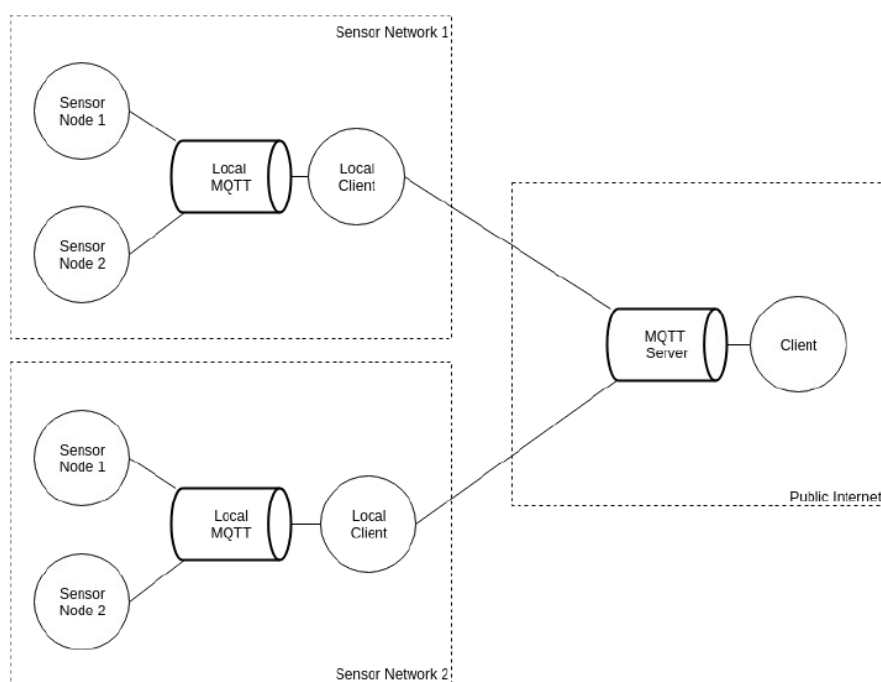

Рисунок 1. Двошарова мережа на основі MQTT, яка повторно передає дані в загальнодоступну хмару

У другій альтернативній схемі сенсори самі визначають критичність даних і те, куди ці дані надсилати.

Запропоновані нові схеми використовують протокол MQTT, але забезпечують як автономну операцію, так і онлайн-режим. У кожній запропонованій сенсорній мережі розміщено по MQTT-брокеру та клієнту, який бере на себе критичні взаємодії. Обидві архітектури дозволяють у випадку зникнення доступу у зовнішню мережу забезпечити функціонування критичних частин інфраструктури у автономному режимі. Порівняльний аналіз запропонованих авторських архітектур поданий у табл. 1.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз авторських архітектур

Схема № 1	Схема № 2
Ускладнення логіки на сенсорах	Логіка на сенсорах не змінюється
Необхідність підтримувати два з'єднання на сенсорах (малопотужних пристроях)	Необхідність підтримувати два з'єднання на локальних клієнтах (відносно потужних пристроях)
Відсутність додаткових затримок при роботі із зовнішніми ресурсами	Наявні додаткові затримки при роботі із зовнішніми ресурсами
Бізнес-логіка обробки на клієнтах не змінюється	Бізнес-логіка обробки на клієнтах зазнає значних змін (додається варіативність сценаріїв переключення локальний-зовнішній)
Можливість не використовувати локальні ресурси зовсім, якщо з'єднання із зовнішньою мережею працює добре	Відсутня можливість не використовувати локальні ресурси зовсім, якщо з'єднання із зовнішньою мережею працює добре
Потрібно вирішувати проблему дублювання повідомлень в різні канали	Проблема дублювання повідомлень в різні канали відсутня

Обидві запропоновані схеми були досліджені при двох різних сценаріях: у першому сценарії був постійний хороший зв'язок з Інтернетом, а при другому сценарії Інтернет-з'єднання було недоступним (поки локальна мережа все ще працювала) на час відправлення одного повідомлення.

Указані моделі були досліджені на затримку доставки повідомлень. При цьому були використані два MQTT-брокери: у якості зовнішнього брокера була використана платформа io.adafruit.com. У якості локального брокера використовували `eclipse mosquitto` (реалізація MQTT-брокера з відкритим вихідним кодом, що підтримує стандарти протоколу 3.1 та 3.1.1). Для під'єднання до мережі Інтернет було використано мобільну мережу LTE зі швидкістю завантаження 2.36 Мбіт/с і швидкістю відвантаження 8.1 Мбіт/с.

Для порівняльного аналізу були також здійснені вимірювання для систем тільки з локальною мережею (без зовнішнього брокера, вся обробка відбувалася у локальній мережі) та тільки із зовнішнім брокером. Для кожного типу дослідження було здійснено 20 замірів і на основі цих замірів розраховані середні значення доставки повідомлення в обидва боки. Дослідження показали, що найменшими є затримки при використанні тільки локального брокера.

Висновки

Кожен продукт передові технологій IoT потенційно здатен трансформувати світ або наше уявлення про нього. Ефективність цих технологій зумовлена взаємодія всіх пристроїв через глобальну або локальну інфраструктуру інформаційного обміну. З метою забезпечення автономності роботи системи запропоновано дві альтернативні архітектури мережі сенсорів і досліджений їхній вплив на час затримки доставки повідомлень.

Список літератури:

1. Ashton K. That 'Internet of Things' Thing. In: RFID Journal, 22 June 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rfidjournal.com/articles/view?4986> .
2. Sethi, P., & Sarangi, S. R. (2017). Internet of things: architectures, protocols, and applications. Journal of Electrical and Computer Engineering, 2017.
3. Chiang, M., & Zhang, T. (2016). Fog and IoT: An overview of research opportunities. IEEE Internet of Things Journal, 3(6), 854-864.

РОЗВИТОК РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Ковальчук Анна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, anna.kovalchuk1998@gmail.com

Маршук Ліна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, linamarshuk@ukr.net

Сьогодні в Україні існує об'єктивна необхідність розвитку ринку банківських продуктів, що дозволило б виконати властиві банкам функції з акумуляції і розподілу капіталу, сприяючи розвитку промислових і виробничих галузей економіки.

У сучасних наукових дослідженнях чимало уваги приділяється проблемам розвитку банків та банківської системи в Україні. Частково проблеми функціонування банківського сектору знайшли відображення в останніх працях учених, таких як З. Васильченко, О. Дзюблюк, Т. Савченко та інших.

Метою дослідження є висвітлення стану ринку банківських послуг в Україні, виявлення основних чинників впливу на ринок та визначення перспективних напрямів його розвитку.

Скорочення вкладів, збільшення простроченої заборгованості - основні, але далеко не єдині проблеми, з якими стикаються банки на ринку банківських продуктів.

Сьогодні спостерігається значне скорочення кількості банків на території України. Так, якщо на початок 2016 року було зареєстровано 117 банків, то на початок 2018 року кількість банків скоротилась до 82 банків [4].

Залучені кошти банку є головним джерелом для кредитних, фінансових і інвестиційних продуктів, тому проблема залучення банками довгострокових вкладів (депозитів), мінімізації ризиків дострокового закриття вкладів (депозитів) є основними проблемами.

Нині важливою проблемою вітчизняної банківської системи є нестача ресурсів для кредитування реального сектору економіки, для фінансування ефективних інвестиційних проектів. Залучення вільних грошових коштів населення на довгостроковий період є одним із шляхів вирішення цієї проблеми. Проте банківська система України не відрізняється стабільністю, а тому й не викликає довіри у вкладників, тим більше в довгостроковій перспективі. Цей аргумент часто наводиться як головний чинник незацікавленості населення в довгострокових вкладах (депозитах), проте слід зауважити, що введення обов'язкового страхування вкладів населення не вирішило цю проблему.

Скорочення кількості банків позначилося на рівні недовіри клієнтів до банківської системи, проте можна назвати й інші причини падіння обсягів вкладів, зокрема, збій в системі видачі сум вкладникам за системою страхування вкладів [3]. Як свідчать дані статистичних звітів, резервів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб недостатньо для виплат вкладникам. Таким чином, спрямована на оздоровлення банківської системи політика скорочення банків виявила проблеми системи страхування вкладів та її нездатність одночасно обслуговувати велику кількість вкладників. Як відмічають фахівці, жоден банк не застрахований від втрати ліцензії. Це призводить до відтоку вкладників і порушення конкуренції на ринку, оскільки населення і домогосподарства вважають за краще користуватися послугами банків з державною участю.

Для зацікавленості населення в тривалому зберіганні коштів найбільше значення має гарантованість їх збереження. У цьому плані необхідно забезпечити державні гарантії за цільовими вкладами населення, призначеними для виробничого інвестування у рамках проектів, що відповідають

національним пріоритетам. Державні органи повинні встановити основні правила в такій системі (держгарантії, спеціальний режим регулювання і резервування для банків). Наприклад, держава стимулює населення у виді 40–50-процентної гарантії до цільових інвестиційних вкладів у комерційні банки для модернізації виробничих підприємств у складі визначених урядом пріоритетних галузей і виробничих комплексів. Додатково до цього уряд надає гарантійну підтримку у розмірі 20-30 % за вкладами населення в комерційних банках на термін понад три роки.

Звичайно, при залученні коштів населення на тривалі терміни у банки залишається проблема вартості інвестиційних кредитів. Проте серед інвестиційних проектів, розроблених у рамках національних пріоритетів, знайдуться дуже ефективні і високорентабельні зі швидкою окупністю. У міру зниження вартості ресурсів і, відповідно, кредитних ставок можна буде переходити до менш ефективних проектів.

Іншою важливою проблемою у банківській системі є мінімізація ризиків дострокового розриву вкладів (депозитів). Багато банків, встановлюючи високі комісії за дострокове розірвання договору вкладу (депозиту), прагнуть частково компенсувати за рахунок цієї комісії свої втрати. Проте зазначимо, що багатьох клієнтів насторожує відсутність можливості достроково забрати свої грошові кошти без втрат. Банки у свою чергу, прагнучи не втратити клієнта, пропонують вклади на терміни, встановлені клієнтом, тобто клієнт сам вибирає певне число днів, на яке хоче відкрити вклад. Тим самим банки знижують ризики і встановлюють обмеження щодо вилучення притягнених ними коштів.

У галузі кредитних продуктів слід зазначити кілька проблем сучасної вітчизняної банківської системи:

1. Спрощення порядку надання кредитів населенню підвищує ризик неправильної оцінки кредитоспроможності позичальника і тим самим спричиняє за собою довгострокові прострочення або зовсім невиплату кредиту.

2. Прагнення банків до скорочення кількості документів, необхідних для оформлення кредиту, підвищує ризик неправильної оцінки кредитоспроможності позичальника і ризик недостовірності наданих документів.

3. Фінансова неграмотність населення є однією із проблем банківської системи [1].

Багато банків активно фінансують програми підвищення фінансової грамотності серед населення, вважаючи ці заходи ефективними як для розвитку населення — потенційного користувача банківськими послугами, так і для самого банку. Усе вище зазначене обумовлює необхідність негайного застосування заходів, спрямованих на удосконалення банківської системи, що сприяло б її стабільному розвитку

Можна виділити основні напрями розвитку вітчизняного ринку банківських продуктів, а саме:

- з метою залучення банками довгострокових вкладів (депозитів) фізичних осіб потрібно створювати позитивну репутацію банку, впроваджувати нову послугу, основу якої складає спільне фінансування банком і вкладником певного інвестиційного проекту;

- для мінімізації ризиків дострокового припинення дії депозитного договору пропонується формування і розвиток партнерських відносин з клієнтами, за якого клієнт сам буде визначати строк (кількість днів), на який він хоче відкрити депозит;

- у сфері вдосконалення кредитних продуктів пропонується розвивати спільну участь банку та клієнта в придбанні нерухомості при поступовому зменшенні частки банку за рахунок викупу клієнтом частки банку до повного виходу банку з числа власників;

- для підвищення фінансової грамотності населення необхідно організовувати семінари і тренінги, на яких потенційні клієнти банку зможуть дізнатися про механізм кредитування та інші послуги для населення.

Література

1. Шевцова М.Ю. Ринок банківських послуг: дина міка розвитку та сегментації [Електронний ресурс] / М.Ю. Шевцова, Ю.О. Солодовник. — Режим доступу: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201152/149155.pdf>
2. Аналітичний огляд банківської системи України за 2016 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
3. Бугель Ю.В. Проблеми розвитку банківської системи в Україні / Ю.В. Бугель // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 9. – С. 623-626. <http://globalnational.in.ua/archive/9-2016/127.pdf>
4. Статистичний вісник НБУ [Електронний ресурс] / Офіційний сайт статистичного вісника НБУ. — Режим доступу : [http:// www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Ковальчук Анна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, anna.kovalchuk1998@gmail.com

Маршук Ліна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, linamarshuk@ukr.net

В умовах сучасного періоду органам місцевого самоврядування новостворених об'єднаних громад важливо знати і розуміти природу місцевих фінансів, механізм їх функціонування, аналізувати ті процеси і явища, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням грошових фондів, бачити ті форми, методи і засоби, за допомогою яких найбільш повно

використовуються місцеві фінанси як один із інструментів ефективного впливу на всі процеси соціально-економічного розвитку своєї громади.

Нові об'єднання територіальних громад, що почали формуватися в Україні з 2015 року в межах Концепції реформування місцевого самоврядування, вже зіткнулися із проблемами формування бюджету та ефективного розподілу його коштів для виконання основних завдань територіальної громади із забезпечення благоустрою визначеної території, що й зумовило актуальність теми дослідження.

Проблеми формування бюджету територіальних громад досліджуються широким колом науковців та практиків, таких як О.В. Артюх, П.Й. Атамас, В.С. Лень, В.Ф. Максимова, В.Я. Плаксієнко, Н.М. Ткаченко та інші.

Метою дослідження є аналіз формування місцевих бюджетів в умовах створення об'єднаних територіальних громад.

Практична реалізація процесу об'єднання територіальних громад розпочалась в середині 2015 року. У 2015 р. було утворено 159 ОТГ, що об'єднали 793 територіальні громади. 25 жовтня 2015 р. в цих громадах було обрано нові органи місцевого самоврядування, з 1 січня 2016 р. вони перейшли на прямі бюджетні розрахунки з Державним казначейством. Станом на початок 2017 р. в Україні налічувалось 366 ОТГ які перейшли на прямі міжбюджетні відносини з Державним бюджетом України. У 2017 році після прийняття низки законів, що врегулювали проблемні питання об'єднання, процес формування ОТГ отримав новий імпульс до активізації. З початку 2018 року всі 665 об'єднаних територіальних громад перейшли на прямі міжбюджетні відносини. Показники міжбюджетних відносин для ОТГ були надані для формування їх бюджетів ще на початку грудня. Це значно спростило процес складання та затвердження місцевих бюджетів, особливо бюджетів новостворених ОТГ [3].

Важливим напрямком бюджетної політики є продовження децентралізації і на цій основі – формування спроможного місцевого самоврядування з розширеними повноваженнями та сферами відповідальності.

Загалом, у 2018 році взаємовідносини з державним бюджетом мають 1288 місцевих бюджетів: 24 обласні бюджети, 148 бюджетів міст обласного значення та бюджет м. Києва, 450 районних бюджетів та 665 бюджетів об'єднаних територіальних громад. Базову дотацію отримують 930 місцевих бюджетів, реверсну дотацію – 223.

На сьогоднішній день найвагомим за обсягом джерелом дохідної частини місцевих бюджетів, а саме – 45,6 % залишається податок на доходи фізичних осіб, який відіграє значну фіскальну роль, але головною проблемою даного податку є те, що він не є нейтральним і соціально справедливим. Бідні верстви населення у структурі власних витрат сплачують значно більший обсяг коштів. Це обумовлено тим, що для більшості громадян з невисокими статками єдиним джерелом доходу є зарплата. Як було сказано, більше половини доходів місцевих бюджетів формують офіційні трансферти, які включають дотації та субвенції, у тому числі субвенції з державного бюджету. Враховуючи, що з майже 12 тис. місцевих бюджетів України дотаційність 5,4 тис. становить 70%, а 0,5 тис. – перевищує 90%, особливо актуальним питанням стає одночасне проведення адміністративно-територіальної реформи та бюджетної децентралізації.

Щодо новацій в частині доходів місцевих бюджетів, то вони отримають 5% рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату [6]. Зарахування рентної плати до місцевих бюджетів здійснюватиметься у таких розмірах: 3% – до бюджетів міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад, 2% – до обласних бюджетів, 2% – до районного бюджету, 1% – до сільських, селищних, міських міст районного значення бюджетів.

Зараховуватиметься 100% єдиного податку, що сплачується платниками четвертої групи (сільгоспвиробниками), тоді як у 2017 році до місцевих бюджетів зараховувалося 86% [5].

Протягом 2018 року місцеві бюджети згідно планових показників мають використати 4 млрд. грн. субвенції на реалізацію заходів, спрямованих на

розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості, отриманих наприкінці 2017 року.

Враховуючи те, що почала проваджуватися медична реформа, то з 1 липня 2018 року видатки на надання первинної медичної допомоги здійснюються з державного бюджету за окремою програмою. Протягом I-го півріччя такі видатки будуть фінансуватися з місцевих бюджетів за рахунок медичної субвенції, яка складає 5,2 млрд. грн. Дані про стан місцевих бюджетів свідчать про позитивну динаміку впровадження фінансової децентралізації, при цьому покращення фінансового забезпечення об'єднаних територіальних громад випереджає загальну динаміку місцевих бюджетів базового рівня.

За 2016 рік до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло 146,6 млрд. грн., що складає 116,3 % від річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами. Результати виконання місцевих бюджетів 2017 року підтверджують тенденції зростання надходжень до місцевих бюджетів.

При цьому, по єдиному податку темп росту складає 63,0 %, по податку на доходи фізичних осіб – 52,8 %, акцизному податку з роздрібною торгівлі – 41,3 %. Такий стан виконання місцевих бюджетів дає можливість місцевим органам влади забезпечувати функціонування закладів бюджетної сфери та самостійно вирішувати питання розвитку громад [5]. Крім підтримки, яка надається громадам через державну субвенцію та ДФРР, у них є можливість залучати на реалізацію інфраструктурних проектів кошти міжнародної фінансової допомоги..

У 2016 р. стартувала нова програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE). Реалізація програми DOBRE розрахована на період до 2021 року, загальна вартість програми – 50 млн. доларів США. На даний час вже відібрано 50 ОТГ, яким буде надано допомогу у створенні стратегічних планів їхнього розвитку, розробленні й реалізації проектів в сфері покращення надання послуг, місцевого економічного розвитку та інфраструктури [4].

Висновки з проведеного дослідження дозволяють констатувати доволі динамічний процес формування об'єднаних територіальних громад в Україні, зроблені у 2017 р. суттєві кроки щодо удосконалення законодавчого та нормативного забезпечення створення та розвитку ОТГ.

Водночас, існує низка невирішених проблем, як стратегічного, так і оперативного характеру, що формують ризики для успішної подальшої реалізації реформи. Продовження запровадження політики децентралізації управління має стати дієвим фактором стабілізації соціально-економічної ситуації, подолання суперечностей між різними рівнями влади, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління. Для вирішення проблемних питань необхідно опрацювати питання удосконалення механізму державної фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад та забезпечення стабільних джерел такої підтримки.

Список літератури:

1. Наталенко Н.В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади – Київ, ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 72 с.
2. Ніколенко В.Ю., Сवेशніков С.М., Юрченко В.В., Крижановський В.І. Місцеві бюджети як чинник стабільності розвитку регіонів: навчальний. – Київ, 2016. – 41 с.
3. Пелехата О.В. Бюджет розвитку як інструмент сільської територіальної громади в реалізації бюджетної політики економічного зростання. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду в Україні. [зб. наук. пр.]. – Львів, 2013. – Вип. 6(104). – С. 357-361.
4. О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади: навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Асоціація міст України. – Київ, ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.
5. Татарин Н.Б., В.В. Войтович. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування. Науковий вісник Ужгородського національного

університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Ужгород, 2017. – Вип. 11. – С. 159-162.

6. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату» № 1793 від 20.12.2016.

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Ковтун В.А.

ДВНЗ « Херсонський державний аграрний університет»

доцент, к.с.-г.н.

В економіці капітал є рушійною силою, яка генерує фінансові та матеріальні потоки. Капітал, що інвестується в економічну систему аграрного виробництва генерує прибуток, частина якого капіталізується.

Розвиток підприємств галузі та зростання конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, в цілому, значною мірою залежать від обсягів та доступності до інвестиційних ресурсів. Удосконалення інвестиційного забезпечення аграрних виробників має важливе значення для функціонування економіки, адже здійснює вплив на макроекономічну ситуацію, поліпшує соціальний розвиток села.

Особливий інтерес в рамках удосконалення вітчизняної практики інвестиційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників викликають форми та способи інвестицій, критерії відбору позичальників, об'єкти інвестування та вимоги щодо забезпечення, а також порядок та умови встановлення вартості таких фінансових ресурсів.

Інвестиції є основою для розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому. Саме від ефективності інвестиційної політики залежать

стан виробництва, положення і рівень технічного оснащення основних фондів підприємств сільського господарства, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем [1].

Нинішній стан сільськогосподарських підприємств не готовий до ефективного освоєння ринку інвестицій. Неготовність проявляється також у потенційних інвесторів у зв'язку з високими ризиками, пов'язаними з незахищеністю прав власності та великою ймовірністю неповернення авансованих коштів.

Одним із пріоритетних напрямів становлення і розвитку сільськогосподарського інвестування є відновлення його основних засобів на основі інвестиційного ресурсу.

Особливістю інвестиційних вкладень в основні засоби виробництва є те, що ефект від них проявляється не відразу, а після їх освоєння. Окупність інвестицій в сільському господарстві при освоєні основних засобів невисока, і тому для прийняття рішення із залучення інвестицій, необхідно оцінити їх з точки зору економічної ефективності їх використання [2].

Стан інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва, навіть в умовах посилення військових дій, економічної нестабільності та інших негативних чинників, був таким: за останні три роки обсяги капітальних інвестицій збільшилися на 81%, порівняно з 2014 роком.

В динаміці за 2015-2017 роки одна гривня інвестицій в основний і оборотний капітал аграрних підприємств забезпечила в середньому на рік 0,295 гривні приросту валового прибутку. В цей період інвестиції в аграрний сектор економіки окуплялися доволі швидко, за 3-4 роки, тому більшість національних інвесторів усвідомили привабливість аграрного виробництва України.

В умовах підвищених ризиків національні інвестори надають перевагу коротким інвестиціям у приріст оборотного капіталу, які більші за капітальні вкладення. Їх розмір у розрахунку на одну гривню капітальних інвестицій за останні три роки складав 2,64 гривні. Короткі інвестиції дають швидкий ефект,

але не створюють бази для майбутнього розвитку, що є значною проблемою стратегічного характеру розвитку галузі сільського господарства.

Уявлення іноземних інвесторів щодо окупності вкладень їх капіталу в аграрному секторі України є переважно песимістичні. Накопичений у виробництво продукції сільського, лісового і рибного господарства капітал нерезидентів на кінець 2017 року склав лише 621,2 мільйона доларів США, з яких 43% надійшли з офшорів.

Незважаючи на значні ризики необхідно створити умови для високого рівня ефективності інвестицій, щоб мотивувати інвесторів на їх здійснення. Інвесторам слід усвідомлювати, що вкладання капіталу в аграрні проекти є вигідною справою. У перспективі їх доцільно поєднувати з інвестиціями у переробку аграрної продукції. Цьому також сприятиме зменшення інвестиційних ризиків у зв'язку з очікуваним у найближчі роки припиненням активної фази зовнішньої військової агресії на Сході та Півдні України, посиленням протидії корупції та рейдерству в аграрному секторі економіки, захистом прав інвесторів та іншими позитивними наслідками реформування вітчизняної економіки [3].

Причини для зростання іноземних інвестицій на даний момент мінімальні. Інвестори вкладають свої кошти у країни, де низький рівень ризиків і висока норма прибутку на вкладений капітал. Мінімальний поріг прибутковості привабливий для іноземних інвесторів більше 5%. В Україні ситуація протилежна: високі ризики інвестування і невизначена ситуація з можливістю отримувати стабільні доходи. Аграрний сектор України майже не приваблює іноземних інвесторів так як поріг рентабельності галузі не перевищує 3%.

Міжнародні рейтинги України перебувають на низькому рівні. Одна з головних причин, чому іноземні компанії відмовляються інвестувати в нашу країну – низький рівень економічної привабливості. У світовому рейтингу інвестиційної привабливості International Business Compass Україна посідає 89 місце, в рейтингу Світового банку за легкістю ведення бізнесу – 83, а згідно з

рейтингом глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму Global Competitiveness Report наша країна знаходиться на 79 місці. У світовому рейтингу сприйняття корупції CPI Україна на 130 місці з 168 країн. Інвестиції в країну з низькими рейтингами ділового клімату вважаються дуже ризикованими, тому інвестори вважають за краще не вкладати капітали в такі країни.

Для досягнення середньоєвропейського економічного рівня Україні необхідно забезпечити зростання економіки галузі сільського господарства на рівні 6-7% і вище. Для цього, в свою чергу, необхідно підвищити інвестиційну привабливість аграрного сектору економіки України, створити умови для відкриття високотехнологічних виробництв і залучення іноземних інвестицій в сільськогосподарське виробництво.

Інвестиційні компанії Dragon Capital та Concorde Capital вважають, що на сьогодні ситуація в країні поліпшилася, проте залишається недостатньою, через невиконання законів і абсолютно не захищені права приватної власності, отже у інвесторів немає повної довіри до умов ведення бізнесу. Іноземні інвестори бажають і будуть співпрацювати з аграрним бізнесом України, тому що тут дешева сировина та робоча сила. Проте потрібно, щоб приходили шведські, британські, американські інвестори, які можуть запровадити кращі технології та практики. Багато інвесторів чекає політичної стабільності, вирішення питання конфлікту на Сході, прогресу в реформах і лібералізації [4].

За даними Державної служби статистики України, капітальні інвестиції у сільське, лісове і рибне господарство у січні-вересні 2018 року склали 45289,5 млн грн. Обсяги капіталовкладень у цей сектор економіки збільшилися проти відповідного періоду 2017 року лише на 7,7%. Агропромисловий сектор економіки України потребує інвестицій не менше 75 млрд. грн. на рік.

У 2018 році, порівняно з попереднім роком, темп зростання капітальних інвестицій в аграрний сектор економіки значно уповільнився. При цьому загалом по Україні частка аграрного виробництва у вкладеннях за 9 місяців

цього року теж зменшилася на 2,4%, порівняно з показниками трьох кварталів минулого року, коли темп приросту дорівнював 13,4%.

Незважаючи на уповільнення темпів зростання вкладень капіталу в сільське господарство воно залишається пріоритетним для інвесторів. З розрахунку на 1 грн капітальних інвестицій у харчову промисловість вкладення у сільське господарство становлять 3,08 грн. Проте значення цього показника є дещо меншим, порівняно з відповідним періодом минулого року, коли цей показник дорівнював 3,17 грн., що свідчить про найвищу фазу інвестиційної пріоритетності сільського господарства.

У 2019 році прогнозується подальше зменшення інвестиційної активності у аграрний сектор економіки. Зважаючи на закладене в новий бюджет скорочення обсягів державної підтримки у 2019 році слід очікувати на подальше уповільнення інвестиційної активності в сільському господарстві. Це призведе до негативного впливу на приріст валового внутрішнього продукту, оскільки між показниками капітальних інвестицій на один гектар сільськогосподарських угідь і валового регіонального продукту існує взаємозв'язок: коефіцієнт регресії становить 0,6. Тому необхідні додаткові заходи щодо активізації інвестиційної активності в сільськогосподарське виробництво та інших сегментах аграрної економіки, здійснення яких в умовах посилення військових та інших загроз досить проблематично [4].

Список література

1. Башлай С.В., Шумкова О.В. Дослідження методологічних засад оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств України / С.В.Башлай, О.В.Шумкова // Збірник наукових праць СумНАУ. 2014 - Випуск 40 – С.46-53.

2. Ковтун В.А. Аналіз конкурентоспроможності витрат великотоварних аграрних підприємств / В.А.Ковтун «Новината за напреднали наука - 2013»: Материали за 9-а международна научна практична конференція, (София, 17-25 май 2013). Том 13 / Ред.: Милко Тодоров Петков. – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2013.

3. <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/12244-investitsiji-v-agrarnij-sektor-okupovuyutsya-za-3-4-roki.html>

4. Ковтун В.А. Причини низької інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України та напрями її поліпшення / В.А. Ковтун // Збірник тез Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції: Імплементация стандартів Європейського Союзу в аграрній сфері економіки України - 11-12 жовтня 2017 року (м. Херсон, Україна) – С. 66-69

5. <https://agropolit.com/news/10582-u-2019-rotsi-prognozuyetsya-podalshe-upovilnennya-investitsiynoyi-aktivnosti-u-silskomu-gospodarstvi>

ЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУДІВНИЦТВА В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ковтун В.М., Романенко С.М.

студент 4 курсу кафедри будівництва ФВГБЗ ДВНЗ «ХДАУ»
Старший викладач кафедри будівництва ФВГБЗ ДВНЗ «ХДАУ»
ДВНЗ « Херсонський державний аграрний університет»

Агропромислова галузь є однією з пріоритетних напрямків розвитку економіки України, тому аграрний сегмент є дуже привабливим для інвестицій в найближчі кілька років, він буде залишатися ключовим замовником будівництва. Агропромисловий комплекс дуже важливий для будівельної галузі країни, він дає роботу українським компаніям в умовах падіння попиту на ринках комерційного та інфраструктурного будівництва.

Мета аграрного будівництва - домогтися збільшення ефективності капіталу, вкладеного у будь - який об'єкт. Зведення будівель аграрного призначення із застосуванням сучасних технологій дозволить отримати більш

економічні будівлі, а будівельникам – активно впроваджувати передові розробки в сфері проектування, будівництва і виробництва.

Особливості аграрного будівництва полягають в тому, що процес зведення будівель та споруд для різних галузей сільськогосподарської діяльності (тваринництво, птахівництво, ветеринарні, складські, культивацийні тощо) істотно відрізняється від типових будівельних робіт. Аграрний напрям вимагає від будівельників насамперед знання конкретної аграрної специфіки та комплексного підходу виконання робіт. Комплексний підхід передбачає, що інженери-проектувальники поступаються місцем інженерам цієї ж компанії, які забезпечують сервісні роботи, і вони продовжують обслуговувати свої технічно складні об'єкти, а також консультувати персонал. [1]

Ступінь зносу об'єктів нерухомості аграрного призначення становить близько 75%. Більшість будівель та споруд потребують реконструкції, капітального ремонту або зносу. Спостерігається зростання інвестицій у нове будівництво і реконструкцію будівель та споруд, в 2017 році воно складало близько 30% у порівнянні з 2016 роком. Найбільш ефективним способом будівництва є застосування уніфікованих повнокомплектних будівель з металоконструкцій, які поставляються на будмайданчик, і характеризуються малою металоємкістю і високою технологічністю виготовлення і монтажу. В період 2010-2017 рр. більшість аграрних будівель і споруд були побудовані з використанням сталевих конструкцій каркасного типу. [2]

Кожна будівля для АПК має безліч особливостей, які перебувають на стику будівництва і технологій експлуатації (рис. 1).

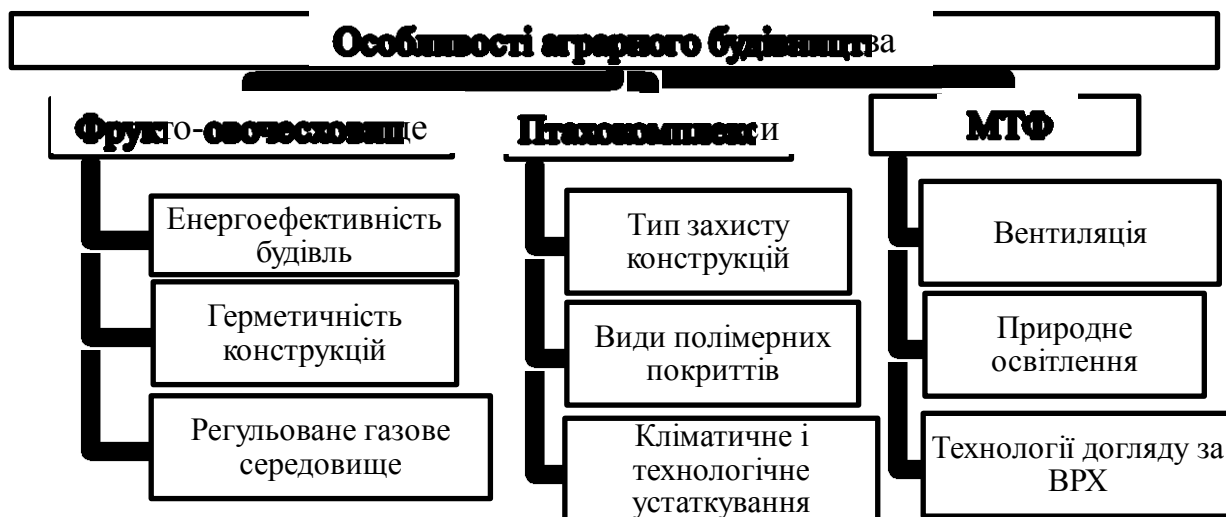

Рис. 1. Особливості аграрного будівництва

Будівельник аграрно-промислових комплексів повинен знати: алгоритм прийомів та методів для проектування та будівництва; створення реальних проектів і застосування їх до реалій живого виробничого життя; зарубіжне обладнання і механізми для монтажу; нові форми роботи в будівництві; ефективний спосіб будівництва; застосування уніфікації та типізації будівель з металоконструкцій; нові сучасні будівельні матеріали; національні будівельні норми і стандарти; європейські стандарти; сучасне устаткування фірм AGI, Global Industries, Skandia Elevator, Neco та інші; програмне забезпечення для архітектурно-будівельного проектування та підготовки будівельної документації (Autodesk Building Design Suite; Autodesk Revit Architecture; Autodesk Factory Design Suite; Autodesk Factory Design Suite; AutoCAD Architecture, AutoCAD, Revit MEP); програми для розрахунку будівельних конструкцій (SCAD Office, SCAD (StructureCAD), Монолит,) тощо.

Обсяг споруд агропромислового призначення, який був побудований в Україні за останні кілька років дорівнює 7,6 млн. м², з них – птахокомплекси - 2,9; зерноховища - 1,8; тваринницькі комплекси - 1,5; будинки для рослинництва - 0,5; овочі - та фруктоховища - 0,2; складських приміщень - 0,2 та інших споруд - 0,5 млн. м². За останні 7 років основні інвестиції в аграрне будівництво направлялися в проекти з мінімальним терміном окупності, до

яких відносяться будівлі для тваринництва і споруди для зберігання зерна, зокрема елеватори для пшениці. В перспективі можна очікувати інвестиції в проекти з більшим терміном окупності, такі як об'єкти тваринництва, овоче- і фруктосховища, а також будівлі для переробки агропродукції (рис. 2).

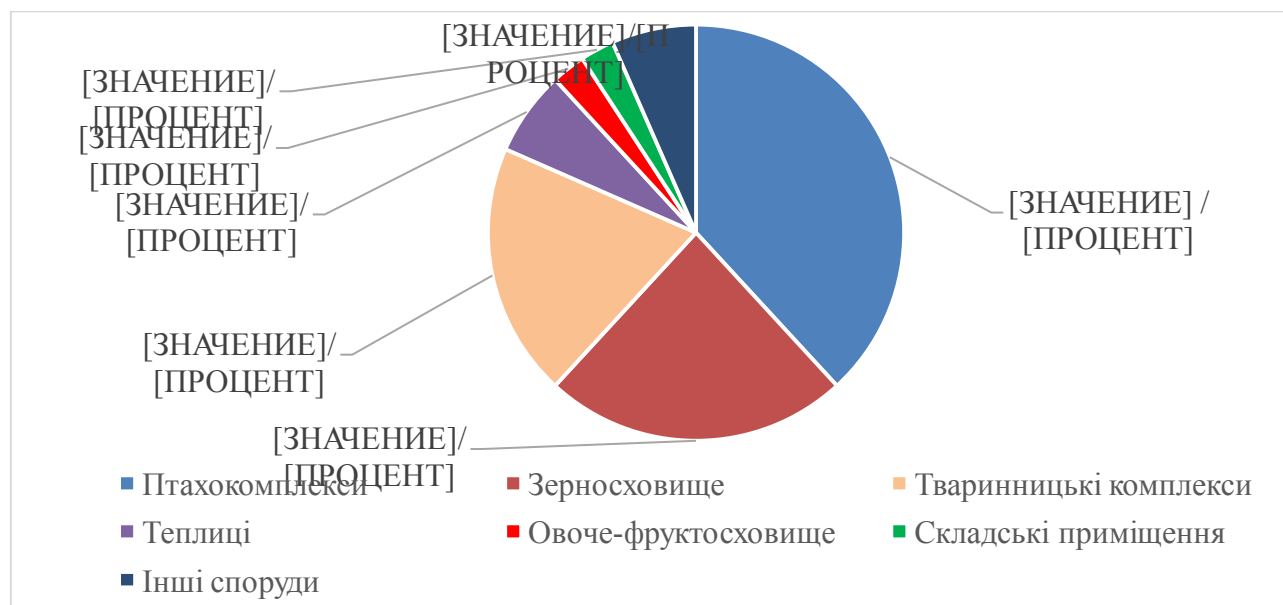

Рис. 2. Обсяг та структура агропромислових споруд (млн. м² та %)

Аграрне будівництво здійснюється за рахунок українських інвестицій з використанням вітчизняних виробничих потужностей. При цьому середній термін окупності їх складає приблизно 3-4 роки. З огляду на перспективу подальшого збільшення інвестицій в сегмент АПК, цей сегмент ринку буде все більш привабливим для розвитку будівельного бізнесу. [2]

Зерносклади із системами сушіння зерна, зберігання - досить складні об'єкти, які потребують устаткування від кращих виробників фірм AGI, Global Industries, Skandia Elevator та інші. AGI та Global Industries об'єднують кілька підприємств та виготовляють весь спектр елеваторного обладнання. Skandia Elevator має широкий вибір ланцюгових транспортерів і норій на європейському ринку. Мобільні й стаціонарні сушарки виробництва компанії Neco придатні для сушіння будь-яких зернових і олійних культур.

Державна підтримка аграрного будівництва полягає в тому, що уряд відшкодовує суб'єктам господарювання частку вартості забудови (рис. 3).

Рис. 3. Державна підтримка розвитку аграрного будівництва

Згідно зі статистичними даними щорічно в Україні через недостатньо розвинуту інфраструктуру губиться до 25% урожаю зернових. Не вистачає елеваторів, а наявні - не відповідають сучасним вимогам. Світова практика показує, що перехід до зберігання зерна в металевих вентильованих силосах у 2–2,5 разів знижує інвестиції та експлуатаційні витрати. [3]

Середня врожайність в Україні в два-три рази нижче, ніж у європейських та інших світових країнах. При порівнянному збільшенні продуктивності українських компаній в перспективі найближчих 20 років нашій країні знадобиться в 2-3 рази більше потужностей зі зберігання, транспортування і переробки продукції. При оптимістичному сценарії розвитку аграрного сектора вірогідне зростання інвестицій в будівництво будівель і споруд для АПК. [2]

Перспективами розвитку аграрного будівництва є:

- надання комплексних послуг будівельних організацій: проектування, визначення економічної ефективності та рентабельності і терміну окупності інвестицій; постачання обладнання й побудова всього комплексу та періодичність його обслуговування;

- відповідність технологій будівництва агропромислових споруд європейським стандартам безпеки для компаній, які планують експорт продукції до ЄС це вимога для успішного проходження аудиту та отримання дозволу на продаж продукції в ЄС;
- застосування європейських практик будівництва як на етапі будівництва, так і після введення в експлуатацію;
- зростання в найближчі 20 років в 2-3 рази більше потужностей зі зберігання, транспортування і переробки продукції;
- подальше збільшення інвестицій в сегмент АПК для розвитку будівельного бізнесу;
- вірогідне зростання інвестицій в будівництво будівель і споруд для АПК може становити більш ніж 100% в рік протягом декількох років.

Список літератури:

1. Ковтун В. М. Аграрний інженерінг: стан та перспективи /В.М. Ковтун // Наукове видання: Тези виступів учасників XX зльоту студентських лідерів аграрної освіти - 6 - 8 червня 2018 р., м. Умань – С. 149-152.
2. <https://rautagroup.com/uk/apk-drajver-zrostannya-budivelnogo-biznesu/>
3. <http://agro-business.com.ua/agro/mekhanizatsiia-apk/item/951-ahraryi-inzhynirynh-povnoho-tsyklu.html>
4. <http://www.minagro.gov.ua/node/25288>

СПЕЛЕОЛОГІЧНІ ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ковтуник І.І.

к.геогр.н., ст. викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
економічний факультет

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Серед геологічних та геоморфологічних особливостей Хмельницької області варто відзначити Придністров'я – це своєрідна «гірська країна». Тут Подільське плато має нахил у бік Дністра і відзначається значною розчленованістю річками на окремі пасма. Для Придністров'я також характерні цікаві форми вивітрювання. В південно-західній частині Придністров'я, в місцях поширення гіпсів, утворилися досить великі карстові провалля та печери (перша була відкрита біля с. Завалля Кам'янець-Подільського району – печера «Атлантида»). Печера «Атлантида» (довжина – 2400 м., площа – 3120 м²) – одна з найчарівніших печер Волино-Подільського плато, пам'ятка неогену. Вона була відкрита в 1969 р. і є єдиною в межах Поділля печерою з чітко вираженою трьохповерховою будовою. Нижній (перший) поверх представлений високими та широкими галереями, другий – звуженими до 1-1,5 м. порожнинами, третій – двома невеликими ходами заввишки 5 м. Натічні форми збереглися в бортах печери, в далеких залах є сталактити, сталагміти. Атлантида разом із прилеглою територією загальною площею 10 га є пам'яткою природи державного значення.

Неподалік від Завальської печери «Атлантида» київськими спелеологами в неогенових гіпсах відкрита ще одна невелика карстова печера «Малишка-Киянка». В печері представлені кристали гіпсу різних форм та кольорів, деякі з них мають довжину до 0,5 м. [2, с. 121].

Доволі цікавими для екскурсійного відвідування є невеликі вапнякові Нігинські печери (Залучанські та Черчинські): печера «Безіменна» або «Людська» є найбільшою з них. Входи до печер відкриваються у 10-метровому прямовисному відслоненні силурійських вапняків, які утворюють борт каньйону Смотрича.

Не менш легендарною й туристично атракційною у НПП «Подільські Товтри» є *Кармалюкова* печера біля с. Привороття. У ній, за переказами, тривалий час переховувався і приховував відібрані в багатіїв скарби народний месник Устим Кармалюк. Ще одна печера Кармалюка з штучним водоспадом (скельний монастир) знаходиться в с. Маліївці Дунаєвецького району області.

Колись тут був стародавній слов'янський (а може, ще й язичницький) монастир. В обох Кармалюкових печерах цікаво оглянути залишки вівтаря та графіті на земляних стінах.

Унікальною пам'яткою природи та історії є печерний (скельний) чоловічий монастир у *Бакоті*. Перша згадка про монастир зафіксована у київській Книзі 1362 року, де той згадується як «давно існуючий». Засновником монастиря був преподобний Антоній (засновник Києво-Печерської Лаври). За Іпатіївським літописом, в 1255 році містом заволоділи монголо-татари. Монахи і жителі міста сховалися від них в лабіринті монастирських печер. Загарбники пропонували вийти, здатися і відректися від віри, але не досягнувши успіху в переговорах, засипали вихід величезними каменями [3, с. 129].

Історія Бакоти закінчилася в 1981 р., коли в ході будівництва Новодністровської ГЕС, населення було виселено в сусідні міста та села, а сам населений пункт повністю затоплений водою.

В 1996 р. обвал верхньої скелі Білої гори знищив основну масу печер та усипальницю з настінними розписами і фресками XI–XIII ст. Лише в одному місці збереглися залишки келій і поховань монахів, нечисленні руїни Михайлівської церкви і покинуті фруктові сади [1, с. 53].

Сьогодні Бакотою умовно називають місця вздовж берега Дністра, розташовані поблизу монастиря. За даними метеорологів, у цьому районі існує своєрідний унікальний мікроклімат: середньорічна кількість тепла на 1 м² тут рівнозначна ялтинській, а скелі й ліси захищають узбережжя Дністра від північних повітряних потоків. Мальовнича природа і романтичний імідж цих місць приваблюють сюди численні потоки мандрівників і паломників.

При наявності такого рекреаційного ресурсу як печери, доцільно розвивати в області спелеотерапію, тобто використання мікроклімату печер для лікування цілого ряду захворювань, – один із стародавніх і широко розповсюджених у наші часи методів оздоровлення в багатьох країнах світу.

Тривале перебування в печерах створює умови для пониження чутливості організму до алергенів, підвищує насиченість артеріальної крові киснем,

нормалізує артеріальний тиск і обмінні процеси; спелеотерапія сприяє більш швидкому загоєнню опіків, допомагає лікувати шкірні захворювання, недуги кровообігу. Все це створює можливості для організації лікувально-курортних видів відпочинку, спортивного туризму, спелеопоходів, навчальних та пізнавальних екскурсій.

Список літератури:

1. Заставецький Б. І., Заставецька О. В., Дітчук І. Л. Географія Хмельницької області. – Тернопіль: орендне п-во «Тернопільська обласна друкарня», 1995. – 96 с.

2. Ковтуник І. І. Орографічні (ресурси рельєфу) рекреаційні ресурси Хмельниччини / Історико-культурні, географічні та економічні аспекти розвитку туризму на Хмельниччині: колективна монографія [кол. авторів; за ред.: С. А. Копилов (гол. ред.), С. Е. Баженова (наук. ред.)]. – Кам'янець-Подільський: в-во Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2017. – 168 с.

3. Ковтуник І. І. Рекреаційні ресурси Хмельниччини / Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку: колективна монографія [кол. авторів; за ред.: С. А. Копилов (гол. ред.), С. Е. Баженова (наук. ред.)]. – Кам'янець-Подільський: Кам.-Под. нац. ун. ім. Івана Огієнка, 2015. – 192 с.

СУЧАСНІ ПРОГРАМИ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ПЕРСОНАЛУ

Кодацька Наталя Олександрівна

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин

Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

Кірсанов Євген Сергійович

студент 6 курсу Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

В сучасному суспільстві, що динамічно розвивається, в умовах високої конкуренції професійне середовище змінюється постійно, що потребує постійної адаптації персоналу, тобто процесу пристосування працівника до змін умов зовнішнього і внутрішнього середовища на підприємстві.

Отже, адаптацію можна визначити як пристосування організму або колективу до мінливих умов середовища або до своїх внутрішніх змін, що призводить до підвищення ефективності їх існування і функціонування. Адаптація персоналу являє собою процес ознайомлення, пристосування працівників до змісту і умов трудової діяльності, а також до соціального середовища організації. Таким чином, трудова адаптація персоналу означає взаємне пристосування працівника й організації, що ґрунтується на поступовому включенні працівника в процес виробництва нових для нього професійних, психофізіологічних, соціально-психологічних, організаційно-адміністративних, економічних, санітарно-гігієнічних та побутових умов праці та відпочинку [3, с.112].

Зрозуміло, що в кожній організації розробляються власні програми адаптації, які можуть бути загальними для всього колективу, або бути диференційовані за окремими категоріями персоналу. Типова програма адаптації зазвичай включає наступні питання:

1. Загальне уявлення про компанію:

- цілі, пріоритети, проблеми;
- традиції, норми, стандарти;
- продукція та її споживачі, стадії доведення продукції до споживача;
- різноманітність видів діяльності;
- організація, структура, зв'язки компанії;
- інформація про керівників.

2. Політика організації:

- принципи кадрової політики;
- принципи підбору персоналу;
- напрями професійної підготовки і підвищення кваліфікації;

- сприяння працівникам у разі залучення їх до судової відповідальності;
- правила користування телефоном всередині підприємства;
- правила використання різних режимів робочого часу;
- правила охорони комерційної таємниці та технічної документації.

3. Оплата праці:

- норми і форми оплати праці працівників;
- оплата вихідних, понаднормових.

4. Додаткові пільги:

- страхування, облік стажу роботи;
- посібники з тимчасової непрацездатності, вихідна допомога, допомоги

по хвороб у родині, у разі важких втрат, допомоги по материнству;

- підтримка в разі звільнення або виходу на пенсію;
- можливості навчання на роботі;
- наявність їдальні, буфетів;
- інші послуги організації для своїх співробітників.

5. Охорона праці та дотримання техніки безпеки:

- місця надання першої медичної допомоги;
- застереження;
- попередження про можливі небезпеки на виробництві;
- правила протипожежної безпеки;
- правила поведінки при нещасних випадках і порядок оповіщення про

них.

6. Працівник і його відносини з профспілкою:

- терміни та умови найму;
- призначення, переміщення, просування;
- випробувальний термін;
- керівництво роботою;
- інформування про невдачі на роботі і запізнення на роботу;
- права та обов'язки працівника;
- права безпосереднього керівника;

- організації робочих;
- постанови профспілок і політика компанії;
- керівництво і оцінка виконання роботи;
- дисципліна і стягнення, оформлення скарг;
- комунікація: канали комунікації, поштові матеріали, поширення нових ідей.

7. Служба побуту:

- організація харчування;
- наявність службових входів;
- умови для паркування особистих автомобілів;

8. Економічні фактори:

- вартість робочої сили;
- вартість обладнання;
- збитки від прогулів, запізнень, нещасних випадків [1, с.64].

Після проходження загальної програми адаптації з працівником проводиться спеціальна програма, що здійснюється в формах спеціальних бесід зі співробітниками та керівником. В спеціальній програмі обов'язково порушуються такі питання:

1. Функції підрозділу:

- цілі та пріоритети, організація і структура;
- напрями діяльності;
- взаємовідносини з іншими підрозділами;
- взаємовідносини всередині підрозділу.

2. Робочі обов'язки та відповідальність:

- детальний опис поточної роботи та очікуваних результатів;
- роз'яснення важливості даної роботи, як вона співвідноситься з іншими у підрозділі і на підприємстві в цілому;
- нормативи якості виконання роботи та основи оцінки виконання;
- тривалість робочого дня і розклад;

- додаткові очікування (наприклад, заміна відсутнього працівника) [2, с.118].

Таким чином, для розробки оптимальних програм адаптації важливо враховувати фактори, які стосуються специфіки організації і категорії співробітників, на яких програма орієнтована. Підготовка до здійснення адаптаційного механізму має починатися з визначення наявних знань і навичок, оцінки досвіду роботи, з'ясування психологічних особливостей співробітника. Для кожного нового працівника рекомендується розробляти індивідуальну програму заходів щодо отримання необхідних знань і навичок, які повинні бути засвоєні з урахуванням особливостей робочого місця і посади.

Список літератури:

1. Інноваційні підходи до формування ефективної ринково-освітньої моделі: монографія. – Дніпро: УМСФ, 2017. – 236 с.

2. Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток: монографія / за ред. д.е.н. А.Г. Бабенка. – Дніпропетровськ: УМСФ, 2016. – 328 с.

3. Kodatska N. Social importance of modern innovative enterprises development // International Scientific Conference Innovative Potential of Socio-Economic Systems: the Challenges of the Global World, Part II, December 22th, 2017. Lisbon, Portugal. Baltija Publishing. - P.111-114.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ

Кодацька Наталя Олександрівна

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин

Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

Пайос Андрій Степанович

студент 6 курсу

Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

Актуальність питань ефективної організації підбору персоналу значно зросла з економічним розвитком і появою великих підприємств, оскільки управління персоналом поступово перетворилося на особливу функцію управління, що вимагає спеціальних знань і навичок. На сучасних підприємствах створюються спеціальні підрозділи, що складаються з людей, які володіють необхідними знаннями і навичками - так звані HR-відділи. На сьогодні проблеми процесу підбору персоналу є першорядними в числі рішень головних завдань підприємства, тому що для забезпечення позитивного результату трудової діяльності потрібне його якісне виконання. Кваліфіковано виконати свою роботу можуть тільки добре підібрані працівники і фахівці, в той час як помилки при підборі персоналу можуть призвести до суттєвих негативних наслідків для бізнесу: недоотриманого прибутку, втрати клієнтів, часу й ресурсів.

Сьогодні існує значна кількість методів підбору персоналу, водночас єдиної моделі підбору немає, оскільки кожне підприємство створює свої правила і критерії, за якими здійснюється підбір персоналу. Менеджер з персоналу визначає, яким комплексом методів користуватися у своїй роботі. Цілі підбору персоналу на кожному підприємстві різні, але в цілому вони складаються в наборі резерву кадрів підприємства на всі робочі місця, з врахуванням майбутніх кадрових або організаційних змін, впливу термінів контрактів, виходів на пенсію, звільнень, змін характеру діяльності підприємства. У різних випадках це може бути як нестача кадрів, так і набір резерву на всі випадки життя. Навколишнє середовище постійно змінюється, тому менеджер з персоналу повинен ретельно відстежувати різні нововведення в сфері підбору персоналу, щоб вчасно виправляти помилки або коригувати стратегію підбору і володіти інформацією щодо актуального стану ринку праці, щоб своєчасно реагувати і вживати відповідних заходів. Фахівець з підбору персоналу також має бути і новатором ідей, відкриваючи нові методи й принципи підбору персоналу, які будуть ефективніше і якісніше існуючих [3, с.116].

Зрозуміло, що кожне підприємство має потребу в якісному підборі співробітників і вирішує це питання для себе по-різному, але існує також ряд поширених методів підбору персоналу, які використовуються практично всіма комерційними структурами. Існують два види джерел набору персоналу: *внутрішні*, коли набір здійснюється всередині підприємства за рахунок його власних співробітників самої організації, та *зовнішні* - набір здійснюється за межами підприємства за рахунок зовнішніх ресурсів. Зовнішні джерела найбільш поширені, оскільки ресурси підприємства є обмеженими й при переведенні на вакантну посаду звільняється попереднє місце роботи працівника, який цю вакантну посаду обійняв. Внутрішній пошук підбору персоналу, має на меті пошук підбір співробітників на вакантні посади менеджерів середньої та вищої ланки. Вільні місця зазвичай з'являються як наслідок розширення або руху співробітників всередині підприємства. У цьому випадку керівники призначають на вільні посади вже працюючих на підприємстві людей. Перевагами такого методу є відсутність матеріальних витрат, сприяння зростанню лояльності до організації, отже кандидати не мають потреби в інтеграції в колектив. Недоліками цього методу є обмежений вибір претендентів та відсутність можливості залучення зовнішніх ресурсів. Також можна використати такий метод, як допомога працівників через суміщення чи сумісництво, його метою здебільшого є підбір співробітників на рядові посади або набір некваліфікованого персоналу. Перевагою зазначеного методу є висока ступінь сумісності, а недоліком - неможливість використання цього методу при прийнятті на роботу професійних кадрів внаслідок відсутності у працівників потрібного досвіду й навичок, а також незнання специфіки вакансії [2, с.208].

Отже, для кожного підприємства є оптимальними саме ті методи підбору персоналу, які дозволяють підібрати високопрофесійних і успішних співробітників. Найбільш дієвим способом відбору персоналу із зовнішніх джерел є рекрутинг і прямий пошук претендентів за заздалегідь складеним профілем. Рекрутинг можна визначити як процес пошуку і відбору фахівців для

підприємства, термін походить від англійського слова *recruiting* і в перекладі означає «наймання» або «вербування». На великих підприємствах має бути передбачена постійна посада рекрутера або менеджера з персоналу, до прямих обов'язків якого і входить підбір персоналу відповідно до потреб підприємства.

Деякі роботодавці, бажаючи здобути для свого підприємства висококваліфіковані кадри, вдаються до нетрадиційних методів відбору персоналу. Традиційні способи інтерв'ю в деяких компаніях поступаються місцем нестандартним психологічним методам відбору персоналу, таким як інтерв'ю-головоломка, фізіономіка, стресове або шокове інтерв'ю, френологія, соціоніка тощо [1, с.87].

Таким чином, завдання щодо підбору персоналу стоять практично перед будь-яким підприємством, а особливо перед новоствореним чи таким, що розширюється. Професіональний підбір нових працівників не тільки забезпечує режим нормального функціонування будь-якої організації, але й закладе основу її майбутнього успіху.

Список літератури:

1. Кодацька Н.О. Забезпечення функціонування та розвитку інноваційного підприємства/ Н.О. Кодацька // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – 5 (10). - С.85-90. Режим доступу до ресурсу: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/10-2017-ukr>.

2. Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток: монографія / за ред. д.е.н. А.Г. Бабенка. – Дніпропетровськ: УМСФ, 2016. – 328 с.

3. Управління знаннями та інноваціями: навч. посібник / [А.В. Лобза, А.Л. Бикова, А.П. Гірман, Л.Ю. Семенова, О.О. Гетьман та ін.] – Дніпро: УМСФ, 2018. – 374 с.

УТИЛІЗАЦІЯ ВІДХОДІВ ТИТАНОВОЇ ГАЛУЗІ З ОТРИМАННЯМ РЕАГЕНТІВ ДЛЯ ОЧИСТКИ СТІЧНИХ ВОД ВІД ФОСФАТІВ ТА ЗАВИСЛИХ РЕЧОВИН

Кожура О.В.

к.х.н., доц.

Безуглий Є.С.

студент.

Сухненко Л.О.

студентка

ДВНЗ «Український Державний Хіміко-Технологічний Університет»,

Україна

Необхідну ступінь вилучення фосфатів із стічних вод забезпечує лише комбінування біологічних та хімічних методів очищення. Останні, за рахунок значних об'ємів споживання реагентів, значно підвищують вартість водо-відведення. Тільки в ЄС на ці цілі витрачається близько 1 млн т. на рік розчинів сполук феруму(III), ціни на які підтримуються значним попитом промисловості на залізній купорос та витратами на процеси окиснення сполук Fe^{2+} до Fe^{3+} .

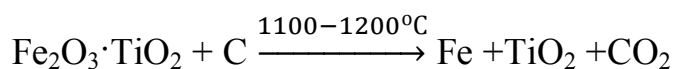
Нами розроблено економічну технологію окиснення киснем розчинів сполук Fe^{2+} до Fe^{3+} , крім іншого, її використання дозволяє залучити відходи титанової галузі у процеси хімічного збагачення титанових концентратів та відкриває шлях до різкого зниження ціни на реагенти водоочищення.

Гірнична галузь забезпечує промисловість України двома типами ільменітових концентратів. Із слабозмінених ільменітів які добувають на Іршанському родовищі у Житомирській області ПАТ «Суміхімпром» за сірчаноокисотною технологією отримує пігментний TiO_2 , залізний купорос та відходи гідролізної сірчаної кислоти (20-22% H_2SO_4 , 7-10% $FeSO_4$). Інша група, сильнозмінених ільменітів Малишевського родовища м. Вільногірськ використовуються в технології отримання металічного титану Запорізьким

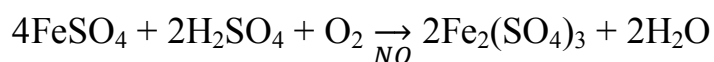
титано-магнієвим комбінатом. Вилучення з цих концентратів надлишку оксидів заліза досягають енерговитратною (1700°C) виплавою титанових шлаків (85% TiO₂), яка супроводжується також значним забрудненням атмосфери м. Запоріжжя.

Досягти значного прогресу у розв'язанні екологічних проблем обох виробництв дозволяє поєднання методів піро та гідрометалургії. Для цього оксиди феруму(II,III) сильнозміненого ільменіту відновлюються вуглецем до металічного заліза, яке потім вилуговують попередньо окисленою гідролізною кислотою.

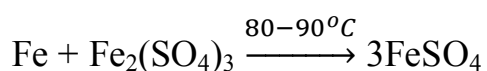
На першій стадії оксиди феруму(II,III) сильнозміненого ільменіту відновлюються вуглецем до металічного заліза в обертових печах:

На другій стадії, металічне залізо вилуговують гідролізною кислотою, яка пройшла попередню обробку з метою окиснення сполук Fe²⁺ до Fe³⁺.

Така обробка дозволяє знизити температуру вилуговування зі 140°C, необхідних при кислотному вилуговуванні, до 80-90°C, запобігти виділенню вибухонебезпечного водню, отримати штучний рутил з вмістом TiO₂ 90-96%:

Після трьох циклів вилуговування відновленого концентрату у залізний купорос переходить близько 50% маси використаної гідролізної кислоти, а кислотність цього відходу знижується з 250 до 2г/л H₂SO₄.

Запропоновані рішення дозволяють утилізувати у кондиційний продукт складові гідролізної кислоти, отримати цінні титанові концентрати, досягти різкого зниження собівартості реагентів для водоочищення.

Процес переведення сульфату феруму(II) у сульфат феруму(III), що пропонується для окиснення гідролізної кислоти реалізовано у дослідно промисловому масштабі. Для реалізації цього процесу було проведено

дослідження механізму окислення киснем розчинів сполук Fe^{2+} в сполуки Fe^{3+} в присутності каталітичних кількостей сполук зв'язаного азоту.

Дослідження проводили в термостатованому герметичному газорідинному реакторі, обладнаному високоефективною турбінною мішалкою. Шляхом зміни газонаповнення реакційних розчинів, концентрації реагентів і температури виявлені основні закономірності протікання процесу окислення.

Процес є складним, проходить через реакції в рідкій та газовій фазі, пов'язаний з переносом оксидів азоту і кисню між фазами. Основний вплив на швидкість окислення складає утворення нітрозильного комплексу феруму(II): $\text{Fe}^{2+} + \text{NO} \leftrightarrow \text{FeNO}^{2+}$. Положення рівноваги цієї реакції визначає кількість NO доступного для взаємодії з киснем в газовій і рідкій фазі. Окислення NO в обох фазах є повільною реакцією, натомість відновлення продуктів окислення іонами Fe^{2+} швидкою.

Порядок реакції по основним реагентам $n(\text{NO}) = 1,45$, $n(\text{Fe}^{2+}) = -1$, $n(\text{O}_2) = 1$. В газовій фазі в процесі окислення частина NO витрачається на утворення азотної кислоти, за рахунок взаємодії NO_2 з водяними парами. В інтервалі температур 20-60°C і кислотності розчинів до 5 моль/л нітрат іони реагують з Fe^{2+} повільно, внаслідок чого азотна кислота накопичується в розчині, а швидкість процесу окислення зменшується.

Отриманні дані були використані при проектуванні і будівництві дослідно-промислової установки отримання 40% розчинів сульфату феруму(III). Проведені випробування показали високу ефективність процесу при низьких експлуатаційних витратах. Отримані розчини сертифіковані для використання в якості коагулянтів у процесах очищення стічних вод і водопідготовки

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА НАУКОВЕ МИСЛЕННЯ

Козаченко Н.П.

Криворізький державний педагогічний університет, кандидат
філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії

Критичне мислення багато в чому подібне до наукового, хоча на відміну від останнього, має більш широке застосування, зокрема у буденному житті. Іншими словами, наукове мислення не може бути некритичним, але критичне мислення може не бути суто науковим. Науковий аспект передбачає два напрямки розгляду КМ:

(1) звернення до науковості як до критеріальної основи КМ;

(2) залучення мислителя до певної наукової спільноти, інституціоналізацію критичного мислення в його комунікативному і дослідницькому аспектах.

Як і наукове, критичне мислення соціалізоване і може здійснюватися лише в умовах комунікації в певній спільноті, але на відміну від наукового мислення, критичне мислення у своєму буденному застосуванні має більшу тенденцію набувати крайніх форм (див. докладніше: [1]).

Визначаючи критичне мислення як наукове, ми автоматично встановлюємо критерії такого мислення, до яких можна віднести системність, методологічність, обґрунтованість, об'єктивність, евристичність та інші ознаки, які зазвичай використовують для характеристики наукового знання. З іншого боку, критична настанова є невід'ємною складовою наукового методу у найзагальнішому його розумінні. К. Поппер ототожнює раціональну настанову з критичною, яка “полягає в ясному, чіткому формулюванні обговорюваної проблеми і критичному дослідженні можливих її розв'язків” [3, с. 36]. Тобто, яке б розв'язання проблеми не пропонувалося, завдання полягає не в тому, щоб його захищати, а навпаки, у тому, щоб якомога сильніше намагатися його

спростувати. Це стосується не тільки пропозицій, висунутих іншими дослідниками, але й власних ідей, які теж потрібно піддавати критиці.

Критичну, вільнодумну і, тим паче, наукову настанову неможливо реалізувати наодинці з собою: для цього потрібен діалог, звернення до історичних коренів проблеми, аналіз попередніх рішень та врахування варіантів, запропонованих іншими учасниками дискусії. Критичне мислення формується і відточується в процесі комунікації, але при тому залишається мисленням самостійним, індивідуальним.

Маємо явну дилему: з одного боку, критичне мислення – це мислення самостійне, таке, що здійснюється людиною на основі власного досвіду, з урахуванням її цілей і настанов; з іншого боку, це мислення соціалізоване і навіть певною мірою інституціоналізоване, що використовує універсальні методи міркування, загальноприйняті означення, доступні в суспільстві знання, зважає на спільні для певної групи цінності, норми та критерії.

У вирішенні цієї дилеми можливі дві крайні точки: індивідуалізм і конформізм. Абсолютно не нова для суспільства проблема діалогу: “слухаю всіх, але не дослухаюсь нікого” в умовах практично необмеженого доступу до інформації, набуває й іншого прояву: “слухаю всіх, та не дослухаюсь себе”. Але критичний мислитель не може обрати жодного з цих шляхів. Якби достатньо було вміння міркувати наодинці з собою, керуватися лише власними орієнтирами, проблема критичності ніколи б не була порушена у такому вигляді. Попри наявність величезної кількості способів зв'язку, проблема монологічного міркування не втратила актуальності: манера проводити обговорення наодинці з собою перетворилася на чесноту, що стає симптомом занепаду раціональної дискусії [3, с. 37]. Наслідком такого систематичного монологу є так званий “гносеологічний соліпсизм” – точка зору, носій якої вважає себе єдиним джерелом істини, а всіх інших – такими, що перебувають у полоні ілюзій. Поширеним його проявом є впевненість індивіда, що саме він не є продуктом масової культури, не “купується” на рекламу та дезінформацію, на відміну від інших людей, які начебто не бачать справжнього стану речей.

Щоб уникнути цих крайнощів, критичний мислитель має поєднувати:

(1) уміння бачити слабкі місця власної позиції, здатність піддати її критиці та розглянути інші варіанти;

(2) уміння побачити обґрунтованість і адекватність своєї думки, відстояти її, розгледіти перспективу, доцільно не піддавшись впливу авторитету, маси і традиції.

Критичне мислення – це мислення гнучке, але впевнене, воно передбачає не тільки вміння критикувати, але й захищати позитивно цінне надбання. Тому без перебільшення найважчим завданням критичного мислення є поєднання гнучкості та поміркованості з упевненістю та, як наслідок, наполегливістю та послідовністю у проведенні своєї точки зору. Передумовою для цього стає вміння визначати цінність деякої позиції не лише з метою її подальшого захисту, але й з урахуванням перспективи втрати такої цінності. Розуміння погрішимості будь-якої інстанції передбачає також і усвідомлення можливості зміни цінності власної позиції, можливо не в даний час, але під тиском аргументативних факторів чи, що цілком можливо, внаслідок зміни соціокультурних умов.

Знову маємо дилему: з одного боку – це визнання тотальної погрішимості, а з іншого – довірливість. Дійсний стан речей показує, що ці варіанти не лише однаково неприйнятні, але й взаємозалежні. Їх об'єднує ще одна крайня точка, що передбачає повну відмову від авторитету істини, що сьогодні зумовлюється також і особливостями поширення інформації у суспільстві. Наявність великої кількості непідтвердженої, завідомо хибної, порожньої та суперечливої інформації з часом спричиняє релятивізацію істини, або й повну відмову від використання цього поняття у якості характеристики тверджень. У сучасності такий феномен знайшов вираження в утворенні специфічного терміну “постістина”, що характеризує такий стан особистості, при якому знаючи, що інформація, якою вона керується, скоріш за все хибна, людина все одно продовжує зважати на неї, як на істинну.

Здається, що внаслідок усвідомлення хибності інформації має статися вибух скептицизму, але все відбувається навпаки. “Довірливість – набагато більше зло в наші дні, аніж раніше, тому що [...] стало набагато легше, ніж це було коли-небудь, поширювати брехню через засоби масової інформації”, – писав Б. Рассел ще в ХХ столітті [4, с. 231]. Вже тривалий час істина поступається правдивості й прийнятності. Некритичне приписування правдивості певній інформації зумовлене стійким буденним переконанням у тому, що істина недосяжна у сучасному світі комунікацій, всі обманюють і переслідують власні інтереси тощо. Тому місце критерію істинності займають знайомість, тиражованість, повторюваність, нав’язливість інформації, які спричиняють підвищення рівня правдивості. Щоб уникнути пастки довірливості критичний мислитель має володіти методами викриття широко поширених форм обману, які характерні не лише для буденного знання, але й час від часу успішно просуваються у науковій спільноті, де отримали назву “псевдонауки”.

На повному запереченні присутності істини та цінності у людському житті ґрунтується негативний скептицизм, згідно якого не може існувати впевненості ні в чому, немає ніякого підґрунтя для переконання, смисли повністю суб’єктивні і не можуть бути адекватно трансльовані назовні. Для крайнього скептика сумнівними постають також самі критерії істинності та методи оцінки, немає ніяких норм, спільних для всіх соціальних систем: що є істинним чи хибним, хорошим чи поганим, правильним чи ні – всі ці оцінки оголошуються змінними і на індивідуальному, і на суспільному рівні (див.: [2, с. 21]).

Не важливо, йдеться про науковий чи буденний рівень критичного мислення, воно завжди є діяльним. Крайній скептицизм робить неможливою зокрема діяльну складову критичного мислення, оскільки знищує основу для прийняття рішення. Наслідком крайнього скептицизму є повна відсутність критичності: навіщо ставити питання “Чому?”, адже не існує ніякого підґрунтя для відповіді. Навіщо діяти будь-яким чином, адже все одно не можна бути

впевненим у позитивному результаті. Таким чином, однією з ознак критичного мислення є настанова і здатність не доводити фаллібілізм і скептицизм до крайнощів, дійсно критичний мислитель послідовно підтримує помірковану позицію щодо скептицизму.

Таким чином маємо низку точок перетину критичного і наукового мислення. Будь-який прояв суто наукового мислення є критичним, оскільки критичність — це фундаментальний принцип науковості. З іншого боку, критичне мислення навіть у буденному своєму варіанті може бути охарактеризоване ознаками наукового: воно так само передбачає евристичність, активність, комунікативність тощо, але найголовніша ознака критичного мислення, що співпадає з науковим, — орієнтація на істину. Порівняно з науковим, критичне мислення передбачає більшу суб'єктивність оцінки, воно більш ціннісне, особистісно та практично орієнтоване і саме тому здатне породжувати більш яскраві “крайні точки”: надмірний скептицизм, повну відмову від істини як критерію адекватності інформації та так званий “гносеологічний соліпсизм”. Зважаючи на це, можна говорити, що у такому випадку особливою ознакою критичного мислення має виступати саме поміркованість в оцінках світу та самого себе.

Список літератури:

1. Козаченко Н.П. Критичне мислення: граничні підходи та оптимальні шляхи // Актуальні проблеми духовності. – Вип. 18. – Кривий Ріг, 2017. – С. 165-178.
2. Куртц П. Новый скептицизм: Исследование и надежное знание. – Москва : Наука, 2005.
3. Поппер К. Логика научного исследования. – Москва : Республика, 2004.
4. Рассел Б. Искусство мыслить. – Москва : Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 1999.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ США В СИСТЕМІ РОЗПОДІЛУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Козинець О.Г.

Чернігівський національний технологічний університет
юридичний факультет, завідувач кафедри
теорії та історії держави і права, конституційного права,
кандидат історичних наук, доцент

Судова влада – одна з найважливіших складових системи розподілу державної влади. Вона виступає у ролі гаранта особистої свободи, попереджуючи чи караючи за її порушення. Вона сприяє тому, щоб законодавча та виконавча влада дотримувались загальних приписів права, викладених у основному законі країни. Судова влада, користуючись правом тлумачення Конституції, сприяє вирішенню спорів між іншими гілками влади з приводу тлумачення і застосування Конституції та актів, виданих на її розвиток і застосування.

У рамках судової реформи, яка наразі триває в Україні, судова система істотно змінюється. Вона має стати ефективною, справедливою та доступною для кожного громадянина. В умовах проведення судової реформи в Україні доречно використовувати позитивний досвід зарубіжних країн. В нагоді може стати досвід США.

Оскільки особливу роль у системі судів України посідає Верховний Суд, предметом розгляду ми взяли Верховний Суд США, який є не тільки вищим судом країни, але й відіграє особливу роль у системі розподілу влади.

Розподіл влади – це і політико-правова доктрина і конституційний принцип, що лежить в основі організації влади демократичної держави. Ця проблема зачіпає самі насущні інтереси та потреби кожного громадянина.

Розподіл влади у США не міг би існувати без самостійної та незалежної судової влади, яку представляють, згідно Конституції США, Верховний Суд та нижчі суди, які засновуються Конгресом. У розділі 1 ст. III Конституції США

говориться: “Судова влада в Сполучених Штатах надається єдиному Верховному Суду і тим нижчестоящим судам, які час від часу може утворювати Конгрес” [1, с.143]. Конституція США поклала початок формуванню загальнофедеральної судової системи. У 1789 р. у США був прийнятий “Закон про судоустрій”, що встановив трьох ланцюгову федеральну судову систему, яка існує і по теперішній час [2, с.95].

За структурою Федеральної судової влади, яку прийняв Конгрес, США та їх території поділені на 94 судових округів, у кожному з яких є окружний суд США. Також Конгрес заснував 13 федеральних судових округів як основу Федеральної судової структури проміжного рівня. Очолює всю федеральну судову систему Верховний Суд США [3, с.64].

Верховний Суд США у першу чергу є носієм судової влади. Йому належить особливо важлива роль у американській системі розподілу влад. Адже Верховний Суд США це не тільки орган загальної юрисдикції. Він є судом першої та другої інстанції. Так, як суд першої інстанції він розглядає порівняно небагато справ: спори між штатами; позови, в яких однією з сторін є іноземна держава та деякі інші. Значно ширше коло питань розглядає Верховний Суд як суд другої інстанції. Перегляд рішення нижчестоящого суду може здійснюватися трьома способами: 1) перегляд рішення в порядку апеляції. Межі і характер апеляційної юрисдикції Верховного Суду США визначає Конгрес; 2) витребування справи з нижчестоящого суду в порядку сертиорарі (сертиорарі – в країнах англосаксонської системи права судовий наказ, який видається в порядку нагляду для вилучення справи із виробництва суду нижчої інстанції – О.К.). Рішення про витребування справи залежить від самого Верховного Суду; 3) використання процедури “сертифікації”, що дозволяє залучити Верховний Суд до розгляду справи, яка знаходиться в нижчестоящому суді. Значення даної процедури в тому, що нижчестоящий суд звертається до Верховного Суду США з проханням висловити свою думку з правового питання, яке виникло в ході розгляду справи. Позиція Верховного Суду є практично рішенням справи [3, с.66].

У практиці Верховного Суду США, хоч і досить рідко, зустрічається ще одна процедура участі Верховного Суду США в розгляді справи. Вона полягає в тому, що Верховний Суд може винести спеціальне розпорядження – припис судді нижчестоящего Федерального суду щодо здійснення чи не здійснення певних дій.

Головна ж функція Верховного Суду США, яка не закріплена в Конституції, здійснення конституційного нагляду. Верховний Суд має право прийняти до розгляду скаргу на рішення будь-якого федерального суду чи суду штату, якщо в ньому зачіпається “федеральне питання” чи воно ставить питання про неконституційність закону штату чи акта Конгресу.

Верховний Суд приймає до розгляду справи на власний розсуд, якщо визнає їх достатньо важливими і загальнозначимими. Щорічно виноситься у середньому біля ста п’ятдесяти рішень. Рішення Верховного Суду мають остаточний характер і оскарженню не підлягають. Акт, визнаний Верховним Судом як такий, що протирічить Конституції, формально ним не відмінюється. Оскільки це означало б втручання у сферу діяльності законодавчої і виконавчої влади. Такий акт втрачає юридичну силу і не застосовується адміністрацією та судами. На практиці це означає його недійсність.

Верховний Суд не може розглядати справи та спори політичного характеру. Він покликаний вирішувати питання права. Він дає роз’яснення з питань права, що виникли у ході розгляду конкретної кримінальної чи цивільної справи, якщо з таким проханням звернувся один із апеляційних судів. Верховний Суд у даному випадку робить тлумачення, яке носить загальнообов’язковий характер. Спираючись на це право, Верховний Суд привласнив собі прерогативу тлумачити Конституцію США, якою він користується досить широко та активно.

Верховний Суд США складається із дев’яти суддів, які призначаються Президентом за згодою Сенату. Із їх числа Президент призначає голову суду, якого називають Головнім суддя США. “Як судді Верховного Суду, так і судді

нижчих судів, - записано у Конституції (розд. 1 ст. III), - зберігають свої посади до тих пір, поки їх поведінка є бездоганною” [1, с.143].

Критики американської системи зазначають, що такий порядок може привести до судового свавілля та безвідповідальності суддів. Вони не враховують головного – довічне призначення забезпечує незалежність суддів, гарантує їх самостійність і здатність протистояти будь-якому замаху на свої прерогативи зі сторони законодавчої чи виконавчої влади. Двохсотрічне існування федеральної судової системи підтверджує, що такі заходи вдалося усунути. Рішення Верховного Суду, в тому числі з конституційних питань, навіть, якщо вони викликають не однозначну реакцію різних політичних сил, із формальної точки зору ніколи не заперечуються.

Відносно ж можливої відповідальності суддів за зловживання чи порушення етичних норм, то до таких суддів застосовується процедура імпичменту. Такі випадки у практиці США відомі, але справа до прийняття відповідного засуджуючого рішення доходила далеко не часто. Всього було чотири таких рішення [4, с.62].

В американській Конституції записано, що “судова влада поширюється на всі справи, що вирішуються за законом і правом справедливості” (розд. 2 ст. III). Згідно роз’ясненням самого Верховного Суду, під судовою владою розуміється повноваження судового органа вирішувати спірну справу, виносити по ньому рішення за умови дотримання певних процесуальних правил і забезпечувати його виконання. Рішення суду, що вступило у законну силу є обов’язковими для осіб, у відношенні яких воно було прийнято. Воно належить виконанню і не може бути переглянуто будь-яким іншим органом, окрім випадків помилування, звільнення від судового переслідування чи пом’якшення покарання, що здійснюється Президентом США.

Відносно ж “права справедливості”, то необхідно мати на увазі, що у США існує і у певній мірі взаємодіє два рівня правових і судових систем. Оскільки США – федеративна держава, то тут існує федеральна система права і системи права кожного із 50 штатів. Правові приписи федерації регулюють тільки ті

сфери життя, які віднесені до відома федерації Конституцією США. Всі інші справи, а це біля 80 відсотків, розглядаються судами штатів. Можливість винесення справи, розглянутої судом штату на федеральний рівень реалізується тільки у тому випадку, коли мова йде про збіг компетенції чи про реалізацію функцій конституційного нагляду.

Відсилка у Конституції до “справедливості” пов’язана з британською системою права. Мова йшла колись про можливість звернення за справедливістю до короля, оскільки норми загального права не мали підстав для вирішення спору. Існували навіть суди справедливості. Британська практика була сприйнята у минулому деякими північноамериканськими штатами. На сьогодні таких судів не існує, а сама формула – це у певній мірі анахронізм [4, с.63].

Отже, судова влада США діє в суворих рамках закону та встановлених процесуальних правил, служить зміцненню конституційної законності, недопущенню її порушень законодавчою чи виконавчою гілками влади. Високий авторитет та активна роль суду у ствердженні правових засад американської державності найважливіший атрибут політичної системи цієї країни. Суд може виконати свої функції, якщо він самостійний і незалежний, якщо він дійсно рівноправний із законодавчою та виконавчою гілками влади. Саме в такому випадку дійсно працює і вся система розподілу влад, і створений на її основі механізм “стримування та противаг”, який передбачає організаційну незалежність трьох “гілок” державної влади законодавчої, виконавчої, судової і розмежування між ними відповідних функцій. На федеральному рівні три гілки влади представлені Конгресом, Президентом та Верховним Судом. Судова влада США – одна з найважливіших складових системи розподілу влад. Вона виступає в ролі гаранта особистої свободи, попереджуючи чи караючи за її порушення.

Список літератури:

1. Каррі Д.П. Конституція Сполучених Штатів Америки. К.: 1993. 192 с.
2. Омельченко О.А. Всеобщая история государства и права: Учебник в

2-х т. М., 1998. Т.2. 448 с.

3. Тюріна О.В. Сучасні системи судових і правоохоронних органів (порівняльно-правова характеристика). К., 2008. 96 с.

4. Энтин Л.М. Разделение властей: опыт современных государств. М., 1995. 176 с.

ДИНАМИКА МИКРОСТРУКТУРНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ ПЕЧЕНИ И ГОНАД СТЕРЛЯДИ (*Acipenser ruthenus* Linnaeus, 1758) В УСЛОВИЯХ ЗАМКНУТОГО ВОДОСНАБЖЕНИЯ

Козий А.М.

аспирант,

Шерман И.М.

д. с.-х. наук, профессор,

Херсонский государственный аграрный университет

Условия замкнутого водоснабжения являют собой среду обитания со стабилизированными параметрами. В незначительной мере меняющиеся гидрологические и гидрохимические показатели воды существенно нивелируют адаптационные возможности объектов аквакультуры. Тем не менее, в стабилизированной среде обитания адаптация рыб всё же проявляется, что фиксируется в пределах клеточных и тканевых структур. Если учесть, что роль печени в биохимических трансформациях трофических составляющих организма неоспорима, детальный микроанатомический анализ органа способствует осмыслению взаимосвязи структурной организации и сезонной направленности клеточных процессов в репродуктивной системе, что в свою очередь востребовано в практике рыбоводных предприятий.

Исследования, проведенные в течение марта-августа, октября-ноября 2018 г. на пятилетних самках стерляди в условиях замкнутого водоснабжения

(УЗВ) рыбоводного предприятия «Оазис-Бисан», позволили установить, что после зимовки, при сбалансированном кормлении и достаточной мере обогащения воды кислородом печень рыб имеет насыщенную серо-коричневую окраску. На гистологических препаратах отчётливо заметно, что гепатоциты сгруппированы в балки неправильной формы, местами расходящиеся радиально. Капиллярная сеть представлена типичными синусоидами (рис. 1).

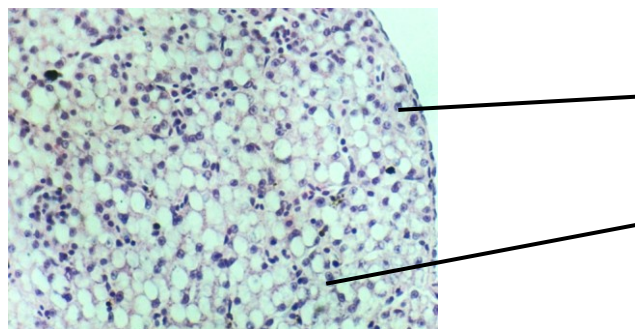

Рис. 1. Паренхима печени стерляди. Март.

1 – гепатоцит; 2 – синусоид.

Гематоксилин Эрлиха, фукселин Харта (в модификации).
Корректирующий фильтр ФГПМ-2,5*. 100^x.

Как видно из рисунка 1, клетки в балках имеют плотное расположение, отличаются достаточно чёткими контурами, хорошо различимой нуклеолой, сферической, реже – правильно эллиптической формой ядра. На фоне гиперхроматично окрашенной цитоплазмы, в виде оптических пустот прослеживается множество вакуолей различного диаметра.

Как правило, гонады рыб данного вида в апреле имеют вид тонких тяжей. Соответствующая гистологическая картина показана на рисунке 2.

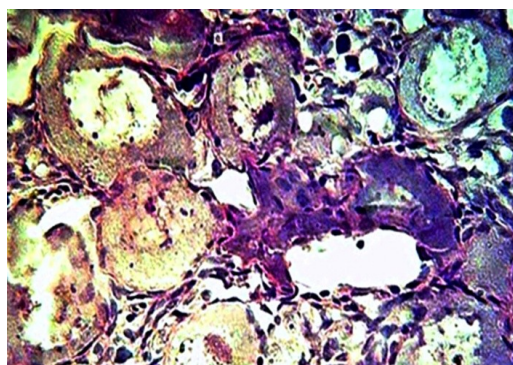

Рис. 2. Яичник стерляди на II стадии зрелости. Апрель.

Гематоксилин Эрлиха, фукселин Харта (в модификации).
Корректирующий фильтр ФГПМ-2,5*. Иммерсия, 700^x.

Как видно из рисунка 2, в этот период проходит процесс активного деления овогоний. Печень отличается несколько пониженным тургором, имеет серый цвет, что является свидетельством слабой гемодинамики (рис. 3).

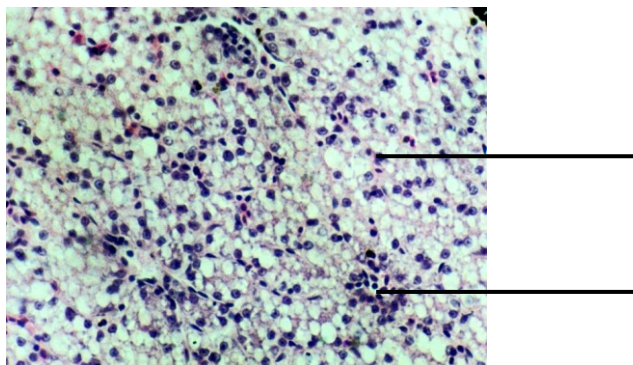

Рис. 3. Паренхима печени стерляди. Апрель.

1 – гепатоцит; 2 – синусоид.

Гематоксилин Эрлиха, фукселин Харта (в модификации).
Корректирующий фильтр ГПМ-2,5*. 80^x.

Цитопlasма гепатоцитов в конце апреля активна, оптические пустоты в клетках присутствуют, однако их размеры несколько меньше, что объяснимо возросшей синтетической активностью органа ввиду подготовки к вителлогенезу.

Во второй половине лета (июль-август) гонады у самок находились на III стадии зрелости (рис. 4).

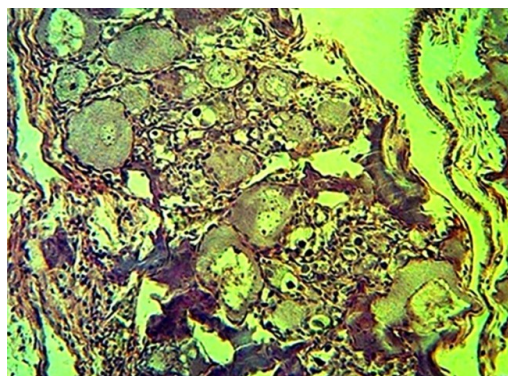

Рис. 4. Яичник стерляди на III стадии зрелости. Июль-август.

Гематоксилин Эрлиха, фукселин Харта (в модификации).
Корректирующий фильтр ФГПМ-2,5*. 150^x.

На данном рисунке видно, что в овоцитах происходит аккумуляция желтка, что на макроуровне сопровождается повышением массы гонад и, соответственно, небольшим понижением массы печени.

Сравнимо с июньским периодом, в печени исследуемых рыб фиксируется некоторое уменьшение числа ядер (рис. 5).

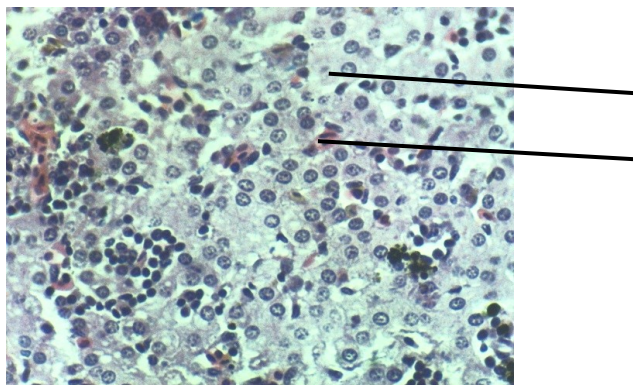

Рис. 5. Паренхима печени стерляди. Июль-август.

1 – гепатоцит; 2 – синусоид.

Гематоксилин Эрлиха, фукселин Харта (в модификации).
Корректирующий фильтр ГПМ-2,5*. 150^x.

Из рисунка отчётливо видно, что гепатоциты приобретают округлые очертания, в цитоплазме отсутствуют оптические пустоты. По всей видимости, депонированный в печени за летний период жир у стерляди (как необходимый энергетический материал для зимовки) подвергается физиологическому реверсу в мышечную ткань и в околобрыжжеечную область. Указанный факт демонстрирует своеобразное истощение органа на фоне увеличения расхода гликогена с дальнейшим использованием его составляющих в процессе трофоплазматического роста овоцитов.

С середины ноября гонады всех исследованных рыб находились на IV стадии зрелости. Овоплазма икринок отличается обилием гранул желтка (рис. 6).

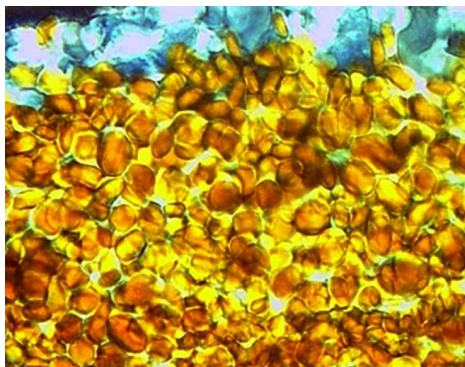

Рис. 6. Включения желтка в овоците стерляди на IV стадии зрелости. Ноябрь.

Гематоксилин Эрлиха, фукселин Харта (в модификации). 200^x.

Указанное на рисунке 6 состояние овоцитов определяет возможность подготовки репродуктивной системы к гипофизарным инъекциям.

Печень стерляди в данный период оставалась в функционально активном состоянии (рис. 7).

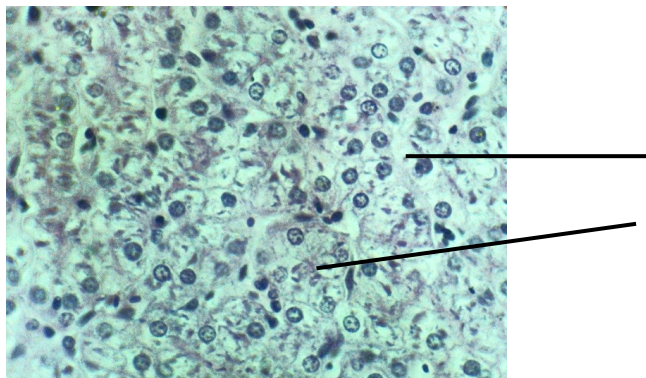

Рис. 7. Паренхима печени стерляди. Ноябрь.

1 – гепатоцит; 2 – синусоид.

Гематоксилин Эрлиха, фукселин Харта (в модификации).
Корректирующий фильтр ФГПМ-2,5*. 150^x.

Расположение гепатоцитов отличается компактностью, в цитоплазме вновь присутствуют различной величины оптические пустоты. Количество ядер на контрольной площади по сравнению с данными марта месяца несколько увеличилось, что проявляется вследствие компактного расположения гепатоцитов при уменьшении их линейных размеров.

Подводя итог вышесказанному, можно заключить, что гистологическая картина печени стерляди является отображением специфики физиологии и

сезонного характера функционирования гонад. Ввиду дефицита информации в отношении рассматриваемого вопроса, полученные результаты микроанатомического контроля могут быть использованы в ихтиологической и рыбоводной практике с целью контроля за протеканием стадий зрелости и дальнейшего получения качественной овулированной пищевой икры. В перспективе, повышение эффективности работ в данном направлении на основе совершенствования технологических и организационных методов служит предпосылкой насыщения потребительского рынка икорной продукции.

БІЛЬШОВИЦЬКИЙ ЕМАНСИПАЦІЙНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У 1920-1930Х РР. ХХ СТ. НА ПІВДНІ УКРАЇНИ: СТАН ІСТОРІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Козлова Віра
БДПУ

Актуальність визначається тим, що рівень розвитку гендерних досліджень на сьогодні дозволяє науковцям говорити про те, що гендерний підхід став особливим практичним та теоретичним напрямком, який орієнтує громадськість на формування політики рівності та можливостей самореалізації людини незалежно від її статі. Гендерний підхід дає змогу оцінити наслідки домінування патріархальної культури, особливо на території України.

Зрозуміти сучасне місце жінки в житті суспільства неможливо без повернення до подій минулого. Для формування образу радянської жінки, яка стала певною частиною образу сучасної українки, особливо важливим є період становлення радянської держави. Саме в цей час відбувається перехід до нової моделі устрою суспільства. Поява образу «нової жінки» в радянській культурі вплинула на сімейне та приватне життя, на статево-рольовий поділ суспільства на структуру гендерних ролей.

Ступінь досліджуваності проблеми. Історіографія даної проблеми в Україні все ще недостатньо досліджена. В радянський період у працях науковців відбувалася суттєва розробка проблематики.

Наше дослідження включає в себе результати евристичного методу дослідження. Опрацьовано джерелознавчі напрацювання радянських та сучасних істориків. Окрім того, залучено спогади представниць жінвідділів, як джерело вивчення радянської політики. Тобто, досліджено не тільки теоретичний, але й практичний матеріал.

Мета і методи дослідження. Метою розвідки є здійснення комплексного аналізу української та радянської історіографії створення образу «нової жінки» в умовах будівництва держави нового типу, визначити стан і повноту наукових досліджень із зазначених питань.

Сутність дослідження. Радянський емансипаційний експеримент – явище, яке пов'язане з державними перетвореннями 1920-1930х років ХХ століття. Тому дослідники в більшості випадків розглядали епоху в цілому та місце жінки в ній. Так радянські історики розглядали у своїх працях економічне, соціальне, політичне, правове та культурне положення радянських жінок. Серед таких праць найбільш вагомими є монографії Н. Араловець та В. Більшай[1; 2]. В них ґрунтовно, але з дотриманням всіх радянських установок, аналізувалося соціальне, економічне та політико-правове положення жінок в роки радянської влади. В той же час авторки намагалися показати деякі проблеми в діяльності керівних органів влади в питаннях жіноцтва. Н. Араловець на основі цілого комплексу джерел виявила недоліки, пов'язані з залученням жінок до промисловості, підвищення їх кваліфікації, участь в соціалістичних змаганнях. В монографії В. Більшай радянський побут жіноцтва супроводжувався екскурсом в історію радянського руху, починаючи з ХІХ ст. при цьому авторка наголошувала на наявності негативних моментів при зміні соціального та правового положення радянських жінок. Не дивлячись на намагання дослідників об'єктивно і цілісно викласти матеріал, автори не могли

відійти від деякої декларативності і необґрунтованості у висновках, що було характерно для робіт цього часу.

З проголошенням гласності дослідники жіноцтва почали активно вивчати феномен «нової» радянської жінки. Дослідниця Т. Курченко дослідила діяльність жінвідділів України у своїй роботі «Жінвідділи партійних комітетів України в боротьбі за ідейно-організаційне згуртування робітниць навколо партії (1921-1925)» [5]. Головною метою дослідниці було розкрити основні напрямки роботи жінвідділів. Комуністичну партію авторка вважала головною рушійною силою у вирішенні питань жіноцтва, яка консолідувала навколо себе українське жіноцтво і завдяки цьому контролювало жінок у напрямку вирішення гендерного питання.

Українська дослідниця Т. Піквалова у роботі «Комуністична партія України – організатор залучення жінок в здійснення культурної революції в період будівництва соціалізму» всебічно розкрила зміст діяльності комуністичної партії та виділила аспекти роботи жінвідділів у напрямку залучення жінок до будівництва соціалізму [8]. В цьому ж напрямку працювала А. Музиря у своєму дослідженні «Жінрада: досвід, проблеми, перспективи» довела, що саме жінвідділи відіграли найважливішу роль у вирішенні гендерного питання в Радянській Україні [7].

З проголошенням незалежності в Україні почали досліджувати жіноче питання в СРСР більш детально. Джерельний масив систематизувала О. Лабур в своїй статті «Жіноче розкріпачення» в Радянській Україні (1920-1930 рр.); особливості формування джерел» [6]. Авторка розглянула радянські джерела 1920-1930-х років, які відображають процес «розкріпачення» жіноцтва в прорадянській Україні. В центрі уваги дослідниці знаходяться мотиви та умови створення джерел та їх інформативний потенціал. Вона довела залежність джерел від політики радянської держави, від пануючої ідеології більшовизму.

С. Коханова в своїй статті «Становище жінки Радянської України в умовах трансформації радянського суспільства (20-ті рр. ХХ ст.) простежує процес зміни жіночого правового та соціального статусу в умовах радянського

режиму, зміни в правовому, соціальному та сімейному становищі жінки в Радянській Україні в 20-ті роки ХХ ст., аналізує залучення жінок до політичного життя держави[4].

М. Вороніна співавторка книги «Українські жінки у горнілі модернізації» вивчає структуру та функції жінівідділів. Окрему увагу приділяє труднощам «радянського фемінізму» [8]. Взагалі, роки НЕПу доводять, що багаторічна боротьба жінок за свої політичні та виборчі права унеможливила усунення жіноцтва від політичних справ Радянської держави, і цим користувалися молоді активні жінки. Калакура Я. С. наголошував, що цей період, став часом, коли жіноцтво стало головною рушійною силою нової влади [3]. Молоді того часу втрачати не було чого і саме цим викликаний ситуативний союз між активно налаштованим жіноцтвом та більшовицькою владою, що на початковому етапі був цілком взаємовигідним.

Основні висновки. Проаналізовано праці радянських та сучасних українських істориків, в яких досліджено «емансипаційний» радянський експеримент. Досліджено громадсько-політичну активність жіноцтва, стан залучення жінок до політичної діяльності. Окремо розглянуто правове підґрунтя громадської діяльності жінок. Жіноча історія дозволяє докорінно переглянути методологію традиційної історії. Новий стан історичних досліджень говорить про те, що жінка завжди була невід'ємною частиною людства та безпосереднім учасником творення історії.

Список літератури:

1. Араловец Н.Д. Советские женщины активные строители коммунизма. М., 1975.
2. Бильшай В.Л. Решение женского вопроса в СССР. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Государственное издательство политической литературы, 1959. - 264 с.
3. Калакура Я.С. НОВІТНЯ ІСТОРІОГРАФІЯ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.

НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2010. - 728 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Novitnia_ukrainska

4. Коханова О. О. Становище жінки в Радянській Україні на початку 20–х рр. ХХ ст.) / О. О. Коханова // Гілея: науковий вісник. - 2014. - Вип. 87. - С. 45-49. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_87_14

5. Курченко Т. Е. Женотделы партийных комитетов Украины в борьбе за идейно-организационное сплочение работниц вокруг партии (1921-1925) / Т. Е. Курченко // Научные труды по истории КПСС. — 1987. — Вып. I.

6. Лабур О. В. "Жіноче розкріпачення" в Радянській Україні (1920–1930 рр.): особливості формування джерел / О. В. Лабур // Інтелігенція і влада. Серія : Історія. - 2013. - Вип. 28. - С. 181-190. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv_2013_28_22

7. Музыря А. А. Женсовет: опыт, проблемы, перспективы / А. А. Музыря, В. В. Копейко. — М.: Политиздат, 1989. — 192 с.

8. Українські жінки в горнилі модернізації / За заг. ред. Оксани Кісь. — Х.: КСД, 2017. — 304 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Козяр М.С.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Богацька Н.М.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Прибуток виступає головною метою та рушійним мотивом здійснення підприємницької діяльності. Саме розмір прибутку є критерієм ефективного здійснення операційної діяльності підприємства. Метою оцінки фінансового стану є пошук резервів щодо підвищення рентабельності, зміцнення

комерційних розрахунків для стабільної роботи підприємства. Зростання прибутку впливає не лише на фінансово-господарську діяльність підприємства, а й на темпи економічного розвитку регіонів та країни в цілому. Саме тому, одержання прибутків підприємствами є актуальним питанням для економіки будь-якої держави. [1, с. 248.]

Питанню теоретичних відомостей та проблем в області оцінки фінансового положення підприємств присвячена низка наукових досліджень та публікацій. Зокрема, цій проблематиці приділяли увагу: І.А. Бланка, Г.В. Савицька, Л.Л. Куц, О. В. Кондратюк, О. С. Ключник, Н.Г. Пігуль, С.Ф. Покропивний та інші.

Для підтримання своєї позиції конкурентоспроможності, досягнення лідерського значення на ринку, та одержання максимального прибутку, підприємству важливо реально оцінити свій фінансовий стан. Інформаційна база, щодо стану та економічного потенціалу підприємства, одержується в результаті комплексної оцінки, що є підґрунтям для майбутніх рішень, напрямів розвитку і вдосконалення, ліквідацій недоліків, а також для вкладення чи залучення інвестицій. [2, с. 591]

Визначають такі чотири типи фінансової стійкості підприємства, як абсолютна стійкість; нормальна стійкість; нестійкий (передкризовий) фінансовий стан; кризовий фінансовий стан підприємства [3, с. 12-16]

Щодо етапів, то в першу чергу, необхідно виявити забезпеченість саме фінансовими ресурсами та їх доцільним використанням. Оскільки, забезпеченість фінансовими ресурсами та основними фондами, безпосередньо впливає на діяльність підприємства. Їхня недостатність створює ризик щодо зриву виробничого процесу, а нераціональне і неефективне їх використання обмежує виробничі та фінансові можливості підприємства. Втрата фінансових ресурсів призводить підприємство до банкрутства.

Наступним етапом аналізу фінансового стану є оцінка ступеня виконання планових фінансових заходів, програм, плану фінансових показників. Для перевірки виконання планів, спрямованих на досягнення цілей, відбувається

завдяки оперативному обліку і контролю виробництва. Він дає змогу своєчасно оцінити виконання планових виробничих завдань робочими місцями, дільницями, цехами, а також виявити причини відхилень фактичного обсягу продукції, робіт чи послуг від планових завдань та приймати відповідні управлінські рішення, спрямовані на їхнє усунення.

Третім етапом є визначення платоспроможності підприємства і ліквідності балансу. Платоспроможність є важливим показником, тобто здатність підприємства наявними в нього ресурсами, своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Нині, господарювання в ринкових умовах потребує нових джерел фінансових ресурсів. Важливе місце належить внескам фізичних та юридичних осіб. Збільшується значення прибутку, амортизаційних відрахувань та позикових коштів у формуванні фінансових ресурсів підприємств. Аналіз ліквідності складається не лише з оцінки ліквідності підприємства, його активів і джерел їх формування, а й з розроблення заходів, які спрямовані на покращення фінансово-економічних показників. [4, с. 34-36.]

Черговим етапом - оцінка дотримання фінансової, розрахункової і кредитної дисципліни, оскільки у процесі здійснення господарських операцій у підприємства виникають зобов'язання перед постачальниками, працівниками, державою, банками та іншими економічними суб'єктами, які необхідно виконувати, для стабільної та злагодженої роботи підприємства в цілому. Фінансовий стан та дотримання ним розрахункової і платіжної дисципліни означає здатність підприємства здійснювати грошові розрахунки за своїми зобов'язаннями.

П'ятий етап полягає в оцінці ефективності використання власного і позикового капіталу. Завдяки аналізу отримується необхідна інформація про способи накопичення, порівняння та трансформації капіталу; а також накопичення необхідної інформації бухгалтерського обліку для оцінки поточного використання власного і позикового капіталу підприємством; обґрунтування можливих темпів розвитку підприємства, з точки зору

забезпечення їх джерелами фінансування; виявлення доступних джерел; проявлення можливих ризиків під час використання позикових джерел фінансування; обґрунтування структури капіталу; а також спрогнозувати становище підприємства на ринку капіталу.

Важливим етапом аналізу є оцінка оборотності капіталу, оскільки при досягненні всіх поставлених управлінських рішень відбувається підвищення прибутковості діяльності, швидке реагування на проблеми, що виникають, а особливо підвищення ефективності використання всіх елементів оборотного капіталу і, як наслідок, забезпечення високого рівня платоспроможності та ліквідності суб'єктів господарювання.

Сьомий етап полягає в оцінці ділової активності підприємства, оскільки він визначає стійкість фінансового стану. За економічним змістом ділову активність підприємств можна розглядати як у широкому, так і вузькому значенні. У широкому розумінні вона означає весь спектр зусиль підприємства, спрямованих на просування на ринках продукції, праці, капіталу. [5, с.85-88.] У вузькому розумінні, тобто при аналізі фінансово-господарської діяльності, ділова активність підприємства означає його виробничу й комерційну діяльність. Але не можна акцентувати увагу лише на вузькому або на широкому визначенні ділової активності.

В результаті здійснення всіх етапів аналізу одержується досить повна інформація про економічний потенціал та становище підприємства в економічному середовищі. А оскільки кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку, то дуже важливо під час планування господарської діяльності врахувати та вдосконалити всі чинники і аспекти подальшого розвитку для забезпечення високого рівня прибутку. [6, с. 111-114.]

Отже, в результаті дослідження було виявлено резерви підвищення рентабельності, зміцнення комерційних розрахунків для стабільної роботи підприємства, зважаючи на етапи оцінки фінансово-економічного стану підприємства.

Список літератури:

1. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 248 с.
2. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – К. : Знання, 2011. – 591 с.
3. Богацька Н.М., Галюк О.В. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення в бізнес-процесах підприємства. Молодий вчений. 2013. № 2. С. 12–16.
4. Овсійчук О. В. Удосконалення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства / О. В. Овсійчук // Управління розвитком. - 2013. - №10. - С. 34-36.
5. Піскунов О. Г. Еволюція підходів до комплексної оцінки фінансового стану підприємства / О.Г. Піскунов, Н.Г. Мтеленко, Т.П. Лободзинська // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» – 2009. – № 6. – С. 80-88.
6. Хотомлянський О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Л. Хотомлянський, П. А. Знахуренко // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 111–114.

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЯТЬ «ВИРОБНИЦТВО» ТА «МАРКЕТИНГ»
ЯК ЧИННИК УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ
КОНЦЕПЦІЙ МАРКЕТИНГУ**

Колмогорова І.В.

к.е.н., доцент Одеського державного аграрного університету

Булах Г.Г.

магістр Одеського державного аграрного університету

Джерелом існування, розвитку та підвищення життєвого рівня людини є виробнича діяльність. Виробнича діяльність спрямована на задоволення потреб. Засоби для задоволення потреб, тобто споживчі блага, створюються у виробництві.

Інколи тлумачення слова «виробництво» зводиться до позначення ним масового випуску продукції, виготовлення матеріальних цінностей на численних підприємствах, що значно звужує зміст цього поняття. У широкому розумінні «виробництво» — це цілеспрямована діяльність зі створення будь-якого корисного продукту (товари, предмети, речі, послуги, інформація, знання тощо) [2, с. 6].

Основна мета (місія) виробництва в ринкових умовах полягає в забезпеченні споживача необхідною йому продукцією (послугами) у певні строки, заданої якості та комплектації, з мінімальними витратами для виготовлювача (продуцента) [2, с. 7].

Будь-якому виробництву, незалежно від його соціальної форми, притаманні певні загальні ознаки: завжди є суспільним виробництвом; має безперервний характер розвитку, постійно повторюється, тобто відтворюється; у процесі виробництва виникають економічні відносини між людьми; є важливою складовою частиною тієї чи іншої соціально-економічної системи.

Суспільне виробництво - це сукупність індивідуальних виробництв (підприємств, фірм) у їхньому взаємозв'язку, взаємодії, взаємообумовленості та взаємозалежності [1, с.52]. **Суспільне виробництво** - це сукупна організована діяльність людей із перетворення речовин і сил природи з метою створення матеріальних і нематеріальних благ, необхідних для їх існування та розвитку [5, с. 108].

Суспільне виробництво включає в себе чотири стадії:

- безпосередньо виробництво як процес створення матеріальних благ (послуг);

- розподіл, в результаті якого кожен учасник суспільного виробництва отримує свою частку у виробленому національному продукті (в натурі або в певній сумі грошей);

- обмін, в процесі якого отримана частка при розподілі (натуральна, грошова) обмінюється на необхідні конкретні засоби існування;

- споживання - тут вироблений продукт завершує свій рух, відбувається його кінцеве споживання, й тим самим дається поштовх до розпочинання нового виробничого циклу.

Кожна сфера суспільного виробництва (а саме сфера матеріального виробництва та сфера нематеріального виробництва) об'єднує багато найрізноманітніших галузей суспільно-економічної системи (рис. 1)

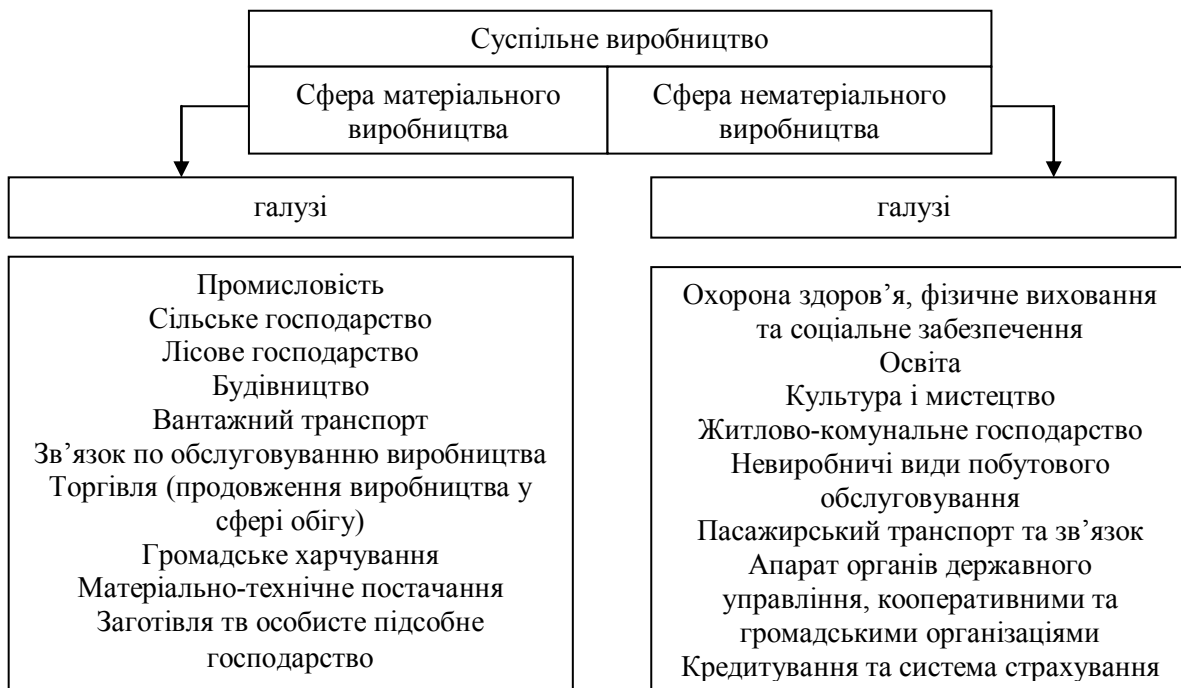

Рис. 1 Структура сфер суспільного виробництва [1, с.52]

Маркетинг являє собою складне, неординарне та динамічне поняття, що обґрунтовує неможливість дати повну та усесторонню його характеристику з урахуванням принципів, цілей, методів та функцій у одному визначенні. Існує понад 2000 різноманітних визначень, які різнобічно розкривають маркетинг з усіма його особливостями та специфікою [7].

У класичному понятті маркетинг визначається як підприємницька діяльність, яка управляє просуванням товарів та послуг від виробника до споживача.

Колумбійський державний університет у момент зародження маркетингу, у 1964 р., охарактеризував його як "соціальний процес, за допомогою якого прогнозується, розширюється та задовольняється попит на товари й послуги за допомогою їхньої розробки, просування і реалізації" [12].

Відомий американський вчений-маркетолог, професор Філіп Котлер дає таке визначення: маркетинг - це вид людської діяльності, яка направлена на задоволення нужд та потреб шляхом обміну [11].

Взагалі маркетинг асоціюється з політикою виробника або продавця, яка направлена на постійне зростання попиту, але на практиці цей погляд не підтверджується й спостерігаються випадки, коли на рівень попиту необхідно впливати, не тільки з боку підвищення. Регулювання попиту необхідно, коли мають місце його коливання в залежності від часу або сезону, а також, коли підприємство не має можливості повністю задовольнити існуючий попит при максимальному використанні виробничих потужностей, тобто при перевищенні пропозиції попитом. У цьому разі головною метою маркетингу є забезпечення рівномірності розподілу попиту або його зменшення [7].

З погляду П.С.Зав'ялова і В.Є.Демидова, в поняття маркетингу вкладається зміст виду ринкової діяльності, при якому "виробником використовується системний підхід і програмно-цільовий метод рішення господарських проблем, а ринок, його вимоги та характер реакції є критеріями ефективності діяльності" [6, с.9], котрий як і будь-який вид діяльності піддається плануванню.

В.А. Соловйов підійшов до визначення маркетингу як до системи: "Маркетинг означає системний підхід до управлінської діяльності з чітко поставленою метою, ретельно розробленою системою заходів щодо досягнення цієї мети і відповідним організаційно-технічним, комерційним і фінансовим механізмам для її здійснення" [10].

Слід погодитися з С. ЄгоровоЮ, що основними підходами до маркетингу є: (1) *маркетинг як філософія, ідеологія управління*, що зумовлює не тільки створення служб маркетингу, але й змінює усю філософію управління, тобто коли кожен керівник розглядає свою діяльність перш за все с позицій створення цінностей для користувача; (2) *маркетинг як функція управління виробничо-збитовою діяльністю*, що зумовлює тільки формування в організації спеціалізованих маркетингових підрозділів [4, с.107].

Дослідивши сутність понять «виробництво» та «маркетинг» можна зробити висновок, що між ними існує тісний взаємозв'язок. Це підтверджують підходи до організації маркетингової діяльності, так звані концепції маркетингу.

Концепція маркетингу - задум (підхід) щодо організації маркетингової діяльності, який базується на основній ідеї, ефективній маркетинговій стратегії та конкретному інструментарії досягнення визначених цілей [3, с. 28].

Виробничий мάρкетинг — маркетинг, що розглядає процеси виробництва (обсяги, продуктивність праці, собівартість) як основний засіб досягнення комерційного успіху на ринку; ефективний на ринку, де попит перевищує пропонування (ринок товаровиробника) [8].

Головною **метою**, на яку орієнтується менеджер, керівник підприємством, є вдосконалення виробництва, що сприяє збільшенню випуску продукції і практично «автоматично» веде до зростання продажів, а, отже, до збільшення прибутку.

Товарна концепція на пріоритетне місце ставить товар. Діяльність підприємства зорієнтована на його постійне вдосконалення та розробку достатньої кількості модифікацій виробу [3, с. 30].

Такий підхід виправданий за умов, коли для **покупця** низька ціна не є найважливішим аргументом на користь товару. Він готовий платити більше за унікальність товару, якщо рівень якості та властивості товару відповідають його вимогам.

Збутова концепція заснована на діяльності фірми по реалізації наявного у неї в розпорядженні товару. При цьому головним завданням є досягнення обсягу продажу, необхідного для одержання прибутку за рахунок різних заходів щодо стимулювання збуту. Таким чином, ця концепція передбачає, що споживачі будуть купувати пропоновані товари в достатньому обсязі лише в тому випадку, якщо компанією будуть прикладені певні зусилля по просуванню товарів і збільшенню їх продажу.

Список літератури:

1. Башнянин Г.І., Політична економія: Частина 1. Загальна економічна теорія; Частина 2. Спеціальна економічна теорія. Підручник. / Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С. - Київ: Ніка-Центр. Ельга, 2000.- 527 с.
2. Васильков В.Г. Організація виробництва: Навч. посібник. /В.Г.Васильков — К.: КНЕУ, 2003. — 524 с.
3. Гаркавенко С.С. Маркетинг. Підручник / С.С.Гаркавенко. – Київ: Лібра, 2002. – 712 с.
4. Егорова С. Оценка методик маркетингового анализа / С.Егорова// Проблемы теории и практики управления. – №1. – 2006. – С. 106-116.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання-Прес, 2001. - С.109
6. Завьялов П.С. Формула успеха: маркетинг (сто вопросов — сто ответов о том, как эффективно действовать на внешнем рынке). — 2-е изд., перераб. и доп. / Завьялов П.С., Демидов В.Е. -М.: Международные отношения, 1991. — 416 с.
7. Корж М.В. Маркетинг. Навч. пос. / М.В.Корж – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.
8. Короткий курс лекцій з дисципліни «Маркетинг: теорія та практика. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://studme.com.ua/1332060215037/marketing/kontseptsii_marketinga.htm
9. Маркетинг: Учебник /А. Н. Романов, Ю. Ю. Корлюгов, С. А. Красильников и др. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 560 с.

10. Соловьев В.А. Методологические и информационные основы маркетинга / В.А.Соловьев// Бизнес. — 1992. — №5. — С. 14-15.

11. Kotler P. Marketing Management, Englewood Cliffs. — N.Y.: Prentice Hall, 1971. — 429 p. Miller D.C. Total Marketing — Management's Point of View// Regional Industrial Marketing Conf. American Marketing Association. — Columbus (Ohio). — 1985. — P.71-85.

РОЛЬ КОВАНОГО МЕТАЛУ В ВИРШЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЛІ

Конечний Микола Миколайович

(Україна, Вижниця, Чернівці)

Обробка металу є одним з найдавніших занять людини. За період багатовікового існування художня обробка металу витримувала значну еволюцію, знала часи розквіту та занепаду. Та на щастя не вмирущими залишились традиції і бажання людей створювати красиві і корисні речі з металу.

Зацікавленість художньою обробкою металу не занепадає і сьогодні, коли фахово виготовляються вироби з металу. Кращим доказом того є бажання людей самих різних професій, не тільки заволодіти секретами обробки металу, а й своїми руками спробувати викувати підсвічник, решітку, світильник, дверну ручку чи інше(2,57).

Вироби з металу ніколи не виходили з вжитку людини. А на теперішній час металеві вироби користуються надзвичайною популярністю та попитом.

Актуальність дослідження визначається загальним розвитком сучасних мистецтвознавчих досліджень національного декоративного мистецтва. Художня ковка стала розвиватися як особливий напрямок, з'явилися свої секрети, тонкощі.

Коване залізо давно використовується людством в якості спочатку побутових необхідних речей, та зброї. З розвитком та становленням все нових та нових занять поступово розвивалось та перетворювалось у мистецтво кожне з них так сталося і з мистецтвом ковальства. Все частіше ковалі були не просто ремісниками, а митцями, які виготовляли речі, декоруючи їх.

Декоративні вироби були та залишаються яскравим та художньо-виразним доповненням до загальної форми ужиткових виробів.

Пошук нових форм, які образно розкривають призначення творів мистецтва в інтер'єрі, що виявляють їх прив'язку до оточення, дає можливість утверджуватись становленню декоративно-прикладного мистецтва.

Суспільні зміни останніх років дали відчутний поштовх всебічному розвитку українського мистецтва. Професійні митці широко використовують сюжети, мотиви, образи народного мистецтва.

В міру зростання культурного рівня посилюється вплив мистецтва на життя суспільства, на його морально-психологічний клімат.

Майстри декоративно-прикладного мистецтва, як і всі митці, стали на новий шлях розвитку українського мистецтва, яке дотримується багатовікових традицій.

Кожен народ творить свою культуру, яка проходить стадії зародження, розвитку, злету й спаду. Не винятком є і народ України. В минулому наші пращури були вмілими майстрами в різних галузях, а особливо в куванні. Київська держава часто воювала, тож маємо великий та значний досвід в виготовленні кованих видів зброї (мечі, наконечники до стріл, ножі і ін.) багато інших речей теж виготовляли при допомозі кування, і в сільському господарстві і в промисловості. Отже є очевидним той факт, що кування цікаве і нині, коли людство на межі сильних змін в природі і суспільстві. Людина намагається вижити і зробити все можливе щоб вберегти і себе і планету, тож актуальною є спроба дати можливість прожити ще одне життя речам, які вже відслужили свій вік. Кування це той спосіб що хоч трохи зможе допомогти зберегти ресурси планети(3,86).

Об'єктом дослідження є ковальство, складові виробничого процесу, починаючи від сировини, техніко-технологічних особливостей і до готової продукції.

Предмет дослідження – історико-культурологічні та археологічні матеріали, пов'язані з ковальським виробництвом і промислами населення території України з давньоруського часу до сьогодення.

Завдання для вирішення даної проблеми передбачає дослідження різних видів ремесел і промислів відповідно до етапів їх виробничого процесу, використовуваної сировини, знарядь праці, пристосувань і споруд, готової продукції, браку, особливостей технологічного процесу.

Методи дослідження включають в себе принципи історизму, об'єктивного підходу до висвітлення минулого, що базується на пріоритеті задокументованих фактів, та на комплексному використанні джерел у поєднанні зі спеціальними методами історико-етнографічних досліджень, а саме: ретроспективного, порівняльного і комплексного аналізу, класифікації, систематизації. Застосування саме цих методів дозволило висвітлити питання розвитку ковальства, ремесел і промислів, провести моделювання виробничих етапів, що не знайшли свого відображення серед археологічного матеріалу(4,56).

Матеріал дослідження є коване залізо. Об'ємно-просторова композиція *Між двома світами*, яка характеризує собою захист природи, з точки зору збереження екологічного здоров'я нашої планети та людства в цілому. Дві фігури на камені(одна – жінка з розкинутими руками, ніби в розпачі, інша – чоловік, який сперся на коліно і тримає в руках паросток квітки – все досить символічно, адже виготовлено з матеріалів, що були в використанні).

Робота виконана методом гарячого кування, зварювання, з великою кількістю деталей, котрі вийшли з ладу. Таким чином, автор роботи намагається донести до широкого загалу, що брут можна не викидати, а дати йому «нове життя». Жанр в якому виконано роботу – техно-арт, стим-панк, що

дуже символічно та оригінально в умовах, коли гостро стоїть питання збереження екології та життя людства, як такого.

Хронологічні рамки дослідження визначаються періодом кінця ХІХ - початку ХХ століття. Даний період поєднує в собі наявність традиційних рис в побутовій культурі, і водночас, в цей період внаслідок соціально-економічних змін відбувається проникнення в традиційно-побутову культуру нових елементів, пов'язаних з модернізацією суспільного життя.

Географічні межі дослідження визначаються територією Буковини в межах кінця ХІХ - початку ХХ ст.

Наукова новизна роботи Попередньо автором були розроблені подібні ковані роботи в національних та сучасних традиціях України. Дана кована робота має виставковий характер, зі змістом та наочним прикладом.

Особливість роботи в тому, що це об'ємно-просторова композиція з глибоким філософсько-історичним змістом, також має навчально-методичний характер. Оскільки нині актуальним є питання збереження природних ресурсів, то дана композиція є спробою привернути увагу до проблем збереження планети та її природи.

В даній роботі поєднані різні техніки ковальства, що повинні символізувати все нові види обробки металів та інших матеріалів, для того, щоб знайти той який би найменше б шкодив навколишньому середовищу і зберіг би планету від катастрофи, яку вже частково можна помітити на сучасному етапі розвитку людства.

Практичне значення роботи полягає у тому, що матеріали дослідження можуть бути використані для фахових дисциплін і включені до курсу з історії українського мистецтва, а також у музейній практичній діяльності; стануть у пригоді для формування тематико-експозиційних планів виставок і музейних експозицій.

Апробація роботи основні моменти роботи були в тому, автор приймав активну участь у професійних виставках (виставки ковальства в народних центрах з ковальства), в фестивалях, зокрема в трьох фестивалях Свято ковалів

в Івано-Франківську, також за весь період навчання було виконано достатню кількість робіт власного виконання, розроблено в період навчання в коледжі прикладного мистецтва(виконання робіт в матеріалі, курсових та дипломних проектів в матеріалі, та продовжувала активно працювати в напрямку вивчення особливостей ковальства в Україні, та на Буковині, зокрема.

Ковальське ремесло, є одним із відгалужень художнього ремесла, видозмінюється в різних аспектах від вільної пластики, через декоративне доповнення архітектури до дрібних художніх виробів. Обездушена довершеність, крайня практичність споживчих товарів і нові матеріали, - все це веде до реабілітації деяких явищ і рис сучасного життя, які ми ще недавно рахували віджившими. Відчуття насолоди приносить сучасній людині витвір ковальського ремесла. Воно пропонує їй традиційний природній матеріал – залізо, яке оброблене з допомогою симбіозу техніки і руки людини, причому обидва ці компоненти очевидні на перший погляд. Вірогідно саме вони роблять ковальське мистецтво близьким і бажаним для сучасної людини(2,82).

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань були застосовані методи класифікації та типології, що дозволило систематизувати і узагальнити значний фактичний матеріал; картографічний метод для наочного фіксування усіх елементів кованих виробів, їх технологій та матеріалів для виконання.

Список літератури:

1. Жолтовський П.М. Художнє лиття на Україні в XIV-XVIII ст.-К.: Наук. думка, 1993.-132 с.
2. Івасюта Орест. Чи стильне наше ковальство?// Метал в строительстве и интерьере – 2006.(1-я отраслевая конференция). Сборник докладов. Каталог. – Киев, 22-23 марта 2006 г. – С. 82.
3. Логинов В.П., Боброва В.В. Секреты кузнечного мастерства. М.; Аделат, 2003.
4. Лозко Г.С. Українське народознавство. – Київ: Зодіак-ЕКО, 1995.- 367 с.

5. Невојса Олена. Диригент українського бароко // Ковальська майстерня. – 2006. - №3 – С. 175-179.

6. Шевченко Д.Г., Шевченко Н.Д. Решёток кованый узор.-Черновцы: Издательство Прут, 2006. -357.

ЯК РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ ВИЖИТИ В ЕПОХУ ДІДЖІТАЛІЗАЦІЇ

Копиленко Анастасія

НУХТ, студент 2 курсу

Ніколаєнко Ірина

НУХТ, старший викладач

«У зв'язку з набуванням популярності «оцифровування» речей та процесів роздрібна торгівля вимирає. Фізичні магазини втрачають свою актуальність порівняно із онлайн торгівлею» - саме таку думку можна почути від західних науковців. Підтверджує це низка банкрутств та різких скорочень кількості магазинів відомих торгових мереж Toys R US, Sears та RadioShack, що існували на ринку протягом останніх 10-ти років.

Проте такі торгові гіганти як Apple, Amazon та Coca-Cola навпаки активно інвестують свої кошти у роздрібну торгівлю. Здається, що логіки у цих діях немає, але тому ці ТМ і займають лідируючі позиції на ринку, що вміють вчасно побачити та встигнути адаптуватися до змін.

У сучасному світі головною функцією фізичного магазину є підтримка клієнта, намагання задовольнити його за допомогою ексклюзивного обслуговування.

З появою інтернет-сервісу Amazon ситуація на Заході змінилася кардинально. Особливо це зачепило такі супермаркети як Barnes&Noble та Borders. Першому вдалося пристосуватися до змін, але ціна була занадто висока

– втрата майже половини капіталу та старої доброї репутації, але друга мережа не змогла протистояти конкуренції і збанкрутувала.

Не зважаючи на усю ситуацію невеличкі приватні книжкові магазини стають дедалі популярнішими. У Гарвардській бізнес-школі був проведений дослід, що базувався на інформації щодо значного спаду кількості приватних магазинів книжок у період з 1995 по 2000 роки. Але завдяки появі Barnes&Noble та Borders, у період з 2009 по 2015 роки кількість приватних книжкових магазинів зросла на 35 % порівняно з даними на 2001 рік.

Усе це завдяки так званому принципу «люди для людей». Його суть полягає в тому, що люди, які працюють для людей- велика цінність. Саме тому споживачам так приємно заходити в невеличкі крамниці, спілкуватися з продавцями про книги, відвідувати книжкові зустрічі тощо.

Ще одним важливим фактором роздрібно́ї торгівлі є інвестування онлайн торговців у фізичні точки продажу. Як відомо, з появою діджиталізації Інтернет-магазини зайняли майже половину нинішнього ринку, відповідно вони повинні пристосовуватися до потреб більш вимогливих покупців.

Наприклад, той самий Amazon у червні 2017 року купив мережу супермаркетів здорового харчування WholeFoods. Цією покупкою було вбито двох зайців: по-перше, Amazon тепер мають ще одну групу споживачів у вигляді прихильників здорового харчування, а по-друге збільшилась кількість фізичних магазинів, відповідно і онлайн покупців.

Також чудовим прикладом буде інтернет магазин Vonobos, що був створений коли його власник Брайан Спали пошив звичайну пару чудових брюк доброго фасону. Бізнес ставав дедалі популярним серед чоловіків, але кожного разу поставала одна й та ж сама проблема – не було де приміряти одяг. Відповідно було прийнято рішення про відкриття невеличкої мережі фірмових магазинів, де можна було б здійснити примірку, отримати консультацію стиліста та забрати покупки, зроблені онлайн.

На жаль, дуже часто люди вважають, що технологічний прогрес відбирає у людей робочі місця, але це не зовсім так. Звичайно, деякі процеси

автоматизувались і більше не потребують допомоги людини, але цінність людського ресурсу ніколи не зникне, вона просто знайде собі інше заняття.

На сьогоднішній день для роздрібної торгівлі це особливо важливо. Якщо раніше метою фізичного магазину був процес обміну «товар-гроші» з покупцем, то зараз, коли клієнт може здійснити покупку у будь-якому місці та в будь-який час, ці дії є нерезонними.

Такого гіганта як Appleмало цікавить, що ми купуємо в Інтернеті. Їм важливо лише те, що ми все одно будемо приходити в магазин за людською допомогою, яку сайти не зможуть надати. Також важливим є той факт, що було досліджено вченими Массачусетського технологічного інституту таке явище як «добрий керівник» (чим краще керівник відноситься до своїх підлеглих, тим краще вони працюють, відповідно виграють у конкурентів).

Проте дедалі популярнішим стає явище технологічної пастки. Це відбувається тоді, коли фірма намагається скоротити витрати за допомогою технологічних новинок. Проте конкуренти згодом також впровадять таке ж саме ноу-хау, відповідно перейме певні переваги. Якщо ж підприємство орієнтоване на довгострокову перспективу, то воно буде більш сконцентроване на класичних людських цінностях.

Список літератури:

1. Балабанов И.Т. Электронная коммерция. – СПб: Питер, 2001. – 336 с.
2. Діброва Т. Реалії ринку Інтернет-реклами в Україні: [Про активне використання Інтернету як засобу просування товарів та послуг в Україні] / Т. Діброва, М. Лебеденко. // Маркетинг в Україні. – 2007. – № 2. – С.21 – 24.

ЦІНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Косовець Л.В.

студент РТВб1-М17 групи

Кущнір О.К.

доцент кафедри економіки підприємства, к.е.н

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Сучасний рівень економіки країни висуває нові вимоги до конкурентоспроможності товарів та послуг. Конкурентоспроможність продукції споживач оцінює з точки зору своїх потреб і повноти їх задоволення. Володіючи обмеженими можливостями (не тільки фінансовими, оскільки сам процес споживання обумовлений певною «технологією», а отже, «продуктивністю»), споживач прагне максимізувати ступінь своєї загальної задоволеності [1].

У різних економічних, довідкових, нормативно-технічних джерелах термін «конкурентоспроможність» розглядається із загальних позицій. Більшість публікацій об'єднує підхід до конкурентоспроможності як характеристики, що проявляє можливості збуту товару в умовах конкуренції. Таке визначення не розкриває сутність даної категорії, констатує і без того очевидну залежність збуту від конкурентоспроможності. При цьому втрачається зміст конкурентоспроможності конкретного товару, яка обумовлює розподіл попиту між ним та іншими виробами аналогічного призначення. Поширеним є підхід до конкурентоспроможності як комплексу споживчих властивостей товару безвідносно до його вартості. При цьому передбачається, що низька конкурентоспроможність веде до зниження цін на товари і, навпаки, підвищення конкурентоспроможності зумовлює зростання цін. У даному випадку конкурентоспроможність ототожнюється з якістю продукції, хоча якість лише один із чинників конкурентоспроможності.

Встановлення певної ціни на товар або послугу необхідне для подальшого його продажу та отримання прибутку. Дуже важливо встановити ціну на такому рівні, щоб вона не виявилася дуже високою або дуже низькою. Визначення необхідного рівня цін тим більш важливе, що підприємець має нагоду безпосередньо спілкуватися з клієнтом і той у свою чергу може виказати свої претензії за встановленими цінами на товари або послуги. Встановлення високої ціни може обернутися втратою інтересу до придбання, а призначення низької ціни також може викликати негативну реакцію, наприклад, сумніви щодо якості продукту або в умінні та досвіді підприємця. Таким чином, запропонована ціна визначає якість товару або послуги в свідомості покупця і допомагає визначити місце даного товару на ринку.

Визначення ціни є однією з найважчих задач, що стоять перед будь-яким підприємством чи підприємцем. І саме ціна зумовлює успіхи – обсяги продаж; доходи, одержуваний прибуток. Зміст і послідовність аналізу цінової політики взагалі можна розподілити на етапи (рис. 1).

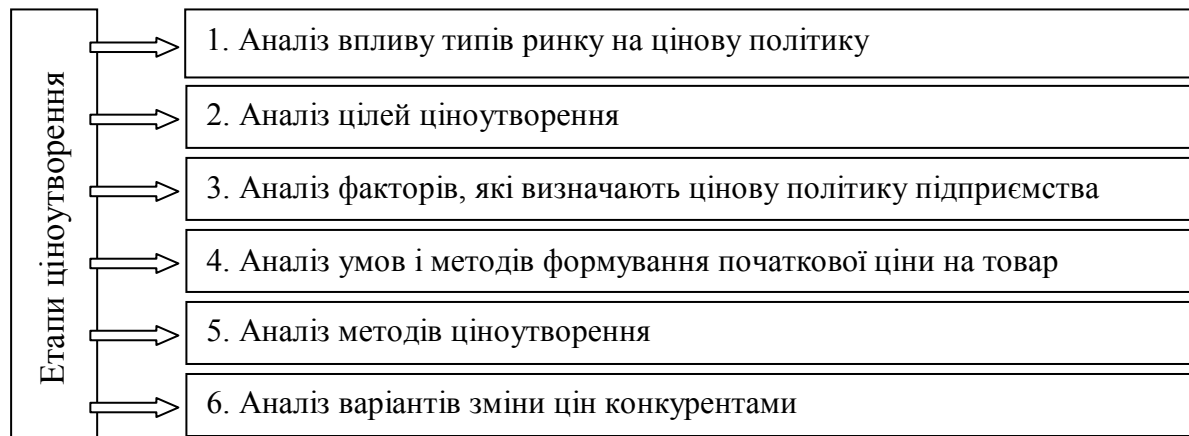

Рис. 1. Послідовність цінової політики

На першому етапі ціноутворення аналізують ринок, на якому буде реалізовуватись товар. В економічній літературі виокремлюють чотири типи ринки («чиста конкуренція», «монополістична конкуренція», «олігополістична конкуренція», «чиста монополія»), будь-який з них має власні проблеми в області ціноутворення. За винятком роботи на ринках чистої конкуренції, підприємствам необхідно аналізувати методіку встановлення початкової ціни на свої товари. Другий етап визначає політику цін, яка залежить від цілей

підприємства. Прикладами таких цілей можуть бути: виживання підприємства, максимізація прибутку, вихід в лідери за показниками частки ринку або якості товару, оволодіння відповідною частиною ринку тощо. Третій етап демонструє, що на практиці процес формування цін залежить від багатьох факторів: витрат виробництва, величини попиту, конкуренції, транспортних витрат, ввізного митного збору, зміни курсів обміну валют, реклами та інших елементів стимулювання збуту. На четвертому етапі ціноутворення відбувається оцінка попиту, оцінка витрат, аналіз цін і товарів конкурентів. П'ятий етап дозволить підприємству скоректувати первинну ціну на товар з урахуванням різних факторів, які діють в зовнішньому середовищі. Для цього проводять аналіз ціноутворення на новий товар, ціноутворення в рамках товарної групи, ціноутворення за регіональним принципом. Завершальний етап дозволяє проаналізувати різні варіанти зміни цін конкурентів [2].

Отже, цінова конкурентоспроможність товару полягає в тому, що підприємство встановлює ціни на такому рівні і так змінює їх залежно від ситуації на ринку, щоб забезпечити досягнення певних цілей (оволодіння певною часткою ринку, завоювання лідерства на ринку, отримання запланованої суми прибутку, максимізація прибутку тощо). Високоякісна продукція повніше і дешевше задовольняє різноманітний попит населення на споживчі товари. Лише постійний і зростаючий випуск конкурентоспроможної продукції допомагає підприємству формувати сталий імідж, розвивати зовнішньоекономічну діяльність, забезпечує стабільне надходження прибутку і покращує фінансове становище.

Список літератури:

1. Бурачек І.В. Конкурентоспроможність продукції підприємств: сутність, методи оцінки та зарубіжний досвід управління / І.В. Бурачек, О.О. Біленчук // Глобальні та національні проблеми економіки. – Випуск 14. – 2016. – С. 288-293.

2. Череп А.В. Управління собівартістю й ціною в умовах ринкової економіки / А.В. Череп // Держава та регіони. Сер. Державне управління. – Запоріжжя: Гуманітарний університет «ЗІДМУ», 2003. – С. 119-120.

ОЗДОРОВЧЕ ПЛАВАННЯ В СИСТЕМІ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ

Костюкович О.П.

Київський національний торговельно-економічний
університет
старший викладач кафедри фізичної
культури

helga.kostykowich@gmail.com

Мірошніченко О.Л.

Київський національний торговельно-економічний
університет
старший викладач кафедри фізичної
культури

Mirosh.Olena@gmail.com

Фізичне виховання є невід'ємною складовою частиною навчання і професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Щорічно в Київському національному торговельно-економічному університеті за результатами диспансерного обстеження до спеціальних медичних груп відносять 8-10% студентів. Підставою до спрямування студента до групи фізичної реабілітації стає висновок лікаря (лікарняної комісії) про віднесення юнака чи дівчини до спеціальної медичної групи. Такий контингент студентів має певні обмеження в реалізації своїх здібностей, існує ряд протипоказань щодо виконання окремих навантажень і складання контрольних нормативів і

тестових завдань, що складають студенти основної медичної групи. Діапазон порушень здоров'я студентів спеціальної медичної групи досить широкий: серцево-судинні захворювання, вади опорно-рухового апарату і травми, захворювання органів травлення, органів зору, порушення функцій дихальної системи, неврологічні, ендокринні та інші захворювання. В лікуванні більшості вищезгаданих захворювань і вад додатковим чинником реабілітаційних заходів є оздоровче плавання.

Специфічні особливості плавання пов'язані з руховою активністю у водному середовищі. Ці особливості зумовлені фізичними властивостями води: її щільністю, в'язкістю, тиском, температурою, теплопровідністю, теплоємністю. Щільність води приблизно в 775 разів більше щільності повітря, а звідси - утруднення рухів, обмеження швидкості та великі енерговитрати. Оздоровче плавання помітно впливає на організм з точки зору тренування фізіологічних механізмів терморегуляції. Теплоємність води у 4 рази більше, а теплопровідність у 25 разів вище, ніж у повітря. У воді людина випромінює тепла на 50-80% більше, ніж на повітрі. Наприклад, тільки за 15 хвилин перебування у воді (за температури 24 градуси) людина втрачає більше 100 ккал (за рахунок підвищення інтенсивності обміну речовин для збереження теплового балансу в організмі)[3, с.8] На довгих дистанціях (1500 м) при потужній роботі витрата енергії може складати до 1000 ккал.

Людське тіло, занурене у воду, перебуває у стані близькому до невагомості. В горизонтальному положенні робота серця полегшується, серце збільшується в об'ємі і перекачує більшу кількість крові.

Під час видиху дихальні м'язи працюють в посиленому режимі, оскільки їм доводиться долати тиск води (приблизно 12-13 кг) на поверхню грудей. Чим більший опір надає вода на грудну клітку, тим більший опір долають і дихальні м'язи: діафрагма, грудні, міжреберні м'язи.

Під час плавання чи перебування у воді відбуваються значні зміни у складі крові. У людини, що перебуває у воді при температурі 20 градусів

упродовж хвилини, збільшується кількість еритроцитів (які вивільняються з “кров’яних” депо) приблизно на 20-25%

Оздоровче плавання є методом неспецифічного впливу на організм людини. Будь-яка фізична вправа несе декілька спрямувань: патогенетична терапія (здатність впливати на реактивність організму, змінювати загальну реакцію того, хто має ваду, та місцеві її прояви); функціональна терапія (стимуляція, тренування і пристосування окремих органів та організму в цілому до фізичних навантажень, що призводять в кінцевому порядку до функціональної адаптації того, хто має ваду); відновлювальна терапія (у комплексі з іншими видами лікувального впливу); підтримуюча терапія (застосовується на завершальних етапах реабілітації або в час, коли інші види фізичного впливу неможливо застосувати) [1, с.4-5]. Вправи оздоровчого плавання (безпосередньо плавальні рухи, гімнастика у воді, ігри на воді) є засобом профілактики і лікування різних захворювань.

Заняття оздоровчим плаванням виконуються поточним, поточно-груповим, груповим або індивідуальними методами залежно від однорідності групи студентів, функціональної спроможності і фізичної підготовленості тих, хто займається.

При захворюваннях серцево-судинної системи (ішемічній хворобі серця, нейроциркуляторній дистонії, вадах серцевих клапанів, венозній недостатності кровообігу в кінцівках). оздоровче плавання впливає на судинну реактивність, знижує тонус судин, фізичні вправи нормалізують показники венозного тиску, підвищують швидкість кровообігу в коронарних і периферичних судинах, що супроводжується збільшенням хвилинного об’єму крові [2, с.104] Особливості занять у воді при серцево-судинних захворюваннях: всі рухи виконуються ритмічно, в повільному темпі, з великою амплітудою рухів, не застосовуються вправи з довготривалою затримкою дихання. Під час занять здійснюється постійний контроль за частотою серцевих скорочень, частотою дихальних рухів. Абсолютні протипоказання: активна фаза захворювання, задишка, тахікардія.

При патологіях дихальної системи оздоровче плавання сприяє розвитку компенсаторних механізмів, що забезпечують збільшення вентиляції легень, зміцнення і зниження напруження дихальної мускулатури, збільшення екскурсії діафрагми [4, с.37]. Протипоказання: гострий період хвороби, підвищена температура, бронхоспазм, задишка. Застосовуємо вправи: пересування у воді, повільне плавання, дихальні вправи з видихом у воду і видуванням різних предметів.

При захворюваннях обміну речовин і ендокринної системи (екзогенне і нейроендокринне ожиріння, цукровий діабет) вправи оздоровчого плавання підвищують енерговитрати, активізують розщеплення жиру, зменшуються застійні явища, зміцнюється скелетна мускулатура. Фізичне навантаження у воді повинно бути субмаксимальним, можна використовувати вправи аквааеробіки, пересування у воді, присідання, плавання у середньому темпі. Тривалість оздоровчих вправ у воді - 45-60 хвилин. Приріст частоти серцевих скорочень у порівнянні з показниками у спокої повинен становити 50%.

Зменшення ваги тіла у воді на 9/10 під впливом виштовхуючої підйомної сили є важливим фактором при реабілітації осіб з травмами опорно-рухового апарату, вадами і порушеннями постави, захворюваннями периферичної нервової системи [1, с.21] Вправи у воді дозволяють максимально розвантажити хребет і кінцівки, максимально зменшити вплив гравітаційних сил на тіло, збільшити амплітуду виконання рухів у всіх площинах, послабити напругу м'язів спини, грудної клітки, а при додатковому зусиллі легше долати протидію ригідних м'яких тканин [3, с.8]

Для студентів спеціальної медичної групи істотні переваги оздоровчого плавання полягають в наступному: можна поєднувати тих, що мають різні нозологічні проблеми на одному занятті, пропонуючи їм різноспрямовані фізичні навантаження, одночасно із загально-зміцнюючим впливом є можливість застосовувати коригуючі, адаптивні і спеціальні вправи у воді.

Деякі обмеження для студентів спеціального медичного відділення пов'язані з необхідністю дотримання температурного режиму в басейні,

обмеженою можливістю одночасного виконання оздоровчих вправ, необхідністю наявності навички плавання спортивними способами і стійкого утримання на воді тих, хто займається.

Список літератури:

1. Епифанов В.А. Лечебная физическая культура: учебное пособие/ В.А.Епифанов. - Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2009.-568 с.
2. Марченко О. Роль рухової активності у фізичній реабілітації хворих із захворюваннями серцево-судинної системи / Ольга Марченко, Олександр Ломаковський, Всеволод Манжуловський // Теорія і методика фізичного виховання і спорту, 2015. - N 2. -с.101-105.
3. Методичні вказівки щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни “Оздоровчі заняття на воді” (автори Гумений В.С.). - Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2014. - 29 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація. - К.: Олімпійська література, 2009. - 488 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КУКУРУДЗИ В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ

Котченко М.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,

Абрамчук А.В., Аксінін Є.К.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

На теперішній час селекціонерами створено багато високоврожайних гібридів кукурудзи різних груп стиглості. Для більш повної реалізації потенційних врожайних можливостей культури необхідно поряд з підбором

гібридів, пристосованих до конкретних ґрунтово-кліматичних умов, за допомогою технологічних заходів створювати режим вирощування, який відповідає біологічним особливостям конкретного гібрида. Одним з перспективних напрямків підвищення урожайності і якості сільськогосподарських культур є впровадження у виробництво нових енергозберігаючих технологій із застосуванням регуляторів росту[1].

Біологічний метод набуває поширення, оскільки він базується на застосуванні нових ефективних та екологічно безпечних біопрепаратів, які здатні регулювати процеси життєдіяльності рослин та ґрунтової мікрофлори спрямовано, мобілізувати потенційні можливості, закладені у геномі природою і селекцією[2,3].

Експериментальні дані свідчать, що урожайність кукурудзи в меншій мірі залежить від продуктивності гібрида, а в більшій – від технології і умов його вирощування [3].

Метою проведення нашої роботи було дослідити особливості росту, розвитку та формування урожайності гібридів кукурудзи СИ Вералія (середньоранній, ФАО 260), Фуріо (середньостиглий, ФАО 350) та НК Пако (середньопізній, ФАО 440) при обробці вегетуючих рослин біопрепаратом Біолан у дозі 20 мл/га. Також визначити ті варіанти, що в умовах північного Степу дають найвищий економічний ефект від їх застосування.

Гібриди різних груп стиглості, як відомо, відрізняються морфологічними ознаками, індивідуальною продуктивністю. Рослини середньостиглих та середньопізніх гібридів формують більшу надземну масу і кореневу систему порівняно з ранньостиглими і середньоранніми. За результатами досліджень встановлено, що площа листової поверхні посівів поставлених на вивчення гібридів найбільшою була у фазі викидання волоті. Так у гібрида НК Пако показник площі листової поверхні був найвищим і становив 41,3 тис. м²/га, у гібрида Фуріо – 35,4 тис. м²/га, у гібрида СИ Вералія -31,7 тис. м²/га. Застосування регулятора росту позитивно впливало на формування площі листової поверхні при вирощуванні всіх гібридів, цей показник по варіантах

збільшувався на 2,8- 4,9%. Висота рослин досліджуваних гібридів кукурудзи також змінювалась залежно від гідротермічних умов року, біологічних особливостей та умов вирощування. Так в середньому за роки досліджень найбільшою висота рослин зафіксована у гібрида НК Пако – 251 см. Дещо нижчими показники були у Фуріо та СИ Вералія. Внесення регулятора росту сприяло збільшенню висоти рослин на 2,2- 2,9%. Оптимальне поєднання елементів структури дає можливість отримати максимально високий врожай зерна кукурудзи. Найбільш адаптованим для даних умов вирощування виявився середньостиглий гібрид Фуріо, що сформував урожайність 7,74 без застосування препарату та 7,99 т/га зерна при використанні Біолану. Дещо нижчу урожайність було отримано при вирощуванні середньораннього гібрида СИ Вералія – 6,92 та 7,01 т/га та середньопізнього НК Пако – 6,85 та 6,93 т/га.

Розрахунки економічної ефективності вирощування кукурудзи показали, що на рівень рентабельності виробництва зерна впливала, як урожайність цих гібридів, так і його вологість. Найбільші виробничі витрати відмічено при вирощуванні гібридів з високою передзбиральною вологістю зерна, яке потребувало збільшення витрат для доведення його до стандартних кондицій (вологість 14%). Результати досліджень свідчать, що виробничі витрати були дещо більшими при вирощуванні середньостиглого гібрида порівняно з середньораннім та середньопізнім. Це обумовлено вищою врожайністю зерна кукурудзи та збільшенням затрат при збиранні і післязбиральній доробці зерна. Але в результаті показники собівартості, чистого прибутку та рівня рентабельності у гібрида Фуріо сформувались вищими за рахунок прибавки врожаю. У варіантах із застосуванням біопрепарату виробничі витрати незначно підвищились, але окупилися прибавкою урожайності при вирощуванні всіх гібридів.

Отже, для отримання високих врожаїв та показників економічної ефективності рекомендовано для вирощування гібрид Фуріо та застосування вегетуючих рослин кукурудзи регулятором росту Біолан.

1. Котченко М.В., Кирсанова Г.В., Пугач А.М., Пугач А.В. Продуктивність різностиглих гібридів кукурудзи в умовах північного Степу України//Вісник Полтавської державної аграрної академії 2016. - № 4. – С.18-22.

2. Мареніченко В.В. Економічні аспекти вирощування кукурудзи в умовах степу України / В.В. Мареніченко, М.Ю. Румбах, М.В. Котченко // Всеукраїнський аграрний журнал для керівників і фахівців «Нива». – 2012. – №1-2 (132). – С. 23–24.

3. Мащенко Ю. В. Ще раз про строки сівби та добрива / Ю. В. Мащенко, І. М. Семеняка, А. Л. Андрієнко // Агроном. – 2011. – № 2 (32). – С. 126–129.

ФОРМУВАННЯ ПЛОЩІ ЛИСТКОВОЇ ПОВЕРХНІ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ГУСТОТИ РОСЛИН ТА РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Котченко М.В.

кандидат с.-г. наук, доцент

Александрова О.А.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В життєдіяльності рослин важливу роль відіграє процес формування листкового апарату. Завдяки хлорофілу, що міститься в листках, рослина має здатність використовувати енергію сонячного проміння для утворення органічної речовини. Процеси життєдіяльності рослини значною мірою залежать від роботи листкового апарату [1-2].

Численними дослідженнями встановлено позитивний вплив на фотосинтетичну діяльність рослин внесення мінеральних добрив [2-3].

Площу листової поверхні обох гібридів в наших дослідях визначали у фазі викидання волотей на неудобреному фоні та з внесенням $N_{60}P_{60}K_{60}$ у варіантах з густрою 30 і 60 тис./га (табл. 1).

Найбільшу площу листової поверхні рослини досліджуваних гібридів сформували в сприятливому за гідротермічним режимом 2018 р. Вплив мінеральних добрив на формування асиміляційного апарату був більш помітним у 2017 р. Результати досліджень також показали, що підвищення густоти стояння рослин з 30 до 60 тис./га призводило до зменшення площі листової поверхні однієї рослини, причому неоднаковою мірою в окремі роки досліджень. Так, по обох фонах живлення більше зниження листової поверхні відмічено в 2016 р., що обумовлено, на наш погляд, несприятливим гідротермічним режимом в період сівба кукурудзи – викидання волотей (строк формування листового апарату).

Таблиця 1

**Площа листової поверхні однієї рослини гібридів
кукурудзи залежно від фону живлення і густоти стеблостою, dm^2**

Фони живлення	Гібриди	Густоти рослин, тис./га	Роки			Середнє
			2016	2017	2018	
Неудобрений	НК Сімба	30	46,2	38,4	53,0	45,9
		60	41,0	35,8	48,2	41,7
	НК Термо	30	50,4	56,9	64,7	57,3
		60	42,0	46,4	56,1	48,2
Удобрений $N_{60}P_{60}K_{60}$	НК Сімба	30	51,3	48,0	56,8	52,0
		60	44,4	46,0	53,2	47,9
	НК Термо	30	59,7	61,4	66,1	62,4
		60	50,9	51,6	64,3	55,6

В середньому за три роки досліджень площа асиміляційної поверхні однієї рослини середньораннього гібрида НК Сімба при підвищенні густоти стеблостою з 30 до 60 тис./га зменшувалась на неудобреному фоні на 10,1 %, удобреному – на 18,9 %; середньостиглого гібрида НК Термо – відповідно на 8,6 і 12,2 %. З наведених даних видно, що в середньому за три роки зменшення

листяної поверхні однієї рослини середньораннього гібрида при загущенні посіву на неудобреному і удобреному фонах було практично однаковим.

Рослини середньостиглого гібрида більшою мірою реагували на загущення, особливо на неудобреному фоні. Це свідчить про сильнішу конкуренцію в посівах середньостиглого гібрида при загущенні порівняно з середньораннім гібридом. Внесення добрив сприяло збільшенню площі листяної поверхні середньораннього гібрида при густоті стояння рослин 30 тис./га на 13,3 %, при 60 тис./га на 14,9 %, середньостиглого – відповідно на 8,9 та 15,3 %.

Таблиця 2

**Вплив густоти рослин і фону живлення
на площу листяної поверхні, тис. м²/га**

Фони живлення	Гібриди	Густоти рослин, тис./га	Роки			Середнє
			2016	2017	2018	
Неудобрений	НК Сімба	30	13,9	11,5	15,9	13,8
		60	24,6	21,4	28,9	25,0
	НК Термо	30	15,1	17,1	19,4	17,2
		60	25,2	27,8	33,7	28,9
Удобрений N ₆₀ P ₆₀ K ₆₀	НК Сімба	30	15,4	14,4	17,0	15,6
		60	26,6	27,6	31,9	28,7
	НК Термо	30	17,9	18,4	19,8	18,7
		60	30,5	31,0	38,6	33,4

Отже, при підвищенні густоти стеблостою площа листків однієї рослини зменшувалась, а в розрахунку на 1 га – збільшувалась. На формування листяного апарату рослин гібридів позитивно впливало покращання поживного режиму ґрунту. Вплив досліджуваних факторів на площу асиміляційної поверхні в роки досліджень був неоднаковим і залежав від гідротермічного режиму.

Список літератури:

1. Живлення сільськогосподарських культур та умови ефективного використання добрив в агроформуваннях Дніпропетровської області / [Черенков А. В. та ін.]. – Дніпропетровськ : [Б. в.], 2013. – 31 с.

2. Мареніченко В. В. Економічні аспекти вирощування кукурудзи в умовах Степу України / В. В. Мареніченко, М. В. Котченко, М. Ю. Румбах // Нива. – 2012. – № 1/2 (132). – С. 23–24.

3. Продуктивність різностиглих гібридів кукурудзи в умовах Північного Степу України / М. В. Котченко, Г. В. Кирсанова, А.М. Пугач, А.В. Пугач // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2016. – № 4. – С. 18–22.

4. Рекомендації з підвищення якості зерна / [А. В. Черенков та ін.]. – Дніпропетровськ : [Б. в.], 2015. – 24 с.

ВПЛИВ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СОЇ

Котченко Марина Валентинівна

кандидат с.-г. наук, доцент

Давиденко Артем Сергійович

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Вирощування сої останнім часом набуває все більшої популярності, оскільки, продукти створені на основі сої мають широке різноманіття використовуються у всьому світі. Вона має унікальний хімічний склад, утворюючи високий вміст білка з підвищеною кількістю жирів та вуглеводів. Соя одна з небагатьох культур, яка може обходитись без підживлення азотними добривами. Для цього природою закладено властивість азотфіксації, але для забезпечення її, соя потребує інокуляції.

Інокуляція - це обробка бобових культур чистою культурою азотофіксуючих бактерій *Bradyrhizobium japonicum*. При використанні інокулянтів – науково доведено, що збільшується кількість азоту в ґрунті, який утворюється за рахунок атмосферного азоту та симбіозу азотофіксуючих

бактерій з тими речовинами, що виділяє рослина, завдяки якому бактерії прикріплюються до кореневої системи та утворюють азот- фіксуєчі бульбочки, котрі забезпечують рослину та ґрунт азотом в доступній формі для самої сої та наступних рослин.

Використання якісних інокулянтів, які мають високий вміст штабів азотфіксуючих бактерій сприяє утворенню потужної кореневої системи, що потрібно рослині на початкових етапах росту й розвитку. При використанні якісних інокулянтів які мають високий вміст ризобіальних бактерій, що кожна насінина бобових культур забезпечена тією кількістю активних високоефективних ризобій від самого початку росту й розвитку.

Метою нашого дослідження було вивчення впливу інокуляції насіння препаратами органічного походження на формування урожайності сої в умовах північного Степу України.

Технологія вирощування сої в дослідках загальноприйнята для зони. Ґрунт дослідних ділянок – чорнозем звичайний, малогумусний, середньосуглинковий із вмістом гумусу (за Тюрінім) – 4,5 %. Легкогідролізованого азоту в шарі ґрунту 0-20 см міститься – 8,0-8,4 мг/100 г ґрунту, рухомого фосфору– 9,0-10,0, обмінного калію– 14,0-15,0 мг/100 г ґрунту. Для досліджень використовували районований сорт Смуглянка. Насіння сої перед сівбою обробляли за такою схемою:

1. Контроль-без обробки припаратами
2. Інокуляція препаратом Ризоактив
3. Інокуляція препаратом ХайКот Супер Соя

Повторність дослідів чотириразова, площа облікової ділянки – 36 м².

Ризоактив- препарат для проведення передпосівної інокуляції насіння. До складу інокулянту включені 3 штами азотфіксуючих бактерій, які покращують азотний обмін на посівах гороху та сої. Ризоактив характеризується високою стійкістю до дії факторів зовнішнього середовища, що робить використання препарату максимально ефективним. Норма витрати 1л/т.

ХайКот Супер Соя – рідкий стерильний пре-інокулянт з гарантованим мінімальним титром бактерій *Bradyrhizobium japonicum* в 1г продукту 1×10^{10} - це в двічі більше бактерій на насінину ніж у інших препаратах. При обробці ним також можливе одночасне нанесення на насіння препаратів для протруєння.

За результатами досліджень які здійснювалися встановлено, що інокуляція насіння препаратами сприяє проростанню насіння, інтенсивності фізіологічних процесів росту й розвитку рослин, кращому засвоєнню мінеральних речовин, формуванню продуктивності рослин. Застосування Ризоактиву та ХайКот Супер Соя стимулює розвиток корневих бульбочкових бактерій. Кількість азотфіксуючих бульбочок на коренях однієї рослини сої перевищувала контроль на 6,7 штук у варіанті із застосуванням ХайКот Супер Соя та на 9,6 при використанні Ризоактиву.

***Елементи структури та урожайність сої
залежно від передпосівної обробки насіння***

Варіант	Кількість азот фіксуючих бульбочок, шт	Кількість бобів на одній рослині, шт	Маса 1000 насіння, г	Урожайність т /га
Контроль	8,2	2,0	114	1,73
Ризоактив	17,8	2,2	126	1,89
ХайКот Супер Соя	14,9	2,2	121	1,84

Одним з найбільш важливих елементів продуктивності є кількість бобів на одній рослині. Цей показник залежить від біологічних особливостей сорта, агротехнічних умов вирощування, а також факторів, що вивчалися. Інокуляція насіння сої препаратами ХайКот Супер Соя та Ризоактив забезпечує збільшення кількості бобів на рослині на 0,2 штуки, а маси 1000 насінин – на 7 та 12 г в порівнянні з контролем.

Список літератури:

1. Нагорний В.І. Агротехнічне значення та роль сої в екологізації сільськогосподарського виробництва / В.І. Нагорний, Ю.О Романько // Вісник Сумського НАУ. – 2009.– Вип. 18. – С. 79–83.

2. Бондаренко М.П. Оптимізація структури посівних площ та використання коротко ротаційних сівозмін: науково-практичні рекомендації / М.П. Бондаренко, М.Г. Собко, Ю.О. Романько; Сумський інститут АПВ УААН. – Суми, 2010. – 26 с.

3. Клименко І.В. Вплив регуляторів росту рослин, мінеральних добрив на врожайність сої залежно від сортів та краплинного зрошення – Автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.01.09. “Рослинництво” / І.В. Клименко. – Харків, 2016. – 20 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Котченко М.В.

кандидат с.-г. наук, доцент

Домрачев В.С.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Підвищений останнім часом інтерес на внутрішньому та зовнішньому ринках до олійних культур потребує проведення пошуку шляхів підвищення урожайності та якості, зокрема і такої важливої та цінної культури, як соняшник. У Державний Реєстр сортів рослин України щорічно заносяться нові високоврожайні гібриди соняшнику різних груп стиглості, які суттєво відрізняються за продуктивністю, стійкістю до несприятливих умов навколишнього середовища, тощо. Широке різноманіття гібридів спонукає до пошуку оптимальних гібридів для конкретної зони вирощування, адже навіть в межах однієї групи стиглості рослини неоднаково реагують на умови вирощування. Окрім цього, агротехнічні заходи, рекомендовані при вирощуванні цієї культури, не повною мірою відповідають біологічним особливостям нових гібридів і потребують подальшого вивчення [1-4].

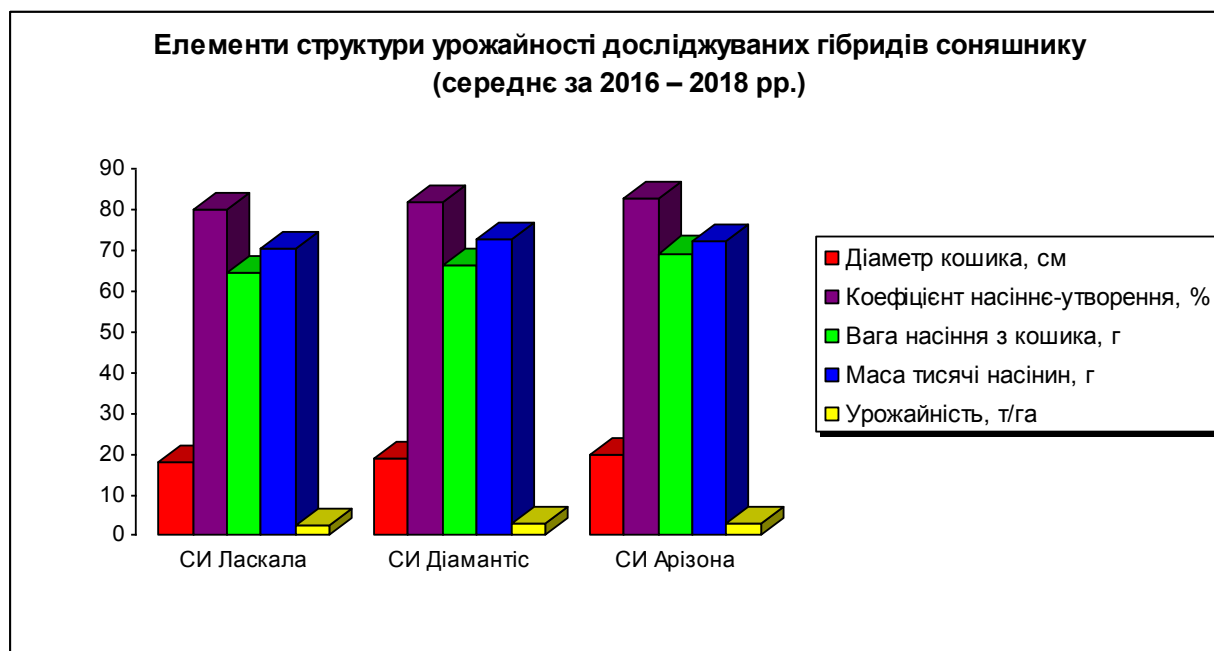
Завдання наших досліджень полягало у визначенні індивідуальної продуктивності рослин, врожайності та показників якості середньостиглих гібридів соняшнику в умовах Степу України з метою визначення їх сортових особливостей та формування максимальної продуктивності рослин.

Протягом 2016-2018р.р. були проведені дослідження з гібридами соняшнику: СИ Ласкала, СИ Арізона та СИ Діамантіс, занесених до Державного реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні. Грунт дослідних ділянок представлений чорноземом звичайним малогумусним середньосуглинковим на лесі. Вміст гумусу в орному шарі ґрунту становить 3,7%. В цілому, погодні умови у роки досліджень були задовільними для росту і розвитку рослин соняшнику. Облікова площа досліджуваних ділянок становила 50,4 м², повторність – триразова. Попередник соняшнику – пшениця озима. Густота стояння рослин – 45 тис/га. Агротехніка в досліді загальноприйнята для зони Степу. При проведенні досліджень користувалися загальноприйнятими методиками та рекомендаціями.

Як показують результати досліджень, біометричні показники, зокрема параметри площі листової поверхні значно залежали від погодних та агротехнічних умов, і в меншій мірі від особливостей гібридів. Згідно отриманих даних площа листової поверхні складала у гібриду СИ Ласкала - 22,5 тис. м² /га, СИ Арізона - 23,7 тис. м²/га та СИ Діамантіс - 23,9 тис. м² /га. Найбільший діаметр кошика формував гібрид СИ Арізона – 19,6 см, дещо менший розмір суцвіття було зафіксовано у гібриду СИ Діамантіс – 18,7 см. Мінімальний діаметр кошика – 18,1 см виявлено на ділянках, де вирощували гібрид СИ Ласкала.

Серед досліджуваних гібридів найбільшу кількість насіння в кошику було сформовано у гібрида СИ Арізона – 948 штук, а у варіантах де вирощували гібриди СИ Діамантіс та СИ Ласкала сформувалось 939 штук та 925 штук насінин відповідно. Коефіцієнт насіннеутворення – співвідношення фактичної кількості насіння з кошика до кількості квіток у ньому. Його варіювання у

наших дослідженнях спостерігалось в межах 79,6 – 82,4%. Найвищим цей показник був у гібрида СИ Арізона.

Маса насіння з одного кошика максимальною була у гібриду СИ Арізона – 69,1. Маса тисячі насінин коливалась від 70,1 г (гібрид СИ Ласкала) до 72,3 г (гібрид СИ Діамантіс).

Урожайність досліджуваних гібридів була порівняно високою та економічно виправданою. Найвищу врожайність сформував гібрид СИ Арізона – 2,81 т/га. Гібриди СИ Діамантіс та СИ Ласкала сформували нижчий урожай на 2,9% та 5,6 % відповідно. Також високими були показники олійності гібридів, вони коливались в межах 48,5 % (СИ Діамантіс) – 49,7 % (СИ Ласкала).

Список літератури:

1. Біологічно активні речовини в рослинництві / Грицаєнко З. М., Пономаренко С. П., Карпенко В. П., Леонтюк І. Б. – К. : НІЧЛАВА, 2008. – 352 с.
2. Мареніченко В. В. Механізми екологічної безпеки в державному управлінні / В. В. Мареніченко // Державне управління у сфері цивільного

захисту: наука, освіта, практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 28–29 квіт. 2016 р. – X. : Вид-во НУЦЗУ, 2016. – С. 178–179.

3. Машенко Ю. В. Ще раз про строки сівби та добрива / Ю. В. Машенко, І. М. Семеняка, А. Л. Андрієнко // Агронаом. – 2011. – № 2 (32). – С. 126–129.

4. Продуктивність різностиглих гібридів кукурудзи в умовах Північного Степу України / М. В. Котченко, Г. В. Кирсанова, А. М. Пугач, А. В. Пугач // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2016. – № 4. – С. 18–22.

ХАРИЗМАТИЧНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

Коцюба О.О., Альбрехт І.К.

студенти факультету іноземних мов Криворізького
державного педагогічного університету

м. Кривий Ріг, Україна

Науковий керівник:

Макаренко Н.М., кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та вікової психології

Актуальність дослідження шляхів і способів формування харизматичного професійного іміджу майбутнього педагога в наш час пов'язана з переходом на нові технології кваліфікованої педагогічної освіти і нові реформи в освітній сфері, які підсилюють увагу до індивідуальності як учнів, так і вчителів. В умовах сучасної дійсності створення привабливого іміджу є необхідною складовою для досягнення успіху в педагогічній діяльності, оскільки на його основі формується враження про вас як про педагога у значної групи людей - учнів, їх батьків, колег, адміністрації тощо.

Сформована точка зору буде визначати психологічне прагнення оточуючих контактувати з вами на певному рівні, що дозволить молодому фахівцеві почати успішну професійну кар'єру в умовах високої конкуренції.

Ще одна сторона важливості даного дослідження обумовлена необхідністю грамотного впровадження суб'єкт-суб'єктних відносин в освітньому процесі, які мають на увазі підхід до виховання дітей як особистостей і членів суспільства, керуючись при цьому необхідністю підтримувати партнерські відносини учителя з учнями.

Мета: Визначити особливості формування професійного іміджу майбутнього педагога.

В деякій мірі феномен іміджу розглядався ще у античних філософів (Сократ, Платон, Арістотель); у мислителів середньовіччя (А. Августин, Ф. Аквінський) і епохи Відродження (М. Фінчіо, Дж. П. Мірандолла, Л. Валла). Однак він показаний в загальному контексті: взаємозв'язок людини і суспільства, гармонія душі і тіла, поняття краси. В період Нового Часу актуальним стає дослідження соціальних форм життя (Ф. Бекон, Дж. Локк, А. Шопенгауер, Ф. Гегель). У цей же період робляться перші спроби осмислення природи іміджу. Але, першими, хто почав працювати з поняттям "імідж", були економісти. Одним із них був американець Стенлі Болдуінг, який в 60-х роках ХХ століття ввів в діловий обіг поняття «імідж» і обґрунтував його корисність для ділового успіху.

Одним з перших "теоретиків" іміджу вважається Ніколо Макіавеллі, якому було властиве розвинене "іміджеве" мислення. "Специфіка такого мислення - вміння міркувати і діяти в міжособистісному просторі, прогнозуючи реакції з боку інших людей і співвідносячи свої дії з цими реакціями. У своїх кращих формах воно базується на глибокій соціальності особи і включає вміння встановлювати доброзичливі відносини з людьми," – зазначав В. М.Шепель [1].

На думку Г.М.Коджаспірової, імідж сучасною мовою педагога, визначається як емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу вчителя у свідомості вихованців, колег, соціального оточення, в масовій свідомості [2].

Але для повного розуміння поняття іміджу та шляхів його формування пропонуємо ознайомитися з його складовими елементами, функціями.

За дослідженнями В. Станхевич, імідж виконує зокрема такі функції:

1. Функція психологічного захисту (дає змогу приховати свої недоліки, зменшити психологічне напруження, створити перебільшене уявлення про свій інтелект, агресивність та ін.).

2. Функція соціального тренінгу (приспосовує людину до специфіки групових комунікацій, до неминучості відчуженого руху соціального життя. Завдяки постійному конструюванню чи корекції іміджу уявлення людей про необхідність психологічного захисту стають стереотипами, рефлексами).

3. Функція соціально-символічного упізнання (імідж є своєрідним символом готовності не лише до спілкування, але й до обміну соціальними та духовними цінностями. Він сигналізує "Я свій").

4. Ілюзорно-компенсаторна функція (імідж народжується із зіткнення світу психіки і світу соціуму, які тісно пов'язані між собою і функціонують завдяки один одному) [3].

Основні закономірності створення педагогічного іміджу полягають у формуванні його різними засобами. "На основі особистих якостей у процесі професійної підготовки в педагога мають бути сформовані необхідні вміння", - зазначає А. І. Кузьмінський [4] і серед них – уміння в галузі педагогічної техніки, а саме:

- одягатися з урахуванням індивідуальних особливостей, прийнятого в суспільстві стилю, вимог культури та особливостей діяльності;
- володіти собою, оцінювати свої почуття в конкретній ситуації, психічний стан вихованців, обирати потрібну тактику дій відповідно до педагогічних завдань;
- володіти голосом, тоном, темпом, ритмом педагогічного мовлення;
- володіти жестами і мімікою;
- вміти ходити, стояти, сидіти;

– володіти навичками психотехніки (уміння застосовувати знання про психіку людини для розв'язання практичних завдань).

Імідж педагога будується індивідуально, в залежності від віку, соціальної ситуації та вимог адміністрації. Тому ми погоджуємося з думкою А. А.Калюжного щодо етапів формування іміджу:

- Сприйняття наявного образу, на основі якого буде побудовано цілісний імідж;
- Аналіз та уявна корекція образу відповідно до його ідеального варіанту та індивідуальних рис педагога;
- «Примірювання» окремих елементів бажаного іміджу: стилю мовлення, техніки жестикулювання, вибору одягу тощо;
- Пристосування до нового образу;
- Повне проникнення до нового образу, його індивідуалізація [5].

Критеріями сформованості педагогічного іміджу виступають знання про значення іміджу у педагогічній діяльності, його складові компоненти та методи формування, вміння в їх застосуванні поряд з розвинутою мотивацією до самовдосконалення.

Для практичної частини статті було проведено тестування серед майбутніх педагогів-третьоккурсників, з результатами якого пропонуємо ознайомитися нижче.

Габітарний імідж (від латинського «habitus» - зовнішність) - це зовнішній вигляд людини – її статура, одяг, зачіска, аксесуари; це перший крок до успішної кар'єри. Від одягу залежить перше враження про людину. Адже «організований гардероб» свідчить про організованості його господаря і ступеня його надійності. Зовнішній вигляд, одяг і аксесуари транслюють ставлення людини до свого оточення, вони ж є індикатором, за яким можна визначити приналежність до певних соціальних груп.

О. Кувшинова визначила ряд елементів, що входять до складу габітарного іміджу [6]:

1. Особливості фігури людини. Добре відомо, що підсвідомо ми наділяємо незнайомця тими чи іншими рисами характеру, в залежності від параметрів його тіла.

2. Одяг є одним з провідних компонентів - саме від нього залежить правильне формування іміджу.

3. Зачіска. У це поняття входить колір волосся, стрижка, укладання, чистота і здоровий вигляд.

4. Кожен елемент гардеробу. Аксесуари та навколишні речі. Сумка, годинник, ремінь, прикраси повинні бути хорошої якості і впізнаваних брендів.

5. До інших елементів, що створюють габітарний імідж, відносять машину, офіс і безпосередньо робочий кабінет з меблями.

Наше дослідження проводилося у листопаді 2018 року. Загальна вибірка – 30 осіб. Для діагностики використано методику Орешкіна В. Г. У методиці - 10 питань, які визначають рівень глибини уявлення майбутніх вчителів про одну з основних габітарних складових іміджу - елегантність. Як відомо, елегантність – це етико-естетична категорія, що виражає цивілізовану красу періоду XVIII-XIX століть. Характеризується шляхетною простотою, спокоєм, розслабленістю, строгістю і плавністю. Складові елегантності: манери, вміння спілкуватися, зачіска, одяг, звички та ін.

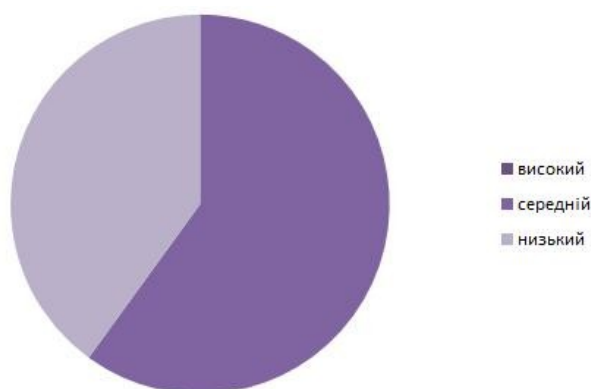

Рис. 1. Результат тестування за методикою «Наскільки ви елегантні?»

За даними тестування жоден з учасників (30 осіб) не показав високого рівня, який вказує на розуміння поняття «елегантності» не тільки як новинок моди та відсутність власного індивідуального стилю, але і передумови формування індивідуального стилю.

40% опитуваних відносяться до низького рівня (до 50 балів), що свідчить про недостатність розуміння поняття елегантності та почуття смаку.

60% - середній, який є ознакою достатнього рівня (до 80 балів) – правильне розуміння доречності вибору засобів створення іміджу.

Отже, в середньому українські студенти, – майбутні вчителі, мають достатній рівень сформованості деяких складових іміджу (елегантності), для якого характерні незалежність від новинок індустрії моди та індивідуальна спрямованість. Отримані результати констатувального експерименту дають нам змогу проводити роз'яснювальну роботу серед колег щодо важливості формування основ іміджу та визначати шляхи формування. Результати формувального експерименту будуть представлені у подальших публікаціях.

Список літератури:

1. Шепель В.М. Имиджелогия. Как нравится людям. / В. М. Шепель – М.: Народное образование, 2002. – 613 с.

2. Коджаспірова Г. М. Педагогіка. Академічний курс. Підручник. / Г. М. Коджаспірова – М.: Юрайт, 2019 – 719 с.

3. Станхевич В. До проблеми формування індивідуального професійно-педагогічного іміджу викладача вищого аграрного навчального закладу/ В. Станхевич. Вісник Львів/ Науково-методичне видання – 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 263–270

4. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – 3-тє вид., випр. – К. : Знання-Прес, 2008. – 447 с.

5. Калюжный А. А. Психология формирования имиджа учителя / Калюжный А.А.. –М.: Гуманитар-ный издательский центр ВЛАДОС, 2004. –222 с.

6. Кувшинова О. Габитарный имидж: внешний и внутренний образ делового человека./ О. Кувшинова [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://fb.ru/article/246746/gabitarniy-i-imidj-vneshniy-i-vnutrenniy-obraz-delovogo-cheloveka>

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Кочіна К.О.

магістрант, НТУ «ХПІ», м.Харків

Кузнєцова Д.Д.

магістрант, НТУ «ХПІ», м.Харків

В сучасних умовах ринкових відносин і посилення конкуренції все більшого значення для розвитку країни та успішної фінансово-господарської діяльності підприємств набуває інноваційний розвиток, який передбачає використання новітніх технологій та створення принципово нової продукції. Інновації та інноваційна діяльність є необхідною складовою процесу забезпечення успішного, довготривалого та стійкого функціонування підприємства, однією з фундаментальних складових ефективної стратегії та важливим інструментом забезпечення конкурентних переваг [1].

Однак, інноваційне підприємництво вимагає великих витрат, що мають досить тривалий термін окупності, що незавжди виправдовуються, оскільки як свідчить світовий досвід далеко не всі інноваційні ідеї втілюються на практиці. Причинами цього є помилки в обґрунтуванні, недостатньо "чисті" результати експериментів, недостатність коштів для розвитку виробництва, тривалі строки інноваційного процесу, які приводять до старіння нововведень тощо [5].

В останні роки інноваційною діяльністю найбільш активно займаються невеликі фірми, що отримали назву венчурних (ризикових). Венчурне підприємство (венчур) - це, як правило, мале підприємство, яке спеціалізується на наукових дослідженнях, інженерних розробках, створенні та впровадженні нововведень і пов'язане з високим ступенем ризику [5]. Венчурна діяльність в останні десятиріччя вважається найбільш ефективною і поширеною формою діяльності, направленою на інтенсифікацію процесу використання нововведень [2].

Так, розподіл венчурних капітальних інвестицій у країнах Європи представлено на рис.1.

Рис.1. Венчурні капітальні інвестиції у країнах Європи у 2017 році [3,4]

Сутність сучасного венчурного підприємництва полягає в тимчасовому об'єднанні капіталів декількох юридичних та (або) фізичних осіб і створення на договірних засадах невеликих, проте вельми мобільних й ефективних підприємств по доведенню до реалізації окремих винаходів. Після доведення винаходів ці підприємства або поглинаються більш крупними фірмами (найчастіше з числа компаньйонів по венчурній діяльності) або шляхом продажу ліцензій посилюють свої фінансові позиції і на базі винаходів розгортають підприємницьку діяльність по створенню власного виробництва. Яскравими прикладами венчурного підприємства є відомі американські фірми Texas Instruments, Xerox, Teledyne. Досить відомі міжнародні компанії, наприклад General Electric, Boeing, General Motors та інші також фінансують венчурні підприємства [6].

Структура активів у портфелі венчурних інвестицій таких підприємств представлена на рис.2.

Хоча діяльність венчурних фірм пов'язана зі значним ризиком банкрутства, однак зростання їх кількості пояснюється рядом чинників та наступних передумов:

- 1) необхідність розробки принципово нових продуктів і технологій;

- 2) відокремленість від крупного поточного виробництва і можливість науково-технічної творчості;
- 3) наявність стійкої пропозиції на інвестиційному ринку;
- 4) вузька спеціалізація і концентрація матеріально-технічних і фінансових ресурсів на обраному напрямку дослідження;
- 5) можливість швидкої переорієнтації та інші напрямки досліджень [2].

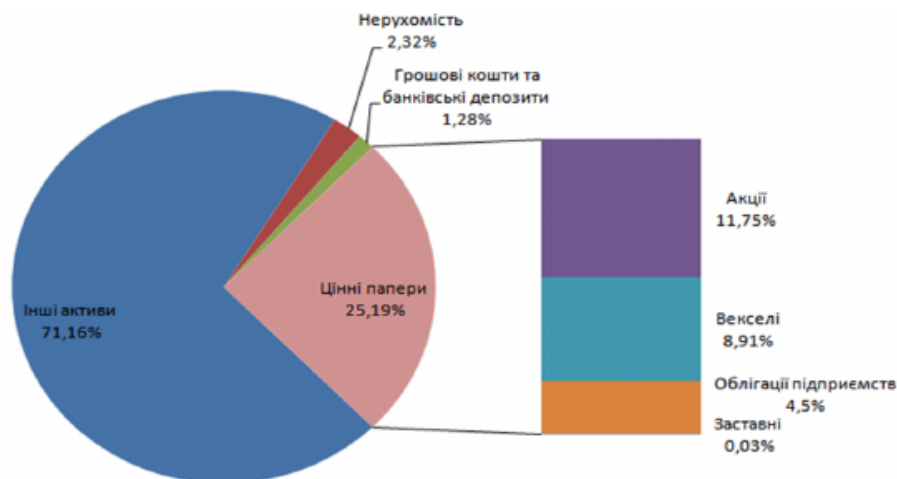

Рис. 2. Структура активів у портфелі венчурних інвестицій [3,4]

Венчурне підприємництво у розвинених країнах Заходу користується всебічною підтримкою як зі сторони уряду і місцевих органів влади, так і зі сторони великих національних і транснаціональних компаній [5,6].

Венчурне підприємництво в Україні є на сьогоднішній день досить перспективним, хоча на даному етапі розвитку економіки України існує ще багато перепон для ефективної і прозорої роботи компаній в даній сфері [2].

Поквартальна динаміка кількості венчурних інститутів спільного інвестування з 2014 по 2017 рр. представлена, на рис.3.

Рис. 3. Поквартальна динаміка кількості венчурних інститутів спільного інвестування в Україні станом з 2014 по 2017 рр. [3]

Отже, для формування дієвого ринку венчурного підприємництва в Україні необхідно вирішити ряд складних комплексних проблем як у правовому аспекті так і в напрямку розвитку інфраструктури венчурного підприємництва.

Список літератури:

1. Бутко М. Венчурне фінансування як механізм задіяння інноваційного потенціалу підприємницького середовища регіону [Електронний ресурс] / М. Бутко, О. Попело // Економіст. – 2014. – № 3. – С. 20–22. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2014_3_7.

2. Лях І. І. Роль механізму венчурного фінансування в підтримці національної інноваційної системи України [Електронний ресурс] / І. І. Лях // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 4 (37). – С. 66–72. – Режим доступу : <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/8-1457001258.pdf>.

3. Українська асоціація інвестиційного бізнесу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua>.

4. Main economic indicators from Organization for economic cooperation and development. — OECD Economic Studies, 2012 (November). — 283 p.

5. Бібліотека економіста. Інвестиційний менеджмент. Венчурні фірми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/4/516.html>.

6. Кузьмін О.Є. Венчурний бізнес : навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, І.В. Литвин. – К. : Знання, 2012. – 350 с.

СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТЕБНИЦЬКОГО ГІРНИЧО-ПРОМИСЛОВОГО РАЙОНУ

Кравців Р.В.

студент

Мокрий В.І.

науковий керівник, проф., д.т.н.

Національний університет «Львівська політехніка»

Стебницьке ДГХП «Полімінерал» остаточно сформувалося в 1946 році на базі однойменного калійного родовища, яке являє собою унікальні поклади полі- мінеральних руд із запасами близько 700 млн.тонн.

До 1988 року підприємство щорічно випускало мінеральних добрив в об'ємі 1-1,2 млн.тонн каїніту природного і 600-650 тис.тонн калійно-магнієвого концентрату. Родовище відроблялося двома підземними рудниками загальною потужністю 4 млн.тонн руди в рік. Видобуток калійної руди проводився камерно-поверховою системою розробки, при цьому :

- висота камер від 50 до 110 м. ;
- ширина від 15 до 30 м. ;
- довжина від 20 до 150 м.

За час видобутку калійної руди відроблено декілька сотень камер, в результаті чого на двох рудниках на глибині від 90 до 370 м. утворено понад 30 млн.куб.метрів пустот. В зоні впливу цих підземних порожнин на поверхні розташовані житлові будинки міста Стебник, високовольтні ЛЕП, водоканалізаційні мережі міст Дрогобича та Трускавця, залізниця державного значення Київ-Трускавець, автомагістраль. Підземні виробки сягають II-III зони санітарної охорони курорту Трускавець.

Екологічна безпека Стебниківського гірничо промислового району (ГПР) обумовлена негативним впливом гірничо-видобувної діяльності на довкілля. За час видобутку калійної руди відроблено декілька сотень камер, в результаті чого на двох рудниках на глибині від 90 до 370 м. утворено понад 30

млн.куб.метрів пустот. В зоні впливу цих підземних порожнин на поверхні розташовані житлові будинки міста Стебник, високовольтні ЛЕП, водоканалізаційні мережі міст Дрогобича та Трускавця, залізниця державного значення Київ-Трускавець, автомагістраль. Підземні виробки сягають II-III зони санітарної охорони курорту Трускавець.

Суттєві природоохоронні проблеми розпочалися в 1978 році, коли після землетрусу в Румунії стався аварійний прорив води в підземні гірничі виробки на підземному руднику № 2, що є аномальним явищем для соляних шахт. За період по 2003 рік із рудника викачано близько 4,6 млн.куб.метрів розсолів, що призвело до утворення додатково понад 540 тис.куб.м. карстових пустот.

Потенційну небезпеку на території впливу підприємства створюють підземні гірничі виробки та утворені карсти і хвостосховище.

СГХП «Полімінерал» занесене до Державного реєстру потенційно-небезпечних об'єктів . підприємство знаходиться на обліку у відділі Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки ГУ МНС України в Львівській області як потенційно небезпечний об'єкт.

Рудник № 1 відробляє центральну ділянку родовища. В даний час в зв'язку із незадовільним станом вузла середнього подрібнення рудник не працює.

Рудник № 2 перебуває в аварійному стані через надходження прісних поверхневих вод, інтенсивне карстоутворення та провали земної поверхні.

Останнім часом на північно-західному крилі шахтного поля рудника № 2 активізувалися процеси карстоутворення та поверхневі провальні явища і просідання земної поверхні (45000 кв.м.) в районі проходження автомагістралі Львів-Трускавець, високовольтних (110,220) ліній електропередач та магістрального водогону , які є джерелом електроенергії та питної води для всього регіону. Обласною комісією з питань техногенно-екологічної безпеки вказана ситуація створює загрозу некерованого катастрофічного розвитку просадок та провалів із ризиком виникнення масштабної надзвичайної ситуації регіонального або державного рівня.

На сьогоднішній день ситуація ускладнюється і тим, що в рудник № 2 вже при реалізації «Комплексного проекту ...» закачано 3,3 млн.куб.м. розсолів на III-IV горизонти (ширина між камерних ціликів на них 32 м.), а на 01 липня 2010 року розсоли досягнули абсолютної відмітки + 113,01 м., де ширина МКЦ всього 12 м.

При відсутності розсолів, які насичені по калію і магнію (їх необхідно приготувати із розсолів хвостосховища) проходить інтенсивне вилуговування цих солей із міжкамерних ціликів, що може привести до значного зниження коефіцієнту їх міцності і як наслідок викличе їх розрушення, що в кінцевому результаті приведе до просадки земної поверхні і може визвати техногенний землетрус 6-7 балів по шкалі Медведєва.

Невиконання вказаних робіт в 2010 році може привести до непередбачених та незворотних процесів в зоні курортотолісу Трускавець та в басейні ріки міжнародного водокористування Дністер і зведе нанівець результати попередньої роботи щодо попередження екологічної катастрофи. Заходи щодо стабілізації екологічної ситуації у зоні діяльності «Полімінералу» розглядалися на засіданнях державної, обласної та міської комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

Для розробки конструктивних заходів забезпечення екологічної безпеки Стебницького ГПР доцільне розроблення системи екологічного моніторингу. Пропонується модель системи моніторингу в складі системи техногенної безпеки регіону, у складі якої використовується геоінформаційна система, що дозволяє оперативно прогнозувати розвиток ситуації з урахуванням просторових даних, забезпечувати управління ризиком можливих НС.

На сьогодні географічні інформаційні системи (ГІС) є найбільш ефективним інструментом пізнання й опису географічного середовища, що постійно змінюється. Ці системи використовуються для рішення багатьох практичних завдань, пов'язаних, так чи інакше, з просторово-розподільними даними, які використовуються для забезпечення екологічної безпеки й стійкого розвитку регіонів. Використання методів картографічного моделювання під час

аналізу геоекологічного стану природно-господарських систем має широке прикладне застосування у моніторингу довкілля. Вже сьогодні розроблено й апробовано спеціальні ГІС-модулі для оцінювання ступеню антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Водночас, дослідникам часто не вистачає досвіду використання цих модулів.

Згідно із результатами різнопланових геоекологічних досліджень, накопичено суттєвий досвід моделювання трансформаційних процесів у природно-господарських системах Західного регіону України. Серед широкого спектру ГІС-продуктів обрано програмне забезпечення фірм ESRI, ERDAS і Easy Trace Group, зокрема програмами: ArcGIS 9.3 - для редагування векторних шарів, обчислення статистичних значень та моделювання картографічної інформації; ERDAS Imagine 2010 – для опрацювання та аналізу результатів дешифрування космо- й аерознімків; Easy Trace Pro v8.7 – для автоматичної векторизації тематичних шарів).

Географічні інформаційні системи можуть використовуватися в таких областях, як:

- аналіз даних екологічного моніторингу;
- створення цифрових карт, що демонструють стан навколишнього середовища;
- аналіз змін, що відбулися в досліджуваному регіоні;
- прогнозування наслідків прийняття тих або інших господарських рішень.

Список літератури:

1. Рудько Г. І. Техногенно-екологічна безпека солевидобувних гірничопромислових комплексів Передкарпаття / Г. І. Рудько, Л. Є. Шкіца // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності. – 2001. – № 5–6. – С. 68–71.
2. Чуб И.А. Моделирование системы мониторинга техногенной безопасности региона / И.А. Чуб, В.М. Попов // Открытые информационные и компьютерные интегри-рованные технологии : сб. научн. тр.. – 2012. – Вып. 56. –С. 157-161.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ

Кравченко С.А.

ККІБП

д.е.н., проф., кафедра підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

Промисловість – одна з провідних галузей національної економіки, що забезпечує життєві інтереси країни, її економічну безпеку, соціальний та культурний рівень життя народу. На сучасному етапі трансформаційних процесів, коли головними завданнями і критеріальними ознаками економічного розвитку стають інноваційність, ефективність і конкурентоспроможність, промисловість набуває ролі ключового фактора технологічної модернізації економіки. Це обумовлює підвищений інтерес суспільства, зокрема вчених і практиків, до її можливостей виконувати роль технологічного лідера і продуцента інноваційних чинників економічного розвитку.

Промисловість як галузь економіки являє собою сукупність промислових підприємств, згрупованих за видами економічної діяльності. Проте у випадках, коли промисловість розглядається як реальна сила, яка спроможна впливати на хід відтворювальних процесів, вона набуває ознак потенціалу, тобто прихованої здібності забезпечувати досягнення поставленої мети та розв'язання певної проблеми суспільного розвитку.

Таке дуалістичне уявлення щодо сутності промисловості має важливе значення для поглиблення теоретико-методологічної основи розробки дієвих методів управління промисловим розвитком та нарощування потенційних можливостей впливу на економічне зростання національної економіки.

В умовах України, коли розробка стратегії промислового розвитку набуває пріоритетного значення в системі заходів державного управління економікою, комплексне дослідження промислового потенціалу як економічної

категорії і матеріальної основи продуктивних змін стає особливо актуальним. Його результати дали б можливість точніше визначити вектор розвитку промислового виробництва, обґрунтувати і запропонувати альтернативні варіанти побудови майбутньої моделі економіки, які базуватимуться переважно на використанні внутрішніх джерел розвитку і забезпечуватимуть істотне підвищення рівня життя людей.

Промисловий потенціал має розглядатися, принаймні, з двох методологічних позицій: *перша* – як споживчий потенціал за сумою потенціалів підприємств, які входять до складу промисловості і забезпечують поточний споживчий попит на промислову продукцію і послуги; *друга* – як відтворювальний потенціал системи, яка має дієві економічні, соціальні та інституціональні важелі розширеного відтворення і ефективного використання виробничого потенціалу підприємств для забезпечення зростаючих потреб суспільства.

Таке амбівалентне тлумачення економічної сутності промислового потенціалу відповідає його понятійному визначенню як "можливість". У першому випадку, це поточна можливість виробляти і задовольняти існуючий попит на промислову продукцію і послуги, в другому – можливість промисловості адаптуватися до зростаючих потреб суспільства.

Наведена методологічна конструкція, окрім поглиблення теоретичних поглядів на сутність категорії промисловий потенціал, може мати зиск і у практичній системі державного регулювання промисловим розвитком.

З одного боку Україна має досить високий промисловий потенціал, з іншого – для створення бази розвитку новітніх технологій необхідно постійно відновлювати цей потенціал. У спадок Україна отримала промисловий комплекс, створений як частина народногосподарського комплексу колишнього СРСР, що призвело до диспропорцій у промисловій галузевій структурі, концентрації виробництва, але разом з тим й низку високотехнологічних підприємств, які можуть конкурувати на світовому ринку, проте за роки незалежності постійно спостерігається зниження технологічного рівня,

приватизація прибуткових або стратегічних підприємств, відсутність реформування розвитку промислового комплексу. Частка промислової продукції в Україні скоротилася з 50 % від ВВП у 1991 р. до 14 % від ВВП у 2016 р., при цьому в Європейському Союзі цей показник в середньому сягає 25 %. Система управління промисловими об'єктами корумпована та застаріла, що призводить до зниження ефективності державної підтримки українських виробників та сприяння експортній переорієнтації з Росії на інші країни.

Метою державного регулювання розвитку промисловості є створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво промислового комплексу, здатного в умовах інтеграції та глобалізації вирішувати основні завдання соціально-економічного розвитку та утвердження України як високотехнологічної держави.

Основні завдання державного регулювання промисловості:

- формування національного ринку промислової продукції з високою конкурентоздатністю вітчизняних товарів та стабілізація основних показників промислового виробництва;
- структурна перебудова промисловості, у тому числі технічне і технологічне оновлення галузей промисловості;
- розвиток імпортозамінного та експортного виробництва;
- забезпечення екологічності промислового виробництва.

Для України з метою забезпечення прискореного становлення і подальшого поступового розвитку "смарт" промисловості принципове значення має підвищення якості зростання і точне налаштування промислового виробництва, оновленого на базі ІКТ, ІоТ та DD методів управління, на потреби споживачів (внутрішніх і зовнішніх, передусім, європейських). Потрібно: по-перше, виходити з холістично-просторового бачення проблеми розвитку національної промисловості; по-друге, використовувати потенціал збільшення продуктивної сили інформації у сучасних системах; по-третє, при виборі напрямів становлення "смарт" промисловості активно використовувати переваги вільної торгівлі у межах договорів; по-четверте, враховувати

конкурентні переваги не тільки знову створюваних систем, але й вже наявних у національній промисловості виробництв і ресурсів .

ІНТЕРАКТИВНИЙ УРОК-ПОДОРОЖ З МАТЕМАТИКИ ДЛЯ УЧНІВ 8 КЛАСУ

Кравчук Олександра Сергіївна

студентка 4 курсу спеціальності «Математика»

Донецький національний університет імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Метою сучасної вищої освіти є не стільки знання, скільки вміння користуватися ними. Завданням освіти є формування особистості, яка є не просто поінформованою у певних галузях науки, а і здатною до аналізу різних ситуацій та активної творчої діяльності. Освітні пріоритети зміщуються в бік розвитку творчого потенціалу особистості, що вимагає від педагога пошуку різних стратегій навчання [5].

Майбутнє нашого суспільства залежить від сучасної освіти і саме навчальні заклади готують особистість або до звичайного існування на рівні виживання, або до активної діяльності щодо розвитку самого себе і просування до добробуту — власного і суспільного. Темпи розвитку сучасного суспільства вимагають від громадян мобільного реагування на ті зміни, що відбуваються. Тому керівники сучасних навчальних закладів осягнули, що від «простої трансляції знань освіта повинна перейти до розуміння необхідності підготовки особистості, здатної навчатися протягом усього життя, здобувати та творчо опрацьовувати необхідну інформацію» [2, с.65].

Організація освітнього процесу значною мірою залежить від уміння вчителів використовувати активні, інтерактивні та інформаційно-комунікаційні методи навчання. Подання теоретичного матеріалу на уроках часто проводять у формі мультимедійної презентації у MS PowerPoint. Мультимедійна

презентація – це програмний засіб, призначений для подання нової інформації під час колективного, групового або індивідуального навчання [1; 3]. Правильно організовані форми інтерактивного навчального спілкування з використанням презентацій можуть бути ефективним шляхом подолання тих складнощів, що пов'язані з різним темпом навчання або рівнем розвитку учнів. Розглянемо способи організації навчальної діяльності за допомогою інтерактивних методів навчання, ідею проведення яких презентовано ученими-практиками [1, с.46-47; 4, с.98].

В якості прикладу такого інтерактивного уроку презентуємо розроблений автором урок-гру «Подорож у трикутну країну»

Мета уроку: навчити застосовувати властивості трикутників в ігрових ситуаціях. Завдання:

- освітні: повторення і закріплення вивченого матеріалу, перевірка обсягу знань з пройдених тем, виявлення міжпредметних зв'язків;
- виховні: виховання навичок самоконтролю, інтуїції, свідомого сприйняття матеріалу, вміння працювати в команді;
- розвивальні: розвиток інтересу до предмета, логічного мислення, уваги, творчого потенціалу. (Слайд 1)

I. Організаційний момент

Доброго дня, діти.

Напевно багато хто з вас люблять подорожувати? Сьогодні у нас урок-подорож. Подорож в трикутну країну.

II. Гра

Дізнаємося, хто править цією країною:

Цей трикутник вважає себе найважливішим, тому що він є правильним і володіє багатьма властивостями інших трикутників.

(рівносторонній трикутник). (Слайд 3)

І ось ми з вами опиняємося біля кордонів країни, але для того, щоб пройти до правителя в гості, нам з вами треба буде пройти нелегкий шлях. (Слайд 4). Тож почнемо!

Перша перешкода, яку нам належить подолати - це «сторожові ворота», але їх охороняє страж, щоб пройти далі, нам потрібно дати відповіді на його математичні питання (слайд 5). Наприклад: що зайве: прямокутник, трикутник, квадрат, коло, п'ятикутник. (коло)

Ура! Ми впоралися!

Дорога привела нас до річки, для того, щоб пройти цю перешкоду, нам потрібно переправитися на інший берег, за допомогою човна, який знаходиться під замком. Але ключ лежить на дні річки. Щоб його дістати, нам потрібно вирішити задачу (слайд 7). Отже, ми обчислили глибину річки. Ну що ж? Попливемо! (Слайд 8).

На нас чекає дорога через дрімучий ліс. Нам потрібно запитати дорогу у старого, мудрого дуба. Він покаже нам дорогу до замку в тому випадку, якщо ми відповімо на це запитання (Слайд 9).

Наприклад: Перша координата точки (Абсциса)

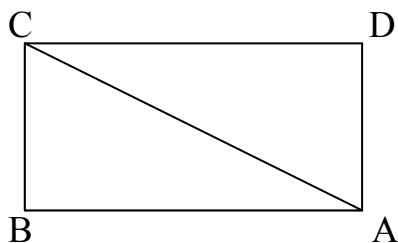
Мета досягнута, дуб залишився задоволений.

Але не розслабляємося, попереду ще багато випробувань і завдань (Слайд 10). І ось ми доходимо до кінця стежки, що веде до замку, але на заваді стоять два головних стража замку (варта тролів).

Вони давно вже приготували нам завдання, які треба буде виконати.

Завдання

Знайти діагональ прямокутника, якщо одна з його сторін $a=8$ см, а периметр 46 см.

Тепер ви можете пройти далі і оглянути замок (Слайд 13).

Залишається тільки увійти в замок і звільнити короля трикутної країни (Слайд 14). На двері темниці важить величезний замок. Щоб його відкрити, нам потрібно підібрати код. Для цього вирішимо логічну задачку: (Слайд 11).

III. Підсумки

Дякую всім за увагу і роботу на уроці. Тепер ми можемо з вами оцінити важливість багажу знань за рік, адже якби не рівень ваших знань, ми б не дісталися до мети і не врятували б королівство від темних сил.

IV. Домашнє завдання

План замку нашого правителя має форму рівностороннього трикутника. Він розділений на 100 однакових залів, що також мають форму рівносторонніх трикутників. У середині кожної стіни між залами зроблені двері. Яку максимальна кількість залів можна обійти, побувавши в кожному залі не більше одного разу? (Слайд 18).

Список літератури:

1. Лосева Н.М. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дисципліни «Аналітична геометрія» / Н.М.Лосева // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки – Черкаси, 2011. – №201 – С.46-52.
2. Лосева Н.М. Сучасний підхід до вивчення особистості керівника освіти / Н.М. Лосева, Е.К. Степаненко // Педагогіка і психологія – № 3(68). – 2010. – С. 64-73.
3. Пузирьов В.Є Новації у викладанні вищої математики: застосування інформаційно-комунікаційних технологій / В.Є.Пузирьов // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 1 до № 36, Том IV (64): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2015. –С. 414-421.
4. Losyeva N. Helping child to learn mathematics/ N. Losyeva, D. Gubar // FAMA – Family Math for Adult Learners/ Family and communities in and out of classroom: Ways to improve mathematics' achievement – Barcelona, 2011. – P. 98-105.

5. Termenzhy D. Prospect of implementing a blended learning of mathematics in higher education: a case study of Vasyl Stus Donetsk National University / Daria Termenzhy, Nataliya Losyeva // International Conference on mathematics, informatics and information technologies (MITI-2018) – April 19-21, 2018. – Balti, Moldova. – P.215-217.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Кравчук А.О.

Одеський державний аграрний університет

канд., екон. наук, доцент

ID ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5262-2894>

Пержу Г.Г.

Одеський державний аграрний університет

Магістр

Сільське господарство та основні засоби мають прямий та взаємозалежний зв'язок, саме вони формують виробничі потужності та створюють можливості аграрних формувань, забезпечують стабільність здійснення процесів діяльності та формують перспективи для подальшого збагачення господарств. Кожне аграрне формування має в розпорядженні чималу кількість необоротних активів, в структурі яких провідне місце займають основні засоби.

Під час виробництва чи постачання товарів, надання послуг або здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій сільськогосподарського підприємства не можуть обійтися без належного обліку основних засобів. Звісно, в обліку основних засобів є чимало особливостей, пов'язаних із їх визнанням, амортизацією, ремонтом і поліпшенням,

переоцінкою, продажем і безоплатним переданням, а також ліквідацією. І це не весь перелік проблемних моментів. В результаті чого потрібна ефективна та раціональна облікова політика, що враховуватиме всі особливості сільськогосподарської діяльності.

Слід зазначити, що актуальність даного питання визначається не лише важливістю основних активів для виробництва, а і їх значною вартістю. Тому від необхідності розуміння їх економічної сутності та порядку визнаннями такими активами, залежить правильність побудови більшості фінансових показників діяльності підприємств.

Вартісне значення основних засобів проаналізуємо за допомогою дослідження їх наявності та стану за видами економічної діяльності в розрізі аграрного напрямку за даними табл. 1.

Таблиця 1

Наявність і стан основних засобів сільськогосподарських підприємств України

Види діяльності	У фактичних цінах на кінець року, млн. грн.		Ступінь зносу, у %
	первісна (переоцінена) вартість	залишкова вартість	
2015 рік			
Вартість основних засобів підприємств України, усього	7641357	3047839	60,1
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	210169	128516	38,9
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	205575	126260	38,6
2016 рік			
Вартість основних засобів підприємств України, усього	8177408	3428908	58,1
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	270467	169711	37,3
Сільське господарство, мисливство та надання	264859	167023	36,9

пов'язаних із ними послуг			
Відхилення вартості основних засобів підприємств України 2016 р. до 2015 р.	536051	381069	-2
2017 рік			
Вартість основних засобів підприємств України, усього	7733905	3475242	55,1
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	341622	219677	35,7
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	335302	216703	35,4
Відхилення вартості основних засобів підприємств України 2017 р. до 2016 р.	-443503	46334	-3

Розраховано за джерелом [1]

Отже, залишкова вартість основних засобів підприємств України за період 2015-2017 років в середньому становить 3317330 млн. грн., при цьому стан зношеності складає близько 58%. Слід відмітити, що залишкова вартість основних засобів сільського господарства, лісового та рибного господарства займає 5,2% в загальній структурі. Залишкова вартість даних активів щороку зростає, що дає можливість зробити висновок про нарощення виробничих потужностей аграрними формуваннями.

Наступним кроком розкриємо порядок визначення та визнання даних активів основними засобами, що регулюється чинними нормативними акти.

П(С)БО 7 [2] визначає основні засоби матеріальними активами, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

В доповнення до цього п. 6 П(С)БО 7 визначає, що об'єктом основних засобів є актив, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в

майбутньому економічні вигоди від його використання та його вартість може бути достовірно визначена.

Окрім того, є ще одна умова для визнання в бухгалтерському обліку основних засобів — підконтрольність. Адже згідно з НП(С)БО 1 [3] «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи — це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання котрих, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому.

Так, підприємство може контролювати актив лише в разі володіння правами на отримання майбутніх економічних вигід від його використання та здатності обмежувати доступ інших суб'єктів господарювання до таких економічних благ. Як правило, контроль супроводжується наявністю права власності.

У висновку, із зазначених норм маємо такі критерії для визнання основних засобів: 1) контрольованість; 2) матеріальність; 3) строк корисного використання (експлуатації) понад рік або операційного циклу, якщо він довший за рік; 4) отримання в майбутньому економічних вигід від використання такого активу; 5) можливість достовірної оцінки; 6) призначення — використання в процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій.

Також підприємства можуть самостійно встановлювати вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА). Опосередковано на це вказують Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства [4]. Всі активи, вартість яких нижче цього критерію та які використовуються довше одного року, у бухгалтерському обліку потрапляють до складу МНМА. Своєю чергою, ті активи, які використовуються більш ніж рік і вартість яких вище критерію малоцінності, в обліку визнаються основними засобами.

Таку вартісну планку для цілей обліку підприємство встановлює зазвичай у наказі про облікову політику. Розпорядчий документ про облікову політику підприємства має серед іншого визначити застосування й вартісних ознак предметів, що входять до складу МНМА. Проте, в обліку вартісний критерій розглядається не як елемент облікової політики, а як облікова оцінка. Тож наслідки зміни вартісного критерію відобразатимуться у фінансовій звітності у періоді, у якому відбулися такі зміни, та в наступних періодах, без коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок року (п. 8 П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [5]).

Зважаючи на норми ПКУ [6]: «основні засоби — матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких із дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)».

Головними характеристиками податкового визначення основних засобів виступають наступні критерії.

1. Матеріальність.
2. Очікуваний строк корисного використання (експлуатації). Для того щоб претендувати на статус основного засобу, матеріальний актив має бути необоротним.
3. Господарська спрямованість активів. З необоротних матеріальних активів до податкових основних засобів можуть потрапити лише ті, які підприємство планує використовувати у власній господарській діяльності. У бухгалтерському обліку поділу на основні засоби та невиробничі основні засоби не існує.
4. Вартість об'єкта перевищує 6000 грн.

Отже, якщо актив відповідає всім окресленим, він потрапляє до податкових основних засобів. Крім того, цей об'єкт буде класифіковано як основний засіб і в бухгалтерському обліку, адже облікове визначення цього поняття ширше.

Список літератури:

1. Статистична інформація Державної служби статистики України.
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби": затверджене Наказом Міністерства фінансів України 27.04.2000 р. № 92.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.
4. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Мінфіну України від 27.06.2013 р. № 635.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах": затверджене Наказом Міністерства фінансів України 28.05.99 N 137.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ : СУТНІСТЬ, ПЕРЕВАГИ ТА СКЛАДНОЩІ

Краснощоківа Наталія Сергіївна

Децентралізація публічної влади, а саме децентралізація фінансів та повноважень, це є необхідний крок для розвитку та стимулювання місцевого самоврядування. Сутність поняття "децентралізації влади" полягає у наданні більших свобод об'єднаним територіальним громадам та зменшенні владної вертикалі, тобто можливості впливати на якість отриманих послуг

(муніципальних, адміністративних чи комунальних) безпосередньо на місцевому рівні.

Процес децентралізації публічної влади в Україні, на всіх рівнях, розпочався у квітні 2014 року, із прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, та затвердженням Плану заходів щодо її реалізації, яка заснована на основних положеннях Європейської хартії місцевого самоврядування та світових стандартах суспільних відносин. Внаслідок прийняття та реалізації Концепції та Плану заходів розпочався перший етап децентралізації публічної влади в Україні, який мав свої труднощі. Насамперед, це необхідність законодавчого врегулювання питання утворення виконавчих органів обласних, районних, сільських та селищних рад, порядок реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролю — наглядового типу та визначення самого поняття “громади”. Все це зумовило необхідність впровадження змін до Конституції України, проте запропонований на той час Проект змін до Конституції не був підтриманий Урядом країни.

Сам процес реформування не припинився і розпочався в межах чинної Конституції, внаслідок чого були внесені зміни до таких основних Законів України, як:

- Закон про внесення змін до Бюджетного Кодексу України;
- Закон про внесення мін до Податкового Кодексу України;
- Закон “Про добровільне об'єднання територіальних громад”;
- Закон “Про співробітництво територіальних громад”;
- Закон “Про засади державної регіональної політики”;
- Комплекс Законів щодо розширення повноважень та визначення відповідальності органів місцевого самоврядування.

Впровадження цих змін надало змогу законодавчо врегулювати процеси фінансової децентралізації та стимулювати процеси формування об'єднаних територіальних громад для вирішення нагальних питань.

На сьогодні процес децентралізації всіляко підтримується та стимулюється державою, завдяки чому створюються центри розвитку

місцевого самоврядування, надається інформаційно — консультативна та фінансова допомога. Все це свідчить про те, що процес децентралізації стає не тільки вимушеним кроком Міжнародного співробітництва, а й про отримання позитивних результатів у соціально — економічному розвитку окремих територій.

Упродовж останніх трьох років було створено майже 865 об'єднаних територіальних громад, більшість з яких довели власним досвідом, що процес децентралізації влади здатний вивести (особливо сільські та селищні об'єднання) на більш високий соціально — економічний рівень. Проте, слід зауважити, що успіх будь — якої об'єднаної територіальної громади залежить від матеріально — ресурсної бази, яка є в наявності у громади та правильній побудові перспективного плану розвитку. При наявності перспективного плану розвитку та добросовісного виконання повноважень та зобов'язань, значно підвищується ефективність використання бюджетних коштів на потреби об'єднаної територіальної громади. Все це свідчить, про позитивні зрушення у системі поділу повноважень та досягненні цілей першого етапу реформування публічної влади.

Проте, на шляху реалізації процесу децентралізації публічної влади є і ряд недоліків. Одним із основних недоліків сучасного процесу децентралізації є обмеженість юрисдикції об'єднаної територіальної громади, щодо земельних відносин. На сьогодні села та селища дуже обмежені в земельних ресурсах поза межами населеного пункту, що значно знижує матеріально — ресурсний потенціал громади. Адже за відсутності чітко врегульованого механізму процесу приватизації муніципальної землі та власності територіальною громадою, призводить до порушення податкоутворюючого механізму, а отже і зниженню обсягів бюджету самої громади. Таким чином, для ефективного управління земельними ресурсами в межах повноважень територіальної громади, необхідне законодавче закріплення принципу повсюдності та надання права власності на її прилеглі землі.

Іншим важливим недоліком є гальмування процесу реалізації децентралізації обласними та міськими радами. Не дивлячись на значну підтримку та перспективність процесу децентралізації, на сьогодні існують обласні та міські ради, які значно гальмують процес розподілу повноважень, шляхом затягування процедури ухвалення та затвердження перспективного плану розвитку або його змін, а відповідно надання рішення щодо формування адміністративно — територіального устрою базового рівня.

Свої недоліки також має процедура призначення перших виборів голів в об'єднанні територіальні громади центральною виборчою комісією. На сьогодні 126 територіальних об'єднаних громад чекають відповідного рішення ЦВК, а через впровадження військового стану в 10-ти областях країни, вибори взагалі були призупинені у 45 об'єднаних територіальних громадах. Затримка із проведенням виборів об'єднаних територіальних громад спонукає до виникнення нових проблем, а саме відсутність підстав Міністерству фінансів України включити ці громади у непрямі не бюджетні відносини, а відповідно існує ризик не отримати бюджетні кошти, через відсутність розрахунку у бюджеті на 2019 рік.

Отже, за останні роки, процес децентралізації публічної влади набирає все більше обертів, і вже має істотні зрушення. Головною перевагою децентралізації є те, що ресурси та відповідальність потрапляє до людей, яких обирають самі люди. І не зважаючи на достатню кількість недоліків процесу реформування та недосконалість законодавчої бази, одностайно Україна знаходиться на правильному шляху свого соціально — економічного розвитку.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кривицька Є.О.

студентка ЕФ

Давидко А.В.

асистент

Динаміка показників чисельності населення є визначальною демографічною характеристикою регіону. На Херсонщині, як у цілому в Україні, спостерігається подальше скорочення чисельності населення, як за рахунок природного скорочення, так і міграційного.

За даними Державної служби статистики станом на 01 вересня 2018 року на території Херсонської міськради проживало 327,2 тис осіб. Упродовж січня-серпня 2018 року чисельність населення зменшилась на 2231 особу. Порівняно з відповідним періодом 2017 року природне скорочення у січні-серпні 2018 року збільшилось на 161 особу або з 4,9 до 5,7 осіб на 1000 населення. Упродовж січня-серпня 2018 року порівняно з відповідним періодом 2017 року, спостерігалось зменшення кількості народжених на 207 осіб та числа померлих на 46 осіб. У розрахунку на 1000 населення рівень народжуваності знизився з 9,8 до 8,9 осіб, а рівень смертності – з 14,7 до 14,6 померлих.

У 2018 році скорочення населення спостерігалось по всіх містах і районах області, що обумовлене, передусім, природними чинниками – перевищенням смертності над народжуваністю, а також міграційними процесами. Чисельність населення в Херсонській області за оцінкою на 1 березня 2018 року склала 1045428 чоловік. Протягом січня-лютого 2018 року чисельність населення зменшилася на 1553 людини. Зменшення чисельності населення області відбулося за рахунок природного скорочення на 1311 осіб, міграційного скорочення - на 242 осіб.

Протягом останніх років в області спостерігається від'ємний природний приріст населення, що свідчить про перевищення рівня смертності населення над рівнем народжуваності.

За підсумками 2018 року показник народжуваності склав 9,5 особи на 1000 наявного населення, смертності – 15,1 особи на 1000 наявного населення, природне скорочення населення дорівнює 5,6 осіб на 1000 наявного населення, що відповідає середньому показнику по Україні.

Природне скорочення населення відбувається як за рахунок міського, так і сільського населення, при цьому інтенсивність зменшення міського населення є постійно вищою, ніж сільського. На початок 2018 року за рахунок природного скорочення чисельність міського населення в області зменшилась на 2613 осіб, сільського населення – на 1135 осіб.

Народжуваність, як соціально-біологічне явище складає основу процесу відтворення населення. Рівень народжуваності у розрахунку на 1000 осіб наявного населення склав 9,5 особи [1].

На рівень народжуваності впливають структурні зміни у віковому складі населення. Поряд зі зменшенням частки жінок репродуктивного віку (15–49 років) у загальній чисельності населення відбулося і зниження спеціального коефіцієнта народжуваності.

Народжуваність в області є недостатньою для простого відтворення населення. Сумарний коефіцієнт народжуваності (кількість дітей, що може народити кожна жінка впродовж усього репродуктивного періоду свого життя) в області за підсумками 2017 року становив 1,432. У сільській місцевості цей показник був вищий, ніж у міських поселеннях і склав 1,435 проти 1,407.

Сумарний коефіцієнт народжуваності (1,432) свідчить про те, що в області не забезпечується просте відтворення населення. Якщо середнє число дітей, народжених жінкою не буде перевищувати 2,2, то яким би не був низьким рівень смертності, відтворення населення не відбудеться.

Протягом останніх років характерним для області залишається процес міграційного скорочення населення. Упродовж 2018 року за рахунок міграції чисельність населення області скоротилась на 2747 осіб [2].

Основу міграційного обороту складала внутрішньорегіональна міграція населення. Її потоки не впливають на формування чисельності населення, але зумовлюють зміни чисельності міських та сільських жителів.

Міграційне скорочення населення відбулося виключно за рахунок міжрегіональної міграції.

Найбільш активним мігрантами в потоках зовнішньої міграції є особи у віці 15–28 років. Їх частка у загальному скороченні становила 46,1%. Одним з важливих демографічних показників є статеві-віковий склад населення, що формується в результаті дії багатьох факторів. Зміни у його складі є основою для оцінки перспектив подальшого відтворення населення.

Структура населення регіону характеризується стабільною перевагою кількості осіб жіночої статі. Упродовж 2017р. відділами державної реєстрації актів цивільного стану було зареєстровано 9964 живонароджених дітей з них хлопчиків – 5189 осіб, дівчат – 4775 осіб.

Отже, демографічна ситуація в області містить ризики для майбутнього розвитку її територій, що пов'язано, головним чином, з від'ємним природним та міграційним приростом населення, незбалансованістю в співвідношенні між чоловіками та жінками, диспропорцією вікових груп, що є стримуючим фактором у режимі відтворення населення та поступово призводить до скорочення чисельності осіб працездатного віку, зростання демографічного навантаження на суспільство та економіку регіону невиробничим населенням. З метою поліпшення демографічної ситуації в області необхідно вжити заходів, спрямованих на працевлаштування молоді, створення соціально-економічних умов, сприятливих для народження, утримання та виховання декількох дітей [3].

Список літератури:

1. <http://khoda.gov.ua/soc%D1%96alno-ekonom%D1%96chne-stanovichhe-hersonsko%D1%97-oblast%D1%96-za-s%D1%96chen-2018-roku>
2. <http://khoda.gov.ua/demograf%D1%96chna-situac%D1%96ja-v-oblast%D1%96%C2%A0-u-2017-roc%D1%96>
3. <http://khersonline.net/novosti/obschestvo/108351-chislennost-naseleniya-hersonschiny-prodolzhaet-sokraschatsya.html>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ІНДУСТРІЇ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ

Криклій Олена Анатоліївна

к.е.н., доцент

Сумський державний університет, м. Суми

Павленко Людмила Дмитрівна

к.е.н., асистент

Сумський державний університет, м. Суми

В умовах активізації процесів глобалізації та інтеграції венчурне інвестування є одним із основних напрямів інноваційно-інвестиційної політики будь-якої країни світу. Тому інвестиції в венчурну індустрію та інновації стають ключовим фактором успішної стабілізації та швидкого відновлення економіки держави. Сьогодні, з точки зору інвесторів, обсяг державної підтримки інвестицій є одним з головних факторів для оцінки привабливості венчурного ринку країни. Саме, венчурний капітал (ВК) за певних умов може стати ефективним джерелом фінансового забезпечення наукових розробок і перетворення їх на конкурентоспроможний продукт [1].

На сьогоднішній день для світової венчурної індустрії притаманний високий рівень концентрації венчурного капіталу в певних країнах (США,

країни Європейського Союзу, Китай, Індія, Ізраїль, Сінгапур, Японія та ін.). На неоднорідність за регіональною ознакою світової венчурної індустрії впливає локалізація та тип технологічного бізнесу. Загальні обсяги ВК в США з 2007 по 2017 рр. наведено на рисунку 1. Дані свідчать, що обсяги венчурного капіталовкладення у США за останні роки з 2012 по 2017 рр. мають тенденцію до збільшення. Такі показники можливі лише за умови інвестиційної привабливості країни серед інвесторів. Це підтверджує вартість інвестицій ВК у економіку США за 2017 які склали 71,94 млрд. доларів США, що на 10,58 млрд. доларів США більше ніж у 2016 році. Максимального рівня ВК у Сполучених штатах досягнув у 2015 році – 76,77 млрд. доларів США, що на 4, 83 млрд. доларів США більше порівняно з 2017 роком.

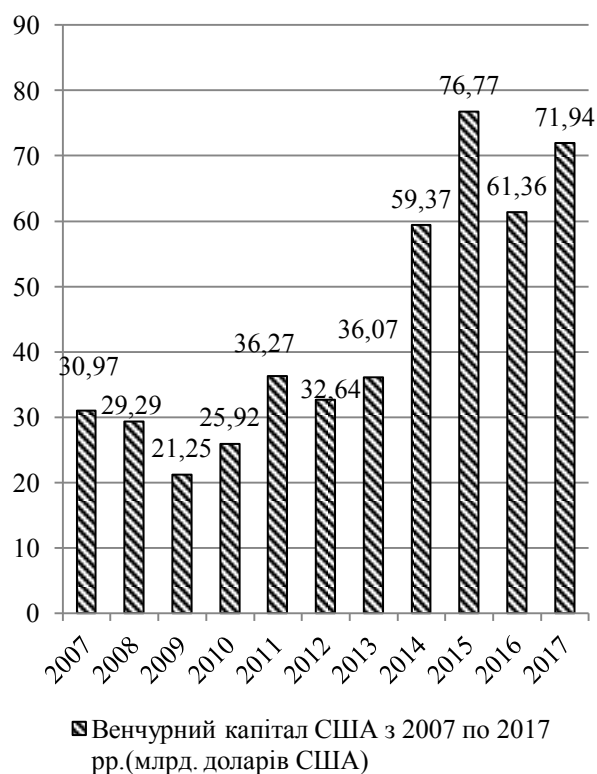

Рисунок 1– Обсяги венчурного капіталовкладення в США з 2007 по 2017 рр. (млрд. дол. США) [2].

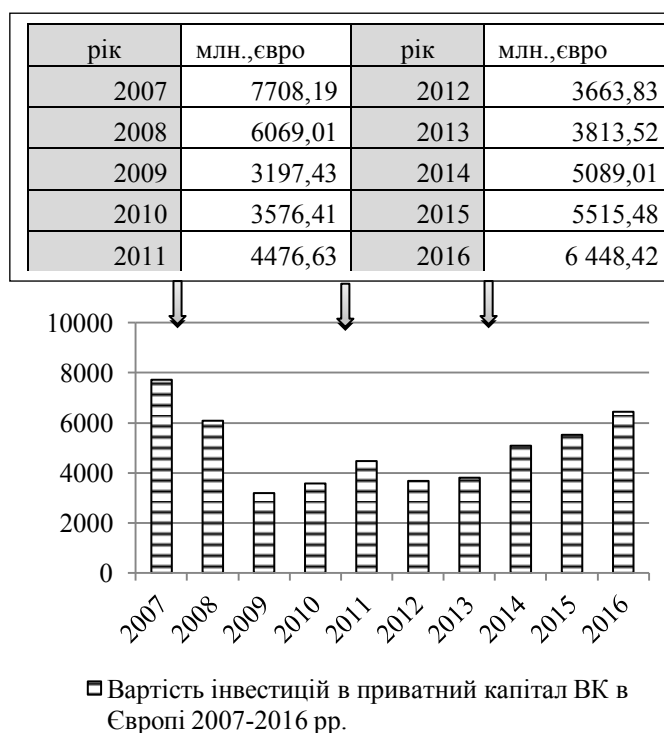

Рисунок 2– Загальна вартість фондів ВК залучених в Європі з 2007 по 2016 рр. (млн. євро) [3].

За даними PitchBook-NVCA Venture Monitor система ВК виглядає здоровою про що свідчить високий обсяг інвестицій зумовлений значними обсягами фінансування компаній.

Підтверджуючи цей аргумент, в 2017 році відбулась значна подія для американського венчурного ринку, це угода з компанією вартістю в 1 млрд. доларів США. Загальний обсяг (73 угоди) з такими компаніями становив 19,2 млрд. доларів США, або майже 23% від загального обсягу інвестицій у ВК у 2017 році [2]. Найбільша угода року була закрита в серпні 2017 року, коли Група SoftBank інвестувала 3 млрд. доларів США на запуск WeWork робочого простору в Нью-Йорку.

Не менш привабливим в сучасних умовах за ступенем розвитку та обсягами є ринок ВК Європейського Союзу (ЄС). Вартість фондів ВК, залучених у Європі наведено на рисунку 2. Статистичні дані свідчать, що обсяги інвестицій в приватний капітал ВК в Європі у 2016 році складають 6648,42 млн. євро, що на 932,94 млн. євро більше ніж у попередній аналізований період. Суми залученого ВК з 2012 по 2016 зростали незважаючи на зниження кількості угод. Це пояснюється тим, що в Європі з 2012 року активно діяли бізнес-ангели, інтереси яких зосереджувались на seed-інвестиціях в ІТ-сферу. А також, сприяли нові податкові схеми в Великобританії та Франції, що призвело до збільшення на ринку бізнес-ангелів.

Досліджуючи світовий ринок венчурного капіталу найбільш динамічним є ринок Китаю. Це є результатом підтримки уряду цієї країни, шляхом стимулювання максимально швидкого зростання індустрії з високим рівнем доданої вартості. Внаслідок значного збільшення обсягу виручки (юанів). Це підтверджують показники 2016 року китайський приватний капітал (ПК) та ВК підняли 72,51 мільярда доларів США [4], створивши новий історичний рекорд. Основними галузями які домінують в китайській венчурній індустрії останні п'ять років є: ІТ, Internet, екологічно чисті технології, біотехнології, телекомунікації, фінансові, тощо. У 2017 році основні покупці молодих компаній в галузі Internet інвестували 40,62 млрд. юанів., на біотехнології

припадає 33,62 млрд. юанів. На кінець 2017 року у китайський сектор ІТ інвестори розмістили 27,47 млрд. юанів інвестицій ВК. Збільшенню обсягів сприяли позитивні зміни в мікрокліматі для ВК та підтримка держави, а саме. значні податкові пільги та зміни у валютному регулюванні.

Необхідно зазначити, що до ефективних форм сучасного фінансового забезпечення інноваційних проектів відноситься венчурне інвестування, де джерелом фінансових ресурсів є венчурний капітал. В умовах глобалізації венчурна індустрія прямопропорційно залежить від фінансового стану інституційних інвесторів та попиту на технологічні прориви. Сьогодні для ринку венчурного капіталу характерний високий ступінь концентрації в певних географічних регіонах: США, ЄС, Китай.

Отже, проведений аналіз свідчить про позитивну динаміку американського венчурного ринку. Що дозволяє США залишатися лідером в мобілізації ВК на світовому ринку. Збільшення обсягів ВК сприятиме збільшенню кількості бізнес-ангелів та приватного вторинного ринку США. Ринок ВК Європи постійно змінюється відповідно до вимог сучасних тенденцій, що має своє позитивне відображення в обсягах залучених інвестицій. Інфраструктурний розвиток венчурного бізнесу країн ЄС багато в чому дублюють американський досвід, але суттєвою відмінністю є диверсифікованість інвестицій європейських венчурних фондів.

Характеризуючи світовий ринок ВК особливої уваги заслуговує динаміка розвитку індустрії венчурного капіталу Китаю. За стадіями фінансування домінують вкладення на пізніх етапах венчурного циклу. Оцінки компанії, які вийшли на лістинг та їх рентабельність є поштовхом для залучення коштів до pre-ІРО проектів.

Збільшення обсягу венчурних інвестицій дозволяє реалізовувати високоризикові інноваційні проекти, активізувати інноваційну діяльність в економічному розвитку країни в умовах єдиного інвестиційного-інноваційного простору з масштабним транснаціональним перетином капіталу і новітніх технологій. Найбільш сприятливі сектори для ПК / ВК в 2017 році: високі

технології, фінансові технології, засоби масової інформації та розваги, охорона здоров'я, нерухомість, тощо. На сучасному етапі, світовий венчурний бізнес розвивається достатньо динамічно, що є результатом підтримки урядів відповідних країн, які максимально підтримують таку ініціативу.

Список літератури:

1. Кочешкова І. М., Трушкіна Н. В. Тенденції розвитку венчурного інвестування в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 2(44), С. 129-135
URL: [http://www.evd-journal.org/download/2016/2\(44\)/pdf/18-Kocheshkova.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2016/2(44)/pdf/18-Kocheshkova.pdf)
(дата звернення 03.10.2018)
2. Value of venture capital investment in the United States from 1995 to 2017 [Електронний ресурс] / Портал статистики. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/277501/venture-capital-amount-invested-in-the-united-states>.
3. Total value of venture capital funds raised in Europe from 2007 to 2016 [Електронний ресурс] / Портал статистики. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/433418/Total-funds-venture-capital-in-selected-European-countries>
4. China Private Equity/Venture Capital 2016 Review and 2017 Outlook [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pwccn.com.pdf>

РОЗРОБКА МАТЕМАТИЧНОГО АПАРАТУ ДЛЯ ПРОГРАМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТИСКУ ГРУНТОВИХ ВОД В ЗОНІ ПІДЗЕМНИХ СПОРУД ЦИЛІНДРИЧНОЇ ФОРМИ

Круглик Владислав Сергійович

доктор педагогічних наук, професор

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Корецький Олександр Сергійович

студент магістратури кафедри інформатики і кібернетики

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Актуальність роботи. Постійне перенаселення регіонів призводить до необхідності перебудови будівель у направленні вертикалі, тобто будівництво багатоповерхових будівель як над шаром землі, так і під ним, розрахунок тиску ґрунтів та ґрунтових вод на ці споруди займає велику кількість часу та несе велику небезпеку життям людей, при допущенні помилки у розрахунках, тому ми вважаємо актуальною тему розробки програми для прогнозування тиску ґрунтових вод в зоні підземних споруд, на прикладі прогнозування споруд циліндричної форми, у цій роботі проведемо аналіз та розробку математичного апарату майбутнього програмного засобу.

Фільтраційні процеси в пористих ґрунтах

Вплив підземних вод на підземні частини будівельних споруд може призвести до тяжких наслідків. Підтоплення будівель викликає зміна властивостей матеріалів, а в деяких випадках тиск води у водоносних шарах призводить до деформації і руйнування конструкцій. Тому вивчення розподілу тиску води в зоні підземних споруд має практичний інтерес. Вихідні дані для проведення прогнозів відрізняються великим розкидом [1], [2], що ускладнює проведення теоретичного аналізу. Проте, розробка математичних моделей на

основі формули Дарсі [3] може в значній мірі полегшити прогнозування ситуації, пов'язаної з можливістю руйнування будівельних об'єктів при наявності ґрунтових вод. Як правило, ґрунтові води розташовані в першому водоносному горизонті. Міжпластові води перебувають між двома шарами нижче інших підземних вод. Тиск, що викликається підземними водами, визначається швидкістю фільтрації і залежить від фізико-хімічних властивостей ґрунту, інфільтраційної підживлення, зміна тиску з водою та інших факторів. Рух рідини в пористих ґрунтах відбувається під дією капілярних сил або сил механічної природи. Розрізняють три види пір: сверхкапілярне більше 500 мкм, капілярні розміром від 0,2 мкм до 500 мкм і субкапілярне менше 0,2 мкм [1]. В капілярних порах рух рідини визначається силами молекулярного зчеплення.

Таблиця 1

Величина пористості в різних ґрунтах

Ґрунт	Пористість, %
Глина	6,0–50,0
Глиняні сланці	0,54–1,4
Пісок	6,0–52,0
Пісочник	13–29,0
Вапняк	до 33
Доломіти	до 39

Швидкість фільтрації рідини визначаємо за допомогою формули Дарсі [3]

$$w = -k_{\phi} \frac{dH}{dx}, \text{ м/с}, \quad (1)$$

де k_{ϕ} - коефіцієнт фільтрації, який дорівнює швидкості фільтрації в м / с, вимірної для одиничного градієнта напору води $dH / dx = 1$.

При дослідженні водопроникності ґрунтів частіше використовується аналог формули (1), коли швидкість потоку рідини зв'язується з градієнтом тиску [3]:

$$w = -\frac{k}{\mu} \frac{dp}{dx}, \quad (2)$$

де k - коефіцієнт проникності в м², μ - коефіцієнт динамічної в'язкості рідини в Па·с.

Зв'язок між коефіцієнтами фільтрації і проникності можна з урахуванням виразів (1) і (2) представити формулою

$$k = k_{\phi} \mu / \rho g. \quad (3)$$

Припустимо, що при $r = 0$ з водоносного шару завтовшки h є місце стік дебітом D . Точне рішення (5) для початкових і граничних умов

$$p(r, 0) = P_0 = h\rho g = \text{const}, \quad p(\infty, t) = P_0 = h\rho g = \text{const}, \quad D = \text{const}, \quad t > 0 \quad (5)$$

наводиться в роботі [5]:

$$p(r, t) = P_0 \left[1 - \frac{D\rho g}{4\pi h P_0 k_{\phi}} \int_z^{\infty} \frac{e^{-\alpha}}{\alpha} d\alpha \right], \quad (6)$$

де $z = r^2 / (4\chi t)$.

Вираз (7) називається основною формулою в теорії пружного режиму фільтрації рідини. Воно може бути представлено у вигляді

$$p(r, t) = P_0 \left\{ 1 - \frac{D\rho g}{4\pi h P_0 k_{\phi}} [-E_i(-z)] \right\}, \quad (7)$$

де $-E_i(-z)$ - інтегральна показова функція:

$$-E_i(-z) = -\ln z - 0,5772 - \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{n!} z^n. \quad (8)$$

Частна похідна функції по радіусу з урахуванням (9) дорівнює

$$\frac{\partial p(r, t)}{\partial r} = \frac{D\rho g}{2\pi h k_{\phi} r} \left[1 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{n!} z^n \right]. \quad (9)$$

Підставляючи вираз (9) в формулу (3), отримаємо швидкість фільтрації води в точці $r > 0$

$$w = -\frac{D}{2\pi h r} \left[1 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{n!} z^n \right]. \quad (10)$$

Рішення (6) справедливо для умов (5) при наявності стоку D в точці $r=0$.

Умови завдання напишемо у вигляді

$$p(r, 0) = P_0 = h\rho g = \text{const}, \quad p(\infty, t) = P_0 = h\rho g = \text{const} \quad \text{при } r > R. \quad (11)$$

Припустимо, що на зовнішній поверхні труби радіуса R заданий потік, який визначається формулою (9), тобто має місце наступне гранична умова

$$\frac{\partial p(r, t)}{\partial r} \Big|_{r=R} = \frac{D\rho g}{2\pi h k_\phi R} \left[1 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{n!} b^n \right], \quad (12)$$

де $b = R^2/4t$.

В цьому випадку рішенням рівняння з граничними умовами (11) і (12) для труби радіуса R , буде функція (9). Зокрема, тимчасова залежність тиску на поверхні труби визначиться формулою

$$p(R, t) = P_0 \left\{ 1 + \frac{D\rho g}{4\pi h P_0 k_\phi} \left[\ln b + 0,5772 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{nn!} b^n \right] \right\}. \quad (13)$$

Вираз (14) зручно представити в безрозмірному вигляді

$$q(a, b) = 1 + a \left[\ln b + 0,5772 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{nn!} b^n \right], \quad (14)$$

де

$$q(a, b) = p(R, t)/P_0, \quad a = D/4\pi h^2 k_\phi, \quad b = R^2/4\chi t. \quad (15)$$

При $b \ll 1$ статичної ряд в (14) швидко сходиться і тимчасова залежність тиску (15) спрощується

$$q(a, b) = 1 + a(\ln b + 0,5772). \quad (16)$$

З формул (15) і (17) випливає, що тиск на поверхні труби з часом зменшується і при деякій величині $t = t_{\max}$ стає рівним нулю. Подальше збільшення часу призводить до появи негативного тиску:

$$t < t_{\max}. \quad (17)$$

Максимальному значенню часу $t_{\max}$ відповідає мінімальна величина $b_{\min} = R^2/4\chi t_{\max}$. Для знаходження $t_{\max}$ і $b_{\min}$ прирівняємо праву частину виразу (18) нулю:

$$1 + a \left[\ln b_{\min} + 0,5772 + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{nn!} b_{\min}^n \right] = 0. \quad (18)$$

Чисельне рішення алгебраїчного рівняння (19) дозволяє знайти $b_{\min}$ і $t_{\max}$. Якщо b досить мало, то для обчислення $t = t_{\max}$ можна скористатися

наближеною формулою (3), звідки випливає що нульовий тиск досягається при виконанні умови. Рішення цього рівняння дає

$$b_{\min} = \exp\left(-0,5772 - \frac{1}{a}\right). \quad (19)$$

Формули (14) - (19) дозволяють розрахувати основні параметри, що визначають тиск ґрунтових вод на поверхні підземної споруди циліндричної форми.

Висновки. В ході роботи було детально досліджено особливості розрахунку тиску ґрунтових вод на споруді підземного призначення, проаналізовано хід розрахунків та збудовано поетапний алгоритм подальших математичних розрахунків. Подальшим кроком роботи буде проектування програмного забезпечення прогнозування тиску ґрунтових вод в зоні підземних споруд циліндричної форми за для полегшення та збільшення швидкості розрахунків при будівництві подібних споруд. Вивчення заданої тематики надає змогу зменшувати затрати на проектуванні нових споруд та надавати більшу гарантію вилучення можливості виникнення помилки на етапі проектування, що у подальшому приведе до більш високої безпеки людей.

Список літератури:

1. Мангушев Р.А. Механіка ґрунтів /Р.А. Мангушев, В.Д. Карлов, І.І. Сахаров // Навчальний посібник. - Москва: Изд "Асоціація будівельних вузів". 2011.-264 с. ISBN 978-5-93093-070-2
2. Метод визначення коефіцієнта пористості ґрунту. Електронний ресурс: <http://ecology-of.ru/pochva/metod-opredeleniya-koeffitsienta-poristosti-grunt>
3. Калінін А. В. Курс лекцій з дисципліни «Гідравліка» для студентів будівельних спеціальностей очної форми навчання (технологія 30/70) / А. В. Калінін, І. А. Лушкин // - Тольятті: ТГУ, 2007. - 99с.
4. Проектування електрохімічної обробки ґрунтів. Коефіцієнт фільтрації глинистих ґрунтів. Електронний ресурс: <http://www.groont.ru/electro/projecting/12.html>

5. Байки К. Підземна гідромеханіки. 2-е видання / К. байки, Н. Дмитрієв, Р. Канівська, В. Максимов // - М .: Изд. «Інститут комп'ютерних досліджень», 2006. - 488с. ISBN 5-93972-547-3.

АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНОСТІ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ САЙТОМ CMS

Круглик Владислав Сергійович

доктор педагогічних наук, професор

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Неліпа Владислав Юрійович

студент магістратури кафедри інформатики і кібернетики

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Актуальність роботи. У сучасному світі все більше розвиваються технології, що використовують всесвітню мережу Інтернет. Причина такої затребуваності даним напрямком є розвиток малого бізнесу, який не може існувати без web підтримки і реклами. Розробка нових веб-додатків часто фокусується на досвіді замовника і найбільш часто вона зводиться до забезпечення необхідної функціональності і якісного інтерфейсу для користувачів. Досить часто увага приділяється і системі серверної інтеграції додатків. Питаннями забезпечення безпеки в той же час часто нехтують або відкладають їх рішення на останню стадію – стадію тестування програми. Багаторічний досвід різних компаній показує, що забезпечення безпеки веб-додатків має починатися ще на ранніх стадіях процесу проектування і розробки додатків. Метою вирішення проблем безпеки веб-додатків, є: забезпечення високої доступності додатків, якість серверних рішень і захист конфіденційних даних, забезпечення розробки надійних і безпечних програмних рішень.

Необхідно відзначити, що вартість і час, витрачений на реалізацію заходів безпеки на стадії розробки додатків набагато менше, ніж вдосконалення їх на етапі запуску в експлуатацію або виправлення вже «готових» додатків, проведемо огляд «ринку» CMS, аналіз засобів оцінювання їх продуктивності, а також проведення порівняльного аналізу якості декількох популярних CMS.

Аналіз CMS-систем для створення Web-порталів

Для розробки CMS-систем використовуються різні технології і мови програмування, такі як PHP, Java, ASP.NET, Perl, Python, Ruby і ін.

В результаті проведеного аналізу, а також з урахуванням даних, представлених в [2] було встановлено, що найбільш популярним мов створення CMS систем є PHP і Java.

Відносне співвідношення мов програмування, використовуваних для створення 25 найбільш популярних CMS-систем показано на рис. 1.

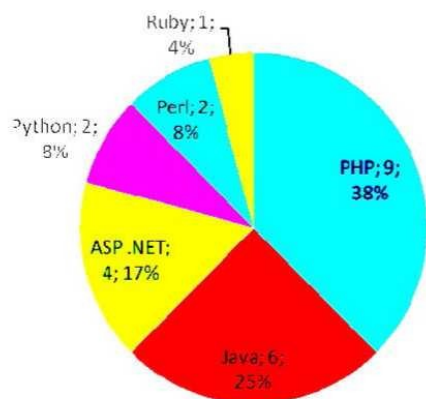

Рис. 1. Поширеність мов програмування для CMS систем

У табл. 1 представлений список найбільш популярних CMS-систем, які розповсюджуються безкоштовно, а також вказано використовуваний для їх створення мову програмування.

Для роботи CMS-системи, як і для будь-якого Web-сайту, необхідна наявність Web-сервера і / або сервера додатків, в залежності від технології, використаної для розробки CMS-системи.

Також для організації зберігання різних даних необхідна наявність СУБД.

Наприклад, для CMS-систем, створених з використанням PHP і Java традиційним є використання наступних системних компонент: Web-сервер

Apache; сервер додатків Apache Tomcat; СУБД MySQL.

Таблиця 1

Популярні CMS-системи

Загальна інформація	<u>1С-Бітрікс</u>	<u>Joomla!</u>	<u>WordPress</u>
Ліцензія	Платна	Безкоштовна	Безкоштовна
Інтерфейс адміністрування	Web	Web	Web
База даних	MySQL, MS SQL, Oracle	MySQL, MS SQL, Postgres SQL, InnerDB	MySQL
Операційна система	Windows, UNIX	Windows, UNIX	Windows, UNIX
Веб-сервер	Apache, IIS	Apache, IIS, nginx	Apache
Мови програмування	ASP.NET, PHP	PHP	PHP
Розділ прав доступу	+	+	+
Кешування сторінок	+	+	+
Гарантійне обслуговування	12 міс.	+/-	+/-
Пакетная зачатка	+	+	+
Клонування об'єктів системи	+	+	+/-
Відновлення видалених об'єктів	+	+	-
Візуальний редактор	+	+	+
Підтримка RSS	+	+	+
Банери	+	+	+
Мета-теги	+	+	+
Веб-статистика	+	+	+
Система документообороту	+	+	-
Блоги	+	+	+
Чат	+	+	-
Вакансії	+	+	+/-
Обмін посиланнями	+	+	+/-
Налаштовуванні форми зворотного зв'язку	+	+	+

Аналіз засобів для проведення навантажувального тестування

Для Web-додатків тестування продуктивності є таким же важливим етапом розробки, як і тестування функціональних характеристик.

Засновані на Web-технологіях кошти тестування продуктивності дозволяють компаніям перевіряти швидкодію і стабільність роботи своїх Web-сайтів і вживати заходів по їх покращенню до початку експлуатації.

Найбільш використовуваними на практиці засобами тестування продуктивності Web-додатків є:

- 1) Jakarta JMeter;
- 2) WebLoad;
- 3) SilkPerformer.

Зазначені продукти розрізняються як за ціною, так і по гнучкості створення тестових сценаріїв, різноманітності типів перевіряється контенту, зворотного зв'язку в ході проведення навантажувальних тестів, глибині аналізу і змістовності звітів.

Загальною властивістю таких систем є можливість автоматизованого створення сценаріїв тестування за допомогою браузера, наявність засобів динамічного регулювання тестового навантаження і створення звітів про продуктивність, а також емуляція запитів від безлічі віртуальних клієнтів з безлічі комп'ютерів за допомогою віддалених агентів.

У даній роботі в якості засобу для проведення тестування було вирішено вибрати Jakarta JMeter [3]. Jakarta JMeter являє собою інструмент для проведення навантажувального тестування, що розробляється Apache Jakarta Project. Хоча спочатку JMeter розроблявся як засіб тестування web-додатків, в даний час він може проводити навантажувальні тести для JDBC- з'єднань, FTP, LDAP, SOAP, JMS, POP3, HTTP і TCP. Цікава можливість створення великої кількості запитів за допомогою декількох комп'ютерів при управлінні цим процесом.

Тестування продуктивності CMS-систем на основі PHP

У даній статті представлені результати тестування продуктивності трьох популярних CMS-систем, написаних на мові PHP: 1С-Бітрікс, PHP-Wordpress і Joomla. Тестування проводилося за допомогою Jakarta JMeter. При тестуванні фіксувалися наступні параметри:

- середній час відповіді сервера;
- середня кількість запитів, що обробляються в секунду;
- кількість успішно оброблених запитів;
- кількість запитів, що завершилися помилкою.

1. CMS PHP-Wordpress показала найбільшу продуктивність і найкращий час відгуку. Мінімальний час відгуку становило 67 мс. Максимальна пропускна здатність CMS PHP-Wordpress досягається при обробці 25-30 одночасних запитів і лежить в діапазоні від 120 до 130 запитів в секунду. Однак подальше збільшення кількості одночасних запитів призводить до нестабільної роботи Web-сервера і збоїв, які проявляються у вигляді повідомлень про помилки при обробці значної частини запитів.

2. CMS 1С-Бітрікс показала меншу продуктивність і більший час відгуку в порівнянні з PHP-Wordpress, проте збої в роботі сервера проявлялись тільки при 85 і більше користувачів, що одночасно звертаються до Web-серверу. Мінімальний час відгуку від Web-сервера при використанні CMS 1С-Бітрікс склало 113 мс, а максимальна пропускна здатність - 20,25 запиту в секунду, була досягнута вже при чотирьох одночасних запитах, однак при подальшому збільшенні кількості одночасних користувачів пропускна здатність Web-сервера зменшувалася незначно, а час обробки одного запиту зростала фактично лінійно.

3. CMS Joomla показала найбільшу стабільність, не приводячи до збоїв в роботі сервера навіть при максимальному навантаженні в сто одночасних користувачів. Однак продуктивність і час відгуку в порівнянні з іншими CMS виявилися гіршими.

Висновки. Існує безліч систем управління сайтами CMS, написаних на різних мовах. Завдання вибору CMS є однією з найважливіших, рішення якої багато в чому буде визначати ефективність і стабільність роботи Web-сайту незалежно про його наповнення. Правильний вибір CMS за критерієм продуктивності може базуватися на апріорно тестуванні і порівняння продуктивності декількох альтернативних CMS з використанням спеціальних

утиліт, найбільшою популярністю серед яких користується JMeter. В ході тестування трьох CMS систем, написаних з використанням PHP, найбільшу продуктивність показала Wordpress, а найкращу стабільність - Joomla. CMS 1С-Бітрікс показала середні результати за обома показниками і може використовуватися в якості компромісного рішення задачі вибору ефективної CMS.

Список літератури:

1. Що таке CMS? [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.intemet-technologies.ru / articles / article 1303. html>.
2. List of content management systems. [[Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: [http: //en.wikipedia. org / wiki / List o\) 'contentjnanagementsystems](http: //en.wikipedia. org / wiki / List o) 'contentjnanagementsystems).
3. Tutorial on testing webservices with Apache JMeter. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http: // www. testingmind ed. com / 2009/01 / tutorial-on-testing- webservices-with. html>.

ОЦІНКА ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Крупіна С.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки промисловості, Одеська національна академія харчових технологій,

Веліка О.С.

магістрант, Одеська національна академія харчових технологій

В ринкових умовах становище країни у світі та її конкурентоспроможність більшою мірою залежить від функціонування матеріальної складової економіки – підприємства. На рівні підприємств створюється суспільний продукт та надаються послуги, тому існування підприємств забезпечує розвиток всієї економічної системи держави.

Виробничий потенціал підприємства – це система взаємопов'язаних елементів, які виконують різні функції у процесі виробництва продукції та досягнення мети діяльності підприємства.

В Україні існує понад ста тисяч підприємств, однак більша частина з них має застарілі, зношені, та зруйновані основні виробничі засоби, які потребують оновлення або знищення.

Для забезпечення відтворення основних виробничих засобів важливе значення має вивчення та оцінка їх стану і використання, так як це є важливим фактором підвищення ефективності діяльності підприємства.

Промислова діяльність підприємства і його результатів відображаються в фінансово-економічних показниках, під якими розуміють кількісну і якісну оцінку досліджуваного явища, процесу чи результату.

Фінансове становище підприємства значною мірою обумовлюється його виробничою діяльністю. Тому аналізуючи фінансове становище підприємства необхідно оцінити його виробничий потенціал.

Оцінка виробничого потенціалу – це багатоетапний вимір елементів виробничого потенціалу на основі системи економічних показників.

Проблема оцінки виробничого потенціалу досить важлива як в теорії так і в практиці, так як сукупність аналізу складових виробничого потенціалу підприємства дозволяє визначити сумарний потенціал галузі і країни в цілому.

Існує багато методів оцінки виробничого потенціалу підприємства, основні з них наступні:

– груповий метод – стверджує, що потенціал – це сукупність виробничих ресурсів цільового призначення та оцінює його величину як суму фізичних значень складових елементів через показники: коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт оновлення та вибуття, коефіцієнт приросту, фондівдача, фондомісткість, фондоозбросність, коефіцієнт реальної вартості основних засобів та ін.). Однак цей метод недостатньо повно характеризує виробничий потенціал, так як не враховуються такі важливі складові як технологія і інформативність, та не досліджуються

розміри окремих його елементів і тим самим не має можливості підвищення ефективності формування і використання виробничого потенціалу за рахунок керівництва його структурою.

– оцінка виробничого потенціалу методом Козаченко – дає комплексну характеристику рівню виробничого потенціалу підприємства через наступні показники: коефіцієнт фізичного зносу по терміну експлуатації, коефіцієнт фізичного зносу за показниками якості продукції, моральний знос обладнання, коефіцієнт задоволення потреби в ресурсах, коефіцієнт задоволення потреби в трудових ресурсах, коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу, питома вага обладнання, що знаходиться в відмінному стані та ін. Але метод має складність розрахунків, громіздкість формул і велику кількість даних, що є не зручно при оцінці виробничого потенціалу.

– оцінка виробничого потенціалу підприємства на підставі аналізу рівня ефективного використання структурних робочих місць – дозволяє порівняти виробничі потенціали ділянок, цехів, підрозділів через наступні показники: коефіцієнт резервування виробничого потенціалу даної структури, середнє значення нормативних коефіцієнтів ефективного використання робочого місця, потенціал ділянок, незадіяний в основному виробництві виробничий потенціал та ін. Але ці розрахунки є громіздкими та необхідність розрахунку потенціалів ділянок і структурних робочих місць ускладнює процес оцінки виробничого потенціалу.

– вимірювання величини виробничого потенціалу підприємства на базі по-елементного підходу – ґрунтується на оцінці вартості його елементів, та є найбільш уніфікованим і універсальним методом, має простоту розрахунків, показує виробничий потенціал кожного елемента, та дозволяє більш об'єктивно визначити напрямки оптимізації структури потенціалу та шляхи його подальшого нарощування. Але цей метод недостатньо повно характеризує виробничий потенціал, так як не враховується матеріальна складова, та неможливо оцінити за допомогою тільки одного кількісного показника склад і якість кожного елемента. Основні показники метода: потенціал основних

фондів, потенціал промислово-виробничого персоналу, вартість енергетичних ресурсів, вартість технології та ін.

– оцінка ефективності використання основних елементів виробничого потенціалу підприємства – метод, який дозволяє більш об'єктивно визначити напрямки оптимізації структури потенціалу та шляхи його подальшого нарощування і має простоту розрахунків, але недостатньо повно характеризує виробничий потенціал, адже не враховує матеріальну складову, та використання натуральних показників досить ускладнене при оцінці таких складних елементів виробничого потенціалу, як трудові ресурси, технологія, інформація. Основні показники методу: фондвіддача, коефіцієнти змінності обладнання, змінності роботи, віддачі використаних основних засобів, змінності робочої сили, продуктивність праці, віддача заробітної плати, енерговіддача, ефективність технології виробництва, технологічна оснащеність виробництва, віддача інформаційних ресурсів, ефективність інформаційних ресурсів, інтегральний показник віддачі виробничого потенціалу та ін.

Аналіз літератури показав, що для визначення розміру виробничого потенціалу в різних концепціях використовують три основні підходи [2]:

1. Ресурсний (обліково-звітний) підхід, ґрунтується на визначенні виробничого потенціалу як сукупності виробничих ресурсів та визначає його величину як суму фізичних і вартісних оцінок окремих його складових.

Оцінюючи виробничий потенціал, треба враховувати: матеріально-технічні ресурси, трудові ресурси, енергетичні та інформаційні ресурси, фінансові ресурси. Ресурси мають вартісну оцінку та цільову спрямованість на створення доданої та споживчої вартості. Кожен з окремих видів ресурсів має свій внесок у формування кінцевих результатів, тому потрібно враховувати, вивчати та формувати структуру складових виробничого потенціалу з метою досягнення максимальних результатів.

2. Структурний (функціональний) підхід, рієнтован на визначення раціональної структури виробничого потенціалу підприємства, розраховує його величину на базі прогресивних норм і нормативних співвідношень, заданих

найбільш досконалими технологіями, організацією виробництва загалом і окремих елементів підприємства. Але важко встановити значення кожного типу ресурсів окремо для діяльності всього потенціалу, так як всі його елементи функціонують одночасно, в сукупності та взаємодії.

3. Цільовий (проблемно-орієнтований) підхід, спрямований на визначення відповідності наявного потенціалу досягненню поставленої мети, та визначає його розмір як рівень відповідності окремих складових потенціалу нормативам.

Рівень виробничого потенціалу розраховується в процесі його використання й оцінюється з точки зору його результативності, тобто ступеня задоволення потреб клієнтів, які споживають продукцію підприємства.

Створення ефективної структури оцінки та функціонування виробничого потенціалу зумовлює економію всіх видів ресурсів (сировини, матеріалів, енергії, фінансів, витрат живої та матеріалізованої праці), так як завдяки досягненню синергії між елементами потенціалу можна з меншою їх кількістю задовольнити більше потреб, виробивши більший обсяг продукції. Це можливо лише за умови підвищення якісного складу всього виробничого потенціалу та окремих його складових.

Список літератури:

1. Дзюбик С. Основи економічної теорії: Навчальний посібник/ Степан Дзюбик, Ольга Ривак,. - К.: Знання , 2006. - 481 с.

2. Дратвер Б. Основи економічної теорії: (Матеріали для вивчення курсу): Навчальний посібник на допомогу студентам-заочникам/ Борис Дратвер, Наталія Пасічник,; Мін-во освіти і науки України, Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В.К.Винниченка . - Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2002. - 87 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Кузнецова Т.Ю.

Полтавський національний технічний університет імені Ю.Кондратюка,
м. Полтава, к.хім.н., доцент, ORCID: 0000-0002-1918-9435.

E-mail: k23@pntu.edu.ua

Петровський О.М.

Полтавський національний технічний університет імені Ю.Кондратюка,
м. Полтава, к.т.н., доцент; ORCID: 0000-0002-3566-2616.

Лейко С.В.

Полтавський коледж харчових технологій, м. Полтава, к.п.н., викладач.

E-mail: leyko2309@ukr.net

У сучасному суспільстві при бурхливому інформаційному рості фахівцеві потрібно вчитися практично все життя. Раніше можна було дозволити собі навчитися один раз та «майже» назавжди. Цього запасу знань теоретично вистачало на все життя. Сьогодні ідея «освіти впродовж усього життя» приводить до необхідності пошуку нових методів передачі знань і технологій навчання [4].

В основі соціально-економічного розвитку інформаційного суспільства лежить не матеріальне виробництво, а виробництво інформації та знань. Для будь-якої країни ступінь її економічного і технологічного розвитку, добробуту суспільства пропорційні середньому рівню знань, умінь, навичок і кваліфікацій її активного населення [2, 5]. Люди з високою кваліфікацією краще пристосовані до можливих змін профілю роботи, менше вразливі у випадках її втрати, спроможні оновлювати і підвищувати рівень своїх знань і вмінь. Розвиток високих технологій у все більших масштабах підвищує попит на інтелектуальність в освіті широких мас населення будь-якої країни. Це кардинально змінює стан системи освіти в суспільстві, її інституційний статус.

Освіта стає не лише інструментом взаємопроникнення знань і технологій у глобальному масштабі, а й капіталу, засобом боротьби за ринок, розв'язання геополітичних завдань.

Сучасному суспільству потрібна масова якісна освіта, яка спроможна забезпечити зрослі вимоги до споживача та виробника матеріальних і духовних благ. Виконати соціальне замовлення суспільства через збільшення асигнувань на освіту, збільшення кількості навчальних закладів та іншими традиційними способами не в змозі навіть заможні країни. Тому поява дистанційної освіти не випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації освіти до сучасних умов.

Питання «бути чи не бути» дистанційній освіті вже не є актуальним. У всьому світі дистанційна освіта існує, займає своє соціально-значуще місце в освітній сфері. У кінці 1997 року в 107 країнах діяло близько 1000 навчальних закладів дистанційного типу. Кількість тих, хто здобув вищу освіту в системі дистанційної освіти, в 1997 р. становила близько 50 млн. чоловік, у 2000 р. – 90 млн., за прогнозами у 2023 р. становитиме 120 млн. чоловік [3]. Так, наприклад, лідером дистанційної освіти в Західній Європі є Відкритий університет Великобританії. На його Web-сайті розміщена інформація стосовно сотні навчальних планів і програм у галузі роботи з персональним комп'ютером, програмування, бізнесу, менеджменту і маркетингу. У 1987 р. було засновано Європейську асоціацію університетів з дистанційного навчання, яка в подальшому переросла в Європейський відкритий університет, до складу якого входять 17 членів-організаторів із 15 країн. На сьогодні дистанційне навчання у вищих навчальних закладах Європи стало повсякденною практикою. Найбільш відомими в галузі відкритої дистанційної освіти стали такі вищі навчальні заклади: Національний університет дистанційної освіти, Іспанія (Universidad Nacional de Education a Dictancia, Spain, www.uned.es), Відкритий університет Нідерландів (Open University of the Netherlands), Центр відкритого навчання, Іспанія (Cento de Ensenanza a Distancia, Spain, (www.ceac.com), Дистанційний університет Хагена, Німеччина та ін.[1, 65]. На жаль, для українського споживача використання інформаційних ресурсів Web-

сайтів дистанційної освіти США і Європи ускладнено через мовні бар'єри, термінологічну невідповідність у галузі освіти, деяку різницю у підходах до проблем освіти в цілому тощо. Розвиток дистанційної освіти в Україні розпочався значно пізніше, ніж у країнах Західної Європи. На Україні дистанційна освіта дістала офіційну підтримку уряду і почала розвиватися фактично з 2000 року і здійснюється швидкими темпами.

У межах дистанційної освіти дистанційне навчання є окремим фрагментом, особливою педагогічною технологією в організації освітнього простору, що характеризується особливостями стратегії і тактики взаємодії студента з носіями та джерелами нових для нього знань.

Для дистанційного навчання характерні всі властиві навчальному процесу компонента системи навчання: зміст, цілі, зміст, організаційні форми, засоби навчання, система контролю й оцінки результатів.

Зокрема, це можуть бути:

- різноманітні дистанційні курси;
- електронна пошта;
- форум і блоги;
- чати і ICQ;
- теле- і відеоконференції і т.д.

Дистанційне навчання по своїй методології може і претендує на окрему форму навчання (поряд з очною, заочною, вечірньою та екстернатом).

Дистанційне навчання стає з кожним роком популярнішим, що досягається певними його перевагами:

- низька вартість, адже користувач платить тільки за знання, які він одержує: у користувача немає необхідності оплачувати дорожні витрати, проживання та нести інші витрати, пов'язані з навчанням в іншому місті;
- зручність – користувач має можливість вчитися за зручним, власним графіком, відповідно зі своїми особистими чи професійними потребами (є змога вчитися перебуваючи на роботі, удома або під час подорожі);

➤ вибір власного темпу навчання - той, кого навчають, може вибрати власний темп вивчення матеріалу відповідно його характеру, бажанням і можливостям.

Подальший розвиток систем дистанційного навчання припускає забезпечення максимальної інтерактивності, адже не секрет, що навчання тільки тоді стає повноцінним, коли досягається імітація реального спілкування з викладачем, чого й слід прагнути. Необхідно використовувати комбінацію різних типів комунікацій, що дозволяє компенсувати недолік особистого контакту за рахунок віртуального спілкування.

Дистанційне навчання має, водночас, як переваги, так і недоліки.

Основні переваги:

1. За дистанційного навчання учень чи студент на 100% включається в предмет, який вивчає і при наявності навичок самонавчання отримує більше знань.

2. За наявності кваліфікованого викладача, якісного методичного забезпечення та якісного контенту, а також бажання навчатися, дистанційна форма освіти стає і якісною, і вигідною. Особливо це корисно малозабезпеченим верствам і людям з обмеженими можливостями.

3. При дистанційному навчанні учні та студенти змушені більше читати, що при нескладному матеріалі ефективніше, ніж слухати.

4. Навчаючись в реальному режимі часу учні та студенти мають доступ до матеріалу і за рахунок засобів мультимедіа підвищується їх мотивація та інтерес до навчання.

5. Часто звичка шукати інформацію в мережі Інтернеті призводить до кращого засвоєння предмету через можливість охопити більше джерел інформації та отримання новин першими.

Основні недоліки:

1. Дистанційне навчання стає можливим тільки за бажання та певній відповідальності перед самим собою.

2. Для цілої низки професій така форма навчання може бути непридатною через її технічність чи необхідність більше працювати руками, а не головою. Наприклад, малювання, поезія, машинобудування тощо.

3. Часто виникає розрив між теоретичним навчанням і практичною діяльністю відповідної спеціальності.

4. Окрім того, підсумкове тестування чи опитування (іспит, залік), повинне бути тільки очними, що суттєво знижує імовірність списати.

Тим не менш, технології дистанційного навчання дозволяють здійснювати навчання на відстані, при цьому не тільки не втрачаючи якість навчання, а навпаки підвищуючи його за рахунок індивідуалізації, активних методів навчання, двосторонньої взаємодії викладача, що й навчається. Крім того, до переваг дистанційного навчання можна віднести й такі характерні риси як гнучкість, модульність, технологічність, відновлення ролі педагога, підвищення мотивації й самоорганізації учнів та студентів. Навчання при цьому стає інтерактивним, зростає значення самостійної роботи, що навчаються, підсилюється інтенсивність навчального процесу. Використання інтернет-технологій і дистанційного навчання відкриває нові можливості для безперервного навчання школярів, студентів та фахівців, а також переатестації фахівців, одержання другої освіти, робить навчання більш доступним. Водночас, необхідність підтримання рівня основної освіти упродовж усього життя або перекваліфікація розбудовують потенціал дистанційного навчання.

Список літератури:

1. Татарчук Г.М. Институционализация дистанционного обучения: социологический аспект // Образование. – 2000. – № 1. – С. 63-72.

2. Триндаде А.Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов // Дистанционное образование. – 2000. – № 2. – С. 5-9.

3. Christopher Pappas. The Top eLearning Statistics and Facts For 2015 You Need To Know. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://elearningindustry.com/elearning-statistics-and-facts-for-2015>

4. Nick DeSantis. New Media Consortium Names 10 Top Metatrends' Shaping Educational Technology The Chronicle of High Education, March 10, 2014 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://chronicle.com/blogs/wiredcampus/new-media-consortium-names-10-top-metatrends-shaping-educational-technology/35234>

ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВОДІЯ В ДОРОЖНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Кульбашна Н.І.

кандидат технічних наук., старший викладач,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, м. Харків
E-mail – kulbaka.nadya@yandex.ru

Номер ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1551-1500>

Функція дорожньої середовища полягає в забезпеченні зручних та комфортних умов роботи водія, а також у здійсненні взаємного функціонування всіх учасників руху. На сьогодні знайшли широке застосування методи, що оцінюють інформаційний вплив дорожнього середовища на водіїв за ентропійними характеристиками. Такий підхід дає змогу комплексно підійти до вирішення питання забезпечення умов руху на ділянках доріг як з боку безпеки руху, так і з боку оптимального функціонального стану водія під час руху.

Отже необхідно обрати показник, за яким буде визначатися вплив факторів дорожнього середовища на водія, та показник, що оцінює результати діяльності водія в цьому середовищі.

З метою оцінювання впливу дорожнього середовища на водія дорога розбивалася на ділянки, що дорівнюють довжині поля сприйняття водія L , яку визначають за емпіричною формулою в залежності швидкість руху V :

$$L = 15 + 4,3 \cdot V. \quad (1)$$

Визначення впливу факторів дорожнього середовища, що потрапляють у межі поля сприйняття водія, створювалося за ймовірністю перебування об'єктів у небезпечному стані на підставі досліджень Е. В. Гаврилова. Це дало змогу розрахувати поточну H й максимальну ентропію поля сприйняття водія H_m за формулами:

$$H = -n \sum_{i=1}^n P_i \cdot \log_2 P_i - n \sum_{i=1}^n (1 - P_i) \log_2 (1 - P_i), \quad (2)$$

$$H_m = n^2. \quad (3)$$

де n – кількість об'єктів поля сприйняття; P_i – ймовірність перебування кожного об'єкта поля сприйняття в небезпечному для руху стані.

Головним показником для оцінювання обрано відносно організації, розрахунок якої виконувався за формулою Г. Ферстера:

$$R = 1 - \frac{H}{H_m}, \quad (4)$$

Значення цього показника щодо довжини поля сприйняття водія позначалося у вигляді R_{nc} .

З метою оцінювання результатів діяльності водія в дорожньому середовищі були проведені дослідні заїзди ходової лабораторії, під час яких вимірювалися значення фактичних швидкостей руху. За їхньою варіабельністю визначалося, у якому стані (простому, складному або дуже складному) перебуває система «водій – автомобіль – дорожнє середовище». Із огляду на змінювання швидкості руху, яка є результатом впливу на водія дорожнього середовища, її виражено через значення ентропійних характеристик швидкостей руху. Виконувалося це в такій послідовності. Запис параметрів руху автомобіля дорогою вівся із використанням схеми маршруту, що розбивався на ділянки завдовжки один кілометр. Показники швидкості фіксувалися через кожні 100 м в обох напрямках. Як результат, на кожному кілометрі отримано статистичну вибірку значень швидкості руху, за якими

визначалося значення поточної ентропії взаємодії учасників руху з дорожнім середовищем та між собою за формулою К. Шенона:

$$H = -\sum_{i=1}^z P_i \cdot \log_2 P_i, \quad (5)$$

де H – поточна ентропія взаємодії; P_i – імовірність перебування учасників взаємодії в i -тому стані; z – кількість станів системи.

Унаслідок чого було одержано значення відносної організації за формулою (4), в якій R мала значення відносної організації взаємодії учасників руху з середовищем та між собою (цей параметр позначено як R_V), а H_m – максимальна ентропія системи, яка визначалася за формулою У. Р. Ешбі:

$$H_m = \log_2 z. \quad (6)$$

Унаслідок обробки результатів досліджень було отримано два параметри R_V і R_{nc} , подібні за величиною, але різні щодо оцінки діяльності водія. Розглянемо фізичний зміст зв'язку цих параметрів.

Параметр R_{nc} – це значення відносної організації поля сприйняття водія, що оцінює взаємодію водія з середовищем руху і є вхідною характеристикою водія, оскільки виражається як вплив на нього параметрів дорожньої обстановки. Одержуючи інформацію з дорожнього середовища, водій вибирає певну швидкість руху, що є результатом діяльності. Такий зв'язок оцінювався залежністю фактичної швидкості руху від відносної організації поля сприйняття водія (рис. 1). Отримана залежність (рис. 1) доводить, що в разі збільшення відносної організації поля сприйняття швидкість зростає. Аналіз залежності $V = f(R_{nc})$ виявив лінійний зв'язок, що визначається за таким виразом:

$$V = 55,104R_{nc} + 40,5. \quad (7)$$

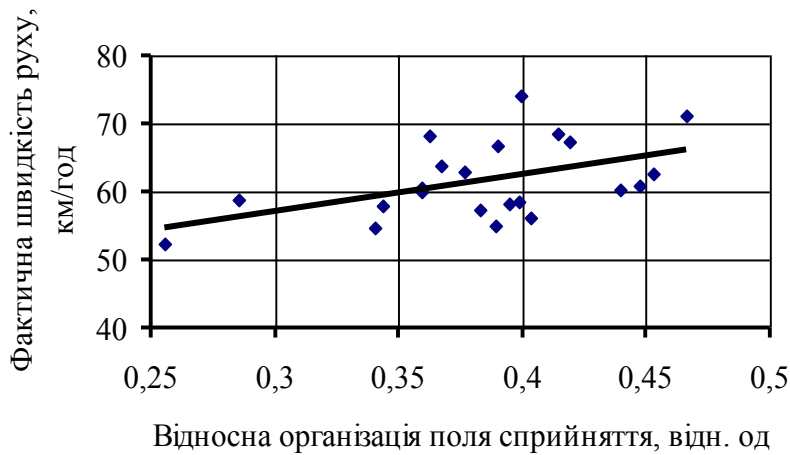

Рисунок 1. Залежність фактичної швидкості руху від відносної організації поля сприйняття водія

Коефіцієнт кореляції $r = 0,490$ свідчить про середнє значення впливу відносної організації поля сприйняття на швидкість руху.

Зміна швидкості руху відображається в зміні відносної організації взаємодії водія з середовищем руху та іншими учасниками R_V , що, зі свого боку, є ентропійною характеристикою швидкості руху.

Отже, R_{nc} є вхідним параметром для водія, а R_V , як результат взаємодії, – вихідним параметром. Із огляду на зазначене вище передбачається наявність зв'язку між двома розглянутими показниками. Зв'язок вхідної величини R_{nc} і вихідної величини R_V подано як залежність $R_V = f(R_{nc})$ (рис. 2).

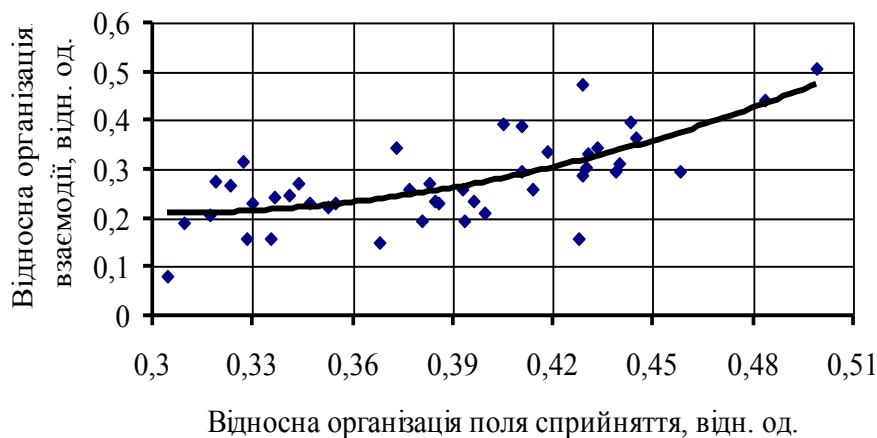

Рисунок 2. Статична характеристика вхідної R_{nc} і вихідної величини R_V

На підставі експериментальних даних було одержано таку залежність:

$$R_V = 6,817R_{nc}^2 - 4,117R_{nc} + 0,831. \quad (8)$$

Між параметрами R_{nc} і R_V встановлено наявність тісного зв'язку (індекс кореляції $r' = 0,704$).

Отже, оцінювання діяльності водія в дорожньому середовищі на підставі вхідних і вихідних ентропійних характеристик в подальшому уможливило моделювання роботи системи «водій – автомобіль – дорожнє середовище» на базі теорії автоматичного керування.

НАПРЯМКИ РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА КОРЕКЦІЇ ПОМИЛОК ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ ЗОРУ

Купрас В.В.

комунальний заклад освіти «Навчально-реабілітаційний центр №12»
ДОР»

заступник директора з навчальної роботи

кандидат педагогічних наук, доцент

verakupras@gmail.com

Сучасний розвиток суспільства, соціально-економічні умови, які постійно змінюються, інтеграційні процеси в спеціальній освіті, науці та практиці потребують удосконалення умов вивчення, навчання та виховання дітей, які потребують створення особливих освітніх умов.

При порушеннях зору значно ускладнюється соціальний розвиток дітей. Якщо діти, які нормально розвиваються, мають сформовані уявлення про світ, в якому живуть, знання про самого себе і про оточуючу їх дійсність отримують при спілкуванні один з одним або з дорослими, то для дітей з порушеннями

зору характерним є труднощі розуміння цих подій і понять, а також спрямованості і сенсу вчинків, формування моральних уявлень і почуттів.

Діти з порушенням зору відчують труднощі в осмисленні деяких людських дій, причиною тому, як раз, є обмеження їх можливостей в отриманні візуальної інформації, а в подальшому і соціалізації в суспільстві.

Діти з порушеннями зору мають дуже складний внутрішній світ. На початкових етапах їх розвитку, навчання дуже важливо допомогти таким дітям побачити, почути, відчувати все різноманіття навколишнього середовища, допомогти їм розкрити своє Я, зрозуміти його і увійти в світ дорослих, повноцінно існувати і взаємодіяти в ньому.

Зір відіграє велику роль в інтелектуальному та мовленнєвому розвитку дитини. Зір – це процес психологічної обробки зображень об'єктів навколишнього світу, що здійснюється зоровою системою, та дозволяє отримувати уявлення про розмір, форму та колір предметів, їх взаємне розташування і відстань між ними. З п'яти видів відчуттів людини, зір є найбільш спеціалізованим і найскладнішим, що обумовлено взаємодією сенсорного сприймання та його психічного опрацювання [1].

В нашому дослідженні визначено, що між рівнем сформованості навички читання, усним мовленням та розвитком зорових функцій дітей існує певний зв'язок. Такий висновок потребує необхідності включення в корекційну роботу не тільки традиційних прийомів формування всіх компонентів усного мовлення, але й розвитку зорових функцій учнів з вадами зору.

Можна визначити два основних напрямки корекційної роботи з усунення порушень читання у молодших школярів з вадами зору:

- усунення порушень, які обумовлені не сформованістю усного мовлення;
- усунення помилок, які обумовлені не сформованістю зорових функцій.

Метою роботи, яка спрямована на усунення порушень, які обумовлені не сформованістю усного мовлення, є розвиток і корекція всіх сторін усного мовлення.

Під час обстеження дітей з вадами зору нами виявлено, що вони мають фонетико-фонематичні та системні порушення мовлення. Для правильної організації корекційного навчання, вчителю необхідно чітко знати, які саме порушення мовлення має дитина.

Основними задачами корекції порушень читання, які обумовлені фонетико-фонематичними порушеннями є:

- формування точної диференціації фонем української мови;
- формування правильних уявлень про звуковий склад слова;
- закріплення навички звуко-буквеного аналізу та синтезу мовних одиниць;
- корекція дефектів звуковимови.

Усунення порушень читання, які обумовлені системним недорозвитком мовлення, у молодших школярів з вадами зору, окрім корекції фонетико-фонематичних процесів, повинно розв'язувати наступні задачі:

- кількісне та якісне збагачення активного словника дитини з вадами зору;
- розвиток навички словотворення;
- уточнення значень синтаксичних конструкцій;
- розвиток навички будови зв'язних висловлювань.

Метою корекційної роботи з учнями з вадами зору для розвитку зорових функцій є навчання дитини прийомам обробки візуальної інформації, які б дозволили ефективно сприймати візуальні матеріали різного ступеня складності і забезпечили умови успішного оволодіння зоровими компонентами читання.

Наша методика включає в себе два блоки. Перший блок передбачає розвиток і корекцію *гностичних зорових функцій*. Об'єктом корекційного впливу другого блоку є *моторні функції зору*. Послідовність роботи над

зоровими функціями визначається індивідуально для кожної дитини і залежить від ступеня враженості гностичної або моторної функції.

Завдання кожного блоку підбираються за принципом «від простого до складного»: по лінії складності інструкцій завдань і по лінії складності використання в завданні зорових стимулів.

Відомо, що візуальні об'єкти характеризуються різним ступенем складності впізнавання. Завдання, які містить наша методика, передбачають дії порівняння, співвіднесення, пошуку об'єктів, особливу увагу приділено підбору зорових стимулів. На початку завдань використовуються зображення, які не мають спільних ознак за розміром, кольором, формі, які відносяться до різних тематичних груп. Оперувати такими стимулами дітям молодшого шкільного віку з вадами зору легко. Поступово кількість загальних ознак в зорових стимулах збільшується, ускладнюється виділення індивідуальних властивостей об'єктів.

Автоматизація навички здійснюється на зорових стимулах, які мають лише одну відмінну ознаку (наприклад, усі зображення мають однаковий колір, розмір, форму і відрізняються лише кількістю деталей).

На кожному етапі корекційно-розвиткової завдання розв'язуються спочатку з використанням добре знайомого ілюстративного матеріалу для дитини, а потім в роботу вводиться буквенний матеріал (букви, склади, слова, речення). Крім того, ілюстративний матеріал, який пропонується дітям для виконання завдань, також поступово ускладнюється: від кольорових реалістичних до чорно-білих, а потім до силуетних і контурних. Така послідовність являється підготовчою роботою до сприймання букв і цифр.

Основні завдання розвитку і корекції гностичних зорових функцій:

- розвиток мимовільної зорової уваги;
- розвиток навички зорового аналізу та синтезу;
- розвиток зорової пам'яті.

Основні завдання розвитку і корекції зорових моторних функцій:

- формування стратегій сканування перцептивного поля;

- формування зорово-просторових уявлень;
- вироблення зорово-моторних координацій.

Розвиток мимовільної зорової уваги передбачає розвиток таких показників мимовільної уваги, як переключення і розподілення. В учнів з вадами зору формується вміння утримувати і переключати увагу відповідно до інструкції. Наприклад, дітям з вадами зору пропонується таблиця з зображеннями предметів різного кольору. Дитина повинна спочатку називати малюнки тільки одного кольору, потім іншого. В таблиці можуть бути силуетні та контурні зображення. Спочатку дитина з вадами зору називає контурні зображення, а потім – силуетні. Кількість малюнків поступово збільшується.

Розвиток навички зорового аналізу та синтезу передбачає використання системи різних методів і прийомів і включає обробку зорового аналізу (уточнення сенсорних еталонів – розміру, форми, кольору), зорового синтезу (складання цілісних зображень із частин), вироблення стійкості зорового сприймання (впізнавання предметів в складних умовах).

Розвиток зорової пам'яті передбачає роботу над збільшенням об'єму зорових об'єктів, збереженням послідовності і точності під час їх відтворення, збереження їх довготривалий час в пам'яті. Розвиток зорової пам'яті починається із запам'ятовування декількох предметних зображень. Спочатку дитина виконує завдання без обмеження в часі. Потім зображення демонструється в умовах певного часу. На цьому етапі можна використовувати зорові диктанти І. Федоренко [4], мнемотаблиці Н. Гур'євої [2].

Формування стратегій сканування перцептивного поля передбачає розвиток та корекцію окорухових функцій. Прості окорухові завдання – це рухи, які око виконує за певною інструкцією: перевести погляд з одного предмета на інший, «пробігти» очима по ряду предметів, «намалювати» очима вісімку або контур простої геометричної фігури тощо.

Для рухів ока важливим є вибір напрямку. Читання потребує сформованого руху очима зліва направо. Тому важливим етапом роботи є формування необхідної для читання стратегії сканування в напрямку зліва

направо. Методика роботи з формування стійкої навички слідування поглядом в напрямку зліва направо і навички синхронного руху руки, розроблена О. Іншаковою [3].

Формування зорово-просторового уявлення проходить ряд послідовних етапів:

I етап – формування уявлень про схему власного тіла;

II етап – виконання різних дій правою та лівою рукою;

III етап – виконання складних дій за інструкцією.

Особливо складним для дитини з вадами зору є засвоєння мовних позначень частин та сторін тіла.

Розвиток зорово-моторних координацій передбачає автоматизацію співдружніх рухів руки та очей. Методика розвитку зорово-моторних координацій включає два етапи:

I етап – вироблення рухів руки та очей в напрямку зверху вниз;

II етап - вироблення рухів руки та очей в напрямку зліва направо.

Запропонована нами методика корекції порушень читання може бути включена в систему традиційних логопедичних занять або використана під час індивідуальних занять вчителя-тифлопедагога, психолога. Описані види роботи можуть застосовуватися в структурі підготовки дошкільників з вадами зору до навчання грамоти як профілактика оптичних помилок письма та читання.

Список літератури:

1. Алєєва Н.М. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб./ Н.М. Алєєва, Ю.В. Барінов та ін./ за наук. ред. Є.П. Синьової, С.О. Рикова. – К.: Кафедра, 2016. – 212 с.
2. Гур'єва Н.О. Рік до школи. Розвиваємо пам'ять: Робочий зошит вправ з мнемотехніки. – СПб.: Світлячок, 1999.
3. Русецька М.М. Порушення читання у молодших школярів: Аналіз мовленнєвих і зорових причин: Монографія. – СПб.: КАРО, 2007. – 192 с.
4. Федоренко І.Т. Підготовка учнів до засвоєння знань. – К.: Радянська школа, 1980.

5. Федоренко С.В. Особливості методики навчання грамоти дітей зі зниженим зором : Матеріали до вивчення курсу «Методика викладання мови в школах для сліпих та слабозорих дітей» / С.В. Федоренко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 66 с.

СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕМІСНИЧОЇ ОСВІТИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ПІВДНІ УКРАЇНИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Кучер Карина

БДПУ

Актуальність. Історія зародження професійної освіти на території України цікава у контексті українського відродження, що охоплює ХІХ століття, адже саме у той період з'являються заклади освіти подібного типу. Саме приватній ініціативі належить першість у відкритті ремісничих та сільськогосподарських училищ. Як наслідок, це сприяло економічному піднесенню, адже фахівці такої спеціалізації були потрібні в масштабах всієї країни. Особливо гострою проблема недостатку кваліфікованих трудових ресурсів відчувало село.

Розвиток української педагогіки і шкільництва другої половини ХІХ століття – початку ХХ століття вимагав новацій не тільки з дидактичного аспекту, але й з практичного. Проблемним є стан сучасних професійно-технічних училищ, адже їх мережа поступово звужується. В той же час попит на кваліфіковану працю лише зростає. Зараз стає очевидною необхідність організації науково-експериментального вивчення і розробки психологічних, педагогічних та методичних проблем технічної освіти.

Ступінь досліджуваності проблеми. Історіографія даної проблеми в Україні перебуває на початковій стадії розвитку. В радянський період у працях науковців відбувалася суттєва розробка проблематики.

У нашому дослідженні проведено джерелознавчу евристику та інтернет-евристику, залучено архівні дані Державного архіву Запорізької області, бібліотек, фондів рідкісної книги. Опрацьовано звіти земств (Бердянського та Олександрівського) кінця XIX – початку XX століття, що містять у собі статистичні дані, списки учнів, суми виділених коштів на відкриття даних закладів. Тобто, опрацьовано не тільки теоретичний, але й суто практичний матеріал, що ґрунтується на фактичних показниках.

Мета і методи дослідження. Метою роботи є комплексний аналіз історіографії становлення та розвитку професійної освіти на просторах України, виокремлення особливостей цього процесу на теренах Південної України. Під час наукового дослідження були застосовані: порівняльно-історичний метод, методи аналізу, синтезу та узагальнення.

Сутність дослідження. Тему розвитку ремісничої освіти неможливо відокремити від освітніх реформ 60-х років XIX століття на території України, адже вони мали помітний вплив не тільки на розвиток гімназій, університетів, але й на стан професійної освіти. Дослідники, головним чином, наголошують на впливі реформування освіти в українських губерніях, аналізують позитив та негатив даного процесу, зміни в освіті, впровадження новацій до професійної освіти.

У цьому напрямку працює аспірант кафедри історії педагогіки та порівняльної педагогіки ХНПУ ім. Г.С. Сковороди – Полежаєва Наталія Олександрівна. Її робота присвячена освітнім реформам 60-х рр. XIX століття. Наголошуючи на актуальності теми, автор зазначила, що вона є недостатньо дослідженою сучасною історіографією. Н. Полежаєва дещо критично описує процес навчання у гімназіях, засуджує факт обмеження випускників реальних училищ продовжувати навчання у вищих навчальних закладах [2, 162 с.].

Велика увага відводиться ролі земств, які матеріально допомагали сільським школам.

Низка статей розкриває певний аспект зазначеної теми. Це наукові розвідки М.М. Антощак, А.В. Селецького, Р.Р. Марутян, О.М. Донік та інших. Автори розглядаючи професійну освіту другої половини XIX – початку XX століть, піднімають такі питання, як: благодійність (про меценатів, що допомагали відкривати ремісничі училища), політика російського уряду щодо українських земель, підприємництво (роль підприємців у розвитку ремісничої освіти).

М. Антощак розглядає питання відкриття та діяльності Гнедінського училища на теренах Катеринославської губернії. Дане питання розглядається М. Антощак регіонально, але його можна віднести до педагогічного аспекту, адже у праці показано особливості навчальної програми, виховного процесу та відкриття ремісничих класів у народних школах. Це показує, що у галузі народної освіти відбувалися помітні зрушення, які позитивно впливали на розвиток професійного навчання.

Один із дослідників – Андрій Васильович Селецький – кандидат історичних наук та завідувач лабораторії професійного навчання на виробництві Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Наукова праця «Історіографія класифікацій організаційно-педагогічних форм з підготовки робітничих кадрів в Україні в останній чверті XIX – на початку XX століття» згаданого автора розкриває генезу появи закладів професійної освіти на Україні, беручи за зразок різні класифікації даних закладів (класифікації М. Веселова, І. Максина). А. Селецький розглядає професійну освіту не лише як таку, що готує робітників для сільського господарства, а й як повноцінних робітників, що працюють у різних сферах людської життєдіяльності [4, 85 с.].

Заслужують уваги праці доцента кафедри національної безпеки НАДУ при Президентові України – Рени Рубенівни Марутян. Робота Р. Марутян присвячена Миколі Олександровичу Каришеву та професійній освіті в Олександрівському повіті Катеринославської губернії. Оскільки персона

М. Каришева є недостатньо вивченою, дослідниця вважає за правильне комплексно підійти до її вивчення. Особу М. Каришева Рена Марутян пов'язує з розвитком професійної освіти на Півдні України, безпосередньо у нашому краї [1]. Позитивним є те, що Р. Марутян описує М. Каришева як одного із найперших, хто ініціював питання створення сільськогосподарських та ремісничих закладів освіти та реалізував це на практиці.

Ще одним позитивним моментом є те, що авторка порівнює професійну освіту з сучасною, адже, приклад Гнедінського училища був взятий за основу у подальшому відкритті професійних училищ. У кінці роботи авторка робить висновок про відданість своїй справі М. Каришева потребує вшанування його пам'яті.

Історіографічний аспект ремісничої освіти в Україні окреслила Ситняківська Світлана Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент. Історіографії ремісничої освіти присвячена стаття, де авторка класифікує напрацьовані праці за науковим пошуком, хронологією, смисловим навантаженням та іншими критеріями. С. Ситняківська вказує на переваги авторів, проблеми підготовки кваліфікованих робітників.

Говорячи про радянський період, С. Ситняківська, як і переважна більшість дослідників, схиляється до думки, що професійна освіта розглядалася у загальній історико-педагогічній думці і інформація була вміщена у монографіях, дисертаціях з історії педагогіки (С.С. Дмитрієва, В.Ю. Гессен ті інші) [5, 82 с.].

Смоляр Людмила Олексіївна тривалий час була доцентом на кафедрі історії Одеської державної академії харчових технологій і є автором праці про питання середньої професійної освіти на території Наддніпрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Авторка обґрунтовує важливість сільськогосподарської освіти, пояснюючи, що Наддніпрянщина – це хліборобський край, де були потрібні робочі руки. Прикладом є описане «Товариство руських господиень», створене у Києві, де розподіл учениць

проводився за соціальним станом та віросповіданням, а випускниці після закінчення могли працювати вчительками або ж у господарстві [6, 21 с.].

Праці з народної освіти як сучасних авторів, так минулих століть. включають в себе питання професійної освіти. Авторі розглядають освітній процес і в контексті розвитку професійної освіти. Представниками даного напрямку дослідження є: С.О. Сірополко, М.В. Левківський, О.О. Любар, А.А. Медвідь, Л.Г. Ярощук та інші.

Особливої уваги заслуговує праця відомого професора, почесного члена «Просвіти» - Степана Онисимовича Сірополка «Історія народної освіти в Україні». Степан Онисимович – патріот своєї справи. Про ґрунтовність дослідження говорить той факт, що на написання роботи було витрачено близько двадцяти років і сама праця пережила не одне перевидання. Тема професійної освіти у С.О. Сірополка описана у сьомому розділі під назвою «Освіта у Наддніпрянській Україні в ХІХ ст.», автор пов'язує цей процес з роботою земств [4, 115 с.]. Текст не перевантажений інформацією і легко сприймається читачем.

Основні висновки. Зроблено аналіз та описано роботи з педагогічної теорії та практики професійної освіти. Основними темами досліджень виступають: професійна освіта в Олександрівському повіті, благодійна діяльність та інші. Наголошується роль реформ 1860-1870 - х років ХІХ ст., головним чином скасування кріпацтва. У центр досліджень автори ставлять опис матеріальної бази, без якої створення таких закладів було би неможливим. Окремо зупиняються на відкритті Гнедінського та Обіточенського училищ, які ставали основою для подальшого відкриття закладів професійної освіти як на території України у цілому, так у межах Катеринославської губернії.

Список літератури:

1. Марутян Р.Р. М.О. Каришев і професійна освіта в Олександрівському повіті Катеринославської губернії. Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/pu/articles/177.pdf>

2. Полежаєва Н. О. Освітні реформи 60-х років XIX століття / Н. О. Полежаєва // Теорія та методика навчання та виховання. - 2012. - Вип. 31. - С. 159-167
3. Селецький А.В. Історіографія класифікацій організаційно-педагогічних форм з підготовки робітничих кадрів в Україні останньої чверті XIX – початку XX ст. // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. - Інст-т проф.- тех. освіти НАПН України: [Ред. кол.: В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – К.: Вид-во ІПТО НАПН України. – вип. 2. – 2011. – 82-93 с.
4. Сірополко С. О. Історія освіти в Україні. Підготував Ю. Вільчинський.- 2-е вид.- Львів:Афіша, 2001. - 664 с.
5. Ситняківська С. М. Реміснича освіта в Україні (друга половина XIX – початок XX століття): історіографія питання / // Історико-педагогічний альманах. - 2010. - Вип. 1. - С. 81-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ipa_2010_1_17
6. Смоляр Л. Історія середньої професійної освіти жінок Наддніпрянської України в другій половині XIX – початку XX століття / Л. Смоляр // Етнічна історія народів Європи. - 2000. - Вип. 4. - С. 16–22

ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ НА СПОЖИВАЧА НА ПРИКЛАДІ INSTAGRAM ЯК ОНЛАЙН МАГАЗИНУ

Кучерак В.І.

ст.гр.Мн16-2

науковий керівник: Василик Оксана Богданівна

кандидат економічних наук, доцент,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Реклама в наш час присутня скрізь. Рекламні ролики ми бачимо по телебаченню, чуємо по радіо, читаємо в газетах і журналах, на вулицях нам пропонують спробувати і оцінити різні зразки товару. Таким чином ми постійно піддаємося рекламному впливу, причому цей вплив охоплює всі сенсорні системи: зорову, слухову, нюхову, тактильну. Сучасна людина поза волею втягнута в цей «круговорот» реклами. Її свідомість постійно намагаються заповнити продукцією, що рекламується.

Нова інформаційна система, таким чином, забезпечує розширення можливостей впливу різних засобів маніпулювання людською свідомістю. Ця здатність інформаційної системи активно використовується для маніпулювання людською свідомістю на базі різних засобів: засобів масової інформації, інтернету та мультимедіа.

Насправді один із головних компонентів нової інформаційної системи-соціальні мережі. Так, особливо інтернет платформа – Instagram, стала аудіовізуально навколишнім середовищем, з якою людина невпинно і автоматично взаємодіє.

Найбільшому впливу піддається свідомість споживача при перегляді рекламних роликів. Серед них Р. Харріс виділив наступні види: інформаційну, емоційну, гумористичну, рекомендаційну [1].

Секрет дії реклами криється у використанні найтонших особливостей людської психології. Адже найчастіше вона діє не на логічному рівні, не на розум, а на емоції та підсвідомість.

Саме тому розглянемо вплив емоційної реклами на почуття споживача та бажання придбати товар.

Структура реклами на платформі Instagram містить наступні п'ять основних моментів:

- 1) здатність привернути увагу. Дуже важливо наскільки привертається увага читачів заголовком, наскільки зацікавить написаний текст. Чи впливає реклама саме на ті категорії потенційних споживачів, на які вона розрахована, адже кожен Instagram-магазин має свою цільову аудиторію. Після визначення

цільової аудиторії, наступним кроком буде процес вивчення бажань та інтересів потенційних покупців.

2) сила впливу реклами на емоції споживачів. Які почуття відчувають читачі, переглянувши рекламу, наскільки зрозуміла та близька вона є для них. Чи виникає емоційна прив'язка та довіра до продавця. Відчуття довіри є дуже важливим, можна сказати навіть, що одним з основних.

3) якість і сила впливу. Чи побіжить, допустимо, читач після перегляду реклами купувати цей товар або залишиться сидіти в кріслі.

4) це інформативність. Чи зрозуміло викладено рекламний пост. Наскільки влучно показано корисність рекламованого товару. І останнє, чи захоче людина прочитати пост або подивитися рекламний ролик до кінця. Наскільки ефективно привертається увага людей. Найефективніша реклама повинна зацікавити потенційного покупця буквально з першого речення. Звісно простим і банальним описом товару тут не обійдешся, адже такими методами просування буде важко, а то й не можливо вистояти в цій конкурентній боротьбі.

Зміст реклами повинен відображає всі аспекти діяльності рекламодавця. Найбільш характерні види інформації, що подаються в рекламі: основний тематичний текст, елементи розпізнавання фірми, номери для здійснення зв'язку, елементи емоційного впливу, бренди, час і режим роботи, рівень цін і приклади цін, питання якості та асортименту, товарний запас, знижки.

Щоб краще висвітлити вище сказане мною була було проведено опитування для виявлення зв'язку між емоціями, що виникають під час перегляду рекламних роликів та постів в Instagram-магазині з емоційною рекламою і потребою купити рекламований товар.

Опитування проводилося серед студентів 3 курсу навчання. Я обрала саме цю групу людей (молодь віком від 18 до 20 років), бо дана вікова категорія є переважною більшістю користувачів інтернет-платформи - Instagram.

У результаті проведеного анкетування я отримала дані за наступними пунктами:

1. Ставлення до реклами:

Позитивне - 60%

Негативне - 30%

Нейтральне - 10%

2. Довіра до реклами:

Не довіряють - 60%

Довіряють - 40%

3. Вплив реклами на людину:

Впливає - 80%

Не впливає - 20%

4. Переважаючі емоційні стани: радість, байдужість, піднесений настрій, інтерес, бадьорість, емоційне збудження, пожвавлення, спокій, потреба, роздратування, втому, одухотворення, працездатність, іронія, голод.

5. Емоційні оцінки ролика:

Яскраві, барвисті, смішні, веселі, насторожують і ін.

Висновок: ставлення до реклами в цілому у опитуваних позитивне, більшість визнають її вплив на бажання зробити покупку, проте переважна частина не довіряють рекламі. Серед яскраво виражених емоційних станів найбільш часто зустрічаються наступні: радість, потреба, байдужість, дратівливість, бадьорість, спокій, інтерес, піднесений настрій. Більшість оцінюють рекламу як яскраву, барвисту, веселу.

Підводячи підсумок можна сказати, реклама дійсно впливає на зміну у свідомості споживача, під впливом емоційної реклами формується споживча поведінка. Також можу сказати, що неможливо заздалегідь визначити, що для читачів реклами з точки зору її сприйняття стане головним в ухваленні рішення скористатися пропозиціями послугами або покупкою товару. Будь-яке цікава або правильно емоційно оформлена реклама може зробити ключовий вплив на покупця, і він приймає рішення про покупку, а потім стає клієнтом даної фірми.

Список літератури:

1. <http://ukrefs.com.ua/138244-Vliyanie-reklamy-na-potrebitel-skoe-povedenie.html>

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ АУТСОРСИНГА В «FINANCIAL SERVICES»

Лактионова О.Ю., к.э.н., доц.

Мандра Н.Г., к.э.н., ст. пр.

Омельченко Л.С., к.э.н., доц.,

зав. кафедрой «Финансы и банковское дело»,

Приазовский государственный технический университет»

г. Мариуполь, Украина

Финансовый сектор - один из основных потребителей аутсорсинга информационных технологий (ИТО), особенно его значимость увеличивается в связи с мировыми кризисами. Так использование ИТО в банковском секторе после мирового кризиса 2008 г. повысило ликвидность кредитной системы, спасло сектор от краха и закрытия банков с хорошей репутацией и давней традицией. В некоторых зарубежных банках реализовались механизмы управления рисками, для чего были разработаны инновационные стратегии с использованием ИТО. Это позволило банкам сохранить лояльность своих клиентов и даже усилить свои позиции после кризиса [1,2]

Аутсорсинг информационных технологий (ИТО) в финансовом сервисе (financial services) обеспечивает повышение конкурентоспособности, способствует модернизации, обновлению технологий и контролю затрат, это жизненно важно в среде, которая является не только высоко конкурентной, но и враждебной, поэтому аутсорсинг информационных технологий рассматривается как важный инструмент решения этих проблем [1,3]. ИТО

вместе со страховыми компаниями позволяет снизить риски характерные для банковского сектора и при оказании других финансовых услуг.

Анализ академической литературы по ИТО [4] позволил обобщить особенности ИТО, характерные для финансового сектора: (а) значимость информационных технологий (ИТ) для финансовых услуг; (б) пригодность ИТО для финансовых услуг; (с) специальные вопросы и риски ИТО при оказании финансовых услуг.

(а) Значимость ИТ для финансовых услуг. Первые контракты ИТО в финансовом секторе относятся к 1980-м годам, однако, тогда эта область не получила большего распространения. Только в 1990-х годах, ИТ стала рассматриваться в качестве первоклассного конкурентного преимущества, так «Банкинг» стал рассматривать ИТ как возможность роста финансового бизнеса. Информационные системы (IS) стали играть важную роль в любом финансовом секторе, позволяющие организациям эффективно функционировать. Область ИТ в любом финансовом секторе тесно связана с его бизнес-стратегией и составляет неотъемлемую часть инфраструктуры фирмы [1].

Анализ зарубежных источников [1-5] показал, что при заключении контракта на ИТО в сфере финансовых услуг рекомендуется следующее:

Перед заключением контракта необходимо определить конфигурацию ИТО - подробное описание аутсорсинговой деятельности и других атрибутов контракта на аутсорсинг, в том числе: (1) область финансового аутсорсинга; (2) количество провайдеров; (3) финансовая шкала; (4) цена, состав; (5) длительность по контракту; (6) владение ресурсами; и (7) отношение «коммерческий клиент-поставщик».

(1) Область финансового аутсорсинга – сектор финансовых услуг (банковское дело, страхование, управление финансами, учет).

(2) Количество провайдеров. Следуя рекомендациям, приведенным в литературе, фирмы должны выявить несколько поставщиков услуг ИТО. Вариант множественного провайдера позволяет фирме-клиенту заключать контракты на аутсорсинг с различными поставщиками, дифференцированными

по компетенциям, опыту и доле на рынке, что делает навыки поставщиков взаимодополняющими. Однако, этот вариант имеет свои риски - трудности при управлении и координации работы нескольких поставщиков и определения обязанностей, выполняемых каждым из них, особенно когда внешние процессы взаимозависимы.

(3) Финансовая шкала относится к финансовым аспектам аутсорсинга, то есть, является ли это тотальным или выборочным аутсорсингом. При выборе поставщиков услуг необходимо выбирать лучших, благодаря чему фирмы могут получать более «продвинутые» услуги или должны иметь возможность прервать контракт на аутсорсинг.

(4) Структура цены. 1) Цена контракта зависит от длительности контракта и затрат на оказание услуг провайдера. Этот метод фиксации цены обеспечивает оптимальные результаты, когда можно спрогнозировать уровень спроса на услуги аутсорсинга клиентами. 2) Цена контракта определяется количеством рабочих мест, обработанных провайдером. Этот метод подразумевает, что клиенты платят только за то, что они потребляют. 3) Цена контракта зависит от затрат, которые должны быть осуществлены аутсорсером при исполнении услуг. Этот вариант, несет определенную степень оппортунизма со стороны провайдера, который может непропорционально увеличивать расходы. Это наименее используемый способ определения цены ИТО.

(5) Договорная продолжительность контракта. Подписание краткосрочных контрактов, по-видимому предоставляет возможность минимизировать риски, связанные с аутсорсингом. Это обеспечивает гибкую цену для клиентов, которые могут своевременно выявить угрозу и искать другого поставщика услуг, если они не удовлетворены результатами работы провайдера в конце контракта, что гораздо сложнее сделать в долгосрочном контракте.

(6) Владение ресурсами. Необходимо указать, кому принадлежит оборудование и программное обеспечение и даже то, где предоставляются

внешние услуги (на объектах провайдер или клиента). Сложность решения об аутсорсинге не только влияет на функции, передаваемые на внешний подряд, но также и на определение права собственности статуса ресурсов, включенных в аутсорсинговые функции IS.

(7) Коммерческие отношения между клиентом и поставщиком. Окончательная характеристика конфигурации ИТО определяется коммерческими отношениями, существующими между клиентом и поставщиком. Эти отношения варьируются между полной независимостью фирмы-клиента с рыночным контрактным звеном и довольно сильной взаимной зависимостью, которая частично устраняет риск оппортунизма и обеспечивает качественные услуги, полученные клиентом, когда поставщик является филиалом или дочерней компанией фирмы-клиента. Авторы [5] описывают это как «Квази-аутсорсинг», и говорят, что это не истинные отношения при аутсорсинге. Бывают случаи, когда некоторые инициативы разделены, несмотря на отсутствие отношений собственности, которые представляет собой первый шаг к достижению зрелости контрактов на аутсорсинг, поскольку инициативы могут привести к установлению связи типа партнерства, при этом наемные службы обеспечивают больше добавленную стоимость. Случаи, в которых либо клиент владеет частью социального капитала провайдера или этот поставщик является аффилированным лицом или дочерней компанией клиентской фирмы менее распространены.

Вывод. Аутсорсинговые информационные технологии (ИТО) имеют большое распространение при оказании финансовых услуг (финансового сервиса), обеспечивают повышение конкурентоспособности и затрат. Обобщенный анализ зарубежной литературы показал последовательность действий при заключении контракта на ИТО при оказании финансовых услуг, уменьшающих риски неисполнения контрактов. Существует необходимость продолжения исследований этой актуальной темы - исследование направлений повышения эффективности организации оказания финансовых услуг с использованием аутсорсинговых информационных технологий.

Список литературы:

1. González, R. Llopis, J. Gascó, J. Information Technology Outsourcing in Financial Services. The Service Industries Journal, 2013, vol 33, Nos 909-924
2. Battistella, C., Biotto, G. & De Toni, A. (2012). From design driven innovation to meaning strategy. Management Decision. 50(4), 718-743.
3. Garcés-Ayerbe, C., Rivera-Torres, P. & Murillo-Luna, J. (2012). Stakeholder pressure and environmental proactivity: Moderating effect of competitive advantage expectations. Management Decision. 50(2), 189-206.
4. Lacity, M.C.; Khan, S.; Yan, A. & Willcocks, L. (2010). A review of the IT Outsourcing empirical literature and future research directions. Journal of Information Technology. 25(4), 395-433.
5. Barthélemy, J. & Geyer, D. (2005). An empirical investigation of IT outsourcing versus quasioutsourcing in France and Germany. Information & Management. 42(4), 533-542.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ**Лапа М.О.**

студент

(Науковий керівник - к.е.н., доцент Терещенко Т. Є.)

Університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

Чи не найголовнішою ознакою глобалізаційних процесів сучасності виступає динамічний розвиток всіх сфер суспільства, зокрема, різноманітних інноваційних технологій. В умовах глобалізації електронні гроші набувають особливої популярності, хоча і з'явилися не так давно. Зауважимо, що цьому сприяли різноманітні фактори, зокрема, як зручність здійснення оплати товарів в інтернет-магазинах, висока швидкість проведення транзакцій, використання

сучасних технологій для забезпечення безпеки фінансових угод. Одним із таких нововведень у галузі електронних грошей виступають криптовалюти.

В Україні проблематика використання криптовалюти у повсякденному житті громадян є надзвичайно дискусійною і вимагає детального наукового вивчення. Наразі Bitcoin Foundation Ukraine активно працює над просування електронної валюти біткоїн в нашій державі. Зауважимо, що перший банк, який заустив можливість оплати за допомогою біткоїнів для мережі інтернет-магазинів виступає «ПриватБанк». Сьогодні у нашій державі починають з'являтися нові кафе, ресторани, продуктові магазини, в яких використовується даний різновид оплати товарів і послуг [1].

Окремим питанням стосовно тенденцій розвитку криптовалют приділяли увагу вітчизняні та іноземні науковці. Лук'янов В. досліджував природу криптовалюти. Желюк Т. й Бречко О. з'ясовували сутність криптовалют та особливості здійснення трансакцій з ними, відмінності від операцій з традиційною валютою. Квитка А. порівнював криптовалюту з електронними та готівковими грошима, аналізував види криптовалют.

На даний час цифрова валюта біткоїн залишається самою ліквідною навіть після падіння криптовалютного ринку на початку 2018 року, його капіталізація складає понад 112 млрд. дол. на осінь 2018. Україна випустила власну криптовалюту під назвою Karbowanec. Вона була запущена 30 травня 2016 року та демонструє доволі непогані результати. 28 листопада 2017 року вартість криптовалюти на деякий час перевищила 2\$, таким чином подорожчавши у 354 рази з моменту запуску [2].

Існування криптовалюти в нашій державі фактично ігнорується органами влади, що може спричинити не лише економічні, а й соціальні проблеми. Тривалий час точилися дискусії навколо проекту Закону «Про обіг криптовалюти в Україні» [3], у зв'язку з тим, що не могли дійти згоди щодо єдиного підходу до визначення сутності та ролі такого фінансового інструменту як криптовалюта. Розуміючи її поширеність у світі та недоцільність закриття української економіки від криптовалюти, було запропоновано альтернативний

проект Закону «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» [4].

Інтеграція України до європейської спільноти, а також процеси глобалізації у сфері обігу криптовалют ускладнюються відсутністю правового забезпечення та об'єктивної статистичної інформації. Криптовалюту слід на законодавчому рівні позиціонувати як грошовий еквівалент чи визначити її окрему роль, що зроблено у високорозвинених державах. Проведені дослідження показали, що криптовалюта за своєю сутністю не може бути прирівняна до товару. Доведено, що механізм появи та обороту криптовалюти ґрунтується на попиті та пропозиції.

Україна сьогодні є серед топ-10 країн світу за кількістю біткоінів, а також кількістю біткоін-бізнесменів. При цьому українці заробляють близько 15% від усіх коштів за видобуток криптовалют, надаючи під біткоін свої обчислювальні потужності. Водночас Україна входить до п'ятірки 27 країн світу за якістю підготовки та кількістю ІТ спеціалістів. Попри ризики з біткоін як зі зручною формою конвертування працюють ПриватБанк, Ощадбанк, Альфа банк, ПУМБ, Креді Аґріколь, Фідобанк [5, с. 56].

Нарощування обсягів видобутку та використання криптовалюти як засобу обігу, платежу та інвестування відбувається швидкими темпами у світі та Україні зокрема. Ігнорування існування даного фінансового інструменту призводить до закритості національної економіки та ускладнення реалізації зовнішньоекономічних зв'язків. Для країни з ринковою економікою це досить неправильна позиція і ця проблема потребує вирішення. Розв'язання цього питання можливо шляхом втілення ряду заходів:

- позиціонування криптовалюти як специфічного грошового еквівалента, що відповідає виконуваним нею функціям;
- прийняття Закону, який би визначав особливості емісії та використання криптовалюти, обов'язки та права суб'єктів ринку криптовалюти;
- створення єдиної платформи для реєстрації операцій з криптовалютою подібно до біржі;

- створення спеціального департаменту НБУ з питань регулювання операцій з криптовалютою;

- формування профільного інформаційного центру задля опрацювання статистичної інформації та її оприлюднення, а також консультацій користувачів;

- легалізація та встановлення чіткого оподаткування (за прийняття такого рішення) видобутку криптовалюти.

Проведення таких заходів в Україні може відкрити нові можливості як для більшості видів бізнесу, так і для економіки країни в цілому.

Список літератури:

1. Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку // Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції. - К.: КНЕУ, 2017. - 280 с.

2. Українська криптовалюта «Карбованець» пододала поріг у 2 долари і подорожчала у 354 рази з моменту запуску [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://tokar.ua/read/20970>.

3. Проект Закону «Про обіг криптовалюти в Україні» від 06.10.2017 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.

4. Проект Закону «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» від 10.10.2017 / Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710.

5. Желюк Т. Використання криптовалюти на ринку платежів: нові можливості для національних економік / Т. Желюк, О. Бречко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2016. – № 3. – С. 50-60.

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ІТ-ПОСЛУГ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лисенко Т.А.

студент 4-го курсу, бакалавр

Черкаський державний технологічний університет

Сучасний світовий ринок послуг постійно динамічно розвивається і змінюється, відповідно до існуючих загальносвітових тенденцій, серед яких науково – технічний прогрес, який нині охоплює переважну частину галузей економік країн, від виробничої сфери до надання послуг. ІТ–сфера динамічно інтегрується у всі галузі світової економіки, тому об’єктивною є необхідність використання інформаційних технологій для підвищення конкурентоспроможності позицій країни та покращення якості виробництва товарів та послуг, що може забезпечити формування стійкого попиту [1].

Важливе значення має ІТ–сфера для України, адже на фоні існуючих економічних та політичних проблем, розвиток передової високотехнологічної сфери допоможе забезпечити економічне зростання не однієї а багатьох суміжних галузей економіки України. Крім того розвиток сфери ІТ–послуг має всеохоплюючий характер, що проявляється у науково – технічній кооперації, у існуванні потужних транснаціональних корпорацій, спільному навчанні.

Вітчизняний ринок інформаційних технологій перебуває на стадії активного становлення. Зокрема збільшується ринок комп’ютеризації підприємств, зафіксовано відчутне збільшення експорту української програмної продукції та технологічних послуг. Україна наразі є провідним центром щодо розробки програмного забезпечення в Центральній Європі, але важливо пам’ятати що спектр ІТ–послуг є досить широким і включає зокрема: ІТ–аутсорсинг, ІТ – аудит, ІТ– консалтинг, ІТ – аустафінг, системну ІТ інтеграцію, інсталяцію, навчання та тренінги. Тому важливо проаналізувати структуру ринку ІТ–послуг та основні складові сектори кя найбільше прогресують та розвиваються на вітчизняному ринку.

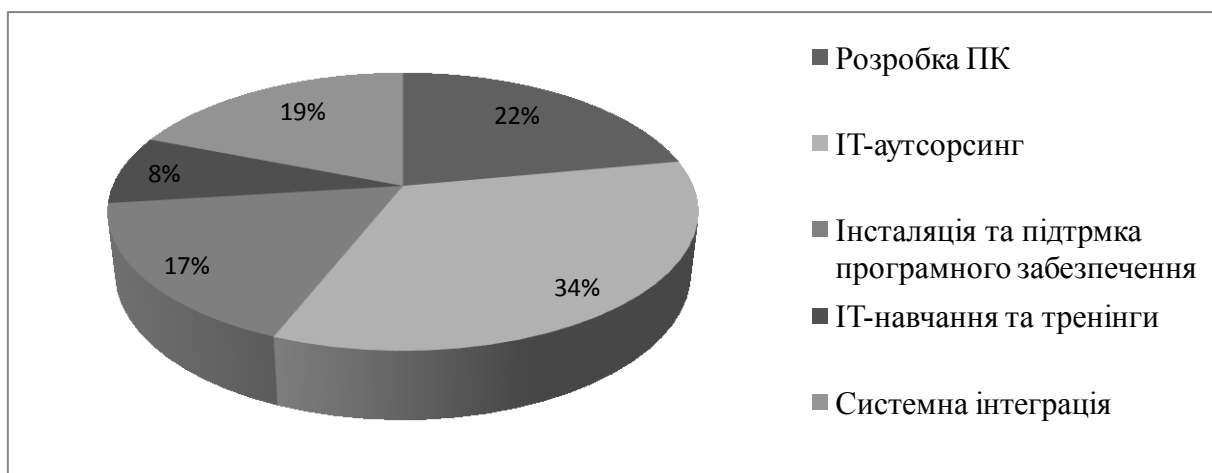

Рис.1 Структура українського ринку ІТ – послуг у 2017 році,%

*Складено та розраховано автором на основі: [2].

Отже, найбільшу частку у структурі українського ІТ-ринку за 2017 рік складає ІТ – аутсорсинг та розробка ПК. Третю позицію займає системна інтеграція, що в умовах активного становлення високотехнологічних послуг відіграє важливе значення, створюючи єдину цілісну систему, яка функціонує в рамках єдиної бізнес-логіки. Розвиток системної інтеграції є особливо важливим для ринків з бурхливим розвитком та мінливим внутрішнім середовищем. Системна інтеграція об'єднує ІТ-компанії в єдину цілісну систему програмних серверів, що працюють на апаратному та програмному рівні. Відповідно наступні позиції в структурі займають інсталяція та навчання спеціалістів. Основним завданням яких є швидка установка та налаштування програмно-апаратних комплексів та якісна підготовка спеціалістів.

Важливо зазначити, що зростання ринку ІТ-послуг в 2018 році відбулося на 29% порівняно з попереднім 2017 роком на рівні 24%. Це в свою чергу відбулося завдяки збільшенню частки ІТ-аутсорсингу. Даний сектор ІТ самостійно розвинувся на території України без особливої підтримки з боку держави та залучення державних програм. Але наразі український ІТ-аутсорсинг має широку сферу діяльності, що виходить за межі звичайного надання сервісних послуг. Наразі створюються суттєві рішення та програми для

світових брендів та компаній що входять до списку Global Fortune 500. Це такі програми як створення програмного забезпечення для безпілотних авто, проекти медичної індустрії та е-commerce-платформи для індустрії моди. Дана продукція вже давно вийшла за межі звичайного ІТ-аутсорсингу але вже ще не виділилась в окремий сектор українського ІТ-ринку.

Позитивним фактором для вітчизняного ринку є його висока оцінка на міжнародному ринку, а саме в галузі аутсорсингу. Зокрема Міжнародна Асоціація ІАОР в глобальному рейтингу The 2018 Global Outsourcing 100 віднесла 18 українських компаній. Загальносвітове визнання формує повноцінне підґрунття для подальшого розвитку даного сектору та залучення додаткових інвестицій [3].

За інформацією Асоціації ІТ України, в 2018 році даний сектор продовжує розвиватись. В Асоціації зауважують, що \$1,5 млрд – це сума, отримана лише від експорту комп'ютерних послуг. Додатково українські ІТ-компанії надають своїм іноземним клієнтам і ряд консалтингових послуг. Для розуміння загальної тенденції розвитку ІТ-ринку необхідно порівняти його динаміку експорту порівнянно зі звичайним експортом товарів та послуг.

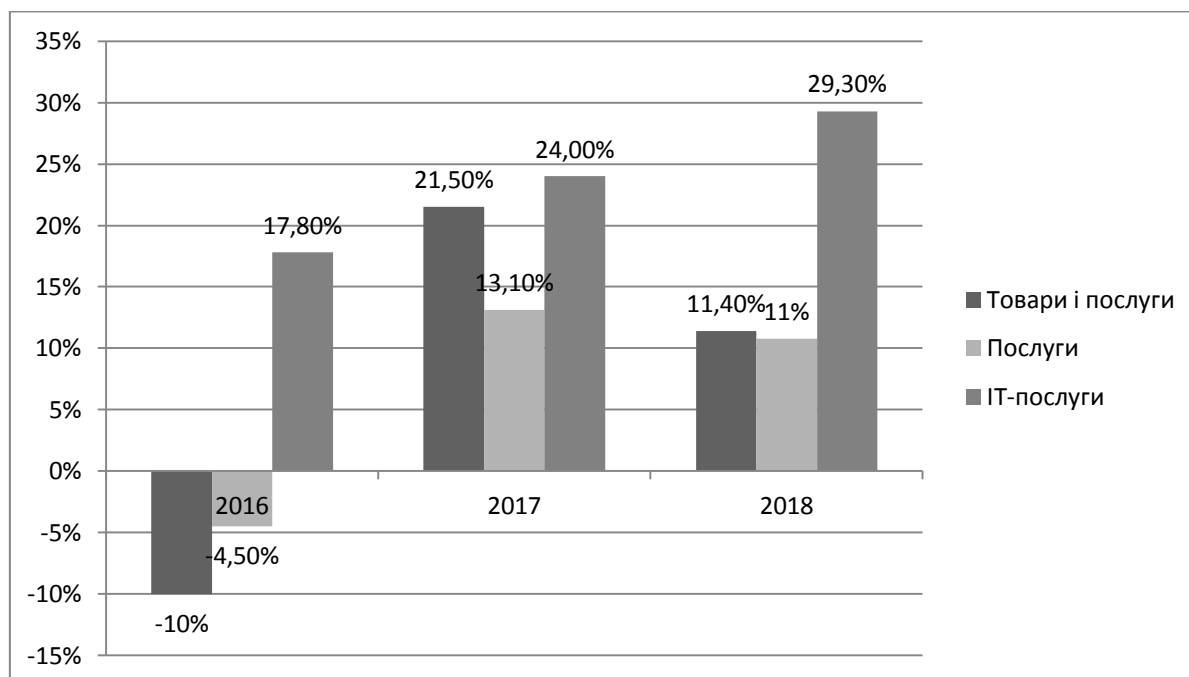

Рис 2. Динаміка українського експорту протягом 2016 – 2018 років, (%)

*Складено та розраховано автором на основі: [4].

Отже, відповідно до рис.2, слід відзначити що протягом останніх трьох років сектор ІТ-послуг має високі темпи зростання порівняно з експортом товарів та послуг. Наслідком даного прогресу є вихід ІТ-послуг на 2-гу позицію в загальному обсязі експорту послуг. За оцінками Української ІТ Асоціації протягом наступних 3-5 років загальне зростання сектору ІТ складатиме 30-35% щорічно.

Спираючись на вище наведені дані, щодо тенденцій та особливостей розвитку сфери ІТ– послуг в Україні можна дати загальну характеристику сильним та слабким сторонам даного сектору.

Таблиця 1

Загальна характеристика сфери ІТ–послуг в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - висока якість таланту ІТ фахівців; - сертифіковані спеціалісти; -зручне географічне розташування для співробітництва в Європейським ринком; - зростання кількості стартапів; -високий рівень пропозиції відносно дешевої продукції; 	<ul style="list-style-type: none"> - висока фрагментарність ІТ ринку; - вплив висококваліфікованих кадрів; - високий рівень корупції; -негарантований захист прав іноземних інвесторів; -недостатня підтримка розвитку сектору з боку держави;
Можливості	Загрози для даного сектору
<ul style="list-style-type: none"> - формування українського ринку ІТ– послуг як одного з передових в світовій економіці; - використання технологічного потенціалу і залучення додаткових іноземних інвестицій; - формування багатовекторної співпраці в галузі інформаційних технологій 	<ul style="list-style-type: none"> - погіршення політико-економічної ситуації в Україні ; -збільшення відтоку висококваліфікованих кадрів ; - поява конкурентів на потенційних ринках; -зменшення темпів динаміки розвитку даного сектору.

Проведене дослідження ролі ІТ–сектора послуг України у розвитку зовнішньоекономічної діяльності, дозволило зробити висновок, що функціонування українського ІТ-ринку може стати чинником позитивних змін.

Розвиток даного сектору є наразі досить прибутковим та перспективним для української економіки і це можна спостерігати за наявними темпами його зростання. Але для прискорення розвитку ІТ–сектору необхідно здійснити певні заходи, що зокрема, стосуються якісної підготовки професійних кадрів для ІТ-сфери, стимулюванні закордонних інвестицій, що є досить складним в умовах нестабільної політико-економічної ситуації в країні, формуванню сприяння з боку держави на законодавчому рівні та реальному здійсненні ефективних державних програм. Зокрема, розробку законопроекту, спрямованого на адаптацію до норм європейського права у сфері ІР (Internet Protocol), законодавче стимулювання науково-дослідних центрів та нових підприємств ІТ-сфери, розвиток співпраці у сфері інновацій між країнами. Необхідно сприяти розвитку внутрішнього ринку та не лише нині функціонуючих сегментів, а також застосовувати технологічний прогрес для розвитку інших галузей.

Список літератури:

1. International Trade and Development 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2018_en.pdf
2. ІТ індустрія в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dia.dp.gov.ua/wp-content/uploads/2018/01>
3. The Global Outsourcing 100 Program [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.iaop.org/GlobalOutsourcing100>
4. Динаміка українського експорту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nachasi.com/2018/09/30/pokaznyky-ukrayinskogo-it/>

СВІТОВІ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Лісовий Владислав

Вечірко Микола

Науковий керівник: Юрчик І.Б., к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Сучасний стан розвитку України характеризується низкою дестабілізуючих чинників, які проявляються у погіршенні економічного становища та соціального забезпечення населення, скороченні середньої тривалості життя, зниженні реальної заробітної плати або пенсії тощо. Проблема ефективного регулювання соціальною сферою належить до провідних завдань уряду, адже стосується загального добробуту населення. Важливим напрямом є вивчення міжнародних моделей соціальної політики держави з можливістю подальшого їх застосування для нашої держави.

На загальнонаціональному рівні соціальна політика є одним з найважливіших напрямів внутрішньої політики держави, який пов'язаний з відтворенням соціальних ресурсів і забезпеченням, як стабільності соціальної системи, так і динамічності її розвитку. Метою соціальної політики є регулювання відносин між суспільством та окремими соціальними суб'єктами, спільнотами, соціальними групами [1, с.107].

Питання про моделі соціальної політики досить складне і дискусійне. Адже кожна з країн відрізняється специфікою побудови соціальної політики, системою принципів та цілями управління, проводить власну політику та має власну систему реалізації функцій держави. Розглянемо більш детально такі методи соціальної політики, як американську, шведську, японську, англосаксонську та загальноєвропейську.

Головний принцип американської моделі - відокремлення соціального захисту від вільного ринку й обмеження захисту лише тих, хто не має інших доходів, крім соціальних виплат. При цьому забезпечується досить високий

рівень і якість життя основної частини населення. Відмінні риси: відсутність уніфікованої системи соціального захисту, мінімалістський підхід до розв'язання соціальних проблем; реалізація федеральних програм на рівні штатів із подвійним фінансуванням із бюджетів обох рівнів; обов'язкове солідарне соціальне страхування, за рахунок якого виплачують пенсії, допомогу малозабезпеченим тощо; використання перевірки нужденності в усіх програмах соціальної допомоги; розгалужена мережа добровільного медичного страхування, частково регульованого державою; існування приватних закладів із надання платних соціальних і медико-соціальних послуг; активна діяльність благодійних організацій за відсутності політики "соціального замовлення", розвиток волонтерства.

Термін "шведська модель" з'явився наприкінці 1960-х рр., коли іноземні спостерігачі стали відзначати успішне сполучення у Швеції швидкого економічного зростання з політикою реформ на тлі відносної соціальної безконфліктності в суспільстві. Відзначається надзвичайно високою часткою ВВП, яка розподіляється через бюджет (понад 50%); соціальна політика тісно пов'язана з державним регулюванням економіки, що має чітко виражену соціальну спрямованість.

Японська модель соціальної політики передбачає проведення політики вирівнювання доходів, особливу політику використання робочої сили (система довічного найму з певними сучасними модифікаціями), домінування психології колективізму, солідарності в доходах, досягнення консенсусу між різними суб'єктами у розв'язанні соціально-економічних проблем, виділення питань підвищення життєвого рівня населення в ранг національних пріоритетів.

Англосаксонська модель притаманна країнам Великої Британії, Ірландії, Канади. Виступає як проміжна між ліберальною американською і соціально орієнтованою шведською та німецькою моделями. Для неї характерним є активніше, ніж для першої моделі, регулювання соціальних процесів з боку держави, проте нижчий, ніж в останніх двох моделях, рівень оподаткування і перерозподіл ВВП через держбюджет (не більше 40%).

Основою загальноєвропейської моделі соціальної політики є принцип поєднання економічної ефективності та соціальної солідарності. Наголос робиться на збалансований розвиток соціальної політики Європи, транспарентність і дотримання інтересів усіх країн-членів ЄС. Відбувається процес переорієнтації соціальних програм з універсального рівня на індивідуальний, що значно дешевше і ефективніше, тому що адресна допомога надається тільки тим, хто її дійсно потребує [2, с.224].

Таким чином, кожна країна відповідно до рівня економічного розвитку та інших чинників формує власну модель соціальної політики. Кожна з перерахованих моделей має свої переваги і недоліки, а для нашої держави вважаємо за необхідне звернути увагу на досвід скандинавських країн, наприклад Швеції. Впровадження іноземного досвіду може позитивно вплинути на стан соціальної політики України, адаптуючи її до сучасної моделі управління та мінімізуючи в такий спосіб негативні впливи та ризики.

Список літератури:

1. Богуславська С. І. Соціальна політика в умовах ринкових відносин / С. І. Богуславська, Л. В. Потапенко // Фінансовий простір. – 2013. – № 2. – С. 106-110.
2. Михненко А. Світові моделі соціальної політики: уроки для України [Електронний ресурс] / А. Михненко, Н. Щур // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2011. – Вип. 2. – С. 219-227. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2011_2_31.

ПІДЛІТКОВИЙ ВІК ЯК СЕНЗИТИВНИЙ ПЕРІОД ДЛЯ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Літвінова О.В.

к. психол. н., доц.

Алексєєв А.І.

магістр 2-го року навчання, спеціальність «Психологія»
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського

Постановка проблеми. Підлітковий вік являє собою один з найбільш відповідальних періодів розвитку кожної людини. Найчастіше підлітковий вік називають «зламним», «критичним», «перехідним». У даному віковому періоді є свої шаблі розвитку або етапи, так у своїх дослідженнях І. С. Кон зазначав, що перехід від дитинства до зрілості охоплює у цілому вік від 11-12 до 23-25 років і поділяється на три етапи:

- 1) підлітковий вік, отрочтво (від 11-12 до 14-15 років), що є перехідним у біологічному аспекті, а саме вік статевого дозрівання;
- 2) рання юність (від 14-15 до 18 років);
- 3) пізня юність або початок дорослості (від 18 до 23-25 років).

В свою чергу В. Б. Шапарь зазначає такі межі підліткового віку – від 11 до 20 років та поділяє його на два періоди: молодший підлітковий (пубертатний) – від 11 до 15 років та юнацький (ювеніальний) – від 16 до 20 років.

Підліток у сучасному світі постає маргінальною особистістю у зв'язку з несформованою системою поглядів як у дорослої людини, а також низкою психічних новоутворень, які досить часто призводять до негативних наслідків. Девіантна поведінка, конфліктні ситуації з батьками та вчителями – саме такі прояви характеризують особистість підлітка. Саме тому на сьогоднішній день суспільство повинно приділяти багато зусиль для аналізу та формування

моральної свідомості підлітка, яке дозволить ефективно взаємодіяти батькам та вчителям з дитиною, а також полегшить працю правовим структурам.

Моральна свідомість – складний, суперечливий феномен духовної культури, що має свої рівні, форми, структуру. Вона функціонує на двох рівнях – емоційно-почуттєвому та раціонально-теоретичному, які існують у взаємодії, єдності, доповнюючи один одного.

Раціонально-теоретичний рівень моральної свідомості виражається у системі моральних знань, перш за все, етичних прав та норм, принципів, ідеалів, оцінок, суджень, понять, у яких теоретично обґрунтовується моральність та її елементи. Своім змістом цей рівень моральної свідомості дає уявлення про те, якою має бути дійсність відповідно до потреб суб'єкта.

В свою чергу основою емоційно-почуттєвого рівня моральної свідомості є моральні почуття, невідрефлексовані моральні судження й відповідні оціночні уявлення, судження. Залежно від носія, моральна свідомість поділяється на індивідуальну і суспільну.

Розглядаючи моральну свідомість з точки зору основних рівнів феномену, звертаємо увагу також на основні чинники моральної свідомості (табл. 1).

Таблиця 1

Чинники моральної свідомості

Первинні	Вторинні
Первинними чинниками моральної свідомості є норми. У всіх випадках норма виступає способом вираження належного і несе у собі вимоги, які треба виконати для досягнення певної мети. Це можуть бути настанови, правила, приписи, заборони.	Другий базовий чинник морального знання – моральні принципи. Це узагальнене вираження моральних вимог до особистості, що спрямовують її діяльність у певній сфері життя, визначають головну лінію її поведінки, життєвої орієнтації.

Підлітковий вік являє собою один з сензитивних періодів для розвитку моральної свідомості, тому що саме у підлітка формується самосвідомість, а також з'являється відчуття дорослості. Підліток намагається знайти себе у світі

дорослих, зайняти достойне місце в системі людських стосунків. Саме в цей період дуже важливими для підлітка є спілкування та соціальне оточення.

Підліток під час взаємодії з оточуючими за допомогою нової форми самосвідомості більше уваги приділяє саме поглядам на себе та власну свідомість, ціннісні орієнтації. Такий новий погляд на зовнішній світ та систему людських цінностей починає формувати у підлітка моральну самосвідомість. Зовнішній світ, висуваючи свої вимоги відносно співжиття, правил та установ, формує первинний чинник моральної свідомості.

Особливий інтерес для науки і практики має аналіз вікових аспектів проблеми розвитку моральної свідомості та самосвідомості. Аналіз теоретичних витоків проблеми показав, що вивчення обох чинників моральної свідомості неможливе без розкриття їх детермінуючих основ – моральних норм. У психологічній літературі вказується на подвійний характер цього поняття, його об'єктивну та суб'єктивну сторони. Норми розглядаються як суб'єктивна реальність індивідуальної свідомості, що виявляється у вигляді моральних знань, моделей, функціональних зв'язків. Знання передбачає розуміння норми, але не дорівнює ставленню. Спосіб мотивації, а не сама дія, розцінюється як показник належності дії до моральної сфери. При цьому перехід зовнішніх вимог у внутрішні етичні інстанції зумовлений декількома моментами: здатністю до виокремлення морального змісту; розкриттям морального смислу; переходом моральних знань у моральні переконання. На підставі аналітичного огляду виокремлюють основні критерії періодизації морального розвитку, найважливішим з яких є: характер новоутворень у сфері моральної свідомості та самосвідомості, дія внутрішніх механізмів, характер спонук, що стимулюють моральну поведінку, ставлення суб'єкта до моральних норм, характер пізнавального ставлення.

Р. Павелків в своїх працях виділив та відніс до основних когнітивних умінь підлітка у сфері моральної свідомості наступне: знання підлітками норм, позитивне ставлення до них (наявність особистісного смислу), уміння виокремлювати позитивні підстави поведінки інших людей, простежувати

соціальну причинність, здійснювати моральне оцінювання ситуації, виокремлювати релевантні шляхи вирішення проблеми. У сфері моральної самосвідомості, крім попередніх умінь, з'являються: вміння виокремлювати підстави власних вчинків, здійснювати власне самооцінювання, виконувати пошук альтернативних шляхів власного вирішення проблеми. За допомогою зростаючого рівня самосвідомості підліток починає розуміти поведінку оточуючих його людей і за допомогою цього формує власні моральні норми, а також оцінює дії з боку моральності.

Розглядаючи сутність та особливості поведінки особистості підлітка її аналізують з позиції моралі, пов'язаної з її мотивами. Для підліткового віку, який О. Леонт'єв називає другим народженням особистості («Особистість дійсно народжується двічі: перший раз – коли у дитини виявляється у явних формах полімотивованість і супідрядність її дій... другий раз, коли виникає її свідомою особистість»), характерною є поява прагнення та здатності усвідомлювати свої мотиви і проводити роботу з їх підпорядкування. Як відмічає О. Леонт'єв, формування особистості являє собою неперервний процес, що складається з ряду послідовних стадій. Проте «...справжнє народження особистості виступає як подія, що змінює хід усього наступного психічного розвитку». Становлення ієрархії мотивів являє собою становлення зв'язної системи особистісних смислів – становлення особистості.

Дослідження і повсякденні спостереження показують, що розвиток особистості відбувається як процес розвитку мотивів: прийняття іншими, визнання і утвердження у відповідній соціальній групі. Якщо група, до якої входить підліток, є стабільною, то у сприятливих умовах він проходить три стадії свого становлення як особистості: адаптація (засвоєння цінностей та норм групи); індивідуалізація (загострення протиріччя між необхідністю у соціалізації (бути таким, як усі) і потребою у максимальній індивідуалізації; інтеграція виявляється у прийнятті групою тільки тих індивідуальних відмінностей, які відповідають інтересам групи (у протилежному випадку відбувається дезінтеграція особистості, її ізоляція або деградація з поверненням

на більш ранні стадії розвитку). За успішного проходження індивідом фази інтеграції в умовах високорозвиненої спільноти у нього формуються гуманність, довіра, справедливість. І в свою чергу група та соціальна ситуація розвитку підлітка є добрим підґрунтям для формування правил, моральних цінностей та моральної свідомості.

Як відмічає Ю. Гіппенрейтер, особистісний моральний досвід набувається підлітком не тільки шляхом цілеспрямованих виховних впливів, а й через особистий досвід, «зараження», наслідування – психологічний механізм, що отримав назву ідентифікації. З цього випливає висновок про те, що становлення, формування і розвиток особистості відбувається у спілкуванні з іншими людьми. Іншим механізмом це – прийняття підлітком соціальних ролей, які відрізняються від попереднього більшою узагальненістю й описується у психології за допомогою понять «соціальна позиція» і «соціальна роль». Ролі є вихідними і визначальними елементами соціального досвіду, оскільки в них найбільш повно програмується той чи інший шаблон соціальної поведінки. Ю. Гіппенрейтер відмічає надзвичайне значення соціальної ролі у формуванні особистості. Доведенням цього є поява нових мотивів під час виконання нової ролі, їх підпорядкування, а також видозміна системи поглядів, цінностей, етичних норм і відносин.

Таким чином, можна стверджувати, що підлітковий вік є сензитивний для розвитку моральної свідомості у зв'язку з виникненням новоутворень в мотивації, самосвідомості та свідомості, а також інтеріоризації правил та групових норм поведінки.

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ «РОТАЦІЯ СТАНЦІЙ» ПРИ ВИВЧЕННІ МЕДИЧНОЇ ХІМІЇ

Ліцман Ю.В.

Сумський державний університет, к.пед.н., доцент, доцент кафедри
загальної хімії (litsman@ua.fm)

Навчальна дисципліна «Медична хімія» вивчається студентами першого курсу, які навчаються за спеціальністю «Медицина». Викладання медичної хімії здійснюється із застосуванням змішаного навчання, зокрема моделі «Ротація станцій». Для організації змішаного навчання в якості платформи для навчального спілкування нами обрано Google клас, для розробки тестових завдань - Google форми, також використовуються Google презентації, Google документи тощо. Таким чином, необхідні навчально-методичні матеріали, наприклад, плани занять, конспекти лекцій, презентації лекцій, відео хімічного експерименту, приклади розв'язків типових завдань, посилання на корисні джерела, посилання на тестові завдання, тощо студенти знаходять у Google - класі «Медична хімія-практичні заняття».

Для успішного проведення заняття з використанням моделі «Ротація станцій» необхідна ретельна підготовка до нього за такими етапами: вибір теми заняття, відбір навчальної інформації, визначення видів діяльності студентів за станціями, відбір завдань, планування часу, відведеного для виконання певних етапів роботи під час заняття, розміщення усіх необхідних матеріалів у Google - класі.

Детальніше характеризуємо методику проведення практичного заняття з теми «Комплексні сполуки» (проводиться протягом 2 пар і триває 160 хвилин) з використанням моделі «Ротація станцій». Заняття проводиться за таким планом:

1. Інструктивна бесіда (15 хв.).

2. Групова робота на станціях з їх ротацією (4 станції по 25 хв.=100 хв.)
3. Спільна робота (40 хв.).
4. Підведення підсумків (5 хв.).

Під час інструктивної бесіди відбувається визначення послідовності зміни станцій для різних груп студентів, пояснення видів робіт та методики їх виконання, зокрема, особливостей проведення хімічного експерименту; й обговорення запитань, що виникли у студентів під час підготовки заняття. Ці запитання вони також мають змогу розмістити у Google класі напередодні заняття.

Для другого етапу було визначено станції з такими умовними назвами, як: «Консультативна», «Тестувальна», «Експериментальна», «Навчальна». На станції «Консультативна» відбувається безпосереднє спілкування викладача зі студентами. В процесі бесіди викладач з'ясовує на якому рівні студенти зрозуміли та засвоїли навчальну інформацію і за необхідності пояснює їм складні питання або контролює яким чином один зі студентів пояснює певний матеріал іншим у групі. На станції «Тестувальна» за посиланням студенти проходять тест з використанням власних мобільних пристроїв за посиланням у Google – класі. При цьому їм пропонується обговорювати запитання разом і надсилати один варіант відповіді від усієї групи. Результат вони отримують одразу після відправки форми, проте без показу правильних відповідей. На станції «Експериментальна» студенти під наглядом лаборанта виконують певні досліди з теми (добування певних комплексних сполук, реакції обміну комплексних сполук). На станції «Навчальна» студенти самостійно опрацьовують навчальну інформацію, представлену у формі відео дослідів та презентації (особливості будови хелатних комплексів, хелатотерапія; будова та функції гемоглобіну) і готують відповіді на запитання.

На третьому етапі спочатку відбувається обговорення результатів тестування з візуалізацією результатів на екрані для усієї групи. Сервіс Google форми дозволяє побачити відсоток неправильних відповідей та кількість

респондентів, які їх надали, тому викладачеві дуже зручно коментувати результати роботи студентів, звертаючи увагу на типові помилки і способи їх усунення в подальшому. Потім відбувається обговорення результатів хімічного експерименту і складання відповідних рівнянь реакцій та формулювання висновків. Після цього обговорюється навчальний матеріал, який студенти опанували самостійно, вислуховуються їхні відповіді.

На четвертому етапі підводяться підсумки заняття, відбувається оцінювання діяльності студентів з урахуванням їх оцінки за тест та результатів діяльності з інших видів робіт.

Таким чином, досвід використання моделі «Ротація станцій» при вивченні медичної дозволяє стверджувати, що впровадження її у навчальний процес можливе за таких умов:

- кількість студентів у групі не повинна перевищувати 16 (4 групи по 4 студенти);
- студенти повинні мати належний рівень начальних досягнень, мотивації (у цьому навчальному році в медичні заклади мали право вступити лише студенти, у яких мінімальний бал у сертифікатах був 150), бо інакше може статися так, що група без викладача просто не зможе самостійно виконувати певний вид робіт;
- належного оснащення та площі навчальної аудиторії (для роботи потрібно мультимедійне обладнання та wi-fi);
- планування заняття (план ротації груп, відбір матеріалу для станцій ротації, підготовка правильних відповідей та розв'язків тощо) та контроль за часом роботи на певних станціях студентів;
- планування представлення результатів роботи у групі (відповіді у формі таблиці, що є спільним документом, розв'язки завдань у зошитах або представником групи біля дошки, результати тестування, звіт до лабораторної роботи тощо).

Подальше дослідження буде спрямоване на удосконалення методики проведення занять з використанням моделі «Ротація станцій».

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ: ВІД ЗАРОДЖЕННЯ ДО ІНТЕГРАЦІЇ В SOFT

Лопуга В.В.

Студент Факультету обліку, аудиту та інформаційних систем Київського
Національного орґівельно-економічного Університету, +380 50 713 81 43

vlopuga12@gmail.com

Україна, Київ

Glow Art – яскравий приклад постійного розвитку та збагачення української вишивки. Вишивка хрестиком гармонізує простір навколо людини за рахунок інформації, закладеної в орнаменті. Саме тому українські традиційні орнаменти до сьогодні залишились незмінними. Міжнародний музей української вишивки, заснований у 2010 році – творіння жінки, закоханої в українське народне мистецтво. Її звати Тетяна Протчева[3, с.210]. І розпочала вона музейну справу із власних робіт. Тетяна Протчева любила вишивку з дитинства, а згодом присвятила їй все життя. Її витвори різнопланові, але привертають увагу своєю витонченістю і точністю. За роки у неї назбиралось чимало вишитих виробів, красу і тепло яких хотілось показати людям. Тож сама взялась потроху облаштовувати музей. Згодом стіни почали «обростати» все новими й новими витворами. Картини, портрети, ікони, рушники, найрізноманітніші елементи одягу, посуд, листівки. Усі роботи виготовлені власноруч. Тут представлені різні техніки вишивання. Зразки тканини, потрібної для цього ремесла, а також нестандартні експонати – вишивка на папері, наприклад. Є і своя бібліотека, яка розповість багато про автентичні українські орнаменти. Цей музей – справжня селянська хатина, приблизно сторічної давності[2, 85]. (Приблизно такою була задумка інтер`єру). Та наповнена вона найцікавішими і вже сучасними речами. У цьому музеї немає нудних «припалих пилом» експонатів. Кожен по-своєму цікавий. Тим більше, що майстриня продовжує розвивати свою творчість у новітніх

напрямах. Glow Art – новий і досить нетиповий вид мистецтва. Вишивка, у якій використовуються дуже незвичайні нитки. Це люрексовий шовк, дуже коштовний і в Україні не продається. Тетяна Протчева привезла його із Японії як подарунок від місцевих майстринь. Білі нитки, які світяться у темряві, лягають на полотно, малюючи візерунки і портрети[1, с.273]. Саме портрети знаменитостей стали одним із улюблених напрямів творчості пані Тетяни. Тож з часом своє місце у Міжнародному музеї української вишивки зайняла «Жива галерея», де очі в очі можна зустрітись із Тарасом Шевченком, Майклом Джексонем, Джоном Ленноном, Назарієм Яремчуком, Лесею Українкою. Картини привертають найбільше уваги відвідувачів. Вони поєднують на вишитому полотні минуле й сьогочасне. Їй надзвичайно подобаються наші національні візерунки. Але як використати їх в «осучаснених» роботах? Картини, серветки – все це нині не дуже актуальне. Так з'явилася небачена досі колекція чоловічих та жіночих краваток, розшитих національним орнаментом. Вишита краватка виявилась чудовим елементом ділового та класичного одягу. Музей несе на міжнародні обшири українську культуру[4, с.12]. Крім того, кожен відвідувач може поміряти вишиванку, або, наприклад старовинне намисто, яке можна побачити тільки у фільмах. Це робить людей ближчими до народного мистецтва. Відвідавши міжнародний музей української вишивки ми можемо зробити висновок, що в сучасній українській вишивці геометричний орнамент залишиється незмінним, як і в давні часи він будується з найпростіших геометричних фігур: кіл, крапочок, хрестів, трикутників, ліній, меандрів, спіралей, квадратів та ромбів тощо.

Створення сучасних орнаментів для вишивки за допомогою програмного забезпечення (ПЗ). Дослідимо створення сучасних орнаментів для вишивки за допомогою програмного забезпечення (ПЗ). Низкою вчених були розроблені методи опису складних симетричних зображень-орнаментів української вишивки, які базуються на алгоритмах формалізації груп перетворень зображень на основі осьових симетрій, мові опису мінімальних рисунків та алгоритмах формалізації рапортів. Принципова можливість

моделювання української вишивки обумовлюється тим, що в її основі лежить побудова симетричних структур. Математична формалізація дозволяє розробити інформаційну модель побудови орнаментів української вишивки і редактор зображень-орнаментів. Математична модель вишивки забезпечує можливість створення нових та економного зберігання наявних зображень-орнаментів, автоматизацію процесу створення та редагування вишивок для відтворення їх в натуральному вигляді (на тканині). Вивчення орнаментів вишивки не обмежено знаннями про їх види, колірне вирішення чи інші характеристики зовнішнього виду. Важливою складовою є спосіб утворення композиції орнаментів і їх розташування на площині. Смуги орнаментів вишивки є найбільш поширеними в українському народному одязі. В свою чергу, симетрія є одним із найбільш яскравих композиційних засобів, за допомогою якого створюють орнаменти. Всього існує 7 типів симетрії бордюрів (лінійних орнаментів). Для їх створення використовують такі перетворення: паралельний перенос; дзеркальна симетрія з вертикальною віссю; дзеркальна симетрія з горизонтальною віссю; обертова (центральна симетрія). Бордюри (отримані з урахуванням українських народних традицій) можна використовувати для оздоблення жіночого одягу. Окрім бордюрів існують орнаменти, які заповнюють всю площину, зокрема, решітковий орнамент. Його розташовують по невидимій решітці з різними формами комірок: ромб, квадрат, трикутник та інші. В українському народному одязі решіткові орнаменти використовували з певним обмеженням. Це пояснюється тим, що використання структури тканини або канви накладали обмеження на положення стібків і не могли бути розташовані під кутом до ниток основи і утку. Групи симетрії, які призводять до зміни кута розташування стібків (комірка решітки, рівносторонній трикутник) не були виявлені в народному одязі. Встановлено, що в українському одязі використовували лише 12 груп. Кожна з груп симетрії має свій код, який характеризує прийоми за допомогою яких побудовано орнамент. Саме ці коди використовують при “створенні узорів з клонів” в ПМ “Inkscape”. Кожен з кодів групи симетрії може бути також

описаний словесною формулою. Для кожної групи симетрії існує своє зорове сприйняття, яке можливо проілюструвати на прикладі, в якому за основу прийнята єдина елементарна фігура. Виявлено 12 груп симетрії з використанням яких створюють орнаменти української народної вишивки для оздоблення сучасного жіночого одягу в ПМ “Inkscape”. За запропонованою методикою можна виконати побудови решіткових орнаментів за допомогою графічного редактора OOo Draw, який дозволяє утворювати орнаменти (контури яких відповідають контурам деталей швейних виробів) і перевірити якість їх розташування. Існуюча в цьому редакторі функція заповнення, забезпечує (при зміні розміру стібка вишивки) зміну розмірів усіх орнаментів, розташованих на деталях крою одночасно.

ВИСНОВКИ.

1) Українська вишивка – це також те, що розвивається постійно, адже завжди надихає нових митців, що ідуть в ногу з часом на вдосконалення ремесла. Сучасна, або як її можна назвати, інтерактивна вишивка України – це Glow Art – новий та досить нетиповий вид мистецтва, який, до речі, так як і всі геометричні орнаменти чітко підпорядковується математичним законам. Сучасна вишива створюється завдяки дивовижному люрексовому шовку, що був завезений із загадкового Сходу. Проте шкода, що цей розвиток не розвивається масштабно, похизуватись може небагато майстрів, найпомітнішою фігурою серед них є Тетяна Протчева – засновниця міжнародного музею української вишивки, куди звичайно, входять не

2) Математична модель вишивки забезпечує можливість створення нових та економного зберігання наявних зображень-орнаментів, автоматизацію процесу створення та редагування вишивок для відтворення їх в натуральному вигляді (на тканині). Виявлено 12 груп симетрії з використанням яких створюють орнаменти української народної вишивки для оздоблення сучасного жіночого одягу в ПМ “Inkscape”. За запропонованою методикою можна виконати побудови решіткових орнаментів за допомогою графічного редактора OOo Draw, який дозволяє утворювати орнаменти (контури яких відповідають

контурам деталей швейних виробів) і перевірити якість їх розташування. Існуюча в цьому редакторі функція заповнення, забезпечує (при зміні розміру стібка вишивки) зміну розмірів усіх орнаментів, розташованих на деталях крою одночасно. Кожна з груп симетрії має свій код, який характеризує прийоми за допомогою яких побудовано орнамент. Саме ці коди використовують при “створенні узорів з клонів” в ПМ “Inkscape”.

Список літератури:

1. Артемчук Г. «Методика організації науково – дослідницької роботи: Навчальний посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів». – К.: Форум, 2000. – 271-275 с.
2. Гасюк О.О., Степан Н.Г. « Художнє вишивання » / О.О. Гасюк, Н.Г. Степан. – К.: Вища школа, 1989. 82-91 с.
3. Засорнова Ірина Олександрівна. Розробка процесу оздоблення вишивкою жіночих костюмів з урахуванням українських народних традицій.- Дисертація канд. техн. наук: 05.18.19, Хмельниц. нац. ун-т. - Хмельницький, 2012.- 210 с.
4. Запісова О.М. Математика української вишивки. Математика в школах України. Позакласна робота. №8 (56) серпень 2015 р. 10-44 с.

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА. ФАКТОРИ ВПЛИВУ, АНАЛІЗ РОЗВИТКУ

Лотоцька В.М.

викладач

Технічний коледж Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя, Україна

Світові вимоги споживання товарів реалізуються через систему управління потоковими процесами, де на транспорт покладається реалізація

матеріальних, людських, частково енергетичних потоків. Ідеологія майбутнього світового розвитку, як сталого, вимагає глобального узгодження цих процесів з метою мінімізації витрат енергії, коштів, екологічного навантаження на навколишнє середовище. Важливу роль у цій структурі покладають на логістику, як науку про раціональну організацію, управління і техніко-технологічне забезпечення потокових процесів у сфері матеріального виробництва й обігу з метою максимального задоволення попиту та мінімізації загальних витрат кожного із учасників ланцюга.

Логістику слід розрізняти як: а) господарський процес; б) функцію управління; в) науку. А тому термін «логістика» розглядають як:

- науку про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах із синергічними зв'язками;

- систему відносин з приводу оптимального переміщення матеріальних, інформаційних та фінансових потоків;

- галузь бізнесу (чи функцію в корпорації), завданням якої є забезпечення переміщення та зберігання продукції та сировини для забезпечення виробництва та продажу.

Існує ще багато визначень даного терміну, оскільки логістику як об'єкт дослідження можна розглядати з різних точок зору: з позиції маркетолога, фінансиста, менеджера з планування та управління виробництвом, вченого.

Логістика, як господарський процес, і як функція управління, передбачає єдину техніку, технологію, економіку і планування переміщення матеріальних, інформаційних та фінансових потоків. Тому є підставити говорити про логістичну систему як сукупність елементів, яка включає закупівлю, складування та збут матеріально-технічних цінностей.

Отже, невід'ємною складовою логістичної системи є транспорт. Транспорт органічно вписується у виробничі й торгові процеси. Тому транспортна складова бере участь у вирішенні багатьох завдань логістики. Разом з тим існує досить самостійна транспортна область логістики, у якій

багатоаспектна погодженість між учасниками транспортного процесу може розглядатися поза прямим зв'язком зі сполученими виробничо-складськими ділянками руху матеріального потоку.

Транспорт як галузь матеріального виробництва, здійснює перевезення людей та вантажів, і в структурі суспільного виробництва відноситься до сфери матеріальних послуг. При цьому він включає в себе не лише транспортні засоби різних видів та типів, але й транспортну інфраструктуру та підготовлений персонал.

Транспортні засоби діляться на транспорт загального користування, незагального користування та особистий й індивідуальний транспорт. Перші дві категорії і включаються у сферу матеріального виробництва. Транспорт загального користування обслуговує сферу обігу та населення, і є основним засобом транспортної логістики. Тоді як транспорт незагального користування обслуговує лише сферу виробництва, оскільки це внутрішньовиробничий і внутрішньовідомчий транспорт (найчастіше він представлений залізничним та автомобільним видами транспорту).

Предметом транспортної логістики є транспорт загального користування, в тому числі: залізничний, автомобільний (для перевезення вантажів та пасажирів), водний (морський та річковий), повітряний та трубопровідний.

Виділення транспорту в самостійну сферу логістики сприяли наступні фактори:

1) неможливість управління матеріальними потоками без транспортування;

2) здатність транспорту реалізовувати основну ідею логістики – створити систему, що надійно, стійко та оптимально функціонує: „постачання – виробництво – розподіл – споживання”;

3) необхідність рішення цілої низки транспортних проблем щодо вибору каналів розподілу сировини, напівфабрикатів та готової продукції в межах логістичної системи;

4) наявність великої кількості транспортно-експедиційних підприємств, що відіграють значну роль в організації оптимальної доставки товарів, як у внутрішніх перевезеннях, так і в міжнародному сполученні;

5) висока питома вага транспортних витрат у загальній сумі логістичних витрат. Їх величина може сягати 50% і вище відсотків від загальних логістичних витратах на просування товарів від первинного джерела сировини до кінцевого споживача готової продукції;

б) значна питома вага транспортної складової у зовнішньоторговельній ціні товарів (особливо для країн з великими відстанями перевезень).

На вибір типу транспортної складової логістичної системи впливають такі фактори, як: вид вантажу, вартість перевезень, мета транспортування, відстань, якість транспортних шляхів. У сучасних умовах роль транспортного обслуговування визначається не інтересами окремого відправника (одержувача), а оптимальним співвідношенням витрат і прибутку в зазначеному циклі виробництва і споживання, а також у мінімізації загальних логістичних витрат. В той же час статистика доводить, що автомобільний транспорт користується найбільшим попитом.

Аналіз статистичної звітності логістичного бізнесу США за 2016 рік засвідчив наступне:

- загальна величина логістичних витрат США становила 1385 мільярди (за системою найменувань чисел, яка використовується у США – більйони) доларів США;

- на транспортні перевезення припадало 58,77% від цієї суми, тоді як на складські витрати 33,86%, всі інші витрати (експедиційні, вантажні, адміністративні) становили лише 7,37%;

- вартість системи логістичного бізнесу США була еквівалентна 8,2% поточного ВВП країни.

- найбільшу питому вагу в логістичних витратах становив автомобільний транспорт – 657 мільярдів доларів США, з яких 68,9% припадало на міжнародні перевезення і 31,1% - на внутрішні перевезення; в той час як на

перевезення іншими видами транспорту припадало лише 195 мільярдів доларів США. Тобто перевезення автомобільним транспортом 80,7% загальних транспортних витрат.

І така ситуація характерна не лише для Сполучених Штатів Америки. Отже найбільш використовуваним у логістичних системах залишається автомобільний транспорт.

Оскільки, як видно з викладеного вище, види транспорту сильно різняться за технічними характеристиками, то й методологія оцінки їх техніко-економічних показників буде доволі різною.

Тому аналіз показників ефективності транспортної логістики, проведемо за показниками для автомобільного транспорту. Робота рухомого складу автомобільного транспорту оцінюється системою техніко-експлуатаційних показників, що характеризують кількість і якість виконаної роботи. Техніко-експлуатаційні показники використання рухомого складу в транспортному процесі можна розділити на дві групи.

До першої групи слід віднести показники, що характеризують ступінь використання рухомого складу вантажного автомобільного транспорту:

- коефіцієнти технічної готовності, випуску й використання рухомого складу;
- коефіцієнти використання вантажопідйомності й пробігу,
- середня відстань поїздки з вантажем і середня відстань перевезення,
- час простою під навантаженням-розвантаженням;
- час в убранні;
- технічна й експлуатаційна швидкості.

Друга група характеризує результативні показники роботи рухомого складу:

- число поїздок;
- загальна відстань перевезення й пробіг з вантажем;
- обсяг перевезень і транспортна робота.

Надзвичайно важливим показником є і стан самого транспортного засобу. Так, наприклад у 2016 році в Україні аграрний сектор, незважаючи небувало високу врожайність, зазнав значних втрат внаслідок поганого стану та низької транспортної спроможності зерновозів та портових терміналів. Було перевезено 22,34 млн. т зерна, проте в неробочому стані виявилось близько 8,5 тис. вагонів-зерновозів з їх загальної кількості 12,75 тис. вагонів. За оцінкою Української зернової асоціації, внаслідок логістичних проблем та цінових коливань фермери недоотримали близько 20 млрд. грн.

Список літератури:

1. Відоменко, О. І. Дослідження еволюції становлення логістики як науки / О. І. Відоменко, Г. В. Коцюченко // Соціум. Наука. Культура. : матеріали восьмої Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф., 24-26 січня 2012 р. – Режим доступу: [www.URL: http://intkonf.org/kotsyuchenko-gv-ken-vidomenko-oi-doslidzhennya-evolyutsiyi-stanovlennya-logistiki-yak-nauki](http://intkonf.org/kotsyuchenko-gv-ken-vidomenko-oi-doslidzhennya-evolyutsiyi-stanovlennya-logistiki-yak-nauki)
2. Окландер, М. А. Контуры экономической логистики : монографія / М. А. Окландер. – К. : Наукова думка, 2000. – 175 с.
3. Гаджинский А. М. Логистика: учебн. / А. М. Гаджинский. — 2-е изд. — М. : Информационно-внедренческий центр "Маркетинг", 1999. — 228 с.
4. Неруш, Ю. М. Грузовые перевозки и тарифы / Ю. М. Неруш, Я. Ю. Лозовой, Б. В. Шабанов. – Москва : Транспорт, 1989. – 185 с.
5. Банько В. Г. Логістика : навч. посіб. / В. Г. Банько. — 2-е вид., перероб. — К. : КНТ, 2007. - 332 с.
6. Транспортная логистика: уч. пособ. / под. ред. Л. Б. Миротина. – М. : МГАДИ(ТУ), 1996. - 145 с.
7. Кальченко, А. Г. Логістика : підруч. / А. Г. Кальченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 284 с.
8. Перебийніс, В.І. Транспортно-логістичні системи підприємств: формування та функціонування : монографія / В. І. Перебийніс, О. В. Перебийніс. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2005. – 207 с.

9. Schulz, John D. 25th Annual State of Logistics: It's complicated / John D. Schulz // Logistics Management. – July. – 2014. – Режим доступу: [www.URL:http://www.logisticsmgmt.com/article/25th_annual_state_of_logistics_its_complicated](http://www.logisticsmgmt.com/article/25th_annual_state_of_logistics_its_complicated)

10. Бровинская, М. Зерно подешевело до рекордного минимума. Избежать потерь аграриям поможет логистика / М. Бровинская // Капитал. Деловая газета. – №110(287). – 16 липня. – 2014. – С. 14.

ВЧИТЕЛЬ, ЯК СУБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Лунячек Вадим Едуардович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри креативної педагогіки і інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії

Адреса: м.Харків, вул. Університетська, 16. Тел. 8(057) 733 78 38

orcid.org/0000-0002-4412-7068

e-mail: vel2003@ukr.net

Кравчук Надія Леонідівна

вчитель географії

Харківської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №66 №

Харківської міської ради Харківської області

Адреса: м.Харків, пр.. Гагаріна 260 Тел. 8(057) 725 1347

orcid.org/0000-0002-0269-8778

e-mail: nimvaybay@gmail.com

Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в сфері освіти відображені сьогодні у наукових роботах М.Лазарева, Н.Рубан, В.Рубашки, В.Тіманюк, Н.Фесенко, Ю.Черненко, А.Шпака та ін. дослідників. Слід звернути окрему увагу на концептуальні роботи в цьому напрямі Ю.Бошицького [1].

Разом із тим, переважна кількість робіт розглядають проблематику пов'язану з системою вищої освіти. Наукові роботи, які б висвітлювали захист прав інтелектуальної власності в системі загальної середньої освіти є поодинокими, а сама проблема потребує подальшого дослідження і наукового опрацювання, особливо у зв'язку з реалізацією Концепції «Нова українська школа».

Проведене авторами дослідження висвітлює низку проблем у сфері захисту прав інтелектуальної власності в системі загальної середньої освіти (ЗСО), що потребують термінового вирішення на всіх рівнях системи освіти. Це пов'язано, в першу чергу, з низькою обізнаністю вчителів щодо їх прав по захисту інтелектуального продукту, що генерується під час їх виробничої діяльності.

Проаналізована в процесі роботи тематика засідань педагогічних рад і нарад при директорі у ЗЗСО та тематика нарад у районних управліннях освіти, тематика семінарів у районних методичних кабінетах свідчить, що проблематика, якій присвячена ця робота залишається поза увагою керівників освіти, що веде, відповідно, до відсутності певної позитивної динаміки у цьому напрямі серед учительської спільноти.

У процесі своєї педагогічної діяльності вчитель виконує значну навчально-методичну та частково науково-дослідницьку роботу. Навчально-методична робота передбачає низку заходів переважно творчого характеру, направлених на всебічне методичне забезпечення навчально-виховного процесу. У результаті цієї діяльності вчитель напрацьовує варіативну частину освітніх програм; проводить певні педагогічні дослідження з використання різних методів та прийомів у роботі з класом, окремими учнями та групами учнів, їх батьками, навколишнім середовищем; розробляє уроки різних типів тощо. Науково-дослідна робота полягає, переважно, у розробці і впровадженні нових педагогічних ідей та їх практичній перевірці. Багато закладів ЗЗСО є експериментальними майданчиками педагогічних університетів, НАПН України, або інших структур.

Таким чином, ми бачимо, що творча праця вчителя є невід'ємною складовою освітнього процесу і є результатом планомірної професійної діяльності. Всі вищевказані об'єкти творчої праці педагога повинні підлягати захисту у сфері інтелектуальної власності. Однак, у вітчизняній науковій літературі обмежені напрацювання щодо дієвих механізмів захисту права інтелектуальної власності педагогів ЗЗСО. Удосконалення потребують і відповідні законодавчі положення. Разом із тим, ми маємо проблему з масовим охопленням педагогічних працівників відповідною інформацією і відповідними тренінгами, що привело до висновку щодо необхідності підготовки тренерів для кожного районного управління освітою за спеціальною програмою підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сфері інтелектуальної власності. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності працівників ЗСО слід розглядати, як процес створення відповідної правової педагогічної системи, що має специфіку функціонування на різних рівнях освіти. Слід також підкреслити, що в Україні немає досвіду проведення масштабних комунікаційних заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності в системі ЗСО із залученням широких верств педагогічної спільноти, що потребує додаткової уваги. Немає відпрацьованих механізмів поліпшення ситуації, як на місцевому, регіональному так і на загальнодержавному рівні.

Окрему увагу необхідно приділити трансферу технологій у системі ЗСО, який передбачає передачу новітніх педагогічних надбань від одного носія до іншого. Він може мати як комерційний та і не комерційний характер і включає в себе:

- передачу прав на інтелектуальну власність між педагогічними працівниками ЗСО (використання нових педагогічних методик і технологій);
- обмін інформацією у рамках семінарів, конференцій та симпозіумів;
- проведення спільних досліджень та педагогічних експериментів тощо.

Наголосимо, що трансфер технологій може використовуватися і в процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників [2;3]. У системі ЗСО сьогодні переважає практика некомерційного трансферу педагогічних і

управлінських технологій. Комерційний трансфер технологій, який передбачає придбання за певний еквівалент (грошовий або у вигляді бартеру) нових методик та розробок для введення їх у освітній процес знаходиться на стадії становлення і немає усталених практик серед педагогічної спільноти.

Системне вирішення наведених проблем сприятиме унормуванню процесів забезпечення захисту прав учителя на захист своє інтелектуальної власності, формуванню до нього поваги з боку суспільства, як до носія інноваційних змін.

Список літератури:

1.Бошицький Ю. Л. Оптимізація національної освіти у сфері інтелектуальної власності: сучасні вимоги та основні тенденції / Ю.Л.Бошицький //Часопис Київського університету права. – 2014. - № 2. – С. 227–233.

2. Лунячек В. Е. Професійний розвиток працівників системи загальної середньої освіти в сфері інтелектуальної власності: монографія / В. Е. Лунячек., Н.П.Рубан, Н.С.Фесенко. – Х. : ФОП Панов. – 2018.– 224 с.

3.Лунячек В.Е. Трансфер технологій як складова процесу підвищення кваліфікації керівників освіти / В.Е.Лунячек // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. пр. Випуск 52–53. – Х.: Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2016 – 410 с., с.201-210.

ВНЕСОК ХУДОЖНІХ ОБ'ЄДНАНЬ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ У РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Любенько А.М.

Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Навчально-науковий Інститут мистецтв.

Кафедра дизайну і теорії мистецтва, ОР «магістр», +380669131714,

lyubanychka2@gmail.com

Важливим аспектом успішного розвитку нації є збереження історії, культурних традицій, накопиченого народом духовного досвіду, літературних і мистецьких творів. Також не менш вагомою в культуротворчому поступі України є діяльність тих науковців та громадських діячів, зусиллями яких була збережена і донесена до сьогодення культурно-мистецька спадщина українців різних етнографічних регіонів. Івано-франківці достойно оберігають творчі надбання нашої держави. Культурне життя в місті постійно вирує, воно розвивається і проявляє себе у всіх аспектах життя людей; актуальним залишився інтерес до мистецьких творів, арт-подій, фестивалів, симпозіумів, виставок. З розвитком новітніх технологій та сучасного мистецтва Івано-Франківськ все частіше заявляє про себе на міжнародній мистецькій арені, тим самим розвиваючи та прославляючи українську культуру за кордоном.

На розвиток мистецького життя регіону впливають різні чинники: події в Україні та світі, загальносвітові культурні процеси, історичне минуле, географічне розташування, розвиток технологій, освітні програми, політична, економічна, соціальна ситуація у країні, культурний досвід попередників. Для детального вивчення діяльності мистецьких угруповань необхідно розглядати їхню творчість у контексті загального розвитку, становлення та функціонування мистецьких об'єднань в Україні, оскільки регіональна культура є невід'ємною складовою мистецького середовища України.

У зв'язку з бурхливим розвитком різних видів та жанрів мистецтва, значного пожвавлення художньо-виставкового життя, протягом останнього часу з'явилася значна кількість державних та приватних галерей, проводяться виставки, мистецькі події. Творчість багатьох українських художників, скульпторів, митців отримала світове визнання.

Сучасна культура — це безліч самобутніх культур, які знаходяться в діалозі й взаємодії одна з одною, при чому діалог і взаємодія йдуть не тільки по осі теперішнього часу, але й по осі «минуле-майбутнє» [2]. Вона багатогранна, різнопланова, однією із дієвих сил її розвитку є мистецькі об'єднання, які організовують різні мистецькі акції, таким чином впливають на всі сторони

культурного життя. Сучасна культура стає сферою розімкнутих кордонів, що відкриває нові можливості перед мистецькими об'єднаннями та споживачами їх творчих здобутків.

Івано-Франківськ – не лише потужний культурно-мистецький центр, перехрестя дислокації обласних творчих спілок. Творчі спілки разом з керівними органами управліннь культури міста та області коригують діяльність митців регіону в організації конкретного, виставкового та конкурсно-фестивального руху. [1] Вони суттєво впливають на культурно-мистецьку атмосферу міста, сприяють розвитку її інтелектуального іміджу на світовій арені, за короткий проміжок часу адресували суспільству величезний обсяг мистецьких творів, фестивалів, акцій, симпозіумів, перформансів, виставок, імпрез, театральних постановок, зустрічей, лекцій та інших заходів.

Внаслідок творчої діяльності мистецьких угруповань українське мистецтво підноситься на новий міжнародний рівень. Завдяки Zenko Foundation у Музеї Людвіга в Будапешті 5 квітня 2018 року відкрилась виставка українських художників «Перманентна революція» — перша велика презентація українського сучасного мистецтва в європейському музейному просторі. Вона поєднала три покоління художників, які представили знакові твори вітчизняного арту від кінця 1980–х років до сьогодення. Заслугою фундації є виставкова програма українського сучасного мистецтва у масштабних національних і міжнародних проектах; підвищення інтересу широкого кола глядачів до українського сучасного мистецтва в Україні та за її межами; міжкультурні колаборації у сфері культури та мистецтва; освітня діяльність у сфері культури через поширення та надання у відкритий доступ друкованих видань та онлайн матеріалів про вітчизняних художників та мистецькі процеси нашої країни.[3]

Міжнародні фестивалі, які проводяться в Івано-Франківську, зокрема «Карпатський Простір», «Porto Franko», «Свято ковалів», щороку стають все масштабнішими, вони представляють місто як цілісний потужний інфраструктурний комплекс, який стає територією зустрічі людей різних

інтересів, різних країн і націй, це масштабні події міжнародного значення, які сприяють оздоровленню культури та її інтеграції в світовий культурний простір.

Молодіжна Мистецька Формация «Форумс» бере активну участь у культурно-мистецькому житті міста й області, є постійним учасником міжнародних та всеукраїнських фестивалів і конкурсів. Організація проводить виставковий мистецький обмін між Івано-Франківськом та Дрезденом, організовує благодійні мистецькі аукціони для дітей з обмеженими фізичними можливостями, проводить конкурси серед талановитої молоді, здійснює активну роботу, спрямовану на ознайомлення широкого загалу з проблемами збереження творів мистецтва, залучає меценатів і спонсорів до різних мистецьких та освітніх проектів, створює проекти для культурного та інтелектуального розвитку населення, а також веде активну виставкову діяльність. Проводяться часті виставки в Галереї «Арт на Мур», виставки «Школи мистецтв вихідного дня». Організація популяризує сучасне мистецтво серед українського населення та за кордоном.

Івано-Франківський муніципальний Центр сучасного мистецтва теж веде свою мистецьку діяльність, основні напрями його роботи – це проведення фестивалів, конкурсів, оглядів, організація виставок сучасного мистецтва; Центр також здійснює громадську діяльність, аналізує стан культурно-мистецького обслуговування населення міста й прогнозує його розвиток, проводить науково-дослідну роботу в галузі культури; підтримує проведення міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних форумів, конференцій, симпозіумів, семінарів, шкіл, виставок, конкурсів тощо; популяризує творчість місцевих митців; проводить самостійно і спільно з іншими установами локальні соціологічні та культурологічні дослідження, бере участь у соціологічних і наукових дослідженнях у галузі культури, та впроваджує їх результати у практику, проводить просвітницьку діяльність для населення з метою провадження діяльності задля розвитку сучасного мистецтва в місті.

Однією із найактивніших громадських організацій є “Ініціатива ЦСМ”, вона проводить активну культурну діяльність, її сприянням систематично відбуваються виставки, зустрічі з відомими митцями. Фундація співпрацює з міськими мистецькими організаціями, розвиває сучасне мистецтво серед населення, проводить лекції, симпозіуми, виставкова діяльність значно поживилася з відкриттям відомої у місті галереї «ЧЕЧ», де виставляють роботи як і місцеві художники, так і митці з усієї України. Видає журнал «Кінець кінцем», бере участь у фестивальному житті Івано-Франківська.

Останнім часом активізувались зв'язки мистецьких гуртів з ринковими структурами – художніми галереями, дизайнерськими й проектними фірмами, аукціонами тощо, що вдало відбивається на економічній політиці міста, дає змогу митцям заробляти на своєму ремеслі.

Тривалий час надбання творчих об'єднань Івано-Франківщини були мало відомі на Україні та за кордоном, тільки тепер, у роки незалежної України, вони починають розвиватись і брати активну участь у культурному житті України, та за її межами, втім, їхня кількість досить мала, та помітним є розвиток, спільноти стають активними, більш відкритими для загалу, помітна різниця між першими об'єднаннями на території України та теперішніми, є різниця у світогляді, творчих настановах, стилістичних уподобаннях, новітніх технологіях, представлених видах та жанрах мистецтва.

Таким чином, мистецькі угруповання Івано-Франківщини відіграють важливу роль у мистецькому просторі краю, завдяки їхній активній діяльності створюються умови для творчого, інтелектуального і духовного розвитку населення; здійснюється культурно-просвітницька робота та організація дозвілля; організовуються та проводяться культурно-мистецькі заходи; розвивається сучасне мистецтво в м. Івано-Франківську; об'єднуються однодумці з метою задоволення потреб у професійному самовизначенні та творчій самореалізації; розвиваються освітні програми в галузі сучасного мистецтва (лекції, майстер класи, конференції тощо); популяризується творчість місцевих митців, налагоджуються міжнародні зв'язки. Однак, нами

визначено, що вагомою проблемою є те, що кількість таких об'єднань досить малочисельна, на Івано-Франківщині переважають музичні та літературні об'єднання. Важливим аспектом культурного процесу є також те, що ці об'єднання часто створюють спільні проекти. Ця співпраця вдало відображається на культурній ситуації краю, зокрема проведенням міжнародних акцій та подій.

Список літератури:

1. Карась Г. (гол. авт. кол.), В. Дутчак, І. Монолотій, І. Дундяк. Культурно-мистецька панорама Івано-Франківська: монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 180с
2. Сучасна світова культура Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0
3. Українське мистецтво покажуть у Музеї Людвіга в Будапешті. Art News Ukraine. URL: <http://art-news.com.ua/ukrainske-mystetstvo-pokazhut-u-muzei-liudviha-v-budapeshti-18854.html>

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕРНА ТРИТИКАЛЕ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВІ БОРОШНА

Любич В.В.

доктор с.-г. наук, доцент,

Железна В.В.

кандидат с.-г. наук, ст. викладач,

Сопік В.В.

аспірант

Уманський національний університет садівництва

Тритикале – пшенично-житній амфідиплоїд, є однією з перших штучно створених культур у світі. Назва рослини походить від поєднання двох латинських слів: *Triticum* (пшениця) та *Cecale* (жито). Поява цього гібриду була зумовлена прагненням людини створити культуру, яка поєднала б у собі ряд господарськоцінних ознак, властивих як для пшениці (висока врожайність та якість зерна), так і для жита (пластичність до умов вирощування, стійкість до несприятливих факторів середовища тощо).

Проте, фактично до кінця ХХ століття тритикале широко використовували лише як кормову культуру, в зерні та зеленій масі якої міститься багато цінних елементів, необхідних для повноцінного раціону тварин [1]. Через брак хлібопекарських властивостей зерна перших сортів тритикале його не вважали перспективною сировиною для виробництва хлібобулочних і кондитерських виробів. З плином часу вдосконалювалися технології вирощування культур, селекційний процес, з'являлися нові сорти тритикале, які значно більшою мірою відповідали первинним вимогам до цієї культури.

У багатьох країнах світу тритикале є культурою поліфункціонального використання, яка посіла належне місце в структурі виробництва рослинницької продукції [2]. Головні завдання, які стоять сьогодні перед галузями агропромислового комплексу України – це зростання сільськогосподарського виробництва, розширення сировинної бази та асортименту харчової промисловості. Зерно тритикале повною мірою може задовольнити потреби сучасного продовольчого ринку, а знижена собівартість його виробництва зумовлює відповідне підвищення конкурентоспроможності цього нового виду сировини. Попри все, через низьку поінформованість до останнього часу для українських виробників сільськогосподарської продукції культура тритикале залишалася малопривабливою та неактуальною [1].

Проте, зерно тритикале характеризується високими фізичними та біохімічними властивостями, зокрема в порівнянні з властивостями пшениці або жита. За натурою зерно тритикале поступається пшениці (пшениця 785–808

г/л, тритикале 730–754 г/л), але звичайно перевершує зерно жита (550–712 г/л). Вміст білка в зерні тритикале на 1–1,5 % вищий, ніж у пшениці, і на 3–4 % вищий, ніж у жита. Вміст клейковини на 2–4 % вищий, як у пшеничного зерна, але якість її нижча, бо успадковується від жита. У тритикале більш сприятливий, ніж у пшениці, амінокислотний склад білків. Зерно тритикале, порівняно до житнього, легше розмелюється, борошно містить більше золи та висівок, менше клейковини [3].

Можливість застосування борошна тритикале у виготовленні хліба приваблювала вчених і технологів з моменту створення сортів цієї культури. Підвищений вміст білка збагаченого на незамінні амінокислоти, багатий вітамінний (групи: В, РР, Е) та провітамінний склад (каротиноїди) вигідно відрізняє тритикале від пшениці [4].

Важливо відзначити, що при виробництві борошна із зерна тритикале створення особливих технологічних умов для його розмелу не потрібно [207я]. Переробляти зерно тритикале можна на борошномельних заводах сортового житнього помелу, без зміни технологічної схеми. Рекомендується лише подовжити протяжність обдирного і розмельного процесів на одну систему кожен [6].

За кордоном технологіями отримання борошна із зерна тритикале займалися Lorenz K., Biskupski A., Unrath A. M., Jenkins B. D., Anderson R. A. та ін. [10, 11, 12].

Борошно тритикале відмінно підходить для тіста без дріжджів, при приготуванні печива, крекерів. У США його застосовують при випічці цукрового, вівсяного, кокосового і шоколадного печива, тортів, пончиків, приготуванні оладок, млинців, вафель, макаронних виробів, кексів [5, 9].

Перші спроби випічки хліба з борошна тритикале були проведені в 1960 р в США. Були отримані негативні результати: за об'ємом і пористістю хліб значно поступався пшеничному з борошна рівного виходу. Показання на рівні пшениці були отримані лише при додаванні покращувачів [9].

У нашій країні дослідження в цій області були проведені в 1974 р. Всесоюзним науково-дослідним інститутом хлібопекарської промисловості (Харківським відділом) і Всесоюзним інститутом зерна. В результаті даних випробувань по тритикале в 1980 р. були запропоновані чотири сорти хліба, що випікається з чистого борошна тритикале та з суміші з пшеничного [6].

Випічка хліба з тритикалевого борошна в Угорщині в виробничих умовах показала, що борошно дає хліб високої якості, проміжний за своїми властивостями між пшеничним і житнім [9]. З метою підвищення біологічної та харчової цінності хліба досліджено вплив введення в тісто подрібнених висівок тритикале в дозуванні 20 % до маси борошна. В результаті цього в готових виробках з пшеничного борошна другого сорту збільшувалися масова частка білка, вміст вітаміну В2 і амінокислотний скор по лізину [7].

Польськими вченими розроблені технології, що дозволяють отримати вироби з борошна тритикале без додавання пшеничного. Європейці охоче купують хліб із суміші пшеничного, тритикалевого, соєвого борошна [6; 8].

Німецькими вченими проведені комплексні дослідження хлібопекарських властивостей борошна тритикале з високоактивної α -амілазой, а також щодо застосування борошна тритикале для підвищення якості хліба з житнього та пшеничного борошна зі зниженими хлібопекарськими властивостями [7]. В Австралії розроблено велику кількість рецептур виробів з додаванням тритикалевого борошна. Його застосовують для випічки хліба, кексів, тістечок, пирогів і т. д. [6].

Існуючі роботи з дослідження можливості застосування борошна тритикале у виробництві борошняних кондитерських виробів в якості харчового збагачувача показали можливість збільшення кількості білка в них на 3 %–6 %. Борошно тритикале, також, уповільнює процес черствіння готових виробів. За рахунок підвищеного, порівняно з пшеницею, утримання власних цукрів у борошні тритикале можливе зменшення дозування цукру при виготовленні борошняних кондитерських виробів, що знижує калорійність і підвищує біологічну цінність виробу.

Кондратенко Р. Г. та Еркінбаєвой Р. К. розглянута можливість використання тритикалевого борошна при виробництві бісквітного напівфабрикату [4, 5]. Крім того, ними ж була розглянута можливість застосування різних дозувань борошна із зерна тритикале для отримання пісочного напівфабрикату і кексів на хімічних розпушувачах. З метою поліпшення структури, як пісочного напівфабрикату, так і кексу, що випікається тільки з борошна тритикале типу сіяного і поліпшення їх органолептичних та фізико-хімічних показників авторами було рекомендовано збільшувати дозування розпушувачів [6].

Вченими [6, 7] було запропоновано використання тритикале для виробництва печива. Пробні лабораторні випічки показали, що борошно з зерна тритикале практично не впливає на органолептичні показники пряників (смак, колір, запах, форму і стан поверхні). Крім того, ними досліджена можливість використання тритикалевого борошна і при виробництві різних видів печива.

Одним із способів підвищення ефективності використання тритикале на продовольчі цілі можливо шляхом вдосконалення технології переробки зерна.

Узагальнення літературних даних показує, що дане питання, як в нашій країні, так і за кордоном вивчено не достатньо, тому вивчення зерна тритикале для переробки на борошно є актуальним.

Список літератури:

1. Авраменко С., Цехмейструк М., Шелякін В., Глибокий О. Тритикале [Електронний ресурс] // Агробізнес сьогодні. 2011. № 3 (202). Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/247-trytykale.html>
2. Братишко Н. І., Притуленко О. В. Тритикале в годівництві // Наше Птахівництво. 2012. № 1. С. 28–29.
3. Гребенюк І. В. Умови культивування пиляків *in vitro* тритикале // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: біологія. Харків. 2008. Вип. 7, № 814. С. 187–198.
4. Еркінбаєва Р. К. Исследование хлебопекарных свойств муки из зерна тритикале: автор. дис. канд. техн. наук. МТИПП. Москва. 1980. 24 с.

5. Кондратенко Р. Г., Урбанчик Е. Н., Гутько А. Л. Мука тритикалевая кондитерская // Хранение и переработка зерна. 2003. № 7. С. 50–51.

6. Пащенко Л. П., Жаркова И. М., Любарь А. В. Тритикале: состав, свойства, рациональное использование в пищевой промышленности. Воронеж: Издат. полигр. фирма Воронеж, 2005. 206 с.

7. Туркина И. Г. Повышение эффективности использования муки из новых высокопродуктивных сортов тритикале в хлебопекарном производстве : автор. дис. ... канд. техн. наук. Москва. 1995. 29 с.

8. Фазлутдинова А. Н., Лабутина Н. В. Хлеб из целого зерна в патентоохранных документах // Хлебопечение. 2002. № 6. С. 30–31.

9. Чистякова Е. И. Возможности использования муки из зерна тритикале в хлебопечении // Хлебопродукты. 1991. № 3. С. 70–71.

10. Lorenz K. Triticale – a promising new cereal grain for the baking industry // Baker's Digest. 1987. V 48. № 3. P. 24–25, 30–32.

11. Lorenz K., Welsh G., Norman R., Maga G. Comperative mixing and baking properties of wheat and triticale flours. // Cereal Chemistry. 1972. V.49.№ 2. P. 187–193.

12. Sapra V. Registration of «Morrison» triticale // Crop. Sci. 1985. V. 25. № 5. P. 887–888.

ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РОСТА ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА В УКРАИНЕ

Любушкина И.А.

Национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского
«ХАИ», ст. преподаватель

Производительность труда является важным экономическим показателем, который показывает эффективность работы отдельного работника, цеха, предприятия, так и страны, хозяйства в целом.

Производительность труда характеризует эффективность, результативность затрат труда и определяется количеством продукции, произведенной в единицу рабочего времени, или затратами труда на единицу произведенной продукции или выполненных работ.

Под ее ростом подразумевается экономия затрат труда на изготовление единицы продукции или дополнительное количество произведенной продукции в единицу времени, что непосредственно влияет на повышение эффективности производства.

Снижение же производительности труда приводит к инфляции, медленным темпам роста или спаду производства и к безработице. Поэтому на современном этапе развития экономики является актуальным изучение проблемы повышения производительности труда.

Резервами роста производительности труда является технический прогресс: модернизация действующего оборудования, применение новой техники, совершенствование машин, внедрение комплексной автоматизации, а также передовых технологий и научных разработок. Значительное влияние оказывает максимальное использование действующих мощностей, диверсификация производства, сокращения потерь рабочего времени.

Стимулом повышения производительности труда также является совершенствование форм систем оплаты труда, воспроизводства рабочей силы и решения социальных проблем общества. Повышение производительности труда создает условия для роста заработной платы, и наоборот, увеличение заработной платы стимулирует ее производительность.

Повышение производительности труда является сегодня одной из наиболее актуальных проблем. По данным различных исследований, украинские предприятия катастрофически отстают по этому показателю от европейских, японских и американских компаний.

Но в последнее время интерес к вопросам производительности труда заметно падает. В советское время считалось, что производительность труда является одним из главных показателей при оценке хозяйственной

деятельности. При становлении рыночных отношений главную роль играла прибыль. Проблемы, связанные с рынком, вышли сейчас на передний план. Перед наукой встали новые задачи, необходимы исследования, затрагивающие специфику функционирования производительности труда в рыночных условиях.

В 2017 году, по сравнению с предыдущим годом наблюдался рост производительности труда на одного работника на 3,3%, который сопровождался ростом ВВП (2,5%), в частности, учитывая интенсификации производства в условиях высокой инвестиционной деятельности субъектов бизнеса за последние три года.

Лидером темпов роста производительности труда в расчете на одного работника в 2017 году, второй год подряд, оставалась предприятия в сфере строительства (до 27% в предыдущем году).

В 2017 году самый высокий рост производительности труда на одного работника составил в Одесской области – 8,1% к предыдущему году, Киев – 8% и Волынская область – 7,8%, соответственно, с наибольшее падение продемонстрировал Луганск-11,7% к предыдущему году, Донецк – 5,7%, Кировоград – 5,1% и Полтавской области – 5%, соответственно.

В 2018 году, продолжающиеся позитивные тенденции в производительности, который был запущен в 3-й четверти к 2015 году. [1]

Таким образом, в последние несколько лет производительность труда в Украине все-таки растет, но всего лишь на 1 – 4% в год. Для сравнения в Китае производительность труда не падала с 1991 года, и темпы роста – от 7 до 14% в год. В Польше рост не прерывался с 2009 года и достигал 6%. [2]

Чтобы расти высокими темпами, как Китай, и чтобы реально зарабатывать больше, необходимо уйти от нынешней модели экономики, основанной на экспорте сырья, и перейти к модели, при которой мы будем расти за счет инвестиций.

Промышленность нуждается в модернизации: по оценкам исследователей, украинская технологическая сфера на 95% относится к III и IV

технологическим укладам, которые доминировали в 1880-1990 -х годах. Следовательно, работа в этих областях обречена на пониженную производительность. Яркой иллюстрацией этого положения были шахты Донбасса, на которых тяжело работала целая армия горняков, но отрасль все равно оставалась убыточной. Кроме того, крайне необходима переориентация с простой добычи сырья на изготовление готовой продукции.

С этим ситуация в Украине почти катастрофическая. К примеру, в 2017-м 20% украинского экспорта составляли черные металлы и только 2% - изделия из них. Не менее выразительную сырьевую ориентацию имеет и украинское сельское хозяйство. Готовые продукты составляли в структуре украинского экспорта за 2017 только 6,5%, зато продукты растительного происхождения – 21,3% (среди которых зерновые культуры – 15%). [3]

В то же время потенциал экономики и отечественной промышленности можно оценить по данным Всемирного банка. Согласно сведениям последнего, производительность труда в Украине в 2016 г. составляла \$15,8 тыс. ВВП на одного занятого в постоянных ценах 2011 г. Это почти в 4 раза меньше показателей Польши и Словакии, и в 5,5 раза хуже среднего уровня по Евросоюзу. Годом ранее Украина демонстрировала почти такую же производительность – \$15,6 тыс. – и прогресс нашей страны в представлении Всемирного банка пока не просматривается. [4]

Таким образом, проблема низкой производительности труда в Украине действительно есть. Однако ее основные причины заключаются не в недостатках украинских трудовых ресурсов, а в особенностях структуры экономики и государственных институтов в целом.

В нынешней ситуации производительность труда можно увеличить двумя путями.

Первый: попытаться привлечь в Украину как можно больше дополнительной рабочей силы. По оценкам экспертов, пригласив до 2020 года 29 млн. иностранных рабочих, мы достигнем производительности труда сегодняшней Польши.

Второй путь: Украина должна заняться модернизацией экономики. Во-первых – это развитие отраслей с высокой добавленной стоимостью: IT-сфера, космическая отрасль, нанотехнологии и т.д. По оценочным данным, чтобы получить 1 доллар прибыли от производства продукции с высокой добавленной стоимостью, необходимо минимум за три года до этого вложить около 5 долларов. Во-вторых – повышать производительность в тех отраслях, которые имеют большой потенциал. В первую очередь речь идет о сельском хозяйстве.

Под низкой производительностью украинской экономики лежат фундаментальные экономические причины. И для преодоления проблемы их нужно осознать, описать и выстроить конструкцию, которая соответствует этим причинам и описывает механизмы их преодоления.

Прежде всего – это перестроение бизнес-процессов, инвестиции, преодоление возникшего кризиса, сложная политическая ситуация – многим компаниям пришлось прибегать к новым моделям бизнеса, перестраивать бизнес. Можем сделать вывод, что экономическая и политическая стабильность способствует повышению производительности труда.

Список литературы:

1. [Электронный ресурс]– Режим доступа: www.me.gov.ua/
2. [Электронный ресурс]– Режим доступа: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/ekonomika-ukrainy-v-2018-1786>
3. [Электронный ресурс]– Режим доступа: <https://ubr.ua> › Экономика › Макроэкономика
4. [Электронный ресурс]– Режим доступа: documents.vsemirnyjbank.org/.../112666-REVISED-RUSSIAN-WB-TJK-JobD-RU-over...
5. [Электронный ресурс]– Режим доступа: <https://www.ukrinform.ru/.../2436569-pocti-polovina-ukrainskogo-eksporta-idet-v-str...>

6. Бироваш М. Производительность труда в Украине / М. Бироваш // Корреспондент. – 2012 г. – С. 6-12.
7. [Электронный ресурс]– Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/povyshenie-proizvoditelnosti-truda-sistemnyu-podhod>
8. ubr.ua»Рынок труда»...proizvoditelnosti-truda...

ОЦІНКА ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Ляцевич Л.О.

студентка ІV курсу
географічного факультету СНУ
імені Лесі Українки

Потапова А.Г.

кандидат географічних
наук, доцент кафедри економічної
та соціальної географії СНУ
імені Лесі Українки

Постановка проблеми. Трудовий потенціал є важливою складовою економічного потенціалу держави і повинен якнайповніше досліджуватися не лише на загальнонаціональному рівні, але й у розрізі регіонів. Оскільки суспільство виступає прямим виробником різноманітної продукції і відіграє важливу роль в економіці, то особлива увага приділяється саме питанням трудових ресурсів і чинникам, які безпосередньо впливають на їх якісні і кількісні характеристики. Оскільки дослідження саме регіональних відмінностей трудового потенціалу залишаються недостатньо розглянутими у працях науковців, цей напрям є достатньо актуальним.

Мета роботи – проаналізувати трудовий потенціал регіонів України, виокремити групи з найбільшим та найменшим інтегральним показником трудового потенціалу.

Результати дослідження. Найчастіше трудовий потенціал розглядається як частина населення працездатного віку, які здатні та мають намір проводити трудову діяльність відповідно до стану здоров'я, психофізіологічних особливостей, рівня освіти, спеціальності та соціально-етнічної приналежності [1]. Тобто, загалом трудовий потенціал країни складають її трудові ресурси. Трудовий потенціал на регіональному рівні характеризується відмінностями і певними особливостями. Такі особливості визначаються місцем регіону в суспільному поділі праці, його територіальним розташуванням, рівнем соціально-економічного розвитку [3]. Тому важливо провести комплексну оцінку стану трудового потенціалу в регіональному розрізі.

Для того, аби дати оцінку трудового потенціалу регіонів України, було використано методику розрахунку за Є.М. Ахромкіним та Г.М. Масловою [2], яка загалом дає змогу розрахувати інтегральний індекс оцінки трудового потенціалу, спираючись на локальні ресурсні показники, зайнятість і відтворення населення.

Таблиця 1

Індекс трудового потенціалу регіонів України*

Області ¹	Працездатне населення, тис. осіб	ЕАН, %	Зайнятість працездатного населення, %	Природний приріст населення, осіб на 1 тис. жителів	Міграційний приріст населення, осіб на 1 тис. жителів	Рівень освіти населення, %	Охоплення населення проф. підготовкою, %	Рівень здоров'я населення	Індекс ТП регіону
	<i>I_n</i>	<i>I_{ea}</i>	<i>I_z</i>	<i>I_{nn}</i>	<i>I_{mp}</i>	<i>I_o</i>	<i>I_{kv}</i>	<i>I_{zd(o)}³</i>	<i>I_{mn}</i>
Вінницька	0,350	0,633	0,557	0,435	0,220	0,378	0,368	0,613	0,444
Волинська	0,135	0,008	0	0,870	0,299	0,300	0,474	0,659	0,343
Дніпропетровська	1	0,842	0,779	0,343	0,614	0,500	0,684	0,500	0,658
Донецька	0,500	0,375	0,141	0,417	0,117	0,044	0,105	0,369	0,259
Житомирська	0,208	0,667	0,523	0,389	0,303	0,244	0,316	0,550	0,400
Закарпатська	0,231	0,325	0,302	0,981	0,326	0,044	0	0,590	0,350

Запорізька	0,408	0,742	0,591	0,296	0,273	0,578	0,737	0,607	0,529
Івано-Франківська	0,282	0,183	0,282	0,750	0,330	0,278	0,421	0,757	0,410
Київська	0,410	0,725	0,792	0,435	1	0	0,105	0,538	0,501
Кіровоградська	0,095	0,608	0,423	0,269	0,265	0,067	0,158	0,526	0,301
Луганська	0	1	0,443	0,389	0	0,356	0,421	0,331	0,367
Львівська	0,747	0,508	0,584	0,759	0,330	0,811	0,947	0,649	0,667
Миколаївська	0,180	0,833	0,678	0,463	0,269	0,467	0,684	0,622	0,524
Одеська	0,668	0,533	0,617	0,704	0,330	0,667	0,895	0,522	0,617
Полтавська	0,287	0,717	0,517	0,213	0,314	0,433	0,526	0,713	0,465
Рівненська	0,184	0,175	0,114	1	0,269	0,400	0,632	0,633	0,426
Сумська	0,162	0,708	0,638	0,213	0,303	0,444	0,579	0,679	0,466
Тернопільська	0,148	0,200	0,154	0,537	0,280	0,578	0,684	0,714	0,412
Харківська	0,813	0,967	1	0,352	0,500	1	1	0,622	0,782
Херсонська	0,140	0,892	0,685	0,500	0,231	0,289	0,368	0,589	0,462
Хмельницька	0,224	0,458	0,477	0,435	0,250	0,278	0,421	0,587	0,391
Черкаська	0,204	0,942	0,765	0,241	0,318	0,356	0,632	0,628	0,511
Чернігівська	0,117	0,842	0,638	0	0,254	0,100	0,263	0,590	0,350
Чернівецька	0,088	0	0,128	0,833	0,345	0,422	0,526	0,709	0,381

*Розраховано автором

¹ Дані подані без урахування окупованих частин Донецької, Луганської областей та АРК через відсутність даних

Розрахувавши індекс трудового потенціалу для різних областей України, ми провели групування регіонів у три групи:

1) з найвищим трудовим потенціалом (Ітп – 0,607–0,782; Харківська, Львівська, Дніпропетровська та Одеська області) – характеризуються передусім великою часткою кваліфікованих кадрів та працездатного населення;

2) з середнім показником індексу трудового потенціалу ($I_{тп} = 0,433-0,607$; Запорізька, Миколаївська, Черкаська, Київська, Сумська, Полтавська, Херсонська та Вінницька області);

3) з найнижчим показником індексу трудового потенціалу ($I_{тп} = 0,259-0,433$; включає в себе половину усіх областей України) – характеризується в переважній більшості недостатньою кількістю працездатного населення, низьким рівнем здоров'я, природним приростом.

Висновки. Проведене дослідження трудового потенціалу у регіональному аспекті дозволило сформулювати наступні його риси: половина усіх областей України характеризуються низькими показниками трудового потенціалу, лише чотири області вирізняються високим індексом на чолі з Харківською областю. Їм, зокрема, притаманна і найвища кількість працездатного населення серед інших регіонів. Оскільки чисельність працездатного населення нерозривно пов'язана з величиною державних витрат на освіту та охорону здоров'я, можна зробити висновок, що збільшення відсотка від ВВП на ці галузі дозволить наростити трудовий потенціал і в інших регіонах та відновити його провідну роль у загальному економічному потенціалі країни.

Список літератури:

1. Трубич С. Ю. Трудовий потенціал і зайнятість населення України в умовах переходу до ринку / С. Ю. Трубич. – Тернопіль : Поліграфіст, 1996. – 200 с.

2. Ресурсно-рейтингова оцінка трудового потенціалу регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2012/4.pdf.

3. Трудовий потенціал регіонів України в євроінтеграційному вимірі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stu.cn.ua/media/files/pdf/dis/diser_kozar.pdf.

ГРУПОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мазур С.І.

Криворізький державний педагогічний університет,
магістрант спеціальності «Початкова освіта»

В умовах Нової української школи актуальним завданням є виховання відповідальної, всебічно й гармонійної розвиненої особистості, створення умов для реалізації та самореалізації її природних здібностей і можливостей. Значущість даної проблеми окреслена в державних документах: Концепція Нової української школи, Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти, де зазначається, що формування відповідальності є необхідною умовою життєдіяльності людини та пріоритетним напрямом у формуванні гармонійної особистості.

Вивчення філософської, психологічної та педагогічної літератури дозволяє розуміти поняття «відповідальність» як складний феномен, який відображає ступінь організованості особистості, готовності виконати вимоги, що висуваються суспільством, організацією, групою людей; поняття «відповідальне ставлення до навчання молодших школярів» – як інтегральне особистісне новоутворення у дітей молодшого шкільного віку, яке виявляється в здатності усвідомлено брати на себе навчальні зобов'язання, чітко дотримуватись їх виконання та передбачати наслідки власних дій.

Ефективним засобом формування відповідального ставлення до навчання молодших школярів є групова технологія. Розв'язанню проблеми групової навчальної діяльності присвячені наукові праці В. Дьяченко, А. Кіктенко, Р. Кузіне, С. Кушнірук, Х. Лійметса, О. Любарської, Ю. Мальованого, О. Пехоти, Н. Пожар, Л. Покась, Н. Савельєвої, А. Ситченко, Л. Тарасової, І. Чередова, С. Френе, О. Ярошенко та ін.

У психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення сутності групової навчальної діяльності. Ми погоджуємося із думкою К. Нор, що групова навчальна діяльність – це форма організації навчання у групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і співпраці з іншими учнями [1, с. 8]. Групова навчальна діяльність сприяє підвищенню якості знань та рівня пізнавальних інтересів учнів, активізації й результативності навчання школярів, формуванню мотивації до здобування знань, розвитку міжособистісних відносин, виявленню здібностей і навчальних можливостей школярів.

Завданнями групової навчальної діяльності є:

- навчати школярів співпраці у виконанні групових завдань;
- стимулювати моральні переживання взаємного навчання, зацікавленості в успіхові товариша;
- формувати комунікативні вміння молодших школярів;
- формувати рефлексивні компоненти навчальної діяльності: цілеспрямованість, планування, контроль, оцінку;
- поєднувати фронтальну, індивідуальну та групову форму навчальної діяльності [2, с. 77].

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що групова діяльність як вид навчальної діяльності учнів є багатофункціональною. Виокремлюють такі функції групової навчальної діяльності:

- мотиваційна;
- навчальна;
- розвивальна;
- виховна;
- організаційна.

Як зауважує О. Ярошенко, групову навчальну діяльність школярів можна застосовувати на всіх етапах процесу навчання. Проте на етапах первинного сприйняття нового матеріалу належний рівень цієї діяльності досягається лише за умови, що всі учні класу характеризуються високим та середнім рівнем

навчальних можливостей, добре володіють навичками самостійної роботи і виявляють велику працездатність [3, с. 21]. У протилежному разі більш продуктивною виявляється фронтальна діяльність класу під керівництвом учителя.

Аналіз наукових праць І. Вітківської, В. Вихрущ, Є. Задоя, О. Любарської, К. Нор, О. Пехоти, О. Ярошенко та ін. дозволяють виділити такі форми групової взаємодії:

- парна;
- кооперативно-групова;
- диференційовано-групова;
- ланкова;
- індивідуально-групова.

Організуючи групову діяльність на занятті, вчитель повинен дотримуватися таких вимог:

- 1) чітко формулювати пізнавальні завдання;
- 2) завдання мають бути проблемними, спонукати учнів до активності, до творчого мислення, до пошуку нових знань і нових способів дій;
- 3) уважно спостерігати за ходом навчальної діяльності в малих групах;
- 4) зосередити увагу на діяльності слабких учнів;
- 5) заздалегідь інструктувати ланкових, спрямовуючи їх роботу в групі;
- 6) не створювати змагань на швидкість виконання завдань [78, с. 85].

На нашу думку, найбільш ефективними на уроках української мови є такі види групової роботи:

- 1) робота в парах;
- 2) робота в трійках;
- 3) робота в малих групах.

Наведемо приклади вправ, які можна використати на уроках української мови в 3 класі (теми «Мова і мовлення», «Текст», «Речення»).

Вправа 1 «Діалог» (робота в парах).

Скласти діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування. У

діалозі перша репліка повинна вказувати на запрошення:

- а) піти до театру (музею);
- б) піти до бібліотеки;
- в) піти до крамниці;
- г) відвідати заняття літературного гуртка;
- д) приїхати на зимові канікули до бабусі.

Вправа 2 «Цікава розповідь» (робота в парах).

Клас поділити на команди по 2 учні. *Записати на окремому аркуші паперу у стовпчик 10 слів. Потім обмінятися своїми записами із сусідом по парті. Скласти з кожним словом по одному реченню так, щоб кожне наступне речення продовжувало думку попереднього речення. Прочитати текст в кожній парі. З'ясувати, у кого найцікавіша розповідь.*

Вправа 3 «Хто більше?» (робота в трійках).

У конкурсі беруть участь команди по 3 учні, котрі отримують чистий аркуш паперу. Команди передають аркуш учасникам, записують ознаки типів текстів, поділивши їх на три частини: опис, розповідь, міркування. Хто запише найбільше ознак – той переможець.

Вправа 4 «Дослідники» (робота в малих групах).

Поділити дітей на групи, кожній групі видати речення. Завдання учнів полягає в тому, щоб дослідити речення, з'ясувати: 1) яке за метою висловлювання; 2) що воно виражає; 3) який розділовий знак стоїть у кінці речення. Запропонувати такі речення для аналізу:

1. Ми любимо свою Батьківщину.
2. Хіба можна не любити свою Батьківщину?
3. Усім серцем любіть Батьківщину свою.

Вправа 5 «Дешифрувальник» (робота в малих групах)..

Завдання 1. Полікувати речення. Згадати, як пишуться слова в реченні. Записати його. Підкреслити головні та другорядні члени речення. Речення: *Червоніснаузлиссігоробина*. Завдання 2. Утворити речення із розсипаних слів.

Підкреслити головні та другорядні члени речення. *Дуба, гілля, густе, хмарам, розчісує, коси.*

Подані завдання забезпечували взаємодію між учнями, формували відповідальність за себе і команду, давали можливість подумати, обмінятися ідеями з партнерами, знайти спільне розв'язання проблеми і лише потім озвучити свої думки перед класом. В учнів ми визначили такі позитивні зрушення, як усвідомлення навчання як обов'язку, глибоке переконання необхідності знань, спрямованість на успішне виконання навчальних завдань та на результат.

Таким чином, групова технологія розглядається як форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями. Результати проведеного аналізу наукових досліджень показують, що групові форми навчання сприяють вихованню гуманних стосунків між учнями, відповідальності за результати своєї праці, самостійності, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, прислухатися до думки товаришів. Групова навчальна діяльність сприяє підвищенню якості знань та рівня пізнавальних інтересів учнів, активізації й результативності учіння молодших школярів, формуванню мотивації до здобування знань, розвитку міжособистісних стосунків.

Список літератури:

1. Нор К. Ф. Технология организации групповой учебной деятельности / К. Ф. Нор. – Николаев, 1998. – 75 с.
2. Освітні технології: навчально-методичний посібник / [Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М та ін.]; за ред. О. М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2003. – 255 с.
3. Ярошенко О. Ю. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика / О. Ю. Ярошенко. – Київ : Партнер, 1997. – 193 с.

THE PECULIARITIES OF THE EXERCISES TO IMPROVE READING AND WRITING

Makarska Ye. H.

Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchayev
senior lecturer

Learning foreign languages in non-language higher education establishments is professionally oriented. This means that languages are taught in order to train students to apply them in their professional activity, that is to read special foreign-language literature for obtaining the necessary information, as well as be able to communicate with foreign colleagues on professional issues.

Doing effective exercises (on a specially selected material for this) is an important stage in the process of improving the skills and abilities of reading professionally oriented texts.

Having highlighted the topics of professional texts and selected terminological vocabulary for active learning by the students, it is necessary to create a complex of exercises to solve communicative and cognitive tasks when working with professional literature.

This complex of exercises can be divided into two groups:

1) the lexical and grammatical exercises, which involve multiple tasks of one type and form the mechanisms of reading with direct understanding of the read; these exercises are aimed at developing reading skills;

2) the exercises the object of which is the content of a scientific text, the receipt of factual information and its comprehension; these exercises are aimed at developing reading skills.

Working at a text on specialty begins with the presentation and phonetic processing of the terms and terminological phrases.

Pre-reading lexical exercises should include: transcriptional pronunciation exercises; exercises on word-formation; exercises on synonyms, antonyms; defining

the meaning of a word according to its definition; translation of international words, etc.

Doing pre-reading exercises is expedient in terms of introducing a new vocabulary on this topic. Typically, pre-reading exercises can include exercises for the correlation of terms and pictures, terms and definitions, the definition of true and false statements, etc.

Post-reading tasks can include exercises of the following content: filling the gaps in the sentences with the words from the text; combining the parts of the sentences taken from the text; combination of the questions and the answers; choosing the right word from the provided options, etc.

Post-reading exercises are primarily used to check the understanding of a text and to assess its content and information. Such exercises can include exercises with a task: 1) to distinguish the main idea; 2) to select the necessary parts; 3) to summarize the contents of the read in the native language; 4) to make a plan of the read; 5) to review the text quickly and choose the basic scientific facts; 6) to find the answers to the questions asked; 7) to write a summary or make an abstract of the text; 8) to select titles to separate parts of the text, and so on.

Thus, the complex of the exercises for working with original texts in the specialty should be aimed at forming the skills of reading (pre-reading exercises), as well as the formation of reading skills (post-reading exercises).

The role of writing in teaching a foreign language is gradually increasing, taking into account the practical significance of written communication in the modern information space.

Participation of an increasing number of people in international conferences and congresses, their departure for foreign missions, internships of university staff and students led to the need to master professionally oriented business and academic writing.

Written language training can be divided into two stages.

The first stage, which is to be implemented in the course "Foreign Language for Professional Orientation", involves the mastering of the basic array of the professional vocabulary.

A teacher of a foreign language should pick up such tasks, which would facilitate the acquisition of the terminology needed for the successful development of professional communication. So, to achieve this goal, you can prepare such written exercises as: allocation of the terms in the text, selection of a definition, making a sentence with terms, filling in gaps with appropriate terms, dictations with professional vocabulary, etc.

In the process of teaching the discipline "Business Foreign Language" at the second stage of teaching writing, students continue to learn terminological vocabulary by compiling various types of business documents (writing of promotional and business letters, summaries, contracts, complaints, orders, offers, contracts, etc.); to conduct business correspondence, using the necessary form of language etiquette of the native speakers, in particular the form of business etiquette; to compile and fill out a questionnaire; write an application for an admission to study or work; write a short or extended autobiography, etc.

Besides, at the second stage students are given the skills of scientific writing: annotations or abstracts of a professional text, a scientific and problematic report, writing articles, abstracts and reports for participation in scientific conferences and defense of theses in English.

The use of written speech in English classes has its advantages, since the written assignments allow involving many students at the same time, which saves time significantly.

When having tests for participation in exchange programs and obtaining international certificates in English, written skills are also required.

Failure to write in a foreign language makes the career of a future specialist hopeless today.

So, it should be noted that both reading and writing exercises have their own peculiarities, but they make a significant part in the process of teaching and learning a foreign language.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВОЛОНТЕРСТВО», ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Макєєва А.

Магістрантка51 група, I курс

Актуальність проблеми. Головною метою соціальної роботи є сприяння нормалізації життєдіяльності людини, задоволенню та гармонізації її соціальних потреб, узгодженню потреб особи і суспільства. Практичним механізмом реалізації соціальної політики є соціальна робота. У зв'язку з неспроможністю чинної системи соціального захисту достатньою мірою надавати послуги вразливим верствам населення в останній час набув поширення волонтерський рух.

Метою статті є: з'ясування особливостей волонтерства як виду соціальної діяльності та проаналізувати значимість волонтерської діяльності в Україні.

Сучасні дослідники (О. Акімова, В. Бочарова, В. Воронов, Б. Вульфів, О.Главник, Т. Дружченко, Н. Івченко, Р. Ларсен, В. Петрович, Ю. Поліщук, Н. Романова, Д. Хепурт та ін.) тлумачать волонтерську діяльність як добровільчу діяльність, засновану на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства, без мети отримання прибутку, одержання оплати або кар'єрного зросту; отримання всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям.

Волонтерство - це фундамент громадянського суспільства. Без участі волонтерів неможливо уявити громадські організації й благодійність взагалі,

без них унеможлиблюється якісний суспільний контроль за діями влади та бізнесу. Без волонтерів бракує сил для побудови суспільства, недостатньо часу на людей, які потребують допомоги, та нестача творчого потенціалу для розв'язання соціальних проблем. У ХХІ ст. країни світу у своїй соціальній політиці все більше зважають на міжсекторальну взаємодію держави, бізнесу, громадських організацій. Саме шляхом встановлення балансу між різними силами формуються цінності, встановлюються пріоритети, розподіляються ресурси. Один з важливіших та могутніх людських ресурсів у цьому процесі є саме волонтери [1, с. 28].

Вивчаючи історичні аспекти розвитку волонтерства, ми прийшли до висновку, що волонтерство як суспільний рух виникло на Заході, а першими волонтерами прийнято вважати самаритян, які почали надавати допомогу усім, хто її потребував.

Термін «волонтер» почали використовувати наприкінці ХVІІІ ст. у Франції. У 1792 р. під час Великої французької революції було розпущено королівську армію, та коли до кордонів країни підійшли австрійські війська, Франції терміново знадобився захист, і тоді селяни, робітники та ремісники почали добровільно записуватися до національної гвардії. Їх називали волонтерами. 1859 рік вважають роком виникнення волонтерського руху у світі. Саме в цей період Анрі Дюнан, відомий французький письменник-журналіст, вражений наслідками кривавої битви при Сольферіно, запропонував створення Червоного Хреста - організації, яка б працювала на волонтерських засадах і надавала першу медичну допомогу полоненим та пораненим. Принципами, сформульованими Анрі Дюнаном, керуються і досі волонтерські організації всього світу [9].

Виокремлюють ХХ ст. як головну віху в розвитку волонтерського руху. У Європі після закінчення Першої світової війни з'явилися люди, готові надавати допомогу постраждалим у війні. В цей час були створені і перші волонтерські організації. Було засновано Координаційний комітет міжнародної

волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою у Парижі.

Сучасні науковці, О. Безпалько, Н. Заверіко, І. Зверева, Т. Лях та ін. трактують волонтерську діяльність як основу функціонування громадських організацій, територіальних громад, форму громадянської активності населення; Л.Артюшкіна, Ю. Мацкевич, А. Моров, А. Полянничко, Л. Радченко, Б. Сіррі - як мало спеціалізовану допомогу у різних сферах діяльності; З. Бондаренко, В. Бочарова, Р. Вайнола, А. Капська, - як форму громадської активності особистості, спрямовану на розв'язання соціальних проблем, що сприяє формуванню професійно значимих якостей особистості фахівця із соціальної роботи.

Проаналізувавши сучасний досвід фахівців-волонтерів, ми встановили, що волонтерський рух як вид соціальної діяльності існує вже багато сторіч. Хоча це явище має різні назви в різних країнах (у Ботсвані – *merhato*, в Еквадорі – *minga*, в Індонезії – *gotongroyong*, Руанді – *kwitango*, у Південній Африці – *ubuntu*, Південній Азії – *chramadana*), є універсальним людським феноменом, який зустрічається в усіх культурах, на всіх рівнях соціального, економічного та екологічного розвитку країн.

Сучасний науковець, Р. Х. Вайнола[3, с. 7], стверджує, що в деяких країнах волонтерська діяльність становить значну частину суспільної та економічної діяльності, забезпечуючи солідарність та стабільність. В інших, про вклад волонтерів відомо менше. Але скрізь існують проблеми: бідність, насильство, зловживання наркотиками, ВІЛ/СНІД, забруднення які потребують усунення, та яку можуть надати волонтери. Волонтерською діяльністю в індустріальних країнах можуть займатися як молодь чи люди, що працюють, так і пенсіонери.

Найвідоміша у всьому світі постать – мати Тереза (1910-1997), католицька черниця, фундаторка Ордена милосердя, чернечої конгрегації, що займалася служінням бідним і хворим. У 1979 була визнана гідною Нобелівської премії світу.

На думку вітчизняного науковця Н.В. Заверіко [4, с. 12] історія волонтерства в Україні нараховує понад сто років. Першими вітчизняними волонтерами можна вважати представників Червоного Хреста, який організовував добровільний запис у сестри милосердя для роботи в шпиталях та лікарнях для бідних.

У своїй первинній суті поняття «волонтерство» прийшло до нас разом зі словами «громадянське суспільство» та «демократія», «громадські організації».

Волонтер - це особа, яка за власним бажанням допомагає людям. Волонтер має право провадити волонтерську діяльність самостійно або як член волонтерської організації; пройти відповідну підготовку (інструктаж) для провадження волонтерської діяльності; підвищувати свою кваліфікацію; провадити волонтерську діяльність у гігієнічних та безпечних умовах; на забезпечення в разі необхідності спеціальним одягом, взуттям та інвентарем, велосипедами, проїзними квитками в міському транспорті загального користування; підтримувати зв'язки з волонтерськими організаціями інших країн [1, с. 14].

Як добродійна діяльність, волонтерська робота не є спонтанною чи фрагментарною, а спрямовується на досягнення певних цілей і результатів, які зумовлені метою конкретної діяльності.

Висновки. Ми дійшли висновку, що мета волонтерської роботи полягає у наданні послуг тим, хто цього потребує та у реабілітації громадян з обмеженими можливостями, соціально вразливих груп населення.

Список літератури:

1. Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді // Збірник статей Міжнародної науково-практичної конференції «Обличчя соціальної держави» в рамках проекту «Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді» (Київ, 22-23 березня 2006 р.) / [упор. Т. Лях; передм. Т. Басюк]. - К.: Християнський дитячий фонд, 2006. - 96 с.

2. Лях Т. Л. Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху / Лях Т.Л., О.В. Безпалько, Н.В. Заверіко, І.Д. Зверева, Н.В. Зимовець та ін. - К.: ВГЦ «Волонтер», 2001. - 176 с.

3. Вайнола Р. Х. Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді // Збірник статей Міжнародної наукової конференції для студентів та аспірантів «Обличчя соціальної держави» в рамках проекту «Покращення рух в Україні: тенденції розвитку / Р.Х.Вайнола, А. Й.Капська, Н. М. Комарова та ін. - К.:Академпрес,1999.- 112с.

4. Заверіко Н.В. Основи управління діяльністю волонтерів: посібник для керівників волонтерських груп та програм / Н. В. Заверіко. - Запоріжжя, 2004. - 225 с.

5. Кудринская Л. Добровольческий труд: сущность, функционирование, специфика [Електронний ресурс]. - Доступно з : <http://cyberleninka.ru/article/n/dobrovolchekiy-trud-i-factory-ego-voisproizvodstva-v-sovremennom-obscyestve>.

6. Волонтерство [Електронний ресурс]. - Доступно з : <http://krotus.org/lmv/aboutvolunteering> (10 лютого 2012 р.).

7. Волонтерство без кордонів. Інформаційна брошура. - Рівне. - 2008 р. - С.26.-[Електронний ресурс].

- Доступно з: http://sps.rv.ua/dovidnyk/Volonter_book.pdf (9 лютого 2012 р.).

8. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/go/995_015](http://zakon.rada.gov.ua/go/995_015).

9. Історія волонтерського руху [Електронний ресурс]. - Доступно з : http://www.volunteer.kiev.ua/pages/History_volunteer.

ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПІДСТАВИ

Макогін Н.О.

Чернігівський національний технологічний університет
юридичний факультет, студентка

У забезпеченні правопорядку в житті суспільства серед інших видів юридичної відповідальності адміністративна відіграє важливу роль. Цікавим є те, що зазначений вид відповідальності – найбільш часто застосовується. Щороку в державі фіксується декілька мільйонів випадків притягнення до адміністративної відповідальності. Це пов'язано як із широтою регулювання спектру норм адміністративного права, так і з відносною простотою притягнення до відповідальності та накладання адміністративних стягнень [1, с. 223].

Незважаючи на глибокий ступінь дослідженості адміністративної відповідальності у теорії права, її поняття дотепер не має єдиного трактування і залишається дискусійним, через це існує різне тлумачення у наукових джерелах.

Як наслідок, теорія адміністративного права пропонує численну кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища. Однак вони, переважно, відображають суб'єктивну думку науковців. Дане поняття в адміністративно-правовій літературі може розглядатися як один із інститутів адміністративного права, як форма забезпечення одного із заходів примусу, як різновид юридичної відповідальності, як ефективний засіб запобігання правопорушень та забезпечення правопорядку, як певний стан суспільних відносин, який виникає внаслідок порушення законодавства [2, с. 81].

Так, професор В. Колпаков стверджує, що адміністративна відповідальність – це примусове, з дотриманням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом, передбачених законодавством, за

вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які здійснені правопорушником [3, с. 290].

Л. В. Коваль вважає, що «адміністративна відповідальність – це суспільне відношення, яке регулюється нормами матеріального і процесуального адміністративного права, а також кримінального і цивільного процесів і має своєю метою адміністративне покарання громадян, винних у вчиненні адміністративного правопорушення» [4, с. 7].

Е. В. Додін висловлює думку, що адміністративна відповідальність – це визначення повноважними державними органами, через застосування адміністративно-примусових заходів, обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень [5, с. 27].

В. Авер'янов визначає адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень. Такий підхід до адміністративної відповідальності є досить поширеним [6, с. 430].

На думку Ю. П. Битяка – це вид юридичної відповідальності фізичних і юридичних осіб перед органами виконавчої влади чи судом за порушення адміністративно-правових норм на основі застосування адміністративних стягнень [7, с. 167].

Також має місце розуміння адміністративної відповідальності у позитивному значенні, тобто як відповідального ставлення суб'єкта адміністративного права до своїх обов'язків і додержання заборон.

Звертаючи увагу на вищезазначені тлумачення, можна простежити значну кількість визначень поняття та плюралізм думок науковців до даної правової категорії. Однак, для того, щоб визначити, покладаючись на яку точку зору слід формувати цілісну уяву про адміністративну відповідальність, доцільно звернутися ще й до Основного Закону. Так, стаття 92 Конституції України

визначає адміністративну відповідальність одним із основних видів юридичної відповідальності в Україні [8].

Спираючись на це, дефініцію даного соціально-правового явища можна сформулювати таким чином. Адміністративна відповідальність – це різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формі та порядку [2, с. 82].

Як явищу правової дійсності для даної категорії характерний ряд ознак, які є важливим об'єктом при дослідженні адміністративної відповідальності. Серед таких можна виділити наступні:

- 1) є засобом охорони встановленого державою правопорядку;
- 2) застосовується лише за вчинення правопорушення, тобто є наслідком винного антигромадського діяння;
- 3) на відміну від інших видів соціальної відповідальності встановлюється лише нормативно-правовими актами, які видаються органами державної влади і управління, а також посадовими особами [9, с. 35];
- 4) спирається на державний примус та пов'язується з досягненням певної мети – перевиховання, покарання правопорушника та поновлення порушених прав [10, с. 18];
- 5) притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється виключно уповноваженими державними органами та посадовими особами;
- 6) реалізується у відповідних процесуальних формах;
- 7) винна у вчиненні правопорушення особа повинна понести певні втрати матеріального та побутового характеру, що передбачені законом.

Можна додати також те, що адміністративна відповідальність супроводжується державним і громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння [5, с. 27].

Також для всебічного аналізу адміністративної відповідальності слід розглянути її підстави, тобто умови, за наявності яких можливе її настання та притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Щодо визначення їх переліку у теорії адміністративного права простежується схожа ситуація, як і щодо визначення поняття адміністративної відповідальності – єдина думка відсутня. Одна частина фахівців під підставами правової відповідальності розуміє наявність у діях особи складу правопорушення, інша частина – об'єктивно протиправне діяння, вчинення адміністративного проступку – суспільно небезпечної, протиправної, винної дії або бездіяльності, що порушує адміністративний закон [2, с. 83].

На сьогоднішній день загальновизнаною є думка, що підставою притягнення до адміністративної відповідальності визнають адміністративне правопорушення (проступок). Як виняток, підставами притягнення можуть слугувати інші протиправні діяння, наприклад, діяння, що містить ознаки складу злочину, який не становить великої суспільної небезпеки [2, с. 83].

Однак вчинення протиправного діяння слугує підставою лише для притягнення до адміністративної відповідальності, але не для її настання. Що ж до підстав настання – їх можна охарактеризувати найбільш деталізованою та повною системою, до якої входять такі:

- фактична (вчинення особою особливого виду правопорушення – адміністративного (наявність ознак правопорушення));
- нормативна (норма, що закріплює склад правопорушення);
- процесуальна (правозастосовний, юрисдикційний акт компетентного органу про накладення за конкретний адміністративний проступок конкретного адміністративного стягнення) [11, с. 99].

Крім того, до вищезазначеного можна додати також відсутність підстав для звільнення від відповідальності, що зафіксовані нормами права.

Таким чином, можна визначити, що адміністративна відповідальність є важливим елементом правового регулювання суспільних відносин. Її мета та сутність полягають у цілеспрямованому впливі на поведінку суб'єктів за

допомогою відповідних юридичних засобів, переважно примусового характеру, для надання суспільним відносинам системності і стабільності та їх впорядкування. Однак, досить дискусійний характер основних категорій цього соціально-правового інституту (наприклад, невизначеність самого поняття адміністративної відповідальності, її підстав), та висока соціальна значущість зумовлюють необхідність його активного вдосконалення. Перспектива розвитку інституту адміністративної відповідальності є важливою умовою для становлення високого рівня юриспруденції в Україні.

Список літератури:

1. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: Навчальний посібник. К.: Атіка, 2007. 624 с.
2. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
3. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен. К.: Юринком Інтер, 2004. 528 с.
4. Коваль Л. В. Відповідальність за адміністративні правопорушення. К.: Вища шк.: Вид-во Київ. держ. ун-ту, 1975. 65 с.
5. Бородін І. Л. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2011. 136 с.
6. Авер’янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В.Б. Аверянов (голова). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
7. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, В.В. Зуй. Х.: Право, 2010. 624 с.
8. Конституція України від 28 червня 1996 р. ред. станом на 30.09.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
9. Зелена О.В. Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні. Дисертація ...к.ю.н. за спеціальністю 12.00.01 Київ, 2007. 216 с.

10. Заяць Р. Я. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2012. Вип. 8. С. 17-20.

11. Васильєва Н. С. Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення у сільському господарстві // Європейські перспективи. 2014. № 8. С. 97-101.

СПОСІБ ЗАХИСТУ ПОВІТРЯ НАВКОЛО АВТОМАГІСТРАЛЕЙ МІСТА

Мартиненко С.А.

Центральноукраїнський національний технічний університет
к.т.н., доцент кафедри Екології та охорони навколишнього середовища

Транспортно-дорожній комплекс – одне з найпотужніших джерел забруднення навколишнього середовища. Специфіка пересувних джерел забруднення (автомобілі) проявляється в тому, що викиди здійснюються безпосередньо на територіях житлових районів в зоні пішохідного руху людини [1]. Вихлопні гази накопичуються у нижніх шарах атмосфери, тобто шкідливі речовини знаходяться в зоні дихання людини. Тому автомобільний транспорт варто віднести до категорії найнебезпечніших джерел забруднення повітря поблизу автомагістралей. Щільна забудова великих міст заважає руху повітря, а украй низька швидкість вітру або повний штиль є головними чинниками накопичення шкідливих речовин в містах з інтенсивним автомобільним рухом.

В 90-х роках минулого сторіччя в СРСР був запропонований спосіб захисту середовища навколо автомагістралей міста. Він полягав в тому, що на даху транспортного засобу розташовувався пристрій, який при русі спрямовував потік загазованого повітря в верхні шари атмосфери. Він складався з конфузора, що мав плоский конусоподібний корпус який переходив в аеродинамічну трубку з вхідним та вихідним отворами [2].

Недоліком цього пристрою є прямолінійність бічних стінок конфузора, що викликає збільшення його опору потоку повітря і, як наслідок - великі втрати повного тиску повітря та зменшує його ефективність [3].

Основною метою оптимізації конфузора є вибір такої його форми, яка дозволить створити однорідний потік в труби. Для цього необхідно забезпечити: безвідривний характер течії на стінках труби, зменшення товщини пограничного шару і власне вирівнювання швидкості потоку. Відрив потоку представляє небезпеку з кількох причин. Він здатний привести до підвищення опору труби і, як слідство, до зниження досяжної швидкості потоку. Таким чином, при оптимізації конфузора слід керуватися вимогами безвідривного характеру течії, прагнути до плавного зміння швидкості. Задля цього бажано реалізувати форму конфузора, що має найменші втрати тиску.

Відповідно до рекомендацій [5] округлюємо бічні стінки конфузора як показано на рис 1. Попередньо обираємо орієнтовні розміри конфузору що відповідають габаритам міського автобуса.

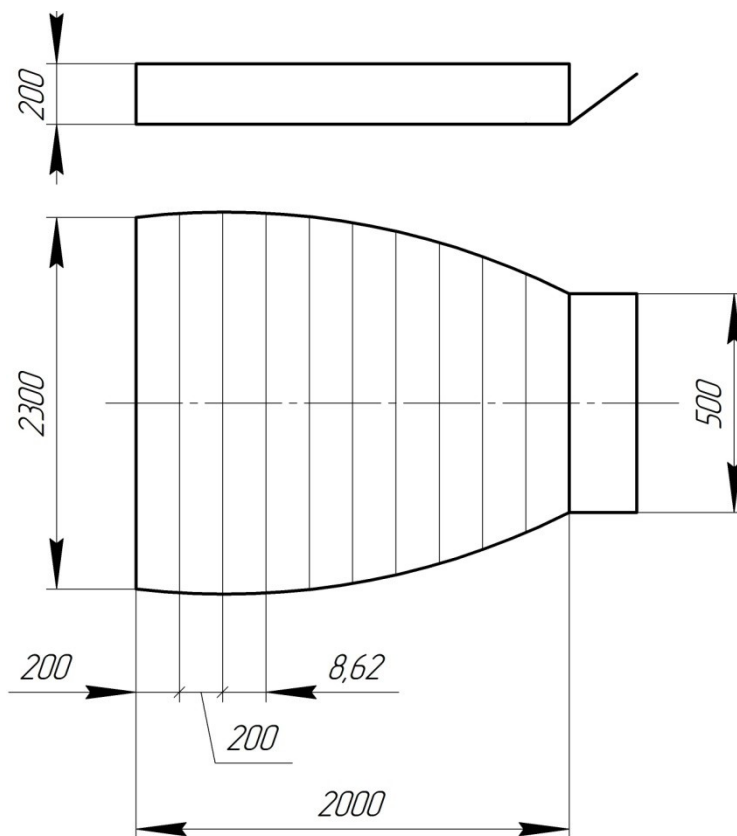

Рис. 1. Оптимізований конфузор

Проведено розрахунки основних параметрів та характеристик вихідного та оптимізованого конфузурів. Методика розрахунку заснована на рекомендаціях [4].

Результат розрахунків основних параметрів та характеристик оптимізованого конфузуратора показано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Основні параметри оптимізованого конфузуратора

l_i , мм	V_i , м/с	ξ_i	n_i	$\frac{1}{n_i^2}$	Δp_i , Па
2000	16,7	0	1	1	0
1800	17,62	0,000313	1,055	0,9	0,06
1600	18,83	0,000375	1,069	0,88	0,08
1400	20,1	0,000397	1,12	0,872	0,11
1200	22,6	0,000403	1,07	0,87	0,124
1000	22,94	0,000558	1,1	0,82	0,21
800	29,28	0,000837	1,17	0,73	0,43
600	34,73	0,000899	1,19	0,71	0,65
400	42,2	0,000992	1,22	0,68	1,064
200	54,1	0,0011	1,28	0,61	1,76
0	76,82	0,003	1,42	0,5	10,7

Де l_i – крок поділу конфузуратора по довжині; V_i - івидкість повітря на ділянці конфузуратора; ξ_i - коефіцієнт опору ділянки конфузуратора; n_i - ступінь звуження ділянки конфузуратора; Δp_i - втрата тиску по довжині ділянки конфузуратора.

Задля зручності аналізу та наочності, будуємо графічне зображення втрат тиску у конфузураторі до та після оптимізації (рис. 2).

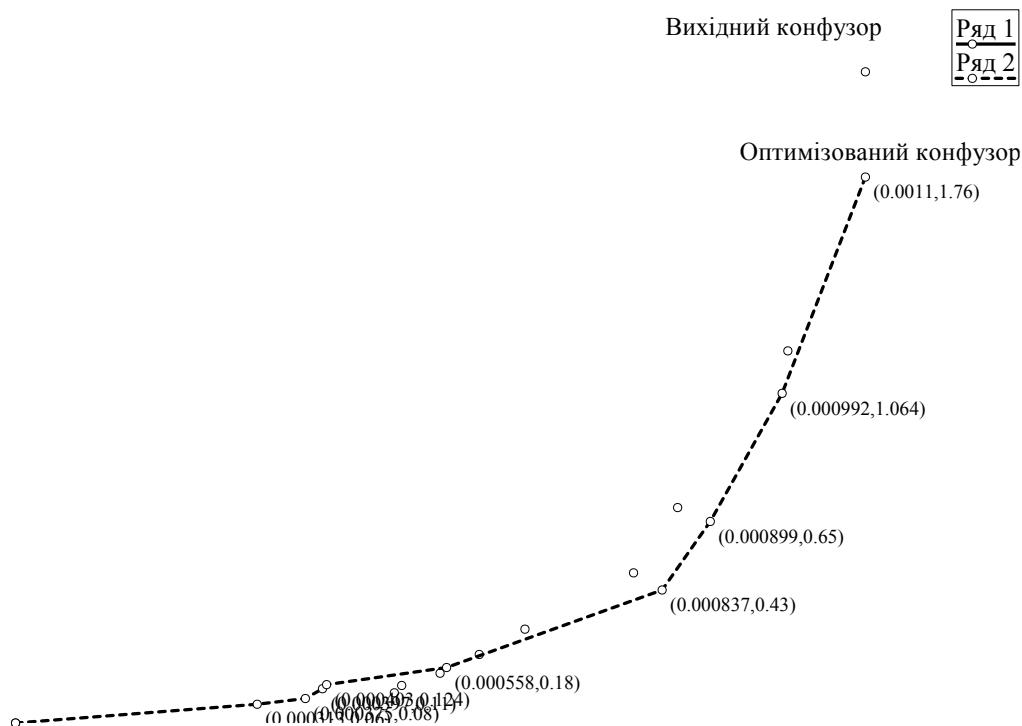

Рис. 2. Втрати тиску в вихідному конфузори з прямими стінками (суцільна лінія) та оптимізованому конфузори (перервна лінія)

Висновки:

1. Оптимізацією форми конфузора досягнуто зниження втрат тиску. Це забезпечує більш плавний та рівномірний потік повітря по довжині конфузора, що запобігає утворенню турбулентності, відповідає вимогами безвідривного характеру течії та формує більш сталий викид повітря через кінцевий отвір.

2. На підставі теоретичних розрахунків запропонована корисна модель оптимізованого конфузора та подано заявку на винахід до Державного Департаменту Інтелектуальної Власності.

Список літератури:

1. Кику Г.Ф. Оценка риска для здоровья от неблагоприятных факторов окружающей среды: опыт, проблемы и пути их решения / Г.Ф. Кику, Л.В. Веремчук // Материалы Всероссийской научно-практической конференции. – Ангарск, 2002. – С. 27-29.

2. А.С. СССР № 1817808, опубл. 23.05.93, Бюл. № 19.

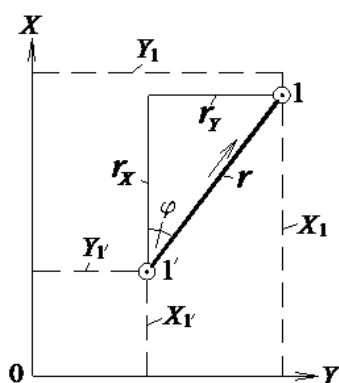
3. Идельчик И.Е. Справочник по гидравлическим сопротивлениям / Идельчик И.Е. под ред. М.О. Штейнберга. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Машиностроение, 1992. – 672 с.
4. Вайсман М.Р. Вентиляционные и пневмотранспортные установки / М.Р. Вайсман, И.Я. Грубьян. – М.: Колос, 1969. – 256 с.
5. Sargison J.E. Design and calibration of a wind tunnel with a two dimensional contraction / J.E. Sargison, G.J. Walker, R. Rossi // 15th Australasian fluid mechanics conference. The University of Sydney, Sydney, Australia, 13–17 December 2004.

РЕДУКУВАННЯ ТОЧОК В ПРОЕКТНЕ ПОЛОЖЕННЯ СПОСОБОМ ЛІНІЙНОЇ ЗАСІЧКИ

Марущак М.П.

Черкаський державний технологічний університет, к. т. н., доцент

Спосіб редукування застосовується в практиці інженерно-геодезичних робіт для переміщення в проектне положення пунктів будівельної сітки і пунктів геодезичної мережі на вихідному і монтажному горизонтах та для точного розмічування проектних точок [2]. За цим способом спочатку точки проекту виносять в натуру наближено, а потім по цих точках прокладають ходи полігонометрії або розвивають триангуляцію і визначають фактичні координати точок.

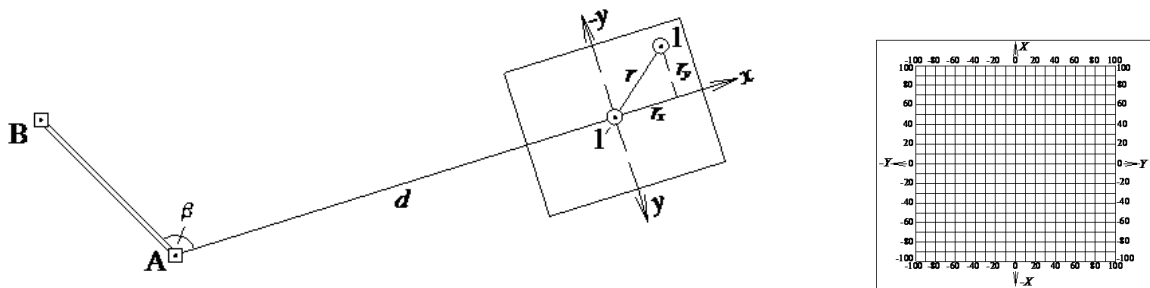
Рис. 1. Елементи редуцій

Елементи редуцій в прямокутній або полярній системах координат (рис.1) обчислюють за формулами:

$$r_x = X_1 - X_{1'}; \quad r_y = Y_1 - Y_{1'}; \quad r = \sqrt{r_x^2 + r_y^2}; \quad \varphi = \arctg(r_y / r_x) + 180^\circ (360^\circ),$$

де r_x, r_y – редуції в прямокутній системі координат; r, φ – редуції в полярній системі координат; $X_1, Y_1, X_{1'}, Y_{1'}$ – проектні та фактичні координати точки 1.

Для побудови редуцій на місцевості застосовують координатну палетку, виготовлену із прозорого синтетичного матеріалу розміром 200x200 мм і з нанесеною сіткою квадратів (довжина сторони квадрата дорівнює 10 мм) [1]. Палетку вкладають початком координат у точці орієнтують її за умовною віссю абсцис. відкладають на палетці елементи редуцій r_x і r_y та переносять проектну точку на кілок, металеву пластину знака або бетонну поверхню (рис.2).

Палетка

Рис. 2. Редукування точки в проектне положення за допомогою палетки

Основним недоліком цього способу є наближене орієнтування палетки за умовною віссю абсцис, що впливає на точність редукування. Зміщення розміченої точки в проектне положення можна виконати способом лінійної засічки, без застосування палетки.

Лінійна засічка вважається найбільш точною, коли кут засічки дорівнює 90° , а сторони засічки однакові. Тому на лінії А-1' закріплюють додаткові точки К і М, з яких виконують засічку (рис.3).

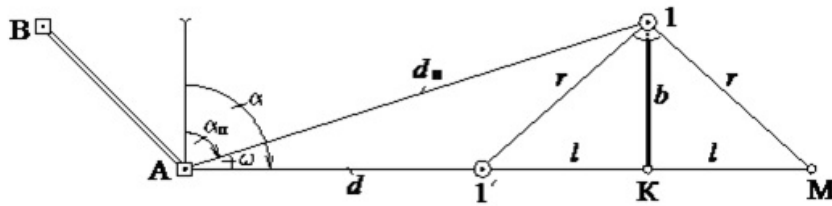

Рис. 3. Редукування точки в проектне положення способом лінійної засічки

Відстані до цих точок можна обчислити за формулами:

$$l = d_{\Pi} \cos \omega - d; \quad b = d_{\Pi} \sin \omega; \quad \omega = \alpha - \alpha_{\Pi},$$

де α_{Π} , α – дирекційні кути ліній відповідно на проектну і розмічену точки.

При додатних l і b їх значення відкладають прямо від точки 1' і ліворуч, а при від'ємних – назад і праворуч.

Величину редукції визначають із виразу:

$$r = \sqrt{l^2 + b^2}.$$

Контроль обчислень:

$$r = \sqrt{d^2 + d_{\Pi}^2 - 2dd_{\Pi} \cos \omega}.$$

Приклад. Координати пункту А геодезичної мережі і точок 1 та 1' прийmemo такими: $X_A = 1000,000$ м, $Y_A = 1000,000$ м;

$$X_1 = 1000,570 \text{ м}, \quad Y_1 = 1051,543 \text{ м}; \quad X_{1'} = 1000,465 \text{ м}, \quad Y_{1'} = 1051,495 \text{ м}.$$

Тоді дирекційні кути і довжини ліній А1 та А1' будуть дорівнювати:

$$\alpha_{\Pi} = \arctg \left(\frac{51,543}{0,570} \right) = 89^\circ 21' 59,1''; \quad \alpha = \arctg \left(\frac{51,495}{0,465} \right) = 89^\circ 28' 57,5'';$$

$$d_{\Pi} = \sqrt{0,570^2 + 51,543^2} = 51,5462 \text{ м}; \quad d = \sqrt{0,465^2 + 51,495^2} =$$

51,4971 м.

Елементи редукцій:

$$\omega = 0^{\circ}06'58,4''; \quad l = 51,5462 \cdot \cos 0^{\circ}06'58,4'' - 51,4971 = 0,0490 \text{ м};$$

$$b = 51,5462 \cdot \sin 0^{\circ}06'58,4'' = 0,1046 \text{ м}; \quad r = \sqrt{0,0490^2 + 0,1046^2} = 0,1155$$

м.

Контроль обчислень:

$$r = \sqrt{51,4971^2 + 51,5462^2 - 2 \cdot 51,4971 \cdot 51,5462 \cdot \cos 0^{\circ}06'58,4''} =$$

0,1155 м.

Лінійну засічку можна виконати за допомогою рулетки, лінійки або циркуля. Щоб забезпечити необхідну точність, усі точки потрібно наколювати на поверхню кілків.

Список літератури:

1. Баран П. І. Інженерна геодезія. Монографія. – К.: ВІПОЛ. 2012. – 618 с.
2. Справочник по геодезическим работам в строительном производстве. / С. П. Войтенко, Г. М. Литвин, Ю. В. Полищук, И. Е. Субботин. – М.: Недра, 1990. – 336 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІЗИНГОВОГО БУДІВНИЦТВА ЕЛЕВАТОРІВ

Марущенко С.В., Вавдіюк І.І.

студентки 6508/1, КРД-403

науковий керівник

доктор екон. наук, доц. Онікієнко С.В.

ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

В останні роки на українському аграрному ринку спостерігається тенденція до збільшення врожайності зернових культур. Це змушує власників аграрного бізнесу не лише зібрати високий врожай, а й правильно його зберегти та отримати максимальний прибуток. Нині, найкращим способом збереження зернових — є використання елеваторних потужностей.

Законом України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 04.07.2002 № 37-IV передбачено, що зберіганням зерна є комплекс заходів, які включають приймання, доробку, зберігання та відвантаження зерна. Зерновий склад (зокрема, елеватор) є суб'єктом зберігання зерна, який відповідно до укладених договорів складського зберігання із суб'єктами ринку зерна гарантує забезпечення якості та дотримання нормативів природних втрат зерна протягом строку його зберігання [3].

Через недостатність в Україні потужностей для зберігання і переробки щорічні втрати врожаю зернових доходять до 25%. Згідно даних Аграрної біржі, в Україні діє 753 елеватора, що забезпечують одноразове зберігання майже 33,5 млн т зерна. Якість існуючих елеваторів не відповідає сучасним потребам аграрного сектора України. 80% наявних потужностей потребують модернізації. Понад рік дозволяють зберігати урожай менше половини елеваторів, інші можуть забезпечити збереження зерна на термін не більше трьох місяців.

Недостатність і зношеність фондів зберігання зернових обумовлює гостру необхідність в будівництві сучасних потужностей зерносклади загальним обсягом до 15 млн тонн [4].

Побудова елеватора є складним та масштабним проектом, що коштує досить дорого. Ціна одного елеватора може коливатися від 170\$ до 200\$ за тонну. Зважаючи на це, будівництво власних зерносклади можуть дозволити собі лише великі компанії та агрохолдинги.

В свою чергу, менше аграрні підприємства користуються інвестиційними коштами. Навіть в умовах політичної та економічної нестабільності основним драйвером інвестування для них залишається великий бізнес, оскільки банківські установи можуть відмовити у кредитуванні таких проектів. Причиною того є вимоги НБУ до банків формувати резерви під позику, що в рамках інфраструктурних проектів не вигідно самим банкам. А якщо вони навіть і погодяться на кредитування, їх фінансово-організаційні вимоги можуть бути надзорсткими — що не є вигідним вже для позичальника [1].

Тому, цьому випадку кілька суттєвих переваг має лізинг, де процедура оформлення фінансування є набагато простішою і потребує менше часу, а заставою під залучення фінансів виступає сам предмет лізингу, оскільки право власності на нього зберігається за лізинговою компанією на увесь період дії договору. Крім того, середня ставка лізингової угоди становить близько 8-9% річних [2].

Лізингові компанії ретельно аналізують проект будівництва елеватора: скільки власних коштів витратить клієнт, який період окупності об'єкта, плани щодо реалізації та наявні ризики, а вже потім приймають остаточне рішення. Основною умовою такого фінансування є необхідність наявності у клієнта виробничих потужностей, оскільки він має вкладати не менше 30% власного внеску від вартості проекту.

Перевагою є те, що лізингова компанія не бере на себе ризики, адже елеватор майже не втрачає свою ціну в процесі експлуатації, навіть навпаки. В разі чого, лізингодавець має певні передбачені законодавством зворотні механізми стягнення заборгованості та повернення елеватора [1].

Отже, розглянуті особливості функціонування аграрного сектору в Україні показують, що постає потреба в розширенні елеваторних потужностей. Нині, лізинг – це найзручніший спосіб залучення інвестиційних коштів в розвиток даної сфери. В Україні даний метод інвестування коштів в будівництво елеваторів тільки починає впроваджуватися, але досвід зарубіжних країн показує, що це – крок вперед, оскільки таке вкладання коштів носить довгостроковий характер і є майже беззбитковим. Крім того, ціна лізингового капіталу є конкурентною в порівнянні з вартістю кредитів, тому в майбутньому попит з боку підприємств буде зростати, що зможе підвищити рівень експорту зерна з країни та значно покращити рівень державної економіки в цілому.

Список літератури:

1. Елеватор в лізинг: як залучити інвестиції в інфраструктуру [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – [Київ : Аграрне інформаційне агентство «Агравері», 2015-2018]. – Режим доступу до

ресурсу: <http://agravery.com/uk/posts/show/elevator-v-lizing-ak-zaluciti-investicii-v-infrastrukturu>

2. Елізіум: будувати елеватор вигідніше в лізинг, ніж в кредит [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – [Київ : Найголовніше про агро щодня «АгроДей», 2018]. – Режим доступу до ресурсу: <https://agroday.com.ua/2018/04/27/vlizty-v-lizyng-buduvaty-elevator-vygidnishe-v-lizyng-nizh-v-kredyt/>

3. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» [Електронний ресурс]: за станом на 04 липня 2002 № 37-IV – Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15>

4. Закрома нуждаються в допомоги: создание предприятия по хранению зерна актуально и выгодно [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – [Київ : ООО "Компания "Про-Консалтинг", 2018]. – Режим доступу до ресурсу: <https://pro-consulting.ua/pressroom/zakroma-nuzhdayutsya-v-pomoshi-sozdanie-predpriyatiya-po-hraneniyu-zerna-aktualno-i-vygodno>

ПЕРСПЕКТИВИ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ВОДОЙМ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Матвієнко Т.І.

Одеський державний екологічний університет

Старший викладач кафедри Водних біоресурсів та аквакультури

+380964871034, tatyana.matvienko@gmail.com

В Україні існує величезна кількість малих водойм, інтерес до освоєння яких великими рибогосподарськими структурами відсутній. Багато з них цілком придатні для рибництва. На базі малих водойм можна створювати фермерські рибоводні господарства. Тому виникла необхідність узагальнення і

аналізу даних для вивчення особливостей вирощування товарної риби в умовах малих водойм на прикладі Староцаричанського та Глибочанського ставів [1, 2].

В Одеській області розташована значна кількість малих водойм цілком придатних для рибництва.

Наявний склад іхтіофауни не забезпечує ефективною трансформації кормових ресурсів у кормову базу та оптимальної рибогосподарської експлуатації ставів. За цих обставин доцільним вважається цілеспрямоване формування штучного іхтіоценозу шляхом введення до його складу цінних об'єктів прісноводної аквакультури, таких як білий і строкатий товстолобики, або їх гібридні форми, білий амур [5].

Староцаричанський став розташований в басейні р. Каплань Одеської області. Вище даного ставка розташовані 14 ставків на території Одеської області і Республіки Молдова. Став руслового типу. Площа водного дзеркала складає 64,76 га. Якість води в ставку крім співвідношення опадів, випаровування, притоку води з підземних джерел та інших чинників, в значній мірі визначається якістю води в р. Каплань. Діапазон сезонних флуктуацій глибин може перевищувати 2 м. Біомаса фітопланктону мала високе середнє значення $15,6 \text{ г/м}^3$, що дозволяє віднести став за рівнем розвитку цієї кормової групи до високо кормних акваторій [1, 2, 7].

Глибочанський став розташований в басейні р. Ягорлик Одеської області. Площа водного дзеркала складає 31,43 га, це водойма руслового типу. Діапазон сезонних флуктуацій глибин не перевищує 1 м. Заповнення ставка здійснюється дощовими і талими водами, за рахунок підземних джерел а також в період повені з р. Ягорлик. Це в значній мірі формує гідролого-гідрохімічний режим ставка. Біомаса фітопланктону складає в середньому $12,8 \text{ г/м}^3$, що дозволяє віднести цей став також до високо кормних акваторій [4, 5].

Проведені іхтіологічні дослідження Староцаричанського та Глибочанського ставів дозволили визначити, що іхтіокомплекс складають: короп, білий і строкатий товстолобик, білий амур, карась срібний, червонопірка, бичок, окунь, зустрічаються судак та щука [3, 7].

Об'єктивна інформація стосовно розвитку головних груп природної кормової бази та їх продукційні можливості дозволяють скласти вірогідний прогноз потенційної рибопродуктивності, що є підставою для визначення оптимального варіанту рибогосподарської експлуатації Староцаричанського та Глибочанського ставків.

За умови ведення інтенсивних технологій вирощування товарної рибопродукції, за якими передбачено здійснення відповідних інтенсифікаційних заходів (внесення органічних добрив, годівля штучними кормами), щільності посадки культивуємих видів риб мають бути суттєво збільшені. За цих обставин доцільно приймати до уваги існуючі рибоводно-біологічні нормативи і ресурсний потенціал. [6, 7]

Відповідна організація промислу з комплексним використанням знарядь лову (ставні сітки, ятері, закидні неводи) дозволить забезпечити промислове повернення (вилучення) до 50-60 % сформованої потенційної рибопродуктивності Староцаричанського та Глибочанського ставів.

На сьогодні майже всі малі водойми Одеської області зберегли свою високу біологічну продуктивність, і для ведення в них товарного рибного господарства є непогані перспективи. Досягти задовільних результатів можна тільки при здійсненні комплексу цілеспрямованих дій з підвищення рибопродуктивності, адаптованого до індивідуальних умов кожної водойми.

Таким чином, доведена можливість ефективної рибогосподарської експлуатації ставів за пасовищною технологією, що передбачає проведення відповідного обсягу підготовчих меліоративних заходів, спрямованих на пригнічення малоцінної іхтіофауни, зариблення водойми згідно рекомендованого видового складу цінних інтродуцентів та за визначеною щільністю посадки. [7]

Впровадження інтенсивних технологій вирощування товарної рибопродукції передбачає підвищення щільності посадки інтродуцентів і використання комплексу інтенсифікаційних заходів в тому числі і годівлі риб.

Список літератури:

1. Шерман И.М. Рыбоводство на малых водохранилищах.- М.:Агропромиздат. 1988. 56с.
2. Шерман I.M., Краснощок Г.П., Пилипенко Ю.В. Рибництво. Київ: Урожай,1992. 192 с.
3. Гринжевський М.В., Третяк О.М., Климов С.І. та ін. Нетрадиційні об'єкти рибництва в аквакультурі України. - К.: Світ. 2001. 164 с.
4. Жадин В.И. Методы гидробиологического исследования. М.: Высшая школа. 1960. 189 с.
5. Кражан С.А., Лупачева Л.И. Естественная кормовая база водоемов и методы ее определения при интенсивном ведении рыбного хозяйства. Львов. 1991.103 с.
6. Пилипенко Ю.В. Екологія малих водосховищ. Херсон:ОлдиПлюс. 2007. 351с.
7. Бургаз М.І., Матвієнко Т.І. Оцінка біопродуктивності та перспективи рибогосподарського використання малих водойм Одеської області Таврійський науковий вісник. - Херсон, 2016. - №95.- с.155-161.

НОВІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ З ПИТАНЬ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА У В'ЄТНАМІ

Матіяш О.В.

аспірант кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Варто зазначити, що останнім часом законодавці у В'єтнамі були дуже активними у контексті модернізації багатьох аспектів в'єтнамського законодавства шляхом проведення реформ. Деякі з цих реформ пов'язані з кодифікацією міжнародного приватного права, хоча й частковою. Наприклад, 19 червня 2014 року Національна Асамблея В'єтнаму прийняла новий Закон про

шлюб та сім'ю. Цей закон містить положення, що стосуються іноземної юрисдикції та визнання рішень іноземних судів (зокрема, Глава VIII - Шлюбні та сімейні відносини, що включають іноземні елементи) [1].

Вищезазначений Закон В'єтнаму вступив в силу з 1 січня 2017 року. Складається він із 133 статей, об'єднаних у дев'ять розділів. Закон регламентує шлюбний та сімейний правові режими, норми поведінки членів сім'ї та обов'язки окремих осіб, організацій, держави та суспільства у створенні та зміцненні шлюбного та сімейного режиму. Порівняно з чинним законодавством, закон має багато істотних змін, зокрема, в контексті регулювання правовідносин з іноземним елементом [2]. Так, ст.3 Закону встановлює, що шлюбні та сімейні відносини з іноземним елементом означають відносини, в яких принаймні один партнер є іноземцем або в'єтнамцем, який проживає за кордоном, або в яких партнерами є громадяни В'єтнаму, однак, основи для встановлення, зміни або припинення цих відносин регулюються іноземним правом, або ці відносини виникають за кордоном, або ж майно, пов'язане з цими відносинами, знаходиться за кордоном.

Що ж до права, яке повинно застосовуватися до регулювання вищезазначених правових відносин, то, якщо законом не передбачено інше, в'єтнамські правові норми щодо шлюбу та сім'ї застосовуватимуться і до шлюбних та сімейних правовідносин із іноземним елементом (ст.122). Однак, якщо цей Закон та інші нормативні документи В'єтнаму відсилають до застосування іноземного законодавства, то таке іноземне право застосовується лише, якщо таке застосування не суперечить основним принципам, викладеним у статті 2 Закону. У разі ж, якщо договір, учасником якого є В'єтнам, відсилає до застосування іноземного законодавства, то у цьому випадку також буде застосовуватися таке іноземне право.

Як вже зазначалося, у новому Законі В'єтнаму про шлюб та сім'ю є деякі поправки у порівнянні з попередньо діючими нормами. Наприклад, сюди можна віднести детальну консульську легалізацію документів та актів про шлюб і сім'ю. Документи, встановлені, видані або завірені компетентними

іноземними установами, для використання у вирішенні справ та питань, що стосуються шлюбу та сім'ї, повинні бути юридично завірені, крім випадків, коли вони можуть бути звільнені від консульської легалізації за договорами, стороною яких є В'єтнам, або ж за принципом взаємності (ст.124). Закон також додає положення про застосування погодженого режиму щодо подружнього майна та врегулювання наслідків співжиття чоловіків і жінок як чоловіка та дружини без реєстрації міждержавних шлюбів [3].

Тепер перейдемо до розгляду ще однієї, не менш важливої події в контексті кодифікації МПрП у В'єтнамі, якою стало прийняття Національною асамблеєю 24 листопада 2015 року нового Цивільного Кодексу, що містить двадцять п'ять статей, які стосуються цивільних правовідносин з іноземним елементом (Частина V, ст. 663-687). Важливо зазначити, що Кодекс набрав чинності 1 січня 2017 року і замінив Цивільний Кодекс 2005 року, в якому цивільним правовідносинам з іноземним елементом була присвячена Частина VII (ст.752-777) [4]. Сфера застосування Частини V нового Кодексу міститься у ст.663, яка встановлює, що цивільні правовідносини вважаються такими, що містять іноземний елемент, якщо наявний один з наступних критеріїв: (1) принаймі одна зі сторін є іноземною особою; (2) у випадку, якщо сторони мають національність В'єтнаму, такі правовідносини вважаються з іноземним елементом, якщо вони виникли, були змінені або припинилися в іноземній державі і коли предмет цих правовідносин знаходиться теж в іноземній державі [5].

Цікавим є питання права сторін обирати застосовне законодавство. Цей принцип відображений у законодавстві В'єтнаму, але в обмежених випадках. Так, відповідно до положень Цивільного кодексу 2015 року вибір сторін застосовного права визнається в деяких питаннях щодо власності та особистих відносин. Зокрема, якщо це дозволено законом, то сторони можуть реалізувати свій вибір застосовного законодавства таким чином:

- по-перше, у відносинах власності та інших прав на транзитні активи (ст.678);

- по-друге, у договірних відносинах (крім деяких окремих випадків, коли предметом договору є нерухоме майно), стосовно трудового договору, споживчого договору, що передбачає законні права та інтереси третьої сторони;
- по-третє, у зв'язку з компенсацією за позадоговірними збитками.

В основному, Цивільний кодекс 2015 року розширює сфери відносин, в яких сторони мають вибір застосовного законодавства порівняно з положеннями Цивільного кодексу 2005 року. На додаток до перших двох обставин Цивільний кодекс 2015 також додає обставину, при якій сторони можуть погодитись вибрати закон, який буде застосовуватися у випадку виплати компенсації за нанесення позадоговірної шкоди. Однак, разом з тим, якщо сторони не зможуть погодитись з вибором застосовуваного права, то перевагу матиме право країни, в якій виникають наслідки таких дій. Ці положення містяться у ст.687 Кодексу [6].

Крім того, Цивільний кодекс 2015 року також розширює сферу вибору сторонами застосовного законодавства у договірних відносинах. Зокрема, Цивільний кодекс 2005 року накладав обмеження на вибір права, що застосовувалося до договірних відносин з точки зору прав та обов'язків сторін, і не передбачав інших можливостей, таких як тлумачення договору, виконання договору, юридичні зобов'язання, включаючи оцінку шкоди, термін дії договору, форму контракту тощо. Проте зараз, згідно з Цивільним кодексом 2015 року, сфера права вибору законодавства може бути поширена на всі ці питання, пов'язані з договірними відносинами. Це нове регулювання усунуло протиріччя, що існувало між двома правовими актами, а саме між Цивільним кодексом 2005 року та Торговельним законом 2005 року. Фактично, Торговельний закон у ст.5 визнає право вибору застосовного права для сторін у торговельних операціях із іноземним елементом, не обмежуючись жодним конкретним питанням щодо контракту [7]. Іншими словами, сторони мають право узгоджувати вибір застосовного законодавства до всіх питань, що впливають з цього типу торговельних відносин. Цивільний кодекс 2015 року

розширює обсяг вибору сторін застосовного законодавства у своїх договірних відносинах, долаючи протиріччя у згаданому випадку [8].

Як ми бачимо, у порівнянні з попереднім, Цивільний кодекс 2015 року розширює обсяг вибору сторін застосовного законодавства у цивільних відносинах, пов'язаних з іноземним елементом, але разом з тим забезпечує юридичні права та інтереси суб'єктів, що знаходяться в невідгданому становищі (наприклад, працівники, споживачі) і третіх осіб. Короткий огляд нових кодифікацій, що містять положення міжнародного приватного права, дають можливість зробити висновок, що новий Цивільний Кодекс В'єтнаму в цілому відповідає міжнародній практиці, адже він подолав обмеження Цивільного кодексу 2005 року щодо свободи вибору застосовного законодавства у правовідносинах з іноземними елементами. Завдяки цьому, міжнародне приватне право В'єтнаму стало більш узгодженим в контексті міжнародної інтеграції, а також практики кодифікації міжнародного приватного права в багатьох країнах світу.

Список літератури:

1. Commentaries on Private International Law [Електронний ресурс] // Vol. 2, Issue 2 – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/rgyFRM>.
2. New Law on Marriage and Family [Електронний ресурс] // Vietnam Law & Legal Forum. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://vietnamlawmagazine.vn/new-law-on-marriage-and-family-4067.html>.
3. Vietnam Law on Marriage and Family [Електронний ресурс] // 2014 – Режим доступу до ресурсу: <http://vietnamlawenglish.blogspot.com/2014/06/vietnam-marriage-and-family-law-2014.html>.
4. Civil Code of Vietnam [Електронний ресурс] // National Assembly. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/L9AJKC>.
5. Vietnam Civil Code No. 91/2015/QH13 [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=445413.

6. Nguyen T. Party autonomy in Vietnam – the new choice of law rules for international contracts in the civil code 2015 [Електронний ресурс] / Thi Nguyen // Journal of Private International Law. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17441048.2018.1507984>.

7. Vietnam Commercial Law [Електронний ресурс] // National Assembly. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: http://www.moj.gov.vn/vbpq/en/lists/vn%20bn%20php%20lut/view_detail.aspx?item_id=5497.

8. Binh T. Choice of Law and Dispute Settlement Forum for Contracts Involving a “Foreign Element” from the Perspective of Vietnamese Law [Електронний ресурс] / Thi Binh // The Asian Business Lawyer – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/zmJ3Ej>.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Мащенко М.А.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економічної теорії, статистики та прогнозування

ORCID ID 0000-0002-8863-6040

Досягнення соціально-економічного розвитку залежить від багатьох чинників, одним із них є співробітництво між державою та приватним сектором. Останнє являє собою державно-приватне партнерство.

В даний час існує ряд визначень державно-приватного партнерства, але найпоширеніше визначення – взаємодія між приватним сектором та державою, що реалізується у довгостроковій та середньостроковій співпраці у різних

формах (контракти, акціонування, урядові і бізнес-асоціації) з метою прийняття політичних та соціальних рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Державно-приватне партнерство є необхідною умовою забезпечення інвайронментальної безпеки держави та підприємства.

Інвайронментальна безпека – це стан захищеності економіки та навколишнього середовища, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатний до вирішення проблем збалансованого розвитку економіки й поліпшення стану навколишнього середовища та сприяє розробці й реалізації національних концепцій екологічно стійкого розвитку й механізму його забезпечення [1, с. 55].

Забезпечення пріоритетів інвайронментальної безпеки України [2], вирішення еколого-економічних проблем інвайронментальної безпеки України [3], соціальних аспектів інвайронментальної безпеки [4] потребують наявності дієвого механізму державно-приватного партнерства.

Інвайронментальна безпека характеризує самовідтворювану здатність національної економіки з урахуванням екологічних та соціальних аспектів розвитку з метою задоволення потреб певного рівня її населення та протистояння дестабілізуючому впливу різних внутрішніх та зовнішніх чинників.

Серед несприятливих чинників за останні роки, які впливають на інвайронментальну безпеку на різних рівнях, можна виокремити:

- зниження і погіршення торгового балансу та виробництва;
- поглиблення платіжної кризи;
- збільшення «тіньового» рівня економіки;
- збільшення суми державного боргу;
- зменшення обсягів іноземних інвестицій;
- зростання внутрішнього боргу;
- погіршення рівня життя;
- відсутність єдиної системи екологічного моніторингу;

- високий рівень забруднення навколишнього середовища по всій країні;
- неефективна співпраця з світовою спільнотою у вирішенні екологічних проблем;
- недосконалий правовий механізм регулювання взаємодії органів державної влади на всіх рівнях;
- неефективний бізнес-клімат;
- енергетична залежність;
- неефективна кадрова політика в еколого-економічній сфері;
- недосконала система національних цінностей і інтересів в еколого-економічній сфері.

Вищезазначені чинники є лише похідними від неефективних рішень, прийнятими різними органами державної влади. На жаль, діяльність державної влади все ще суперечлива, оскільки зосереджується на досягненні поодиноких цілей, а не вирішенні питань в цілому.

Слід розглянути можливість використання державно-приватного партнерства, яке має бути спрямоване на сприяння впровадження соціально-значущих проектів з точки зору коротких термінів, приватного фінансування.

Крім того, механізм партнерства уряду та бізнесу повинен бути спрямований на:

- підвищення ефективності проектів шляхом участі приватного підприємства, як правило, більш ефективного на ринку, ніж державна установа;
- залучення приватних коштів, що, в свою чергу, дозволить зменшити бюджетний тягар шляхом перенесення частини витрат на користувачів;
- забезпечення кращого управлінського персоналу, обладнання та технології;
- покращення якості обслуговування кінцевих користувачів.

Нарешті, такий механізм повинен дозволити державним органам зосередити увагу на найбільш властивих їм адміністративним функціям та

зменшення державного ризику через розподіл їх між приватними партнерами та державою.

Список літератури:

1. Мащенко М.А. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «інвайронментальна безпека» / М.А. Мащенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2017. – № 60. – С. 49-55.
2. Мащенко М.А., Литвиненко А.В. Визначення пріоритетів інвайронментальної безпеки України / М.А. Мащенко, А.В. Литвиненко // Вісник економіки транспорту і промисловості. № 61 – 2018. – С. 47–53.
3. Мащенко М.А., Кліменко О.М. Еколого-економічні проблеми інвайронментальної безпеки України / М.А. Мащенко, О.М. Кліменко // Бизнес-информ. № 3. – 2018. – С. 190–195.
4. Дикань О.В., Мащенко М.А. Соціальні аспекти інвайронментальної безпеки / О.В. Дикань, М.А. Мащенко // Інноваційна економіка. №3-4. – 2018. – С. 80–86.

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Мельник С.М.

начальник військово-юридичного факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук,
полковник юстиції,
здобувач юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна

У сучасних умовах розвитку Української державності, найважливішими складниками якої є Збройні Сили та інші військові формування, гостро стоїть питання про оформлення та належний подальший розвиток Сектору безпеки і оборони, який повинен замінити собою Воєнну організацію держави.

Не випадково в Указі Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 26 травня 2015 року приділяється значна увага формуванню та розвитку сектору безпеки і оборони та розглядається як основний пріоритет політики національної безпеки України. При цьому чітко вказується на те, що він повинен забезпечити адекватне і гнучке реагування на загрози, раціонально використовуючи можливості і наявні ресурси.

У цьому ж контексті Указ Президента України ставить такі стратегічні задачі як: 1) комплексне вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони України, яке визначить механізми керівництва у сфері національної безпеки та оборони, унормує структуру і склад сектору безпеки і оборони, систему управління, координації та взаємодії його органів; 2) узгодження концепцій (програм) реформування та розвитку органів сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу за єдиним задумом; 3) удосконалення державної системи стратегічного планування, створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та ухвалення рішень у сфері національної безпеки і оборони, забезпечення ефективної координації та функціонування єдиної системи ситуаційних центрів профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони; 4) запровадження інтегрованої системи освіти, бойової і спеціальної підготовки персоналу для органів сектору безпеки і оборони із залученням викладачів, інструкторів із держав - членів НАТО, ЄС, формування нової культури безпеки; 5) удосконалення бюджетної політики у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України шляхом поетапного збільшення співвідношення бюджетних видатків органів сектору безпеки і оборони на розвиток, бойову підготовку і оперативну діяльність відповідно до практики держав - членів НАТО; 6) застосування програмно-

цільового підходу до визначення обсягів фінансових і матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування органів сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу; 7) професіоналізацію сектору безпеки і оборони, підвищення фахового рівня персоналу, ефективну його мотивацію до належного виконання завдань за призначенням, максимально доцільне скорочення обслуговуючих підрозділів органів цього сектору; 8) якісне вдосконалення системи демократичного цивільного контролю над органами сектору безпеки і оборони, посилення парламентського контролю у цій сфері; 9) централізоване управління сектором безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, міжвідомчу координацію і взаємодію.

Варто констатувати, що наведені завдання передбачають як оновлення чинного безпекового законодавства, так і практики його застосування у напрямі докорінної зміни організації та функціонування органів військового управління, формування нового переліку їхніх завдань, тобто зміни їхньої соціальної сутності.

У межах проведення державної правової політики щодо виконання наведених вище завдань, 21 червня 2018 року ухвалено Закон України «Про національну безпеку України», який відповідно до приписів чинної Конституції України визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз. Крім того, Законом визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони.

Відповідно до пункту 16 частини 1 статті 1 Закону України «Про національну безпеку України», сектор безпеки і оборони — система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України.

Згідно зі статтею 12 цього Закону, Сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику.

Соціальна сутність органів військового управління полягає в тому, що таке управління є управлінням між людьми, адже відбувається узгодження та врахування різних соціальних інтересів, настроїв, прогнозування соціальних наслідків та результатів розвитку соціальних систем. Крім того, соціальна

спрямованість сфери військового управління формується під впливом структурної перебудови економіки у напрямі становлення ринкових відносин, відбувається процес соціальної диференціації і соціальної нерівності в українському суспільстві. Але відповідно до статті 24 Конституції України всі громадяни мають рівні права, обов'язки та відповідальність незалежно від соціального статусу в суспільстві. також Збройні Сили України та інші військові формування, утворені відповідно до закону можна вважати своєрідними продуктами суспільних процесів, адже в них не виключається соціальна нерівність. Тобто вищі органи управління повинні бути освічені з приводу потреб підлеглих, соціальних негараздів та складнощів, з якими вони стикаються. Це необхідно для недопущення виникнення шучної соціальної нерівності, яка може стати наслідком соціального напруження, викликати конфліктну ситуацію у межах колективу серед військовослужбовців та інші небезпечні явища. Крім означеного слід наголосити, що особовий склад Збройних Сил в основному має формуватися за рахунок делегування в їх систему представників практично від усіх соціальних верств суспільства. Колектив військовослужбовців не повинен бути закритою кастою, а військова служба доступною для громадян, що відповідають встановленим вимогам. У той же час громадяни, починаючи проходити військову службу, сподіваються реалізувати свій потенціал, отримати відповідний статус, зробити військову кар'єру. Якщо цього не буде відбуватись, соціальна сутність органів військового управління в умовах становлення сектору безпеки та оборони буде знаходитися на низькому рівні та не відповідати вимогам, що ставляться до формування Сектору безпеки та оборони.

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ У XX СТ.

Мельник Ю.

І курс, МіМ, ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Науковий керівник – к.і.н., доц. кафедри українознавства і мовної
підготовки іноземних громадян ХНЕУ ім. С.Кузнеця Свинаренко Н.О.

Сучасна наука нараховує декілька сотень визначень поняття культура, жодне з яких не є загальноприйнятим. Відомо, що на формування української культури суттєво впливають такі історично-географічні чинники, а саме: територія, раса, економічні умови, міграційні рухи.

Надзвичайно велике значення на становлення та розвиток української культури XX ст. має політичний чинник. Дуже вплинули на становлення культури у XX ст. такі події як Перша світова війна, Лютнева та Жовтнева революції, створення СРСР, Друга світова війна, розпад СРСР, отримання Україною незалежності.

Культура України розвивалася в умовах русифікації, що тривала.. Початок XX ст. та події Першої світової війни активізував наступ на все українське: заборона мови, масові арешти і заслання інтелігенції. Це насамперед стосувалося території Галичини, зайнятої Росією в ході воєнних дій. Ще в 1904 р. уряд царської Росії визнав шкідливим заборону української мови, до 1917 р. в Україні не було жодного державного навчального закладу, де викладання велося б українською мовою. Влада державної цензури була безмежною.

З приходом радянської влади на українські землі суттєво нічого не змінилося – цензура влади займала владні позиції.

Пізніше, у 60-70-і роки XX століття, за оцінкою авторів «Історії української літератури XX століття», були періодом «плідним, хоч і суперечливим, періодом поглиблення її гуманістичних основ, посилення

аналітичного й синтезуючого начал, утвердження нових форм, стилів, засобів». На повний голос заявили про себе Іван Драч, Ліна Костенко, В. Симоненко, М. Вінграновський. Склалася школа українського літературного перекладу, яка має високий міжнародний авторитет. Твори Ліни Костенко до сьогоднішнього часу мають величезну кількість прихильників різноманітного віку та літературних вподобань, бо бути байдужим до її творчості абсолютно не можливо.

У той же час творчість літераторів радянська влада продовжувала жорстко регламентуватися, зазнавати цензури, новаторство часто діставало негативну оцінку у офіційній критиці. Українські читачі, як і раніше, були відлучені від творчості письменників, які емігрували з України і продовжували писати за кордоном. Особливо слід відмітити творчість письменника-емігранта І. Багряного. До війни він зазнавав репресій, у Німеччині в 1948 р. організував Українську революційно-демократичну партію, яка боролася за національне звільнення України. Романи І. Багряного «Тигролови», «Сад Гетсиманський», «Людина біжить над проваллям», його повісті, поеми, публіцистика тільки в наші дні стали надбанням читача, були оцінені критиками як серйозний внесок в українську культуру.

Переважає більшість населення з усіх сфер культури найбільше люблять і люблять кіно. Особливого розвитку в ці роки досяг український кінематограф. Вершинами його діяльності можна вважати фільми С. Параджанова «Тіні забутих предків», Л. Осики «Захар Беркут», Ю. Ільєнка «Білий птах з чорною ознакою», Л. Бикова «В бій ідуть одні старики», І. Миколайчука «Вавілон ХХ».

На початку проведення політики перебудови, гласності і демократизації в Україні відбувається широке національно-демократичне піднесення. З середини 80-х років ХХ ст. в умовах піднесення національної самосвідомості, становлення демократії багато українських літераторів активно включилися у громадсько-політичне життя. У 1989 р. було засноване Товариство української мови імені Т. Шевченка, метою якого стало утвердження української мови у

всіх сферах суспільного життя, її всебічного розвитку, охорона чистоти і самобутності мови.

На відміну від попередніх періодів, в цей період відбувається справжній газетно-журнальний бум. Народ наново відкриває свою історію, проходять широкі дискусії про гетьмана І. Мазепу, політичних керівників СРСР – В.Леніна, Й.Сталіна, про діяльність Центральної Ради, радянсько-німецький договір 1939 р., уперше публікуються матеріали про голод 1932—1933 рр. Активно друкуються раніше заборонені книги, виходять на екрани фільми. Встановлюються перші контакти з діаспорою.

У 1991 відбулося не тільки проголошення незалежності України, але й почалися докорінні зміни суспільного ладу.

Творча інтелігенція взяла активну участь у створенні Народного Руху України. Після здобуття Україною незалежності в 1991 р. почався новий етап розвитку українського суспільства. Україна стала суверенною демократичною державою, почалися радикальні реформи. Ми можемо говорити про те, що в суспільстві склалася нова соціокультурна ситуація, яка характеризується іншими соціально-економічними умовами, формами власності, характером стосунків між людьми, соціальною структурою, системою цінностей. У той же час серйозно впливає на всі сфери суспільного життя економічна криза, яку переживає наша Україна в кінці ХХ століття.

Одним з найважливіших для розвитку культури є питання про національну мову. Тут варто згадати і про правові чинники впливу на нашу культуру. У 1989 р. Верховною Радою був ухвалений «Закон про мови в Українській РСР». Статус української мови як державної закріпила Конституція України. З прийняттям нового законодавства почався процес переходу на українську мову державних органів, засобів масової інформації, установ культури, освіти.

ХХ сторіччя в історії української культури, як і у всьому світі, повне протиріч, досягнень і втрат. Особливістю розвитку національної культури є визначальна роль політичного чинника. Основні його етапи співпадають з

основними етапами політичної історії. Нові можливості відкриває перед культурою утворення української незалежної держави. Однак досі (до кінця ХХ століття) їх використання було утруднене кризою. Вихід з неї — завдання не тільки економіки, але й культури.

Таким чином, дуже вплинули на становлення культури у ХХ ст. України такі значні політичні події як Перша світова війна, Лютнева та Жовтнева революції, створення СРСР, Друга світова війна, розпад СРСР, отримання Україною незалежності. У той же час відчутні і негативні наслідки такого характеру розвитку української національної культури. Протягом тривалого часу багато талановитих людей, які народилися і виростили в Україні, потім покидали її, зв'язували своє подальше життя і творчість з російською, польською, іншими культурами.

Список літератури:

1. Воропай П. Звичаї українського народу. - К.:Оберіг, 1993. - 590 с.
2. Грінченко Г. В. Хрестоматія по історії світової культури. - М.: Юрайт, 1998. - 669 с.

ДО ПИТАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СКЛАДОВИХ ЛІДЕРСТВА НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Меркуш Олексій Валентинович

слухач другого курсу Національної академії державного управління при
Президентіві України

В умовах докорінного реформування усіх без винятку сфер життя українського суспільства, яке відбувається у зв'язку з євроінтеграційним курсом розвитку нашої держави, значно актуалізується питання видозміни недосконалої системи публічної служби, приведення її у відповідність до найкращих європейських та світових стандартів.

Не викликає жодних сумнівів той факт, що ключову роль у складному і багатоетапному процесі реформування системи публічної служби має зіграти нова генерація лідерів, управлінців нового типу, які наділені відповідними професійними та морально-етичними якостями, володіють новітніми технологіями управління, вміють ефективно вирішувати соціальні та управлінські конфлікти, успішно реалізують свої комунікативні навички, володіють механізмами виявлення та формування лідерів із кола своїх підлеглих.

Саме лідери в системі публічної служби є ініціаторами перетворень і головною рушійною силою в процесі успішного впровадження реформ. Неможливо ефективно виконувати функції планування, мотивації, організації та контролю, якщо немає ефективного керівництва та лідерів здатних заохочувати інших працівників, позитивно впливати на них і вести за собою, тим самим досягаючи позитивних кінцевих результатів [1, с. 211]. Ефективність лідерства підтверджується дослідженнями багатьох авторів, зокрема, Р. Кунца та С. О'Доннела, які експериментально довели, що формальне керівництво дозволяє використовувати потенціал співробітників приблизно на 60% або 65%, тоді як, «здійснюючи лідерство», керівник може досягти повного використання здібностей підлеглих [3, с. 4].

У зв'язку з тим, що лідерству в процесі реформування публічної служби відведена ключова роль, актуалізується питання визначення компетентностей лідера, його моральних якостей та управлінської ідеології як основних конструкцій для подолання найбільш масштабних проблем в публічному управлінні – непрофесійності та корупції.

Цілком очевидно, що лідер в системі публічної служби це особистість наділена цілим рядом навичок і компетентностей, які дозволяють здійснювати управління з максимальною ефективністю. Серед компетентностей притаманних лідеру – конфліктологічна, комунікаційна, проектувальна, організаційна та інші [5]. Останнім часом в літературі піднімається питання щодо виокремлення в окрему групу «етичних компетентностей» [2].

Подібне виокремлення є новим і непритаманним вітчизняній науці, оскільки професіоналізм публічного службовця і перш за все лідера традиційно розглядався як сукупність професійних знань, вмінь та навичок, тобто як явище принципово відмінне від морально-етичної складової особистості лідера.

Логічною видається позиція згідно якої професіоналізм як явище в обов'язковому порядку включає в себе етичну компоненту і повинно враховувати моральні характеристики особистості.

За такого підходу, професіонал це людина, яка не тільки володіє спеціальними знаннями та вміє їх застосовувати але й наповнює свою діяльність моральним змістом.

Оскільки діяльність керівника-лідера на публічній службі пов'язана з виконанням публічно значимих, громадсько важливих завдань та функцій і є клієнтоорієнтованою, він повинен бути наділений певними моральними якостями та слідувати загальнолюдським моральним цінностям, які є невід'ємною складовою його професіоналізму.

Під моральними якостями (особистісними властивостями) особи розуміються риси, які характеризують особистість з позиції її здатності до спілкування з іншими та колективного співіснування. Вони виступають як риси характеру і виявляються у взаємовідносинах з іншими людьми.

Моральні цінності і норми у сфері публічного управління у своїй сукупності формують етику публічного адміністрування, яка, в свою чергу, являє собою сукупність норм, правил, принципів, ідеалів, що визначають поведінку людей і є нормами загальнолюдської моралі у сфері управління.

Однак у змісті професійної компетентності моральні виміри існують не лише як моральні якості професіоналів, вони знаходять свій вияв також у певних уміннях, знаннях і навичках професійної діяльності, тобто моральні аспекти настільки тісно інтегровані в явище професійної компетентності, що дійсно дають підстави для виокремлення окремого виду компетентності – етичної.

Етична компетентність являє собою особистісно-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь та навичок у сфері професійної етики, певного набору особистісних якостей, що визначають етичну чутливість та готовність професіонала до реалізації професійної діяльності на основі моральних цінностей та професійно-етичних принципів та вияв етично коректної поведінки в ситуаціях морального вибору [2].

Етична компетентність включає в себе: 1) теоретичні знання етичних засад професійної діяльності; сутність, специфіку, основні принципи та норми етики публічної служби; основні положення етичних кодексів публічних службовців, сутність та особливості дії етичної інфраструктури публічної служби; 2) практичні уміння і навички виконання професійної діяльності, що відповідає нормам і вимогам професійної етики, службового етикету; дотримання моральних принципів та професійно-етичних норм під час прийняття та реалізації управлінських рішень, взаємодії з громадянами та колегами; застосування алгоритмів етично коректного вирішення конфліктів, дій у ситуаціях, що містять корупційні ризики; 3) набір особистісних якостей: чесність, відповідальність, справедливість, доброзичливість, толерантність, тактовність, працелюбність, обов'язковість тощо; 4) етичну чутливість та готовність професіонала до реалізації професійної діяльності на основі моральних цінностей та професійно-етичних принципів, а також вияву етично коректної поведінки в ситуаціях морального вибору [2].

Оскільки лідер є ключовою особою у сфері публічної служби і саме від професійності лідера залежить ефективність здійснення реформ, якість надання адміністративних послуг, клієнтоорієнтованість публічної служби загалом, етична компетентність стає для лідера базовою.

Тобто саме наявність у керівника-лідера в системі публічної служби етичної компетентності є тим фактором, який мінімізує можливість зловживань своїм службовим становищем, мінімізує можливість вчинення корупційних порушень навіть за наявності значних корупційних ризиків, підвищує якість та

оперативність надання адміністративних послуг та виконання інших функцій покладених на систему публічної служби.

З вищенаведеного вбачається, що виявлення етичної компетентності у особи яка претендує на керівну позицію в тій чи іншій публічній інституції значно підвищує вірогідність майбутньої ефективності на займаній посаді. Саме тому в передових країнах світу ідея етичного лідерства на публічній службі є надзвичайно популярною і активно запроваджується на практиці.

Так, згідно з дослідженнями, проведеними у 2016 році ОЕСР, у переважній більшості країн, які є її членами, цінності та етика поряд із управлінням людськими ресурсами, управління змінами та стратегічним мисленням є пріоритетною компетентністю в урядах при відборі та розвитку вищих керівних кадрів [4, с. 41].

В умовах реформування публічної служби в нашій державі, створення «нової державної служби», що знаходить свій прояв в створенні великої кількості директоратів при окремих міністерствах, нових центральних органів виконавчої влади, зміні компетенційних вимог до усіх публічних службовців загалом і керівників зокрема, вважаємо за доцільне перейняття концепції етичного лідерства. У зв'язку з цим, окрім іншого, актуалізується питання розробки дієвих механізмів виявлення і оцінювання етичної компетентності потенційного лідера в системі публічної служби.

Насамкінець зазначимо, що саме від високопрофесійних керівників-лідерів наділених етичною компетентністю залежать кінцеві результати розпочатих в Україні демократичних перетворень, підвищення ефективності публічної служби і її клієнтоорієнтованості, реальний прогрес і подальший розвиток нашої країни.

Список літератури:

1) Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України/ О.М. Бандурка. – Х.: Основа, 1996. – 398 с.

2) Василевська Т.Е. Етичні компетентності публічних службовців у контексті реформування публічного управління 1(60)/ 2018 // Електронний

ресурс: режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-1/doc/4/01.pdf>

3) Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций/ Кунц Г., О Донелл С. – М.: Аксиома.1981.- 106 с.

4) Орлів М. Запровадження компетентісно орієнтовного управління людськими ресурсами на державній службі// Аспекти публічного управління. – 2017. - № 5 (8-9). С. 36-46.

5) Шпекторенко І. Профілювання посадових компетенцій державних службовців на основі функцій управління та державного управління // Державне управління та місцеве самоврядування: зб.наук.пр. ДРІДУ.2015. Вип.3 (26). Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2015. С. 266-275

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Милян Оксана Богданівна

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів,

банківської справи та страхування Танчак Ярина Андріївна

Сьогоднішній стан економіки в Україні потребує розвитку підприємств та виходу національного товаровиробника на світові ринки. Для реалізації цих завдань необхідно залучити значні фінансові активи та спрямувати їх на розвиток виробничого потенціалу, потрібно освоювати нові конкурентоспроможні технології. Залучення фінансових активів може здійснюватися, зокрема шляхом підвищення ринкової (інвестиційної) привабливості цінних паперів підприємства. Це можна зробити, виставляючи акції підприємства на котирування на біржовому та позабіржовому ринках.

Фондова біржа, будучи центром торгівлі цінними паперами, координує рух грошових потоків на цьому ринку. Разом з тим ефективність використання фінансових ресурсів забезпечується не через систему комерційного розрахунку (на відміну від банків, біржа не має ні власних ресурсів, ні ресурсів, якими вона може розпоряджатись), а через індикативну функцію — котирування акцій та інших цінних паперів на ринку [1, с.136].

Віжповідно, фондовим біржам належить виняткова роль на ринку цінних паперів з надання послуг, що сприяють укладенню цивільно-правових угод між учасниками ринку цінних паперів. Фондові біржі виконують системоутворюючу функцію, концентруючи навколо себе всіх суб'єктів, що займаються професійною діяльністю на фондовому ринку.

Проте на сучасному етапі біржова діяльність в Україні характеризується низькою ефективністю. Це зумовлено рядом чинників, до яких належать, насамперед: економічна криза, яка виявляється в падінні обсягів виробництва та споживання вітчизняних біржових товарів; відставання законодавчо-нормативної бази від актуальних потреб сьогодення; відсутність умов для впровадження ф'ючерсного обігу тощо.

Порівняно із країнами з розвинутою ринковою економікою, капіталізація фондових бірж України є надзвичайно низькою і становить лише 0,4% від сукупного світового ВВП, у той час, як США – 21,1%, Японії – 7%, Німеччини – 4,5%, Африки – 3,2%, Росії – 2,6%. Такий низький рівень капіталізації фондових бірж України зумовлено особливостями становлення та розвитку ринку цінних паперів у країні, його роздробленістю та неупорядкованістю [2, с.60].

Саме варто проаналізувати динаміку зміни обсягів торгів на біржовому ринку України протягом 2012-2017 р.р. (див. рис.1.).

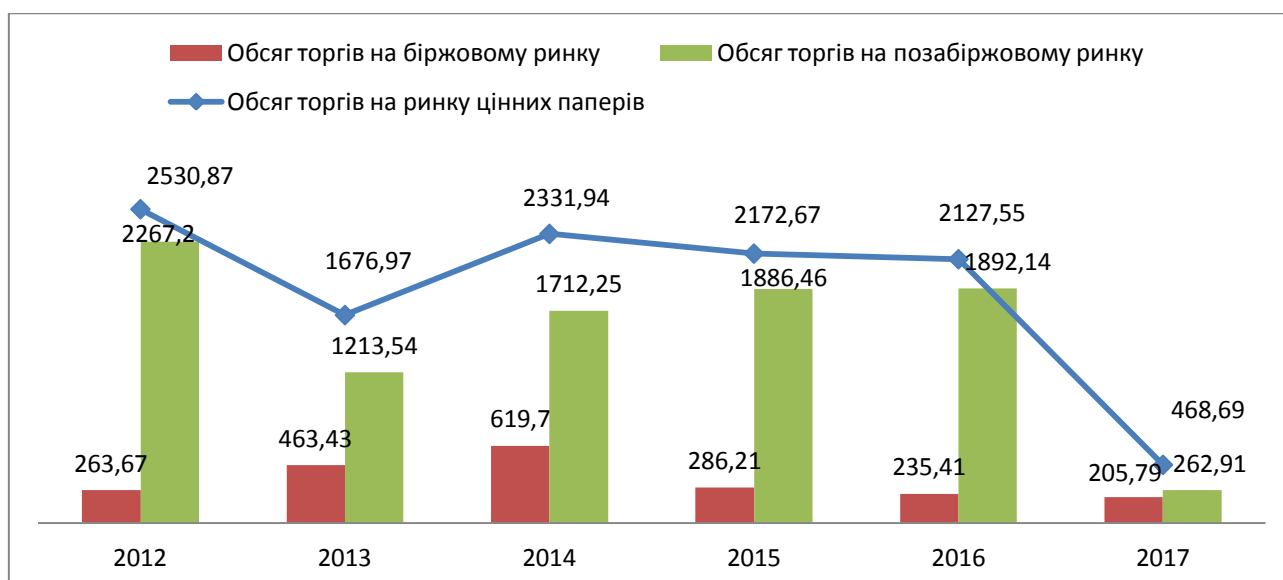

Рис. 1. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2012-2017 роках, млрд. грн. [4]

Відповідно до рис.1. ми бачимо, що за підсумками 2017 року обсяг торгів на ринку цінних паперів знизився на 72,23%, порівняно з 2017 роком, та становив 468,69 млрд грн. Це сталося через те, що депозитні сертифікати більше не враховуються у розрахунках обсягу торгів.

У 2017 році частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів збільшилась та становила 43,9% [4].

У 2017 році спостерігається зниження біржового сегменту фондового ринку України. Порівнюючи з 2016 роком, обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2017 році зменшився на 12,58% – до 205,79 млрд грн, що еквівалентне 6,9% ВВП України.

Серед фінансових інструментів за обсягами торгів на біржовому ринку провідну позицію займали державні облігації України.

Протягом 2017 року більшість фондових бірж демонструють зниження загального обсягу біржових контрактів. Причиною такого падіння є різке зменшення неринкових угод на організованому ринку [4].

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом 2017 року зафіксовано з державними облігаціями України – 189,54 млрд грн (92,1% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у 2017 році) .

Протягом 2017 року на організаційно оформленому ринку спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами. Лише дві фондові біржі – «ПФТС» та «Перспектива», відзначалися помітними обсягами торгівлі, контролюючи понад 93,18% вартості біржових контрактів [4].

Помітним є значне зростання обсягів біржових контрактів, укладених на ринку РЕПО, що є винятком із загальної тенденції скорочення торгів з інших видів ринку. Предметом 95% усіх контрактів, укладених на ринку РЕПО, є державні облігації.

Проблеми ефективного функціонування фондових бірж та активізації процесу купівлі-продажу цінних паперів набувають дедалі важливішого значення для економічного розвитку України. Це пояснюється тим, що вітчизняна фондова біржа, яка є обов'язковим атрибутом ринкової економіки та важливим елементом фінансової інфраструктури, не виконує властивих їй функцій залучення фінансових ресурсів у фінансову систему та не забезпечує їх перерозподіл і спрямування в перспективні галузі виробництва.

Дослідження засвідчили, що вітчизняний ринок цінних паперів, і відповідно, фондова біржа, як його основний елемент, мають специфічні проблеми та недоліки.

Для вирішення існуючих проблем необхідно здійснити низку завдань і визначити механізм їх виконання:

1. Збільшення капіталізації, ліквідності та прозорості фондового ринку шляхом:

– суттєвого розширення пропозиції цінних паперів з високими інвестиційними характеристиками;

– удосконалення засад функціонування боргового ринку та запровадження нових видів інструментів [3, с.14];

– покращення інформаційної прозорості фондового ринку України.

2. Удосконалення ринкової інфраструктури та забезпечення її надійного й ефективного функціонування шляхом:

- консолідації інформаційної та технологічної біржової системи фондового ринку;

- модернізації депозитарної системи України;

- підвищення вимог до професійних учасників фондового ринку [2, с.62].

3. Удосконалення механізмів державного регулювання, нагляду на фондовому ринку та захисту прав інвесторів шляхом:

- підвищення ефективності державного регулювання фондового ринку;

- збільшення можливостей регулятора;

- удосконалення саморегулювання на ринку цінних паперів;

- популяризації фондового ринку.

4. Податкове та валютне стимулювання подальшого розвитку фондового ринку України шляхом:

- формування сприятливого податкового клімату для учасників фондового ринку [1, с.138];

- удосконалення та оптимізації режиму валютного регулювання операцій із цінними паперами в Україні.

За умови виконання всіх поставлених завдань країна має отримати прозорий та доступний фондовий ринок. Також, потрібно удосконалити існуючу депозитарну систему, покращуючи та адаптуючи її до змін, що сталися в законодавстві України протягом останніх років відповідно до тенденцій на вітчизняному та світових фінансових ринках, беручи до уваги міжнародні стандарти та рекомендації депозитарного обліку цінних паперів. Також потрібно усунути існуючі недоліки в системі обліку прав власності на цінні папери, а також концептуально вирішити проблеми забезпечення технологічної консолідації професійних учасників депозитарної системи України, вирішити корпоративні конфлікти, пов'язані з веденням реєстру власників іменних цінних паперів.

Прийняття певних рішень у законодавстві України має привести до інноваційного розвитку фінансового сектора вітчизняної економіки, а також

сприяти суттєвому підвищенню інвестиційної привабливості як фондового ринку України в цілому, так і окремих його сегментів зокрема [1, с.139].

Отже, низький рівень ефективності біржової торгівлі України, як вже зазначалося вище, зумовлений особливостями становлення та розвитку ринку цінних паперів у країні, його роздробленістю та непорядкованістю, відсутністю національної програми її розвитку та законодавчого регламентування, незавершеністю процесу реформування економіки України, а також тим, що більшість вітчизняних підприємств не є учасниками операцій на фондовій біржі. Відповідно, активізація функціонування фондової біржі в Україні сприятиме залученню стратегічних інвесторів для фінансування інноваційних процесів розвитку на підприємствах промисловості.

Список літератури:

1. Савицька О. І., Фурсова А. А. Проблеми і перспективи розвитку фондового ринку України/ О. І. Савицька, А. А. Фурсова //Економіка і регіон. – 2014. - № 2. – С. 136 – 139.
2. Степанчук С.С. Особливості регулювання біржового фондового ринку в Україні / С.С. Степанчук, І.В. Кравцова // Економіка та держава. – 2012. – № 2. – С. 59–63.
3. Рубан О. І. Перебудова біржової системи України як запорука успішного розвитку ринку / О.І. Рубан // Фондовий ринок. – 2012. – № 33. – С. 12–17.
4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ssmsc.gov.ua>.

НІМЕЦЬКІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ РАСОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ОКУПОВАНОЇ УКРАЇНИ

Михайлишина Ольга
БДПУ

Актуальність. У зв'язку з поширенням процесів расової, національної та конфесійної дискримінацій тема даної роботи набуває особливої актуальності. З метою виправдання масового винищення населення нацистський уряд вдається до псевдонаукових досліджень, покликаних обґрунтувати зверхність одного (німецького) народу над іншими (євреями, слов'янами тощо). Досвід проведення нацистським урядом археологічних досліджень на окупованих територіях (щодо расової приналежності місцевого населення) дозволить дослідити передумови та причини виникнення такого явища, як расизм та проаналізувати його теоретичне обґрунтування.

Ступінь досліджуваної проблеми. Дана проблематика є малодослідженою в українській історіографії. Вивчення питання расових наукових досліджень частково висвітлюється у працях В.Цибулькіна та І.Лисюка «Аннанербе. Розсекречені файли»[5], Т.Себта «Київська частина матеріалів Айнзацштабу рейхсляйтера Розенберга»[3] тощо. Докладніше проблема висвітлена у працях сучасних російських вчених М.Ейкхофа «Романтика 1001 ночі за восточным фронтом? Микроисторическое исследование раскопок СС-Аненербе в Соленом (Украина, 1943 гг.)" [2], В. Юрочкина «Готы, скифы, славяне: этнические культбиты Крымской археологии послевоенной эпохи» [6] тощо.

Мета і методи дослідження. Метою даної розвідки є визначення ролі нацистських наукових досліджень у становленні расової концепції (теорії) зверхності однієї раси (народу) над іншими.

У ході дослідження використано загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичний (порівняльно-історичний) методи.

Сутність дослідження. Нацистські ідеологи намагалися обґрунтувати своє історично право влади над українцями, використовуючи «наукові» тези. Формування у населення комплексу неповноцінності було одним з важливих завдань ідеологічної пропаганди як на території України, так і на інших територіях, які були окуповані Рейхом.

Німецькі публікації 1941-1945 рр. відносно України робили основний акцент на готське або ж балтійське походження українців. Така ідеологічна політика виконувала ряд важливих функцій: по-перше, українців дійсно можна було визнати недолюдьми і використовувати в якості рабів (або винищувати); по-друге, можна приписати українців до близького за расовою ознакою народу і формувати з нього військові частини у боротьбі з ворогами Рейху, зберігаючи власні людські ресурси. Яскраво ідеологічну політику окупаційного режиму ілюструє наказ Гітлера від 1.03.1942 про використання у боротьбі з ідейними ворогами нацизму – більшовиків та євреїв їхньої культурної спадщини [1, с.160].

Особливо така політика була ефективною щодо Радянського Союзу, адже окупаційна влада успішно грала на національних настроях, нагадуючи українському народу епізоди масового винищення населення радянським урядом. Так, Рейхкомісар України Е.Кох у листі до Розенберга від 15 березня 1942 р. повідомляв, що організована ним політична праця була скерована на виокремлення протиріч між українським і московитським народами, аби виокремити українців з великої слов'янської маси [1, с.161].

Науковим обґрунтуванням тези щодо расової спорідненості українського і німецького народів повинні були слугувати археологічні дослідження. Керівництво археологічними розкопками на окупованих територіях було підпорядковано нацистській науковій організації Аннанербе та підструктурам Айнзацштабу – робочим групам та зондерштабам, що займалися дослідженням

окремих наукових та культурних галузей. Так, 3 жовтня 1941 р. на території України була створена робоча група, у підпорядкування якої знаходилися регіони Дніпровської та Херсонської областей, а також територія Криму з центром у Сімферополі. Безпосередня обробка археологічних колекцій музеїв та національних інститутів входила до компетенції зонтерштабу прадавньої історії, з якою співіснували зондерштаби етнографії та генеалогії, що спеціалізувалися на дослідженні пам'яток духовної й матеріальної культури місцевого населення, а також виявленні на їх основі впливів німецької культури на місцеві звичаї та побут [3].

Керівниками дослідницьких організацій Аннанербе та зондерштабів виступали кваліфіковані професори та доктори наук. Початок формування ідеологічної основи Аннанерб («Спадщина предків») був покладений працею професора Г.Вірта 1928 р. «Походження людства», у якій він вирізняв нордичну (вищу північну) та гондванічну (південні нижчі) протораси. У січні 1939р. Г.Гімmlер включив Аннанербе до структури СС, а її керівники історик В.Зіверс та професор В.Вюрст входять до штабу рейхсфюрера. Наукові дослідження, що були покликані визначити представники якої раси (нордичної або гондвічної) переважали в окремих культурах, призвели до пошуків археологічних свідчень перебування готських племен на території Дніпровської області та Криму [5;с.135].

Зокрема, влітку 1942 р. Г. Гімmlер відправляє викладача історії та археології Кільського університету Г.Янкуна у супроводі двох його колег В.фон Зефельда (археолога з Латвії) та К.Керштейна (спеціаліста з північної Європи бронзового століття) у регіон Чорного моря досліджувати давні могили та розвалини давніх «готських» міст Мангуп-Кале та Майкопу. Такі археологічні залишки, як орнаментовані бронзові шоломи та предмети кухонного начиння з поховань скіфської знаті задовольнили Янкуна, який вважав скіфів, як і готів, пращурами німців [6,с.120].

Подібним до вищезазначеного, був проект розкопок у с.Соленому (Дніпровська область) влітку 1943 р., в якому на запрошення комісару округу

(Гебіткомісару) Дніпровської СС К.Селнцера та наукової служби СС-Аннанербе (завідуючого відділом розкопок Янкуна) брав участь нідерландський доісторик Ф.С.Бурш. Основним завданням археологічної експедиції у с.Солене було обґрунтувати німецьку окупацію України. Попри те, що перебуваючи у с.Солене, Бурш зображує українців як населення «інтелігентне, за зовнішністю до нас схоже», стосовно расової приналежності вчений у своїх статтях, опублікованих у нацистському журналі «De Waag», стверджує: «...населення України змішане, але кидається в очі сильний елемент північної раси», у своєму звіті 1944 р. стосовно розкопок, археолог вимушений визнати, що кургани виявилися не германськими похованнями, а скіфськими залишками [2].

Висновки. Нацистський уряд активно організовував наукову дослідницьку діяльність Аннанербе та зондерштабів у південних регіонах України, з одного боку ,намагаючись обґрунтувати історичну правомірність окупації українських територій, а з іншого –застосувати тезу расової спорідненості українців з німцями в ідеологічній боротьбі з Радянським Союзом.

Список літератури:

1. Баринов И. Украинский вопрос в пропаганде и политике нацистской Германии // Проблемы национальной стратегии.- № 2 (11).- 2012.- С.155-169.

2. Ейкхоф М. «Романтика 1001 ночи» за восточным фронтом? Микроисторическое исследование раскопок СС-Аненербе в Соленом (Украина, 1943 гг.)/[Електронний ресурс]/М.Ейкхоф// Археологія. – 2010. – № 2. – Режим доступу: <https://joanerges.livejournal.com/1265550.html> (15.11.2018)

3. Себта Т. М. Київська частина матеріалів Айнзацштабу рейхсляйтера Розенберга / Т. М. Себта/[Електронний ресурс] // Архіви України. – 1997. – № 1–6. – Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/Doslidz-Sebta.php> (15.11.2018)

4. Тороп С.О. «Аннанербе» на Нікопольщині/[Електронний ресурс]/С.О.Тороп//Родной Никополь: Газета о Никополе и никопольчанах. - 2013. - № 7(14.02). – Режим доступу: <http://www.bizslovo.org/content/index.php/plavni/137-2009-10-21-09-48-42/954-anenerbe.html> (15.11.2018)
5. Цибулькін, В. В. СС-Аненербе [Текст] : розсекречені файли / В. В.Цибулькін, І. П. Лисюк. - К. : [б. и.], 2010. - 288 с.
6. Юрочкин В.Ю.Готы,скифы,славяне:этнические кульбиты Крымской археологии послевоенной эпохи/В.Ю.Юрочкин,В.В.Майко// Неизвестные страницы археологии Крыма: от неандертальцев до генуэзцев. – СПб., 2017.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ GE / MCKINSEY ДЛЯ ОЦІНКИ АРТ-ОБ'ЄКТІВ

Мізрах Ю.О.

Магістрант кафедри мистецтвознавчої експертизи Інституту практичної культурології та арт-менеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Стаття присвячена застосуванню моделі GE / McKinsey при відсутності українських арт-індексів для оцінки прибутковості предметів мистецтва. В роботі вивчається модифікація систем показників, аналізується система критеріїв для оцінки. Пропонується матрична методика оцінки інвестиційної привабливості арт-об'єкту для зниження інвестиційних ризиків.

Ключові слова: арт-ринок, інвестиції, модель GE / McKinsey.

При відсутності в Україні вітчизняних арт-індексів, для потенційних інвесторів була б дуже важливо така методика оцінки арт-об'єктів, яка

дозволила б виявити їх ринкову позицію та аналізувати привабливість довгострокових інвестицій.

Дана методика оцінки інвестиційної привабливості арт-об'єктів може бути розроблена на базі відомого інструмента якісного стратегічного аналізу, що дозволяє враховувати специфіку арт-ринку та можливості організації прийняття управлінських рішень. Такий інструмент ґрунтується на моделі GE / McKinsey. Ця модель GE / McKinsey, що широко застосовується для позиціонування бізнесу, може застосовуватися і для ринкової позиції арт-об'єктів або організацій, що працюють на арт-ринку. Матриця МакКінсі - це матриця 3 x 3, яку можна використовувати для відображення та порівняльного аналізу стратегічних позицій арт-об'єктів або організацій, що працюють у сфері мистецтва. У цьому випадку мова йде про дуже специфічний ринок, який вимагає модифікації відомих систем показників.

Модель GE / McKinsey:

При побудові інтегральних оцінок враховуються не тільки показники так званих об'єктивних матеріальних факторів, таких як прибуток, обсяг продажів, ефективність інвестицій та ін., але й показники суб'єктивних факторів, такі, як привабливість ринку (попит), вплив на ринок іміджевих факторів, мінливість долі ринку, оцінка якості менеджменту та ін.

Модель GE / McKinsey виробляє рейтинг всіх арт-об'єктів, потенційно привабливих для інвестицій, і дозволяє виділити кандидатів на потенційно

високі майбутні інвестиційні прибутки в заданій стратегічній перспективі. В матриці по осі Y оцінюються параметри конкретного арт-об'єкта, які практично не підконтрольні потенційному інвестору (тобто фактично значення цих факторів залежить від зовнішнього середовища об'єкта). По осі X - ті фактори, які піддаються безпосередньому зміненню за рахунок створення або розвитку певних привабливих властивостей арт-об'єктів або їх ефективного просування, і залежать від арт-дилера або самого творця (оцінка конкурентного статусу арт-об'єкта або організації сфери мистецтва)[3].

Оцінка конкурентного статусу твору мистецтва може проводитися по наступній групі критеріїв:

- 1) відносна доля ринку продавця творів мистецтва;
- 2) розбіг обсягу прибутку щодо основних конкурентів продавця творів мистецтва;
- 3) здатність конкурувати цінами і прийнятною цінністю творів мистецтва;
- 4) рівень інформаційної забезпеченості потенційних споживачів творів мистецтва;
- 5) рівень розвитку маркетингових комунікацій та знань продавцем потенційної цільової аудиторії;
- 6) потенційні можливості комерційного використання творів мистецтва;
- 7) рівень ризиків, асоційованих з твором мистецтва.

Оцінка ринкової привабливості творів мистецтва може здійснюватися за наступною групою критеріїв:

- 1) розмір сегменту арт-ринку творів мистецтва та темпи його зростання;
- 2) особливості конкуренції творів мистецтва на сегменті арт-ринку;
- 3) рентабельність сегменту арт-ринку творів мистецтва;
- 4) привабливість комерційного використання творів мистецтва даного автора або напряму;
- 5) мода на даного автора або напрямок;

б) рівень ринкових ризиків творів мистецтва даного автора або напрямків, включаючи ризик обезцінення.

Пропоновані критерії використовуються в моделі для побудови інтегральних характеристик арт-об'єкта і можуть бути оцінені експертним шляхом як безпосередньо, так і на основі спеціальних експертно-ієрархічних процедур, що дозволяють підвищити якість оцінювання. Найбільш доцільним є використання методу аналізу ієрархії [1, с. 211-212], який не тільки забезпечує можливість отримання інтегральних характеристик конкурентного статусу та ринкової привабливості арт-об'єктів, але і дозволяє провести перевірку якості експертної процедури та отриманих експертних оцінок за кожним критерієм арт-об'єкта.

Аналізовані арт-об'єкти будуть відображатися на координатних сітках матриць у вигляді точок, що потрапляють в певну стратегічну область матриць, що дозволяє розробляти щодо них певну інвестиційну стратегію, засновану на їх ключових стратегічних перевагах, виявлених відповідно до матриці.

Модель GE / McKinsey виділяє три типистратегічнихпозицій, кожна з якихвключає три групистратегічнихоб'єктів [2, с. 65-69]. Згідномоделіпершого типу об'єктіввстановлюєтьсявисокийпріоритет для інвестування, другий тип - середній, а третій - низький (у нього, як правило, не інвестують). Для переможця № 1 передбачаютьсязбереження та посиленняпозиції (пріоритетнеінвестування). Для переможця № 2 передбачаєтьсявиявленнясильних і слабкихсторін і здійснення за рахуноксильнихсторінцільовогоінвестування з максимумом прибутку. Переможцю № 3 арт-дилер повинен визначитиконкретніперспективнісегментиринку і проводитицілевеінвестування в них, здійснюючи заходи щодозбереження та посилення конкурентного статусу.

Категоріяпроміжнихоб'єктівдужеприваблива для інвестора, але ризики по цихоб'єктахдоситьвисокі. Високийризикданих об'єктів арт-ринку пов'язанийтим, щодовгознаходиться в проміжнійпозиції вони не можуть, і,

якщо не вдасться просунути їх у категорію лідерів, то скоро їх ринковий потенціал впаде до рівня програвших. Найбільш цінною статтею для інвестицій є проміжний об'єкт № 1, який здатен демонструвати високий потенціал зростання. Об'єкти, що позиціонуються у цьому вигляді, поки що маловідомі на ринку, тобто їхня ринкова вартість невисока, у той же час вони здатні забезпечити високий приріст доходів інвесторів за інвестиціями, здійсненими у них. Об'єкт проміжний № 2 трохи менш привабливий, так як потенціал даних об'єктів та їх стійкість на ринку нижче, а ризик також високий, як і для об'єктів, що відносяться до позиції проміжний № 1. Більш того, навіть якщо цей об'єкт вдасться просунути на ринку і його ціна підвищиться, він, швидше за все, не буде популярним на ринку довго. Приріст доходів по цим інвестиціям буде нестійким. Об'єкт проміжний № 3 найбільш ризикований, але в деякому сенсі більш привабливий для короткострокових інвестицій, ніж проміжний № 2, і на певний короткий інтервал часу, навіть привабливіше проміжного № 1. Ця позиція властива арт-об'єктам, ринкова привабливість яких може бути штучно виведена на дуже високий рівень, що дозволить у короткостроковому періоді отримувати високі доходи за капіталовкладеннями. У той же час, так як ажіотаж навколо цих арт-об'єктів створюється штучно, через нетривалий проміжок часу інтерес до них слабшає, і ринок цих об'єктів перестав існувати. Частіше всього до цієї категорії відносяться роботи молодих представників нового напрямку в мистецтві, який, швидше за все, не має шансів на довге життя. Крім того, практично неможливо прогнозувати момент, коли відбудеться "закривання" ринку [3].

Висновок: навіть за умов відсутності українських арт-індексів при правильному позиціонуванні арт-об'єктів можна оцінити їх інвестиційну привабливість і взяти ефективні рішення щодо інвестицій на арт-ринку. Застосування моделі GE / McKinsey, адаптованої для арт-ринку, дозволить потенційним інвесторам знизити свої ризики і здійснювати інвестиції на основі

більш якісного аналізу потенційних об'єктів капіталовкладень, які фігурують на арт-ринку.

Список літератури:

1. Пашкус В. Ю., Пашкус Н. А. Алгоритмизация матричных инструментов стратегического анализа и подходы к их применению в некоммерческом секторе экономики // Стратегический менеджмент. 2011. № 3. С. 200-218.

2. Пашкус Н. А. Эффективность инновационных реформ образования в России: теоретические подходы и методики оценки. Saarbrücken: LAMBERT Academic Publishing GmbH & Co, 2011. С. 65-69.

3. CYBERLENINKA: <https://cyberleninka.ru/article/n/investitsii-na-art-rynke-rossiyskaya-spetsifika-i-podhody-k-otsenke>

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

Міносян С.С.

студент ОДАУ

Керівник: к.е.н., доцент

Козуб Н. М.

Одеський державний аграрний університет

Від якості збутової роботи значною мірою залежить ритмічність і ефективність діяльності як кожного окремого підприємства, так і всіх взаємопов'язаних з ним підприємств, усіх виробників та споживачів матеріально-технічних ресурсів підприємства.

Головна мета збутової діяльності підприємства, полягає в реалізації економічного інтересу виробника (отримання підприємницького прибутку) на основі задоволення платоспроможного попиту споживачів. Збутова діяльність

має циклічний характер та в більшості випадків є безперервним процесом, а налагоджене управління в процесі здійснення збутової діяльності дає змогу підприємству найкращим чином розподілити свої ресурси у сфері обігу для отримання максимального прибутку та задоволення попиту споживачів.

Збутова діяльність ґрунтується на досягненні умов отримання максимального прибутку та швидкої реалізації виготовлених товарів, що вимагає загальних методичних основ у процесі організації збутової діяльності. Тому, надто важливим є планування збутової діяльності, де на першому етапі на основі планових показників виробництва визначаються обсяги потреб у ресурсах і їх основні постачальники.

Другий етап розробки плану збуту передбачає розробку програми руху потоків виробів по всьому розподільчому ланцюгу: від виробничих підрозділів підприємства до торгових центрів кінцевого продажу чи навіть до окремих споживачів продукції. Ця стадія пов'язана з плануванням потреби у складських приміщеннях і транспортних засобах. При дефіциті останніх, при необхідності переглядаються вже намічені програми товарорухів.

На заключному етапі розробки плану збуту складається програма масових переміщень товарів, оптимізується схема розміщення складських приміщень і транспортних потоків, складаються календарні плани-графіки підготовки товарів для відвантаження і поставок.

Від ефективної організації постачання та збуту залежить виробнича програма підприємства і результати його господарської діяльності, тому можна констатувати надзвичайну актуальність ґрунтовного дослідження цих процесів.

Сільські трудівники мають небагато варіантів продажу продукції. Одним із них є реалізація продукції самотужки на продовольчих ринках районних центрів або інших прилеглих міст. Але це пов'язано із додатковими витратами коштів та часу, які не завжди компенсуються отриманим від продажу результатом.

Іншим варіантом є продаж продукції посередникам. Такі структури за зниженими цінами придбають вирощений урожай або пропонують в обмін на

інші продукти харчування чи товари повсякденного вжитку. При цьому існує співвідношення цін обміну далеко не на користь селян.

Реалізація продукції в більшості випадків проводиться через посередників, кожний із яких формує відповідний канал розподілу. Використання посередників у сфері обертання вигідно насамперед для виробників. У цьому випадку їм припадає мати справу з обмеженим колом зацікавлених осіб по реалізації продукції. Крім того, забезпечується широка доступність товарної продукції при спрямуванні її безпосередньо до ринку збуту та за допомогою посередників можливо скоротити кількість прямих контактів виробників із споживачами цієї продукції.

Посередники завдяки своїм контактам, досвіду і спеціалізації дозволяють забезпечити широку доступність товару і доведення його до цільових ринків.

Підприємства в умовах ринкової економіки значну увагу приділяють проблемам оптимізації процесу просування продукції від виробника до споживача. Результати їхньої господарської діяльності багато в чому залежать від того, наскільки правильно обрано канали розподілу товарів, форми і методи збуту, від широти асортименту і якості наданих підприємством послуг, пов'язаних із реалізацією продукції.

Канали розподілу можуть бути трьох видів: прямі, непрямі і змішані.

Прямі канали пов'язані з переміщенням продукції і послуг без участі посередницьких організацій. Вони частіше усього встановлюються між виробниками і споживачами, що самі контролюють свою маркетингову програму і мають у своєму розпорядженні обмежені цільові ринки.

Непрямі канали пов'язані з переміщенням товарів і послуг спочатку від виробника до незнайомого учасника-посередника, а потім від нього - до споживача. Змішані канали об'єднують риси перших двох каналів товарообігу. Виникають і інші державні і комерційні посередницькі організації і підприємства, що гарантують значно більший набір постачальницько-збутових послуг. Тому очевидно, що для сільськогосподарського товаровиробника потрібне значне уміння в формуванні своєї збутової політики.

Потрібно зазначити, що канали розподілу не тільки задовольняють потреби і запити споживачів, поставляючи товари і послуги в потрібне місце, в необхідній кількості, відповідної якості і за оптимальною ціною. Вони також стимулюють попит, використовуючи різноманітні методи просування. Таким чином, канали розподілу треба розглядати як керовану мережу, що підвищує споживчу цінність товарної продукції і послуг. Учасники каналу розподілу намагаються забезпечити максимально можливу зручність оформлення, часу, місця і способу придбання товару. Крім того, від збуту залежать виробництво й матеріально-технічне забезпечення. Таким чином, у процесі збуту остаточно визначається результат роботи підприємства, спрямований на розширення обсягів діяльності й одержання максимального прибутку.

Серед причин, що обумовлюють зростання значущості збутової діяльності, слід зазначити такі: переміщення ключових управлінських рішень у збутові ланки, підвищення значення маркетингових методів конкуренції в боротьбі за покупця, раціоналізація збутових процесів, проблеми ефективного функціонування підприємств у довгостроковій перспективі.

Підвищення ролі збутової діяльності обумовлює наявність низки проблем у сфері управління збутом: внутрішні (проблеми реалізації загальних функцій управління збутом, проблеми реалізації окремих функцій управління збутом, недостатній рівень забезпеченості підприємств фінансовими ресурсами) і зовнішні проблеми (постійні зміни в законодавстві України стосовно підприємницької діяльності; низький рівень купівельної спроможності населення, що є результатом низького життєвого рівня й інфляційних процесів).

Проблеми збуту українським підприємствам необхідно вирішувати під час розробки маркетингової політики. Саме на цьому етапі слід прийняти рішення стосовно вибору ринків збуту, методів збуту і його стимулювання. Розробка збутової політики підприємства передбачає визначення пріоритетних напрямків, засобів та методів, необхідних для активізації збуту.

Крім того, з метою забезпечення успіху у сфері збуту підприємствам необхідно здійснювати сегментацію ринку, оскільки покупці мають різні потреби і характеризуються різною чутливістю до ціни.

Сегментування ринку дозволяє визначити базовий ринок підприємства, основні характеристики покупців. Вибір цільового ринку дозволяє оптимізувати і зосередити маркетингові зусилля на пріоритетних сегментах ринку для підприємства. Позиціонування спрямовано на підвищення споживчого рейтингу підприємства, забезпечує йому бажану позицію на цільовому ринку.

Управління позиціонуванням товарів повинно бути спрямовано на забезпечення бажаного місця товарів на ринку й у свідомості покупців у довгостроковій перспективі.

Ринок товарів споживчого призначення України характеризується великою пропозицією товарів, про що свідчить наявність великої кількості підприємств на ринку, і високим попитом. Тому підприємствам, що діють у таких умовах, з метою забезпечення конкурентних переваг у сфері збуту доцільно проводити комплексні дослідження за різними напрямками.

В умовах ринкової економіки підприємствам доцільно використовувати стратегію диференційованого маркетингу, сутність якої полягає в тому, щоб продавати значну розмаїтість товарів, розрахованих на різні сегменти ринку, кожний з яких вимагає певного комплексу маркетингових заходів. Особливо це стосується тих підприємств, які посідають слабку позицію на ринку (підприємства, які перебувають на стадії народження або старіння свого життєвого циклу).

Найбільшу кількість невідкладних заходів щодо управління збутовими ризиками мають здійснювати підприємства, які перебувають на стадіях народження та старіння, оскільки саме на цих стадіях життєвого циклу підприємства спостерігається значна кількість ризиків у сфері стратегічного управління збутом. Крім того, усім підприємствам доцільно систематично

здійснювати моніторинг законодавчої бази України і створити інформаційну систему, що дозволить мінімізувати зовнішні збутові ризики.

На стадії народження підприємствам доцільно приділяти основну увагу формуванню колективу, залученню висококваліфікованих працівників, які можуть забезпечити конкурентні переваги підприємства у перші роки його діяльності. На стадії зростання основну увагу слід приділяти розвитку збутового персоналу: підвищенню його кваліфікації і зміцненню корпоративної культури. На стадії зрілості доцільно реалізовувати заходи, спрямовані на стабілізацію збутового персоналу: здійснювати ротацію кадрів, підвищувати кваліфікацію персоналу, посилювати соціальні гарантії. На стадії старіння доцільно зменшити чисельність персоналу й оновити його структуру.

Одним із завдань управління збутовою політикою підприємства є набір, навчання збутового персоналу, аналіз результативності його роботи, мотивація.

ЦИКЛІЧНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРИКЛАДІ ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ КУРСУ КРИПТОВАЛЮТ

Мінц О.Ю.

ДВНЗ Приазовський Державний Технічний Університет
д.е.н., доцент кафедри «Фінанси і банківська справа»

Дмитрієнко О.В.

ДВНЗ Приазовський Державний Технічний Університет
магістрант кафедри «Фінанси і банківська справа»

Останні роки криптовалюта, як засіб платежу, набирає оберти у використанні в розвинених країнах світу. За обсягом капіталізації криптовалюти стають повноправним учасником світових фінансових ринків. Тому важливо з'ясувати аспекти утворення курсу криптовалют та фактори, що на них впливають. Це визначає актуальність даного дослідження.

Як визначають аналітики з американської компанії Gartner, більшість нових технологій, що з'являється в світі проходить певний цикл розвитку, який графічно можна охарактеризувати за допомогою наступної кривої. За даними Gartner [1], криптовалюта в 2015 році вже пройшла стадію запуску технології, а обмін криптовалюти почав повільно наближатися до плато продуктивності, але вже в 2016 році місце криптовалют на графіку Gartner займає технологія блокчейн, що є основою їх функціонування. Ця технологія знову опиняється в межах піку ажіотажу і лише через 5-10 років прогнозується її перехід на плато продуктивності. Слід зазначити, що пік ажіотажу є вкрай гострим. Тобто ажіотажний попит може швидко перейти до ажіотажного продажу.

У світовій економіці криптовалюта з'явилася дуже вчасно. Через глобальну економічну кризу постраждав імідж традиційних методів інвестування, наслідком стало те, що вкладники втратили мільярди доларів та довіру до провідних національних валют. Все це в сумі сприяло інтересу інвесторів до криптовалют, які з кожним роком зміцнюють свої позиції в загальній фінансовій системі світу. Слід відзначити, що незважаючи на існування великої кількості різних криптовалют, основний обсяг операцій припадає на Біткойн – криптовалюту, що з'явилася першою в світі. Крім того, принципи функціонування більшості з криптовалют ґрунтуються на її програмному коді [2]. Тому саме курс Біткоїну обрано в якості об'єкту подальшого дослідження.

Шлях, який пройшли криптовалюти від мало кому відомого стартапу до найкращого об'єкту інвестування 2017 року був би неможливим без зовнішніх впливів з боку осіб та організацій, які мали свій інтерес у формуванні ажіотажного попиту на цьому ринку. Наприклад, нещодавно проведене дослідження показало, що у 2013 році на ринку криптовалют діяли два програмних робота, які отримали назву «Маркус» та «Віллі» [3]. Таким чином доцільно розглянути процес формування ажіотажного попиту на ринку Біткоїну, а також порівняти його із іншими аналогічними процесами, відомими з історії економіки.

Інформаційну базу аналізу складають щомісячні дані про динаміку курсу біткоїну за 2017 рік. Для їх аналізу було застосовано трендові моделі – лінійну, степеневу, експоненціальну, логарифмічну та поліноміальну. Для оцінки адекватності моделі використовувався коефіцієнт детермінації R^2 , який виявився найвищим у поліноміальній моделі третьої степені та експоненціальній моделі (рис. 1).

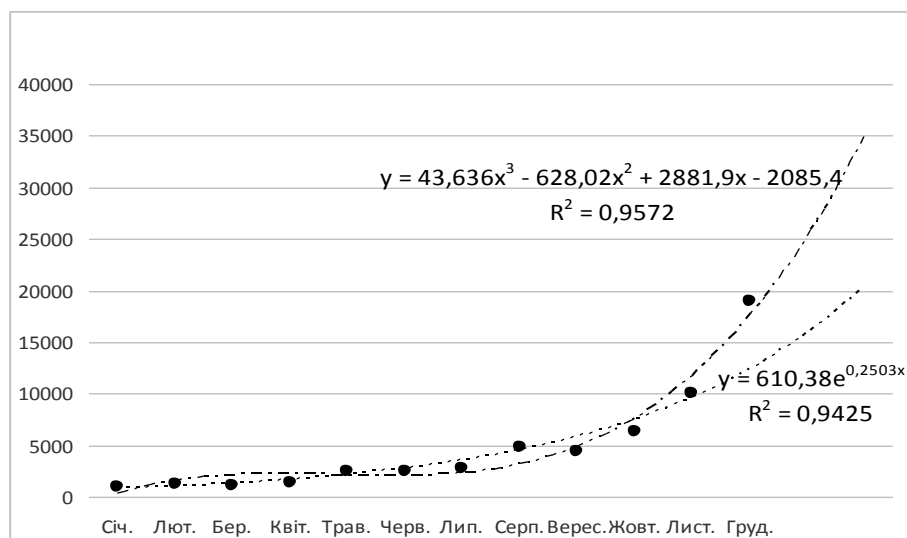

Рис.1. Графік курсу BTC/USD у 2017 році, та трендові моделі його апроксимації

Обидві моделі, що наведено на рис. 1, прогнозують зростання вартості біткоїну у майбутньому. Причому, навіть більш обережна з них показує, що через 12 місяців курс досягне відмітки \$ 250000 за 1 BTC.

Однак, такий прогноз навіть оптимістам здається фантастичним. Адже, біткоїн - не перший у світі фінансовий інструмент, який демонструє таке зростання. Розглянемо деякі зі схожих прикладів.

На рис. 2. наведено динаміку зміни цін на житлову нерухомість на прикладі однокімнатних квартир у м. Київ.

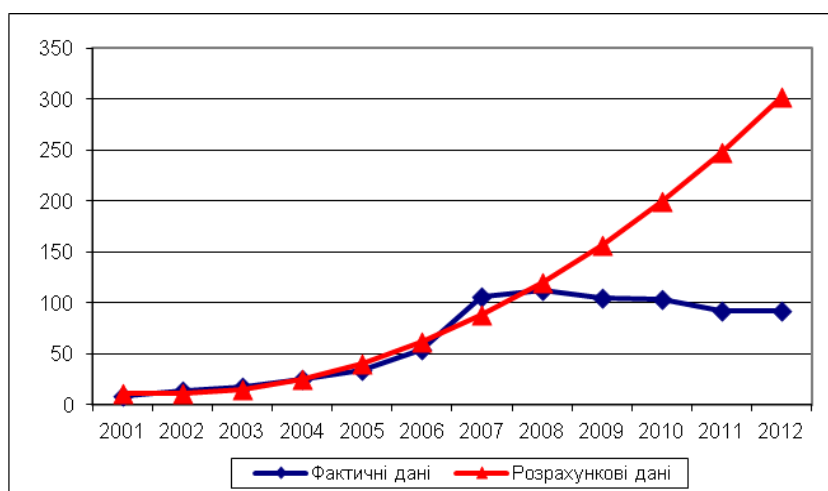

Рис.2. Динаміка цін на житлову нерухомість у м. Київ в 2001-2012 рр. та модель її апроксимації (тис. USD)

Можна побачити, що коефіцієнт детермінації даної моделі є досить високим ($R^2=0,957$, $y= 2,7321x^2 - 10938x + 10^6$). За результатами прогнозу, до 2010 р. вартість однокімнатної квартири у спальному районі Києва мала сягнути за \$ 200 000. Насправді ж на початку 2010 року вартість такого житла складала еквівалент \$89 000, а ще через рік впала вже до \$76 000.

Ще одним прикладом може стати розвиток фінансового ринку США у 1920-х роках який можна відстежити через зміну індексу Доу-Джонс (рис. 3).

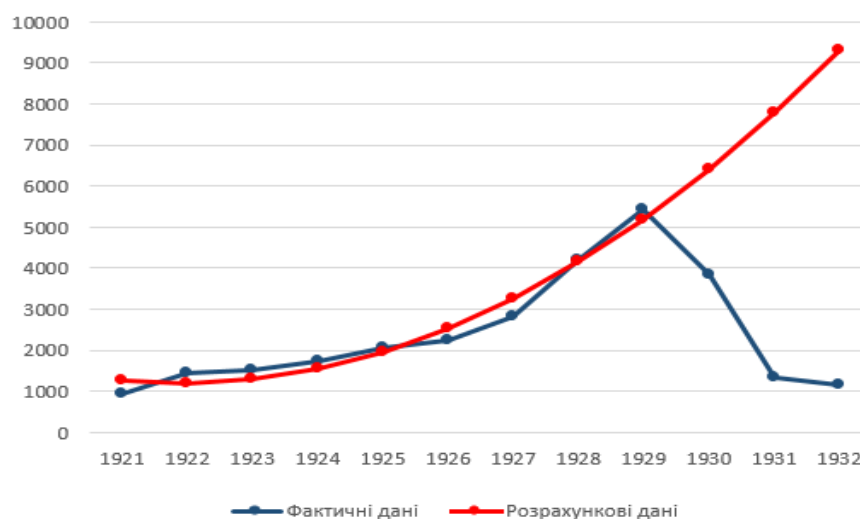

Рис. 3. Динаміка індексу Доу-Джонс в 1922-1932рр..

Як видно з рис. 3, у 1931 році індекс Доу-Джонса мав досягнути відмітки 8500. Саме так розраховували і багато хто з американських інвесторів того

часу. Насправді ж 24 жовтня 1929 року стався обвал фондового ринку, який втратив понад 30 мільярдів доларів протягом тільки перших двох днів. Почалася «Велика депресія», а індекс Доу-Джонса у 1932 взагалі впав до 750. Тільки через 30 років його значення знов досягло того рівня, що спостерігався у 1929 році.

Таким чином, з проведеного дослідження можна зробити висновок, що хоча криптовалюти останній час демонструють вражаючу динаміку росту, однак це є наслідком швидко зростаючого інтересу до криптовалют, який провокує попит на ринку, при цьому обмежуючи пропозицію. Скоріше за все пік ажіотажного попиту було досягнуто наприкінці 2017 року і надалі слід очікувати значне падіння.

Дійсно, аналіз подальших змін курсу біткоїну (рис. 4) показує, що після найвищої точки підйому 16.12.2017 до 19187 BTC/USD, вже 1 січня 2018 року він склав 13647 BTC/USD, у лютому 9170 BTC/USD, а в листопаді став нижче ніж 6000 BTC/USD. Фактично, в даний час вартість біткоїну не виправдовує навіть витрати на його видобуток, а її динаміка повністю підтверджує прогнози, що було надано в даному дослідженні.

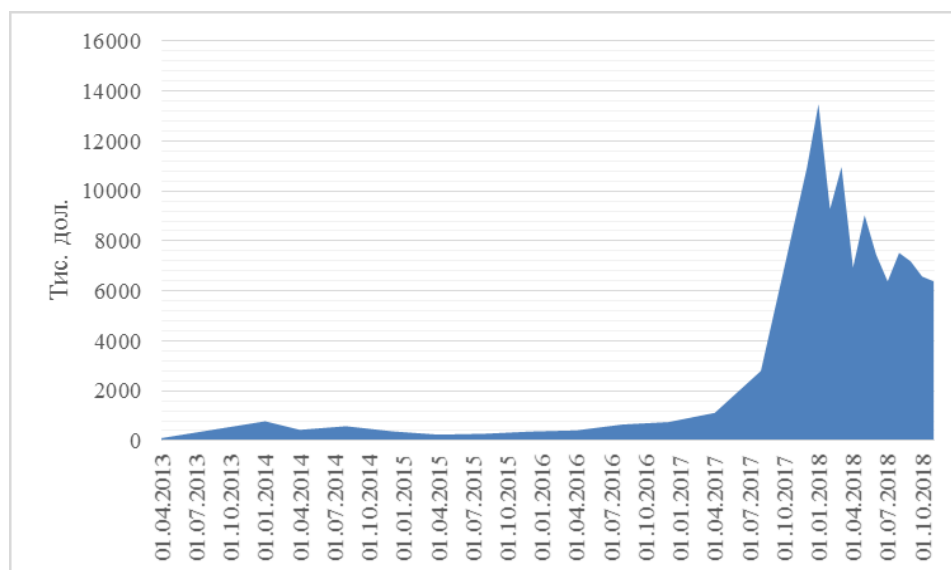

Рис.4. Курс біткоїну в період з 2013 року по листопад 2018

Таким чином, проведене дослідження підтверджує теорію циклічності економічних процесів та показує неможливість постійного експоненціального

росту в економіці. Однак, криптовалюти та технологія блокчейн, яка є їх основою, вже стали вагомими гравцями на сучасному фінансовому ринку та об'єктом інвестування багатьох суб'єктів, деякі з яких мають важелі для її підтримки. Тому, після неминучого зниження курсу, розвиток біткоїну скоріше за все продовжуватиметься, але його волатильність спаде.

Список літератури:

1. Gartner Hype Cycle URL: <https://www.gartner.com/technology/research/methodologies/hype-cycle.jsp> (Last accessed: 13.11.2018).
2. Шевчук О. Криптовалюта. Начало. *Независимый аудитор*. 2014. №5. С. 94-115.
3. Gandal N., Hamrick JT, Moore T., Oberman T. Price Manipulation in the Bitcoin Ecosystem. *Workshop on the Economics of Information Security (WEIS)*, 2017, p. 26

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ПОЧАТКОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Мірошниченко Г.А.

м. Бердянськ, Бердянський державний педагогічний університет.

Студентка

Реформування освіти в Україні, наближення держави до ЄС, наслідування стандартів наших західних сусідів призвели до створення нового Державного стандарту початкової загальної освіти, одним із головних завдань якого є всебічний і гармонійний розвиток особистості, озброєння її всіма компетентностями необхідними для подальшого навчання.

Пошуки шляхів і засобів покращення початкової освіти призвели до запровадження методично нового для держави підходу – інтеграції.

Ідея інтеграції є актуальною для сучасного стану розвитку української школи, адже в умовах складності освіти, нескінченності обсягу нової інформації і постійного зменшення часу на її засвоєння, наразі є оптимальною.

«Інтеграція» як освітнє поняття може мати два значення: по-перше, - створення у здобувачів освіти цілісного уявлення про навколишній світ (інтеграція як мета навчання); по-друге, - платформа для зближення предметних знань (інтеграція як навчальний засіб). [1]

Інтегроване навчання є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання. Воно зобов'язує до використання різноманітних форм викладання, що має великий вплив на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу.

Метою інтегрованого навчання є:

- формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь;
- досягнення якісної, конкурентоздатної освіти;
- створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів у процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно-теоретичного циклу;
- активізація пізнавальної діяльності учнів на уроці;
- ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання.

Інтеграція відбувається по декількох напрямках і на різних рівнях.

Внутрішньопредметна інтеграція включає:

- фрагментарну інтеграцію, з окремими фрагментами уроку, які вимагають знань з інших предметів,
- вузлову інтеграцію, коли протягом всього уроку вчитель спирається на знання з інших предметів, що є необхідною умовою засвоєння нового матеріалу. [2]

Міжпредметна або синтезована інтеграція об'єднує знання різних наук для розкриття певного питання. На перехресті цих підходів можуть з'являтися цікаві результати: народження абсолютно нових предметів, нових спеціальних

курсів; оновлення змісту всередині одного або декількох суміжних предметів; поява блоків уроків, які об'єднують матеріал одного або ряду предметів зі збереженням їх незалежного існування; разові інтегровані уроки різного рівня і характеру.

Можливості впровадження інтеграції в навчальний процес:

- поєднання спорідненого матеріалу кількох предметів навколо однієї теми, усунення дублювання у вивченні ряду питань;
- ущільнення знань, тобто сконструювати фрагмент знань таким чином, засвоєння якого вимагає менше часу, проте підвищує якість навчального уміння;
- опанування з учнями значного за обсягом навчального матеріалу, досягнення цілісності знань;
- залучення учнів до процесу здобуття знань;
- формування творчої особистості учня, його здібності;
- дати можливість учням застосовувати набуті знання з різних навчальних предметів у професійній діяльності. [3]

Нові зміни завжди потребують «нових» людей. Саме тому інтеграція, як принципово нове явище в педагогічній практиці викликало потребу у формуванні інтегративного мислення здобувачів початкової освіти для їх подальшої успішної освітньої діяльності.

Інтегративне мислення – це інструмент адаптації сучасного школяра до існування в умовах трансформації суспільства, специфічний засіб опанування величезним обсягом навчальні та повсякденної інформації про навколишній світ, суспільство та власне місце в ньому, інструмент самоактуалізації, самовдосконалення і самореалізації. [4]

Внаслідок змін у практичній діяльності з'явилися такі форми інтегрованого навчання: урок та його різновиди, лабораторні заняття, факультативи, конференції, екскурсії, практичні заняття та ін.

Інтегровані уроки бувають цілісні і фрагментарні. В початковій школі основним є проведення фрагментарних інтегрованих уроків, з певних причин:

- неспівпаданням загальних навчальних тем з різних навчальних предметів за часом вивчення;
- неможливість провести цілий урок інтегрованим, тому що на цьому уроці необхідно проходити і інший програмний матеріал, який не може бути інтегрованим з цим предметом.

Головна ціль такого навчання – розвиток самостійної пізнавальної діяльності (забуваючи про стару модель навчання) здобувачів початкової освіти, створенні проблемних ситуацій з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, підтримка дружньої атмосфери в класі і створення сприятливих умов для педагогічної взаємодії.

Висновок. Результати впровадження нового підходу до навчання показують дієвість інтеграції, з перспективами подальшого розвитку та удосконалення такого підходу до навчання в освітньому процесі. Застосування інтеграційних форм навчання сприяє налагоджуванню взаєморозуміння і поліпшенню співпраці вчителів та учнів, будують фундамент для розширення можливостей використання змісту навчального матеріалу і більш ефективного його засвоєння.

Список літератури:

1. Гільберг Т. Тарнавська С. Організація освітнього процесу в 1 класі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Початкова школа. 2018. №8. С. 36-40;
2. Інтегроване навчання для цілісного сприйняття світу. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/integration/>
3. Мелецька С.А. Інтегроване навчання як чинник оптимізації природничо-математичних дисциплін. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura10/intehrovane-navchannya-yak-chynnyk-optymizatsiji-pryrodnycho-matematychnyh-dystsyplin/> ;
4. Урбанські А. Інтегроване навчання як засіб формування інтегративного мислення учнів. URL: http://obolon9.ucoz.com/shkilne_zhittja/onlajn_konfer/2.pdf

СТУДЕНТ – МАЙБУТНІЙ ВЧИТЕЛЬ У КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

Міцай Є.П.

Київський національний лінгвістичний університет
Аспірант кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій
e-mail: ugina9@ukr.net

Освітній процес у закладах вищої освіти України зорієнтований на підготовку всебічно обізнаної, високоінтелектуальної особистості, здатної до безперервного навчання впродовж життя та конкурентноспроможної на ринку праці. В реаліях сьогодення для викладачів актуальною є особистісно-діяльнісна парадигма освіти, яка забезпечує якісну підготовку всебічно розвиненого компетентного студента, майбутнього фахівця для життя й роботи в сучасному суспільстві.

Особистісно-діяльнісний підхід (ОДП) в освітньому процесі зорієнтований на вирішення першочергового завдання освіти — розвитку гармонійної, морально досконалої, соціально активної через активізацію внутрішніх резервів, професійно компетентної та здатної до саморозвитку особистості. Навчання пронизує особистість студента, його мотиви, ціннісні орієнтації, цілі, інтереси, перспективи тощо.

Підґрунтя ОДП були закладені в психології працями Л. С. Виготського, О. М. Леонтєва, С. Л. Рубінштейна, Б. Г. Ананьєва, І. О. Зимньою, де особистість розглядалась як суб'єкт діяльності, яка сама, формуючись у діяльності й спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності і спілкування [1]. Детально розглядали ОДП до навчання іноземної мови (ІМ) майбутніх викладачів такі методисти-науковці, як О. Б. Бігич, Н. В. Майер, О. В. Ярошенко, Т. І. Коробейнікова, О. А. Мацнева та інші. В їхніх доробках студент визнається головним активним суб'єктом всього освітнього процесу,

де він виступає не в ролі виконавця або спостерігача, а є повноправним автором своєї “життєвої позиції”, відповідальним за власні вчинки [3].

Ця колективна монографія детально розглядає сутність ОДП до навчання ІМ студентів-майбутніх викладачів, зокрема таких його складників як особистісний і діяльнісний.

Особистісний складник передбачає врахування вікових, національних, індивідуально-психологічних особливостей студента, що здійснюється через зміст і форму навчальних завдань, через характер спілкування з метою стимулювання його активності, підтримки та спрямування навчальної діяльності без зайвого фіксування на помилках, невдалих діях [4].

Під *діяльним складником* розуміємо спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості; застосування теоретичних знань на практиці; формування здібностей до самоосвіти й командної роботи; успішну інтеграцію в соціумі та професійну самореалізацію. Слідом за О. Б. Бігич зосереджуємо увагу на вагомості дослідження особистісно-діяльнісного розвитку студента в процесі учіння, де до об'єктів особистісного розвитку студентів зараховуємо мотиви учіння, когнітивні процеси, задіяні в процесі оволодіння ІМ, емоційно-вольові якості; а до об'єктів діяльнісного розвитку – знання, навички й уміння, які складають іншомовну комунікативну компетентність [2].

Таким чином, вивчення наукових праць та практичного досвіду викладачів ІМ уможлиблює окреслення головних рис особистісно-діяльнісного підходу до вивчення і реалізації сучасного освітнього процесу:

- ✓ у центрі освітнього процесу знаходиться особистість студента з його індивідуальними особливостями;
- ✓ організація перебігу навчання на основі суб'єкт-суб'єктних відносин, педагогічної співпраці при вирішенні навчально-пізнавальних завдань;

✓ пропонування кожному студенту можливості індивідуального освоєння і перетворення навколишньої дійсності через набутий досвід, особистісно значущі цінності, систему позитивних мотивів діяльності;

✓ збільшення ролі викладача ІМ в активізації пізнавальної діяльності студентів, спонукання до всебічного розвитку.

Список літератури:

1. Коробейнікова Т. І. Сучасні вимоги до формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні у майбутніх учителів // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного ун-ту. – Вип. 31. – К.: КНЛУ, 2015. - С. 251-260.

2. Сучасний студент у контексті особистісно-діяльнісного підходу за результатами науково-методичних досліджень / О. Б. Бігич, М. М. Волошинова, М. С. Глазунов, Т. І. Коробейнікова та інші ; [за заг. і наук. ред. О. Б. Бігич]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – 148 с.

3. Шурин О. І. Особистісно-орієнтований підхід як важлива умова ефективності процесу навчання майбутнього вчителя технологій / О. І. Шурин // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. - 2016. - Вип. 13(2). - С. 86-89.

4. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. — М., 1996.

КОРЕЛЯЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ ДО ОТГ ВІД 29 КВІТНЯ 2018 РОКУ ТА ПЕРЕДВИБОРЧИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ОПИТУВАНЬ 2018 РОКУ ЯК ВИЯВЛЕННЯ ПАРТІЙНИХ УПОДОБАНЬ УКРАЇНЦІВ

Міщенко А.С.

Запорізький національний університету,
факультету соціології та управління, 1 курс магістратури

Політичний інформаційний простір на сьогодні полонила політична передвиборча реклама. Мета кожного кандидата, починаючи від місцевих виборів до об'єднаних територіальних громад, які в Україні проводяться по декілька разів на рік, реалізуючи реформу децентралізації, до чергових виборів президента та парламенту, оволодіти владою та реалізовувати свою програму. Питання підтримки тих чи інших політичних сил дедалі стає все актуальнішим, тому на допомогу партіям та їх лідерам виступають не лише періодичні соціологічні дослідження, а і реальні результати місцевих виборів до ОТГ.

Метою дослідження є простежити кореляцію партійних вподобань українців згідно з результатами виборів до ОТГ 29 квітня 2018 року та всеукраїнських соціологічних опитувань соціально-політичної тематики, які вже активно проводяться перед президентськими та парламентськими виборами. З'ясувати, чи впливає на вибір голови громади та кандидатів в депутати на місцях партійна приналежність та наскільки наявні результати виборів до ОТГ співпадають із загальнонаціональним рівнем підтримки лідерів партій.

Вибори до ОТГ, які відбулися 29 квітня 2018 року, свідчать, що, як і на всеукраїнському, так і на локальному рівні є лідируючими одні і ті ж партії, до фаворитів увійшли: Блок Петра Порошенка «Солідарність», ВО «Батьківщина», Радикальна партія, Опозиційний блок та ін. Результати голосування за голів в сорока ОТГ, згідно з даними, наданими Комітетом виборців України, свідчать про таку ситуацію, що трохи більше половини голів громад, а саме 21, стали представниками провладної партії Блок Петра Порошенка «Солідарність», наступними за кількістю обраних головами ОТГ стали самовисуванці – 13 [1]. Відповідно до такого співвідношення зрозуміло, що в очах місцевих ще є певний кредит довіри до існуючої влади в регіонах та на місцях, але і значна кількість самовисуванців свідчить про те, що суспільство вже не сприймає потенційних місцевих кандидатів на ті чи інші посади, які позиціонують себе представниками партій всеукраїнського масштабу. Це засвідчує той факт, що з

Батьківщини, Опозиційного блоку, Радикальної партії, Нашого краю перемогу отримали по одному кандидату, і два представники з Аграрної Партії [3]. Відносно результатів соціологічного опитування, проведеного в кінці серпня – на початку вересня 2018 року дослідницьким центром Разумкова, то більший відсоток опитаних готові на виборах підтримати Тимошенко Ю.В та Порошенка П.О. Бачимо, що певна кореляція з боку підтримки партійних діячів та партійних лідерів існує, але відсоток підтримки на загальноукраїнському рівні значно вищий, ніж підтримка їх послідовників на локальному рівні. Ситуація з БПП показує протилежну картину, відносна підтримка послідовників на місцях та друге місце на всеукраїнському рівні. Результати є, але відносно табору прихильників Тимошенко Ю.В. та Батьківщини слід зауважити, що незначна кількість головуючих представників на місцях може призвести до низької активності на виборах в адресу підтримки поки що лідера передвиборчої гонки [2, с.8-10]. Відносно питання абсентеїзму та відсутності точної відповіді, за кого виборці бажають голосувати, то їх відсоткове співвідношення значно більше, ніж підтримка одного з лідируючих кандидатів. Згідно з результатами дослідження, 23,4% виборців відмовляються від участі в опитуванні, тому що не знають за кого голосувати, а не брали б участь у виборах 15%. Такі результати свідчать, що суспільство навмисне відгороджується від прийняття рішень, бо кожен, хто голосує, в свою чергу бере відповідальність за того, за кого він проголосував, а деякі періоди історії незалежності України показують, що рівень легітимності в середині президентської каденції є значно нижчим, ніж на початку, і тому бажання голосувати та підтримувати після стількох помилок відбиває сенс до голосування у значної кількості людей робити вибір. Питання усвідомлення того, що відстороненість у прийнятті рішення наносить ще більше шкоди, ніж голосування «не за того», ще не торкнулося свідомості цих українців [2, с.11].

Депутатське питання як на місцевому, так і всеукраїнському рівнях має не менш актуальний запит від суспільства. VIII скликання продемонструвало свою дієздатність, тому вибір парламентарів на сьогодні є дуже цікавим для

обговорення, в плані того, чи з'являться нові обличчя та чи буде вищим професіоналізм у наступників.

Повертаючись до соціологічного опитування, проведеного центром Разумкова, то на питання «Якби вибори до Верховної Ради України відбулися найближчої неділі, за яку політичну партію Ви б проголосували?», суспільство надало відповіді так: 1) ВО «Батьківщина» - 12,5 %, 2) Партія «Слуга Народу» - 8,6%, 3) Громадянська позиція – 6,9%, 4) БПП «Солідарність» - 6,5%, 5) Партія «Опозиційний блок» - 6,3,%. Саме ці партії, згідно з Законом України «Про вибори народних депутатів України», в якому було встановлено 5%-ий прохідний бар'єр до Верховної Ради, відносно змішаної виборчої системи, мають шанс потрапити до IX скликання Верховної Ради. Інколи, в результатах інших досліджень, до цих партій приєднуються такі партії, як «За життя» та «Радикальна партія» Олега Ляшка, але в дослідженні центру Разумкова вони набрали по 4,5% [2, с.15],але якщо звернути увагу до нового проекту Виборчого кодексу, який перебуває на розгляді у Верховній раді, то ці партії мають усі шанси на представництво у парламенті. Як бачимо, декілька фаворитів вже є, як справи підуть далі, це питання часу та обставин, а поки що парламентські вибори 2019 року заплановані на 27 жовтня. У результаті оновлення «нових обличч» у Верховній Раді можливе лише на 8,6% (партія «Слуга народу»), та й то виникає питання, які особи будуть наповнювати цю ланку, бо на сьогодні вона перемагає завдяки епатажності та незаангажованості у «великій» політиці. Відносно виборів до ОТГ, то результати голосування за кандидатів на виборах до сільських, селищних і міських рад загалом розподілились таким чином: 1) ВО «Батьківщина» – 277, 2) БПП «Солідарність» – 212, 3) Аграрна партія – 106, 4) Наш край – 44, 5) Радикальна партія – 39, 6) УКРОП – 25, 7) Опозиційний блок – 20, 8) Самопоміч – 16, 9) Народний фронт – 9, 10) ВО «Свобода» - 6, 11) Громадянська позиція – 4 [1]. Як бачимо, впевненими фаворитами як на місцевому, так і на всеукраїнському рівні є лише дві партії: ВО «Батьківщина» та Блок Петра Порошенка «Солідарність». Інші партії або популярні на місцевому рівні – Аграрна партія України, УКРОП та ін., у той час як на

всеукраїнському рівні вони мають лише 0,8-1% підтримки, або, навпаки, на всеукраїнському рівні має шанс потрапити до парламенту «Громадянська позиція», а на регіональному рівні їй ще потрібно попрацювати заради отримання підтримки виборців.

Як бачимо, для того, щоб бути лідером передвиборчої гонки та мати високу відсоткову підтримку на всіх рівнях, необхідною є побудова стійкого партійного фундаменту, що дозволить партіям не лише позиціонувати себе на всеукраїнський рівень, але й також розгортати партійну структуру на місцях. Звісно, в якихось випадках все залежить від регіонального сприйняття електоратом того чи іншого кандидата. Навіть введений 30-денний воєнний стан з 26 листопада до 26 грудня 2018 року в 10 областях України можна розцінювати як певну виборчу технологію відносно нейтралізації одним з фаворитів передвиборчої гонки іншого.

Список літератури:

1. Комітет виборців України. Результати виборів до ОТГ від 29 квітня 2018 року. URL: <https://www.facebook.com/cvu.ngo/posts/1959361847438895>
2. Соціально-політична ситуація в Україні (вересень 2018). КМІС, Центр Разумкова та СОЦИС. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_Press_release_september.pdf
3. ЦВК назвала переможців на посади голів Білогірської і Шаровечківської ОТГ, а також імена прохідних депутатів. URL: <https://ngp-ua.info/2018/05/36413>

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Морфид Р.В., Дребот Н.П. к.е.н., доцент
ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»
Львівський навчально-науковий інститут

Внесений до парламенту урядовий законопроект "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо бюджетної децентралізації)" закріплює за місцевими бюджетами два важливі джерела доходів — податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) і податок на прибуток підприємств приватного сектора економіки.

Основним для місцевих бюджетів є **податок на доходи фізичних осіб**. За даними Держказначейства, на його частку припадає 70% усіх податкових надходжень до місцевих бюджетів. Його питома вага в районних бюджетах сягає 98%, по областях загалом — до 78–80, у Києві — 40–45% доходів.

Рік	ПДФО, млн. грн	Податок на прибуток, млн. грн
2016	78 971	5 879
2017	110 653	6 485
2018	134 519	7 456

Таблиця 1. Надходження в місцеві бюджети від ПДФО та Податку на прибуток підприємств

Незважаючи на збільшення сум податкових надходжень до державного бюджету з 2016 по 2018 рік (див. *Таблиця 1*), податкова система залишається недосконалою. Основними недоліками залишаються:

- нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження;
- перетворення податкової системи у чинник пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності;
- стимулювання ухилення від сплати податків і відтік капіталів за кордон;
- проблема подвійного оподаткування; нестабільність податкового законодавства.

За оцінками Міндоходів, загальні обсяги недонадходжень від сплати цього податку в країні перебувають у межах від 23 до 49 млрд грн. Збільшення надходжень від ПДФО лежить не лише в площині "відбілювання" зарплат, які

сплачуються в конвертах, збільшення кількості працюючих, рівня оплати їх праці та зменшення безробіття. Конкретні пропозиції щодо стимулювання роботодавців до "відбілювання" зарплат мали би стати предметом податкової реформи та змін до Податкового кодексу. Зрештою, побороти потенційно корупційну схему отримання деякими роботодавцями кредитів за рахунок місцевої громади можна було б і в рамках урядових змін до Бюджетного кодексу.

Отже, згідно із задумом урядовців саме ПДФО стане предметом вирівнювання (для бюджетів міст обласного значення, районів — 60%, обласних — 15, м. Києва — 20%).

Податок на прибуток підприємств – це податок, який справляється з прибутку суб'єктів господарювання – юридичних осіб, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами. Довгий період часу до місцевих бюджетів зараховувався тільки податок на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності, засновником яких були обласні, районні, міські, селищні та сільські ради.

Зарахування податку на прибуток підприємств до відповідних місцевих бюджетів здійснюється за наступними нормативами: 10% податку на прибуток підприємств, зареєстрованих на території областей, – до доходів загального фонду обласних бюджетів; 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, засновником яких є обласні, районні, міські, міські (міст районного значення), селищні та сільські ради, об'єднані територіальні громади, – до доходів загального фонду обласних, районних, міських, міських (міст районного значення), селищних та сільських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Основна причина, що впливає на стан формування місцевих бюджетів за рахунок даного податкового платежу, є висока чисельність платників єдиного податку, який дає змогу уникнути прямого оподаткування прибутку підприємств. Податкова ставка й надалі становитиме 18% і діятиме система його сплати авансовими платежами.

Податок на прибуток мав би стимулювати роботодавців підвищувати результативність й ефективність власного бізнесу, а відповідно, шукати інвесторів, розширяти та модернізувати потужності, збільшувати зарплати і кількість працюючих. А це, в свою чергу, мало би позитивно впливати на обсяг надходжень за ПДФО до місцевого бюджету. Нині ж міському голові, окрім інтересу в отриманні ПДФО, фактично байдуже стосовно надходжень за податком на прибуток. Урядовці пропонують залишати в місцевих бюджетах 10% податку на прибуток, що є вкрай незначною сумою і навряд чи стимулюватиме місцевих керівників до боротьби за роботодавця (інвестора) та, відповідно, до створення для нього кращих умов, ніж у інших областях чи містах.

Висновок

Урядовий законопроект "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо бюджетної децентралізації)" потребує серйозного доопрацювання та чітких розрахунків обґрунтованості запропонованих ставок ПДФО, податку на прибуток, порядку їх збирання й адміністрування. І безперечно на часі реальний обрахунок і боротьба із схемами отримання податкових кредитів за рахунок місцевого бюджету. Ламання корупційних схем (щодо ПДФО та акцизу) є першочерговим завданням уряду, якщо ми хочемо реальної децентралізації та стимулювання місцевих керівників до отримання результатів, а не імітації децентралізації.

Список літератури:

1. Захаркіна Л.С. Роль і місце податкових надходжень у структурі зведеного бюджету України / Л.С. Захаркіна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. — 2016. — № 19. — С. 125–129.
2. Баранова В. Г. Дієвість майнового оподаткування в Україні / В. Г. Баранова, М. О. Слатвінська // Причорноморські економічні студії. – 2018. - №26. - Ч.2. – С. 113-116.
3. Кириленко О. П., Малиняк Б.С., Письменний В.В., Русін В.М. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади/

Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.

4. Сайт Ціна держави. Електронний ресурс [режим доступу]:
<http://cost.ua/budget/revenue/>

ПРО МОЖЛИВІСТЬ ЕЛЕКТРОХІМІЧНОГО ОТРИМАННЯ ЗАЛІЗА ІЗ СУЛЬФІДНИХ РОЗПЛАВІВ

Мустяца О.Н.

Національний транспортний університет, канд. хім. наук, доцент,
професор,
e-mail: oleg.mustyatsa@gmail.com

Дослідження явищ переносу зарядів в халькогенідних розплавах становить значний інтерес для теорії рідкого стану, електрохімії, фізики напівпровідників і ряду інших галузей науки й практики. Особливо важливі такі дослідження для кольорової металургії, де одержання важких кольорових металів часто здійснюється по складних технологічних схемах, що включає трудомісткі й громіздкі операції й потребує витрат коштовних матеріалів. У той же час простим і перспективним уявляється метод розкладання неоксидної промислової сировини електролізом розплавів концентратів і штейнів, який відкриває нові можливості для комплексної переробки поліметалевих сульфідних руд.

Наукові основи способу одержання металів із сульфідної сировини розроблені в Київському державному університеті. Метод заснований на керуванні складною іонно-електронною природою переносу струму в халькогенідних розплавах. За допомогою гетерополярної домішки (ГД) електронна провідність може бути пригнічена і розплав приведений до стану, що є придатним для електролізу. Детально вивчені лише системи, провідність

яких у рідкому стані обумовлена значними частками іонного й напівпровідникового внесків. Що ж стосується можливості зміни характеру провідності розплавів зі значною виразністю металевого внеску, то це питання залишалося відкритим. Вивчення природи провідності й електрохімічного поведіння халькогенідних розплавів заліза уявляє безсумнівний теоретичний і практичний інтерес.

Зроблений аналіз наявних відомостей про кристалохімічні характеристики й структуру халькогенідів заліза у твердому стані, а також електрофізичних і електрохімічних властивостей халькогенідних розплавів. Встановлено, що не існує єдиної точки зору про природу провідності вивчених халькогенідних розплавів. Одні автори (Дерги, Пасторек, Денсі, Аргіріадес) вважають сульфідні розплави металів сімейства заліза напівпровідниками з дуже вузькою шириною забороненої зони, інші, і таких більшість (Єсін, Ватолін, Смірнов, Яблонський, Добровинський, Никифоров, Лайнер, Чижиков), називають ці розплави металізованими провідниками.

Нами для встановлення природи провідності халькогенідних розплавів заліза й можливості керування нею з метою приведення розплавів до стану, придатного для електролітичного розкладання їх на метал і халькоген застосований комплекс методів – електропровідність (κ), термо-ЕРС (α), поляризаційні характеристики (I-V) й електроліз (η). Вивчено системи: Fe-Se, Fe-Te, FeS -Na₂S.

Зразки систем Fe-X (X - Se, Te) отримували сплавленням елементарного металу і халькогенів у кварцових ампулах у газовому середовищі аргону. Склад зразків контролювався хімічним аналізом. Зразки системи FeS-Na₂S готувалися плавкою сульфиду заліза із сульфідом натрію. Сульфід натрію одержувався з девятиводного кристалогідрату зневоднюванням у вакуумі над оксидом фосфору(V) при поступовому підвищенні температури до 220 °C з подальшим прожарюванням при температурі 700 °C.

Вивчено κ і α розплавів систем Fe-Se, Fe-Te при різних температурах і складах. Характер закономірностей у зміні κ залежно від цих параметрів

однаковий у розплавах систем. Величини α розплавів всіх зразків великі й становлять тисячі См/см. Температурний коефіцієнт α ($\Delta\alpha/\Delta t$) негативний, абсолютні значення його перебувають в межах 0,4-1,4 См/см·град. Залежність α від температури лінійна. α розплавів системи Fe-Se в інтервалі складів від 44 до 54 ат. % Se має величини порядку 2000 См/см і від'ємний $\Delta\alpha/\Delta t$. Ще більші величини α (~3000 См/см) спостерігаються у розплавах системи Fe-Te, що вміщують від 39 до 75 ат. % Te. Всім розплавам цієї системи властиве незначне зменшення α із збільшенням температури ($\Delta\alpha/\Delta t$ порядку 0,9 См/см·град).

Залежність α від температури для зразків систем апроксимується лінійним рівнянням виду: $\alpha = a - bT$, де α - питома електропровідність, T - температура в К, а і b - константи рівняння. Так для розплаву FeSe - a = 2504, b = 0,46.

Мінімум на ізотермах α спостерігається лише для розплавів системи Fe-Se (рис. 1) і відповідає сполуці, що плавиться конгруентно (FeSe).

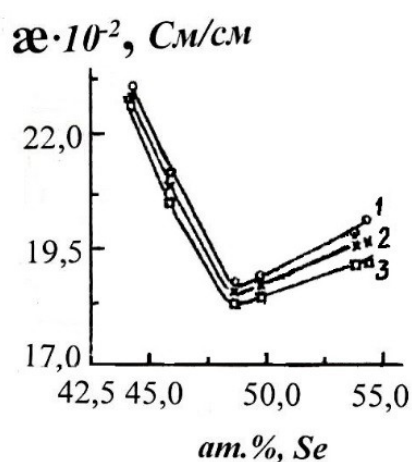

Рис. 1. Ізотерми електропровідності розплавів системи Fe-Se:

1-1090; 2 - 1120; 3 -1150 °C

Відсутність екстремальних точок на ізотермах α телуридних розплавів заліза свідчить про ослаблення хімічної взаємодії між атомами металу й халькогену в розплаві. Негативний температурний коефіцієнт α й величини α порядку тисяч См/см вказують на металеву природу провідності розплавів систем Fe-Se, Fe-Te. Це підтверджується й даними з термо-ЕРС. Всі розплави характеризуються малими значеннями α (порядку одиниць мкВ/град).

Природа провідності халькогенідних розплавів заліза визначається характером хімічної взаємодії в цих об'єктах, що проявляється в особливостях енергетичного спектру. За літературним даними, тип хімічного зв'язку між атомами перехідного металу й халькогену - іонно-ковалентний. Припускається можливість металевої взаємодії між атомами самого перехідного металу. Поява металевої провідності в сполуках перехідних металів зв'язується з утворенням частково заповнених d -зон, що теоретично було проаналізовано Моттом і Гуденафом.

Особливості енергетичного спектру сполук перехідних металів з халькогенами знаходять висвітлення в величинах термодинамічних характеристик хімічного зв'язку, наприклад, у значеннях ентропій атомізації й ентальпій утворення ($\Delta H_{\text{утвор.}}$) фаз зі структурою NiAs . Ентропії атомізації монохалькогенідів заліза перебувають поблизу середнього значення $141,1 \pm 3,8$ Дж/град. $\cdot$ г-атом. Це свідчить про те, що поряд з іонно-ковалентною взаємодією, досить суттєвою є частка металевого зв'язку.

Зіставлення величин α розплавів, близьких за складом до монохалькогенідів (поблизу $T_{\text{пл}}$), з деякими характеристиками хімічного зв'язку ($\Delta H_{\text{утвор.}}$, значеннями параметра c/a й величинами іонності, розрахованими за значеннями електронегативностей відповідних елементів) засвідчує, що в рядах монохалькогенідів заліза від сульфідів до телуридів спостерігається закономірна зміна параметра c/a , зменшення (за абсолютною величиною) $\Delta H_{\text{утвор.}}$ сполук і значень іонності. Така закономірність пов'язана з поступовою зміною природи хімічної взаємодії в цих фазах від переважно іонно-ковалентного, з досить високими енергіями зв'язку, до металевого з меншою енергією зв'язку. Відповідно до цього закономірно збільшується α монохалькогенідів заліза при заміні халькогена на більш важкий аналог періодичної системи Д.І. Менделєєва.

Отже, особливістю досліджених халькогенідних розплавів заліза є значна частка металевої взаємодії між атомами перехідного металу поряд з вираженою іонно-ковалентною взаємодією між атомами металу й халькогену, що визначає

природу провідності цих об'єктів. У твердому стані FeS, FeSe, FeTe мають напівпровідниковий тип провідності. За нашими даними всі халькогенідні розплави заліза є металопоподібними провідниками. Експериментально спостережувані при плавленні переходи типу напівпровідник - метал обумовлені, очевидно, перекриванням валентних d-оболонки і утворенням квазібезперервного спектру. Однак, незважаючи на виражений металевий характер провідності досліджених розплавів їх не можна розглядати як чисто електроннопровідні рідини; деякий внесок в σ вносять і іони. Хоча частка іонного внеску (ν_i) у цьому випадку мізерно мала й не визначає величину σ , наявність її має принципове значення. Досліджені розплави Fe-Se, Fe-Te варто розглядати як електронно-іонні (поліфункціональні) провідники з перевагою металевих внеску в провідності.

Досліджено σ і I-V характеристики розплавів системи FeS-Na₂S. Політерми σ розплавів, що містять від 30 до 65 мол. % Na₂S, наведені на рис. 2.

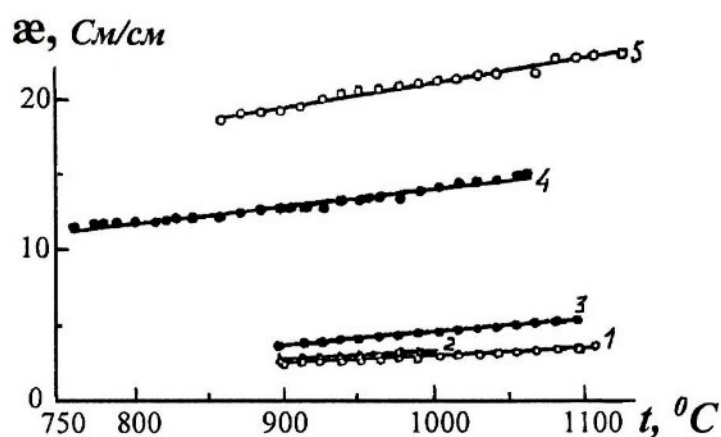

Рис. 2. Політерми електропровідності розплавів системи FeS-Na₂S:

1 - 65; 2 - 60; 3 - 55; 4 - 40; 5 - 30 мол. % Na₂S

Розплав чистого моносольфіду заліза характеризується негативним температурним коефіцієнтом σ й величиною порядку 1500 См/см. Добавка 30 мол. % Na₂S знижує σ на два порядки й змінює знак її температурного коефіцієнту. Однак електронний внесок в σ розплавів, що містять від 30 до 50 мол. % Na₂S, ще є суттєвим. Збільшення вмісту Na₂S до 60 мол. % веде до зміни характеру I-V залежностей і вияву на них електродної поляризації. Отже,

введенням ГД вдається знизити α FeS на три порядки до величин 2-3 См/см і пригнітити електронну складову провідності.

Електроліз розплавів системи FeS-Na₂S приводить до виділення на катоді заліза. Виходи за струмом досягають 29% при катодній густині струму 1,5 А/см² і напрузі на клеммах ванни 6-9 В.

Таким чином, доведена можливість пригнічення електронної складової провідності в розплавах іонно-електронних (поліфункціональних) провідників з наявним металевим типом провідності. Введенням ГД ці розплави приведені до іоннопровідного стану й електрохімічно розкладені на метал і сірку.

Отримані результати необхідно враховувати при використанні електрохімічної технології переробки поліметалевих сульфідних руд, до складу яких входять халькогеніди металів сімейства заліза.

СТАН НАВКОЛІШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ МАКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ)

Мучичка М.

студ. V курсу

науковий керівник доц. Славик Р. В.

Постановка проблеми. Суспільний розвиток Закарпатської області та її окремих районів, який характеризується зростанням антропогенних навантажень на природу, виснаженням багатьох видів природних ресурсів, збільшенням обсягів екологічно шкідливих викидів потребує систематичного вивчення екологічного стану.

Географічне положення, природні умови, висока густота населення, економічний розвиток Мукачівського району сприяють забрудненню навколишнього природного середовища.

Хоча з початку 21-го століття в районі відмічається зменшення кількості шкідливих викидів в атмосферне повітря, здебільшого із-за зменшення потужності промислових підприємств. Щодо забруднення поверхневих водойм то, найбільшими забруднювачами і надалі залишаються об'єкти житлово-комунальних підприємств. Спостерігається забруднення ґрунтів в Мукачівському районі, інтенсивно використовуються мінеральні добрива, для вирощування винограду та плодово-овочевої продукції. Вміст важких металів у ґрунті залежить і від багатьох факторів, особливо виходи на поверхню різних поліметалічних рудних пластів, які в свою чергу впливають на вміст важких металів в ґрунтах.

Постановка завдання

Враховуючи географічне положення Закарпаття, а саме Мукачівського району та метеорологічні особливості за останні роки вважаю за головне завдання полягає в оціненні сучасного стану навколишнього природного середовища та його зміни протягом часу.

Результати досліджень

Мукачівський район знаходиться на південному заході Закарпатської області. Район межує на заході з Ужгородським, на півдні з Берегівським, на сході з Іршавським та на півночі з Перечинським та Свалявським районами. Площа Мукачівського району становить 1,1 тис.км², що становить 8,6% від території області. Районний центр — місто Мукачево(рис. 1).

Рис. 1. Мукачівський район на карті Закарпатської області

Землі водного фонду займають площу 2660,4 га. Це основні річки району – середня течія та пониззя р. Латориці та Визниці з їх прибережними охоронними смугами, водоохоронними зонами, міждамбовим простором та гідроспорудами, заплавами, а також природні та штучні водойми, водосховища, залишки водно-болотних угідь, меліоративні системи. Серед них під природними водотоками та річками зайнято 411,5 га, під штучними водотоками – магістральними каналами, колекторами, канавами 1433,7 га, природними озерами, прибережними замкненими водоймами 198,1 га, ставками – 411,9 га, штучними водосховищами – 205,2 га. Водно-болотні угіддя – низинні болота та заплави, які крім іншого виконують функцію місць концентрації та

відпочинку мігруючих водно-болотних птахів, займають площу 57,8 га. У Мукачівському районі знаходяться 10 джерел мінеральних вод. На північний схід від міста Мукачеве по обидві сторони річки Визниця розташовано ряд кар'єрів по видобуванню та переробці андезитів[1].

Сільгоспугіддя на території району займають площу 57847,9 га. Більшу частину територій займає рілля, що являє собою найвищий ступінь антропогенних змін і не є об'єктом екомережі. Дані землі займають 36731,7 га. Під багаторічними насадженнями зайнято 4158,4 га. Це сади, виноградники та інші насадження. Значна частина даних насаджень в останні роки не доглянута, заросла дикорослими чагарниками і може бути прирівняна до лісової та чагарникової рослинності, є місцем концентрації і переховування фауни.

Лісовий фонд Мукачівського району має у постійному користуванні 27077 га лісового фонду. Вкрита лісовою рослинністю площа сягає 25309 га, де зосереджено 8,1 млн.куб. м ростучого лісу. Понад 48% насаджень лісового фонду підприємства віднесено до категорій захисних лісів, рекреаційно-оздоровчих лісів та лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення. В основному це лісопаркові частини зеленої зони, захисні насадження вздовж берегів річок, курортні ліси, рекреаційні та заповідні ліси. Віднесення лісів до захисних категорій обумовлено спрямованістю розвитку району, природно-кліматичні умови якого сприяють розвитку тут рекреаційно-оздоровчої індустрії. Численні санаторії, будинки відпочинку, рекреаційні центри, зони і пункти потребують і відповідного режиму господарювання в лісах навколо них.

Мукачівський район має унікальні природні умови – переважаючий низовинний рельєф, родючі ґрунти, сприятливі кліматичні умови, густу гідрографічну мережу.

Забруднення ґрунтів – в умовах Мукачівського району, інтенсивно використовуються мінеральні добрива, меліоранти, особливо в низинній зоні, де, як правило, господарства спеціалізуються на вирощуванні винограду та

плодо-овочевої продукції. Вміст важких металів у ґрунті залежить і від інших факторів, а саме з виходами на поверхню різних поліметалічних рудних пластів, які в свою чергу істотно впливають на вміст важких металів в ґрунтах. Вміст елементів у ґрунтах залежить від їх вмісту в ґрунтотворних породах. В остаточному підсумку сільськогосподарське обстеження ґрунтів на забруднення останніх важкими металами спрямовано на з'ясування рівнів забруднення з метою запобігання погіршення гігієнічної якості рослинної продукції за рахунок своєчасних заходів, що забезпечують зниження переходу металів із забруднених ґрунтів у вирощувані на них рослини[1].

Вирощування будь-якої сільськогосподарської продукції, особливо у промислових масштабах, вимагає використання не тільки органічних та мінеральних добрив, регуляторів росту рослин, а й ще пестицидів для боротьби з бур'янами, шкідниками рослин, різними їх хворобами. При цьому у сільському господарстві використовуються інсектициди та акарициди, протруйники, в тому числі протруйники картоплі, фунгіциди, гербіциди, десиканти, фуміганти, родентициди та біопрепарати. При цьому випадків забруднення пестицидами мінеральних вод протягом багатьох років не було зафіксовано.

Протягом 2017 року відбулося незначне зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення. Основними причинами забруднення атмосферного повітря є: застаріле технологічне обладнання, неефективна робота пилогазоочисних установок. Головним забруднювачем атмосферного повітря в області є автотранспорт. Неефективна робота застарілого газоочисного обладнання особливо помітна на Мукачівських теплових мережах. Основним джерелом викидів шкідливих речовин в атмосферу є автотранспорт, промислові підприємства, котельні на твердому паливі, щебзаводи та асфальтобетонні заводи. Протягом останніх років значно виросла кількість автомобільного транспорту, автозаправних станцій, які є джерелами забруднення атмосферного повітря.

Висновки

З кожним роком все більше і більше забруднюється навколишнє середовище, що є великою проблемою. Дослідження даної статті щодо раціонального використання основних природних ресурсів Мукачівського району має велике значення щодо бережливішого ставлення до навколишнього природного середовища. Тому важливим є дослідити, які джерела забруднення довкілля району.

Список літератури:

1. Доповідь про стан навколишнього природного середовища закарпатської області за 2017р.: Режим доступу: [http://ecozakarp.at.gov.ua/wp-content/nd/zakarpatyya_2017.pdf]
2. Поп С.С. Природні ресурси Закарпаття. / С.С. Поп. – Ужгород: Карпати, 2009. – 340с.
3. О. Г. Ободовський, В. В. Онищук, З. В. Розлач. Латориця. Гідрологія, гідро морфологія, руслові процеси. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 319 с.
4. Геренчук К.І. Природа Закарпатської області. / К.І. Геренчук — Львів:Вища школа, 1981. – 156 с.
5. Історія міст і сіл Української РСР Закарпатська область: в 26-ти т. / [під ред. В. Г. Ткаченко та ін.] – Х.: «Харківська книжкова фабрика ім. М. В. Фрунзе», 1969 – 773 с.
6. Байцар А.Л. Фізична географія України / А.Л. Байцар – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 354 с.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Мушеник І.М.

кандидат економічних наук, доцент
кафедри інформаційних технологій.

Подільський державний аграрно-технічний університет

Складність управління сучасним підприємством пов'язана з перетворенням його у високо динамічну систему. Значні темпи оновлення продукції та засобів технологічного оснащення її виробництва відображаються на прискоренні морального старіння наявної технологічної бази виробництва, зниженні ступеня її прогресивності. В цих умовах напрацювання найбільш раціональних напрямків технічного рівня виробництва повинні базуватися на вирішенні завдань управління перспективним розвитком підприємства. У умовах ринку підприємство за рахунок власних резервів підвищує ефективність виробництва і, тим самим, розвиває власні можливості щодо досягнення поставленим перед ним цілей стратегічного та тактичного планування, входження в обмінні процеси із зовнішнім середовищем. Створення надійної основи ефективної діяльності підприємства, розширення застосовуваних методів управління виробничою системою вимагає включення до неї системи управління продуктивністю праці. Показник продуктивності праці є найкращим індикатором прогресивності управлінських методів.

Продуктивність праці – це показник її ефективності, результативності, що характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт чи послуг, з одного боку, та кількості праці, витраченої на виробництво цього обсягу, з іншого боку. Залежно від прямого чи оберненого співвідношення цих величин ми маємо два показники рівня продуктивності праці: виробіток і трудомісткість. Потрібно зауважити, що всі економічні джерела майже однаково визначають продуктивність праці.

Як і будь-який інших показник, продуктивність праці можна підвищити екстенсивними (за рахунок більш повного використання робочого часу) методами та інтенсивними (за рахунок зміни ступеня напруженості праці і визначається кількістю фізичної та розумової енергії людини, витраченої за одиницю часу)

Продуктивність праці є найважливішим економічним показником, який використовується для визначення результатів трудової діяльності робітників – головної продуктивної сили суспільства. Його застосування дозволяє оцінити ефективність праці як окремого робітника, так і колективу підприємства.

У випадку підвищення продуктивності праці в країні, її національний дохід, або валовий національний продукт, збільшується швидше, ніж показники витрат. Зниження продуктивності сприяє зростанню інфляції, забезпечує пасивний торговельний баланс, уповільнення темпів зростання або зниження виробництва і до зростання безробіття. Описана ситуація є дуже характерною для сучасної України. Рівень продуктивності праці у народному господарстві та промисловості нашої країни дуже низький [3].

Оскільки підвищення продуктивності праці є першочерговим завданням будь-якого підприємства, що прагне до підвищення конкурентоспроможності підприємства, тому на кожному підприємстві доцільно розробляти програму продуктивності праці, до її розроблення повинні бути залучені керівники і службовці усіх рівнів, впроваджувати її на усіх етапах виробничого процесу. У рамках програми підвищення продуктивності підприємство та його керівництво самі визначають цілі й проблеми, а також розробляють плани і програми з удосконалення суб'єкта господарювання.

Загальними цілями розроблення програми управління продуктивності праці на підприємстві є:

- ефективне використання людських ресурсів;
- мінімізація втрат виробництва;
- створення ефективної системи вимірювання продуктивності праці, тобто визначення межі й показників цілей цієї системи.

Основними найбільш специфічними цілями програми на будь-якому підприємстві є:

- підвищення кваліфікації і практичного досвіду в сфері управління, планування і вирішення проблем;
- покращення відносин між членами колективу;
- створення ефективної інформаційної системи з питань продуктивності;
- зростання основних показників діяльності організації;
- поживлення діяльності організації та сприятливий соціально-психологічний клімат [1].

До основних переваг щодо створення такої програми на підприємстві є:

- зростання інформованості робітників та керівництва про чинники, що впливають на продуктивність;
- створення зв'язку між наявними методами бухгалтерського обліку, вимірюванням продуктивності й регулярним контролем за результатами діяльності;
- встановлення нових конкурентних стандартів і норм;
- стимулювання постійної уваги до підвищення продуктивності праці;
- більш широке і свідоме використання персоналом методів і техніки підвищення продуктивності праці [2, с. 157–158].

Загалом управління продуктивністю праці на підприємстві – це фактично частина загального процесу управління підприємством, що включає в себе планування, організацію, мотивацію, керівництво, контроль і регулювання.

Вважаємо, що складовими елементами процесу стратегічного управління підвищенням продуктивності праці повинні бути такі заходи:

- оцінювання й аналіз організаційної системи, для якої розробляється цільова програма. При цьому необхідно визначити внутрішні можливості підприємства. Виявити слабкі і сильні сторони підприємства, враховуючи передбачувані стратегічні зміни ринкового середовища;

- оцінювання зовнішніх умов діяльності організаційної системи, які можуть вплинути на проектування і складання цільової програми;
- стратегічне планування. На цьому етапі забезпечується узгодження цілей, завдань стратегічного управління продуктивністю праці на період 5-10 років. Доцільно виділити першочергові завдання, важливі для подальшого розвитку підприємства;
- розробка критеріїв результативності програми. Необхідно визначити конкретні вимірники, критерії, нормативи, за якими необхідно оцінювати заходи щодо управління продуктивністю;
- виявлення й аналіз резервів підвищення продуктивності праці;
- визначення всіх матеріальних, особистісних і організаційних засобів стратегічного розвитку підприємства;
- розробка проекту, що передбачає послідовність виконання робіт, оцінювання витрат, функції виконавців, питання управління проектом, аналіз витрат і фінансових результатів;
- розробка планових заходів щодо подальшого підвищення продуктивності праці;
- розробка ефективної системи мотивації і матеріального стимулювання досягнення запланованих показників продуктивності праці;
- узагальнення результатів планування в єдиний стратегічний план;
- підбір і розташування персоналу для реалізації стратегічних заходів підвищення продуктивності;
- контроль за реалізацією стратегічних заходів і регулювання їх виконання [4].

Сутністю управління продуктивністю праці є створення умов для її зростання. Водночас підвищення продуктивності представляє собою процес змін в економіці. В умовах ринкової економіки все більшого значення набувають розроблення та впровадження цільових програм управління продуктивністю праці. Успішна реалізація цільових програм управління

продуктивністю праці значною мірою обумовлена якістю процесу планування на ранніх стадіях розроблення програм.

Отже, вважаємо, що запропоновані заходи будуть сприяти як зростанню продуктивності, так і підвищенню ефективності діяльності аграрних підприємств в цілому. Орієнтація на досягнення найвищих кінцевих результатів слугує найбільш оптимальним стилем створення системи управління продуктивністю й оперування нею.

Простих і надійних формул підвищення продуктивності праці на існує, не існує також універсальних прийомів і методів, які б робили управління працею більш ефективним. Існують тільки певні підходи, які можуть допомогти керівнику підвищити активність робочої сили для підвищення ефективності роботи всього підприємства. Все вищезазначене дозволяє зробити такі висновки: управління продуктивністю праці є важливою частиною процесу управління на підприємстві та ефективним інструментом підвищення його прибутковості; на зміну рівня продуктивності праці впливає багато факторів, тому можна припустити, що однозначних та простих шляхів для підвищення продуктивності праці не існує; не існує також універсальних прийомів та методів, за допомогою яких можна було б гарантовано забезпечити підвищення продуктивності праці на підприємстві, існують тільки певні управлінські підходи, які допомагають підвищити імовірність зростання її рівня. Застосування керівництвом сучасних промислових підприємств теоретичних і практичних підходів до управління продуктивністю праці, розроблених як теоретиками управлінської думки, так і керівниками-практиками, дозволить створити сприятливі умови для активізації факторів, що впливають на продуктивність праці, і створити реальні можливості для її зростання.

Список літератури:

1. Бойчик І. М., Харів П. С., Хопчин М. І., Піча Ю. В. Економіка підприємства: підручник / І. М. Бочик, П. С. Харів, М. І. Хопчин, Ю. В. Піча. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ – 2000», 2001. – 298с.

2. Гарбузюк, О. О. Розробка і впровадження програм управління продуктивністю праці на підприємстві / О. О. Гарбузюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek1_garbuzyuk.php.
3. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина: підручник / О. А. Грішнова. – К.: Знання, 2007. – 559 с.
4. Доманчук Д. П., Лучик С. Д., Чикуркова А. Д. Економіка праці. Навч. посіб. Видання 2-ге, доп. і перероб. Видавець ПП Звойленко Д. Г. – Кам'янець-Подільський, 2009. – 376 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Назарова О.Ю.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики, обліку та аудиту

Конкурентні умови ринкової економіки змушують підприємства, які зацікавлені у сталому розвитку, шукати виходи на зовнішні ринки та формувати передумови до позитивного іміджу своєї діяльності. Їм також необхідно приділяти значну увагу не тільки кількісному збільшенню обсягів виробництва та реалізації, а і якісним параметрам продукції.

У широкому значенні якість вважають як універсальну філософську категорію. Вона може охоплювати як явища зовнішнього світу, так і свідомість людини. До категорії якості продукції звертаються у випадках, коли слід вибирати предмети «для задоволення як виробничих, так і індивідуальних потреб, планування виробництва та оцінювання його результатів, визначення його складності та ефективності, організації праці, створення нових виробів».

[1, с. 427]

На рис. 1 відображено, як поліпшення якості продукції впливає на виробництво та імідж промислового підприємства.

Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) щодо упорядкування термінології у сфері якості опублікувала стандарт ISO 8402:1994. Згодом цей стандарт доопрацювали та включили до стандарту ISO 9000:2000. В Україні його прийнято як ДСТУ ISO 9000:2001. [2]

Згідно даного стандарту продукція – це результат процесу, а сам процес представляє сукупність взаємозв'язаних або таких, що взаємодіють, видів діяльності, яка перетворює входи та виходи. Так, вихід з одного процесу нерідко може бути безпосередньо входом до наступного. Якщо в організації має місце систематичне визначення процесів та їх взаємодії, то управління ними називають процесним підходом.

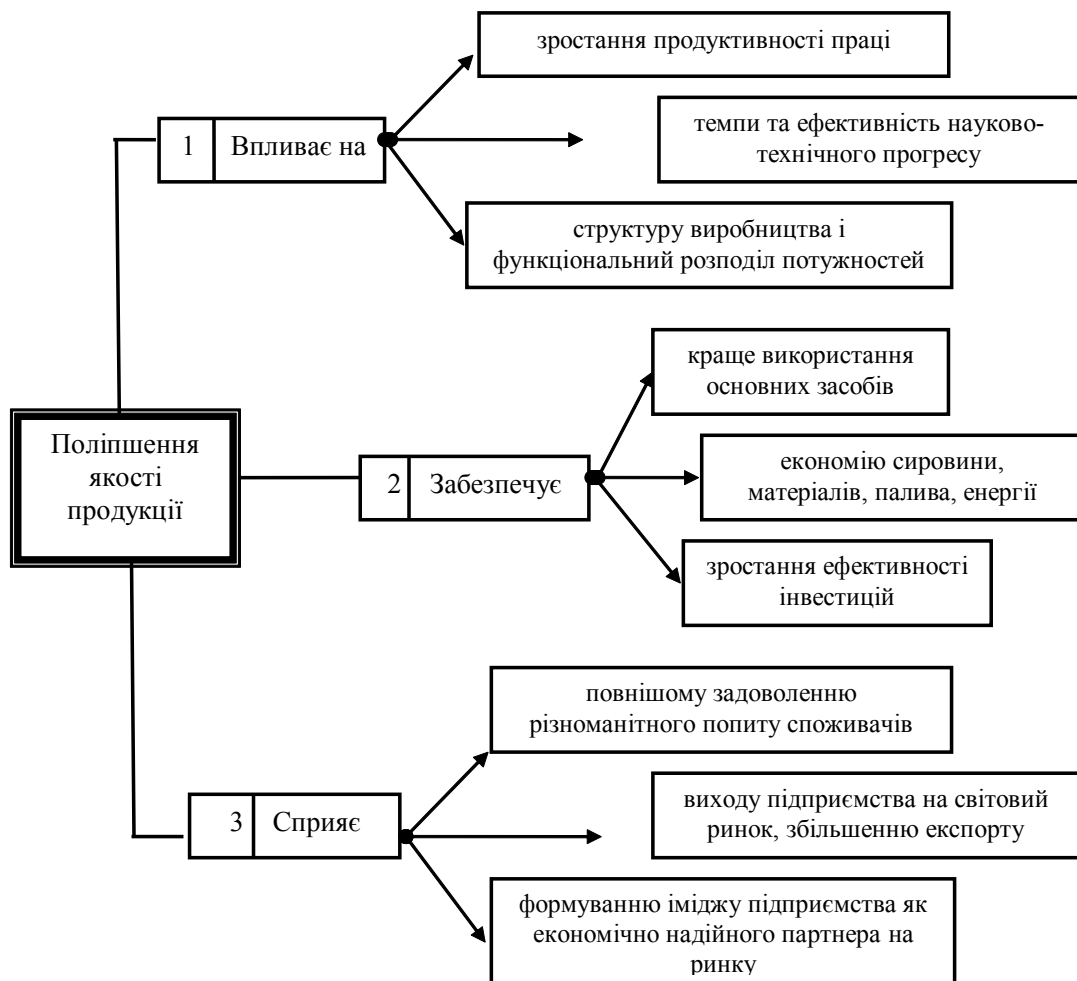

Рисунок 1 – Вплив поліпшення якості продукції на виробництво та імідж промислового підприємства [1, с. 429].

До складу деяких видів продукції входять елементи, які належать до неоднакових типізованих її категорій. В таких випадках критерієм віднесення продукції до послуги, технічних засобів, переробних матеріалів або інтелектуальної продукції буде служити елемент, який переважає.

Якість – ступінь, до якого сукупність власних характеристик об'єкта задовольняє вимоги до нього.

Управління якістю – скоординована діяльність, яка полягає у спрямуванні та контролюванні організації щодо якості. У такому випадку організацією вважається сукупність працівників та засобів виробництва з розподілом за відповідальністю, повноваженнями й взаємовідносинами (компанії, корпорації, фірми, підприємства, також їхні підрозділи чи комбінації). Спрямування та контролювання щодо якості звичайно охоплюють розроблення політики і цілей у сфері якості, планування якості, контроль якості, забезпечення якості та поліпшення якості.

Проблемам управління якістю притаманні задачі кількісної оцінки якості, яка необхідна для об'єктивного вибору та ухвалення управлінських рішень, коли потрібно стандартизувати та сертифікувати продукцію, планувати поліпшення її якості й ті.. Оцінка якості розглядається як основа формування вже всього механізму управління якістю продукції на всіх стадіях життєвого циклу продукту.

Для того, щоб оцінити якість використовують такі категорії [1, с. 430]:

- градація якості – категорія, або розряд, присвоєні об'єктам однакового функціонального призначення, але з різними вимогами до якості;
- рівень якості – відносна характеристика, що є результатом порівняння сукупності значень показників якості продукції з відповідною сукупністю базових значень цих показників;
- міра якості – при виникненні точних технічних оцінок;
- відносна якість – при порівнянні об'єктів.

Вимоги до якості – вираження певних потреб або їх визначення у наборі кількісно та (або) якісно встановлених вимог до характеристик об’єкта, що дає можливість їх реалізації і перевірки.

Показники якості – кількісно або якісно встановлені конкретні вимоги до характеристик (властивостей) об’єкта, що забезпечують можливість їх реалізації і перевірки. Існуючі групи показників якості розглянуто у табл. 1.

Слід зазначити, щодо оптимальних значень характеристики показників якості, то вони не обов’язково будуть стосуватися продукції, яка існує реально. Їх можна визначити розрахунковим способом для тільки що розробленої або і навіть гіпотетичної продукції зі значеннями показників якості, які досягти можна реально. В таких випадках значення оптимальних характеристик показників якості, що були розраховані, використовуються як базові для порівняння з ними відповідних характеристик показників якості зразків продукції, що існують. Принаймні того, як розвивається з часом наука і техніка, значення характеристик, які включаються до критерію оптимізації, і обмеження поступово змінюються. Це, у свою чергу, буде призводити до зміни оптимальних значень показників якості продукції.

Таблиця 1 – Основні групи показників якості [1, с. 430].

Ознака класифікації	Типи показників	
1. Відношення до властивостей продукції	1.1. Призначення 1.2. Надійності 1.3. Технологічності 1.4. Ергономічні	1.5. Естетичні 1.6. Стандартизації 1.7. Патентно-правові 1.8. Економічні
2. Кількість властивостей, які характеризують	2.1. Одиничні 2.2. Комплексні 2.3. Інтегральні	
3. Метод визначення	3.1. Інструментальні 3.2. Розрахункові 3.3. Статистичні 3.4. Органолептичні	3.5. Експертні 3.6. Соціологічні 3.7. Комбіновані
4. Стадія визначення	4.1. Проектні 4.2. Виробничі	4.3. Експлуатаційні 4.4. Прогнозні
5. Розмірність величин, які характеризують	5.1. Абсолютні 5.2. Приведені 5.3. Безрозмірні	
6. Значущість при оцінці якості	6.1. Основні 6.2. Додаткові	

Список літератури:

1. Матковський С.О., Гринькевич О.С., Сорочак О.З., Гальків Л.І., Прокопович-Павлюк І.В. Статистика підприємств: навчальний посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Алерта, 2013. 560 с

2. ДНАОП законовча база. URL : https://dnaop.com/html/41056/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9000-2001

Національний Промисловий портал. URL : <http://uprom.info/>

КОРМА, НЕГАТИВНО ВЛИЯЮЩИЕ НА КАЧЕСТВО МОЛОКА

Найденова Марина Игоревна

Студентка 1 курса факультета технологий продукции животноводства и менеджмента

Харьковская государственная зооветеринарная академия

Молоко – полноценный и полезный продукт питания. Оно содержит все необходимые для жизни питательные вещества, нужные для построения живого организма. Естественное назначение молока в природе заключается в обеспечении питанием молодого организма после рождения.

В ходе общественного развития человечества значение молока расширилось от пищи новорожденных до продукта питания и, сверх того, - до промышленного сырья.

Продуктивность, состав, технологические свойства молока и качество молочных продуктов в значительной степени зависят от физиологического состояния, породных особенностей животных и являются генетически обусловленными. Кормление как фактор внешней среды оказывает влияние на состав, технологические особенности молока и его пригодность для переработки на молочные продукты. [1].

Каждый компонент молока придает ему специфические особенности: жир – особую нежность, молочный сахар – сладость, белки и минеральные соли – полноту вкуса. [4].

В результате скармливания дойным коровам некачественных кормов или потребления ими на пастбищах ряда трав в составе молока могут происходить изменения, приводящие к его порокам. Кормовые привкусы довольно сильно передаются в молоко через пищеварительный тракт, откуда попадают в кровь, а затем по кровеносным сосудам в вымя. В опытах обнаруживали привкусы корма в молоке через 20 – 40 мин после его поедания. Кровь в передаче привкусов имеет как бы двоякое значение. Если концентрация веществ, вызывающих порок, в крови вымени больше, чем в молоке, то вещества переходят в молоко. Однако в результате очищения крови от инородных веществ с дыханием, мочой и калом через некоторое время концентрация таких веществ в крови уменьшается, и эти вещества переходят из молока вымени обратно в кровь. [3].

Кроме того, через дыхательные органы в систему кровообращения, а затем в молоко могут переходить многие запахи – креолина, бензина, силоса и др. Так, запах силоса обнаруживали в молоке уже через 15 – 30 сек после его вдыхания. В связи с этим необходимо следить, чтобы в коровнике не было силоса и других пахучих веществ. [3].

Пороки молока могут быть обусловлены причинами кормового, бактериального, технического и физико-химического происхождения. Наиболее часто встречающиеся пороки и причины их возникновения:

Пороки консистенции

Слизистая. Поедание коровами гнилых и плесневелых кормов.

Пенистая. Скармливание коровам недоброкачественного силоса, что приводит к появлению в молоке большого количества бактерий коли-аэрогенной группы, дрожжей.

Водянистая. В рационе водянистых кормов – барды, жома, свеклы, капусты, ботвы, брюквы, турнепса и др; однообразное кормление коров одними грубыми кормами плохого качества (солома, хвощ, осока и др.)

Песчанистая. Кормление и поение коров кормами и водой, богатыми соединениями кальция.

Пороки цвета.

Синий и голубой. Поедание лесных трав с синим пигментом, а также гречихи, люцерны, вики, незабудки, донника, пролеска [4]; марьянника тенистого, марьянника полевого, зимовника [2].

Чрезмерно желтый. Поедание некоторых кормов (зубровка, зеленая масса, маис, шафран и др.); большое количество в рационе моркови или кукурузы.

Кровянистый. Скармливание большого количества лютиковых, молочайных растений и их хвощей (подмарник крестоцветный, мягкий, ложный, лановый, настоящий, желтый), молодых побегов лиственных и хвойных деревьев, осоки, пролеска.

Пороки запаха.

Капустный. Избыток капусты в кормовом рационе, некоторые расы кишечной палочки и флюоресцирующих микроорганизмов.

Рыбный. Кормление коров рыбной мукой и др. рыбными кормами; поение коров водой с водорослями.

Кислый. Поедание щавля кислого – молоко при этом быстро свертывается и плохо сбивается в масло.

Гнилотный. Скармливание загнивших, плесневелых кормов.

Свекловичный. Кормление силосованными свекловичными кормами и мелассой (превращение в рубце бетаина в триметиламин).

Специфический отдельных растений. Скармливание животным дикого чеснока и лука, горчицы, рапса, ромашки, тмина, аниса; заплесневелых и затхлых кормов.

Силосный. При вдыхании запаха силоса [3].

Горький. Поедание животными значительного количества растений, содержащих эфирные масла (полынь, люпин, полевая горчица, лютики, заячья капуста, донник белый, лекарственный, каспийский, лук дикий, сурепка, чеснок, щавель, ромашка, турнепс, редька, а также желудей, льняного жмыха; скармливание испорченной (заплесневелой) овсяной и ячменной соломы, гнилой свеклы, брюквы, сырого картофеля, больших количеств бобов, гороха, кислых виноградных выжимок, старого солодового отвара, прогорклых жмыхов.

Рыбный. Поение водой с водорослями, скармливание рыбной муки [4]. Бетаин, входящий в состав некоторых сортов свеклы, во время пищеварения превращается в триметиламин [3].

Прогорклый или терпко-соленый. Выпас на болотистых пастбищах.

Мыла. Выпасание на пастбищах с наличием полевого хвоща.

Репы. Скармливание большого количества корнеплодов крестоцветных, репы, брюквы, турнепса.

Редиса. Кормление кормами, содержащими в своем составе редис, ботву брюквы, репу; выпасание на полях, (пожнивное), покрытых сурепкой, полевой горчицей, диким редисом.

Чеснока (лука). Поедание на пастбищах чеснока или лука (лук густой, широколистный, круглый, красненький, причесночный, черемша, друтка полевая).

Свеклы. Излишнее количество свеклы в рационе дойных коров, флюоресцирующие микроорганизмы.

Травы. Люцерна, дикая горчица, донник, турнепс; интенсивное развитие дрожжей и плесневых грибов.

Кормов. Поедание животными в большом количестве некоторых растений, содержащих эфирные масла, переходящие в молоко: полынь, сурепка, лютик, ромашка, цикута, болиголов, чемерица, плющ, мята, ярутка, тысячелистник, силос корнеплодов, чеснок, лук (особенно пахучие силосные корма).

Привкус нефтепродуктов. Кормление коров силосом, в который при его заготовке (трамбовке тракторами) попали нефтепродукты.

Острый. Поедание свежей крапивы, хмеля, водяного перца.

Металлический привкус. При скармливании свекловичной ботвы, жома, свежего силоса, барды и мелясы.

При скармливании жвачным кормов богатых нитратами и нитритами, а так же азотфиксирующих растений в многокамерном желудке происходит превращение нитратов в нитриты и далее в гидроксиламин, окислы азота и аммиак не только за счет редуцирующих ферментов рубца, но и за счет растительных редуцирующих ферментов, поступивших вместе с кормами.

При нарушении азотистого обмена в организме животных происходит образование весьма больших количеств аммиака, а так же карбаминовой и карбамилфосфорной кислот, обладающих весьма высокой токсичностью.

Высоким накоплением нитратов отличаются азотфиксирующие растения: кормовая свекла, подсолнечник, кукуруза, картофель, капуста, люцерна, клевер, люпин, ячмень, овес, особенно при внесении под их посевы натриевой и аммиачной селитры в количествах более 150 кг/га. Большое количество нитратов накапливается в растениях семейства маревых, зонтичных и крестоцветных. Особенно повышенное содержание нитратов в кормовых культурах отмечается в период засухи.

Установлено, что при длительном одностороннем кормлении коров кукурузным силосом без включения в рацион сена технологические свойства молока ухудшаются: на 18 – 23% удлиняется время сычужной свертываемости молока и на 66% - фазы гелеобразования; показатели плотности и эластичности сгустков уменьшаются на 34,4 – 45,5%. [1].

Выводы: Для сохранения качества молока необходимо исключать все факторы, отрицательно влияющие на органолептические показатели продукции.

Кормовые средства, с которыми в молоко животных могут попадать активные вкусовые и ароматические вещества, нужно скармливать коровам после доения и в небольшом количестве.

Не следует давать мороженый, заплесневелый или сильно загрязненный корм.

Применять технологические приемы заготовки кормов, способствующие повышению качества кормов.

Список литературы:

1. Барабанщиков Н. В. Качество молока и молочных продуктов / Н. В. Барабанщиков. – М.: Колос, 1980. – 255 с.: ил.; 2. Зобкова З. С. Пороки молока и молочных продуктов и меры их предупреждения / З. С. Зобкова. – М.: Молочная промышленность, 1998. – С. 76. 3. Олкконен А. Г. Производство высококачественного молока / А. Г. Олкконен - М.: Колос, 1982. – 173 с.: ил. 4. Хоменко В. И. Гигиена получения и ветсанконтроль молока по государственному стандарту / В. И. Хоменко – 3-е изд., перераб. и доп. – К.: Урожай, 1990. – 440 с.: ил.

АТРАКТИВНІСТЬ І ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕЛЬЄФУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

Нестерчук І.К.

Житомирський національний агроекологічний університет

к. г. н., доцент

завідувач кафедри туризму

e-mail: nester_geoeek@ukr.net

Серед рекреаційних, естетичних ресурсів та інших видів ресурсів велике значення для туризму має рельєф. Насиченість території Правобережного

Полісся унікальними формами рельєфу є достатньою. Невисока атрактивність і, відповідно, туристична привабливість території дослідження не стільки залежить від одноманітності рельєфу, як від неналагодженої туристичної інфраструктури. Відсутня промоція території, не має потужного атрактора для внутрішніх та іноземних туристів: гастрономічний туризм може стати фасилітатором змін. Симбіоз рельєфу, гастрономії, відповідної аутентичної аури поліських пейзажів сформує розуміння нової філософії відпочинку та розваг.

Метою роботи є дослідження природно-рекреаційних ресурсів, виявлення проблем та перспектив розвитку гастрономічного туризму Правобережного Полісся. Досягнення мети буде здійснюватися шляхом послідовного вирішення наступних завдань: проаналізувати природно-рекреаційні ресурси правобережного Полісся; сформулювати особливості та визначити проблеми і перспективи розвитку гастрономічного туризму в регіоні.

Продуктивними ідеями відзначаються праці в царині ресурсно-рекреаційної сфери М. В. Багорова, Л. О. Багрової [2], О. О. Бейдика [3, 4], М. П. Крачила [8], О. О. Любіцевої [9], М. С. Мінца [11], Мироненка [12], Л. І. Мухіної [13], Є. В. Панкової [14], І. І. Пірожника [15], М. М. Поколодної [16], С. І. Поповича [17], В. С. Преображенського [2], І. Д. Родичкіна [20], В. П. Руденко [21], В. І. Стафійчука [22], П. Т. Тронька [24], Н. В. Фоменко [25] та ін.

Вагомим внеском у світову геоморфологічну науку є праці вітчизняних вчених О. М. Адаменка [1, 23], С. Ю. Бортника [23], Б. О. Вахрушева [19, 23], К. І. Геренчука [7], А. Я. Каневського [5], І. П. Ковальчука [19], О. О. Комлева [19], Н. Е. Коротенка [5], Ю. А. Кошика [6], А. М. Маринича [10], В. П. Палієнко [6], А. Л. Рагозіна [18], І. М. Рослого [6], В. П. Руденка [21], Г. І. Рудька [1], В. В. Стецюка [19], А. С. Щирици [5], Г. І. Швєбса [26].

Методологічною основою дослідження є теоретичні положення сучасної конструктивної географії, рекреаційної географії, екологічної геоморфології, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань регіонального розвитку та

вчення про природно-ресурсний потенціал з метою рекреації та розваг. В роботі використані фондові матеріали обласних управлінь культури і туризму Київської ОДА, Житомирської ОДА, Рівненської ОДА, Волинської ОДА, Державних управлінь екології й природних ресурсів у Київській, Житомирській, Рівненській, Волинській областях.

Все більше спостерігається значний туристичний інтерес до поліських територій тому зростає актуальність належної оцінки їх туристично-рекреаційного потенціалу та прогнозування його використання.

Перші згадки про рельєф Поліської низовини зустрічалися у “батька історії” Геродота, певні уявлення містяться у рукописах Київської Русі-України, народній творчості. Територія нашого дослідження торкається Східноєвропейської полігенної рівнини, яка містить 7 геоморфологічних областей і саме ту, яка нас цікавить Південно-Поліську область пластово-аккумулятивних низовинних рівнин: Прип'ятсько-Слуцьку пластово-аккумулятивну низовину на крейдових та палеогенових відкладах, Рокитнянсько-Радомишльську цокольную пластово-аккумулятивну низовину рівнину на докембрійських породах. Київську пластово-аккумулятивну низовину на палеогенових і неогенових відкладах.

Морфоструктура Поліської низовини (локалізується у басейнах Західного Бугу, Дніпра, Прип'яті, Десни) сформувалася на різнотипних геологічних структурах: західна частина низовини (Волинська рівнина) – на північній частині Галицько-Волинської западини і частково Брестської западини (Волинському палеозойському блоковому піднятті); середня (Клесово-Народицька рівнина) – північно-західній частині Українського щита [19, с. 109]. Сучасна морфоскульптура Поліської низовини включає водно-ерозійні і водно-аккумулятивні, льодовикові і водно-льодовикові, денудаційні, карстові і еолові форми.

Особливої уваги потребує вивчення геологічних пам'яток природи зокрема Правобережного Полісся, для розвитку туристичної діяльності в територіальних громадах (табл. 1).

Таблиця 1

Наявність на території Правобережного Полісся геологічних заказників та пам'яток природи місцевого значення станом на 01.01.18 р.

п/п	Адміністративно-територіальна область	Найменування об'єкту	Категорія	Площа, га
1	2	3	4	5
1	Житомирська область	Камінне село (урочище)	Заказник геологічний місцевого значення	15
2	Київська область	Ново-Петрівський геологічний розріз	Пам'ятка природи геологічна місцевого значення	2
3	Рівненська область	Корецькі граніти	Заказник геологічний місцевого значення	15
		Марининсько-Устянські граніти	Заказник геологічний місцевого значення	170
4	Волинська область	Дюна	Заказник геологічний місцевого значення	90,1
		Горинські Крутосхили	Пам'ятка природи (комплексна)	30

Таким чином рельєф як рекреаційний ресурс має вельми велику принаду.

Головні критерії оцінки естетики рельєфу земної поверхні стосовно території України розробив В. Стецюк [19, с. 638]. Виділено такі критерії: унікальність форм рельєфу; унікальність зовнішнього виду, форми; архітектоніка – композиція; оглядовість; ефекти супроводження; поєднання з іншими елементами ландшафту; стабільність або рухомість; образність – фотогенічність; візуальний ефект; емоційне сприйняття; магнетизм – притягання.

З метою популяризації гастрономічного туризму на теренах Правобережного Полісся через автентичну кухню у поєднанні з історією, культурою та традиціями краю; популяризації сімейних цінностей проводяться гастрономічні свята, фестивалі (табл. 2).

Таблиця 2

Гастрономічні події Правобережного Полісся

<i>Фізико-географічна область</i>	<i>Фізико-географічний район</i>	<i>Адміністративно-територіальні райони областей</i>	<i>Гастрономічна подія, локація</i>
Житомирське Полісся	Баранівсько-Високопільський	Житомирський (Житомирська область)	м. Житомир фестиваль “Берегиня Полісся. Свято з українським конем”, с. Перлявка Житомирський район рибний фестиваль “Fish Food Fest”
	Іршансько-Малинський	Хорошівський (Житомирська область)	с. Старий Бобрік Хорошівський район мотофестиваль “Великий казан”
	Клесівсько-Рокитнянський Олевсько-Білокоровицький	Олевський (Житомирська область)	м. Олевськ - “Свято чорниці”, свято-реконструкція “Ми з древлянського коріння”
	Словечансько-Овруцький	Овруцький (Житомирська область)	м. Овруч фестиваль “Поліська пані Картопелька”
	Іршансько-Малинський Коростенсько-Чоповицький	Малинський (Житомирська область)	с. Малинівка Малинського району фестиваль Малини
	Корецько-Новоград-Волинський Городницько-Ємільчинський	Новоград-Волинський (Житомирська область)	м. Новоград-Волинський «Укропівські обжинки», с. Городниця Новоград-Волинського району театралізоване свято “Маківка літа”
	Черняхівсько-Коростишівський	Коростишівський (Житомирська область)	с. Городське Коростишівський район етнофестиваль

			“Житичі”
	Коростенсько-Чоповицький	Коростеньський (Житомирська область)	м. Коростень фестиваль “День дереуна”
	Коростенсько-Чоповицький	Лугинський (Житомирська область)	селищі Лугини фестиваль “Поліський вареник”
	Норинсько-Жерівський	Народицький	смт. Народичі свято Масляна
	Довбисько-Червоноармійський Черняхівсько-Коростишівський	Черняхівський (Житомирська область)	с. Високе Черняхівського району Житомирської області фестиваль PULS FEST 2018
	Довбисько-Червоноармійський	Пулинський (Житомирська область)	смт. Пулини лавандовий фестиваль
	Баранівсько-Високопільський	Баранівський (Житомирська область)	м. Баранівка фестиваль млинця
	Городницько-Ємільчинський	Ємільчинський (Житомирська область)	етнофестиваль “Витоки Уборті медові” в населених пунктах Ємільчинського та Олевського районів, що розташовані на берегах річки Уборть, в подальшому з переходом у республіку Білорусь, смт. Ємільчино фестиваль “Різдвяна гостина запрошує”
	Іршансько-Малинський	Радомишльський (Житомирська область)	с. Мала Рача Радомишльського району фестиваль Радомлин
	Черняхівсько-Коростишівський	Брусилівський (Житомирська область)	с. Костівці Брусилівського району ягідний фестиваль “Брусвяна-Україна”
	Баранівсько-Високопільський	Романівський (Житомирська область)	смт. Романів свято Масниці
Київське Полісся	Руднянсько-Вільчанський Нижньоузський Народицько-Іванківський	Поліський (Київська область)	-
	Чистогалівсько-	Іванківський	с. Прибірськ

	Корогодський Народицько- Іванківський Нижньоприп'ятський Нижньоузський Нижньотетерівський	(Київська область)	Іванківський район Київська область фестиваль “Чорнобиль Ренесанс Яблучний спас”
	Руднянсько- Вільчанський Нижньоузський Народицько- Іванківський	Поліський (Київська область)	-
	Чистогалівсько- Корогодський Народицько- Іванківський Нижньоприп'ятський Нижньоузський Нижньотетерівський	Іванківський (Київська область)	с. Прибірськ Іванківський район Київська область фестиваль “Чорнобиль Ренесанс Яблучний спас”
Волинське Полісся	Маневиць- Володимирецький	Володимирецький (Рівненська область), Маневицький (Волинська область)	с. Володимирець Рівненська область етно-тур-фест “Бурштиновий шлях”, м. Вараш Володимирецький район фестиваль Мацика, “Свято хліба”. с. Маневичі та с. Троянівка фольклорний фестиваль “Поліський водограй”
	Нижньостирський	Зарічненський, Дубровицький	с. Бродниця Зарічненський район Рівненська область фольклорно- етнографічний фестиваль “Журавлина” с. Лютинськ Дубровицького району кулінарно-туристич- ний фестиваль-конкус “Дубова ложка”
	Колківсько- Сарненський	Рокитнівський, Сарненський	с. Рокитне Рокитнівський етно- фольк-фестиваль “Збериса, мой родоньку” с. Сарни свято “На Івана сонце грає”, дитяче фольклорне

		свято “Троєцькі заботи”, “Свято хліба”
Костопільсько-Березнівський	Костопільський, Березнівський, Гоцанський, Корецький, Рівненський	с. Соснове Березнівський район Рівненська область урочище “Біля каменя” гастрономічний фестиваль “День гарячого казана”, урочище Гутвин Костопільський район фестиваль патріотичної пісні “Героям слава!”, с. Красносілля Гоцанський район відбувається фестиваль народної творчості, історії та побуту “Красносільські вітряки”, м. Рівне фестиваль-ярмарок “Золотівські ряди – свято меду і трави”, м. Корець фестиваль народної творчості “Зелене Купало в літо упало”
Ківерцівсько-Цуманський	Ківерцівський, Рожищенський (Волинська область)	с. Липне Ківерцівський район Волинська область фестиваль повстанської пісні “Криївка Перця”, с. Дубище Рожищенський район фестиваль зеленого туризму “Рожищенська мальованка”
Любомльсько-Ковельський	Любомльський, Ковельський, Турійський (Волинська область)	с. Голоби Ковельський район фестиваль “Весільні обряди”, с. Дольськ Турійський район сільський етнофестиваль “Єдина країна”
Турійсько-Рожищенський	Турійський, Рожищенський, Любомльський, Володимир-волинський,	с. Заріччя, Володимир-Волинський район фестиваль “Княжий”, м. Володимир-волинський фестиваль

	Локачівський (Волинська область)	традиційної національної культури «Український коровай-сузір'я», “Смаковиця по- володимирськи”, с. Гуца Любомльський район театралізоване свято врожаю “Дарами повниться земля”
Верхньоприп'ятський	Шацький, Ратнівський, Любешівський, Камінь-Каширський, Старовижівський (Волинська область)	с. Світязь Шацький район фестиваль світязького пончика, с. Грабове Старовижівський район (урочище Яновище) етнофестиваль “Гуртом ниву зажнемо”

Список літератури:

1. Адаменко О. М., Рудько Г. І., Ковальчук І. П. Екологічна геоморфологія : підручник. Івано-Франківськ : Факел, 2000. 411 с.
2. Багрова Л. А., Баров Н. В., Преображенский В. С. Рекреационные ресурсы (подходы к анализу понятия). *Известия АН СССР. Сер. География.* 1977. № 2. С. 4–10.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2001. 395 с.
4. Бейдик О. О. Українсько-російський словник термінів і понять з географії туризму і рекреаційної географії. Київ : РВЦ “Київський університет”, 1997. 300 с.
5. Геологические памятники Украины: справочник-путеводитель / Коротенко Н. Е., Щирица А. С., Каневский А. Я. и др. Киев : Наук. думка, 1985. 156 с.

6. Геоморфология Украинской ССР : учеб. Пособие / Рослый И. М., Кошик Ю. А., Палиенко Э. Т. и др. ; под ред. И. М. Рослого. Киев : Вища шк., 1990. 287 с.
7. Геренчук Г. И. Тектонические закономерности в орографии и речной сети Русской равнины. Львов : Изд-во Львов. ун-та, 1960. 241 с.
8. Крачило М. П. Основи екології та економіки природокористування : навч. посб. Київ : КРАМАР, 1998. С. 109–111.
9. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (непросторовий аспект). Київ : Алтерпрес, 20003. 436 с.
10. Маринич А. М. Геоморфология Южного Полесья. Киев : Изд-во Киев. ун-та, 1963. 251 с.
11. Минц А. А. Экономическая оценка естественных ресурсов. Москва : Мысль, 1972. 302 с.
12. Мироненко Н. С. Рекреационная география. Москва : Изд. МГУ, 1981. 208 с.
13. Мухина Л. И. Принципы и методы технологической оценки природных комплексов. Москва : Наука, 1973. 95 с.
14. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство : навч. посібник. Київ : Альтерпрес, 2003. 352 с.
15. Пирожник И. И. Международный туризм в мировом хозяйстве : учеб. пособие. Минск : БГУ, 1996. 464 с.
16. Покоłodна М. М. Регіональний менеджмент в туризмі. *Туризм як національний пріоритет* : кол. монографія / за ред. І. М. Писаревського. Харків : ХНАМГ, 2010. С. 259–267.
17. Попович С. І. Соціально-економічні передумови та основні етапи розвитку внутрішнього туризму в Україні. *Туризм в Україні: економічні та організаційні механізми розвитку* / кер. авт. кол. : С. Костін. –Тернопіль : Тернограф, 2008. С. 46–67.

18. Рагозин А. Л. Оценка и картографирование опасности и риска (методика и примеры). *Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях*. 1993. № 5. С. 4–21.
19. Рельєф України : навч. посібник / Б. О. Вахрушев, І. П. Ковальчук, О. О. Комлев та ін. ; за заг. ред. В. В. Стецюка. Київ : Видав. Дім “Слово”, 2010. 688 с.
20. Родічкін І. Д. Проектування сучасних замських парків. Київ : Будівельник, 1981. 152 с.
21. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України : підручник : у 3-х ч. Київ : Академія. ; Чернівці : Зелена Буковина, 1999. Ч.1 . С. 11–19.
22. Стафійчук В. І. Політична географія світу : навч. посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 306 с.
23. Сучасні пріоритети і напрямки розвитку геоморфології України / Адаменко О. М., Бортник С. Ю., Вахрушев Б. О. та ін. *Україна: географічні проблеми сталого розвитку* : зб. наук. пр. : в 4-х т. 2004. Т. 1. С. 200–210.
24. Тронько П. Т. Краєзнавство України: здобутки і проблеми (до III з'їзду Всеукраїнської спілки краєзнавців). Київ : Ін-т іст. України НАН України, 2003. 125 с.
25. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посібник. Київ : Центр навч. літератури, 2007. 311 с.
26. Швєбс Г. И. Формирование водной эрозии стока наносов и их оценка. Ленинград : Гидрометиздат, 1974. 184 с.

ГЕНЕРАТОРИ НАЗВ ІНТЕРНЕТ–МАГАЗИНУ

Нечипоренко Дар'я

НУХТ, студент

Косовець Лариса

НУХТ, страший викладач

Вибір правильної назви для інтернет–магазину – це перший крок до майбутнього успіху. Знайти ім'я не так просто, як може здатися на перший погляд. Добре продумане абревіатура – це важливий маркетинговий інструмент.

Основою даного дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи, такі як: метод аналізу, синтезу і узагальнення та електронні ресурси.

EVO.business – медіа–ресурс, присвячений бізнесу в інтернеті, створив власний рейтинг «10 генераторів назв інтернет–магазину». До переліку увійшли наступні інструменти:

Shopify'sbusinessnamegenerator – ідеальний інструмент для пошуку творчого натхнення. Він автоматично поєднує ключові слова з іншими для створення потенційної бізнес–назви. Плюсом також є те, що послуга – безкоштовна.

[Namelix](#) – зручний тим, що сайт допомагає знайти не тільки назву, а й ідеї для логотипу. Він, використовуючи ключові слова, знаходить щось подібне та генерує ідеї, які можуть бути корисними у створенні магазину.

Oberlo'sbusinessnamegenerator – інструмент який пропонує список логічних варіантів із використанням слова, яке користувач сам обрає і яке хотілося б включити до назви. Даний генератор також є безкоштовним.

[Wordoid](#) – інструмент, який працює більш на інтелектуальному рівні, так як він здатний створити список вигаданих слів, неологізми, які підійдуть користувачу, якщо він шукає не обов'язково справжнє, вже існуюче слово.

Dotomator – генератор, який здатний поєднати два слова в одній назві. Для цього потрібно лише обрати слова для початку та закінчення імені і отримати список різних комбінацій.

[NameStation](#) – це інструмент, який створює назву, базуючись на заданому основному ключовому слові, другорядних ключових словах та словах, які запропонував сам бот.

[Bustaname](#) – доволі простий інструмент, який дозволяє швидко створити назву, комбінуючи ключові слова, запропоновані користувачем.

[Domainr](#) – це ефективний інструмент, який допомагає знайти коротку адресу сайту, який може бути пов'язаний із темою бізнесу.

[Impossibility.org](#), використовуючи ключове слово, а також прикметник, дієслово або іменник, додатково вказане до ключового, сполучає його з власним словом, яке може бути додане вкінці або на початку доменного імені.

Ukrnames.com – безкоштовний сервіс із доступними трьома опціями: [«Генератор домену»](#), [«Підбір домену»](#) і [«Пошук домену, що звільнюється»](#).

Також на порталі доступна функція реєстрації доменного імені та придбання хостингу.

В ідеальному варіанті назва зобов'язана кидатися в очі і чітко заявляти про бізнес та діяльність. Придумати таке з ходу досить складно, тому сьогодні в інтернет просторах існує безліч цікавих та корисних генераторів, які здатні зекономити час на пошук нових ідей та назв для нового інтернет-магазину.

Список літератури:

1. Гончарук Т. І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток у перехідній економіці / Т. І. Гончарук. — Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД, 2008. — 60 с.
2. Доленко Л. Х. Теория стратегии предприятия / Л. Х. Доленко. — Одесса : Астропринт, 2009. — 158 с.

3. Лошенко І. Р. Маркетингове управління конкурентоспроможністю торговельного підприємства / І. Р. Лошенко // Економічні науки. — Луцьк, 2007. — Вип. 4 (14) : Серія : Економіка та менеджмент. — С. 194-203.

4. Основні показники соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Нечипорук І.О., Ларіонова К.Л.

Хмельницький національний університет

м.Хмельницький

Вступ. Сучасний стан пенсійної системи в Україні є вкрай незадовільним, насамперед через недостатнє фінансування для її ефективного функціонування. Для виведення пенсійної системи України з кризового стану необхідно реформувати солідарну систему, створити накопичувальну систему та сприяти розвитку системи добровільного пенсійного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свій внесок у дослідження пенсійної проблематики зробили такі вітчизняні вчені- економісти: В. Дем'янишина, Н. Кравченка, Е. Ліанової, М. Мниха, Б. Надточія, В. Новикова, С. Онишко, В. Опаріна, І. Сироти, В. Федосова, М. Шавариної, Ю. Шклярського, С. Юрія, В. Яценка та ін. Водночас особливої актуальності набувають питання, пов'язані з ефективністю діяльності Пенсійного фонду України в умовах нових суспільних пріоритетів.

Метою статті полягає у обґрунтуванні напрямів удосконалення функціонування пенсійної системи України.

Основний матеріал. Дослідивши стан пенсійного забезпечення в Україні ми бачимо, що пенсійна система формується в надзвичайно нестабільному

фінансовому становищі та в неповній мірі забезпечує людей доходом, потрібним для життєдіяльності. Тому потребується вдосконалення функціонування пенсійного забезпечення в Україні, адже її ефективна діяльність є важливою передумовою підвищення рівня соціального захисту в державі [2]. Наявна система пенсійного страхування не виконує належним чином свого головного завдання, оскільки її розмір не відповідає мінімальному рівню життя.

Можна виділити такі основні проблеми пенсійної системи України на сучасному етапі:

- низький рівень пенсій більшості осіб пенсійного віку;
- незбалансований бюджет Пенсійного фонду.

Пенсії для більшості людей залишаються мізерними, а засоби, що поступають на їх виплату в масштабі країни величезні, їх сума з кожним роком підвищується швидкими темпами.

Основними факторами незадовільного функціонування пенсійної системи є:

- складна демографічна ситуація та негативні перспективи її розвитку;
- макроекономічний стан держави (інфляція, безробіття, економічні кризи тощо);
- значна «тінізація» виплат працівникам. Демографічна ситуація у державі в сучасних умовах погіршується й поступово переростає в кризу. Відбувається процес старіння населення, зменшується його загальна чисельність за рахунок значної еміграції населення, погіршується співвідношення між працездатним населенням і пенсіонерами.[5]

Усі ці тенденції негативно впливають на фінансування пенсійних виплат, отже вимагають пошуку нових джерел фінансових ресурсів для даних цілей.

Основним чинником проведення пенсійної реформи в Україні є наявні вже протягом тривалого періоду демографічні тенденції. Сьогоднішня ситуація у сфері пенсійного забезпечення показує, що необхідно на практиці використовувати всі три рівні національної пенсійної системи. Щодо солідарної

системи, то вона на даному етапі проведення пенсійної реформи в Україні залишається основною в плані пенсійного забезпечення громадян. Солідарна пенсійна система – існуючий перший рівень української пенсійної системи в умовах демографічної кризи неспроможна фінансово забезпечити гідний рівень життя пенсіонерів.[1] Оскільки вона передбачає утримання громадян пенсійного віку наступними поколіннями працюючих, то може ефективно функціонувати лише за умови розширеного відтворення поколінь. Для підвищення її фінансової стійкості й пошуку нових джерел фінансування потрібно:

- розробити заходи, які сприяли б призупиненню процесів «тінізації» доходів населення, у тому числі заробітної плати, приховування їх від оподаткування;

- підвищити розмір заробітної плати та інших доходів населення. У сучасних умовах рівень заробітної плати працівників не повною мірою відповідає реальній вартості робочої сили. Заробітки працівників повинні надавати їм можливість не тільки сплачувати податки й страхові внески, підвищувати рівень споживання, а й робити відповідні заощадження в банківських установах, формуючи тим самим фінансові ресурси для інвестування національної економіки;

- залучити підприємців, які працюють за спрощеною системою оподаткування до сплати пенсійних внесків. У свою чергу, співпраця з контролюючими державними органами дасть поштовх до легалізації найманих працівників. Для останніх можливе запровадження пенсійних канікул на певний строк, з поетапним підвищенням сплати пенсійних внесків у майбутньому [4, с.201].

Відомо, що успішне реформування пенсійної системи потребує покращення економічних передумов, а саме: зростання виробництва, зміцнення фінансового стану підприємств і відповідне нарощування фінансових можливостей пенсійної системи; розширення продуктивної зайнятості населення, мінімізація прихованого безробіття, тіньової зайнятості, захист

трудових і соціальних інтересів громадян України на іноземних ринках праці; погашення заборгованості із заробітної плати, підвищення її розміру і збільшення питомої ваги у валовому внутрішньому продукті; розширення бази сплати пенсійних внесків за рахунок охоплення пенсійним страхуванням усіх категорій юридичних і фізичних осіб; припинення практики списання та реструктуризації заборгованості перед Пенсійним фондом; скасування пільг у сплаті пенсійних внесків і заборону запровадження нових пільг у виплаті пенсій без визначення джерел їх фінансування; переведення фінансування виплат пенсій сільським пенсіонерам і пільговим категоріям їх одержувачів з Пенсійного фонду на Державний бюджет, корпоративні та професійні пенсійні фонди.

Висновки. Отже, реформувати пенсійну систему необхідно за рахунок: реформування солідарної системи, створення накопичувальної системи, розвитку системи добровільного пенсійного забезпечення. Солідарна система вже фінансово неспроможна забезпечити достатній рівень пенсій. Сумарних відрахувань недостатньо для утримання такого рівня пенсій.

Тому необхідно долучити до цієї системи інші, недержавні організації. Також треба забезпечити фінансову стійкість і соціальну справедливість солідарної системи. Для цього необхідно забезпечити обов'язкове державне пенсійне страхування, встановити порядок визначення пенсій та обмежити максимальні пенсії. Також необхідні економічні стимули для пізнішого виходу людей на пенсію. Існує необхідність створення нових фінансових інструментів, що забезпечуватимуть доходність пенсійних активів.

Список літератури:

1. Долгова О. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення в Україні / О. Долгова // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету (КНТЕУ). – 2009. – №2. – С.33-39.
2. Коцюба О. Дослідження процесу реформування пенсійної системи України в частині запровадження професійних пенсійних систем / О. Коцюба, Ю. Резнікова, С. Резніков // Економіка. Фінанси. Право. - 2010. - № 8. - С. 9-12.

3. Міжнародна конференція «Пенсійна реформа в Україні: що робити з обов'язковою накопичувальною системою» // Україна Бізнес Ревю. - № 13. – 2010 рік. - С. 50.

4. Ріппа М. Становлення системи пенсійного забезпечення України: нормативний і соціально – демографічний аспекти / М. Ріппа // Світ фінансів. – 2009. - №1. – С. 44.

5. Толуб'як В.С. Фінансовий контроль у сфері пенсійного забезпечення: мета, завдання, функції / В.С. Толуб'як // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. - № 8. – С. 89.

6. Цигилик І.І. Проблеми розвитку пенсійної системи України / І.І. Цигилик // Економіка. Фінанси. Право. - 2008. - №6. - С. 8-13.

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ГІДПРИЄМСТВА

Ніжинський Павло Вікторович
студент 6-го курсу, група ЕМ-683

В класичному розумінні управління будь-яким процесом, об'єктом, явищем являє собою послідовність виконання функцій мотивування, планування, організації і контролю/

Управління маркетинговою діяльністю передбачає вирішення наступних завдань:

- пошук цільових ринків;
- проведення маркетингових досліджень;
- розробку конкурентного продукту;
- розробку інших елементів комплексу маркетингу (встановлення ціни, вибір методів просування продукту і доведення його до споживача);
- організацію зворотних зв'язків зі споживачами.

Процес управління маркетинговою діяльністю означає:

1. Вірно поставити цілі маркетингу, тобто так, щоб оптимально пов'язати можливості ринкової ситуації з потенціалом фірми;
2. Правильно спланувати всі заходи маркетингу та ефективно організувати їх здійснення для досягнення зазначених цілей;
3. Ефективно контролювати і на основі даних контролю аналізувати і оцінювати весь хід маркетингового процесу на фірмі, розробляти необхідні корективи цілей, засобів і методів маркетингу на майбутнє;
4. Своєчасно проводити оперативне втручання в хід маркетингових процесів у зв'язку з мінливими обставинами та ситуацією;
5. Стимулювати ефективну роботу всього персоналу, зайнятого в маркетингу, для отримання максимальної творчої віддачі.

Усередині процесу управління знаходиться більш вузька область, яка, по суті, забезпечує його, - управління службою маркетингу. Маркетингові служби займаються дослідженнями ринку, конкуренції, попиту, споживачів товарів з метою розробки стратегії управління. При висуванні цілей управління важливо знати не тільки кінцевий результат, а й характер дій, які приведуть до цього результату. Управління маркетингом буде ефективним, якщо систему збору інформації, проведення ринкових досліджень, організації просування побудувати так, щоб отримати більший результат при оптимальних витратах на маркетинг.

Управління маркетингом передбачає планування, організацію, мотивацію і контроль в рамках діяльності підрозділів служби маркетингу, організацію, вироблення та реалізацію спільних дій в області маркетингу також всіх інших служб і підрозділів організації з метою забезпечення маркетингової безпеки підприємства. Інтеграція маркетингу і менеджменту створює додатковий ефект від створення та впорядкування системи управління маркетингом, що дозволяє значно швидше досягати мети маркетингу за рахунок підвищення рівня організації, планування і контролю всіх заходів на підприємстві. Маркетингова

політика підприємства у вирішальній мірі залежить від організації та ефективності роботи служб маркетингу.

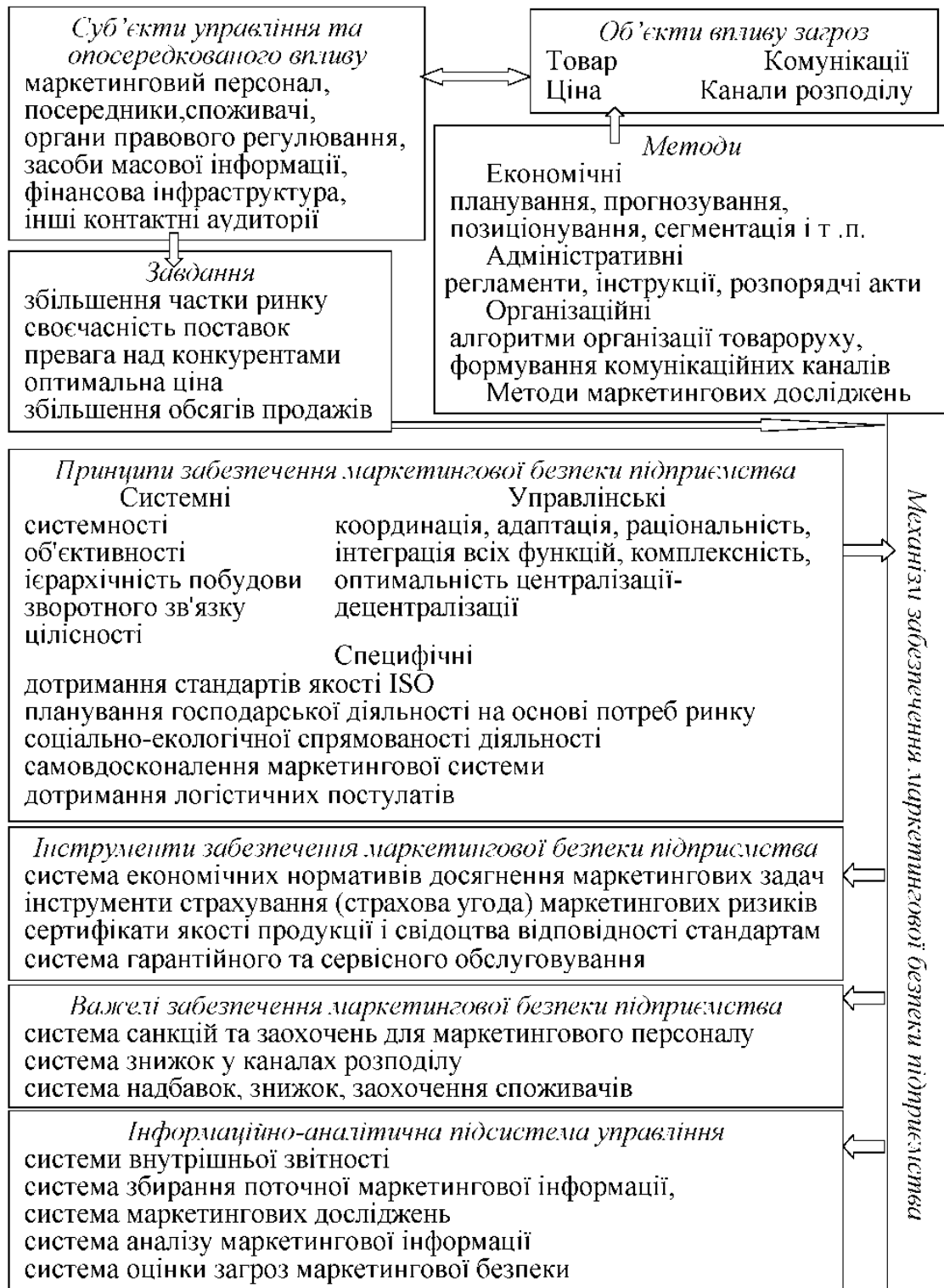

Рис. 8.1. Елементи маркетингової безпеки підприємства

В сучасних умовах однією з головних цілей управління підприємством є забезпечення його економічної безпеки. Безперервний розвиток будь-якого суб'єкта господарювання, що здійснює свою діяльність в умовах ринкової

економіки, безпосередньо залежить від його успішної взаємодії із контрагентами зовнішнього середовища та урахування інтересів економічних агентів внутрішнього середовища. Зважаючи на це, виникає необхідність формування і управління маркетинговою складовою (рис. 8.1) системи економічної безпеки підприємства та систематизації наявних і потенційних загроз в його маркетинговій діяльності з метою подальшого їх усунення.

Список літератури:

1. Фатхутдінов Р.А. Стратегічний маркетинг: Учень.-М.: АО «Бізнес-школа «Інтел-Синтез», 2000. - 640с.
2. Філіп Котлер, Гаррі Армстронг, Джон Сондерс, Вероніка Вонг. Основи маркетингу: Пер. з англ. - 2-е європ. вид. - М.; СПб.; К.; Видавничий дім «Вільямс», 2002. - 944 с.
3. Хміль Т.М., Василик С.К., Шишкарева Л.О. Стратегічний менеджмент: Навч. посіб. - Х.: ІД «ІНЖЕК», 2004. - 136 с.
4. Цигилик І.І., Кропельницька С.О., Мозіль О.І., Ткачук І.Г. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навчальний посібник. - Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. - 128

РЕТАРГЕТІНГ: ЙОГО ВИДИ, ФОРМИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ

Ніколаєнко Ірина

НУХТ, старший викладач

Ковальчук Надія

НУХТ, студент 2 курсу

Ретаргетінг (інша назва – ремаркетинг) – це рекламний механізм в мережі онлайн, який демонструє для користувача ту рекламу з якою він вже був знайомий раніше, виконував пошуки, відвідував, або схожу.

Ретаргетінг можна знайти на сайті новин, платформі YouTube, онлайн-іграх та інших порталах. Зазвичай за допомоги цього механізму рекламують товари, які сподобалися користувачу в онлайн-магазинах.

Розрізняють такі види ретаргетінгу:

- динамічний (його ще називають поведінковий) – демонструє рекламу виходячи з відвіданих користувачем сторінок і дій на них;
- пошуковий – працює через ключові слова, які користувач вводить в пошук;
- ретаргетінг мобільних додатків – здійснюється показ реклами для тих хто користується чи встановив певний додаток;
- автоматичні рекламні розсилки – він проявляється у вигляді повідомлень в месенджерах, SMS на телефоні та електронній пошті, спливаючих «вікнах». З приводу цього виду виникає багато суперечок, оскільки не всі маркетологи відносять його до ретаргетінгу.

Ретаргетінг поділяється на форми. Реклама в спеціальних колонках знизу чи збоку загальної інформації, на яку можна перейти за допомогою «кліка» – це вважають його основною формою.

Найчастіше рекламні покази в світі можна зустріти в таких мережах як Facebook, YouTube та Google Ads (до липня 2018 року Google Adwords). Оскільки «Яндекс.Дірект» заборонений в Україні, то користувачі країни не мають до нього доступу, а ось в сусідніх країнах (Білорусь, Росія, Казахстан) ретаргетінг в цій платформі набирає популярності.

Часто в користувачів виникають питання з приводу того як виникає ретаргетінг. Тому було проаналізовано його засоби реалізації. Дослідження показали, що технічно при ретаргетінгу перед тегом `</body>` вставляється певний фрагмент коду, який реагує на певні дії користувача і збирає інформацію про них на зовнішньому сервісі або в файлах браузера, такі дії відбуваються на кожній сторінці відвідуваного сайту.

Після цього при наступному відвідуванні платформ чи соціальних мереж, які здійснюють ретаргетінгові покази, буде показуватися відповідна реклама,

оскільки код банера використовує збережені дані або зчитує інформацію про користувача.

Частина коду для показу видається одразу коли рекламодавець заповнює відповідний розділ, присвячений ретаргетінгу, Facebook Ads, Google Ads або іншої платформи.

Дослідження показало, що ретаргентінг реалізується в два етапи. Перед його підключенням потрібно зібрати аудиторію, серед якої будуть обирати кілька людей чи певну групу для певних рекламних демонстрацій – це перший етап.

Другий етап називається підготовчий. Його суть полягає в прорахунці бюджету. Враховують вартість дизайну банерів та рекламних показів, і в деяких випадках вартість послуг фірми, яка буде займатися корегуванням ретаргентгової кампанії, це відбувається якщо цим не займається власник сайту чи певні співробітники.

Ретаргетінг – це реклама, яка дійсно діє. Вона допомагає не тільки збільшити прибуток, але і зменшити витрати на піар. Для компанії, яка бажає знайти своїх клієнтів – це хороший старт. До того ж користуватися такою рекламою досить просто, а щоб обійтися без послуг дизайнера в інтернеті можна знайти безліч оригінальних шаблонів.

Список літератури:

1. Електронная коммерция в Украине 2009-2011 [Електронний ресурс] // Gemius – Режим доступу: [.http://gemius.com.ua/ua/raporty/2011-05/03](http://gemius.com.ua/ua/raporty/2011-05/03)
2. Интернет-аудитория Украины 2012[Електронний ресурс] // InMind – Режим доступу: <http://web-in-learning.blogspot.com/2012/08/inmind.html>.

ОЦІНКА ПРОДАЖІВ ОНЛАЙН В СЕГМЕНТІ FMGG

Ніколаєнко Ірина

НУХТ, старший викладач

Косовець Лариса

НУХТ, старший викладач

Загальні продажі товарів щоденного попиту (FMGG) в режимі онлайн збільшуються швидше, ніж традиційні продажі в чотири рази, і в найближчі роки за рахунок тренду активного способу життя, збільшенню попиту і комфорту у всьому, на європейських ринках можна буде спостерігати їх посилення в FMGG індустрії.

Беручи до уваги дані Nielsen, продажі по всьому світу досягнуть 400 млрд. доларів до 2022 року, також звіт Nielsen Future Opportunities in FMGG E-commerce Report, який займається дослідженням на 34 ринках поточних умов зростання онлайн-продажів товарів щоденного попиту (FMGG), вказує на швидкі темпи зростання електронної торгівлі FMGG в найближчі роки (18,4% сукупний середньорічний темп зростання). Наразі очікується, що протягом наступних п'яти років ринки Європи забезпечать можливість зростання для продажу в режимі онлайн FMGG, до того ж платформу онлайн-продажу для доставки додому вже використовують 26% споживачів, що є більше чверті. Існує певна п'ятірка по ринковій частці продажів FMGG в режимі онлайн в Західній Європі де основну частку онлайн-продажів FMGG очолює Великобританія (6,3%), наступна – Франція (було продано онлайн 6,1% категорії FMGG), яка з початку 2000-х років, незважаючи на низьку густоту населення, успішно використовує глобальну модель електронної торгівлі, наступні місця в п'ятірці посідають Швейцарія, Італія та Нідерланди (1,8%, 1,7% і 1,5%). Іспанія, Бельгія, Німеччина і Португалія також охоплені звітом. Частка електронної торгівлі Португалії в 2017 році в суцільному об'ємі продажів FMGG (менше 1%) зросте до 1,6% (430 млн. доларів) до 2022 року.

Майбутніми головними драйверами зросту електронної торгівлі FMGG є:

- Динаміка зростання пропозицій: розвинені гравці торгівлі онлайн FMGG;
- Ключові умови зростання: розмір ринку, використання рахунку в банку, сучасних гаджетів, Інтернету;
- Мотивація соціального підйому: культура заощаджень, довіра;
- Макроекономічні умови збільшення: густота населення, безпечна пошта, нескладність ведення бізнесу.

На значні перспективи для електронної торгівлі FMGG вказує те, що на скандинавському ринку готові купувати продукти з доставкою додому онлайн 25% споживачів, що є значною частиною ринку. Передові соціальні установки, дієвіші громадські послуги і якісна інфраструктура – це є в Норвегії. Також в країні наявні можливості щоб налагодити транскордонні відносини для торгівлі в онлайн режимі, в першу чергу продукти і їх категорії, які спеціалізовані, з іншими скандинавськими ринками (такими є Швеція і Данія, оскільки вони входять до звіту), крім цього, нові онлайн-моделі споживачі готові прийняти. За даними компанії Nielsen частка онлайн-торгівлі Норвегії до 2022 року зросте до 2,2% (678 млн. доларів), за умови що в 2017 році загальний об'єм продажу FMGG – 1%.

Чинником активного споживання в Польщі є економічний підйом, примноження прибутку та кращі можливості для працевлаштування. Частина електронної комерції Польщі в 2017 році в загальному об'ємі продажу FMGG (менше 1%) до 2022 року зросте до 1,9% (637 млн. доларів). Турція та Росія також належать до інших східноєвропейських ринків у звіті.

Було досліджено об'єм онлайн-продажі в сегменті FMGG, потенціал країн для подальшого зростання продаж в даній сфері та ситуацію на ринках. Найкращі умови для електронної торгівлі в FMGG розділі наявні на європейському ринку, оскільки там система онлайн-продажі активно використовується споживачами. Необхідно щоб унікальні пропозиції для

роздрібних продавців FMGG по всій Європі стали суттєвішим, це дозволить клієнтам економити свій час, а ринку розширюватися.

Список літератури:

1. Г. Армстронг, Ф. Котлер. Маркетинг. Загальний курс, 5 видання.:Пер. з англ.: Уч. Пос. – М.: Видавничий дім „Вільямс”, 2001. – 608 с.
2. Бернет Дж., Мориарти С. Маркетинговые коммуникации: интегрированный подход / Пер. с англ. Под ред. Божук С. Г. – Спб.: Питер, 2001. – 864 с.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ ДО РОБОТИ З РОЗВИТКУ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Ніколенко Л.М.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Ковалінська Ю.А.

магістрант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Для підвищення рівня підготовки студентів-магістрів до роботи з розвитку навичок спілкування у дітей із порушеннями аутистичного спектру була розроблена тренінгова програма.

Тренінгова програма спрямована на активізацію студентів-магістрів до роботи з дітьми із порушеннями аутистичного спектру.

Мета програми: підготувати студентів-магістрів до роботи з дітьми з аутистичними порушеннями, підвищити рівень психолого-педагогічної готовності майбутніх педагогів до взаємодії з означеною категорією дітей, сформулювати концептуальні уявлення про суть феномену аутизму, дати

студентам необхідні знання, уміння і навички попередження, діагностики і корекції проявів аутистичних порушень.

Ця мета реалізується через такі завдання: збагатити словник студентів-магістрів словами, що позначають ознаки об'єкта; розширити коло уявлень про навички спілкування дітей із порушеннями аутистичного спектру; формувати вміння і навички, які складають основу описової мови: правильно відбирати лексичний матеріал, висловлювати думки в певній послідовності; підвищити психолого-педагогічну мотивацію студентів-магістрів; вчити студентів спілкуватися з дітьми із порушеннями аутистичного спектру.

Цільова група – студенти-магістри спеціальності 016 – «спеціальна освіта».

В ході занять використовуються такі методи: інформаційні; практичні; аналітичні; структуризації.

Тривалість одного заняття – 60 хвилин, всього занять - 18. Циклограма занять укладеної програми представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Циклограма занять за тренінговою програмою підготовки студентів-магістрів до роботи з розвитку навичок спілкування у дітей із порушеннями аутистичного спектру

Блок 1. Теоретичний		
Заняття 1	Феномен аутизму. Види, ознаки, основні поняття	Мета: вчити студентів-магістрів визначати аутистичні порушення за зовнішньою поведінкою дитини
Заняття 2	Закріплення основних понять про феномен аутизму. Вчимося визначати дітей з аутистичними порушеннями	Мета: вчити студентів-магістрів визначати дітей із порушеннями аутистичного спектру
Заняття 3	Основні завдання корекційного педагога. Особливості спілкування з дітьми з різними видами аутистичних порушень	Мета: формувати у студентів-магістрів уміння планувати роботу з дітьми із порушеннями аутистичного спектру, орієнтуючись на їх основні ознаки
Блок 2. Методичний.		

Заняття 4	Знайомство з методиками корекційної роботи з дітьми з порушеннями аутистичного спектру	Мета: вчити студентів-магістрів працювати з методиками корекційної роботи
Заняття 5	Закріплення методик. Розгляд завдань корекційної роботи	Мета: закріпити навички щодо роботи із методиками та завданнями
Заняття 6	Відео «Світ очима дітей із порушеннями аутистичного спектру» Фотографії «Діти з порушеннями аутистичного спектру. Які вони?»	Мета: вчити студентів-магістрів знаходити педагогічний контакт та будувати відносини з дітьми з порушеннями аутистичного спектру
Блок 3 Тренувальний		
Заняття 7	Ознайомлення з методикою Л.Г.Нурієвої	Мета: підготувати студентів-магістрів до використання методики
Заняття 8	Вчимося розвивати пасивний та активний словник за допомогою методики Л.Г. Нурієвої	Мета: активізувати словник студента-магістра задля подальшої корекційної роботи з дітьми з порушеннями аутистичного спектру
Заняття 9	Вчимося викликати мовленнєве дихання та звукове мовлення дітей із порушеннями аутистичного спектру за допомогою методики Л.Н. Нурієвої	Мета: познайомити студентів-магістрів зі схемою корекційної роботи за методикою Л. Г. Нурієвої
Блок 4. Практичний		
Заняття 10	Ознайомлення із вправами, що спрямовані на розвиток навичок спілкування у дітей із порушеннями аутистичного спектру	Мета: вчити студентів-магістрів розвивати навички спілкування у дітей із порушеннями аутистичного спектру за допомогою вправ
Заняття 11	Екскурсія до КЗО «НРЦ «Шанс» ДОР». Проведення вправ на базі закладу	Мета: вчити студентів-магістрів застосовувати вправи, що спрямовані на розвиток навичок спілкування в освітньому процесі у дітей із порушеннями аутистичного спектру
Заняття	Презентація вправ, що	Мета: вчити студентів-магістрів

12	були проведені на базі КЗО «НРЦ «Шанс» ДОР» та аналіз екскурсії	презентувати свою роботу та робити аналіз її
Блок 5. Планувальний		
Заняття 13.	Ознайомлення з планом корекційної роботи з навичок спілкування з дітьми з порушеннями аутистичного спектру	Мета: ознайомити студентів-магістрів із планом корекційної роботи
Заняття 14.	Складання програм корекційної роботи. 1 частина	Мета: вчити студентів-магістрів складати план корекційної роботи самостійно
Заняття 15.	Складання програми корекційної роботи. 2 частина	Мета: вчити студентів-магістрів складати план корекційної роботи самостійно
Блок 6. Підсумковий		
Заняття 16.	Презентація корекційних програм студентами-магістрами	Закріпити знання студентів-магістрів щодо складання корекційних програм для розвитку навичок спілкування у дітей із порушеннями аутистичного спектру
Заняття 17.	Тренінгове заняття «Як говорити з дитиною з порушеннями аутистичного спектру»	Мета: вчити студентів-магістрів знаходити спільну мову з дітьми з порушеннями аутистичного спектру
Заняття 18.	Узагальнення тренінгової програми. Висновки проведеної роботи	Мета: вчити студентів-магістрів робити підсумки проведеної тренінгової роботи

На нашу думку, така послідовність занять та форма тренінгу сприятиме ефективній підготовці студентів-магістрів до роботи з розвитку навичок спілкування у дітей із порушеннями аутистичного спектру.

Ми очікуємо, що рівень підготовки досліджуваних експериментальної групи підвищиться, студенти-магістри розширять свій світогляд стосовно особливостей навичок спілкування у дітей із порушеннями аутистичного спектру, навчатися працювати з даною категорією дітей та відноситися до них із розумінням.

Укладена тренінгова програма, дасть змогу покращити рівень особливостей підготовки студентів-магістрів до роботи з розвитку навичок

спілкування дітей із порушеннями аутистичного спектру, складається з 6 блоків (теоретичний, методичний, тренувальний, практичний, планувальний, підсумковий), тренінгова програма розрахована на 18 занять і має на меті підготувати студентів-магістрів до роботи з дітьми з аутистичними порушеннями, підвищити рівень психолого-педагогічної готовності майбутніх педагогів до взаємодії з означеною категорією дітей, сформувані концептуальні уявлення про суть феномену аутизму, дати студентам необхідні знання, уміння і навички попередження, діагностики і корекції проявів аутистичних порушень.

ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ СТАН МОЛОДІ ЯК ЗАПОРУКА ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Новік Н.О.

Науковий керівник: ст.в. Ковальова А.О.

Київський національний торговельно-економічний університет

«Спорт» означає всі форми фізичної активності, які шляхом випадкової або організованої участі спрямовані на вираження або вдосконалення фізичного і психічного благополуччя, утворення соціальних відносин або отримання результатів у змаганнях усіх рівнів».[1]

Серед проблем нашого суспільства однією з важливіших і найбільших є «здорова нація». Нині існує тенденція до погіршення здоров'я. Негативні звички у школярів та підлітків, відмова від спорту серед молоді – найяскравіші передумови появи хвороб не тільки у людей похилого віку, але й у людей віком від 25 до 44 років, тобто молоді . Ці дані свідчать про те, що тенденція до погіршення стану здоров'я швидко зростає. У нашій країні ситуація досить погана. Однією з головних проблем є те, що люди не займаються спортом і не підтримують свій фізичний стан.[2,с 7-19]

Аналізуючи дані опитування , можна зазначити, що кожен другий українець не займається спортом взагалі . Лише 9% респондентів займаються спортом майже кожен день; 15% опитаних роблять це кілька разів на тиждень; 14% – кілька разів на місяць; 12% – кілька разів на рік, а інші 50%-взагалі не займаються спортом. [3]

Головним чинником , який формує якість людського потенціалу є система охорони здоров'я. Саме вона ставить собі за мету забезпечити тривале та якісне життя людини, а, врешті-решт, розвиток держави. Такі докази отримані в дослідженнях Всесвітньої організації охорони здоров'я та інших міжнародних організація. [4]

Також досить гостро постала проблема здорового способу життя. Тобто серед людей все більше поширюються шкідливі звички, такі як: наркоманія, алкоголізм та тютюнозалежність. Ще однією із проблем вважається ожиріння, але ця проблема в Україні не так прогресує, як в США. За даними соц.опитування 38% визнали, що палять, водночас 62% - не палять. З тих, хто не палить, 23% колись палили, а 77% - не палили ніколи.

2% опитаних заявили, що вживають алкогольні напої майже щодня, 12% - кілька разів на тиждень, 36% - кілька разів на місяць, 34% – кілька разів на рік, 16% взагалі не вживають алкогольні напої.[3]

Отож, існують дві проблеми : проблема спорту та шкідливих звичок. Після порівняння ситуації у Європі та Україні , можна визначити, що у державах Європи кількість людей, які вживають алкоголь, палять – зменшується. У країнах Заходу питання власного здоров'я- одне з найважливіших. Саме тому люди, дбаючи про своє здоров'я, регулярно займаються спортом, відвідують лікаря, відмовляються від шкідливих звичок. Окрім цього, у державах Європи систематично вживають заходів, які спонукають до здорового способу життя: створюється велика кількість спортивних майданчиків, вело- та бігових доріжок, стадіонів. Велике значення має і матеріальне забезпечення у даній сфері. Не менш важливим є інформування населення через засоби масової інформації щодо спортивних

досягнень, показ телевізійних передач, створення реклами, спрямовані на пропаганду здорового способу життя, а також проведення спортивних змагань та марафонів, днів, які присвячені спорту і здоров'ю.

Тому, очевидно, що така політика у європейських державах спирає поліпшенню не лише фізичного та психічного здоров'я населення, але й загальній середній тривалості життя.

На жаль, на даному етапі, ситуація в Україні є протилежною, адже спостерігається тенденція до зменшення середньої тривалості життя.[6]

Основні стратегії збереження та зміцнення здоров'я людей в Україні:

1. Профілактика - перешкоджання поширенню шкідливих звичок серед населення, шляхом інформування та зміни соціальних умов.
2. Виховання здорової нації із дитинства.
3. Проведення спортивних реформ державою.
4. Ознайомлення молоді та дітей зі світом спорту.
5. Закупівля нового спортивного обладнання.
6. Запровадження та збільшення спортивних стипендій, грошової винагороди за активну участі у спортивному житті.
7. Створення спорт-майданчиків у школах, університетах, дитячих садках.
8. Проведення різнопланових лекцій, інструктажів та ін..
9. Збільшення фінансування сфери спорту.
10. Медицина та медичні реформи: закупівля нового медичного обладнання, перегляд політики щодо медичного страхування та ін.[2, с.35-74]

Отже, враховуючи вищевказані аргументи та факти, можна відзначити, що здорова та спортивна нація – це запорука перспективного та стабільного розвитку держави. Бажання збудувати сильну державу, із розвинутою економікою, політичною та соціальною системою має бути одним із тих стимулів, які спонукають займатися спортом, дбати про своє здоров'я, відмовитися від звичок, які його погіршують, бо кожен із нас- це частина нації.

Список літератури:

1. Європейська спортивна хартія-1992р.
2. Формування здорового способу життя. Навчально-методичні рекомендації / Авт.колект. Т. Андріученко, О. Вакуленко, В. Волков, Н. Дзюба, В. Коляда, Н. Комарова, І. Пеша, Н. Тілікіна (кер. авт. колект. О. Вакуленко). – К.: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2018. – 100 с.
3. Електронне джерело:
http://ratinggroup.ua/research/ukraine/zdorove_i_samochuvstvie_ukraincev.html
4. Богатирьова Р.В. Про першочергові завдання у реформуванні системи охорони здоров'я і роль Національної академії медичних наук України в їх науковому, фаховому та методологічному забезпеченні / Р.В. Богатирьова // Журнал НАМН України. - 2012. - №2. - С. 145-151.
5. Инвестиции в здоровье: ключевое условие успешного экономического развития Восточной Европы и Центральной Азии / Ред. М. Сурк, М. МакКи и Л. Рокко. - ВОЗ от имени Европейской обсерватории по системам и политике здравоохранения, 2008. - 274 с.
6. Електронне джерело:
http://punkt-eu.blogspot.com/2017/09/blog-post_7.html

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ОТГ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Окорський В.П.

к.т.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування м. Рівне)

Децентралізація - це система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління; скасування або послаблення централізації [1].

В Україні вперше децентралізація згадується в Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 року, у якій зазначалося, що:

«не порушуючи єдиної своєї влади, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, дотримуючись принципу децентралізації».

Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування [2], суть місцевого самоврядування полягає у гарантованому державою праві та реальній здатності самих територіальних спільнот громадян (територіальних громад) та сформованих ними органів управління самостійно та під свою відповідальність вирішувати окрему частину публічних справ, діючи в межах конституції та законів відповідної держави. Органи місцевого самоврядування визнано однією з головних підвалин будь-якого демократичного режиму.

Адміністративно – територіальна реформа в Україні - комплекс змін до існуючого станом на початок 2014-го року законодавства, основною метою якого є передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування.

Зміни, які має принести децентралізація державного управління:

- зміна положення про адміністративно-територіальний устрій;
- закріплення принципу «повсюдності» (землями за територією населених пунктів розпоряджаються відповідні органи місцевого самоврядування);
- гарантія наділення місцевого самоврядування достатніми повноваженнями та ресурсами;
- врахування історичних, економічних, екологічних та культурних особливостей при плануванні розвитку громад;
- передача «на місця» максимальної кількості повноважень, які органи місцевого самоврядування здатні виконати;
- скасування місцевих та районних державних адміністрацій, створення об'єднаних територіальних громад, запровадження інституту префектів.

Перспективним планом проведення адміністративно - територіальної реформи в Рівненській області передбачено створення 66 ОТГ [3].

Загальна площа 28 ОТГ на початку 2018 року склала 5847 км², що становить 29,2% від загальної площі території області, а чисельність населення, що проживає в цих ОТГ становить 265,4 тис. осіб, що дорівнює 22,9% загальної чисельності населення області.

За 2016 рік фактичні надходження доходів загального фонду місцевих бюджетів ОТГ області (з трансфертами з Державного бюджету) склали 139 млн грн., що в 12,5 разів більше у порівнянні з надходженнями 2015 року.

Протягом 2017 року місцевими бюджетами ОТГ області з Державного бюджету отримано освітню субвенцію у сумі 52 млн грн., субвенція на розвиток сільської медицини у 2017 році становила – 186,4 млн грн. та субвенцію на формування інфраструктури – 25 млн грн.

Бюджети 4 громад отримали з Державного бюджету базову дотацію на загальну суму 6 млн грн. Бюджет Клесівської громади сформовано без базової та реверсної дотацій.

За підсумками виконання місцевих бюджетів у 2017 році найбільше фінансово залежною від Державного бюджету є Миляцька ОТГ в якій рівень дотаційності місцевого бюджету складає 31,9% базової дотації.

У результаті утворення об'єднаних громад обсяг власних доходів місцевих бюджетів зріс у 3,6 рази (на 29 млн грн.) порівняно з 2015 роком (з 11 млн грн. до 40 млн грн.). Основним джерелом наповнення бюджетів є податок на доходи фізичних осіб – 23 млн грн. Наступними джерелами за величиною – є плата за землю та єдиний податок – по 6 млн грн.

Об'єднання громад дозволило збільшити власні доходи бюджетів ОТГ на 1-го жителя відповідної території з 451 грн. у 2015 році до 1387 грн. у 2016 році [3].

Основні показники діяльності ОТГ та рейтинг Рівненської області за період 2015-2018 роки наведено у таблиці 1.

Характеристика та рейтинг ОТГ Рівненської області за період 2015-2018 роки

Загальний рейтинг, місце серед 23 областей	Кількість ОТГ, всього за 2015-2018 роки	Площа, км ²			Територіальні громади, що об'єдналися			ОТГ, з чисельністю населення менше 5000 осіб	
		території області	ОТГ, всього за 2015-2018 рр.		кількість ТГ області	всього ТГ, що об'єдналися за 2015-2018 рр.		кількість	%
			км ²	%		шт.	%		
12	28	20047	5847,0	29,2	365	113	31,0	11	32,4

Як показує досвід фінансової діяльності спроможних ОТГ їх формування має відбуватися з урахуванням таких критеріїв:

- чисельність громади не повинна бути меншою, ніж 5-7 тис. осіб;
- мінімальний дохід на 1-у особу – від 2,0 до 2,5 тис. грн.;
- питома вага базової дотації – не більше 30% від суми власних доходів;
- витрати на утримання управлінського апарату – не більше 20% від обсягу фінансового ресурсу громади (без субвенцій);
- мінімальні капітальні видатки на одного жителя ОТГ (без субвенцій з Державного бюджету) – від 700 гривень/особу [4].

Пріоритетні напрями розвитку Рівненської області у напрямі децентралізації місцевого самоврядування [5]:

- 1) запровадження триланкової системи адміністративно-територіального устрою: регіон-район-об'єднана територіальна громада;
- 2) визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування і органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність та якість послуг, що надаються такими органами;
- 3) досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади шляхом передачі

функцій виконавчої влади від місцевих держадміністрацій виконавчим органам рад відповідного рівня;

4) здійснення бюджетної децентралізації, в тому числі шляхом перерозподілу загальнодержавних податків, закріплення за кожною ланкою самоврядування стабільної дохідної бази для реалізації їх функцій та стимулювання податкоспроможності громад;

5) створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для зміцнення економічної бази розвитку територіальних громад;

6) забезпечення доступності та якості публічних послуг;

7) підвищення ефективності діяльності місцевих держадміністрацій, удосконалення взаємовідносин між місцевими держадміністраціями та фізичними і юридичними особами шляхом упровадження системи електронного урядування;

8) створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у сфері державного управління регіональним розвитком;

9) удосконалення системи моніторингу ефективності використання бюджетних коштів, посилення відповідальності місцевих органів виконавчої влади за ефективне використання ресурсів, спрямованих на розв'язання соціально-економічних проблем;

10) підвищення ролі громадських об'єднань у формуванні пріоритетних напрямів розвитку області, їх реалізації та здійсненні контролю за реалізацією;

11) узгодження цілей, завдань і заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, ОМС щодо розв'язання поточних проблем регіонального розвитку і досягнення довгострокових стратегічних цілей;

12) узгодження державних стратегічних цілей та пріоритетів розвитку області на довгостроковий період на основі угод щодо регіонального розвитку, програм подолання депресивності та інших інструментів, що сприяють регіональному розвитку;

13) гармонізація загальнодержавних і регіональних інтересів під час формування та реалізації державної регіональної політики шляхом:

а) чіткого розподілу повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

б) прозорого і сталого розподілу податкових ресурсів між державним та місцевими бюджетами;

г) проведення оцінки впливу політики, яка реалізується центральними органами виконавчої влади у відповідній сфері, на рівень соціально-економічного розвитку окремих територій.

Список літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови // Уклад. І гол. Ред.. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування. Друк: Страсбург, Рада Європи, Відділ видань і документів. – 1990. – № 92-871-0804-8. – 21 с.

3. Організаційно-економічні засади реформування інститутів місцевого самоврядування та їх вплив на сталий розвиток об'єднаних територіальних громад (на прикладі Рівненської області): монографія / за ред. В.П. Окорського. – Рівне : видавець О.Зень, 2018. – 364 с.

4. <https://decentralization.gov.ua>

5. Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2020 року. Затверджено рішенням Рівненської обласної ради від 18.12.2014 року за № 1374.

СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СПІВПРАЦІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

Окуневич І.Л.

старший викладач кафедри Фінансів і маркетингу

ID ORCID 0000-0002-7250-9477

okunevich_irina@ukr.net

Борисенко Д.І.

студентка 4 курсу

спеціальності “Фінанси, банківська справа та страхування”

ДВНЗ “Придніпровська державна академія будівництва та архітектури”

Через те, що одним із першочергових завдань нашої країни визначено поглиблення інтеграції у європейський економічний, політичний та правовий простір, надзвичайно актуальним для України залишається західний (європейський) вектор співробітництва. Серед важливих мостів, які сполучають нашу країну із Західною Європою, є українсько-польська двостороння співпраця та пріоритетність економічного аспекту цих відносин [1, с. 52].

Слід зазначити, що динамічний розвиток польсько-українських зв'язків вимагає збільшення інвестиційного співробітництва, яке б дало змогу використати економічні потенціали обох країн. Перші ознаки інвестиційно-виробничої співпраці України та Польщі супроводжувались низкою негативних явищ, а саме недосконалими галузевою структурою і формами залучення польських інвестицій, низьким обсягом інвестування, високою концентрацією інвестицій в обмеженій кількості регіонів України, незадовільною участю польських інвесторів в інноваційних процесах [3, с. 259].

Зокрема, у Польщі зі вступом держави до Європейського Союзу відчутно активізувалася присутність польських інвесторів в економіці країн-членів спільноти. Останні, на відміну від України, для якої характерні високий рівень корупції та непрозорість законодавства, з погляду польського бізнесу є

інвестиційно більш привабливими. Щодо українських інвесторів, то низький рівень їх присутності у польській економіці, на думку А. Мазаракі та Т. Мельник [4, с. 261], обумовлений насамперед браком ресурсів, а також деяким недооцінюванням потенціалу Польщі [5, с. 38].

Основні показники розвитку українсько-польського інвестиційного співробітництва протягом останніх десяти років представлено на рис. 1.

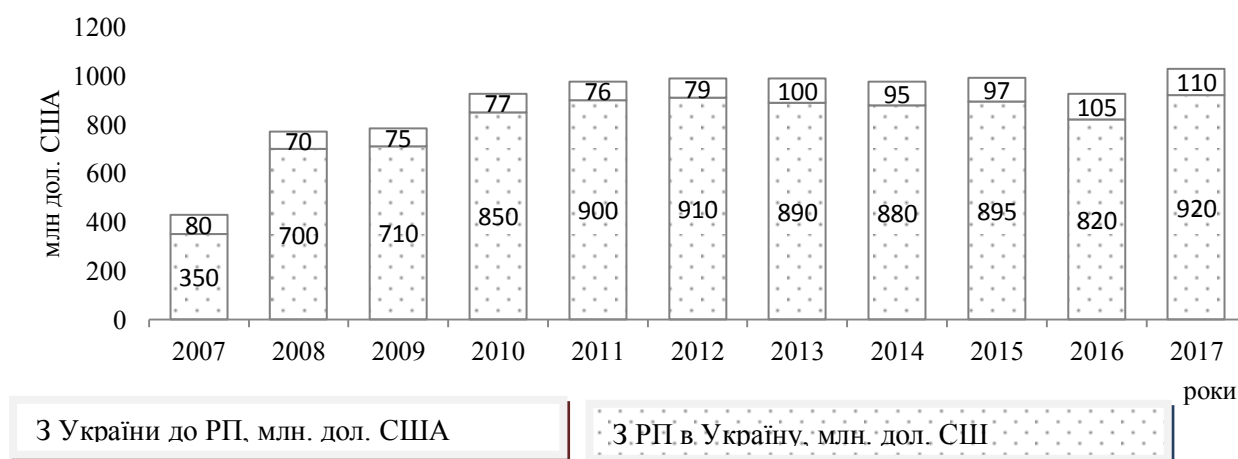

Рис 1. Динаміка українсько-польської інвестиційної співпраці (обсяги прямих інвестицій) у 2007–2017 рр. (млн. дол. США)

Так, згідно з даними Державної служби статистики України [6], протягом 2016 р. сума прямих польських інвестицій, вкладених в економіку України, становила 25,8 млн. дол. США, що складає 1,3% від загального обсягу іноземних інвестицій з економіки країн ЄС в економіці України.

Згідно з матеріалами офіційного сайту Посольства України в Республіці Польща [5, с. 39] впродовж 2016 р. найбільші обсяги польських капіталовкладень залучено у такі види економічної діяльності: фінансова і страхова діяльність (45,5%); промисловість (33,5%); оптово-роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (9,7%); сільське, лісове та рибне господарство (3,9%); адміністративне та допоміжне обслуговування (1,8%).

Переваги ведення бізнесу в Польщі визнаються все більшою кількістю інвесторів та бізнесменів з України та країн СНД. Польща має стабільну економіку на фоні інших країн Європейського Союзу. Польща займає провідні

позиції в Центральній та Східній Європі за показниками двосторонньої торгівлі, росту ВВП та стійкості до економічних криз. Зокрема, варто зазначити, що зацікавленість польським ринком обумовлена такими чинниками: привабливий інвестиційний клімат; висококваліфікований ринок праці; багатовекторність економіки; макроекономічна стабільність; виробництво та обслуговування відповідно до європейських стандартів, що забезпечує високу якість продукції та послуг на ринку Польщі; розвинута інфраструктура, зокрема дорожній, залізничний транспорт, енергетика, ІТ-сфера, що сприяє розвитку різних галузей економіки; доступ до фінансових ресурсів. Окрім того, реєстрація компанії в Польщі – це зростання авторитету та надійності компанії в очах партнерів та клієнтів; ріст замовлень від партнерів з ЄС; спрощення процесу сертифікації продукції порівняно з тим, щоб отримувати сертифікацію на компанію з України; вільна безмитна торгівля з усіма країнами ЄС; сприятливі, прозорі та передбачувані умови ведення бізнесу; розширення можливостей та нові шляхи оптимізації для бізнесу; доступ до фінансової підтримки бізнесу через різні фінансові інструменти (експортне кредитування, банківське кредитування за низькими ставками, доступ до субсидій, грантів, пільг для окремих галузей економіки або в спеціальних економічних зонах); можливість бізнес-іміграції в Польщу; надійність акумулювання та використання фінансових ресурсів через європейські банки; наявність вузькоспеціалізованих компаній, аутсорсингу послуг яких потребує сучасний бізнес; можливість знайти підрядників, яких потребують високотехнологічні галузі економіки зі складним циклом виробництва (машинобудування, енергетика, електроніка тощо) [5, с. 40].

Однак перспективи подальшого розвитку інвестиційного співробітництва між Україною та Республікою Польща, зокрема в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів, значною мірою залежать від активної позиції органів державного управління, бізнес-кіл та недержавних структур обох держав щодо розробки та реалізації спільних інвестиційних проектів.

Щодо залучення інвестицій в економіку України, то також важливо відзначити діяльність Української асоціації венчурного капіталу та прямих інвестицій (UVCA), що створена за зразком Європейської асоціації венчурного і приватного капіталу (InvestEurope). До складу UVCA вже входить понад 40 членів-лідерів міжнародного та українського інвестиційного ринку (наприклад, “Almaz Capital”, “AVentures Capital”, “Digital Future”, “Horizon Capital”, “HP Tech Ventures”, “KM Core”, “Intel Capital”, “EBRD”). Асоціація формує майбутній напрям розвитку індустрії прямих інвестицій шляхом сприяння інвестиційним можливостям в Україні, представляє інтереси приватних інвесторів перед політичними діячами і сприяє поліпшенню інвестиційного клімату та бізнес-клімату України.

Таким чином, Міністерство економічного розвитку та торгівлі України за умов макростабілізації та проведення модернізації економіки сподівається на поживлення інвестиційної активності у 2016–2019 рр., зокрема за рахунок інвесторів з країн ЄС. Зокрема, згідно з оптимістичним прогнозом Уряду України, обсяги прямих іноземних інвестицій зростуть у 2017–2019 рр. на 19,2%. Натомість, згідно з песимістичним прогнозом, приріст іноземного капіталу у цих роках становитиме 0,5, 1,0 і 1,9% відповідно.

Отже, проаналізувавши сучасний стан та перспективи розвитку українсько-польської інвестиційної співпраці, можна підсумувати, що, незважаючи на наявні проблеми, динаміка інвестиційного співробітництва двох держав (з 2015 р.) демонструє позитивну тенденцію, проте свідчить про суттєве перевищення обсягу польських інвестицій в Україну порівняно з обсягом інвестування українськими підприємцями у Польську державу. Нині існують значні перспективи розвитку інвестиційного співробітництва двох держав; особливе значення в цьому контексті належить міжрегіональному і транскордонному співробітництву, що відіграють роль чинника соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення їхньої конкурентоспроможності. Однак це вимагає подальшої активної позиції органів держави, бізнес-кіл та недержавних структур щодо розробки та реалізації спільних інвестиційних

проектів та програм; створення та зміцнення єдиного соціально-економічного простору та динамічного, збалансованого його розвитку; відносного усунення основних регіональних диспропорцій; максимального використання ресурсних особливостей та потенційних можливостей регіонів тощо.

Список літератури:

1. Кицюк І. Перспективи зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі в контексті транскордонної співпраці / І. Кицюк // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. Сьомої Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених. – Ч. І. – Тернопіль, 2010. – С. 52–54.
2. Кицюк І. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : [кол. моногр.] / [В. Бортніков, Н. Коцан, Н. Павліха та ін.] ; за заг. ред. В. Бортнікова. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – С. 560–575.
3. Янків М. Організаційно-економічні засади розвитку українсько-польського транскордонного та міжрегіонального співробітництва / М. Янків // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 2. – С. 256–263. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://ird.gov.ua/sep/sep20142\(106\)/sep20142\(106\)_256_YankivMM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20142(106)/sep20142(106)_256_YankivMM.pdf).
4. Мазаракі А. Двостороннє співробітництво України та Польщі : стан та можливості активізації / А. Мазаракі, Т. Мельник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 12. – С. 257–266.
5. Чорна Н. Українсько-польське економічне співробітництво / Н. Чорна // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 2. – С. 31–41.
6. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

СИСТЕМА ТЕСТУВАННЯ ЗНАНЬ НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Олійник Ю.С.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри Фізики, електротехніки і електроенергетики
Українська інженерно-педагогічна академія

м. Харків, Україна

Муханова О.В.

магістрант кафедри Фізики, електротехніки і електроенергетики
Українська інженерно-педагогічна академія

м. Харків, Україна

Якісна підготовка інженерів представляє собою базу для подальшого розвитку економічної та соціальної складової державної політики. Від того, наскільки високим є рівень підготовки майбутнього інженера залежить ступінь розвитку техніки та технології, стан техніко-економічного потенціалу держави та місце України на міжнародному ринку розподілу праці.

Переорієнтація вітчизняної промисловості на інноваційних шлях розвитку – одна з основних задач, яку необхідно розв'язати. Однією з важливих ролей у розв'язанні таких питань відіграє енергетика та її кадровий інженерний склад [1, с. 5].

Необхідність підготовки якісних інженерних кадрів є однією з болючих та гострих проблем. Відкриття нових інженерних спеціальностей, стрімкий розвиток інженерно-технічних факультетів ВНЗ України сприяють підвищенню авторитету технічних спеціальностей та інженерної освіти в цілому. Одним із шляхів удосконалення інженерної професійної освіти є підвищення її якості [2, с. 216.].

Одним з багатьох компонентів підвищення якості навчання майбутнього інженер є тестування як контроль якості отриманих теоретичних знань та практичних навичок в процесі навчання.

Дисципліна «Електричні апарати» є однією з провідних дисциплін, які містить знання електричних вимикачів до та вище 1 кВ, розглядає їх недоліки та переваги, розглядає силові та вимірювальні трансформатори тощо. Для більш якісного засвоєння навчального матеріал з даної дисципліни проводиться тесовий контроль після кожного змістового модуля.

Спираючись на розроблену раніше авторську методику тестування знань з дисципліни «Електромагнітні перехідні процеси» було розроблено методику тестування знань з дисципліни «Електричні апарати».

Відповідно ДСТВО для того, щоб здійснити об'єктивний, повний та всебічний контроль отриманих знань студентів в процесі навчання, необхідно перевірити навчальний матеріал на ознайомчо-орієнтовному, понятійно-аналітичному та продуктивно-синтетичному рівнях.

Згідно теорії Беспалько В.П. для перевірки знань на ознайомчо-орієнтовному рівні необхідно використовувати тести на впізнання, розрізнення та класифікацію, моделі яких представлено на рисунках 1, 2 та 3 [1, с. 20], [3, с. 21].

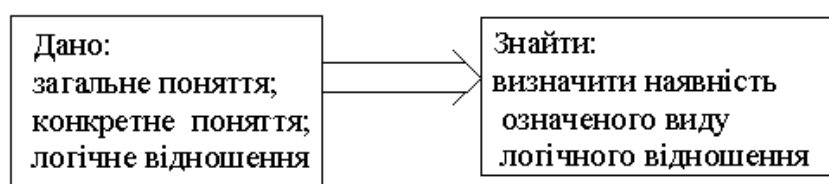

Рисунок 1. Модель диференційних тестів на впізнання ознайомчо-орієнтовного рівня [1, с. 44]

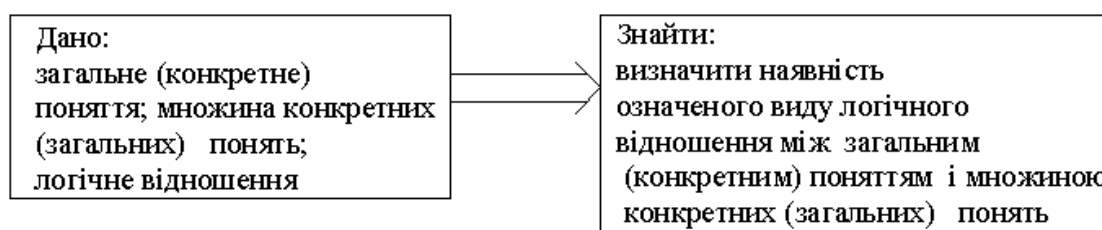

Рисунок 2. Модель диференційних тестів на розрізнення ознайомчо-орієнтовного рівня [1, с. 46]

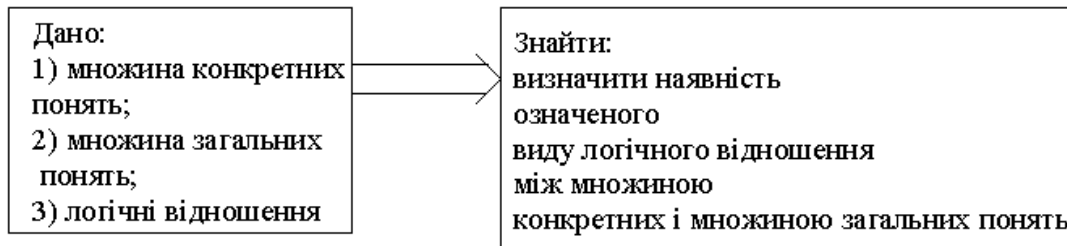

Рисунок 3. Модель диференційних тестів на класифікацію ознайомчо-орієнтовного рівня [1, с. 48]

Отже, використовуючи модель диференційних тестів на впізнання ознайомчо-орієнтовного рівня, приведену на рисунку 1, розроблено наступні приклади тестів з дисципліни «Електричні апарати»:

Тест на впізнання ознайомчо-орієнтовного рівня:

Чи відносяться до електричних апаратів вимірювальні трансформатори струму?

- 1 Так
2. Ні

Згідно рисунку 2 тест на розрізнення ознайомчо-орієнтовного рівня:

Оберіть основні параметри силових трансформаторів:

1. номінальна напруга;
2. вартість трансформатора;
3. номінальна потужність;
4. об'єм масла;
5. номінальний струм;
6. напруга короткого замикання;
7. розташування силового трансформатора;
8. струм холостого ходу;
9. наявність зовнішніх захистів;
10. втрати к.з.;
11. втрати х.х.;

Тест на класифікацію ознайомчо-орієнтовного рівня, модель якого показано на рисунку 3:

У таблиці 1 подано способи гасіння електричної дуги у вимикачах. Визначте, які види гасіння дуги у вимикачах застосовується у вимикачах напругою до 1 кВ, а які – у вимикачах напругою вище 1 кВ.

Таблиця 1

Тест на класифікацію ознайомчо-орієнтовного рівня

1. Автоматичні повітряні вимикачі	a. Газоповітряної дугтя	
	b. Гасіння електричної дуги в маслі	
	c. Використання за допомогою деіонної сталеві решітки	
	d. Гасіння дуги в вакуумі	
	2. Високовольтні вимикачі	e. Застосування лабіринтно-щілинних камер
		f. Гасіння дуги в газах високого тиску
		g. Багаторазовий розрив ланцюга електричного кола
		h. Застосування камери з прямого поздовжнього щілиною

Подані нижче приклади тестів ознайомчо-орієнтовного рівня на впізнання, розрізнення та класифікацію мають не меті перевірку отриманих раніше теоретичних знань студентів з дисципліни «Електричні апарати». Знання, які перевіряються, є базовими для подальшого вивчення теоретичного матеріалу курсу та, відповідно, їх подальшої перевірки за допомогою більш ускладнених тестових питань понятійно-аналітичного рівня та продуктивно-синтетичного рівня. На цьому рівні отримані теоретичні знання перевіряються за допомогою задач різного виду складності.

Список літератури:

1. Лазарєв М.І. Теоретичні та методичні засади тестування знань з електромагнітних перехідних процесів [Текст монографії]: / Лазарєв М.І., Олійник Ю.С., Хоменко В.Г.; УПА - Харків: 2012. – 176 с.

2. Олійник Ю.С. Розробка системи тестування знань студентів електроенергетичних спеціальностей з модулю «Система електропостачання

промислових підприємств» дисципліни «Основні принципи виробництва, розподілу та споживання електроенергії»/ Ю.С. Олійник. – Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Харків – 2013. – с. 215-223. ISSN 2074-8922.

3. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии/ В.П. Беспалько – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.

4. Беспалько В.П. Теория учебника: Дидактический аспект/ В.П. Беспалько – М.: Педагогика, 1988. – 160 с.

5. Беспалько В.П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов: Учеб.-метод. Пособие / В.П. Беспалько, Ю.Г. Татур – М.: Высш. шк., 1989.– 144 с.

6. Булах І.Є. Створюємо якісний тест: Навч. посіб./І.Є. Булах, М.Р. Мруга – К.: Майстер-клас. – 2006 – 160 с.

7. Норман Е. Гронлунд Оцінювання студентської успішності/Норман Е. Гронлунд –К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312 с.

ПАРКІНГ НА ДАХУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗАМІННИК ПІДЗЕМНОМУ ТА НАЗЕМНОМУ ПАРКІНГУ

Олос Катерина Олександрівна

Кількість автомобілів постійно збільшується, місць для парковки відповідно не вистачає. Дефіцит парко місць стає проблемою глобального характеру ,водіям доводиться ставити свої авто на узбіччях , це займає одну ,а іноді навіть дві полоси дороги ,що неминуче веде до заторів на дорогах і ускладненню пішохідного руху. Разом з цим знайти вільну ділянку під паркінг складніше.

За підрахунком аналітиків Світового банку - кількість автомобілів у світі до 2050 року зросте удвічі. Тобто, перша і головна тенденція на сьогодні- це

підвищення ефективності парковочного середовища за рахунок сучасних методів будівництва : як зробити так, щоб на заданій площі вміщалося більше автомобілів.

Наземні парковки створили проблему розірваності інфраструктури. Сенсація в тому , що місцевий ландшафт з житловими будинками, аптеками, лікарнями ,перукарнями ,ресторанами та іншими громадськими функціями перетворились в океан припаркованих всюди машин. Варто тільки згадати торгові центри в вихідний день , щоб довести ,що це проблема ,яку треба вирішувати використовуючи новітні світові технології!

Підземний паркінг. Зараз найчастіше проектують підземний паркінг. Головна перевага підземного паркінгу – вони не псуєть ландшафт району і міста в цілому , вирішують деякі екологічні проблеми, такі як : забруднення оточуючого середовища, шум.

Але є вагомі недоліки : ціна за парко місце може дорівнювати вартості машини або навіть дорожче ,будівництво таких паркінгів потребує великих капіталовкладень, підземний паркінг є об'єктом капітального будівництва, організація руху автотранспорту на території підземного паркінгу потребує використанню великої кількості паркувального обладнання, взимку або в дощову погоду в підземних паркінгах утворюються калюжі. Це нормально, коли паркова тимчасово перебування, а коли на постійному, то деталі автомобіля починають ржавіти та псуватись.

Переваги паркінгу на даху.Архітектура розвивається кожного дня ,тому одною з сучасних видів облаштування парковки є –паркінг на даху. Використання плоских дахів, як паркувальних місць, робить підприємства, офіси та громадські будівлі більш доступним. Ще однією перевагою є те, що це зменшує потребу в дорогих землях навколо будівлі, яке б використовувалося як місце для стоянки. Також, паркінг на даху можна організувати по особливому , зробити його затишним та гарним. На житлових будинках можна організувати кінотеатр-парковку або просто облаштувати парковку лавицями,штучним газоном і т.д.

Зараз в світі одною з сучасних технологій рахуються сонячні панелі. Ще однією перевагою паркінгу на даху може бути організація сонячних панелей. Автостоянки на даху або просто паркінги є ідеальним місцем для створення сонячних панелей.

Вони займають багато місця, вони, як правило, відкриті до неба, і вони буквально скрізь. Сонячні панелі призначені спеціально для установки на відкритих паркувальних територіях великих компаній або житлових комплексів. Це дозволяє компаніям значно економити електрику. Адже площа їх парковок вимірюється в гектарах, якщо не в квадратних кілометрах. Але ж її можна використовувати з користю для самих компаній і для міста в цілому. Являють собою навіси над автомобілями, на даху яких знаходяться сонячні панелі. Це дозволяє і збирати сонячну енергію в ясні дні, і прикривати автомобілі від негоди під час опадів. Подвійна вигода. Використання електроенергії є однією з головних витрат в бізнесу. Витрати на сонячні панелі не вийдуть більше ніж ви в майбутньому витратите на електроенергію. Також, це екологічний продукт, він взагалі не шкодить навколишньому середовищу, і ви раціонально використаєте територію яку маєте.

Сучасні технології покрівлі для влаштування автопаркінгу. Плоска покрівля - це не тільки нова тенденція, але і вельми економічна думка. У такому випадку потрібно набагато менше матеріалів, а всі роботи можна виконати самому. Також горизонтальна покрівля легко ремонтується і обслуговується. Стандартний перелік робіт для створення горизонтальної даху виглядає наступним чином: на підставку (металеву або залізобетонну) монтується гідроізоляція, пароізоляція і теплоізоляція. Після цього наноситься останній шар. Це стандарт.

Однак такий дах не володіє необхідною міцністю, і використовувати його потрібно обережно. Якщо передбачається додаткове навантаження, така формація буде недостатньо міцна, адже треба з запасом врахувати вагу машини, можливих меблів і обладнання. Конструкція покриття з влаштуванням автопаркінгу виконується додатковим шаром. Тобто, укладається вся

стандартна ізоляція. Наступний крок - монтується фільтр, на фільтруючий шар необхідно засипати гравій і лише потім закріпити основний елемент. Це може бути плитка або інше покриття, тут вирішувати тільки власнику.

Варто тільки обов'язково враховувати гладкість поверхні - для паркінгу на даху категорично неприпустимі слизькі матеріали. Скільки буде потрібно матеріалів на виконання всіх видів робіт залежить від загальної площі. Якщо при будівництві будинку не передбачалося використання покрівлі якимось іншим крім захисту від атмосферних явищ, розміщення парковки на даху категорично заборонено без додаткових і істотних заходів по зміцненню конструкції.

Новітній варіант заїзду на паркінг на даху. Автомобільний ліфт тільки нещодавно з'явився на паркінгах. Автоліфт здатний без особливих зусиль підняти або опустити автомобіль, може піднімати автомобілі з будь-якою вагою.

Переваги автоліфтів - дистанційне керування, економія площі, у порівнянні з коловим вузлом, автоліфт займає менше місця в разі. Автомобіль не застрягне між поверхами. Майже усі ліфти працюють безпосередньо від електромотору, без допомоги редуктора. Якщо раптово виникають перебої з електроживленням, автоліфт переходить в автономний режим роботи за допомогою потужних акумуляторів. Таким чином автомобіль не застрягне в кабінці разом з власником, а безпечно буде доставлений до місця призначення. Гідравлічні найбільш популярні і мають такі переваги як плавний хід і точна зупинка. Плавний хід дозволяє скоротити навантаження на літві конструкції, а точна зупинка буде необхідна тим автовласникам. У яких машина має низький поріг або діаметр коліс. Важливим є прохідність кабіни. Найпопулярнішим є рішенням є двері з напівавтоматичним відкриттям. Можна встановити двері з ручним відкриттям. Такий варіант буде більш бюджетний.

Приклад системи паркінгу на даху «Pardak». Pardak® - сучасна система парковки Zoontjens які створюють на даху автомобільні парки або багат шаровий дах. Zoontjens має 40 річний досвід роботи в цій галузі і

побудував щонайменше 2 мільйони квадратних метрів стоянки на даху в Європі. Uniquely Pardak® система була перевірена на вантажомісткість, якість бетону, термін служби, мінімізацію шумів і пожежну безпеку. Система Pardak® складається з бетонних плит, розподільника тиску, натяжних елементів або перехресних елементів. Це дає гарантію стабільної парковки на даху, в якій натяжний елемент відтворює головну роль. Плити натягуються так щоб витримати вертикальні і горизонтальні сили, які накладаються рухом транспортна і розподіляє ці сили на плити. Багатошарова конструкція даху. На відміну від пластикових або асфальтових поверхонь, водонепроникний шар на стоянці на даху Pardak ізолюваний від поверхні. Ця багатошарова структура швидко і постійно захищає несучу конструкцію і інтер'єр будівлі від дощу і проникнення води. Відтік дощової води контролюється під плитою завдяки спеціальним властивостям плити. Захист від шуму. Система Pardak® мінімізує шум у будинках, офісах і магазинах на нижніх поверхах.

Вимірювання рівню шуму від візків та автомобілів на Pardak® тротуарі виявили рівень шуму і він був значно нижчим за максимальний дозволений рівень шуму.

Різні пожежні випробування на Pardak® систему продемонстрували, що вона вогнестійка. Незважаючи на те що є сучки між плитами, ізоляція та інші матеріали вони не горять, і вогонь не поширюється під плитами.

Цю систему паркінгу було перевірено під екстремальними навантаженнями. Екстремальні навантаження моделювалися на натягненій системі стоянки на даху і на не натягненій: 62 x 3500 кг і 62 x 4 000 кг, що дорівнює 62 автомобілям у тій же місцевості, кожен день, протягом 44 років. Це дорівнює до 1 000 000 змін навантаження. Перший дах з Pardak® зроблено у 1980-х році та існує і використовується досі. За результатами досліджень, фактичний термін служби паркування "Пардак" системи щонайменше 30 років.

Отже, в світі є купа новітніх технологій за допомогою яких можна усунути найбільшу проблему міст – парко місця. Так як паркінг на даху почав використовуватися нещодавно, він не у всіх країнах користується попитом. В

Україні, а безпосередньо у Львові, є проблеми з паркінгом ,особливо в центральних частинах міста. Тому паркінг на даху є альтернативним та економічним рішенням. В деяких будівлях в центрі міста можна реконструювати дах та організувати паркінг ,тим самим збільшити територію для пішоходів.

Будівництво паркінгу на даху коштуватиме набагато дешевше ніж підземні паркінги.

Також паркінг на даху дає можливість зберегти більшу кількість території під рекреацію. Наприклад, якщо це житловий будинок, то в дворіку можна зробити дитячий майданчик, і не переживати за те ,що діти граються біля автомобілів. Також буде більше вільної території для організації середовища ,і зробити достатню і комфортну відстань між майданчиком і вікнами .

Якщо це громадська будівля, то паркінг на даху – найкраще вирішення, як і з економічного погляду так і для комфорту. Наприклад ,на даху паркінгу можна зробити накриття, але з сонячних панелей. На мою думку, сонячні батареї практично не зношуються, оскільки не містять рухомих частин і вкрай рідко виходять з ладу. Термін служби без погіршення експлуатаційних характеристик - 25 років. Функціонування сонячних батарей не залежить від технічних неполадок енергопостачальників. Сонячним батареям не потрібне паливо, що дає можливість не залежати ні від цін на нього, ні від проблем з транспортуванням. І на останок, сонячні батареї безшумні. Отож, вийде подвійна чи навіть потрійна економія на електроенергії ,території і капіталовкладенні. Сучасні технології –це не завжди дорожче .

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕМОЦІЙНИМ СТАНОМ ЯК ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧУЩА ЯКІСТЬ МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ТРЕНЕРІВ

Омельченко Тетяна Григорівна

доцент, к.фіз.вих

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Наразі в Україні та світі спостерігається тенденція до підвищення зацікавленості широкого кола людей до занять різними видами рухової активності. У зв'язку з цим зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях у сфері фітнесу та рекреації.

Швидкий розвиток фітнес-індустрії ставить високі вимоги до рівня підготовленості сучасних фітнес-тренерів. Фітнес-тренер у процесі своєї діяльності повинен вирішувати завдання щодо формування, зміцнення та збереження здоров'я, корекції тілобудови людини, надавати консультації з раціонального харчування, «продавати» послуги «персонального тренування». Відповідати даним вимогам можуть лише фахівці, які мають базову фахову підготовку, знання з психології та педагогіки, а також систематично займаються самоосвітою.

Дослідники [1,3] виділяють кваліфікаційні вимоги до фітнес-тренерів: бути всебічно підготовленим до творчої фізкультурно-оздоровчої, професійно-педагогічної та агітаційної роботи з різними групами населення, володіти основами знань психолого-педагогічних, медико-біологічних та соціальних наук. Важливим у сфері фітнесу є контроль емоційного стану фітнес-тренера, вміння впливати на іншу людину (клієнта).

Емоційний стан фітнес-тренера - така ж професійна проблема, як і методична підготовленість. Психологічна саморегуляція полягає в керуванні своїми емоціями, почуттями, уявленнями, увагою тощо. Вона включає вміння змінювати емоційний стан, стримувати гнів, роздратування, образу; викликати

спокій, робочий настрій; демонструвати впевненість, доброзичливість, оптимізм. Це можливо за допомогою фізичних дій, повного зосередження, образного самонавіювання, раціонального самоаналізу та інших прийомів саморегуляції. Розвивати навички та вміння емоційної саморегуляції можна використовуючи методики психічного оздоровлення, зокрема аутогенне тренування.

Аутогенне тренування широко застосовується для зняття втоми та профілактики професійних захворювань, підвищення працездатності наукових працівників, спортсменів, оптимізації психоемоційного стану осіб, що зазнають впливу стресових чинників[2,3].

Оволодіння власними емоціями, тренування волі, пам'яті, концентрація уваги, формування гнучкої, рухливої та стійкої нервової системи, звички до самостереження й самозвіту - це якості нервової системи, які формуються в процесі аутогенного тренування, і є необхідними для сучасного фітнес-тренера.

Для організації та проведення аутогенного тренінгу було розроблено схему аутогенного тренування, яка включала підготовчі вправи, вступну, основну та заключну частини. У вступній частині важливо акцентувати увагу на зручній позі для тренувань, диханні (глибокий вдих, плавний, спокійний видих, дихати рівно, спокійно), розслабленні м'язів. Основна частина передбачає досягнення загального розслаблення м'язів, стану релаксації за допомогою повторення формул самонавіювання: “ Я абсолютно спокійний... Мене ніщо не турбує... Моє тіло повністю розслаблене і відпочиває... Всі мої м'язи розслаблені для відпочинку... Я абсолютно спокійний...і т.п.” Заключна частина аутотренінгу має на меті забезпечити вихід із стану розслаблення, самопереконання у повному відпочинку, гарному самопочутті, бадьорому настрої: “ Я дуже добре відпочив... Дихаю рівно, спокійно... Настрій бадьорий... У мене немає ніяких неприємних відчуттів... Самопочуття добре... Я відкриваю очі...”. Формули самонавіювання ми періодично змінювали та повторювали. За допомогою спеціальних вправ досягається стан розслаблення - релаксація. У

цьому стані стає можливою саморегуляція тих функцій організму, що у звичайних умовах не піддаються управлінню.

На початку досліджень ми з'ясували, що у студентів, майбутніх фітнес-тренерів, навичка довільного розслаблення знаходиться на низькому рівні, внаслідок чого різко проявлялися стани занепокоєння, тривоги, гніву та інші негативні емоції. Проте, в процесі занять аутогенним тренуванням відбувалися позитивні зміни, і на кінець досліджень рівень оволодіння навичками та вміннями емоційної саморегуляції студентів, майбутніх фітнес-тренерів визначили як середній.

Отже, з метою підготовки конкурентоздатних майбутніх фітнес-тренерів необхідно розвивати навички та вміння емоційної саморегуляції.

Список літератури:

1. Сайкина Е.Г. Концептуальные основы подготовки специалистов по фитнесу в современных социокультурных условиях : монография / Е. Г. Сайкина. – Санкт- Петербург : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2007, 393 с.

2. Попков А.В. Антистрессовая пластическая гимнастика: Методические рекомендации. - М., 2002.- 39 с.

3. Якубовская А.Р. Методика психомышечной саморегуляции для снижения нервно-психического и мышечного утомления: Методические рекомендации. - М., 2003- 134 с.

ОБГРУНТУВАННЯ КОНСТРУКЦІЇ ПНЕВМОДЕЗИНСЕКТОРА ДЛЯ ЗБИРАННЯ ШКІДНИКІВ ПАСЛЬОНОВИХ КУЛЬТУР

Онопа В.А.

Центральноукраїнський національний технічний університет
к.т.н., доцент кафедри сільськогосподарського машинобудування

Подфігурний Д.Д., Трикін Д.М.

Центральноукраїнський національний технічний університет
магістранти кафедри сільськогосподарського машинобудування

Вступ. В Україні виникла об'єктивна необхідність повернення втраченого за роки кризи іміджу однієї з провідних країн практичної екологізації захисту сільськогосподарських культур від шкідників як визначальної складової світової стратегії стійкого сільського господарства.

Така потреба мотивується державним курсом на інтеграцію в ЄС, вступом до СОТ та доцільністю входження України у світовий та Європейський ринки продуктів рослинництва і тваринництва, що виробляються за екологічними технологіями без використання засобів хімізації, або з мінімальним використанням хімічних препаратів.

Разом з тим сільськогосподарське виробництво України щорічно втрачає від шкідників, хвороб та бур'янів до 30 % валових зборів і, зокрема, картоплі до 35%.

Постановка проблеми. Серед існуючих методів захисту сільськогосподарських культур від шкідників пневматичний – є одним із основних екологічно безпечних способів, рівень застосування якого суттєво впливає на продовольчу безпеку держави, якість харчування населення, а отже і здоров'я нації.

Існуючі робочі органи для боротьби з шкідником пасльонових культур екологічно чистим методом, потребують додаткового розвитку і вдосконалення. Це є важливим, але мало вивченим питанням.

Отже метою даної роботи є підвищення ефективності збирання шкідників пасльонових культур шляхом обґрунтування параметрів та режимів роботи всмоктувальних робочих органів машин для застосування екологічно чистих методів боротьби.

Розв'язання проблеми. На сьогоднішній день найбільшого поширення набув хімічний метод боротьби із шкідником пасльонових культур але він має багато недоліків:

Хімічні інсектициди в більшості універсальні і вбивають не лише шкідників, але й корисних комах (запилювачів, ентомофагів). При цьому, як правило, порушується співвідношення між шкідником і його ентомофагами на

користь першого. Шкідник за його високої плодючості швидше відновлює чисельність, ніж його ентомофаги. Тому хімічний метод порушує природні механізми регуляції чисельності видів, відновити які важко.

Хімічне контролювання одного шкідника сприяє появі популяцій інших видів, що раніше були другорядними. Крім того, багаторічна практика застосування інсектицидів привела до того, що багато видів шкідників набули стійкості проти окремих препаратів або груп хімічних сполук. Це приводить до необхідності постійно поновлювати асортимент пестицидів. Наприклад, більшість популяцій колорадського жука на полях України стійкі до піретроїдних інсектицидів [1].

Хімічні засоби забруднюють навколишнє середовище, що стає небезпечним для всього живого, в тому числі й для людей. Таким чином, хімічний метод контролю шкідливих комах слід оцінювати не як систематичний, а як вимушений прийом, доцільний у критичних ситуаціях при загрозливій кількості шкідника і відсутності альтернативних заходів, що є однією з головних умов інтегрованих систем захисту рослин [2].

На сучасному етапі при розробці методів і засобів захисту картоплі від колорадського жука перевагу слід віддавати екологічному підходу [3].

Для усунення вказаних недоліків нами була розроблена нова конструкція пристрою для збирання шкідників – пневмодезинсектор [4].

Запропонована конструкція пристрою вирішує задачу підвищення ефективності збирання комах за рахунок рівномірного розподілу повітряного потоку. Поставлена задача досягається завдяки тому, що у насадка пристрою для збирання комах з рослин, містить робочу камеру із щілинами на внутрішній поверхні та горловині, яка розташована в верхній частині робочої камери, горловина робочої камери виконана із двох частин, одна з яких з'єднана з патрубком нагнітання вентилятора, а друга з патрубком розрідження.

Запропонована насадка (рис.1) складається з робочої камери 2, що виконана підковоподібною, із щілинами 3 на внутрішній поверхні, горловини 1, яка розташована в верхній частині робочої камери і виконаний із двох частин, при цьому

перша частина з'єднана з патрубком нагнітання вентилятора, а друга частина патрубком розрідження.

Насадка працює таким чином: при русі агрегату при збиранні комах вентилятором створюється два повітряні потоки: один на нагнітання, другий на розрідження, які одночасно направляються до горловини 1. При цьому повітряний потік від патрубка нагнітання вентилятора направляється в першу частину горловини, а далі до робочої камери 2, де за рахунок повітряного потоку нагнітання комахи здуваються з поверхні рослин. Розріджений повітряний потік, який від патрубка розрідження попадає в другу частину горловини, всмоктує здутих комах до робочої камери 2. За рахунок створення в робочій камері більш рівномірного розподілу повітряного потоку забезпечується більш ефективний збір комах з рослин.

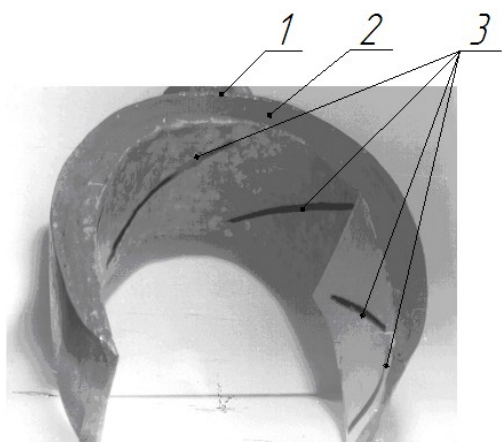

Рис. 1. Пневматична насадка пневмодезинсектора:

1 – горловина; 2 – робоча камера; 3 – щілини.

Висновок. В результаті проведеної роботи було визначено, що пневматичний спосіб збору шкідників є найбільш перспективним. Розроблена конструкція пневмодезинсектора, що містить робочу камеру із щілинами по всій внутрішній поверхні, виконана підковоподібною та за рахунок двох повітряних потоків дає можливість якісно виконати процес збору шкідників.

Список літератури:

1. Довідник із захисту рослин / Л.І. Бублик, І.І. Васечко, В.П. Васильєв та ін.; За ред. М.П. Лісового. – К.: Урожай, 1999. – 744с..
2. Дрозда В.Ф. Біологічні засоби / Дрозда В.Ф. // Захист рослин. – 2000.–№5. –С.6–8.

3. Кононученко В.В. Сучасний стан виробництва картоплі в Україні та проблеми екологічної безпеки / Кононученко В.В., Положенець В.М. // Вісник ДААУ "Проблеми виробництва екологічно чистої с.-г. продукції". – Житомир: Вид-во ДААУ, 2000. – С. 27–28.

4. Насадка пристрою для збирання комах з рослин: Декл. пат. 8906, Україна. МКИ А01 М5/00 /Онопа В.А., Петренко М.М., Кириченко А.М., Онопа В.В.–№200502778; Заявл. 28.03.2005; Опубл. 15.08.2005, Бюл. №8.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦУКРІВ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ПОМАДНИХ ЦУКЕРОК ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІНУ КРИСТАЛІЧНОСТІ ВИРОБІВ ПІД ЧАС ЗБЕРІГАННЯ

Онофрійчук Оксана Сергіївна, аспірант

Моренець Аліна Олександрівна, студент

Кохан Олена Олександрівна, к.т.н., доцент

Національний університет харчових технологій

На сьогоднішній день кондитерська промисловість є досить розвиненою. Для того, щоб мати міцно закріплені позиції на ринку реалізації продукції, потрібно постійно вводити певні нововведення. Ними є розширення асортименту продукції, що задовольнятимуть потреби та побажання споживачів. Часто таке розширення здійснюється збагаченням традиційних видів цукерок додатковою сировиною або наповнювачами. Більш ефективним способом розширення асортименту є створення виробів із сировини, яка б надавала б продукції гарні органолептичні показники, збереження своєї якості протягом терміну зберігання та позитивний вплив на організм. Такі вироби будуть швидко набувати популярності, оскільки споживачі спершу будуть зацікавленими «новинкою», а в подальшому, задовільнившись якістю виробу стануть постійними споживачами.

Помадні цукерки готують на основі напівфабрикату - помади, вводячи в неї смакові та ароматичні компоненти рецептури. Помада – це продукт кристалізації цукрози з її пересичених цукрово-патокових або цукрово-патоково-молочних сиропів. Оскільки на світовому ринку кондитерської промисловості все більшої популярності набувають вироби без використання цукру білого кристалічного, тому нами було проведено удосконалення рецептури помадних цукерок за рахунок використання цукрів – лактози, фруктози та глюкози замість традиційної сахарози. Враховуючі властивості досліджуваних цукрів можна спрогнозувати зниження глікемічності виробу при заміні традиційної сахарози на фруктозу і лактозу. Використання глюкози можна пояснити її високою засвоюваністю організмом людини, тому можна рекомендувати вироби з глюкозою для більшості дітей, але без схильності до ожиріння та ризику захворіти цукровим діабетом. З аналізу літературних джерел було з'ясовано, що внесення фруктози також подовжують термін зберігання помадних цукерок завдяки високій їх гігроскопічності [1].

Окрім того використовувані цукри є досить легкодоступними. Фруктоза є одним з найбільш поширених видів натурального цукру. Вона присутня у вільному вигляді майже у всіх солодких ягодах і плодах. Глюкоза найбільш розповсюджений моносахарид в природі. Вона існує як у формі вільного моносахариду, так і в якості структурного фрагменту різних полісахаридів: сахаридів, мальтози, лактози, крохмалю, целюлози тощо. Лактоза у вільному вигляді зустрічається в коров'ячому молоці від 4 до 5% лактози. У великих кількостях лактоза виходить з сироватки, що залишається при виробництві сиру [2].

Оскільки дані цукри мають свої характерні технологічні властивості, для застосування їх при цукерок нами було проведено встановлення раціонального співвідношення досліджуваних цукрів з різною розчинністю – глюкози та фруктози; лактози та фруктози з метою отримання цукерок кристалічної структури. Згідно результатів було встановлено оптимальне співвідношення глюкози до фруктози 4:1, а лактози до фруктози 1:1.

Недоліком помадної маси, а також цукерок, які виготовлені на основі помади є те, що вони порівняно швидко висихають – “черствіють”. Особливо швидко висихають неглазуровані корпуси. На їх поверхні, а також на зломі можливо спостерігати появу білих плям, потім (через 3-5 днів) відбувається повне окам’яніння цукерок[3].

Так як черствіння помади є наслідком втрати значної частини вологи в результаті випаровування останньої та збільшення вмісту кристалічної фази, то отримання помади, яка не висихає та не черствіє можливо при введенні до її рецептури речовин, які здатні втримувати випаровування вологи. Так як фруктоза – гігроскопічний моносахарид, то за рахунок цієї властивості він може сприяти гальмуванню процесу видалення вологи з корпусів на основі цукрової помади.

Також із шляхів подовження терміну зберігання помадних цукерок є попередження інтенсивного видалення вологи з поверхні корпусів за рахунок застосування сучасних пакувальних матеріалів та способів пакування. Тому нами було проведено дослідження зміни показників якості пакованих помадних цукерок, виготовлених на комбінаціях досліджуваних цукрів.

Цукерки пакували в поліпропілен металізований способом “в перекрутку” – найбільш розповсюдженим для помадних цукерок. Цукерки зберігали в приміщенні лабораторії при температурі 18-20⁰С, та відносній вологості в межах 75 %.

Під час видалення вологи зі зразків цукерок відбувається зменшення кількості рідкої фази та збільшення кількості твердої фази, яка представляє собою кристали сахарози. При зберіганні цукерок кристалічної структури збільшуються розміри кристалів твердої фази, вони відчуються на смак і погіршують органолептичні властивості виробів.

Нами було проведено мікроскопічний аналіз цукрів та помадних цукерок на основі глюкози-фруктози свіжоприготовлених і збережених протягом 3 місяців пакованими способом «у перекрутку». Після отримання мікроскопічного зображення досліджуваних зразків зі збільшенням 1600 ми

провели визначення середніх розмірів кристалів цукрів та аналізованих цукерок, результати якого наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Середній розмір кристалів цукрів та помадних цукерок на основі
глюкози та фруктози; лактози і фруктози

Зразок	Середній розмір кристалів, мкм
Глюкоза	18,7
Лактоза	43,7
Сахароза	62,5
Фруктоза	28,1
Помадні цукерки приготовлені на :	
глюкозі та фруктозі свіжоприготовлені	1,25
глюкозі та фруктозі через 3 міс. зберігання	3,13
лактозі та фруктозі свіжоприготовлені	0,63
лактозі та фруктозі через 3 міс. зберігання	1,88

Отже, дані які наведені в таблиці 1 вказують, що кристалічність помадних цукерок при зберіганні незначно збільшується, а отже процес «черствіння» помадної маси проходить повільно. Якщо порівнювати розміри кристалів готових виробів навіть після зберігання, то вони значно менші за кристали найдрібнішого цукру глюкози: кристали 3,13 мкм має глюкозно-фруктозна помада, 1,88 мкм - лактозно-фруктозна помада та 18,7 мкм – глюкоза.

Отже, аналізуючи наведені дані, можна стверджувати, що при зберіганні протягом 3 місяців, структура даних цукерок не впливатиме на погіршення їх якості, оскільки розміри кристалів обох зразків значно менші за максимально допустиме значення - 25 мкм. Тобто внесення цукрів глюкози, лактози і фруктози замість сахарози окрім позитивного ефекту на організм людини забезпечуватимуть гарні показники якості досліджуваних виробів протягом всього терміну реалізації.

Список літератури:

1. Дорохович, А. М. Цукри, оцінка їх якості та використання при виробництві кондитерських виробів спеціального призначення/ А. М. Дорохович, О. О. Кохан// Нові ідеї в харчовій науці - нові продукти харчовій промисловості: Міжнародна наукова конференція, присвячена 130-річчю Національного університету харчових технологій. – К.: НУХТ, 2014.- с.61.
2. Зубченко, А.В.Технология кондитерского производства : учебник для студентов высших учебных заведений обучающихся по специальности «Технология хлеба, кондитерских и макаронных изделий»/ А.В.Зубченко - Воронеж,1992 -432с.
3. Полумбрик М.О. Вуглеводи в харчових продуктах і здоров'я людини : підруч./ М.О. Полумбрик .-К.:Академперіодика,2011.-486 с

**ГОРМОНАЛЬНИЙ БАЛАНС ПРИ ЗАНЯТТЯХ СПОРТОМ.
ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧИХ ТРЕНУВАНЬ**

Опанасенко Еліна Олександрівна

студентка факультету обліку аудиту

та інформаційних систем

науковий керівник:

Хапсаліс Гаяне Левонівна

старший викладач кафедри фізичної культури

Київський національний

торговельно - економічний університет

Що ж таке гормональний баланс? Гормони являють собою біологічно активні речовини, які виробляються в організмі залозами внутрішньої секреції. Існує кілька залоз, що виробляють гормони: це наднирники, підшлункова залоза, гіпофіз, статеві залози, щитовидна залоза та ін. Для кожного вікового

етапу характерна певна кількість тих чи інших гормонів, які виробляють залози. Якщо гормональний баланс знаходиться в рівновазі, люди прекрасно виглядають, вони завжди бадьорі, з оптимізмом дивляться на життя. [1]

Гормональний баланс в організмі людини визначається загальною сукупністю гормонів, що виробляються залозами. Баланс – рівновага організму, тобто все відбувається як в хорошому годиннику - гормони виробляються вчасно і в потрібній кількості. А якщо гормональний баланс порушений-будуть проблеми.

Що ж викликає порушення? Гормони виробляються організмом для зростання, розвитку статевих функцій, фізичного і розумового розвитку, вироблення запасів енергії, регулювання обміну речовин і інших найважливіших функцій. Нормальна вироблення гормонів відбувається, коли організм знаходиться в спокої. Як тільки виникають умови, що вимагають певних зусиль для виживання, робота залоз, які виробляють гормони, відразу стає інтенсивної. Залежно від того, який орган зазнає стрес, проводиться ту чи іншу кількість гормонів, що порушує гормональний баланс. При короткочасному стресі залози швидко починають нормальну роботу, і баланс.

Здоровий зовнішній вигляд, гарна зовнішність, регулярний менструальний цикл, стабільний настрій і можливість народжувати здорових дітей – усе це прямо залежить від гормонального балансу в організмі жінки.

Заняття спортом сприятливо впливають на організм - збагачення крові киснем, яке збільшується під час спорту, також це можливість позбутися від щоденного стресу і від негативних емоцій. Крім адреналіну, в організмі людини під час фізичного навантаження виділяються і інші хімічні речовини, після складання яких разом, можна говорити про появу гарного самопочуття. Під час регулярних і тривалих фізичних занять в гіпофізі центральної нервової системи виділяється ендорфін або так званий "гормон щастя".

Спершу, потрібно розібратися, які види навантажень набагато краще підходять жінкам, а яких слід уникати. Якщо порівнювати фізіологію жіночу і чоловічу, то жінка за своєю природою не призначена для дуже важких фізичних

випробувань. Тому будь-які надмірні навантаження та інтенсивні силові тренування не бажані для представниць прекрасної статі. При постійних надмірних навантаженнях та силових тренуваннях відбувається зростання м'язової маси та заміщення нею жирових тканин організму. З першого погляду це може здатися привабливим: тіло стає більш підтягнутим, струнким, рельєфним. Але недостатній відсоток жирових тканин в організмі жінки може призвести до порушення гормонального фону, а отже, до проблем із менструальним циклом, фертильністю, шкірою, нервовою системою.

Жінкам не варто займатись таким спортом:

- важкою атлетикою;
- бодібілдингом;
- бойовими єдиноборствами.

Найбільш сприятливим спортом є усі види фітнесу:

- аеробні навантаження низької та середньої інтенсивності та тривалості: ранкова пробіжка, заняття на велотренажері, аеробіка, швидка ходьба;
- комплекси вправ на розтяжку: йога, пілатес, стретчинг;
- плавання, аквааеробіка;
- силові блоки легкого та середнього навантаження
- піші прогулянки, їзда на велосипеді та лижах, танці, ранкова гімнастика [2]

Існує 3 основних правил жіночих тренувань:

Правило 1: Не покладайтеся на аеробні навантаження

Замість традиційного аеробного тренінгу використовуйте інтервальні тренування та спринти. По-перше, з їх допомогою можна спалювати калорії вдвічі швидше, ніж при використанні аеробіки. По-друге, остання не допомагає будувати м'язову масу і навіть може вести до її втрати – а сухі м'язи найкраще сприяють жироспалюванню. Нарешті, аеробіка, на відміну від спринтів і все тієї ж роботи з вагами, не дає посттренувального прискорення метаболізму.

Правило 2: Уникайте стресу

Мова йде як про стрес психологічний, так і про такий, який виникає через занадто інтенсивні тренування та екстремальні дієти. На жіночому організмі стрес позначається особливо негативно, тому що найчастіше викликає порушення гормонального балансу. Крім цього, дослідження показують, що коли жінки починають більш активно тренуватися при помітному зниженні калорійності харчування, у них з'являються додаткові проблеми зі спаленням жиру. Це відбувається тому, що в жіночому організмі підвищується рівень кортизолу, що є наслідком збою роботи таких гормонів, як прогестерон, тестостерон і естроген. А гормональний дисбаланс не тільки гальмує спалювання жиру, а й погіршує самопочуття та настрій.

Правило 3: Слідкуйте за харчуванням

Без дотримання правильного режиму харчування всі ваші зусилля в спортзалі зйдуть нанівець. Багато жінок роблять помилку, вважаючи, що якщо вони тренуються, то тепер можуть їсти все, що заманеться. Однак це далеко не так. Навіть при активних тренуваннях важливо стежити за калорійністю і дотриманням балансу білків, жирів і вуглеводів – за тим, щоб не переїдати, але й не недоїдати. Їжте здорові цілісні продукти, вдосталь і правильно тренуйтеся – і красиве підтягнуте тіло вам гарантовано! [3]

Більша кількість жінок усвідомлює, що їм потрібно займатися фізичною активністю зовсім інакше, ніж чоловіки, але сучасний світ примушує робити інше. Робіть те, що у вас краще виходить. Будьте здоровими і щасливими!

Список літератури:

- 1) А. А. Синельникова «210 рецептов для идеального гормонального баланса», 2012.-110 с.
- 2) С. Борич «Анатомія фітнесу і силових вправ для жінок», 2016.-140с.
- 3) <https://nakachka.org.ua/8-pravyl-zhinochoho-trenuvannya/>

РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Оробей О.О.

V курс, Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Крамаренко А.М.

доктор педагогічних наук, професор

Бердянський державний педагогічний університет, місто Бердянськ,

Україна

Екологічне виховання – це педагогічний процес, спрямований на формування екологічної культури особистості.

У початковій школі екологічне виховання здійснюється у напрямках:

- виховання любові до природи;
- виховання вміння поводити себе в природному середовищі;
- встановлення екологічних взаємозв'язків у природі [3, с.142].

Однією із важливих ланок національної системи виховання є формування екологічної культури школяра та гармонійних відносин людства з навколишнім середовищем. Показником сформованості екологічної культури особистості є рівень нашого спілкування з навколишнім середовищем. На даний момент рівень нашої екологічної культури не є високим. Вчений Лев Конторович казав: «низька культура природокористування не є результатом низького рівня науково-технічної думки, а є наслідком відсутності у нас етики» [2, с. 143].

Проблеми дбайливого ставлення до природи, охорони навколишнього середовища, поліпшення екологічної ситуації є досить актуальними в реаліях сьогодення для України і всієї планети. Основи екологічної культури (екологічного мислення, екологічної етики та моралі) закладаються у дитини з раннього віку в сім'ї, дитячому садку, школі, а також у процесі бібліотечного обслуговування в мережі бібліотек для дітей України.

Шкільна бібліотека відіграє активну роль у вихованні екологічної грамотності, вона дає можливість черпати екологічні знання з книг, періодичних видань, нетрадиційних носіїв інформації.

Як інформаційний центр шкільна бібліотека:

– забезпечує вчителів, методичними, дидактичними і педагогічними матеріалами, а також готовими методичними розробками на електронних і паперових носіях;

– допомагає учням в їх позаурочних заняттях при підготовці домашнього завдання, проектів, доповідей, рефератів з екології;

Позитивною рисою шкільної бібліотеки є максимальне наближення її до навчального процесу. Також, дуже важливо проводити різні заходи за допомогою бібліотеки: книжкові виставки, бесіди, огляди, виразні читання, дитячі ранки, вікторини, конкурси, свята, ігри.

Перед нашою країною стоїть завдання перетворення кожного куточка бібліотеки в квітучий край для своєчасного формування екологічної культури, естетичного ставлення до природи, розвитку любові до неї і можливість нести відповідальність за її стан.

Природа не зможе захистити себе від варварського, жорстокого, байдужого ставлення; від ворожих дій людини і втручання її в хід природних процесів, що викликають загибель багатьох рослин і тварин. У моральному суспільстві давно сформульований закон про охорону природи, який повинен виконуватися кожним громадянином країни. До його виконання молоде покоління готується всіма формами і засобами нашого життя, особливо умовами єдиного навчально - виховного процесу школи. Повноцінний ефект буде досягнутий тоді, коли екологічна свідомість і поведінка стануть складовою частиною загальної культури молодої людини.

Місія вчителів – донести до дітей всіма можливими засобами, яким є гарним наш світ, як складно він влаштований і що саме від нашої поведінки залежить, чи зуміємо ми зберегти багатство світу, для майбутнього покоління і всіх живих істот на Землі.

Отже, екологічне виховання дітей – складний процес, який потребує погоджених дій всіх соціальних інститутів, що беруть участь у вихованні підростаючого покоління, – сім'ї, дитячого садка, школи, позашкільних закладів, засобів масової інформації, а також діячів літератури і мистецтва, всієї нашої спільноти. Необхідність комплексної пропаганди екологічної книги, формування екологічної культури малюків сьогодні усвідомлюється більшістю бібліотекарів, які працюють з дітьми та їхніми батьками. Такий напрям керування читанням є перспективним і соціально важливим у роботі бібліотеки для дітей.

Список літератури:

1. Волошина Г. П. Стимулювання екологічної активності молодших школярів. К.: ТОВ "Міжнар. Фін. Агенція", 1998. 98 с.
2. Екологічне виховання учнів як основа для забезпечення екологічного майбутнього людини. Основи екологічних знань. Тернопіль, 1994. С.143-148.
3. Крамаренко А. М. Методика освітніх галузей „Природознавство” та „Суспільствознавство”: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 „Початкова освіта”]. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. 476 с.

ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ В ПРОГНОЗУВАННІ

Осадчий Вячеслав Володимирович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформатики і кібернетики, Мелітопольський державний педагогічний університет імені

Богдана Хмельницького

Букресєв Дмитро Олександрович

студент магістратури кафедри інформатики і кібернетики,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана

Хмельницького

Актуальність роботи. Численні дослідження та застосування нейронних мереж у бізнесі довели свою перевагу у порівнянні з класичними методами, які не включають штучний інтелект. Найбільш поширеними областями застосування нейронних мереж протягом останніх 10 років є: виробництво/операції (53,5%) та фінанси (25,4%).

Прогноз майбутньої поведінки реальних часових рядів з використанням нейронних мереж широко багатьма вченими, тому що нейронні мережі можуть вивчати нелінійні зв'язки між входами та бажаними результатами. Широко вивчено також інтеграцію знань та нейронних мереж, оскільки така інтеграція має великі перспективи у вирішенні складних реальних проблем. Одним з методів є введення попередніх знань у початкову структуру мережі та вдосконалення його шляхом вивчення на прикладах.

В останні кілька років багато дослідників використовували штучні нейронні мережі для аналізу традиційних проблем класифікації та прогнозування бухгалтерського обліку та фінансів.

Основна нейронної мережі

Нейронні мережі є структурами високо взаємопов'язаних елементарних обчислювальних одиниць. Їх називають нейронними, тому що модель нервових систем тварин надихнула на їх створення. Кожна обчислювальна одиниця має набір вхідних з'єднань, які приймають сигнали від інших обчислювальних пристроїв, та регулювання зміщення, набір ваг для кожного вхідного підключення та регулювання зміщення, а також функція передачі, яка перетворює суму зважених входів і зміщення, щоб визначити величину виводу з обчислювального блоку. Сумарна вартість для обчислювальної одиниці (вузол j) - це лінійна комбінація всіх сигналів від кожного з'єднання (A_i), що перевищує значення ваги з'єднання між вузлом j та з'єднанням i (W_{ji}) (рівняння (1)). Зверніть увагу, що рівняння (1) аналогічно формі рівняння множинної регресії: $Y = b_0 + \sum_i [b_i * X_i]$. Вихід для вузла j є результатом застосування передавальної функції g (рівняння (2)) до суми значення (Sum_j)

$$\text{Sum}_j = \sum_i [W_{ji} * A_i] \quad (1) \quad O_j = g(\text{Sum}_j) \quad (2)$$

Якщо функція передачі, застосована в рівнянні (2), є лінійною, то обчислювальний блок нагадує модель багаторазової регресії. Якщо функція передачі, застосована в рівнянні (2), є сигмоподібною, то обчислювальна одиниця нагадує модель логістичної регресії. Єдина різниця між моделями штучних нейронних мереж та регресії - це спосіб, у який встановлюються значення для ваг. Ініціативи використовують динамічний підхід до програмування, щоб ітеративно регулювати ваги, доки помилка не буде зведена до мінімуму, регресійні моделі обчислюють ваги за допомогою математичної методики, яка мінімізує квадратну помилку.

Більшість штучних нейронних мереж, є фактично мережею цих обчислювальних одиниць (далі - вузли), з'єднаними між собою для функціонування як колективної системи.

Перш ніж штучні нейронні мережі можуть бути використані для виконання будь-якого бажаного завдання, їм потрібно пройти навчання. В основному тренування - це процес визначення ваги дуги, які є ключовими елементами штучних нейронних мереж. Знання, отримані мережею, зберігаються в дугах та вузлах у вигляді дугових ваг та упереджених вузлів. Саме через зв'язувальні дуги штучні нейронні мережі можуть виконувати складні нелінійні відображення від своїх вхідних вузлів до вихідних вузлів. Навчання мультиплесерної мережі здійснюється під контролем, в якому завжди потрібна бажана відповідь мережі (цільове значення) для кожного шаблону вводу (приклад).

Моделювання штучних нейронних мереж для прогнозування

Незважаючи на багато задовільних характеристик штучних нейронних мереж, побудова нейронної мережі прогнозування для конкретної проблеми прогнозування є нетривіальним завданням. Проблеми моделювання, що впливають на продуктивність, слід уважно розглянути. Одне критичне рішення полягає у визначенні відповідної архітектури, тобто кількості шарів, кількості вузлів у кожному шарі та кількості дуг, які з'єднуються з вузлами. Інші рішення

щодо мережевого проектування включають вибір функцій активації прихованих і вихідних вузлів, алгоритм навчання, методи перетворення або нормування даних, навчальні та тестові набори та показники ефективності.

Архітектура мережі

Штучна нейронна мережа, як правило, складається з шарів вузлів. У популярних багат шарових моделях всі вхідні вузли знаходяться в одному вхідному шарі, всі вихідні вузли знаходяться в одному вихідному шарі, а приховані вузли розподіляються в один або декілька прихованих шарів між ними. При проектуванні такої моделі необхідно визначити наступні змінні:

- кількість вхідних вузлів.
- кількість прихованих шарів і прихованих вузлів.
- кількість вихідних вузлів.

Кількість прихованих шарів і вузлів

Прихований шар і вузли грають дуже важливу роль для багатьох успішних застосувань нейронних мереж. Це приховані вузли в прихованому шарі, що дозволяють нейронним мережам виявляти цю функцію, захоплювати шаблон у даних і виконувати складне нелінійне відображення між вхідними та вихідними змінними. Найпоширенішим способом визначення кількості прихованих вузлів є експерименти або пробна та помилка. Було також запропоновано декілька правил великого пальця, наприклад, кількість прихованих вузлів залежить від кількості шаблонів вхідних даних, а кожен вага повинен мати принаймні 10 шаблонів введення (розмір вибірки). Щоб уникнути проблеми з надмірністю, деякі дослідники надали емпіричні правила для обмеження їх кількості.

Кількість вхідних вузлів

Кількість вхідних вузлів відповідає кількості змінних у вхідному векторі, який використовується для прогнозування майбутніх значень. Для каузального прогнозування кількість входів зазвичай прозора і порівняно легко вибирати. Проблема прогнозування часових смуг, кількість вхідних вузлів відповідає кількості відсталих спостережень, використовуваних для виявлення основного

шаблону в тимчасовій серії та прогнозування майбутніх значень. Проте в даний час не існує запропонованого систематичного способу визначення цього числа.

Кількість вихідних вузлів

Кількість вихідних вузлів відносно легко вказати, оскільки вона безпосередньо пов'язана з досліджуваною проблемою. Для задачі прогнозування часових рядів кількість вихідних вузлів часто відповідає прогнозованому горизонту. Існує два типи прогнозування: один крок вперед (який використовує один вихідний вузол) та багатоетапне прогнозування. У літературі описано два способи здійснення багатоетапних прогнозів.

Функція активації

Ця функція визначає зв'язок між входами та виходами вузла та мережі. Загалом, функція активації вводить ступінь нелінійності, яка є цінною для більшості додатків штучних нейронних мереж. На практиці використовується лише невелика кількість функцій активації. До них відносяться:

1. Сигмоїдна (логістична) функція: $f(x) = (1 + \exp(-x))^{-1}$;
2. Гіперболічна тангенса (танх) функція: $f(x) = (\exp(x) - \exp(-x)) / (\exp(x) + \exp(-x))$;
3. Синусова або косинусна функція: $f(x) = \sin(x)$ або $f(x) = \cos(x)$;
4. Лінійна функція: $f(x) = x$.

Висновки. Ми представили огляд поточного стану використання штучних нейронних мереж для прогнозування. Важливі результати підсумовані наступним чином:

– Унікальні характеристики нейронних мереж - адаптивність, нелінійність, здатність відстежувати довільні функції - роблять їх цілком придатними та корисними для прогнозування завдань. В цілому, ІНН забезпечують задовільні показники.

– У цій галузі було проведено значну кількість досліджень. Висновки нез'ясовані щодо того, чи і коли ЕН є кращими, ніж класичні методи.

– Є багато факторів, які можуть вплинути на продуктивність ІНС.

Нейронні мережі пропонують перспективний альтернативний підхід до традиційних лінійних методів. Як і в статистичних моделях, штучні нейронні мережі мають слабкі місця, а також сильні сторони. Штучні нейронні мережі мають багато бажаних функцій, які роблять їх цілком придатними для різних проблемних областей.

Список літератури:

1. Андерсон Ю., Розенфельд Е. Нейрокомп'ютер: основи досліджень // MIT Press: Кембридж, Массачусетс, 1998.
2. Азофф, Е.М. Прогнозування фінансових ринків часових рядів нейронної мережі // Джон Вілі та сини, Чичестер, 1994.
3. Баррон, А.Р. Коментар на тему "Нейромережі: огляд з статистичної точки зору" // Статистична наука 9 (1), 33-35, 1994.
4. Bigus, J. P. Data Mining with Neural Networks // Нью-Йорк: McGraw-Hill, 1996.
5. Борисов А.Н., Павлов В.А., Прогнозування безперервної функції за допомогою нейронних мереж. Автоматизоване управління, 1995
6. Чен, Т., Чен, Г. Універсальне наближення нелінійних операторів нейронними мережами з довільними активаційними функціями та їх застосування до динамічних систем. Операції IEEE на нейронних мережах 6 (4), 911-917, 1995.
7. Chiang, W.-C., Urban, T.L., Baldrige, G.W. Неврологічний підхід до прогнозування вартості чистих активів взаємних фондів // Омега 24, 205-215, 1996.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОРТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗВО

Осадчий Вячеслав Володимирович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформатики і
кібернетики

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Купчак Євген Олександрович

аспірант кафедри інформатики і кібернетики

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Актуальність роботи. Становлення економіки, орієнтованої на знання, передбачає створення науково-освітніх інформаційних середовищ, що дозволяють оновлювати професійні знання і навички протягом усього життя. Одним з основних вимог до таких середовищ є підтримка персоналізації навчання, тобто надання освітніх послуг, максимально повно і точно відповідають потребам, рівню підготовки і когнітивним особливостям конкретного користувача. Як показав виконаний нами аналіз значного числа публікацій, для створення інформаційного середовища можуть використовуватися кілька організаційно-технологічних підходів (використання монолітної системи класу ERP, використання корпоративних веб-служб, в тому числі порталів, принципи і технологія відкритих систем). Однак найбільший ефект досягається при використанні корпоративних порталів управління знаннями (КПУЗ) [1, 2].

Аналіз теоретичних відомостей

Корпоративний портал управління знаннями - це система збору інформації, система виявлення і формалізації нових знань спирається на весь накопичений і формалізований раніше потенціал знань освітньої організації (на

вхідну інформацію), на колективний інтелект і інтуїцію задіяних в процесі навчання людей (на спільну роботу), на обчислювальні додатки, а також система видачі накопиченої і новоствореної інформації, кого навчають відповідно до прийнятої технологією навчання.

Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури і педагогічної практики показав, що для оцінки корисності використання корпоративного порталу управління знаннями в реальному освітньому процесі потрібно рішення двох взаємозалежних завдань [3, 4] за визначенням:

- педагогічної доцільності розробки і застосування в освітньому процесі КПУЗ, під якою будемо розуміти доцільність відповідності освітнього процесу конкретного стау моделі педагогічної системи, що дозволяє досягати поставлених цілей навчання;
- педагогічної ефективності КПУЗ, під якою ми розуміємо продуктивність (ефективність) КПУЗ як моделі педагогічної системи з формування в процесі навчання запропонованих (прогнозованих) властивостей і якостей особистості учня.

Критерії оцінювання якості

При оцінці педагогічної доцільності створення і практичного застосування КПУЗ повинні бути обрані вимірювачі, параметри і критерії. При цьому враховується: його основне педагогічне призначення; обсяг і специфіка відповідного навчального предмета; ступінь вираженості соціально - дидактичних функцій.

При оцінці педагогічної доцільності в якості кількісних показників нами пропонується використовувати наступні параметри: ступінь абстракції, рівень засвоєння, широта досвіду, ступінь усвідомленості. Критеріями для прийняття рішення про педагогічної доцільності КПУЗ є: зміни по траєкторіях підготовленості учня, індекс розвитку, коефіцієнт засвоєння.

Використання КПУЗ робить істотний вплив на інтенсифікацію освітнього процесу, яка може бути досягнута наступними способами [5]: збільшенням кількості навчальної продукції (наприклад, правильно вирішене завдання,

розроблений алгоритм вирішення задачі і т.д.) виробленої учнями в одиницю часу; підвищенням щільності подачі інформації, тобто збільшенням кількості матеріалу, що пред'являється, якого навчають в одиницю часу; зміною часових характеристик окремих етапів продуктивного розумового процесу; зростанням операціонально інтенсивності, пов'язаної зі зменшенням часу, відведеного хто навчається на виконання тих чи інших навчальних дій; підвищенням ступеня напруженості праці, пов'язаної з труднощами завдань і їх складністю; формуванням позитивної емоційно-мотиваційної сфери викладання і навчання в умовах реалізації навчальних комп'ютерних технологій; всебічним урахуванням індивідуально-типологічних особливостей особистості учня і педагога; активною участю педагогів-практиків у проектуванні та створенні КПУЗ, цілеспрямованої їх методичної, психологічної та комп'ютерною підготовкою для роботи в комп'ютеризованому середовищі.

Таким чином, якщо розробка і використання КПУЗ педагогічно доцільно для розвитку особистості учня в межах встановлених в дидактичній задачі, а в результаті використання навчальних комп'ютерних технологій із заданою педагогічною ефективністю досягаються цілі навчання, то такий КПУЗ має властивість педагогічної корисності.

Оцінка доцільності використання портал-технологій

Для дослідно-експериментальної роботи нами були обрані дисципліни «Інформатика» для спеціальностей «Математичне забезпечення й адміністрування інформаційних систем» і «Прикладна математика та інформатика». Курси побудовані відповідно до Державних освітніх стандартів відповідних спеціальностей.

Дидактичні матеріали розроблялися протягом більш ніж 7 років і склалися з навчальної та робочої програм, конспекту і тексту лекцій, комплектів практичних завдань для самостійної роботи, тестів, методичних вказівок, демонстраційних матеріалів.

На основі раніше створеної методики був проведений аналіз постановки дидактичної задачі (діагностуються мети навчання, початковий стан розвитку учня, кінцеве прогнозований стан, зміст навчання).

Аналіз педагогічної корисності КПУЗ був проведений при використанні одного фрагмента, пов'язаного з ізучені-ем курсу «інформатика» (спеціальність «Математичне забезпечення й адміністрування інформаційних систем»). Перед проектуванням КПУЗ був проведений аналіз існуючого навчального програмного забезпечення з даного предмету, який показав, що в даний час, в основному розробляються і є окремі комп'ютерні програми. На підставі цього, було рекомендовано спроектувати цілісний комп'ютеризований курс, що включає в себе дві частини (лабораторний і комп'ютерний практикуми). Кожна частина складається з окремих комп'ютерних уроків за темами. З'ясувавши мети навчання, вимоги до початкового рівня підготовленості учнів, проаналізувавши зміст, а також, що повинен вміти виконувати до навчання, якого навчають і що він потім зможе зробити після сеансу роботи з КПУЗ на занятті в комп'ютерному класі, ми встановили, що навчально-пізнавальна діяльність учня може здійснюватися зі сходів абстракції А чи Б (здіянні механізми адаптації) і завершитися на ступені Б або в (представлені завдання для більш просунутих в навчанні учнів). Крім того, ми попередньо встановили експозицію часу в 25 хв з орієнтиром, що після закінчення навчання учні будуть вже оцінюватися на ступені Б.

Аналіз отриманих даних показує, що КПУЗ на початку навчання дозволяє адаптуватися учнем відповідно до їх вихідним рівнем підготовленості і почати навчальний цикл не тільки з різних ступенів абстракції, а й з різних рівнів засвоєння навчального матеріалу. Крім того, з аналізу випливає, що цілі навчання, встановлені за нормою, передбачені в одному з варіантів завершення навчання. Мета навчання обрані за рівнем з сукупності кінцевих результатів процесу навчання. Для просунутих в навчанні учнів є завдання підвищеної складності. Закінчення навчання представлено достатнім безліччю різних

виходів і можливих варіантів його завершення або продовження. Це дозволяє використовувати КПУЗ для учнів різної навчальної орієнтації і спеціалізації.

Висновки. Встановлено, що зміст КПУЗ відповідає досліджуваній навчальній програмі. вона може бути адаптована для учнів з різною початковою підготовкою та спеціалізацією. КПУЗ має значні резерви для просунутих в навчанні учнів. Отримана сукупність освітніх траєкторій показує достатню кількість можливих варіантів навчання. встановлена норма навчання досягається при наявності резерву, при цьому норма може перевизначатися з переходом на інші траєкторії. Це дозволяє управляти ефективністю освітнього процесу. Для практичного використання бажано розробити рекомендації щодо вдосконалення змісту і структури КПУЗ, уточнити діагностуються мети навчання, відкоригувати змодельовані в КПУЗ дидактичні процеси для виключення неефективних освітніх траєкторій. Якщо КПУЗ буде використовуватися в реальному педагогічному процесі, то потрібно розробити інструктивні вказівки розробникам і педагогам для забезпечення ефективності бажаних освітніх траєкторій. При апробації КПУЗ в реальних умовах потрібно уточнити норму навчання або експозицію часу сеансу роботи з КПУЗ, так як в ній є значні резерви збільшення ефективності процесу навчання.

Список літератури:

1. Принципи побудови інтелектуальних навчальних середовищ на основі технологій управління знаннями. // Вісник Російського університету дружби народів. Серія інформатизація освіти. / М.: РУДН - 2008, N3.-С. 17-22
2. Інформатизація сучасної професійної освіти на основі технологій управління знаннями. // Психолого-педагогічний пошук. / Рязань: РГУ ім. С.А. Єсеніна - 2009 N3. - с. 47-56
3. Скібіцький Є.Г., Слуднов А.В. Ідентифікація педагогічної доцільності комп'ютерних технологій // Програмні продукти і системи. Твер, 1996. -№1. - С.23 -28.

4. Скібіцький Є.Г., Слуднов А.В. Педагогічна корисність як засіб оцінки якості когнітивно-комп'ютеризованого курсу: Монографія. -Новосибірськ: ІПСОА РАО, 1996.- 107 с.

5. Тализіна Н.Ф. Психолого-педагогічні проблеми створення та впровадження технічних засобів навчання // Наукові основи розробки і впровадження технічних засобів навчання. Матеріали Всес. конф. Т.1, ч.1. - М.: МІФІ, 1985. - С.6-13.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Осадчий Вячеслав Володимирович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформатики і
кібернетики

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Сендер Андрій Андрійович

аспірант кафедри інформатики і кібернетики

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Актуальність роботи. Сучасний розвиток економіки і соціального середовища безпосередньо залежить від рівня навчання і виховання фахівців з високим рівнем кваліфікації, які повинні володіти відповідними компетенціями, що дозволяють швидко адаптуватися в нових ситуаціях і знаходити найбільш правильне і креативне рішення для різних завдань професійної діяльності [1]. Таким чином, перед сферою освіти в цілому і, зокрема, перед сферою вищої освіти стоїть завдання підготовки затребуваних фахівців з урахуванням компетентного підходу. Відзначимо, що саме

компетенцій відводиться провідна роль в освітніх стандартах нового покоління. У загальному випадку під компетенціями розуміється здатність застосовувати знання, вміння, навички, особистісні якості для успішної діяльності в різних ситуаціях, пов'язаних з професійною та соціальною діяльністю. Практично, до поточного моменту навчання студентів в Україні базувалося на отриманні фундаментальних знань і підготовці фахівця широкого профілю, що призвело до дефіциту практико-орієнтованих фахівців. Однак вимоги сучасних стандартів вже націлені на підготовку фахівців в конкретній предметній області, які здатні швидко включатися в трудову діяльність і вирішувати поставлені перед ними завдання. Сучасні освітні стандарти, розроблені в Україні, побудовані на принципово нових концептуально-методологічних підставах: вони містять не тільки загальну характеристику спеціальності, вимоги до термінів навчання і його формам, характеристику професійної діяльності фахівця, а й вимоги до його компетентності, що включають академічні, соціально-особистісні та професійні компетенції, які гарантують якість вищої освіти. Сьогодні особливо затребувані кваліфіковані працівники в галузях, пов'язаних з електронною обробкою даних і розробкою відповідного програмного забезпечення, що підтримує автоматизацію різних аспектів діяльності.

Загальні аспекти підготовки фахівців ІТ-профілю

В освітньому стандарті для спеціальностей - профілю формулюються загальні цілі підготовки фахівця наступним чином. По-перше, необхідно сформувати і розвинути соціально-професійну компетентність, яка дозволяє поєднувати академічної-етичні, професійні, соціально-особистісні компетенції для вирішення завдань в сфері професійної та соціальної діяльності. По-друге, потрібно сформувати навички професійної діяльності, які включають в себе вміння ставити завдання, виробляти і приймати рішення з урахуванням їх соціальних, екологічних і економічних наслідків, а також планувати і організовувати роботу колективу. По-третє, важливим є і формування навичок дослідницької роботи, яка передбачає планування проведення наукового

експерименту, вміння проводити науковий аналіз отриманих результатів, здійснювати творче застосування наукових досягнень в галузі програмного забезпечення інформаційних технологій.

Академічні компетенції включають вміння працювати самостійно та постійно підвищувати свій професійний рівень, застосовувати отримані базові науково-теоретичні знання для вирішення наукових і практичних завдань в області створення і вдосконалення програмного забезпечення інформаційних технологій, формулювати і висувати нові ідеї.

Соціально-особистісні компетенції пов'язані з тим, що майбутній фахівець повинен мати високу громадянськість і патріотизм, знати права і дотримуватись обов'язків громадянина, мати здатність знаходити правильні рішення в умовах надзвичайних ситуацій, мати здатність до міжособистісних комунікацій, вміти працювати в колективі.

Основою кваліфікації сучасних фахівців - профілю є професійні-ні компетенції, які передбачають, що випускники повинні володіти знаннями та вміннями формулювати проблеми і вирішувати завдання, розробляти плани і забезпечувати їх виконання в обраній сфері професійної діяльності.

Так, при підготовці фахівців - профілю основна частина навчальних курсів спеціальності спрямована на формування базових знань в області методології проектування і розробки інформаційних систем і спеціалізованого програмного забезпечення для вирішення конкретних завдань предметної області. Відзначимо, що для досліджуваних дисциплін характерно наступне: великий обсяг теоретичного і практичного матеріалу; використання різних систем і середовищ, модифікації і версії яких можуть змінюватися навіть в процесі двох навчальних років; необхідність врахування економічних тенденцій вирішуваних завдань та інше.

Основу проведення занять зі спеціальних дисциплін складають презентативно-дискусійна форма роботи з навчальними матеріалами та колективний метод проектів, який передбачає послідовне виконання практико-орієнтованих проектних завдань протягом вивчення конкретної дисципліни [3].

Відзначимо також, що обов'язковим аспектом навчальної взаємодії викладача та студентів є використання деякого запропонованого набору сучасних програмних засобів, які підтримують як різні сторони навчального процесу, так і етапи проектування і створення фінального програмного продукту. У міру уточнення вимог до проекту, що розробляється студенти зобов'язані самостійно розширювати знання про теоретичні аспекти розробки та програмному забезпеченні, яке використовується для реалізації. Природно, такий підхід сприяє оволодінню як технологічними, так і інформаційними навичками. Крім того, все це також сприяє готовності до самостійному вирішенню проблем, самоосвіти, використання інформаційних ресурсів і становленню науково-дослідницьких навичок.

Природно, що організація навчального процесу, яка приведена вище, передбачає максимальне взаємодія викладача і студента, сприяє розвитку індуктивного мислення, творчих навичок вирішення великих ІТ-задач, використання сучасних технологій при проведенні лекційних та лабораторних занять, а також забезпечує підтримку самостійної роботи в студентських групах. З іншого боку, навчальний процес розглядається як колективний, в який включені і викладач, і студенти. При цьому основою взаємодії викладача та студентів є взаємоповага, підтримка нестандартних рішень студентів для поставлених завдань, а також дотримання культурних норм і поведінки, що склалися в суспільстві на даному етапі розвитку. У цьому випадку викладач виступає в якості головного координатора навчального процесу, який формує колективні групи з виконання проектних завдань, призначає індивідуальні завдання групам, проводить проміжні консультації і контроль, здійснює організацію підсумкової здачі проекту на завершальному етапі навчального процесу. Таким чином, розвиток соціально-особистісних компетенцій досягається не тільки за рахунок визначення тим проектів, які пов'язані з різними сторонами життєдіяльності суспільства, а також організації творчих колективних груп студентів, які працюють над вирішенням обраної завдання предметної області. Протягом декількох останніх років формувалися завдання,

які передбачають колективний творчий підхід для досягнення кінцевої поставленої мети - реалізації та підтримки програми, а також написання необхідної звітної документації. При формуванні груп завжди враховувалися психологічна сумісність студентів (побажання студентів працювати разом), їх успішність, а також - побажання з приводу розв'язуваної задачі предметної області, вибору конкретних засобів реалізації програмного продукту та інше. Крім того, при проведенні навчальних занять активно використовуються сучасні освітні технології, які підтримують всі стадії роботи над індивідуальними проектами, а також забезпечують мультимедійне проведення лекцій, планування проектних робіт, здійснення підтримки колективної роботи над проектами, здійснення інтерактивних індивідуальних консультацій та інше. З урахуванням вищевикладеного науковий аспект присутній практично з самого початку взаємодії викладача та студентів, що виражається, перш за все, в індивідуальному підході у визначенні складності та новизни розроблюваного проекту, формалізації задачі дослідження для учнів, а також - в реальному затребуваності проекту. Надалі студенти залучаються до виконання реальних наукових досліджень, пов'язаних з інноваційними розробками.

Висновки. Навчальний процес, організований описаним вище чином, передбачає формування всіх груп компетенцій: професійних, академічних та соціально-особистісних. Відзначимо, що використання компетентнісного підходу сприяє формуванню необхідного рівня підготовки фахівців ІТ-профілю, високого рівня загальнокультурних і професійних компетенцій, а також становленню ділових і моральних якостей, які забезпечують випускникам конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках праці, швидкий професійний і кар'єрний ріст, соціальну та професійну мобільність.

Список літератури:

1. Ізосімова Т. Н., Рудікова Л. В. Компетентнісний підхід як гарантія якості підготовки з-тимчасових фахівців в області ІТ-технологій // Наук. тр.

Акад. упр. при Президентіві Респ. Біларусь. Вип. 1. Мінськ: Акад. упр. при Президентіві Респ. Білорусь, 2014. С. 202-209.

2. Рудікова Л. В. Про організацію навчального процесу за курсом «Системи управління базами даних» // Вища технічна освіта: проблеми та шляхи розвитку: матеріали міжнар. наук.-метод. конф. Мінськ, 2004. С. 201-202.

3. Рудікова Л. В. Про організацію колективної роботи при навчанні студентів спеціальності «Про-програмних забезпечення інформаційних технологій» // Інформатизація навчання математики та інформатики: педагогічні аспекти = Informatization of teaching mathematics and infotmatics: pedagogical aspects: матеріали міжнар. науч. конф., посвящ. 85-річчя Білорус. держ. ун-ту. Мінськ, 25-28 жовт. 2006 г. / редкол. : І. А. Новик (відп. Ред.) [Та ін.]. Мінськ: БДУ, 2006. С. 395-397.

АНАЛІЗ СУКУПНИХ РЕСУРСІВ ТА ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Остапенко А.О.

студентка 2 курсу

фінансово-економічного факультету

НТУ «Дніпровська політехніка»

Науковий керівник: Герасимова І.Ю.

к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу і фінансів

НТУ «Дніпровська політехніка»

Фінанси домогосподарств є важливою складовою системи фінансів України. Вони не лише мають значний вплив на її функціонування, а й забезпечують економіку податками з доходів громадян та формують значну

частину бюджетних надходжень. Фінанси домогосподарств слугують для громадян засобом, який забезпечує створення та використання грошових ресурсів для задоволення особистих потреб [1].

Аналіз складу домогосподарств за період 2013-2017 рр. (таблиця 1) свідчить про те, що середній розмір домогосподарства у Дніпропетровській області не перевищує трьох осіб і має тенденцію до зменшення: так у 2013 році він складав 2,40 осіб, а в 2017 році зменшився до 2,37 осіб.

Таблиця 1

Характеристика домогосподарств Дніпропетровської області за 2013-2017 рр.

Роки	2013	2014	2015	2016	2017
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,40	2,39	2,38	2,38	2,37
Середній розмір домогосподарства у розрахунку на умовних дорослих, осіб	1,98	1,97	1,97	1,96	1,96
Розподіл домогосподарств за кількістю осіб у їх складі	Відсотків				
➤ Одна особа	26,5	24,9	22,3	20,3	21,1
➤ Дві особи	29,6	33,6	35,0	38,4	38,3
➤ Три особи	28,0	26,8	27,1	28,1	25,4
➤ Чотири особи і більше	15,9	14,7	15,6	13,2	15,2
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років (%)	34,4	34,4	34,7	34,7	34,6
Частка домогосподарства без дітей(%)	65,6	65,6	65,3	65,3	65,4

Джерело: сформовано на основі [3]

Невисокий середній розмір домогосподарств зумовлений наявністю великої кількості домогосподарств, які складаються з однієї та двох осіб: у 2017 р. – 59,4 %. На домогосподарства з трьох осіб у 2017 році припадає 25,4%. Як правило, такі домогосподарства складаються з подружньої пари, яка має одну дитину. Частка великих домогосподарств (чотири і більше особи) є найменшою: в 2017 році – 15,2%.

Домогосподарства для свого нормального функціонування повинні отримувати доходи. Доходи виступають не лише основним джерелом забезпечення матеріальних і нематеріальних потреб для розвитку особистості й оптимальним інструментом для вимірювання добробуту суспільства, а й головним джерелом формування купівельної спроможності [2].

Аналіз даних, наведених у таблиці 2, свідчить про те, що за досліджуємих період середньомісячні сукупні ресурси у розрахунку на одне домогосподарство мали тенденцію до зростання. Найбільше зростання було зафіксоване в 2017 році (на 1760 грн. або на 30,25% відносно 2016 року).

Таблиця 2

Структура сукупних ресурсів домогосподарств Дніпропетровської області
за 2013-2017 рр.

Роки	2013	2014	2015	2016	2017
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн	4104,5	4237,5	4907,0	5814,9	7575,3
Структура сукупних ресурсів домогосподарств	Відсотків				
Грошові доходи	94,8	94,4	92,8	90,4	89,7
➤ Оплата праці	58,6	56,1	52,4	49,9	55,0
➤ Доходи від підприємницької діяльності та само зайнятості	2,1	2,3	5,4	2,1	3,2
➤ Доходи від продажу сільськогосподарської продукції	1,7	2,0	2,4	1,1	0,9
➤ Пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою	26,2	26,9	24,8	26,9	22,5
➤ Грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	6,2	7,1	7,8	10,4	8,1
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	2,3	2,4	2,7	2,7	2,3
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	0,4	0,4	0,8	3,6	3,7
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку	0,5	0,4	0,3	0,5	0,2
Інші надходження	2,0	2,4	3,4	2,8	4,1

Джерело: сформовано на основі [3]

Основним ресурсом домогосподарств були грошові доходи, але їх частка мала тенденцію до зменшення: якщо в 2013 р. вона складала 94,8%, то в 2017 році зменшилась до 89,7%. У структурі доходів домогосподарств основна частка припадає на оплату праці, її частка в структурі сукупних ресурсів в 2017 р. склала 55%.

Матеріальний стан населення характеризується не тільки доходами, а й витратами. Аналіз сукупних витрат домогосподарств (таблиця 3), свідчить про те, що найбільшу частку складають споживчі сукупні витрати (на рівні 91-92 %).

Таблиця 3

Структура сукупних витрат домогосподарств Дніпропетровської області
за 2013-2017 рр.

Роки	2013	2014	2015	2016	2017
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн	3354,9	3694,1	4428,7	5440,5	6760,7
Структура сукупних витрат домогосподарств	Відсотків				
Споживчі сукупні витрати	90,9	91,7	92,2	91,4	91,8
Продукти харчування та безалкогольні напої	49,6	50,1	51,8	48,2	48,6
➤ Алкогольні напої, тютюнові вироби	4,2	3,7	4,0	3,8	3,2
Непродовольчі товари та послуги	37,1	37,9	36,4	39,4	40,0
➤ Одяг і взуття	5,2	5,2	4,0	4,3	4,1
➤ Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	10,7	11,2	12,6	15,5	16,3
➤ Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,4	2,1	1,9	1,6	1,9
➤ Охорона здоров'я	3,1	3,9	4,3	4,6	4,6
➤ Транспорт	3,7	3,8	3,5	3,4	3,3
➤ Зв'язок	2,7	3,0	2,5	2,4	2,4
➤ Відпочинок і культура	2,2	2,1	1,9	1,7	1,7
➤ Освіта	1,3	1,4	1,4	1,3	1,2
➤ Ресторани та готелі	3,0	2,3	1,9	2,4	2,2
➤ Різні товари і послуги	2,8	2,9	2,4	2,2	2,3
Неспоживчі сукупні витрати	9,1	8,3	7,8	8,6	8,2

Джерело: сформовано на основі [3]

У середньому, українська родина витрачає близько половини своїх доходів на їжу. Так у 2017 році частка продуктів харчування в споживчих сукупних витратах становила 48,6%. Цей показник в Україні є вкрай високий порівняно з країнами ЄС, де він становить лише 10–15% [2].

Домогосподарства майже всі свої доходи витрачають на забезпечення першочергових потреб. Зовсім мало коштів залишається на духовний розвиток громадян, адже у структурі споживчих сукупних витрат на відпочинок та культуру відводиться лише 1,7%, а на освіту – 1,2%.

Таким чином, аналіз структури доходів та витрат домогосподарств по Дніпропетровській області на протязі 2013–2017 рр. дає змогу зробити такі висновки: спостерігається тенденція до зростання як сукупних місячних ресурсів домогосподарств, так і сукупних витрат у розрахунку на одне домогосподарство; основним ресурсом домогосподарств є грошові доходи; у структурі сукупних витрат більше 90% належить витратам на споживання. В

сучасних умовах домогосподарства України значною мірою відстають у розвитку від домогосподарств європейських країн як за об'ємом, так і за структурою ресурсів та витрат.

Для того, щоб забезпечити розвиток економіки країни, необхідно стати на шлях покращення життя населення зробити адекватним співвідношення між доходами та видатками.

Список літератури:

1. Захарченко, Д.О. Сучасний стан фінансів домогосподарств в Україні [Текст] / Д.О. Захарченко, Т.В. Касьяненко // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ім. проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 11-12 травня 2016 р.: у 2-х т. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2016. – Т.1. – С. 174-176.

2. Герасимова І.Ю. Аналіз стану та динаміки розвитку фінансів домогосподарств як інституційної економічної одиниці / Глобальні та національні проблеми економіки. – №19. – 2017. – С. 387 - 393.

3. Офіційний сайт Головного управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/vrd/>

ЕКОЛОГІЧНІ ЕКСКУРСІЇ ПО МІСТУ КРИВИЙ РІГ

Остапчук І.О.

Криворізький державний педагогічний університет, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної географії, краєзнавства та туризму (<https://orcid.org/0000-0002-5879-518X>, 0677633354, ostapmanaen@gmail.com)

Криворіжжя має достатній рекреаційний потенціал, щоб задовольнити потреби у відпочинку та оздоровленні всього населення. Однак з точки зору

розвитку екологічного туризму в його традиційному розумінні (відвідування екологічно благополучних районів і об'єктів ПЗФ) на території міста існують значні обмеження. Ми пропонуємо розглядати екологічний туризм з нетрадиційної точки зору - як відвідування екскурсійних об'єктів, які представляють собою екологічно напружені райони з метою здійснення екологічної освіти і виховання. В цьому сенсі таке розуміння екотуризму збігається із складовими класичного, традиційного.

Для міста розроблені та апробовані чотири авторських маршрути екологічних екскурсій, які відвідали громадяни Кривого Рогу, України і іноземні туристи: «Контрасти річки Саксагань»; «Розрив шаблону - Полігон ТПВ Кривого Рогу»; «Червоне озеро Кривбасу»; «Відродження Криворізької води». Всі вони показують негативні для природи наслідки нераціонального використання умов і ресурсів і в той же час розкривають можливості вторинного використання або можливі варіанти ревалоризації індустріальних і постіндустріальних ландшафтів в структурі міста. Екскурсії розраховані на 3-4 години, вимагають зручного взуття і одягу по погоді; екскурсії переважно сезонні (весна, літо, осінь), пішохідні, і не мають особливих обмежень.

Розроблені екскурсії є комплексними, містять елементи наукового, історико-географічного, краєзнавчого і пригодницького характеру, в той же час всі вони об'єднані екологічними цілями, спрямовані на екологічну освіту і виховання, формування екологічного світогляду та раціонального використання природних умов і ресурсів. Демонструють наслідки людської життєдіяльності для екосистем та наочно показують дію екологічних законів.

Екскурсія «Розрив шаблону - Полігон твердих побутових відходів Кривого Рогу» дає можливість будь-якому громадянину відчувати себе в ролі еколога-дослідника, оскільки передбачає створення екологічного паспорта даного об'єкту (за заготовленим заздалегідь планом і наданим шаблоном). Складання паспорта супроводжується розповіддю екскурсовода про санітарно-гігієнічні, будівельні і екологічні вимоги і норми до спорудження полігону ТПВ, наводяться приклади більш раціональної утилізації відходів, формується

ряд екологічних понять і уявлень спрямованих на виховання відповідального ставлення до стану міського середовища. Розкривається сутність дії законів американського еколога Б.Комонера.

На маршруті є ряд цікавих об'єктів індустріальної спадщини (дореволюційний кар'єр Шмаківського рудника, 1886р., залишки рудничного селища початку 20 ст, старе дореволюційне шахтарське кладовище, водопропускна труба під залізничною гілкою кінця 19 ст. та ін.) і, діючі підприємства (залізнична гілка Придніпровської залізниці, шахта Родіна, відвали пустої породи шахти і Центрального гірничо-збагачувального комбінату і ін.), ці об'єкти додають краєзнавчий та історико-географічний аспекти екскурсії. А можливості підйому на відвали пустої породи різного ступеня самовідновлення привносять елементи екстриму і показують можливості оптимізації ландшафтів. Крім того, з відвалів відмінно проглядається панорама міста і відкриваються захоплюючі пейзажі природних і антропогенних ландшафтів. Екскурсія збагачує новими враженнями та екологічними знаннями, формує відповідальне ставлення до екосистем Землі.

Побачити на власні очі негативний вплив людини на водні екосистеми можливо на екскурсії **«Розрив шаблону - контрасти річки Саксагань»**. Крім того, на маршруті здійснюється анкетування з метою проведення естетичної оцінки природних і антропогенних ландшафтів Криворіжжя. Маршрут проходить уздовж русла р. Саксагань, притоки другого порядку Дніпра, вода в якій за своїми екологічними характеристиками є технічною і не придатною до використання. На маршруті можна спостерігати природні та змінені людиною ділянки русла річки і річкової долини. У кількох місцях змінено русло річки: в одному місці в 1929 - 1948 рр. споруджено Кресівське водосховище; в іншому, річка заважала розробці кар'єрним способом родовища граніту (Октябрьський гранітний кар'єр) і в цьому місці русло річки спрямили (обрізали річкову меандру Бажановський кут); в третьому - річка заважала розробці родовищ залізних руд і її відвели в штучно створений каньйон (обрізали річкову меандру Вечірній кут) в скельних породах, попутно відкривши унікальні гірські породи

скелюватської світи, вік яких датується протерозоєм (представлені кварцовими метапісковиками, метагравелітами, метаконгломератами).

У кількох точках на маршруті відповідно до чітких критеріїв екскурсанти мають можливість провести екологічну оцінку водойми та узбережжя, також можуть висловити свою думку щодо атрактивності побачених ландшафтів. Естетична оцінка ландшафтів здійснюється методом простого анкетування з бальною оцінкою. Досвід проведених екскурсій показує, що найбільш привабливими є дві місцевості: затоплений Октябрьський гранітний кар'єр і каньйон р. Саксагань. На даному маршруті можливо провести порівняння екологічного стану р. Саксагань і озера Октябрьського кар'єра.

Крім екологічної цінності, екскурсія спрямована на формування географічних і геологічних знань, показує позитивні і негативні аспекти впливу людини на глобальний кругообіг речовин в природі, розкриває історичні особливості місцевості, а також цікаві краєзнавчі родзинки міста Кривого Рогу, знайомить із архітектурними спорудами.

Еколого-краєзнавчою екскурсією є і відвідування **«Червоного озера Кривбасу»**. Мета – показати особливості і деякі аспекти екологічних наслідків видобутку залізних руд Кривбасу, ознайомити з історією створення Саксаганського водосховища, Саксаганської гілки Єкатерининської залізниці, історією заселення цієї місцевості та ін. Маршрут розпочинається з площі ім. О.Поля; і цілком логічно з розповіді про особливості пошуку та початку розробки залізрудних родовищ Кривбасу. Далі він пролягає через територію дореволюційного Деконського кладовища. На цьому маршруті головним об'єктом виступає – пруд-відстійник високомінералізованих шахтних вод від шахт Артем 1 та Гігант – Глибока – «Червоне озеро». Подібних озер у Кривому Розі багато, але це озеро вирізняється з поміж них.

На узбережжі Червоного озера екскурсовод ознайомлює відвідувачів із особливостями видобутку залізних руд, необхідністю відкачування підземних вод і первинного їх очищення у таких відстійниках. Розповідь екскурсовода доповнюється яскравими прикладами та ілюстраціями, щодо можливостей

уникнення негативних екологічних наслідків від подібного очищення води, розглядаються можливі альтернативи, вислуховуються пропозиції екскурсантів.

Поряд відкривається вид на діючі та законсервовані шахти ім. Артема - 1, Кірова-Клітьова, ім.. Артема – 2, В-4, Гігант-Глибока; видно телевежу Кривого Рогу, збудовану у 1960 рр, залізничний вокзал ст.Мудрьона, поряд проходить траса швидкісного трамваю, розташоване унікальне Саксаганське водосховище, історія будівництва якого пов'язана із спорудженням Саксаганського дериваційного тунелю. Червоне озеро розташовується в історичному місці – наприкінці 19 ст. саме в районі Галківського кута було розташовано потужний рудник з видобутку залізних руд, пізніше було збудовано дамбу (по якій зараз рухається швидкісний трамвай), поряд пролягала Саксаганська гілка Єкатерининської залізниці і відстроєно житловий масив Мудрьона (пристанційне поселення). Маршрут далі виводить на залізничну станцію Мудрьона збудовану в 1951 р., а завершується біля будівлі цієї ж станції 1893р., яка наразі використовується в якості складського приміщення. Ця екскурсія вразила німецького відвідувача тим, що популяризує екологічні знання і демонструє такі непопулярні об'єкти.

І автобусно-пішохідна екологічна екскурсія **«Відродження Криворізької води»** тривалістю 4 год. Мета екскурсії – ознайомити із особливостями очищення каналізаційних вод для їх скидання у поверхневі водойми з метою забезпечення санітарно-гігієнічної безпеки в регіоні. Екскурсії на діюче підприємство обов'язково передуює інструктаж з техніки безпеки.

Під час екскурсії відвідувачі ознайомлюються із роботою КП «Кривбасводоканал», 1928р.з., дізнаються історію розробки технології очистки каналізаційних стоків та створення водопровідної системи у місті та в Світі, на власні очі бачать, яким чином очищують каналізаційні стоки великого міста Кривий Ріг, що стверджує впевненість у безпечності використання водопровідної води. Екскурсія триває пішохідно у супроводі співробітника підприємства і охоплює весь технологічний ланцюг очищення води: каналізаційні стоки – механічна очистка на пісковловлювачах; біологічна

очистка у метантенках та аеротенках; відстоювання води у первинних і вторинних відстійниках; хімічне та/або фізичне обеззараження; спуск у поверхневі водойми через буферну водойму. На екскурсії є можливість спостерігати за роботою агрегатів (нагнітач повітря, градирня, первинний та вторинний відстійники, аеротенки), пройтись по мостику над аеротенками. На зворотному шляху екскурсанти відвідують розсіювач буферного водоприймача стічних вод. Завершується екскурсія узагальненням інформації.

Екскурсії проводяться автором для пересічних громадян міста і для цільової аудиторії –навчальні екскурсій для учнівської і студентської молоді. Таким чином, із досвіду наукових досліджень і практики екскурсійної діяльності встановлено, що екологічні екскурсії по індустріальним і пост індустріальним ландшафтам справляються з завданнями екотуризму нітрохи не гірше традиційного підходу.

Тільки через ландшафт можна цілісно пізнати історію та сучасність рідного краю; - тільки так можна ідентифікувати себе з рідним містом, оскільки в ландшафті відрукувана вся інформація про життєдіяльність ряду попередніх поколінь; - будова та наповнення ландшафту обумовлені його функціями висловлюють образ мислення і свідомості людини, городян, нації.

Призначення екологічних екскурсій створити правильний образ таких місць, розкрити перспективу їх функціонального наповнення, дати майбутнє покинутим територіям, показати крихкість створеного людською цивілізацією світу.

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ НАДІЙНОСТІ ЕЛЕКТРИЧНИХ МАШИН ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Павленко Т.П.

д-р техн. наук, професор кафедри електричного транспорту

ORCID 0000-0002-2356-4066, +38 (095) 485 40 16

travlenkoskp@gmail.com

Шавкун В.М.

доцент кафедри електричного транспорту, канд. техн. наук

ORCID 0000-0002-3253-1282, +38 (095) 142 90 00

vm.shavkun@gmail.com

Лукашова Н.П.

асистент кафедри електричного транспорту

ORCID 0000-0002-5556-241X, +38 (097) 255 73 80

lukaschova.natalya@gmail.com

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

Забезпечення надійності та безпеки експлуатації електричних машин диктує необхідність оцінки виробленого ресурсу відповідальних конструктивних вузлів і аналізу швидкості накопичення пошкоджень в цих вузлах під час експлуатації.

У більшій частині пошкодження проявляються в ізоляції обмоток якоря (50%). Це може бути: пробій ізоляції (30%), перегрів (26%) і механічні ушкодження (20%). Причини аварій викликані фізичним старінням і зносом (34%), підвищеною вологістю (10%), несправностями, виявленими під час огляду (30%).

Відомо, що відмови електричних машин завдають значної матеріальної шкоди, тому підвищення надійності електричних машин є найважливішою науково - технічною проблемою, що сприяє збільшенню життєвого циклу машини.

Вдосконалення методів оцінки надійності дозволяє виділити два основних етапи: дослідження статистичних параметрів і вивчення фізико-статистичних характеристик.

Зіставлення методів з точки зору точності отриманих параметрів і адекватності модельованих процесів дозволяє виділити їх особливості. Статистичні методи дають оцінку надійності за даними спостережень в експлуатації або стендових випробувань системи на підставі характеристик відмов.

Фізико-статистичні методи передбачають дослідження і виявлення закономірностей впливу вхідних факторів, що прискорюють знос деталей. Це дозволяє сформулювати моделі надійності системи, що враховують вплив експлуатаційних факторів на надійність системи. Моделі не є універсальними, тому зі зміною конструктивних параметрів системи дають неадекватні оцінки, що обмежує їх застосування на практиці.

Аналіз літературних джерел показав, що більшість методів і засобів не дозволяють виконувати ряд дослідницьких вібраційних випробувань. Стенди не дають достовірної інформації про стан ізоляції обмоток, не контролюють працездатність вузлів електричної машини, імовірність безвідмовної роботи (ІБР), параметри потоку відмов. Це не дозволяє комплексно оцінювати надійність електромагнітної системи електричних машин.

У зв'язку з цим виникає необхідність розробки нових методів прогнозування залишкового ресурсу електричних машин в процесі експлуатації. З метою підвищення точності оцінки і прогнозування надійності спостерігається перехід до використання нових методів, заснованих на теорії ймовірностей і математичної статистики. Методи дозволяють враховувати

кількісні та якісні закономірності процесів функціонування ізоляції в системі структурно алгоритмічного і параметричного синтезу окремих її елементів.

Завдання підвищення достовірності визначення пошкоджень може бути вирішена шляхом побудови структурно-функціональних схем і розробки математичної моделі електромеханічних систем електричних машин (ЕМС ЕМ), визначенням найбільш ефективних діагностичних параметрів.

Під час експлуатації експлуатації електричного обладнання на його елементи впливають зовнішні і внутрішні фактори. Для розрахунку параметрів надійності розробляється структурна схема електричної машини, виявляються основні експлуатаційні фактори, що впливають на зміну параметрів надійності, і оцінюють їх кількісно. У структурну схему входять основні вузли та елементи машини, що схильні до відмов.

Складність вирішення завдання аналізу і прогнозування надійності систем обумовлена відсутністю універсальних методів, які враховують неповноту і неоднорідність як вихідної інформації про надійність самих елементів систем, так і інформації про реальну експлуатацію.

Структурна схема надійності є наочним поданням надійності системи. Вона показує логічний зв'язок компонентів, необхідний для роботи системи. Чіткі вимоги щодо надійності роботи машини пов'язані з кожним аспектом функціонування системи і є необхідною передумовою складання структурної схеми.

Для побудови структурної схеми можуть використовуватися різні методи кількісного аналізу. Працездатність системи залежить від одного або декількох відмов системи. Для кожного визначення відмови системи наступним кроком є розподіл системи на логічні блоки відповідно щодо цілей аналізу надійності. Окремі логічні блоки можуть являти собою підсистеми, кожна з яких, в свою чергу, може бути представлена своєю структурною схемою. У розрахунках надійності електроізоляційних конструкцій використовують ту характеристику, при якій отримані результати достовірніше.

При розробці моделі структурної схеми необхідно визначити вплив взаємодії елементів системи на надійність. Потім необхідно розділити систему на блоки таким чином, щоб визначити логіку їх взаємодії в системі. При цьому кожен блок повинен бути статистично незалежним. Для простоти числової оцінки кожен блок повинен містити тільки такі елементи, які відповідають одному і тому ж статистичному розподілу напрацювань до відмови.

Робота електричної ізоляції відбувається в умовах одночасної дії на неї електричного поля, механічних напруг, температури, хімічно активних речовин та інших факторів. На електричну ізоляцію також впливають навантаження, які з часом не залишаються постійними. Комбінації різних впливів на електричну ізоляцію змінюються випадковим чином. Таким чином, в кожен момент часу комбінація навантажень на електричну ізоляцію буде різною, що призведе до зміни спрацьовування її ресурсу.

У результаті аналізу структурно-функціональної схеми залежності імовірності відмови від стану сполученого елемента можна скласти узагальнене рівняння відмови для всієї системи в цілому:

$$Q(t) = 1 - \prod_{j=1}^N (1 - Q_j(t)) \quad ,$$

(1)

де t – напрацювання системи, год.

У результаті експлуатації швидкість зносу деталей і вузлів змінюються. Тим самим змінюються характеристики надійності і довговічності деталей. Тому важливим етапом аналізу є встановлення впливу фізичних факторів на їх надійність. Залежно від того, як формується потік відмов елементів в часі, будуть змінюватися функції надійності.

ІБР електричних машин при раптових відмовах показано на рис. 1. Крива 1 характеризує надійність системи з урахуванням раптових відмов отриману розрахунковим шляхом. Крива 2 оцінює надійність, отриману за експериментальними даними. Графічні залежності можуть відрізнятися від

істинних значень. У зв'язку зі зміною істинних значень необхідно визначити рівень довірчого інтервалу для заданої імовірності.

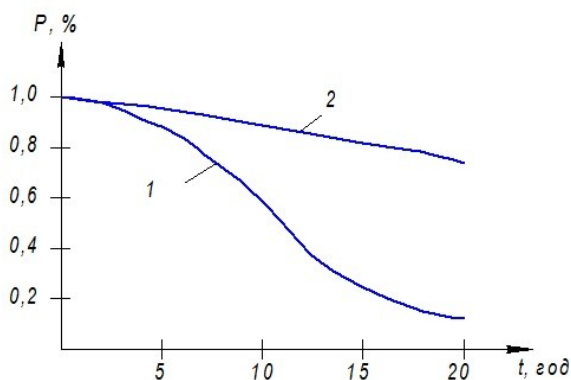

Рисунок 1 – Імовірність безвідмовної роботи електричних машин при раптових відмовах:

1 – розрахункова крива; 2 – експериментальна крива

Для рішення задачі необхідно знайти такі функції імовірності P , які б характеризували їх з певним рівнем довіри. Імовірність безвідмовної роботи протягом напрацювання системи t_1 і t_2 , за умови працездатності до початка інтервалу, визначається за формулою:

$$P(t_1, t_2) = \frac{\exp\left[-\int_0^{t_1} \lambda(x) dx\right]}{\exp\left[-\int_0^{t_2} \lambda(x) dx\right]},$$

(2)

де $\lambda(x)$ – потік відмов.

Аналіз причин виникнення відмов в процесі експлуатації електричних машин дозволяє оптимізувати терміни їх міжремонтного обслуговування і підвищити ефективність функціонування в умовах постійного зростання питомих навантажень. У даній роботі розглядаються імовірнісно-статистичні методи моделювання і розрахунку параметрів надійності електродвигунів на основі структурно-функціональних моделей з метою визначення адекватності оцінок параметрів надійності.

Список літератури:

1. Pavlenko, T. Ways to improve operation reliability of traction electric motors of the rolling stock of electric transport / T. Pavlenko, V. Shavkun, A. Petrenko // Eastern-European Journal of Enterpraise Technologies. – 2017. – Vol. 5. – Iss. 8 (89)– С. 22–30. doi: 10.15587/1729-4061.2017.112109
2. Експлуатаційна надійність тягових електричних двигунів тролейбусів / Т. П. Павленко, В. М. Шавкун, Н. П. Лукашова // І-ша Міжнародна науково-практична конференція «Енергооптимальні технології, логістика та безпека на транспорті». – Львів. – 2018.

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ****Пагутяк Юлія Миколаївна**

магістр спеціальності 073 «Менеджмент»

Науковий керівник: к.е.н., доцент Товт Т.Й.

Мукачівський державний університет, Україна

Інтеграція України у світову спільноту вимагає нового погляду на роль малого підприємництва у розв'язанні проблем підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, сприяє формуванню цивілізованого конкурентного середовища країни. Невід'ємною частиною цього середовища є малі підприємства.

Малий бізнес є органічним структурним елементом ринкової економіки та атрибутом сучасної моделі господарювання. Специфіка та своєрідне функціональне призначення малого підприємництва набуває особливого значення для тих країн, які йдуть шляхом розвитку ринкової системи господарювання.

Світовий досвід показує, що малий бізнес є однією із рушійних сил економічного розвитку, ефективним засобом структурної перебудови, активізації інноваційної діяльності, подолання диспропорцій на окремих сегментах ринку, створення нових робочих місць і зниження безробіття. Малий бізнес надає економіці гнучкості, мобілізує значні фінансові та виробничі ресурси, сприяє формуванню конкурентного середовища і тим самим свідчить про рівень розвитку економіки країни та ступінь демократизації суспільства. Саме тому в умовах глобалізації та трансформації економічних процесів, потребує подальших досліджень розвиток малого підприємництва та його вплив на національну економіку.

Основним і невід'ємним елементом ринкової економіки є малий бізнес. Малий бізнес – це самостійна, систематична господарська діяльність малих підприємств будь-якої форми власності та фізичних осіб, яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку.

В економічному розвитку країни роль малого бізнесу полягає у збільшенні зайнятості населення та зменшенні безробіття, диверсифікації товарів, робіт і послуг, підвищенні ефективності виробництва, демократизації ринкових відносин, ефективному використанні ресурсів, інноваційних зрушеннях в економіці країни, розвитку конкурентного середовища.

Згідно Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618-VI [1] та внесенням відповідних змін до Господарського кодексу [2], суб'єктами малого підприємництва визначено:

– фізичних осіб, зареєстрованих в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн. євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– юридичних осіб – суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середня кількість працівників за

звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн. євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Роль і місце малого бізнесу в національній економіці, насамперед, проявляються у виконуваних ним функціях [3]:

по-перше, сприяє формуванню конкурентного середовища, оскільки є антимонопольним за своєю природою;

по-друге, здатний оперативно реагувати на тенденції ринку й розробляти нові продукти для задоволення потреб споживачів;

по-третє, сприяє створенню нових робочих місць і поглинає надлишкову робочу силу під час циклічних спадів та циклічних зрушень в економіці, що сприяє розв'язанню проблеми зайнятості;

по-четверте, пом'якшує соціальну напругу в суспільстві при розширенні соціальної бази реформ.

На процес формування і розвитку суб'єктів господарювання малого бізнесу впливає значна кількість різноманітних чинників, які доцільно класифікувати за сферою й характером впливу.

За сферою впливу всі чинники можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники – це компоненти середовища, в якому функціонує підприємство, зокрема малого бізнесу. Вони поділяються на базові й доповнюючі. Основним базовим чинником є наявність законів, якими держава регулює діяльність малих підприємств. Доповнюючими чинниками є наявність державної підтримки малого бізнесу, інфраструктури, що сприяє розвитку малих підприємств, механізму реєстрації підприємницьких структур та ін. Внутрішні чинники охоплюють особисті та професійні здібності людей, які займаються підприємницькою діяльністю, і включають рівень їх психологічної готовності, мотивації, професійної підготовки та ін.

Сектор малого підприємництва – невід'ємний, об'єктивно необхідний елемент будь-якої розвиненої господарської системи, без якої економіка та суспільство в цілому не можуть ефективно функціонувати й розвиватися.

Вагома роль малих підприємств у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості національної економіки, зайнятості та доходів населення здобула широке визнання на всіх рівнях та знайшла свій вияв у здійсненні спеціальних заходів державної політики щодо підтримки розвитку малого бізнесу в Україні.

Конкурентоспроможність продукції підприємств малого бізнесу залежить від репутації галузі країни на світовому ринку, тобто малі підприємства, що належать до інвестиційно привабливої галузі, мають додаткові переваги порівняно з підприємствами «непривабливих» галузей. Неабиякий вплив має чинник географічного розташування. Найбільший вплив мають такі чинники, як природно-ресурсний потенціал регіону, рівень розвитку виробництва, рівень інфраструктурного розвитку, демографічні показники, рівень екологічних, політичних, соціальних ризиків та ін. Важливими та впливовими також є взаємовідносини підприємств малого бізнесу з місцевою владою.

Досвід розвитку економіки розвинених країн підтверджує необхідність, доцільність розвитку малого бізнесу як напрямку розвитку, що створює об'єктивні умови встановлення ефективної взаємодії держави і виробничого сектору, створенню нових робочих місць, реалізації соціально-економічних програм, структурної перебудови і оновлення виробництва, побудови власне ефективної економічної стратегії.

До стратегічних напрямів формування конкурентоспроможності малих підприємств можна віднести: зростання продуктивності виробництва за рахунок впровадження сучасних технологій; розвиток ринкових інструментів впливу на процес господарювання; покращення становища малих підприємств в галузі матеріально-технічного забезпечення; сприяння розвитку кластерних об'єднань як рушійної сили конкурентного середовища; сприяння розвитку малого підприємництва; створення недержавних фондів підтримки малих підприємств; створення сприятливих умов для залучення інвестицій; впровадження спільного інвестування та ін.

Таким чином, малий бізнес як самостійний і водночас важливий елемент ринкової системи господарювання істотно впливає на структурну перебудову економіки країни, сприяє економії та раціональному використанню ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції й усунення монополізму, забезпечує значні стимули до інноваційних процесів та високоефективної праці.

Роль і місце малих підприємств у національній економіці виявляється у виконуваних ними функціях: формування конкурентного середовища, надання ринковій економіці гнучкості, оперативності реагування на потреби ринку, створення нових робочих місць і розв'язання проблеми зайнятості, пом'якшення соціальної напруги.

Основними чинниками, які впливають на розвиток малого підприємництва, є: обмеженість збуту продукції на внутрішньому ринку, незначна інвестиційна активність та обмеженість доступу до кредитів.

Ключовими проблемами на шляху подальшого розвитку та зростання малого бізнесу в Україні є активне втручання держави в підтримку малого бізнесу.

Формування державної політики розвитку малого підприємництва полягає у створенні концепції державної підтримки розвитку малого бізнесу, регіональних програм, які враховують специфіку кожної території та визначають пріоритети розвитку підприємництва. Реалізація регіональних програм створить умови для збільшення кількості діючих малих підприємств, створення нових робочих місць, зростання їх частки у валовому внутрішньому продукті, додаткових надходжень до бюджету тощо.

Список літератури:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: закон України від 22.03.2012 № 4618-VI // Законодавство України / ВР України. – К., 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>

3. Воротіна Л.І. Малий бізнес та підприємництво [Текст]: навч. посібник / Воротіна Л.І. – К.: Європейський університет, 2004. – 310 с.

РІВЕНЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ КЕРІВНИКІВ БІЗНЕСУ, ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ВИРОГІДНІСТЬ ЇХ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Паловські Юлія Олексіївна

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

аспірантка

+380686808888

E-mai: Julia8Palovski@gmail.com

В останні роки в психології активно розробляється проблема емоційного вигорання. Синдром емоційного вигорання – стан фізичного, емоційного і розумового виснаження особистості, яке включає в себе три основні складові: емоційну виснаженість (проявляється в зниженому емоційному фоні, байдужості та емоційному перенасиченні), деперсоналізацію (негативізм, цинічне ставлення до клієнтів і колег) та редукацію професійних досягнень (тенденція до негативної самооцінки, заниження своїх професійних результатів і успіхів, применшення власної гідності). Керівник бізнесу з високим емоційним виснаженням працює менш ефективно та знижує успішність очолюваного ним бізнесу.

Діяльність керівника бізнесу відрізняється складним, багатоплановим характером, необхідністю поєднувати різні функції. Вона характеризується високою інтенсивністю дій, частим втручанням зовнішніх чинників, в ній існує велика кількість ситуацій з високою емоційною насиченістю, інтелектуальною

напруженістю й когнітивної складністю міжособистісної взаємодії, що вимагає від керівника бізнесу значного особистісного внеску у встановлення довірчих відносин при одночасному збереженні свого статусу. Це поєднується з важкими умовами діяльності, з високою відповідальністю за результати і за людей. В умовах ринкової економіки і жорсткої конкуренції діяльність керівника бізнесу насичена безліччю економічних, організаційних і соціально-психологічних стресів. Всі перераховані особливості професійної діяльності керівників бізнесу відносяться до факторів ризику розвитку даного феномена, що приводить до висновку про високий ризик виникнення вигорання в діяльності керівників бізнесу.

Значний вплив на емоційне вигорання може чинити рівень емоційного інтелекту керівника бізнесу. Ґрунтуючись на аналізі літератури, можна припустити, що існує зворотна лінійна залежність між показниками рівня емоційного вигорання і ступенем розвитку компетенцій емоційного інтелекту, тобто керівники бізнесу з високим рівнем емоційного інтелекту мають більш низький рівень емоційного вигорання. При цьому компетенції емоційного інтелекту, пов'язані із взаємодією з іншими, а також з управлінням емоціями, імовірно більшою мірою можуть бути негативно пов'язані з компонентами емоційного вигорання.

Слід наголосити, що зв'язок емоційного вигорання та емоційного інтелекту у керівників бізнесу вітчизняними науковцями не досліджений. Зазначене дозволяє стверджувати, що рівень емоційного інтелекту керівників бізнесу як фактор впливу на вірогідність їх емоційного вигорання залишається лакуною сучасної науки і потребує окремого дослідження. Важливо розглянути рівень емоційного інтелекту керівника бізнесу, як фактор впливу на вірогідність його емоційного вигорання і можливість використання емоційного інтелекту як захисного фактора при розвитку синдрому вигорання.

Учасниками дослідження стали 60 керівників бізнесу у віці від 30 до 60 років. Стаж роботи в якості керівника бізнесу – від 1 до 18 років.

У дослідженні використовувалися наступні методики: опитувальник,

розроблений Н. С. Водоп'яною на основі моделі К. Маслач і С. Джексон [1], що дозволяє визначити рівень професійного вигорання співробітників та опитувальник Д. В. Люсіна, що виявляє особливості розвитку внутрішньоособистісного та міжособистісного емоційного інтелекту [2].

Перший опитувальник («Емоційне вигорання») містить 22 твердження про почуття та переживання, що пов'язані з виконанням діяльності. Він складається з трьох субшкал: емоційне виснаження, деперсоналізація, редукція професійних досягнень. Відповіді оцінюються за семибальною шкалою і варіюються від «ніколи» (0 балів) до «завжди» (6 балів).

Другий опитувальник («Емоційний інтелект») оцінює міжособистісний та внутрішньоособистісний емоційний інтелект, які, в свою чергу, містять два параметри: управління емоціями та розуміння емоцій. Таким чином, «Міжособистісний емоційний інтелект» (MEI) включає в себе розуміння чужих емоцій і управління емоціями інших людей, в той час як «Внутрішньоособистісний емоційний інтелект» (BEI) – розуміння своїх емоцій і управління ними. «Розуміння емоцій» (PE) – здатність до розуміння своїх і чужих емоцій. «Управління емоціями» (UE) – здатність до управління як своїми, так і чужими емоціями.

В результаті було виявлено, що 24% опитаних керівників мають високий рівень емоційного виснаження, 18% – високий рівень редукції професійних досягнень, тільки 16% керівників, що беруть участь в дослідженні, мають високий рівень деперсоналізації.

З результатів дослідження помітно, що емоційне виснаження негативно пов'язане з усіма субшкалами емоційного інтелекту керівників бізнесу. У той же час деперсоналізація негативно взаємопов'язана з міжособистісним емоційним інтелектом, управлінням емоціями і незначно пов'язана з розумінням емоцій. Редукція професійних досягнень позитивно пов'язана з усіма компонентами емоційного інтелекту. Оскільки цей компонент емоційного вигорання в опитувальнику К. Маслач є зворотним, отримані дані підтверджують загальну тенденцію результатів дослідження: існує зворотній

взаємозв'язок між компетенціями емоційного інтелекту і професійного вигорання. Також виявлено, що стаж роботи керівника бізнесу позитивно пов'язаний з рівнем розвитку деперсоналізації і редукцією професійних досягнень.

Загалом аналіз емоційного вигорання керівників бізнесу показав, що емоційне виснаження – це компонент вигорання, який в порівнянні з іншими компонентами емоційного інтелекту виражений найбільш сильно. Це відповідає розумінню виснаження як базової реакції на стрес, яка виникає при збільшенні навантаження. Деперсоналізація, яку часто визначають як спробу відсторонення від діяльності, щоб знизити власний рівень стресу і редукція професійних досягнень у керівників бізнесу поширена в меншій мірі.

Таким чином, профілактика емоційного вигорання у керівників бізнесу має бути в першу чергу спрямована на корекцію їх емоційного виснаження і запобігання зростанню деперсоналізації та редукції професійних досягнень.

Емоційний інтелект і професійне вигорання взаємопов'язані. Так, міжособистісний емоційний інтелект пов'язаний з усіма компонентами професійного вигорання. Внутрішньо особистісний інтелект, розуміння емоцій і управління емоціями – з емоційним виснаженням і редукцією професійних досягнень. Отриманий результат може мати такі причини:

1) емоційний інтелект є захисним фактором в хронічній стресовій ситуації; якісне розуміння емоцій і можливість керувати своїми емоціями та емоціями інших людей перешкоджають розвитку компонентів вигорання. При цьому різні компетенції ЕІ мають різний ефект, так, МЕІ впливає на всі компоненти вигорання, ВЕІ – на виснаження і редукцію професійних досягнень, які не позначаються на відносинах керівника до підлеглих і контрагентів. Відкритим залишається питання про можливість розвитку емоційного інтелекту керівника бізнесу в короткостроковій перспективі, оскільки частина досліджень показує, що тренінги лише незначно змінюють рівень розвитку ЕІ учасників [3];

2) і емоційний інтелект, і рівень професійного вигорання керівників

бізнесу схильні до загальних ситуативних чинників, зміна яких позначається як на здатності людини орієнтуватися в емоціях і управляти ними, так й на ступені залучення в роботу бізнес-структури. Дане припущення побічно підтверджується дослідженнями Р. Г. Макфарланд [5], який зазначає наявність ситуативних факторів, що впливають на рівень емоційного інтелекту, а також дослідженнями К. Маслач і П. Лейтера, що присвячені вивченню організаційних чинників, здатних прискорити розвиток вигорання [4]. При цьому необхідно дослідження можливих факторів, що сприяють зниженню емоційного інтелекту і зростанню вигорання;

3) емоційне вигорання впливає на рівень емоційного інтелекту. Так, зростання емоційного виснаження знижує здатність керівника до розуміння своїх емоцій та емоцій співробітників і контрагентів. У цьому випадку також ставиться питання про наявність зв'язку ситуативних і системних факторів, особливостей особистості з рівнем ЕІ. Для перевірки даної гіпотези потрібне застосування інших статистичних методів обробки.

Проведене дослідження дозволило розширити розуміння взаємозв'язку емоційного інтелекту та емоційного вигорання у керівників бізнесу. Висунуте припущення підтвердилося: існує негативний взаємозв'язок емоційного інтелекту і професійного вигорання керівників бізнесу.

Список літератури:

1. Диагностика профессионального выгорания (К. Маслач, С. Джексон, в адаптации Н. Е. Водопьяновой) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/TYhJW1>

2. Люсин Д. В. Опросник на эмоциональный интеллект ЭМИн: новые психометрические данные [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://creativity.ipras.ru/texts/books/social_IQ_2009/lusin_social_IQ_2009.pdf

3. Corcoran R. P. Assessing emotional intelligence and its impact in caring professions: The value of a mixed-methods approach in emotional intelligence work with teachers / Corcoran R. P., Tormey R. // In A. Di Fabio (ed.), Emotional intelligence – new perspectives and applications. – Rijeka, Croatia: InTech, 2012. –

pp. 215-238.

4. Leiter M. P. Six areas of worklife: a model of the organizational context of burnout [Електронний ресурс] / Leiter M. P., Maslach C. – Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/25780925>

5. McFarland R. G. A contingency model of emotional intelligence in professional selling [Електронний ресурс] / McFarland R. G., Rode J. C., Shervani T. A. // Journal of the Academy of Marketing Science. – 2015. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/277639966_A_contingency_model_of_emotional_intelligence_in_professional_selling

ПРОБЛЕМА САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Панасенко В.В., Кисіленко А.В.

студенти II курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Тема самовизначення людини в сучасному суспільстві є досить актуальною. Питання особливостей розвитку та становлення підлітка як особистості широко представлені у сучасних вітчизняних та зарубіжних соціологічних дослідженнях. Результати наукових досліджень відображені у роботах І. Ващенко, Л.Божовича, І.Булах, О.Докуніної, А.Ліщук, Д.Коробкова, Г. Мільчевської та інших.

Метою даної роботи є визначення основних критеріїв особистісної самореалізації підлітка та факторів впливу на її формування. Самовизначення підлітка є відносно самостійним етапом його соціалізації. В цей час формується усвідомлення мети і сенсу життя, своїх бажань, можливостей і вимог, готовності до самостійної життєдіяльності. Самовизначення – це

усвідомлення особистості своєї позиції, яке залежить від громадської діяльності [1, с.95].

Пошук ідентичності відбувається по-різному. У пошуках особистої ідентичності важливо оцінювати певні норми своєї поведінки та поведінки інших людей. Деякі підлітки після моральних експериментів та пошуків продовжують прямувати до визначеної ними мети. Інші ж навпаки уникають кризи ідентичності і обирають шлях, визначений батьками. Головною небезпекою для підлітка в цей період є втрата свого «Я» через розгубленість, невпевненість, сумніви, негативний вплив з боку оточуючих та невизначеність щодо пріоритетів у житті.

Ключовим механізмом самовизначення є самооцінка. Вона визначає вимогливість до себе, взаємовідносини з оточенням, відношення до успіхів та невдач, оцінкою самого себе та своїх здібностей. Значний вплив на самооцінку підлітка здійснює соціальне середовище, в якому він знаходиться. В цей період дитина є досить вразливою, тому оцінка її поведінки оточуючими суттєво впливає на самооцінку підлітка.

Досить важливим критерієм особистісної самореалізації є самопізнання, в основі якого лежить процес рефлексії [2, с.180-182]. Саме самопізнання дає можливість самостійно визначити шляхи успіху, проаналізувати та вдосконалити свою діяльність. Цей процес дає можливість впорядкувати отримані знання та відповісти на питання «що я мушу робити?». У процесі аналізу своєї поведінки важливо, щоб підліток був самокритичним, адже це суттєво впливає на його самовдосконалення. Самопізнання виражається в самоспостереженні, в якому використовуються допоміжні прийоми, зокрема, самоаналіз, пригадування, самотестування тощо. Доречними будуть слова відомого грецького філософа Ксенократа, який писав: «Народитися мало - потрібно ще реалізуватися».

Важливою складовою самовизначення є саморозвиток, який можна тлумачити як інтеграцію зовнішніх і внутрішніх чинників, соціального і особистісного, мета яких полягає у поступовому формуванні у людини

ціннісних ідеалів. Але проблема саморозвитку залишається неусвідомленою підлітками і є незрозумілою для них. Цьому сприяють недостатня увага педагогів до даної проблеми, байдужість вихователів до прагнення учнів самореалізуватися у суспільстві [3, с.157].

На основі всіх цих складових і формується особистість підлітка. Адекватна самооцінка допомагає оцінити власні переваги та недоліки, поступово втілювати свої задуми та плани у життя і одночасно самовдосконалюватися. Цей самоаналіз стає соціально-моральним елементом у самовизначенні. Сучасне суспільство вимагає від особистості життєвої активності, вміння використовувати свої здібності та можливості у різних ситуаціях життєдіяльності. Формування особистості в підлітковому віці стає своєрідним фундаментом для її розвитку в подальшому.

Розглянувши соціальний фактор розвитку підлітка як особистості варто також зазначити і фізіологічний фактор, адже вони є взаємозалежні і впливають один на одного в процесі функціонування. До фізіологічних аспектів відноситься розвиток і взаємодія нервової системи, зацікавленість протилежною статтю, зміни в ендокринній та статевій системах, а також зміни у функціонуванні інших систем організму.

Отже, в особистісній самореалізації підлітка доцільно виділити три основні критерії: самооцінка, самопізнання та саморозвиток, які відіграють фундаментальну роль у подальшому існуванні людини як особистості. Їх взаємодія націлена на отримання позитивного та корисного результату для підлітка і соціуму в цілому.

Таким чином, особистісне самовизначення, як соціальний феномен виникає в старшому підлітковому та ранньому юнацькому віці. Особистісне самовизначення має цілісну-сміслову природу, яка визначена на основі власного сенсу життя. Також істотною особливістю є орієнтованість підлітка на майбутнє, усвідомлення сенсу власного існування, розуміння себе і світу довкола.

Список літератури:

1. Докуніна О. Особистісне самовизначення старшокласників: теоретичний аспект / О. Докуніна // Збірник наукових праць. – 2012. – № 16. – С. 94-103.
2. Ліщук А. Вплив ціннісних орієнтацій на професійне самовизначення старшокласників / А. Ліщук // Збірник наукових праць РДГУ. – 2015. – №4. – С.157-160.
3. Мільчевська Г. Самореалізація особистості як соціально-педагогічна проблема / Г. Мільчевська // Науковий вісник Ужгородського університету – 2016. № 1(38). – С.180–182.
4. Рабійчук С.О. Соціалізація та індивідуалізація особистості підлітка як проблема педагогіки дозвіллевої діяльності / С.О. Рабійчук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». — 2010. — №2. — С. 221-224.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИДІЛЕННЯ АГЛОМЕРАЦІЙ

Панкєєва А.М.

Харківський національний університет міського господарства

ім. О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

ORCID: 0000-0002-7915-6651, pankeevaanna@i.ua

Завальний О.В.

к.т.н., доцент

Харківський національний університет міського господарства

ім. О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

ORCID: 0000-0002-6191-2893, azavalniy@i.ua

Розвиток агломерацій є однією з актуальних світових проблем урбанізації та просторового розвитку територій. Процеси формування агломерацій впливають на процеси соціально-економічні, політичні, географічні та інші

особливості, властиві тій чи іншій країні. Одним з основних завдань містобудівників різних країн, в різні періоди економічного розвитку, був пошук шляхів децентралізації економіки, подолання надмірної концентрації населення в містах, їх розростання, а також створення концепції контрольованої урбанізації. Значною мірою такі підходи часто мали характер теоретичних досліджень, здійснення яких було ускладнено особливостями соціальної структури, появою приватної власності, стихійним розвитком підприємництва. Проте, планувальний аспект пропозицій щодо розвитку структури великих міст і їх агломерацій становить значний інтерес у вивченні подібних питань [1, 2].

За даними «Demographia World Urban Areas» чисельність міського населення світу становить 53 %, що складає 2,12 млрд. осіб. Нараховується понад 480 агломерацій з населенням понад 1 млн. осіб. Найбільшою агломерацією світу є Токійська з населенням 37750 тис. осіб. Вона об'єднала два великих мегаполісу Токіо і Йокогама, а також ряд інших більш дрібних населених пунктів. Це високо урбанізований ареал який ще має назву Столична префектура Токіо або Великий Токіо, до складу якого входять місто Токіо (23 райони), 26 міст та 24 селища міського та сільського типу [3,4]. У Великобританії серед агломерацій провідне місце займає Лондонська, яка в адміністративних межах займає територію 1738 км², а населення за різними джерелами складає 7,6 – 12,1 млн. осіб. В силу історико-географічної специфіки розвитку столиці Великобританії дуже складно говорити про її реальні межі. За різними даними виділяються наступні елементи в територіальній структурі Лондонській агломерації, а саме Лондонський приміський пояс, Урбанізований ареал Великого Лондона, Адміністративне утворення Великий Лондон [5]. Найбільшою агломерацією у Франції протягом останніх десятиліть залишається Паризька агломерація або Великий Париж. Агломерація займає територію площею 12 тис. км², це урбанізований ареал до складу якого входять місто Париж з двома «коронами» (концентричні зони передмістя навколо Парижу) [6, 3]. Найбільшою агломерацією Канади є агломерація Торонто з населенням 6,5 млн. осіб. В даний час склалася складна конфігурація меж агломерації.

Виділяють Переписну агломерацію (метрополію) Торонто і Великий Торонто [5].

Процес формування агломерацій на території України почався в 60-х рр. минулого століття. На відміну від ряду зарубіжних країн, в Україні офіційний статистичний облік агломерацій не ведеться, а всі експертні оцінки складу та чисельності агломерацій є авторськими і різняться.

Другою за величиною агломерацією України і найбільшою на південному сході країни є Харківська агломерація. Вона розташована на території Харківської області, сформована навколо міста Харкова.

До передумов формування Харківської агломерації можливо віднести: поступове розширення житлової забудови міста, сільських населених пунктів і селищ, що веде до розмивання меж поселень та їх «злиття»; зміна поглядів населення на якість середовища проживання, прагнення городян мати своє житло за містом через несприятливі екологічні умови; велика кількість власних земельних ділянок городян в приміській зоні, що з'явилися в період масового виділення ділянок під садово-дачні товариства; утворення нових об'єктів інфраструктури вздовж транспортних магістралей і в рекреаційних зонах; зростання кількості особистих транспортних засобів у населення; розвинена мережа автомобільних доріг; організоване регулярне транспортне сполучення. Аналіз розвитку і формування Харківської агломерації показав, що її межі розглядалися дослідниками по-різному. Існує декілька варіантів визначення меж Харківської агломерації, а саме: Харківська міська агломерація, Харківська групова система населених місць, Зона впливу м. Харкова.

На основі наведено вище, можливо зробити висновок, що сьогодні не існує єдиного підходу щодо виділення агломерацій. Тому виникає необхідність визначення основних принципів, властивостей, критеріїв, ознак за якими можливо виділити агломерації та провести делімітацію зони впливу ядра агломерації.

Список літератури:

1. Гутнов А. Э. Эволюция градостроительства / А. Э. Гутнов. – М. : Стройиздат, 1984. – 256 с.
2. Косицкий Я. В. Архитектурно-планировочное развитие городов: учеб. пособие / Я. В. Косицкий. – М. : Архитектура-С, 2005. – 648 с.
3. Demographia World Urban Areas 12th Annual Edition: 2016:04 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.demographia.com/db-worldua.pdf>.
4. Tokyo-Yokohama suburban rail summary (commuter rail, regional rail) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.publicpurpose.com/ut-cr-tok.pdf>.
5. Развитие городских агломераций: аналитический обзор. Выпуск 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://enter.giprogor.ru/files/Development_of_urban_agglomerations_Vol2.pdf.
6. Мирошникова Е. В. Большое сердце Франции. Парижская агломерация [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://geo.1september.ru/1999/45/geo45.htm>.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Панькевич В.М., Кривенька Н.В.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

м. Вінниця

Актуальність дослідження. Система управління державними фінансами в Україні є основою забезпечення сталого розвитку країни та гарантованого виконання соціальних зобов'язань перед громадянами. Державні фінанси мають стратегічне значення для регулювання, зокрема, реального сектору економіки та фінансового сектору, забезпечення розвитку регіонів, підтримки

підприємницької діяльності, а їх потенціал є основою економічного та соціального розвитку України. Ефективність системи управління державними фінансами має важливе значення для забезпечення стабільності бюджетної системи, а також загальної фінансової безпеки та стійкого економічного зростання[3, с. 95].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які досліджують державні фінанси та проблеми управління ними, можна назвати: В.М. Панькевич, Л.Л. Тарангул, І.І. Уманського, М.Ф. Легкова, В.М. Федосова, С.І. Юрія та ін. Державні фінанси у цілому та як частина публічних фінансів були предметом досліджень таких відомих зарубіжних вчених: Дж.М. Б'юкенен, Дж. Грубер, Е.С. Дмитренко, Дж. Стігліц, Л.К. Воронова та ін. Віддаючи належне науковому доробку зазначених вчених відмітимо, що, на наш погляд, теоретико-методологічні засади управління державними фінансами потребують удосконалення у напрямку формування категоріально-понятійного апарату та організаційних засад[1].

Мета статті. Визначення основних проблем розвитку складових системи управління державними фінансами на середньо- і довгостроковий період та шляхів їх розв'язання в рамках комплексного підходу, необхідного для побудови ефективної системи управління державними фінансами. Завдання середньострокового характеру передбачається виконати протягом одного - двох років, а довгострокового характеру - протягом трьох - п'яти років[3, с.184].

Викладення основного матеріалу. Питання подальшого розвитку системи управління державними фінансами на даний час є одним з ключових.

Реформа державних фінансів в Україні здійснюється у відповідності до Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 142-р.

Очікуваними результатами реалізації цієї Стратегії є:

- підвищення якості надання державних послуг та ефективності державних інвестицій під час забезпечення більш раціонального використання ресурсів;

- скорочення дефіциту операцій сектору загальнодержавного управління і зниження темпів приросту державного боргу у середньостроковій перспективі та їх утримання на прийнятому рівні;

- забезпечення послідовності та передбачуваності бюджетної та податкової політики.

Наразі можна вважати виконаними завданнями цієї Стратегії в період 2017–2018 рр. такими:

1. Схвалено Кабінетом Міністрів України та подано до Верховної Ради України Стратегію розвитку податкової системи на середньострокову перспективу;

2. Вдосконалено та розширено перелік надання адміністративних, консультаційних та інформаційних послуг сервісного обслуговування для платників через електронний кабінет;

3. Створено систему оцінки рівня задоволення платників податків якістю обслуговування ДФС і забезпечено опублікування на офіційному веб-сайті Мінфіну щорічних звітів за результатами її проведення;

4. Утворено у структурі Мінфіну підрозділ з функцією нагляду за ДФС розроблено методологію здійснення нагляду за ДФС;

5. Запроваджено єдину уніфіковану форму податкової звітності з податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску;

6. Розроблено та реалізовано ДФС стратегію виявлення ризиків, пов'язаних з дотриманням податкової дисципліни;

7. Розроблено проект Закону України “Про державне стратегічне планування” та поданий Кабінетом Міністрів України до Верховної ради України, та закріплено у проекті необхідність здійснення незалежного

зовнішнього оцінювання макроекономічного прогнозу та прогнозу доходів бюджету і визначено відповідні повноваження стратегічної ради;

8. Впроваджено програмне забезпечення для середньострокового планування бюджету;

9. Впроваджено інформаційно-аналітичну систему для обробки даних щодо фіскальних ризиків;

10. Зменшено видатки бюджету на виконання гарантійних випадків. Питання включено для обговорення з експертами МВФ у рамках проекту «Фіскальна децентралізація та законодавча база для управління фіскальними ризиками та середньострокового бюджетного планування»;

11. Забезпечено опублікування на офіційному веб-сайті ДФС головними розпорядниками бюджетних коштів інформації про результати оцінки ефективності бюджетних програм;

12. Збільшено кількість місцевих бюджетів, що мають взаємовідносини з державним бюджетом. У квітні 2018 року утворено 40 бюджетів об'єднаних територіальних громад для яких, відповідно до пункту 2 статті 67 Бюджетного кодексу України, будуть встановлені прямі міжбюджетні відносини під час формування проекту державного бюджету України на 2019 рік;

13. Запроваджено Кабінетом Міністрів середньострокове планування державних інвестицій в рамках середньострокового бюджетного планування;

14. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.06.2018 № 437-р «Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року» затверджено оновлену Стратегію модернізації системи реформування бухгалтерського обліку у державному секторі;

15. Збільшено кількість аудитів ефективності та фінансових аудитів, проведених відповідно до міжнародних стандартів;

16. Кабінетом Міністрів України внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про публічні консультації» і запроваджено систему громадських слухань (консультацій) як частину бюджетного процесу опубліковано звіти щодо участі громадян у бюджетному процесі[2].

Висновки: Отже, розроблення стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки потребує поступового модернізування та адаптування до вимог ЄС. Близько 45% даної Стратегії в період з 2017-2018 рр. можливо вважати виконаними. Серед виконаних заходів, найважливішими, на мою думку, є наступні:

- удосконалення проведення зовнішнього незалежного аудиту в частині здійснення контролю за використанням коштів місцевих бюджетів;
- проведення Рахунковою палатою моніторингу ефективності використання коштів державного бюджету під час виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони навколишнього природного середовища;
- удосконалення механізмів залучення громадськості до розроблення та здійснення заходів щодо запобігання корупції у сфері державних фінансів, а також до контролю за законністю та ефективністю використання державного майна, бюджетних коштів.

Разом з тим, серед невиконаних заходів, що потребують невідкладного вирішення, є наступні:

1. Запровадження зовнішнього аудиту, з метою оцінювання ефективності, результативності та впливу проектів.
2. Стандартизація функцій та процедур ДФС, а також її реформування.
3. Забезпечення умов для приєднання України до багатосторонньої угоди про автоматичний обмін фінансовою інформацією.

4. Розширення бази оподаткування за доходами, що зараховуються до місцевих бюджетів

5. Запровадження на постійній основі механізмів контролю з боку громадськості за управлінням місцевими фінансами та комунальним майном.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI, зі змінами і допов. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17> (дата звернення: 23.11.2018).

2. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.17 № 142-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/142-2017%D1%80/print1456789318963279> (дата звернення: 23.11.2018).

3. Карлін М. І. Державні фінанси України : навч. посіб.: Знання, 2008. 348 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИЩЕНИХ СТАТЕЙ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

Панькевич В. М., Цівак В.В.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
м. Вінниця

У сучасних умовах скорочення надходжень до державного і місцевих бюджетів, жорсткого обмеження бюджетних видатків, зумовлених фінансовою кризою, все більшої актуальності набувають питання захищених статей видатків.

За умов перманентного дефіциту державного та місцевих бюджетів України, вони є дієвим інструментом забезпечення виконання функціональних

повноважень суб'єктами бюджетної сфери, соціального захисту працівників бюджетних установ, реалізації державних програм.

Згідно з Бюджетним кодексом України , захищеними видатками бюджету визнаються видатки загального фонду бюджету, обсяг яких не може змінюватися при здійсненні скорочення затверджених бюджетних призначень [1].

Законом про Державний бюджет України, визначається такий перелік статей захищених видатків загального фонду на:

- оплату праці працівників бюджетних установ;
- нарахування на заробітну плату;
- придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів;
- забезпечення продуктами харчування;
- оплату комунальних послуг та енергоносіїв;
- обслуговування державного (місцевого) боргу;
- поточні трансферти населенню;
- поточні трансферти місцевим бюджетам;
- підготовку кадрів вищими навчальними закладами I-IV рівнів акредитації;
- забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення для індивідуального користування;
- фундаментальні дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки;
- роботи та заходи, що здійснюються на виконання Загальнодержавної програми зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему, та роботи з посилення бар'єрних функцій зони відчуження;
- компенсацію процентів, сплачених банкам та/або іншим фінансовим установам за кредитами, отриманими громадянами на будівництво (реконструкцію) чи придбання житла;

- заходи, пов'язані з обороноздатністю держави, що здійснюються за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету;
- здійснення розвідувальної діяльності;
- оплату послуг з охорони державних (комунальних) закладів культури;
- оплату енергосервісу;
- виплати за державними деривативами [2].

Захищені статті видатків не підлягають зміні при виконанні бюджету. Обов'язково першочергово забезпечуються бюджетними коштами статті видатків на оплату праці з нарахуваннями, господарське утримання установ, а також на виплату стипендій.

Якщо за результатами квартального звіту про виконання Державного бюджету України присутнє недоотримання доходів загального фонду Державного бюджету України більше ніж на 15% від суми, передбаченої розписом державного бюджету на відповідний період, Міністерство фінансів України готує пропозиції про внесення змін до Державного бюджету України. Кабінет Міністрів України, розглянувши ці пропозиції, подає до Верховної Ради України розроблений на їх основі проект закону про внесення змін до закону про Державний бюджет України не пізніше двох тижнів з дня подання пропозицій Міністром фінансів України.

Верховна Рада України приймає рішення щодо зазначеного проекту закону стосовно скорочення видатків Державного бюджету України у двотижневий термін з дня відповідного подання Кабінетом Міністрів України. До прийняття Верховною Радою України відповідного рішення видатки провадяться з урахуванням тимчасових обмежень бюджетних асигнувань, встановлених Міністерством фінансів України .

Відповідно до Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів захищені видатки бюджетних установ – розпорядників бюджетних коштів відображаються у таких основних бюджетних звітах, як: "Звіт про надходження та використання

коштів загального фонду" (форма № 2 д, № 2 м) та "Звіт про заборгованість за бюджетними коштами" (форма № 7 д, № 7м) за загальним фондом [3].

Розглянемо досвід США, захищеними статтями видатків бюджету, в основному є соціальні видатки на медицину. Вони складають 13% загальних видатків бюджету США. Видатки на соціальну медицину в США включають в себе видатки на купівлю страхування для незаможних груп населення, субсидії малому бізнесу на купівлю страхових планів для найманих робітників, державне страхування Medicare та Medicaid, також велика частина видатків йде на рецептурні лікарські препарати. За програмою Medicare здійснюються видатки на стаціонарне лікування, різні діагностичні процедури та деякі види вакцинації. Програма Medicaid включає видатки на стаціонарне та амбулаторне лікування, консультації різних фахівців, перебування в будинках для людей похилого віку, лабораторну діагностику та рентгенологічні методи дослідження. Досвід програм державного страхування, було б доцільно перейняти Україні.

Отже, сьогодні більшість поточних видатків бюджетних установ України є захищеними статтями бюджету. Вивчення їх складу дає підстави стверджувати, що їх призначення в Україні полягає у збереженні на встановленому рівні фінансового забезпечення видаткових статей, які забезпечують соціальний захист найбільш вразливих категорій населення, безпеку країни, стратегічний розвиток економіки.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 08 лип. 2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 01.12.2018)
2. Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів: наказ Міністерства фінансів України від 24 січ. 2012 р. № 44. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2018)
3. Конституція України від 6 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 01.12.2018)

УЛУЧШЕНИЕ УРОВНЯ АНГЛИЙСКОГО В ВУЗАХ И ШКОЛАХ ПУТЕМ ВЕДЕНИЯ УРОКОВ ИЛИ ЛЕКЦИЙ НОСИТЕЛЯМИ ДАННОГО ЯЗЫКА

Парфенюк Елена Михайловна

Преподаватель Киевского национального
Университета имени Вадима Гетьмана

На протяжении длительного периода от дня когда украинцы впервые услышали английскую речь она становится более распространенной в Украине . Данное происходит вследствие формирования интернациональных взаимоотношений. Иностранные партнёры, иностранные учреждения, интернациональные законные акты и, безусловно, общедоступный информативный источник – сеть интернет , в частности из-за «Контента» который он предоставляет ведь целевой аудиторией являются молодые люди . Эти реалии, в каковых проживает современное общество.

Взаимодействие наций наконец-таки стало возможным и более доступным для каждого ,благодаря появлению и развитости международного языка что объединяет почти все народы . И, какие бы аргументы не приводились людьми которых уже принято называть скептиками , но английский – это сила которая способствует движению основных составляющих высокоразвитой страны как : экономике, политике и любой сфере деятельности в которой главное звено - люди. Английский позволяет преодолеть барьер что мешал человечеству , перестать стесняться друг друга и научиться взаимодействовать для достижения общей цели .

В такой ситуации владение английским языком – самый доступный и точный вариант при котором человек сможет сотрудничать с представителями из других англоязычных стран . Потому знание английского – залог успех в любой сфере деятельности .

Конечно, первая мысль – пойти на курсы иностранного языка для получения максимального результата что будет выражаться в минимальной затрате времени и в получении умений общаться без проблем на желаемом языке . Естественно такой вариант – обучение с носителем языка , будь то британец , американец либо житель Канады.

В чём ключевое и самое главное преимущество такого вида обучения перед остальными ? Давайте разберем по пунктам . Пункт первый , Вам предоставляется возможность ознакомиться с другой культурой, о которой, как, вероятнее всего, выясняется через несколько минут вашего диалога , Вы не имеете ни малейшего представления. То, представление которое нам предоставляют в обучающих заведениях как «школы», «ВУЗы» или знаем понаслышке за частую далеко от реалий потому появляются нюансы о которых ранее мы и догадываться не могли ... Второй момент , у Вас появляется дополнительный стимул как можно быстрее освоить разговорную речь хотя бы на первичном уровне – ведь иностранец не сможет Вас понять , если Вы будете пытаться что-то донести до него путем использования русского или украинского языков . И к тому же у Вас появляется шанс развивать свои коммуникативные способности – а без них невозможно работать над большими и объемными проектом. В-третьих, Вы будете способны без чьей либо помощи самостоятельно посвятить иностранца в культуру своей страны не на примитивном уровне , а на достаточно адекватном и вполне внятном языке что будет понятен гостю ,тем более рассказать ему не банальные сведения и статистику , а поведать факты из истории и возможно более детально поведать о той или иной ситуации в стране . К тому же это невероятно приятно когда будучи гостем в чужой стране есть люди что поймут и помогут в трудную минуту . И самое главное – Вы, можете брать инициативу в свои руки и самостоятельно вести диалог и предлагать темы для него.

Но необходимо помнить, что далеко не все люди из-за границы являются носителями языка которые способны научить Вас или помочь выучить язык .Помните что они выросли и живут в условиях постоянно контактирования с

англоязычными людьми. Так же необходимо помнить что человек что предоставляет свои услуги в качестве преподавателя иностранно языка обязан предоставить подтверждение уровня своей квалификации в частности речь идет о сертификатах таких как : CELTA или TESOL/TESL . Отсутствие данных бумаг должно заставить Вас задуматься о честности и действительном уровне знания языка .

Эти сертификаты уверяют, о том , что человек который в дальнейшем будет обучать Вас , владеет коммуникативной методикой которую я вкратце постараюсь описать далее . Она предполагает, что изучение английского как и любого другого языка можно осуществить и без опосредования. Это означает преподавание языка лишь на этом же языке . Это ограничивает возможность переключаться на наш основной язык . Большинство людей считает что это никак не поможет изучению а наоборот усугубит обучение . Но на самом деле все не так . Путем «инкубации» Вы осознаете что деваться некуда и на своего рода интуитивном уровне осознаете что и как должно звучать или что говорят окружающие . Звучит сомнительно но данный вид обучения уже неоднократно подтвердил свою эффективность . Эта система заверена в таких университетах как : Оксфорде и Кембридже. И это должно лишить Вас сомнений при выборе данной методике.

Представьте себе, что вам надо научиться писать программы на определенном языке программирования допустим «Python». Кого вы выберете в преподаватели: человека, который на протяжении долгого времени работает в успешной компании и пишет код каждый день, хоть и не силен в теории или айтишника , специалиста по компьютерам , знающего латинские названия всех составляющих и проводов, но не знающего с какой стороны начать писать код ? Я бы выбрала первое. Мой опыт изучения английского показывает, что – о чудо! – “программисты” отлично знают и комплекующие ибо сталкиваются с ними каждый день не меньше обычного «сборщика пк ».

Как итог – изучение английского языка является наиболее результативным с носите лем поскольку с первых минут общения Вы уже

вовлечены в диалог с человеком который с самого рождения был окружен этим языком , культурой и Вы несомненно сразу же это обнаружите и проникнитесь этим.

Все вышеперечисленное является весомыми аргументами для привлечения носителей при обучении школьников или студентов . Ибо они являются будущим этой страны и от их знаний и учений будет зависеть станет ли Украина в частности достойной представительницей стран Евросоюза и страной в которой будут заинтересованы иностранные инвесторы .

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АСОЦІАТИВНИХ ПОРІВНЯНЬ ІЗ ЗООНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ТВОРУ ДЖ. ЛАМПЕДУЗИ «ГЕПАРД»)

Пархоменко К.В.

Студентка ОС «Магістр» 2 року навчання
Спеціальності «Переклад (італійська)»
Маріупольського державного університету

Італійська художня література є одним з численних елементів прояву національної самобутності італійського народу, його лінгволітературних та загальнокультурних традицій. Саме через це, невід'ємним елементом будь-якого художнього твору буде національний колорит, який відобразить специфічну національну мовну картину світу та відтворять характерні риси історії, побуту, звичаїв, культури певного народу.

Для передачі особливостей культури та світу народу, певного історичного проміжку часу перекладачі прибігають до використання різноманітних засобів виразності, які б дали змогу читачеві проникнути до надр культури, утворити в уяві низку асоціацій. Тож, питання адекватного відображення в перекладі стилістичних виразних засобів, а саме, асоціативних порівнянь та порівняльних

конструкцій залишаються малодослідженими, як перекладачами, так і науковцями. Саме тому адекватна передача стилістичних одиниць мови перекладу є однією з найбільш важливих завдань перекладу і на сьогодні, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Існує специфічна група порівнянь із *зоонімічною складовою*, яка нерідко використовується письменниками з ціллю зображення рис характерів героїв. А. В. Головня дослідила *зооніми* у складі порівняльних конструкцій та зазначила труднощі їх перекладу. В дослідженні авторки акцентується увага на тому, що, порівнюючи характеристики людей і тварин, автори обирають образи тих представників фауни, які є типовими для тієї чи іншої місцевості. Проте ця тенденція не завжди наявна. Наприклад, лев не є типовою твариною для території України або Великої Британії, хоча легенда про те, що це найхоробріший, найвідважніший і найсильніший звір серед усіх звірів, дійшла до обох країн, внаслідок чого лев і став символом хоробрості в обох культурах. Проте, найчастіше зоонімічні складові в українській та англійській мовах не збігаються, унаслідок чого перекладач змушений їх замінити на традиційні й звичні для своєї культури образи.

Існують також випадки, коли взагалі йдеться про безеквівалентність. Наприклад, безеквівалентними є українські порівняння «*лінивий, як ведмідь*»; «*заліг, як ведмідь у барлозі*». В англійській мові лінощі приписуються іншим тваринам, а саме: зозулі, жабі, тхору та сові. Англійці кажуть: «*lazy as a cuckoo*» – «*ледачий, як зозуля*», що пояснюється небажанням цього птаха вити гніздо і висиджувати потомство; «*lazy as a toad at the bottom of a well*» – «*ледачий, наче жаба на дні криниці*»; «*lazy as a polecat*» – «*ледачий, як тхір*», оскільки береться до уваги звичка тхора спати по двадцять годин на добу; «*lazy as an owl*» – «*ледачий, як сова*», бо цілий день сова спить, що є нехарактерним для жвавої людини [1, с. 5].

Зіставляючи людські характеристики з тваринними, Дж. Лампедуза, – автор відомого італійського роману «Гепард», звертається та використовує образи тих тварин, які є типовими для тогочасної італійської місцевості. Таким

чином такі тварини як гепард або леопард асоціюються з найхоробрішими, найвідважнішими і найсильнішими звірами серед усіх присутніх в італійській фауні. Саме таким і представлено нам образ головного героя – Дона Фабріціо – князя Саліна. автор роману за допомогою асоціативних порівнянь намагається додатково підкреслити велич головного героя: *підкреслити фізичні переваги, зробити акцент на певних рисах його характеру, передати актуальний для певного моменту настрій*.

Наведемо наступні приклади: «...avvezzi a vedere il Gattopardo baffuto danzare sulla facciata del palazzo, sul frontone delle chiese, in cima alle fontane, sulle piastrelle maiolicate delle case, erano curiosi di vedere adesso l'autentico Gattopardo in pantaloni di piqué *distribuire a tutti zampe amichevoli e sorridere nel volto di felino cortese*». Для характеристики головного героя – Гепарда Дж. Лампедуза використовує епітет «autentico», що перекладається як «автентичний, справжній», що додатково підкреслює важливість фігури головного героя у романі. Знову надано і фізичні характеристики: «...*distribuire a tutti zampe amichevoli*», що відображено в українському перекладі як «...*поплескував їх по плечах своєю могутньою лапою*». У даному випадку перекладач намагається підсилити враження від образу за допомогою прийому лексичного додавання. М. Мещеряк додає епітет «*могутній*», який в оригінальному тексті є відсутнім. Господаря будинку в оригіналі твору називають саме «*feline cortese*» -досл. люб'язний кіт. Зазначене асоціативне порівняння відтворено шляхом *прийому цілісного перетворення*, перекладач відходить від калькування образу, та передає задум автора таким чином: «привітно посміхався з добродушністю *вдоволеного володаря*». А. Колкхун в англійському перекладі вдається до описового перекладу. Надане в оригіналі словосполучення *l'autentico Gattopardo* перекладач замінює на «*real animal*» - досл. реальна, справжня тварина задля запобігання повтору в англійському перекладі. При перекладі даного речення акцент робиться саме на завершальну його частину: «*his features amiably wreathed in feline smiles*» - «на його обличчі з'явилася котяча посмішка».

До прикладів зображення фізичних характеристик головного героя можемо віднести: *Cinque enormi dita sfiorarono la minuscola scatola cranica di lei*. Аналізуючи зазначений вище авторський засіб асоціативності можемо відмітити, що при перекладі на українську мову асоціація дещо гіперболізована через використане перекладачем слово п'ятірня: «Його велетенська п'ятірня легенько торкнулася маленької голівки дружини». Словосполучення *cinque enormi dita* перекладається дослівно як «п'ять величезних пальців», проте М. Мещеряку знову вдається передати задуманий автором образ головного героя за допомогою вдало підібраних відповідників в українській мові. В англійському перекладі, А. Колкхун вдається до прийому калькування, що є влучним варіантом для передачі на англійську мову: «*Five huge fingers stroked the top of her tiny head*».

Задля передачі настрою героя автор знову звертається до асоціативного порівняння: *Traversando le due stanze che precedevano lo studio si illuse di essere un Gattopardo imponente dal pelo liscio e profumato che si preparasse a sbranare uno sciacalietto timoroso* (Проходячи через кімнати, що віддаляли його опочивальню від кабінету, дон Фабріціо намагався уявити себе царствено величним Гепардом, готовим роздерти на шматки боязливого шакала). У даному випадку можемо констатувати, що передача настрою героя виражена насамперед експліцитно, тобто не через асоціативність зі звіром, а насамперед через асоціативність з його діями: «...Гепардом, готовим роздерти на шматки боязливого шакала». Можемо помітити, що М. Мещеряк при перекладі користується прийомом опущення, та не зважає на важливі у даному випадку характеристики «*dal pelo liscio e profumato*» - «з гладкою та запашною шкірою». Зазначені автором епітети слугують для передачі аристократичної шляхетності. У свою чергу, А. Колкхун робить акцент на зазначених характеристиках, користуючись калькою та відповідними у англійській мові епітетами: «*As he crossed the two rooms preceding the study he tried to imagine himself as an imposing Leopard with smooth, scented skin preparing to tear a timid jackal to pieces*».

У той час як головний герой представляється читачем мужнім та сильним головою роду, Гепардом, що є володарем у своєму маєтку, при описі дружини Саліна часто використовуються зменшувальні слова та підбираються відповідні цьому зоонімічні образи. Саме так Дж. Лампедуза підкреслює тендітність та витонченість героїні. Наведемо наступний приклад: «*La moglie era spaurita e guaiolava basso come un cucciolo minacciato*» (досл. Дружина була налякана та скигвила, немов цуценя, якого насварили). В українському перекладі асоціативне порівняння виражено наступним чином: «Перелякана княгиня тремтіла усім своїм тендітним тілом, немов винувата болонка, якій вичитує хазяїн». Як бачимо, М. Мещеряк при відтворення внутрішнього стану героїні вдається до прийому смислового розвитку у фрагменті «*княгиня тремтіла усім своїм тендітним тілом*». Перекладач спочатку опускає дієслово «*guaiolare*» (скиглити, скулити), що є нетиповим для використання у випадках, коли мова йде про стан наляканості та замінює його шляхом прийому смислового розвитку. При передачі асоціативного порівняння «*come un cucciolo minacciato*» перекладач беручи за основу характеристики тварини – цуценяти, конкретизує поняття замінюючи його на слово «болонка» - порода маленьких собак. В експліцитній частині порівняння перекладач знову вдається до прийому смислового розвитку задля заміни стану його причиною. Зазначений вище прийом можемо спостерігати у фрагменті «*болонка, якій вичитує хазяїн*». А. Колкхун також вдається до прийому смислового розвитку задля збереження авторського задуму в англійській мові: «*The Princess, alarmed, was whining in a low voice like a frightened puppy*» (досл. Стривожена княгиня скигвила тихим голосом як перелякане цуценя).

Отже, у випадку, якщо в тексті оригіналу зустрічаються зоонімічні порівняння, у ніякому разі не слід перекладати їх дослівно, не врахувавши тієї обставини, що певні образи зазнають змін в різних культурах. Як правило, порівняння із зоонімічним компонентом відображають у своїй семантичній структурі специфіку культури певного народу, особливості його історичного розвитку. При перекладі асоціативні порівняння із зоонімічним компонентом

передаються за допомогою таких прийомів, як: 1) конкретизація; 2) прийом лексичного додавання; 3) прийом опущення; 4) калькування; 5) прийом смислового розвитку; 6) прийом культурної адаптації.

Список літератури:

1. Головня А. В. Зоонім як складова порівняння на позначення рис характеру людини [Електронний ресурс] / А. В. Головня. – Режим доступу: http://er.nau.edu.ua:8080/bitstream/NAU/10775/1/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%8F%20%D0%90_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf

МАРКЕТИНГОВІ ПРИЙОМИ ПРОСУВАННЯ ПРОДАЖ НА МІЖНАРОДНІ РИНКИ АВІАЦІЙНИХ ДВИГУНІВ

Пасічник К.В.

магістрант

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

Актуальність. Сьогодні сильна конкуренція, насиченість ринків, перевищення пропозиції товарів над попитом, ріст вимогливості споживачів істотно ускладнюють збутову діяльність підприємств та товару, а саме авіаційних двигунів. «Мотор Січ» - це компанія яка займається створенням, виробництвом, технічним обслуговуванням двигунів для цивільної та військової авіації. Вносить чималий вклад у створення вертольотобудівний промисловості. На сьогоднішній день якість і надійність авіадвигунів підтверджена їх багаторічної експлуатацією на літаках і вертольотах. « Мотор Січ » постачає свій товар на аерокосмічні салони в Германію, Францію, Індію, Китай та в Об'єднані Арабські Емірати. Дедалі важче стає привабити споживача стандартною рекламою та розширити свою продукцію на міжнародні ринки. З метою зацікавлення клієнтів та утримання позицій на ринках, особливо

закордонних, підприємство повинно застосовувати сучасні ефективні маркетингові прийоми та підтримання іміджу товарів підприємства, зокрема, за допомогою вдосконалення просування товарів на міжнародні ринки.

Область досліджень. Об'єктом дослідження є процеси просування продаж, авіаційних двигунів на міжнародні ринки. Марки авіаційних двигунів таких, як АІ – 450М; АІ – 450СР; Д – 18Т серії ЗМ; Д – 436-148ФМ. Предметом дослідження є теоретично-прикладні аспекти маркетингових технологій процесів просування авіаційних двигунів на міжнародні ринки.

Результати дослідження. Проблематика дослідження висвітлювалась у працях таких провідних науковців, як А. О. Дериколенко [1], С. М. Ілляшенко [1], В. В. Добрянська [2], І. О. Куртіна [2], О. В. Орленко та ін., які аналізують сутність, особливості здійснення та тенденції розвитку просування. До того ж у динамічних ринкових умовах постійне аналізування трендів і можливостей застосування найсучасніших інструментів просування товарів вітчизняними підприємствами залишається актуальним.

Мета роботи – вдосконалення використання маркетингових прийомів просування продаж на міжнародні ринки авіаційні двигуни.

Методи досліджень. Сучасний маркетинг потребує набагато більшого, ніж просто виробити добрий товар, установити на нього привабливу ціну і забезпечити доступність його для цільових споживачів. Просування – це зусилля з привернення уваги клієнтів до товару чи організації, один з чотирьох елементів маркетинг-міксу, який забезпечує передачу споживачу певної інформації про товар, його переваги, сподіваючись на зворотній відгук у вигляді відвідання торгової точки, звернення до консультанта-продавця чи врешті-решт акту купівлі [2, с.38–40]. Головною метою процесу просування є стимулювання збуту, а отже, поліпшення попиту. Коли підприємство збирається запропонувати ринку новий товар, то споживач може зреагувати позитивно у тому випадку, якщо отримає інформативну характеристику товару. Споживачі є об'єктом особливої уваги виробників, тому багато зусиль витрачається з боку виробників товару на те, щоб спонукати споживачів не

тільки до покупки товару, але й до придбання якомога більшої кількості товару. «Хочеш збільшити обсяги продажів - стимулюй!» - девіз сучасних підприємців, які прагнуть до конкретних результатами маркетингу [1, с.66]. В останні роки увага до стимулювання продажів авіаційних двигунів постійно зростає. Це обумовлено наступними причинами: перенасиченість рекламою привела до того, що споживачі все менш уваги звертають на рекламні оголошення і взагалі не довіряють рекламі; вартість реклами часто перевищує ефективність її застосування; зростання конкуренції вимагає пошуку нових форм привертання уваги споживачів до певного товару; Щоб спонукати споживачів не тільки до покупки товару, але й до придбання якомога більшої кількості товару, використовуються метод цінового стимулювання, спеціальні ціни, промо-демонстрації продуктів; акції для нових найменувань товарів; безоплатне надання 3D зразків продукції, демонстрації, конференції.

Для функціонування ринку необхідна реалізація, різноманітних форм власності (приватної, кооперативної, акціонерної, державної), демонополізація економіки а також наявність відповідної інфраструктури. Важливим елементом ринкової інфраструктури є ринок товарів та послуг. Для його роботи необхідні товарні біржі, оптова і роздрібна торгівля, маркетингові організації, аукціони, виставки, ярмарки, зв'язок і телекомунікації, юридичні фірми і т. ін. В результаті дії ринкового механізму здійснюється стихійне регулювання виробництва. Механізм функціонування ринку - це процес формування цін і розподілу ресурсів, обсягів виробництва і асортименту товарів [1, с. 66].

«Мотор Січ» входить зі своїм товаром в ринок машин та обладнання, які являються виробниками і експортерами продукції машинобудування, якій притаманна висока взаємозамінність, різноманітність якісних характеристик, техніко-економічних параметрів. Під впливом науково технічного прогресу ринок машин та обладнання характеризується високим динамізмом. Поряд з диференціацією умов комплектації і постачання, сервісного обслуговування, цей ринок визначається ціновими варіаціями та гострою конкуренцією. При здійсненні закупівель для вирішення нових завдань покупцеві належить

визначити для себе: технічні характеристики товару, межі цін, час і умови поставки, умови технічного обслуговування, умови платежу, розмір замовлення, прийнятних постачальників, "обраного" постачальника. Підприємству промислового призначення необхідно строго стежити за цими факторами, пристосовуючи свою тактику до конкретних факторів навколишнього оточення, особливостей організації, міжособистісних відносин і індивідуальних особливостей особистості, які мають вплив на здійснення покупки. Покупці цих товарів приймають остаточне рішення, подолавши кілька етапів: усвідомлення проблеми; узагальнений опис потреби; оцінка характеристик товару; пошук постачальників; вибір постачальника; розробка процедури; видача замовлення; оцінка роботи постачальника. Головним для «Мотор Січ» є знання потреб своїх клієнтів і особливостей процедури здійснення ними закупівель для розробки ефективного маркетингового плану продажів.

Традиційно до основних інструментів просування зараховують рекламу, стимулювання збуту, зв'язки з громадськістю, прямий маркетинг, особистий продаж. Інструмент просування нових авіаційних двигунів АІ – 450М; АІ – 450СР; Д – 18Т серії ЗМ; Д – 436-148ФМ на ринки машин та обладнання міжнародних країн серед перерахованих – реклама, а саме реклама в Інтернеті.

Ефективність реклами в Інтернеті може на порядки перевершувати ефективність реклами на транспорті, в ЗМІ, стендової реклами і т.д. Як відомо, Інтернет, практично, не має кордонів ні в просторі, ні у часі - це і визначає можливість вибухового характеру інтернет-реклами. Щоб не довелося просувати в мережі Інтернет, будь то ціла організація або товар, нею вироблений алгоритм процесу просування буде розділений на етапи: визначення бюджету проекту; вибір доменного імені; збір всіх необхідних матеріалів по просувається товару. Просування бренду, просування продукції або просування послуг через розміщення реклами на сайті або веб-сторінці, основною послідовністю методів пошукової реклами є: окремі слова по темі; словосполучення по темі; супутні слова й сполучення.

Написання тематичних статей для сайтів-партнерів, як для нашої країни, так і для міжнародних країн. Після того, як на сайт почали приходити цільові відвідувачі, і відвідуваність піднялася до 100-200 хостів на день, можна надати відвідувачам можливість спілкуватися у форумі. По-перше, форум - це додаткова цінність для відвідувача, тому що він може дізнатися відповідь на конкретне питання, не представлений на сайті. Також дуже приємно те, що можна буде знати, в якому напрямку слід розвивати сайт. По-третє, збільшується кількість сторінок сайту, що благотворно позначається на відвідуваності.

Саме цей вид реклами – реклама в Інтернеті допоміг реалізувати продаж авіаційних двигунів раніше моделей на міжнародні ринки. Інші види реклами (реклама через пресу; радіо; реклама поштою), як правило, дорожче, тому «дорогих» відвідувачів слід залучати у вже створене «спільнота». Швидше за все, такий відвідувач стане постійним, але це все ще в розробці.

Значною перевагою є те, що споживачі активно користуються Інтернетом, такі інструменти сприяють прозорості та викликають позитивні емоції, а також пов'язані з порівняно незначними витратами. Переваги просування товарів та послуг за допомогою соціальних мереж: універсальність, значні можливості безкоштовного просування методом створення офіційних сторінок організацій, заходів. На рис. 1.2 показана статистика просування більш ранніх моделей авіадвигунів через розміщення реклами на сайті або веб-сторінці. По осі X – роки продажу авіаційних двигунів, а по осі Y - % об'єму продаж товару через розміщення реклами на сайті або веб-сторінці.

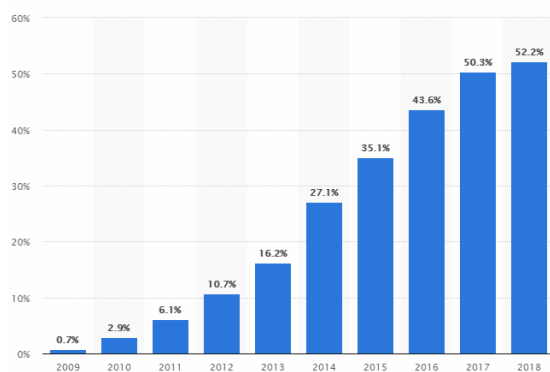

Рис. 1.2 Графік об'єму продаж більш ранніх моделей авіаційних двигунів через розміщення реклами на веб-сторінці

Висновки. Реклама потрібна, щоб інформувати клієнтів про діяльність підприємства і споживчі властивості товару. Її розглядати потрібно саме з цієї позиції. Ніяка реклама, навіть престижна і дуже дорога, не допоможе продати товар, якщо його актуальність і затребуваність серед споживачів будуть дуже низькими. Саме ефективніше просування авіаційних двигунів на міжнародні ринки є за допомогою інструментів інтернет-маркетинг: розміщення реклами на сайті або веб-сторінці. Стимулювання продажу авіаційних двигунів - пряме заохочення споживачів придбати продукт підприємства, а сфери торгівлі - включити ці товари до свого асортименту для наступного їх продажу. Основними засобами стимулювання споживачів: знижки - зменшення відпускної ціни в разі придбання споживачем великої партії продукції підприємства; зниження цін — продаж товарів за цінами, дещо нижчими, ніж у конкурентів; безоплатні 3D зразки товарів — надання товару споживачам безкоштовно «на пробу»; премії - товари, які пропонуються безкоштовно або за низькими цінами як подарунок за придбання іншого товару; демонстрації — влаштування спеціальних експертиз для безпосереднього ознайомлення споживачів з продукцією підприємства; конференції — проведення спеціальних семінарів, зустрічей, сертифікаційних програм для підвищення кваліфікації працівників власного торговельного апарату. Просування товару на ринок через Інтернет - справа надзвичайно проста. Немає необхідності з'ясовувати місце розташування рекламних агентств, втрачати час на їх пошук і відвідування, очікування виготовлення, погодження та затвердження коштів реклами, оплачувати, найчастіше, невиправдано дорогі, технічні засоби, супутні інших видів реклами. Але головне - це ефективність реклами в Інтернеті, приголомшливі швидкість, зручність і зона охоплення. Це дасть нагоду підприємству « Мотор Січ » постачати свій товар на аерокосмічні салони тих країн, які до сьогодні, та розширити свій товар на нові міжнародні ринки.

Список літератури:

1. Дериколенко А. О. Social media marketing як інноваційний інструмент просування товарів та послуг в online-середовищі / А. О. Дериколенко, С. М. Ілляшенко // Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу : зб. тез доп. VII Міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : ТОВ “ДД “Папірус”, 2013. – С. 66.
2. Куртіна І. О. Організація ефективного просування та продажу продукції на підприємстві / І. О. Куртіна, В. В. Добрянська // Молодий вчений. – 2014. – № 7 (10). – С. 38–40.

**ПРИРОДНІ РЕСУРСИ УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ: СТАН,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ****Пастеляк В.Ю.**

студентка,

Ужгородський національний університет

Ужгородський район розташований у західній частині Закарпатської області в передгірній зоні Карпат. Він займає територію площею 870 км². Межує на півночі з Перечинським, на сході – з Мукачівським, на південному сході – з Берегівським районами. На заході і півдні району проходять державні кордони зі Словаччиною та Угорщиною[6].

Земельний фонд Ужгородського району станом на 1 січня 2016 року складає 86976 га, з них 52573,82 га (60,4%) займають сільськогосподарські землі. Ліси та інші лісовкриті площі займають 25017,36 га (28,7 %). Забудовані землі займають 7132,68 га (8,1%), води – 1598,96 га (1,8%). Найменшу частку займають заболочені землі 337,53 га (0,3%) та землі без або з незначним рослинним покривом 341,79 га (0,3%).

Погоду в Ужгородському районі, в основному, формує західний та південно-західний переніс повітряних мас з Атлантики. Повторюваність переносу повітряних мас з північного сходу та півдня невелика.

Максимальні температури повітря від 32° до 36° тепла найбільш часто спостерігаються в липні та серпні. Мінімальна температура повітря спостерігається найчастіше в січні – від мін 8 до мін 26°. Максимальна кількість опадів за рік може бути 950-1000 мм. Мінімальні річна кількість опадів відмічена 416 мм. Максимальна місячна кількість опадів випадає в червні, липні та листопаді, мінімальна – в лютому[1].

Найбільші річки Ужгородського району – Уж, Латориця і Тиса. Всі вони відносяться до басейну річки Дунаю. Водність річок істотно змінюється протягом року. В межах Ужгородського району швидкість течії річок Латориця та Уж невисока, внаслідок чого частина наносів осідає, тому річки тут течуть у власних відкладах. Залісненість басейну 42%.

Кліматичні умови характеризуються м'яким, помірно вологим кліматом, придатним для успішного росту основних лісоутворюючих порід.

В цілому теплий клімат, помірна кількість опадів і переважання рівнинного рельєфу сприяє зростанню бука лісового, дуба звичайного, дуба скельного, клена гостролистого та інших цінних порід.

Із негативних факторів слід виокремити пізні весняні і ранні заморозки, а також можливість виникнення штормових вітрів і бурь.

Загальний запас деревини складає 5,7 млн м³. Щорічний приріст сягає 62 тис м³, середній – 4,2 м³/га. Лісистість в районі становить 25%.

Основні лісоутворюючі породи: бук (56%), дуб (33%), ясен (5%), інші (3%).

В межах Ужгородського району наявна досить значна кількість об'єктів природно-заповідного фонду, які мають різну природоохоронну ступінь та значення. Площа природоохоронних територій району становить 6633,57 га, що становить 7,6% від загальної площі району. Це низький показник, позаяк середньообласний становить майже 13%[2].

Мінерально-сировинна база Ужгородського району в основному представлена родовищами будівельних корисних копалин, газу та мінеральної води. Всього на території району розвідано 29 родовищ корисних копалин.

Із 11 активних підприємств 2 займаються розробкою родовищ глини, 4-каменю будівельного, 2 - мінеральної води, 3 – піску.

Кам'яницьке родовище андезитів одне з найбільших не тільки в районі, а й в області. В геологічній будові родовища приймають участь нижня і середня пачка Анталовецького вулканічного комплексу пліоцену і четвертинних відкладень. Андезити є дуже міцними, для них характерна плитчаста структура. Товщина плит від 5 до 40-50 см.

Русько-Комарівське газове родовище — належить до Закарпатської газоносною області Західного нафтогазоносного регіону України. Введено в експлуатацію весною 2003 року з проектною потужністю 1,5 млнм³. За підрахунками геологів записи становлять 2 044 млрд м³. Це найбільше родовище природного газу в Закарпатті.

Гідроенергетика – це найбільш стратегічно важлива і економічно доцільна галузь для реалізації регіональної політики енергоефективності Ужгородщини. Окрім цього, освоєння гідро ресурсного потенціалу передбачає вирішення дуже важливих проблем: протипаводкового захисту та комплексного використання водних ресурсів для рекреації, розвитку рибного господарства, водозабезпеченості населених пунктів[3].

Гідроенергетика Ужгородського району бере свій початок ще за часів Чехословацької влади на Закарпатті. Були збудовані дві ГЕС . За основу роботи взяли старовинний канал між Кам'яницею та Ужгородом, який колись використовували для сплаву деревини, і покинули з розвитком залізниці. Не маючи нинішньої потужної будівельної техніки, використовуючи фактично ручну працю, канал розширили, укріпили, побудували дамби і, врешті, звели каскад гідроелектростанцій – Оноківську та Ужгородську.

Вітроенергетика є перспективною галуззю для Ужгородського району, так як більша його частина розташована на низовині і продовж року найбільша сила вітру сягає 4 м/с.

Геліоенергетика розвивається стрімкими темпами. В районі вже розміщено декілька електростанцій. Найбільші з них: «Гута-2», та «СЄ 1» [5].

Ужгородський район добре забезпечений природними ресурсами. Перспективними є розвиток енергетичних ресурсів та видобуток корисних копалин.

Лісові, біологічні та земельні ресурси несуть особливу цінність, тому їх використання завжди є доцільним.

Кліматичні та водні ресурси є невичерпними, але потребують покращення їх екологічного стану.

Можна визначити основні напрямки стратегії раціонального природокористування: постійний контроль за дотриманням надрокористування; розвиток заповідної справи та збереження біорізноманіття, розширення існуючих і створення нових природно-заповідних об'єктів; державне фінансування діяльності по лімітуванню, розміщенню та знешкодженню відходів; запобігання забрудненню річок, озер, водосховищ, та ін. гідрологічних об'єктів і підтримка їх сприятливого гідрологічного стану; втілення сучасних технологій ведення лісового господарства та лісоексплуатації, відтворення корінних деревостанів і корінних фауністичних комплексів; впровадження еколого-економічних важелів раціонального використання природних ресурсів та формування екологічних фондів для фінансування природоохоронної діяльності[4].

Список літератури:

1. Бабиченко В.Н. Елимат Ужгорода / В. Н. Бабиченко. – Гидрометеоздат, 1991. – 190 с.
2. Лісів божественна краса / за ред.. Костіва І.В. – Ужгород: Гражда, 2005. – 144 с.

3. Поп С. С. Природні ресурси Закарпаття / С.С Поп.- Ужгород: «Карпати», 2009 – 340 с.
4. Загальний огляд проблем охорони довкілля у Закарпатській області: стан навколишнього природного середовища та перспектива / Станкевич-Волосянчук О. І.// Збірник експертних статей «Стан суспільства Закарпатської області у 2006 році». – 2006. - С 16.
5. Гідроенергетика Закарпаття: стан та перспективи розвитку/ С. С. Поп, І. С. Шароді, Ю. В. Шароді, А. В. Ганзел //Укр. геогр. журн.. - 2015. - № 2. - С. 65.
6. Федака С. Населені пункти і райони Закарпаття. Історично-географічний довідник / С. Федака. – Ужгород: «Ліра», 2014. – 264 с.

ЗАСОБИ КОМП'ЮТЕРНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Пастух Ю.А.

Подільський державний аграрно-технічний університет
к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційних технологій

Входження України до Європейської спільноти вимагає уніфікації та інтеграції освітньої галузі країни до загальноєвропейського освітнього простору. Цей процес є доволі складним, тривалим і потребує не лише корегування змісту та якості навчання, але й запровадження нових навчальних форм, методів і методик.

Перехід до Болонської системи посприяв тому, що поряд із традиційними формами навчання – очною та заочною, у ВНЗ все активніше впроваджується й дистанційне навчання.

Запровадження дистанційної освіти потребує в цілому зміни підходів до організації освітнього процесу, основою якого стає зростаюча роль самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. При цьому змінюється і роль викладача, оскільки він вже виступає більше в ролі консультанта-координатора навчального процесу.

Дистанційне навчання вигідно відрізняється від традиційного такими характерними особливостями як модульність, технологічність, економність, гнучкість, безвідривність від професійної діяльності, мультиджерельність інформаційної бази та ін. [1]. Однак, створення широкої системи дистанційної освіти гальмується відсутністю єдиних стандартів та підходів до її організації.

Ключовим елементом системи дистанційного навчання є дистанційний навчальний курс дисципліни. Його особливість в тому, що викладач розробляючи робочу програму дисципліни, основну увагу приділяє не аудиторній, а самостійній роботі студента з навчальним матеріалом. При цьому, прямий педагогічний вплив може здійснюватися як в режимі реального часу, так і в автономному режимі.

При обранні тієї чи іншої інформаційної технології як засобу для навчання вирішальним чинником виступає їх освітній потенціал та рівень доступності. Саме з цих причин, найпоширенішим засобом діалогу залишається технологія електронних повідомлень, яка не лише забезпечує діалог між викладачем і студентом, але й дає можливість останньому своєчасно здавати звіти про опрацювання навчального матеріалу у вигляді відповідей на контрольні завдання, тести, запитання тощо.

Нажаль, через високу вартість обумовлену впровадженням і застосуванням новітніх комп'ютерних технологій (теле-, відеоконференції, підтримка й швидкісний доступ до мережних ресурсів, копіювання та захист інформаційних масивів) інтерактивне спілкування нині займає незначну частку в системі дистанційної форми навчання.

Також серед комп'ютерних технологій дистанційної освіти, що використовуються на практиці можна виділити комп'ютерні навчальні системи

в звичайних і мультимедійних варіантах; електронні підручники, комп'ютерне тестування і контроль знань.

Щодо комп'ютерних навчальних програм дистанційної освіти, то тут слід відмітити програми підготовки й демонстрації презентацій, зокрема, MS Power Point. Також важливою частиною системи дистанційного навчання є комп'ютерні програми з тестування знань, умінь і навичок, які дозволяють як студенту так і викладачу перевіряти якість засвоєння навчального матеріалу і відповідно до отриманих результатів збільшувати або зменшувати його складність. Основні вимоги, що їм пред'являються – це надійність (можливість отримання стійких результатів), зрозумілість (однаковий ступінь розуміння тесту групою студентів) і однозначність (правильність сприйняття студентами окремих завдань).

На сьогодні існує велика кількість дистанційних систем тестування, що функціонують на основі web-технологій. Такі системи є перспективнішими, тому й користуються більшою популярністю, витісняючи інші аналогічні.

При розміщенні навчальних модулів дисципліни в мережі за основу доцільно вибрати архітектуру клієнт-сервер. У цьому випадку програмою-клієнтом виступає web-браузер, вся інформація розміщується і зберігається на сервері, а клієнт володіє лише засобами для контролю та управління даними.

За таким же принципом працюють web-системи тестування: програма-тест реалізовується у вигляді web-додатку, що працює під управлінням web-серверу, сервер через локальну або глобальну мережу пов'язаний з робочими станціями-клієнтами на яких проводиться тестування, клієнтські комп'ютери працюють із сервером за допомогою браузерів. Такий принцип роботи надає ряд переваг. Серед них: місце розміщення самого серверу і окремих робочих станцій не важливе; можливість використання єдиного серверу на необмежену кількість робочих станцій; централізоване управління процесом тестування і перегляду результатів.

Використання тестових програм в режимі реального часу за допомогою web-терміналів дає можливість впровадити в дистанційний навчальний процес

процедуру якісного виміру знань, здійснити незалежну і об'єктивну оцінку рівня досягнутої підготовки та виразити її в числовій формі. Це особливо актуально в умовах кредитно-модульної системи навчання, при якій епізодичність в навчальному процесі недопустима. Розробка чітких графіків засвоєння теоретичного матеріалу та опрацювання питань, що винесені на самопідготовку змушують студента систематично працювати і бути постійно готовим до проходження тестів, виконання контрольних завдань, перевірки самостійної роботи. Тестові програми забезпечують реалізацію діагностичної, контрольної-оцінюючої, навчальної та розвиваючої функцій. А дозволяючи студентам самостійно відстежувати свої результати й здійснюючи при цьому заходи по їх покращенню тестовий контроль фактично ще й виконує корегуючу функцію навчального процесу.

Список літератури:

1. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М. Технологія розробки дистанційного курсу: навчальний посібник / За ред. В.Ю. Бикова та В.М. Кухаренка – К.: Міленіум, 2008. – 291 с.
2. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун . – К., 2007. – 144 с

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛА З ОЩАДНИМ ВИКОРИСТАННЯМ РЕСУРСІВ ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пелешак Поліна Іванівна

студентка 4 курсу факультету архітектури

Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник: Гнесь Ігор Петрович

Завідувач кафедри АПШ, д. арх., проф.

Національного університету «Львівська політехніка»

З кожним днем тарифи на водопостачання зростають, часом вони складають чи не найбільшу частину всіх комунальних витрат. Використання питної води для технічних потреб стало нераціональним. Суттєво зменшити витрати на водопостачання та розумно використовувати водні ресурси можна за допомогою дощової води.

Здавна люди збирали дощову воду в баки та використовували її для поливу городу. В наш час система збору та очищення дощової води дозволяє використовувати її в різних спрямуваннях: змиву унітазу, вологого прибирання та навіть для прання. Також завдяки її м'якості скорочуються витрати миючого засобу, зменшуються ризики утворення накипу на приладах, окислення та просідання ґрунтів. Європейська практика свідчить, що використовуючи дощову воду, можна зберегти до 71 літра питної води на людину в день, при добовій потребі 130 літрів. [1.]

Кількість та якість зібраної води залежить безпосередньо від конструкції даху. З похилого даху вода одразу стікає у водозбірник, що перешкоджає утворенню в ній шкідливих мікроорганізмів. Також важливим фактором є екологічність покрівельного матеріалу. Для покрівлі забороняються матеріали, що містять штучні барвники, токсини та шкідливі речовини. Також не рекомендується збирати воду зі свинцевої, мідної або азбестової покрівлі. В Україні дані системи ще не набули широкого розповсюдження, проте активісти намагаються впроваджувати їх в своїх будинках. Клімат наших міст сприяє збору дощової води, її використання дозволить значно озеленити міста, заощадивши кошти.

Найбільш популярне використання дощової води в країнах з гарячим та засушливим кліматом. Показовий приклад – житловий будинок SABA Apartment в Тегерані. Ідеєю проекту є поєднання будівлі з садом. В конструкції зовнішніх огорожень балконів було використано технологію вертикального озеленення, що дало можливість

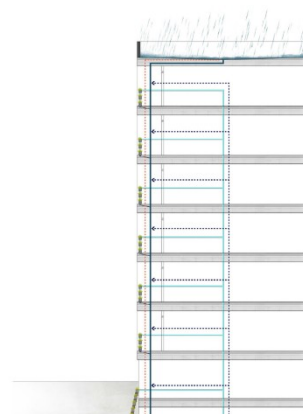

Рис. 1 Схеми крапельного зрошення.
<http://tdcoffice.com/architecture/saba-apartment>

інтегрувати ландшафт на фасад будинку [2.]. Враховуючи особливості клімату території, для реалізації усіх задумів архітекторів до проекту додали систему збору та очищення дощової води, яка використовується для зрошення садів (рис.1). Система збору дощової води дала змогу створити зелений «оазис» посеред засушливого Тегерану, а мешканцям отримати свіже та зволене повітря.

Іншим прикладом збору та використання дощової води є житловий будинок для безпритульних у Сан-Франциско. Тема ощадності та раціонального користування є дуже важливою в цьому проекті. Таким чином, місто демонструє

прагнення створити спільноту на основі екологічної самостійності. В даному комплексі мінімальними витратами енергетичних та водних ресурсів формують здорове середовище для населення. Великий резервуар для збору дощової води розміщений під внутрішнім двориком (рис.2). Збереженню води також сприяє великий зелений дах над подвір'ям та безпосередньо на будівлі. Для ощадного використання водних ресурсів використали крапельне зрошування ґрунтів. [3.]

Низька популярність таких рішень в житловому будівництві України зумовлюється високою вартістю та складністю конструкцій в порівнянні зі звичайною системою водозабезпечення. Проте у проектах громадських споруд починають застосовувати данні технології.

Економію водних ресурсів можна передбачати не лише у нових проектах, а й впроваджувати при реконструкціях вже існуючих споруд. Так у ревіталізації Фабрики повидла у Львові команда передбачила збір дощової води для підвищення

Рис. 2 Схема постачання та відводу дощових вод.
<http://www.ariatopten.org/node/431>

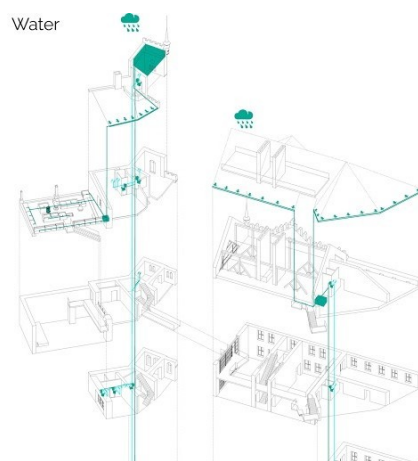

Рис. 3 Подвійний контур водопостачання:

<https://mistosite.org.ua/ru/articles/rev%D1%96tal%D1%96zacz%D1%96ya-fabryky-povyidla-u-lov%D1%96>

енергоефективності. Проект передбачає встановлення системи водопостачання з подвійним контуром (рис.3). Використану воду з міських мереж пропонують застосовувати для технічних потреб та зливу. Профільтрована вода постачатиметься до ванн, умивальників та на кухонні потреби. Зібрана дощова вода використовуватиметься для поливу рослин у міському саду, газонів та для наповнення відкритого басейну. [4.]

В той час коли українці скаржаться на нестачу питної води та великі тарифи на неї, розвинуті країни всіляко намагаються зберегти свої ресурси. Приклади реалізованих об'єктів, що ощадно використовують ресурси водозабезпечення відзначаються рядом переваг, а саме:

- зменшення витрат на комунальні послуги;
- раціональне використання природних ресурсів;
- зменшення потреби в штучних системах керування мікрокліматом;
- запобігання окислення ґрунтів;
- зменшення навантаження на систему водовідведення;
- запобігає проникненню надмірної кількості води у ґрунт і його просіданню;
- покращує естетику міської забудови;
- дозволяє сформувати екологічно-мисляче населення.

Ощадне використання ресурсів водозабезпечення є перспективним рішенням, що відповідає ідеї проектування житла в умовах глобальної зміни клімату і потребує популяризації, пояснень переваг та користі таких проектів.

Список літератури:

1. О. Талавас. «Дощова вода замість водопровідної». Електронний ресурс: <https://aw-therm.com.ua/doshova-voda-zamist-vodoprovidnoyi/>.
2. ArchDaily. The SABA Apartment. Електронний ресурс: <https://www.archdaily.com/780836/the-saba-apartment-sara-kalantary-plus-reza-sayadian>.
3. Rene Cazenave Apartments. Електронний ресурс: <http://www.lmsarch.com/projects/rene-cazenave-apartments>.

4. MISTOSITE. «Ревіталізація Фабрики повидла у Львові»:
<https://mistosite.org.ua/ru/articles/rev%D1%96tal%D1%96zacz%D1%96ya-fabryky-povydla-u-lov%D1%96>.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ ЗОРУ

Перетяцько А.Є., Нетьосов С.І.

(доц., зав. факультету психології та спеціальної освіти)
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара

За визначенням Б.Г. Ананьєва, просторове орієнтування – це сприймання і відображення людиною різних ознак навколишнього світу завдяки організованій діяльності аналізаторних систем [1, с. 10]. Порушення або втрата зорової функції видозмінюють механізми сприйняття, це призводить до відхилень в сфері чуттєвого та логічного пізнання світу [3, с. 334-336]. Проте аналізаторна система людини має велику пластичність і завдяки компенсаторним механізмам вади зору здебільшого не призводять до незворотних змін у розвитку психіки.

Формування просторових уявлень та орієнтовних навичок – одні з найактуальніших проблем, які входять до системи корекційної роботи з дітьми з порушеннями зору. Згідно з дослідженнями нейропсихолога А.В. Семенович, розвиток просторової орієнтації в онтогенезі впливає не тільки на формування вищих психічних функцій, а й на емоційно-вольову сферу дитини [7, с. 32]. Підтверджують це твердження й дослідження Н.Я. Семаго та М.М. Семаго [6, с. 17-21], які стверджують, що вади зору призводять до специфічних трансформацій прояву адаптаційно-поведінкової сфери, міжособистісних відносин, пізнавальної та фізичної активності. Зниження зорових стимулів зменшує візуальний інтерес до довкілля, знижує пізнавальну активність. Таким

чином, порушення зорової функції призводить до специфічних змін у сприйманні та формуванні образів.

Діти молодшого шкільного віку з порушеннями зору мають своєрідний психофізичний розвиток, що виявляється в недостатній руховій активності та в обмеженні самостійності власної діяльності, наявності помилок щодо локалізації та визначенні напрямків між предметами, в нерозумінні слів, що вказують на просторові характеристики тощо [2, с. 7-8]. Все це викликає у дітей труднощі орієнтування у просторі. Дослідження Т.А. Мусеїбової щодо генезису відображення простору, дозволили виділити чотири основних рівня розвитку уявлень про місцевість та просторові відношення між предметами [5, с. 40]. На першому етапі дитина виділяє тільки ті предмети, які контактено близькі до неї, сам простір ще не виділяється. На другому етапі дитина починає активно використовувати зорове орієнтування, розширюючи кордони простору, який сприймає. Третій етап характеризується осмисленням віддалених об'єктів і збільшенням кількості частин, які виділяються з простору; на четвертому етапі відображення простору носить вже більш цілісний характер, розширюються можливості орієнтування в різних напрямках. Якщо на першому етапі діти сприймають предмети в просторі дискретно, як віддалені один від одного й не пов'язані з простором, то пізніше вони усвідомлюють сам простір у сукупності з об'єктами, що перебувають у ньому.

Враховуючи вищезазначену категоризацію, Г.О. Люблінська виділила три категорії засвоєваних слабозорою дитиною знань про простір: розуміння віддаленості предмета і його місця розташування, визначення напрямків, відображення просторових відношень [4, с. 25]. Ми радимо спиратися саме на цю класифікацію під час розробки діагностичного та корекційного плану.

У дитини з порушеннями зору розуміння простору починає розвиватись, коли руки поєднуються на середній лінії тіла. Ця концепція розширюється, коли дитина навчається знаходити предмети навколо себе та над собою, а також впізнавати голоси матері та батька [8, с. 276]. Слепа або слабозора дитина відчуває великі труднощі при спробах усвідомити тримірний простір. Таким

дітям потрібно багато часу для того, щоб навчитись сприймати простір за допомогою рук та тіла та ознайомитись з різними об'ємами довкілля. Коли дитина знайомиться з макропростором необхідно щоб всі приміщення були детально досліджені: сантиметр за сантиметром, від підлоги до стелі, інакше вони залишаться абстракцією.

Отже, розвиток просторових уявлень й навичок орієнтування відбувається в тісному зв'язку з формуванням відчуття схеми свого тіла, з розширенням практичного досвіду дітей, зі зміною структури предметно-ігрової дії. Розвиток навичок просторового орієнтування відбувається у подальшій предметно-ігровій, образотворчій, конструктивній і побутовій діяльності дітей. Можемо зробити висновок, що орієнтація у просторі для дітей з порушеннями зору – це складний психічний процес, який охоплює наступні елементи: системне обстеження нових предметів чи місцевості за допомогою збереженого зору, дотику і слуху; отримані образи та поняття обробляються та зіставляються з наявними в пам'яті дитини знаннями; на основі зіставлення відбувається впізнавання образів та предметів і виникає відповідна орієнтовна реакція: зупинитись, повернути праворуч тощо.

Таким чином, порівнюючи просторові уявлення в нормі та при наявності аномалій зорової функції, ми впевнилися, що орієнтування в просторі у дітей з порушеннями зору пов'язано з низкою труднощів, які, разом с тим, можуть бути успішно знівельовані в процесі корекційно-розвивальної роботи, яка сприяє подальшій соціальній адаптації дитини.

Список літератури:

1. Ананьев Б. Г. Особенности восприятия пространства у детей / Б. Г. Ананьев, Е. Ф. Рыбалко – М.: Просвещение, 1964. – 304 с.
2. Дичко В. В. Методика формування точності, контролю і самоконтролю у сліпих школярів у процесі корекційного фізичного виховання. / В. В. Дичко // ПНЦ АПН України – Одеса: М. П. Черкасов, 2005. – 83 с. – С. 5 – 12.

3. Каменщук Т. Д. Особливості формування просторових уявлень як однієї із складової психічної діяльності дітей в нормі та з порушеннями у розвитку / Т. Д. Каменщук // Актуальні питання корекційної освіти. – 2012. – С. 332 – 344.

4. Люблинская А. А. Особенности освоения пространства детьми дошкольного возраста / А. А. Люблинская – М. : Известия АПН РСФСР, 1956. – 223 с.

5. Мусейибова Т. А. Генезис отражения пространства и пространственной ориентации у детей дошкольного возраста / Т. А. Мусейибова // Дефектология, – М., 1970. – С. 40 – 46.

6. Семаго Н. Я. Проблемные дети: Основы диагностической и коррекционной работы психолога / Н. Я. Семаго, М. М. Семаго – М. : АРКТИ, 2000. – 208 с.

7. Семенович А. В. Пространственные представления при отклоняющемся развитии / А. В. Семенович, С. О. Умрихин – М. : Генезис, 1998. – 50 с.

8. Синьова Є. П. Соціально-психологічні особливості соціалізації осіб з глибокими порушеннями зору / Є. П. Синьова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2008. – №19. – С. 275 – 280.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ЛАБОРАТОРІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЗИКИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Петриця А.Н.

Кандидат педагогічних наук, викладач

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка, м.

Дрогобич

e-mail:apetrytsya@ukr.net

Постановка проблеми. Формування адаптованої до сучасного життя особистості учня вимагає нових пріоритетів у навчанні та забезпечення оновлення просторово-матеріальної та інформаційно-технологічної складової освітнього середовища. Проблема зниження привабливості процесу навчання для більшості школярів, зумовлена дією ряду зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих чинників, найвпливовішим з яких є «інформаційний смог». Виникнення цього терміну пов'язане із зростаючим потоком інформації, яка надходить у концентрованому вигляді до суб'єкта пізнавальної діяльності з усіх можливих ЗМІ, рекламних джерел, соціальних мереж тощо. Перебування в стані неперервного опрацювання усе більших обсягів інформації потребує формування критичного мислення у сучасної учнівської молоді, що включає компетенції, пов'язані з виокремленням значущих даних, їх аналізом і здійсненням відповідних висновків. Сьогодні одними із найбільших викликів освіти є зниження зацікавленості учнів до дисциплін природничо-математичного циклу з одного боку, та відсутністю фахівців високотехнологічних галузей, з іншого. Що робити, аби вмотивувати учнів до вивчення вищезгаданих дисциплін та одночасно бути сучасним, успішним та доцільно використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Одним з способів вирішення проблеми у сучасній освіті, є формування в учнів уміння мислити креативно та розв'язувати поставлені задачі з використанням цифрових лабораторій з фізики у старшій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що нині найістотніші зміни і трансформації традиційного освітнього середовища реалізуються, з однієї сторони, через упровадження в дидактику окремих предметів шкільного навчального плану нових методичних підходів і засобів навчання. Методологічна єдність природничих, технічних і соціальногуманітарних наук виявляється у застосуванні спільного математичного апарату, ІКТ, моделювання тощо, а їх взаємодія відбувається через міждисциплінарні зв'язки [7, с. 7]. З огляду на зазначене, фізичний експеримент виступає в ролі універсального засобу, здатного формувати

критичне, а на його підставі – інженерне мислення. Тому нині значного розвитку набули інформаційні електронні ресурси, що містять ідеї, результати і різноманітні технології проведення навчального фізичного експерименту з використанням як натурального так і віртуального дослідження [10]. Інші автори пропонують якнайширше залучати до сучасного освітнього процесу інтерактивні лабораторії, музеї, методичні підходи на основі ігрових віртуальних середовищ, використання з навчальною метою соціальних мереж і педагогічних форумів [4, с. 4–6]. Перспективним, ефективним і високотехнологічним підходом для практичної міждисциплінарної підготовки школярів В. Є. Седов вважає використання у навчальному процесі робототехніки [5, с. 5], що сприяє на думку автора «підвищенню цікавості до точних наук..., популяризації інженерної професії» [5, с. 6]. Досліджуючи особливості системи GeoGebra, що є віртуальним середовищем для моделювання та емпіричного дослідження математичних об'єктів, автори [2] доходять висновку про те, що його використання у навчальному процесі комплексно формує програмувальну, інформаційну, аналітичну і практичну компетенції учнів [2, с. 3]. Такі нововведення реалізуються переважно з використанням ІКТ. Як відомо, науковий та інженерний методи є основою будь-якого процесу дослідження не залежно від галузі пізнання. Обидва методи відпрацьовувалися протягом значного часу і на сьогодні визнані міжнародною науковою спільнотою основними засобами для здійснення наукової та навчально-дослідницької діяльності. Їх контекстний зміст й етапи, міждисциплінарний характер і приклади застосування у навчальному процесі старшої і вищої школи висвітлено у праці [6, с. 3]. Досліджуючи методичну систему формування технологічної компетентності з використанням комп'ютерно орієнтованої системи фізичного експерименту, автори [7, с. 86] доводять, що міждисциплінарний підхід до навчання природничих дисциплін, який ґрунтується на натурному експерименті з використанням сучасних засобів отримання, опрацювання і візуалізації даних, якими є, зокрема, цифрові лабораторії Phyuwe і Fourier [7, с. 89], комплексно формує когнітивну,

рефлексивно-аналітичну, операційно-діяльнісну та ціннісно-мотиваційну компоненти компетентності суб'єкта освітньої діяльності. На проблемі формування нового типу мислення суб'єктів пізнавальної діяльності у ході планування, проведення й аналізу отриманих результатів експерименту в умовах динамічного цифрового освітнього середовища сфокусовано увагу у праці [8, с. 5]. Автори звертають увагу на важливість забезпечення зворотного зв'язку між учасниками такого типу навчального процесу, який може здійснюватися без паперової звітності з використанням електронних документів лабораторної звітності – «флеш-зошитів» [8, с. 6]. Важливою особливістю проектування відповідного освітнього та навчальних середовищ є ретельний добір інформаційно-технологічних компонент, орієнтованих на використання наукового та інженерного методів дослідження. Проведений аналіз літературних джерел з проблем розвитку сучасної дидактики середньої і вищої школи довів актуальність, своєчасність важливість проведення дослідження, метою якого є виявлення особливостей методики використання цифрового вимірювального комплексу.

Виклад основного матеріалу. Революція в засобах пізнання відбулася тоді, коли обчислювальна техніка, доступна для більшості суб'єктів пізнавальної діяльності, стала новим приладом – комп'ютерним цифровим вимірювальним комплексом. Цифрові вимірювальні комплекси пройшли тривалий період концептуального становлення. У будь-якому з них наявні технічні сегменти, які потребували реалізації певних технологічних рішень і вдосконалення. Інформація від зовнішнього об'єкта пізнання мала бути сприйнята первинним обробником даних – сенсором. Далі вона повинна трансформуватися в аналоговий, надалі – у цифровий електричний сигнал. Останній мав бути опрацьований інформаційно-технологічним засобом і поданий у зручній для суб'єкта пізнавальної діяльності візуальній формі, адаптованій до попереднього досвіду цього суб'єкта – таблицній або графічній. Таким чином, обсяг даних, отриманих суб'єктом пізнавальної діяльності не просто збільшується, але й проходить багаторазову перевірку на достовірність.

Цей процес абсолютно не виключає і не ідеалізує якісні умови отримання інформації, тобто процесуальність постановки експериментальної перевірки досліджуваного об'єкта пізнання. Це означає, що поява нових цифрових вимірювальних комплексів не зменшує вимог до попередньо напрацьованого досвіду з іншими засобами пізнання для створення оптимальних умов дослідження (експерименту). Цифрові вимірювальні комплекси є лише якісно новим проміжним засобом пізнання об'єктивної реальності, насиченої значною кількістю об'єктів пізнавальної діяльності. Як і будь-який матеріальний засіб пізнавальної діяльності, цифрові вимірювальні комплекси мають характеристики, які стосуються кожного із сегментів цього засобу. Модернізація цифрових засобів пізнавальної діяльності реалізується через динамічний взаємозв'язок з ресурсами виробників (сайтами, базами даних, поновленнями програмних засобів опрацювання інформації тощо)

Саме цифрові лабораторії допомагають учням старшої школи виконувати навчальні та наукові дослідження з фізики, а також проводити математичну обробку їх результатів. Використання цифрових лабораторій має ряд переваг:

- дозволяє представити результати експерименту у вигляді графіків, діаграм, таблиць та проаналізувати їх;

- результати експерименту можна зберігати та в майбутньому співставляти дані різних експериментів;

- дає можливість спостерігати за динамікою досліджуваного явища та вивчати швидкоплинні процеси;

- можна проводити дослідження в польових умовах;

- дозволяє багаторазово повторювати експеримент;

- учні вчаться працювати в команді та отримують додаткову мотивацію до вивчення предмету.

Найбільш популярною цифровою лабораторією, доступною на українському ринку є цифрові лабораторії Einstein™ (виробник – Ізраїльська компанія Фур'є) – цифрові бездротові лабораторії, які дозволяють здійснювати експерименти з природничих наук (біології, хімії, фізики).

Висновки. Дослідження і перспективи подальшої роботи в цьому напрямі. Використання сучасних засобів навчання є ключовим формуючим фактором освітніх середовищ, зорієнтованих на вирішення навчальних задач, пов'язаних з самостійними дослідженнями учнів, що є фундаментом світової педагогічної практики. З огляду на проведений теоретичний аналіз та спираючись на практичне провадження цифрових лабораторій в освітньому середовищі, можна зробити висновок про доцільність поширення згаданої практики на систему загальної середньої та спеціальної освіти, що має знайти відповідне відображення в освітній доктрині України.

Список використаних джерел:

1. Баксічева І. С. Взаємодія людини-природи-суспільства у шкільному курсі фізики / І. С. Баксічева, В. А. Ігнатенко, Л. М. Кнорозок // Вісн. Чернігівського нац. пед. ун-ту. Пед.науки. – 2013. – Вип. 109. – С. 18–21. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_109_6
2. Гриб'юк О. О. Дослідницька діяльність на уроках математики з використанням системи GeoGebra / О. О. Гриб'юк, В. Л. Юнчик // Електронна бібліотека НАПН України – електронне наукове фахове 288 видання. – Режим доступу . : http://lib.iitta.gov.ua/26675/1/hrybiukyunchyk_naukovamolod-2015.pdf.
3. Лабораторія МАНЛаб. – [Електронний ресурс] .– Режим доступу : <http://manlab.inhost.com.ua>.
4. Прокопенко А. Актуальні питання інтеграції інформаційних та комунікаційних технологій у навчання / А. Прокопенко, Т. Олійник, Я. Чеботова // Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем [сайт] – Режим доступу до стат. :<http://www.irtc.org.ua/dep105/publ/ITEA-13/ITEA-13.doc>.
5. Седов В. С. Інформаційно-комунікаційні технології як каталізатор змін компетентності викладача / В. С. Седов // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 20 серпня 2015 р. –

Режим доступу до стат. : <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/8/8#.VvL-xxMvnoJ>

6. Сліпухіна І. А. Дослідницька діяльність студентів у контексті використання наукового й інженерного методів / І. А. Сліпухіна, І. С. Чернецький // Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. – №3. – Додаток 1: Інтеграція вищої освіти і науки. – Київ, 2015. – С.216-225.

7. Чернецький І. С. Технологічна компетентність майбутнього інженера: формування і розвиток у комп'ютерно інтегрованому лабораторному практикумі з фізики / І. С. Чернецький, І. А. Сліпухіна // Information Technologies and Learning Tools – електронне наукове фахове видання. – К. : ІТЗН НАПН України. – 2013. – Т. 38. – № 6. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>.

8. Чернецький І. С. Цифрові вимірювальні комплекси – засіб розвитку дослідницьких якостей суб'єктів пізнавальної діяльності / І. С. Чернецький, І. А. Сліпухіна, С. М. Меньяйлов // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. — Сер. № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. пр. ; [за ред. В. Д. Сиротюка]. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 40. – С. 259–269.

9. Elaine J. *Hom What is STEM Education?*/ LiveScience Contributor // February 11, 2014 [Electronic Resource] . – Mode of access : <http://www.livescience.com/43296-what-is-stem-education.html>

10. Resources for Education [Electronic Resource] – Mode of access : <http://einsteinworld.com/home/>

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Пилипець Лілія Олегівна

Керівник - В.В.Москаленко

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що на сьогодні такий напрям соціальної роботи, як формування здорового способу життя, є визнаною галуззю науки та практичної діяльності, метою якої є дослідження умов та засобів сприяння поліпшенню здоров'я і благополуччю людини загалом.

Проблема формування здорового способу життя досить ретельно висвітлюється в багатьох соціально-філософських, педагогічних, соціологічних, медичних працях. Особливої актуальності ця проблематика набула у другій половині ХХ століття як у світі в цілому, так й в Україні. Зазначимо, що за даними Міністерства охорони здоров'я України в останні десять років зареєстровано підвищення рівня захворюваності й поширення серед підлітків та молодих людей хвороб крові та кровотворних органів, недоброякісних новоутворень, хвороб сечостатевої та кістково-м'язової систем та кровообігу; почастішали ускладнення вагітності, пологів і післяпологового періоду, наявні вроджені вади розвитку. Залишається високим рівень захворювань, що передаються статевим шляхом [2, с. 145].

Особливого занепокоєння викликає проблема захворюваності серед дітей та молоді. Аналіз структури захворюваності учнів переконливо показує, що в міру навчання в школі зростає кількість хвороб дихальних шляхів, патологій органів травлення, порушення постави, захворювань очей, нервово-психічних розладів. Подібні стани здоров'я не тільки результат тривалого несприятливого впливу соціально-економічних і екологічних чинників, а й низки таких педагогічних чинників, як: стресова тактика авторитарної педагогіки; інтенсифікація навчального процесу; ранній початок дошкільного систематичного навчання; невідповідність програм і технологій навчання функціональним і віковим особливостям учнів, недотримання елементарних

фізіолого-гігієнічних вимог до організації навчального процесу; недостатня кваліфікація педагогів у питаннях розвитку та охорони здоров'я дитини; масова безграмотність батьків у питаннях збереження здоров'я дітей; істотні недоліки в системі фізичного виховання і в роботі медичних служб [1, с. 9-10].

Соціально-педагогічна діяльність з формування здорового способу життя підлітків здійснюється професійно підготовленими спеціалістами та їхніми помічниками і спрямована на надання індивідуальної допомоги дитині, сім'ї чи групі осіб, котрі потрапили у скрутну для них ситуацію, шляхом інформування, консультування, безпосередньої натуральної і фінансової допомоги, соціальної реадaptaції, надання психологічної і педагогічної підтримки та орієнтація тих, хто потребує допомоги, на власну активність у вирішенні складних проблем.

Основними напрямками охорони і зміцнення здоров'я учнів є: формування цінності здоров'я і здорового способу життя у діяльності освітньої установи; нормалізація навчального навантаження; розробка та впровадження інноваційних програм, спрямованих на охорону і зміцнення здоров'я дітей, їх повноцінний розвиток; створення адаптивності освітнього середовища для дітей, що мають обмежені можливості здоров'я і проблеми у розвитку; створення системи та механізмів спільної діяльності школи та сім'ї з формування культури здорового способу життя учнів, їх батьків, педагогів.

Соціально-педагогічна діяльність з формування здорового способу життя має такі складові:

- проведення соціально-педагогічної діагностики фізичного, психічного, духовного, соціального здоров'я людей;
- розробка оптимальних режимів навчально-виховного процесу для школярів різних вікових груп, зокрема для підлітків, задля попередження їхньої втомлюваності, підвищення працездатності й ефективності діяльності;
- моделювання та впровадження в практику передового педагогічного досвіду, застосування ефективних технологій навчання та виховання,

адекватних можливостям підлітків, спрямованих на збереження всіх складових частин здоров'я;

- систематичне розширення знань населення із валеології, безпеки життєдіяльності, профілактики адиктивної поведінки осіб певної вікової групи;

- формування у населення позитивної мотивації на вибір здорового способу життя та вмінь, навичок його дотримання у своїй життєдіяльності;

- впровадження інноваційних технологій превентивного виховання підлітків;

- пропагування здорового способу життя серед підлітків, їхніх батьків, підвищення їхньої педагогічної культури;

- систематичне підвищення професійного рівня соціального працівника з питань формування здорового способу життя [3, с. 195].

Отже, на сьогодні важливим і перспективним є завдання збереження, зміцнення здоров'я, як за допомогою організації і здійснення особистісно орієнтованого педагогічного процесу з урахуванням основних валеологічних принципів, так і виховання відповідального ставлення до власного здоров'я як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Розуміння проблеми здорового способу життя в Україні полягає у подальшому розвитку національних традицій та їх взаємозумовленості з гуманістичним й демократичними досягненнями світового співтовариства.

Список літератури:

1. Іванова А. Є. Валеологічні основи фізкультурно-оздоровчої роботи серед студентів у вищих технічних закладах освіти./ А.С.Іванова.- Луцьк, 1999. С. 9-11.

2. Кожевникова Л.К. Физическое воспитание как средство формирования здорового образа жизни и культуры досуга студенческой молодежи./ Л.К.Кожевникова // Физическое воспитание студентов. Научный журнал. Харьков, 2010, №3, С. 140-145.

3. Спіріна Т. П. Формування мотивації до здорового способу життя у підлітків як соціально-педагогічна проблема./ Т.П.Спіріна// Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 22(8). С. 193-201.

ДЕМОКРАТИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ СИСТЕМ АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ

Півнева Любов Миколаївна

Арабский регион – это конгломерат этносов (арабы, курды, черкесы, армяне, чеченцы и т.д.) конфессий (разные течения ислама, христианство, иудаизм) , родо-племенных связей и сословий. В основе его выделения лежит использование арабского языка. В политическом плане его характеризует стремление к образованию единого политического пространства, представляющего интересы всего арабского народа. Национально-этнические и религиозно- общественные отношения – важнейшие структурные элементы в политических системах арабских государств. Важным фактором функционирования политических систем является ислам, который регулирует поведение арабских государств в глобальном мире, определяет их внутреннюю и внешнюю политику. По религиозной принадлежности арабский мир представлен мусульманами, христианами, иудеями и т.д. Например, парламентское представительство в Ливане разделено по религиозной принадлежности на мусульман, христиан, друзов.

Рост политического ислама с конца 20 столетия привел к смещению идентичности с паназиатской на панарабскую. Арабские националисты, которые когда-то выступали против исламских движений как угрозы своей власти, теперь вынуждены иметь с ними дело в силу политической реальности. Связь между исламом и политикой является самым важным и горячо

обсуждаемым вопросом, касающимся управления в современном арабском мире. [1]

Политически в арабском мире представлены различные формы правления. Это, прежде всего, монархии и республики. «С точки зрения полноты законодательной власти монарха, современные арабские монархии можно условно разделить на следующие группы:

Абсолютная монархия (Саудовская Аравия), где королю принадлежит вся полнота законодательной, исполнительной и судебной власти.

Катар и Оман, где парламент отсутствует,

Дуалистические монархии (Кувейт, Бахрейн), в которых король делит свои законодательные полномочия с избираемым высшим представительным органом.

Парламентские монархии – Иордания и Марокко.

Выборная монархия – Объединенные Арабские Эмираты.

С точки зрения полномочий президента, современные арабские республики делят на :

Президентские (Тунис, Сирия) , где глава государства руководит и центральной исполнительной властью.

Парламентарные (Ливан, Ирак – по конституции 2005 года , где президент избирается Палатой представителей и делит свои полномочия с премьер –министром

Смешанные (Алжир, Египет, Йемен), где полномочия главы государства весьма разнообразны. [3, с. 141-142]

После Второй мировой войны панарабизм стремился объединить арабские страны Азии и арабские страны Африки в одну политическую структуру. Сирия, Ирак, Египет, Судан, Тунис, Ливия и Северный Йемен создали унификацию Объединенной Арабской Республики, но ненадолго. Исторические разногласия, конкурирующие местные национализмы и географическое разрастание, стали основными причинами неудачи панарабизма.

Арабский национализм был еще одной силой в регионе, которая достигла своего пика в середине XX века и была признана многими лидерами в Египте, Алжире, Ливии, Сирии и Ираке. Среди лидеров арабского национализма — Муаммар аль Каддафи, Хафез аль-Асад и Башар аль-Асад. Разнообразные арабские государства в целом поддерживали тесные связи, но различные национальные идентичности развивались и укреплялись относительно социальных, исторических и политических реалий последних 60 лет. Идея о создании общего арабского государства становилась все менее вероятной [1].

В научной литературе очень популярна тема перехода арабских государств к демократии. Среди исследователей арабского региона следует обратить внимание, прежде всего, на таких западных ученых как Perry Cammack, Michele Dunne, Amr Hamzawy, Marc Lynch, Marwan Muasher, Yezid Sayigh, Maha Yahya и др. Рассматривая взаимодействие различных социальных групп в обществе (элиты, основные массы населения, средний класс), они указывали на то, что переход к демократии – это всегда консенсус всех заинтересованных слоев общества.

Среди демократических тенденций государственно-политического развития в арабском регионе на рубеже столетий следует отметить принятие новых конституций в 90-е годы 20 столетия (Саудовская Аравия, Алжир Оман, Йемен, Судан, Бахрейн, Катар, Ирак), а также внесение поправок в уже действующие в ряде государств; принятие новых законов о выборах на многопартийной основе, законов о деятельности политических партий, прессе и т.д. Для арабских республик характерно то, что процесс образования новых политических партий сопровождался ростом новых структурных организаций ислама самого различного спектра, которые стремились занять лидирующие позиции на политической арене.

В Арабском мире несколько мусульманских стран, включая Бангладеш, Индонезию, Малайзию, Пакистан, Сенегал, и Турцию, придерживались различных степеней демократизации в течение долгого времени, но единственный успешный пример - это Тунис. Кувейт, Иордания и Марокко

выбрали парламенты, но их монархи передали им мало власти от своих королевских дворцов. Насилие широко распространено в Ливии, и эффективное государство должно быть там установлено. Сирия видела годы гражданской войны с ужасающими гуманитарными результатами. В Алжире явно больной президент, Абдельазиз Бутефлика, остался при исполнении служебных обязанностей несмотря на выборы 2014 года, которые не были свободными, и вооруженные силы остаются истинной властью. В Египте избранный президент был свергнут, вооруженные силы остаются под контролем, а президент Абдель Фатах аль-Сиси расправился с политической оппозицией. В Бахрейне суннитская монархия управляет более многочисленным большинством своенравного шиитского населения.

Кардинально, причины, которые привели к революциям 2011 года, не исчезли; фактически, они ухудшились. Цены на продовольственные товары сегодня на уровнях 2010. Кроме того, безопасность превратилась в новую проблему. Количество убийств в Египте утроилось; вооруженные ограбления увеличилось в десять раз, цены на продовольственные товары например, в Сирии, достигли уровня января 2011 года. Терроризм, будь он в Ираке, Ливии, Египте или Тунисе, превращается в крупномасштабную проблему всего Арабского региона и всей планеты в целом [2].

Арабские политические системы при демократическом переходе должны исходить из планетарных задач, из необходимости глобальной модернизации существующих обществ. Им предстоит сделать не только общий акцент на демократические нормы (например, либеральные, социальные, процедурные), но также и на то, как их политические системы могут сохранить национальные, исторические и культурные особенности.

Список літератури:

1. Арабские страны // <https://visasam.ru/emigration/vybor/arabskie-strany.html>
2. Gaub F. The Arab Political Systems beyond 2014 Where do we go from here? Report

<http://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2014/7/20/201472082324673734The%20Arab%20Political%20Systems%20beyond%202014.pdf>

3. Восток и политика. Политические системы, политические культуры, политические процессы. Науч. метод. комплекс / Под ред. А.Д. Воскресенского. – М.: Аспект Пресс, 2011.

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підгірна В.С.

к.е.н., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці

Кабась К.В.

студентка кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці

У сучасних умовах глобалізації економіки України, підприємства, організації та установи, мають боротися за конкурентне місце на ринку. Спроможність підприємства конкурувати і займати домінуюче місце серед інших подібних йому підприємств зумовлюється багатьма зовнішніми та внутрішніми факторами. Якщо політична обстановка в країні, економічні зв'язки, наявність конкурентів, наявність сировинних ресурсів, загальний рівень техніки та технологій, система управління промисловістю, концентрація виробництва, законодавча влада впливають на фірму безпосередньо, то внутрішні – мають прямий вплив на ефективність та подальший розвиток в

цілому. Одним із найважливіших внутрішніх факторів є система та методи управління фірмою.

Під системою та методом управління слід розуміти організацію гармонії та оптимального психологічного клімату, органічне поєднання індивідуальних, колективних та суспільних інтересів. Проте ефективна діяльність організації в цілому залежить від вміння менеджера управляти своїм життям, часом та обов'язками. Питаннями з самодисципліни та самоорганізації на сьогодні займається наука самоменеджмент. Ця наука привернула увагу вчених лише в 90-х роках ХХ столітті, коли спостерігався стрімкий розвиток техніки, технологій, виникнення нових видів діяльності, і було введено в науковий обіг німецьким вченим Л. Зайвертом – директор Інституту раціонального використання часу.

Самоменеджмент – це сукупність процесів, пов'язаних з плануванням, організацією, стимулюванням і контролем менеджера над власною діяльністю, які забезпечують його ефективне функціонування в системі управління.

Метою самоменеджменту є використання вже наявних власних можливостей і подальший їх розвиток, свідоме керування власним життям, часом, отримання задоволення від роботи, покращення кваліфікаційного рівня, досягнення професійних і особистих цілей найкоротшим шляхом тощо.

Існують різні підходи трактування поняття самоменеджменту:

1) Відповідно до концепції М. Вудкока і Д. Френсіса, самоменеджмент – це всебічний спосіб перевірки своїх власних можливостей і обмежень у пошуку реальних шляхів розвитку особистісних і ділових якостей. На думку вчених, саме вміння керувати собою, особисті цінності та чіткі цілі, постійне підвищення професійного рівня, винахідливість та здатність до інноваційності та ін. зможуть спрямувати фірму на успіх. Адже, успіх фірми будується на самоменеджменті кожного окремого працівника, які в сукупності зможуть максимально використати всі свої сили для досягнення цілей організації.

2) Концепція В. А. Андрєєва стверджує, що самоменеджмент - це психологічний механізм саморозвитку творчої особистості, здатної до

безупинного саморозвитку і самореалізації в одному чи декількох видах професійної діяльності.

3) Концепція А. Т. Хроленка заснована на ідеї культури ділового життя, де само менеджмент – це практикум підвищення свого ділового потенціалу шляхом підвищення рівня ділової культури в різних її аспектах, а саме: культури взаємовідносин між людьми, мистецтва ділової бесіди, організації ділової наради, культури ділового письма, техніки особистої роботи тощо.

4) Бербель і Хайнц Швальбе вважали, що самоменеджмент – це досягнення особистого ділового успіху (ділової кар'єри) через самопізнання і самовдосконалення своїх ділових якостей.

5) Найбільшої популярності здобула концепція управління власним часом Л. Зайверта, яка має назву «time management». Відповідно, самоменеджмент – це послідовне і цілеспрямоване використання випробуваних методів роботи в повсякденній практиці для того, щоб оптимально і зі змістом використовувати свій час.

Про раціональне використання часу написано багато праць у колишньому СРСР. Інтенсивно розробляли цю проблему А. Гастев і П. Керженцев, а надалі вона зазначалася у всіх роботах з наукової організації праці [1, с. 13].

Уміння управляти своїм часом, як один з провідних напрямків менеджменту має велику кількість популярних авторських методик, якими користуються не одне десятиліття.

Метод Паретто або ж «Закон Паретто» є одним із істотних методів підвищення ефективності, який знаходить своє застосування в тайм-менеджменті і передбачає розподіл часу з упором на найбільш важливі та термінові, які принесуть бажаний результат.

«АБВ-аналіз» – полягає у концентрації своєї уваги на дійсно важливих в даний момент справах, та відсіювання всього непотрібного, того, що змушує втрачати без користі такий важливий ресурс, як час.

Також, використання матриці Ейзенхауера дозволяє розділити завдання на головні та другорядні. Таким чином можна чітко виконувати завдання й

переходити до іншого. Така ієрархія полегшує роботу працівникові в процесі та дозволяє діяти відповідно розробленому плану.

Для вдалого планування часу на справи, використовують «метод АБВГД». Цей спосіб дуже ефективний і в ньому дуже важко заплутатися, так як структура ваших справ проста і зрозуміла [2].

Проте, самоменеджмент – це не лише управління власним життям та вміння корисно використовувати свій час. На сьогодні замало вміти управляти своїм часом, потрібно розглядати самовдосконалення з усіх сторін, включаючи як вроджені так і набуті характеристики людини.

На основі цього, виділяють такі напрямки самоуправління:

1) Стрес-менеджмент (само організованість у стресових ситуаціях) Автор напряму – М. Фрезе. Його мета – вміння особи попереджати або долати стресові ситуації завдяки власній психологічній компетентності.

2) Тіім-менеджмент (командний менеджмент). Автор напряму – Г. Паркер. Метою такого менеджменту є вміння людини самостійно обирати “роль” у групі та ефективно її виконувати.

3) Імпресіон-менеджмент (менеджмент справляння враження). Автор напряму – Е. Джоунс. Його мета – це вміння людини справляти на навколишніх доцільне, на її думку, враження, найчастіше сприятливе [3].

Також, деякі вчені виділяють окремий напрямок управління власним життям, пов'язаний з управлінням особистих цінностей, який має назву «ресурс-менеджмент». Вміння самоорганізувати власні цінності є важливим етапом до розвитку та становлення особистості. Саме на цьому етапі формуються лідерські навички, стиль поведінки, думка оточуючих.

Незважаючи на велику кількість підходів, можна зауважити, що попри важливість, до сих пір не існує чітко сформульованого поняття «самоменеджмент». Його предмет дослідження є одностороннім, безпосередньо звертають увагу лише на раціоналістичний підхід людини, де її життєві цілі багато в чому пов'язані з особистою вигодою та користю.

Отже, можливість організації досягти своїх стратегічних цілей та бути конкурентоспроможною на ринку багато в чому залежить від кожного окремого працівника, від того, як він планує та організовує свою роботу та життя загалом.

Керівники та менеджери мають дійсно звертати свою увагу на етапи розвитку цього напрямку, а саме: проводити працівникам тренінги, коучинги, Кейт-стадінг та інші сучасні методи управління персоналом, які б допомогли їм раціонально використовувати свій час та інші важливі ресурси.

Список літератури:

1. Нетепчук В. В. Самоменеджмент : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Рівне: НУВГП, 2013. – 354 с.
2. Тайм-менеджмент по-українськи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://time-management-24.blogspot.com/>
3. Штепа О. С. Самоменеджмент: процесуальна та диспозиційна характеристика. Соціогуманітарні проблеми людини. 2014. – № 4. С. 224-235.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМФОРТНОГО ЖИТТЯ ТА БЕЗПЕКИ ЛЮДЕЙ ШЛЯХОМ ОСУЧАСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ

Піддубко О.А.

студент 4 курсу кафедри будівництва ФВГБЗ ДВНЗ «ХДАУ»

Романенко С.М.

старший викладач кафедри будівництва ФВГБЗ ДВНЗ «ХДАУ»

ДВНЗ « Херсонський державний аграрний університет»

Державні будівельні норми (ДБН) це - нормативні документи у галузі будівництва, які затверджені центральним органом виконавчої влади з питань будівництва, містобудування та архітектури.

Державні будівельні норми України розробляються на продукцію, процеси та послуги в галузі містобудування (проектування, вишукування, територіальна діяльність, зведення, реконструкція і реставрація об'єктів будівництва, планування і забудова населених пунктів і територій), а також в галузі організації, технології, управління і економіки будівництва.[1]

У 2017 році були чинними понад 180 будівельних норм, з них: 109 працюючих державних будівельних норм, інші — галузеві будівельні норми та СНиП. Перегляду потребувало 25% , тому Мінрегіонбуд України спільно з профільними науковими інститутами, міжнародними партнерами та експертами: BRDO та IDLO, РПП, громадською ініціативою «Разом проти корупції», а також громадським сектором та професійним середовищем – архітекторами та проектувальниками проводять цю роботу. В 2017 році Мінрегіонбуд затвердив тринадцять ДБН, а у 2018 році запланував перегляд двадцяти двох ДБН і в наступного році – ще 30.[2]

Однією із першочергових вимог у зв'язку з ратифікацією Конвенції ООН про права людей з інвалідністю та Угоди про Асоціацію з ЄС є створення реального безбар'єрного простору для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп. У 2018 року Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України розробив нові державні будівельні норми щодо доступності - ДБН В.2.2-40:2018 "Інклюзивність будівель і споруд".[3]

ДБН В.2.2-40:2018 розроблені для створення безбар'єрного простору для всіх категорій людей з інвалідністю: з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, розумової діяльності та інших маломобільних груп: людей похилого віку, вагітних жінок, батьків з дітьми та інших. У них наведені всі необхідні технічні характеристики влаштування елементів безбар'єрності, а також конкретні візуальні приклади, як це потрібно робити.

У новому ДБН пропонуються більш чіткі і обов'язкові вимоги доступності. Наприклад, системи пішохідних маршрутів потрібно формувати з обов'язковим урахуванням особливостей руху маломобільних груп населення,

зупинки громадського транспорту повинні проектуватися з урахуванням доступності та інформованості для маломобільних груп населення. Досяжність об'єктів громадського обслуговування повинна забезпечуватися необхідними умовами пересування для маломобільних груп населення: тактильними поверхнями, звуковими пішохідними переходами.

Ще один важливий пункт поновлення ДБН В.2.2-40 - організація інклюзивного навчального простору в звичайних загальноосвітніх школах і дитячих садах. Це створить можливості для виховання і освіти дітей з особливими освітніми потребами не в ізоляції, а в соціумі нарівні з іншими дітьми.

Інклюзивний навчальний простір передбачатиме:

- проектування класів, кабінетів, інших приміщень, ігрових кімнат, залів для різних занять дітей;
- проектування ресурсних кімнат, спеціальних приміщень для медичного обслуговування та корекційно - розвиваючих занять;
- проектування необхідних елементів доступності до будівель шкіл і дитячих садків, а також їх приміщень.

У вересні 2018 року вступили в дію три нові ДБН:

- ДБН Б 2.2-12:2018 *«Планування і забудова територій»*;
- ДБН В.2.3-5:2018 *«Вулиці та дороги населених пунктів»*;
- ДБН В.2.2-3:2018 *«Будинки і споруди. Заклади освіти»*.

У новому ДБН *«Планування і забудова територій»* міститься понад 50 принципово якісних змін для покращення якості життя людей, зокрема введено:

- блакитні лінії, які регулюють висоту забудови у містах;
- зелені лінії, що обмежують будівництво на територіях зелених зон і визначають межі ландшафтних та рекреаційних територій, на яких заборонено будівництво;
- жовті лінії обмежують зони завалів будівель щоб в разі надзвичайних ситуацій була можливість евакуації людей. Тобто чим ближче до

евакуаційних шляхів буде розташована будівля, тим нижчою за висотою вона має бути;

- влаштування підземних сміттєвих майданчиків;
- заборона стоянок всередині житлових кварталів;
- влаштування пересадочних вузлів, які спрощують пересадку пасажирів з одного транспорту на інший;
- обов'язкове забезпечення безбар'єрного доступу та інші важливі зміни.

ДБН «Вулиці та дороги населених пунктів» охоплює низку принципово важливих змін для підвищення безпеки та комфорту на дорогах:

- зменшення ширини смуг руху транспорту, для невеликих житлових вулиць до 2,75 м, для вулиць міського та районного значення до 3 м та для магістралей безперервного руху – 3,5 м;
- обов'язкове влаштування велосипедних доріжок на територіях житлових і промислових районів, на магістральних вулицях безперервного і регульованого руху, вулицях місцевого значення, селищних та сільських дорогах;
- заборона влаштування люків та дощоприймачів на тротуарах;
- заборона встановлення на пішохідних доріжках рекламних конструкцій (стовпи, огорожі та інші конструкції, які перешкоджають руху пішоходів);
- заборона влаштування парковок на тротуарах смугах громадського транспорту, вздовж проїжджих частин магістралей безперервного руху, а також обмежено можливість створення парковок вздовж інших міських магістралей;
- **нове облаштування пішохідних переходів.** Усі пішохідні переходи мають бути доступними для маломобільних – людей з інвалідністю, батьків з дитячими візками тощо. Для цього наземні переходи мають бути в одному рівні з тротуаром та проїжджою частиною (без перепадів висоти, зайвих бордюрів), а надземні і підземні переходи обов'язково мають бути

обладнані пандусами чи ліфтами. Крім того, світлофори на переходах повинні мати звукові сигнали для незрячих.

В оновленому ДБН «Будинки і споруди. Заклади освіти» внесені зміни:

- обов'язкова енергомодернізація будівель навчальних закладів;
- проектування класів з можливістю групового та індивідуального навчання та збільшення площі класу на 1 учня з 2 до 3 кв. м.;
- обов'язкове облаштування інклюзивного простору для можливості навчання дітей з інвалідністю;
- обов'язкове влаштування дверей з вільним відчиненням зсередини - двері «Антипаніка».

Планується також ввести в дію ДБН В.2.2-15:2019 «Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення» зі змінами:

- *Скління балконів.* Досі норми зобов'язували забудовників залишати незаскленими балкони вище третього поверху. Мотивувалася вимога тим, що у разі пожежі потрібен буде евакуаційний вихід, роль якого і відігравав балкон. З 1 жовтня, коли вступлять в дію ці зміни до ДБН щодо житлових будинків, забудовники зможуть склити балкони та лоджії шириною понад 1,2 м незалежно від поверховості будинків;
- допускається влаштовувати позначку підлоги приміщень при вході до будинку на рівні позначки тротуару за умови влаштування твердого покриття із заходами водовідведення;
- влаштування сміттєпроводів в будинках визначатиметься з урахуванням прийнятої у кожному населеному пункті системи поводження з відходами. Сміттєпроводи залишаються обов'язковими тільки в спеціалізованих будинках для людей з інвалідністю та осіб похилого віку.[4]

Список літератури:

1. Ковтун В. М., Петрова О.О. Нововведення державних будівельних норм /В.М. Ковтун, О.О. Петрова // Збірник тез Міжнародної науково-практичної Інтернет – конференції «Інтеграція економічної освіти і науки у міжнародний простір» 2018 р., м. Херсон – С. 74-77.

2. <https://economics.unian.ua/realestate/10043522-v-ukrajini-zminyati-budivelni-normi.html>
3. <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minregion-zatverdiv-novi-dbn-inklyuzivnist-budivel-i-sporud>
4. https://zaxid.net/novi_derzhavni_budivelni_normi_yak_zminyatsya_vuli_tsi_i_novobudovi_ukrayini_n1464861

ОСОБЛИВОСТІ РІЗНОВИДІВ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пісарогло М.І.

магістрантка педагогічного
факультету
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Сьогодні, напочатку XXI ст. спостерігається процес уповільнення темпів розвитку. Сучасні діти по всій сукупності характеристик значно поступаються своїм батькам в їх дитинстві, і цей процес, виходячи з припущень антропологів, по всій ймовірності буде продовжуватися. Разом з тим у зв'язку зі «стрімкими темпами науково-технічного прогресу сучасні діти більш інформовані і ерудовані» [1, с. 74].

Молодші школярі з готовністю і цікавістю опановують новими знаннями, вміннями та навичками. Їм хочеться навчитися читати, правильно і красиво писати, рахувати. Правда, їх «більше захоплює сам процес навчання, і молодший школяр виявляє в цьому відношенні велику активність і старанність. Про інтерес до школи і процесу навчання свідчать і ігри молодших школярів, в яких велике місце відводиться школі і навчанню» [4, с. 126].

Для першого етапу шкільного життя характерне те, що дитина

підкоряється новим вимогам вчителя, який регулює її поведінку у класі та вдома, а також починає цікавитися змістом самих навчальних предметів. Безболісне проходження дитиною цього етапу свідчить про достатню готовність до шкільних занять. Але далеко «не всі діти виявляють таку готовність. Великий відсоток з них переживає ті чи інші труднощі і не одразу включаються у шкільне життя» [4, с. 138].

На сьогоднішній день, немає єдиної точки зору на визначення поняття девіантної поведінки і наскільки воно є патологічним. Оцінка будь-якої поведінки передбачає порівняння її з певною нормою. При цьому за норму можна брати «статистичну, психологічну і соціальну норму, норми психічного здоров'я та особистісного розвитку тощо. За результатами порівняння з нормою визначають нормальну і аномальну девіантну поведінку особистості» [6, с. 142].

Узагальнення наявних у науковій літературі трактувань (Бобнева М. І., Братусь Б. С., Крейдун Н. П., Клейберг Ю. А., Кудрявцев В. М. та ін) дозволило запропонувати наступне визначення: «девіантна поведінка – система вчинків особистості, що виходять за загальноприйняте уявлення про нормальну (нормативну) поведінку у певній сфері суспільних відносин і носить деструктивний характер; вона є наслідком викривленого процесу соціалізації і перебудови ієрархії мотивів у напрямі її спрощення та, з часом, домінування одного з них, внаслідок чого останній набуває для особи надзвичайного значення» [2, с. 22].

До основних умов і причин виникнення девіантної поведінки молодших школярів, як правило, є:

1. Індивідуально-психологічні особливості, що сприяють формуванню девіацій поведінки: порушення в емоційно-вольовій сфері.

2. Акцентуації характеру, як крайній варіант норми, при якій окремі риси характеру надмірно посилені, при цьому існує виборча вразливість щодо певного роду психогенних дій при хорошій і, навіть, підвищеній стійкості до інших.

3. Бурхливо протікаючий кризис 7 років.

4. Негативний вплив стихійно-групового спілкування у формуванні особистості молодшого школяра.

5. Соціально-педагогічні причини, серед яких виділяються сім'я (батьківська) і школа.

Поняття «ранні ознаки девіантної поведінки» у молодшого школяра має на увазі наявність у дитини таких характеристик, які є «введенням в хворобу», «станом передхвороби». Можна сказати, що в «стані перед хвороби» дитина ще не усвідомлює себе хворим, так само як і не бачать його таким оточуючі. Мають місце лише окремі нездужання, порушення деяких життєвих функцій, в тому числі, і поведінки. Якщо «стан передхвороби» випустити з уваги, то вступить в свої права сама хвороба.

Ранні ознаки девіантності, які є відхиляючою поведінкою власне, при педагогічній занедбаності можуть перерости в більш важкі форми [5, с. 73]

З метою узагальнення та систематизації філософських, соціальних, психолого-педагогічних підходів до визначення різновидів та особливостей вияву девіантної поведінки молодших школярів девіантну поведінку поділяють на дві групи відхилень від соціальної норми:

- відхилення у поведінці молодших школярів від освітньо-виховної норми;
- відхилення у поведінці молодших школярів від морально-правової норми.

Спираючись на дослідження М. Галузової, ми визначаємо зазначені відхилення як вчинки та дії учнів, які не відповідають освітньо-виховним нормам. Критеріями освітньо-виховної норми є державні стандарти освіти, які встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої підготовки в Україні та є основою освітнього рівня учнів певного віку [3].

Психологічний рівень шкільної дезадаптації неповнолітніх характеризується почуттям тривожності, пов'язаної з навчальною діяльністю, яка знімається внаслідок виникнення та закріплення негативних психозахисних

реакцій (відсутність уваги на уроці, виконання своїх справ під час уроку), що призводить до порушення дисципліни на уроці, протидії шкільним нормам.

Відхилення у поведінці у зв'язку з педагогічною занедбаністю є одним із різновидів девіантної поведінки молодших школярів. Дослідники Є. Петухов, Б. Кобзар зазначають, що педагогічна занедбаність – це відхилення від норм у навчальній діяльності неповнолітніх та в поведінці, що зумовлені недоліками виховання. Тобто, педагогічна занедбаність зумовлена, в першу чергу, недоліками навчальної діяльності та сімейного виховання і призводить до несформованості дитини як суб'єкта навчально-пізнавальної, ігрової та інших видів діяльності.

Відхилення у поведінці молодших школярів від морально-правової норми віднесено нами до другої групи відхилень, які мають соціальний характер і свідчать про вчинки і дії, заборонені нормами моралі і права. Розглядаючи це поняття, можемо зазначити, що до відхилень у поведінці неповнолітніх належать дії, які не відповідають загальноприйнятим у суспільстві нормам і правилам, тобто йдеться про порушення будь-яких соціальних норм.

У наш час все частіше зустрічаються відхилення у поведінці у зв'язку з соціальною дезадаптацією, що є різновидом девіантної поведінки молодших школярів. Соціальна дезадаптація об'єднує різні соціальні порушення, які виникають у дітей внаслідок непристосованості до складних соціальних умов їх життєдіяльності та розвитку.

Термін важковиховуваність, на думку Н. Максимової, найкраще відображує зміст процесу соціальної дезадаптації особистості і поєднує в собі три поняття: педагог, дитина та їхня взаємодія. Неповнолітні стають важковиховуваними внаслідок недостатнього засвоєння позитивного соціального досвіду. Такі школярі не піддаються педагогічним впливам дорослих.

Отже, за своїм змістом і характером девіантна поведінка молодших школярів має певні особливості і свідчить про існування різних видів відхилень. До основних видів девіантної поведінки учнів віднесено ті, що

характеризують негативні відхилення від освітньо-виховної та морально-правової норми. У зв'язку з цим педагогічною увагою мають бути охоплені такі різновиди девіантної поведінки молодших школярів, що пов'язані з припиненням навчання у школі, шкільною дезадаптацією, педагогічною занедбаністю, соціальним сирітством, соціальною дезадаптацією, адиктивною та делінквентною діяльністю.

Список літератури:

1. Вікова психологія / За ред. Г. С. Костюка. – К., 2006. – 251 с.
2. Гишинский Я.И. Девиантность, преступность и социальный контроль. Избранные статьи. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2004
3. Закон України “Про загальну середню освіту” // Інформаційний збірник МО України. - 1999. - №15. - С.6-31
4. Ковалев В. В. Семиотика и диагностика психических заболеваний у детей и подростков / В. В. Ковалев. – М.: Медицина, 2005. – 288 с.
5. Маслоева Н. Ф. Социальная педагогика в контексте культуры // Рабочая книга педагога. Ч. II. – Орел, 2005. – 215 с.
6. Шаповаленко И. В. Возрастная психология. Психология развития и возрастная психология / И. В. Шаповаленко. – М.: Гардарики, 2004. – 349 с.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ

Поддубей Є.В.

Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського
(067) 263-21-20, helenunderoak@gmail.com

Початок ХХІ століття характеризується трансформаційними процесами в економіці, переходом до ринкових відносин і політикою європейської інтеграції України. На думку низки дослідників [1, 2, 3, 4, 6, 7], це сприяє значному

зростанню попиту на освітні послуги, що та певного роду тенденцію до отримання диплому про вищу освіту, може бути визначено як позитивна тенденція. Однак, наслідки отримання вищої освіти не завжди співпадають з очікуваннями: з року в рік перед випускниками закладів вищої освіти постає одна з найсерйозніших проблем сучасності – вихід на ринок праці. Отримання першого робочого місця є логічним і очікуваним результатом закінчення закладу вищої освіти, проте молоді спеціалісти, які щойно отримали диплом, характеризуються як найбільш незахищена у плані безробіття категорія громадян. Кожен випускник, отримавши відповідний рівень підготовки, прагне знайти роботу за фахом. Таке працевлаштування молодого дипломованого спеціаліста вважається вдалим стартом у плані кар'єрного становлення особистості.

Однак, через низку причин працевлаштування за фахом у сучасній Україні скоріше можна вважати винятком. Через існуючу незбалансованість між попитом і пропозицією на ринку праці, неузгодженість дій відповідних державних органів, що повинні своєчасно розробляти і впроваджувати заходи і механізми сприяння зайнятості молодих фахівців, невідповідність рівня освітньо-професійної підготовки певної частини випускників закладів вищої освіти сучасним вимогам ринку праці, а також подекуди завищені кваліфікаційні вимоги до потенційних робітників з боку роботодавців, вчорашні студенти стикаються з серйозними проблемами у процесі працевлаштування. Часто реальність є такою, що замість отримання першого робочого місця і початку застосування набутих навичок на практиці, значна кількість випускників закладів вищої освіти щороку поповнює ряди безробітних або працевлаштується не за одержаною кваліфікацією, або ж перебуває у процесі пошуку бажаної роботи.

Загалом проблема працевлаштування випускників ЗВО є загальнодержавною проблемою, яка тісно пов'язана з питаннями формування та реалізації державної молодіжної та соціальної політики і перш за все зі зміною системи вищої освіти в контексті наближення її до потреб сучасного

ринку праці з урахуванням глобалізаційних впливів. Тому питання працевлаштування випускників ЗВО є актуальним і має розглядатися в комплексі вказаних проблем [2].

Аналіз наукових публікацій з обраної теми дозволяє зробити висновок, що проблема працевлаштування випускників закладів вищої освіти у певному контексті існувала завжди. За часів планової економіки і примусового розподілу випускників, попри надання першого робочого місця державою, далеко не кожен молодий фахівець залишався задоволеним отриманою посадою і за деякий час вдавався до пошуку кращого місця. У наші часи ринкова економіка диктує свої умови і проблема працевлаштування молоді залишається невирішеною протягом останніх років, але вже через інші причини.

Останнім часом спостерігається погіршення ситуації у сфері зайнятості випускників закладів вищої освіти в Україні. Молодь являє собою особливий сегмент ринку праці, який має багато відмінностей у порівнянні з представниками інших вікових груп. Ми цілком поділяємо думку Т. Разумової [6, с. 17], що випускників ЗВО слід розглядати як окремий сегмент ринку праці, оскільки він характеризується рядом специфічних рис:

- особливості робочої сили, такі як наявність вищої освіти, відсутність або недостатність досвіду роботи, нерозвиненість навичок пошуку роботи і неадекватність самооцінки;

- своєрідність попиту на випускників ЗВО з боку роботодавців, акценти та пріоритети їх вимог до знань, до особистісних якостей (мобільність, ентузіазм, відкритість до нових знань та ідей), орієнтація на репутацію ЗВО як показник якості його випускників;

- присутність відповідних інститутів, що регулюють даний сегмент ринку праці.

Так, молодий вік є ключовим фактором високої мобільності, гнучкості, готовності до змін та пошуку роботи, але наряду з цим молоді бракує певного життєвого і професійного досвіду, які б підвищували її

конкурентоспроможність на ринку праці. Тому, безробіття молодих людей є однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасної України. За останні роки питома вага молоді у загальній кількості безробітних досягла 30% (2015 рік) і продовжує утримуватись на цьому ж рівні. Так, хоча за даними Державної служби статистики України станом на жовтень 2018 року чисельність безробітного населення (за методологією МОП) у I півріччі 2018 року, у порівнянні з I півріччям 2017 року, скоротилася на 109 тис. осіб і становила 1,6 млн. осіб; серед безробітних 29% становили особи віком від 15 до 29 років [5].

За причинами незайнятості статистичні в у цілому по країні дані виглядають наступним чином: серед загальної кількості безробітних частка осіб, які звільнилися за власним бажанням, становила 36%, вивільнених з економічних причин – 22%, частка безробітних, у яких робота мала сезонний характер – 12%, частка осіб, які не змогли знайти роботу після закінчення строку контракту – 9%, після закінчення закладів освіти – 8%.

З метою отримання уяви про реальний стан речей щодо працевлаштування економічно-активного населення в цілому і випускників ЗВО зокрема у місцевій територіальній громаді ми звернулися до Кременчуцького міжрайонного центру зайнятості. Далі наводимо статистичні дані за останні два роки і дев'ять місяців поточного року. У 2016 році загальна кількість безробітних, зареєстрованих Кременчуцьким міжрайонним центром зайнятості, склала 9752 осіб, з яких 4383 особи – молодь до 35 років і випускників ЗВО налічувалося 185 осіб. Протягом року 17 випускників були працевлаштовані. У 2017 році ситуація дещо покращилася, оскільки загальна кількість безробітних склала 7700 осіб, з яких 3331 особа представляла групу молоді до 35 років і випускників ЗВО налічувалося 116 осіб. Протягом року також 17 випускників були працевлаштовані. Дані за 9 місяців поточного року виглядають наступним чином: усього безробітних 4947 осіб, з них молоді до 35 років 2039 осіб, з яких 72 особи – це випускники ЗВО. На момент проведення дослідження 15 випускників були працевлаштовані [5].

З метою здійснення всебічного аналізу стану працевлаштування випускників місцевої територіальної громади наведемо також дані щодо працевлаштування випускників Кременчуцького національного університету ім. м. Остроградського. У 2016 році університет випустив 1671 молодого фахівця, серед яких 795 навчалися за держзамовленням. На момент проведення дослідження всі випускники, що навчалися за кошти держбюджету, є працевлаштованими, чого неможна сказати про тих, хто навчався за контрактом. Статистичні дані за 2017 рік виглядають наступним чином: всього випускників 1936, тих, що навчалися за держзамовлення налічувалося 973. За відомостями навчального відділу університету, на момент проведення дослідження всі випускники, що навчалися за кошти держбюджету, є працевлаштованими, а особи, що навчалися за власні кошти, працевлаштувалися на рівні 75%-80%. Дані за 2018 рік є частковими, оскільки випускники освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» з'являться лише в наступному році. Проте, за інформацією навчального відділу ЗВО переважна більшість тих осіб, що навчалися за держзамовленням, є працевлаштованими.

Отже, вищенаведені статистичні дані красномовно свідчать, що проблема працевлаштування молодих дипломованих спеціалістів існує і на рівні місцевої територіальної громади. Хоча кількісні показники демонструють позитивну тенденцію у вирішенні цього питання, ми не можемо стверджувати, що воно вирішується виключно за рахунок державних механізмів. А оскільки ці дані відображують лише відсоток офіційно зареєстрованих осіб і не враховують тих, хто по закінченні ЗВО шукає роботу самостійно і не звертається по допомогу від держави, слід розуміти, що ситуація з працевлаштуванням молоді виявляється значно гіршою. Також бачимо, що високий рівень освіти, хоча і підвищує можливості молодого людини на ринку праці, проте не гарантує швидкого отримання роботи.

В подальшому планується вивчення шляхів вирішення окресленої проблеми, запропонованих вітчизняними ученими і науковцями, а також здійснення аналізу зарубіжного досвіду.

Список літератури:

1. Буда Т. Й. Запозичення позитивного світового досвіду вирішення проблем зайнятості молоді в Україні / Т. Й. Буда // Демографія, зайнятість населення і соціально-економічна політика. – 2013. – № 4 [42]. – С. 161-165.
2. Винник І. О. Удосконалення процесу працевлаштування випускників вищих навчальних закладів в контексті професійної орієнтації молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/2/12.pdf>
3. Клименюк Н. В. Проблема працевлаштування випускників вищих навчальних закладів / Н. В. Клименюк, Високос А. І. // Збірник наукових праць Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогіка. – 2016. – Вип. 258. Т. 270. – С. 73-77.
4. Орловська І. В. Правові проблеми працевлаштування випускників за спеціальністю право / І. В. Орловська // Підприємництво, господарство і право. – 12.2017. – С. 125-125.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Разумова Т. О. Випускники вищих учебных заведений на рынке труда : автореф. дисс. ... д-ра экон. наук / Т. О. Разумова. – М., 2009. – 48 с., с. 17.
7. Сало А. В. Проблеми працевлаштування випускників ВНЗ в Україні / А. В. Сало // Бізнесінформ. – 2015. – № 8. – С. 64-69.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА В ТВОРАХ ІНОЗЕМНИХ АВТОРІВ

Полякова Л.І.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
кандидат історичних наук, доцент,
кафедра історії, археології та філософії

klioist@ukr.net

Соболь А.А.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
магістрант,
кафедра історії, археології та філософії

Постановка проблеми: Історія українського козацтва була і залишається об'єктом дослідження іноземних дослідників, багатий фактичний матеріал містять архіви та бібліотеки інших держав. Важливим на сучасному етапі державотворення залишається момент аналізу державотворчих процесів на всіх етапах української історії, в тому числі і Козацької держави. Багато історичних документів з історії козацтва міститься в іноземних архівах та бібліотеках, а також у творах іноземців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти історії українського козацтва досліджує ціла плеяда видатних українських вчених: Ю.А. Мицик [2;9], В.А. Смолій, В.А. Степанков, В.А. Брехуненко, С.А. Лепявко, Т.В. Чухліб, В.О. Щербак, В.М. Горобець, П.М. Сас, В.І. Мільчев [10] А.О.Козловський, В.Є. Ільїнський [6] й інші науковці. Провідними установами є Інститут історії України НАН України (відділ історії України середніх віків та раннього нового часу) та Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України (відділ джерел з історії України княжої та

козацької доби, а також відділ історії і теорії археографії та споріднених джерелознавчих наук).

Мета роботи: зробити короткий аналіз джерельної бази історії українського козацтва яка міститься в іноземних архівах та бібліотеках, а також іноземців, які присвятили свої твори даній проблемі.

Виклад основного матеріалу. Головний тип джерел з історії українського козацтва – це писемні джерела. Вони поділяються на два види – документальні і наративні або ж розповідні.

Багатий фактичний матеріал містять джерела зарубіжної архівної україністики, акумульовані в архівних установах Москви, Санкт-Петербургу та Краснодару, як внаслідок діяльності конкретних фондоутворювачів – канцелярій державних установ різних рангів та конкретних історичних осіб, так і за рахунок часткових вилучень джерел українського походження, які відбувалися впродовж XVIII – XIX ст.

Переважає більшість документальних матеріалів, з історії запорозького козацтва XVIII ст. у зібраннях Російського державного військово-історичного архіву зосереджена у фондах Козацької справи та Таємної справи, експедицій Військової колегії, Похідної канцелярії князя Потьомкіна-Таврійського. Значну кількість джерел було виявлено в особових архівах М. Салтикова, П. Румянцева, у родинному фонді Розумовських [10].

Державний архів Краснодарського краю є найбільшим зібранням джерел з соціальної історії чорноморської гілки запорізького козацтва в постсічовий період його історії:

Архів Санкт-Петербурзького Інституту історії Російської академії наук містить особистий архівний фонд А.Скальковського, у складі якого зберігається справи Архіву Коша Нової Січі – переважно матеріали приватного та службового листування військової старшини.

У Російському державному архіві Військово-морського флоту (Санкт-Петербург) джерела з історії запорозького козацтва зосереджені у фондах Державної Адміралтейств – колегії .

Основні зібрання документальних і наративних джерел за темою українського козацтва віднайдені дослідниками у архівосховищах інших країн. Вчасності у містах Польщі, Туреччини, Литви та ін..

Зібрання Архіву головного актів давніх, який є провідною архівною установою Польщі, містять велику кількість джерел з соціальної історії Запорозжя часів Нової Січі. Серед решти фондів центрального архівосховища Польщі, більшість джерел за темою дослідження сконцентрована в фондах особового походження, утворювачами яких є польські магнатські роди Потоцьких, Радзивіллів і Замоїських.

У рукописному зібранні Бібліотеки Чарторийських у Кракові, у тематичних збірках актів та епістолярій XVIII ст., випродукованих канцеляріями дипломатичних відомств Речі Посполитої й Османської імперії зосереджено значну кількість документальних і наративних матеріалів за темою [10].

Окрім цього, представницькі корпуси джерел із історії запорозького козацтва XVIII ст. було виявлено у відділах рукописів Бібліотеки Польської Академії Наук у Кракові, Бібліотеки Рачинських (Познань), Ягеллонської Бібліотеки (Краків) та ін.

Серед архівних установ Турецької Республіки найбільша кількість матеріалів із історії козацтва XVIII ст. зберігається у фондах Урядового Османського архіву Канцелярії прем'єр-міністра.

Історичні архіви Хорватії і Сербії містять фонди військових і цивільних установ Військового Кордону Австрійської імперії, в яких відклалися документальні джерела за темою.

У сотнях томів архіву Великого князівства Литовського («Литовської метрики») міститься ряд важливих даних, що стосуються історії козацтва XVI – XVII ст. Взагалі документи судово-адміністративних і фінансових органів сусідніх держав як джерела до історії козацтва вивчалися явно недостатньо [10].

Проміжне місце між документальними і наративними джерелами

займають епістолярії. Крім власне січового листування, важливим джерелом до історії козацтва є кореспонденція гетьманів України (в першу чергу І. Самойловича, І. Мазепи, П. Орлика), королів Речі Посполитої (Стефана Баторія, Сигізмунда III, Яна III Собеського та інших), російських царів (Петра I, Катерини II), кримських ханів (Мухамед-Гірея III, Іслам-Гірея III, Мухамед-Гірея IV). Значний комплекс даних щодо козацтва міститься у листах коронних гетьманів (С. Жолкевського, Я. Замоїського, С. Конєцпольського), папських нунціїв, італійських дипломатів (Ф. і Д. Руджієрі, А. і Є. Ліппомано).

Важливе місце серед наративних джерел займають історико-публіцистичні трактати. З українських зберігся лише один – («Пересторога України», 1672), писаний колишнім київським полковником В. Дворецьким або кимось із його оточення.

Значно повніше представлено аналогічні трактати, створені у Речі Посполитій у XVII ст. Серед їхніх творців був і українець, польський дипломат А. Кисіль, особи, близькі до князя Яреми Вишневецького. В цих творах аналізувалися причини Визвольної війни українського народу середини XVII ст., роль козацтва у цій війні, шляхи виходу з кризи у польсько-українських відносинах, розглядалися питання походження козацтва, шляхи розв'язання козацької проблеми, передавалися важливі деталі стосовно устрою Війська Запорозького, ментальності запорожців.

Цікаво зазначити, що у питанні походження козацтва ближчими до історичної дійсності виявились польські шляхетські хроністи та історики, які вороже ставились до козаків.

Польські хроністи (М.Бельський, П.П'ясецький, С.Грондський, В.Каховський та інші) [11, с. 31] у з'ясуванні походження козацтва говорили правду якраз внаслідок ворожого ставлення до нього.

У 1578 р. у Франкфурті-на-Майні була надрукована книга польського історика А. Горецького «Опис війни Івонії» з описанням подвигів і високого військового мистецтва запорожців.

Цінним джерелом з даного дослідження є стаття, присвячена свідченням

визначного польського письменника Самуеля Грондського про генезу українського козацтва [5,с.36-42]. Найбільша цінність праці Грондського як історичного джерела, в тому, що в ній чимало особистих спостережень автора, запропонованих ним свідчень очевидців, як-от, самого Івана Виговського, з яким він був знайомий.

Великий інтерес викликають роздуми Грондського над актуальними історичними проблемами, наприклад, походження козацтва. Він правильно підкреслює автохтонний характер козацтва як соціального стану українського народу.

Окрему значну групу творять «летючі листки», газети, як рукописні, так і друковані. Досить сказати, що тільки збережені комплекти старонімецької преси нараховують понад 1000 томів, – і майже у кожному з них є дані про українське козацтво, його роль у Тридцятилітній війні, Хотинській війні 1621 р., обороні Відня 1683 р.. Італійські друковані брошури Т. Марнавізіо були присвячені також повстанням невільників-гребців на турецьких галерах у Середземному морі (1627 р. і 1643 р.), в яких важливу роль відіграли колишні запорожці.

Серед щоденників на чільному місці знаходиться твір Е. Лясоти, посла австрійського імператора Рудольфа II Габсбурга на Січ для укладення військового союзу проти Османської імперії. Лясота прибув на Базавлуцьку Січ у 1594 р., успішно виконав свою місію і описав Січ. Зокрема, він першим з іноземних авторів вжив слова «Січ», «Кіш», першим описав козацьку раду на Січі.

Двічі з дипломатичною місією побував у Москві посол австрійського імператора Сигізмунд Герберштейн. У 1549 р. він видав у Відні свої «Записки про Московію», де згадує українських козаків, яких називає «черкесами», їхнього «старшого» Остапа Дашкевича [3, с. 36].

Дуже цінним є фундаментальний твір Павла Алепського, який супроводжував свого батька – антиохійського патріарха Макарія в його подорожі на Україну (у 1654 р. і 1656 р.) і детально описав «країну козаків», не

приховуючи своєї глибокої пошани і симпатії до козаків. Серед численних польських авторів варто вказати на твори В. М'ястківського, А. С. Радзивілла, С. Окольського. Перший з них був послом до Туреччини і в ході переговорів чимало уваги приділив запорожцям, їхнім морським походам, підкреслив, що козаки з'явилися у Північному Причорномор'ї ще до турків, навіть до того, як турки висадилися на Балканах (отже, у XIV ст.)

С. Маскевич описав Кодак, збудований у 1635 р., пороги, довколишній степ, похід Я. Вишневецького у пониззя Дніпра у 1647р.. Радзивілл і Окольський зосередилися на подіях польсько-українських війн XVII ст. Цій самій тематиці присвячені численні табірні щоденники, що велися при штабах польського військового командування. Тільки битвам 1648–1651рр. присвячено понад 20 таких джерел.

Дуже цінним є твір французького інженера Гійома де Боплана, який 17 років (1630– 1647) прожив в Україні. Боплан в книзі «Опис України». описав особливості військового мистецтва запорожців і ординців, морські походи козаків, славетну «чайку», подав історико-топографічний опис запорозьких земель, створив прекрасну карту із зображеннями козакі [1]. Про козаків Боплан пише, що вони хоробрі, загартовані у боротьбі, завжди готові по першому наказу виступити в поле. Під час плавання козаки зовсім не п'ють горілки. Козаки страшенно люблять свободу [8, с. 32].

Ряд історичних творів, присвячених запорозькому козацтву, було створено або ж переписано німецьким істориком на російській службі Г.Міллером. Вони стосуються Нової Січі. Інший німець – Й.Міллер написав і видав першу дисертацію про запорозьких козаків (Лейпциг, 1684), де підкреслив тюркське походження слова «козак», стисло виклав історію козацтва до 1684 р. [4,с. 8]

Таким чином, багатий фактичний матеріал, який би дозволив більш ретельно вивчити історію України козацької доби міститься в державних та приватних архівах Росії, Польщі, Литви, Хорватії, Сербії. Уваги заслуговують дослідження іноземців, які були сучасниками Гетьманщини і залишили свої

спогади, щоденники, листування тощо.

Список літератури:

1. Боплан Гийом Левассер. Описание Украины /Пер.с фр. З.П. Борисюк; ред. перевода А.Л. Хорошкевич, Е.Н. Ющенко. – М.: «Древлехранилище», 2004. — 576 с.
2. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. / Упоряд. Ю.А. Мицик. – Т. 1.: 1648–1649 рр. – К., 2012. – 680 с.
3. Заруба В. М. Студії з історії України/ В.М.Заруба – К., 1995. – 192 с.
4. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. / Я.С. Калакура. –К.: Генеза, 2004. – 496 с.
5. Кислюк О. Походження козацтва в хроніці С. Грондського/О.Кислюк // Мандрівець. – 2005. - С.36-42.
6. Козловський А.О., Ільїнський В.Є. Козацькі старожитності пониззя Дніпра/ А.О.Козловський, В.Є Ільїнський //Археологія.–1991.–№4.–С.42–58
7. Колесник І.І. Українська історіографія (XVIII - початок XX століття) / І.І. Колесник. – К.: Генеза, 2000. – 256 с.
8. Коцур В.П. Історіографія історії України. / В.П. Коцур., А.П. Коцур. – Чернівці.: Золоті литаври, 1999. – 520 с.
9. Мицик Ю.А. Джерела з історії національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття: /Ю.А.Мицик. – Дніпропетровськ: Дніпро,1996. – 260 с.
10. Мільчев В.І. Джерела з соціальної історії запорозького козацтва XVIII століття/ В.І.Мільчев. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. – Київ, 2011 – 25 с.
11. Наливайко Д.С. Козацька християнська республіка/Д.С.Наливайко – К., 1992. – 495 с.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СТИЛЮ ЕКОДИЗАЙН В ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Пониполяк Надія Миколаївна

Від історії свого виникнення і до сьогодні, людство завжди використовувало різні природні матеріали задля задоволення власних потреб. Внаслідок шалених темпів розвитку промисловості впродовж ХХ століття виникло багато проблем екологічного характеру. Сьогодні розвиток екологічного дизайну є культурно-побутовою необхідністю для світового суспільства. Власне, поява даного різновиду дизайну стала відповіддю на різке погіршення стану навколишнього середовища. Важливим є і той факт, що існує тісний взаємозв'язок між фізіологічно-психологічним здоров'ям людини та її візуальним сприйняттям.

Серед популярних трендів у світі мистецтва, дизайну та архітектури можна виділити екостиль (еконапряма). Це зумовило появу і нових понять: екодизайн, екоархітектура, екоінтер'єр.

Уперше термін “екодизайн” з'явився наприкінці ХХ століття. Зокрема за визначенням О.Орлової “Це такий дизайн, естетична цінність якого зростає або, принаймні, не зменшується з плином часу; це дизайн, який включає в себе екологічні аспекти під час формування об'єктів і сприяє виникненню досконалої культури виробництва і споживання”.[1]

Наприкінці ХХ століття суспільство стояло на порозі суттєвих змін у сфері дизайну. Серед основних передумов можна виділити актуальні екологічні проблеми, поява народних рухів за збереження природи, а також загальна популярність природних матеріалів та здорового способу життя. Усе це змушувало шукати нові підходи у створенні дизайнерських проєктів, які передбачатимуть використання традиційних ресурсів для певної місцевості, враховуватимуть природозберігаючий підхід в проєктуванні та доступність утилізації. Як результат, дизайнери екопроєктів працюють на межі між

технікою, природою та мистецтвом. Оскільки завдання екодизайнерів полягає не тільки в раціональному використанні матеріалів та ресурсів, але і в створенні об'єктів дизайну, в основі яких новітні екологічні технології, то можна стверджувати, що введення екокомпонентів у дизайнерські проекти сприяє тому, що досягається баланс між природою та матеріальним світом, який створила людина.

Дослідниця О.Д. Бейлах в роботі «Екологічний напрям в практичній і проектній діяльності дизайнерів» виділила чотири періоди становлення екологічного спрямування в дизайні. Відлік першого періоду автор починає з теоретичних досягнень Дж. Раскіна і У. Морріса. Другий період, який автор вважає періодом зародження принципів екологічного дизайну - це час функціоналізму і економічної універсальності. Третій період відзначений прогресивним і регресивним напрямком екологічної думки. Четвертий період характеризується громадськими програмами з розвитку та формуванню екологічних питань і цілісного підходу до екологічної стабільності в світі.[2]

Основними принципами екологічного дизайну є:

- використання натуральних матеріалів, виготовлення та застосування в інтер'єрі яких завдає мінімальної шкоди навколишньому середовищу;
- технічні нововведення, що дозволяють економити енергію;
- формоутворення, наближене до природних елементів, або взятє у етнічних спільнот;
- прості лаконічні форми і національні особливості.

Серед складових екодизайну в предметно-просторовому середовищі можна виділити основні. Серед матеріалів це дерево, камінь, глина, скло, натуральні тканини (бавовна, льон) тощо.

Завдяки сучасним пропозиціям можна застосовувати принципи екологічного дизайну практично до будь-якого предметно-просторового середовища.

Окрім глобальної екологічної проблеми, використовуючи стійкі та перероблені матеріали, суспільство має не тільки безлічі прекрасних дизайнерських рішень та ідей, але й втілення ідей сприяє вирішенню екологічної проблеми.

Колірною гаммою екодизайну є відтінки бежевого, коричневого, білого, ніжні пастельні тони, а також використання природніх кольорів.

Щодо меблів з масивного дерева та натуральних матеріалів, товони чудово підходять для створення сучасного дизайну інтер'єру та декору в екологічних будинках. У час високих технологій натуральні матеріали виглядають дуже привабливо. Дерев'яні меблі теплі та зручні, це є суміш функціональності, міцності та унікальної фактури в сучасному дизайні меблів.[3]

Сьогодні екологічний стиль більш популярний, ніж будь-коли, завдяки чому традиційні та класні меблі з масиву дерева повертаються в домашні інтер'єри. Незважаючи на те, що сучасні технології дозволяють виробникам меблів виготовляти їх з високоякісних штучних матеріалів, використання масиву дерева та декоративні аксесуари до них, виготовлені з дерева, є сильною тенденцією у сучасному екологічному проєтуванні.

Екостиль повинен відображати свою сучасність, мінімалістичну концепцію, простоту і функціональне вирішення, яке допоможе людині відчувати себе єдиним цілим з предметно-просторовим середовищем.

Екодизайн не любить нагромадження предметів, що наближує його до мінімалізму, адже в природі не буває нічого зайвого. Тому деталі декорування виконують утилітарну функцію. За допомогою декору можна оживити будь-який інтер'єр, або перетворити його у комфортне середовище.

Екологічна спрямованість екодизайну протягом процесів створення, використання та утилізації, є домінуючим фактором, що об'єднує суспільство, культуру та екологію.

У кінцевому підсумку екологічний дизайн вимагає суттєвої зміни цінностей. Як тільки це питання буде вирішене, дизайнери зможуть

задовольнити потреби своїх клієнтів, створюючи екологічно чисті приміщення. Тепер таке бачення – це уже світова парадигма. Люди поступово повертаються до початку, до простіших форм, до лаконічності просторово-предметного середовища.

Список літератури:

1. Орлова О.О. Екологічний фактор формоутворення в дизайні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав.: спец.05.01.03 "Технічна естетика" / О.О. Орлова. Харків, 2003. 20с. С.9.
2. Бейлах О.Д. Екологічний напрям у практичній і проектній діяльності дизайнерів // Международная научно-практическая Интернет-конференция «Современные направления теоретических и прикладных исследований 2013».
3. Экостиль. Мебель из натурального дерева. URL: <http://blog.kamelotstone.ua/archives>

АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Попович Віолета Василівна

УжНУ

доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту,
кандидат економічних наук

Найважливіша проблема будь-якого українського підприємства (фірми), що працює в ринкових умовах, - це проблема його виживання і забезпечення безупинного розвитку. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у створенні й реалізації конкурентних переваг, що значною мірою можуть бути досягнуті на основі грамотно розробленої й ефективної стратегії розвитку підприємства. Стратегія є об'єктивною засадою для формування відповідей на такі важливі для підприємства питання: в якій галузі або на яких ринках повинне функціонувати

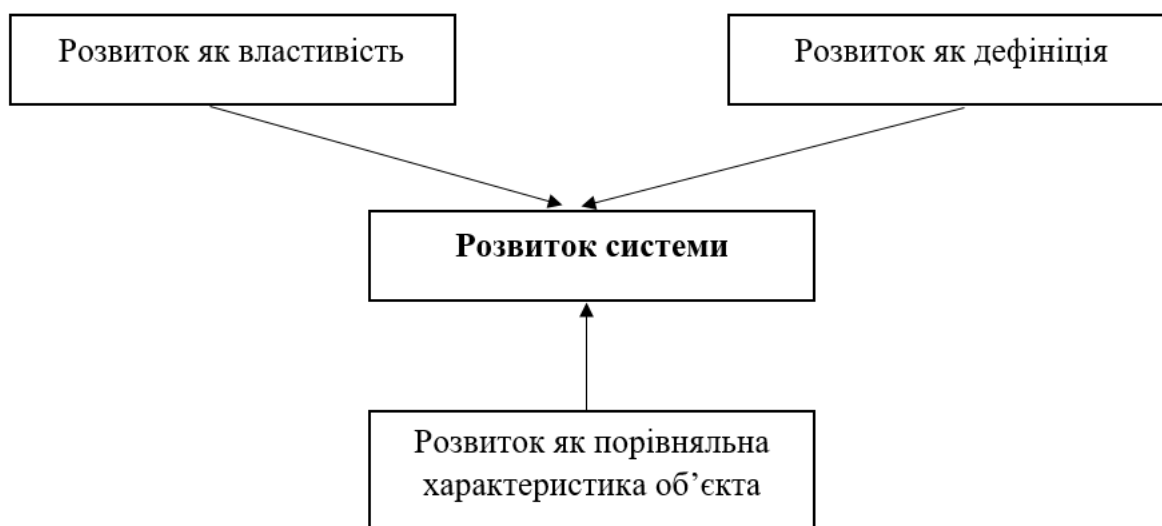
підприємство; як розподілити обмежені ресурси; як вести конкурентну боротьбу. Переваг у конкурентній боротьбі набувають ті промислові підприємства, котрі спрямовують свою активність на формування довгострокових пріоритетів, що досягається внаслідок збалансованого використання зовнішніх позитивних трендів та внутрішнього потенціалу.

Актуальність даного питання пояснюється тим, що в Україні наразі фіксують політичну нестабільність, недосконалість виробничої та соціальної інфраструктури недостатнє інформаційне забезпечення. Всі ці фактори негативно впливають на стан споживчого ринку, а обґрунтування розвитку підприємства на довгострокову та короткострокову перспективу допомагає поліпшити становище підприємства на ринку [5].

Вагомий внесок щодо розроблення формування та реалізації стратегій розвитку підприємства внесли вітчизняні і зарубіжні вчені, такі як І. Ансофф, А.А. Томпсон, В.А. Василенко, К.А. Дєєва, Ф. Котлер, А.П. Наливайко, М.Г. Саєнко, З.Є. Шершньова та ін.

Поняття «стратегія» спочатку використовувалося у військовій справі як мистецтво ведення війни, а до управлінських термінів це поняття увійшло в 50-х роках минулого століття. Під стратегією найчастіше розуміють політику, яку реалізує підприємство, і яка являє собою набір можливих рішень.

Можна запропонувати власне бачення поняття «стратегія». Стратегія – напрямок діяльності підприємства, розроблений на довгостроковий період, дотримання якого забезпечить досягнення поставлених цілей. Щоб дати визначення стратегії розвитку необхідно розуміти, що мається на увазі під розвитком. Виділяють три основні підходи, що припускають розуміння терміна "розвиток" через: вивчення і виділення властивостей систем, що розвиваються; формування трактувань даного терміна; порівняння поняття розвитку з подібними категоріями, такими як еволюція, зростання, прогрес (рис. 1).

Рис. 1.1. Підходи до розуміння категорії «розвиток системи» [3]

Перший підхід ґрунтується на визначенні розвитку, що запропоноване у філософському словнику. Тобто, розкриваючи сутність даного поняття через сукупність її властивостей, можна зазначити, що розвиток – це незворотний, направлений, обґрунтований процес змін відкритої системи у просторі і часі [3].

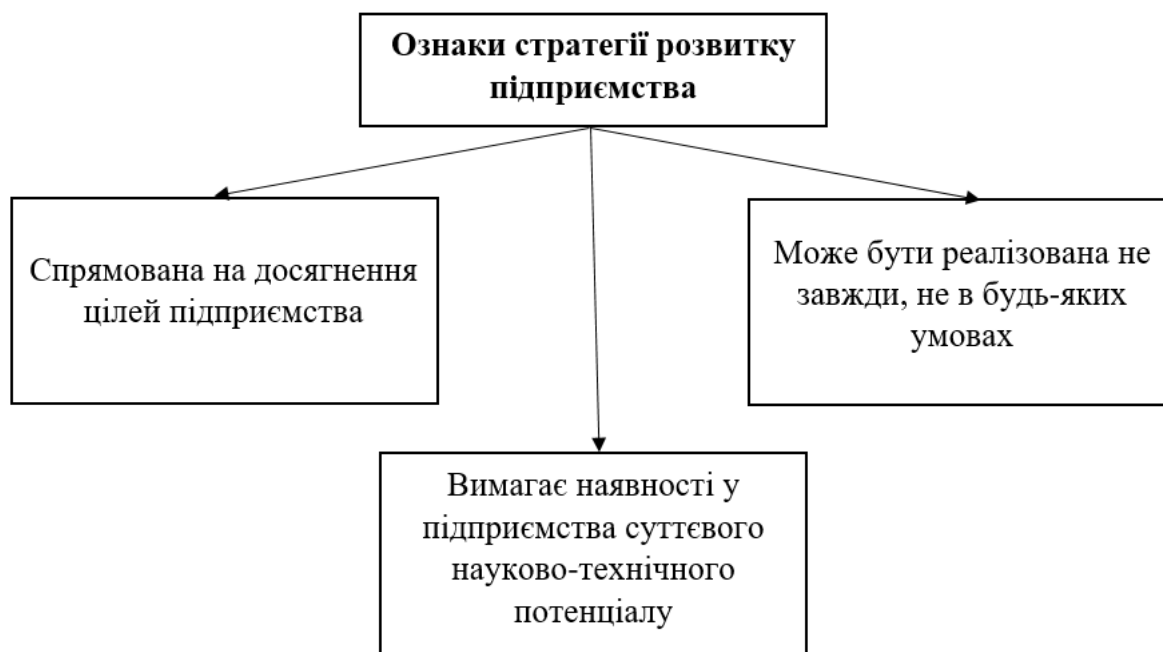
Другий підхід визначення терміна "розвиток" припускає, що існує три групи поглядів на поняття "розвиток" [4]. Перша група вчених пов'язує розвиток тільки з прогресом. Друга група розглядає процес розвитку як якісні зміни у складі і структурі системи. Третя група – як процес адаптації до зовнішнього середовища, що динамічно змінюється.

Суть останнього підходу до визначення терміна "розвиток" полягає в його розумінні через порівняння з категоріями, близькими за змістом. У більшості випадків розвиток ототожнюють з такими поняттями, як еволюція, зростання, прогрес [4].

Таким чином, розглянувши зміст понять «стратегія» та «розвиток», можна зробити висновок, що данні категорії тісно пов'язані між собою. Розвиток є результатом реалізації стратегії, а стратегія в свою чергу виступає як інструмент забезпечення розвитку підприємства. Але необхідно розрізняти поняття стратегії підприємства від стратегії розвитку підприємства.

Так підприємства, які прагнуть вижити в умовах кризи, застосовують стратегію скорочення: скорочення обсягів випуску продукції, скорочення

персоналу, економія на всіх матеріальних витратах та інші. Тобто, це стратегія, ціллю якої є виживання або згорання виробництва та ліквідація підприємства. Таким чином, вона не є стратегією розвитку підприємства. Стратегія розвитку підприємства має характерні ознаки, які відрізняють її від стратегії підприємства (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Ознаки стратегії розвитку [2]

Під стратегією розвитку сучасного підприємства слід розуміти узагальнену модель дій, що представлена у вигляді комплексу розроблених заходів та спрямовану на досягнення довгострокових цілей через зміни і перетворення у діяльності підприємства, з урахуванням ринкових можливостей та наявних ресурсів [1].

До стратегій розвитку відносять стратегію росту, яка поділяється на: стратегію прискореного (концентрованого) росту, інтегрованого росту, диверсифікованого росту. Наведені стратегії у зарубіжній і вітчизняній літературі називаються базисними або еталонними стратегіями розвитку організації. Стратегія обмеженого росту являє собою стратегічну альтернативу, що характеризується цілями, встановленими на рівні минулих досягнень з урахуванням інфляції.

Отже, під стратегією розвитку сучасного підприємства слід розуміти узагальнену модель дій, що представлена у вигляді комплексу розроблених заходів та спрямовану на досягнення довгострокових цілей через зміни і перетворення у діяльності підприємства, з урахуванням ринкових можливостей та наявних ресурсів. Розроблення стратегічного бачення і місії підприємства, визначення мети і вибір стратегії є головними завданнями вибору напрямку розвитку організації [6].

Список літератури:

1. Гордієнко П.Л., Дідковська Л.Г., Яшкіна Н.В. Стратегічний аналіз. – 3-тє вид., перероб. і доп., К.: Алерта, 2011.- 520 с.
2. Левицький Ю.А. Визначення місця стратегії розвитку в класифікації стратегій. / Ю.Д. Костін, Ю.А. Левицький // Вісник економічної науки України. – 2008. - №2. – С. 60-63.
3. Мельник Л. Г. Фундаментальные основы развития / Мельник Л. Г. – Сумы : ИТД "Университетская книга", 2003. – 288 с.
4. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / Раєвнева О. В. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 496 с.
5. Талавиря О.М. Аспекти розробки економічної стратегії розвитку підприємств / О.М.Талавря // Науковий вісник Ужгородського університету. - 2016. С. 335-339
6. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник /З.Є. Шершньова. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Попоня Олександр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дребот Наталія Петрівна
ЛННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»

Зараз відбувається процес децентралізації фінансових ресурсів в Україні і стає актуальним питання фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та яким чином забезпечити цю незалежність. Для того щоб знайти шляхи забезпечення, потрібно отримати конкретне визначення фінансової незалежності.

Реформи місцевого самоврядування, а також реформи адміністративно-територіального устрою держави передбачають суттєве посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, у тому числі за рахунок їх фінансового забезпечення. Зокрема, прийняття Закону України “Про засади державної регіональної політики” [1] спрямовується на реалізацію позитивних зрушень в територіальній організації влади за рахунок покращення умов фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Фінансова незалежність органів місцевого самоврядування – один з найважливіших чинників побудови демократичної держави, який характеризує незалежність держави в цілому, рівень демократичних прав і свобод громадян, потенційні можливості її економічного розвитку та створює об'єктивну необхідність формування нових економічних відносин[3]. Держава, надаючи свободу дій місцевим органам влади у розв'язанні фінансових питань, забезпечує собі тим самим успішний розвиток та економічне процвітання.

Різні вчені мають своє бачення щодо основних показників, які вказують на фінансову незалежність. Проаналізувавши думку таких вчених як К.В. Павлюк, О.П. Кириленко та О.С. Дроздовська [3], можна визначити ряд ознак, що властиві фінансовій незалежності органів місцевого самоврядування:

- самостійне володіння, розпорядження та користування власними доходами;

- відповідність власних доходів повноваженням, що покладаються на місцеві органи влади відповідно до законодавства;

- відповідальність за ухвалення рішень.

Отже, фінансова незалежність – це здатність місцевих органів самоврядування самостійно володіти, розпоряджатися та користуватися фінансовими ресурсами, які відповідають бюджетним повноваженням адміністративно-територіальної одиниці, враховуючи потреби та інтереси територіальної громади, у межах законодавства, і передбачає цілковиту відповідальність за ресурси.

Щодо законодавчої сфери регулювання цього процесу, то нормативні положення про місцеві запозичення мають базуватися на необхідності виконання чотирьох правил:

- цільове використання кредитних коштів;

- орієнтація на інфраструктурний розвиток: кредит повинен обслуговувати довгострокові інвестиційні проекти, а не поточні витрати;

- наявність граничної межі боргу: борг та його обслуговування повинні бути обмеженими встановленим відсотком від виручки;

- наявність закріплених джерел фінансування та обслуговування боргу [2].

Основною проблемою для органів місцевого самоврядування зараз є нестача власних фінансових ресурсів, що не дає змоги досягти їх повної фінансової незалежності.

Для подолання цієї проблеми, потрібно знаходити інші джерела доходів, але самостійне встановлення іншого джерела доходів – місцевих податків і зборів – полягає у виборі та затвердженні джерел оподаткування з переліку, що встановлений Податковим кодексом України, або зміни їх ставок місцевих у законодавчо затверджених межах. Тому потрібно сконцентрувати увагу на неподаткових надходженнях. На нашу думку, найбільш вигідним для органів

місцевого самоврядування буде їх участь у фінансово-кредитних відносинах. Оскільки, згідно законодавству, органи місцевого самоврядування можуть надавати місцеві позики, організувати лотереї, випускати цінні папери, то цим варто користуватись. Найефективнішими дохідними проектами для органів місцевого самоврядування можуть стати створення комунальних банків або інших фінансово-кредитних установ, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміщувати належні їм кошти в банках інших суб'єктів права власності, та отримувати відсотки від їх доходів.

Економічний вигаш цієї діяльності полягає в тому, що інвестори вкладають свої кошти на визначений термін, гроші вкладаються під певні гарантії місцевих органів влади, інвестиції приносять дохід, а сума вкладу в кінцевому результаті повертається до інвестора. В даній схемі передбачені економічні вигоди як інвестора – отримання прибутку та збереження грошей у кругообігу господарського суб'єкта чи домогосподарства із якісними гарантіями, так і емітента – отримання прибутку, за умови організації руху коштів інвестора.

Отже, в умовах децентралізації фінансових ресурсів вкрай важливе питання фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Фінансову незалежність можна отримати завдяки забезпеченню органів місцевого самоврядування власними ресурсами шляхом встановлення нових доходів. Доходи можна отримувати від провадження власної діяльності, наприклад, випуск цінних паперів. Забезпечивши фінансову незалежність, органи місцевого самоврядування отримають свободу рішень. Проте, важливо не тільки збільшення доходів – а й використання наявних ресурсів ефективно та виправдано.

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 156–VIII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156> .

2. Матвєєва О.Й. Розширення можливостей органів місцевого самоврядування щодо фінансового забезпечення розвитку регіонів. – Науковий журнал «Теорія та практика державного управління». – Вип. 4 (51)/2015 р.

3. Ніколаєва О.М. Місцеві фінанси.: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2013 – 354с. Режим доступу: https://pidruchniki.com/1496062454493/finansy/formuvannya_dohidnoyi_bazi_mists_evih_organiv_vladi

БЕЗГОТІВКОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

Попоня Олександр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Шевчук Олександра Остапівна
ЛННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»

Актуальність теми роботи визначається тим, що система безготівкових розрахунків існує та розвивається у більшості країн світу і свідчить про ступінь розвитку економіки в країні. Безготівкові розрахунки надають багато нових можливостей, які варто дослідити, оцінити їх сильні та слабкі сторони, проаналізувати поточний стан розвитку в Україні та за кордоном для з'ясування доцільності впровадження безготівкової економіки в нашій країні.

Безготівкова економіка – це система, де в обігу немає фізичних грошей, тобто готівки, а замість неї впроваджена безготівкова система, у якій платежі здійснюються за допомогою кредитних або дебетових карток, електронними банківськими платіжними документами або за допомогою віртуальних гаманців, чи PoS-терміналів.

Безготівкова економіка ефективна не лише в споживчому секторі. Виплата заробітної плати, субсидій і пенсій, оплата штрафів і податків, ведення

бізнесу, або просто переказ коштів між громадянами – все це складники ефективної безготівкової економіки.

Для українських громадян є нормою те, що для пересічного європейця виглядатиме анахронізмом. Наприклад, в Європі рідко використовується готівка в таких звичних ситуаціях, як під час розрахунку в крамниці, щоб сплатити за проїзд, послуги на заправці чи за паркування авто. Все це пересічний європейець робить за допомогою банківської карти або смартфона. У північних європейських країнах, таких як Швеція, Данія та Норвегія, частка безготівкового грошового обігу сягає 90 %.

За оцінкою Національного банку України, наша держава належить до країн з високою часткою готівки в економіці. Співвідношення грошової бази України до внутрішнього валового продукту складає 18,1 % (за даними першої половини 2016 року). Натомість у Європі цей показник різниться від 2 до 11 %. За висновками регулятора, високий показник готівкового обігу свідчить про уповільнення зростання економіки країни та зниження її прозорості [1].

Найбільший рівень використання інтернет та мобільного банкінгу в країнах ЄС – 97%, зокрема в Польщі – 96%. В Україні інтернет та мобільний банкінг також є найпопулярнішою формою безготівкових розрахунків – 40%, проте послугами відділень банків користуються не на багато менше громадян – 37%, трохи менше надають перевагу банкоматам та терміналам – 22%. В порівнянні з лідерами списку – українці майже вдвічі рідше використовують дистанційне обслуговування такого типу, ніж в середньому в ЄС, в Польщі, Великобританії та США [2].

В ЄС проводяться цілі кампанії з підтримки безготівкових платежів. Наприклад, в Данії та Швеції з цією метою спеціально розвивають інфраструктуру POS-терміналів, підвищують безпеку електронних платежів, підтримують нові платіжні інструменти.

За недавнім дослідженням USAID можемо спостерігати співвідношення людей, які знімають кошти з картки та людей, які надають перевагу розраховуватися безготівково.

Рис. 1. Пріоритети населення при здійсненні розрахунків в Україні

Джерело. Побудовано автором за матеріалами [3].

Для узагальнення сильних та слабких сторін введення безготівкової економіки в Україні, виявлення можливостей та загроз такого переходу доцільно провести SWOT аналіз (табл.1).

Таблиця 1

SWOT аналіз впровадження безготівкової економіки в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> не потрібна готівка, а отже, і не потрібно витратити кошти на її випуск; зручність у використанні посилений захист від крадіжок, в порівнянні з готівкою та зменшення рівня злочинності в країні; висвітлення доходів та витрат громадян, тим самим збільшення бази оподаткування та виведення української економіки з тіні; введення в обіг коштів, які зараз громадяни тримають у себе «на руках». 	<ul style="list-style-type: none"> недовіра громадян до віртуальних грошей; психологічне несприйняття, особливо в людей похилого віку; залежність від технічних можливостей та надійності роботи комп'ютерних мереж; не всі громадяни мають доступ до таких банківських послуг через технічні або фінансові проблеми; відстеження проведених транзакцій.
Можливості	Загрози

<ul style="list-style-type: none"> • платежі можна здійснювати за допомогою кредитних або дебетових карток, електронними банківськими платіжками або за допомогою віртуальних гаманців; • розвиток банківської системи; • оплачувати можна за допомогою PoS-терміналів; • висока швидкість передачі коштів як між фізичними, так і між юридичними особами; • поживлення співпраці громадян з банками; • не потрібно носити з собою готівку, яка легко замінюється компактною картою, яка не займає місця або мобільним телефоном, який завжди під рукою. 	<ul style="list-style-type: none"> • не всюди є можливість розрахуватись безготівковим шляхом, що є загрозою неотримання потрібної послуги вчасно; • поширення кіберзлочинності задля незаконного заволодіння чужими коштами; • гроші існують тільки у віртуальному вигляді, а це означає, що в такому випадку громадяни довіряють свої кошти уряду або третім групам; • можливі завеликі витрати, через те, що не відчувається витрата грошей через їх фізичну відсутність.
--	--

Основними шляхами вдосконалення безготівкового грошового обороту є:

- 1) посилення відповідальності за недотримання законодавчих вимог щодо обов'язкового використання засобів здійснення безготівкових розрахунків у сфері торгівлі та послуг;
- 2) створення дієвої системи контролю за здійсненням безготівкових операцій і оформленням розрахункових документів;
- 3) побудова єдиної національної системи банківських карток з урахуванням досвіду платіжних систем європейських країн задля акумулювання фінансових ресурсів на території України;
- 4) здійснення постійного пошуку нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які б дозволяли на економічній основі подолати кризові явища і процеси у грошовій сфері;
- 5) на основі стандартів європейських країн, створення відповідних правових механізмів, які підвищать рівень надійності безготівкових розрахунків в Україні;
- 6) забезпечення достатньої кількості POS-терміналів, зокрема в транспорті;

7) переведення розрахунків з державними органами в електронні канали;

8) зміна звичок громадян та мотивація оплат у безготівковій формі, що має вирішальний вплив на розвиток безготівкової системи.

Отже, для клієнта важливо отримувати послугу там, де це йому вигідно і саме в той момент, коли він це потребує, а не там і тоді, коли може банк. Аналізуючи західний досвід, можна розробити власну систему, яка буде унікальною та придатною для наших умов. Для української банківської системи запровадження таких технологій може стати рушійною силою для досягнення світових стандартів.

1. *Хворостяний В.* Безготівкові розрахунки — необхідність чи данина моді? //— [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://n-auditor.com.ua/ru/component/na_archive/1489.html?view=material

2. *Виговська О., Оліярник М.* 100 млрд на рік. Ринок мобільного та інтернет-банкінгу в Україні б'є рекорди // Новое время. – 2016. - №12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/publications/100-mlrd-na-rik-rinok-mobilnogo-ta-internet-bankingu-v-ukrajini-b-je-rekordi-108675.html>

3. *Перехід до безготівкових розрахунків в Україні буде непростим – дослідження* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vkurse.ua/ua/analytics/perekhod-k-beznalichnomu-raschetu-v-ukraine-budet-neprostm.html>

РОЛЬ ЗМІ У ЖИТТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Портянко К.А.

студентка факультету соціальної та психологічної освіти
Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини
м. Умань, Україна

Постановка питання про розміри і масштаби впливу засобів масової інформації на особистість дітей, підлітків і старших школярів є далеко не новою. Вже понад півстоліття робляться спроби обчислювати соціальний ефект радіо, кіно, преси і особливо телебачення.

Функції ЗМІ включають збір, виробництво і розповсюдження інформації, спрямованої на задоволення потреб людей, таких як знайомство з природними явищами, важливими досягненнями науки і техніки; подіями і процесами, що відбуваються в суспільстві; а також на задоволення освітніх, культурних, естетичних запитів людей, дозвілля і розваги.

Телебачення (поряд з Інтернетом) є одним з основних джерел отримання інформації. Вплив телебачення позначається в зміні кола уявлень молодшої людини про різні предмети, явища, події політичного і культурного життя. Цьому сприяє те, що телебачення акумулює в собі всі способи передачі інформації: усне мовлення, письмове та друковане слово, образотворчі форми (архітектура, скульптура, живопис), фотографію, радіо, кіно (художнє, документальне, мультиплікаційне, науково-популярний).

У зв'язку з тим, що ЗМІ є провідними джерелами отримання різних відомостей постає питання: в якій мірі можна довіряти такій інформації. Не секрет, що в боротьбі за аудиторію багато телевізійних каналів, газет та журналів, Інтернет пропускають часто не перевірену інформацію, іноді сенсаційну, але свідомо помилкову. Низька достовірність інформації, що передається по різних каналах ЗМІ, відзначається самими старшокласниками.

Сучасні дослідження західних і українських медиків і психологів показали, що захоплення дітей телевізором позначається на стані їх здоров'я. Наприклад, надмірне захоплення дітей телевізором може сприяти появі цілого ряду нервових захворювань, серед яких неврози, виразкові хвороби шлунка і дванадцятипалої кишки, гіпертонічна хвороба і ін.

До інших негативних наслідків впливу телебачення на формування особистості можна віднести виникнення у старшокласників потреби в негайному задоволенні своїх бажань і потреб, а так само ослаблення навичок

читання, зниження творчого потенціалу. Також негативний вплив надає і перегляд телефільмів на формування особистісних якостей. Постійний перегляд телефільмів дозволяє втекти, втекти від проблем і труднощів реального життя, що в ряді випадків посилює соціальну дезадаптацію, посилює самотність.

Однак, слід зазначити, що не знаходить переконливого підтвердження теза про те, що телебачення принципово послаблює спілкування з однолітками. Навпаки, телебачення часто диктує вибір тем спілкування. Дитина, захоплена телебаченням, часто генетично успадковує такі якості як пасивність, у відносинах з іншими людьми, сором'язливість, боязкість, прагнення до самотності. Занурення в світ телебачення може розглядатися як симптом (а не причина) невлаштованості, поганої пристосованості до оточення, нервових розладів.

Також надмірне захоплення телевізором деякі дослідники часто висувають в якості «монопричини» спостережуваних змін в структурі людської діяльності. Небезпека ця очевидна, проте «норма» і «патологія» не завжди мають чіткі межі. З іншого боку, звичка поєднувати перегляд телевізійних передач з іншими видами діяльності, яка все більше характеризує сучасну людину, дає підстави думати, що випадок, коли дитина «дивиться більше, ніж у середньому» не завжди веде до скорочення і деформації інших видів поведінки.

Але, звичайно ж, телебачення чинить не тільки негативний вплив на формування особистості старшокласника. Завдяки телебаченню розширюється коло уявлень про речі, про світ в цілому. Телебачення збільшує запас знань, збагачує емоційне життя.

До позитивних результатів впливу телебачення на молодь відносять також підвищення обізнаності, допитливості, покращення мовних навичок. Телебачення сприяє зростанню великодушності, дружелюбності, кооперації і стриманості, дотриманню соціальних норм, зменшенню тривоги і страхів. Крім того, перегляд гуманістично орієнтованих програм покращує навички спілкування з однолітками, взаєморозуміння з ними, активізується прагнення допомагати іншим людям.

Список літератури:

1. Батра Р., Майерс Дж. , Аакер Д. Рекламный менеджмент. — М.; СПб.; К.: Вильямс, 1999. - 784 с.
2. Тузиков, А. Р. Западная теория идеологии: от критики «ложного сознания» к анализу дискурса масс-медиа / А. Р. Тузиков.

ПРИМЕНЕНИЕ ЭЛЕКТРОМАГНИТНЫХ ПОЛЕЙ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ДЛЯ УГНЕТЕНИЯ ПАТОГЕННЫХ МИКРООРГАНИЗМОВ**Потапский П.В.**

Подольский государственный аграрно-технический университет, инженерно-технический факультет, кандидат технических наук, доцент кафедры энергетики та электротехнических систем в агропромышленном комплексе, тел. 0984702051, p.v.potap@meta.ua

Гарасимчук И.Д.

Подольский государственный аграрно-технический университет, инженерно-технический факультет, кандидат технических наук, доцент кафедры энергетики та электротехнических систем в агропромышленном комплексе, тел. 0673063986, igorgarasymchuk@gmail.com

Панцир Ю.И.

Подольский государственный аграрно-технический университет, инженерно-технический факультет, кандидат технических наук, доцент кафедры энергетики та электротехнических систем в агропромышленном комплексе, тел. 0679101990, panziryuriy@gmail.com

Установлено, что для угнетения микроорганизмов используют как информационное, так и тепловое воздействие электромагнитного поля (ЭМП) [1,2]. Теоретические и экспериментальные исследования последних лет, проводившиеся в Харьковском НТУСХ под руководством А. Д. Черенкова, Н.

Л. Лисиченко, Ю. Е. Мегеля, ИРЭ РАН под руководством Н. Д. Девятлова свидетельствуют, что угнетения патогенных микроорганизмов от действия ЭМП СВЧ и КВЧ диапазонов связано с наведенным потенциалом на мембране клетки [3...6].

Электромагнитное (ЭМ) излучения сверхвысокой частоты (СВЧ) диапазона нашли применение для уничтожения поверхностной инфекции семян [7], для угнетения жизнедеятельности мучного хрущака и кольчатого шелкопряда [8]. Облучение личинок и куколок мучного хрущака ЭМ излучением с параметрами: частота 38,7 ГГц, плотность потока мощности 400 мкВт/см², экспозиция 10 мин. приводит к уменьшению числа куколок при окукливании до 82,8% по отношению к контролю, окукливание происходит с задержкой на 5...6 дней, выход имаго окуклившихся личинок с дефектом составляет 100%.

При определенных параметрах ЭМП находят широкое применение для угнетающего действия на насекомых [9,10]. В работах показано, что клетки способны поглощать ЭМП мм диапазона длин волн.

Поглощенная энергия изменяет метаболические и биосинтетические процессы и при определенных параметрах ЭМП (частота, мощность, экспозиция) может замедлять и угнетать клеточный рост. Облучение в мм диапазоне РНК и ДНК – содержащих вирус приводит к снижению их инфекционности [11]. Угнетение роста культур бактерий, изменение фагоцитарной активности, биосинтеза белков, ультраструктурные изменения в клетках при воздействии ЭМП крайне высокой частоты (КВЧ) диапазона отмечено в работах [12].

Теоретические и экспериментальные исследования последних лет позволили широко использовать ЭМП сверхвысокой частоты (СВЧ) в технологических процессах переработки и хранения сельскохозяйственной продукции.

Так, в работе [13] рассмотрены результаты воздействия СВЧ излучения на свежие томаты в период их хранения. Причиной порчи плодов томатов в

период их хранения являются болезни грибкового и бактериального происхождения, при этом культуры поселяются на пораженных участках плодов и служат интенсификаторами дальнейших процессов порчи.

В работе [14] отмечено, что одним из перспективных методов борьбы с вредными насекомыми хлебных запасов является метод воздействия на них СВЧ энергии.

Воздействие СВЧ энергии было использовано для обработки таких продуктов, как зерно (рис, кукуруза, пшеница), сушеные овощи, сухая лапша, сырье для кондитерских изделий.

Дезинсекционный эффект при СВЧ облучении выявился при температуре 40...50⁰С. Эффект был зафиксирован для всех форм развития насекомых (яйцо, личинки, имаго). Одновременно с этим обеспечивалось 100% уничтожение патогенной микрофлоры, которая негативно влияет на семена при хранении.

Влияние СВЧ энергии на инфекционные болезни пшеницы, кукурузы и подсолнечника рассмотрено в работе [15].

Проведенный анализ по воздействию СВЧ энергии на вредную микрофлору и насекомых продуктов сельского хозяйства показывает, что СВЧ энергия – это очень эффективный источник, который в ряде применений обладает несомненными преимуществами перед другими источниками. Такой источник не вносит каких-либо загрязнений при влиянии на биологические объекты, отличается гибкостью в применениях и практически безынерционен в управлении. Сочетание СВЧ энергии с другими физическими факторами (паром, горячим воздухом, ИК излучением и т.д.) дает возможность конструировать технологическое оборудование для выполнения различных функций.

Из анализа информационных и тепловых ЭМ методов дезинфекции материалов и биологических веществ, следует отдать предпочтение информационному методу.

Основным недостатком тепловых ЭМ методов является сложность оборудования, большое энергопотребление (десятки кВт), высокая стоимость

(сотни тыс. грн.), необходимость устройств по защите обслуживающего персонала от паразитного излучения. Достоинством информационного ЭМ метода является малое энергопотребление (единицы Вт), низкая стоимость оборудования (десятки тыс. грн.), безопасность для обслуживающего персонала. Анализ также показал, что эффективным диапазоном частот для дезинфекции материалов и веществ является мм диапазон длин волн.

Следует отметить, что дезинфекционные эффекты при применении информационного ЭМП возможно только при оптимальном сочетании биотронных параметров ЭМП (частота, плотность потока мощности, экспозиция и др.). Однако определение оптимальных параметров ЭМП для дезинфекции материалов и биологических веществ требует разработки моделей, учитывающих параметры, воздействующего на микроорганизмы ЭМП и электрофизические параметры инфекционных микроорганизмов.

Список литературы:

1. Девятков Н. Д. Миллиметровые волны и их роль в процессах жизнедеятельности / Девятков Н. Д., Голонт М. Б., Бескин О. В. – М.: Радио и связь, 1991. – 169 с.
2. Shwan H.P. Microwave radiation: biophysical considerations and standards criteria / Shwan H.P. // "IEEE Trans. Biomed Eng", 1972. – Vol.19. – N 4. – P. 304 – 312.
3. Лисиченко Н. Л. Квантовая электроника и лазерные технологии в сельскохозяйственном производстве / Лисиченко Н. Л., Грабина В. А. // Квантовая терапия в ветеринарии. – М.: ЗАО «МИЛТА-ПКП ГИТ», 2003. – С. 21 – 26.
4. Черенков А.Д. Воздействие низкоэнергетических электромагнитных измерений на мембранный потенциал и объем клеток биологических объектов / А. Д. Черенков // Микроволновые технологии в народном хозяйстве. Внедрение. Проблемы. Перспективы. – К.: ТЕС, 2000. – 152 – 155 с.

5. Применение низкоинтенсивных электромагнитных миллиметровых волн в медицине и биологии / [Девятков Н. Д., Арзуманов Ю. Л., Бецкий О. В. и др]. – М: ИРЭ РАН, 1995. – С. 8 – 23.
6. Девятков Н. Д. Миллиметровые волны и их роль в процессах жизнедеятельности / Девятков Н. Д., Голанд М. Б., Бецкий О. В. – М.: Радио и связь, 1991. – 169 с.
7. Пилюгина В. В. Электромагнитная стимуляция в растениеводстве / Пилюгина В. В., Регуш А. В. – М: 1989. – 50 с.
8. Клейман А. С. Некоторые вопросы создания и применения широкодиапазонных КВЧ источников колебаний / [Клейман Л. С., Кравченко П. А., Кучин Л. Ф. и др.] – Харьков: Украинский метрологический журнал, 1999. – № 2. – С. 20 – 23.
9. Applications of super high frequencies in the with insects // *Microwaves*. – 1973. – № 3. – P. 16 – 18.
10. Watters F. L. Microwave radiation for the straggle with small flour cockchafer / Watters F. L. // *S. Sored. Prod. Rec.* – 1976. – Vol. 12, № 4. – P. 19 – 25.
11. Кисилев Р. И. Влияние электромагнитных волн миллиметрового диапазона на инфекционную активность вирусных нуклеиновых кислот / Р. И. Кисилев, Н. П. Залюбовская // *Биоэнергетика*. – 1973. – С. 215 – 216.
12. Mayers C. P. Depression of phagocytosis: a nonthermal effect of microwave radiation as a potential hazard to health / C. P. Mayers, L. A. Habeshav // *Iuterat. J. Radiat. Biol.* – 1973. – Vol 24. – № 5. – P.449 – 461.
13. Дворников В. П. Результаты воздействия микроволнового электромагнитного поля на свежие томаты с целью улучшения их хранения / В. П. Дворников, В. В. Зродников, Л. Г. Калинин, В. П. Тучный / Сб. *Микроволновые технологии в народном хозяйстве. Внедрение. Проблемы. Перспективы*. – Одесса: ОКФА, 2000. – С. 18 – 23.
14. Шевченко Є. А. Прогресивні напрямки боротьби із шкідниками хлібних запасів / Є. А. Левченко / Сб. *Микроволновые технологии в народном*

хозяйстве. Внедрение. Проблемы. Перспективы. – Одесса: ОКФА, 2000. – С. 18 – 23.

15. Бабаянц О. В. Влияние МВ-поля на семенную инфекцию озимой пшеницы / О. В. Бабаянц, М. А. Бушулян // Сб. Микроволновые технологии в народном хозяйстве. Внедрение. Проблемы. Перспективы. – Одесса: ОКФА, 2000. – С. 80 – 81.

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УНДО У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Потіха О.Б.

Тернопільський національний
технічний університет ім. І. Пулюя
к.і.н., ст.викл. кафедри
українознавства і філософії

Міжвоєнний період був чи не найскладнішим в історії будівництва української національної державності. Особливої уваги заслуговує політичне життя Західної України, де співіснували політичні організації різних ідеологічних напрямків. З розпадом Австро-Угорщини, підписанням Ризького миру та згідно Рішення Ради послів Антанти в краї було узаконене польське панування. Польська держава стала інструментом поневолення українського народу. Галицькі політичні партії, опинившись в однакових окупаційних умовах, змушені були продовжувати національно-визвольну боротьбу.

У другій половині 1920-х рр. у політичній системі міжвоєнної Польщі з'явилася політична сила, яка стала найвпливовішою легальною партією на західноукраїнських землях – Українське національне-демократичне об'єднання (УНДО). Партія мала значний історичний досвід, своїми коренями сягала 1899 р., коли була створена одна з перших в Україні, зокрема у Східній Галичині Українська національно-демократична партія (УНДП). Її лідерами

були І. Франко, М. Грушевський, В. Охримович, К. Левицький, В. Будзиновський, Т. Окуневський, очолив УНДП Ю. Романчук [9, с. 119]. Партія була загальнонаціональною, під її впливом перебувало близько 80 % населення краю. Метою її діяльності було здобуття культурної, економічної та політичної самостійності, а в межах австрійської держави – широку автономію в законодавстві та адміністрації [5, с. 85].

На партійному з'їзді у Станіславові в березні 1919 р. УНДП перейменована в Українську народно-трудова партію (УНТП). Рішення Ради послів Антанти про приєднання Східної Галичини до Польщі спричинили розкол партії і у травні 1923 р. УНТП прийняла вимогу територіальної автономії в межах Польщі.

Ставлення до Польщі стало об'єднавчим фактором для політиків, які входили в різні групи УНТП, Української партії національної роботи (УПНР) та національної групи Української парламентської репрезентації (УПР) від Волині, Холмщини, Полісся та Підляшшя під час утворення Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) 11 липня 1925 р., яке, по суті, було продовженням давньої УНДП [6, с. 183-184; 1, с. 1]. Очолив партію Д. Левицький, її лідерами були О. Марітчак, К. Троян, В. Целевич, С. Баран, В. Мудрий та ін.

Одним з найважливіших завдань керівництва УНДО на цьому етапі була розробка політичної програми, тактики і стратегії дій. В сердовищі ундовців виділялося кілька угруповань. Національно-радикальне крило, лідером якого був Д. Паліїв, вважало УНДО легальною національною партією з радикальною тактикою боротьби за найвищий ідеал нації – державну незалежність. Націоналістичне крило – прихильники „реальної” політики, очолювані В. Бачинським, – закликали головну увагу зосередити на досягненні польсько-українського порозуміння на основі національно-територіальної автономії у складі Польщі. Радянофільська течія – П. Евин, О. Марітчак, Л. Петрушевич – здобуття соборної української держави пов'язувала з розбудовою Української соціалістичної радянської республіки (УСРР) та об'єднанням навколо неї всіх

українських земель. Центристська, лідером якої був Д. Левицький, а представниками В. Целевич, В. Мудрий та ін., стояли на соборницько-незалежницьких позиціях, відстоювали політику орієнтації на власні сили. У принципових питаннях центристи схилилися до радикалів, виступаючи проти автономістів та радянофілів [7, с. 349-351; 11, с. 31]. Підготовка партійної програми з одного боку спонукала до ідейно-політичної консолідації націонал-демократів та узгодження їх поглядів, а з іншого – до активізації і протистояння внутріпартійних груп.

Остаточну редакцію програми було прийнято на Другому Народному з'їзді УНДО 19-20 листопада 1926 р. [10, с. 1-2]. Партія не визнавала законності польського панування на західноукраїнських землях і проголосила кінцевою метою своєї діяльності створення незалежної української держави та принцип політичного самовизначення українського народу на всіх етнічних землях. УНДО висловилося за суверенність прав українського народу та конституційно-парламентський устрій держави, відокремлення гілок влади, обстоювало широкі демократичні та громадянські права. Програма партії у соціально-економічній та культурно-освітній сферах передбачала розв'язання земельного питання, розвиток кооперації та сприяла збереженню культурних традицій українського народу [12, с. 172-173]. Прийняття політичної програми стало переломним етапом у процесі формування націонал-демократами власної політичної лінії та консолідації національних сил.

З метою діяльності у польських законодавчих органах влади для захисту національних інтересів західних українців, в березні 1928 р. націонал-демократи взяли участь у парламентських виборах і здобули 25 сеймових і 9 сенатських мандатів (54,8 % усіх голосів, відданих за українські політичні партії) [2, с. 2]. Це підтвердило домінуючий вплив УНДО в Західній Україні.

Стратегія і тактика парламентської діяльності була підпорядкована національно-державницькій програмі націонал-демократів. Партія не визнавала законності польської влади в західноукраїнських землях, ундовські парламентарії виступали на захист інтересів українського шкільництва,

православної церкви, за розбудову культурно-освітніх та господарських товариств краю.

Загострення польсько-українських стосунків восени 1930 р. стало вирішальним чинником у формуванні політичної лінії УНДО. Організовані владою після розпуску парламенту масові арешти та пацифікація (умиротворення) в краї мали на меті усунути радикальні чинники з українського опозиційного руху, головним представником якого було УНДО, а також досягти бажаних результатів на нових парламентських виборах (листопад 1930 р.). Щоб зменшити масштаби репресій прихильники співпраці з урядом на чолі з М. Галущинським та О. Луцьким, запевнили владу, що партія не причетна до саботажів і розпочали виборчу кампанію.

В умовах загострення польсько-українських відносин провід УНДО став ініціатором консолідації українських національних сил та створення Українського і білоруського виборчого блоку у складі УНДО, Української соціалістично-радикальної партії (УСРП), Української соціал-демократичної партії (УСДП) та двох білоруських. Міжпартійне порозуміння позитивно впливало на загальну політичну ситуацію в західноукраїнському суспільстві. Учасники блоку у спільній заяві відмежувалися від актів саботажу, організованих представниками Української військової організації (УВО) влітку-восени 1930 р., і засудили їхні дії.

У надзвичайно важких передвиборчих умовах на парламентських виборах в листопаді 1930 р. націонал-демократи здобули 17 місць до сейму і 3 до сенату, соціалісти-радикали – 3 до сейму і 1 до сенату [6, с. 156]. Вибори були сфальсифіковані адміністративною владою, тому у порівнянні з 1928 р., опозиційне українське представництво скоротилося удвічі.

Розглядаючи польський парламент як важливий осередок боротьби за національні інтереси, ундовські послы і сенатори висунули своїх представників у більшість парламентських комісій. Вони робили численні внесення та інтерпеляції (запити) щодо арештів та пацифікації, виборчих зловживань та фальсифікації результатів виборів; виступали на захист українського

шкільництва, проводили оборонну акцію Української православної церкви, вимагали впровадження аграрних реформ, надання кредиту українським селянам, висували протести проти військової колонізації, брали участь в обговоренні проекту нової конституції Польщі та бюджетних дискусіях відстоювали політичні, господарські та культурно-освітні права західноукраїнського населення.

Після листопадових виборів посилилися угодовські настрої в УНДО. Наприкінці 1930 р. в газеті „Діло” з’явилася низка публікацій одного з лідерів партії І. Кедрина-Рудницького на тему політики і тактики УНДО, в якій автор рекомендував припинити опозицію щодо Польської держави і стати на шлях «позитивної» співпраці з нею. Під час таємної зустрічі у Варшаві представників УПР (В. Загайкевич, М. Галущинський, О. Луцький) і президії Безпартійного блоку співпраці з урядом (ББСУ) (Т. Голувко і Я. Єнджеєвич) в лютому 1931 р. українці вимагали звільнення політв’язнів та відновлення діяльності українських національно-культурних товариств, гімназій, а поляки – відкликання українських петицій з Ліги Націй про пацифікацію. Переговори були перервані, але вже тоді більшість керівництва УНДО була готова до порозуміння з владою.

Наприкінці 1931 р. всередині УНДО виділилася опозиційна, радикально налаштована група Д. Паліїва, яка відкидала політику порозуміння партії з польським урядом. На IV Народному з’їзді УНДО в березні 1932 р., незважаючи на опозицію, партія схвалила програму-мінімум – вимогу національно-територіальної автономії” [3, с. 2]. Незважаючи на критику з боку Д. Паліїва та В. Кохана, більшість членів Центрального комітету (ЦК) схвалили декларацію, розцінивши її як початок нового періоду польсько-українських відносин.

До зміни політичної лінії УНДО спричинилася комуністична політика в Наддніпрянщині на початку 1930-х рр.: індустріалізація, примусова колективізація, масові репресії, викликали масове невдоволення західноукраїнської громадськості політичним режимом в радянській Україні.

УНДО стало ініціатором організації всенародної протестаційної акції проти Голодомору. В липні 1933 р. президія УПР скликала у Львові з'їзд представників від 44 громадських організацій та установ Західної України, на якому було утворено Громадський комітет рятунку України (ГКРУ), який доклав чимало зусиль до організації акції допомоги голодуючим в радянській Україні [4, с. 2, 4]. Ундовці від імені ГКРУ брали участь в роботі Конгресів національних меншин в Берні (1933, 1934 рр.), зверталися з проханням розглянути справу голоду на засіданні ради Ліги Націй. Хоча спроби надати реальну допомогу зазнали невдачі, однак розгляд цього питання на міжнародній арені був великим морально-політичним успіхом УНДО.

Трагічні події в радянській Україні спричинили згуртування розпорошених національних сил Західної та Наддніпрянської України в рамках Всеукраїнського національного конгресу (ВУНК). На платформі боротьби на захист української нації, за відновлення соборної самостійної Української держави відбулося зближення західноукраїнських політичних партій – УНДО, УСРП, УСДП, Української народної обнови (УНО) та емігрантських наддніпрянських політичних організацій – Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), Української радикально-демократичної (УРДП) та Української соціал-демократичної робітничої (УСДРП). Однорічна підготовча робота увінчалася частковим успіхом – конференцією у Львові 24-28 грудня 1934 р., учасники якої визнали потребу консолідації національних сил та скликання ВНУК для спільного вирішення загальнонаціональних питань.

Однак, заява Д. Левицького 5 лютого 1935 р. про співпрацю з польським урядом для спільної боротьби проти СРСР зупинили підготовку Конгресу. Голова УНДО дав зрозуміти, що його партія готова припинити боротьбу з польською владою за ціну «утворення в межах польської держави П'ємонту для українських визвольних змагань». Було запропоновано компроміс з польською владою на антирадянській платформі [8, арк. 16]. Однак уряд не мав наміру укладати антирадянський блок з українцями: спроба досягти порозуміння з польськими правлячими колами зазнала невдачі.

Ухвалена в квітні 1935 р. нова Конституція Польщі різко обмежувала права парламенту, сейм втратив значення центру прийняття політичних рішень, реальна влада зосереджувалася в руках президента. В таких умовах керівництво партії пішло на компроміс з урядом. У травні та липні 1935 р. відбулися зустрічі лідерів УНДО з польськими урядовцями, наслідком яких стало укладення нормалізаційної угоди. В її основі лежав виборчий компроміс, відповідно до якого в кожному з 15-ти виборчих округів Східної Галичини на виборах у вересні 1935 р. до сейму мав бути обраний один українець і один поляк. Домовленість передбачала узгодження українських кандидатів з владою. У свою чергу УНДО вимагало: припинення колонізації; скасування «нумерус клявзус» щодо української молоді у польських вузах та відкриття українського університету; відновлення діяльності закритих українських гімназій; амністія для політичних в'язнів та деякі інші вимоги. В результаті виборів до сейму 8 вересня 1935 р., УНДО отримало 13 мандатів, Українська народна обнова (УНО) – один. До сенату було обрано трьох українців – 2 від УНДО і 1 від УНО, і ще 2 сенатори від УНДО були призначені президентом Польщі [6, с. 254]. З відставкою Д. Левицького 12 жовтня 1935 р. остаточно був закріплений курс на нормалізацію. УНДО змушене було змінити політичну тактику: від негації Польської держави до проголошення політики нормалізації польсько-українських відносин. Проте, вона не принесла бажаних результатів для західноукраїнського населення, бо не задумувалися польським урядом як позитивне вирішення української проблеми.

Висуваючи ідею відродження української державності, перебуваючи на легальному становищі в умовах польського владного режиму, УНДО відіграло домінуючу роль в суспільно-політичному житті краю. Досвід УНДО набуває особливої актуальності на сучасному етапі державотворення, адже консолідація національних сил, сприяння розбудові громадянського суспільства, форми та методи парламентської діяльності, які пропагували націонал-демократи, залишаються актуальними і сьогодні. Вади і помилки, допущені націонал-демократами у державотворчих процесах міжвоєнного періоду, мусять

слугувати пересторогою для сьогоднішнього і прийдешніх поколінь українців, зокрема, політиків нашої держави у процесі державного будівництва.

Список літератури:

1. Діло. – 1925, 11 липня.
2. Діло. – 1928, 24 березня.
3. Діло. – 1932, 2 квітня.
4. Діло. – 1933, 28 липня.
5. Історичні постаті Галичини ХІХ-ХХ ст. – Нью-Йорк: Осередок праці НТШ, 1961. – 247 с.
6. Кедрин І. Життя – події – люди. Спомини і коментарі / Іван Кедрин-Рудницький. – Нью-Йорк: Червона калина, 1976. – 880 с.
7. Кугутяк М.В. Історія української націонал-демократії (1918–1929) / М.В. Кугутяк. – Т. 1. – К. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 536 с.
8. Національна бібліотека у Варшаві. – Мікрофільм 71751. – 356 арк.
9. Расевич В.В. Виникнення та організаційні основи Української національно-демократичної партії / В.В. Расевич // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів: ЛНУ, 1997. – Вип. 32. – С.119-130.
10. Свобода – 1926, 6 грудня.
11. Соляр І.Я. Українське національно-демократичне об'єднання: перший період діяльності (1925–1928) / І.Я. Соляр. – Львів. – 1995. – 70 с.
12. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. Документи і матеріали. Т.ІІ. – Львів: Сучасність, 1983. – 426 с.

МОДЕЛЬ ВІДКРИТИХ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Пригара Ольга Юріївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сучасна стратегія розвитку будь-якого ринкового суб'єкта господарювання орієнтована на боротьбу за споживача та постійний пошук можливостей посилення його конкурентоспроможності. Вимогою часу є постійний моніторинг ринкової ситуації з можливістю забезпечення постійних модифікацій продуктів/послуг та методів роботи на ринку. Це стимулює підприємства до пошуку ефективних методів відслідковування можливих джерел інновацій та шляхів їх впровадження.

Історично моделі інноваційного розвитку підприємства трансформувались від моделей попиту та пропозиції інновацій до інтерактивних моделей, моделей інтегрованих бізнес-процесів та мережевої моделі розвитку [1-3]. Дедалі більшої популярності набуває теорія «відкритих» інновацій, орієнтована на зовнішнє середовище стимулювання інноваційної активності підприємства, замість концентрування зусиль на пошук інновацій використовуючи внутрішній потенціал.

Сучасна система інноваційного розвитку підприємства повинна передбачати використання усього зовнішнього середовища організації, яке включає не лише споживачів, постачальників, але і осіб, які не є споживачами, фахівців-експертів з інших галузей, зацікавлених осіб, студентство для пошуку можливостей розробки та впровадження інновацій. Система пошуку відкритих інновацій включає використання і впровадження інноваційного співробітництва та використання можливостей розвинутої інноваційної інфраструктури на ринку. Постійний моніторинг зовнішнього ринкового середовища дозволяє

чітко поставити цілі інноваційного розвитку, завдання НДДКР, а співробітництво та інтеграція дозволяють мінімізувати обсяги витрат і часу, об'єднати унікальні ресурси. Макромаркетингове середовище дає змогу проаналізувати технологічні інновації, нові тенденції у попиті, стилі життя, нові економічні, правові можливості. Аналіз факторів макромаркетингового середовища компанії дає змогу виявити ринкові загрози та можливості діяльності, і розробити альтернативні варіанти вирішення проблем чи реалізації можливостей, серед яких можуть бути і можливості інновацій. Аналіз мікромаркетингового середовища діяльності підприємства передбачає виявлення та оцінку впливу конкуренції, споживачів, постачальників, посередників, контактних аудиторій. Ефективним чинником організації та розвитку інноваційних процесів підприємства є інноваційне співробітництво, яке набуває значних темпів сьогодні у багатьох галузях економіки у відповідь на зростаючу конкуренцію на ринках та зростаючі витрати на науково-дослідні роботи. Інноваційне співробітництво здійснюється в таких формах: науково-технічна кооперація, виконання спільних інноваційних проектів, створення спільних підприємств, створення науково-технічних консорціумів, створення стратегічних інноваційних альянсів та ін.

Формою інноваційного співробітництва та вагомим інструментом інноваційного розвитку підприємств у високотехнологічних галузях є інноваційні альянси. Іншим варіантом зовнішніх мереж є побудова дослідницьких мереж, які створюються для проведення наукових досліджень. Наприклад, компанія «Siemens» побудувала Technology-to business Centre для налагодження персональних контактів з науковцями, докторантами, приватними підприємцями, державними лабораторіями і корпоративними дослідницькими центрами. Як правило, дослідницькі мережі організовуються компаніями на базі технопарків, технополісів, інноваційних центрів. В результаті підприємці мають доступ до інноваційних ідей та можливості їх апробації. Аналіз контактних аудиторій може також розширити можливості пошуку та реалізації інновацій. Саме, комунікації з персоналом, ЗМІ,

громадськими організаціями, зацікавленими особами, науковцями для пошуку інноваційних ідей. Таким чином, компанії мають змогу будувати внутрішні (посилення внутрішнього співробітництва організаційних підрозділів компанії) і зовнішні інноваційні мережі.

Компанії можуть вирішити проблему креативного потенціалу шляхом побудови зовнішніх мереж. Прикладом може бути мережа, що створена з метою вирішення певної проблеми. Інноваційна мережа, побудована у компанії «Procter&Gamble», включає технологів, постачальників, дослідницькі лабораторії і торгівельні підприємства. Фармацевтична компанія «Eli Lilly» також використовує можливості використання зовнішньої мережі через розроблений компанією Web-сайт, спрямований на пошук інноваційних рішень (www.innocentive.com). Подібні сайти використовують провідні компанії для пошуку рішень технічних або наукових проблем. У процесі обговорення дискусійних питань в он-лайн режимі зареєстровані на сайті користувачі можуть пропонувати інноваційні рішення проблем, за що мають можливість отримати фінансову винагороду.

Вагоме місце серед зовнішніх чинників інноваційного розвитку підприємства займає стан розвитку інноваційної інфраструктури ринку та використання підприємством можливостей прискорення інноваційних процесів через включення у різні форми інтеграції науки та технологій, форми інноваційного співробітництва. В цьому контексті модель інноваційного розвитку підприємства передбачає впровадження інноваційного співробітництва, інноваційних альянсів у формі цілеспрямованого науково-технічного співробітництва, розробки ефективних механізмів інноваційного співробітництва всередині фірми і створення мереж, які пов'язують фірму з її оточенням (іншими фірмами, інкубаторами бізнесу, інноваційними центрами, центрами трансферу технологій, дослідницькими лабораторіями, науково-дослідними інститутами, науковими та технопарками, технополісами, інноваційними кластерами, інноваційними банками, вільними науково-технічними зонами та ін.).

При формуванні моделі відкритих інновацій розвитку підприємства доцільно керуватися новими механізмами, що відповідають сучасним реаліям. Головним завданням при цьому є здійснення ґрунтовного моніторингу та задіяння можливостей посилення інноваційного потенціалу підприємства, залучення зовнішніх ідей, запровадження сучасних форм інноваційного співробітництва, інтеграція підприємства в інноваційну інфраструктуру ринку.

Список літератури:

1. Godin, Benoit, 2006. The Linear Model of Innovation: The Historical Construction of an Analytical Framework. *Science, Technology & Human Values*, 2006, 31, pp.639-667. DOI: <https://doi.org/10.1177/0162243906291865>
2. Rothwell, Roy, 1994. Towards the Fifth-generation Innovation Process: *International Marketing Review*, Vol.11, No 1, 1994, pp.7-31. DOI: <https://doi.org/10.1108/02651339410057491>
3. Tidd, J., Bessant, J. and Pavitt, K., 2005. *Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change*, 3rd edition. John Wiley & Sons.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТОРГІВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ЛЮДІС-СУМИ»)

Придуха А.С.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми

Магістр кафедри бізнес-економіки та адміністрування

Самодай В.П.

к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування

Торговельна діяльність в Україні на сучасному етапі розвитку є найбільш поширеною формою підприємництва, так як вона безпосередньо впливає на

зростання економічної складової в країні, реалізацію соціальної політики та ринкову орієнтацію національної економіки. Рівень розвитку торгівлі відображає рівень економічних відносин у суспільстві. Найпопулярнішою галуззю торгівельної діяльності є оптова торгівля, яка складає близько 85% від загального обсягу товарообігу внутрішньої торгівлі [3].

Для ефективної діяльності торгівельної сфери важливе значення мають організаційні моменти та управління, яке являє собою сукупність процесів, що забезпечують підтримку системи в заданому стані або переведення її в новий стан організації шляхом розробки й реалізації цілеспрямованих дій. Вироблення управляючих дій включає збір, передачу та обробку необхідної інформації, прийняття рішень, що обов'язково містить визначення управляючих дій [1]. Засади управління підприємством можна визначити на прикладі торгівельного підприємства ТОВ «Лодіс-Суми».

Підприємство ТОВ «Лодіс-Суми» є провідним підприємством у галузі оптової торгівлі, що становить вагому складову у розвитку у Сумській області, задовольняючи суспільні потреби в продовольчих товарах високої якості. Метою діяльності ТОВ «Лодіс-Суми» є одержання прибутку від оптово-роздрібною торгівлі продуктами харчування. Основні номенклатурні групи продукції, яку реалізує підприємство складають мінеральні води, соки, газовані напої, різні сорти чаю, кави, енергетичних напоїв, какао та столової води. Збут продукції та надання послуг здійснюється як для приватних клієнтів, так і для оптових споживачів.

Керує підприємством директор, якому підпорядковуються три головних підрозділи: бухгалтерія, відділ постачання, відділ збуту. Управлінням збуту продукції займається комерційний директор.

Недоліком у системі управління підприємством ТОВ «Лодіс-Суми» є фактор відсутності чіткого розподілу функцій маркетингу та єдиної концепції збуту і маркетингу на підприємстві. Обов'язками маркетингового підрозділу займається директор та комерційний директор підприємства.

Форма розподілу обов'язків для реалізації управлінських рішень є важливою для ефективного управління процесами, що відбуваються на підприємстві. Вона фактично складається з певних взаємозв'язків, які відображають підпорядкованість кадрових одиниць в рамках певного підприємства, а також підпорядкованість його підрозділів, які виконують певні функції, в тому числі спрямовані і на вдосконалення управління підприємством. На кожному виробничому підприємстві має бути оптимально організований підрозділ маркетингу, який займається питаннями просування продукції на ринку, оцінкою маркетингових можливостей підприємства та розробкою рекомендацій щодо вдосконалення управління збутом підприємства [2, с 40].

Створення маркетингового підрозділу удосконалисть систему управління збутом та дасть чіткі уявлення про формування ринкового попиту, керуючись маркетинговими дослідженнями. Відсутність підрозділу маркетингової діяльності ТОВ «Лодіс-Суми» дозволяє підприємству зменшувати витрати на її утримання, з іншого – не дозволяє чітко розподілити сфери збуту продукції з огляду на канали реалізації товару. Для успішної діяльності на ринку, зміцнення конкурентоспроможності, стимулювання попиту та пошуку нових ринків збуту продукції підприємству необхідно проводити маркетингові дослідження.

Отже, місце збуту в організаційній структурі підприємства залежить від керівництва підприємства та підприємницької філософії. Кожне підприємство має вибрати для себе ту систему і структуру, яка щонайкраще відповідатиме потребам саме його клієнтів і загальній маркетинговій стратегії. Підприємству доцільно запропонувати приймати участь у виставках, ярмарках, поширювати рекламу та виготовляти фірмові сувенірні вироби для формування власного іміджу, що є важливим фактором успішної діяльності. Тому створення маркетингового підрозділу має удосконалити управління торговельним підприємством ТОВ «Лодіс-Суми», що впливатиме на підвищення ефективної діяльності та збільшення конкурентоспроможності у торговельній сфері

економіки. В свою чергу управління маркетинговою діяльністю здійснюватиме маркетинговий вплив на споживача шляхом удосконалення роботи з клієнтами та задоволення потреб споживачів, збільшенням клієнтської бази підприємства.

Список літератури:

1. Мидюк О. Н. Теория управления : электронное гиперссылочное учебное пособие. [Электронный ресурс] / О. Н. Мидюк, Л. В. Горьканова, О. С. Янгичер. – Минск, 2008. – Режим доступа: http://cde.osu.ru/demoversion/course124/1_0.html
2. Стецюк В. В. Маркетингове управління збутом на підприємстві / В. В. Стецюк // Маркетингова діяльність підприємств: сучасний зміст : збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 21–22 квітня 2016 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2016. – С.38-41.
3. Діяльність підприємств оптової торгівлі у 2014 році. Доповідь. Публікація документів Державної Служби Статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publtorg_u.htm

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВИХ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРОФІЛЮ «ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ДЕРЕВИНИ»

Прокопчук Р.П.

магістрант РДГУ

Сингаївський Д.В.

к.п.н., доцент кафедри технологічної освіти РДГУ

Кожна держава, дбаючи про свій народ, його добробут і перспективи розвитку, повинна створювати специфічні соціальні інститути, покликані забезпечувати якісну освіту та виховання підростаючого покоління. Основною характеристикою сучасності є постійне зростання вимог до особистості,

особливо до сфери її професійних умінь. Тому закономірною мала би бути тенденція швидкого оновлення змісту освіти та педагогічних технологій. Адже лише за таких умов молодий фахівець зможе бути конкурентоспроможним на ринку праці [2, с. 16]. Тому, прилучення школярів до моральних цінностей народної творчості, ознайомлення їх з основами народного декоративно-ужиткового мистецтва, навчання технологіям художньої обробки виробів народної творчості – найважливіше завдання естетичного й трудового виховання підростаючого покоління.

Проблема нашого дослідження полягає в тому, щоб знайти такі педагогічні умови (методи й засоби) навчання, які дозволять наблизити школярів до розуміння декоративно-ужиткового мистецтва як сучасної культури нашого народу у творчій декоративно-ужитковій діяльності в профільній школі. І тут велика роль педагогіки й психології.

Особливості профільного навчання школярів стали предметом наукових доробок низки науковців Л. Артемова, Н. Бібік, М. Бурда, Н. Буринська, Т. Гільберг, М. Гузик, Л. Даниленко, М. Жалдак, М. Задорожний, І. Зязюн, С. Кирилюк, В. Корнєєв, О. Корсакова, В. Кремінь, О. Кузьмінська, Л. Липова, І. Лікарчук, П. Лернер, Т. Лукашенко, О. Ляшенко, В. Мадзігон [44], В. Малишев, Ю. Мальований, Н. Морзе, Т. Назаренко, О. Пометун, Л. Романенко, А. Сиротенко, П. Сікорський, О. Топузов, Н. Шиян, І. Якиманська, І. Удовиченко та ін.

У працях дослідників В. Барадуліна, Н. Ростовцева, В. Кузіна, Б. Нешумова, А. Хворостова, Т. Шпікалової, Л. Любарського, Я. Савзонова, Б. Бєлова, Р. Хасанова, Д. Пилипенко, О. Литвинова, Л. Евайс та ін. визначено основні шляхи розвитку декоративно-ужиткової та художньо-прикладної творчості школярів. Відома значимість декоративно-прикладних робіт і художньої освіти в здійсненні естетичного виховання учнів. Школярі, виготовляючи декоративно-ужиткові вироби, опановують не тільки практичні вміння й навички з декоративної обробки матеріалів, але й збагачують свої знання відомостями різних наук, включаються в процес пізнання декоративних

образів, опановують елементами естетичних знань в умовах взаємозв'язку їхньої трудової діяльності з первісною практикою виконання робіт, з елементами декоративно-ужиткової творчості [5].

Одним із найбільш ефективних засобів, за допомогою якого учнів прилучали до надбань національної культури, стало декоративно-ужиткове мистецтво. Це, зокрема, довели такі науковці як В. Мусієнко, Р. Захарченко, В. Сидоренко та Д. Тхоржевський, які у своїй монографії «Прилучення учнів до національної культури в процесі трудового навчання» показали ефективність національної художньо-трудої діяльності в модернізації методики трудового навчання [7]. Під декоративно-прикладним мистецтвом вони розуміють індивідуальне або частково механізоване (допоміжні операції формоутворення на метало чи деревообробному верстаті, гончарному крузі тощо) виробництво речей, що поєднують утилітарно-ужиткові та художньо-декоративні якості. Самостійними полюсами декоративно-ужиткового мистецтва ними визначено ремесло – виробництво ужиткових речей з відсутністю або мінімальною декоративністю, і декоративне мистецтво, продуктом якого є художні твори без ужиткової спрямованості.

Суттєві риси народного декоративно-прикладного мистецтва – це конструктивність, декоративність і орнаментальність виробі [3].

Отже, декоративно-ужиткове мистецтво – це процес цілеспрямованої дії на інтелектуальні здібності учня. Воно включає школяра в творчу діяльність, яка стимулює формування стійкого інтересу до праці; формує естетичне розуміння навколишнього середовища; можливість набуття спеціальних художніх вмінь та навичок; розвиває власні особистісні якості [6, с. 12]

Основна мета трудового і профільного навчання – підготувати учнів до виробничої роботи, яка задовольняє загальні і особисті потреби. Продуктивність праці залежить, перш за все, від підготовки до роботи за обраним профілем, від їх особистого досвіду.

Досвід особистості – це сукупність набутих нею знань, навичок, умінь і звичок. В загальному плані він визначає культуру людини, в професійному – її підготовку.

Знання – це система понять про предмети і явища, які засвоєні в результаті сприйняття, аналітико-синтетичного мислення, запам'ятовування і практичної діяльності [9, с. 60-61].

Уміння – це здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок [4, с.338].

В шкільній освітній діяльності формування декоративно-ужиткових знань – це процес і результат вивчення декоративної естетики, що містить у собі [1]:

- знання основних понять декоративної естетики (формування, композиція, художньо-конструкторське проектування, дизайн);
- знання основних вимог декоративної естетики до промислового й створюваного своєю працею продукту (функціональні, ергономічні, естетичні, технологічні);
- знання основних понять про колір, його ролі в композиції, принципах застосування кольору в декоративній естетиці;
- знання способів здійснення різних видів декоративної діяльності.

Формування декоративно-ужиткових умінь припускає освоєння учнями способів перетворювальної діяльності за законами краси, які містять у собі:

- аналізування виробу (виявлення достоїнства й недоліків форми, зовнішнього вигляду, визначення функціонального призначення, бачення пропорції, гармонії одних деталей з іншими й виробу в цілому) відповідно до вимог декоративної естетики;
- уміння враховувати формотворні, ергономічні, естетичні й технологічні фактори при художньо-конструкторському проектуванні;
- уміння користуватися технічним малюнком й ескізом при ілюстрації творчої думки, знаходити найбільш інформативний варіант відображення задуманої форми виробу;

- проведення художньо-конструкторського аналізу й синтезу при рішенні технологічних завдань;
- вміння виконувати макети виробів у процесі художньо-конструкторського проектування;
- вміння сприймати й оцінювати естетичні якості навколишнього предметно-просторового світу. [2]

Свою методику ми розкриватимемо на основі розділу 3. «Геометрична трикутно-виямочна різьба» профілю «Художня обробка деревини» програми для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у 10-11 класах за спеціалізацією «Художня обробка матеріалів» [8].

Відповідно до розділу 3. «Геометрична трикутно-виямочна різьба» профілю «Художня обробка деревини» необхідно сформулювати наступні декоративно-ужиткові:

- знання про: особливості технології трикутно-виямочного різьблення; види інструментів та матеріалів для виконання трикутно-виямочного різьблення; марки сталі для виготовлення різців по дереву; технології загострення інструментів; елементи графічної грамоти; особливості побудови орнаментальних мотивів мережка та розетка; технологію виконання основного елемента трикутно-виямочної різьби – трикутника; вимоги до безпеки праці у процесі виконання трикутно-виямочного різьблення; різновиди композицій мережкових орнаментів; різновиди композицій орнаментальних розеток; особливості проектування різьбленого виробу; технології виготовлення різьблених декоративно-ужиткових виробів за допомогою точіння, різання, склеювання, шліфування;
- вміння: визначати основні інструменти для виготовлення геометричної різьби та марки сталі з яких виготовляють різці; виконувати послідовну технологію загострення різців; дотримуватись правил безпечної праці під час загострення різців; виконувати технічний малюнок на заготовці з трикутних елементів; визначати технологію різьблення елементів різьби в залежності від напрямку волокон деревини; виконувати технологічний прийом

«надрізка» (наколка); виконувати технологічну операцію «підрізка» (різьблення граней); виконувати чистку різьблення щіткою та гумкою; дотримуватись правил безпечної праці під час виконання художнього різьблення; підбирати орнамент геометричного різьблення; створювати композиції мережкового орнаменту з геометричних елементів; розміщувати елементи геометричної різьби в колі; створювати композиції орнаментів з геометричних елементів в колі розетки; підбирати об'єкти праці; виконувати проектні дії у процесі розробки власного виробу (організаційно-підготовчі, конструкторські, технологічні, заключні); обґрунтовувати підбір деревини залежно від значення декоративного виробу та його вжитку; виготовляти декоративно-ужитковий виріб; готувати декоративно-ужитковий виріб до різьблення; підбирати композиційний орнамент; наносити орнамент на декоративно-ужитковий виріб; виконувати технологічні операції геометричного різьблення; дотримуватись правил безпечної праці у процесі виготовлення та різьблення декоративно-ужиткового виробу. [8]

Реалізація ефективного засвоєння декоративно-ужиткових знань і умінь багато в чому залежить від способів взаємодії вчителя і учня, а також в модернізації методики навчання.

Розкриємо деякі особливості власної методики на основі вивчення розділу 3. «Геометрична трикутно-виямочна різьба» профілю «Художня обробка деревини».

Даний розділ за тематичним планом складається з п'яти тем на які виділено в загальному 35 год. теоретичних і практичних занять без чіткого їх розподілу. Тому рекомендуємо поділили заняття на 7 тем, на кожную з яких виділили по 5 годин. Перші чотири теми ми залишили без змін, а останню тему: «Виготовлення об'єктів праці», на яку у тематичному плані виділялось 15 годин, поділили на 3 теми враховуючи використання проектної технології та її етапів.

У тематичному плані пропонуємо такий розподіл години: тема 3.1. «Інструменти для різьблення трикутно-виямочної різьби та їх заточка» (2 год.

теоретичного і 3 год. практичного занять); тема 3.2. «Технологія та техніка виконання основного елементу трикутно-виямочної різьблення – трикутника, техніка безпеки при різьбленні» (1 год. теоретичного, 4 год. практичного занять); тема 3.3. «Компонування елементів різьби в мережковий орнамент» (1 год. теоретичного, 4 год. практичного занять); тема 3.4. «Компонування елементів трикутно-виямочної різьби в орнамент розеток» (1 год. теоретичного, 4 год. практичного занять); тема 3.5. «Організаційно-підготовчий та конструкторський етапи проектування виробів» (2 год. теоретичного, 3 год. практичного занять); тема 3.6. «Технологічний етап виготовлення об'єктів праці» (5 год. практичного заняття); тема 3.7. «Технологічний та заключний етапи виготовлення об'єктів праці» (5 год. практичного заняття).

Розкриємо загальні підходи до проведення теоретичних та практичних занять.

На теоретичних заняттях учні ознайомлюються з основним програмним матеріалом згідно тематики. Під час їх проведення пропонуємо застосовувати такі методи як: розповідь, бесіда, демонстрація, оцінювання. Також під час вивчення тем 3.1 та 3.2 необхідно зробити акцент на виконанні імітаційних (вступних) вправ як з технології загострення інструментів так і з технології виконання основних технологічних прийомів різьблення. Під час вступних вправ поєднаємо пояснення з демонстрацією дій, а учні після спостереження за виконанням імітаційних дій, повторюватимуть їх.

Під час вивчення теоретичного матеріалу з тем 3.5, 3.6, 3.7 необхідно зробити акцент на демонстрації готових розробок проектних рішень які застосовуються на кожному з етапів проектування, та розкрити детальну схему практичних дій у процесі їх виконання на занятті. Наприклад: показати та виконати зразок актуальності проектованого виробу та розкрити головні складові проектної діяльності; вказати на різні засоби інформації де можна знайти зразки-аналоги власного проектованого виробу згідно тематики та показати як це можна зробити на прикладі використання мережі Internet; взяти зразок декоративно-ужитковий виріб та провести його детальний аналіз разом з

учнями; показати схему аналізу аналогів та особливості методики її застосування на практиці; продемонструвати зразки ескізів та показати процес їх виконання на прикладі; показати зразки креслень та вказати на особливості їх виконання у процесі проектування різьбленого декоративного виробу; продемонструвати зразок технологічної картки та заповнити її на прикладі; розкрити особливості виконання технологічних операцій в залежності від конструкції виробу на прикладі; показати готові зразки проектів розкривши їх структуру та особливості виконання.

Головну увагу в процесі вивчення практичних занять з тем 3.1, 3.2, 3.3 і 3.4. слід приділити методу вправ. За допомогою коментованих і тренувальних вправ ми будемо засвоювати технології: загострення інструменту та перевірка готовності його до роботи, технології виконання елемента геометричного різьблення «трикутник», технології виконання мережкового орнаменту, технології виконання розеткового орнаменту. Для підтримання в учнів постійного інтересу до вправ, усвідомленого ставлення до багаторазових повторень одноманітних дій слід подавати техніку виконання елемента «трикутник» на різних типах орнаментів. Вправи повинні подаватися на заняттях з врахуванням послідовності і системності. Пробні коментовані вправи слід застосовувати на етапі вступного інструктажу при поясненні і показі технологій виконання геометричного різьблення, коли новий матеріал ще недостатньо засвоєний учнями. На цьому етапі бажано застосовувати такі види вправ: попереджувальні (пояснення учня передують виконанню дії), коментовані (пояснення і виконання дії збігаються) і пояснювальні (дія передують поясненню щодо її виконання). А ось тренувальні вправи, які від пробних відрізняються більшим ступенем самостійності учнів, поступовим наростанням їх складності пропонуємо застосовувати на етапі самостійної практичної роботи учнів. Ці вправи учні виконуватимуть за інструкціями, за завданням без зразка і детальних вказівок учителя. Тому, у процесі виконання вправ, з урахуванням поступового підвищення самостійності учнів під час їх відпрацювання доцільно застосовувати детальні інструкційні картки.

Під час практичної роботи з тем 3.5, 3.6, 3.7 слід приділити увагу методу інструктажу. На цьому етапі необхідно ще раз повторити та закріпити інформацію, що до технології проектування декоративно-ужиткових виробів. Також, для кращого засвоєння матеріалу слід наочно та з коментарями продемонструвати процес проектування на прикладі готових творчих проектів декоративно-ужиткових виробів які, були виконані попередниками або розроблені вчителем. Власне своїм досвідом вчитель зацікавлює учнів та мотивує їх до творчої проектно-декоративно-прикладної діяльності. Враховуючи те, що метод проектів зорієнтований на значну самостійну діяльність учнів, тому у своїй методиці ми приділили значну увагу детальному інструктажу. Саме можливість проявити себе, випробувати свої сили і принести реальну користь у процесі проектування декоративно-ужиткових виробів стимулює учнів до активної практичної роботи. У ході цієї декоративно-ужиткової діяльності, націленої на придбання учнями досвіду у тісному зв'язку з реальною національною, історичною та сучасною життєвою практикою, формуються специфічні декоративно-ужиткові знання, уміння та навички.

Використання розробленої нами методики в учнів старшої школи в процесі профільної освіти підвищують мотивацію до навчання, сприяють творчому розвитку дитини. Особливістю перевіреної на практиці методики є те, що вона найбільш природна, створює сприятливі умови для формування декоративно-ужиткових знань і вмінь.

Розуміючи, що у своїй методиці ми обмежувалось лише вибірковою частиною програми профілю «Художня обробка деревини», у майбутньому планується розширити та поглибити її з урахуванням інших тем запропонованого профілю в майбутньому.

Список літератури:

1. Буйдіна О.О. Профільне навчання як модель зовнішньої диференціації в освіті: реалії та перспективи / О.О. Буйдіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей. — Ялта: РВВ КГУ, 2014. — Вип.44. — Ч.2. — С.52-59.

2. Букорос А. Сучасний дизайн: альтернативні освітні технології / А. Букорос // Матеріали науково-практичних конференцій студентів та молодих дослідників 2014– 2015 / Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука. – К., 2015. – с. 15-18.
3. Бутник-Сіверський Б.С. Українське народне мистецтво / Б.С. Бутник-Сіверський. – К.: Наукова думка, 1966, – 224 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: «Либідь», 1997. – 374 с.
5. Ейвас Л.Ф. З досвіду підготовки вчителя декоративно-прикладного мистецтва в Україні : монографія / Лариса Феліксівна Ейвас. – Кривий Ріг : Видавець ФО-П Чернявський Д.О., 2016. – 136 с.
6. Мисковець Т. Секція декоративно-прикладного мистецтва / Т. Мисковець // Образотворче мистецтво. – 2009–2010. – № 4–1. – С. 12–13.
7. Прилучення учнів до національної культури в процесі трудового навчання : метод. посібник / [В.Д. Мусієнко, Р.О. Захарченко, В.К. Сидоренко, та ін.]. – К. : УДПУ імені М.П. Драгоманова, 1997. – 122 с.
8. Технології 10–11 класи: Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Технологічний напрям. Технологічний профіль. Спеціалізація «Художня обробка матеріалів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/hud-obrobka.pdf>
9. Янцур М.С. Теорія трудового навчання: навчальний посібник: курс лекцій. Для студентів напряму підготовки «Технологічна освіта» / М.С. Янцур. – Рівне: РДГУ РВВ, 2010. – 386 с.

ГЕЙМЕРИ ЯК МОЛОДІЖНА СУБКУЛЬТУРА

Райська А. Ю., Гнида А.С.

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка

студентки природничо-математичного факультету

anastasiia.raiska@gmail.com

Поняття «молодіжна субкультура» використовується дослідниками та журналістами при зверненні до явищ і процесів, що відбуваються в молодіжному середовищі. Належність підлітка до субкультури є найважливішим механізмом соціалізації, звичайно, тільки в тому випадку, якщо група є для нього значущою. Тому питання про роль субкультури в психічному розвитку підлітків є актуальним. Розгляд даної теми повинен враховувати специфіку віково-психологічного розвитку в підлітковому і юнацькому віці - його суперечливість, яка створює підвищену вразливість підлітка.

Кожному з нас доводилось бачити в житті людей, які у чомусь не схожі на інших. У когось на голові ірокез, хтось увесь в металі, а хтось у чорній шкірі проноситься повз вас на мотоциклі. Але на сьогодні виділяють масу субкультур, представники яких зовсім не відрізняються від іншої маси людей. Осіб даної субкультури практично взагалі неможливо побачити на вулиці, адже майже весь свій вільний час вони проводять за комп'ютером. Це – геймери.

Ступінь поширеності віртуальних розваг на сьогодні досягла такого рівня, що в сучасних дослідженнях виокремлюють субкультуру геймерів (від англ. gamer - «гравець»), що була сформована довкола особливого способу проведення часу - «комп'ютерної гри» [1]. В широкому значенні це всі, хто грає у комп'ютерні та відеоігри. Середній вік геймера – від 13 до 20 років. Очевидно, залишилося дуже мало підлітків, які жодного разу в житті не сідали за гру. А є й такі, які буквально живуть у цій віртуальній реальності. Субкультура геймерів – сама велика із існуючих і сама непомітна субкультура в

світі.

Дана субкультура зародилася нещодавно. З появою комп'ютерних ігор, а пізніше й Інтернету молодь стала активно спілкуватися в мережі. Комп'ютерні мережеві ігри для них - це можливість спілкуватися в дії: разом з іншими, часто іноземними, однолітками проходити завдання та перемагати ворогів. Існують також і не мережеві ігри, у яких чисто розважальна функція. Психологічні характеристики геймера: надмірна роздратованість, емоційна нестійкість, гарячкуватість. Вони відчують постійну потребу в іграх, але разом із тим не можуть повністю задовольнити її, знаходяться в стані фрустрації.

Часто геймерів поділяють за ступенем професіоналізму. Нижча ступінь - «казуали», або «нуби». Це люди, які віддають перевагу нескладним відеоіграм, що не потребують значних витрат часу для гри і є простими в освоєнні. Жанр чи платформа тут не є вирішальними факторами у виборі гри. Наступний рівень в системі ієрархії - «хардкорники», тобто геймери, які витрачають значний час на гру і пов'язану культуру, тобто активно спілкуються на веб-сайтах, або відвідують змагання, виставки та презентації. Вони не цураються ігор, які потребують значних витрат часу та сил, виділяючи їм більшу частину свого вільного часу. Найвища ступінь - «прогеймери», тобто люди, які грають для заробітку. Абсолютна більшість їх ігрового часу присвячена тренуванням для участі у змаганнях з певної відеогри [2].

Різниця між «прогеймером» та «хардкорником» полягає у рівні фінансової залежності від ігор. Професійні геймери можуть підписувати контракти зі спонсорами, які будуть фінансувати витрати на змагання та тренування в обмін на рекламу. У країнах, в яких дуже популярний кіберспорт, наприклад, в Південній Кореї та Японії, гравці можуть навіть отримувати зарплатню, на додачу до призових грошей [2].

Кого ж ми можемо назвати «справжнім геймером»? Цю субкультуру об'єднує те, що їх «головне» життя проходить у віртуальній реальності відеогри. Існують специфічні норми та цінності, традиції, мова та термінологія, символіка та мода, навіть особлива картина світу, що дозволяє виокремлювати

гравців у субкультуру. У субкультуру, картина світу яких відрізняється від інших субкультур.

Багато хто вважає геймерів антисоціальними особистостями, тому що вони живуть у віртуальному світі ігор. Цей світ настільки захоплює, що чисельні підлітки і не збираються міняти його на реальний світ. І дійсно, ігровий світ стає альтернативою справжньому світові. Для сучасного підлітка комп'ютерні ігри те ж саме, що й героїчний епос для людини Середньовіччя [3]. У складних і небезпечних ситуаціях дитині потрібен рятувальний круг у вигляді героя. Коли ти маєш змогу стати непереможним персонажем, страх перед небезпекою відступає - тому така ідентифікація є необхідним етапом розвитку.

А чи несуть користь відеоігри підростаючому поколінню? Ігри впливають на геймерів не тільки негативно, вони розвивають бистроту реакції і швидкість думки, наполегливість та цілеспрямованість, навіть спритність. Ігри через Інтернет допомагають підучити англійську мову та розширити коло своїх знайомих.

Список літератури:

1. Бондарь А. Вы не геймер?: Стаття для вас и ваших родителей / А. Бондарь. – К.: Країна знань, 2005.- №5. – С.14-15.
2. Геймер [Електронний ресурс] / Інтернет-енциклопедія «Вікіпедія». – 2001 – 2017. - Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Геймер>
3. Ільченко О. Пастка для геймера / О. Ільченко. - К.: Грані - Т, 2008. – 64 с.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ 2015-2017 РР.

Рафальська Наталія Миколаївна

студентка 5 курсу

Науковий керівник – к.е.н., доцент Валюх А.М.

Національний університет водного господарства та

природокористування

м. Рівне, Україна

Ключовим фактором успішного розвитку економіки є зростання частки інноваційної діяльності в загальному її обсязі на конкретному підприємстві та на рівні держави. Інноваційна діяльність – це комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових та маркетингових заходів, спрямованих на створення та впровадження інновацій [1].

Протягом 2015-2016 років частка промислових підприємств України, що займалися інноваційною діяльністю мала тенденцію до зростання і на кінець 2016 року становила 18,9% від їх загальної кількості (табл. 1). У 2017 р. спостерігається найменший показник інноваційної активності промислових підприємств, який не досягає рівня 2015 року – 16,2%.

З економічної точки зору, частка підприємств, які займаються інноваційною діяльністю є незадовільною. Оскільки, впровадження інновацій формує успіх та конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі. Ігнорування інноваційної складової призводить до вибуття підприємства з ринку.

Основними причинами неінноваційного розвитку підприємств є: відсутність вільних фінансових ресурсів; неможливість залучення коштів зі сторони на вигідних умовах; недосконалість інституціонального середовища господарювання; відсутність позитивного підприємницького клімату в державі; загальна криза політичної та економічної ситуації.

Інноваційна активність по регіонах України розподілена хаотично і не дозволяє сформулювати об'єктивні причини такої її динаміки. Також протягом досліджуваного періоду спостерігаються нерівномірні стрибки обсягу витрат на інноваційну діяльність.

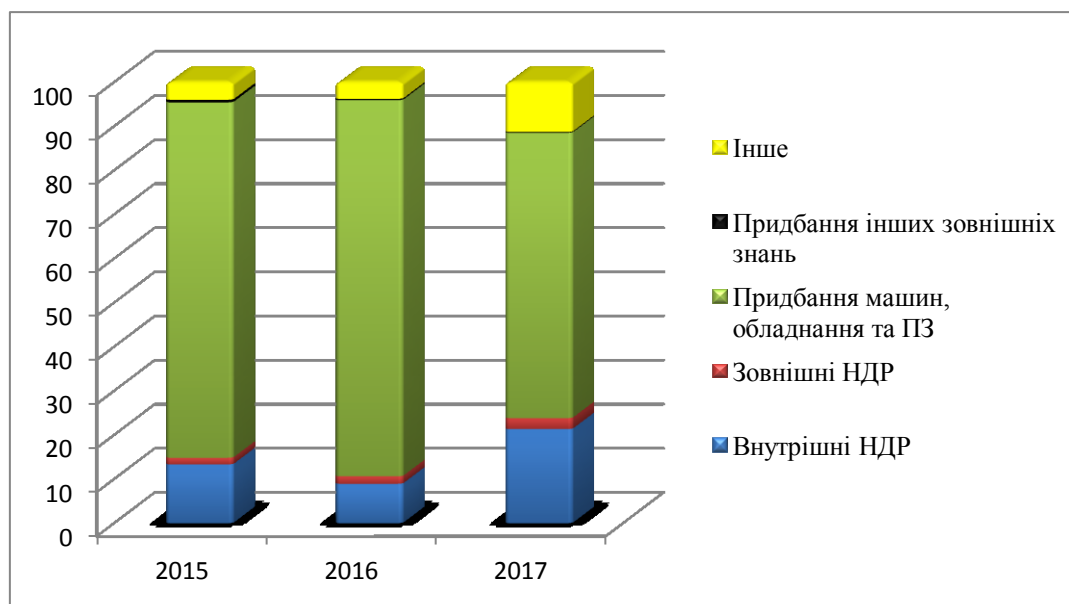
Таблиця 1 - Інноваційна діяльність промислових підприємств за регіонами

Регіон	Кількість інноваційно активних підприємств (у % до загальної кількості)			Обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн грн		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Україна	17,3	18,9	16,2	13813,7	23229,5	9117,5
Вінницька	14,7	15,4	15,4	575,3	723,2	100,4
Волинська	11,5	10,2	16,0	65,3	147,4	162,1
Дніпропетровська	13,0	14,7	11,0	7568,9	14264,7	1127,3
Донецька	11,7	13,8	11,5	827,6	610,9	725,3
Житомирська	15,5	20,6	13,9	32,6	143,9	10,4
Запорізька	10,1	11,2	9,0	22,5	60,0	26,2
Закарпатська	20,9	22,1	19,1	321	486,8	1393,4
Івано-Франківська	21,6	21,1	21,7	92,2	80,5	134,2
Київська	13,3	16,6	11,0	144,8	598,9	289,7
Кіровоградська	24,8	17,9	22,6	127,7	262,3	504,2
Луганська	11,3	13,2	10,0	24,3	43,5	20,2
Львівська	19,3	20,6	15,2	277,8	429,3	310,1
Миколаївська	31,2	23,1	26,9	291,6	631,9	324,9
Одеська	19,4	20,9	15,7	49,7	253,7	150,1
Полтавська	16,2	14,0	10,4	128,5	213,3	68,2
Рівненська	10,6	17,0	5,9	6,9	40,4	7,3
Сумська	19,8	17,8	20,5	162,3	340,0	598,5
Тернопільська	17,4	26,1	27,5	14,6	85,9	109,7
Харківська	28,6	30,5	28,1	667,0	1146,5	890,9
Херсонська	20,7	19,8	15,5	70,1	75,0	56,1
Хмельницька	12,3	12,8	5,7	66,7	48,0	24,6
Черкаська	17,2	16,1	24,4	53,5	44,9	124,7
Чернівецька	17,0	20,4	14,5	18,8	19,0	26,1
Чернігівська	13,3	15,2	9,6	35,0	65,4	71,7
м. Київ	17,3	23,1	20,7	2169,0	2415,5	1861,2

Власна розробка на основі [2]

Розглянемо обсяг витрат інноваційної діяльності підприємств за напрямками (рис. 1). На основі діаграми бачимо, що основна частина витрат інноваційної діяльності припадає на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення для впровадження нових або суттєво вдосконалених продуктів і процесів. Значна частина належить здійсненню внутрішніх науково-

дослідних розробок, що свідчить про існування прихованих можливостей розвитку промислових підприємств.

Власна розробка на основі [2]

Рисунок 1 – Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності, %

З огляду на викладений матеріал можна зробити висновки про недостатнє використання наявного інноваційного потенціалу підприємствами, який забезпечується наявністю, в першу чергу, кваліфікованих кадрів. Подальше ускладнення наявних тенденцій в розрізі впровадження інновацій призведе до остаточної втрати конкурентоспроможності підприємств зокрема та України загалом. Для розвитку та поширення інноваційної діяльності держава повинна створити ефективне підприємницьке середовище, успіх функціонування та висока прибутковість в якому забезпечуватиметься впровадженням інновацій в усі елементи підприємства як системи господарювання.

Список літератури:

1. Кузьминчук Н.В. Інноваційний розвиток як складова формування конкурентоспроможності промислового підприємства: теоретичний аспект [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJ

RN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/N
vuuес_2014_2_4.pdf

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗЕМЛЕРОБСТВІ

Редченко Р.О.

Полтавська державна аграрна академія, студентка 4 курсу спеціальності «Менеджмент», e-mail: redchenkoruslana97@gmail.com

Копішинська О.П.

Полтавська державна аграрна академія, к.ф.-м.н., доцент, професор кафедри інформаційних систем та технологій, e-mail: 17elenak@gmail.com

Уткін Ю.В.

Полтавська державна аграрна академія, к.т.н., доцент, завідувач кафедри інформаційних систем та технологій, e-mail: 1008utkin@gmail.com

В аграрному секторі економіки України галузь рослинництва займає лідируючі позиції за основними валовими показниками, нарощує експортні позиції, розвиваючи насінництво, виробництво добрив, переробку олійних культур та ін. Разом із тим, превалювання в структурах сівозмін культур, що виснажують землі, за оцінками багатьох вчених призвело до значного зниження родючості найкращих українських ґрунтів, зменшенню традиційно високого гумусу та низки поживних речовин. І простим внесенням добрив та рекультивацією земель проблему вже не вирішити. В сучасних умовах розвиток аграрного виробництва неможливий без впровадження інноваційних технологій для його здійснення. Системи точного землеробства швидкими темпами поширюються в провідних країнах світу та поступово впроваджуються і в

Україні. Застосування систем, що засновані на використанні інформаційних технологій в аграрному виробництві, дає позитивні економічні результати: моніторинг використання техніки та паливно-мастильних матеріалів, контроль внесення добрив, засобів захисту рослин та посівного матеріалу забезпечують раціональне використання ресурсів. Для забезпечення максимального прибутку необхідний комплексний підхід, що полягає в поступовому впровадженні технології на кожному з етапів – від організації і ведення польових робіт до збуту готової продукції. Впровадження новітніх агротехнологій має відбуватися поетапно, враховуючи такі основні етапи:

- створення електронних карт полів;
- створення бази даних по полях (площа, урожайність, агрохімічні та агрофізичні властивості (фактичні і нормативні), рівень розвитку рослин);
- проведення аналізу у програмному забезпеченні та подання наочних форм для розробки рішень;
- подання команд із прийнятих рішень на чіп картах, які завантажуються у технічні пристрої на сільськогосподарські агрегати для проведення диференційованої обробки рослин [1].

Для ефективного впровадження «розумного» землеробства застосовуються спеціальні аграрні географічні інформаційні системи (АГІС), що являють собою інтелектуальні системи збору, аналізу, накопичення та подання просторової інформації для успішного ведення сільського господарства.

АГІС дозволяють задовольнити наступні потреби виробника аграрної продукції: інвентаризація земель; підтримка родючості земель; управління та контроль за проведенням сільськогосподарських робіт; підвищення врожайності сільськогосподарських культур; впровадження системи «точного землеробства»; зниження транспортних витрат і управління логістикою; заходи щодо запобігання негативних природних впливів на земельні ресурси і посіви агрокультур. До основних властивостей АГІС відноситься веб-орієнтована архітектура, яка дозволяє оновлювати і отримувати інформацію в

будь-якій точці, де є Інтернет, широке застосування систем позиціонування GPS, інтеграція з іншими системами управління на підприємстві [2, с. 52]. До таких систем належить Soft.Farm – безкоштовна on-line система планування, обліку і аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств, що займаються рослинництвом. Разом із IT-партнерами завдяки здійсненню GPS-моніторингу стану полів та роботи транспорту, наявності модулю метеопрогнозування, має всі необхідні інструменти для ведення, контролю та обліку роботи підприємства [3]. Багато інших компаній також пропонують технічні та технологічно-програмні рішення, однак впровадження новітніх технологій ведення агробізнесу супроводжується низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних труднощів. Назвемо головні з них.

Зони управління. Більшість аграріїв використовують уніфіковане застосування ресурсів для господарства в цілому, що перешкоджає отриманню оптимальних результатів. Землі та поля варто розділяти на менші «зони управління» відповідно до комплексного аналізу даних: вимог щодо відбору проб ґрунту (різна якість ґрунту та його потенціал на різних територіях), особливостей полів, топографічних даних, вологозабезпечення та вимог до використання добрив, насіння та ін.

Збір даних. Останнім часом запроваджуються такі технології збору даних як аналіз ґрунту, дрони, супутникові знімки NDVI, картографування ЕС і урожайності, метеостанції, різні датчики і сенсори для виміру властивостей у ґрунті і рослинах та ін. Але існують складнощі зі збиранням даних, оскільки компанії, особливо малі і середні, не мають технологічної інфраструктури і достатньої експертизи для консолідації та аналізу даних. Вирішенню проблеми сприятиме організація збору даних на основі систем, подібних до Soft.Farm, базові модулі якої є безкоштовними, а відтак доступні й малим підприємствам.

Різні стандарти. Різні доступні інструменти та технології часто не відповідають однаковим технологічним стандартам, що спричиняє необхідність роз'яснення кінцевим споживачам остаточних результатів. У даній ситуації

доцільним буде створення цілісних фермерських платформ, що об'єднуються навколо системи збору і управління даними [3].

Відсутність доступу до Інтернет. У багатьох віддалених сільських населених пунктах недоступне надійне підключення до Інтернет є недоступним. Якщо ситуація не зміниться, то впровадження «розумного» землеробства залишатиметься проблематичним, тому необхідно починати з вибору ефективних та потужних каналів Інтернет, який розглядається як найнеобхідніша складова (основа) всієї інтегрованої інформаційної технології точного землеробства. Фактом є те, що у сільськогосподарських угіддях, які мають високі, щільні дерева або хвилястий рельєф місцевості з перепадами висот, ускладнюється прийом сигналів GPS.

Навчання. Завданням агронома є ретельний відбір і аналіз інформації, на основі якої приймаються управлінські рішення. Часто фахівці потребують додаткового навчання, підвищення кваліфікації. Змістовне ознайомлення аграріїв з засадами «розумного землеробства» та інструментами/пристроями, що беруть участь у ньому, є важливою передумовою її впровадження. Таке завдання здатні виконати університети разом із розробниками інформаційних технологій як для досвідчених практикуючих фахівців, так і при підготовці здобувачів вищої освіти на основі новітніх навчальних курсів [4].

Зменшення робочих місць. Автоматизація процесів зменшує потребу в ручній, механічній сільськогосподарській праці. Натомість для застосування новітніх технологій необхідні висококваліфіковані спеціалісти з обслуговування системи розумного землеробства.

Відсутність економічного аналізу у технологів і агрономів. Для забезпечення високого рівня рентабельності потрібний достовірний і точний економічний аналіз, доповнений застосуванням інструментів або елементів точного землеробства [5]. Тому перевагу матимуть інтегровані з обліковими системами комплекси, а не розрізнені застосунки. Великі агрохолдинги укладають десятки тисяч договорів оренди. Аналіз всієї інформації про них показує, що до 30 % земельного банку компаній потрапляє в зону ризику. В

процесі звірки фактичних карт полів з даними в договорах виявляються фінансові втрати. Наприклад, у договорі прописано, що площа паю – 6 гектарів, а фактично – всього 2 гектари. Або деякі ділянки мають заболоченість і залісення. Точний обмір полів дозволяє виявити похибки до 5 %. Вартість аудиту земельного банку складає від 3 \$/га. Економічний ефект від такого проекту буде в 10 разів більше [6].

Отже, використання досягнень інноваційних інформаційних технологій в усіх сферах агропромислового комплексу є складним і багатогранним. Збір даних, їх обробка, менеджмент і технологія ведення сільськогосподарської діяльності сприяють підвищенню його ефективності, якості продукції, раціональному використанню засобів захисту рослин і добрив, економлячи енергоресурси й забезпечуючи захист навколишнього середовища. Даний перспективний напрям розвитку сільськогосподарських підприємств створює сприятливе середовище для ефективного використання ресурсного потенціалу та формування конкурентоспроможності. від техногенного впливу.

Список літератури:

1. Использование GPS в сельском хозяйстве – точное земледелие [Електронний ресурс], – [http:// garmin.km.ua](http://garmin.km.ua)
2. Тараріко Ю.О. Науково-методичне обґрунтування розробки моделей сталих агроєкосистем / Ю.О. Тараріко // Вісник аграрної науки. – 2003. – №10. – С.50-54.
3. Маренич М. М. Інформаційні технології в агрономії : [навчальний посібник] / М. М. Маренич, М. І. Кондратюк, О. П. Копішинська, Ю. В. Уткін. Харків: Фінарт, 2017. – 352 с.
4. Olena Kopishynska, Yuriy Utkin, Sergij Voloshko, Igor Sliusar and O. Kartashova. Algorithm of Creating of an Efficient Cooperation Between Universities, Business Companies and Agriculture Enterprises During Studying and Implementation of Information Systems// Conference Proceedings of 2018 IEEE 9th International Conference on Dependable Systems, Services and Technologies, DESSERT'2018, Ukraine, Kyiv, May 24-27.– P. 733-737.

5. Точне землеробство: особливості і складності впровадження [Електронний ресурс], – <http://agroportal.ua/ua/views/blogs/tochnoe-zemledelie-osobennosti-i-slozhnosti-vnedreniya/>.

6. SmartFarming – інновації, що підвищують ефективність агробізнесу [Електронний ресурс], – <https://smartfarming.ua/ua-blog/smartfarming--innovatsii-kotorye-povysyat-effektivnost-agrobiznesa>

СКАНИРУЮЩИЕ УСТРОЙСТВА НА БАЗЕ ДЕФОРМИРУЕМЫХ ПЬЕЗОЗЕРКАЛ

Рибалов Б.О.

Одесская национальная академия пищевых технологий,
старший преподаватель

С ростом потребности в области управления информационными потоками, с применением оптических средств связи техники этой современной области возникают существенные потребности в устройствах и системах электрического управления световыми потоками. К числу таких устройств в первую очередь следует отнести электромеханические сканеры. Классическим сканирующим устройством является зеркало, отклоняемое в пространстве электромагнитным приводом. Недостатком таких приводов является: сложность конструкции, низкая надежность и большая инерционность, ограничивающая область применения сканера диапазоном инфранизких частот. Опыт использования пьезоактивных электромеханических преобразователей показывает, что их с успехом можно использовать в качестве электромеханических сканеров. Однако для этого необходимо создание новых, ранее неизвестных схем и конструкций, которые позволили бы осуществлять как микросканирование, так и отклонение лазерного луча с одновременной автоматической фокусировкой и регулировкой апертуры.

Основным элементом растровых сканирующих устройств являются деформируемые зеркала на основе биморфных пьезоэлектрических структур. Они также нашли применение в устройствах адаптивной оптики и управления излучением лазеров. В общем случае такие зеркала состоят из отражающей подложки и соединённой с ней пластиной пьезоэлектрически активного материала, в качестве которого наибольшее применение в настоящее время находят поляризованные сегнетоэлектрические керамические материалы типа цирконата-титаната свинца (ЦТС или PZT), магний-ниобата свинца (ПМН) и другие. Важнейшими эксплуатационными показателями качества деформируемых зеркал являются высокая электромеханическая чувствительность, стабильность исходной формы и чувствительности, воспроизводимость характеристик от экземпляра к экземпляру. Вредными эффектами, ухудшающими эти свойства биморфных деформируемых зеркал, а также любых других электромеханических преобразователей, основанных на применении сегнетоэлектрических биморфных структур, являются температурные зависимости, гистерезис и ползучесть.

Наиболее радикальным и универсальным способом борьбы со всеми перечисленными вредными эффектами является оснащение деформируемого зеркала датчиком положения и создание соответствующей замкнутой цепи обратной связи. Однако, кроме значительного усложнения конструкции и увеличения стоимости, такие системы неизбежно приводят к уменьшению полезного диапазона перемещений и неизбежно ухудшают динамические характеристики зеркала. Понятно поэтому желание изначально уменьшить влияние мешающих факторов. Так, для уменьшения влияния температуры используют так называемый истинный биморф – конструкцию, состоящую из двух пластин пьезокерамики, поляризованных в противоположных направлениях, и практически не имеющую подложки, или тщательно подбирают пары материалов с близкими значениями температурных коэффициентов расширения [1, с. 15-25]. Следует отметить, что в большинстве современных лазерных сканирующих установок применяются замкнутые

двухконтурные системы охлаждения, обеспечивающие такую стабильность температуры охлаждающей жидкости и зеркала, что зависимостью формы зеркала от окружающей температуры в умеренных режимах работы оборудования можно пренебрегать.

Другим достаточно неприятным дефектом зеркала является наличие гистерезиса, т.е. зависимости физической величины (в данном случае прогиба или кривизны) не только от приложенного в данный момент электрического напряжения, но и от его значений в предыдущие моменты времени. Гистерезис, присущий биморфным деформируемым зеркалам, может быть обусловлен двумя принципиальными причинами: сегнетоэлектрическим гистерезисом и упругим гистерезисом.

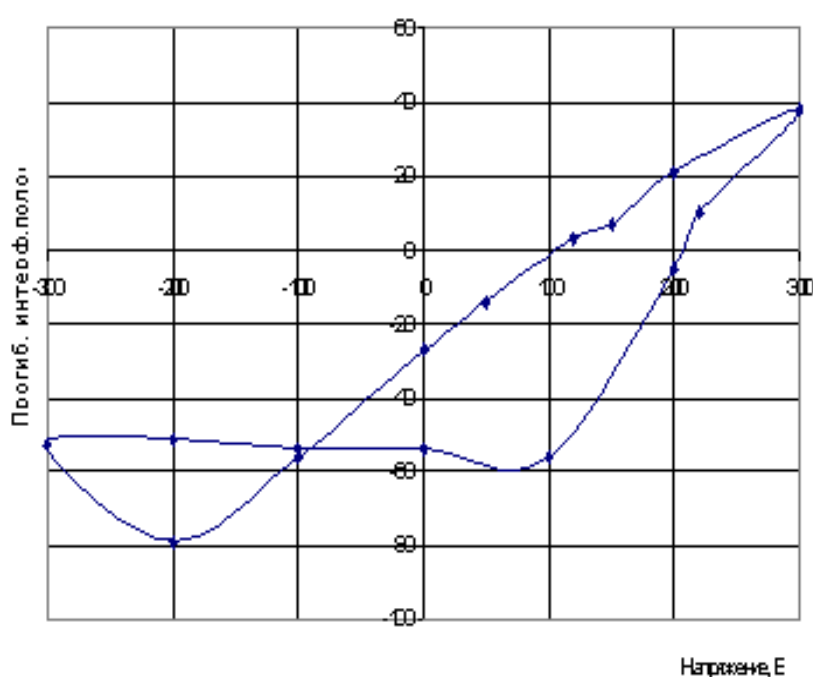
Сегнетоэлектрический гистерезис связан с существованием спонтанно поляризованных сегнетоэлектрических доменов, которые переориентируются приложенным электрическим полем.

Относительная роль упругого гистерезиса, по-видимому, мала, поскольку малы рассматриваемые деформации. В пользу такого утверждения свидетельствуют следующие факты. Линейное перемещение центра деформируемого зеркала составляет от единиц до нескольких десятков микрон при толщине подложки в несколько миллиметров. Если бы роль упругого гистерезиса была относительно велика, то можно было бы ожидать существенной зависимости величины гистерезиса от материала подложки биморфного зеркала. На самом деле такой зависимости нет: металлические и кварцевые зеркала показывают практически одинаковые значения величины гистерезиса [1, с. 52-67].

Биморфное зеркало с пьезопластиной, выполненной из монокристаллического сегнетоэлектрика PMN-PT с монокристаллической структурой показало отсутствие заметного гистерезиса – т.е. гистерезис такого биморфа не превышает 1-3%. Как правило, мы имеем дело с поляризованной пьезокерамикой, т.е. керамикой, в которой большая часть доменов предварительно ориентирована. У такой керамики приложенное поле вызывает

обратный пьезоэффект, при котором происходит изменение геометрических размеров, пропорциональное величине приложенного напряжения. При изменении знака приложенного напряжения меняется знак изменения геометрических размеров, но лишь до таких полей, пока не начнется изменение доменной структуры.

Изменение доменной структуры, или, что то же, деполяризация пьезокерамики может обнаруживаться по дополнительной петле зависимости перемещения от приложенного напряжения, в пределах которой увеличение амплитуды приложенного напряжения не ведет к увеличению прогиба (рис. 1).

Рисунок 1 – Вид кривой гистерезиса прогиба зеркала при наличии деполяризации

Режимы работы пьезокерамики, связанные с деполяризацией, должны быть исключены из рабочих, т.е. область отрицательных (противоположных поляризации) напряжений должна быть заведомо ограничена.

Таким образом, гистерезис деформируемых зеркал на основе биморфных пьезоэлементов сильно ограничивает точность систем управления на их основе. В качестве меры борьбы с этим недостатком предлагается использовать одну из ветвей главной петли гистерезиса, которая воспроизводится с точностью,

достаточной для большинства практических применений биморфных деформируемых зеркал. Цифровая система управления деформируемым зеркалом тогда может быть реализована при возможности осуществления формовки – выхода на главную петлю гистерезиса. В системах управления, не имеющих возможности проведения формовки, возможным решением является осуществление обратной связи по перемещению (прогибу, радиусу кривизны и т.д.) зеркала или по эффекту, однозначно с ними связанному [2, с. 86-87].

Весьма перспективным является также использование новых монокристаллических материалов, вроде упоминавшегося уже материала PMN-PT. Широкому распространению этого материала препятствует чрезвычайно высокая его стоимость и сравнительно малый размер пластин.

Список литературы:

1. Пьезоэлектронные устройства вычислительной техники, систем контроля и управления: Справочник / Р. Г. Джагунов, А. А. Ерофеев. - СПб. : Политехника, 1994. – 607.

2. Гайворонская Г.С., Рыбалов Б.А. Задача выбора коммутационного элемента для оптической телекоммуникационной сети. – International Journal "Information Models and Analyses" Volume 5, Number 1, Sofia, 2016 – С. 78-99.

ОЦІНКА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Рисін М.В.

кандидат економічних наук, доцент ЛІБС ДВНЗ «УБС»

Маркелова О.А.

студентка 3 курсу ЛІБС ДВНЗ «УБС»

В умовах зростання фінансової нестабільності, коли вітчизняні банки зазнають кризи ліквідності, впливу фінансових ресурсів і звуження

інноваційно-інвестиційної діяльності виникає потреба пошуку нових підходів до підвищення ефективності своєї діяльності та визначення додаткових шляхів отримання конкурентних переваг. Такими можливими шляхами вирішення проблем банківського сектору може стати впровадження інноваційних технологій обслуговування клієнтів та новітніх продуктів та послуг. Результатом стрімкого проникнення інформаційних технологій в банківську сферу є запровадження дистанційного банківського обслуговування.

Дистанційним банківським обслуговуванням (ДБО) прийнято називати надання банківських послуг на відстані, без відвідування клієнтами офісу банку, без безпосереднього контакту з співробітниками банку. За визначенням А. В. Нікітіна, «дистанційне банківське обслуговування – це проведення операцій по рахунках клієнта на підставі його дистанційних розпоряджень, а дистанційне розпорядження – це розпорядження банку виконати певну операцію, передане клієнтом». Виділяють наступні різновиди ДБО клієнтів: РС-банкінг, Інтернет-банкінг, відеобанкінг, обслуговування телефоном, WAP-банкінг та SMS-банкінг.

Так розглядаючи РС-банкінг зазначимо, що він підтримує пряме з'єднання персонального комп'ютера клієнта з мережею банку. Інтернет-банкінг об'єднує комплекс банківських послуг, що надаються клієнту банком за допомогою Інтернету, що включає: контроль власних рахунків; купівлю та продаж безготівкової валюти, оплату комунальних послуг тощо. *Відеобанкінг* дає можливість спілкування клієнта з персоналом банку, свого роду відеоконференція. Для *оплати рахунків по телефону* клієнт банку користується спеціальним пристроєм, сполученим з банківським комп'ютером, яке дозволяє отримувати інформацію про рух коштів на своєму рахунку і стан фінансового ринку, здійснювати платежі за рахунками за товари, медичні послуги, електроенергію і т.д. *WAP-банкінг (Wireless Application Protocol)* дозволяє віддалено здійснювати управління рахунками за допомогою мобільного телефону, оснащеного спеціальним програмним забезпеченням. *SMS-банкінг* - за допомогою служб коротких повідомлень (SMS - Short Message Service), які є

у будь-якого оператора стільникового зв'язку, клієнту доступна вся інформація про стан розрахункових рахунків (залишків за рахунком), а також отримання виписок по рахунку за необхідний період. На думку фахівців, ця послуга має набагато більше перспектив, ніж WAP-банкінг. По-перше, через дешевизну, а по-друге, за рахунок високої швидкості передачі даних - в десятки разів швидше і по-третє, значно підвищує безпеку операцій. SMS-сервіс користується великою популярністю у клієнтів [1].

ДБО дозволяє клієнту контролювати власні рахунки, купувати і продавати безготівкову валюту, оплачувати комунальні послуги, доступ в Інтернет, проводити безготівкові банківські та міжбанківські платежі, переводити кошти за рахунками та ін. Оскільки сфера інноваційних технологій постійно розвивається і разом з цим впадобання та потреби клієнтів у банківській сфері змінюються, це сприяє розробці та впровадженню дистанційних банківських послуг. Разом з тим їх впровадження дозволяє пришвидшити час здійснення банківських розрахунків, зменшити витрати на їх проведення та зробити їх доступнішими більшій частині населення. Крім того це дозволяє банкам збільшити власну позицію у банківській сфері та перспективу в отриманні прибутку. Розглянемо переваги та недоліки систем дистанційного обслуговування, наведені в Табл. 1.

Табл. 1

Переваги та недоліки дистанційного банківського обслуговування

Переваги	Недоліки
<i>Для банку:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • економить час операціоністів на приймання та обробку документів клієнтів; • дозволяє уніфікувати роботу з документами клієнтів та забезпечує їх різною довідковою інформацією; • виступає потужним фактором у конкурентній боротьбі за клієнтів; • дозволяє отримувати додаткові доходи у вигляді оплати за використання системи клієнтами; • скорочує адміністративні витрати на персонал, приміщення тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> • потребує витрат на придбання або створення системи, її впровадження та навчання співробітників банку; • потребує витрат на обслуговування .
<i>Для клієнта:</i>	

<ul style="list-style-type: none"> • дозволяє працювати зі своїми рахунками не виходячи з дому, офісу тощо; • дозволяє отримувати різноманітну довідкову інформацію з банку; • дозволяє обирати банк, не звертаючи особливої уваги на його територіальне розміщення; • економить час. 	<ul style="list-style-type: none"> • іноді потребує додаткового обладнання та більш високої кваліфікації користувачів електронних пристроїв; • додаткова плата за користування такими послугами.
---	--

Узагальнено автором на основі [2]

Сьогодні системи електронного банкінгу використовують багато українських фінансових установ, і найпопулярнішою серед них є система Інтернет-банкінгу. Найбільшими технологічними учасники ринку вважають Інтернет-сервіси «ПриватБанку», «Альфа-Банку», «VTB Банку», «ПУМБ», «Райффайзен Банку Аваль», «УкрСиббанку», «Укрсоцбанку» та «Ощадбанку». Проте лідером на ринку Інтернет-банкінгу традиційно залишається «ПриватБанк», онлайн-послугами якого користується максимальна кількість клієнтів (Табл. 2).

Табл. 2

Рейтинг банківських установ в номінації «Інтернет-банкінг» у 2017р.

Рейтинг	Банк	Можливість оформлення кредитних заявок на сайті	Можливість здійснення SWIFT-переказу через систему	Наявність додатків для мобільних телефонів			Наявність адаптивної версії сайту банку для мобільних телефонів
				IOS	Android	Windows phone	
1	ПРИВАТБАНК	Так	так	Так	так	так	Так
2	ПУМБ	Так	ні	Так	так	так	Так
3	УКРСОЦБАНК	Так	ні	Так	так	ні	Так
4	СБЕРБАНК	Ні	так	Так	так	ні	Так
5	АЛЬФА-БАНК	Так	ні	Так	так	ні	Ні
6	ВТБ БАНК	Ні	ні	Так	так	так	Так
7	ОТП БАНК	Так	так	Так	так	ні	Ні
8	УКРСИББАНК	Так	ні	Так	так	ні	Ні
9	УКРЕКСІМБАНК	Ні	ні	Так	так	ні	Ні
10	ПРЕУС БАНК	Ні	так	Так	так	ні	Ні

[Джерело: складено за даними \[3\]](#)

Усі вище згадані банківські установи проводять активне просування онлайн-банкінгу. Однак, за даними консалтингової компанії

McKinsey&Company, для банківського сектора України, незважаючи на всі зусилля банківських установ, і донині характерний низький рівень використання Інтернету та мобільного банкінгу. Всього 9% роздрібних клієнтів користуються Інтернет- банкінгом, а мобільним банкінгом – 3%. У Польщі, приміром, ситуація кардинально відрізняється – Інтернет- банкінгом користуються 61% роздрібних клієнтів, мобільний банк використовують 15% клієнтів. Станом на 1 січня 2017 року 30 із 96 банків, що становить 31%, не мають систем інтернет-банкінгу та пропонують клієнтам управляти своїми рахунками через відділення за допомогою операціоністів; притому, що на початок 2017 року проникнення Інтернету в Україні досягнуло 65% та охопило 21,6 мільйонів осіб . Лише 21 із 96 банків, або 22%, пропонував своїм клієнтам мобільні додатки. Кількість банків, що вже сьогодні використовують та пропонують своїм клієнтам приєднатися до використання мобільних технологій, складає близько 26%. Водночас варто звернути увагу на те, що загалом послуги дистанційного обслуговування нині надають лише 49 українських банків з організацій, що мають ліцензію. При цьому лише 12 надають своїм клієнтам послуги через Інтернет, інші ж або взагалі не використовують, або застосовують лише окремі дистанційні канали [4].

Висновки. Отже, для оптимізації та удосконалення власної роботи банки повинні розробити чіткий порядок дій, спрямованих на залучення клієнтів та підвищення прибутковості. Відповідно забезпечення прибуткової діяльності може бути досягнуто банком шляхом мінімізації витрат та підвищення рівня дохідності. А покращення обох показників можливе за рахунок розвитку альтернативних каналів продажу банківських продуктів та послуг, що забезпечить стабільний розвиток клієнтської бази. Крім цього, важливою складовою стратегії розвитку повинна стати розробка фінансових і законодавчих документів, які б ефективно регулювали і підтримували систему Інтернет-банкінгу в Україні.

Список літератури:

1. Дистанційне банківське обслуговування [електронний ресурс].- Режим доступу:https://m.stud.com.ua/50186/informatika/distantsiyne_bankivske_obslugovuvannya?fbclid=IwAR2iXCEYvePp5RPkh463aUuhDYdrwVKEmzOvQYaYSM6kq-oSIRfM7gAT-V8)
2. Радіонова Н.Й., Терещук В.В. Розрахункові операції за допомогою дистанційних банківських послуг: переваги та недоліки [електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4784>
3. Переможці в номінації “Інтернет-банкінг” [електронний ресурс].- Режим доступу: https://banksrating.com.ua/top-50-2017/pobediteli-v-nominatsii-internet-banking-2/?fbclid=IwAR3v2QReWU-GC45j7rzbxn1fMybRzdOr5ZZF3RM88Ryqc3Vj_txC4q632hs
4. Онищенко Ю.І., Дем’яновська Д.О. Оцінка стану дистанційного обслуговування клієнтів в банках України [електронний ресурс].- Режим доступу: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/2_02_uk/30.pdf

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Рисін М.В.

кандидат економічних наук, доцент ЛННІ ДВНЗ «УБС»

Маркелова О.А.

студентка 3 курсу ЛННІ ДВНЗ «УБС»

Яцюк І.І.

студентка 3 курсу ЛННІ ДВНЗ «УБС»

Сьогодні в Україні досить гостро стоїть питання з приводу проблемних кредитів банків. Поки такі кредити знаходяться на балансах банків, банки повинні тримати величезні резерви для їх покриття і це не дозволяє їм вести повноцінну діяльність і направляти кошти на кредитування. Така ситуація

здійснює негативний вплив на фінансові результати діяльності банків, створює труднощі для кредиторів і позичальників, знижує довіру населення до банківської системи країни, стримує відновлення кредитування реального сектора економіки України. Ця проблема пов'язана не тільки із фінансовою кризою в державі, а й з недосконалістю методів боротьби з проблемними кредитами [1].

Про актуальність питання проблемних кредитів писали вітчизняні вчені-економісти О. Купчинова, Н.В. Наріжна, Р.А. Слав'юк, Л.Я. Слобода та інші.

Виклад основного матеріалу. Оскільки повністю уникнути втрат за кредитами неможливо, інколи їх розглядають як вартість ведення банківського бізнесу. Але це не означає, що банк повинен змиритися з такими збитками. Велика кількість прострочених кредитів призводить до падіння довіри до банку, виникнення проблем з платоспроможністю та ліквідністю, погіршення репутації банку. Такі втрати за своїми розмірами можуть набагато перевищити прямі збитки від непогашеної позики, тому вартість проведення ефективної кредитної політики та організації кредитної роботи в банку значно нижча за витрати по управлінню проблемними кредитами та збитки, яких можна було уникнути [2, с. 112].

Обсяг кредитного портфеля банків за серпень 2018 р. зріс на 4% – до 1,192 трлн грн. З початку 2018 року частка проблемних кредитів збільшилася на 0,4%, обсяг кредитного портфеля – на 9,25% [3].

Станом на 01.10.2018р. частка проблемних кредитів у банківській системі України становила 54,31%, що на 0,72% менше, ніж у вересні 2018 року (рис.1).

Рис.1. Частка непрацюючих кредитів в активах банків

Як бачимо із рис.1. частка непрацюючих кредитів коливалась між 52-56,5% протягом 2018 року. Даний показник істотно стримує розвиток банківського ринку.

Проблемні кредити у більшості випадків не виникають раптово. На практиці існує багато сигналів, які свідчать про погіршення фінансового стану позичальника та про підвищення ймовірності неповернення кредиту. Кожен проблемний кредит має свої особливості, але про виникнення труднощів у позичальника свідчать однакові факти (рис. 2) [4, с. 85].

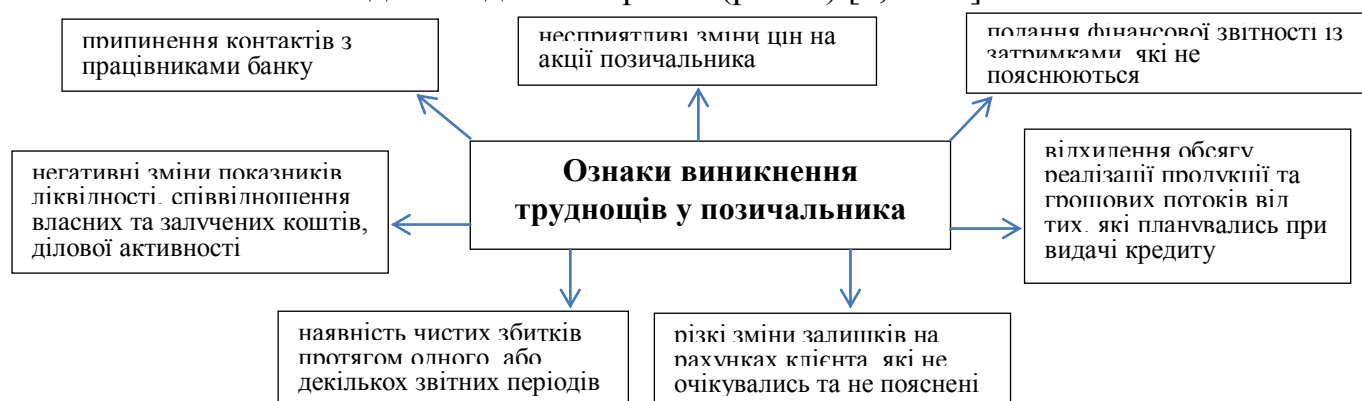

Рис. 2. Ознаки виникнення труднощів у позичальника

Джерело: розроблено авторами на основі [4, с. 85]

Таку інформацію отримують з фінансових звітів, контактів з позичальником, внутрішніх та ринкових джерел інформації. Ринкові джерела інформації є найціннішими, оскільки дають змогу передбачити негативний розвиток подій і вжити заходів щодо їх упередження [4, с. 86].

Сьогодні найбільш надійним джерелом інформації про кредитоспроможність потенційного партнера є кредитний рейтинг. Рейтинговий звіт містить об'єктивну інформацію, необхідну для аналізу ризиків вкладення коштів. [5].

Невисока кредитоспроможність України негативно відображається на суверенних рейтингах та кредитних рейтингах банків-резидентів. Крім того, враховуючи численні реструктуризації суверенних та корпоративних зовнішніх боргів, для українських банків зовнішнє фінансування (крім фондування з боку материнських структур) наразі є недоступним. У зв'язку з цим, вітчизняні

банківські установи відмовляються від міжнародних рейтингів на користь співпраці з національними агентствами [6].

Управління проблемними кредитами в банку слід розглядати на двох рівнях: превентивному рівні для попередження виникнення проблемних кредитів та на рівні регулювання для «реанімації» кредиту, який визнано проблемним або для зменшення збитків банку внаслідок непогашення кредиту. Превентивне управління проблемними кредитами має здійснюватися в банку на постійній основі, його головною метою є своєчасне виявлення ознак, що є свідченням погіршення фінансового стану позичальника, якості забезпечення і таке інше, що в результаті може призвести до появи проблемного кредиту.

Регулюючі заходи щодо проблемних кредитів банк активізує у випадку ідентифікації проблемного кредиту. Регулювання передбачає запровадження заходів щодо відновлення платоспроможності позичальника або пошуку джерел покриття збитків банку від кредитної операції [7].

Метод ліквідації означає повернення кредиту шляхом проведення процедури банкрутства та продажу активів позичальника. Найприйнятнішим варіантом завжди вважається такий перегляд умов кредитної угоди, який дає і банку і його клієнту шанс на поновлення нормальної діяльності. Але при цьому необхідно завжди пам'ятати про мету, яка полягає в максимізації ймовірності повного повернення коштів банку. Якщо ймовірність становить менш як 90 — 95%, то реабілітацію краще не розпочинати. [2, с. 113-114].

Зараз на ринку можна спостерігати тенденцію, при якій на тлі втоми акціонерів від невідповідності результатів банків очікуваним об'ємам прибутку найбільші фінустанови активізувалися в кредитуванні. Протестувавши окремі сегменти, вони проводять оновлення своїх політик і процедур, і збільшують обсяги продажів. З цієї причини, можна прогнозувати, що зі зростанням обсягів кредитування буде збільшуватися і проблемна заборгованість.

До червня 2017р. НБУ обмежував величину частки негативно класифікованих активів (не більше 10%). В даний час регулятор відпустив у вільне плавання частку "токсичних" кредитів банків, вимагаючи тільки

визначення кредитного ризику за активами в розмірі не меншому, ніж той, який повинен бути обчислений відповідно до визначених нормативно-правовими актами Національного банку. З цих причин найбільш ефективним рішенням зменшення реальної частки проблемної заборгованості в портфелі банків є ряд законодавчих змін і проведення реформ. [8].

Важливим кроком є розвиток вторинного ринку купівлі проблемних кредитів через створення компанії з управління активами, яка буде підпорядковуватися з одного боку НБУ, а з іншого - Нацкомфінпослуг. Створення такої компанії є нормальною світовою практикою. Дана компанія могла б консолідувати погані активи і застави по них, щоб замість того, щоб ліквідувати їх, провести реструктуризацію і залучення додаткового забезпечення, і, після відновлення платоспроможності боржників, повернути такі кредити і заставу за ними на ринок за прийнятною ціною. Для повноцінного запуску компанії з управління активами важливо врегулювати ряд правил і регламентів. Наприклад, дні прострочення, коли і на яких умовах актив переходить в дану компанію, захист інтересів комерційних банків, здійснення оцінки активу і подальшого бізнес-плану. При дотриманні цих умов можна було б прогнозувати зменшення частки проблемної заборгованості на балансах банків на 10-15% протягом 1-1,5 років [8].

Висновки і рекомендації. Основними методами управління проблемними кредитами є реабілітація і ліквідація, які на сьогодні продемонстрували свою ефективність. Вони належать до дорогих методів з погляду часових, фінансових і трудових витрат банку, тому найкращою політикою з управління втратами за кредитами є їхнє уникнення шляхом своєчасного аналізу позичальників та виявлення проблем, застосування відповідних заходів. На сьогодні виникає необхідність не лише зменшити частку проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля, а й не допустити їхнього виникнення в майбутньому для забезпечення фінансової стійкості та надійності банку. Отже, розробка ефективних механізмів роботи з

проблемними кредитами банку на основі економічних та організаційних заходів на сьогодні є одним із найважливіших завдань банківської системи України.

Список літератури:

1. Незалежна асоціація банків України — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.ua>
2. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку. Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 1999. — 280 с.
3. Офіційний сайт Національного Банку України / Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442
4. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / В.М. Лачкова, Л.І. Лачкова, І.Л. Шевчук – Х.: Видавець Іванченко І.С., 2017. – 180 с.
5. Офіційний сайт рейтингового агентства Кредит–Рейтинг — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua/ru/about-rating/purpose/>
6. Офіційний сайт рейтингового агентства Рюрік / [ІДКР банківської системи України: II квартал 2018 р.](http://rurik.com.ua/documents/research/ICR/ICR_2_kv_2018.pdf) — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/ICR/ICR_2_kv_2018.pdf
7. [Крухмаль О.В.](#) Регулювання проблемних кредитів в банках України: теоретичні та методичні аспекти — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_2_14
8. Офіційний сайт Ідея Банк Україна — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ideabank.ua>

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА БАНКІВ В УКРАЇНІ

Ріпа Т.В.

викладач циклової комісії облікових дисциплін та маркетингу
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

Башлак К.С.

студентка групи ФК-21
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

Рогожинська М.М.

студентка групи ФК-21
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

Упродовж останніх років в банківській системі України радикальних змін не відбулося. Втім, варто відзначити, у цілому фінансові показники покращились, що свідчить про поступове оздоровлення банківської системи.

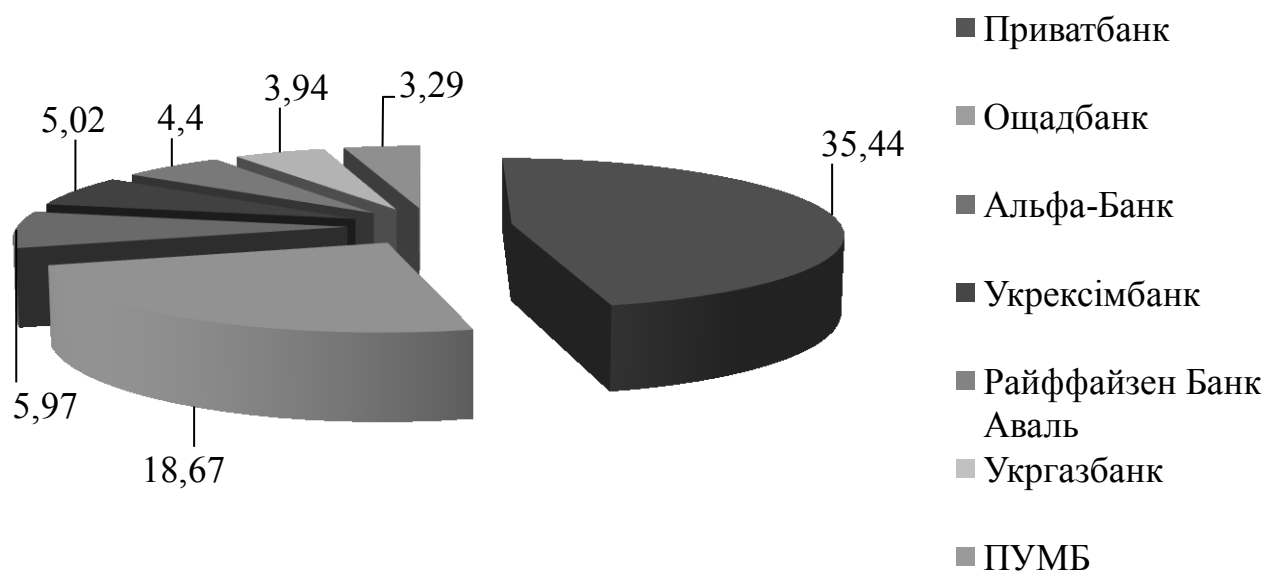
Банківський сектор дійсно пережив середину 2018 року без особливих потрясінь, чому сприяла низька інфляція та стабільність національної валюти. Основою фондування для банків залишаються внутрішні ресурси, кошти клієнтів перевищують 80% загальних зобов'язань сектору.

Обсяг виданих кредитів фізичним особам за зріс лише на 2,3%, до 179,5 млрд грн. Темпи приросту портфеля кредитів рік до року зберігається на рівні 40% Тоді як обсяг кредитів юридичним особам знизився майже на 1%.

У кількісному розрізі найбільше зростав Приватбанк – на 1,67 млрд. грн. , Ощадбанк на 0,6 млрд. грн. та Альфа-Банк – на 0,9 млрд. грн. Хоча інший банк, що належить «Альфi» – Унікредіт /Укрсоцбанк – зменшив кредитний портфель на 1,4 млрд. грн.

Серед учасників рейтингу найбільше відносно «схуднення» кредитного портфелю відбулось у Укрсоцбанку – на 3,2 млрд. грн. , або 25%. Також скорочували портфелі державні Ощадбанк та Укргазбанк – падіння портфелю на 6,4 та 1,5 млрд. грн. відповідно. В системі зберігається дуже висока частка непрацюючих кредитів – 56,2%. Але банки готові кредитувати чесний та надійний бізнес. За оцінкою центробанку, кредити позичальникам, що не допускали дефолтів, зростають на понад 20%.

Банки продовжують інвестувати у цінні папери, в тому числі державні, адже така діяльність досі приносить високу дохідність за низьких ризиків. Обсяг таких вкладень зріс на 5,8%. Найбільший приріст коштів населення традиційно – у Приватбанку, на 8,5 млрд грн. Українці також довіряли й іншим фінансово-кредитним установам (рис. 1).

Рис. 1. Рейтинг за часткою банків на ринку депозитів

Джерело: побудовано автором на основі опрацювання [1]

Отже, загалом ситуація залишається стабільною, діяльність цілої низки банків відрізняється позитивною динамікою показників, що підтверджує їх рейтинг. Проте, велика кількість фінансово-кредитних установ демонструють

зниження конкурентоспроможності та стресостійкості в сучасних умовах господарювання.

Список літератури:

1. Інформаційний портал «Мінфін». URL :
<https://minfin.com.ua/banks/rating/>

**ЗНАЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ У ПРОЦЕСІ НАКОПИЧЕННЯ
КОШТІВ НАСЕЛЕННЯ**

Ріпа Т.В.

викладач циклової комісії облікових дисциплін та маркетингу
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

Кирилюк Л.А.

студентка групи ФК-32
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

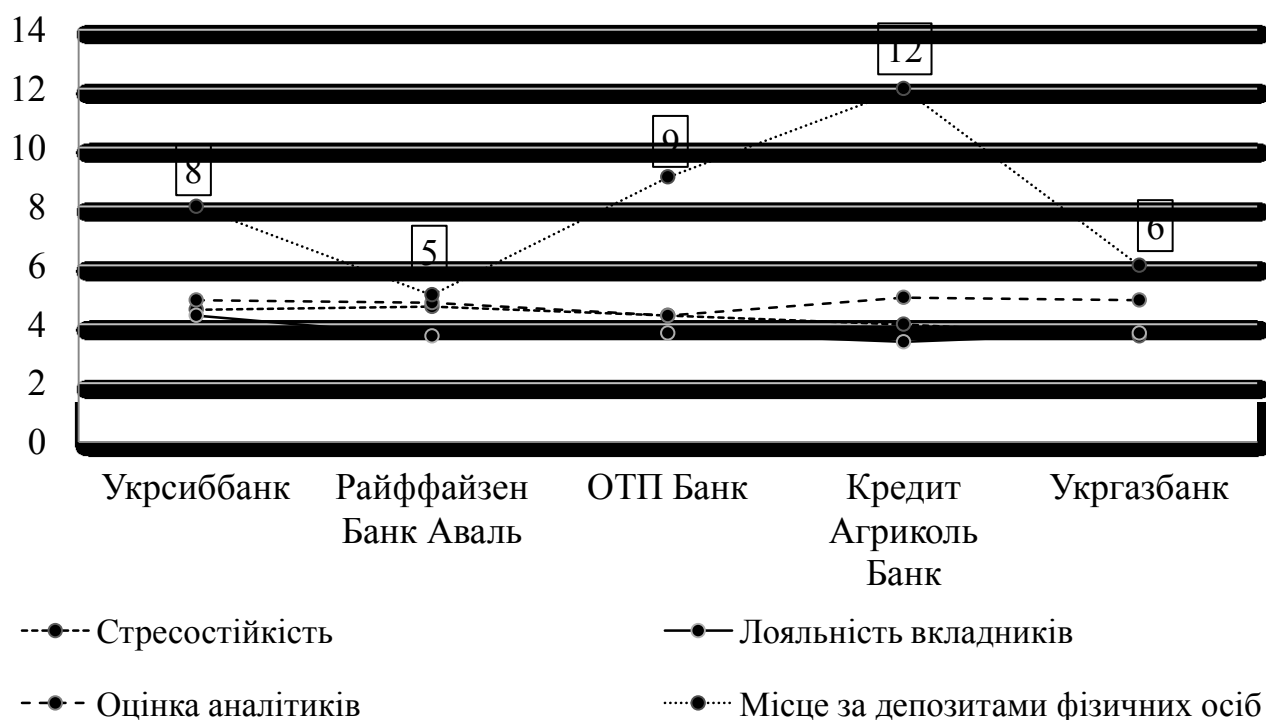
У сучасному умовах господарювання надзвичайно важливо навчитися раціонально керувати власними фінансовими ресурсами, зважаючи на їх обмеженість, вміти забезпечити достатній рівень власної фінансової безпеки. Сьогодні перед кожним із нас постає гостра необхідність прийняття рішення щодо того, як найбільш ефективно використати наявні «фінанси».

Негативною тенденцією вітчизняної економіки залишається відсутність у 55% українців грошових коштів на рахунках у банках. Це свідчить про недовіру населення, нестабільність економіки країни, а також поглиблення кризових явищ у суспільстві.

Для вибору надійного банку насамперед потрібно врахувати наступне:

- державний банк, як правило, вважається надійнішим за комерційний, оскільки забезпечений та гарантується державою;
- широку мережу банкоматів та відділень комерційного банку, створює передумови для зручності використання банківських послуг дистанційно;
- значна тривалість діяльності банку характеризує його стабільність, конкурентоспроможність та в певній мірі надійність, з'являється можливість оцінити основні показники діяльності в динаміці їх зміни;
- своєчасне оприлюднення звітності банку на сайті;
- складність отримання кредитних коштів.

За даними Міністерства фінансів України [1] було сформовано рейтинг банків, що діють в Україні за результатами третього кварталу 2018 року, та визначено лідерів з-поміж 31 аналізованих банків (рис. 1).

Рис. 1. Рейтинг банків, що діють в Україні, за результатами третього кварталу 2018 року

Установлено, що лідерами є Укрсиббанк (4,5 балів загального рейтингу), Райффайзен Банк Аваль (4,26 балів), ОТП Банк (4,08 балів), Кредит Агриколь Банк (3,99 балів) та Укргазбанк (3,88 балів). Найбільшою довірою вкладників

характеризується ПриватБанк, однак з урахуванням усіх показників, він посів 12 місце.

До основних банківських послуг, за допомогою яких легко заощадити і зберегти власні кошти належать такі:

1. Банківська картка для накопичень.

2. Кредитна банківська карта – це банківська платіжна картка, призначена для здійснення операцій, розрахунки за якими здійснюються виключно за рахунок коштів, наданих банком клієнту в межах встановленого ліміту відповідно до умов кредитного договору. По закінченню пільгового періоду, нараховується відсоток за використання коштів.

3. Депозитні програми.

За даними інформаційного агентства «Фінансовий клуб» [2] станом на червень 2018 року 89,771 тис. українців зберігають на депозитах у банках сумарно 161,833 млрд. грн.

Найбільшою категорією вкладників є, ті у кого депозити становлять від 10 грн. до 100 тис. грн. Таких в Україні 23,4 млн. клієнтів, або 58% від усіх вкладників. При цьому разом вони тримають на депозитах менше, ніж заможні українці: 100 млрд. грн. проти 161,8 млрд. грн.

Усього в Україні налічується 40,3 млн клієнтів-фізосіб із загальною сумою заощаджень 405,9 млрд грн.

Отже, кошти населення в банках незмінно залишаються важливим інвестиційним джерелом для економіки України. Ефективна продуктова політика забезпечує комерційному банку гнучкість, адаптивність, ринкову орієнтацію, готовність до діяльності в умовах невизначеності і ризику, можливість оцінки доцільності впровадження інноваційних банківських продуктів і послуг та ефективного їх використання, а для вкладників створити можливість розміщувати тимчасово вільні кошти в банківських установах, та отримати реальний дохід.

Список літератури:

1. Міністерство фінансів України. URL : <https://www.minfin.gov.ua/>

2. Інформаційне агентство «Фінансовий клуб». URL : <https://finclub.net/ua/>

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ріпа Т.В.

викладач циклової комісії облікових дисциплін та маркетингу
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

Корзаченко О.С.

студентка групи ФК-21
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

Севрюкова Ю.О.

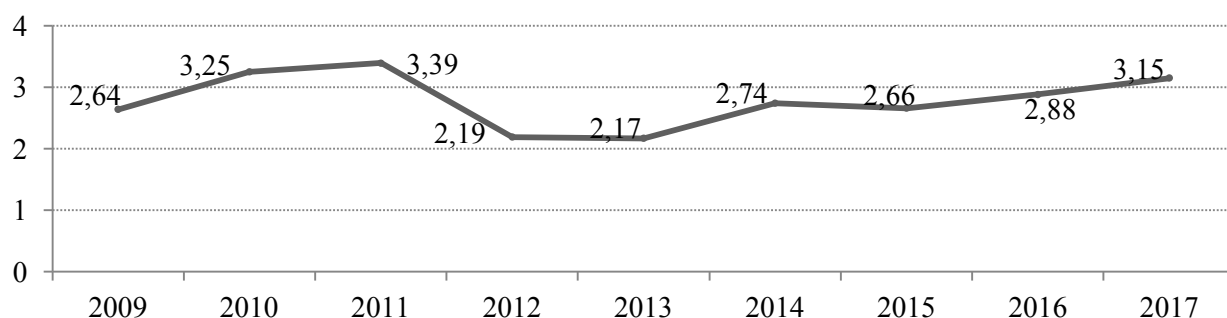
студентка групи ФК-21
Торговельно-економічного коледжу Київського національного
торговельно-економічного університету

Залучення інвестицій є надзвичайно важливим для стратегічного розвитку суб'єктів і підвищення їх конкурентоспроможності на ринку.

Інвестори більш охоче довіряють свої фінансові ресурси транспарентним суб'єктам господарювання. У нинішніх складних економіко-соціальних умовах вітчизняні та закордонні аналітики не дають оптимістичної оцінки рівню інвестиційної привабливості України. Діагностуючи стан інвестиційної привабливості, провідні міжнародні організації, зокрема, звертають увагу на індекс інвестиційної привабливості України [1, с. 42].

Тому слід дослідити тенденції зміни індексу інвестиційної привабливості України за 2009-2017 рр. на основі даних Європейської бізнес Асоціації [2] (рис. 1). Дані рис. 1 наочно демонструють рівень інвестиційної привабливості України в динаміці. Станом на кінець 2013 р. показник досягнув найнижчої межі за

досліджуваний період і зменшився на 36% порівняно з найвищим значенням 3,39 балів у 2011 р. За версією Європейської Бізнес Асоціації [2] у 2017 році індекс інвестиційної привабливості покинув негативну площину, збільшившись до 3,15 балів. За прогнозами експертів він може досягти значення 2011 р. (3,39 балів) вже у 2018 р., що свідчить про позитивні зрушення в інвестиційному секторі економіки України [3, с. 4-5].

Рис. 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за цільовим спрямуванням за 2009-2017 рр.

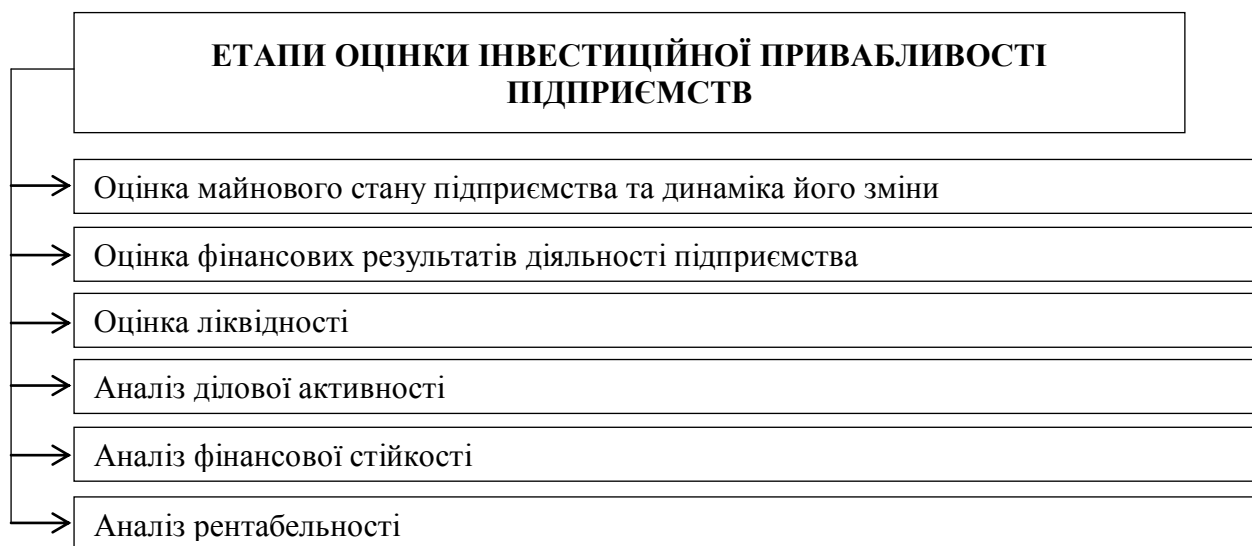
Для пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості України треба більш докладно дослідити сутність інвестицій, інвестиційної діяльності на рівні суб'єктів господарювання, а також розглянути теоретико-методичний інструментарій з цього питання [4, с. 256].

Інвестиційна привабливість підприємства — це його інтегральна характеристика як об'єкта майбутнього інвестування з позиції перспектив розвитку (динаміки обсягів продажу, конкурентоспроможності продукції), ефективності використання ресурсів і активів, їхньої ліквідності, стану платоспроможності, фінансової стійкості, а також значення низки неформалізованих показників. Доведено, специфіка діяльності, ресурсний потенціал та джерела фінансування відіграють важливу роль в процесі інвестиційної привабливості. До того ж порівняння з конкурентами на ринку вимагає дотримання принципу уніфікації сфери діяльності. Також необхідно зважати на існування цілої низки факторів, які впливають на інвестиційну привабливість.

Відсутність єдиної методики оцінки обумовлює вибір найбільш оптимальної, зважаючи на інформаційні потреби керівництва та інвесторів. Однак, найбільш

популярною залишається методика оцінки інвестиційної привабливості на основі фінансових показників. Основним джерелом інформації для визначення інвестиційної привабливості є бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства за два останні календарні роки та останній звітний період. Оцінка фінансового стану підприємства складається з певних етапів (рис. 2).

Рис. 2. Послідовність реалізації етапів оцінки інвестиційної привабливості підприємств

Усі розрахункові показники систематизуються та заносяться до спеціальної таблиці, визначається рейтингова оцінка підприємства. Дотримання критеріального рівня кожного з коефіцієнтів дає певний відсоток (питома вага конкретного коефіцієнта в загальній кількості показників), недодержання оптимального значення коефіцієнта дає — 0%. Після цього розраховані відсотки сумуються і здійснюється рейтингування інвестиційної привабливості підприємства відповідно до даних таблиці.

Список літератури:

1. Назарова К. О. Аудит : еволюція, потенціал, ефективність : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 464 с.
2. Європейська бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/>
3. Management of modern socio-economic systems : collective monograph. Vol. 1. Lithuania: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2017. 296 p.

4. Детермінанти соціально-економічного розвитку України в умовах трансформаційних зрушень : колективна монографія. За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. П. Ільчука. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 432 с.

СХЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПАРАМЕТРИ ТРАНСПОРТНОГО ПОТОКУ

Рогальський Р.Б. к.т.н., ст. викладач

Бойко А.М., студент

Старак А.М., студент

Національний університет «Львівська політехніка»

Вплив людської діяльності та розвиток суспільства ставить вимоги, які пов'язані із забезпеченням належного функціонування основної системи дорожнього руху – «водій – автомобіль – дорога – середовище». Транспортні показники, які найчастіше використовують для аналізу руху на вулично-дорожній мережі є: інтенсивність руху; склад транспортного потоку; щільність потоку транспортних засобів; швидкість руху; тривалість затримок в русі тощо. Зміна цих параметрів відносно один одного показує основна діаграма транспортного потоку. Слід зазначити, що на одній і тій же ділянці дороги можуть змінюватися параметри транспортного потоку залежно від схем організації дорожнього руху (ОДР) на перетинах вулиць [1, 2].

Інженерні рішення щодо транспортного планування перетину автомобільних доріг чи вулиць залежить від рівня завантаження та класу магістральних доріг. Розрахунок пропускної здатності і рівнів завантаження необхідні для вибору найбільш раціонального способу ОДР при інтенсивності транспортних потоків, що склалась і може бути наявна у перспективі. В основу розрахунку пропускної здатності нерегульованих і саморегульованих вузлів

покладена теорія руху транспортних потоків, що визначає закономірності розподілу інтервалів між автомобілями в транспортному потоці [2, 3].

Максимальна кількість транспортних засобів, які можуть проїхати нею за одиницю часу при забезпеченні необхідної швидкості і безпеки руху називають пропускною здатністю [3]. У реальних умовах пропускна здатність вулиці визначається пропускною здатністю однієї з її ділянок, де вона є найменшою. Це може бути пересічення, зона зупинки міського пасажирського транспорту, звуження проїзної частини, мости, шляхопроводи, підйоми, криві в плані, зони злиття та переплетення потоків.

Для визначення пропускної здатності на нерегульованих перехрестя необхідно розглядати існуючу схему руху автомобілів. Слід зазначити, що за такої схеми ОДР, вулиці діляться на головну і другорядну. Відповідно до цього перевага проїзду надана головному напрямку. Тому, автомобілі другорядного напрямку здійснюють рух лише за наявності в ньому достатньо великих проміжків часу для маневрування. Інтервал в основному потоці є достатнім для виконання маневру автомобіля другорядного напрямку за умови, що $\Delta t_{гол} \geq t_{zp}$ ($\Delta t_{гол}$ – часовий інтервал між автомобілями на головному напрямку; t_{zp} – часовий інтервал між автомобілями головного напрямку, достатній для пропуску одного автомобіля з другорядного напрямку) [3, 4].

Щоб пропустити n автомобілів із черги другорядного напрямку, потрібно [3, 4]:

$$\Delta t_{гол} = t_{zp} + (n - 1) \delta_t, \quad (1)$$

де δ_t – часовий інтервал між автомобілями другорядного напрямку.

За припущення, що розподіл інтервалів на головній вулиці близький до розподілу Пуассона (мають випадковий характер), формула для розрахунку пропускної здатності одного напрямку руху із другорядної вулиці матиме такий вигляд [3]:

$$P = N_{гол} \frac{e^{-N/3600\Delta t_{zp}}}{1 - e^{-N/3600\delta_t}}, \quad (2)$$

де $N_{гол}$ – інтенсивність руху на головному напрямку, авто/год.;

Δt_x – граничний інтервал між автомобілями в потоці на головній вулиці;

Пропускна здатність кільцевого саморегульованого вузла визначається на підставі теорії транспортних потоків як для ділянки переплетення. На ділянках переплетення напрямки діляться на головний і другорядний. Маневр переплетення належить до найбільш складних і складається з трьох видів маневрувань: злиття, зміни смуги і виходу з потоку. Знаючи закономірність розподілу інтервалів між автомобілями в головному напрямку, можна визначити пропускну здатність зони переплетення за такою формулою [3]:

$$P_{зл} = N \left(1 + e^{-m \Delta t_x} / (1 - e^{-m \delta t}) \right), \quad (3)$$

де, N – інтенсивність руху автомобілів по головній вулиці в двох напрямках;

m – математичне очікування числа автомобілів в даному напрямку в одиницю часу (у секунду).

Пропускна здатність саморегульованого перехрестя у цьому випадку визначається за формулою [3]:

$$P_{кв} = 2 \overline{P_{зл}} \cdot \lambda, \quad (4)$$

де, $\overline{P_{зл}}$ – пропускна здатність ліній злиття (середнє значення);

λ – коефіцієнт, що враховує інтенсивність правоповоротного руху.

Пропускна здатність регульованих вузлів визначається пропускну здатністю магістралі в перетині стоп-лінії. Для

Пропускна здатність визначаємо для різної ширини проїзної частини і різних умов організації і регулювання руху на перехресті. Для однієї смуги руху розрахунок проводиться за такою формулою [3,4]:

$$t_{зел} = dt_0 + \overline{dt}(m - 1), \quad (5)$$

при

$$m = \frac{t_{зел} - dt_0 + \overline{dt}}{\overline{dt}}, \quad (6)$$

де $t_{зел}$ – тривалість зеленого сигналу, с;

dt_0 – інтервал в часі між ввімкненням зеленого сигналу і моментом початку руху першого автомобіля, с;

$\overline{dt}$ – середній інтервал між автомобілями, що виходять на перехрестя даною смугою руху через «стоп-лінію», с;

m – кількість автомобілів, що проходять за час одного циклу.

Тому формула для визначення пропускної здатності перехрестя в цілому набуде такого вигляду [3, 4]:

$$P = \frac{3600}{T_u} \cdot \frac{t_{зел} - dt_0 + \overline{dt}}{\overline{dt}}, \quad (7)$$

де T_u – тривалість світлофорного циклу, с;

Висновки

Провівши аналіз наукових публікацій та видань, які стосуються схем ОДР та транспортного планування міст, встановлено, що основні транспортні показники є невід’ємною складовою під час проектування нових та удосконалення існуючих автомобільних доріг та вулиць. Проаналізувавши дані щодо визначення пропускної здатності перехресть з різними схемами ОДР встановлено, що під час вибору певної схеми руху, необхідно враховувати існуючі та перспективні значення інтенсивності руху транспортних потоків. Це дозволить в майбутньому зменшити кількість заторів та знизити рівень забруднення навколишнього середовища.

Список літератури:

1. Кликовштейн Г. И. Организация дорожного движения: учеб. для вузов. / Г. И. Кликовштейн, М. Б. Афанасьев. – М. : Транспорт, 2001. – 247 с.
2. Хомяк Я. В. Организация дорожного движения / Я. В. Хомяк. – К. : Вища шк. Головное изд-во, 1986. – 271 с.

3. Поліщук В.П. Організація та регулювання дорожнього руху: Підручник. / за заг. ред. В.П. Поліщука; О.О. Бакуліч, О.П. Дзюба, В.І. Єресов, О.В. Красільнікова, О.В. Христенко. – К.: Знання України, 2012. – 467 с.

4. Гаврилов Е. В. Організація дорожнього руху / Е. В. Гаврилов, М.Ф. Дмитриченко, В.К., Доля та ін. Київ: Знання України, 2007– 452с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ

Рогова О.Г.

Харківській регіональний інститут Національної академії державного управління при Президентіві України
доцент кафедри права та європейської інтеграції; к.ю.н., доцент

Загальновідомо, що важливим інструментом досягнення чітких, соціально-корисних цілей позитивного законодавства є наповнення його приписами природного права, головним змістовним ядром якого є права і свободи людини. Саме ціннісний вимір права надає легітимного характеру законодавству, яке оформлює правові приписи. Водночас, характер правотворчості, обрання державою тих чи інших механізмів правотворення залежить від праворозуміння, як системи поглядів на природу права, форми його існування та місце у соціальному регулюванні. Враховуючи визнання у Конституції України, численних актах законодавства, принципу верховенства права, важливо акцентувати увагу на формуванні в Україні різноджерельного права.

У Рішенні Конституційного Суду України (надалі – КСУ) у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 (Справа № 1-33/2004) зазначено, що «одним

з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи [6].

На нашу думку, у такий спосіб КСУ підтвердив, що критерієм легітимації правотворення виступає історично досягнутий культурний рівень суспільства, необхідність ідентифікації у правових нормах певних суспільних потреб, забезпечення їх реалізації. У сучасній юридичній науці сформувалась думка, згідно з якою правотворчість – це процес пізнання і оцінювання правових потреб суспільства і держави, формування й прийняття нормативних актів уповноваженими суб'єктами в межах відповідних процедур. Основним імпульсом до створення закону або іншого нормативно-правового акту виступає суспільно значуща проблема, невирішене питання, яке має значення для великої кількості людей і для держави загалом [1, с.55].

Результатом правотворчої діяльності є право як таке, виражене не тільки в законодавчих актах, а й у формі будь-якого джерела права. Саме тому, на нашу думку, розуміння правотворчості як діяльності зі створення лише законів не можна вважати прийнятним. Зміст правотворчості полягає в перекладі об'єктивних законів суспільного розвитку на мову правових актів [4, с. 193, 194].

В умовах формування в Україні різноджерельного права, імплементації у вітчизняний правовий порядок європейських принципів права надзвичайно важливим для України є завдання використати потенціал різних механізмів правотворчості, які традиційно є притаманними романо-германській та англосаксонській правовим сім'ям, але гармонійно поєдналися у межах

європейського правового простору. На сьогодні достатньо новим для України є механізм судової правотворчості, який застосовується як Судом Європейського Союзу, так і Європейським Судом з захисту прав людини Ради Європи (надалі – ЄСПЛ).

Судова правотворчість є необхідною основою інституалізації права, що полягає у здійсненні та свідомо-вольовому формуванні змісту правових приписів та застосуванні їхньої юридичної сили, що застосовуються і відбуваються в тому разі, коли вони виражаються в певній формі – судових правотворчих актах [7, с.124]. На нашу думку, в теперішній час з урахуванням вітчизняного правового менталітету для України найбільш прийнятною може стати судова правотворчість, як «субсидіарний» (додатковий) спосіб правотворення по відношенню до правотворчості законодавця.

Не можна не погодитися з Р.Майдаником, що в умовах істотного зростання динамізму життя неможливо усунути «старіння» норми закону. Позитивістський підхід вирішення цієї ситуації, властивий українському праву, передбачає: норм права, що не відповідають новим потребам суспільного розвитку, слід суворо і неухильно дотримуватися доти, доки вони не скасовані (чи змінені) уповноваженими на те державними органами. Вирішальна роль у забезпеченні такої відповідності належить суду, який спирається у таких випадках не так на конкретні положення закону, як на принципи права як вищий рівень абстракцій. Їхня вища «еластичність» забезпечує їхній динамізм, дає їм можливість краще правових норм реагувати на зміни в суспільному житті [3, с.9]. Саме європейські правові принципи, напрацьовані в діяльності ЄСПЛ – принципи динамічного та телеологічного тлумачення, дозволяють судам, які їх застосовують, уникати спотворення найважливішої мети судового захисту – забезпечення адекватного правового захисту прав і свобод людини і громадянина (навіть в умовах застосування застарілого закону). У багатьох випадках судова правотворчість може спрямовуватися на забезпечення ефективної дії права, використання його гуманістичного потенціалу у повному обсязі.

Як зазначає М Козюбра, вітчизняні правознавці, що обстоюють феномен судової правотворчості, основні зусилля при його дослідженні зосереджують на понятті судового прецеденту як джерела права, особливостях його дії в сучасних правових системах та на міжнародному рівні, можливостях і перспективах використання в Україні, а також на аналізі інших різновидів вітчизняної судової практики – роз'яснень Пленуму Верховного Суду України щодо правильного застосування законодавства та їх природи, узагальнень судової практики судами касаційних інстанцій та на ступені їх обов'язковості для судів нижчих інстанцій тощо [2, с.9]. Підтримуючи в цілому такий підхід, вважаємо потрібним зазначити, що, на нашу думку, потенціал судової правотворчості не обмежується тільки створенням судових прецедентів.

Реалізація судової правотворчості, на нашу думку, безпосередньо пов'язана з можливістю застосування різних форм існування права, у тому числі – судових прецедентів та принципів права.

На влучний вислів С.Погребняка, правосуддя добудовує (розвиває) право шляхом уточнення, доповнення або виправлення закону: 1) воно уточнює закон, визначаючи та опрацьовуючи можливі альтернативи його тлумачення й обирає найбільш вдалу з них (добудова права *secundum legem*); 2) доповнює закон, домірковуючи його ідеї – зокрема за допомогою правила однакового поводження – там, де бракує того чи іншого правила (відкрита добудова права *praeter legem*); 3) виправляє закон, відхиляючись від змісту слів закону, там, де закон веде до несправедливих чи безглузвих результатів (відкрита добудова *contra legem*). В усіх трьох випадках добудови права суддя має спиратися на принципи права [5, с.76].

Підсумовуючи викладене, важливо зазначити, що, на нашу думку, критерієм легітимації правотворення виступає історично досягнутий культурний рівень суспільства, необхідність ідентифікації у правових нормах певних суспільних потреб, забезпечення їх реалізації. Більше того – саме здатність правотворення динамічно реагувати на мінливі потреби сучасного суспільства, забезпечувати їх адекватними механізмами правового захисту

сьогодні розглядається як найважливіша вимога ефективності та соціальної спрямованості права. З огляду на це, для України є корисним вивчення досвіду функціонування європейських механізмів правотворення (в межах яких «співіснують» різні форми права, зокрема: нормативно-правові акти, судові та адміністративні прецеденти, принципи права тощо).

Список літератури:

1. Гусаров С. М. Поняття та сутність правотворчості в Україні/С.М.Гусаров [Електронний ресурс] // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. - № 2. – С. 55-60. – Режим доступу: file:///C:/Users/lucky/Downloads/Pupch_2015_2_17.pdf
2. Козюбра М. Судова правотворчість: аномалія чи іманентна властивість правосуддя /М. Козюбра// Вісник Верховного Суду України. – 2017. - № 3(199). – С.8-14.
3. Майданик Р. Основи юридичної аргументації: особливості судової аргументації у процесі судової правотворчості /Р. Майданик //Вісник Верховного Суду України. – 2017. - № 1(197). – С.8-14.
4. Михалюк С. Правотворчість як складова державного управління/С.Михалюк [Електронний ресурс] //Вісник НАДУ. – 2013. - № 11. - С.191 – 197. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-1-26.pdf>
5. Погребняк С. Роль основоположних принципів права в забезпеченні прав людини/С. Погребняк [Електронний ресурс] //Вісник АПрНУ. – 2009. - № 1 (56). – С. 71-79. – Режим доступу: http://dSPACE.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/5654/1/Pogrebnaк_71.pdf
6. Рішення КСУ у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) 2 листопада 2004 року N 15-рп/2004 (Справа N 1-33/2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04/page>.

7. Соломонюк О. Роль правотворчих актів у судовій правотворчості/О. Соломонюк [Електронний ресурс] //Під-во, госп-во і право. – 2018. - №1. – С.124-128. - Режим доступу: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/1/27.pdf>

МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ У ГРІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Роговенко М.М.

Національна академія внутрішніх справ
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії права та юридичної логіки

Законом України «Про Національну поліцію» до основних завдань поліції віднесені забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини. Тому вміння поводитися з людьми є одним з найважливіших чинників у службовій діяльності. Практика показує, що найбільш поширеними труднощами, які виникають під час виконання службових обов'язків поліцейського, є невміння попереджати чи вирішувати конфліктні ситуації. У зв'язку з цим підвищуються вимоги до кваліфікації випускника відомчого вищого навчального закладу. Сьогодні навчання у профільному вузі має бути зорієнтованим як на засвоєння знань так і на формування морально-професійних якостей, які б допомагали попереджати конфлікти та вирішувати їх.

Аналіз літературних джерел свідчить, що проявами моральних конфліктів у діяльності поліцейських є: конфлікти, пов'язані з професійною і моральною деформацією; конфлікти, обумовлені порушенням державної дисципліни під час реєстрації і обліку злочинів; конфлікти, пов'язані з низьким рівнем

розвитку морально-етичних почуттів: грубість, недбале ставлення до справи, неуважність до громадян, безтактність, байдужість [3].

З огляду на вищезазначене, слід зауважити, що поліцейський, як і кожна людина, щоденно опиняється в ситуації морального вибору. І від правильно обраної поведінки залежить його честь, гідність, довіра громадян та їх бажання співпрацювати з поліцією. Способи, якими буде вирішувати виниклі проблеми поліцейський, успішне виконання ним моральних зобов'язань, залежатиме від сформованих морально-професійних якостей, що є одним із показників його суспільної значущості. Тому, кожен поліцейський має виховувати в собі, перш за все, такі морально-професійні якості як дисциплінованість, рішучість, мужність, ініціативу, витримку, самоконтроль [1]. Серед вищезазначених моральних якостей суттєве значення для попередження конфліктних ситуацій або їх вирішення під час виконання службових обов'язків мають витримка та самоконтроль. Ефективним засобом формування саме цих якостей може стати застосування моделі навчання у грі під час проведення семінарських та практичних заняттях з професійної етики.

Як зазначає О. Л. Кожем'яка, гра має надзвичайно широкі можливості, бо дозволяє кожному відчувати себе суб'єктом життєдіяльності. Гра є важливим засобом ціннісних орієнтувань, діяльністю, в процесі якої більш успішно проходить засвоєння форм поведінки, можливість спілкуватися, виявляючи при цьому якості, які недоступні у повсякденному житті [4]. О. І. Пометун, Л. В. Пироженко підкреслюють, що учасники навчального процесу за ігровою моделлю знаходяться в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Кожен має можливість набувати навичок співробітництва в соціальному аспекті, брати на себе відповідальність за обране рішення [6].

За дослідженнями Г. К. Селевко, ігрова діяльність у людській практиці виконує певні функції, серед яких для нашого дослідження особливе значення мають: комунікативна, самореалізація, діагностична, корекції та соціалізації [7]. Зокрема, призначення комунікативної функції в ігровій діяльності для майбутнього поліцейського – сприяти виробленню вміння правильно повести

бесіду, вміння ставити запитання і слухати відповіді, вибирати лінію поведінки залежно від ситуації, спілкуватись у несприятливих умовах, виявляти майстерність у дискусії.

Функція самореалізації має сприяти широкому вибору способів поведінки. Функція корекції дозволить моделювати різні варіанти службових ситуацій та корегувати їх, вносити позитивні зміни у структуру особистісних показників, соціалізації – сприяти обміну досвідом і знаннями, засвоєнню норм поведінки. Діагностична функція допоможе подивитись кожному учаснику гри на себе зі сторони та виявити відхилення від нормативної поведінки.

Аналіз літературних джерел свідчить, що на сьогодні існує широка палітра інтелектуальних ігор, але єдиного підходу до їх класифікації немає. Зокрема, К. О. Баханов за методикою проведення поділяє ігри на ігри-змагання, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації; за дидактичною метою – на актуалізуючі, формуючі, узагальнюючі та контрольні-корекційні [2]. Отже, можливості організації навчання у грі є досить широкими.

Виходячи з вищезазначеного, для нашого дослідження особливий інтерес становлять імітаційні та рольові ігри. Імітаційні ігри – це процедури з виконання певних простих відомих дій, які імітують будь-які явища навколишньої дійсності. Мета рольової гри – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри [6]. Як імітаційні так і рольові ігри використовують для набуття конкретних навичок та застосування їх на практиці. У свою чергу, О. І. Пометун та Г. О. Фрейман поділяють рольові ігри на театралізовані вистави, театралізовані ігри, проблемно-дискусійні ігри [5].

На нашу думку, саме у ході проблемно-дискусійної гри курсанти можуть відтворювати умовну конфліктну ситуацію, обговорювати важливе питання чи проблему. Проблемно-дискусійна гра передбачає суперечку учасників, де кожен курсант може відстоювати свою позицію, чи позицію свого героя. Результати такої гри повністю залежать від попередньої підготовки кожного з учасників, де особлива увага має акцентуватися саме на тих морально-

професійних якостях, які необхідно формувати з метою усунення конфліктних ситуацій, зокрема ініціативу, витримку, самоконтроль. Наявність зазначених якостей у майбутнього поліцейського сприятиме попередженню виникнення конфліктних ситуацій, а у разі їх виникнення – здатності контролювати протікання конфлікту з подальшою мінімізацією його негативних наслідків.

У дослідженнях, присвячених методиці використання інтелектуальних ігор в освітньому процесі зазначається, що ігрова діяльність може використовуватися: як самостійна технологія для засвоєння теми; як елемент більш широкої технології; як заняття або його частина (вступ, пояснення, закріплення, вправи, контроль); як технологія позааудиторної роботи [4].

Особливість проблемно-дискусійної гри полягає в тому, що її учасниками є всі курсанти групи. При цьому у проблемно-дискусійній грі важлива роль належить науково-педагогічному працівнику, який перед початком гри інструктує курсантів, у ході гри управляє їх діяльністю, постійно контролює хід гри та спрямовує її у визначеному напрямку.

Також, як самостійна технологія або елемент більш широкої технології під час семінарського чи практичного заняття з професійної етики курсантам може бути запропонована імітаційна гра з метою вирішення типових конфліктних ситуацій, зокрема: між поліцейським та порушниками громадського порядку, між дільничним та особою під час прийому громадян, чи під час обшуку, огляду місця події та виконання інших службових обов'язків. На відміну від проблемно-дискусійної гри, курсанти можуть виконувати дії індивідуально або в групах. Учасники імітаційної гри відтворюють конкретну ситуацію в рамках заданої програми.

Таким чином, застосування моделі навчання у грі у ході занять з професійної етики сприяє підвищенню якості навчання, розвиває здібності, інтелектуальний потенціал, стимулює пізнавальний інтерес, ініціативність, допомагає оволодіти досвідом правильної поведінки, а найголовніше – цілеспрямованому формуванню морально-професійних якостей, необхідних для

подолання конфліктних ситуацій майбутніми поліцейськими під час виконання службових обов'язків.

Список літератури:

1. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: Навч. посібник, - Харків: Вид-во НУВС, 2001. – 220 с.
2. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 328 с.
3. Ибрагимов М.М., Куличенко В.В., Съедин Б.Г. Профессиональная этика и эстетическая культура сотрудников органов внутренних дел: Учебное пособие. – К: НИИ РИО Киевской высшей школы МВД СССР им Ф.Э.Дзержинского, 1990. – 304 с.
4. Кожем'яка О.Л. Інтелектуальні ігри на уроках історії. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 144 с.
5. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейман. – К.: Генеза, 2005. – 328 с.
6. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посібн. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ІНШИМ МОВАМ У ВИГЛЯДІ УРОКІВ НА ЮТЮБ

Романенко Ю.Н.

старший викладач, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, кафедра мовної підготовки,

julia_4at@ukr.net

Світ невпинно йде вперед і особливо швидко розвиваються інформаційні технології. Рівень володіння мовою в учнів також вимагає більш високих показників, і тому викладачі постійно шукають нові методи для навчання з метою більш високої якості засвоєння матеріалу учнями. Світ інформаційних технологій може зіграти основоположну роль в навчанні студентів в найближчому майбутньому. У даній статті ми розглянемо причини необхідності використання методу навчання студентів у вигляді уроків на Ютуб і способи використання такого методу в сучасних умовах навчання.

Україна все більше інтегрується в умови, де знання англійської мови обумовлює навіть не одну зі складових, щоб підвищити шанси в конкурентноздатності з пошуку роботи на ринку праці, а, ймовірно, і в умовах, де без знання англійської мови взагалі буде мало шансів для отримання гідної роботи. З огляду на невисокий рівень економічного розвитку нашої країни, а відповідно, постійну необхідність зайнятості кожної молодої людини і відсутності достатньої кількості часу, який можна присвятити навчанню англійської мови в стаціонарних навчальних закладах; а також у зв'язку з фактом, що рівень навчання в школах міст і сіл найчастіше сильно відрізняється, з'явилася велика необхідність в додатковому навчанні всіх учнів в домашніх умовах. Питанню домашнього навчання присвячували свої тези Ольга Ошерова [1], Ірина Малик [2] та багато інших викладачів, вихователів і журналістів. Наша робота присвячена важливості занять саме на Ютуб. Ми знаємо, що якщо регулярно проводити дистанційні уроки, наприклад, по скайпу, то це забере дуже багато додаткового часу і енергії викладача, який забажає допомогти відстаючим або дуже мотивованим на вивчення мови студентам. Уроки на Ютуб проводяться по одному разу, зберігаються там назавжди, і все нові і нові студенти можуть ці уроки регулярно переглядати, при цьому викладач, який вів уроки, вже не повинен проводити урок вдруге. Студенти, які прийшли до ВНЗ і які не знають іноземної мови, зазвичай знаходяться на позиції нелюбимих учнів або просто не відвідують уроки. Виходом з даної ситуації якраз і можуть стати уроки на Ютуб, оскільки

грамотний викладач поставиться з увагою до студента і попросить його приділяти в день додаткових двадцять хвилин урокам на ЮТюб, які як раз і зможуть підвищити рівень студента до необхідного. Якщо говорити про студентів десять років тому, то, напевно, ця ідея не була б настільки актуальною, як зараз, тому що ЮТюб не був популярним і знання англійської мови не вважалося до такої міри потрібним, як зараз. В умовах європейської спрямованості України велика кількість студентів готова витратити додатковий час, щоб збільшити свої знання, не заплативши за це гроші. Уроки на ЮТюб безкоштовні, і це важливо навіть не тільки в Україні, безкоштовні уроки дивляться і в більш економічно розвинених країнах. Іншим додатковим позитивним моментом, який теж пов'язаний з досліджуваною проблемою, є те, що багато каналів на ЮТюб дуже популярні і вони регулярно проглядаються студентами різного віку – і якщо викладач поміщає на ЮТюб уроки, то він, можна сказати, виростає в очах своїх студентів, які будуть таким чином вважати, що викладач завжди звертається до нових методик, а не заціклюється на старих. Тобто педагог автоматично стає ближче за віком до студентів. До речі, для просування уроків на ЮТюб, необхідно кидати посилання на всі джерела соціальних мереж, інстаграм в тому числі, і якщо студенти бачать, що викладач користується навіть інстаграмом, то це тим більше збільшує популярність викладача серед студентів, і робота буде легше. У нашому суспільстві, яке повільно відходить від радянських принципів навчання, котрі полягали в тому, що вчителі намагались бути суворими, віддавали всю енергію студентам і чітко розмежовували, хто педагог, а хто студент, часом складно для хорошого викладача відчувати задоволення від своєї роботи. Уроки на ЮТюб приносять задоволення і популярність вчителю, тобто вирішують цю проблему. Викладач за допомогою своїх уроків може знайти додаткових учнів і заробити більше грошей, зовні буде прагнути виглядати більш веселим і красивим, що означає, що він буде більше спонукати до навчання; буде поінформованим про різні спецефекти і інші моменти, пов'язані з розвитком інформаційних технологій. З іншого боку, буде відбуватися зближення

студентів і викладачів з огляду на те, що студенти будуть пояснювати викладачеві, як користуватися різними спецефектами, а якщо викладач освоїть спецефекти сам і навіть пояснить, як ними користуватися студенту, то повага до нього з боку студентів ще більше зросте. Ютюб, можливо, навіть замінить в майбутньому написання наукових статей. Викладачі почнуть пояснювати свої нові погляди на речі та виконувати дослідження, знімаючи відео. Ні для кого не секрет, що за допомогою відеоролика інформація з будь-якого питання засвоюється краще, тому що наочність і практика - це завжди головні пункти в засвоєнні будь-якої інформації. З питання практичного застосування даного методу навчання хочемо згадати, що нами розроблено декілька уроків на Ютюб, в яких крім обов'язкових граматичних та інших вправ, були використані дзвінки з відео по скайпу іноземцям. Студенти бачили по Ютюб, як відбувався дзвінок іноземцям, велася розмова з ними іноземною мовою, і це додатково служило поліпшенню комунікативних навичок і навичок аудіювання у студентів. І як фінал до всього сказаного додамо, що оскільки викладачі в нашій країні не мотивовані вивчати щось нове самі, бо не мають на це достатньо коштів і часу, слід розробити курси підвищення кваліфікації, які дійсно зможуть навчити всіх бажаючих педагогів створювати свої канали, розвивати їх, робити навчання студентів більш цікавим, а своє життя більш насиченим. Зокрема, на своєму каналі викладач може не тільки вести навчання, але також створювати репортажі з інших цікавих для нього аспектів - це зближить викладача не тільки зі студентами, а й з великою кількістю інших людей, а таким чином праця викладача буде ще кориснішою.

Аналіз проведеної нами роботи зі студентами в стаціонарних установах, також аналіз поведінки, інтересів й мотивацій студентів нашого часу засвідчили про те, що уроки на Ютюб - це один з альтернатив або додатковий метод навчання іноземній мові сучасних студентів, які навчаються в епоху інформаційних технологій. Цей метод викладання зможе ще більш мотивувати на роботу викладачів, тому що вони будуть мати додаткові вигоди і будуть більше задоволеними від роботи. Викладачі задіють всі свої творчі здібності,

тим самим стануть більш реалізованими і зроблять більш освіченими й щасливими своїх студентів.

Список літератури:

1. Ошерова О. Домашнее обучение – возврат в будущее? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pravoslavie.ru/1385.html>.
2. Малик І. Бесплатное бизнес-образование: Ведущие школы открывают свои двери [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ubr.ua/labor-market/education/besplatnoe-biznes-obrazovanie-vedushie-shkoly-otkryvaut-svoi-dveri-255168>.

РОЗВИТОК СИСТЕМ ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Руденко З.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
email: zoryanarudenko@gmail.com; тел. 067 708 20 24
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5422-9850>

Рудкевич В.І.

Студент IV курсу, факультету фінансів та управління
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: Rudkevych8@gmail.com; тел. (093) 91274 82

Український фінансовий ринок постійно зазнає якісних та кількісних змін, що полягають в ускладненні його структури і посиленні конкуренції між фінансовими установами. Пройшовши етапи виникнення та становлення, фінансовий сектор України перебуває в стадії жорсткої конкурентної боротьби

як з боку українських, так і іноземних фінансових установ. У сучасних умовах кожен з учасників фінансового ринку, зокрема банківські та небанківські установи, перебувають у стані постійної боротьби за клієнта і в пошукові нових способів надання послуг щодо задоволення потреб різних сегментів споживачів фінансових продуктів. На сьогодні саме банківська діяльність є однією з найбільш сприятливих сфер для впровадження новітніх інформаційних технологій. Швидка обробка потоків інформації є одним із головних чинників, що впливають на прийняття управлінських рішень та на ефективність банківської діяльності загалом. Тому дистанційне банківське обслуговування є тим перспективним та актуальним напрямком дистрибуції банківських продуктів, що потребує додаткового вивчення і подальшого впровадження.

Нові технології знаходять своє використання в усіх сферах економіки та життя людей. Вони завжди мають визначену мету: покращити, спростити, зробити дешевшими різні процеси. Використання технологічних досягнень в будь-якій сфері бізнесу своїм кінцевим результатом має вдосконалення відносин з клієнтами для максимального задоволення їх потреб. Банки не є виключенням. Вони намагаються забезпечити максимальний комфорт обслуговування та наблизитися до клієнта як у просторі, так і в часі.

Віддалене дистанційне банківське обслуговування - загальний термін для технологій надання банківських послуг на підставі розпоряджень, переданих клієнтом віддаленим чином (тобто без його візиту в банк), найчастіше з використанням комп'ютерних та телефонних мереж [1, с. 8].

Законодавчо закріплено, що дистанційне банківське обслуговування – це комплекс інформаційних послуг за рахунком клієнта та здійснення операцій за рахунком на підставі дистанційних розпоряджень клієнта. Дистанційне обслуговування рахунку клієнт може здійснювати за допомогою систем «клієнт– банк», «клієнт – Інтернет – банк» (Інтернет-банкінг), «телефонний банкінг» тощо [2].

Комбінування традиційного та дистанційного обслуговування дає змогу максимально захопити ринок та задовольнити фінансові потреби різних верств

населення, оскільки значна частина клієнтів, особливо похилого віку, надають перевагу традиційному обслуговуванню, тоді як молодь частіше обирає дистанційне. Щоб узагальнити різницю між традиційним та дистанційним банківським обслуговуванням розглянемо основні їх відмінності, перелік яких наведено в табл. 1.

Таблиця 1.

Основні відмінності між різними видами банківського обслуговування

Ознаки	Традиційна	Дистанційна
Часові рамки здійснення обслуговування	Обмежені. Обслуговування здійснюється в чітко установлений час	Необмежені. Можливість цілодобового доступу
Швидкість обслуговування	Залежить від кваліфікації та досвіду співробітника банку	Швидкість обслуговування миттєва
Підхід до обслуговування	Гнучкий, проте обмежується невеликим різновидом каналів обслуговування	Гнучкий та здійснюється через будь-який зручний для клієнта канал
Вартість обслуговування	Висока, враховуючи витрати банку на утримання персоналу та відділень	Низька, досить часто послуги надаються безкоштовно
Масштаби обслуговування	Обмежені розгалуженістю філіальної мережі та кадровим забезпеченням	Необмежені, можуть виходити за рамки географічного розташування банківської установи
Статус операціоніста в процесі обслуговування Порядок ознайомлення з новими послугами та акціями	Функції операціоніста виконує співробітник банку Потребує часу та затрат на рекламу	Функції операціоніста виконує клієнт банку Здійснюється оперативно, через sms-та email-розсилку
Витратна компонента функціонування системи обслуговування	Ключовими є статті на утримання персоналу та відділень	Ключовими є статті на придбання і утримання серверів і на програмний комплекс

Джерело: [3, с. 29]

Саме дистанційна форма обслуговування клієнтів банківських установ, одним з видів якої і є інтернет-банкінг, має низку суттєвих переваг над іншими формами. Проте слід зазначити, що клієнтами банків є особи різних вікових категорій. Цей фактор також вносить суттєвий вплив на розвиток інтернет-банкінгу. Особисті вподобання відповідно до вікових категорій щодо впровадження інтернет-банкінгу в процес обслуговування банківських клієнтів, а також можливість заміни звичайної форми обслуговування на дистанційну подано в табл. 2.

Таблиця 2.

Актуальність інтернет-банкінгу серед населення відповідно до вікових категорій

Вікова категорія	Частка у загальній кількості користувачів, %
До 25 років	21
Від 25 до 50 років	45
Після 50 років	34

Джерело: [4, с. 8]

З метою виявлення суперечливих аспектів інтернет-банкінгу доцільним буде розглянути переваги та недоліки, що зможе реально розширити уявлення про цю форму обслуговування і зробити відповідні висновки щодо можливості та перспектив його впровадження (табл. 3.).

Таблиця 3.

Переваги та недоліки інтернет-банкінгу

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> – мінімізація витрат на обслуговування (зменшення собівартості послуг); – економія часу; – зручність та оперативність; – доступність; – контрольованість. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність можливості «живого» спілкування з клієнтом; – необхідність додаткових витрат на підтримку платформи; – наявність помилок в роботі системи, що можуть призвести до втрати коштів; – можливість шахрайських дій.

Джерело: розроблено автором на основі матеріалів дослідження

Слід зазначити, що використання системи інтернет-банкінгу як окремо, так і разом з традиційними способами обслуговування клієнтів банків має явні

переваги, які виявляються з позиції зацікавленості різних груп банківських стейкхолдерів. До основних переваг інтернет-банкінгу можна віднести збільшення рейтингу банківських установ, залучення нових клієнтів завдяки розширенню меж ринку збуту послуг, появу додаткових можливостей залучення фінансових ресурсів тощо. Водночас система інтернет-банкінгу вимагає значних фінансових, людських, інтелектуальних витрат на її розробку, впровадження та постійну підтримку, що робить можливим її повноцінне використання переважно у великих банках («ПриватБанк» (Приват24), «Ощадбанк» (Ощад 24/7), тощо). В більшості ж невеликих банків або система дистанційного обслуговування інтернет-банкінг відсутня, або її можливості поки що зводяться лише до послуг з відкриття депозиту та переказу коштів.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що присутність дистанційного обслуговування, зокрема інтернет-банкінгу на українському ринку банківських послуг набирає все сильнішого поширення та відіграє все більшу роль, поступово витісняючи традиційне банківське обслуговування. Особливо актуальним та зручним він є для банківських клієнтів молодіжної та середньої вікових категорій, які вже звикли до використання дистанційних інтернет-послуг майже в усіх сферах життєдіяльності. Отже, з впевненістю можна стверджувати, що, незважаючи на певні складнощі, рух банківських послуг у бік розвитку інноваційних технологій є невід'ємною складовою сучасного банківського бізнесу.

Список літератури:

1. Дзюблюк, О. Розвиток банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу / Олександр Дзюблюк, Любов Прийдун // Світ фінансів. – 2008. – № 2. – С. 8-20.

2. АгроКомБанк зустрічає весну з мобільним банкінгом від CS [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/internet_banking

3. Костюк О. Іноземний капітал у банківському секторі України в контексті трансформації моделі бізнесу європейських банків / О. Костюк, О. Костюк // Вісник Національного банку України. - № 6. - 2014. - С. 28-35.

4. Зінченко А. Надання онлайн-послуг банківськими установами / А. Зінченко // Управління розвитком. – 2013. – № 13. – С. 8–10.

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ПРОФЕСІЇ ДЕРЕВООБРОБКИ В ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Рівненський державний гуманітарний університет

Рудюк Павло Сергійович

студент II курсу магістратури

Янцур Микола Сергійович

кандидат педагогічних наук, професор

Інтеграція України в світовий економічний простір та зростання конкурентної боротьби на глобалізованих ринках товарів, послуг та робочої сили, актуалізували проблему ефективного формування, відтворення й використання її трудового потенціалу, зокрема – кваліфікованих робітників, як фактору забезпечення конкурентоздатності вітчизняної економіки.

Законом України «Про освіту», рядом державних документів передбачено, що одним з головних завдань загальноосвітньої школи є забезпечення професійного самовизначення учнів [1].

Актуальність проблеми професійного самовизначення учнівської молоді полягає насамперед у тому, що випадковий вибір професії призводить в кінцевому випадку до небажаних наслідків, а саме :

- низька продуктивність праці;
- помилки і брак в роботі;
- незадоволення і пригнічений стан людини;

- економічні витрати на перенавчання та перекваліфікацію [3].

Важлива роль у вирішенні цієї проблеми належить організації навчання і виховання в школі, які покликані забезпечити формування і творчий розвиток кожного учня для подальшого професійного спрямування. Але вчителі не завжди використовують можливості навчальних занять для розвитку індивідуальності учнів, їх самостійності, що особливо важливо в підлітковому віці, коли відбувається вибір певної соціальної позиції.

Однією з основних цілей освітньої галузі "Технологія" є забезпечення умов для їх професійного самовизначення учнів, здійсненні допрофесійної та професійної підготовки за їх бажанням і з урахуванням індивідуальних можливостей. Через зміст освітньої галузі "Технологія" забезпечується створення умов для професійного самовизначення, обґрунтованого вибору професії з урахуванням власних здібностей, уподобань і інтересів [2].

Стосовно старшої школи зміст освітньої галузі "Технологія" передбачає поглиблення в учнів знань про закономірності проектної, техніко-технологічної та побутової діяльності спираючись на знання з основ наук на рівні загальнонавчальних закономірностей; всебічне ознайомлення з професією, що відповідає індивідуальним можливостям учня; формування в учнів здатності мобілізувати свої потенційні творчі можливості в різних видах діяльності.

З-поміж усіх існуючих педагогічних засобів підготовки старшокласників до вибору майбутньої професії слід зосередити свою увагу на головний принцип, яким потрібно керуватися в роботі з професійної освіти, – зв'язок її з життям.

Провівши аналіз стану професійної орієнтації учнів старшої школи на професії деревообробки (тесляр, столяр, бондар, паркетник тощо) в процесі профільного навчання, ми з'ясували, що ця робота ведеться недостатньо через ряд причин:

- небажання проводити ретельну підготовку до занять учителем;

- низький рівень відповідного матеріально-технічного та інформаційно-методичного забезпечення шкіл, зокрема кабінетів трудового (профільного) навчання;

- учні позбавлені можливості пошуку сучасних профорієнтаційних матеріалів в бібліотеках своїх шкіл тощо;

- недостатня профорієнтаційна підготовка педагогів;

- профорієнтаційні заходи, як правило, проводяться без урахування індивідуальності кожної особистості з орієнтацією на середнього учня, відсутній диференційований підхід у цій справі;

- використовуються, головним чином, пасивні, декларативні методи профорієнтації, без надання можливості кожному учню активно випробувати себе в різних видах професійної діяльності;

- низький рівень інформації про потреби суспільства в кадрах на перспективу.

Сутність професійної орієнтації учнів 10-11 класів на професії деревообробки полягає у сформованості готовності школярів до свідомого, вільного, мобільного вибору професій деревообробки в процесі профільного навчання.

Це досягається через формування моральної та психологічної готовності.

Моральна готовність передбачає формування: націленості на професії деревообробки; ідеалу особистості спеціаліста з деревообробки; потягу до самостійного вирішення ситуації вибору професій деревообробки серед інших професій

Психологічна готовність передбачає підведення школярів до розуміння загальних та спеціальних технічних здібностей у структурі особистості спеціаліста з деревообробки; розкриття школярам сутності знань про професійну придатність, ознайомлення їх з методами самовиховання; досягнення рівня адекватної самооцінки школярами своїх здібностей (загальних та технічних) та рівня домагань; формування практичної готовності школярів до вибору професії деревообробки, формування спеціальних

технічних та політехнічних умінь учнів; формування вміння вирішення ситуації вибору професій деревообробки.

Структурно система профорієнтаційної роботи з учнями 10-11 класів на професії деревообробки в процесі профільного навчання поділяється на ряд взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних спільністю мети та єдністю управління: професійна просвіта (інформація), попередня профорієнтаційна психодіагностика, професійна активізація, професійна консультація, професійна адаптація [4].

Пропонуємо наступний зміст професійної орієнтації учнів 10-11 класів на професії деревообробки в процесі профільного навчання:

- тестування професійної придатності особистості до професії;
- визначення морально-етичних норм професійної діяльності професії;
- побудова індивідуальної освітньої траєкторії професії.

Результатом запропонованого змісту є сформованість особистісно значимого смислу вибору професії деревообробки, стійкої професійної спрямованості (професійних намірів, планів оволодіння професією деревообробки, професійної перспективи), психологічної готовності до стану незайнятого і зміни професійної діяльності та переорієнтації на нову діяльність.

Список літератури:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>. – Назва з екрану.
2. Технології 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Технологічний напрям. Технологічний профіль. Спеціалізація „Деревообробка“ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/program/30993/>
3. Фрадинська А.П. Свідомий вибір професії як головна проблема сучасної молоді / А. П. Фрадинська // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". – 2010. – № 2. – С. 135-139.

4. Янцур М.С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: курс лекцій: навч.посібник / М.С. Янцур. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012. – 464 с.

**ВПЛИВ ОЛІЇ СОНЯШНИКОВОЇ ПРИ ДОДАВАННІ ЇЇ ДО РАЦІОНУ
ГУСОК НА ВМІСТ ЛІПІДІВ У ПЕЧІНЦІ І ЖОВТОЧНОМУ МІШКУ
ВИВЕДЕНИХ ГУСЕНЯТ У 1- ТА 5- ДЕННОМУ ВІЦІ**

Савчук Л.Б.

Подільський державний аграрно-технічний університет, канд. с.-г. наук,
доцент, завідувач кафедри нормальної та патологічної морфології і фізіології ID
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6042-8362>, lyuba.savchuk.2015@ukr.net

Дячук Н.Б.

Подільський державний аграрно-технічний університет, асистент кафедри
нормальної та патологічної морфології і фізіології ID ORCID
<https://orcid.org/0000-0002-6042-8362>, nelia1507960@ukr.net

Добровольський В.А.

Подільський державний аграрно-технічний університет, ст. викладач
кафедри нормальної та патологічної морфології і фізіології ID ORCID
<https://orcid.org/0000-0002-2678-5649>, dobrovolsky.va@gmail.com

Наведені дані про вміст окремих класів у печінці і жовчному мішку гусенят, виведених з яєць, одержаних від гусок, яким згодовували стандартний комбікорм, до якого додавали як джерело жиру соняшникову олію. Встановлено значно менший вміст ліпідів у печінці і жовточному мішку гусенят у 5-денному віці, ніж у 1-денному.

У дослідженнях на курях встановлено, що забезпечення потреби птиці у ліпідах і поліненасичених жирних кислотах у перші дні життя значною мірою забезпечується за рахунок мобілізації їх з печінки і жовточного мішка, в якому

вони депонуються у процесі ембріонального розвитку в результаті трансформації ліпідів жовтка [1]. Підвищення в раціоні курей-несучок жиру з високим вмістом поліненасичених жирних кислот (ПНЖК) призводить до збільшення вмісту ПНЖК у жовтку яєць, що позитивно впливає на розвиток ембріона і життєздатність курчат [2]. Зокрема, при згодовуванні курям соняшникової олії і риба'ячого жиру у жовтку яєць і ліпідах тканин ембріонів і виведених курчат підвищується вміст відповідно лінолевої та докозопентаєнової і докозогексаєнової кислот, які відіграють важливу метаболічну роль в організмі виведених курчат [3]. Ступінь забезпечення потреби виведених курчат у ліпідах у перші дні характеризує вміст ліпідів в їх печінці і жовточному мішку через різні строки після виведення. У зв'язку з цим, науково-практичний інтерес становить дослідження динаміки змін вмісту ліпідів у печінці і жовточному мішку птиці інших видів, зокрема у гусей, у перші дні після виведення залежно від рівня ліпідів та їх жирнокислотного складу у раціоні самок птиці у період яйцекладки. Даних про вплив добавок рослинних олій до раціону гусок на вміст окремих класів ліпідів у яйцях, тканинах ембріонів і виведених гусенят ми в літературі не виявили. Метою даної роботи було дослідження вмісту окремих класів ліпідів у печінці і жовточному мішку гусенят, виведених з яєць, одержаних від гусок, яким згодовували стандартний комбікорм окремо і з добавкою соняшникової олії в 1- і 5-денному віці.

Дослід проведено на двох групах гусок арзамаської породи, по 4 голови в кожній. Гускам 1-ї групи (контрольної) згодовували стандартний комбікорм, гускам 2-ї (дослідної) – комбікорм, до якого додавали соняшкову олію в кількості 3% від його маси. Одержані від гусок обох груп яйця інкубували і одержаних гусенят використовували для досліджень. У дослідженнях використовували зразки печінки і жовчного мішка, одержані від гусенят обох груп. Ліпіди з тканин екстрагували сумішшю хлороформ-метанолу 2:1 за методом Фолча [4] і визначали їх кількість ваговим методом. Розділення ліпідів на окремі класи проводили шляхом тонкошарової хроматографії на силікагелі у

системі гексан-диетилових ефір-льодова оцтова кислота у відношенні 70:30:1 і визначали їх кількість біхроматним методом [6]. Одержані цифрові дані опрацьовували статистично.

З одержаних даних стало видно, що загальний вміст ліпідів у печінці і жовчному мішку гусенят 2-ї групи на обох стадіях дослідження був більший, ніж у цих органах гусенят 1-ї групи, проте ця різниця невірогідна ($P < 0,5$). Тим не менше, ці різниці певною мірою свідчать про зв'язок між вмістом ліпідів у жовтку яєць і їх вмістом у печінці і жовтку гусенят не тільки при виведенні, а і в 5-денному віці.

Проведені дослідження показали, що загальні ліпіди в печінці виявлених гусенят в основному представлені триацилгліцеролами, фосфоліпідами і етерифікованим холестеролом, а у жовчному мішку вміст триацилгліцеролів значно більший, ніж вміст фосфоліпідів і етерифікованого холестеролу. Різниці у відносному вмісті цих класів ліпідів у печінці і жовчному мішку гусенят 2-ої групи порівняно до їх вмісту в обох органах гусенят 1-ї групи невірогідні ($P < 0,5$).

Загальний вміст ліпідів у печінці гусенят 1-ї і 2-ї груп у 5-денному віці був менший відповідно в 1,31 і 1,33 рази ($P < 0,01$), у жовточному мішку – в 1,77 і 1,71 разів, ніж у 1-денному віці ($P < 0,001$). При цьому в печінці, і особливо в жовточному мішку, гусенят обох груп значно зменшується відносний вміст триацилгліцеролів.

Ці дані свідчать, з одного боку, про інтенсивне використання в енергетичних процесах в організмі гусенят у перші дні життя ендогенних жирних кислот, які депонуються в печінці і жовточному мішку протягом ембріонального розвитку. З другого боку, одержані результати свідчать про значний вміст ліпідів у жовчному мішку гусенят, не тільки в 3-денному віці [6], а і в 5-денному, що свідчить про тривале функціонування цього органу у гусенят і його важливу роль у забезпеченні їх потреби в метаболічній енергії в перші дні життя.

З інших результатів слід відмітити значно більший відносний вміст етерифікованого холестеролу в жовточному мішку гусенят у 5-денному віці, ніж у 1-денному, що можна пояснити зменшенням у ньому відносного вмісту триацилгліцеролів. З цих даних випливає, що наявність в етерифікованому холестеролі жирні кислоти, на відміну від жирних кислот триацилгліцеролів і фосфоліпідів, не використовуються в енергетичних процесах в їх організмі.

Загалом, одержані результати свідчать про важливу роль ліпідів печінки і жовточного мішка у забезпеченні потреби гусенят у метаболічній енергії в неонатальний період, який як встановлено в досліджах на курчатах [7], характеризується низьким ступенем засвоєння наявних у кормах ліпідів.

Список літератури:

1. Фисинин В.И., Журавлев И.В., Андинян Т.Г. Эмбриональное развитие птицы. – М.: Агропромиздат, 1990.-240с.
2. Latour M.A., Peebles T.D., Do S.M., Pansky T., Smith T.W., Boyle C.R. Broiler breeder age and dietary fat influence the yolk fatty acid profiles of fresh eggs and newly hatched chicks // Poultry Sci. – 1998. –V.77, N1.-P.47-53.
3. Cherlan G., Sim Y.S. Egg yolk polyunsaturated fatty acids and vitamin E content alter the tocopherol status of hatched chicks // Poultry Sci. – 1997. –V.76, N12.-P.1753-1759.
4. Кейтс М. Техника липидологии. – М.: Мир, 1975.-240с.
5. Методи досліджень з фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин. – Львів, 1998.-92с.
6. Куткіна Л.Б., Янович В.Г. Вміст ліпідів і їх жирно кислотний склад у жовточному мішку ембріонів та гусенят при підвищенні рівня лінолевої кислоти і вітаміну Е в раціоні гусок // Наук.-техн. бюл. Інст. біол. твар.-2004.-В.5, №3.-С.118-121.
7. Carew I.B., Machmer R.H., Sharp R. W., Fross D.C. Fat absorption by the very young chick // Poultry Sci. – 1972. –V.57, N3.-P.738-742.

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ КРЕДИТУ ТА ЇХ РОЗВИТОК

Самчук В.Р.

Ларіонова К.Л.

канд. екон. наук, доцент

Хмельницький національний університет

Актуальність дослідження. У процесі розвитку кредитних відносин в умовах сучасної ринкової економіки кредит усе частіше привертає увагу науковців. Теорії виникнення пояснюють його виняткове значення у процесі суспільного виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням основних теорій кредиту займалися вчені різних періодів. Кожен з них зробив великий внесок у розгляд даного питання, серед перших дослідників та основоположників слід виокремити А. Сміта, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Мілля, Г. Маклеода, Й. Шумпетера, Ш. Коклента та Дж. Ло. Їх наступниками стали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені-економісти: О. В. Демченко, М. Дем'яненко, В. Алексійчук, О. Гудзь, Т. Герасімова, А. Мороз, О. Непочатенко, М. Савлук, П. Саблук та багато інших.

Метою дослідження є аналіз теорій кредиту, їх характеристика та процес розвитку.

Виклад основного матеріалу. Представники різних течій економічної думки, користуючись власною системою уявлень і прийомами дослідження, трактують по-різному ідентичні за своєю сутністю економічні явища, вкладаючи в одні і ті ж поняття різний зміст. Економічні дослідження свідчать, що історично теорія кредиту досліджувалася за двома напрямками результатом чого є виокремлення натуралістичної і капіталоутворюючої теорії кредиту. Їх аналіз свідчить про відмінності внаслідок ролі, яка відводиться кредиту і банкам в економіці [3, с. 1].

Основоположниками натуралістичної теорії кредиту були класики політичної економії А. Сміт, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Міль. Вони вважали, що об'єктом кредиту є не позичковий капітал, а капітал у його речовій формі. Гроші, які позичаються, – це лише технічний засіб перенесення реального капіталу від одного економічного агента до іншого для використання фактично наявного капіталу; кредит не створює капітал, він тільки визначає, як цей капітал буде застосований [4, с. 186].

Перевагою цієї теорії є те, що її прихильники вважали виробництво первинним, а кредит вторинним. Бо кредит використовує реальний капітал, який виходить з виробництва. Відсоток вони вважали частиною прибутку, який створюється виробництвом, а також показували залежність між нормою відсотка і нормою прибутку [5, с. 91].

Серед вітчизняних учених активним прихильником натуралістичної теорії кредиту є Л.В. Федорович. Розглядаючи походження й економічне значення кредиту, вчений, з одного боку, визначає, що кредитні відносини виникли внаслідок еволюції виробництва й обміну, а з іншого – наголошує, що кредит лише доповнює грошовий обіг [4, с. 186].

З часом кредитні відносини почали розвиватися, а їхня роль у суспільному виробництві зростати. Такі зміни призвели до того, що положення натуралістичної теорії стали суперечити одна одній, тому на зміну їй приходить капіталоутворююча.

Прибічниками капіталоутворюючої теорії кредиту були Дж. Ло, Г. Маклеод, А. Ган, Й. Шумпетер, Ш. Коклен і багато інших авторів, зокрема і більшість сучасних дослідників цієї проблеми. Головним постулатом капіталоутворюючої теорії кредиту за результатами дослідження цих авторів є те, що вони підкреслюють самостійну і навіть провідну роль кредиту по відношенню до сфери виробництва. Найбільш обґрунтовано сутність капіталоутворюючої теорії характеризує відомий вираз Г. Маклеода: «банки - це фабрики кредиту» [3, с. 1].

Суть капіталоутворюючої теорії кредиту визначається такими основними положеннями: кредит, як і гроші, є безпосередньо капіталом, багатством, а тому розширення кредиту означає нагромадження капіталу; банки – це не посередники у здійсненні кредитних операцій, а "фабрики кредиту", творці капіталу; активні операції є первинними щодо пасивних; кредит відіграє домінуючу роль у розвитку економіки [1, с. 96].

Українські вчені, котрі були прихильниками капіталоутворюючої теорії кредиту, намагались передусім з'ясувати причини виникнення та суть цього економічного феномена. Так, М.І. Туган-Барановський наголошував на тому, що: "Без сумніву, кредит розвиває продуктивні сили країни і являє собою великий крок вперед в плані організації товарного обміну. Кредитний обмін являє собою таке ж удосконалення обміну, як і грошовий по відношенню до натурального" [3, с. 187]. У подальшому з капіталоутворюючої теорії кредиту почали розвиватись неокейнсіанська та кейнсіанськомонетаристична [5, с. 91].

Теоретичні основи категорії кредиту осучаснені вітчизняними дослідниками, а також знайшли відображення в шережі нормативно – правових актів, які суттєво впливають на процес кредитних взаємовідносин банків з позичальниками. [3, с. 2]

Зокрема, у фінансовому словнику-довіднику дане наступне трактування поняття "кредит" як "...форма передачі у тимчасове користування коштів у грошовій і грошово-натуральній формі на умовах строковості, повернення, платності та цільового характеру, що надається однією юридичною або фізичною особою – кредитором, іншій особі – позичальнику" [6]. Дане трактування категорії кредиту не пов'язане з будь-якими відносинами. Водночас, воно потребує певного уточнення, оскільки натуральну форму кошти не можуть мати, а звідси кошти не можуть надаватися в натуральній формі. Незважаючи на певні недоліки при трактуванні категорії кредиту, найбільш поширеним залишається підхід, який зводиться до „форми руху позикового капіталу”, тобто грошового капіталу, який надається у вигляді кредиту на умовах повернення за відповідний відсоток Дану точку зору піддав критиці

Дзюблюк О.В., відмітивши, що « не може адекватно відображати сутність кредиту з огляду на такі дві обставини: по-перше, ним не виправдано обмежуються форми функціонування кредитних відносин лише грошовою формою, що не відповідає дійсності, оскільки кредит може мати, як вже зазначалось, і товарний характер; по-друге, трактування кредиту як руху позикового капіталу передбачає його виробниче використання, що не завжди відповідає цілям, на які видаються кредити, зокрема споживчі [2].

Особливий інтерес викликає законодавче тлумачення сутності кредиту, наведене в законі України “Про банки і банківську діяльність” та “Податковому кодексі України”. Визначення терміну “банківський кредит” що наводиться в Законі України “Про банки і банківську діяльність” базується на сутності банківських кредитних операцій. Статтею 2 цього закону трактування кредиту зводиться до наступного: “Банківський кредит – це будь-яке зобов’язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов’язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження терміну погашення боргу, яке надано в обмін на зобов’язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов’язання на сплату відсотків та інших зборів з такої суми”.

Відповідно до Закону України “Про банки і банківську діяльність” кредит не розглядається як грошові кошти чи матеріальні ресурси. В цьому законі сутність кредиту пов’язана із зобов’язаннями, що впливають із умов договорів відповідно до Цивільного кодексу України, зокрема його 4 та 151 статей, що дає підстави стверджувати, що кредит функціонує в рамках економічних відносин. Таким чином, у різних законах України є різні підходи щодо тлумачення сутності однієї і тієї ж економічної категорії – кредиту, на котрому, зрештою, базуються усі кредитні відносини в країні, а це, безумовно, має негативний вплив на організацію банківського кредитування в цілому [3, с. 3].

Висновки. Розглянуті нами точки зору різних вчених залишили свій відбиток на поглядах сучасних дослідників, адже сьогодні кредит розглядається як окрема економічна категорія, яка перебуває в постійному циклічному русі. Ми не можемо сказати, що натуралістична теорія є кращою від

капіталоутворюючої чи навпаки, так як вони виникли в різні періоди і ґрунтувалися на процесах суспільного виробництва того часу, саме з його розвитком видозмінювалися і теорії.

На теоретичній основі ґрунтується і саме поняття «кредит», тому проаналізувавши вивчений матеріал, говоримо, що це відносини, які виникають внаслідок передачі у тимчасове користування вільних коштів одним економічним суб'єктом іншому. При чому основними умовами є строковість, платність та поверненість.

Список літератури:

1. Гроші та кредит : підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.] ; за заг. ред. М. І. Савлука. – [3-є вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 598 с.
2. Дзюблюк О.В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин / О.В. Дзюблюк. – Тернопіль: “Тернопіль”, 1996. – 140 с.
3. Демченко О. В. Економічна сутність кредиту / О. В. Демченко. // Ефективна економіка. - 2012. - №9. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_9_50.
4. Поляк Н. П. Теоретичні аспекти сутності кредиту / Н. П. Поляк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 6 (1). - С. 185-188. - Режим доступу:
[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_6\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_6(1)_37).
5. Яременко В. А Кредит як потрібний економічний інструмент / В. А. Яременко // Науковий вісник НЛТУ України . – 2017 - №2. – С. 90-93. - Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/kredit-yak-potribniy-ekonomichniy-instrument>
6. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П. Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.; За ред. М.Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ЕТНІЧНОЇ СФЕРИ СУСПІЛЬСТВА

Семенів Н.М.

Національний університет «Львівська політехніка», к.психол.н., доцент,
orcid.org/0000-0002-6881-9691

Світова психологічна думка ставить акцент на визначенні поняття *благополуччя*, що розглядається психологами у контексті вивчення щастя, суб'єктивного благополуччя (Subjective Well-Being), задоволеності життям (Life Satisfaction) і якості життя (Quality of Life). Тобто таке розуміння щастя визначається як критичний баланс між позитивним і негативним станом людини і набуло широкого поширення. Більшість робіт, присвячених питанням вивчення якості життя, містять опис тих сфер життєдіяльності, на які зазвичай спрямована увага дослідників: фізичну, психологічну та соціальну.

Шестифакторної моделі американського психолога К.Ріфф включає шість складових: позитивне ставлення до себе і соціальних здобутків свого життя (самоприйняття або Self-Acceptance); наявність цілей і занять, які надають життю сенсу (цілі в житті - Purpose in Life); здатність виконувати вимоги повсякденному житті (компетентність - Environmental Mastery); почуття, що не припиняється розвитку і самореалізації (особистісне зростання - Personal Growth); відносини з іншими, пронизані турботою і довірою (позитивні відносини з іншими людьми або Positive Relations with Others); здатність слідувати власним переконанням (автономність - Autonomy).

Самосприйняття тісно пов'язане з поняттям етнічної ідентичності, тобто позитивним відношенням до себе, як члена певної етнічної групи, її минулого і сьогодення, соціального статусу групи в суспільстві, переваг і недоліків власної етнічної групи. З протилежного боку негативна етнічна ідентичність призводить до розчарування ролі своєї групи у побудові життєвих настанов особистості, негативні очікування, які викликані низьким соціальним,

економічним чи громадським статусом етнічної групи, бажання вийти з власної етнічної групи, маргінальні стани, пов'язані з розчаруванням саме етнічного походження.

Позитивні відносини з іншими (Positive Relations with Others) – володіння теплими, довірчими стосунками з оточуючими; турбота про благополуччя оточуючих, сім'ї, своєї групи, здатність до сильного співчуття, прив'язаності та близькості; готовність до компромісу в людських відносинах, уміння співпрацювати. Відсутність даної якості говорить про те, що у людини мало близьких та довірливих взаємин. Така особистість вважає для себе надто складним бути відкритою, чуйною а для інших; вона замкнена і перебуває у стані фрустрації в міжособистісних відносинах; не бажає йти на компроміс для підтримки та зміцнення міжособистісних зв'язків з іншими людьми.

Чинник позитивних відносин з іншими особистостями тісно пов'язаний з поняттям міжетнічної взаємодії, спілкування з представниками інших етнічних груп в навчанні, освіті, роботі, на відпочинку, в громадському житті, щоденному побутову спілкуванні тощо. Гармонія в міжетнічних стосунках дає можливість зав'язати теплі та довірчі відносини між представниками різних етнічних груп, породжує готовність до компромісу в етнічних питаннях, готовність до співпраці в різних площинах особистого та громадського життя. Окремо слід зазначити співіснування людей в змішаних етнічних шлюбах, де головним є близькі, довірливі взаємини, любов та дружба.

Соціально-культурний характер чинників, здатні чинити несприятливий вплив на психологічне благополуччя, обумовлений глобальними та соціально-політичними процесами в суспільстві, в багатьох випадках пов'язаний з етнічними характеристиками суспільства. До таких чинників також належить прискорення темпу сучасного життя, дефіцит часу та уваги, недостатні умови для зняття емоційної напруги і для розслаблення. Наслідком дії таких чинників є надмірна завантаженість, невротизація, поява невпевненості в собі, емоційної напруги і, відповідно, вони можуть стати джерелом їх психологічного неблагополуччя.

Розглядаючи роль самосприйняття (self-acceptance) у формуванні психологічного благополуччя особистості, визначимо роль етнічної ідентифікації у процесі позитивного оцінювання особистістю себе та свого минулого, розуміння та прийняття особистістю власних переваг та недоліків, які пов'язані з етнічною складовою. Протилежна сторона позитивної етнічної ідентифікації - незадоволення собою, як людини, що належить до певної етнічної групи, розчарування тим, що відбувалося з особистістю в процесі перебування в такій групі, бажання бути членом іншої етнічної групи, яка на даний момент є більш впливовою в житті суспільства.

Етнічна ідентичність - це сукупність ідеалів, цінностей, поведінки та ставлення до особистості як члена окремої соціальної групи. Концептуально, етнічна приналежність служить засобом розуміння того, як особистість визначає сенс своєї етнічної самосвідомості та розвитку почуття прихильності до власної етнічної групи.

Здається очевидним, що якщо самооцінка пов'язана з суб'єктивним благополуччям і є однією з факторів психологічного благополуччя, то сильна і позитивна соціальна ідентичність створює фактор щастя та психологічної адаптації.

У формуванні позитивної спрямованості особистості та відповідно психологічного благополуччя особистості велике значення має формування толерантності. Вивчення толерантності як етнокультурної норми свідчить про те, що в різні епохи і в різних етнокультурних контекстах вона набуває різний зміст, в основі якого лежать універсальні цінності.

Етнокультурні цінності, культурна самобутність вступають в протиріччя з глобалізаційними процесами. Толерантність розуміється як універсальна категорія, що символізує універсальність, більш того, вона примиряє дві суперечливі тенденції: прагнення до інтеграції та прагнення до мультикультурності.

Позитивна сторона етнічної толерантності для гармонійного суспільства та психологічного благополуччя особистості є те, що вона визнає наявність

іншого способу життя і етнокультурних цінностей. Тобто вона заснована на паритеті сторін, зміст етнічної толерантності полягає у ставленні до «іншого» як до рівнозначного індивіда. Психологічне благополуччя особистості неможливе без гармонізації стосунків особистості з представниками інших соціальних груп в процесі спілкування, спільної виробничої діяльності, стосунків дружби та любові, спільної громадської діяльності тощо.

В цій площині слід зазначити, що особистість завжди ідентифікує себе з певною етнічною групою і її психологічне благополуччя формується у системі стосунків як зі своєю етнічною групою, так і з іншими етнічними групами.

Члени етнічної групи можуть помітно відображати свої відмітні межові маркери в символічних емблемах, у контактних відносинах з представниками інших етнічних груп.

На сучасному етапі досліджень проводяться численні спроби вивчення та розвитку гармонійних міжетнічних стосунків на особистісному рівні, тобто формування відповідного рівня психологічного благополуччя населення. У науковому «арсеналі» є різні моделі, підходи, концепції, що дозволяють покращувати і розвивати стосунки.

Формування психологічного благополуччя особистості є досить складним процесом у поліетнічних державах, де постійно до боротьба між етнічними громадам та групами за вплив у суспільстві, за економічні та гуманітарні ресурси суспільства. Мультикультуралізм є лише одним із декількох варіантів, що дозволяють вирішувати проблеми ідентичності та ситуацій етнічної конкуренції, що зазвичай виникають у поліетнічних державах. Слід підкреслити, однак, що мультикультуралізм, в світлі політики етнічної взаємодії яка виявляється в практиці розвитку етнічної ідентичності, часто є менш сприятливим і задовільним практичним шляхом реалізації владної державної політики в суспільстві.

Висновки. Мінливі норми, цінності, стратегії поведінки в сучасному поліетнічному суспільстві здійснюють тиск на настрій, психічний стан і психологічне благополуччя людини. Зв'язок проблеми психологічного

благополуччя особистості з чинниками міжетнічної взаємодії все частіше стає предметом дослідження психологів. Характеристики етнічної ідентичності, етнічна ідентифікація, акультурація взаємопов'язані з основними чинниками формування психологічного благополуччя особистості і показниками психологічного здоров'я. Проблема формування у особистості психологічного благополуччя не може бути відокремленим від загальнодержавної політики етнічного різноманіття. Встановлення позитивних стосунків між представниками різних етнічних груп в суспільстві дозволяє вирішити цілий комплекс проблем, пов'язаний з формуванням позитивного благополуччя населення.

Список літератури:

1. Гнатенко П. И., Павленко В. Н. Идентичность: Философский и психологический анализ. Киев, 1999. 465 с.
2. Солдатова Г.У. Психология межэтнической напряженности. Москва: Смысл, 1998. 389 с.
3. Этничность и этническое насилие: противостояние теоретических парадигм. Социологический журнал. 2003. № 3. С. 118–121.
4. Reid A. Scott. Social Psychological approaches to intergroup communication. The Handbook of Intergroup Communication. Cambridge, 2012. – P. 249-252.
5. Steinhorn L., Diggs-Brown B. By the colour of our skin: The illusion of integration and the reality of race. New York, NY: Plume, 2000. 336 p.
6. Wlliams D. Race, Socioeconomic Status, and Health: The Added Effects of Racism and Discrimination. Annals of the New York Academy of Sciences. 1999. P.173–88.

РОЗРОБКА ЕФЕКТИВНОГО МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Семенова Л.Ю.

lddfa@i.ua

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин
Університет митної справи та фінансів. м. Дніпро, Україна

Шульга А.С.

студентка, Університет митної справи та фінансів

В умовах наявності обмежених фінансових ресурсів підприємства різних галузей економіки України шукають шляхи підсилення конкурентоспроможності своїх підприємств за рахунок підвищення мотивації персоналу до праці та створення адекватної системи управління персоналом, здатної впливати на поведінку персоналу, спрямовуючи його на більш продуктивну роботу, досягнення конкурентоспроможних результатів праці та цілей підприємства в умовах динамічних змін зовнішнього середовища [6].

Комерційний успіх будь-якого підприємства в ринкових умовах залежить в першу чергу від того, якою мірою співробітники реалізують свій професіональний потенціал, саме тому в організаційній діяльності підприємства все більшого значення набуває мотиваційний механізм діяльності підприємства. Особливу актуальність мотивація набуває сьогодні, в умовах світової економічної нестабільності.

Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації. Мотивація персоналу включає цілу низку складових, а саме: мотивацію трудової діяльності, тобто спонукання персоналу до ефективної трудової діяльності, що забезпечує необхідні винагороди і

задовольняє наявні потреби; мотивацію стабільної та продуктивної зайнятості; мотивацію розвитку конкурентоспроможності працівника; мотивацію володіння засобами виробництва; мотивацію вибору нового місця роботи тощо. Мотивацію персоналу як галузь практичної діяльності, що безпосередньо пов'язана з реалізацією інтересів суб'єктів господарювання, взаємодією роботодавців і найманих працівників, правомірно розглядати як одну з провідних складових соціально-трудова відносин [2].

Мотиваційний механізм являє собою комплекс організаційно-економічних, матеріально-технічних та соціально-психологічних інструментів і методів спонукання до ефективної праці для забезпечення досягнення мети мотиваційної політики.

Ефективність мотивації визначається за загальними кінцевими результатами: високою продуктивністю праці, високою ефективністю, високою якістю продукції (робіт, послуг).

Для її реалізації необхідні ефективна організація процесу праці, відсутність застою в роботі з організаційно-технічних причин, відповідність роботи рівню кваліфікації та професійній підготовці працівника. Працівник не повинен відволікатися на виконання неспроможних йому функцій, які не відповідають рівню його кваліфікації [5].

Важливим з теоретичного і практичного погляду є питання про співвідношення «внутрішньої» і «зовнішньої» мотивації. Суть проблеми полягає в тому, що діяльність людини, як уже зазначалось, залежить як від мотивів, що виникають за замкнутої взаємодії людини і мети (завдання), так і від мотивів відкритої взаємодії, коли суб'єкт зовнішнього середовища породжує мотиви, що спонукають людину до певних дій. Характерними різновидами зовнішньої мотивації є стимулювання згідно з чинним на підприємстві порядком призначення премій, правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами та розпорядженнями керівництва, правилами поведінки тощо.

Внутрішню винагороду забезпечує сама робота, її змістовність та значущість, можливість досягнення високого результату. Як внутрішню винагороду можна розглядати й «розкіш людського спілкування», що має місце в процесі роботи, дружні відносини з колегами, відчуття «належності до команди» [2].

Основні завдання мотивації:

- формування в кожного співробітника розуміння сутності і значення мотивації в процесі праці;
- навчання персоналу і керівного складу психологічним основам внутріфірмового спілкування;
- формування в кожного керівника демократичних підходів до керування персоналом з використанням сучасних методів мотивації.

Для вирішення цих завдань необхідний аналіз:

- процесу мотивації в організаціях;
- індивідуальної і групової мотивації;
- змін, що відбуваються в мотивації діяльності людини при переході до ринкових відносин [2].

Генрі Форд вважав, що «лише два стимули змушують людей працювати: бажання заробітної плати та страх її втратити». Але чи так це сьогодні? Чого прагне працівник, коли влаштовується на роботу? Які його потреби необхідно задовольнити роботодавцеві для досягнення найкращого результату?

Існує велика кількість класифікацій, моделей і теорій мотивації: ієрархія потреб Маслоу; теорія потреб Альдерфера, теорія мотивації Мак-Клелланда; двофакторна теорія мотивації Герцберга; теорії «Х» і «У» Мак-Грегора; теорія драйвів Фрейда; теорія мотивації Портера – Лоулера; теорія очікувань Врума та інші. Однак, простіше кажучи, влаштовуючись на роботу працівник сподівається отримати:

- гроші;
- стабільність і безпеку;
- комфорт;

- справедливість;
- розвиток і кар'єру;
- визнання;
- новизну і драйв;
- самореалізацію [4].

Сучасна практика зарубіжних та деяких українських підприємств свідчить про тенденцію до суттєвих змін в системі мотивації персоналу. Для працівників, перш за все працюючої молоді, характерні інші ціннісні орієнтації спонукальних мотивів до трудової діяльності. При цьому на перший план висувуються самореалізація і саморозвиток (нематеріальна мотивація) [1].

Дієвий мотиваційний механізм повинен забезпечувати успішне перетворення набору факторів, принципів, стимулів, мотивів, ціннісних орієнтацій, сподівань, поведінкових реакцій з лінійного дискретного стану у замкнутий, постійно повторювальний процес. Мотиваційний механізм управління поведінкою співробітників базується на таких чинниках, як система формальних процедур і правил виконання функцій і робіт, призначених для досягнення мети фірми та уявлення менеджменту про реальні інтереси, мотиви, потреби людей, що працюють в організації, способах їх задоволення, значущих цінностях і нормах поведінки [3].

Ефективна система мотивації дозволяє суттєво підвищувати ефективність роботи персоналу, збільшувати об'єми продажу, покращувати виробничий процес, що в кінцевому результаті приведе до успіху підприємства.

Список літератури:

1. Клименко М.П., Філатова О.О. Мотивація управлінського персоналу в реалізації загальної стратегії підприємства/ Клименко М.П., Філатова О.О.// Сталий розвиток економіки – 2011 - №5 – с. 81 – 85.
2. Колот А.М. Мотивація персоналу: підручник / А.М. Колот. – К.: КНЕУ, 2002. – 337 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://polka-knig.com.ua/article.php?book=582&article=30137>

3. Кондрюк М. Роль мотиваційного механізму в стратегії управління підприємством / Марина Кондрюк / XVIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД». [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/>

4. Пересипкіна Н, Мотивація персоналу: чому негативні стимули не працюють. Журнал «Кадровик України» №7, 2016р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://kadrovuk.com.ua/>

5. Управління людськими ресурсами: філософські засади : навчальний посібник для вузів / В.Г. Воронкова, А.Г. Беличенко, О.М. Попов, Наталія Олександрівна Резанова . – Київ : Професіонал, 2006 . – 567 с.]

6. Юрій О. Сучасні моделі та механізми мотивації персоналу українських підприємств / Юрій О. Нікітін, Вероніка Г. Рукас-Пасічнюк / Актуальні проблеми економіки №4((154)), 2014.- с. 238-246

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Семеріков Максим, Джуринський Олександр

Науковий керівник: Юрчик І.Б., к.е.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Реалізуючи основні завдання соціальної політики, держава створює для кожного громадянина належні умови життя, необхідні для його розвитку та самореалізації. Тенденції реформування багатьох галузей економічної політики України свідчать про те, що основна увага загальнонаціональної політики держави зосереджена на соціальному захисті населення. Актуальним завданням є визначення понять «соціальне забезпечення», «соціальний захист», а також формування ефективного механізму соціального забезпечення.

Право на соціальне забезпечення передбачає забезпечення матеріального добробуту населення, рівні умови розвитку громадян, збільшення рівня та тривалості життя тощо.

Соціальний захист визначається як сукупність економічних, організаційних, правових заходів і засобів, покликаних забезпечити як населення загалом, так і окремих індивідів від впливу на них негативних обставин об'єктивного характеру. Соціальний захист з огляду на законодавче застосування здійснюється за допомогою різних галузей права та покликаний гарантувати реалізацію соціальних прав та інтересів людини й громадянина.

Право соціального забезпечення – невід'ємна складова системи національного права. Основним завданням цієї галузі є регулювання суспільних відносин у сфері матеріального забезпечення і соціального обслуговування найбільш незахищених верств населення: пенсіонерів, інвалідів, громадян похилого віку, безробітних, хворих, самотніх громадян, сімей з дітьми, малозабезпечених сімей, громадян, постраждалих внаслідок техногенної катастрофи або стихійного лиха тощо [1, с.67].

Важливими умовами наповнення бюджету Пенсійного фонду, фондів соціального страхування є фонд оплати праці (як основа для нарахування страхових внесків) та своєчасна оплата страхових внесків відповідно до встановлених законодавством термінів.

В Україні функціонують такі види соціального страхування: пенсійне; у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та втратами зумовленими похованням; медичне – на випадок хвороби; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; на випадок безробіття та інші види страхування, передбаченні законами України.

В умовах ринкових відносин держава не може здійснювати соціальне забезпечення усіх категорій населення, а тому роль цієї організаційно-правової форми обмежена фінансовими можливостями держави. Проте її існування є прямим наслідком проголошення Конституцією України соціальною державою,

для якої соціальне забезпечення осіб, котрі не одержують виплат за рахунок соціальних страхових фондів, є прямим обов'язком [2, с. 569-570].

Існування субсидій, тобто допомоги від держави тим, хто, наприклад, не може оплатити комунальні послуги за новими тарифами, є одним з ефективним способів соціального захисту. Однак відповідно до останніх змін, кількість отримувачів субсидій зменшуватиметься, що може бути пов'язане також із фактором існування різноманітних махінацій у даній сфері.

Зважаючи на економічне та політичне становище нашої держави, яке характеризується насамперед достатньо високим показником тіньової економіки, неефективністю податкової системи, недосконалим механізмом соціальної політики, фінансування соціальної сфери перебуває у скрутному становищі, що не дозволяє відмітити ефективність системи соціального захисту.

Таким чином, основні тенденції соціального забезпечення в Україні характеризуються незавершеністю соціальної реформи, необхідністю її вдосконалення. Система соціального забезпечення повинна також відповідати стандартам Європейського Союзу, і тоді вона як невід'ємна складова соціальної політики забезпечуватиме населення відповідними соціальними правами.

Список літератури:

1. Глазко Н. Д. Соціальний захист та соціальне забезпечення населення в Україні та механізм його регулювання [Електронний ресурс] / Н. Д. Глазко // Економічний простір. – 2013. – № 69. – С. 63-73. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2013_69_9.

2. Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку / Дутчак А.В.// Молодий вчений. – №5. – 2017. – С. 568-572.

HEALTH AS A POLITICAL ISSUE

Semigina T.V.

Academy of Labour, Social Relations and Tourism,

PhD, Dr.Hab. in Political Sciences, Professor

ORCID orcid.org/0000-0001-5677-1785

semigina.tv@socosvita.kiev.ua

For a long time public health was exclusively in the competence of physicians. Currently the situation in the world is undergoing transition: today health is considered a social issue (WHO, 2012b). And thus one of the consequences of acquiring social status was politization of health. It includes participation of governments and interested groups in political decision making on health care issues, increased attention of political scientists to this field.

This paper reviews various aspects of politization of health – theoretical, normative and practical.

Kikbush (2015) pointed out: “Looking at health through the lens of political determinants means analyzing how different power constellations, institutions, processes, interests, and ideological positions affect health within different political systems and cultures and at different levels of governance” (p.81). Researchers Bambra, Fox and Scott-Samuel (2005) defined that health of population, its dynamic may, first of all, serve for legitimating of political system. Secondly, social determinants of health are amenable to political interventions and are dependent on political action (or sometimes inaction). Ultimately, health is political because power is exercised over it as part of a wider economic, social and political system. On the top of that, changing this system requires political awareness and political struggle.

Health became a political not so long time ago. In 1948, the United Nations (UN) had adopted *the Universal Declaration on Human Rights* that defined that everyone has a right to a standard of living adequate for health and well-being of himself and his family, including food, clothing and medical care (UN, 1948). This

fundamental right belongs to so called positive human rights meaning the governmental actions for their ensuring, and thus setting political responsibilities.

30 years later, in 1978, the World Health Organization (WHO) adopted key recommendations regarding development of the national health systems. These were stated in the *Declaration of Alma-Ata* that called for collective responsibility in order to achieve "Health for All" by the year 2000. To accomplish this goal, national governments had to create national systems of Primary Health Care, which should be provided at the community level and include various services, prevention programs and rehabilitation in particular. This strategy was based on the ideas of equity, universal accessibility of health services and community participation in planning, organizing and managing primary health care (WHO, 1978). In 1990s, the new global policy *Health for All in the 21st Century* had been formulated. Its aim is not only to provide adequate access to good quality health services, but also to increase life expectancy and ensure equity between and within countries. This program is based on the idea that every person has the right for health, health care and protection from social risks. In practice this means introduction of universal health care system (WHO, 1998). This can be achieved through relevant regional and national policies and strategies.

Walt (1994) says that health policy means different things to different people. It could be understood, for example, as a public policy that includes planned and unplanned actions by public, private and voluntary organizations that have an impact on health and health equity. The term also includes political parties' policies that may be translated into government action at a later stage. Thus, policy may refer either to a set of actions and decisions, or to statements of intent.

WHO document *Governance for Health in 21 Century* states that in the health domain "Governing is becoming more fluid, multilevel, multistakeholder and adaptive" (WHO, 2012a). Diverse stakeholders and groups have different political values, interests and visions on health policy and governance. They argue and do analysis from competing ethical positions and not always are able to reach the consensus. At the same time evidence-based, technical decisions are not easy to be

implemented within the participatory approaches of modern informational society and culture of inclusiveness. Moreover, medical doctors, physicians want to preserve their power and unchallenged authority.

In Ukraine, developments of the last 25 years confirmed that health can be a very political issue (Semigina & Mandrik, 2017). Ukrainian politicians have been consistently coming to conclusion of not doing any kind of reform in healthcare. The reason for this was the expectation to win public support. While health governance decisions have been based on the profound technical expertise, they were unpopular among population, media and some politicians, as well as self-organized medical community (Semigina, 2013).

In, 2014, Ministry of Health of Ukraine issued *the National Strategy on Health Reform* to speed up the process of reforms in health sector in order to improve the quality and access to health care and ensuring the mitigation of financial risks for population (Ministry of Health of Ukraine, 2105). In 2017, a few legislative documents had been adopted (Verkhona Rada of Ukraine, 2017a; Verkhona Rada of Ukraine, 2017b). These laws are introducing a new model of the financing of healthcare institutions and individual healthcare practitioners. The start of a new system on the primary level is scheduled for 2018, while the key elements of the reform will be introduced in 2019.

Adopted in 2017 health care reform has strong associations with pro-capitalist, pro-market, pro-European transitions, and it had been publicly communicated as a such direction from the very beginning. Thus, there is a chance that the reform implementation could be revised after the next elections and victory of pro-Russian groups who are critical toward current reforms ([Shandra, 2017](#)) or under the population pressure or unplanned actions. A consequence of actions taken by the political decision-makers in the longer perspective are also to highly determine the reform's chances for success (Romaniuk & Semigina, 2018). So, the health care transitions falls the long-standing political tradition in Ukraine, where competition between political parties has been centered around the struggle between "Eurasian,"

that is, more favorable towards cooperation with Russia, and “European” forces (Kuzio, 2004; White, 2010).

All in all, health is now perceived by many politicians, stakeholders and academics as a political issue deeply interrelated with the right-based public policy, as well as with politics. Actually, politics affects all steps of the policy- and decision-making as different actors try to ensure their values are heard and taken into account. A political consensus is highly required to implement any meaningful reform in Ukrainian health sector that was self-organised to resist changes and in the context of political instability.

References

Bambra, C., Fox, D., & Scott-Samuel, A. (2005). Towards a politics of health. *Health promotion international*, 20(2), 187-193.

Kickbusch, I. (2015). The political determinants of health—10 years on. *BMJ*, 350, 81.

Kuzio, T. (2004). From Kuchma to Yushchenko: Ukraine's 2004 presidential elections and the orange revolution. *Probl. Post-Communism*, 52 (2), 29-44.

Ministry of Health of Ukraine (2015). National Health Reform Strategy for Ukraine 2015-2020. Retrieved from: http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Strategiya_Engl_for_inet.pdf.

Romaniuk, P. & Semigina, T. (2018). Ukrainian health care system and its chances for successful transition from Soviet legacies. *Globalization and Health*, 14, 116. doi: 10.1186/s12992-018-0439-5.

Semigina, T. (2013). *Politychny aspekty ohorohy zdorovya: Na peretyni globalnogo i localnogo* [Political Issues of Healthcare: on the crossroads of global and local]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House.

Semigina, T., Mandrik, O. (2017). Drug procurement policy in Ukraine: is there a «window of opportunity»? *Visnyk Akademiyi pratsi, sotsial'nykh vidnosyn i turyzmu*, 1, 25-38.

Shandra, A. (2017). Healthcare Reform in Ukraine under Attack of Old Mafia Clans. Euromaidan Press, January 21.

UN (1948). The Universal Declaration on Human Rights. Retrieved from: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights>.

Verkhovna Rada of Ukraine (2017a). Pro derzhavni finansovi harantiyi medychnoho obsluhovuvannya naseleण्या: Zakon Ukrainy N 2168-VIII [On public financial guarantees of health care services to population: Law of Ukraine N 2168-VIII]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.

Verkhovna Rada of Ukraine (2017b). Pro pidvyshchennya dostupnosti ta yakosti medychnoho obsluhovuvannya u sil's'kiy mistsevosti: Zakon Ukrainy N 2206-VIII [On improving the availability and quality of health care in the rural areas: Law of Ukraine N 2206-VIII]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2206-19>.

Walt, G. (1994) Health Policy: An Introduction to Process and Power. Johannesburg: Witwatersrand University Press/London: Zed Press.

White, S. (2010). Soviet nostalgia and Russian politics. Journal of Eurasian Studies, 1, 1-9.

WHO (1978). Declaration of Alma-Ata. Retrieved from: http://www.who.int/publications/almaata_declaration_en.pdf.

WHO (1998). Health for All in the 21st Century. Retrieved from: <http://www.euro.who.int/en/publications/policy-documents/health21-health-for-all-in-the-21st-century>

WHO (2012a). Governance for Health in 21 Century. Retrieved from: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/171334/RC62BD01-Governance-for-Health-Web.pdf.

WHO (2012b). Health – 2020. A European policy framework supporting action across government and society for health and wellbeing. Retrieved from: <http://bit.ly/2deQsAK>.

AN EFFICIENCY OF THE IMPLEMENTATION OF LOCAL BUDGETS ON INCOMES AND EXPENDITURES WITHIN INDIVIDUAL BUDGET PROGRAMS

Sydorchuk Anatoliy

PhD in Economics, Associate Professor

Ternopil National Economic University

ORCID ID: 0000-0003-0280-1285

RESEARCHER ID: H-4390-2017

When approving the passports of budget programs, the goals to be achieved by the results of its implementation are determined and that has reflected in the indicators of cost, product, efficiency, and quality of the budget program budget. Indicators for the efficiency of a separate budget program will differ, but they will necessarily have a common component – an estimate of average costs that fall on one person (consumer benefits). Consumer can be a student, a community resident, a young person, etc.

Therefore, the formula we know as (1) [1, p. 102], which provides for a relative assessment of the comparison of goods with incurred for its cost, in the context of determining the effectiveness of the implementation of local government budget programs is transformed into the formula (2):

(2)

will be designated by us as .

Namely is the formula (1) 1 substantially different from the formula (2) the fact that its use does not evaluate the volume of benefits provided by the budget program. At the same time, there are additional tools for assessing the number of costs incurred in implementing the program through comparison:

- With efficiency indicators for similar programs within the country;

- With an average indicator of the effectiveness of the implementation of the budget program in all regions of the country. This indicator can be evaluated as basic.

The efficiency indicator as an average indicator for programs that have a similar orientation within a country or as an average efficiency indicator for the implementation of the budget program in all regions of the country is denoted by us as E . In the case of its application, the assessment of the effectiveness of the implementation of the budget program will not only be a characteristic of its quality indicators - for example, the average cost of carrying out activities in the field of youth policy in the amount of 1000 UAH – carried out by the employees of the State Audit Chamber of Ukraine, but also in comparison with similar indicators in similar programs in separate regions of the country. Formula (2) is transformed into a formula (2.1):

(2.1)

In case if the efficiency indicators under the budget programs of a separate territorial community are in an absolute amount equal to the similar average indicators at the national level, the E of the budget program will be equal to 1. Using such a formula will also differentiate the assessment of the effectiveness of the use of financial resources of territorial communities among themselves and comparable to the national level. However, the full use of formula 2.1 is possible in the development of unified performance indicators when using the program-target method within individual budget programs.

Thus, according to the results of the study, we have made some conclusions.

The current practice of evaluating the effectiveness of the use of financial resources of the territorial community has shown that it is carried out by the State Audit Office of Ukraine. At the same time, the effectiveness of local budgets and budget programs is assessed separately.

The audit of the use of financial resources of local budgets of territorial communities is carried out on the income and expenditure part and is not regulated by a separate normative act. In this case, an assessment of the effectiveness of the use of

these resources is not carried out. An audit of the use of financial resources within individual budget programs implemented by territorial communities is carried out by the expenditure part of each program and legally determined by a separate normative act. At the same time, the efficiency of the use of such resources is carried out by assessing the cost, product, efficiency, and quality of the budget program.

We propose the use of the system of coefficients (indicators), in assessing the effectiveness of the use of financial resources of local budgets and in evaluating the effectiveness of using financial resources of territorial communities within individual budget programs. Their use will deepen the assessment of the effectiveness of the use of financial resources between individual territorial communities and in comparison with the national level.

References:

1. Самуэльсон П., Нордхаус В. Экономика / П. Самуэльсон, В. Нордхаус [18-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ООО «И.Д. Вильямс», 2008. – 1360 с.

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА СПОСОБИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Сисоєнко І.А.

доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

Карлюка Д.О.

доцент кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет

Трохимчук О.С.

студентка
Херсонський національний технічний університет

Відповідно до Податкового кодексу України, податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Податковий контроль в Україні здійснюється органами:

- контролюючими органами, яким є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову, державну митну політику, державну політику з адміністрування єдиного соціального внеску, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, законодавства з питань сплати єдиного соціального внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючий орган (далі - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову та митну політику), його територіальні органи. До контролюючих органів в Україні відносять Державну фіскальну службу України та її територіальні органи, у тому числі митні органи.

- органами стягнення, якими є виключно контролюючі органи, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного соціального внеску у межах повноважень, а також державні виконавці у межах своїх повноважень.

Інші державні органи не мають права проводити перевірки своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, у тому числі на запит правоохоронних органів.

Податковий контроль в Україні здійснюється у такі способи:

1. Ведення обліку платників податків. Відповідно до Податкового кодексу України метою обліку платників податків є створення умов для здійснення контролюючими органами контролю за правильністю нарахування,

своєчасністю і повнотою сплати податків, нарахованих фінансових санкцій, дотримання податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1]. Так, за даними Державної фіскальної служби України [2], станом на 01.01.2018 року на обліку в органах Державної фіскальної служби перебуває:

- 3,34 млн. платників податків, з них 1,4 млн. юридичних осіб, 1,94 млн. фізичних осіб, у тому числі 241,4 тис. платників податку на додану вартість (із них 222,6 тис. юридичні особи, 18,8 тис. фізичні особи-підприємці);

- 5,9 тис. платників акцизного податку з реалізації пального (із них 5,4 тис. юридичні особи, 0,5 тис. фізичні особи-підприємці);

- 4,19 млн. платників єдиного соціального внеску (із них 1,38 млн. юридичні особи, 2,81 тис. фізичні особи-підприємці);

- 2,36 тис. отримувачів бюджетної дотації.

У Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків зареєстровано 44,2 млн. осіб, з них іноземці - 674,2 тис. фізичних осіб, в окремому реєстрі зареєстровано за прізвищем, ім'ям, по батькові і серією та номером паспорта – 142,1 тис. фізичних осіб.

Також, за результатами 2017 року, сформовано та затверджено Реєстр великих платників податків. До переліку підприємств-великих платників податків увійшло 2594 суб'єкти господарювання, з них 1915 підприємств, які є великими платниками за результатами 2017 року та знаходяться на обліку в Офісі великих платників податків Державної фіскальної служби України.

2. Інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючих органів.

3. Перевірок та звірок. У 2017 році підрозділами Державної фіскальної служби України проведено 4,8 тис. планових перевірок платників податків, що на 0,6 тис. (15%) більше, ніж за попередній рік. Крім того, було проведено 16,6 тис. позапланових перевірок, що на 0,5 тис. (15%) більше, ніж за 2016 рік, та 9,6 тис. зустрічних звірок, що на 13,2 тис. (58%) менше, ніж у 2016 році.

При цьому, більшість позапланових перевірок проводилась з незалежних від Державної фіскальної служби України причин (63%), зокрема на звернення самих платників, коли розпочато процедуру ліквідації/припинення юридичної особи або платник подав заяву про зняття з обліку, за рішеннями суду (слідчого судді) або за постановами органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого чи прокурора, на прохання платника.

За підсумками 2017 року документальними (плановими та позаплановими) перевітками охоплено майже 62% суб'єктів великого підприємництва, 14% середнього і тільки 1% малого (у т.ч., які перебувають на спрощеній системі оподаткування).

4. Моніторингу контрольованих операцій та опитування посадових, уповноважених осіб та/або працівників платника податків. Перевітками своєчасності та повноти подання звітів про контрольовані операції за звітні періоди 2013-2016 років встановлено 206 фактів порушень щодо неподання/несвоєчасного подання звітів про контрольовані операції та неповного відображення проведених операцій у поданому звіті.

Застосовано штрафні санкції на загальну суму - 67,0 млн. грн. з яких до бюджету вже надійшло 16,2 млн. грн. (24,2 %).

За результатами опрацювання поданих звітів про контрольовані операції, податкової та фінансової звітності платників відібрано 60 платників податків, яким у 2017 році направлено запити на подання документації з трансфертного ціноутворення.

У 2017 році завершено 23 перевірки контрольованих операцій, за результатами яких:

- донраховано 297,8 млн. грн. податку на прибуток підприємств та 1,4 млн. грн. податку на додану вартість;
- зменшено від'ємне значення об'єкта оподаткування на 3 715,2 млн. грн.;
- зменшено суму бюджетного відшкодування з податку на додану вартість на 2,6 млн. грн.;

- зменшено суму від'ємного значення з податку на додану вартість на 0,4 млн. грн.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Сичова Н.С.

Бердянський педагогічний університет

В даний час школа переживає складний і водночас цікавий період реформування. В сучасній початковій школі відбувається системне оновлення змісту та перехід до нової структури навчання, спрямованої на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей учнів.

Розв'язання цих актуальних проблем можливо лише на основі широкого запровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на всебічний розвиток дитини. Реалізація цього завдання може здійснюватись лише за умови якомога активнішого включення у навчально-виховний процес кожного учня.

Одним з методичних інновацій є інтерактивні методи навчання. Слово «інтерактив» прийшло до нас із англійської мови «interact». «Inter» – це «взаємний», «ас» – діяти. Інтерактивне навчання – діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя і учня.

Мета інтерактивного навчання – створювання комфортних умов навчання, при яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес.

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємонавчанні: вчитель – учень, учень – учень. При цьому вчитель і учень – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення.

Найбільш ефективними, на мій погляд, на сьогодні є саме інтерактивні методи навчання, які допомагають учням оволодіти певними навичками: мислити, розуміти суть речей, осмислювати ідеї і концепції, шукати потрібну інформацію, інтерпретувати її і застосовувати в конкретних умовах. Чому пріоритет надається саме інтеракціям?

По-перше, інтерактивне навчання – це навчання, занурене у спілкування, діалогове навчання, що належить до педагогічних технологій на основі ефективності управління й організації навчального процесу.

По-друге, призначення інтерактивного навчання полягає у тому, щоб, передати знання, усвідомити цінність інших людей. Зміст роботи полягає не лише у знаннях, але й у способах мислення.

По-третє, інтерактивне навчання - це специфічна форма організації навчальної діяльності, мета якої – забезпечення комфортних умов, за яких кожен учень відчував би свої успіхи, інтелектуальну роботу, продуктивність навчання, недопущення домінування однієї думки над іншою. [3, с. 1]

Використання інноваційних технологій – це спосіб створення в класі атмосфери, котра найліпшим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості.

Сьогодні в світі відчутний пріоритет загальнолюдських цінностей. Згідно з особистісно-діяльнісним підходом до організації навчального процесу в центрі його знаходиться той, хто вчиться. Формування особистості і її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов:

створення позитивного настрою для навчання;

відчуття рівного серед рівних;

забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей;

усвідомлення особистістю цінності колективно зроблених умовиводів;

можливість вільно висловити свою думку і вислухати свого товариша;

вчитель не є засобом «похвали і покарання», а другом, порадником, старшим товаришем.

Усім цим умовам відповідають інтерактивні технології, які відносяться до інноваційних.

Як активізувати пізнавальну діяльність учнів? Які методи використовувати, щоб викликати інтерес до навчання, зробити його цікавим? Як допомогти розкритися кожній дитині? Ці питання завжди хвилювали вчителів початкових класів. [2, с. 1]

Слід переходити від «передавання знань» до «навчання жити». В сучасному суспільстві неможливо одній людині знати все, навіть в окремій вузькій галузі. Численні факти добре запам'ятовують комп'ютери. Сьогоднішнім учням потрібні інші навички: думати, розуміти сутність речей. Осмислювати, вміти шукати потрібну інформацію. Дитина має напружено розумово працювати. Саме цьому сприяють інноваційні технології. Використання їх – це спосіб створення в класі атмосфери, котра найліпшим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості. Взаємодія учителя й учня робить усіх учасників процесу суб'єктами. Інтерактивні форми роботи допомагають приділити увагу кожному учню. Працюючи в групах чи парах, школярі самостійно розв'язують доступні для них завдання, стають дослідниками, разом переборюють труднощі на шляху до мети. Крім того,

інтерактивні форми навчання розвивають комунікативні вміння та навички, допомагають встановленню емоційних контактів між учнями. Школярі вчаться критично мислити, дискутувати, самостійно приймати рішення.

Велику перевагу віддаю технологіям ситуативного моделювання (побудова навчального процесу за допомогою залучення учнів до гри), технологіям колективного навчання (методи «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Метод Прес», «Карусель», «Навчаючи - учусь», «Два , чотири – всі разом» тощо) та кооперативного навчання (робота в парах, групах).

Проводячи уроки такого типу, потрібно зацікавити школярів предметом, формувати активну життєву позицію, розвивати творчі здібності. Разом з тим удосконалюють мовленнєві і розумові навички, створюють ситуацію успіху, де кожен учень відчувається невимушено, а це, в свою чергу, сприяє самовдосконаленню його як особистості. А вчитель тут виступає в ролі друга, товариша.

Виходячи з вищезазначеного, на практиці необхідно використовувати інтерактивні форми в цілому, або ж взявши елементи, які більш доцільні для певного класу. [1, с. 24]

Таким чином, використання таких видів інтерактивних вправ на уроках дає можливість доповнити уроки різноманітною інформацією, а різні види діяльності заохочують дітей до роботи. Діти свідомо осмислюють положення (ситуацію): «відсидіти не вдається». Кожен учень зацікавлений у правильності своєї думки. Продуктивність уроків підвищується.

Адже інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння учнями навчального матеріалу, допомагає вчителю співпрацювати з усім класом, з кожним учнем і учням між собою. І нагородою для мене, як для вчителя, є невтомна дитяча цікавість, яка поступово переростає у допитливість, творче пізнання та самостійність, бажання досягти успіху, схильність до активного пошуку.

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який

відповідав би міжнародним стандартам. В умовах ринкової економіки важливо сформувати творчу особистість, найважливішими якостями якої є ініціатива, свобода вибору, самореалізація. [4]

Формування особистості і її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов:

- створення позитивного настрою для навчання;
- відчуття рівного серед рівних;
- забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей;
- можливість вільно висловити свою думку і вислухати свого товариша.

Висновок

Отже, впровадження інтерактивних методів навчання на уроках природознавства в початковій школі поглиблюють знання учнів з теми, учні краще засвоюють поняття, розвиваються навички працювати в колективі, інтерактивне навчання розвиває пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення, зв'язне мовлення, вміння відстоювати свою думку. Учні зацікавлені, активні та вмотивовані до навчання природознавству через що урок стає набагато продуктивнішим.

Список літератури:

1. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – Київ.: Цент. навч. літер., 2009. – 112 с.
2. Шевчук І. Використання інтерактивних технологій у проведенні виховних годин Початкова школа. 2010. №5
3. Науково-методичний журнал «Початкове навчання і виховання» №17 (93), 2016
4. Коченгіна М.В. Готуємось до уроків зв'язного мовлення. – Київ.: Вид. «Ранок», 2008.

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Скрипник А.О.

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

Студент

linaskrypnyk@gmail.com

За даними ООН, у світі кожна третя працездатна людина або не має роботи взагалі, або має сезонний чи випадковий заробіток. Тому проблема безробіття на сьогодні – одна з найважливіших проблем в Україні та потребує негайного вирішення. Більше того – це центральна проблема сучасного суспільства. Сутність безробіття полягає в тому, що це не випадкове, а закономірне явище, породжене процесом нагромадження капіталу в умовах ринкової економіки, основаної на приватній власності на засоби виробництва. Надмірне безробіття відображається на економіці країни досить негативно, отже вивчення цього питання є актуальним на сьогодні.

Закон України «Про зайнятість населення» стверджує, що безробіття – це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи і, відповідно, заробітку. Безробітні у визначенні Міжнародної організації праці, або МОП, - це особи віком від 15 до 70 років, які можуть бути як зареєстрованими, так і незареєстрованими у державній службі зайнятості, що одночасно задовольняють три умови:

- 1) не мали роботи (тобто прибуткового заняття);
- 2) активно шукали роботу чи намагались організувати власну справу на досліджуваному тижні;
- 3) готові розпочати роботу впродовж наступних двох тижнів.

Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків,

підприємство – персонал. Зростають ризик соціального напруження, додаткові витрати на підтримку безробітних. Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом. Всі країни світу прикладають багато зусиль для подолання безробіття, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю. Тобто можна сказати, що у реальному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї.

Щоб пояснити причину безробіття, необхідно передусім проаналізувати наслідки нагромадження капіталу. Вони, як відомо, однозначно позитивні для підприємців тому, що передбачається в майбутньому отримання ще більших прибутків; неоднозначні для трудящого населення тому, що нагромадження капіталу суттєво впливає на рівень його зайнятості. Нагромадження капіталу завжди супроводжується науково-технічним прогресом. А це означає, що в міру розвитку технічного прогресу, відносна потреба в робочій силі зменшується. В умовах НТП додатковий капітал, утворений в процесі нагромадження, притягує все менше і менше робітників порівняно зі своєю величиною. З іншого боку, старий капітал, який періодично відтворюється в новій технічній будові, відштовхує все більше і більше робітників, що раніше були ним зайняті. Це неминуче веде до виникнення надлишку робочої сили, порівняно з капіталом, що застосовується. Цей надлишок і утворює безробіття.

Повернемося до чисел. Чисельність безробітного населення (за методологією МОП) у I півріччі 2018 року, у порівнянні з I півріччям 2017 року, скоротилася на 109 тис. осіб та становила 1,6 млн. осіб.

За віковими групами: серед безробітних 29% становили особи віком від 15 до 29 років, 31% – особи у віці від 30 до 39 років, 22% – у віці від 40 до 49 років.

За причинами незайнятості: серед безробітних частка осіб, які звільнилися за власним бажанням, становила 36%, вивільнених з економічних причин – 22%, частка безробітних, у яких робота мала сезонний характер –

12%, частка осіб, які не змогли знайти роботу після закінчення строку контракту – 9%, після закінчення навчальних закладів – 8%.

Рівень безробіття, за методологією (МОП) скоротився з 9,6% економічно активного населення у I півріччі 2017 року до 8,9% у I півріччі 2018 року. Скорочення рівня безробіття відбулося в усіх регіонах.

Найнижчий рівень безробіття спостерігався у Харківській (5,1%), Київській (6,2%), Одеській (6,7%) областях та місті Києві (6,6%), а найвищий – у Полтавській (11,7%), Кіровоградській (11,8%), Волинській (12,2%), Донецькій (14,1%) та Луганській (15,4%) областях.

Станом на 1 листопада 2018 року допомогу по безробіттю отримували 209 тис. осіб, що на 4% менше, ніж на відповідну дату 2017 року.

Згідно сказаному вище, можна підбити підсумки, що, незважаючи на сучасний рівень безробіття, вихід з такого положення все ж можна знайти. До прикладу, варто застосувати такі заходи, як створення нових робочих місць шляхом розширення підприємств, створення центрів для навчання тих професій, шанси на зайнятість яких доволі високі, забезпечення спеціальними службами зайнятості перенавчання чи підвищення кваліфікації, зниження податків для підприємств за умови збереження робочих місць. Саме тому, завдяки впровадженню запропонованих заходів, можна все ж досягнути зменшенню рівня безробіття, збільшення кількості працевлаштованого населення і, як висновок, покращення соціально-економічної ситуації у країні.

Список літератури:

1. Державна служба зайнятості [Електронний ресурс] - <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68>
2. Федоренко В.Г. / Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи // Економіка та держава. – 2015. – с. 4-5.
3. Гальків Л.І. / Втрати людського капіталу України: чинник безробіття // Економіка і регіони. – 2014. – с. 110-113.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ЗАСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сліпчук Валентина Леонідівна

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця,

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри медичної та загальної хімії

ORCID iD 0000-0002-9552-029X,

бульвар Шевченка, 13, 01601 Київ, Україна,

slipchukvl@gmail.com

Колодій Анастасія Володимирівна

Хмельницький університет управління та права,

юридичний факультет

Правова свідомість студентів-правників у вищих закладах освіти України становить значний науковий інтерес, оскільки юридична освіта є особливим видом професійної підготовки, бо безпосередньо впливає на майбутнє, забезпечуючи підготовку нового покоління професіоналів та формування правової держави. Правова держава є не лише ціллю, але й засобом вирішення всіх завдань, що стоять перед суспільством, правил та технологій здійснення політичних та економічних реформ, а головне - створення умов правової захищеності кожного громадянина.

Проведені у ХХ-ХХІ ст. зміни соціально-економічних відносин в Україні, її інтеграція в європейський освітній простір, докорінно змінили суспільну свідомість громадян, зокрема, правосвідомість як одну з його форм. Значною мірою це відбилося на стані й розумінні права, законності, правопорядку, правотворчої і правозастосовчої практики, юридичної культури, прав та свобод людини.

У цих умовах набуває розвитку правосвідомість, як найважливіший нормативно-організуючий та стабілізуючий фактор. Поряд з іншими юридичними засобами, правосвідомість має потужний вплив на поведінку людей і їх колективів, формує у них необхідні орієнтири, позитивні погляди, цінності, пов'язані з їх правомірною діяльністю, освоєнням правової дійсності.

Проблема формування правової свідомості студентів-правників у вищих закладах освіти обумовлена комплексом політичної та кримінальної ситуації в країні, широким розповсюдженням правового нігілізму та популяризацією субкультур. Проведені наукові дослідження доводять, що спостерігається тенденція до збільшення «групи ризику» серед молоді, хоча недоліки у правовій свідомості є загальними [6, с. 4471]. Серед проблем професійної юридичної освіти є формування правової поведінки майбутній фахівців, яка нерозривно пов'язана з рівнем правової свідомості (системою правових понять, переконань, ставлення до чинного або бажаного юридичного права, а також діяльності, пов'язаної з таким правом) [1].

Проведені американськими науковцями численні дослідження демонструють, що складність правової соціалізації студентів-правників може бути викликана цілим рядом факторів і в кінцевому підсумку може призвести до деформації правової свідомості, включаючи прояви екстремізму [5, с. 626].

Ключовим моментом правової свідомості, як зазначає С. С. Алексєєв, є визнання цінностей природного права, прав та свобод людини, а також уявлень про сучасний позитивний закон і як він відповідає природному праву, правовим цінностям й ідеалам [3, с. 207].

Структурними компонентами правової свідомості особистості на думку Г. Х. Єфремова та А. Р. Ратинова є: пізнавальний, емоційно-ціннісний, активно-практичний [4, с. 132].

Розвинута правосвідомість студентів-правників є соціальною гарантією верховенства закону в нашому суспільстві, засобом регулювання суспільних відносин, а також системоутворюючим фактором правової демократичної держави. Правосвідомість студентів-правників вищих закладів освіти України

характеризується значним ступенем сформованості, соціальної адекватністю, цілісністю. Для них властива активна життєва позиція, а також знання основних правових документів. Правосвідомості студентів-правників властиві специфічні риси, а саме: максимальне сприйняття інновацій та зовнішніх впливів, наївний ідеалізм, домінування емоційного над раціональним, суперечливість, імпульсивність, прагнення до справедливості, рухливість і нестійкість. У зв'язку з цим, правосвідомість студентів-правників більш схильна до деформацій. Основними проблемами, які виникають у студентів-правників під час формування їхньої правової свідомості є: правовий нігілізм; правовий дилетантизм, або легковажне ставлення до права; безсистемність правових знань; правовий інфантилізм, тобто слабкість правових знань. Найбільш небезпечною формою деформації правосвідомості студентів-правників є правовий нігілізм, що виявляється в байдужому чи зневажливому ставленні до права, закону і правопорядку. Він обумовлений такими негативними соціально-психологічними рисами, як: відмова від традиційних моральних і культурних цінностей, соціальна апатія, агресивність, конформізм, недосвідченість тощо.

Нормативно-правова база, яка регулює питання, пов'язані з рівнем розвитку правосвідомості та правової культури, більшою мірою стосується правової освіти, ніж формуванням правової свідомості у студентів-правників [2, с. 290].

Саме тому, актуальним є впровадження нової програми підвищення правової свідомості у студентів-правників, основними напрямками якої будуть: визнання правової освіти одним з визначальних чинників формування правової культури та правосвідомості; активна підтримка та заохочення студентів-правників в процесі навчання у вищих закладах освіти, проведення конкурсів та турнірів з метою формування здорової конкуренції серед молоді, стійкої та діяльної позиції, ініціативності та жаги до перемоги знань та досвіду над бездіяльністю; забезпечення рівного доступу до навчання у вищих закладах освіти всіх громадян; створення комфортних умов для навчання та духовного розвитку; проведення міжнародних обмінів студентами-правниками;

забезпечення заінтересованості в набутті практичного досвіду не лише серед студентів-правників, а й серед роботодавців в кваліфікованих фахівцях; заохочення самоосвіти молоді з питань держави та права; підтримка ініціатив та проектів студентів-правників та молодих юристів; надання якісних освітніх послуг, які будуть ґрунтуватися на реальних, практичних питаннях, а не застарілих теоретичних підходах; контроль за дотриманням поваги до людської гідності між студентами-правниками та викладачами; дотримання норм закону представниками влади як форма демонстрації зразкової поведінки; контроль інформації в ЗМІ від відкритих навіювань політичної та правової позиції.

Отже, запровадження сучасних навчальних програм освіти для студентів-правників у вищих закладах освіти України, які будуть відповідати можливостям сучасної молоді та мати практичне значення в умовах сьогодення, проведення заходів щодо підвищення правової свідомості та правової культури серед працівників вищих юридичних закладів освіти значно сприятимуть формуванню правової свідомості майбутніх фахівців галузі правознавства.

Список літератури:

1. Віхров О. П. Теорія держави і права: курс лекцій: навчальний посібник. Чернігів: Чернігів, 2015. 304 с. URL: https://pidruchniki.com/84574/pravo/pravova_svidomist_pravova_kultura
2. Ткачук А. С. Правосвідомість молоді як системоутворюючий фактор правової демократичної держави. Альманах права. 2012. №3. С. 288–292. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/63928>
3. Alekseev S. S. Teoriya gosudarstva i prava (Theory of state and law): uchebnyk dlya vuzov. M: Norma, 2005. – 496 с.
4. Kochko I. V. Theoretical and methodological bases of the problem of formation of the legal consciousness of students. World of Science, Culture, Education. 2013. №6. С. 131–134.
5. Muslumov R., Pecherkina A. Conditions of the Effective Formation of Legal Consciousness of Students By Means of Psychological Training. The Fifth International Luria Memorial Congress «Lurian Approach in International

Psychological Science». 2018. №5. С. 625–636. URL: <https://knepublishing.com/index.php/Kne-Life/article/view/3321/6998>

6. Muslumov R., Mukhametov R., Shushmarchenko E. The expression of extremist attitudes among students evaluating the political events. International Technology, Education and Development Conference. 2017. №11. С. 4470–4479.

ЧАСТИНА I МОНОГРАФІЇ ТЕОРІЯ ТРИВАЛОЇ МІЦНОСТІ ТА СТІЙКОСТІ СТЕРЖНЕВИХ ЗАЛІЗОБЕТОННИХ СИСТЕМ

Слободянюк С.О.

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»,
д.т.н., проф., ORCID iD [0000-0003-4874-7296](https://orcid.org/0000-0003-4874-7296), моб. (+38066)2137823

Анотація. У монографії викладена теорія розрахунку стержневих залізобетонних систем на тривалі дії з урахуванням деформацій поздовжнього згинання, армування, усадки, повзучості та віброповзучості бетону. Сформульовані критерії тривалої стійкості та міцності елементів систем. Наведені побудови методу сил, методу переміщень та методу скінченних елементів плоских і просторових стержневих систем. Ці методи будівельної механіки побудовані на дію тривалих статичних і динамічних (вібраційних) навантажень з єдиних позицій. Наведені числові приклади і аналіз, а також співставлення з експериментальними даними. Монографія в цілому викладена в трьох частинах. Частина I присвячена аналітичному огляду публікацій та експериментальним дослідженням [1].

Матеріали дослідження. У результаті аналітичного огляду джерел [2-20 і ін.] та виконання першого етапу науково-дослідної роботи (частина I) зроблені такі загальні висновки:

1. З двадцяти розглянутих гіпотез повзучості можна зробити висновок про те, що на сьогодні єдиної теорії яка пояснює повзучість бетону з точки зору

фізико-хімічної природи немає. Більшість авторів дотримуються гіпотези, що повзучість бетону - наслідок перерозподілу в часі зусиль з гелю на кристалічний зросток цементного каменю, капілярних явищ, і накопичення локальних мікропорушень в бетоні під дією постійного статичного навантаження.

2. Загально визнаної єдиної фізичної залежності між деформаціями повзучості і тривалими статичними напруженнями не встановлено. Все це призвело до того, що в інженерній практиці використовується феноменологічна теорія повзучості, яка не розкриває фізико-хімічної природи явища. Вона заснована на експериментальних даних про деформативні властивості матеріалу і оперує характеристиками, отриманими в лабораторних умовах.

3. Теорія повзучості на основі інтегрального рівняння Вольтерра, досить повно розроблена і досліджена. Рішення практичних задач на її основі може забезпечити достатньо високу точність результатів, якщо в ядро інтегрального рівняння буде входити функція характеристики повзучості, яка відповідає спадковій теорії старіння. Однак слід зазначити, що аналіз теорій повзучості проведений не до кінця. Згадані висновки по точності теорій повзучості зроблені без урахування зростання модуля пружності в часі. Тому вважаємо, що дані дослідження повинні бути продовжені.

4. За основу досліджень з урахуванням повзучості тут були взяті тільки лінійні теорії повзучості, тому необхідно обґрунтувати їх застосування в інженерних розрахунках в порівнянні з нелінійними теоріями повзучості бетону.

5. З шести виявлених в літературі гіпотез віброповзучості можна зробити висновок про те, що на сьогодні єдиної теорії яка пояснює віброповзучість з точки зору фізико-хімічної природи немає. Більшість авторів дотримуються гіпотези, що віброповзучість бетону - обумовлена тексотропними властивостями гелевої структурної складової цементного каменю, рухливість якого залежить від частоти і величини динамічних дій.

6. Загально визнаної єдиної фізичної залежності між деформаціями

віброповзучості і динамічними напруженнями не встановлено, тому в інженерній практиці використовується феноменологічна теорія віброповзучості, яка не розкриває фізико-хімічного природи явища. Вона заснована на експериментальних даних про деформативні властивості матеріалу і оперує характеристиками, отриманими в лабораторних умовах. Ординати кривих віброповзучості знаходять множенням відповідних ординат кривих простої повзучості на деякий множник, названий коефіцієнтом віброповзучості K_v .

7. Для встановлення коефіцієнта віброповзучості і залежностей між деформаціями-напруженнями, а також для розробки відповідної теорії необхідно виконати серії експериментів на бетонних і залізобетонних елементах (стояках) стержневих систем при статичних і динамічних навантаженнях.

8. Як показав огляд публікацій, таких експериментів на бетонних зразках для загальних висновків явно недостатньо, а на залізобетонних вони виконані тільки для 2-х балок при поперечному вигині, а для стиснутих стояків вони взагалі відсутні, що є абсолютно новим в постановці задач в контексті теми НДР.

9. Дослідження тривалої міцності центрально і позацентрово стиснутих стояків підтвердили, що вібраційне навантаження збільшує деформації простої повзучості і дані перевищення спостерігаються як по бетону, так і по арматурі. Найбільший коефіцієнт віброповзучості для бетону дорівнював $K_v=2$.

10. Дослідження тривалої стійкості центрально стислих симетрично армованих залізобетонних стояків показали, що тривала критична сила може становити 0,65 - 0,8 від короточасної. Однак це є тільки верхньою межею, що допускається навантаженням. У стисло-вигнутих стержнях ріст прогинів може бути незатухаючим і більше нормативних уже при $P_{дл} = 0,3P_{кр}$. Ці дані розкривають дуже важливу проблему, яка полягає в необхідності деформаційного розрахунків залізобетонних систем на постійні й тривалі навантаження з урахуванням повзучості бетону.

11. Крім пропозицій з розрахунку статично визначених залізобетонних систем з урахуванням армування, деформацій поздовжнього вигину й повзучості інші дані по точному деформаційному розрахунку статично невизначених систем у літературі відсутні. Тому тема НДР є актуальною, а її розгляд вимагає нових фундаментальних побудов методів будівельної механіки, пристосованих не тільки до можливості аналізу, але й до можливості розрахунків складних залізобетонних систем із застосуванням ЕОМ. Необхідна розробка методу сил, методу переміщень і методу скінченних елементів, пристосованих до розрахунків залізобетонних конструкцій.

12. Значення розв'язку цієї проблеми збільшується ще й тим, що при деформаційному розрахунку пружних систем у вчених немає єдиної думки, про способи урахування деформацій поздовжнього вигину в коефіцієнтах канонічних рівнянь, і це питання вимагає додаткового дослідження.

13. Питання стійкості стержневих просторових систем навіть у пружній постановці розглядалися тільки в концептуальному значенні, а з урахуванням повзучості вони очевидно взагалі не розглядалися.

14. Експерименти показали, що причиною втрати несучої здатності стислих елементів може бути досягнення напруженнями певних граничних значень, отже, задачу деформаційного розрахунків систем необхідно доводити до визначення поточних у часі напружень в арматурі і бетоні, що є новим у постановці задачі.

15. Наведений аналіз літератури вказує на те, що у зв'язку із суперечливістю результатів експериментів питання про коефіцієнт поперечної деформації повзучості $v_2(t, \tau)$ так і залишився невирішеним, отже є доцільність у його подальшій вивченні й проведенні додаткових експериментальних досліджень.

16. Як бачимо з літературного огляду, незважаючи на достаток існуючої літератури, проблема тривалої стійкості ще повністю не вивчена. Тема стійкості залізобетонних стержневих систем з урахуванням просторової роботи, деформованої схеми й повзучості залишається ще відкритою. Питання тривалої

стійкості позацентрово стислого й ексцентрично армованого залізобетонного стержня так само ще не до кінця вивчене і становить інтерес.

17. Таким чином, найбільш перспективним є експериментальне дослідження тривалої стійкості позацентрово стислих і ексцентрично армованих залізобетонних стояків, як самий небезпечний і загальний випадок роботи елементів стержневої системи.

18. Результати довготривалих випробувань таких стояків показали, що найбільше стояк простояв і зруйнувався на 634 добу після початкового навантаження 60 кН у віці стояка 247 доби, при цьому кінцевий прогин перевищував початковий у 3,2 рази, а навантаження склало 0,25 від критичної сили.

19. У цілому зроблено висновок про те, що навіть незначне динамічне навантаження істотно (1,5 ... 2,0 рази) підвищує деформації повзучості залізобетонних стояків, а при $P_{дл} = 0,25 \dots 0,3 P_{кр}$ ріст їх прогинів може бути незатухаючим і ці факти слід брати до уваги при проектуванні стержневих залізобетонних конструкцій.

Список літератури:

1. Слободянюк С.О. Теорія тривалої міцності та стійкості стержневих залізобетонних систем з урахуванням повзучості та віброповзучості бетону. Частина I / Слободянюк С.О., Буратинський А.П., Климпотюк Д.В., Титюк А.О., Шаповал В.Г. // Монографія. - Дніпропетровськ: ДВНЗ «ПДАБА»; «Середняк Т.К.», 2014. – 156 с.

2. Слободянюк С.А. Взаимодействие предварительно напряженной арматуры с бетоном и расчет однослойных стеновых панелей с учетом ползучести поризованного бетона / Слободянюк С.А., Яценко Е.А. // Монографія. - Дніпропетровськ: ПДАБтаА; Пороги, 2007. – 280 с.

3. Слободянюк С.А. Теория длительной прочности и устойчивости стержневых железобетонных систем с учетом ползучести бетона / Яценко Е.А., Слободянюк С.А. // Монографія. - Дніпропетровськ: ПДАБтаА; Пороги, 2002. – 252 с.

4. Слободянюк С.А. Деформационный расчет и устойчивость стержневых железобетонных систем с учетом длительных процессов: дис. ... докт. техн. наук: 05.23.01 «Строительные конструкции, здания и сооружения» / Слободянюк С.А. – Днепропетровск, 2002. – 280 с.

5. Слободянюк С.А. Взаимодействие предварительно напряженной арматуры с бетоном и расчет однослойных стеновых панелей методами строительной механики: дис. ... канд. техн. наук: 01.02.03 «Строительная механика» / Слободянюк С.А. – Днепропетровск, 1987. – 260 с.

6. Яценко Е.А. Методы расчета железобетонных конструкций на длительное воздействие с учетом ползучести бетона: Дис. ... докт. техн. наук: 05.23.01 «Строительные конструкции, здания и сооружения» / Яценко Е.А. - Москва, 1989. - 364 с.

7. Яценко Е.А. Теория ползучести железобетонных конструкций / Яценко Е.А., Корнилова С.В., Бовин А.А., Соссу Г. // Монография. – Днепропетровск: Guadeamus, 2000. – 600 с.

8. Фрейсинэ Е. Переворот в технике бетона. – ОНТИ, 1938 – 98 с.

9. Корноухов Н.В. Прочность и устойчивость стержневых систем. - М.: Стройиздат, 1949. - 376 с.

10. Арутюнян Н.Х. Некоторые вопросы теории ползучести. - М.: Госиздат, 1952. - 324 с.

11. Берг О.Я. Физические основы теории прочности бетона и железобетона. - М.: Госстройиздат, 1962. - 96 с.

12. Улицкий И.И. Определение величин деформаций ползучести и усадки бетонов. - К.: Госстройиздат, 1963. – 132 с.

13. Бондаренко В.М. Некоторые вопросы нелинейной теории железобетона. – Х.: Харьковский университет, 1968. – 324 с.

14. Ржаницын А.Р. Теория ползучести. – М.: Стройиздат, 1968.- 416 с.

15. Александровский С.В., Багрий В.Я. Ползучесть бетона при периодических воздействиях. - М.: Стройиздат, 1970. – 168 с.

16. Барашиков А.Я. Расчет железобетонных конструкций на действие

длительных переменных нагрузок. - К.: Будівельник, 1974. – 144 с.

17. Прокопович И.Е. Основы прикладной линейной теории ползучести. - К.: Вища школа, 1978. - 144 с.

18. Рекомендации по учету ползучести и усадки бетона при расчете бетонных и железобетонных конструкций / НИИЖБ Госстроя СССР. – М.: Стройиздат, 1988. – 120 с.

19. Гольшев А.Б., Бачинский В.Я., Полищук В.П. Проектирование железобетонных конструкций: Справочное пособие. - К.: Будівельник, 1990. - 544 с.

20. Голишев О.Б., Бамбура А.М. Курс лекцій з основ розрахунку будівельних конструкцій із опору залізобетону. – К.: Логос, 2004.–340 с.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Смерека Л.І.

студентка НТУ «ХП»

На сучасному етапі розвитку економіки у підприємств, незалежно від їх сфери діяльності та форми власності, для забезпечення ефективного фінансування, виникає значна потреба у капіталі.

Правильне управління капіталом на підприємстві є однією із запорок вдалого ведення його господарської діяльності, а відповідно від того як на підприємстві використовують та розподіляють капітал залежить його ефективність, рентабельність, а також рівень фінансової незалежності [1].

Залучення позикових коштів підприємством здійснюється, з певними цілями, до основних з них належать:

– збільшення потрібного об'єму постійної частини оборотних активів;

- забезпечення формування перемінної частини оборотних активів.
- Формування недостатнього обсягу інвестиційних ресурсів;
- забезпечення соціально-побутових потреб своїх робітників [2].

Використання позикового капіталу на підприємстві характеризується наступними позитивними якостями:

- доволі широкі можливості залучення,
- забезпеченням приросту фінансового потенціалу підприємства;
- більш низькою вартістю порівняно з власним капіталом за рахунок забезпечення ефекту «податкового щита»;
- здатністю генерувати приріст фінансової рентабельності;
- зростання дохідності власного капіталу за умовою, якщо дохідність активів перевищує плату за позиковий капітал [4].

В той же час використання позикового капіталу має наступні недоліки:

- використання позикових коштів формує найбільш небезпечні фінансові ризики в діяльності підприємства.
- висока залежність вартості позикового капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку
- складність процедури залучення.
- інколи потребує відповідних сторонніх гарантій або застави (при цьому гарантії страхових компаній, банків надаються, як правило, на платній основі).

Таким чином, підприємство, яке використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку за рахунок формування додаткового обсягу активів і можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, але в більшій мірі генерує фінансовий ризик і погрозу банкрутства, які зростають по мірі збільшення питомої ваги позикових коштів у загальній сумі використаного капіталу.

Більш повна схема базових елементів вартості позикового капіталу зображено на рисунку

Рисунок 1 – Система базових елементів оцінки і управління вартістю позикового капіталу підприємства

Саме для цих джерел запозичення капіталу здійснюють оцінку вартості [3].

Вартістю, або ціною позикового капіталу називають плату підприємства за залучення та використання позикових коштів, під час ведення його господарської діяльності [6].

При розрахунку вартості джерел капіталу необхідно також враховувати фактори ризику та часу.

Оцінка вартості капіталу має ряд особливостей, до найважливіших з них належать:

- Відносна простота формування базового показника оцінки вартості.
- Під час проведення оцінки вартості позикових ресурсів необхідно також враховувати податковий коректор.

– Вартість залучення позикового капіталу має значний зв'язок із ступенем кредитоспроможності підприємства, який оцінюється кредитором. Чим вищий ступінь кредитоспроможності підприємства тим нижча вартість позикового капіталу, що залучається цим підприємством [3,7].

Для підвищення ефективності управління позиковим капіталом необхідно в першу чергу оптимізувати структуру позикового та власного капіталу.

До основних завдань оптимізації структури можна віднести два аспекти:

- Формування раціональної структури капіталу, яка б забезпечила безперервний розвиток організації;
- Забезпечення умов, за яких підприємство отримуватиме максимальну прибутковість.

Аналіз економічної літератури свідчить, про те, що найбільш поширеними методами оптимізації структури є:

1. оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності, з урахуванням механізму фінансового левериджу.
2. оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості;
3. оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків.

Такими чином, оптимізація структури капіталу, формування оптимального співвідношення різних форм фінансування діяльності підприємства, сприятиме підвищенню ефективності управління позиковим капіталом, та відповідно фінансової діяльності підприємства.

Список літератури:

1. Бланк І. А. Управління формування капіталу / Бланк.І. А. – К. : Ніка-Центр, Ельга, 2002. – 512 с
2. Бичкова Н.В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності / Н. В. Бичкова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса, 2013. – №1 (48).

3. Гайдаєнко О. Формування оптимальної структури капіталу підприємства / Ольга Гайдаєнко // Міжнародний збірник наукових праць. – 2016. – №1 – 8 с.

4. Зборовська, Г. О. Капітал підприємства / Г. О. Зборовська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 43. – С. 35–39.

5. Капітула С.В. Оптимізація структури капіталу підприємства як спосіб управління його рентабельністю / С.В. Капітула, Н.Б. Корміч [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ev.nmu.org.ua/docs/2012/2/EV20122_093-096.pdf

6. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. / Терещенко О. О. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

7. Шевчук, Н. Капітал підприємства : формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 5-6. – С. 39–43

АГРОБІЗНЕС УКРАЇНИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сокирка Діана Степанівна

Агробізнес відноситься до основних народногосподарських комплексів, що визначають умови підтримки життєдіяльності суспільства. Важливе його значення не лише у забезпеченні базових потреб людей у продуктах харчування, а й в тому, що він істотно впливає на зайнятість населення та ефективність національного виробництва.

Розвиток світового агропромислового сектору супроводжується рядом характерних тенденцій:

1. перевиробництвом продуктів харчування;
2. скороченням використовуваних сільськогосподарських земель;
3. покращенням рівня автоматизації та механізації виробничих процесів;

4. широким застосування добрив та хімічних засобів у боротьбі із шкідниками;

5. впровадженням штучно створених високоврожайних сортів рослин та ефективних порід тварин.

Сільське господарство нашої країни у сучасний період ще не вийшло із стану глибокої кризи, яка була спричинена недалекою політикою багатьох урядів незалежної України. Проблемаами аграрної індустрії в Україні є:

- мораторій на продаж землі;
- відсутність справедливої оцінки вартості землі;
- дефіцит води для поливу полів;
- неготовність до глобального потепління;
- складність отримання кредиту в банку;
- нерозвинена система дотацій з бюджету для невеликих компаній;
- дефіцит сільськогосподарської техніки.

Незважаючи на вище перелічені проблеми, Україна займає передові місця на глобальному ринку з виробництва та експорту багатьох продуктів. Перше місце займає соняшникова олія, третє – ріпак та мед, а четверте місце – кукурудза та ячмінь.

При цьому Україна досі залишається сировинною базою для міжнародних партнерів. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, у 2017 році експорт товарів АПК сягнув 17,8 млрд дол., де 85% - це сировина і лише 15% - продукція з доданою вартістю. Торік Україна експортувала зерно (на 6,5 млрд дол.), жири та олію тваринного/рослинного походження (на 4,6 млрд дол.), насіння і плоди олійних культур (2,1 млрд дол.). Експорт товарів з доданою вартістю становив: цигарки (0,3 млрд дол.), цукор (0,3 млрд дол.), макуха (0,8 млрд дол.) [1].

На думку Райнерта [2], країна з сировинної моделлю економіки стикається з декількома серйозними проблемами:

- 1) ціну на сировину встановлює ринок, а не виробник;
- 2) загроза перевиробництва та падіння цін;
- 3) невисокі зарплати;
- 4) економічна еміграція.

Аналізуючи досвід аграрного господарювання успішних країн світу, видно, як завдяки акценту на галузі сільського господарства економіка цих країн отримала можливість для розвитку. США, Нідерланди, Польща, Франція та Австралія вже давно застосовують різноманітні моделі підтримки агропромислового комплексу, в основі яких лежить фінансова підтримка агробізнесу з боку уряду для компенсації збитків, спричинених природними або техногенними факторами; спеціальна програма податкових пільг; система спеціальних платежів та імпорتنих мит та ін.

Беручи до уваги ресурси нашої держави, родючі ґрунти, сприятливий клімат, можна б було зробити висновок про потенційно провідну роль агробізнесу в розвитку економіки країни. Проте частка сільського господарства у ВВП України невисока і становить лише 14% [3]. Це пов'язано насамперед із експортом сировини, а не готової товарної продукції.

В Україні сьогодні так і не сформувалося бачення розвитку аграрної галузі, адже на першому місці в ряді дискусій стоїть не збереження екосистеми країни, не питання розвитку фермерського господарства, а питання зняття мораторію з продажу землі.

Тому, для покращення економічної ситуації в Україні, уряду необхідно на основі світового досвіду в галузі сільського господарювання розробити українську модель підтримки агропромислового сектору для перетворення України із сировинної бази на країну-експортера товарів з доданою вартістю.

Такою моделлю, яка б відкрила можливості для забезпечення сталого розвитку агробізнесу в Україні, може стати модель «Від експорту сировини до експорту продукції», структурними одиниці якої вказані на рис. 1.

Рис. 1. Модель « Від експорту сировини до експорту продукції»*

Джерело: сформовано автором

Фінансова допомога підприємствам агропромислового комплексу може реалізовуватись у формах:

- програми субсидування до 40 % від вартості придбання та впровадження нових технологій фермерам, які планують виготовляти «екологічно чисту» продукцію; однак слід затвердити критерії та норми, яким має відповідати «екологічно чиста» продукція з контролем за їх дотриманням (у протилежному випадку виробнику слід повернути суму виділеної субсидії);
- програми фінансової підтримки ферм, які відмовилися від використання хімікатів та пестицидів;
- програми погашення банку різниці між договірною процентною ставкою і ставкою пільгової позики, наданої агропідприємству, яке виготовляє продукцію з доданою вартістю;
- фінансова підтримка просування продукції за кордоном для виробників сільгосппродукції;

- впровадження часткової компенсації страхових платежів за страхування від втрат врожаю чи прибутку для сільгоспвиробників, які виготовляють продукцію на експорт;

- впровадження товариств взаємного страхування для виробників сільськогосподарської продукції. Це найбільш поширена форма страхування ризиків агровиробництва в світі за рахунок неприбутковості, нижчих тарифів порівняно з комерційними страховиками, знання специфіки ризиків, відсутності аквізиційних витрат. Першим кроком на цьому шляху має стати прийняття закону, який регламентує діяльність таких товариств в Україні.

Список літератури:

1. Сировина як і раніше переважає в експорті українських товарів АПК: що говорять влада і експерти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1758356-sirovina-i-ranisce-perevazhaye-v-eksporti-ukrayinskikh-tovariv-apk-scho-govoryat-vlada-i-eksperti>

2. Почему в аграрных странах люди голодают и чем опасна для экономики страны ставка исключительно на сельское хозяйство [Електронний ресурс]-Режим доступу: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/pochemu-v-agrarnyh-stranah-ljudi-golodajut-i-chem-opasna-dlja-ekonomiki-strany-stavka-iskljuchitelno-na-selskoe-hozjajstvo-476/>

3. ВВП по секторам экономики [Електронний ресурс].-Режим доступу: https://www.yestravel.ru/world/economy/gdp_composition_by_sector/

ВИЗНАЧЕННЯ МАКСИМАЛЬНО ДОПУСТИМОЇ ТЕМПЕРАТУРИ ПРИ ОБРОБЛЕННІ КІСТОК РІЗАННЯМ

Спірідонов М.В.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського»,
бакалавр з інженерної механіки

+38 073 15 15 444   spiridonov.max.w@gmail.com

Постановка проблеми. Попри чималу кількість проведених досліджень для визначення впливу різних параметрів оброблення різанням на температуру та її розподіл в оброблюваній кістці, єдиного критерію максимально допустимої температури, перевищення якої призводить до термічного остеонекрозу, не існує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В різних дослідженнях було проведено вивчення впливу швидкості різання, подачі, глибини різання, діаметру свердла, геометричних параметрів свердла та охолодження на температуру, що виникає в кістці під час її оброблення. Детальніший опис наведений нижче.

Мета і завдання статті. Метою статті є визначення на основі аналізу літератури оптимального значення максимально допустимої температури кістки, що не має бути перевищена при обробленні її різанням.

Виклад основного матеріалу. Тепло, що виникає в процесі різання, нагріває кістку, що може призвести до остеонекрозу – смерті кісткових клітин. В такому випадку говорять про термічний остеонекроз. Вперше він був задокументованим ще у 1925-му році як зниження життєздатності кістки, але тоді вважали, що термічне пошкодження має значно менший вплив, ніж корозія та інфекція [1].

Чутливими до високих температур структурами у кістках є не тільки білки та ензими, а й мінеральні складові, такі як гідроксилапатит, які

безповоротно пошкоджуються після певної температури. Так, наприклад, підвищення температури вже на 5 градусів може призвести до денатурації ензимів, а при 56 °C відбувається денатурація більшості білків. Також температури від 46 до 60-ти °C негативно впливають на процес регенерації кісток. Непошкоджений колаген є необхідним для мінералізації кісток та завдяки своїй молекулярній структурі слугує як каталізатор для кристалізації солей кальцію. Пошкоджений колаген призводить до порушення в утворенні нових кісткових клітин. Тепловий вплив зміщує баланс резорбції (розкладання старих кісткових клітин) та остеогенезу (утворення нових кісткових клітин) процесу регенерації кісток в сторону резорбції. Активніші остеокласти та надмірна резорбція спричиняють безвідновну втрату кісткової тканини, що також сприяє утворенню дефектів у кістках і робить їх структуру слабшою [2], [1].

Таким чином термічний остеонекроз не є моментальним ефектом, а є скоріше динамічним процесом. Він може тривати кілька тижнів і починатись на пошкоджених поверхнях кістки із подальшим розширенням далі, вглиб кістки. Зміна балансу резорбція-остеогенез призводить до поступової втрати кісткового матеріалу на місцях встановлення імплантатів, призводячи до послаблення фіксації гвинтів та імплантатів вже після операції.

До сьогодні не має точної та однозначної величини температури, при перевищенні якої починався би термічний некроз кісткової тканини. Крім того характеристики кісток можуть відрізнятися залежно від статі, харчування, віку та фізичних навантажень кожної окремої людини. Характеристики також можуть змінюватися із глибиною від периферії до середини. При перевищенні температури у 70 °C смерть клітин є миттєвою і очевидною [1], а процес регенерації кісток зупиняється через дегенерацію ензимів та протеїнів [3]. Деякі дослідники обирали критично допустимою температуру у 50 °C [4], [5], а інші 56 °C [6].

Також були спроби застосовувати критерії максимально допустимої температури, що пов'язані із часом впливу на кістку. Доволі поширений

критерій для визначення температури базується на методі, який був розроблений для термічної терапії раку [7]. В основі цього методу лежить розрахунок термічної дози, яка є часом, протягом якого необхідно впливати на клітини із певною температурою, щоб знищити їх. На жаль, концепція застосування термічної дози для визначення пошкоджень кісткових клітин не може бути адекватно застосована при їх механічному обробленні кісткової тканини. Це було доведено в одному із досліджень впливу свердління на температуру оброблюваних кісток [8], де вплив часу на зростання температури запропоновано вважати незначним, а викликані пошкодження миттєвими.

Інші дослідники застосували критерій, що був розроблений для визначення ушкоджень шкіри [9]. Цікавим також є критерій, запропонований Фухсбергером [2], де максимально допустиму температуру визначали, як різницю між фактичною та певною критичною, що в свою чергу залежала від часу оброблення. Ерікссон та Альбректссон [10] проводили дослідження на живих кролях, де за допомогою вживляння спеціальних титанових імплантатів у кістки кролів, вимірювали вплив температури на процес остеогенезу. Дані імплантати містили порожній канал, де за період у 4 тижні мала утворитися нова кісткова тканина. В результаті було визначено, що нагрівання імплантатів до температур 50 °C та 47 °C протягом однієї хвилини негативно впливає на процес регенерації кісток, а при нагріванні до температури 44 °C жодних порушень цього процесу помічено не було. У деяких статтях критично допустимою температурою прийняли 43 °C, вище якої відбуваються безповоротні пошкодження нейронів клітин нервової тканини, що також присутня у кістках [11], [12].

Висновки та перспективи подальшого розвитку. Враховуючи вище описані значення гранично допустимих температур, їх критику та застосування, а також довгостроковий вплив температури на процес регенерації кісткової тканини, для подальших робіт було прийняте рішення запропонувати 43 °C, як максимальну допустиму температуру, при перевищенні якої відбуватиметься термічний остеонекроз та інші негативні явища, що пов'язані із ним. Причиною

для вибору даної температури стала її найменша величина, що дозволить із більшою вірогідністю стверджувати, що оброблювана кістка не буде пошкодженою після оброблення.

Список літератури:

1. G. Augustin et al (2012). Cortical bone drilling and thermal osteonecrosis (Review). *Clinical Biomechanics*.
2. A. Fuchsberger (1988). Die schädigende Temperatur bei der spanenden Knochenbearbeitung. *Unfallchirurgie*, 173-183.
3. N. Sugita, T. Osa, M. Mitsuishi (2009). Analysis and estimation of cutting-temperature distribution during end milling in relation to orthopedic surgery. *Medical Engineering & Physics*.
4. W. Bonfield, C. Li. (1968). The temperature dependence of the deformation of bone. *J. Biomech*, 323-329.
5. W. Krause (1987). Orthogonal bone cutting: saw design and operating characteristics. *J Biomech Eng*, 263-71.
6. B. Eskandari. Acetabular reaming in Total Hip Arthroplasty measured with the aid of an Infrared Thermal Camera. Newcastle university.
7. S. Sapareto, W. Dewey (1984). Thermal Dose Determination In Cancer Therapy. Pergamon Press Ltd.
8. J. Lee, B. Ozdoganlar, Y. Rabin (2012). An experimental investigation on thermal exposure during bone drilling. *Medical Engineering & Physics*.
9. S. Davidson, D. James. Drilling in bone: modeling heat generation and temperature distribution. *Journal of Biomechanical Engineering*, 125, 305-314.
10. R. Eriksson, T. Albrektsson (1984). The effect of heat on bone regeneration: An experimental study in the rabbit using the bone growth chamber. *Oral Maxillofac Surg*, 42, 705-711.

11. L. Zhang, B. Tai, A. Wang, A. Shih (2013). Mist cooling in neurosurgical bone grinding. *CIRP Annals - Manufacturing Technology*, 62, 367-370.
12. S. Kondo et al. (2000). Thermological Study of Drilling Bone Tissue with a High-speed Drill. *NEUROSURGERY*, 46, 1162-1168.

ІРИНА ДЕРЮГІНА ТА ЇЇ МІСЦЕ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ГІМНАСТИЦІ

Спузяк Єлизавета Сергіївна

Ікурс, МіМ, ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Науковий керівник – к.і.н., доц. кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян ХНЕУ ім. С.Кузнеця Свинаренко Н.О.

Метою даної роботи є визначення ролі Ірини Дерюгіної у вітчизняній гімнастиці.

У 60-х рр. ХХ століття тривав процес становлення гімнастики як виду спорту, набуття відмінних рис від інших видів спорту. Згодом гімнастика ускладнювалася, з'являлася індивідуальність та «художність». До кінця ХХ століття гімнастика була технічно простіша сучасної, вона була заснована на хореографії і оригінальній роботі з предметом. Та гімнастика була більш схожа на танець з предметом, ніж спорт. Це було скоріш мистецтво.

З початку ХХІ століття в гімнастиці почалися революційні зміни, спрямовані на ускладнення технічної цінності. Стали цінуватися видовищні елементи, в тому числі на гнучкість, з'явилося безліч нових елементів і їх поєднань.

Раніше елементи тіла використовували, скоріше, як вираження музики. Кожен, хто займається художньою гімнастикою розуміє, що є величезна різниця між стрибком в шпагат і стрибком в перешпагат з прогином. Зараз ці

речі чітко розмежовані, в першу чергу, вартістю елементів, а також вимогами до них.

До сьогодні дивує прихильників спорту легендарна Ірина Дерюгіна - легенда радянської гімнастики. Вона - титулована багаторазова чемпіонка з художньої гімнастики першостей УРСР, СРСР, Європи та світу. Також, двократна абсолютна чемпіонка світу, п'ятиразова абсолютна чемпіонка Союзу, п'ятикратна володарка Кубка СРСР, чотириразова переможниця Кубка Інтербачення.

Ця видатна гімнастка народилася 11 січня 1958 року у місті Києві в спортивній сім'ї. Її батько - Іван Константинович - Олімпійський чемпіон 1956 року з п'ятиборства, чемпіон світу 1961 року у командному заліку, а також срібний призер чемпіонату світу 1962 року в особистому заліку. Заслужений майстер спорту СРСР.

Мати - Альбіна Миколаївна - була провідним тренером Української республіки з художньої гімнастики. Знаменитий тренер з художньої гімнастики, до 1992 року - старший тренер збірної СРСР, потім старший тренер збірної України, член виконкому Національного Олімпійського комітету України, засновник так званої «київської школи», яка дала безліч видатних чемпіонок.

З самого дитинства Ірина Дерюгіна проводила багато часу у тренувальній залі, де її мати працювала з гімнастками. Вона не грала в ляльки як інші діти, її іграшками були гімнастичні предмети – м'ячі, обручі, булави та стрічки.

Проте першою мрією Ірини Іванівни був балет. Тим більше, що і мати не збиралася робити з доньки професійну гімнастку. Тому у віці 10 років у 1968 році Ірина Дерюгіна вступила до Київського хореографічного училища.

Як розповідала Ірина, у той час усі її подруги мріяли про балет, тому половина її школи пішла до училища.

Довгий час Ірина не могла вибрати між балетом і художньою гімнастикою. У складному виборі майбутній чемпіонці допомогла Надія Павлова - саме в той час зійшла її зірка на балетному небосхилі. І тоді Ірина

зрозуміла, що стати краще Павлової їй навряд чи вдасться, а бути за спиною у когось не дозволяв їй дуже вольовий та владний характер.

Балериною Ірина Дерюгіна так і не стала, проте хореографічна підготовка їй дуже знадобилась у майбутньому й допомогла сформувати свій особливий, не схожий ні на чий інший стиль.

Розлучитися з балетом вирішила тоді, коли зрозуміла, що розраховувати на високі результати не доведеться. Саме тоді Ірина звернулась до мами з питанням: «Будеш зі мною працювати?».

Вона у відповідь: «Перша умова – багато і завзято працювати».

На що Дерюгіна відповіла: «Ну за це не переживай. У нас цілеспрямованість спадкова».

Куди більше мами рішенню стати гімнасткою радів батько Дерюгіної - Іван Костянтинович. Знаменитий п'ятиборець мріяв, щоб його дочка домоглася таких же висот у спорті, як і він. Тому Іра пообіцяла батькові, що обов'язково завоює ще більше медалей, ніж тато. І обіцянки свої стримала.

До речі, саме батько в родині Дерюгіних узяв на себе роль "миротворця". Адже більшість вдалих рішень по тій чи іншій програмі виступів Іри народжувалася в відчайдушних суперечках з мамою-тренером. Іван Костянтинович завжди знаходив потрібні слова і для дружини, і для доньки, коли ситуація заходила в глухий кут.

Тому з 14 років, пішовши з хореографічного училища, вона зайнялася художньою гімнастикою. Її режим дня перетворився на суцільні тренування та поїздки на змагання. І у 14 років Ірина Дерюгіна вже увійшла до збірної команди СРСР, виступивши на змаганнях в Алма-Аті (Казахстан).

Вже у 17 років вона зайняла 4 перших місця у фіналах в окремих видах, а також виграла абсолютну першість СРСР.

Ірина Дерюгіна виступала за збірну 11 років, з 1972 по 1982 рік, і зуміла стати однією з найбільш титулованих гімнасток СРСР та усього світу.

Також Ірина 5 разів за весь період своєї кар'єри ставала абсолютною чемпіонкою Союзу і стільки ж разів завойовувала це звання на Кубку СРСР, ставала 4-кратною переможницею престижного на той час Кубка Інтербачення.

Ірина Дерюгіна двічі ставала абсолютною чемпіонкою світу, чого не вдавалося жодній з радянських гімнасток до неї. Вперше у 1977 році, а вдруге стати кращою гімнасткою планети Ірині вдалося у 1979 році на чемпіонаті світу в Лондоні. Туди Ірина їхала в статусі беззастережного фаворита і зуміла підтвердити своє звання.

Напередодні чемпіонату світу 1978 року, який проходив в Мадриді, помер іспанський диктатор Франко і було прийнято рішення пропустити турнір на якому Ірина могла би узяти третє золото абсолютної чемпіонки світу.

З 1975 по 1979 рік Ірина перемагала практично в усіх змаганнях, в яких брала участь. Тільки на чемпіонаті Європи 1978 року її випередила Галина Шугурова, її подруга по збірній.

Наблизила кінець кар'єри гімнастки серйозна травма, яку Ірина здобула після Чемпіонату світу 1979 року - розрив хрестоподібної зв'язки. Через неї у 1982 році Ірина Дерюгіна закінчила кар'єру.

Згодом Ірина Дерюгіна закінчила Вищу партійну школу, але в підсумку зробила вибір на користь спорту та стала тренером.

Разом з мамою Альбіною Миколаївною вона утворила тренерський дует, який очолив збірну Української РСР. Ірина Іванівна та Альбіна Миколаївна виховали та продовжують виховувати багато видатних гімнасток, серед яких дві олімпійські чемпіонки і більше одинадцяти чемпіонок світу. Також її вихованки завоювали 120 золотих медалей на міжнародних змаганнях різного рангу, у тому числі й на змаганнях вищого рівня, Олімпіадах, світових та європейських форумах.

Коли СРСР розвалився як єдина держава, Альбіна та Ірина Дерюгіни відкрили свою власну приватну сімейну школу художньої гімнастики у Києві.

Ірина Іванівна Дерюгіна є віце-президентом національної федерації художньої гімнастики України і організатором престижних змагань «Кубок

Дерюгіної». За досягнення у спорті Ірина Дерюгіна має такі нагороди: Орден «Знак Пошани» (1978); Орден «За заслуги» III ступеня (2013); Орден княгині Ольги III ступеня; Орден княгині Ольги II ступеня; Орден княгині Ольги I ступеня (2016). Вона є взірцем для багатьох сучасних українських спортсменок.

Список літератури:

1. <http://stuki-druki.com/authors/Deryugina-Irina.php>
2. <https://kp.ua/sport/374590-55-ynteresnykh-faktov-ob-yrune-deruihynoi-hlavnyi-baletmeister-hymnastyku>
3. <http://politrada.com/dossier/Irina-Ivanovna-Deryugina/>

**РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗМІЦНЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Стародубцев Максим Володимирович

Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів

Волошин Олександра Романівна

Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів

Економічна діяльність суб'єктів господарювання в сучасних ринкових умовах досить часто має нестабільний характер та в значній мірі потерпає від ризиків, джерелом яких є зовнішнє середовище. Ринок є агресивним середовищем у тому сенсі, що всі економічні агенти намагаються отримати значні преференції, часто використовуючи не зовсім законні інструменти.

Економічна безпека є необхідною умовою існування будь-якого підприємства, вона забезпечує захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та є підґрунтям стійкого функціонування.

Підвищена увага суспільства до проблем економічної безпеки обумовлена посиленням загроз, спричинених невизначеністю, що об'єктивно існує у будь-якому суспільстві, зростанням впливу людського чинника на економічні процеси та загостренням протиріч у стосунках між економічними суб'єктами, що проявляється у різних формах недобросовісної конкуренції та партнерства[1].

На жаль, в Україні вирішення питань розвитку малого та середнього бізнесу завершується на стадії розуміння проблеми. До основних причин гальмування прогресу відносять відсутність ефективної державної підтримки, ефективного

нормативного забезпечення, а точніше, відсутність його належного виконання.

Однією з найважливіших умов підтримання підприємства в стані економічної безпеки є наявність організаційної структури управління. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства складається з декількох блоків, одночасна дія яких покликана отримати достатній для забезпечення умов економічної безпеки підприємства прибуток, одержаний в результаті дотримання інтересів підприємства, тобто в результаті взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища, а саме:

- вхідний (призначений для організації взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища, зосередження уваги на дійсно важливих для підприємства партнерах);
- внутрішній (призначений для створення і реалізації умов, які відповідають критеріям економічної безпеки підприємства);
- вихідний (у результаті його функціонування підприємство здійснює

реалізацію своєї продукції, робіт, послуг).

Забезпечення економічної безпеки підприємства обґрунтовується комплексністю завдань, виконання яких сприяє підтриманню стійкого та ефективного функціонування підприємства. Серед них:

- моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища з метою виявлення та упередження загроз діяльності підприємства;
- контроль за ефективним використанням корпоративних ресурсів суб'єкта господарської діяльності;
- підтримання збалансованості інтересів усіх груп зацікавлених осіб як всередині підприємства, так і поза його межами.

Закономірно, що існування та функціонування сукупності підприємств, їх взаємодія та розвиток об'єктивують економічну систему конкретної держави.

Відтак для забезпечення її стабільності та сталого розвитку доцільно говорити про вплив держави на суб'єктів господарювання. Такий вплив уособлює в собі найбільш важливу площину державно управлінських відносин – державне регулювання економіки[2].

Важливість проблеми підвищення ефективності державної політики у сфері зміцнення економічної безпеки підприємств в Україні обумовлюється також тим, що для економічної системи, яка сформувалась внаслідок переходу від командно-адміністративної системи господарювання до ринкової економіки, характерними є: розподільчий тип економіки; процеси трансформації власності; зміни форм та суб'єктів управління суспільно - економічними процесами; «зрощування» інтересів бізнесу та влади; надмірна монополізація окремих товарних ринків та доступу до господарських ресурсів і сфер діяльності; існування проявів криміналізації і тінізації підприємницької діяльності та суспільства [3]. Зламні процеси, які відбуваються в сучасній Україні, повинні демонструвати остаточну відмову суспільства від будь-яких проявів неринкових відносин в економіці та корупції в державному управлінні.

Список літератури:

1. Гнилицька Л. Основи економічної безпеки підприємства. Бухгалтерський облік і аудит. 2013. №7. С.41–46.
2. Білоусов Є.М. Державне регулювання у сфері забезпечення економічної безпеки господарюючого об'єкта. Право та інновації №2 (10). 2015. С.7–11.
3. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємства України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів:Арал,2008.386с.

**НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕЛОВОГО ОБЩЕНИЯ С
ИНОСТРАННЫМИ ПАРТНЕРАМИ****Стремоухова И.В.**

Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства им. П.Василенко, ст. преподаватель

Для того, чтобы успешно решать задачи межкультурного делового общения, недостаточно обладать фоновыми знаниями о культуре иностранного языка, на котором это общение осуществляется. Подобное общение требует прежде всего осознания особенностей своей национальной культуры, понимание ее самобытности и отличий от культуры изучаемого языка. Экономистов больше всего интересует выгодный экономический результат, ведущие к нему детали языкового оформления переговоров их мало волнуют. Но недоразумения и проблемы общения существуют и мешают бизнесу: по данным крупных международных концернов, довольно большая доля начатых международных деловых контактов прерывается только вследствие того, что менеджеры не могут привыкнуть к другой культуре. Подлинное взаимопонимание предполагает проникновение в ценностно-смысловой код речевой культуры собеседника.

Формы выражения дружелюбного и заинтересованного отношения, принятые в одной культуре, могут рассматриваться носителями другой культуры как проявление агрессии или оскорблени.

Существуют определенные правила делового поведения и общения, которые будут справедливы в любой стране пребывания: следует уважать национальные традиции в еде, праздники, религию и руководство страны, в которой Вы находитесь; в любой стране необходимо проявлять уважение к старшим. Именно они должны первыми начать разговор. Когда старшие по возрасту люди входят в помещение, следует встать; нужно всегда быть пунктуальным; в любой стране ценится вежливость, особенно в государствах Азии; существенным элементом делового имиджа является одежда как часть внешности. Она должна быть неброской, хорошо сшитой и высокого качества; следует помнить, что в буддийских храмах, мусульманских мечетях, японских домах и ресторанах, индийских и индонезийских домах запрещено находиться в обуви. Обувь ставится у входа, носками к двери; всегда следует помнить, что приветствия в ряде стран имеют национальную окраску. Основной формой являются рукопожатия. Но в некоторых странах не принято пожимать руку женщинам, а потому необходимо подождать, пока женщина сама протянет руку. Во Франции и странах Средиземноморья распространены поцелуи в щеку, в Латинской Америке – объятия. Две прижатые друг к другу перед грудью ладони – индийское национальное приветствие; везде нужно иметь при себе визитную карточку. В Европе можно оскорбить своего партнера по переговорам, не дав ему свою визитную карточку. Особенно сильны эти традиции во Франции, Италии, Испании, Португалии. Любое знакомство с бизнесменами в этих странах начинается с обязательного обмена визитными карточками, поэтому при деловом общении всегда необходимо иметь с собой достаточное их количество. В Юго-Восточной Азии, Африке и на Среднем Востоке визитку всегда протягивают правой рукой. В Японии ее подают двумя руками, нужной стороной к партнеру.

В Западной Европе главные правила поведения – вежливость, простота, пунктуальность, воспитанность, достоинство. Обращаться следует, называя титул и должность. Популярные темы – площадь квартир, марки машин, отдых, хобби. Немцы отличаются трудолюбием, пунктуальностью, бережливостью, рациональностью, педантичностью, организованностью, скептичностью. Для них имеют значение статус, титулы и звания людей, участвующих в переговорах. Нужно знать, что французы уделяют особое внимание предварительному обсуждению проблем и не любят, когда партнеры меняют свою позицию. Очень ценят свою национальную культуру, традиции и независимость, не увлекаются иностранными вещами. Во Франции большая честь – получить от делового партнера приглашение на ужин. В гости приходят на 15 мин. позже и приносят подарок (вино, конфеты). За столом обязательно нужно похвалить блюда и напитки, т.к. кухня – национальная гордость французов.

Бизнесмены Китая и Японии большое уважение проявляют к старшему группы. Важно, чтобы деловые партнеры имели примерно одинаковый статус. Необходимо помнить, что у этих народов не принято говорить «нет», а «да» означает не согласие с партнером, а показывает, что вас понимают. Подарки, письма, как и визитки, отдают двумя руками. Японцам не принято дарить цветы, а китайцам – часы. Японцы предпочитают не рукопожатие, а поклон. В Японии не принято смотреть прямо в глаза друг другу: женщины не смотрят в глаза мужчинам, а мужчины — женщинам, японский оратор смотрит обычно куда-то вбок, а подчиненный, выслушивая выговор начальника, опускает глаза и улыбается. Японцы большое внимание уделяется развитию личных отношений с партнерами. Они придерживаются точности и обязательности во всем, подчеркнуто демонстрируют свое внимание, слушая собеседников (но это не значит, что они с ними согласны).

Арабы ценят искренность, уважение, для них важен «контакт взглядов», поэтому дистанция при разговоре ближе, чем с европейцами. Необходимо проявлять интерес к семье вашего партнера и привезти подарки. Общаясь с арабами, говорить нужно громко, эмоционально, убедительно.

В наше время, когда международные контакты становятся все более массовыми и интенсивными, проблема улыбки неожиданно встала особенно остро. Одна из странных особенностей представителей русской культуры в глазах Запада – это мрачность, неприветливость, отсутствие улыбки. Русские не улыбаются, они не улыбающаяся нация, и поэтому с ними надо быть настороже: от этих мрачных типов можно ожидать чего угодно. В западном мире улыбка – это формальный знак культуры, не имеющий ничего общего с искренним расположением к тому, кому ты улыбаешься, – это традиция, обычай. В культуре Америки улыбка является также и социальным признаком преуспевания. Девиз американского образа жизни: "что бы ни случилось – улыбайся". В общении с американскими партнерами больше всего ценится компетентность и умение отстаивать свои интересы, профессионализм.

Таким образом, для успешных деловых международных отношений необходимо владеть информацией об особенностях национального характера, манере поведения, культурных особенностях, нюансах невербального общения партнера, которые часто отличаются от общепринятых.

Список літератури:

1. Власова М.Г. Аналитическое моделирование типов международных переговоров // Вестник Московского университета. 1999 . №1.
2. Гутарева Н. Ю., Виноградов Н. В. Некоторые особенности делового этикета в поведении зарубежных партнеров // Молодой ученый. — 2015. — №9. — С. 1288-1291.
3. Китай и китайцы. О чем молчат путеводители: Учебное пособие / Под ред. А.А. Маслова. М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2013. 360 с.
4. Никифоров О.А. Особенности национального характера при ведении предпринимательской деятельности – как аспект деловой культуры // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 3.;

РЕЄСТРАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

Сук П.Л.

д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”

Початковим обліковим регістром при реєстрації господарських операцій є журнал реєстрації господарських операцій. Він дає змогу в хронологічному порядку зареєструвати господарські операції, що відбуваються на підприємстві. На кожну господарську операцію складається первинний документ, який потім реєструється в журналі реєстрації господарських операцій. В ньому відображаються різноманітні записи, які потім систематизуються і переносяться у відповідні облікові регістри – допоміжні журнали, реєстри, відомості, книги і головну книгу.

В країнах з англо-американською системою обліку також використовують журнал реєстрації господарських операцій. Він має назву головний журнал (general journal). Його форма відрізняється від того, що використовується в Україні. В країнах з англо-американською системою обліку, як і в Україні, дані з первинних документів спочатку переносяться в головний журнал або спеціалізовані журнали, а потім в головну книгу. В облікових регістрах інформація реєструється, сумується, аналізується, узагальнюється, систематизується і зберігається.

Розглянемо використання журналу реєстрації господарських операцій в Україні і головного журналу країн англо-американської системи обліку на прикладі (табл. 1).

Таблиця 1

Журнал реєстрації господарських операцій

Номер операції	Дата	Зміст господарських операцій	Сума, грн	Кореспонденція рахунків	
				дебет	кредит

1	28.10	Виплачено з каси заробітну плату працівникам	10000,00	66 “Розрахунки за виплатами працівникам”	30 “Готівка”
2	29.10	Перераховано продавцю гроші з поточного рахунка за отримані виробничі запаси	15000,00	63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”	31 “Рахунки в банках”
3	30.10	Нараховано амортизацію основних засобів	700,00	23 “Виробництво”	13 “Знос (амортизація) необоротних активів”

Ці ж операції реєструють у головному журналі, що використовується в англо-американській системі обліку (табл. 2).

Таблиця 2

Головний журнал

Номер операції	Дата	Зміст господарських операцій	Код рахунку	Дебет	Кредит
1	28.10	Розрахунки за виплатами працівникам	66	10000,00	
		Готівка	30		10000,00
		Виплачено з каси заробітну плату працівникам			
2	29.10	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	63	15000,00	
		Рахунки в банках	31		15000,00
		Перераховано продавцю гроші з поточного рахунка за отримані виробничі запаси			
3	30.10	Виробництво	23	700,00	
		Знос (амортизація) необоротних активів	13		700,00
		Нараховано амортизацію основних засобів			

Наведені форми журналів (табл. 2, 3) мають несуттєві відмінності. Отже, головний журнал, який існує в англо-американській системі обліку доцільно використовувати і в Україні, що сприятиме удосконаленню бухгалтерського обліку, і дасть можливість вибирати в різних умовах альтернативні форми журналів.

Таким чином, для реєстрації господарських операцій пропонується використовувати в Україні дві форми: а) журнал реєстрації господарських операцій; б) головний журнал.

З метою контролю реєстрація господарських операцій необхідна за будь-якої форми бухгалтерського обліку. Так, якщо використовується меморіально-ордерна форма – ведуть журнал обліку господарських операцій; журнал-головна – операції реєструють у головній книзі; журнально-ордерна форма – реєстрація відбувається у журналах-ордерах і відомостях; проста форма на малих підприємствах – ведеться журнал обліку господарських операцій; фізичні особи-підприємці – ведуть книгу обліку доходів і витрат; комп'ютерні форми – реєстрація операцій здійснюється у видозмінених формах журналів реєстрації господарських операцій, що ведуться в електронній формі.

Реєстрація господарських операцій має включати дату проведення, її зміст і суму. Разом з цим показують інші реквізити, що визначаються суттю операції.

Список літератури:

1. Закон України від 16 липня 1999 р. № 996–XIV “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [Електронний ресурс]. – Верховна рада України, 1999. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : [навч. посіб.] / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.
3. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / В.Г. Швець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 535 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку : Підручник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 444 с.

ИНОЯЗЫЧНЫЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Суровцова А.В.

студентка VI курса факультета ИФСК
Сумской государственной университет

Кулиш В.С.

кандидат филологических наук,
старший преподаватель

Цель исследования: изучение иноязычных заимствований (**объект исследования**) в современном английском языке (**предмет исследования**) и определение роли языкового заимствования в формировании английского языка.

Для достижения цели, были поставлены следующие **задачи**: 1. рассмотреть понятие иноязычные заимствования. 2. определить основные способы образования заимствований. 3. проанализировать формирования иноязычных заимствований в современном английском языке.

Английский язык считается одним из наиболее богатых языков мира. Он содержит около 200 тысяч слов активной лексики. Причиной этого являются словообразовательные способности английского языка, а также его способность заимствовать слова из других языков [1, 125].

Заимствование - это один из процессов расширения словарного состава, в результате которого в язык входят и закрепляются иноязычные элементы. Процесс заимствования является составляющей частью функционирования и многовекового развития языка. Число заимствований велико, но подсчитать с точностью до единого слова всё же невозможно. Причинами тому являются постоянный рост иноязычных слов и их нескончаемое внедрение в язык, а также процесс ассимиляции, в связи с которым установить происхождение слова довольно непросто [3, 49].

Существует три основных способа внедрения заимствований: транскрипция, калька и транслитерация.

1. Транскрипцией называется фонетический способ заимствования, т.е. при перенесении слова в другой язык сохраняется его звуковая форма (*фр. restaurant*).

2. Калькой является такой способ заимствования слов, при котором происходит замена составных частей (морфем) их эквивалентами в заимствующем языке (*напр. Miniskirt «миниюбка», suicide «самоубийство»*). В процессе калькирования части заимствуемого слова объединяются по подобию иностранного слова.

3. В случае транслитерации заимствуется написание слова, буквы в заимствуемом слове заменяются буквами иностранного языка, а следовательно слово начинает читаться по всем правилам заимствующего языка (*напр.: hotel, zebra, sport*) [2,64].

Основными центрами притяжения для новых заимствований в английском языке являются:

1. Повседневная жизнь в ее бытовых и культурно-бытовых аспектах:

- Заимствования из японского языка: *sushi, geisha, tenaki*
- Заимствования из арабского языка: *harem*
- Заимствования из немецкого языка: *hamburger*
- Заимствования из итальянского языка: *pizza, spaghetti, macaroni*

2. Общественно-политическая жизнь:

- Заимствования из русского языка: *glasnost, perestroika, nomenclatura*
- Заимствования из скандинавского языка: *viking*
- Заимствования из итальянского языка *bank, balcony, umbrella* [4,250-

315].

Необходимо подчеркнуть, что без этого слоя невозможно представить себе весь корпус новой лексики английского языка. И, конечно же, иноязычные заимствования сыграли огромную роль в развитии английского языка.

Иноязычные слова зачастую могут выступать в роли передатчика «чужой» культуры или же, так называемые, слова-экзотизмы. Данная группа включает в себя слова, изображающие культуру страны, государства. Роль таких слов очень важна в сфере СМИ, в связи с тем, что в языке просто отсутствует то или иное понятие, явление или наименование. К словами-экзотизмам можно отнести следующие подгруппы:

- названия напитков и блюд;
- названия мест проживания;
- традиционной одежды (*араб. Hijab*);
- названия музыкальных инструментов;
- обычаев и традиций;

Заемствованное слово обычно принимает на себя одно или несколько значений семантически наиболее близких к нему слов, уже раньше существовавших в языке. При этом происходит перегруппировка. В их смысловой структуре, т. е. какое-нибудь второстепенное значение, может стать центральным или наоборот. Может также произойти и нередко происходит вытеснение из языка слов, близко совпадающих по значению с новым словом.

С точки зрения этимологии лексика языка подразделяется на заимствования и исконные слова. В основном, заимствованные слова приходят в язык с новыми понятиями и идеями, то есть называют ранее неизвестные вещи. Процесс заимствования может осуществляться двумя способами, а именно письменным и устным. В том случае, если слово заимствовано устным способом, ассимиляция происходит гораздо быстрее, нежели в случае с письменным. Но, несмотря на это, слова, заимствованные письменным способом гораздо дольше сохраняют грамматические, орфографические и фонетические особенности [1, 67].

При внедрении в язык иностранные заимствования, как правило, проходят процесс ассимиляции. Данным процессом называют освоение или же усвоение заимствованных слов в фонетической, семантической и грамматической сфере языковой системы. Степени освоения (ассимиляции)

могут быть тоже разными, причиной тому является различное происхождение слов, а также время их внедрения. Стилистически и грамматически иноязычные слова используются по правилам английского языка. В основном, глаголы и существительные, пришедшие из других языков, получают стандартные суффиксы и окончания (“-ed”, “-s”).

В настоящее время английский заимствует слова из других языков с поистине глобальным охватом, о чем свидетельствует обновления Оксфордского словаря, e.g.: *tarka dal* (индийское блюдо из чечевицы, заимствовано из хинди), *popiah* (сингапурский или малазийский фаршированный блинчик), *affogato* (итальянское мороженое с добавлением кофе) [3].

Е.В.Шепелев рассуждал, что роль заимствований в различных языках неодинакова и зависит от конкретных исторических условий развития каждого языка. Ввиду специфических условий исторического развития в английский язык проник целый ряд иноязычных элементов. Массовый характер иноязычных заимствований явился причиной некоторых особенностей словарного состава английского языка. Так, например, с фактом многочисленных заимствований связано наличие большого количества этимологических дуплетов и синонимических пар.

По мнению В. М Жирмунского, обогащение словарного состава языка с помощью иноязычных заимствований «связано в особенности с исторически обусловленными неравномерностями и различиями экономического и культурного развития народов: при этом общественный опыт в области материального и духовного производства неизбежно отражается в языке заимствованием новых понятий». Данная точка зрения получает отражение в работах В. Н. Ярцевой, которая отмечает, что для заимствованной терминологии (в области науки, техники и т. п.) типично полное воспроизведение чужого слова, разве что с поправкой на его приспособление к фонетической и акцентной системе заимствующего языка; что касается лексики

бытовой (нейтрального стиля речи), то при ее вхождении в лексико-семантическую сферу заимствующего языка столкновение с членами

синонимических и словообразовательных рядов должно приводить к заметным изменениям в семантическом объеме заимствованного элемент

Заимствованное слово обычно принимает на себя одно или несколько значений наиболее близких к нему слов, уже раньше существующих в языке. При этом какое-нибудь второстепенное значение может стать центральным или наоборот. Может также произойти, и нередко происходит, вытеснение из языка слов, близко совпадающих по значению с новым словом. Происходит это потому, что продолжительное существование в языке абсолютных или почти абсолютных синонимов всегда ликвидируется либо размежеванием их значений, либо вытеснением из языка ненужных слов. Заимствование лексики может происходить устным и письменным путем. В случае заимствования устным путем слова быстрее полностью приживаются в языке. Слова, заимствованные письменно, дольше сохраняют свои фонетические, орфографические и грамматические особенности.

Тенденция заимствования иностранных слов не прекращается и по сей день. Они приходят из разных языков мира, часто из сферы современных технологий (компьютер, Интернет, биотехнология, спорт, развлекательная сфера, бизнес и изменения в обществе).

Многие слова, заимствованные из других языков, — это слова для обозначения разного рода пищи, e.g.: *latte* (итальянское слово для обозначения кофе с большим количеством молока), *taqueria* (вид ресторана на мексиканском испанском) и *radicchio* (из итальянского; означает вид листового салата).

В первой половине XX века в британскую естественнонаучную лексику проникает большое количество слов немецкого языка, в том числе и отдельные морфемы, например *eigen-*. Проникновение немецкой лексики продолжается во время Второй мировой войны для обозначения военных терминов и практически прекращается после войны.

Выводы: заимствование как процесс многогранный, он имеет определенные причины, виды и результаты. Причины заимствования лежат как внутри определенной языковой системы, так и вне ее. Возникающая внутри языка потребность в заимствовании иноязычного элемента объясняется неточностью имеющегося названия или его отсутствием вследствие новизны обозначаемого объекта для культуры, пользующейся данным языком. Внешние причины появления заимствований возникают в результате контактов людей, говорящих на разных языках. Заимствованные слова облегчают общение, а также часто несут социально-психологическую нагрузку в виде коннотаций, отсутствующих в соответствиях принимающего языка. Заимствование может происходить между различными языками, как близкими, так отдаленными в плане родства. Результаты воздействия данного процесса на принимающий язык разнообразны; они затрагивают не только лексический уровень языка, но и грамматику, что хорошо заметно на примере английского языка, грамматическая система которого коренным образом изменилась в результате утери падежей, вызванной влиянием французского языка.

Таким образом, современный словарный запас английского языка менялся и дополнялся на протяжении многих веков и сейчас имеет в своем запасе большое количество слов. Но, несмотря на это, он не превратился в некоего «гибрида» и никоим образом не потерял свою самобытность. Английский язык остался языком германской группы со всеми характерными чертами, присущими ему на всем протяжении его развития, и те изменения, которые он претерпел в связи с заимствованиями, лишь обогатили его словарный состав.

Список літератури:

1. Бодуэн де Куртенэ И.А. О смешанном характере всех языков// Избр. тр. по общему языкознанию. М.,1963. Т.2. -366с.
2. Бондарец О.Э. Иноязычные заимствования в речи и языке:лингвосоциологический аспект/под ред. Инфантовой, Г. Г.-Таганрог: Изд.-во Таганрог.гос.пед. ин-та, 2008. –144 с.

3. Oxford dictionary Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com>
4. Лингвистический Энциклопедический словарь М., 1900. – 685с.

ІСТОРИЧНА РОЛЬ П.П. МЕЛЬНИКОВА В РОЗВІТКУ ТРАНСПОРТНОЇ НАУКИ І ЗАЛІЗНИЧНОГО БУДІВНИЦТВА

Талавіра Г.М.

Державний університет інфраструктури і технологій, завідувач кафедрою
«Будівельні споруди і конструкції»
кандидат технічних наук, доцент

Почесний член Петербурзької Академії наук, вихованець і професор інституту Корпусу інженерів шляхів сполучення, нині Санкт-Петербурзького інституту інженерів залізничного транспорту імені академіка В. Н. Образцова, Павло Петрович Мельников присвятив більше п'ятдесяти років життя становленню і розвитку залізничного транспорту. Він був автором проекту і будівельником першої в Росії двоколіїної магістралі, основоположником вітчизняної транспортної науки і творцем школи будівельників залізниць. П. П. Мельников належав до числа тих прогресивних діячів, які в тяжких умовах кріпосного режиму і преклоніння перед всім, що приходило із заходу, боролися за економічну незалежність, за розвиток вітчизняної промисловості і залізничного транспорту, за будівництво залізниць з вітчизняного матеріалу та руками вітчизняних робітників і під керівництвом власних інженерів шляхів сполучення.

Павло Петрович Мельников народився 22 липня 1804 р. Вважається, що місцем народження ученого є Москва, а батьком його був колезький асесор Петро Петрович Мельников. Проте в деяких літературних джерелах згадується, що він народився в 1807 р. в Тульській губернії. Головне архівне управління про дату народження П. П. Мельникова відповідає наступне «Повідомляємо,

що в результаті вивчення документальних матеріалів державних архівів Московської і Тульської областей матеріалів, що цікавлять Вас, про дату народження Павла Петровича Мельникова не виявлено». Така відповідь ще не означає, що П.П. Мельников не народився в Москві. Річ у тому, що багато московських церковних метричних книг, в яких реєструвалися новонароджені, загинули під час пожежі 1812 року. Сам П. П. Мельников у своїх формулярних списках писав, що він народився в 1804 р., але ні в одному з них не вказував місця народження і нічого не повідомляв про своїх батьків, а незмінно обмежувався словами, що він «з дворян».

Історична роль П.П. Мельникова в розвитку транспортної науки і залізничного будівництва досить велична. На початок 30-х років XIX ст. країна по суті не мала власних фахівців в галузі транспортної науки і техніки, потрібний був учений, який міг би очолити цю галузь знань. Їм і став П. П. Мельников. Він мав велику енергію, силу волі, віру в талановитість своїх співвітчизників. Йому були чужими такі поняття, як консервативність поглядів і косність думки, він ніколи не нехтував досягненнями зарубіжної науки і культури. П.П. Мельников був новатором в області розвитку науки, техніки і продуктивних сил в країні. Сила його як ученого полягала у безперервному генеруванні ідей, які він утілював в інженерних спорудах залізниць. П.П. Мельников усвідомив назрілу історичну потребу в розвитку залізничного транспорту, ясніше за інших сформулював цю потребу у вигляді певних наукових завдань, рішучіше за усіх взявся за їх здійснення, проявивши при цьому справжню стійкість борця за передові ідеї в науці та на практиці.

Професор П.П. Мельников написав багато наукових робіт але найбільш фундаментальні з них, зокрема про проектування і будівництву залізниць, не опубліковані, а зберігаються в архівах. Тому не дивно, що П.П. Мельникова за кордоном помилково вважають послідовником іноземних учених. Це від частини можна пояснити тим, що в нашій країні ще не написана історія будівництва перших залізничних магістралей, під час якого була створена вітчизняна школа проектування будівництва і експлуатації залізниць.

Петербурзька Академія наук оцінила наукову і інженерну діяльність П. П. Мельникова повною мірою 5 грудня 1858р. фізико-математичне відділення Академії наук за рекомендацією академіків М. В. Остроградського, В. Я. Буняковського, Б. З. Якобі обрало проф. Мельникова і його учня проф. С.В. Кербедза почесними членами Академії наук. На засіданні відділення були присутніми також академіки Э.Х. Ленц, К.М. Бер, Д.М. Первошиков, А.Я. Купфер, О.В. Струве та ін. Загальні збори Академії наук, що відбулися 29 грудня того ж року, затвердили обрання П.П. Мельникова і С.В. Кербедза почесними членами Академії наук, їм були вручені відповідні дипломи. Обрання почесним академіком надихнуло ученого.

Останні роки П.П. Мельников проживав на станції Любань, тут він почав писати спогади підзаголовком «Відомості про російські залізничні дороги» вчотирьох частинах. Перша частина, що охоплює період з 1830 по 1842 р., вірніше, її копія без підпису автора, знаходиться в Центральному державному історичному архіві. Деякі фрагменти з цієї частини опубліковані в 30-40-х роках ХХ століття. Багаторічні пошуки оригіналу першої частини і хоч би копій інших трьох частин доки не увінчалися успіхом. Професор П.П. Мельников помер в 1880 р. в некролозі, присвяченому його пам'яті, сказано: « нам відомо, що Павло Петрович писав свої спогади по спорудженню Миколаївської залізниці, які будуть надруковані, ймовірно, не скоро, якщо тільки не знищені ним самим...»

Необхідно відмітити, що в технічній літературі на початку ХХ століття дуже мало освячувалися досягнення вітчизняної науки і техніки в області проектування і будівництва залізниць. Видатний вчений, почесний член Академії наук Н.П. Петров був правий, коли стверджував, що «негативні сторони залізничного будівництва освітлюються цілком яскраво, але сила світла дуже слабшає при перекладі до вказівки позитивних сторін тієї ж справи».

Це пояснюється тим, що занадто великі були зловживання підприємців при спорудженні приватних залізниць і підрядників при зведенні окремих

споруд і облаштувань державних залізничних магістралей. До того ж матеріали, що стосуються досягнень в області залізничного будівництва, не були опубліковані, а відклалися в архівах. Між тим багато іноземних учених виявляють величезну цікавість до історії транспортного будівництва.

Тільки після 20-х років минулого століття здобутки П.П. Мельникова отримали свої визнання. Так в 1954 р. Ленінградський інститут інженерів залізничного транспорту, Ленінградське відділення інституту історії природознавства та техніки АН СРСР і Центральний державний історичний архів СРСР урочисто відсвяткували 150-річчя з дня народження Павла Петровича Мельникова. В ознаменування цього ювілею в 1955 р. на ст. Любань був встановлений пам'ятник вченому.

У 1959 р. відзначалося 150 років з дня основи ЛІЗТа, у зв'язку з цим була опублікована книга «Ленінградський інститут інженерів залізничного транспорту в 1809-1959 роках», в якій коротко висвітлена наукова і інженерна діяльність П.П. Мельникова. У тому ж році ЛІЗТ видав брошуру М. І Вороніна "Павло Петрович Мельников" як навчальний посібник по історії транспортної науки і техніки . У 1960 р. в ЛІЗТі був створений меморіал, де встановлений бюст П. П. Мельникова.

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРПОТОКІВ В УКРАЇНІ

Тарасова В.В.

доктор економічних наук, професор

Ковалевська І.М.

кандидат економічних наук , ст. викладач

Житомирський національний агроекологічний університет

Туристичні процеси – явище не статичне, а динамічне. Протягом певного часу – місяць за місяцем, рік за роком змінюється показники туристичних

потоків, туристичної індустрії, доходів від туризму тощо. Тому актуальним є дослідження проблеми аналізу тенденцій розвитку туризму з метою проведення прогнозування подальшого розвитку турпотоків.

Туристичний потік представляє собою загальний обсяг туристів за напрямками турпотоків (в'їзного, виїзного, внутрішнього) регіону (держави, області, міста, підприємства). Саме за видами туризму (іноземний – в'їзний, зарубіжний – виїзний) визначаються тенденції і вивчаються закономірності розвитку туризму. Інформаційною базою для аналізу закономірностей розвитку і прогнозування слугують динамічні ряди (табл. 1), адже щоб передбачити майбутнє, необхідно добре знати минуле і властиві йому закономірності.

1. Динаміка туристичних потоків в Україні

тисяч

Рок и	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну	Роки	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну
A	1	2	A	1	2
2000	13422	6431	2009	15334	20798
2001	14849	9174	2010	17180	21203
2002	14729	10517	2011	19773	21415
2003	14795	12514	2012	21433	23013
2004	15488	15629	2013	23761	24671
2005	16454	17631	2014	22438	12712
2006	16875	18936	2015	23142	12428
2007	17335	23122	2016	24668	13333
2008	15499	25449	Серед ні	18069	16999

Заголовки таблиці характеризують види туризму, а кількісні дані відображують становище в туристичній сфері за конкретний період часу та у середньому за всі розглянуті роки. Оскільки таблиця містить багато даних, то проводити її аналіз дуже складно. У таких випадках вихід один – побудова графічних образів (рис. 1).

Рис. 1. Міжнародні туристопотоки

Дані класичної змішаної діаграми, що містить гістограму і діаграму з областями на одній осі, наочно відображують загальний обсяг туристопотоків (за висотою стовпчиків гістограми) та різний характер розвитку окремих видів туризму (іноземного і зарубіжного). Так кількість громадян України, які виїжджали за кордон, поступово збільшується, в той же час кількість іноземних громадян, які відвідали Україну – спочатку зростає, а потім різко знижується.

Більш наочною ілюстрацією напрямків, тенденцій і інтенсивності розвитку кожного виду туризму є лінійна діаграма. У багатьох випадках загальна тенденція у рядах динаміки не завжди чітко проявляється. Для виявлення тенденції ряди динаміки підлягають спеціальній обробці – вирівнюванню або згладжуванню. Згладжування рівнів ряду полягає в заміні первинного ряду фактичних рівнів рядом теоретичних рівнів. Тенденцію представляють у вигляді плавної траєкторії та описують певною функцією, яку називають трендом: $Y_t = Y_t$, де t – змінна часу ($t = 1, 2, \dots, n$). На основі такої функції здійснюють вирівнювання динамічного ряду і подальше прогнозування розвитку процесу (рис. 2).

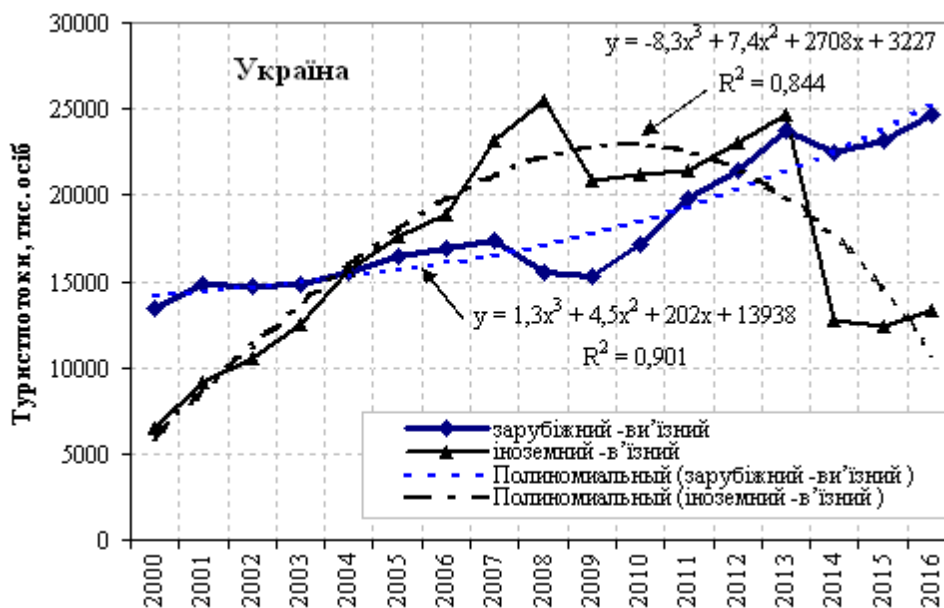

Рис. 2. Динаміка і тенденція змін туристопотоків

Дані рис. 2 ілюструють різну закономірність розвитку кожного з видів туризму: різні напрямки змін (зарубіжний – зростає, іноземний – спадає), різну інтенсивність напрямків змін (зарубіжний – змінюється повільно, іноземний – має більш високі темпи як зростання так і зниження) та різну тенденцію і характер змін (зарубіжний – змінюється більш-менш плавно за законом увігнутої параболи 3-го ступеня, іноземний – має стрибкоподібний характер за законом опуклої параболи 3-го ступеня).

На основі сформованої тенденції оцінюється загальна закономірність розвитку та функція, що адекватно її представляє. Для визначення адекватності функції використовують коефіцієнт детермінації (R^2), числове значення якого (0,901) для зарубіжного туризму ближче до одиниці, ніж для іноземного (0,826), тому ця функція вирівнювання є більш надійнішою і адекватнішою. Сталість причинного комплексу, що формує тенденцію і дуже високе числове значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,901$) є передумовою використання *графічного методу прогнозування*. Цей метод передбачає продовження виявленої тенденції за межі динамічного ряду. Таку процедуру називають екстраполяцією тренду. Але зауважимо, що показники зі спадаючою тенденцією не екстраполюють.

Часовий горизонт прогнозу називають періодом упередження, який встановлюється по відношенню до попереднього періоду як 1:4 (у даному випадку це 4 роки). Для кожного року періоду упередження графік допоможе визначити кількість зарубіжних туристів простими діями, що відображено пунктирними лініями на рис. 3.

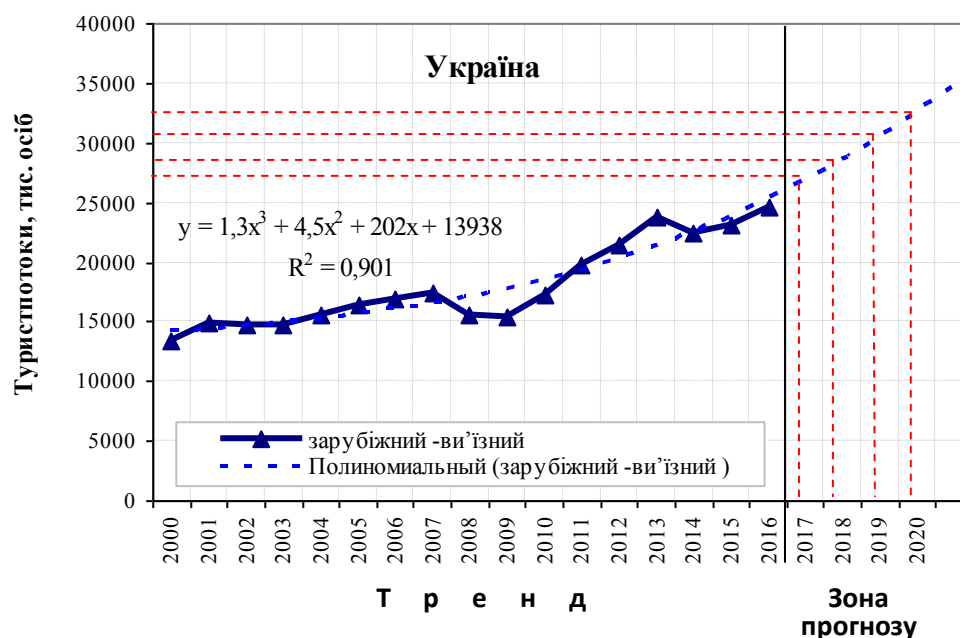

Рис. 3. Екстраполяція тренду

Методика визначення прогнозних рівнів зарубіжного туристопотоку для кожного року:

- від горизонтальної осі зони прогнозу кожного року відновлюється перпендикуляр до перетину з лінією тенденції;
- з точки перетину проводиться горизонтальна лінія до перетину з вертикальною шкалою;
- знайдені точки на вертикальній шкалі будуть характеризувати рівні туристопотоків для кожного прогнозованого року.

Висновок. Аналіз та прогнозування розвитку туристопотоків проводиться в декілька послідовних етапів:

- на початковому етапі вивчається стан досліджуваного явища за допомогою табличного методу (табл. 1), а далі для більшої ілюстративності й наочності будується діаграма (рис. 1);

– на другому етапі (з використанням графічного методу) досліджується динаміка процесу, характер його розвитку: напрямки, інтенсивність та тенденції розвитку (рис. 2);

– на заключному етапі здійснюється графічний метод прогнозування майбутніх рівнів показників досліджуваного явища (рис. 3).

Список літератури:

1. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М. Економічний аналіз турпідприємств: підручник. Житомир, ЖНАЕУ, 2018. 360 с.
2. Розвиток туризму в Україні: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.marshrury.in.ua/index.php/rozvytok_ruryzmu_v_ukraini.php.
3. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник / за заг. ред. І. В. Сіменко, Т. Д. Косової. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 384 с.
4. Тарасова В. В., Ковалевська І. М. Графічне відображення екологічного стану довкілля за програмою *Excel*: метод. посіб. на допомогу дипломнику. Житомир, ЖНАЕУ, 2011. 38 с.
5. Тарасова В. В. Екологічна статистика: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
6. Свірідова Н. Д., Пристюк В. М. Економіка туристичного підприємства (фірми). Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. 204с.

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА ОЦІНКА ЙОГО СТАНУ

Тарасюк Тетяна Юріївна

студентка групи ФМУз-17-1

Навчально-наукового інституту фінансів та банківської справи

Науковий керівник: Першко Лариса Олександрівна

к.е.н., доцент, с.н.с., доцент кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул

В сучасних умовах переходу нашої держави до ринкової економіки здійснюються значні зміни у всіх сферах економіки, зокрема в напрямку державної макроекономічної політики. Основними напрямками задля ефективної макроекономічної політики є здійснення фіскальної і грошово – кредитної політики, завдяки яким можна змінювати структуру вітчизняної економіки, здійснювати забезпечення пріоритетного розвитку прогресивних економічних галузей, живлення економіки фінансовими ресурсами. Основне завдання фіскальної політики полягає в збалансованості державного бюджету, головним способом досягнення якої є здійснення державного запозичення, що в результаті спричинює виникнення державного боргу.

Державний борг є важливим елементом сучасних економік держав. На сучасному етапі практично не можливо знайти країну, яка може обходитись без позик. Здійснення країною запозичень спричинено нестачею власних грошових коштів, які потрібні для виконання боргових зобов'язань, перекриття дефіциту державного бюджету та фінансування проектів. За умов належного застосування запозичені фінансові ресурси можуть позитивно вплинути на економічне зростання. Але з іншої сторони, збільшення державного боргу може призвести до виникнення фінансово – економічної кризи, знизити рівень макроекономічної стабільності.

Дефіцит державного бюджету, здійснення залучень та застосування запозичень для його покриття призвели до виникнення державного боргу в нашій державі.

Негативними наслідками в процесі виникнення державного боргу є погіршення стану національної економіки та гальмування ефективного розвитку реальних економічних процесів. В українській економіці державний борг дедалі більше набуває характеру не тільки фінансово - економічної, а також і соціально – політичної проблеми, яку прямо пов'язують із проблемою фінансово – економічної безпеки держави, тому нині ключову роль відіграє питання здійснення управління державним боргом в нашій державі.

Державний борг являє собою такий вид відносин, внаслідок якого між суб'єктами господарської діяльності, якими з однієї сторони є держава, яка зазвичай виступає позичальником, а також гарантом та кредитором; з іншої сторони – фізичні і юридичні особи, котрі виступають кредиторами. Виходячи з даної природи державного боргу можна дослідити як всі відносини, котрими обслуговується державний борг. А управління державним боргом – це є загальна кількість заходів держави з виплати кредиторам та погашення позик, змінення умов уже випущених, визначення умов і випуску нових позик.

Державні позики являють основу формування державного боргу, які виступають кредитними відносинами в котрих позичальником або кредитором є держава або органи місцевого самоврядування. Даний вид позик є важливою формою залучення фінансових ресурсів на покриття видатків держави та містять соціальний аспект, який визначається природою і та державними функціями. Державним позикам характерно й те, що тимчасово вільні фінансові ресурси населення, господарюючих суб'єктів залучаються задля здійснення фінансування дефіциту державного бюджету внаслідок випуску та продажу облігацій а також інших видів цінних паперів.

До головних причин виникнення боргових фінансових зобов'язань держави є дефіцит бюджет, навіть враховуючи заощадження фізичних та юридичних суб'єктів господарювання. Інвестиції впливають на зростання економіки держави, а саме на рівень інфляції, звернення грошових фондів, породжує скороченню залучених коштів та занепаду економіки[1].

Державний борг є одним із головних елементів, який характеризує стан вітчизняної економіки. Від того, наскільки кваліфікованим є державний менеджмент стосовно заборгованості, залежить розвиток та потенціал держави. Із позиції фінансової безпеки в структурі державного менеджменту заборгованості ключову роль відіграє управління державним боргом.

Відповідно до результатів структурного аналізу державного боргу більшості держав світу, навіть розвинених, можна сказати про існування значного рівня зовнішньої заборгованості.

Державний борг є одним із головних елементів, який характеризує стан вітчизняної економіки. Від того, наскільки кваліфікованим є державний менеджмент стосовно заборгованості, залежить розвиток та потенціал держави.

Державний борг є одним із головних елементів, який характеризує стан вітчизняної економіки. Від того, наскільки кваліфікованим є державний менеджмент стосовно заборгованості, залежить розвиток та потенціал держави. Із позиції фінансової безпеки в структурі державного менеджменту заборгованості ключову роль відіграє управління державним боргом.

Для вітчизняної економіки на протязі останніх років дана проблема є головною для українського уряду, що спричинює необхідність поглиблення досліджень в напрямку аналізу заборгованості перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами.

Потрібно проаналізувати головні статистичні дані протягом останніх років, аби всебічно дослідити питання Державного боргу України та здійснити певні висновки.

Внутрішній державний борг являє собою боргове зобов'язання уряду перед фізичними та юридичними особами даної держави і нерезидентами, які здійснені внаслідок випуску цінних паперів від урядового імені і за його дорученням[4].

Динаміка внутрішнього державного боргу зображено на рис 1.

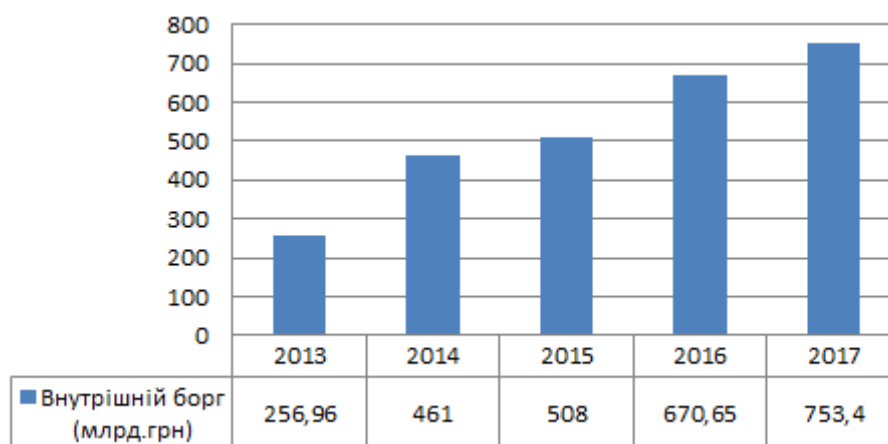

Рис 1 Динаміка в внутрішнього державного боргу України за 2013 – 2017 роки (млрд.. грн..)

Джерело: складено на основі [2]

З рис 2.1 бачимо, що протягом 2013 - 2017 років динаміка внутрішнього державного боргу мала тенденцію до збільшення, а саме за досліджуваний період загальна сума внутрішнього державного боргу збільшилась на 496,44 млрд. грн. Головною причиною значного збільшення внутрішнього державного боргу є значне зростання дефіциту державного бюджету внаслідок зменшення рівня надходжень до бюджету і значного збільшення бюджетних витрат, зокрема на безпеку і оборону, фінансову підтримку переселених осіб, соціальну підтримку учасників АТО а також обслуговування державного боргу.

Державний зовнішній борг являє собою частину валового зовнішнього боргу держави. Залучення державою зовнішніх запозичень передбачає сплату процентів за боргом. За наявності тенденції збільшення заборгованості виникає загроза посилення фінансово - економічної залежності держави від основних міжнародних кредиторів, а саме від Міжнародного валютного фонду, збільшується рівень процентних платежів по боргах, що збільшує тягар на державний бюджет, призводить до збільшення бюджетних витрат та створює передумови для зростання дефіциту. Тому обсяг залучення зовнішніх запозичень державою повинен знаходитись на безпечному рівні, що забезпечує платоспроможність держави перед зовнішніми кредиторами і мінімізує негативний вплив на економіку держави [5].

Таким чином, чіткої системи управління державним боргом, яка б гарантувала зменшення боргу, визначила б пріоритетні напрямки розвитку економіки та використання коштів від додатково залучених коштів немає[3]. Тому потрібно забезпечити інституційними механізмами та напрями удосконалення управління боргом до них можна віднести:

- компетенцією органів влади щодо державного боргу;
- величину, склад та структурні параметри державного боргу, на які повинна орієнтуватись державна політика;
- регламентувати операції щодо управління державним боргом

Список літератури:

1. Доліновська О.Я. Економічна природа та сутність державного боргу / О.Я. Доліновська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2010. – Вип. 26 (1). – С. 130-134. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2010_26\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2010_26(1)_28)
2. . Офіційні дані Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua>
3. Моя освіта. Причини виникнення державного боргу [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://moyaosvita.com.ua/finansu/prichini-viniknennya-derzhavnogo-borgu/>
4. Кукурудза О. В. Вплив державного боргу на соціально-економічний розвиток держави : теоретико - концептуальні засади. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7._DN_2007/Economics/20704.doc.htm
5. . Меренкова Л. О. Оцінка державного боргу та боргової політики у контексті забезпечення боргової безпеки України [Електронний ресурс] / Л. О. Меренкова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. – Режим доступу до статті: <http://global-national.in.ua/issue-22-2018> (1,0 ум. др. арк. власного внеску)

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Татарікова Г.С.

студентка 4 курсу

КНЕУ ім. В. Гетьмана

Науковий керівник: Онікієнко С.В., доктор економічних наук

Загальні тенденції сучасного розвитку суспільних відносин є такими, що все частіше дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців торкаються тих

чи інших аспектів екологічних відносин, оскільки екологізація є пріоритетним напрямом розвитку як для окремих країн світу, так і для світової спільноти загалом.

З огляду на трансформаційний характер розвитку українського суспільства та економіки, актуалізується проблема закріплення за Україною такої стратегічної цілі, як пріоритетність природоохоронних відносин та відповідність інших сфер суспільного життя екологічним вимогам, у тому числі – у сфері інвестицій. На підтвердження вищезазначеної думки варто додати, що у сфері інвестицій екологічність є також одним із основоположних пріоритетів вітчизняного розвитку.

Зокрема, у визначенні, що містить стаття 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність», під інвестицією законодавець пропонує розуміти усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. Отже, досягнення екологічного ефекту інвестиціями є одним із ключових аспектів їх реалізації, що закріплено Україною на законодавчому рівні відповідно до практики інших країн світу.

На противагу вищезазначеному, більш детальний аналіз вітчизняного законодавства дає змогу стверджувати, що законодавець не тлумачить поняття «екологічний ефект», не закріплює у нормативно-правових актах поняття «екологічні інвестиції», тоді як у зарубіжних законодавствах ця категорія має дуже важливе значення.

Практичний аспект проблеми відсутності понять «екологічний ефект» та «екологічні інвестиції» полягає у тому, що доки на законодавчому рівні не буде закріплено зазначених понять, існуватимуть дискусії щодо того, що можна розуміти під «екологічним ефектом» та «екологічними інвестиціями», а тому – у випадках негативних екологічних ефектів від інвестицій ускладнюється механізм ідентифікації таких негативних ефектів та доведення їх реального існування. Більш того, нерозвинене вітчизняне законодавство у сфері

екологічних інвестицій демотивує залучення іноземних інвесторів, що, у свою чергу, негативно впливає на інвестиційний клімат нашої країни.

Отже, виникає потреба у розробці механізму інтеграції екологічних інтересів у інвестиційну діяльність, при чому не просто декларативна інтеграція, а розробка реальних важелів та механізмів. Із цією метою ми вирішили дослідити зарубіжне законодавство у сфері екологічних інвестицій та розробити рекомендації для вітчизняних правовідносин.

Перш за все, варто визначити поняття «екологічні інвестиції». Під екологічними інвестиціями науковці пропонують розуміти всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в господарську діяльність, і спрямовані на зниження та ліквідацію негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище, збереження, поліпшення і раціональне використання природноресурсного потенціалу територій, забезпечення екологічної безпеки країни, внаслідок яких досягаються екологічні, соціальні, економічні і політичні результати [2, с. 98].

Засади екологічних інвестицій були визначені Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату, кінцевою метою якої є досягнення у виконанні відповідних положень Конвенції стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який би не допускав небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему [3].

Отже, такі засади були ратифіковані вітчизняним законодавством у сфері інвестицій, а тому Україна зобов'язана їх дотримуватися. На противагу вищезазначеному, у вітчизняному законодавстві не створено жодних передумов для реалізації та захисту екологічних інвестицій, що негативно впливає на їхнє функціонування на вітчизняному економічному ринку.

Зокрема, у зв'язку з тим, що наразі вітчизняне законодавство не регулює поняття екологічних інвестицій та механізмів їх реалізації, це створює підґрунтя для порушення економічними суб'єктами прав у сфері екологічного інвестування, а також виникнення правових колізій у випадках таких правопорушень.

Щодо економічних аспектів проблеми екологічних інвестицій, доцільно дослідити питання оцінки економічної ефективності від природозахисних інвестиційних проектів. Така оцінка базується на розрахунку втрати доходів.

Під екологічно обумовленим інвестиційним збитком розуміють фактичні або можливі втрати інвестиційного потенціалу регіону за фазами формування, розподілу і використання внаслідок забруднення навколишнього природного середовища і виснаження природних ресурсів [4, с. 243].

З метою оцінки екологічно обумовленого інвестиційного збитку розраховують таке значення як суму втрачених доходів економічних суб'єктів унаслідок впливу екологічного фактору за наступною формулою [4, с. 245]:

$$EOI3 = \sum_{i=1}^n \Delta Di * k_{\text{заощ.}} * k_{\text{вир.і.}},$$

де n – кількість економічних суб'єктів на окремій території;

ΔDi – втрачені доходи економічного суб'єкта внаслідок впливу екологічного фактору;

$k_{\text{заощ.}}$ – коефіцієнт заощаджень економічного суб'єкта;

$k_{\text{вир.і.}}$ – коефіцієнт інвестування у виробничі інвестиції економічного суб'єкта.

Задля оцінки того, як промислові підприємства можуть зменшити екологічні штрафи, інвестувавши у інвестиційні проекти з захисту навколишнього природного середовища, використовують формулу попередженого еколого-економічного збитку на одиницю природоохоронної інвестиції, яка є наступною [4, с. 247]:

$$q_{\text{екол.}} = \frac{Z_{\text{екол.}}}{K_{\text{екол.}}}$$

де $q_{\text{екол.}}$ – середня рентабельність операційного капіталу економічного суб'єкта;

$Z_{\text{екол.}}$ – сума попередженого еколого-економічного збитку від забруднення навколишнього природного середовища, визначається за сумою попередженого екологічного податку за попередні роки;

$K_{\text{екол.}}$ – обсяг капітальних інвестицій екологічного спрямування економічного суб'єкта.

Порівнюючи значення показників ЕОІЗ і $q_{\text{екол.}}$, доходимо висновку, що підприємствам доцільно інвестувати в природоохоронні проекти тоді, коли $q_{\text{екол.}} > \text{ЕОІЗ}$, оскільки за таких умов попереджений еколого-економічний збиток на одиницю природоохоронної інвестиції є більшим за втрачені доходи економічних суб'єктів унаслідок впливу екологічного фактору, а тому підприємства таким чином можуть зменшити екологічні штрафи та досягти економічного ефекту від екологічних інвестицій.

Отже, ураховуючи усе вищезазначене, варто зробити висновок, що інвестуючи грошові кошти в інвестиційні проекти з захисту навколишнього природного середовища, підприємства можуть зменшити екологічні штрафи, що, безумовно, є позитивною тенденцією.

Список літератури:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

2. Андреева Н.Н., Харичков С.К. Экологоориентированные инвестиции в системе обеспечения ресурсно-экологической безопасности. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 196 с.

3. Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату: Закон України від 29.10.1996 р. №435/96-ВР// Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 50. – Ст. 277.

4. Кобушко І. М. Оцінка екологічно обумовленого інвестиційного збитку / І. М. Кобушко, Я. В. Кобушко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 10. – С. 242-248.

ЧОТИРИ ПОГЛЯДИ НА ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ

Ташенко А.Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, кандидат соціологічних наук, асистент кафедри соціальних структур та соціальних відносин

Яковенко А.К.

Національний авіаційний університет, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та політології

У даних тезах ми спробуємо представити розуміння гендерної рівності у руслі емпіризму, раціоналізму, субстанціоналізму та інтерпретативізму [1, с. 97-99]. З точки зору *емпіриста* гендерною рівністю буде однаковість доступних безпосередньому спостереженню матеріальних умов середовища для доступної аналогічному спостереженню поведінки представникам різних «гендер-типів» [2]. Але навіть якщо стандартний набір умов – місце у парламенті, заробітної плати, професії, роботи, посади, матеріальних можливостей для розвитку кар'єри та догляду за дітьми, пільг, вибору та використання контрацепції, захищеності від домашнього насилля тощо – однаковий, виникають умови, осмислення яких виходить за межі дослідницької уяви емпіриста. Зокрема, як підкреслює А. Тьомкіна, «...в егалітарних парах із освіченого середнього класу, в яких і чоловік, і жінка професіонали, обоє налаштовані на кар'єру, за замовчанням домашню роботу робить той, хто може. Або вони домовляються. А як одягнені їхні діти? Дівчатка – суворо у рожеве, хлопчики – суворо у блакитне» [3]. Так відбувається через інертність глибинних засад повсякденного сприйняття навколишнього середовища, у котрих вкорінений і поділ на «чоловіче» /«жіноче», а отже, «коли реальні відмінності ролей втрачаються, загострюється необхідність проводити символічну межу...» [3].

І це переключає нашу увагу на точку зору *раціоналіста*, для якого понад усе – прихована структура ідей, смислів, принципів та припасованої до них

моралі. Гендерна рівність для нього означатиме однаковість гендерних упереджень і стереотипів або однакову їх відсутність щодо представників різних гендер-типів. Наприклад, схильність надавати пріоритет відносинам із шлюбним партнером та дітьми порівняно із професійним становленням, нехтувати горизонтальною мобільністю на користь благополучності цих же відносин або ж робити інших людей заручниками свого емоційного зриву у кризовій ситуації тощо (через що, як стверджує У. Френч, жінок не дуже воліють залучати до лав управлінців [4, с. 65-66]) буде очікуваною у рівній мірі. Щодо стереотипів аналогічно: зокрема, морально вмотивовані рішення про те, кому слід «годувати родину» або виховувати дитину після розлучення, в разі гендерної рівності у розумінні раціоналіста мають прийматися незалежно від аргументів, заснованих на схваленні чи засудженні батьків як представників різних гендер-типів. Проте і викриття прихованих духовних структур, і просвітницької діяльності з приводу їхньої реструктуризації недостатньо, бо мораль залежить не лише від просвіти, але і від спротиву, що можуть чинити прибічники рівності своїм вільним і невільним опонентам. Про це свідчать приклади, пов'язані зі звинуваченнями у забуванні про цінності, що називають «одвічними», які представники вищих позицій поля політики в об'єднанні з представниками полей науки та релігії висувають проти жінок, названих «аморальними» через те, що вони недостатньо активно народжують дітей і цим сприяють демографічній кризі [5]. Можна дискутувати, коли і навіщо якісь цінності стали вважати «одвічними» та доводити існування і важливість альтернативних не менш «одвічних» цінностей або ж робити наголос на необхідності їхнього перегляду. Але куди важче утримати цінність самої ідеї гендерної рівності за неспроможності держави дбати про соціальну інфраструктуру та за прагнення держуправлінців легітимізувати думку про визначальність інших причин демографічної кризи в умовах залежності науки від держави, а церковних діячів – і від держави, і від науки.

А значить, слід перейти й до точки зору *субстанціоналіста*, що висвітлює матеріальну структуру відносин, так само недоступну для спостереження, як і

структура ідей, смислів та принципів, однак робить акцент не на обізнаності про «гендерне панування», яке, як говорив П. Бурдьо, «краще за будь-які інші приклади показує, що символічне насильство здійснюється через акт пізнання і хибного визнання, що лежить поза (чи під) контролем свідомості і волі» [6], а на можливостях реалізації панування. На перший погляд, підстав говорити саме про гендерну нерівність поміж низки інших нерівностей, супутніх домінуванню ринкових відносин, немає, бо створення зручних для власників виробництва умов для нехтування соціальними ініціативами, зниження заробітної плати і шантажування «більшою зговірливістю» стосується кожного, хто стає заручником менших прав і нижчих соціальних статусів. А до них відносяться і жінки (й окремі їх категорії – ті, які вже мали досвід втрати роботи, або ті, які значною мірою керуються у роботі альтруїстичними моральними міркуваннями), і квір-групи, і мігранти, й етнічні меншини тощо. Представників різних гендер-типів можна назвати «негативно рівними», оскільки їхні шанси бути експлуатованими та дискримінованими приблизно однаково високі – інтрига лише в тому, якої форми набудуть впровадження цих шансів у життя. І чутливість до нерівності, що створюють на основі належності до статі, часто взагалі зникає: «Якщо жінка у маленькому вірменському, українському або білоруському містечку втратила роботу і віру в себе, чи може їй допомогти семінар з розвитку самосвідомості? Безробітною вона є тому, що єдине градотворче підприємство закрите, і в такому випадку її чоловік так само безробітний, як і вона» [5]. Здатність не тільки фіксувати і говорити про наявність, але й відчувати «скляні стелі» та «скляні підвали» на собі й на інших оточуючих все-таки з'являється, але або у екстремальних випадках (наприклад, за бажання найнятися на непрестижну і небезпечну роботу, де «жіноча праця» офіційно заборонена), або зі зростанням соціальної активності та успішності – у політиків, науковців, журналістів, громадських активістів тощо, – і зі зростанням загального добробуту в країні. Більш того: коли експертам з цього питання хочеться прозвітувати: «Та ось же вона, гендерна нерівність, і ось відносини, що її конституують!», то за участі й інших експертів, й «пересічних

громадян» виявляється, що їхні інтуїції не завжди узгоджуються з інтуїціями останніх навіть у активованому стані. Такі прецеденти відомі завдяки дослідженням гендера у зв'язку з фінансовою владою у родині. Якщо дослідники вбачали прояв гендерної рівності у сумісному контролюванні родинного бюджету, що мало би корелювати з рівним поділом прав і обов'язків ролі «голови родини», то респонденти продемонстрували, що для них переважно «контроль над фінансами – окремо, статус «голова родини» – окремо», а крім того – наприклад, у ситуаціях, коли жінка заробляє набагато менше, ніж чоловік, – складаються цікаві тенденції інтерпретації, за яких, наприклад, «гроші чоловіка – це гроші всієї родини, а гроші жінки – це гроші виключно її», через що в одній і тій же родині жінка говорить про власну фінансову незалежність, а чоловік – про власне фінансове домінування [7, с. 117, 128]. Інший цікавий виверт колективного несвідомого на наближену тему полягає у тому, що «...У 2009 р. серед чоловіків частка безробітних (10,2%) була вдвічі більше, ніж серед жінок (5,9%). Але якщо до цього показника додати домогосподарок (жінки – 12%, чоловіки – 0,2%), все встане на свої місця. Просто для чоловіка почесніше вважатися безробітним, ніж «домогосподарками», а для жінки навпаки» [5].

А це підводить нас до значущості точки зору *суб'єктивіста*, який вважає весь соціальний світ насамперед продуктом інтерпретаційної діяльності індивідуально діючих суб'єктів. Відповідно, навіть сама постановка питання про гендер-тип не може не викликати питання про саму цю постановку, оскільки «що таке чоловіче?» і «що таке жіноче?» поза редукацією суто до статі – завжди предмет припису значень, що, в свою чергу, розгалужуються на приписи та значення «природні» і «неприродні», «прямі» і «непрямі», «хороші» і «погані», «нормальні» і «ненормальні», «про своїх» і «про чужих», «справжніх» і «несправжніх» «успішних» і «неуспішних» тощо. Ми знову повертаємося до того, а що ми розуміємо під «чоловічим» порядком, коли відокремлюємо уявлення про «чоловіче» від відомого фрейдівського і висновку, і засновку «анатомія – це доля»? В будь-якому випадку уявлення про

«чоловічий» та «жіночий» порядки буде інтерпретативною конструкцією, зібраною з множини відомостей про те, «як це практикували», і про громадську думку, якої, як відомо завдяки Бурдьо, «не існує». Проте це не означає, що не потрібно вивчати ні самі інтерпретації «чоловічого» та «жіночого», ні те, як вони комбінуються з низкою ознак, за котрими встановлюють приналежність до того чи іншого гендер-типу, тому що четвертий аспект гендерної рівності, котрий ми можемо встановити завдяки зверненню до суб'єктивізму – це якщо й не однаковість, то рівноцінність, по-перше, складових інтерпретацій сутності певного гендер-типу, і по-друге, інтерпретацій навколишньої дійсності самими представниками певних гендер-типів, а значить – їхніх способів мислення і схем інтерпретації

Список літератури:

1. Джонсон Т., Дандекер К., Эшуорт К. Теоретическая социология: условия фрагментации и единства // THESIS, 1993, вып. 1. С. 83-105.
2. Шмидт В. Р., Шуршин К. В. Массовая и элитарная культуры в зеркале гендерного подхода // Социологические исследования. 2000. № 7. С. 58-64.
3. Головастикова К., Калитеевская И. Гендер, секс и феминизм: взгляд социолога (интервью с А. Тёмкиной) // Arzamas. URL: <http://arzamas.academy/materials/959>
4. Ефименко А. З. Социология управления: учебное пособие: в 2 ч. / М-во образования и науки РФ, Федеральное гос. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования «Московский гос. строительный ун-т». М.: МГСУ, 2015. Ч. 2. 2015. 158 с.
5. Горбач Д. На жіночому дні // Спільне. 2013. №6. URL: <https://commons.com.ua/uk/na-zhenskom-dne/>
6. Чоловіче домінування: інтерв'ю Лоїка Вакана з П'єром Бурдьє (переклад А. Рябчук) // Спільне. 2013. №6. URL: <https://commons.com.ua/uk/choloviche-dominuvannya/>

7. Ибрагимова Д. Х. Деньги, гендер, власть в домохозяйстве: концептуальные подходы // Экономическая социология. 2016. Т. 17, №2. С. 116-145.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОБУДОВИ НЕЧІТКИХ ВІДНОШЕНЬ ПІД ЧАС ВІДОБРАЖЕННЯ ДИНАМІЧНИХ ВЗАЄМОДІЮЧИХ НЕЧІТКИХ ПРОЦЕСІВ СКЛАДНИХ СИСТЕМ

Творошенко І.С.

Харківський національний університет радіоелектроніки,
кандидат технічних наук, доцент кафедри інформатики,
e-mail: iryna.tvoroshenko@nure.ua

Сучасні механізми підвищення достовірності та ефективності прийняття рішень у складних системах управління та обробки даних потребують оперативного врахування множини суперечливих факторів, до яких відносять, наприклад, істотно нечіткий характер взаємодіючих динамічних процесів та просторів їх станів, складну паралельно-послідовну взаємодію процесів за умов невизначеності, значну складність задач, що вирішуються.

Слід зазначити, що комплексне забезпечення адекватного відображення взаємодіючих динамічних нечітких процесів, а також оптимізація ресурсів та вибору альтернатив розвитку нечітких процесів на множині обмежень є надзвичайно важливими проблемами. Однак, аналіз вітчизняних та зарубіжних літературних джерел показав, що дослідження у цьому напрямку недостатньо ефективні, вони не відображають у повному обсязі особливості взаємодіючих динамічних нечітких процесів і систем, тому не мають практичних розв'язань, які б знайшли ефективне застосування у предметних реалізаціях.

Під час дослідження зазначених проблем встановлено, що теоретичні та практичні задачі з процесами, які характеризуються істотною нечіткістю, потребують визначення нечітких відношень на множині нечітких процесів:

$$\{(x | \mu_{\tilde{A}}(x))\}, \forall x \in E, \quad (1)$$

де E – множина;

x – елемент множини E .

Слід зазначити, що нечіткою підмножиною $\tilde{A}$ множини E називають множину упорядкованих пар (1), де $\mu_{\tilde{A}}(x)$ – це ступінь належності x до $\tilde{A}$.

Нехай задано дві множини $\tilde{E}_1, \tilde{E}_2$, причому $\tilde{x} \in \tilde{E}_1, \tilde{y} \in \tilde{E}_2$, тоді нечітке відношення $\tilde{R} = \tilde{E}_1 \times \tilde{E}_2$ матиме вигляд:

$$\forall(\tilde{x}, \tilde{y}) \in \tilde{E}_1 \times \tilde{E}_2 | \mu_{\tilde{R}}(\tilde{x}, \tilde{y}) \in \{\mu_i\}. \quad (2)$$

Відобразивши нечіткі множини (1) та нечіткі відношення (2), можна оперувати з лінгвістичними відображеннями нечітких процесів і їх взаємодією.

Нечіткі лінгвістичні відображення – це формальне відображення систем, реалізованих за допомогою умов «ЯКЩО, ТО» (*if / then*) [1, 2], які, зазвичай, формулюються на природній мові [2], однак, вони мають строгі математичні основи, що включають нечіткі множини та нечіткі відношення.

Таким чином, кодування даних здійснюється по інструкції у формі:

– *if* – набір умов задоволено;

– *then* – набір наслідків може бути виведено.

Під час дослідження встановлено, що поведінка складної системи може бути поданою групою правил, об'єднаних за допомогою зв'язки *ELSE*:

$$\begin{aligned} &error\ is\ ZERO\ and\ \Delta error\ is\ ZERO\ then\ \Delta u\ is\ ZERO\ ELSE \\ &if\ error\ is\ PS\ and\ \Delta error\ is\ ZERO\ then\ \Delta u\ is\ NS\ ELSE \\ &if\ error\ is\ SMALL\ and\ \Delta error\ is\ NS\ then\ \Delta u\ is\ BIG, \end{aligned} \quad (3)$$

де *error*, *Δerror* (похибка та зміна похибки) – лінгвістичні змінні, що описують вхідні змінні складної системи;

Δu – лінгвістична змінна, що описує зміни даних на виході складної системи.

Виявлено, що група правил (3) формує нечіткий алгоритм, реалізація якого дозволяє досягнути очікуваної складною системою мети, однак, виникає проблема використання (3).

Нехай задано деяку чітку функціональну залежність $y = f(x)$, тобто можна знайти значення y при відомому значенні x . Аналогією є нечітке логічне виведення, яке оцінює деякий нечіткий лінгвістичний опис.

Нехай відоме значення нечіткого логічного входу до певної системи $\tilde{A}'$, необхідно отримати нечітке значення виходу такої системи $\tilde{B}'$ або відоме значення нечіткого логічного виходу із певної системи $\tilde{B}'$, необхідно отримати значення нечіткого логічного входу до такої системи $\tilde{A}'$.

Перший випадок визначає реалізацію прямої процедури нечіткого логічного виведення – *modus ponens* (GMP), а другий – реалізацію зворотної процедури нечіткого логічного виведення – *modus tollens* (GMT).

Розглянемо процедуру GMP:

$$\begin{array}{l} \text{if } x \text{ is } \tilde{A} \text{ then } y \text{ is } \tilde{B} \\ x \text{ is } \tilde{A}' \\ \text{-----} \\ y \text{ is } \tilde{B}' \end{array}, \quad (4)$$

де відомі умови (антецедент) $\tilde{A}'$, а наслідок (консеквент) $\tilde{B}'$ – невідомий.

Процедуру (4) можна реалізувати таким чином [1]:

$$\tilde{B}' = \tilde{A}' \circ \tilde{R}(x, y), \quad (5)$$

де $\tilde{R}(x, y)$ – відношення, що отримано за допомогою (4).

Практичні аспекти застосування наведеного підходу передбачають реалізацію зворотної процедури логічного виведення.

Розглянемо процедуру GMT:

$$\begin{array}{l} \text{if } x \text{ is } \tilde{A} \text{ then } y \text{ is } \tilde{B} \\ y \text{ is } \tilde{B}' \\ \text{-----} \\ x \text{ is } \tilde{A}' \end{array}, \quad (6)$$

де відомий наслідок (консеквент) $\tilde{B}'$, а умови (антецедент) $\tilde{A}'$ – невідомі.

Процедуру (6) можна реалізувати таким чином [1]:

$$\tilde{A}' = \tilde{R}(x, y) \circ \tilde{B}', \quad (7)$$

де $\tilde{R}(x, y)$ – відношення, що отримано за допомогою (6).

Розглянемо можливі шляхи реалізації процедур (4) і (6) та визначимо особливості обчислення функцій належності $\mu(x, y)$ для відношення $R(x, y)$.

Функцію належності $\mu(x, y)$ відобразимо таким чином:

$$\mu(x, y) = \psi(\mu_{\tilde{A}}(x), \mu_{\tilde{B}}(y)). \quad (8)$$

Слід зазначити, що відомо декілька підходів для визначення (8), першим ефективним підходом є оператор Заде [3]:

$$\psi(\mu_{\tilde{A}}(x), \mu_{\tilde{B}}(y)) = (\mu_{\tilde{A}}(x) \wedge \mu_{\tilde{B}}(y)) \vee (I - \mu_{\tilde{A}}(x)). \quad (9)$$

З урахуванням оператора Заде (9), значення (8) виглядає як:

$$\mu(x, y) = (\mu_{\tilde{A}}(x) \wedge \mu_{\tilde{B}}(y)) \vee (I - \mu_{\tilde{A}}(x)). \quad (10)$$

Наступним підходом для визначення (8) є оператор Мамдані [4]:

$$\psi(\mu_{\tilde{A}}(x), \mu_{\tilde{B}}(y)) = \mu_{\tilde{A}}(x) \wedge \mu_{\tilde{B}}(y). \quad (11)$$

З урахуванням оператора Мамдані (11), значення (8) виглядає як:

$$\mu(x, y) = \mu_{\tilde{A}}(x) \wedge \mu_{\tilde{B}}(y). \quad (12)$$

Модифікацією (9) та (10) є арифметичний оператор [5]:

$$\psi(\mu_{\tilde{A}}(x), \mu_{\tilde{B}}(y)) = I \wedge (I - \mu_{\tilde{A}}(x) + \mu_{\tilde{B}}(y)). \quad (13)$$

Функція належності $\mu(x, y)$ з урахуванням (13) прийме вигляд:

$$\mu(x, y) = I \wedge (I - \mu_{\tilde{A}}(x) + \mu_{\tilde{B}}(y)). \quad (14)$$

Отже, ще одним із відомих підходів для визначення (8) є арифметичний оператор Ларсена [6], який по суті є алгебраїчним добутком відповідних функцій і відноситься до основних операцій над нечіткими відношеннями [1]:

$$\psi(\mu_{\tilde{A}}(x), \mu_{\tilde{B}}(y)) = \mu_{\tilde{A}}(x) \cdot \mu_{\tilde{B}}(y). \quad (15)$$

Враховуючи оператор Ларсена (15), значення (8) виглядає як:

$$\mu(x, y) = \mu_{\tilde{A}}(x) \cdot \mu_{\tilde{B}}(y). \quad (16)$$

У роботі [1] запропоновано декілька альтернативних підходів для знаходження (8), однак, їх застосування носить обмежений характер.

Наприклад, булевий оператор заснований на класичній логіці:

$$\psi(\mu_{\tilde{A}}(x), \mu_{\tilde{B}}(y)) = (1 - \mu_{\tilde{A}}(x)) \vee \mu_{\tilde{B}}(y). \quad (17)$$

Функція належності $\mu(x, y)$, враховуючи булевий оператор (17), набуває такого вигляду:

$$\mu(x, y) = (1 - \mu_{\tilde{A}}(x)) \vee \mu_{\tilde{B}}(y). \quad (18)$$

Наступним прикладом є обмежений оператор, який визначається так:

$$\psi(\mu_{\tilde{A}}(x), \mu_{\tilde{B}}(y)) = 0 \vee (\mu_{\tilde{A}}(x) + \mu_{\tilde{B}}(y) - 1). \quad (19)$$

Функція належності $\mu(x, y)$, враховуючи обмежений оператор (19), має такий вигляд:

$$\mu(x, y) = 0 \vee (\mu_{\tilde{A}}(x) + \mu_{\tilde{B}}(y) - 1). \quad (20)$$

Слід зазначити, що під час дослідження особливостей побудови нечітких відношень під час відображення динамічних взаємодіючих нечітких процесів складних систем на певному етапі виникла проблема відповідності операторів із функціями (10), (12), (14), (16), (18), (20) класичним способам логічних виведень GMP та GMT.

У подальшому перспективним є дослідження та удосконалення логічного виведення на основі нечітких множин та нечітких відношень у просторі станів динамічних взаємодіючих процесів складних систем.

Список літератури:

1. Кучеренко Е.И., Филатов В.А., Творошенко И.С., Байдан Р.Н. Интеллектуальные технологии в задачах принятия решений технологических комплексов на основе нечеткой интервальной логики. *Восточно-Европейский журнал передовых технологий*. 2005. № 2. С. 92–96.
2. Zadeh L.A. The concept of a linguistic variable and its applications to approximate reasoning – part III. *Information Sciences*. 1976. № 9. P. 43–80.

3. Zadeh L.A. Outline of a new approach to the analysis of complex systems and decision processes. *IEEE Transactions on Systems, Man and Cybernetics*. 1973. № 1. P. 28–44.

4. Mamdani E.H., Gupta M.M., Saridis G.H., Gaines B.R. Applications of fuzzy set theory to control system: A survey fuzzy automata and decision processes. New York: North – Holland, 1977. P. 1–13.

5. Zadeh L.A. The concept of a linguistic variable and its application to approximate reasoning. *Information Sciences*. 1975. № 8. P. 199–249.

6. Larsen P.M. Industrial applications of fuzzy logic control. *International Journal of Man-Machine Studies*. 1980. Vol. 12. № 1. P. 3–10.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІОНАЛА

Ткаченко Галина Віталіївна

Студентка 6 курсу факультету української філології та соціальних наук,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – Васильєва О.А

У статті порушено проблему особливостей психологічного становлення майбутніх психологів. Також були проведені психодіагностичні методики дослідження, аби дослідити такі показники, як професійна спрямованість, готовність до саморозвитку, навчально-професійна мотивація студентів-майбутніх психологів під час їх професійної підготовки у ВНЗ.

Для проведення дослідження нами були обрані наступні методики:

1. Методика професійної спрямованості студентів Т. Дубовицької ;
2. «Діагностика рівня парціальної готовності до професійного саморозвитку» Н. Фетіскіна ;

3. Методика для діагностики мотивації студентів (А. Реан і В. Якунін, модифікація Н. Бадмаєвої).

Методика професійної спрямованості студентів Т. Дубовицької має на меті визначення рівня професійної спрямованості студентів, що виражається в прагненні до оволодіння одержуваною професією і бажанні працювати за нею.

«Діагностика рівня парціальної готовності до професійного саморозвитку» Н. Фетіскіна передбачає діагностику та самоаналіз прояву характеристик різних компонентів готовності до саморозвитку: мотиваційного, когнітивного, морально-вольового, гностичного, організаційного, здатності до самоврядування, комунікативного [2, с. 421-424].

Методика для діагностики мотивації студентів (А. Реан і В. Якунін, модифікація Н. Бадмаєвої) розроблена на основі опитувальника А. Реана і В. Якуніна. До 16 тверджень вищеназваного опитувальника додані твердження, що характеризують мотиви навчання, виділені В. Леонтьєвим, а також твердження, що характеризують мотиви навчання, отримані Н. Бадмаєвою у результаті опитування студентів і школярів. Це комунікативні, професійні, навчально-пізнавальні, широкі соціальні мотиви, а також мотиви творчої самореалізації, уникнення невдачі і престижу [3].

Для практичного вивчення особливостей професійного становлення майбутніх психологів було організовано та проведено дослідження, в ході якого опитано 30 студентів 3-го та 4-го курсу (25 і 5 осіб відповідно). Серед опитуваних було 8 хлопців та 22 дівчини. Вік опитуваних студентів на момент проведення дослідження складав від 19 до 21 року. За соціально-демографічними показниками вибірка була різномірною, що підвищує її репрезентативність та підтверджує вірогідність результатів опитування.

В ході опитування студентів-майбутніх психологів за вищевказаними методиками було отримано результати, які свідчать про переважаючі високі та середні прояви професійної спрямованості, готовності до професійного саморозвитку, вибір професійних, навчально-пізнавальних мотивів та мотивації творчої самореалізації серед студентів та студенток – майбутніх психологів.

Вважаємо доцільним розглянути особливості професійного становлення майбутніх психологів за всіма досліджуваними показниками відповідно до кожної з проведених методик. Так, за даними опитування студентів за методикою професійної спрямованості студентів Т.Д. Дубовицької встановлено наступні рівні прояву професійної спрямованості майбутніх психологів (табл. 1.2):

Таблиця 3.2. Рівні прояву професійної спрямованості студентів-майбутніх психологів

Рівні	Всього (n = 30 осіб)		Студенти 3 курсу (n = 25 осіб)		Студенти 4 курсу (n = 5 осіб)	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Високий рівень	13 ос.	43,3%	10 ос.	40%	3 ос.	60%
Середній рівень	15 ос.	50%	13 ос.	52%	2 ос.	40%
Низький рівень	2 ос	6,7%	2 ос	8%		

Відповідно до відображених у табл. 2.3 результатів зрозуміло, що переважна більшість опитуваних студентів-майбутніх психологів мають середній та високий рівень професійної спрямованості (15 та 13 осіб відповідно), що складає 50% і 43,3% від загальної кількості опитуваних. Тільки 2 студенти мають низький рівень професійної спрямованості, що загалом становить 6,7% від всіх опитуваних.

Варто вказати, що високі показники за методикою Т. Дубовицької свідчать про те, що студент прагне до оволодіння обраною професією, одержувана ним професія подобається йому; він хоче в майбутньому працювати і далі вдосконалюватися за даною професією; у вільний час займається справами, що стосуються майбутньої професії; має коло знайомих-фахівців у галузі обраної професії; вважає свою професію справою свого життя.

При цьому низькі показники свідчать про те, що студент вимушено навчається на даному факультеті; вступ до навчального закладу обумовлено не інтересом до майбутньої професії та бажанням працювати за одержуваною

спеціальністю, а іншими причинами, наприклад підпорядкуванням вимогам батьків, близькістю до будинку та ін. Студент не бачить нічого гарного для себе у своїй майбутній професії; отримувана професія йому малоцікава; при можливості хоче змінити професію, отримати іншу спеціальність і працювати за нею [1, с. 85-86].

Також в ході аналізу результатів опитування студентів щодо прояву сформованості їх професійної спрямованості було встановлено, що серед трьохкурсників переважна більшість мають середній рівень (52%), і значна частина володіють високим рівнем профспрямованості (40%). Тільки 2 особи (8%) мають низький рівень професійної спрямованості на оволодіння спеціальністю практичного психолога.

Серед студентів 4-го курсу спостерігається значне переважання опитуваних з високим рівнем профспрямованості (60%), також помітною є група учасників із середнім рівнем (40%). Варто відзначити відсутність серед цих опитуваних показників низького рівня профспрямованості.

За даними методики «Діагностика рівня парціальної готовності до професійного саморозвитку» Н.П. Фетіскіна вдалося встановити рівні прояву таких компонентів готовності до професійного саморозвитку студентів як: мотиваційного, когнітивного, морально-вольового, гностичного, організаційного, здатності до самоуправління та комунікативного.

Розглянемо особливості прояву вказаних показників готовності до професійного саморозвитку серед майбутніх психологів відповідно до кожного із досліджуваних компонентів. Так, мотиваційний компонент готовності властивий для переважної більшості опитуваних на високому та середньому рівнях (табл. 1.2.):

Таблиця 1.2. Рівні прояву мотиваційного компонента готовності до професійного саморозвитку серед студентів-майбутніх психологів

Рівні	Всього (n = 30 осіб)		Студенти 3 курсу (n = 25 осіб)		Студенти 4 курсу (n = 5 осіб)	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Високий рівень	21 ос.	70%	17 ос.	68%	4 ос.	80%

Середній рівень	9 ос.	30%	8 ос.	32%	1 ос.	20%
Низький рівень						

За даними табл. 1.2. помітно, що 70% опитуваних мають високий рівень мотивації до професійного саморозвитку, в той час як решта мають середній рівень (30%). Мотив до професійного саморозвитку є однією з рушійних сил, які спонукають студента до якісного оволодіння знаннями, вміннями й навичками, які знадобляться йому в професійній діяльності. При цьому сила даного мотиваційного компонента (рівень його прояву) вказує на особисту зацікавленість студента у даній професії, його свідоме ставлення до отримуваної кваліфікації, бажання вдосконалювати власну майстерність.

Наступним напрямком вивчення особливостей професійного становлення студентів під час їх підготовки в ході навчання у ВНЗ було дослідження навчально-професійної мотивації. За даними опитування студентів-майбутніх психологів відповідно до питань методики для діагностики мотивації студентів (А. Реан і В. Якунін, модифікація Н. Бадмаєвої) встановлено прояви таких переважаючих мотивів навчання молоді у ВНЗ та оволодіння нею професією (табл. 1.3):

Таблиця 1.3 Показники навчально-професійної мотивації студентів-майбутніх психологів

Навчально-професійні мотиви	Всього (n = 30 осіб)		Студенти курсу (n = 25 осіб)		Студенти курсу (n = 5 осіб)	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Комунікативні мотиви						
Мотиви уникання	1 ос.	3,3%	1 ос.	4%		
Мотиви престижу	1 ос.	3,3%	1 ос.	4%		
Професійні мотиви	10 ос.	33,3%	8 ос.	32%	2 ос.	40%
Мотиви творчої самореалізації	8 ос.	26,7%	7 ос.	28%	1 ос.	20%
Навчально-пізнавальні мотиви	10 ос.	33,3%	8 ос.	32%	2 ос.	40%
Соціальні мотиви						

За даними табл. 1.3 помітно, що серед опитуваних студентів відсутні вибори комунікативних та соціальних мотивів, які б спонукали молодих людей до вибору професії психолога та навчання у ВНЗ за даною спеціальністю.

Серед інших мотивів спостерігається переважання професійних та навчально-пізнавальних мотивів (по 33,3% від загальної кількості опитуваних). Також досить помітною є група опитуваних із мотивацією творчої самореалізації під час навчання за спеціальністю «практичний психолог». Ще по 3,3% студентів мають мотиви уникання та мотиви престижу, які спонукали їх вибрати професію психолога та вступити до конкретного навчального закладу.

Також було досліджено особливості розподілу мотивації навчально-професійної діяльності серед студентів 3-го та 4-го курсів. Зокрема, встановлено, що для студентів 3-го курсу властива значна поширеність таких мотивів, як професійні (32%), навчально-пізнавальні (32%), мотиви творчої самореалізації (28%), уникання і престижу (по 4%). Серед студентів 4-го курсу спостерігається переважання професійних та навчально-пізнавальних мотивів (по 40%). Ще 20% студентів 4-го курсу мають мотивацію творчої самореалізації, бажання досягнення якої зумовило вибір професії психолога та навчання у конкретному вищому закладі освіти.

Висновки. За методикою А. Реана, В. Якуніна встановлено поважання професійних (33,3%), навчально-пізнавальних мотивів (33,3%), а також мотивів творчої самореалізації (26,7%). Серед студентів 3-го і 4-го курсу спостерігається подібний розподіл мотивів навчально-професійної діяльності. Відсутність низького рівня прояву за всіма досліджуваними показниками (професійна спрямованість, готовність до професійного саморозвитку, мотивація навчально-професійної діяльності) дозволяє констатувати оптимальні результати опитування студентів, а також звернути на даний факт як унікальне підтвердження особливостей професійного становлення майбутніх психологів. Разом з тим варто зауважити, що для повноцінного формування особистості студента-майбутнього психолога велику роль відіграє його

замученість до професійно-психологічної роботи, яка надає змогу не тільки оволодіти необхідними знаннями та вміннями, а й відпрацювати власні суперечливі труднощі професійного зростання. Вищевказане вимагає якісно організованого психологічного супроводу професійного становлення студентів під час навчання у ВНЗ.

Список літератури:

1. Дубовицкая Т. Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов / Т. Д. Дубовицкая // Психологическая наука и образование. – 2004. – № 2. – С. 82-86.
2. Диагностика уровня парциальной готовности к профессионально-педагогическому саморазвитию / Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М., 2002. –С. 421–424.
3. Методика для диагностики учебной мотивации студентов (А. А. Реан и В. А. Якунин, модификация Н. Ц. Бадмаевой) / Бадмаева Н.Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: Монография. – Улан-Удэ, 2004. – С. 151–154.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Топольницька Т.Б.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
к.е.н., доцент кафедри теорії економіки та управління

Моспанко Р.В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
студент групи ЕТм-15-2

У сучасних ринкових умовах істотно змінюються підходи до змісту організаційних, управлінських і соціально-економічних відносин у всіх сферах виробництва та надання послуг. З одного боку, розвиток конкуренції, ринкових відносин дає поштовх до розширення й урізноманітнення ринку послуг, а з іншого – розвиток ринкових відносин вимагає постійного удосконалення маркетингового управління, зорієнтованого на створення конкурентних позицій організації на ринку. Більшість вітчизняних організацій не приділяють достатньої уваги формуванню іміджу, який здатний згодом принести компанії вигоду.

Існує велика кількість визначень поняття «імідж», що розглядають його з різних точок зору.

У роботах І.В. Альошиної [1] досліджується значущість іміджу для діяльності організації та зроблено висновок, що корпоративний імідж – це образ організації в уявленні суспільних груп. Позитивний імідж буде підвищувати конкурентоспроможність підприємства на ринку. Він полегшує доступ організації до ресурсів, приваблює клієнтів та партнерів, а також це образ, який ціленаправлено входить у свідомість цільової аудиторії, відповідає її очікуванням і вирізняє компанію від інших аналогічних.

Л.Е. Орбан-Лембрик [2] вважає, що імідж – це враження, яке організація та її працівники справляють на людей і яке фіксується в їхній свідомості у формі певних емоційно забарвлених стереотипних уявлень, торкається їх почуттів, відповідає на їхні конкретні потреби і запити.

Узагальнення визначень, включно з наведеними, привело до розуміння того, що імідж організації – це сформоване представлення цільовій аудиторії про діяльність та успіхи організації, яке постійно та динамічно впливає на взаємини підприємства з його покупцями (фактичними або потенційними), на створення конкурентних позицій організації на ринку, фінансові результати та контакти з іншими державними або приватними підприємствами, установами чи організаціями.

Спираючись на дослідження автора [3], вважаємо за необхідне виділити основні вимоги, яким повинен відповідати імідж:

1. Імідж повинен бути синтетичним. Це означає, що в ньому у стислій, часто символічній, формі (наприклад, за допомогою фірмового стилю або його складових, бренду, персоналу та навіть керівництва) відображаються найголовніші аспекти діяльності установи та особливості продукції.

2. Імідж повинен бути правдивим, максимально наближеним до об'єкта. Це не означає, що всі особливості об'єкта іміджу в ньому повинні бути відображені, проте організації слід бути справжньою, тобто такою, якою вона хоче бути в очах громадськості.

3. Імідж має бути яскравим та конкретним. Фахівці цієї сфери вважають, що образ корпорації (організації) краще сприймається громадськістю, якщо він зачіпає почуття, відповідає конкретним запитам і потребам.

4. Імідж повинен бути максимально простим, оскільки просте краще й легше сприймається та запам'ятовується.

Основною вимогою іміджу в сучасному світі, на нашу думку, має бути його динамічний характер, тобто він повинен не тільки підлаштовуватися під очікування аудиторії, а й весь час змінюватися, щоб задовольнити її вимоги повністю. Саме тому виникає потреба у формуванні іміджу, його коректуванні та відповідній зміні.

Фактори, що формують внутрішній імідж організації, доцільно представити такими поняттями [4; 5]:

1. Корпоративна культура – сукупність цінностей, правил, звичаїв, традицій, норм етики бізнесу та управління, які не закріплені законодавством, але на власний розсуд вводяться підприємством, щоб виокремити його на фоні інших.

2. Імідж керівника включає уявлення про здібності, психологічні характеристики, зовнішність, його харизму, здатність організації виробничого процесу.

3. Імідж персоналу – узагальнений образ персоналу, що розкриває найхарактерніші для нього риси: професійну компетентність, соціально-психологічні та професійні характеристики співробітників, соціально-демографічні і фізичні дані, рівень освіти.

4. Фірмовий стиль – це візитна картка, якою має володіти кожне підприємство. Фірмовий стиль сприймається безпосередньо, візуально при першому погляді, запам'ятовується завдяки тому, що має складові, які впливають на органи чуття, – звуки, аромати, кольори. Він існує фізично, реалізуючись у продукції підприємства, фірмовому одязі, рекламних матеріалах.

5. Імідж роботодавця – залучення і утримання професійних кадрів, рівень оплати праці, турбота про персонал, система управління персоналом.

6. Ділова репутація – уявлення про підприємство як суб'єкт ділової активності. Ділова репутація підприємства містить морально-етичні та ділові ознаки менеджменту підприємства, стабільні партнерські відносини з постачальниками тощо.

7. Соціальний імідж – уявлення широкої громадськості про соціальні цілі та роль організації в економічному, соціальному й культурному житті суспільства, підтримка національних соціальних проектів, дотримання прав людини.

Останній з перелічених факторів вважаємо одним з найважливіших у формуванні внутрішнього іміджу організації в сучасному світі. Прикладом реального впливу цього фактору на імідж підприємства є успішна діяльність ресторану Urban Space 100, що знаходиться в м. Івано-Франківськ. Його засновниками є сотня соціально активних людей, яких об'єднує ідея якісного розвитку міського простору, і тому 80% прибутку ресторану спрямовуються винятково на реалізацію громадських проектів міста.

Соціальний імідж є одним з найкращих кроків до створення позитивного іміджу компанії. Це один зі способів для організації показати своє ставлення до людей (цільової аудиторії), привертаючи їх увагу не лише яскравими

вивісками, зовнішнім виглядом, структурою, а певними конкретними вчинками на благо суспільства.

Імідж фірми сьогодні став одним з найпотужніших інструментів у конкурентній боротьбі. Тому доходимо до висновку, що в нинішніх умовах сильної конкуренції, складної політичної ситуації і нестабільності, вітчизняним підприємствам, для контролю над розширенням і збереженням, утриманням на ринку, треба приділяти велику увагу створенню та підтримці іміджу своїх компаній, що підвищить їхню привабливість для інвесторів і споживачів. Адже імідж компанії є важливим ресурсом для забезпечення економічної і соціальної стійкості підприємства.

Список літератури:

1. Альошина І.В. Еволюція банківського регулювання для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобальної нестабільності / І.В. Альошина // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – Вип. 2. – С. 426 – 439. – Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Трпе_2014_2_38.

2. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.

3. Тихомирова Є.Б. «Зв'язки з громадськістю: Навчальний посібник. / Є.Б. Тихомирова – Київ: НМЦВО, 2001. – 66 с.

4. Поліщук О. Практика менеджменту // Бизнес. – 2007. – № 36. – С. 68 – 71.

5. Ткачук О.В. Корпоративний імідж – важлива складова успіху банку // Держава та регіони. – 2006. – № 6. – С. 297 – 299.

ОСВІТЯНСЬКІ ЛАЙФХАКИ

Торохтій Ірина Олександрівна
Овчіннікова Світлана Миколаївна

Розвиток та реформування національної освіти повинні базуватись на поєднанні традиційних форм та методів навчання з сучасними технологіями. Такий комплексний підхід дозволить підвищити якість освіти.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних цілях у декілька разів здатне підвищити ефективність засвоєння матеріалу шляхом наочної демонстрації, закріплення навичок на практиці та здійснення ефективного контролю за навчальним процесом у цілому. Такі технології дозволяють пришвидшити процес навчання, розширити кругозір і вивести якість засвоєння знань на новий рівень.

Чим менше ми будемо думати над тим, що і як вкласти в голови студентів, тим більше ми будемо розмірковувати над тим, як створити надихаючий простір та життєтворче середовище.

Не несіть на заняття всю валізу ваших проблем і задач ані в руках, ані в тілі, а особливо в мозку. Викладач задає енергетику

заняття. Він як той передавач енергетичного заряду. Чим краще вам вдасться скинути все зайве, коли переступаєте поріг, тим краще буде для всіх. Часто ми власну напругу домашніх чи робочих проблем наче ланцюжком передаємо іншим людям. І невідомо чим і де вона може обернутись.

Кожне заняття – це глибока робота із собою. Це те, над чим ми практично не замислюємось. Тут вкрай важливо вчитись спостерігати і за

собою, і за студентами. Ще більше потрібно розуміти, що ви це робите не з метою критики, зауважень, як по відношенню до себе, так і до інших. «Мене дратувало, що студент непосидючий. Цікаво, чому це мене дратувало? Можливо мені щось ще у дитинстві не дозволяли? А можливо це мені показує те, над чим варто попрацювати. Що я при цьому відчуваю?»... Так, це часто у нас в освіті невідоме мистецтво удосконалювати себе, займатися самоосвітою.

Наші ресурси там, де відповіді на питання «А що вам хочеться?», «А хто/що може вам допомогти?», «А якби не було перешкод, то що?», «А що заважає зараз...?». Шукаймо ресурси у площинах відносин та взаємодії, роботи та реалізації, психофізичного стану та емоційного розвитку, розвитку мислення та інтелекту, відпочинку та відновлення. Слідкувати за їх балансом дуже корисно. У нас у кожного свої погляди, з яких ми дивимось і пізнаємо оточуючий світ.

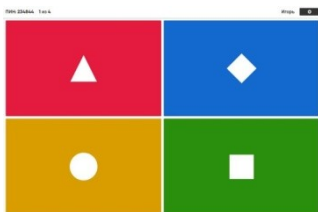
Розворушити студентів на занятті буває складно. В даній статті повідомляється про деякі додатки, які допоможуть викладачам зробити заняття набагато цікавішим.

1. Kahoot

Сервіс, який дозволяє проводити інтерактивні вікторини в аудиторії. Коли викладач проводить усне опитування студентів, він може почути відповіді в кращому випадку кількох студентів – на всіх просто не вистачає часу.

З Kahoot викладачі можуть одночасно опитати всіх студентів і відразу дізнатися їх слабкі і сильні сторони. Педагог створює опитування на сайті, студенти відповідають в аудиторії з допомогою смартфонів або комп'ютерів. Викладач разом з студентами бачить статистику відповідей і може зрозуміти, які у них є проблеми (чи ні!). За допомогою Kahoot можна створювати не тільки опитування, але і проводити анкетування.

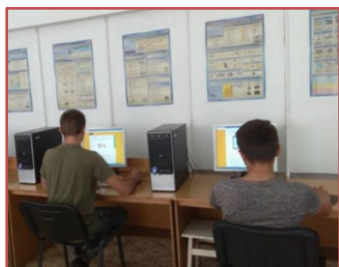
Kahoot – це порівняно новий сервіс для створення онлайн вікторин, тестів і опитувань.

Створені в Kahoot завдання дозволяють включити в них фотографії і навіть відеофрагменти. Темп виконання вікторин, тестів регулюється шляхом введення часової межі для кожного питання.

При бажанні викладач може ввести бали за відповіді на поставлені питання: за правильні відповіді і за швидкість. Інформація відображається на моніторі комп'ютера викладача.

2. Quizizz

Сервіс побудований за тим же принципом, що і Kahoot: викладач створює опитування, студенти відповідають на нього зі своїх пристроїв. Але тут студенти не можуть побачити відповіді один одного – вони працюють з додатком індивідуально, загальну статистику бачить тільки викладач. Тому, якщо ви з якихось причин хочете виключити елемент змагання, використовуйте цей сервіс. Отримані дані можна вивантажувати в форматі Excel.

3. Triventy

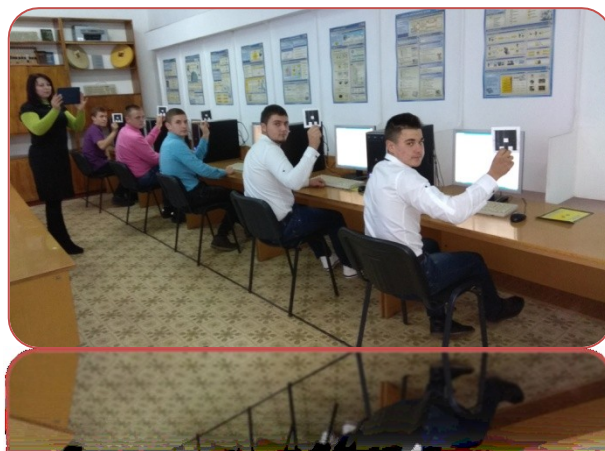
Головна відмінність цього сервісу від попередніх – тут студенти можуть створювати питання самі. Протягом заняття викладач пропонує кожному студенту (або групі студентів) придумати питання за темою, що вивчається, а в кінці заняття вся академічна група відповідає на питання, які вони придумали самі. Студенти завжди можуть взяти підказки: прибрати дві неправильних відповіді або подивитися, як відповіла більшість одногрупників (якщо студент вагається з відповіддю).

4. Plickers

Якщо ідея зі смартфонами студентів вам не подобається, є альтернативний сервіс для опитувань, в якому телефон буде тільки у викладача.

Реєструєтесь в Plickers, придумуєте опитування (можна з варіантами відповідей або в форматі «правда-брехня») і завантажуєте собі на телефон додаток. На сайті потрібно роздрукувати набір індивідуальних QR-кодів для студентів, які будуть використовуватися для відповіді.

Як все відбувається? Викладач задає той QR-код, який відповідає відповіді, сканує їхні відповіді. Вся статистика зби- бачити, хто і як відповів на поставлене запитання.

5. LearningApps

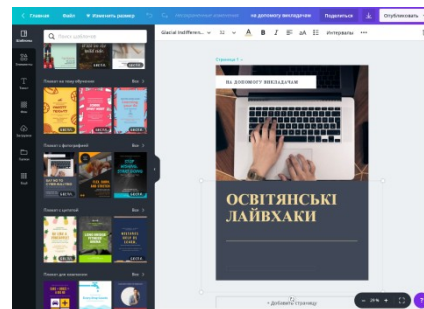
За допомогою LearningApps можна створювати вправи для самоперевірки студентів. В арсеналі сервісу не тільки класичні опитування, але і багато інших корисних інструментів: заповнити текст з пропусками, розгадати кросворд, вибудувати хронологічний ланцюжок, знайти місце на карті, зібрати пазл.

У LearningApps можна створити навіть відеокурс! Для цього потрібно додати відео (наприклад, з YouTube) і придумати кілька питань або інших форм завдань. Студент дивиться фрагмент відео, потім ставиться на паузу, і потрібно зробити завдання. Особливість сервісу: викладач не бачить, як студент виконав завдання, вправи розраховані тільки на самоперевірку.

6. Canva

Викладачам часто доводиться самим розробляти ілюстративний матеріал, і фоторедактор Canva полегшує цей процес. Спеціально для викладачів на сайті є шаблони презентацій, конспектів, планів занять. Наприклад, конспект для мозкового штурму, плакат з можливістю додати мотивуючу цитату, інфографіка по планетах Сонячної системи. У Canva можна швидко обробити фотографію, обрізати зображення і додати текст.

АНАЛІЗ ВІЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ РОБОТИ З КОМП'ЮТЕРНИМИ МЕРЕЖАМИ

Тугай М.Ю.

студентка магістратури, спеціальності
014.09 Середня освіта (Інформатика)

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Чорна А.В.

асистент кафедри інформатики і кібернетики,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

На сьогоднішній день комп'ютерні мережі є невід'ємною частиною сфери інформаційних технологій. З кожним роком технології комп'ютерних мереж удосконалюються, а їх структура ускладнюється. Динамічний розвиток мережних технологій призводить до виникнення великої кількості комп'ютерних мережних систем. Коли мова йде про створення комп'ютерної мережі, потрібно знати заздалегідь як вона буде працювати, оскільки

обладнання, яке потрібно для цього придбати є недешевим. Для того, щоб мати можливість моделювати взаємодію між різними елементами мережі, можна використовувати програми для її симуляції.

Мета статті – проаналізувати існуюче вільне програмне забезпечення для роботи з комп'ютерними мережами.

Існує два основні підходи до організації комп'ютерних мереж: емуляція і симуляція. Вони займають проміжні позиції між використанням фізичних тестових стендів і дослідженням аналітичних моделей [11, с. 86].

Емуляція - комплекс програмних, апаратних засобів або їх поєднання, призначене для копіювання функцій однієї обчислювальної системи на іншій, відмінній від першої, таким чином, щоб емульована поведінка якомога ближче відповідала поведінці оригінальної системи [5].

Можливості емуляторів: створення різних мережевих топологій; підключення різноманітних мережевих пристроїв; створення каналів зв'язку з різними характеристиками; емуляція трафіку в віртуальній мережі з використанням різних протоколів; можливість виведення в реальну мережу.

Симуляція, з іншого боку, не ставить за мету точну відповідність поведінки однієї системи поведінки іншої, а концентрується на відтворенні моделі системи, відтворенні будь-яких її ключових особливостей або параметрів [4].

Однією з основних переваг використання симуляторів є можливість розглянути такі задачі, які неможливо розглянути навіть з використанням наявного обладнання. Наприклад, при використанні симуляторів є можливість розглянути на основі діючої моделі функціонування кампусної мережі, використання супутникової технології зв'язку та інших технологій, що залишаються недоступними для студентів при стандартному підході.

На сьогодні існує велике розмаїття програм-симуляторів (імітаційних моделей) для побудови комп'ютерних мереж будь-якої складності та типу.

Програми-симулятори можна класифікувати за наступними критеріями: за вартістю (вільне програмне забезпечення, платне програмне забезпечення);

за можливістю програмного забезпечення (низькофункціональні, середньофункціональні, високофункціональні); за типами мережі що моделюється (глобальні, локальні, мішані); за принципом роботи (програми, що працюють в реальному часі і на дискретно-подієві) [2, с. 112].

Симулятори забезпечують гнучкість і простоту підготовки тестових сценаріїв, а також дозволяють виконувати моделювання великих мереж, емуляція яких зажадала б значних обчислювальних потужностей. Також симулятори дають можливість відтворення умов, важко відтворюваних в реальних мережах, що дозволяє використовувати їх для тестування нові мережевих протоколів перед їх розгортанням в реальних мережах [13].

Проаналізуємо наявне вільне програмне забезпечення для роботи з комп'ютерними мережами.

Одним із широко використовуваних інструментів моделювання мереж є симулятор ns-3 - дискретно-подієвий мережевий симулятор, націлений на використання в дослідницьких цілях і для навчання. ns-3 спроектований таким чином, щоб покривати весь процес симуляції від завдання конфігурації до збору статистичних даних та їх аналізу [1].

До переваг програмного забезпечення ns-3 відносять: безкоштовність; відкритий вихідний код; можливість симуляції великих комп'ютерних мереж; можливість обробки трафіку реальних мережевих пристроїв.

GNS3 (Graphical Network Simulator) - це графічний симулятор мережі, який дозволяє змоделювати віртуальну мережу з маршрутизаторів і віртуальних машин з великою кількістю вузлів. Працює практично на всіх платформах. GNS3 представляє підтримку кількох віртуальних машин, серед яких Dynamips для мережевого обладнання Cisco, VMWare, VirtualBox, Docker і QEMU для маршрутизаторів і комутаторів Juniper і ряду інших вендорів. Симулятор має розподілену архітектуру, що дозволяє комбінувати віртуальні і реальні пристрої, тим самим збільшуючи продуктивність і наближаючи дані моделі до показників реальних мереж. На зміну OTcl в ньому прийшла підтримка моделей на мовах C++ і Python [10].

Перевагами GNS3 є: безкоштовність; відкритий вихідний код; відсутність обмежень на кількість віртуальних пристроїв; можливість використовувати програмне забезпечення реальних мережевих пристроїв; підтримка широкого кола засобів віртуалізації.

Mininet - емулятор комп'ютерних мереж, який дозволяє створювати віртуальні пристрої, комутатори, маршрутизатори і контролери. Mininet використовує стандартне мережеве програмне забезпечення [12].

Переваги Mininet: безкоштовність; відкритий вихідний код; більш висока продуктивність і масштабованість в порівнянні з підходами, заснованими на віртуалізації; можливість швидкої реконфігурації і перезапуску; виконання програмного коду, який може бути запущений на реальному мережевому обладнанні; можливість підключення до існуючих фізичних мереж.

Однією з найбільш відомих програм-емуляторів є програма NetCracker. За допомогою NetCracker можна створювати моделі найрізноманітніших комп'ютерних мереж [3]. Можна створювати як ідеальні комп'ютерні мережі, так і мережі з врахуванням технічних характеристик конкретного обладнання. Побудувавши модель мережі, можна провести перевірку її функціонування (емуляцію).

Packet Tracer - симулятор мережі передачі даних, що випускається фірмою Cisco Systems. Дозволяє створювати працездатні моделі мережі, налаштовувати маршрутизатори і комутатори, використовуючи команди Cisco. Переваги Packet Tracer: дозволяє створювати і перевіряти працездатність складних мережевих топологій; підтримує симуляцію найбільш поширених мережевих пристроїв Cisco; працює на комп'ютерах під управлінням ОС Windows і Linux, а також на мобільних пристроях з iOS і Android (Packet Tracer Mobile); має невисокі системні вимоги [9].

OMNeT++ модульне середовище моделювання з відкритою архітектурою. Має розвинений графічний інтерфейс. OMNeT++ використовується для моделювання комунікаційних протоколів (IP, IPv6, MPLS, тощо), мобільних

комп'ютерних мереж, мереж *ad-hoc* тощо. *OMNeT++* отримав широке розповсюдження в науковому середовищі, а також в комерційних організаціях [7, с.24].

OPNET Modeler - найбільш популярний комерційний пакет проектування і моделювання локальних і глобальних мереж, комп'ютерних систем, програмного забезпечення та розподілених систем. Має найбільшу базу компонентів мережного обладнання, каналів зв'язку та протоколів *Project Editor* графічно представляє топологію системи комунікацій [6]. Це дуже розвинений редактор, який має велику кількість діалогових вікон, а також набори сценаріїв «якщо», які допомагають користувачеві при створенні моделі комп'ютерної мережі.

UNenLab (Unified Networking Lab, UNL) - це безкоштовна і розрахована на багато користувачів платформа для створення і моделювання найрізноманітніших лабораторій і дизайнів, яка дозволяє змоделювати віртуальну мережу з маршрутизаторів, комутаторів, пристроїв безпеки і ін. [8].

Висновки

На основі аналізу вище зазначеного програмного забезпечення для побудови комп'ютерних мереж можна зробити висновок про те, що програмні емулятори є зручним і функціональним засобом при проектуванні і впровадженні мережевих рішень, за рахунок істотного скорочення витрат на фізичні ресурси. Проведений аналіз показує, що в залежності від поставлених при проектуванні завдань можна вибрати найбільш оптимальний варіант програмного забезпечення, який найбільш повно задовольняє всім вимогам до проекту.

Список літератури:

1. Обзор сетевого симулятора NS3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lvee.org/ru/reports/LVEE_2010_31
2. Олифер В.Г. Компьютерные сети. Принципы, технологии, протоколы. 4-е изд. / В.Г. Олифер, Н.А. Олифер. – СПб.: Питер, 2012. – 943 с.

3. Офіційний сайт компанії NetCracker Technology Corporation: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.netcracker.com>
4. Симулятор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%82%D0%BE%D1%80>
5. Словопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/38/53397/379331.html>
6. Тарасов В.Н. Анализ и оптимизация локальных сетей связи и сетей связи с помощью программной системы OPNET Modeler / В.Н. Тарасов, А.Л. Коннов, Ю.А. Ушаков // Вестник ОГУ. – № 6, Том 2. – 2006
7. Фадеев А.Н. Аналитический обзор пакетов имитационного моделирования / А.Н. Фадеев // Материалы Международной научно-технической конференции. – Москва 2 – 6 декабря 2013. – С. 24-29
8. Эмулятор UNetLab — революционный прыжок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.trn.ua/articles/7964/>
9. Cisco Packet Tracer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cisco.com/c/ru_ua/training-events/netacad/training-courses/cisco-packet-tracer.html
10. GNS3 - Графический Сетевой Симулятор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ciscolab.ru/labs/40-gns3-graficheskiiy-setevoy-simulyator.html>
11. Liu J. A Primer for Real - Time Simulation of Large-Scale Networks. // 41st Annual Simulation Symposium. 2008 – P. 85–94.
12. Mininet Overview. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mininet.org/overview/>
13. Yan G. Improving Large-Scale Network Traffic Simulation with Multi-Resolution Models. Dartmouth Computer Science Technical Report TR2005- 558. - Dartmouth College, 2005. - 173 p.

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ
ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

Тупіцин В.М.

депутат Харківської міської ради,
кандидат наук з державного управління

Децентралізація державної влади визначає основний вектор сучасної політики України у сфері місцевого самоврядування й пов'язана з перерозподілом владних повноважень з посиленням управлінської ролі органів місцевого самоврядування.

Метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування [1].

У межах реформ місцевого самоврядування сучасних демократичних держав, що були проведені в кінці ХХ – на початку ХХІ століття, національні моделі зазнали змін, пов'язаних зі збільшенням кількості делегованих державою повноважень, посиленням фінансової самостійності, спрощенням системи державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування та переходом до суто наглядової діяльності, а також розширенням можливостей впливу представників громад на муніципальне управління [2, с. 9].

Сьогодні Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» на сьогоднішній день встановлює 98 власних і 90 делегованих повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад [3]. На цій підставі на законодавчому рівні останнім часом здійснено низку заходів щодо розширення кола повноважень органів місцевого самоврядування у сфері надання

адміністративних послуг, які сприяли підвищенню зручності отримання таких послуг, спрощенню доступу до них громадян, поліпшенню їхньої якості [4].

За результатами дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати третьої хвилі соціологічного дослідження думок населення України», проведеного у 2017 році в рамках програми Ради Європи "Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні", на запитання «Якщо в процесі децентралізації держава передасть частину своїх владних повноважень, ресурсів і зобов'язань органам місцевого самоврядування, як, на Вашу думку, це може вплинути на ситуацію в Україні в цілому?» 46% опитаних громадян очікують, що децентралізація сприятиме покращенню ситуації в Україні в цілому. При цьому 29% вважають, що нічого не зміниться, 9% - що ситуація тільки погіршиться. Отже, загалом очікування населення залишаються позитивно-нейтральними [5, с. 37].

За підсумками цього ж дослідження, сьогодні найбільш очікуваним результатом від реформи для 63% опитаних є поліпшення якості і доступності послуг. Далі за рівнем очікувань ідуть зменшення корупції – 52% і покращення добробуту громадян – 51%. [5, с. 42].

Якщо розглядати в правовому полі питання делегування повноважень органам місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади, то слід зазначити, що тенденція істотного збільшення делегованих повноважень над кількістю власних повноважень органів місцевого самоврядування не відповідає у першу чергу положенням Конституції України, якими передбачається можливість надання органам місцевого самоврядування лише окремих повноважень органів виконавчої влади. Тут можна погодитися з думкою, що значний обсяг делегування повноважень органів виконавчої влади місцевому самоврядуванню призводить до того, що майже всі міністерства, центральні та місцеві органи виконавчої влади використовують органи місцевого самоврядування як свої територіальні органи [6, с. 309–310]. Таким чином, змінюється сама природа самого інституту місцевого самоврядування, призводячи до одержавлення.

Слушною є позиція дослідників, які вбачають вирішення цієї проблеми у передачі значного числа делегованих повноважень у власну компетенцію місцевого самоврядування [7]. Тим більше, що це відповідає положенням Європейської хартії місцевого самоврядування, де механізм делегування повноважень органам місцевого самоврядування визначений як допоміжний, а забезпечення місцевих інтересів є пріоритетом власної компетенції місцевого самоврядування. До таких пріоритетів слід віднести в першу чергу питання надання соціальних послуг (зокрема, безоплатне оздоровлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; призначення державної соціальної допомоги соціально незахищеним категоріям населення - малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам тощо), адже саме органи місцевого самоврядування мають тісний контакт із населенням і є найбільш територіально доступними для громадян.

Вбачається необхідним збільшити обсяг повноважень органів місцевого самоврядування з управління житлово-комунальною сферою, рівень та якість послуг у якій є показовим індикатором якості повсякденного життя населення. До сфери власних повноважень органів місцевого самоврядування доцільно віднести управління земельними ресурсами, муніципальним транспортом, автомобільними дорогами.

Проте перенесення повноважень не повинно бути суто механічним і погіршувати стан управління на місцевому рівні. Система делегованих повноважень має практикоорієнтований характер і повинна забезпечуватися механізмом реалізації, який включає комплекс правових, організаційних, матеріально-технічних засобів і регламентується на різних або на всіх рівнях (конституційному, законодавчому, підзаконному, локальному) правового регулювання.

Слушною є думка А. Новак, яка, виходячи з положень положень Європейської хартії місцевого самоврядування, підставами для віднесення повноважень до кола власних вважає такі критерії: а) повноваження, пов'язане з вирішенням питань, що перебуває у колі інтересів конкретної територіальної

громади і спрямоване на життєзабезпечення та розвиток останньої; б) для здійснення такого повноваження існують необхідні власні ресурси матеріально-фінансового, інфраструктурного, управлінського, кадрового та іншого характеру; в) територіальна громада безпосередньо або через свої представницькі органи спроможна здійснювати дієвий контроль за станом реалізації повноважень [8, с. 153].

Одночасно необхідним є і вироблення системи так званих «державних прерогатив» – повноважень органів виконавчої влади, які не можуть передаватися або делегуватися органам місцевого самоврядування, наприклад, не допускається делегування органам місцевого самоврядування державних повноважень, якщо вони віднесені до питань адміністративно-територіального устрою; якщо делегування повноважень призведе до порушення прав і свобод людини і громадянина, верховенства Конституції і законів України, територіальної цілісності України [9, с. 183], якщо повноваження стосуються забезпечення національної безпеки, охорони державної таємниці тощо.

Ще одним важливим аспектом досліджуваного питання є необхідність передачі ОМС разом з повноваженнями відповідних матеріально-фінансових ресурсів, оскільки недостатність чи відсутність матеріальної бази забезпечення повноважень, які стали власними повноваженнями ОМС і які більше не входять до компетенції державних органів, можуть призвести до управлінського колапсу на місцевому рівні.

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновки: 1) метою політики децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні; 2) процес децентралізації влади об'єктивно збільшенням кількості делегованих державою органам місцевого самоврядування повноважень, що суперечить правовим засадам місцевого самоврядування. Виходом із такої ситуації є не делегування повноважень, а передача значного числа делегованих повноважень у власну компетенцію місцевого самоврядування; 3) передача

повноважень ОМС повинна супроводжуватися передачею відповідних матеріально-фінансових ресурсів.

Список літератури:

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: схвал. Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 // Офіційний вісник України. - 2015. - № 4. - Ст. 67.

2. Бодрова І. І. Європейський досвід удосконалення адміністративно-територіального устрою / І. І. Бодрова // *Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування*. - Харків, 2012. - С.5–39.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст. 170.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від 10.12.2015 888-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. - № 3 - Ст.30.

5. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати третьої хвилі соціологічного дослідження думок населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slg-coe.org.ua/category/library/page/2/>

6. Любченко П. М. Конституційно-правові основи розвитку місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства: моногр. / П. М. Любченко. - Харків: Одісей, 2006. - 352 с.

7. Алтуніна О. М. Делеговані функції і повноваження органів місцевого самоврядування: сутність, особливості та види / О. М. Алтуніна // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2007. - № 37. - С. 182–189.

8. Новак А. О. Делегування повноважень у механізмі децентралізації державної влади в Україні / А. О. Новак // Підприємництво, господарство і право. – Київ. - 2017. - № 5. - С. 151–155.

9. Онупрієнко А. М. Делегування державних повноважень місцевим органам влади: проблеми та перспективи / А. М. Онупрієнко // Державне будівництво та місцеве самоврядування . - Вип. 12. - Харків: Право, 2006. - С. 179–188.

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АУТСОРСИНГУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Тур І.Ю.

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

старший викладач

Iryna.Tur@gmail.com

Актуальність нашого дослідження зумовлена популярністю аутсорсингових компаній на території України як однієї з найбільш успішних і фінансово вигідних галузей працевлаштування українців.

Проблематика нашої роботи полягає у вивченні аутсорсингу з точки зору глобального поняття і з'ясувати чи має він позитивне значення для економіки України в цілому.

Аутсорсинг – це передача організацією деяких виробничих функцій або бізнес-процесів на обслуговування сторонньою компанією, яка спеціалізується у певній області (тут і далі переклад наш – Т. З.). [1]

Зростання популярності аутсорсингу на Заході було обумовлене посиленням конкурентної боротьби і необхідністю пошуку ефективних довгострокових стратегій, що забезпечать стійкі організаційні переваги. Як одна з зон конкуренції дуже посилилась боротьба за якісні трудові ресурси.[2]

Одним з факторів, що сприяють розвитку аутсорсингу, є наявність сучасної високоефективної комунікаційної середовища (зв'язок, комп'ютеризація і транспорт), що забезпечує швидкий і надійний обмін

фінансовими, матеріальними та інформаційними потоками, поряд з високим рівнем спеціалізації різних підприємств у сфері виробництва і послуг. [3]

Перевагами аутсорсингу є попит, зниження витрат, гнучкість під час розподілу витрат (включає складання плану-графіка робіт, мобільність і скорочення постійного штату співробітників, залучення тимчасової робочої сили за необхідністю), доступ до кращих професійних навичок, передбачувані, стандартизовані (міжнародні) процеси, а також концентрація капіталу і перебалансування регуляторних або бізнес-ризиків.[4]

Перевагами аутсорсингу в Україні є можливість створювати складні продукти, високий рівень освіченості фахівців, географічна близькість до країн Євросоюзу, невисокі витрати на організацію та утримання бізнесу. [5]

Аутсорсинг є дуже вигідним для компаній, але переваги такого виду діяльності є не тільки для фірм, але і для самих працівників, що беруть участь у цьому процесі. Для компанії, що надає лізинг персоналу (забезпечує бізнес-процес компанії-клієнта необхідними трудовими ресурсами), співробітники є основою їх діяльності, тому вони зацікавлені у створенні комфортних умов роботи і надання гідної оплати праці.[6]

Ринок аутсорсингу поділяється на два основні сегменти: *аутсорсинг інтелектуальних послуг* (обробка інформації; дослідження, розробка проектів, програмування та інші технічні роботи) та *промисловий аутсорсинг*. Промисловий аутсорсинг – це виробництво і постачання заготовок, метизів і комплектуючих виробів, а, з іншого боку, – це виконання деяких допоміжних функцій і операцій із забезпечення виробництва продукцією (облік, складування, ремонт і технічне обслуговування обладнання, реклама, прибирання приміщень, логістика та ін.).[7]

В Україні аутсорсинг знаходиться на стадії формування. Якись його види розвинені більше, якись поки чекають сплеску попиту, щоб на практиці випробувати нюанси і розробити дієві схеми рішень типових проблем. [2]

Аутсорсинг генерує ІТ ринок України. На сьогоднішній день – це найбільш розвинена сфера, у порівнянні з іншими сегментами. За різними

оцінками в Україні налічується до 4000 ІТ-компаній. 85% компаній – це малі та середні компанії, з чисельністю персоналу менше 80 осіб. Основна частина компаній розташована у великих містах України – Києві (44,9%), Харкові (18,7%), Львові (9,3%), Дніпропетровську (8,2%) та Одесі (5,5%).[8]

Серед країн з найбільш низьким прожитковим мінімумом Україна займає 6-те місце. Ще десять років тому вартість робочої сили тут була взагалі найнижчою на планеті, але через розширенням ринку, ІТ-фахівці дещо підняли ціни на свої послуги. Але незважаючи на це, для клієнтів з США або Західної Європи українські ціни все одно залишаються дуже привабливими.

Переносячи в Україну всі свої «виробничі потужності» в сфері ІТ, західні компанії можуть скоротити свої витрати на 40-60%. Харків і Дніпропетровськ займають 3-є і 5-є місця в рейтингу найбільш рентабельних міст для ІТ-розробки. [9]

Серед сервісів, які сьогодні більшою мірою надає український аутсорсинг, web-розроблення є найбільш популярна. За нею йдуть дизайн, верстка, створення мобільних додатків та переклад іншомовної літератури.

Незмінним лідером згідно з дослідженнями dou.ua серед мов програмування в Україні з 2012 року залишається Java. На нього припадає 25% робочих місць. На другому і третьому місцях ідуть мови C # і PHP, на які припадають 17% і 14% робіт відповідно. Решта технологій істотно відриваються від лідерів (рис. 1). [10]

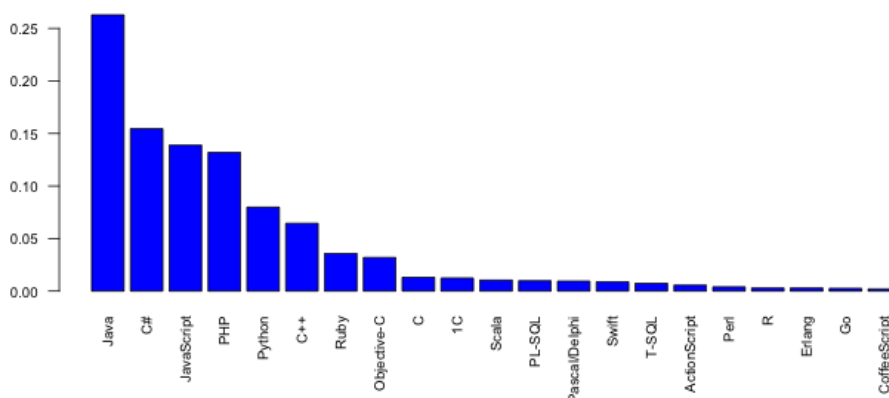

Рисунок 1 – Діаграма популярності мов програмування 2017

Більше 80% всіх аутсорсингових ІТ-компаній України працюють на зовнішні ринки. Більшість клієнтів компаній зв'язуються з українськими розробниками з Європи 67,7% і Північної Америки та Австралії – 56,7%.

У 2017 році серед українських ІТ-компаній простежується тенденція, пов'язана з підвищенням рівня складності ІТ-проектів. А це означає активне підвищення кваліфікації фахівців і зростання професіоналізму.[8]

Україна продовжує займати лідируючі позиції по ІТ-фрілансу серед країн Східної Європи, контролюючи 33% ринку. За останні 6 років ринок ІТ послуг в Україні зріс майже в 3 рази, з 1 до 2,9 млрд доларів, кількість фахівців, що працюють в галузі, збільшилася з 42 до 100 тис. Проте через відсутність підтримки з боку держави український ІТ-ринок за світовими масштабами продовжує залишатися невеликим. [10]

Світовий досвід пропонує такі кроки для стимулювання розвитку ІТ-сектора: спростити візовий режим для іноземних інвесторів і фахівців, сформувати технологічних парків з пільговим порядком оподаткування, створити фонди для інвестування в ІТ-проекти за участю держави, і іноземних інвесторів, звести до мінімуму вплив контролюючих органів на діяльність ІТ-компаній і стартапів.

За виконання цих умов до 2020 року наша країна може мати такі результати: кількість фахівців галузі зросте до 200 тис., експорт ІТ-послуг збільшиться до 6 млрд. доларів; збільшиться значення на світовому ринку; галузь вийде на друге місце за рівнем експорту; відрахування до бюджету збільшиться до 30 млрд. гривень. [5]

Список літератури:

1. [Електронний ресурс]– Режим доступу:
<http://myblaze.ru/chto-takoe-outsorsing/>
2. [Електронний ресурс]– Режим доступу:
<http://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=247>
3. [Електронний ресурс]– Режим доступу:

<http://ktonanovenkogo.ru/voprosy-i-otvety/outsorsing-cto-eto-takoe-prostymi-slovami.html>

4. [Електронний ресурс]– Режим доступу:

http://uz.ligazakon.ua/magazine_article/EA010850

5. [Електронний ресурс]– Режим доступу:

<https://news.finance.ua/ru/news/-/397906/nemotrya-na-vse-buri-pochemu-it-sektor-pretenduet-na-rol-flagmana-ukrainskoj-ekonomiki>

6. [Електронний ресурс]– Режим доступу:

<http://www.outsorsing.net/rabota-v-outsorsinge-pomoshh-kadram-iz-regionov/>

7. [Електронний ресурс]– Режим доступу:

<http://it-pulse.com.ua/cto-takoe-outsorsing-i-chem-on-polezen-dlya-biznesa.html>

8. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://hh.ua/article/17518>

9. [Електронний ресурс]– Режим доступу:

<https://kultprosvet.net/ru/blog/za-i-protiv-it-outsorsinga-v-ukraine>

10. [Електронний ресурс]– Режим доступу:

<https://dou.ua/lenta/articles/language-rating-jan-2016/>

ФІНТЕХ – НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Тучапська Марта, Бойченко Юлія

Науковий керівник :

к.е.н., доцент Шевчук Т.В.

ЛННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»

Актуальність проблеми. Активний розвиток нових технологій дає можливість учасникам фінансового ринку створювати і пропонувати для своїх клієнтів нові сервіси та послуги, зокрема фінансові технології (ФінТех). Впродовж останніх трьох років ФінТех розвивається і в Україні. Розвиток

ФінТех-сектору спричиняє появу нових банківських та фінансових продуктів, що надають більше можливостей і зручностей користувачам.

Метою тез є розкриття сутності фінансових технологій та їхньої ролі в модернізації фінансової системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. ФінТех – галузь, що складається з компаній, які використовують технології та інновації, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями в особі банків і посередників на ринку фінансових послуг. Порівняно з традиційними установами, що надають фінансові послуги, компанії сегменту ФінТех мають низку переваг для споживачів, а саме: розширюють можливості клієнтів, надаючи нові послуги за допомогою нових технологічних додатків; дають змогу клієнтам отримувати доступ до інформації в будь-який час і в будь-якому місці; інтернет-сервіси забезпечують максимальну зручність, яку не можуть надати традиційні фінансові консультанти [1].

Можна сказати, що станом на середину 2017 року обсяг інвестицій у ФінТех індустрію перевищив \$8,4 млрд. Згідно з базою даних LTP MEDICI сьогодні зареєстровано понад 10 тисяч ФінТех-компаній, що працюють у різних сферах. Їхня діяльність за видами у відносному вираженні відображена на рис. 1.

Рис. 1. Діяльність ФінТех-компаній за напрямками, % [2]

Згідно з даними опитування компанії “Ernst & Young”, в якому взяли участь більше 22 000 споживачів, що активно користуються цифровими сервісами, середній рівень проникнення послуг ФінТех становить 33%. На рис. 2 відображено частку користувачів ФінТех-послуг в загальній кількості населення, яке активно застосовує цифрові технології [3].

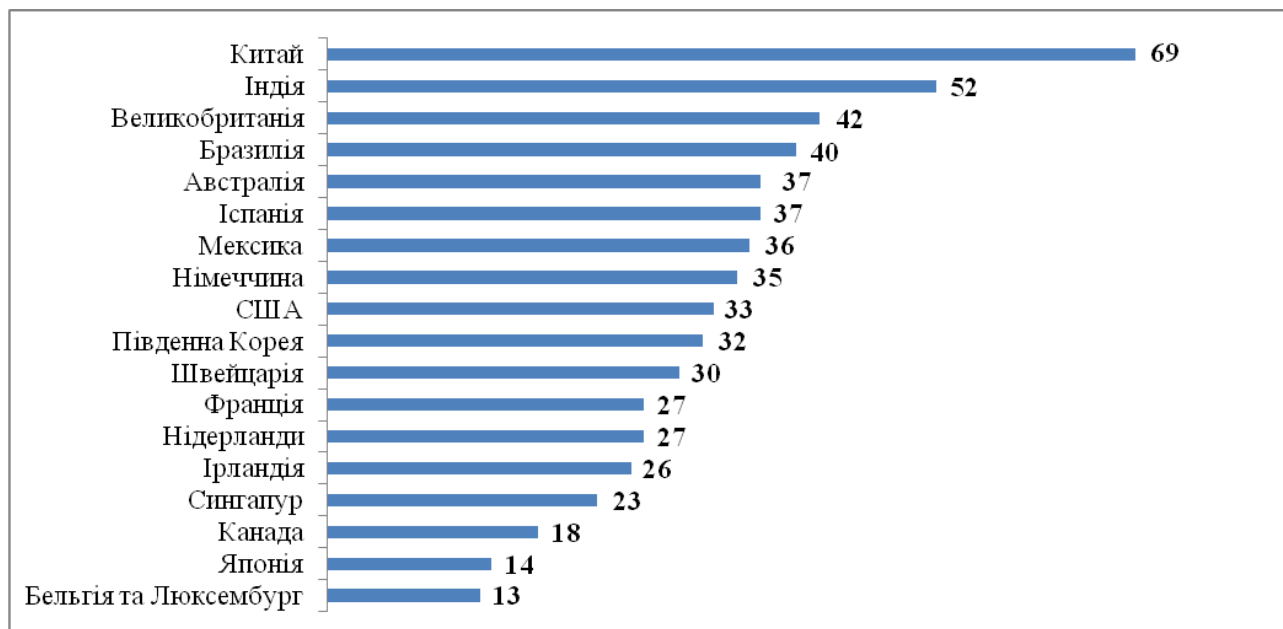

Рис. 2. Частка користувачів ФінТех-послуг, % [3]

Фахівці стверджують, що в українському ФінТех-секторі вже виявлено понад 100 стартапів різної складності, 77% яких засновано у 2012–2017 роках. Серед засновників компаній є банкіри, інженери, IT-фахівці. Зокрема 65% компаній фінансуються засновниками, а топ-менеджмент сформований з колишніх співробітників «ПриватБанку», «ПУМБ», «Райффайзен Банку Аваль», «Універсал Банку». Згідно з дослідженням 73% ФінТех-компаній створюють сервіси для масового сегменту, 19% – для середнього та малого бізнесу, 8% – інші; 38,5% всіх сервісів розвиваються в напрямі платежів та грошових переказів, 19% – кредитування та мікрокредитування для P2P, B2C, P2B [4].

Проте, розвиток фінансових технологій в Україні супроводжується низкою проблем, а саме: фінансова сфера залишається досить консервативною перш за все через високу ризикованість операцій; вона є однією з найбільш

зарегульованих в нормативному плані; існує необхідність отримання ліцензій та спеціальних дозволів [4].

Висновки. Встановлено, що одними з визначальних чинників розвитку сучасної фінансової системи є впровадження фінансових технологій та діяльність ФінТех-фірм. Адже, орієнтація на неохоплений банківськими послугами сегмент та використання сучасних цифрових каналів дасть змогу не тільки швидко збільшити залучення населення до фінансового сектору, але й досить швидко масштабувати бізнес ФінТех-компаній в Україні.

1. Паперник С.М. Що таке фінтех. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/notes/what-is-fintech.html>.

2. FinTech в Україні: чому потрібно розвивати ринок фінансових технологій? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evris.law/uk/stattja-fintech-vukraini-chomu-potribno-rozvivati-rinok-finansovih-tehnologij>.

3. FinTech adoption rates across 20 markets. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-fintech-adoption-index-2017/\\$FILE/ey-fintech-adoption-index-2017.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-fintech-adoption-index-2017/$FILE/ey-fintech-adoption-index-2017.pdf)

4. FinTech Ukraine 2017: матеріали конференції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20178132-fintech-v-ukrayini-yak-jomuobjiti-banki-ta-na-chomu-zaroblyati>

МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Устінова М.В.

Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка, кафедра психодіагностики та клінічної психології, аспірант

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9464-0935>

ustinova.mari92@gmail.com

Діагностику та лікування розладів аутистичного спектру (РАС) в Україні рекомендується проводити відповідно до вимог Уніфікованого клінічного протоколу первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації «Розлади аутистичного спектра (розлади загального розвитку)». Документ розроблено на основі адаптованих клінічних настанов та рекомендацій Американської академії дитячої та підліткової психіатрії. Кількісний та якісний аналіз результатів дослідження є підставою для психологічної характеристики людини та висновків про застосування до неї певних виховних або навчальних заходів [1].

Згідно до протоколу діагностику когнітивного функціонування рекомендовано проводити:

1. Шкала Бейлі для оцінювання розвитку малюків II (Bayley Scales of Infant Development-II).
2. Шкала Векслера для дошкільного та початкового шкільного віку. (WPPSI-IV).
3. Тест Стендфорд-Біне, 4-е видання (Stanford-Binet Tests, 4th edition).
4. Шкала Мюллен для оцінювання передумов формування шкільних навичок (Mullen Scales of Early Learning).
5. «Батарей» оціночних тестів для дітей Кауфмана (Kaufman Assessment Battery for Children).
6. Тест Меріл Палмер (M-P-R) для оцінки розвитку немовлят та дітей раннього віку.
7. Профіль розвитку-II «Скринінгові інструментарії для оцінювання загального розвитку» (Developmental Profile II «Screening Instruments- General Developmental Assessment»).
8. Профіль благополуччя передумов навчання для розвитку у дітей віком до 36 місяців, переглянуте видання (The Early Learning Accomplishment Profile for Developmentally Young Children (Revised Edition) Birth to 36 Months).

Доступними та адаптованими методиками для оцінки інтелектуального

функціонування в Україні є:

1. Шкала інтелектуального розвитку WISC-IV для дітей віком від 6 до 17 років.

2. Міжнародна шкала продуктивності Leiter-3

Також шкала когнітивної оцінки присутня в діагностиці дітей з аутизмом за допомогою психоосвітнього профілю PEP-3.

На даний момент, більшість дітей з РАС в Україні діагностуються за шкалою Векслера 1999 року, та отримують діагноз “інтелектуальна недостатність”.

Критеріями для отримання такого діагнозу за DSM-5 є

- інтелектуальне функціонування, вимірюється за допомогою IQ тестів. Показник нижче IQ на два чи більше стандартні відхилення діагностується у осіб з інтелектуальною недостатністю.

- адаптивне функціонування в трьох областях : концептуальній (академічні навички), соціальній (навички міжособистісного спілкування), практичній (самообслуговування) [2].

Більшість дітей з РАС отримують низькі бали IQ не через дефіцит інтелектуальних здібностей, а через особливості інструментарію. Результати, отримані за подібною діагностикою відображають поведінкові, комунікативні та соціальні проблеми.

Стандартний тест на інтелект потребує взаємодії дитини з експериментатором, виконання інструкцій, здатність слідувати плану- такі проблеми виконавчих функцій характерні для дітей з аутизмом.

Нове приміщення, незнайома людина-експериментатор може значно вплинути на результати тестування. Обов'язково окремо потрібно оцінювати адаптивну поведінку за допомогою як власних спостережень так і інтерв'ю з батьками чи опікунами.

При аналізі слід враховувати розкид між шкалами. Різниця більш ніж два стандартні відхилення між шкалами, говорить про специфічні розлади, а не

інтелектуальну недостатність, такі результати тесту слід інтерпретувати окремо.

Міжнародна шкала продуктивності Leiter-3 відповідає зазначеним вище критеріям, завдяки тому, що має розділення на:

- когнітивну батарею з п'яти субтестів невербальних розумових здібностей, що стосуються візуалізації та обмірковування
- батарею уваги/пам'яті, що також містить п'ять субтестів (два для діагностики невербальної уваги, два для визначення розвитку пам'яті та один субтест, розроблений для дослідження особливостей подолання когнітивних перешкод
- експертну рейтингову шкалу, що оцінює поведінкові прояви дитини (увагу, організованість/контроль імпульсивності, рівень активності, відкритість до контактів з оточуючими, енергійність та чуттєвість, регуляцію, тривогу).

В нашому дослідженні взяло участь 34 дитини з РАС, середній рівень IQ - 99 ,балів що знаходиться у межах норми. Більшість вербальних тестів зі Шкал інтелектуального розвитку WISC-IV виявились недоступними, або ж отримали низькі показники за субтестами. Якщо враховувати, що бал IQ є сумарним показником виконання вербальної, невербальної батареї та батареї пам'яті, та швидкості обробки інформації, ми отримуємо низькі бали IQ.

Невербальний IQ в методиці Leiter-3 оцінюється без використання шкал невербальної пам'яті та швидкості обробки інформації. В дослідженнях Butter, Mulick & Metz, 2006; Charman, Taylor, Drew, Cockerill, Brown & Baird, 2005; Matson, 2007; Mawhood, 2000; Smith, 1999; Szatmari, Bryson, Boyle, Streiner & Duku, 2003 засоби виміру інтелектуальних здібностей були включені до плану розробки програм корекції, розвитку та навчання.

Отже, в нашому дослідження для оцінки інтелектуальних функцій дітей з РАС використовуємо міжнародну шкалу продуктивності Leiter-3. Разом з аналізом даних від інших методик - міжнародної діагностики аутизму ADOS-2, психоосвітнього профілю PER-3 шкала продуктивності Leiter-3 є основою для побудови корекційних програм для дітей з РАС.

Список літератури:

1. Розлади аутистичного спектра (розлади загального розвитку). Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації // Наказ МОЗ України від 15.06.2015 № 341 / Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при аутизмі. Марценковський І.А., Мартинюк В.Ю. із співав.

2. American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders, Fifth Edition – Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2013. - 893 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ РУХ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО РИНКУ**Файвішенко Д.С.**

кандидат економічних наук,

доцент кафедри журналістики та реклами,

Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні в умовах недостатньої забезпеченості підприємств фінансовими ресурсами, стає актуальним пошук нових підходів до моделювання вибору оптимального варіанту стратегії управління фінансовими ресурсами підприємств на споживчому ринку.

Стан і тенденції інноваційної активності промислових підприємств сьогодні присвячено багато досліджень відомих вчених: І. Сокирська [1], С. Ковальчук [2], О. П. Кавтиш [3], П. Стецюк [4], та ін., однак аналіз сучасного та міжнародного досвіду формування та розвитку напрямів інноваційного розвитку економіки залишається актуальним.

Дослідження проблем фінансування розвитку промисловості дозволило окреслити шляхи удосконалення системи фінансування промислового розвитку:

- збільшення обсягів фінансування промисловості за рахунок розширення джерел фінансування в частині бюджетного фінансування програм розвитку промисловості, стимулювання залучення альтернативних джерел фінансування, таких як лізинг та кошти, залучені на фондовому ринку;

- розбудова системи державного інвестування через удосконалення методології розроблення, оцінювання та відбору інвестиційних проектів, а також визначення принципів та механізмів державного інвестування для реалізації проектів, які потребують державної фінансової підтримки;

- розроблення чітких критеріїв відбору інвестиційних проектів, які потребують державного інвестування або державної фінансової підтримки, з урахуванням особливостей галузей економіки;

- визначення як пріоритетних для надання державної фінансової підтримки інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток експорторієнтованого та імпортозамінного виробництва, високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, розвиток інфраструктурних і базових секторів економіки, об'єктів електроенергетики, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії;

- забезпечення розвитку системи прямих державних інвестицій, зокрема на умовах спільного фінансування;

- формування ринкової інфраструктури забезпечення фінансування інноваційно-інвестиційного процесу в промисловості шляхом розвитку регіональних інституцій у сфері сприяння ефективному інвестуванню, створення єдиного органу (агентства з сприяння залученню інвестицій), який здійснюватиме взаємодію між інвесторами й органами влади, а також вживатиме заходи щодо комплексного супроводу проектів, що вимагають залучення інвестицій;

– консолідація фондових бірж, забезпечення захисту прав споживачів інвестиційних послуг, створення центрального депозитарію цінних паперів, системи клірингу та розрахунків, які забезпечують мінімізацію ризиків під час виконання угод з цінними паперами;

– створення умов для притоку фінансових ресурсів в інноваційно-інвестиційну сферу промисловості шляхом реалізації спеціального режиму економічного функціонування підприємств з виробництва мінеральної води, що впроваджують інноваційно-інвестиційні проекти;

– створення умов для підвищення рівня капіталізації та ліквідності фондового ринку, а саме удосконалення системи обміну, розрахунку та звітності учасників фондового ринку, забезпечення прозорості діяльності інститутів спільного інвестування;

– посилення можливостей використання внутрішніх фінансових ресурсів підприємств з виробництва мінеральної води шляхом податкового стимулювання та відновлення амортизації як найсуттєвішого джерела формування амортизаційних ресурсів через використання наявних амортизаційних відрахувань відповідно до їх цільового призначення.

Таким чином, для швидкого пристосування системи управління фінансовими ресурсами підприємств особливо з виробництва мінеральної води у процесі розроблення методики управління необхідно: запровадити дієвий механізм управління витратами в кожному підрозділі підприємства з урахуванням їх особливостей; посилити контроль за використанням коштів відповідно до їх призначення; підвищити рівень взаємодії фінансово-економічних служб підприємства з метою ефективних комунікацій для використання фінансових ресурсів підприємства; розробити фінансову стратегію нарощування власних фінансових ресурсів шляхом здійснення операцій із залученими та позиченими коштами; проводити на постійній основі економічний аналіз діяльності підприємства, сформувавши завчасно інформаційно-аналітичну базу; нарощувати обсяг інвестицій в основний капітал; підвищити обсяги чистого експорту з поліпшеною його структурою,

що забезпечить виробництво якісною та конкурентоспроможною продукцією; надавати в оренду вільні виробничі площі, які не використовуються під час своєї господарської діяльності; впроваджувати інноваційно-інвестиційну модель розвитку економіки.

Список літератури:

1. Сокирська, І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства / І. Г. Сокирська // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 89-93.
2. Ковальчук, С. Сучасний стан інноваційного розвитку промислових підприємств України / С. Ковальчук // Економіст. – 2012. – № 10. – С. 27-32.
3. Кавтиш, О. П. Стан і тенденції інноваційної активності промислових підприємств / О. П. Кавтиш // Вісник Чернігівського національного технологічного університету, 2012
4. Стецюк, П. А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : Монографія. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 370 с.

СТВОРЕННЯ (РОЗВИТОК) ВЛАСНОГО БРЕНДУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Федушко С.С.

Національний університет «Львівська політехніка», доцент кафедри
Соціальних комунікацій та інформаційної діяльності.

Рудник М.В.

Національний університет «Львівська політехніка», студентка Кафедри
соціальної комунікації та інформаційної діяльності

XXI століття – час розвитку інтернету та все, що з ним пов'язане, тому в сучасному світі про себе заявити можна саме за допомогою соціальних мереж

та створенню «я-бренду», а створений особистий бренд допомагає бути впізнаваним, що послужить майбутньому професійному успіху

Селф-брендинг – це створення бренду із власної особистості, поєднання саморозвитку та самовдосконалення із самопіаром, тобто «я-бренд». Сторінка в соціальній мережі може стати не просто місцем проведення дозвілля, а й платформою для того, щоб заявити про себе. Оскільки, соціальні мережі зараз набувають все більшого поширення, тому і розвиток чи створення власного бренду або селф-бренду також є популярним.

Переваги використання соціальних мереж для селф-брендингу:

- Сформована аудиторія читачів, особливо, коли користувач уже давно веде сторінку у соціальній мережі;
- Простота поширення інформації, оскільки використовується уже звичний інтерфейс соціальної мережі;
- Можливість спілкування з цільовою аудиторією через коментарі чи особисті повідомлення.[2, с.1-2]

Значення селф-брендингу полягає у наступному:

- надає можливість познайомитись з новими людьми, і навіть знайти друзів та однодумців,
- пізнати себе та зайнятись особистим розвитком;
- через публікування різних постів зростає популярність сторінки у соціальній мережі і, таким чином, збільшується аудиторія підписників.
- для тих, хто шукає роботу також брендинг є потрібним, оскільки HR-менеджери активно перевіряють профілі в соцмережах.

Для того, щоб займатись селф-брендингом необхідно:

- Обрати мету. Визначити про що саме писати хочеш та в якій галузі досліджувати.
- Визначити наповнення сторінки, створити план дописів.
- Спілкуватись з аудиторією, ставити їм запитання та відповідати на їх коментарі.
- Додавати графічні файли, фото високої якості.

- Писати дописи без орфографічних помилок, оскільки це зразу відвертає зацікавлення аудиторії [1,с.2]

Методи селф-брендингу в соціальних мережах

Щоб створений «я-бренд» активно розвивався, потрібно поступово додавати інформацію, щоб не відлякати аудиторію. Тому для створення якісного бренду, потрібно дотримуватись регулярності публікацій постів, старатись створювати щось нове, не копіювати інших, саме до таких людей прислухаються найбільше.

Найбільш поширеним методом створення власного бренду у соцмережах – це створення власної сторінки чи групи. Оскільки цей метод безкоштовний, тому і активно його використовують у соціальних мережах. Ще зараз поширюють створення іменних «хештегів», які пишуть спеціально за ім'ям чи прізвищем людини, яка займається селф-брендингом для швидкого пошуку потрібної інформації.

Правила просування в соціальних мережах:

- створювати контент у відповідності до розвитку тенденцій, з метою залучення аудиторії;
- створена сторінка у соцмережі повинна бути заповнена, оскільки люди не люблять анонімів;
- пам'ятати про те, що контакти – дуже важливий фактор для досягнення успіху, головним в цьому пункті є правильно обрана цільова аудиторія;
- бути активним користувачем обраної соцмережі, таким чином можна привернути увагу до своєї персони [3, с.1-2]

Отже, на основі проведених досліджень, можна стверджувати, що селф-брендинг в соціальних мережах – є не тільки одним із ефективних способів формування прихильності до бренду, а й унікальним каналом зворотного зв'язку з клієнтами; це платформа до покращення професійного майбутнього. Щоб селф-брендинг досяг успіху необхідно правильно застосувати методи його

поширення та виконувати основні правила щодо просування «себе» у соціальних мережах.

Список літератури:

1. Михайлишин Н. Сучасні інформаційні технології та методи інтернет-брендингу студентської організації / Н. Михайлишин, С. Федушко // Інформація, комунікація, суспільство (ІКС-2016): матеріали V Міжнародної наукової конференції ІКС-2016, 19-21 травня 2016 р., Львів-Славське.– Львів: Видавництво НУ „Львівська політехніка”, 2016.– С.292-293.

2. Особистий PR – наскільки він необхідний? [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела: http://kneu.net.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=97.

3. Просування в соціальних мережах – майбутнє рекламних технологій [Електронний ресурс]–
Режим доступу: <http://spinup.su/uk/statt/prosuvannia-v-sotsialnyh-merezha-majbutnie-reklamnyh-tehnologij>.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Француз С.О.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

serguyfrantsuz@gmail.com

Інтереси розвитку економіки і культури суверенної України, зростання соціальної ролі особистості в суспільних процесах вимагають всебічного розвитку потенційних можливостей кожної людини. Від її знань, високої кваліфікації і таких особистісних якостей, як ініціативність, самостійність, нестандартність мислення, самодисципліна, організованість, відповідальність,

комунікативність залежить подолання важливих кризових явищ в усіх сферах суспільного життя, вихід на рубежі світового розвитку.

Тому сьогодні актуальною стає проблема виробити в учнів стійкий інтерес і прагнення самореалізувати свої потенційні можливості в умовах навчально-виховного процесу та власної життєдіяльності.

Проблема формування інтересів у школярів у всьому її розмаїтті як у педагогічній теорії, так і навчально-виховній практиці є однією з найактуальніших.

Питання формування в учнів інтересу до різних видів діяльності, використання даного мотиву як засобу самореалізації, розвитку активності й емоційності учнів у навчанні та позакласній роботі знайшли відображення в наукових працях Б. Друзя, О. Киричук, Б. Коротяєва, В. Лозової, О. Савченко та інших. Ряд положень із питань розвитку пізнавальних інтересів висвітлено в працях зарубіжних авторів (Л. Божович, Д. Брунера, Н. Кушнар'ова, О. Сауліної, В. Труднева, Р. Хабіб, Г. Щукіної та інших).

Аналіз наукової літератури показує, що значна частина інтересів школярів формується в процесі різних видів життєдіяльності і є, з одного боку, результатом навчання і виховання, а з іншого – умовою його подальшого успішного розвитку.

Серед провідних чинників активізації пізнавального інтересу учнів на уроці є застосування інноваційних технологій, сучасних систем навчання. Ідея «інноваційної технології» полягає у виробленні певної сукупності технологій навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників у сучасних школярів. [1]

Саме їх застосування дає можливість створювати ситуації розумової активності в навчанні для учнів з різними рівнями навчальних можливостей, саме вони створюють умови за яких особистість здатна працювати самостійно, розвиваючи власний інтелектуальний і виробничий потенціал, вірить у свої сили, у можливість відкриття нового. А це стимулює учня на пошуки нових знань, викликає прагнення до досягнення все нових і нових успіхів у навчанні.

Виявляється, що розв'язання завдання сучасної школи щодо активізації пізнавального інтересу учнів пов'язане з великими труднощами, для подолання яких необхідне значне вдосконалення педагогічного процесу, застосування найефективніших методів навчання.

Вітчизняні дидакти і психологи за останні роки провели значну роботу щодо виявлення ефективних методів активізації учнів у процесі навчання. Дослідження показують, що ніякі засоби педагогічного впливу не дадуть бажаного результату, якщо учень залишається пасивним, якщо в нього не буде інтересу до навчання. Але пізнавальний інтерес тісно пов'язаний з потребою, яка характеризується тим, що в людини виникає необхідність відкривати невідомі їй знання і способи дії. [2]

Здобуття знань завжди включає певні труднощі, до подолання яких дітей потрібно готувати. Причому така підготовка повинна здійснюватись поступово - від зацікавленості через потребу до творчості з наростанням інтелектуальних утруднень. [1]

Отже, щоб людина творчо мислила, її потрібно цього навчити. Важливою ланкою такого навчання є створення відповідних умов, за яких у дітей виникає потреба в пізнанні, бажання подолати утруднення заради нового, невідомого. Такі умови виникають, коли учневі треба виконати якесь навчальне завдання, але знань недостатньо і щоб досягти мети, він свою діяльність спрямовує на пошук нових знань чи способів дії.

Зазначені вище умови значною мірою задовольняються, якщо в навчальний процес будуть впроваджуватись інформаційні технології навчання, як один із ефективних методів, який дозволяє поліпшити якість підготовки в сучасній школі.

У трудовому навчанні інформаційні технології використовуються як інформаційні, демонстраційні, тренувальні, контрольні засоби. До сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання відносяться Інтернет-технології, мультимедійні програмні засоби, офісне та спеціалізоване

програмне забезпечення, електронні посібники та підручники, системи дистанційного навчання.

Дослідження показали, що старший школяр може, читаючи зором, запам'ятати 10 % інформації, слухаючи – 26 %, розглядаючи – 30 %, слухаючи і розглядаючи – 50 %, обговорюючи – 70 %, використовуючи особистий досвід – 80 %, здійснюючи спільну діяльність з обговоренням – 90 %, навчаючи інших – 95 %. Процес засвоєння навчальної інформації засобами інформаційно-комунікаційними технологіями доволі складний, в якому вчені-педагоги виділяють такі основні компоненти: 1 сприйняття інформації, 2 усвідомлення і осмислення інформації, 3 запам'ятовування інформації, 4 узагальнення і систематизація інформації; 5 застосування інформації. [4, с. 72]

Активізація навчально-пізнавальної діяльності полягає у цілеспрямованій діяльності вчителя з метою розробки і застосування такого змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу, активності, творчості, самостійності в одержанні знань, формуванні вмінь та навичок, використання їх на практиці.

Дана проблема спонукає вчителів так організовувати навчальний процес, щоб насамперед досягти позитивної мотивації до вивчення даного предмету, підвищити якість знань з предмета, сформувати в учнів уміння самостійно здобувати знання, розвивати й удосконалювати розумові здібності. Цього можна досягти тільки тоді, коли учням буде зрозумілий та доступний матеріал, коли в них з'явиться постійний інтерес до навчання.

Нині посилюється інтерес до методів і форм активного навчання. До них відносять такі, як: інтенсифікація процесу навчання; зосередження уваги на розвитку самостійності учня як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності; органічне поєднання учіння з пізнавальною та науковою творчістю. [3]

Серед таких методів і форм особливе значення мають методи проблемного навчання: дискусії; навчальні; ділові ігри; групові форми; індивідуальний підхід; диференціація навчання; творчі завдання.

Лише за умови формування в учнів інтересу до навчання розвивається широкий загальний світогляд і потреба в самостійному пошуку при виконанні різноманітних завдань, і на цій основі формується в більш пізній період навчання глибокий інтерес до навчальних дисциплін, виявляються наукові нахили, здібності.

Список літератури:

1. Грабовська, Т. І. Інноваційний розвиток освіти: особливості, тенденції, перспективи / Т. І. Грабовська, М. І. Талапканич, В. В. Химинець. – Вид. ЗОІППО. – Ужгород, 2006. – 232 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М.. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 304 с.
3. Єльнікова О. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій / О. Єльнікова // Дайджест педагогічних ідей та технологій. – 2001. – № 6. – С. 52-53.
4. Мокрогуз О. П. Інноваційні технології у викладанні суспільних дисциплін / О. П. Мокрогуз. — Чернігів, 2002. – С. 72.

SOUTH OF AZOV, AS A CONNECTION OF HISTORY AND MODERNITY IN THE EDUCATION OF CHILDREN-URUMS AND CHILDREN-RUMEEES IN THE IN GREEK'S FAMILIES

Funtikova O.

doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pre-School
Education of Mariupol State University

The scientific purpose of the research article is the theoretical underpinning of the historical and pedagogical foundations of the upbringing of children in the family in the traditions of Greek material and intellectual culture. The author of the study [1]

formulated a goal. To achieve the goal of the study, the following tasks were formulated: analysis of the development of historical and pedagogical thought about the upbringing of children in the traditions of folk culture and the development of ethnic themes in the study of childhood; substantiation of theoretical bases of education of children in the family in the traditions of culture under the influence of the historical and ethnic specifics of the Greeks; to develop the content of ethnic pedagogical field expeditions about the upbringing of children in the families of the Greeks of the South Azov Sea and to generalize the experimental results; to outline the directions of the creative use of positive historical experience in the upbringing of children in families in the traditions of the Greek folk culture in modern educational institutions.

The author studied of the development of historical and pedagogical thought about the upbringing of children on the traditions of the folk culture. The philosophical, cultural, historical, pedagogical, methodical literature, legislative and normative legal base of the cultural and educational process has been studied and the content of the development of historical and pedagogical thought within the research has been revealed. The lower boundary of the study is defined - it is the second half of the 19th century (1850-es years), it is characterized by the accumulation of knowledge about the upbringing of the younger generation, the generalization of the national experience about the upbringing of children in families of ethnic cultures, the historical and theoretical foundations of popular pedagogy are grounded. The upper boundary of the study was determined - it is the first half of the 20th century as the improvement of the historical and theoretical foundations of ethnic pedagogy. Ethnic pedagogy had an impact on the history of pedagogy, the history of preschool pedagogy and where the connection between the history of the nation with cultural traditions, folk art and the spiritual unity of generations is considered in the system.

For such criteria as normative-content, historiographic, source-study, was established the periodization of evolutionary changes and the formation of children's problems in the traditions of folk culture and its corresponding stages. The first stage (1850-1919 years) - development of historical ethnic pedagogical thought as an

integral part of national culture and ethnography. The second stage (1920-1936 years) - specific development of the content and tasks of the children's ethnography. The third stage (1937-1943 years) - the decay of ethnography and ethnology as science in connection with the changing political situation in society. The fourth stage (1944-1950 years) - the revival of ethnic-pedagogical and ethnographic thought in the history of folk culture.

The author examines the theoretical basis for the education of children in the family in the traditions of the Greek folk culture: axiogenesis of ethnic pedagogy; was made a comparative analysis of the history, culture, Christian traditions of the Greek families, taking into account the ethnography of childhood; were revealed the historical, pedagogical, ethnic bases of the upbringing of children-Urums and children-Rumees in the families of the Greeks. It is proved that the upbringing of children in Greek families reflects the cultural-educational, traditional-household, household, maternity-baptismal bases of education.

The characteristics and organization of ethnopedagogical research and field expeditions in the Southern Azov are given: interviewing and questioning of Greeks - age people who remembered their childhood and upbringing in the family; residence of the experimenter in the families of the Urum-Greeks and the Rumees Greeks; the establishment of a system of work and continuity in the inheritance of the traditions of the Greek folk culture in educational institutions.

Tasks and their implementation are reflected in generalized conclusions. Changes in the formation of ethnic themes, which are directly related to childhood, the phenomenon of childhood in folk culture, the relationship between childhood and folk traditions are reflected in four stages: (1850-1919 years) - the first phase; (1920-1936 years) - the second phase; (1937-1943 years) - the third phase; (1944-1950 years) - the fourth stage. The relationship between historical time and modernity in the reproduction of cultural, educational, traditional, maternity, baptismal foundations of the upbringing of children in the families of the Greeks is proved. The traditional bases of education in the family of the Greeks with the use of amulets are displayed, the participation of children in Orthodox holidays, the decoration of children's

clothing with Greek ornaments (meander, Cretan wave, palmette), the parental blessing of children and a spell from everyday adversity. The cultural and educational foundations of children reflect the use of the fairy tales of Greeks, proverbs, sayings, music, round dances, songs, everyday Greek language, the use of persistent phrases in the communication of the Greeks. The foundations of everyday education are verbal (verbal) methods that affect the feelings, consciousness and behavior of the child: clarification, advice, conversation, story, teaching, domestic work; an example of parents, correction of the child's behavior in the family. The birth of a child and his baptism as the saving of the genealogy of the generation and family: observance of the rules on the inheritance of names in the family from the great-grandfathers and the appointment of godchildren from among close relatives.

New knowledge has been gained about the upbringing of children in Greek families in folk traditions, for example, the names of Greek children are an integral part of the national anthroponymy; Urums and Rumej languages have several dialects, which are partly used in the everyday language of Greek families: proverbs, colorful expression, individual phrases, and appeal to children.

Little-known historical and pedagogical facts about the active games of Greek children are introduced into scientific circulation; archival materials that outline each stage in periodization.

The principles of the upbringing of children in the family based on the traditions of the Greek folk culture on the basis of the axiogenesis of ethnopedagogy, pedagogy of ethnography, childhood ethnography, the geographic, ethno-demographic, ethno-social, ethno-building, and custom characteristics of the Romans and Urum as an ethnic Greeks are theoretically substantiated; the correlation between historical and contemporary time in the reproduction of cultural-educational, traditionally-customary, constructive and maternal-christening principles of upbringing children in the families of the Greeks has been proved.

We have found that traditionally-customary principles of education in the Greek family reflect the use of a child care system (breads, ropes, metalware, etc.), to observe Orthodox holidays and traditions and customs of the Greeks (the celebration

of Orthodox holidays, panaira, etc.), ornamentation of clothes with patterns of Greek ornaments (meander, Cretan wave, palmate), blessing of their children for good deeds.

We have proved that the cultural and educational principles of raising children in the families of the Greeks are based on folk forms of different genres in education, such as fairy tales of the Greeks (Rumej tales preserve the "ethnic" core), proverbs, sayings, music, round dances, songs Greeks (ballads, lyric poetry, play songs, etc.), the use of everyday language in Rumej families, and certain expressions, stable phrases in the families of Urum performing ethno-social functions.

We have a confirmation that the principles of domestic education of children in the families of the Greeks reflect the parent verbal methods of influencing the feelings, consciousness and behavior of the child (explanation, counsel, conversation, narration, instruction, etc.), labor affairs; examples of parent behavior, behavioral correction; maternal and baptismal principles of education as the preservation of the genealogy of the family, that is, the imitation of the name of the child from the great-grandparents and the appointment of the cross-religious among close relatives.

References:

1. Lukyanova S. Historical-pedagogical essentials of education for the upbringing children in the family in traditions of Greek folk culture (second half of the XIX to the first half of the XX century). Abstract in support of the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.01 - general pedagogics and history of pedagogy - Melitopol State Pedagogical University named after B. Khmel'nitsky, Melitopol, 2017. 20 p.

CROSS-SELLING ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОДАЖІВ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Халабова Олена Олександрівна

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів,

банківської справи та страхування

Сідельник Олена Петрівна

В умовах жорсткої конкурентної боротьби банки змушені боротися за клієнтів шляхом пропозиції нових інноваційних продуктів, запровадження різноманітних програм лояльності, ведення політики низьких цін, а також покращення якості обслуговування, оволодіння менеджерами новими техніками продажів.

Саме тому процес продажу не завершується на стадії укладення угоди купівлі-продажу, а продовжується шляхом здійснення, як після продажного обслуговування клієнтів, так і застосування технологій перехресного продажу. Чітка орієнтація в особливостях організації процесу продажу у банку забезпечує не просто залучення нових клієнтів, але і вибудовування взаємовигідних, довгострокових відносин із ними, їх лояльність, а отже, і отримання банком стабільного прибутку [2, с. 65].

В умовах сьогодення, роль і значення роздрібного банківського бізнесу для банківського сектора економіки країни продовжує зростати. Інтерес до роздрібного сектору банківського бізнесу продовжує рости як з боку банків, з метою розширення своєї діяльності та нарощування роздрібних портфельів, так і з боку населення.

Практично всі фахівці у сфері продажу наголошують на тому, що порівняно з товарами послуги продавати набагато складніше. Як правило, причиною цього вони називають основну відмінність послуг від товарів – їх

нематеріальність. Саме «невідчутність» послуги й ускладнює процес її продажу. Крім того, існують також певні специфічні особливості, притаманні саме банківським послугам:

- абстрактність (невідчутність і складність для сприйняття);
- невіддільність послуги від джерела [3, с. 220];
- непостійність якості (неоднаковість) послуг;
- неможливість збереження банківських послуг;
- договірний характер банківського обслуговування;
- зв'язок банківського обслуговування з грошима;
- протяжність обслуговування у часі;
- складність до сприйняття, враховуючи низький рівень фінансової обізнаності населення;
- негативне ставлення клієнтів до банків (низький рівень довіри до банківської системи в цілому);
- надвисокий рівень конкуренції на фоні подібності всіх банківських продуктів;
- вторинність задоволення потреб банківськими послугами [2, с. 66].

Говорячи про особливості організації процесу, варто зазначити, що він може здійснюватися як персонально (безпосередньо менеджером, *personal selling*), дистанційно (*on-line banking*), так і за допомогою автоматизованих точок продажу (банкоматні мережі, мережі I-box, IVR (*Interactive Voice Response Systems*) тощо).

Персональне обслуговування – це використання висококласних фахівців, які персонально взаємодіють із клієнтом, аналізуючи та прогножуючи при цьому його індивідуальні потреби у фінансових продуктах, розробляють і здійснюють індивідуальні схеми обслуговування [4, с. 102]. На практиці існують такі методи персонального продажу у банківській сфері (див. рис.1):

- одиночні продажі – це продаж продукту одного найменування, наприклад, відкриття розрахункового рахунку або одержання кредиту;

– пакетні продажі – це продаж комплексу послуг, причому як суто банківських, так і мікс із банківських і небанківських. Так, у якості прикладу першого випадку можна привести пропозицію клієнту дебетової картки та дистанційного обслуговування, тоді як у другому випадку банк пропонує разом зі своїми послугами страхові чи інвестиційні;

– перехресні продажі (англ. – cross-sell) – надання клієнтам додаткових банківських послуг. Всі клієнти, які мають рахунки в банку, є мішенями для крос-продажів. На думку Л. Річардсона, «нинішні клієнти є кращими джерелами додаткового бізнесу» [1]. Таким клієнтам можна пропонувати додаткові послуги, які можуть задовольнити інші їх фінансові потреби. Наприклад, клієнт, який регулярно слідкує за станом свого рахунку, буде користуватися послугою SMS, яка інформує клієнтів банку щодо конкретних операцій, які були проведені. Крос-продажі є життєво важливим фактором у розвитку та збереженні частки ринку. Дослідження показали, що зв'язок між клієнтами та банком значно посилюється з кожною отриманою послугою. Через зміни в банківській сфері клієнти очікують від банків задоволення всього спектра своїх фінансових потреб [4, с.136]. Використання технології ведення перехресних продажів допомагає банкірам не лише зафіксувати своїх клієнтів, але і блокувати конкурентів.

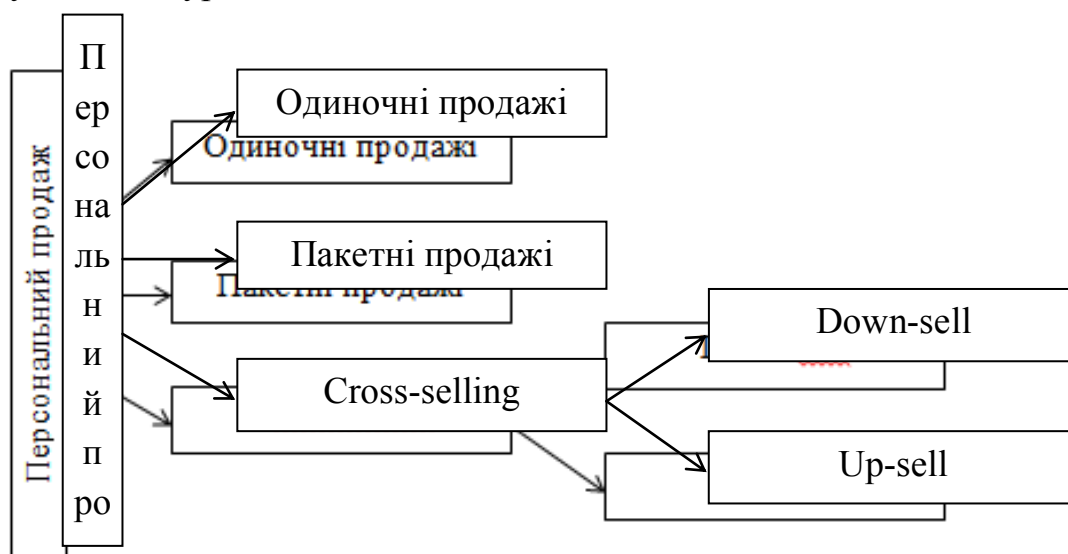

Рис. 1. Види персональних продажів

Потенційний покупець психологічно досить важко переключається зі стану «не купив» у стан «кую». Коли рішення купити щось прийняте і клієнт вже купує товар, його легко можна перевести з покупки на тисячу гривень до півтори тисячі. І цим можна користуватися. Необхідно пропонувати своїм клієнтам на додаток до основної покупки щось ще з товарів. Найкраще зробити це з бонусом або додатковою знижкою. Ви пам'ятаєте, як касири в «Макдональдс» обов'язково пропонують морозиво, пиріжок, якщо ви хочете купити лише напій? Коли клієнту, який зробив замовлення, пропонується товар, що добре доповнює основну покупку за 30-50% від вартості основного придбаного товару, то, згідно зі статистикою, близько 20-30% клієнтів погоджуються і купують щось додатково. Цим вони і підвищують ваш середній чек. Продаючи другий товар, найкраще користуватися принципом «низхідної ціни»: клієнти краще погоджуються на таку покупку, якщо ціна другого товару нижча, ніж першого [4, с. 169].

Техніка продажу більш дешевого товару називається Down-Sell. Продавець пропонує дешевшу альтернативу тієї самої якості. Це підвищує рівень довірчих відносин. І тут же додає до покупки пропозицію придбати до комплекту ще щось майже за ті самі гроші, які клієнт був готовий залишити спочатку. У результаті створюється відчуття, що продавець допоміг отримати більшу цінність за ті самі гроші. Але частіше сума все ж трохи перевищує заплановану спочатку. Здавалося б, продавцю це не вигідно, але зазвичай це продаж товару з більш високою маржею, що позитивно позначається на кінцевому прибутку.

При впровадженні цих методик, звичайно ж, виникає питання про роботу з персоналом магазину. Проте досвід свідчить, що старанна особиста робота з кожним клієнтом приносить значно більше користі, ніж вивіски та реклама.

Особливість організації процесу продажів у банківській сфері полягає також і у тому, що менеджер із продажу банківських продуктів паралельно має надати клієнту консультативні послуги. Переважна більшість людей очікує від працівника банку, що останній допоможе розібратися в пропонованих

фінансових інструментах, наприклад, роз'яснить механізм нарахування відсотків за вкладом або допоможе коректно обрати спосіб інвестування, що зрештою поліпшить їхнє фінансове становище. Метою консультативного продажу є розвиток довгострокових взаємовигідних партнерських відносин. Консультативний продаж відрізняється від інших категорій продажу тим, що в центрі уваги – клієнт, а не продукт [2, с. 68].

Окремо значимо також, що особливе значення у банківській сфері має «повторний продаж» (англ. – up-sell), що вважається більш ефективними, ніж продаж новим клієнтам. Так, результати фундаментальних досліджень показують, що збільшення частини постійних покупців на 5 % збільшує обсяги продажу на 25 %, а витрати на залучення нового клієнта на обслуговування до банку є більшими приблизно в 5–10 разів, аніж на утримання наявного. Тож налагодження ефективної системи продажів у банку, в основу якої покладено встановлення довготривалих взаємовідносин з клієнтом шляхом максимального задоволення потреб останнього, – першочергове завдання будь-якого банку [4, с. 185].

Отже, узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що процес продажу у банківській сфері має свою специфіку, обумовлену специфічними особливостями банківських послуг, а саме: складність до сприйняття, враховуючи низький рівень фінансової обізнаності населення; негативне ставлення клієнтів до банків (низький рівень довіри до банківської системи в цілому); надвисокий рівень конкуренції на фоні подібності всіх банківських продуктів; вторинність задоволення потреб банківськими послугами тощо. Окремо варто акцентувати увагу також і на особливостях технології здійснення продажу у банківській сфері.

Список літератури:

1. Cespedes Frank V. *Aligning Strategy and Sales: The Choices, Systems and Behaviors That Drive Effective Selling*. Boston, MA: Harvard Business Review Press, 2014

2. Васильєва Т. А., Радченко О. В., Кривич Я. М. Оцінювання ефекту від застосування маркетингових комунікацій банку. Економічний часопис-XXI. 2014. № 7–8 (1). С. 65–69
3. Торяник Ж. І., Антимоник К. В. Нові тенденції банківського маркетингу: вітчизняний і зарубіжний досвід. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2013. № 1 (16). С. 220–224.
4. Управління продажем банківських послуг: навч. посіб./за заг. ред. Т. А. Васильєвої, Я. М. Кривич. Суми: СумДУ, 2016. 227 с.

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Халабова Олена Олександрівна

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Шевчук Олеся Остапівна

Формування ринку фінансових послуг в Україні та перспективні завдання розвитку економіки країни висувають нові вимоги до стійкості і масштабів функціонування банківської системи. Як наслідок, поширеною та активною стала співпраця у сфері страхового і банківського бізнесу, що обумовлено взаємними інтересами як для банківських установ, так і для страхових компаній.

Взаємовигідна інтеграція банківського та страхового сектору, метою якої є трансфер банківських ризиків страховій компанії, розширення каналів продажу страхових продуктів за допомогою мережі банківських відділень та інших видів взаємодії, зміцнює фінансові інститути, а отже і фінансову систему України в цілому.

Під інтеграцією банків і страхових компаній розуміють процес взаємовідносин між економічними суб'єктами, виражений у співпраці з різних напрямків, включаючи об'єднання фінансових, технологічних і трудових ресурсів, для створення спільних продуктів і проведення загальної політики з метою вирішення певних завдань щодо підвищення прибутковості бізнесу, отримання конкурентних переваг і поліпшенню іміджу.

У свою чергу, науковці зазначають, що основними тенденціями функціонування ринку фінансових послуг є банківсько-страхова інтеграція, конвергенція банківсько-страхових продуктів, консолідація каналів збуту, а також консолідація системи державного регулювання за діяльністю фінансових установ. В міжнародній практиці цей процес дістав назву bancassurance (банкостраховання) [1, с.125].

Банкостраховання – це форма взаємодії банківських установ та страхових компаній з метою спільного продажу банкострахових продуктів, шляхом об'єднання каналів збуту, виходу на клієнтську базу партнера й як найповнішого задоволення потреб споживачів у високоякісних послугах.

З інституційної точки зору, банкостраховання – це спосіб організації процесу співробітництва між банківськими установами та страховими компаніями. З функціональної точки зору, банкостраховання розкривається через організацію та налаштування перехресних продажів банківських і страхових продуктів, через одну точку продажів, в основному – через мережу банківських філій та відділень банку [2, с.21].

У порівнянні з банківськими установами страхові компанії володіють більш довгостроковими та дешевими ресурсами, так у США лише один вид страхування життя забезпечує фінансування 30% внутрішніх інвестицій. У Великобританії страхові компанії володіють більш, ніж 20% акціонерного капіталу, що зареєстрований на Лондонській фондовій біржі. Саме такі передумови сприятимуть розвитку банків і страхових компаній в єдиному альянсі [3, с. 115].

Головною причиною розвитку інтеграційних процесів є фінансова глобалізація, і тенденції масштабних перетворень та їх наслідки: підвищення міжнародного руху капіталів, лібералізація державного регулювання фінансових ринків, інновації і прогрес комп'ютерних технологій, загострення конкурентної боротьби між фінансовими установами як на національних, так і на міжнародних ринках.

Банкостраховання бере свій початок з простої ідеї продажу страхових продуктів через відділення банківських установ, але еволюціонувавши і довівши свою прибутковість, ефективність та вигідність для усіх задіяних сторін, ця концепція стала поштовхом до розвитку інтеграційних процесів між банківськими установами і страховими компаніями.

У створенні страхової компанії при тому чи іншому банку є кілька позитивних моментів. Зараз банки, особливо ті, які працюють на ринку приватних вкладів, активно просувають нові послуги. Додаючи до чисто банківських інструментів ще й страхові, вони мають можливість істотно розширити свій асортимент. Особливо це характерно для банківських установ, які взяли курс на створення так званих «фінансових супермаркетів», де клієнт отримує максимально можливу кількість послуг в одному відділенні банку.

З іншого боку, банк, страхуючи свого клієнта, теж зацікавлений у зниженні власних ризиків. Страхова компанія в цьому випадку дозволяє банкам перекласти частину своїх ризиків на неї. Причому для деяких банківських операцій необхідність страхування обумовлена законом. Наприклад, при кредитуванні застава позичальника обов'язково повинна бути застрахована. У зв'язку з цим у банку є вибір: звернутися до сторонніх страховиків або створити свою власну компанію. В останньому випадку можна заощадити на платі за страхові послуги.

Проте є і ряд проблем у співпраці банків і страхових компаній. Одним із таких бар'єрів є процес акредитації, тобто процес, в результаті якого страхова компанія набуває офіційного підтвердження відповідності якості послуг, що надаються. Банк висуває ряд вимог, яким має відповідати страхова компанія.

Лише виконавши їх, страховик отримує право страхувати клієнтів банку при кредитуванні та інших послугах.

Аналіз розвитку інтеграційних процесів у банківсько-страховому секторі України дозволив дійти висновку, що банки та страхові компанії здійснюють взаємодію і співпрацю у різних формах – від клієнтських і партнерських відносин, диверсифікації діяльності і взаємної інтервенції у суміжні сфери до взаємного вкладення капіталу у статутні фонди, створення банківсько-страхових груп, фінансових концернів та інтеграції у формі фінансових супермаркетів. Процеси розвитку банківсько-страхової взаємодії на українському ринку свідчать про те, що явища глобалізації фінансових інститутів та їх інтеграції починають поширюватися і на економіку України, тому ті компанії, які першими оцінили конкурентні переваги об'єднання банківських та страхових установ, займають провідні місця у фінансовій системі нашої країни.

Специфіка розвитку bancassurance в Україні викликана непоширеністю страхування, недосконалістю законодавства, недовірою клієнтів до страхових компаній, непрозорістю страхових послуг, а також неконкурентними діями з боку банків і страхових компаній [3, с.115]. Розмір страхових премій та страхових резервів компаній-лідерів на ринку банко страхування України наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Топ-10 компаній-лідерів на українському ринку банкострахування за підсумками I півріччя 2018 р.

№	Назва страхової компанії	Страхові премії, тис. грн.	Страхові резерви, тис. грн.
1	Метлайф	432 412	1 933 328
2	Уніка Жизнь	286 630	599 179
3	ТАС	235 774	2 090 987
4	АСКА Життя	217 598	93 034
5	PZU Україна	193 604	569 852
6	АХА Страхування Життя	41 145	21 191
7	Княжа Лайф	31 237	322 128
8	Інго Україна Життя	20 247	25 881
9	КД Життя	15 916	172 493
10	Грінвуд Лайф Іншуренс	10 920	7 760

Джерело: складено на основі [4]

Отже, банкострахування поки ще недостатньо розвинуто в Україні. Причинами цього вважаємо: низьку платоспроможність населення країни; світову фінансово-економічну кризу, що суттєво впливає на загальну економічну ситуацію в Україні; надмірні вимоги при акредитації страховиків з боку вітчизняних банківських установ; надмірні кредитні ризики банку; наявність значної проблемної кредитної заборгованості.

Серед головних напрямів подальшого розвитку банкострахування в Україні, на нашу думку, будуть виступати підвищення довіри з боку населення до страховиків, удосконалення законодавства, підвищення конкурентоздатності банківських установ і страхових компаній, а також покращення інформованості потенційних клієнтів.

Список літератури:

1. Багмет К. В. Дослідження передумов банківсько-страхової інтеграції / К. В. Багмет // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 2. – С. 123–129.
2. Борисова А.Е. Визначення переваг та недоліків співпраці банку та страхової компанії в формі bancassurance з точки зору зацікавлених сторін / А.Е.Борисова // Фінанси України. – 2015. – № 9. – С.18-24.
3. Олексин А.Г. Особливості та проблеми співпраці страхових компаній та комерційних банків / А.Г. Олексин. //Ефективна економіка. – 2015. – №3. – С. 114-118.
4. Журнал "Insurance Top" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/>

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА

Хальчицький Данило

І курс МіМ, ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Наук. керівник- к.і.н., доцент кафедри українознавства і мовної
підготовки іноземних громадян Свинаренко Н.О.

Стаття присвячена вивченню сучасного розвитку української національної пісенної культури від традиційних до сучасних. Також вона розкриває для читача сутність менталітету українського народу через музичну та літературну культуру сучасності.

Як відомо, термін «менталітет» визначають як сукупність психічних, інтелектуальних, релігійних та інших особливостей мислення переважної більшості представників певного народу, соціальної групи або індивіда, що виявляються в його культурі, мові, поведінці тощо. Якщо говорити саме про український менталітет, то більшість вітчизняних науковців та публіцистів вважають це саме історичною категорією, яка є незмінною упродовж багатьох століть, хоча деякі фактори розвитку суспільства можуть частково на неї впливати.

Як свідчать історичні пам'ятки, що дійшли до наших днів, наукові праці професійних істориків, художні тексти (різного хронологічного періоду написання) тощо, українцям властиві такі риси: сентименталізм, чутливість і ліризм, гумор, людяність, талановитість, а також «...дзвін шабель, пісні, походи, воля соколина..» (В. Сосюра) та багато інших позитивних факторів, але є й відгуки письменників, інших діячів культури, що засвідчили негативні риси менталітету українського народу, такі як відсутність національної єдності та розбіжність інтересів населення з інтересами держави. А ще, варто зазначити, що українці надзвичайно віддані в любові до своєї держави «...Любіть Україну, як сонце любіть,.....»(В. Сосюра). У кожному рядку цієї поезії звучить любов до рідного краю, до своєї землі, ліричний герой закликає любити Україну і в «радості мить», і в «годину негоди». Перед читачем пролітають кадри з різними

реаліями рідної країни: зірки, верби, вишневі сади, стежки, діброви. У цій поезії чітко простежується громадянська позиція ліричного героя, сповненого патріотичних почуттів.

Вже було зазначено вище, що менталітет будь-якого народу не гнучкий на зміни, тож з цього витікає, що й зараз українське населення має свою індивідуальну ментальність, відмінну від тієї, що мають представники інших народів, як у позитивному сенсі, так, на жаль, і у негативному, що впливає на розвиток країни в цілому.

Культура тої чи іншої нації дуже тісно пов'язана з її менталітетом – це давно помітили відомі літератори. Тому у їх творах можна побачити яскраві образи, носії яких читачеві чітко показують особливості соціально-економічного становища тих чи інших прошарків населення. Тож, якщо джерела стверджують, що українці патріоти своєї держави, чуттєві та людяні, то саме ці риси й виливаються у творчість. Прикладом таких творів є вірш патріотичного спрямування О. Олесея «Для всіх ти мертва і смішна...» або цикл віршів інтимної лірики Лесі Українки під назвою «Мелодії», де почуття домінують над будь-якими іншими проблемами.

Аналізуючи тему класичних традицій української творчості, потрібно згадати і про народну пісню, яка у всі часи була відображенням побуту трудівників та якимись винятковими подіями з їх життя, пісні здавна полегшували життя пересічних українських землеробів, вносили певний позитив, давали надію на краще життя. А чого іще потребували звичайні українські селяни? Авторами - творцями народних українських пісень на наших землях загалом були жінки, які були достатньо музично обдарованими, щоб забезпечити високий рівень розвитку музично-пісенної творчості.

Традиційно було небагато видів народних пісень, але усі вони повністю розкривають основні проблеми переважної більшості життя українського народу, його історію та його душевну красу.

Пісня «Ой, Морозе, Морозенку» була надзвичайно популярною у різних куточках України, що нині дослідники налічують близько сорока її варіантів.

Фольклористи та професійні історики вважають оспіваного Морозенка узагальненим образом українського козака, хороброго та відважного воїна, що ввібрав найкращі риси козаків-патріотів, котрі мужньо та віддано боронили свій край від турецьких, польських та татарських загарбників.

Пісня «Максим козак Залізняк» описує велике гайдамацьке повстання, що сталося у 1768 р. (Коліївщина), прославляючи народного ватажка Залізняка. Народ порівнює Максима з українською квіткою - пишною рожею, возвеличує його військову майстерність і вправність. Аби увиразнити ці якості, автор твору використовує гіперболу вказуючи, що «...війська зібрав сорок тисяч», бо достеменно відомо, що загін гайдамацького лідера Максима Залізняка нараховував тільки кілька сотень чоловік.

Захоплення мудрістю та сміливістю славного гетьмана Богдана Хмельницького український народ висловив у пісні «А чи не то хміль?». І хоча картина поразки польського війська страшна і дуже жорстока, але, за народною уявою, це і є справедлива розплата – справедлива кара, бо вороги прийшли на українську землю з поганими намірами, за що й поплатилися.

Розвиток музичної культури України на межі ХХ – ХХІ століть відзначився поділом на традиційну галузь та музичні віяння нових поп- та рок-культур. З приходом нових музичних гуртів, пісень, на зміну звичним кантатам В. Зубрицького або ораторіям О. Яковчука, починають з'являтися такі групи, як "Плач Єремії", "Мертвий півень", "Океан Ельзи", "Грін Грей" та інші, а також заходи на кшталт щорічного фестивалю «Червона рута»(вперше у 1989 році),а також«Таврійські ігри», «Чайка» та ін.

Але якщо у 90-х р.р. ХХ ст. традиційні течії у музичному мистецтві користувались більшим попитом, а ніж нові, то зараз, у ХХІ сторіччі, поп- та рок- культури піднялись на інший, більш високий рівень.

На сучасній українській сцені існують і розвиваються майже усі музичні напрями. Активного розвитку у останнє десятиліття набула клубна культура. Популярність багатьох українських популярних виконавців давно вийшла

кордони України, утвердившись в країнах СНД та навіть в деяких європейських.

Великий вплив на розвиток музики в Україні зробили співаки, які представляли Україну на Євробаченні, тобто в очах усього світу, серед них можна виділити співачку Руслану, яка стала переможницею Євробачення 2004 року та Джамалу, що також вразила всіх перемогою у 2017 році.

Також представники різних музичних течій в Україні починають звертатися до старих, традиційних методів, тобто використання фольклору та мотиви з усної народної творчості. Першим почав використовувати таку техніку гурт «Воплі Відоплясова» ще у 90-х роках ХХ століття.

Як свідчать історичні пам'ятки, що дійшли до наших днів, наукові праці професійних істориків, художні тексти (різного хронологічного періоду написання) тощо, українцям властиві такі риси ментальності: сентименталізм, чутливість і ліризм, гумор, людяність, сміливість, відважність, любов до рідної землі, до оточуючих, надзвичайно гарне ставлення до гостей.

Список літератури:

1. Ольховський А. Нарис історії української музики. — К.: Музична Україна, 2003.
2. Українська музична культура: від джерел до сьогодення (Навч. монографія) / О.В. Сердюк, О.В. Уманець, Т.О. Слюсаренко. – Х.: Основа, 2002.

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Хмиз О.М.

Ларіонова К.Л.

канд. екон. наук, доцент

Хмельницький національний університет

У банківській діяльності провідне місце відводиться кредитуванню. Найбільшу частину доходів банківські установи одержують саме від здійснення кредитних операцій. Кредит виступає економічною категорією, загальною для товарно-грошових відносин та є одним з найвагоміших стимулів розвитку виробництва. За допомогою кредитування здійснюється процес прискорення обігу капіталу на різних рівнях економіки, підвищується прибутковість капіталу і рентабельність виробництва. Банківські установи надають кредити на різний термін, різних форм, видів, вони спрямовуються в різні галузі й сфери діяльності.

Кредитування здійснює позитивний вплив на розвиток національної та світової економіки. За допомогою кредиту розширюються масштаби функціонування капіталу, він стає гнучкішим і мобільнішим, що дає змогу швидше рухатись йому від одних підприємств, галузей, регіонів до інших.

Надання кредитів є основною операцією серед традиційних видів банківської діяльності. Вона забезпечує їх прибутковість, стабільність існування та визначається дією таких факторів:

- кредитування виступає головним джерелом доходів банків, що являє собою запоруку їх надійного та стійкого функціонування на фінансовому ринку України;

- економічний ефект від реалізації банками кредитних операцій має важливе значення як з точки зору безпосередніх учасників кредитної угоди, так і з огляду на забезпечення неперервності відтворювальних процесів на рівні усього національної економіки;

- економічний зміст діяльності комерційних банків, що виражається їх основною функцією – організацією кредитних відносин – полягає, насамперед, в акумуляції тимчасово вільних грошових коштів та перерозподілі їх на кредитних засадах.

На сьогоднішній день серед сучасних дослідників дуже багато різноманітних пояснень що відноситься до такої економічної категорії, як кредит . Дослідивши чисельні варіанти трактування кредиту, які наводяться в

працях багатьох науковців, так і в чинному законодавстві, доцільно зауважити, що на даний момент часу відсутнє єдине міркування, що до визначення сутті даного поняття. Це пояснюється тим, що категорія постійно змінювалась під впливом економічної політики країни, а також часу [2, с.114]

Наприклад, Колодізев О.М. трактує поняття банківського кредиту, як економічну категорію, яка є вираженням відносин між суб'єктами господарювання щодо надання й отримання позики в грошовій чи товарній формі на умовах повернення, строковості й платності [7,с.217]. Тоді як Вовк В.Я. вважає, що кредит являє собою позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається в тимчасове користування на принципах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру [1, с.463].

Підхід з приводу розуміння сутності кредиту як форми суспільних відносин подає Г. Н. Белоглазова "... певний вид суспільних відносин, пов'язаних з рухом вартості на засадах повернення" [4, с. 185]. Схожа позиція міститься у праці М. І. Савлука: "Кредит – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку із переданням один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності" [3, с. 444].

Проаналізувавши визначення суті такого поняття як кредит різними науковцями, можна дати власне визначення, яке з нашої точки зору охоплює усі вище перелічені значення, та найбільш повно розкриває суть даного поняття. Отже, кредит – це економічні відносини певного виду пов'язані із наданням ресурсів у тимчасове користування на засадах обов'язкового повернення і погашення зобов'язанні, що виникають у наслідок даних відносин. Дане визначення можна використовувати для будь-яких видів кредитних відносин.

Проте, якими б різноманітними не були б визначення даного поняття, кредит завжди виступає основним джерелом забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форми власності та сфери господарювання [6,с.25].

Вагома роль у еволюції та функціонуванні всіх секторів національної економіки та їх інвестиційній діяльності відводиться кредиту. Адже саме за ступенем розвитку кредитних відносин вимірюється ступінь зрілості економічних систем в ринкових умовах.

Актуальним щодо сприяння економічному розвитку в Україні є галузева структура кредитування національної економіка, яка протягом тривалого часу є неефективною. Йдеться, насамперед, про орієнтацію банківського кредитування на пріоритетні види економічної діяльності щодо забезпечення стійкого зростання соціально-економічного добробуту, тобто для відновлення позитивної динаміки української економіки, кредитні відносини мають бути підпорядковані поживленню інвестиційної та інноваційної діяльності, фінансовому забезпеченню структурних перетворень та економічному зростанню [10, с. 120].

Кредит має створювати сприятливі умови для розвитку всіх сфер і галузей національної економіки України та створювати мультиплікативні ефекти. В умовах тривалої економічної, особливо інвестиційної кризи в Україні кредит відіграє значну роль у відновленні діяльності підприємств, які тривалий час простоювали, допомагає їм змінити асортимент продукції, що випускається, та поліпшити її якість, зробити цю продукцію конкурентоспроможною на внутрішньому і світовому ринках. За рахунок кредиту організується виробництво нової продукції, багато з якої раніше не випускалось в Україні, створюються підприємства сфери послуг населенню. Особливо велику роль кредит відіграє у насиченні споживчого ринку товарами, у тому числі імпортними [8, с.608].

Стабілізація функціонування кредитної системи, з огляду на ефективне виконання останньою покладених на неї функцій, є вагомим чинником, який забезпечує покращення кількісних та якісних характеристик розвитку реального сектору економіки країни. Критерієм стабільності виступає рівень відповідності обсягу та структури сформованих фінансових ресурсів потребам

реального сектору економіки, а також тенденціям економічного розвитку країни [9, с.11].

Через дефіцит власного капіталу для України на сучасному етапі має велике значення розвиток кредиту у міжнародній сфері, зокрема кредитні відносини з Міжнародним валютним фондом, Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку, іншими міжнародними фінансово-кредитними інституціями. Уже зараз ряд українських банків і суб'єктів господарювання тісно співпрацюють з багатьма банками зарубіжних країн. Завдяки своєму геоцентричному положенню в Україні за певних умов та при відповідних зусиллях міг би сформуватись один із потужних світових фінансових центрів.[5, с. 680]

Банківське кредитування населення в сучасних умовах потребує відновлення та поживлення, яке можливе при поліпшенні макроекономічної ситуації в країні. Перед банківською системою стоїть завдання щодо активізації кредитування населення, що має потенціал для зростання і є одним із перспективних напрямків банківської діяльності. Все це сприятиме прискоренню розвитку України і скорішому входженню її у європейський і світовий простір.

Список літератури

1. Вовк В. Я Кредитування і контроль / Вовк В.Я. // Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 463 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/1776-11- sutnst-vidi-bankvskogo-kreditu.html>
2. Гальчинський А. С. , Інноваційна стратегія українських реформ. / Гальчинський А . С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. // Підручник . П.— К., 2002. – 14 с
3. Савлук М. І. Гроші та кредит / за заг. ред. М. І. Савлука. // Підручник – К. : КНЕУ, 2006. – 744 с.
4. Білоглазова Г.Н. Гроші, кредит, банки / під ред. Г. Н. Білоглазової. // Підручник – М. : Юрайт Видан., 2005. – 620 с

5. Стельмах В.С. Енциклопедія банківської справи України / ред. В. С. Стельмах ; // Підручник : НБУ, Ін-т незалежних експертів. – К. : Молодь : Ін Юре, 2001. – 680 с
6. Жукова Н.К. Банківський кредит у забезпеченні економічного розвитку держави / Н.К. Жукова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 1. – С. 25-28.
7. Колодізев О.М. «Гроші і кредит» підручник/О.М. Колодізев ,В.Ф Олесніченко // Харківському національному економічному університету 80 років.- Х.:Знання,2010 -217 с.
8. Мещеряков, А. А. Організація діяльності комерційного банку : навч. посіб. / А. А. Мещеряков. – К. : ЦУЛ, – 2007. – 608 с.
9. Опарін В., Концептуальні основи фінансової стратегії економічного зростання в Україні. / Опарін В. , Федосов В. // Економіка України. - 2002 р., № 2., С.10-21
10. Шелудько Н.М.: Роль банківської системи в стимулюванні економічного розвитку/ Н.М.Шелудько // Фінанси України. -2002. -№ 3. -с.120-128

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ З'ЄДНАНЬ ДЕТАЛЕЙ ТА ВУЗЛІВ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Хоменко Людмила
(Умань, Україна)

Виготовити одяг без з'єднувальних операцій неможливо. Тому вивчення з'єднань має велике значення в процесі обробки та пошиття швейних виробів.

Деталі одягу з'єднують між собою кількома способами: за допомогою ниток, клею і зварювання. Найпоширеніший спосіб з'єднання деталей одягу – за допомогою ниток, бо він забезпечує еластичність, достатню міцність, а нитки за своїми фізико-механічними властивостями близькі до з'єднаних

матеріалів. При виготовленні одягу значну роль відіграє волого-теплова обробка, за допомогою якої одягу надають потрібної форми. Розкриття суті зв'язку вологи з різними матеріалами, починаючи бавовною і закінчуючи синтетичними тканинами, установлення оптимального режиму обробки – це важливі завдання волого-теплової обробки. Волого-теплову обробку готових виробів та їх чистку відносять до заключних операцій.[1]

Якість одягу залежить від методів його виготовлення. Розробка і впровадження нових технологій виготовлення одягу безпосередньо з волокон і полімерних матеріалів, минаючи трудомісткі процеси прядіння, ткання, розкроювання й пошиття, дають можливість поліпшити якість виробів, підвищити продуктивність праці, забезпечити комплексну механізацію й автоматизацію процесів. При виготовленні виробу всі його деталі обробляють послідовно, паралельно або послідовно-паралельно. Технологічний процес поділяється на ряд операцій залежно від величини виробу.

Більшість робочих рухів при виконанні операцій залежить від конфігурації й розмірів оброблювальної деталі. Чим більший розмір деталі і складніша її конфігурація, тим складніші робочі рухи й більше затрачається часу на виконання операції. Праця на машинах послідовної дії характеризується невисокою продуктивністю. На налагодження й регулювання таких машин потрібно багато часу.[2]

Спроби сконструювати машини послідовної дії, які виконують кілька операцій, призводять до значного їх ускладнення й подорожчання, що утруднює вирішення завдань комплексної механізації, а тим більше автоматизації виробничих процесів. Тому напівавтомати послідовної дії звичайно вузькоспеціалізовані (пришивання гудзиків, обметування петель, закріпок тощо).

При методі паралельної обробки всі операції виконуються одночасно, при одночасній дії на всі оброблювані ділянки напівфабрикату одним або кількома інструментами.

Якщо паралельно (наприклад, за допомогою вирубного преса) викроювати деталь крою з настилу, то робочий рух машини уже не визначається конфігурацією, а тривалість обробки – розмірами деталі. Робочий орган (у цьому разі подушка преса) лише притискує різак до настилу, в результаті чого вирізується деталь. Робочий рух нескладний і не залежить від форми й розмірів напівфабрикату. Час обробки являє собою тривалість виконання одного переходу – закривання преса. Орієнтувати напівфабрикат відносно інструмента необхідно тільки один раз.

Форма й конструкція інструмента залежать від форми напівфабрикату й тому при зміні останньої треба замінити інструмент. Машина ж залишається такою самою, бо робочий рух не зміниться.

Машини паралельної дії не складні за конструкцією і відзначаються високою продуктивністю й економічністю.

При методі послідовно-паралельної обробки одночасно виконують кілька операцій, наприклад: прострочують ряд паралельних строчок, зшивають і розпрасовують шви, зшивають і обметують зрізи напівфабрикату і т. д. Цей метод є більш прогресивним у порівнянні з іншими. [4]

Технологічні процеси обробки виробу можна розділити на чотири класи: до першого класу відносять процеси, під час яких інструмент характеризується точковою дією на напівфабрикат; до другого – процеси, коли інструмент характеризується лінійною дією на напівфабрикат; до третього – процеси з поверхневою дією інструмента на предмет обробки (пресування, склеювання деталей); до четвертого – процеси фарбування тканини у ванні, сушіння виробів у камерах і подібні до них.

Процеси III і IV класів найбільш прогресивні, і при удосконалюванні методів обробки швейних виробів необхідно намагатись замінити процеси I і II класів процесами III і IV класів. Так вирізування деталей з настилу треба замінити вирубуванням на пресах, скріплення нитковими строчками – склеювання і т. ін. Автомати й напівавтомати на базі процесів III і IV класів

забезпечують більшу економічну ефективність і швидше окупаються у порівнянні з напіваавтоматами послідовної дії.

Однак висновок про те, що для технологічних процесів перших двох класів комплексна механізація й автоматизація завжди економічно не вигідні, був би неправильним. Такі рішення існують і існуватимуть у промисловості. Успішно застосовується програмне керування за допомогою змінних кулачків у напіваавтоматах для пришивання фурнітури та ін., перфорованих карт у вишивальних напіваавтоматах і т. д., незважаючи на те, що конструкція цього устаткування ґрунтується на методі послідовної обробки. Разом з цим процеси III і IV класів відкривають найбільш ефективні шляхи у технології масового виробництва одягу.

При нитковому з'єднанні деталей швейних виробів основним елементом є строчка, яка являє собою ряд стібків, що повторюються, причому кожний з них утворюється на тканині в результаті переплетення ниток.

Ниткові строчки дуже різноманітні, бо застосовуються для різних цілей при виготовленні різних швейних виробів. Строчки бувають ручні й машинні.

Машинні стібки утворюються при човниковому й ланцюговому переплетенні ниток.

При човниковому переплетенні використовують дві нитки: нитка голки розміщується зверху тканини, а нитка човника – знизу. Обидві нитки взаємно переплітаються і при нормальному затягуванні стібків доводяться до середини товщини зшивних матеріалів. Заключним етапом є переміщення зшивних матеріалів вздовж строчки на величину стібка. Човникова строчка має вигляд пунктирної лінії. [3]

Ланцюгове переплетення може бути одно-, дво-, і багатонитковим. При однопнитковому ланцюговому переплетенні у кожен попередню петлю вводиться дальша петля тієї самої нитки. принцип утворення такої строчки такий. Петля проведена голкою крізь тканини, захоплюється й удержується петельником. Після виходу голки з тканини і переміщення їх вздовж строчки на величину стібка петля, яка утримується петельником, розширюється. При

повторному проколі голкою тканин друга петля тієї ж нитки потрапляє в попередню. З одного боку матеріалу строчка має вигляд пунктирної лінії, а з другого – ланцюжка.

У деяких машинах (МВ-50) одониткова ланцюгова строчка утворюється за допомогою голки-гачка. У цьому разі принцип утворення строчки дещо змінюється. Голка-гачок, виходячи з матеріалу, витягує петлю нитки, накинуту на гачок голки обвідником. При переміщенні матеріалу петля, залишаючись на гачку голки, витягується вздовж строчки на величину стібка. При дальшому русі вниз голка проходить через цю петлю, а при поворотному ході витягує через неї нову петлю. У цьому разі ланцюжок розміщується зверху матеріалу знизу строчка має вигляд пунктирної лінії.

При двонитковому ланцюговому переплетенні у петлю голкової нитки і петельником вводиться друга нитка, заправлена у вушко петельника. При новому проколі тканин голка вводить свою нитку у петлю петельника, після чого останній виходить з голкової петлі. Надалі процес повторюється. Зверху матеріалу знаходиться голкова нитка у вигляді пунктирної лінії, а знизу - тришаровий ланцюжок з нижньої нитки.

Вид переплетення ниток визначає найважливіші властивості строчок.

Човникове переплетення ниток економічне. Коефіцієнт ушивання кожної з ниток у стібку невеликий (1,2-1,7). Стібки важко розпускаються; щоб видалити строчку треба зруйнувати один стібок за одним. Розтяжність човникової строчки звичайно не перевищує її початкової довжини.

Істотним недоліком човникового переплетення є значна втрата міцності верхньої нитки у процесі петлеутворення, В окремих випадках втрата досягає 40%, а в середньому становить 15%. Спричинюється це необхідністю у розширенні петлі верхньої нитки на досить значну величину для обведення її навколо шпульки. При витраті на один стібок кількох міліметрів нитки більша частина нитки, проведеної під матеріал і обведеної навколо шпульки, багато разів проходить вверх і вниз, стикаючись з тканинами, вушком голки і нитконапрямлячами. Так, при зшиванні бязі на універсальній машині ПМЗ кл.

22-А у два шари з довжиною стібка 1 мм кількість поворотних рухів нитки становить 46, при зшиванні костюмної тканини — 33, а драпу — 25. Із збільшенням товщини тканини й довжини стібка кількість поворотних рухів нитки зменшується, менша і втрата міцності нитки. [1,3]

Поряд з машинними строчками в умовах масового виробництва ще застосовуються ручні. Ручні строчки виконують голками, розміри яких підбирають відповідно до тканини.

При виготовленні одягу використовують різні ручні стібки: зметувальні, копіювальні, обметувальні, стьобальні, підшивні, зшивні, розметувальні, розпушувальні, а також для обкидання петель, прикріплення гудзиків, виконання закріпок і вишивок.

Нами проаналізовані методи обробки тканини при виготовленні швейних виробів. Проведений аналіз показав, що найпоширенішими методами обробок є обробка виконана ручними і машинними стібками і швами, але є і більш сучасні та уніфіковані види обробок, які необхідно використовувати в процесі пошиття одягу.

Список літератури:

1. Батраченко Н.В. Технологія виготовлення жіночого одягу: Підручник для учнів проф.-техн. навч. закладів / Н.В. Батченко, В.П. Головінов, Н.М. Каменева. – К.: Вікторія, 2000. – 512 с.
2. Бондар. К.І. Практикум з технології швейних виробів: Навчальний посібник / К.І. Бондар. – Хмельницький:ХНУ, 2004. – 94 с.
3. Лазур К.Р. Швейне матеріалознавство: Підручник: Вид.2-ге / К.Р. Лазур. – Львів: Світ, 2004. – 240 с.
4. Радкевич В.О. Моделювання одягу: Підручник / В.О. Радкевич. – К.: Вікторія, 2000. -352 с.

ПОКАЗАТЕЛИ СОЦИАЛЬНОЙ ДЕЗАДАПТАЦИИ И КРИТИЧНОСТИ (МЕТОДИКИ ММРІ И ЛОБИ) У ПАЦИЕНТОВ С ШИЗОАФФЕКТИВНЫМ РАССТРОЙСТВОМ И ПАРАНОИДНОЙ ШИЗОФРЕНИЕЙ

Хомицкий Н.Е.

Запорожский государственный медицинский университет, г. Запорожье,
Украина

В течение последних десятилетий эволюция представлений о психических заболеваниях приводит к усложнению и расширению их нозологической систематики, что требует от клиницистов более тщательного дифференциального подхода при квалификации наблюдаемых психопатологических расстройств. Точность клинической диагностики имеет определяющее значение как для выбора адекватной программы лечебно-реабилитационных мероприятий, так и для дальнейших прогнозов в отношении социальной, профессиональной и личностной состоятельности пациентов. Ярким примером тому служит дифференциальная диагностика шизофрении и шизоаффективного расстройства (ШАР).

Вместе с тем исследовательский интерес к указанной проблеме остается невысоким, а имеющиеся отдельные сообщения по данной теме в большей мере относятся к эпидемиологической и статистической сторонам данного вопроса, оставляя клинический аспект неохваченным.

Цель исследования. Проведение сравнительной оценки личностных особенностей и типов отношения к болезни у пациентов, страдающих шизофренией и шизоаффективным расстройством.

Материалы и методы исследования. На базе Запорожской областной клинической психиатрической больницы (ЗОКПБ) нами было обследовано 172 пациента (80 мужчины и 92 женщины) психиатрического стационара, страдающих эндогенными психозами, в возрасте от 22 до 59 лет. Средний

возраст по выборке составил $39,4 \pm 9,2$ лет. Группу 1 в настоящем исследовании составили 76 пациентов (34 мужчины и 42 женщины) с диагнозом ШАР, а группу 2 – 96 пациентов (46 мужчин и 50 женщин) с диагнозом параноидная шизофрения с эпизодическим типом течения.

Комплексная оценка личностного профиля, включающего индивидуальные персонологические, конституциональные, характерологические и поведенческие особенности, проводилась на основании результатов прохождения тестирования по методике Миннесотского многопрофильного личностного опросника (ММРІ). Тип отношения к болезни, и уровень адаптивности определялись при помощи Личностного опросника Бехтеревского института (ЛОБИ). Для минимизации искажения полученных результатов под воздействием актуальных болезненных переживаний обследование контингентов проводилось в период ремиссии при условии редукции психотической симптоматики.

Результаты и их обсуждение

Согласно результатам применения методики ММРІ среди пациентов группы 1 были выявлены следующие характеристики профилей. Наиболее характерной особенностью, определяемой у 34 пациентов (44,7%), стало сочетание пиков на 3-й и 9-й шкалах, иллюстрирующее высокий уровень эгоцентризма, эмоциональную незрелость, склонность к вытеснению негативного опыта. Данные признаки были объединены в инфантильный паттерн. Несколько реже, у 24 пациентов (31,6%), выявлялось повышение профиля на 2-й и 6-й шкалах, что свидетельствовало о склонности к депрессивным реакциям и повышенной тревожности, сформировавшим аффективный паттерн. Профили 16 пациентов (21,1%), страдающих ШАР, характеризовались также изолированным пиком на 0-й шкале, отражая нарушение межличностного взаимодействия в сторону аутизации и состояние внутренней дисгармонии. Тенденция к проявлению асоциальных, неадекватных форм поведения, а также игнорированию общественно значимых норм и правил прослеживалась у 8 исследуемых (10,5%) первой группы и выражалась в виде

сочетания повышений по шкалам 4 и 9. В совокупности склонность к аутизации и асоциальные проявления представили дезадаптивный паттерн.

Профили ММРІ пациентов группы 2 характеризовались следующими отличительными чертами. Как показатель аутизации выступало изолированное – в 22 случаях (22,9%) или сочетанное – в 38 случаях (39,6%) повышение значений по 0 и 8 шкалам. Резкий пик по 4-й шкале определялся у 18 пациентов (18,7%) второй группы, указывая на психопатизацию, импульсивность личности, конфликтность, причем 4 случая (4,2%) повышения по 4-й шкале сочетались с пиковыми значениями 2-й шкалы, что свидетельствовало о высокой суицидальной готовности у пациентов. Данные асоциальные тенденции в совокупности с проявлениями аутизации идентифицировались нами как дезадаптивный паттерн. Высокие значения 6-й и 7-й шкал при снижении профиля по 2-й шкале у 26 пациентов (27,1%) говорило в пользу наличия псевдоневротических бредовых переживаний (псевдоневротический паттерн). Примечательно также, что профили 8-и пациентов (8,3%) обнаруживали высокое отрицательное значение разницы по шкалам F-K, указывающее на стремление к диссимуляции имеющихся болезненных переживаний (диссимулятивный паттерн).

Исследование контингентов при помощи ЛОБИ показало следующие результаты. В группе 1 преобладали такие смешанные типы отношения к болезни, как эргопатически-анозогнозический и тревожно-эгоцентрический у 28 (36,8%) и 20 (26,3%) пациентов соответственно. Характеристика типов отношения к болезни, сформированных у пациентов второй группы, отличалась тем, что наиболее часто, а именно – в 46 случаях (47,9%) встречался смешанный неврастенически-ипохондрический тип с паранойяльными включениями (у 18 пациентов; 18,8%) и без таковых (у 28 пациентов; 29,2%). Несколько реже, в 32 случаях (33,3%) в качестве доминирующих радикалов определялась комбинация параноидного и меланхолического. Апатический тип отношения к болезни был характерен для 12 исследуемых (12,5%) второй группы; еще 6 пациентов (6,3%) обнаруживали анозогнозически-

паранойяльный тип отношения к болезни. При этом психическая дезадаптация, обусловленная интрапсихической направленностью реагирования на болезнь, в различной степени выраженности была выявлена в 42-х случаях (43,8%).

Установленные нозоспецифические патоперсонологические трансформации позволили сформулировать гипотезы о наличии сопряженности ряда признаков, выявляемых в профиле личности по ММРІ и в типах отношения к болезни ЛОБИ.

Как следует из приведенных данных, совокупность свойств профиля личности пациентов с ШАР, формирующих инфантильный паттерн, могли способствовать формированию эргопатического, анозогнозического типов отношения к болезни ($\chi^2=23,957$; $p<0,01$). В то же время элементы инфантильного паттерна, очевидно, могли препятствовать закреплению преобладающего типа реагирования на собственное заболевание, что иллюстрирует высокий процент диффузных профилей по методике ЛОБИ ($\chi^2=16,589$; $p<0,01$). Присутствие в личностном профиле аутистического радикала, а также склонности к суицидальным и асоциальным тенденциям поведения находит отражение в выраженной межличностной дезадаптивности пациентов первой группы ($\chi^2=23,317$; $p<0,01$).

Аналогичный сравнительный анализ результатов проведенного исследования во второй группе также позволил выявить ряд следующих закономерностей. Дезадаптивный паттерн, выраженный в виде высокого уровня аутизации, склонности к психопатизации, импульсивности, суицидальных тенденциях, определяемых по профилю ММРІ, у пациентов с эпизодической шизофренией, имеющих аффективную симптоматику в структуре психотических эпизодов, коррелировал с выраженностью социальной дезадаптации на почве преобладания интрапсихической направленности реагирования на болезнь, идентифицируемой посредством ЛОБИ ($\chi^2=6,566$; $p<0,01$). Указания на вероятность присутствия псевдоневротических бредовых переживаний, полученные при интерпретации результатов анкетирования по миннесотскому опроснику, тесно перекликается

с преобладающими во второй группе неврастенически-ипохондрическим ($\chi^2=16,622$; $p<0,01$) и параноидно-меланхолическим ($\chi^2=31,662$; $p<0,01$) типами отношения к болезни. Сравнение показателей, полученных в первой и второй группах, указывают на более высокий уровень аутизации и социальной дезадаптации у пациентов, страдающих шизофренией, в сравнении с больными ШАР. Бредообразование при шизофрении тяготеет к существованию предрасполагающего тревожно-невротического фона, тогда как при ШАР осуществляется преимущественно на фоне аффективных колебаний. Очевидно также, что в основе нарушения психической адаптации при данных заболеваниях лежат различные причины. Так, в случае ШАР дезадаптация в большей степени адресуется к интерперсональным взаимодействиям, тогда как при шизофрении первичный конфликт возникает внутри самой личности больного.

Выводы

Таким образом, в ходе настоящего исследования был проведен компаративный анализ личностных особенностей и типов отношения к болезни у пациентов, страдающих шизофренией и ШАР, что позволило выявить ряд закономерностей. При обоих заболеваниях (шизофрении и ШАР) гармоничного типа отношения к болезни не выявлялось, что свидетельствует о дезадаптивном влиянии обоих заболеваний на личность пациента. Общий уровень адаптивности у пациентов с ШАР несколько превышает таковой у пациентов с шизофренией.

Ведущий механизм дезадаптации при ШАР – интерпсихический, при шизофрении – интрапсихический. Уровень аутизации пациентов при шизофрении значительно выше, чем при ШАР.

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА ІСНУВАННЯ СПІЛЬНОТ В СОЦІАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩАХ ІНТЕРНЕТ

Храбуст С.А.

Студентка

Національний університет «Львівська політехніка»

Федушко С.С.

доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності

Доцент, кандидат технічних наук

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID 0000-0001-7548-5856

В наші час відбулося багато змін, а саме інформаційні технології, які поряд з нами кожного дня і є частиною нашого життя. Ми забезпеченні зручними засобами для задоволення наших потреб [1], а саме з отриманням, обробкою та передачею будь-які інформації у різному вигляді. Воно дає нам широкі можливості в плані надання впливу на формування людської думки, прийняття рішень, вплив на інформаційні ресурси противника тощо. Метою цього дослідження є те що необхідно уточнити основні терміни та визначення, що будуть застосовуватися. Завдання такого сервісу є те що він полягає у тому, аби забезпечити користувачів всіма можливими шляхами для взаємодії. Для цього предмету дослідження є віртуальні спільноти в інформаційному просторі. як суб'єкта інформаційної безпеки держави, що використовують сервіси соціальних мереж як форуми, блоги тощо.

Також є три напрями:

- перший полягає в одноцільному розвитку окремих технологій про забезпечення маніпулювання певним видом інформації [5], як технічних і програмних засобів отримання, також передачі чи відтворення цієї інформації, та інших засобів, які взаємодіють;

- то ж повернемося, до початку до впливу на формування людської думки, на позиції осіб, які приймають важливі рішення, використання глобальної мережі для впливів які можуть призвести до порушення нормальної роботи або тривалого виводу з ладу життєво важливих об'єктів і систем в окремих районах, країнах тощо. Що ж про віртуальні спільноти нинішні вчені вивчають переважно як соціальний феномен нової культури, який використовують з інтернету, або якщо поглянути з іншої точки зору специфіки на учасників таких спільнот, та їх інформаційного наповнення або на те які ролі вони можуть відіграти у суспільстві взагалі. Згідно законодавства України поняття «інформаційна безпека» має таке визначення: «Стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому забороняється нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації».

- другий напрям це пошук нових засобів передбачені різними видами інформації на нових, або вже які є на платформах, і їх комбінування та спільну функціональність;

- третій ґрунтується на створенні різних ресурсів, які полегшують інформаційну діяльність в залежності від потреби користувача. Що ж ці напрями можна назвати трьома словами як: виокремлення, комбінування, універсалізація [2].

На нинішньому етапі реальними потенційними загрозами інформаційній безпеці України є як:

- у зовнішньополітичній сфері;
- у сфері державної політики.

Відповідно до інформаційних загроз [3,4] серед найбільш серйозних за своїми наслідками, які можуть бути вирішенні за допомогою інформаційного психологічного впливу, вчені виділили наступні:

- створення атмосфери бездуховності та аморальності, негативного відношення до культурної спадщини;
- маніпулювання суспільною свідомістю і політичною орієнтацією соціальних груп населення країни з метою створення політичної напруженості та хаосу;
- дестабілізація політичних відносин між партіями, об'єднаннями рухів з метою провокації конфліктів, розпалення недовіри, підозрливості, загострення політичної боротьби, провокування репресій проти опозиції, провокація взаємознищення тощо.

Роль віртуальних спільнот яка виявляється у тому, що вони водночас прискорюють і гальмують потенційне настання «революційної ситуації». Вони дуже часто створюють ілюзію опозиційної політичної активності, поглинаючи енергію, яка інакше могла б вилитися у «фізичних» протестах на вулицях.

Висновок

Щодо передумов для створення та існування соціальних спільнот. Межі віртуальних спільнот, дає можливість проаналізувати і оцінити динаміку, напрями даних, які в глобальному допомагатимуть дослідити межі і вплив на процеси сучасності. Аби покращити глобальний їх вплив потрібно контролювати або зупиняти.

Список літератури:

1. Дзюндзюк В. Б. Віртуальні співтовариства: потенційна загроза для національної безпеки. – Режим доступу: [http:// www.kbuapa.kharkov.ua](http://www.kbuapa.kharkov.ua).
2. Горбулін В.П., Додонов О.Г., Ланде Д.В. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання, монографія. – 2009. – 163 с.
3. Змисна Р. С. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси / Р. С. Змисна, С. С. Федущко // Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. – Херсон, 2016. – с. 149-151.
4. Мاستикаш О. Автоматизація збору персональних даних з соціальних мережах / Мاستикаш О., Федущко С. // Інформаційне суспільство: тенденції

регіонального розвитку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ISRDT-2016. – Львів, 2016. – с. 46-47

5. Волощак Р.М. Соціальна мережа Instagram як засіб просування товарів і послуг / Р.М. Волощак, М.Я. Занов'як, М.О. Карапата, С.С. Федушко // Економіка та право: проблеми взаємодії та перспективи розвитку : Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Київ, 2016. – с. 94-96.

6. Волощак Р.М. Соціальна мережа Instagram як засіб просування товарів і послуг / Р.М. Волощак, М.Я. Занов'як, М.О. Карапата, С.С. Федушко // Економіка та право: проблеми взаємодії та перспективи розвитку : Матеріали V Всеукр. науково-практичної конф. – Київ, 2016. – с. 94-96.

7. Горбулін В.П., Додонов О.Г., Ланде Д.В. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання, монографія. – 2009. – 163 с.

8. Дзюндзюк В. Б. Віртуальні співтовариства: потенційна загроза для національної безпеки. – Режим доступу: [http:// www.kbuapa.kharkov.ua](http://www.kbuapa.kharkov.ua).

9. Змисна Р. С. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси / Р. С. Змисна, С. С. Федушко // Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. – Херсон, 2016. – с. 149-151.

10. Мاستикаш О. Автоматизація збору персональних даних з соціальних мережах / Мاستикаш О., Федушко С. // Інформаційне суспільство: тенденції регіонального розвитку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ISRDT-2016. – Львів, 2016. – с. 46-47

СУЧАСНА ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ В СІМ'Ї

Храмченко Оксана

(м. Ізмаїл)

Насильство в сім'ї є однією з найпоширеніших і серйозних проблем. На сьогодні це одна з глобальних проблем сучасності. Фактично кожна третя жінка в Україні потерпає від домашнього насильства. Але чоловіки також стають жертвами насилля. Утім, чоловікам набагато вищий ризик зазнати насильство з боку незнайомих, а у жінок навпаки, стають жертвами насильства з боку тих, кого вони знають.

Соціально-психологічний аспект поняття насильства розкривають дослідження науковців, зокрема: Д. Доджл, М. Росс, А. Робертс, О. Відзюк, О. Савчук, Н. Лавриненко, В. Бондаровська, Є. Луценко, К. Мінаков, М. Собута, І. Трубавіна, Ю. Антосян.

Мета статті полягає в теоретичному осмисленні проблеми насильства над жінками в сім'ї, ознаки та причини виникнення насильства в сім'ї.

Поняття «насильство» зазвичай ототожнюється із застосуванням фізичної сили для заподіяння шкоди людям або власності.

У своїх працях науковці Н. Максимова та Л. Нестеренко обстоювали думку, що насильство – це негативне явище, яке призводить до порушення прав та приниження гідності людини [5, с.58-60].

В Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» тлумачиться поняття домашнє насильство - це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю [3].

Аналізуючи законодавчу базу щодо протидії домашньому насильству в Україні, можемо констатувати, що велика частина відносин щодо

попередження насильства в сім'ї регулюється іншими законами України, це, зокрема, такі закони, як: «Закон про попередження насильства в сім'ї», «Про Національну поліцію», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про протидію торгівлі людьми». Закон «Про насильство в сім'ї» було прийнято в 2017 році, але вступає в силу з 2019 року.

В Україні ж проблема домашнього насильства практично не вивчена, є лише окремі дослідження. Так, за даними Інституту соціологічних досліджень НАН в Україні фіксується понад 100 тисяч випадків насильства в родинах. Було проведено соціологічне опитування та було виявлено, що 68% жінок в Україні зазнають насильство в сім'ї, а 95% справ про розлучення порушуються в результаті домашнього насильства.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» розрізняє такі види насильства: психологічне, фізичне, економічне, сексуальне [3].

Науковець Ю. Приколотина [6, с.131] виділяє такі ознаки насильства як соціального явища:

- наявність як мінімум двох суб'єктів;
- спричинення або створення загрози, спричинення шкоди;
- умисний та цілеспрямований характер діяння;
- здійснення проти або поза волею особи, на яку воно спрямоване.

Причинами домашнього насильства вважаються: зловживання алкоголю та наркотиків; постійні ревності; безробіття; проблеми з психічним здоров'ям; проблеми з фінансовими коштами.

За визначенням Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», який Верховна Рада України ухвалила 2001 року, насильство в сім'ї - це «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та

громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкодує його фізичному чи психічному здоров'ю» [3].

Тобто, жертвою домашнього насильства може стати будь-хто: жінка, яку постійно б'є її чоловік та знущається з неї, хлопчик, якого лупцює мати-наркоманка, дівчинка, що страждає від сексуальних насильства свого вітчима, хлопчик, якого б'є мати-алкоголичка, старенький дідусь або бабуся, що їх недолюблюють власні діти.

Але, не кожна жінка звертається до правоохоронні органи, щоб скласти протокол знущань. З іншого боку, самі правоохоронці вважають, що домашні конфлікти – це не їхня. Таким чином відсутність бажання допомогти є гострою проблемою у нашому суспільстві [4, с.65-67].

Жінка будь-якого віку, що зазнала фізичного, психологічного, економічного або сексуального насильства може звернутися до телефону довіри, кризових центрів для жінок, притулків.

На сьогоднішній день вимоги до особи телефонного консультанта відображаються в роботах багатьох зарубіжних психологів, а саме: А. Ванес, В. Вебер, Н. Фарбероу, Г. Хемблі.

Телефон довіри - це служба, яка надає суспільству швидку психологічну допомогу по телефону. Мета служби: попередження домашнього насильства, запобігання торгівлі людьми, захисту прав і інтересів людини, надання кваліфікаційної психологічної допомоги. До телефону довіри жінка, яка постраждала від насильства може звернутися у будь-який час, вони працюють цілодобово. Консультації які проводяться по телефону безкоштовні [1, с 10-17].

В притулках жінки мають право знаходитись від 1 до 3 місяців, а в окремих випадках до 6 місяців.

притулок - це місце тимчасового перебування, де жінка має можливість сховатися від переслідувань чоловіка, отримати ефективну першу медичну допомогу і пройти подальше лікування. Їй надають фінансову підтримку, консультаційні послуги, психологічну підтримку.

Фахівці центрів завжди готові надати допомогу клієнтам. Такі послуги можуть отримати жінки, які зазнали насильство:

- інформаційні: надання інформації (види соціальних виплат, надання контактів служб, установ, куди необхідно звернутись за необхідною допомогою;
- соціально-медичні: консультацій з питань збереження і зміцнення здоров'я, профілактика соціально-небезпечних хвороб та інших інфекційних захворювань, формування здорового способу життя, подолання шкідливих звичок.
- психологічні: консультації, психологічна діагностика, психокорекція та психологічна реабілітація, надання порад з розв'язання соціальних та психологічних проблем, навчання вмінню долати труднощі;
- юридичні: надання правових консультацій, гарантій, пільг, захист прав дитини, допомога при зверненні в правоохоронні та судові органи тощо [7, с.56-60].

Для ефективної реабілітації створюються терапевтичні групи для жінок, які пережили насильство. Члени груп підтримують один одного. Реабілітація відбувається на рівні корекції особистісного сприйняття, коли не змінюються травмуючі обставини, але змінюється їх сприйняття жінкою. Також надається психологічна допомога [2, с.6-7].

Насильство це дуже велика проблема, яку не можна не помітити. Таким чином, тільки вчасно надана цілеспрямована медико-соціальна та психологічна допомога жертвам сімейного насильства допоможе жінкам знову прийти до нормального життя.

Кожна людина має право злитися, але ні в кого немає ніякого права жорстоко поводитися з іншими. Найдієвіше рішення проблеми побоїв або інших крайнощів з боку чоловіка - це розлучення з жорстоким партнером. Чоловік, який підняв руку на жінку, ніколи не виправиться сам по собі, а перевиховувати його неможливо.

Висновок. Таким чином, насильство це велика проблема з якою треба боротися. Сьогодні все більш очевидним стає той факт, що проблема в сім'ї, в цілому і насильства зокрема вимагає вирішення комплексу завдань. Тільки вчасно надана цілеспрямована медико-соціальна та психологічна допомога людям, які опинились в складній життєвій ситуації, допоможе жінкам знову прийти до нормального життя.

Список літератури:

1. Білінніс, А. А. Аналіз проблем жінок, що звертаються до служби «телефон довіри». / А.А. Білінніс. - М.: Світ, 2009. – С.10-17.
2. Горшкова И. Д., Насилие против женщин как проблема социологического анализа / И. Д. Горшкова, И. И. Шурыгина // Общество и гендер, Рязань: «Поверенный», 2003. – С. 5-10.
3. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» //Офіційний вісник України. – 2001. – №51.
4. Кулик Л. М. Ознаки насильницької злочинності / Л. М. Кулик //Держава та регіони: серія «Право». – 2009. – № 2. – С. 65-69.
5. Максимова Н.Ю.Психологічна корекція особистості дітей, які зазнали насильства в сім'ї: Навчально-методичний посібник// Максименко С.Д., Болтівець С.І., Максимова Н.Ю., Губко О.В., та ін./ За ред.. Максимової Н.Ю. – К.: Вид-во:Міленіум, 2011. – 250 с.
6. Приколотина Ю. Л. К вопросу о методологии криминологического исследования насилия / Ю. Л. Приколотина. – 2007. – № 1. – С. 131-148.
7. Харченко С.Я. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: науково-навчально-методичний посібник для студентів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи / Харченко С.Я., Кратінов М.С.,Ваховський Л.Ц., Кратінова В.О., Песоцька О.П., Караман О.Л.-Луганськ: "Альма-матер", 2003. - 198 с.

РУХОВА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ ЗРІЛОГО ВІКУ ПІСЛЯ ПЕРЕЛОМІВ ТРУБЧАСТИХ КІСТОК НИЖНІХ КІНЦІВОК

Христова Т.Є.

доктор біологічних наук, професор

Міщенко В.В.

студент магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

Травми опорно-рухового апарату займають одне із провідних місць за поширеністю серед населення України [3, 4]. До числа найбільших важких ушкоджень кісток кінцівок, що супроводжуються значними функціональними порушеннями, відносяться переломи кісток стегна та гомілки. Однобічні переломи стегна та гомілки зустрічаються частіше за симетричні і становлять 40% від усіх множинних переломів нижніх кінцівок; у 25% випадків відмічено пошкодження судин та нервів. Хворі з переломами кісток нижніх кінцівок складають від 8,5 до 25% від загальної кількості осіб з переломами кісток.

Лікування та реабілітація травмованих, нагляд та соціальна допомога за особами, які отримали травми, лягають важким тягарем на бюджет країни. Відновне лікування таких хворих є особливо важким завданням. Багато питань проведення кінезотерапії в даній категорії пацієнтів потребують деталізації, вивчення та уточнення [2, 5].

Актуальність та складність проблеми обумовлена порушенням стану здоров'я від травми, тривалим терміном лікування та стійкою втратою працездатності [1]. Виявлення ефективних методів підвищення функціональних можливостей нервово-м'язового апарату травмованої кінцівки, зменшення відсотка інвалідності, скорочення строків відновного лікування та рухової реабілітації хворих з переломами стегнової кістки та кісток гомілки, особливо зрілого віку, продовжує залишатися важливою проблемою.

Мета дослідження – розробити та експериментально обґрунтувати комплексну програму фізичної реабілітації для осіб зрілого віку після діафізарних переломів довгих трубчастих кісток нижніх кінцівок.

Об'єкт дослідження – процес відновлення фізичної працездатності хворих після діафізарних переломів довгих трубчастих кісток нижніх кінцівок.

Предмет дослідження – комплексна програма фізичної реабілітації пацієнтів зрілого віку після переломів трубчастих кісток стегна або гомілки.

В роботі використовувались наступні методи дослідження: педагогічні (аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент); медико-біологічні (дослідження ступеня больового синдрому, функціональних категорій ходьби, стійкості вертикального положення тіла, індекс мобільності Рівермід, антропометрія та гоніометрія нижніх кінцівок); методи математичної статистики.

Дослідження проводилися у 2017 р. на базі Мелітопольської міської лікарні № 1. В дослідженні брали участь 32 чоловіки віком 30-35 років. Хворі з переломами кісток нижніх кінцівок були розподілені на чотири групи: I група (8 осіб з переломом діафізу стегнової кістки однієї кінцівки) – контрольна (КГ I); II група (8 чоловіків з аналогічною травмою) – основна (ОГ II); III група (8 чоловіків з переломом діафізу стегнової кістки однієї кінцівки) – контрольна (КГ III); IV група (8 чоловіків з аналогічною травмою) – основна (ОГ IV).

Хворі КГ I та КГ III здійснювала відновлення фізичної працездатності в поліклініках за місцем проживання за загальноприйнятою методикою з використанням лікувальної гімнастики в домашніх умовах та фізіотерапії.

Для пацієнтів експериментальних груп була впроваджена комплексна реабілітаційна програма, яка включала: спеціальний цикл тренувальних занять, класичний лікувальний масаж, дихальні вправи, загартовування, фізіотерапію.

Наприкінці експерименту дослідження хворих, що займалися згідно розробленої нами комплексної програми фізичної реабілітації (ОГ II та ОГ IV) показали, що в 15,8% пацієнтів больові відчуття були відсутні, а в 17,5% хворих трималися на рівні до 5 балів.

Усі хворі відзначали появу болю при тривалій ходьбі (більше 2 км), однак у пацієнтів основних груп (II і IV) в 82,4% випадків спостерігався легкий больовий синдром і в 10,6% випадків – помірний. Тільки 7% чоловіків цих груп скаржилися на сильний біль.

У досліджуваних осіб, для реабілітації яких застосовувалася загальноприйнята методика кінезотерапії (I і III групи), динаміка больових відчуттів була наступною: появу помірного болю при тривалій ходьбі відзначали 70,7%, легкий больовий синдром - 7,3%, сильний біль – 22% хворих з переломами кісток нижніх кінцівок.

У хворих КГ I, що виконували загальноприйнятну програму фізичної реабілітації отримані такі показники обсягу рухів у колінному суглобі : $4,0 \pm 2,13^\circ$ на початку реабілітації та $94,4 \pm 2,02^\circ$ по закінченню лікування. У ОГ II ці зміни були більш вираженими та кут згинання в суглобі травмованої кінцівки до кінця четвертого місяця після операції склав $110,1 \pm 1,15^\circ$.

Показник скорочувальної здатності чотириглавого м'яза стегна у хворих з переломом гомілки в першій контрольній групі поступово збільшується протягом курсу реабілітації. До кінця п'ятого місяця після операції цей показник досягає таких значень: 10,9 у.о. – у КГ I та 16,5 у.о. – у другій основній групі ($p < 0,05$).

Аналогічна закономірність спостерігається за показником скорочувальної здатності литкового м'яза. Так, наприкінці п'ятого місяця після операції цей параметр склав: 11,0 у.о. – у КГ I та 15,0 у.о. – у ОГ II ($p < 0,05$).

Показник скорочувальної здатності чотириглавого м'яза стегна у хворих з переломом стегнової кістки наприкінці реабілітації дорівнював: 9,1 у.о. (третя контрольна група) та 13,8 у.о. (четверта основна група). Така ж закономірність спостерігалась за показниками скорочувальної здатності литкового м'яза.

Порушення мобільності відноситься до найбільш загальних і частих наслідків травм опорно-рухового апарату. Оцінка ефективності реабілітаційних заходів за здатністю до переміщення пацієнтів показала наступні результати. У першій контрольній групі хворих з переломами кісток гомілки, які займалися за

звичайною методикою, середній бал склав 10,6. У той же час у другій основній групі (займалися за нашою методикою фізичної реабілітації) середній бал досягнув 13,0 ($p < 0,05$).

У групах з наслідками перелому стегнової кістки результати були трохи нижче (9,8 та 12,7 балів відповідно), але загальна тенденція зберігалася.

Слід зазначити, що в 2 хворих другої групи та 3 хворих четвертої групи відзначалася швидкість ходьби більше 1,4 м/с, що відповідає швидкості ходьби здорової людини. Даний показник певною мірою пов'язаний і з тим, що всі ці пацієнти виявилися чоловіками, вік яких складав 30-31 рік. У першій і третій групах таких хворих не було. У всіх групах досліджуваних найбільший відсоток складали хворі, які пересувалися зі швидкістю від 0,7 до 0,9 м/с: у першій групі – 50,0%, у другій – 62,5%, у третій – 37,5% і в четвертій – 50,0% пацієнтів.

Висновки.

- Для проведення відновного лікування розроблена комплексна програма фізичної реабілітації для хворих з переломами довгих трубчастих кісток нижніх кінцівок, яка включала спеціальний цикл тренувальних занять, класичний лікувальний масаж, дихальні вправи, загартовування, фізіотерапію.

- Дані проведених досліджень по визначенню амплітуди рухів у колінному та гомілковостопному суглобах хворих з переломами діафізів кісток нижніх кінцівок показали перевагу запропонованої нами програми фізичної реабілітації в порівнянні із загальноприйнятою, що виражалось як у більшій амплітуді рухів у суглобах травмованої кінцівки, так і в кількості хворих, яким удалося до кінця періоду реабілітації практично повністю відновити рухливість у даних суглобах.

- Результати вимірів тонуусу м'язів стегна та гомілки дають підставу говорити про ефективність відновних процесів у групах хворих, що проходили реабілітацію за нашим комплексом. Коефіцієнт скорочувальної здатності чотириглавого м'яза стегна по закінченню курсу реабілітації був вище в другій групі ($16,5 \pm 0,85$ у.о.) у порівнянні з першою ($10,3 \pm 0,75$ у.о. , $p < 0,05$); литкового

м'яза – в четвертій групі ($15,0 \pm 0,51$ у.о.) у порівнянні з третьою ($11,0 \pm 1,06$ у.о.)

- Після проведеного курсу комплексного лікування у хворих з переломами діафізів кісток нижніх кінцівок відзначалося зникнення больового синдрому в 15,8% пацієнтів основних груп та 2,5% - контрольних.

- Тривалість непрацездатності хворих залежала від локалізації перелому та в цілому була в 1,2-1,4 рази більше в осіб контрольних груп у порівнянні з основними (займалися за комплексною програмою фізичної реабілітації).

Апробована програма фізичної реабілітації хворих після діафізарних переломів кісток нижніх кінцівок може бути рекомендована для використання в травматологічних відділеннях лікарень, реабілітаційних центрах, санаторіях.

Перспективи подальших досліджень передбачають індивідуалізацію програм рухової реабілітації залежно від різних видів переломів діафізів гомілки та віку хворих.

Список літератури:

1. Корнілов Н.С. Віддалені результати лікування хворих із закритими діафізарними переломами трубчастих кісток / Н.С. Корнілов // Ортопедія, травматологія та протезування. – 2013. – № 4. – С. 59-65.

2. Мятига О.М. Фізична реабілітація в травматології: [навчальний посібник] / О.М. Мятига. – Харків: СПДФЛ Бровін А.В., 2012. – 120 с.

3. Подшивалов Б.В. Физическая реабилитация больных с повреждениями опорно-двигательного аппарата / Б.В. Подшивалов. – Мелитополь: МГТ, 2009. – 112 с.

4. Христова Т.Є. Відновлення рухової функції молодих людей після переломів верхніх кінцівок / Т.Є. Христова, І.М. Скільський // Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: мат-ли II Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. (25-26 квітня 2018 р., Бердянськ). – Бердянськ: БДПУ, 2018. – Ч. 2. – С. 112-113.

5. O'Sullivan S. Physical Rehabilitation: Assessment and Treatment / S. O'Sullivan, T. Schmitz. – Philadelphia: F.A. Davis, 2010. – 787 p.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Худякова А.А.

викладач-стажист

кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана

Хмельницького

ORCID iD [0000-0002-7679-0542](https://orcid.org/0000-0002-7679-0542)

Моральне виховання не втрачає своєї актуальності і на сучасному етапі розвитку суспільства. Учнівська молодь – це майбутнє нашої держави, саме від неї буде залежати розвиток та процвітання країни. Інтелектуально та фізично розвинута молодь, зможе збудувати сильну країну, але тільки морально вихована особистість сприятиме розвитку ще й демократичної держави, де кожна людина це вільна та щаслива особистість. Так, рушійною силою в моральному вихованні сучасної учнівської молоді є правильно підібрані та реалізовані психолого-педагогічні методи взаємодії учнів – дорослих – інститутів освіти. Саме тому, виникає необхідність аналізу основних психолого-педагогічних умов морального виховання в закладах позашкільної освіти

Аналіз основних досліджень. Виховний потенціал позашкільних закладів освіти було розкрито у працях Г. Ващенко, І. Беха, О. Литовченко, А. Макаренка, Г. Німич, О. Сухомлинської та ін.

Мета полягає в обґрунтуванні психолого-педагогічних умов виховання в закладах позашкільної освіти на формування моральних почуттів та поглядів учнівської молоді, а також в аналізі основних форм та засобів формування державницького виховання учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу. Позашкільна освіта, на думку Г. Німич, забезпечує можливості виховання моральних цінностей учнів, підготовки до

майбутнього дорослого життя. За програмами позашкільної освіти учні не лише оволодівають поглибленими знаннями поза шкільними стандартами та набувають практичних умінь і навичок соціально-економічної діяльності. Позашкільними навчальними закладами створюється єдине середовище виховання в дітей та молоді загальнолюдських цінностей, що сприятиме досягненню взаєморозуміння між народами, націями, країнами й окремими людьми [2, с. 201].

За визначенням дослідників мета виховання в системі позашкільної освіти – це створення оптимальних умов для становлення моральної, культурної особистості, свідомого громадянина; сприяння соціальному становленню вихованців, їх самореалізації та професійному самовизначенню; створення умов для інтелектуального, фізичного й культурного розвитку особистості, формування її системи цінностей, соціальної позиції[3, с. 56].

Виховання учнівської молоді О. Литовченко розглядає в єдності двох взаємопов'язаних навчально-виховних процесів:

1. на заняттях (змагань, концертів, репетицій і т.д.) та творчих об'єднань (секцій, ансамблів, гуртків тощо);
2. в межах спеціально організованих заходах (участь у благодійних заходах, соціальних проектах, виховних програмах тощо).

О. Литовченко виділяє 2 групи виховних можливостей закладів позашкільної освіти:

Перша група складається з різноманітності форм та змісту позашкільної освіти, що здійснюється на основі добровільності сприяє індивідуалізації та диференціації навчання та виховання.

Залучення до нового колективу, соціально-культурного простору закладу яке розширює можливості для розвитку особистості, становлення її системи цінностей, може відігравати корекційну, компенсаторну роль у становленні особистості вихованця.

До другої групи О. Литовченко відносить особливості змісту навчально-виховного процесу, тобто: різноманітні типові, авторські, комплексні

програми. Основною метою даних програм є не лише інтелектуальний розвиток дитини, а й становлення її індивідуальності, формування системи цінностей.

Так в сполученні індивідуального підходу з соціальною спрямованістю діяльності учнівська молодь отримує нові можливості знайти своє місце в житті, самореалізуватися у певній діяльності, що в свою чергу, сприяє формуванню потреби в турботі про інших людей, активній участі у житті суспільства [1, с. 223-224].

Г. Німич зазначає, що виховання особистості учня, зокрема в позашкільному навчальному закладі, має охоплювати такі його види: національне, родинне виховання, виховання етичної культури, виховання у дітей та молоді свідомого ставлення до власного здоров'я, трудове виховання та професійна орієнтація, особливості виховання обдарованої молоді, превентивне виховання учнівської молоді тощо [2, с. 200]

В. Вербицький, О. Литовченко, Л. Ковбасенко виділяють низку умов реалізації виховного потенціалу закладів позашкільної освіти, а саме: створення системи методичного забезпечення; розроблення й реалізація відповідного змісту освіти, таких як – проекти, програми, технології, що забезпечують змістове наповнення процесів реалізації виховних можливостей на рівні закладу, на особистісному рівні тощо; наявність відповідних матеріально-технічних умов та кадрового потенціалу. Підготовка суб'єктів освітнього процесу – спеціальні науково-практичні, навчальні заходи тощо.

І останні умови, що сприяють мотивації учасників навчально-виховного процесу (педагогів, учнів, батьків) брати участь у заходах щодо реалізації провідних ідей [3, с. 114].

Отже, заклади позашкільної освіти займають визначне місце в моральному вихованні учнівської молоді. Реалізація виховного потенціалу можлива завдяки різноманітності форм та методів, індивідуалізації та добровільності. Але, як будь-яка педагогічна діяльність вимагає певних умов для ефективного вирішення завдань, так і виховання моральної відповідальності учнівської молоді в закладах позашкільної освіти найбільш

ефективне при дотриманні специфічних умов. До них відносять: створення методичного забезпечення, підготовка суб'єктів виховного процесу та умови, що сприяють мотивації учасників до участі у виховному процесі.

Список літератури:

1. Литовченко О. В. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів : рівні реалізації виховних можливостей / О. В.Литовченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. – Вип. 14. Кн. 1. – С. 220-229.

2. Німич Г. М. Позашкільні навчальні заклади: до проблеми виховання особистості / Г. М. Німич. – С .198-202.

3. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія / [Вербицький В. В., Литовченко О. В., Ковбасенко Л. І. та ін.]; за ред. О. В. Литовченко. – К.: Педагогічна думка , 2012. – 191 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Хукаленко Марина Владиславівна

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені
В.Гетьмана»

Венчурне інвестування – це особлива система вкладання коштів у нові проекти, стартапи, венчурні підприємства. Інвестування у венчурні розробки відносяться, як правило до числа високо ризикованих. Тім Дрейпер, який досліджував венчурні капітали, казав: «Венчурний бізнес – це коли інвестуються 10 компаній, з них половина стає банкрутами, у трьох інвестиції повертаються, одна дає 10-кратне зростання, а у ще одній компанії прибуток у 100 разів перевищує вкладення».[1]

Мета венчурної діяльності – інвестування коштів у бізнес, який налагоджує роботу так ефективно, аби через деякий час після продажу акцій одержати прибуток, який в 3-5 разів перевищив би початковий внесок. Грошові кошти інвестуються у венчур на власний страх і ризик, без відповідного фінансового страхування та гарантій. Але за позитивного результату інвестор гарантовано одержує значний прибуток, компенсуючи власні вкладені кошти в декілька разів. За оцінкою економістів, в середньому у 15% випадків капітал, вкладений у проект, цілком втрачається, 25% ризикових фірм несуть збитки протягом тривалішого часу, ніж передбачали, 30% дають невеликий прибуток, і 30% протягом декількох років перебивають прибутком усі вкладені кошти.[2]

Західний досвід венчурного інвестування підприємств демонструє, що поява та розвиток венчурного інвестування сприяє активній трансформації суспільного виробництва, випереджуючому розвитку сфери інновацій, створенню нових додаткових робочих місць та руху економіки країни загалом. Довготривале реформування економіки в Україні потребує прискорення розвитку сфери інновацій, що забезпечується шляхом нарощування в ній певного необхідного обсягу капіталу. Така ситуація на ринку обумовлює потребу використання відповідних методів та інструментів нагромадження капіталу, грошових коштів у сфері інновацій. У США і багатьох країнах Європи, венчурне інвестування використовується вже не одне десятиліття і набуває усе більшого поширення, а в Україні, на жаль, перші венчурні фонди створилися лише у 1992-2001 роках і лише за рахунок іноземних інвестицій. Тому, якщо в інших країнах дана форма інвестування є найбільш ефективнішою і найпоширенішою, то в нашій країні вона знаходиться на етапі зародження. Актуальність появи та становлення українського венчурного інвестування обумовлена тим, що необхідно втілювати національну стратегію розвитку, яка спрямовується на створення його інноваційної моделі та забезпечення умов для підвищення соціальних стандартів життя.

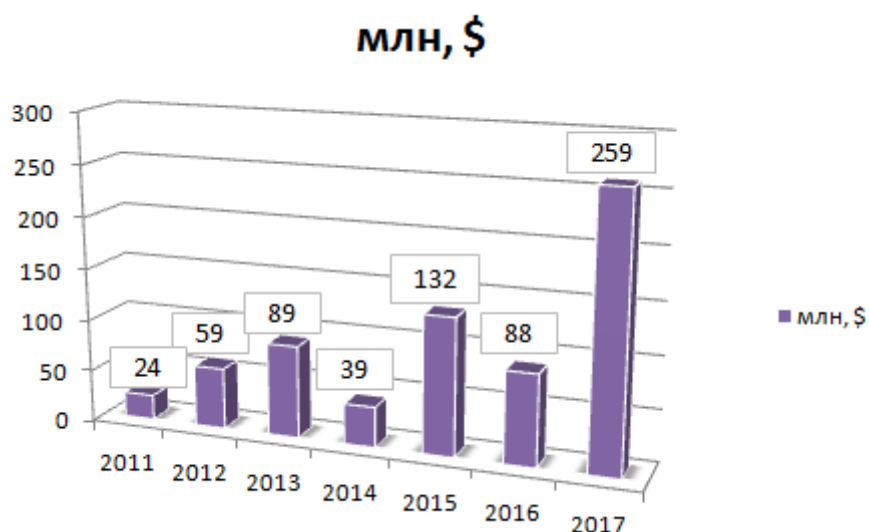
Найбільшого поширення та розвитку венчурний капітал набув саме у США. На етапах розвитку венчурного інвестування значне місце відіграють

також країни Західної Європи, адже саме там інвестування у венчур відбувається майже у всіх секторах економіки. У сьогоденному світі венчурна індустрія знайшла свій розквіт у Ізраїлі, Австралії, Китаї, Мексиці, Сінгапурі, Японії, Чилі та Республіці Корея.

Венчурне інвестування було і є один з головних джерел фінансування для компаній, зростання та розвиток яких потребує стабільного інвестування та залучення додаткових коштів. Основна відмінність венчурного інвестування від звичайного – це те, що перше надається на перспективний проект, залишаючи за собою великі ризики та відсутність гарантій забезпечення коштами, майном або іншими активами.

Для України венчурне інвестування – це досить новий вид підприємницької діяльності, в якому відбувається ризиковане фінансування впровадження певної інновації у виробництво. В нашій країні можна виділити два види ринку венчурного капіталу: формальний та неформальний. Формальний ринок представлений венчурними фондами, а неформальний – індивідуальними інвесторами. Вони виконують взаємодоповнюючі ролі. Інвестиції неформального ринку венчурного капіталу дуже важливі на ранніх етапах розвитку бізнесу, коли він потребує «посівного капіталу» для підготовки концепції товару/послуги і моделювання зразку продукції. А формальний ринок активніший на стадії стрімкого зростання бізнесу, коли фірма потребує коштів на збільшення виробництва та обсягу продажів.

У 2015 році український ринок венчурного інвестування відзначився першим рекордним обсягом інвестицій, понад 132 млн. дол. США(рис 1.). Але невдовзі, у 2017 році, обсяг венчурних інвестицій зріс майже утричі порівняно з падінням у 2016 році. Це свідчить про зростання довіри іноземних та вітчизняних інвесторів до українського підприємництва та спроможність зростати і досягати певних успіхів на фоні криз.

Рис. 1. Загальна сума венчурних інвестицій в Україні у 2011-2017 рр., млн. дол. США[3]

Досить успішно виробляють та випускають інноваційні товари такі українські малі підприємства, як: «Пульс», «Плазмотрон» та «Арон». А до найбільш успішного венчурного інвестора в Україні відноситься компанія «Техінвест», котра орієнтується на інвестиціях різних стадій розвитку підприємств та виступає партнером такої глобальної мережі венчурної компанії, як DFJ і одночасно є співорганізатором зустрічі практиків венчурного бізнесу «Silicon Valley Open Doors», яка проводиться щорічно у Кремнієвій Долині.

Україна сьогодні – це належне місце і час для венчурного інвестування. 2017 рік став найбільш успішним за обсягом інвестицій зі сторони венчурних фондів. Це підтверджує високу конкурентоспроможність українських стартапів на міжнародному ринку, професіоналізм спеціалістів, а також якість продуктів, визнаних у світі. У цей час в Україні наявний широкий спектр можливостей для зростання та розвитку венчурного інвестування. По-перше це – існування галузей у яких ще є великий потенціал зростання, які потребують фінансування і є досить вигідними для венчурного бізнесу. Яскравим прикладом є український стартап «Grammarly», який у 2017 році привернув рекордні 110 млн. дол. США. «Grammarly» - це онлайн сервіс по граматиці, що базується на технології штучного інтелекту. Ще однією тенденцією залучення інвестицій

для українських стартапів є ICO(Initial Coin Offering) – поява венчурних фондів, що фокусуються винятково на проектах, пов'язаних з криптовалютою.

Можна зазначити, що ринок венчурного інвестування в Україні у найближчі роки зростатиме через ряд причин:

- 1) популяризація стартап індустрії;
- 2) усвідомлення потреби змінювати парадигми економічного розвитку шляхом переходу на нові технології;
- 3) економічна нестабільність та збільшення кількості безробітних, що провокує за собою активізацію приватного бізнесу;
- 4) розвиток складових венчурної системи;
- 5) зростання кількості українських стартапів, що приймають участь у міжнародних спеціалізованих заходах тощо.

Наразі в Україні існує ряд проблем венчурного фінансування, які необхідно вирішувати, це:

- нестабільність правових норм;
- неналагоджена фінансова інфраструктура; слабка державна підтримка інноваційного підприємництва;
- малорозвинений ринок цінних паперів, та фондовий ринок взагалі;
- слабка культура підприємництва;
- джерела фінансування.

Для розв'язання проблем венчурного інвестування необхідно підтримувати активну державну політику, яка націлена на формування відповідних сприятливих умов і належного функціонування інфраструктури для реалізації інноваційних проектів. Також присутня проблема в реформуванні нормативно-законодавчої бази, яка є підтримкою з боку держави. Коли будуть усунені усі причини, що перешкоджають системі українського венчурного ринку, тоді виникнуть сприятливі умови для його розвитку.

Список літератури:

1. Ромашка М.С. Сучасний стан венчурного інвестування малих інноваційних підприємств в Україні [Електронний ресурс] / Ромашка М.С. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid>.
2. Інфраструктура інноваційної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moodle.ipk.kpi.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=32430>
3. Що спричинило потрійний стрибок венчурних інвестицій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20184889-shcho-sprichinilo-potrijnij-stribok-venchurnih-investicij-ukrayini>

ПРОЕКТУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДУЛЯ ІОТ**Цирульник С.М.**

Вінницький національний технічний університет,
к.т.н., доцент кафедри обчислювальної техніки,
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5703-9761>, sovm@ukr.net

Провозьон Д.

студент магістратури
Вінницького національного технічного університету

На сьогодні пристрої «Інтернету речей» взаємодіють між собою та іншими пристроями за допомогою хмарних сервісів.

«Інтернет речей» – це взаємозв'язок унікально ідентифікованих вбудованих обчислювальних приладів з інтернет-інфраструктурою [2, 3]. ІоТ це концепція забезпечення інноваційного зв'язку, такий як Bluetooth Smart або Wi-Fi, при використанні якої виконується підключення до інфраструктури Інтернету.

Підключення приладів до мережі Інтернет надає нові можливості як споживачам, так і виробникам. Споживачі можуть контролювати свої витрати й

керувати часом, а виробники – контролювати роботу пристроїв, простіше вирішувати питання його обслуговування, а також пропонувати нові структури, що приносять дохід.

Бездротові пристрої для «Інтернету речей» повинні задовольняти таким вимогам: мінімальне енергоспоживання, простота та надійність роботи; безпека підключення, сумісність з більшістю смартфонів, планшетів, ноутбуків; можливість масштабування без значних додаткових витрат; дотримання міжнародних стандартів.

Яка з технологій бездротового зв'язку найбільш підходить щодо підключення IoT-пристроїв до решти світу через Інтернет? Найбільш перспективними є Wi-Fi, Bluetooth та їх різновиди, а також LTE на базі стільникового зв'язку [3, 7]. Конкретний вибір буде залежати вже від певної області застосування, діапазону та смуги частот, пропускну здатності каналу передачі даних та часу автономної роботи.

Висока стійкість Wi-Fi, його гнучкість й придатність для багатоцільового застосування роблять Wi-Fi однією з ідеальних платформ, яка готова вже сьогодні приєднати мільярди IoT-пристроїв один до одного, до Інтернету й до мільярдів одиниць побутової електроніки, комп'ютерів та промислового обладнання.

Будь-який розробник мікроелектроніки використовує контролери Arduino (UNO, Micro, Nano, Mini, Mega), ESP8266 (WeMos D1, WeMos D1 mini NodeMCU), AirBoard, ChipKIT (UNO32, DP32, uC32, Max32) [4, 7, 8]. Для зв'язку між контролером та мобільним пристроєм можна скористатися Bluetooth HC-05, HC-06, WiFi ESP8266, Ethernet Shield W5100. Однак, рано чи пізно виникає необхідність управління власноруч створеним пристроєм за допомогою пульта, яким буде зручно перемикає режими роботи або ж просто переглядати поточний стан. Для створення свого пристрою ІОТ пропонуються кілька безкоштовних систем розробки та використання мобільних графічних інтерфейсів для управління контролерами зі смартфона або планшета. Структурна схема модуля ІОТ наведена на рис. 1.

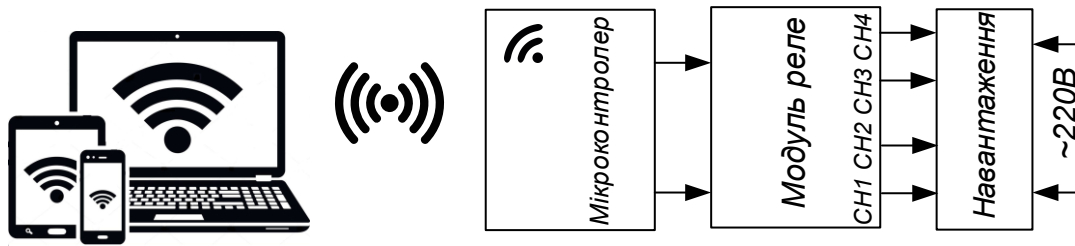

Рис. 1. Структурна схема програмно-апаратного модуля керування по каналу Wi-Fi

Основним елементом керування є модуль з мікроконтролером, який здійснює приймання та обробку команд по каналу Wi-Fi і керує модулем реле, який відповідно включає або відключає навантаження.

Блок керування можна реалізувати такими способами. Перший спосіб зробити зв'язку на Arduino Uno та Wi-Fi шилд на базі HDG04 [5, 7]. Апаратне зв'язування даних модулів відбувається накладанням Wi-Fi шилда на Arduino Uno, у вигляді «бутерброда».

Wi-Fi шилд побудований на базі модуля HDG104, представляє собою систему на кристалі, яка забезпечує підключення Arduino до мережі Інтернет по безпроводному інтерфейсу LAN 802.11b/g (Wi-Fi). Мікроконтролер ATmega 32UC3 підтримує стек мережеских протоколів (IP) та дозволяє працювати як з TCP, так і з UDP-протоколами. Дана збірка має велику ціну та великі розміри.

Другий спосіб зробити зв'язку з Arduino Pro Mini nf ESP-01(ESP-12E). В даній зв'язці в ролі мікроконтролера виступає Arduino Pro Mini, а в ролі пристрою передачі через інтернет виступає ESP-01(ESP8266). Оскільки на виході мікроконтролера рівень виходів дорівнює 5В, в пристрої перетворення рівнів немає необхідності. З'єднання зв'язки проводиться через плату на яку розпаюється два модулі.

Третій спосіб використати модуль Node MCU V3, який виступає у ролі пристрою передачі даних через Інтернет і мікроконтролером керування [8].

Виходячи з цих способів реалізації блоку керування було вибрано третій спосіб, оскільки він має найбільше переваг в плані характеристик, розмірів та ціни.

Для створення власного ІОТ пропонуються кілька безкоштовних систем розробки та використання мобільних графічних інтерфейсів для управління контролерами зі смартфона або планшета: Blynk, Cayenne, RemoteXY, Virtuino, Mit App Inventor [6, 7, 8].

MIT App Inventor [1, 6] – хмарне середовище візуальної розробки додатків для платформи Android OS (рис. 2), робота в якій не вимагає знання мови програмування Java і Android SDK, досить знання елементарних основ алгоритмізації. Для роботи в MIT App Inventor необхідно наявність Google або Google Apps акаунта, а побудова програм здійснюється у візуальному режимі з використанням блоків програмного коду. Також середовище розробки включає в себе візуальні і не візуальні компоненти, що дозволяють конструювати в візуальному режимі призначений для користувача інтерфейс мобільного застосування і отримувати доступ до різних функцій мобільних пристроїв (камера, Bluetooth, SMS-повідомлення тощо).

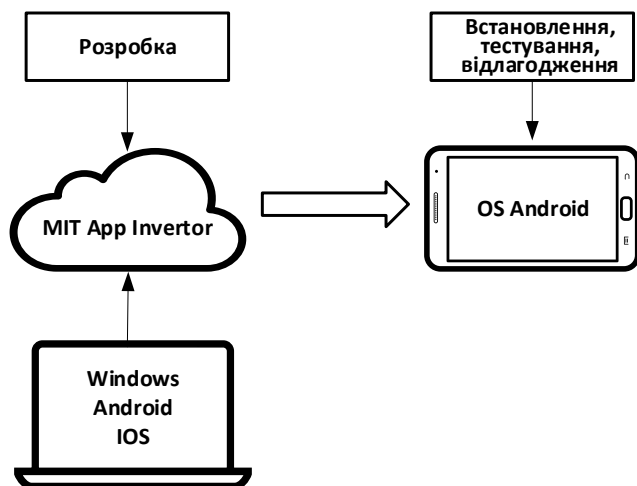

Рис.2. Етапи розробки мобільного додатку у хмарі MIT App Inventor

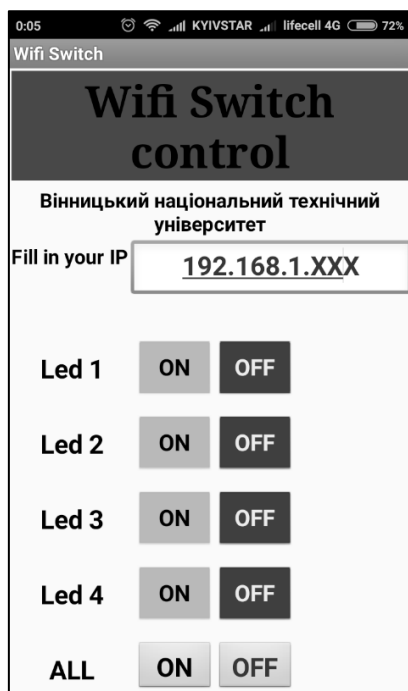

Рис. 3. Програма керування модулем IoT, що розроблена у MIT App Inventor

Унікальною можливістю MIT App Inventor є тестування розроблюваних додатків на мобільному пристрої в режимі реального часу, без попередньої компіляції та установки на мобільний пристрій. Для цього досить встановити на мобільний пристрій спеціальний додаток MIT AI2 Companion. Розробка мобільного додатку в MIT App Inventor (рис. 3) відбувається в 2 етапи. Перший етап – проектування інтерфейсу користувача «Як це буде виглядати», другий – програмування елементів програми «Як вони будуть себе вести». Ці два процеси реалізуються в окремих вікнах, по суті це два різних режими роботи в середовищі з MIT App Inventor [1, 6].

Як засіб розробки графічного інтерфейсу для мобільного пристрою пропонується використовувати сервіс Mit App Invertor від компанії Google. Як середовище розробки програмного забезпечення для мікроконтролера ESP8266 модуля IoT пропонується Arduino IDE. Сервіс Mit App Invertor разом з Arduino IDE дозволяє розробити програмне забезпечення та підключити модуль IoT на базі мікроконтролера ESP8266 до «Інтернета речей» з мінімальними часовими витратами.

Список літератури:

1. Букач А. Кодуємо для Android. Інформатика. 2017. №12(744). С. 25-31.
2. Интернет вещей. Радиоаматор. 2016. №2. С. 42-43.
3. Рентюк В. Беспроводные технологии интернета вещей. Часть1. Общие сведения и протоколы ближнего радиуса действия. Радиоаматор. 2018. №4. С. 32-38.
4. Рюмик С. М. 1000 и одна микронтроллерная схема. Вып. IV. М.: Додэка-XXI, 2017. 336 с.
5. Рюмик С. Микроконтроллеры Wi-Fi. Сеанс 1. Радиоаматор. 2016. №6. С. 42-43.
6. Цирульник С. М. Mit App Inventor: створення Android-додатку лабораторного практикуму без програмування. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2018. №4. С91-95.
7. Цирульник С. М., Роптанов В. І. Як долучитись до Internet of things. Збірник праць 11 МНПК «Інтернет-освіта-наука 2018». Вінниця. ВНТУ. 2018. С. 80-82
8. Шварц М. Интернет вещей с E8P8266: Пер. с англ. СПб: БХВ-Петербург, 2018. 192 с.

**РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ****Ціцюра Т.Ю.**

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,

Інститут мистецтв,

кафедра дизайну і теорії мистецтв

тел. (068) 050 11 67

taniatsitsura@gmail.com

Постановка проблеми. Дослідження поняття навчально-розважальних ігор та критерій їх поділу на види. У роботі виведені основні кроки у розробці навчально-розважальної комп'ютерної гри, а також представлені переваги та недоліки такого виду навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При розробці навчально-розвивальних комп'ютерних ігор важливо врахувати ті зміни, які відбуваються у сучасній медіа індустрії. На відміну від звичайного навчання, добре розвинена гра може інстинктивно передавати свій особливий зміст. Більш того, значна кількість досліджень показала, як навчальна ігри в класі перетворюються у знання та мотивацію до навчання. Дослідження на користь ігор призвело до вибуху в ігровій індустрії та створенні в ній окремої ніші - освітніх ігор, які у свою чергу поділяються на цифрові та аналогові.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження процесу розробки навчально-розважальних комп'ютерних ігор у системі сучасної освіти. Питання, що виникають під час практичного виконання концепції та ідеї гри.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерні ігри починають свою історію із 50-х років ХХ століття. На початку своєї історії ігрова індустрія була унікальною, кожна гра була неповторною. Проте з часом свого розвитку ігри втрачали свої особливості, сюжет все більше повторювався, а ігрові герої ставали все менш індивідуальними та універсальними. Із збільшенням кількості ігор, виникла потреба у їх класифікації. Перші критерії розподілу ігор базувались на різних речах: сюжет, кількість гравців, вид ігрової камери. На сьогодні ж найактуальнішим є поділ на ігрові жанри. Хоча перші розподіли ігор по жанрах були інтуїтивними і не були продуманими. Класифікація по жанрах у іграх не була схожою на класифікацію жанрів по книгах. Ігрові жанри базуються на ігрові дії, які найбільше повторюються [1].

Поділ на жанри дав поштовху формуванню різних ігрових аудиторій. Розробник прикріплює жанр до гри і певна аудиторія уже обирає дану гру. Одна із перших класифікацій ігор належить К. Гросу, який виділив у іграх всього дві групи - експериментальні та спеціальні. Експериментальні ігри

мають у своїй основі інстинкти, які забезпечують функціонування організму як одного цілого. Спеціальні ігри розвивають інстинкти, які використовуються в різних сферах життя. Найбільш повну класифікацію ігор за віком запропонував швейцарський психолог Ж. Піаже, який виділив:

- ігри-вправи (0-3 років);
- символічні ігри (2-4 років);
- ігри з правилами (7-12 років).

На даний момент ігри класифікують на такі категорії:

- ЕКШН базується на використанні рефлексів та швидкої реакції для проходження гри;
- стратегія - вид гри, яка базується на виробленні стратегії та плану послідовних дій для проходження гри;
- рольова гра - гравець бере на себе роль відповідного персонажа, який володіє тими чи іншими особливими і притаманними тільки йому властивостями;
- симулятор - відтворюють певні ситуації чи уявлення;
- пригоди - гравець виконує закладені попередньо по сюжету завдання та рухається по сценарію гри; [1, ст. 12-13].

Практично будь-яка дитяча гра, зроблена з душею, допомагає дитині з розвитком уважності, посидючості, інтелекту. Спеціалізовані гри можуть підтягнути дитину в арифметиці, лінгвістиці, навчити основам фізики, географії, хімії. Логічні розвинути нестандартне мислення та інтуїцію.

За визначенням, комп'ютерна навчально-розважальна гра - це структурована форма гри, яка збуджує почуття та захоплює гравців з метою вивчення та засвоєння нових знань. На відміну від звичайного навчання, добре розвинена гра може інстинктивно передавати свій особливий зміст. Більш того, значна кількість досліджень показала, як навчальна ігри в класі перетворюються у знання та мотивацію до навчання.

Дослідження на користь ігор призвело до вибуху в ігровій індустрії та створенні в ній окремої ніші - освітніх ігор. Освітні ігри поділяються на

аналогові та цифрові, на даний момент ведуться дискусії, які саме типи ігор краще всього використовувати у класах.

Класична схема розробки ігор в наші дні базується на сюжеті. Більшість розробників придумують сюжет, в процесі якого гравцеві належить вирішувати захоплюючі завдання. Часто гравець в процесі гри відчуває сильні емоції від сюжету, не надто напружуючись розумово та фізично. Але такі ігри не несуть у собі нічого навчального, швидше тільки розважальний характер. Значна частина сучасних ігор присвячені завоюванню влади, насильству, виконанню примітивних завдань. Щоб створити щось більше, ніж звичайна гра для розваги, потрібно обдумати сюжетну лінію та додати навчальну лінію туди.

Оповідна частина гри складається з таких елементів:

- сеттинг - світ гри, його правила і реалії;
- сюжет - це послідовність подій, список сцен з описом ключових подій, з яких складається гра;
- текст - умови і правила, завдання, які супроводжують гравця протягом гри;

Ігри важливі як форма навчання. При всіх відмінностях, ігри, що користуються успіхом, включають одні і ті ж базові елементи - "атоми" або "людьми" ігрового процесу. Сюди входять:

Підготовка, будь-які дії гравця, що відносяться до гри і здійснюються ще до її початку;

- Ігровий простір - ігровий світ;
- Базова механіка - набір правил, в який вкладається зміст гри.
- Ряд перешкод, труднощі та перешкоди, які трапляються у грі. [3, ст. 15-16]

Гра повинна бути мостом, що допомагає гравцям пізнавати себе і розвивати в собі позитивні навички, вчитись новим речам. Сучасні ігри повинні виходити за межі пізнання і піднімати у собі соціальні проблеми. Ігри повинні підштовхувати нас до питань, які не передбачають єдиного вірного рішення, щоб поглибити наше самопізнання.

Після створення сюжетної лінії гри слід приступити до дизайну, або іншими словами створення дизайн-концепції гри. Дизайн-концепція це комплексне, спеціально розроблене представлення про сенсові (ідейно-тематичні) візуалізації задуму певного об'єкта. Предметом розробки концепції може бути будь-який об'єкт, здатний мати які-небудь характеристики зовнішнього вигляду, наприклад, автомобіль, WEB-сайт, логотип компанії, гри і т.д.

Концепція створює основні рамки і формулює завдання для розробки дизайну, які визначають:

- вид і стиль графіки;
- колірну палітру;
- наявність і розміщення окремих елементів оформлення (художніх, - словесних і т.д.);
- ідейно-смісловий зміст і інше.

Іншими словами, концепцію дизайну можна створити для будь-якого матеріального (візуального) об'єкта, що знаходиться в процесі розробки, [2].

Структура і склад дизайн-концепції визначається відповідно до виду роботи, вона має різний формат і вигляд. Це може докладний опис тієї чи іншої роботи, обґрунтування кожної дії і її елемента, схематичний ескіз, тощо. Рівень виконання дизайн концепції оцінюється не обсягом інформації а її користі. Є декілька критерій по яких визначають користь дизайн-концепції:

- вона повинна бути доступною як для виконавця, так і для замовника;
- містити важливі деталі створюваного продукту;
- виконувати основні завдання свого призначення;
- ілюструвати кінцевий результат

Після створення дизайн-концепції потрібно приступи до створення самого контенту. Під контентом слід розуміти безпосереднє наповнення гри з яким взаємодіє користувач, у нашому випадку учень. При кожній розробці гри, створюється свій унікальний світ. Але перш ніж приступати до розробки гри слід з'ясувати всі необхідні стандарти ігрового світу. Стандарти ігрового світу -

це система розмірів, заснована на відповідностях розмірів персонажів, вона дозволяє забезпечити правильне функціонування всіх внутрішніх механік. Стандартизація також забезпечить візуальну сталість ігрового контенту, зробивши гру більш органічною. Важливо розуміти, що базуючись на габаритах персонажа, його ріст та ширину у всіх можливих положеннях, створюється навколишній світ, розміри елементів, які його наповнюють. Величину ігрового простору варто планувати із невеликим запасом, щоб герой візуально не застряг у геометрії рівня. Визначити розмір і зростання персонажа можливо тільки в порівнянні з чимось в ігровому світі: дерево, будинок або тварина. Для коректного створення потрібно постійно враховувати параметри персонажа і характеристики навколишнього середовища. Наприклад, ширину кроку, швидкість переміщення, дальність стрибків і радіус атаки. Всього один раз, дізнавшись параметри персонажа, гравець вже на око визначатиме доступне відстань і дії персонажа.

Безперечно найважливішим етапом створення гри є створення персонажу. Робототехнік Масахіро Морі провів дослідження виявивши, що чим більше людських рис відображає робот чи лялька, тим менше цікавості у людини він викликає. Тому при розробці персонажа слід наділити його деякими людськими рисами. Також за допомогою зовнішнього вигляду, можна відобразити риси характеру героя. Наприклад, якщо герой є сильним, то він повинен бути міцним з вигляду, схожим на гору. Є певні закономірності щодо стандартизації виглядів героя, наприклад, сильні герої виглядають стійкими, і можуть розштовхати все на своєму шляху, шахраї є гнучкими і похмуро одягнутими, лікарі, цілителі випромінюють світло, та завжди є позитивними персонажами, лиходії зазвичай одягнуті у сірих тонах, позитивні персонажі навпаки у світлі тони.

Одним із найкращих способів продумати та побачити персонажа, як і саму гру, є розкадровка - ряд послідовних малюнків, який показує сцени гри, чи рівні в цілому. Зазвичай розкадровки містять описи того, що відбувається у даній сцені.

Після закінчення вище сказаних етапів, слід приступати до технічного виконання гри, а також її тестування та реалізації.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. У час комп'ютерних технологій дуже важливо використовувати комп'ютерні ігри із навчальною метою, адже у сучасному світі важко зацікавити молодше покоління звичайним навчанням. Робота з комп'ютером навчає дітей більш просто і швидко отримувати і засвоювати інформацію, а також вмінню отримувати матеріали швидко, що суттєво прискорює та оптимізує процес мислення, краще вирішувати надані задачі. Процес розробки комп'ютерних ігор, які б допомогли дітям швидко та якісно засвоювати інформацію повинен бути чітко сформованим. Ігрова індустрія України повинна іти в ногу із сучасним світом, створювати та реалізовувати якісний контент.

Список літератури:

1. Я.О. Батій. Комп'ютерні ігри. – Видавництво: Ранок, 2013. – 128 ст – 12-13с.
2. Дизайн-концепція [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.firmennyi-stil.ru/aidentology/34/>
3. Розин В.М. Природа и генезис игры. – Видавництво: Вопросы философии, 1999. – №6. – 16-18с.

ГУМІНОВІ РЕЧОВИНИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Чалая О.С., кандидат с.-г наук, доцент

Шептур О.А., кандидат технічних наук, доцент

Циба М.В., асистент

Харківський національний технічний університет сільського
господарства ім. П. Василенко, м. Харків

З кожним роком інтерес до екологічно чистих технологій отримання сільськогосподарської продукції зростає. На тлі цього застосування препаратів природного походження у сільськогосподарському виробництві є одним з елементів, що вирішує проблему виробництва екологічно безпечної продукції, покращує екологічну ситуацію у сільському господарстві.

Гумінові речовини – це природні сполуки, що є основною органічною складовою ґрунту. Вони утворюються при розкладанні рослинних і тваринних залишків під дією мікроорганізмів та абіотичних факторів середовища. Гумінові речовини є основною складовою гумусу, який обумовлює родючість ґрунту.

Гумінові речовини складаються з гумінових кислот, фульвокислот та гумінів [4].

Гумінові кислоти складаються з вуглецю (50–62%), водню (2,8–6,6%), кисню (31–40%), азоту (2–6%) і зольних елементів. З катіонами кальцію, натрію, калію, магнію утворюють солі, які називають гуматами [5].

Фульвокислоти порівняно з гуміновими кислотами містять менше вуглецю та більше кисню. Утворюють солі, що називаються фульвати. Відомо, що фульвові кислоти стимулюють ріст вегетативної маси та посилюють засвоєння рослинами елементів живлення. За даними деяких дослідників, фульвокислоти проявляють ростстимулюючу активність тільки у поєднанні із фракцією гумінових кислот. Застосування фульвокислотної фракції в чистому вигляді за їхніми даними призводить не до стимуляції, а до пригнічення росту [3].

Гумін представляє собою сукупність гумінових і фульвокислот, які міцно зв'язані з мінеральною частиною ґрунту. До їх складу входять також компоненти рослинних решток, що важко розкладаються мікроорганізмами: целюлоза, лігнін та ін.

Гумінові кислоти виступають антистрессантами широкого спектру дії і стимулюють ріст і розвиток кореневої системи. Разом з лужними металами утворюють легкорозчинні солі, які підвищують активність ферментів,

збільшують проникність клітинних мембран, стимулюючи процеси дихання, синтезу білків і вуглеводів у рослин. Крім того, гумінові кислоти позитивно впливають на структуру ґрунту, виконують роль сорбенту, позбавляючи ґрунт хімічно агресивних речовин, нейтралізують важкі метали, радіоактивні елементи, збільшують поглинальну здатність ґрунту.

Солі гумінових кислот активно діють і в напрямі утримання вологи в ґрунті, в результаті чого непродуктивне випаровування води зменшується до 30%. Саме тому використання гумінових кислот дозволяє підвищити врожайність сільськогосподарських культур у стресових умовах [2, 4].

На сьогодні, найчастіше використовуються гумати калію і гумати натрію з добавками мікроелементів.

Однак, при неправильному їх застосуванні може відмичатися пригнічення росту і розвитку рослин, збільшення засміченості посівів бур'янами. Тому, більшість спеціалістів рекомендують використовувати цього роду препарати лише для обробки насіння та позакореневих підживлень [5].

Гумінові кислоти є одним з найпоширеніших матеріалів на земній поверхні. Вони зустрічаються в ґрунтах, вугіллі, морській і прісній воді, торфі, сапропелях, деяка кількість гумінових кислот міститься навіть у повітрі.

Дослідження вчених показали, що гумінові речовини, як в організмі тварин так і рослин працюють на клітинному та субклітинному рівні. Вони проникають у клітину і приймають участь у обмінних процесах, оптимізують їх, покращують засвоєння мінеральних речовин.

В нашій країні на сьогоднішній день гумінові препарати знайшли широке застосування у сільськогосподарському виробництві, в більшій мірі у рослинництві. Тут вони використовуються для стимуляції росту і розвитку рослин, покращення якості готової продукції та зменшення її забруднення нітратами, збільшення стійкості рослин до захворювань.

Застосування гумінових препаратів у тваринництві активізує перетравні та обмінні процеси в організмі тварин, тим самим збільшує їх продуктивність (прирости, надої). Однак їх застосування в якості кормових добавок розвинуто

недостатньо, немає чітко розроблених схем та доз їх застосування на різних видах сільськогосподарських тварин [1].

Список літератури:

1. Безуглова О. С., Зинченко В. Е. Применение гуминовых препаратов в животноводстве (обзор) / Достижение науки и техники АПК, 2016. Т.30. С. 89-93.
2. <https://agroexp.com.ua/uk/guminovyie-kisloty>
3. <https://agro.bio/fulvokisloty-stroyeniye-sostav-obrazovaniye>
4. <http://agro-business.com.ua/agro/ahronomiia-sohodni/item/621-humaty-antystresova-terapiia-dlia-roslyn.html>.
5. <http://infoindustria.com.ua/vivat-guminovi-kisloti/>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕПІЧНИХ ТВОРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Ченгар Л.М.

Маріупольський державний університет,
магістрантка 2 року навчання
спеціальності «Середня освіта / Українська мова та література»

Підґрунтям навчального процесу з літератури як шкільного предмета є вивчення художнього твору. Всі етапи цього процесу пов'язані між собою. Серед таких етапів виділяють: підготовку до сприймання твору, його читання, безпосередній аналіз, підсумкове заняття тощо. Учитель-словесник може послуговуватись різними шляхами вивчення літературного твору, які залежать від різноманітних вагомих факторів: вікових особливостей учнів, їхнього рівня підготовки, мети і завдань, які ставить учитель, особливостей конкретного художнього тексту і т. ін. «Який би шлях аналізу не вибрав словесник, в учнів мають скластися чіткі уявлення про його ідейно-тематичне багатство, систему

групування персонажів, своєрідність композиції, особливості сюжету, специфіку мови тощо. Залежно від вибраного шляху ці компоненти твору розглядаються ґрунтовно, детально чи загально» [2, с. 106].

Однак, слід зазначити, що суттєвим недоліком аналізу літературного твору в середній школі є те, що учасники навчального процесу намагаються, хоч і з пізнавальною метою, відокремити зміст від форми художнього твору. Ці складові є основними літературознавчими категоріями, що дають можливість усебічно зрозуміти і пізнати художнє явище, оскільки містять уявлення про внутрішній зміст і зовнішню форму твору. Оксана Фенцик зазначає, що «учні шукають у тексті художні засоби, не замислюючись над тим, яка функціональна роль і смислове навантаження цих засобів у тексті. Отже, аналіз твору проводиться не з погляду діалектичної єдності, а радше дуалізму його змісту і форми. Має місце в практиці школи й аналіз без орієнтації на жанрову специфіку, своєрідність твору. Учні, зокрема старшокласники, часто уловлюють лише той зміст, що легко помітний у творі (особливо епічному). При цьому залишаються поза увагою чільні художні інгредієнти» [5, с. 2]. Наслідком цього є неповне, однобічне, навіть спотворене трактування літературного твору.

Саме тому завдання учителя полягає у створенні комфортних умов для комплексного аналізу художнього твору, дослідження літературного зразка в органічній єдності форми і змісту.

Вивчення епосу у школі передбачає різноманітні шляхи і прийоми аналізу художнього твору. Під час роботи з епічним твором учителю слід розробити приблизний план його аналізу. Цей план, на думку Ганни Токмань, може містити такі ключові позиції, на яких учитель має зосередити увагу школярів:

- історія написання твору;
- історичне тло, на якому розгортаються події твору;
- рід, жанр, жанровий різновид;
- тематика і проблематика;

- композиція (зовнішня композиція, сюжет, позасюжетні елементи, розташування персонажів);
- характеристика персонажів;
- ідейний зміст;
- мовностильові особливості [4, с. 150].

Окрім того, учителю слід звернути увагу учнів на особливості літературного напрямку, стильові ознаки, прикметні риси хронотопу твору й інтертекстуальні вкарплення, якщо такі спостерігаються у творі.

Епічний твір характеризується розгорнутим і зчаста гострим сюжетом, тому і перед учителем стоїть завдання зробити урок цікавим, захопливим і, до певної міри, напруженим. Тому бажано під час дослідження хронотопу сприяти умовному перенесенню учня в час і місце змальованих подій, поставити читача в умови ухвалення певного рішення, проводячи паралелі з морально-етичним вибором героя твору.

В арсеналі вчителя-словесника чимало прийомів, які можуть зробити урок літератури цікавим. Одним із основних прийомів, що традиційно використовуються під час вивчення епічного твору, є складання плану.

Складання плану епічного твору є одним із важливих видів навчальної діяльності під час вивчення творів такого типу. Робота над складанням плану «...привчає учнів стежити за розгортанням сюжету, бачити чітку послідовність взаємозв'язаних між собою картин життя, своєрідність побудови твору, особливості описів, причинно-наслідкові, часові та просторові зв'язки між його окремими компонентами» [3, с.293].

План до епічного твору виконує важливу організаційну роль, оскільки допомагає школяреві запам'ятати події, змальовані автором, простежити за думкою письменника, упорядковувати й послідовно викладати власні думки під час переказу й аналізу твору.

Складання плану до літературних творів практикується ще в молодших класах середньої школи. У середніх і старших класах – це обов'язковий прийом, яким послуговуються вчителі під час уроків літератури. У п'ятому

класі учні складають простий звичайний і цитатний план, а вже починаючи з шостого – вчаться працювати зі складним планом. У старших класах школярі навчаються за планом складати характеристики персонажів твору.

Плани, з якими працюють під час уроків літератури, бувають різними. За характером діяльності учнів їх поділяють на комплексні, індивідуальні та групові; за характером завдання (за місцем його складання) – домашні та класні; за особливостями використання мовностилістичних засобів план буває цитатним, звичайним і змішаним; за будовою – простим і складним; за змістом – план сюжету, план епізоду, план окремої частини, план опису, план характеристики. Спочатку учні навчаються складати плани до творів із чітким сюжетом, а з набуттям досвіду – «...плани описів, в основу яких покладені різні принципи групування матеріалу – часовий зв'язок, просторовий, комбіновані форми зв'язків» [3, с. 293].

Складання плану залежить від обсягу твору, кількості складових частин, сюжетних ліній, персонажів тощо. Наприклад, якщо це роман, то план можна складати до окремих частин, а якщо повість – то до всього тексту. Так, роман Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» має складну композицію, велику кількість сюжетних ліній, як частини розвитку дії, так і позасюжетні елементи. Саме тому літературознавець О. Білецький назвав роман «будинком із багатьма прибудовами і надбудовами, зробленими неодноразово і не за строгим планом» [1]. Аналіз такого композиційно складного твору передбачає як складання плану роману загалом, так і окремих частин, позасюжетних елементів, планів характеристик образів персонажів, планів описів тощо.

Складання плану ґрунтується на досконалому знанні тексту твору, орієнтації у композиції. Такий вид роботи привчає учнів стежити за тим, як розгортаються події, як вони між собою пов'язані. Школярі досліджують своєрідність побудови твору, особливості описів, пейзажів, відступів, портретів, авторських характеристик.

Слід зауважити, що під час складання плану можуть виникати певні складнощі. «Потрібно запобігати таким помилкам, як плутання родових і видових понять (що є розділом, а що главою тощо); пропуск важливих моментів і надмірна деталізація одного факту; нерозрізнення головного і другорядного; стилістичні та правописні огріхи» [4, с. 152-153] – зазначає Ганна Токмань.

Список літератури:

1. Білецький О. Панас Мирний// Білецький О. Зібрання праць: У 5 т. – К., 1965. – Т.2. – С. 368-411.
2. Бандура О.М. Вивчення художнього твору / О.М. Бандура, Н.Й. Волошина // Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За ред. доктора пед. наук, проф., члена-кореспондента АПН України Н.Й. Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 50-106.
3. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.
4. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник / Г.Л. Токмань. – К.: ВЦ «Академія», 2013. – 312 с.
5. Фенцик О.М. Методичні концепти вивчення змісту і форми епічного твору в старших класах загальноосвітньої школи: Автореферат дис. ... кандидата педагогічних наук / О.М. Фенцик; Інститут педагогіки АПН України. – К., 2007. – 21 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ОРГАНІЗАЦІЇ

Черніговська Олена Олександрівна

Студентка 6 курсу факультету української філології та соціальних наук,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – Мазоха І.С.

У статті здійснено теоретичне та практичне аналіз проблем дослідження соціально-психологічного клімату в організації. Розкриті поняття соціально психологічного клімату, його складові, та особливості його поведінки.

Психологічний клімат - емоційний настрій колективу, який відображає стосунки, що склалися між його членам.

Найчастіше виділяють такі складові соціально-психологічного клімату:

1) стосунки між працівниками по вертикалі (стиль керівництва, ступінь участі в прийнятті рішень тощо);

2) взаємини між працівниками по горизонталі (згуртованість колективу, характер міжособистісних стосунків тощо);

3) ставлення до праці.

Соціальні психологи К. де Вріє та Д. Міллер визначили морально-психологічний клімат в колективах різних організацій, а також особливості їх поведінки, термінами, що використовуються у психіатрії:

одраматична (демонстративна) організація - певною мірою "показушна" поведінка, демонстрація бурхливої діяльності, турбота про враження, яке про них складається. Зазвичай такі організації знаходяться на стадії активного зростання, що пов'язується з "експансією" на ринку. Стиль керівництва - кооперативний;

депресивна організація - консервативна, бюрократизована, "за-регульована", що намагається зберегти на ринку "статус-кво"; за своєю суттю, бюрократична організація. Така організація здатна вижити лише в умовах стабільності на ринку, слабкої конкуренції. Стиль управління, що переважає, - авторитарно-бюрократичний;

шизоїдна організація - низька зовнішня активність, переважає внутрішнє життя ("розщеплення розуму"); вплив вищого керівництва не відчувається, цілі та стратегія розвитку незрозумілі, середня ланка управління орієнтована на власний добробут. Кар'єру роблять опортуністи, "улюбленці керівництва". Стиль управління - потурання;

параноїдальна організація - відчуває постійний страх перед контролем, намагається "підстрахуватися" на всі випадки життя. Стратегія орієнтується на захист існуючого становища. Велика увага приділяється обґрунтуванням, регламентам, інструкціям та їх утвердженню "у верхах". Бюрократичний стиль управління;

примусова організація - характеризується також прагненням до уникнення помилок, чітким дотриманням ієрархії, інертністю, зайвою увагою до дрібниць. Стиль управління - патріархальний.

Дослідження проводилося на базі Арцизького НВК «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 4 - ліцей». У ньому брали участь учні 9-11-х класів і вчителі школи.

Основною метою дослідження було визначення особливостей соціально-психологічного клімату учнівських колективів та структуру взаємин у них окремих особистостей, причини виникнення конфліктів та їх способів розв'язання. Важливо було також з'ясувати:

наскільки сприятливий клімат в колективах;

як впливають окремі особистості на клімат в колективі;

як впливає колектив на розвиток особистості;

наскільки часті конфлікти у шкільному середовищі;

як впливають особистісні якості вчителя, його комунікативні здібності на клімат в колективі;

способи розв'язання конфліктів;

чи впливає рівень довірливості взаємин учителів і підлітка на психологічний клімат колективу;

над чим ще необхідно працювати для створення сприятливого психологічного клімату в колективі.

Для проведення дослідження було використано кілька методик: «Соціометрію» Дж.Морено, тест «Визначення психологічного клімату в колективі», методику «Ідеальний клас», методику визначення рівня ціннісно орієнтувальної єдності класу, опитувальник для вчителів і підлітків,

діагностику схильності особистості до конфліктної поведінки К.Томаса; психогіометричний тест С.Деллінгера; тест для визначення самооцінювання особистості; визначення стилю взаємин; визначення темпераменту особистості.

Тест «Визначення психологічного клімату в колективі» допомагає оцінити своє ставлення до психологічного клімату в колективі кожним його членом.

Соціометрія досліджує міжособистісні міжгрупові стосунки, дає можливість вивчати типологію соціальної поведінки людей в умовах групової діяльності, судити про соціально-психологічну сумісність членів колективу.

Для визначення еталонності класного колективу застосовували методику «Ідеальний клас».

Опитувальник допомагає з'ясувати, що думають учителі й підлітки щодо конфліктів та булінгу у школі, які основні причини конфліктів, хто їх провокує, як вони вирішуються. Опитувальник дає можливість обом сторонам подивитись один на одного уважніше, змушує замислитися про те, що потрібно змінити в собі, щоб спілкування стало менш конфліктним і більш комфортним.

Методика Томаса дає можливість визначити, як найчастіше поводяться вчителі й підлітки, які форми поведінки вони вибирають і наскільки доцільна ця поведінка в колективі.

Методика діагностики особистості за допомогою психогіометричного тесту дає змогу визначити тип особистості вчителів і учнів, характеристику їхніх окремих якостей і особливостей поведінки.

Визначення самооцінювання вчителів і учнів дає можливість сказати, наскільки правильно оцінюють себе учасники дослідження: нормальне, завищене або занижене самооцінювання вони мають, та як самооцінювання впливає на конфліктність людини.

Визначення темпераменту учасників дослідження може показати, наскільки впливає і чи впливає взагалі розбіжність у темпераменті на клімат в колективі.

Визначення стилю взаємин вчителів і підлітків дає змогу простежити закономірність виникнення конфліктів та їх частотність залежно від характеристики взаємин двох сторін.

У дослідженні взяли участь 89 учнів 9-11-х класів, а також 38 учителів, що працюють у цих класах.

Підводячи висновки соціометрії, ми отримали достатньо повну картину взаємовідношень учнів, виявили лідерів, тих, кому надають перевагу, прийнятих та ізольованих, визначити фактичний стан особистих взаємовідношень між дітьми з точки зору їх взаємності, знайшли індекс «групової згуртованості» або «коефіцієнт взаємності» (КВ) и «коефіцієнт задоволеності» (КЗ). Тут же ми порівняли результати тесту «Визначення психологічного клімату в колективі» (таблиця 1).

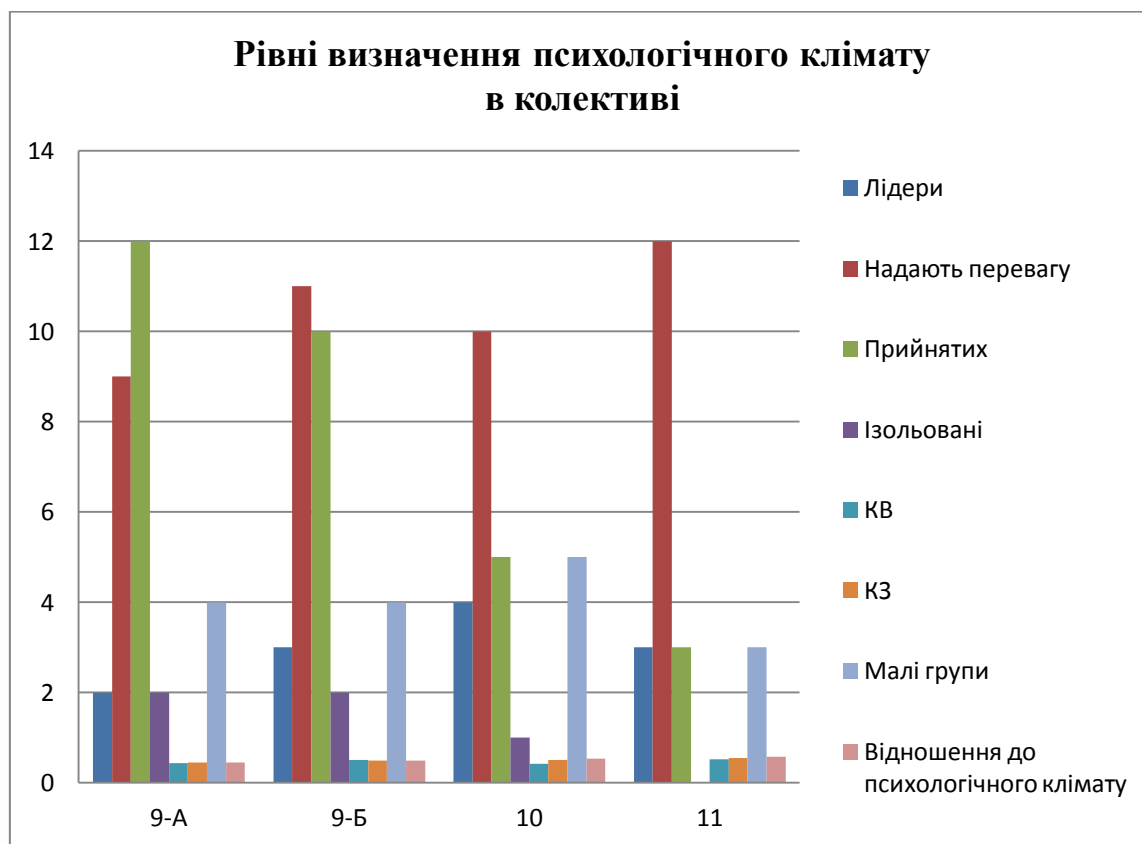
Таблиця 1

Класи	Взаємовідно-шення	КВ	КЗ	Малі групи	Рівень сприятливих відношень	Відношення до психологічного клімату
9 – А	2 лідера, 9 тих, кому надають перевагу, 12 прийнятих, 2 ізольованих	44%	45%	4	Середній (11 і 14)	Високо оцінюють 46%
9 – Б	3 лідера, 11 тих, кому надають перевагу, 10 прийнятих, 2 ізольованих	51%	49%	4	Високий (14 і 12)	Високо оцінюють 50%
10	4 лідера, 10 тих, кому надають перевагу, 5 прийнятих, 1 ізольований	42%	51%	3	Високий (14 і 13)	Високо оцінюють 54%
11	3 лідера, 12 тих, кому надають перевагу, 3 прийнятих	52%	56%	2	Високий (15 і 13)	Високо оцінюють 58%

Розподіл дітей за числом отриманих виборів, кількістю взаємних виборів та умовний розподіл учнів по коефіцієнту задоволеності має реальний психологічний зміст. Зрозуміло, що учень, якого вибрали всі чи майже всі однокласники з тих, кого він сам вибрав, має підставу для більш емоційного самопочуття, емоційного благополуччя, чим той, котрого, може бути, і вибирають декотрі однокласники, але зовсім не ті, до кого він сам прагнув (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Рівні визначення психологічного клімату в колективі

Таким чином, задоволеність учня в спілкуванні, як і його місце в системі особистісних взаємовідношень, залежить не тільки від особистості самого школяра, але і від багатьох інших факторів, головний з яких – суспільна точка зору класу, в якому він вчиться.

А зараз проаналізуємо малі групи класних колективів. В кожному з них є одна багаточисельна, де співпадають формальні та неформальні позиції і одна малочисельна, де об'єдналися ті, хто не зміг знайти своє місце в колективі. Примітно, що у всіх класах ізольовані прагнуть до групи, де явний лідер та

найвищий коефіцієнт задоволеності. Це групи із сприятливим внутрішнім мікрокліматом.

І після всього ми зможемо порівняти відношення до психологічного клімату кожного учня та його статус в колективі. Ми бачимо, що діти з високим положенням в колективі вище оцінюють і психологічний клімат. У всіх класах середній показник задоволеності психологічним кліматом – це найвищий показник із всіх. Зрозуміло, що багато «прийнятих» задоволені своїм положенням та прекрасно почувають себе у колективі.

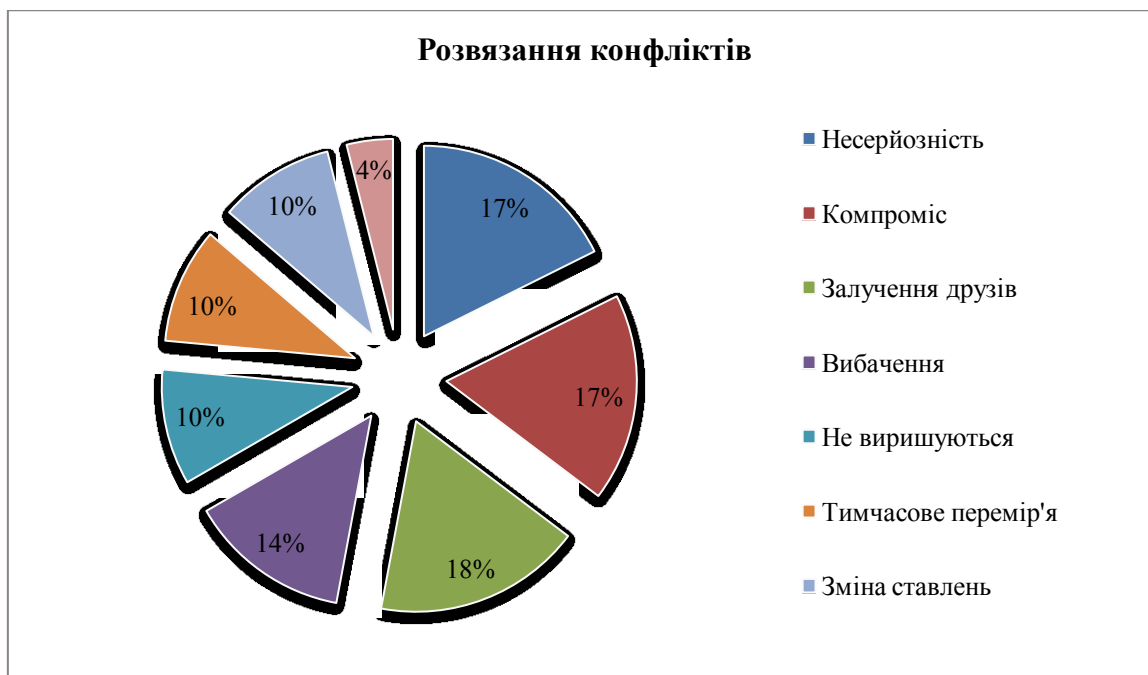
Ми чітко бачимо, що рівень сприятливих взаємодій та особистісне відношення до психологічного клімату прямо пропорційні по відношенню один до одного, що повністю підтверджує нашу гіпотезу.

На другому етапі свого дослідження зіставили результати по психологічному клімату з рівнем конфліктності.

Результати опитування вчителів і підлітків показали, що основними причинами конфліктів є неповага, нерозуміння, погана поведінка, поганий настрій, упереджене ставлення, розподіл на «хороших» і «поганих», полярні інтереси й погляди, особиста ворожість, приниження гідності.

На думку підлітків, конфлікти розв'язуються так: розмова (20%); конфлікт забувається через його несерйозність, обидві сторони ідуть на компроміс, із залученням друзів (по 9%); вибачення (7%); не вирішуються взагалі, тимчасове перемир'я, зміна ставлень одне до одного у кращу сторону для зняття напруження (по 5%); відступає, але залишається при своїй думці, конфлікт вирішується згодом (2%) (рис. 1.2).

Рисунок 1.2. Розв'язання конфліктів

Конфлікти майже завжди викликають негативні почуття: образу, злість, пригніченість, поганий настрій, незручність, провину, обурення, небажання спілкуватись. Позитивні почуття відчувають учителі й підлітки тільки в тих ситуаціях, коли конфлікт має позитивні наслідки, а також, коли вдається довести свою правоту (у 9% випадків для вчителів і в 14% випадків для учнів). Певна частина не виносить із конфлікту ніяких почуттів (14%) і зізнається в тому, що їм усе однаково або вони просто роблять висновки з конфлікту, що виник. Щодо якостей, якими має володіти людина, щоб не бути «конфліктною особистістю», була названа низка позитивних якостей.

Показово, що учні вважають, що: конфлікти допомагають краще взнати один одного (33%); учать не повторювати помилок у майбутньому (22%); з'ясовують ситуацію і стосунки (11%); допомагають довести свою думку; переконують у неправоті і змушують виправитися; дають привід замислитися про причини конфлікту; можливість розрядки; можливість подивитися на себе збоку; окремі конфлікти ведуть до підвищення успішності (по 5,5%).

За твердженням самого К.Томаса, при униканні конфлікту не досягає успіху жодна зі сторін. При ситуації конкуренції, компромісу або пристосування один з учасників може виграти, а інший програти, або програють обоє. І тільки в ситуації співпраці виграють обидві сторони

конфлікту. З огляду на вищевикладене, можна проаналізувати результати тесту К. Томаса «Діагностика схильності особистості до конфліктної поведінки». Так, четверга частина підлітків прагне до співпраці, водночас, як серед учителів до неї прагнуть менше п'ятої частини. 38% учителів прагнуть до компромісу. Серед підлітків ця група складає всього 19%, досить великий відсоток підлітків (20%) прагне до суперництва, доводячи свою правоту. Серед учителів ця група складає 9%, велика група вчителів (22%) прагне до пристосування в конфлікті, водночас, як серед учнів їх усього 16%.

З даного тесту можна зробити висновок, що, на жаль, виходити з конфліктної ситуації вчителі й підлітки намагаються різними шляхами. І тому обом сторонам є чого навчитися – навчитися співпраці у вирішенні всіх проблем і не лише конфліктних.

Аналізуючи отримані результати перевірки стилю спілкування вчитель-учень, можна сказати, що підлітки прагнуть до більш близьких і довірливих взаємин із учителями, їм не вистачає тепла, турботи, участі з боку вчителів, довіри й уваги.

Результати психогеоетричного тесту були такими:

кількість «зигзагів» — 35%;

кількість «кіл» — 33%;

кількість «трикутників» — 16%;

кількість «прямокутників» — 12%;

кількість «квадратів» — 4%.

Підлітки не приймають такі фігури: «прямокутників» — 35%; «трикутників» — 23%; «зигзагів» — 23%; «кіл» — 6%; «квадратів» — 2%.

Як видно, конфліктні ситуації «трикутники» викликають манерою поведінки і стилем спілкування з людьми. Це, як правило, досить тверді люди, егоїстичні й егоцентричні. Вони нетерплячі, домагаються своїх цілей, орієнтуються на статус і кар'єру. Вони впевнені, рішучі, прагнуть командувати й розпоряджатися, мають запальний і неприборканий характер. Це лідери, сильні особистості, що не люблять визнавати свої помилки, не змінюють своїх

рішень. З такими людьми дуже складно співпрацювати або шукати компроміси, що, як видно, і є основною причиною виникнення конфліктних ситуацій.

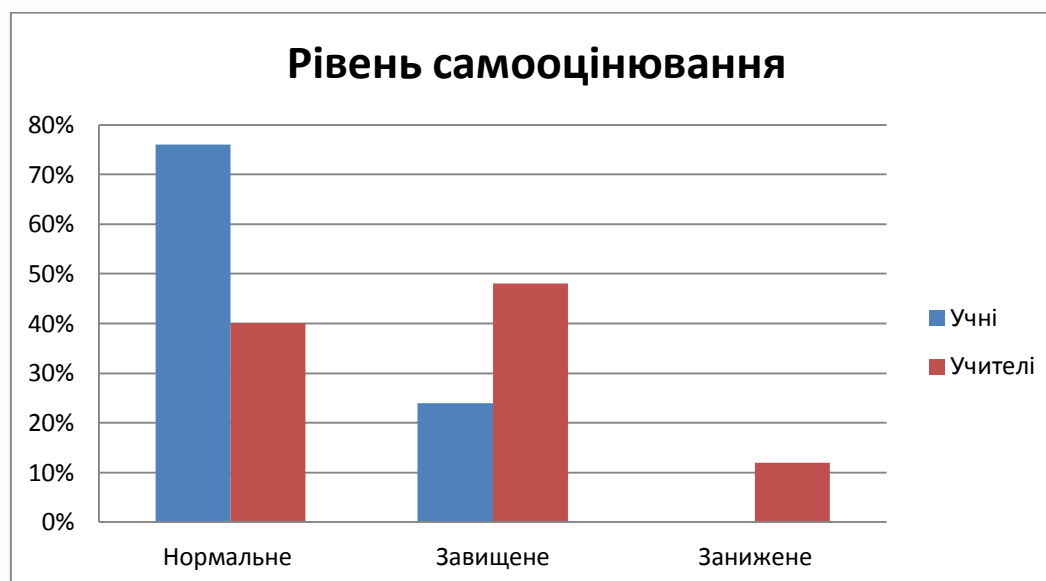
Під час дослідження рівня самооцінювання учнів і вчителів були отримані наступні результати.

Таблиця 2

	Нормальне	Завищене	Занижене
Учні	76%	24%	-
Учителі	40%	48%	12%

Серед підлітків не можна виділити якоїсь залежності між самооцінюванням і рівнем конфліктності, тому що конфліктує і не конфліктує приблизно однакова кількість дітей (рис. 1.3).

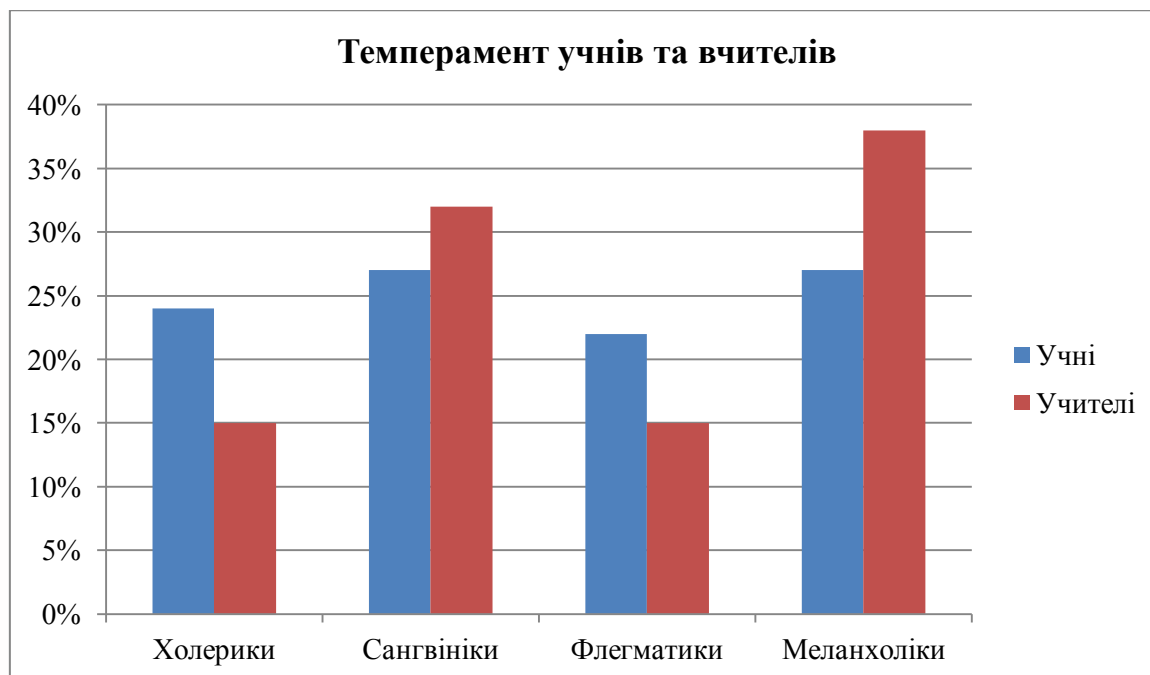
Рисунок 1.3

На відміну од підлітків, серед учителів простежується наступна залежність: найбільш конфліктуючими й конфліктними є вчителі із завищеним самооцінюванням; учителі з нормальним і заниженим самооцінюванням мають однаковий відсоток конфліктності.

У ході дослідження темпераменту учнів і вчителів були отримані наступні результати (рис. 1.4).

Рисунок 1.4

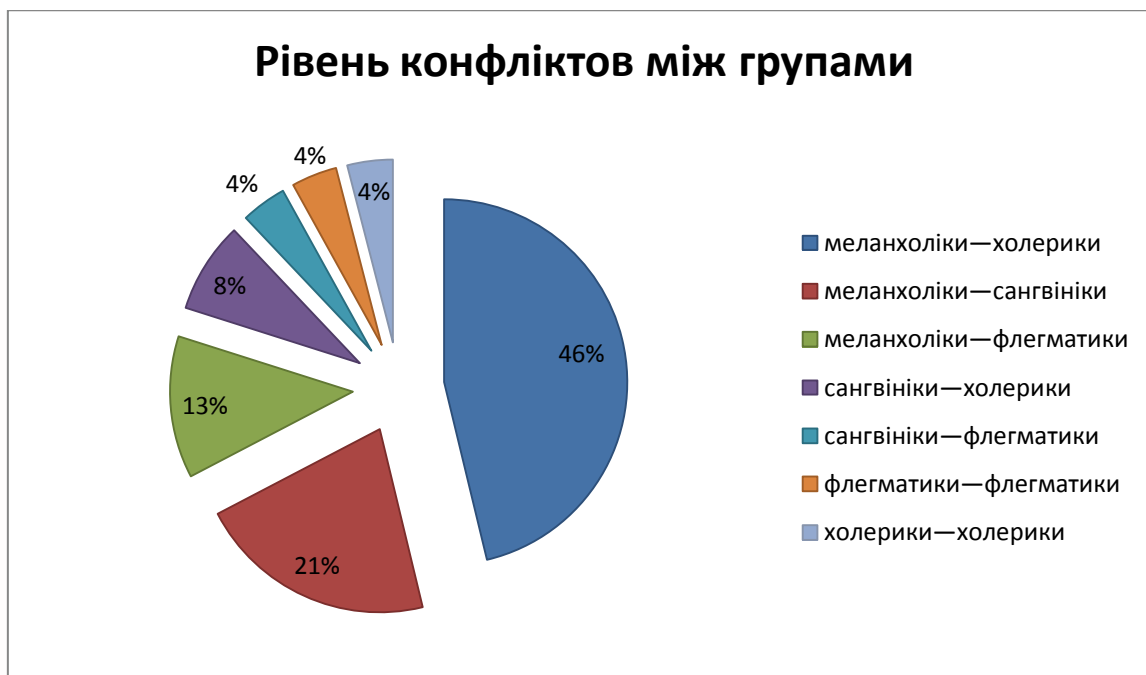

Серед підлітків меланхоліки й сангвініки складають по 27%; холерики — 24%»; флегматики — 22%.

Серед учителів меланхоліків 38%; сангвініків — 32%; холериків і флегматиків — по 15%.

Конфлікти, в основному, відбуваються між такими групами: меланхоліки—холерики — 46% випадків; меланхоліки—сангвініки — 21%; меланхоліки—флегматики — 12,5%; сангвініки—холерики — 8%о; сангвініки—флегматики — 4%; флегматики—флегматики — 4%; холерики—холерики — 4% (рис. 1.5).

Рисунок 1.5

Аналізуючи повну таблицю результатів і порівнюючи рівень сформованості сприятливого психологічного клімату та наявність конфліктів в колективі, ми знову бачимо прямо пропорційну залежність: чим кращий клімат, тим менше там конфліктних особистостей.

Висновки: Підводячи висновки соціометрії, ми отримали достатньо повну картину взаємовідношень учнів, виявили лідерів, тих, кому надають перевагу, прийнятих та ізольованих, визначити фактичний стан особистих взаємовідношень між дітьми з точки зору їх взаємності, знайшли індекс «групової згуртованості» або «коефіцієнт взаємності» (КВ) и «коефіцієнт задоволеності» (КЗ). Тут же ми порівняли результати тесту «Визначення психологічного клімату в колективі» (таблиця 1). Розподіл дітей за числом отриманих виборів, кількістю взаємних виборів та умовний розподіл учнів по коефіцієнту задоволеності має реальний психологічний зміст. Зрозуміло, що учень, якого вибрали всі чи майже всі однокласники з тих, кого він сам вибрав, має підставу для більш емоційного самопочуття, емоційного благополуччя, чим той, котрого, може бути, і вибирають декотрі однокласники, але зовсім не ті, до кого він сам прагнув (рис. 1.1). Таким чином, задоволеність учня в спілкуванні, як і його місце в системі особистісних взаємовідношень, залежить не тільки від особистості самого школяра, але і від багатьох інших факторів, головний з яких

– суспільна точка зору класу, в якому він вчиться. Серед підлітків меланхоліки й сангвініки складають по 27%; холерики — 24%»; флегматики — 22%.

Серед учителів меланхоліків 38%; сангвініків — 32%; холериків і флегматиків — по 15%.

Конфлікти, в основному, відбуваються між такими групами: меланхоліки—холерики — 46% випадків; меланхоліки—сангвініки — 21%; меланхоліки—флегматики — 12,5%; сангвініки—холерики — 8%; сангвініки—флегматики — 4%; флегматики—флегматики — 4%; холерики—холерики — 4% (рис. 1.5).

Аналізуючи повну таблицю результатів і порівнюючи рівень сформованості сприятливого психологічного клімату та наявність конфліктів в колективі, ми знову бачимо прямо пропорційну залежність: чим кращий клімат, тим менше там конфліктних особистостей.

Список літератури:

1. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников. – М., 1984
2. Ананьев Б.Г. Психология педагогической оценки // Избранные педагогические труды: В 2 т. – М., 1980. – Т.2
3. Аникеева Н.П. Психологический климат в коллективе. – М., 1989
4. Баранова Н. Психологічний клімат у колективі // Редакція загальнопедагогічних газет, бібліотека «Шкільного світу» – Київ, 2003
5. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М., 1968.

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ В ТУРИЗМІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ

Чижова Т.В.

кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Херсонського національного технічного університету
+38 0954241070, e-mail: aquavita_kh@ukr.net

Україна продовжує долучатися до світових стандартів якості туристських послуг, в яких не останнє місце посідають фінансові механізми убезпечення подорожей. Проте вітчизняний досвід страхування ризиків туристської галузі знаходиться на стадії розвитку.

З погляду розвитку суспільства, основна мета страхування полягає в забезпеченні безперервності суспільного відтворення шляхом надання його учасникам матеріальної можливості справитися з наслідками несприятливих випадків.

Функціонування страхування як галузі економічної діяльності ґрунтується на певних специфічних принципах. Знання принципів страхування потрібне для всіх учасників страхового процесу на всіх його стадіях. До основних принципів страхування можна віднести:

1. Вільний вибір страховика і виду страхування. Усім страхувальникам і страховикам держава гарантує вільний вибір видів страхування та рівні можливості в здійсненні діяльності. Цей принцип повною мірою стосується лише добровільних видів страхування. Страхувальникові надається можливість обирати будь-якого страховика, що має ліцензію на даний вид страхування. Водночас страховика ніхто не може змусити здійснювати той чи інший вид добровільного страхування.

2. Страховий ризик – це ймовірна подія або сукупність подій, на випадок яких здійснюється страхування. Нерідко страховий ризик тлумачать як розподіл між страховиком і страхувальником несприятливих економічних наслідків у разі

настання страхового випадку.

3. Страховий інтерес випливає з права власності або володіння тим чи іншим об'єктом. Кожний індивідуальний або асоційований власник будинку, автомашини, а тим більше складного виробничого технологічного комплексу, зацікавлений у тому, щоб вкладені в цей об'єкт кошти не були втрачені через стихійне лихо, нещасний випадок, пограбування тощо. Своєю чергою, організації, які беруть на себе ризики, як і будь-яка інша комерційна структура, зацікавлені отримати прибуток у результаті страхової діяльності.

4. Максимальна довіра та сумлінність сторін полягає в тому, що на стадії укладання договору страхування страховик нічого не знає про об'єкт страхування, а клієнт – майбутній страхувальник – повинен надати всі суттєві відомості про об'єкт страхування, що дали б змогу страховику зробити висновки про ступінь ризику (інформацію про попередні збитки, наявність інших полісів тощо). Інакше кажучи, суть зазначеного в тому, що при укладанні страхових договорів страхувальник та страховик не мають права приховувати один від одного інформацію щодо об'єкта страхування.

Сучасний ринок страхування характеризується наданням широкого асортименту страхових послуг, що охоплюють різні галузі економіки, у тому числі й туристичну галузь. Використання принципів страхування у туризмі є складовою частиною при формуванні комплексного пакету туристичної послуги, так як за своєю економічною природою дана галузь несе за собою різноманітні страхові ризики. Крім того, на діяльність суб'єктів туристичної галузі значною мірою впливають різноманітні деструктивні фактори зовнішнього середовища, що зумовлює настання несприятливих подій не тільки для туристів, а й для самого туроператора чи туристичної агенції.

Таким чином, в багатьох країнах, у тому числі і в Україні, організація безпеки туристичних подорожей відбувається шляхом регламентації процесу їх страхування на державному рівні. Це надає можливість підвищити рівень надійності суб'єктів туристичної діяльності, покращити організацію безпеки життя, здоров'я та майна туристів, а також забезпечити розвиток туризму як пріоритетної галузі в рамках

реформування національної економіки.

Одже, досліджуючи питання страхування у туризмі, першочергово необхідно розглянути сутність поняття «страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю» і визначити основних учасників, відносно інтересів яких здійснюється захист майнових інтересів.

У туристичному бізнесі ризик настання небажаних подій та їх негативних наслідків є особливо великим, оскільки сам характер надання туристичних послуг часто пов'язано з перебуванням туристів у різних екстремальних і незвичних для них місцях, де буває важко передбачити наявність несприятливих для самопочуття туристів факторів або подій. До того ж при взаємодії великої кількості незалежних один від одного ділових партнерів (закордонні туроператори, консульські служби, адміністрації готелів, транспортні компанії та ін.) ймовірність настання страхових випадків зростає.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про Туризм», страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками. Туристи вправі самостійно укладати договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування.

Страхування в туризмі – система взаємозв'язків між страховою компанією і туристом по забезпеченню захисту життя, здоров'я та майнових інтересів громадян під час туристичної подорожі. Спектр страхових послуг на туристичному ринку можна поділити на дві групи: особисте (страхування життя, страхування від нещасного випадку, медичне страхування) та інші види страхування. Особисте страхування в туристичній діяльності має першорядне значення, оскільки страхування від нещасного випадку та медичне страхування регламентовано українським законодавством та має обов'язковий характер.

До інших видів страхування в туризмі можна віднести наступні:

1. Майнове страхування. Такий вид страхування в туризмі передбачає страхування приватного майна туриста на випадок втрати, крадіжки,

пограбування, поломки або руйнування.

2. Страхування громадянської відповідальності перед третіми особами. Поряд зі страхуванням майна договором страхування може бути так само передбачена відповідальність за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю або майну третіх осіб внаслідок настання події, визнаної страховим випадком.

3. Страхування від нещасного випадку. Призначене для відшкодування збитку, викликаного втратою здоров'я або смертю застрахованого.

4. Страхування від скасування туру. При страхуванні втрат від вимушеної відмови від поїздки страховим випадком є подія, що спричинила виникнення у застрахованого витрат, пов'язаних з відміною поїздки або зміни термінів його перебування за межами постійного місця проживання.

5. Страхування для автомобілістів. Відбувається через систему «Зелена карта» (англ. Green Card). «Зелена карта» – міжнародний договір (поліс) страхування автоцивільної відповідальності про взаємне визнання країнами-членами Угоди страхового поліса по страхуванню відповідальності власників засобів автотранспорту.

6. Страхування солідарної взаємодопомоги. Страхування за системою «Асістанс» – достатньо новий вид послуг на страховому ринку, який вже встиг отримати широке поширення у світі завдяки своїй значній корисності для туристів. Отже, значення такого страхового продукту полягає у визначеному в договорі переліку послуг, які можуть бути надані у необхідний момент у натуральній, речовій або в грошовій формі завдяки технічному, медичному або фінансовому сприянню.

Різноманітність видів страхування, які використовуються на ринку туристичного страхування, обґрунтована неоднорідністю ймовірних ризиків, які можуть виникнути під час туристичної подорожі, отже треба враховувати всі чинники. Характер таких ризиків може бути різним: фінансовим, майновим, медичним, юридичним або адміністративним. Зазначені ризики залежать від конкретного страхового випадку та заздалегідь враховуються у страховому полісі.

Програми страхування є невід'ємною частиною туристичної сфери, проте для

українських туристичних операторів, на сьогоднішній день, виникає проблема оптимізації використання програм страхування в туристичній галузі. Через відсутність багатьох видів програм страхування в туризмі, відповідно і формується бар'єр щодо застосування їх на практиці.

Надання пакетних програм страхування - це прогресивне нововведення для українського туристичного ринку, яке спростить операції на ринку туристичних послуг, позбавить споживачів (як туристів, так і туристичних операторів) від необхідності розбиратися в складних для них нюансах страхування. Це давно вже стало практикою в Європі, приходять до цього і українські туристичні компанії.

Відповідно до виділених проблем, існуючих на ринку страхових послуг в т. ч. страхових послуг у сфері туризму, пропонуємо наступні шляхи їх вирішення: підвищення рівня страхової культури населення за допомогою роз'яснювальних та консультаційних робіт; підвищення економічного розвитку та забезпечення політичної стабільності в країні; удосконалення нормативно-правової бази у сфері страхування та туризму, яка б відповідала міжнародним стандартам; розробка державної цільової програми науково-дослідних робіт у сфері підготовки висококваліфікованих кадрів для страхового ринку; створення захисних механізмів для туристів, наприклад, туристичних стабілізаційних фондів; загальне сприяння розвитку страхового ринку з боку держави.

Список літератури:

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
2. Рудь І. Аналіз страхового ринку України / І. Рудь // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 10. – С. 856–859.
3. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufu.org.ua/ua/about/activities...initiatives/5257>

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ LIGHTBOT: CODE HOUR

Чорна А.В.

асистент кафедри інформатики і кібернетики,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

<https://orcid.org/0000-0002-0062-1144>, alonachorna@gmail.com

Актуальність роботи.

На сьогоднішній день будь-який школяр не може усвідомити своє існування без мобільного пристрою. І його все частіше використовують не для розваг та дзвінків, але й для вирішення навчальних завдань, пошуку різноманітної інформації. На теренах Інтернету все частіше з'являються різноманітні спеціалізовані програми для навчання, що дає змогу використовувати їх в загальноосвітньому процесі. Проаналізувавши сучасні підходи до навчання, постає гостра проблема застосування в освітній діяльності мобільних додатків для вирішення різноманітних педагогічних завдань. Швидке поширення мобільних телефонів, смартфонів, інтерес до їх застосування, швидкий пошук потрібної інформації та медіа контенту – все це сприяє до використання мобільних технологій в освітньому середовищі.

Парадигма Нової української школи передбачає використання нових технологій навчання, що сприяє активному впровадженню в освітній процес різноманітних інформаційно-комунікаційних та мобільних технологій. Перш за все це стосується вивчення інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах.

На уроках інформатики в загальноосвітній школі навчання з використанням мобільних пристроїв надає учням можливість вчитися незалежно від місця і часу, а учителям можливість забезпечити максимальну

гнучкість навчання інформатики, урізноманітнити засоби навчання та оптимізувати свою професійну діяльність [4, с. 2].

Аналіз актуальних досліджень. В працях вітчизняних вчених Кухаренка В.М., Литвинова С.Г., Рашевської Н.В. наведені теоретичні аспекти мобільного навчання. Низка дослідників Бугайчук К.Л., Золотарьова І.О., Мардаренко О.В., Осадчий В. В досліджують в наукових працях технологію використання засобів мобільного навчання. Бабич А. відмічає, що використання мобільних пристроїв та програм у навчанні школярів дає можливість учням отримувати контрольований доступ до навчальних матеріалів, вчителям – керувати процесом навчання й відслідковувати його ефективність [1, с. 1].

В працях Теплицького І.О., Семерікова С.О., Поліщука О.П. побудовані моделі використання мобільного навчання у середній школі [5, с. 46]. Новіков М. Ю. та Осадча К.П. досліджують можливості застосування мобільних технологій у шкільному курсі інформатики [3, с. 103].

Мета дослідження. Висвітлити можливості використання мобільного додатку Lightbot: Code Hour на уроках інформатики в загальноосвітній школі.

Виклад основного матеріалу.

Мобільні технології – це широкий спектр цифрових і повністю портативних мобільних пристроїв (смартфонів, планшетних комп'ютерів, електронних книг тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення інформації [6, с. 178]. Під мобільним навчанням розуміють навчання в умовах, коли учень має мобільний доступ до освітніх ресурсів, може взаємодіяти з викладачем та іншими учнями [2].

До основних переваг використання мобільних технологій відносять: можливість навчання в будь-який час; інтерактивність навчання; зручність; можливість «навчання через гру»; безперервний доступ до навчальних матеріалів; компактність; швидкий обмін потрібною інформацією; портативність; доступність.

Поряд із перевагами використання мобільних технологій на уроках можна виділити ряд недоліків: обмежений ресурс акумуляторів; роздільна

здатність екрану, потужність процесора; різноманітні функціональні можливості девайсів; використання мобільних пристроїв не за призначенням. Тому для уникнення таких проблем головним завданням вчителя є вірна організація навчального процесу.

При вивченні інформатики існує велике розмаїття мобільних додатків: Kahoot it!, LearningApps, Robozzle Droid, Coddy, Lightbot.

Одним із поширених додатків є Lightbot: Code Hour – додаток призначений для ознайомлення дітей з основами програмування. Він підходить для вивчення теми «Алгоритми та їх виконавці», «Алгоритми з повторенням і розгалуженням» з програмування у 6 класі. За його допомогою можна сприяти вивченню базових алгоритмічних структур: слідування, повторення та розгалуження, умови, а також функції, цикли та відлагодження.

Lightbot: Code Hour представляє собою гру-головоломку, яка дозволяє гравцям отримати практичне розуміння основних понять, таких як послідовність інструкцій, процедури та цикли, просто керуючи роботом (рис. 1). Для її використання потрібно завантажити зазначений додаток на власний мобільний девайс [7].

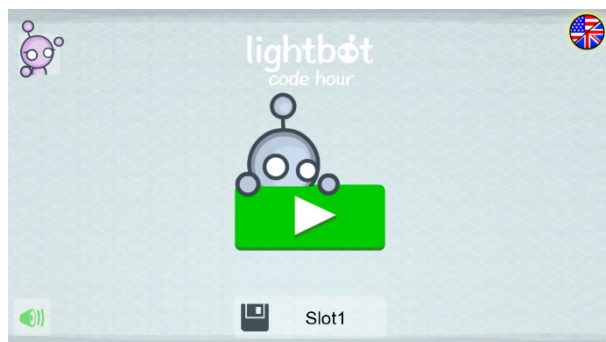

Рис. 1 – Головне вікно програми

Програма містить три рівні «Основи», «Процедури», «Цикли». Кожний рівень складається із восьми завдань різного рівня складності. Найпростіший набір команд «Йти вперед» та «Засвітити плитку» (рис. 2). Для виконання поставленого завдання роботу потрібно із переліку команд вибрати необхідні та розставити їх у потрібному порядку, після чого запустити на виконання. Далі

переходимо до наступного завдання. На кожному рівні перелік команд розширюється (виконавець, наприклад, може розвертатися та стрибати) (рис. 3).

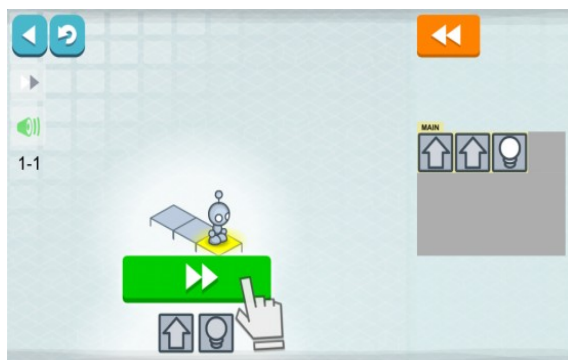

Рис. 2. Команди додатка

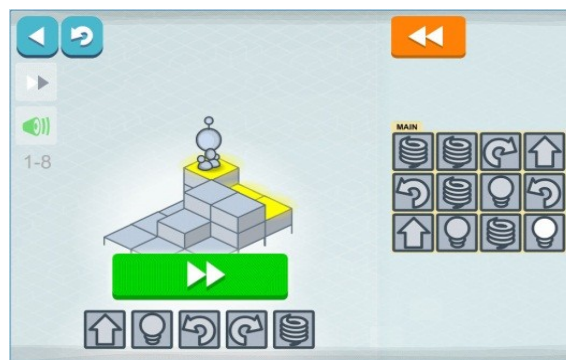

Рис. 3. Виконання складного завдання

Перший рівень «Основне» допомагає ознайомитись учням із принципами роботи алгоритмів та виконавців, розвиває мислення та знання базових конструкцій. При проходженні другого рівня «Процедури» учні мають змогу вивчити особливості використання під задач, розгалуження та повторення. Третій рівень «Цикли» сприяє більш повному розумінню використання циклічних конструкцій.

Висновок.

Використання мобільних технологій на уроках інформатики є сприяє удосконаленню навчального процесу в загальноосвітніх закладах, підвищенню інтересу в учнів до вивчення предмету. Одним із таких мобільних додатків являється Lightbot: Code Hour. За його допомогою можна якісніше та наглядніше сприяти вивченню на уроках інформатики у 6 класі базових алгоритмічних структур: слідування, повторення та розгалуження, умови, а також функції, цикли.

Список літератури:

1. Бабич А. Використання технології BYOD у процесі навчання в основній школі/ А. Бабич//Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology Vol. 5. No 2. June 2017. pp. 1-4.
2. Мобильное обучение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://goo.gl/7UdXI>.

3. Новиков М.Ю. Возможности применения мобильных технологий в школьном курсе информатики. / М.Ю. Новиков // Педагогическое образование в России, №6. – 2017. – С. 98-105.

4. Осадча К. Використання мобільних технологій у процесі навчання інформатики у середній школі / К. Осадча, А. Бабич Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. Vol. 5. No 6. 2017. - С. 1-13

5. Теплицький І.О. Модель мобільного навчання в середній та вищій школі. / І.О. Теплицький, С.О. Семеріков, О.П. Поліщук // Комп'ютерне моделювання в освіті. Матеріали III Всеукраїнського науково-методичного семінару. Кривий Ріг: КДПУ. 2008

6. Терещук С.І. Технологія мобільного навчання: проблеми та шляхи вирішення. / С.І. Терещук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки, 138. – 2016. – 178-180.

7. LightBot [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lightbot.com/>

ПЕРЕРОБКА ПОЛІМЕРНИХ ВІДХОДІВ

¹Чорна Ю.В., ²Аблєєва І.Ю

Сумський державний університет

¹студентка, ²к.т.н., старший викладач

e-mail: i.ableyeva@ecolog.sumdu.edu.ua

Світове виробництво полімерів розвивається швидкими темпами. Найбільш важливим сектором у сфері їх споживання у всьому світі є ринок упаковки, який складає третину від загальної кількості пластичних матеріалів. Зручність і безпека, низька ціна і висока естетика є визначальними умовами прискороного зростання використання пластичних мас при виготовленні упаковки [1].

При цьому постає гостра проблема впровадження екологічно безпечних та економічно ефективних способів і технологій перероблення полімерних відходів, враховуючи їх специфічні властивості такі, як стійкість до процесів гниття, корозії, дії зовнішніх агресивних чинників, і як наслідок – довготривалість розкладання за природних умов.

Для процесів виробництва полімерних матеріалів виявлено такі джерела впливу на навколишнє середовище [2]:

- витоки та втрати (екологічно небезпечної) сировини, проміжних продуктів та готової продукції із закритих систем та вторинних контейнерів;

- забруднена реакційна вода та її обробка;

- відпрацьований газ та його обробка;

- непрямі викиди (прокладки, ущільнення, клапани);

- стічні води після очищення та ополіскування;

- тверді відходи та їх обробка. Певний відсоток продуктів не відповідатиме специфікаціям і не буде придатним для заявки клієнта; більша частина цих продуктів буде повернута на внутрішній ринок у виробничий процес, однак деякі незначні обсяги повинні будуть управлятися як небезпечні відходи. Інші небезпечні відходи утворюються з пакувального матеріалу, фільтрувальних картриджів та мішків, зразків тощо;

- споживання енергії. Енергія, споживана для виробництва поліестеру, залежить від суміші продуктів та масштабу економії. Основним енергоспоживанням є теплова енергія для кондиціонування сировини та будівель / споруд, для виробничого процесу (нагрівання, охолодження, дистиляція) та, якщо необхідно, для обробки реакційної води. Ще одним головним джерелом використання є електрична енергія для забезпечення обслуговування численних насосів, мішалок, компресорів та іншого електрообладнання.

В Україні щорічно утворюється близько 6 млн т полімерних відходів, серед яких майже 50 % складають відходи пакування. За цими показниками Україна не набагато відстає від розвинутих країн Західної Європи, але на

відміну від них, де утилізується від 35 % до 70 % полімерних відходів, у нас найбільш популярним залишається захоронення на полігонах.

Частину полімерних відходів знищують шляхом спалювання або захоронення. При спалюванні на смітниках, на сміттєспалювальних заводах в атмосферу виділяються такі токсичні речовини як фтористий і хлористий водень, фосген, ціаністі сполуки, діоксини, що володіють канцерогенними властивостями. У випадку захоронення відходів виникає потреба у залученні додаткових площ під полігони та смітники, тобто виведення їх із сільськогосподарського використання або іншого цільового призначення, що не відповідає принципам раціонального природокористування. Крім того, існує реальна загроза хімічного забруднення ґрунтів, ґрунтових та підземних вод продуктами деструкції.

Проблема переробки полімерних відходів є актуальною як з позицій екологічної безпеки, так і з точки зору дотримання вимог збалансованого використання природних ресурсів. У той же час, висока стійкість полімерних відходів до зовнішнього середовища і безповоротне виснаження невідновлювальної сировинної бази, зокрема, зниження запасів і підвищення вартості нафти і газу, змушують до повторного використання полімерних відходів, до створення замкнутого обігу сировини, що, природно, повинно привести і до скорочення суспільних витрат на захист навколишнього середовища. Використання вторинного матеріалу, одержаного з відходів, підкорюється як економічному закону попиту та пропозиції, так і зниженню екологічного збитку та одержанню еколого-економічного ефекту.

З метою підвищення ефективності поводження з полімерними відходами необхідно застосовувати два основні механізми: управлінський та технологічний інструментарій. У рамках Європейського Союзу багато організацій вирішили на добровільній основі впроваджувати системи управління навколишнім середовищем на основі EN ISO 14001 або Екологічного менеджменту та аудиту, що включає в себе вимоги системи управління EN ISO 14001, але робить додатковий акцент на дотримання

законодавства, екологічну ефективність та залучення працівників; це також вимагає зовнішньої перевірки системи управління та валідації державної екологічної заяви [2].

Система управління навколишнім середовищем для інсталяції досліджуваного напрямку може містити наступні компоненти: визначення екологічної політики; планування та встановлення цілей та завдань; впровадження та функціонування процедур; перевірки та коригувальні дії; перегляд принципів управління; підготовка регулярної екологічної заяви; перевірка органом з сертифікації або зовнішнім верифікатором системи контролю якості; проектні міркування щодо зняття з експлуатації заводу, що працює на виході з експлуатації; розвиток екологічно чистих технологій; тестування.

Техніко-технологічного забезпечення рециклінгу (повторної переробки) пластмас визначається такими етапами: збір відходів і транспортування; сортування й ідентифікація; регенерація; використання отриманого напівфабрикату по призначенню. До кожного з цих етапів застосовуються визначені технічні вимоги, але найбільш трудомістким з них є сортування й ідентифікація.

Важливою передумовою для переробки полімерних відходів є чистота їх сортів. На сортувальних установках (лініях) із застосуванням стрічкової проводки проводиться ручний поділ упаковки на певні фракції. Існують також гідроциклонний спосіб розділення матеріалів на легку і важку фракції, спосіб занурення у воду та інфрачервоний спосіб сортування. Механічному розділенню, зазвичай, передують подрібнення використаної упаковки.

Перед переробкою пластик складної структури перетворюють у грубозернистий агломерат, при цьому подрібнена упаковка піддається впливу високої температури, і за умови чого досягається його розм'якшення. Потім агломерат може бути підготовлений різними сухими і мокрими способами, звільнений від частинок металу та паперу.

Отриманий гранульований матеріал може бути використаний у якості вторинної сировини за допомогою плавлення, формування та інших способів, які забезпечують одержання нових пакувальних матеріалів. Речовини, отримані цим способом, часто класифікуються як низькоякісні матеріали. Пластмасові пляшки можуть бути відсортовані за об'ємом і використані в подальшому для різних цілей, які відповідають застосуванню поліетилену високої щільності, поліпропілену і поліетилентерефталату.

Регенерація пластмаси включає здрібнювання, відмивання, сепарацію і попередню переробку. Отримана регенерована пластмаса може піти як більш дешева сировина на формування нового виробу, виготовлення необхідних рецептур компаундів – наповнених, армованих, вогнестійких, заснованих на вторинних пластиках, а також як домішка до первинної сировини при виробництві нових виробів. Однак для одержання якісних виробів знання характеристик використовуваної вторинної сировини є обов'язковим.

Найбільші труднощі пов'язані з переробкою і використанням змішаних відходів. Причина цього в несумісності термопластів, що входять до складу побутового сміття, що вимагає їх постадійного виділення. Крім того, збір зношених виробів з полімерів у населення є надзвичайно складним заходом з організаційної точки зору і поки ще у нас в країні не налагоджено [3].

Отже, в даний час проблема переробки відходів полімерних матеріалів набуває актуального значення не тільки з позицій охорони навколишнього середовища, але і пов'язана з тим, що в умовах дефіциту полімерної сировини пластмасові відходи стають потужним сировинним і енергетичним ресурсом.

Список літератури:

1. Полімери в пакувальній галузі // ООО "Тарапласт" [Електронний ресурс] (2015). Режим доступу:

<http://www.taraplast.com.ua/articleview.php?id=440>.

2. European Commission. Reference Document on Best Available Techniques in the Production of Polymers [Електронний ресурс] (2007). Режим доступу:

http://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/BREF/pol_bref_0807.pdf.

3. Способи утилізації упаковки [Електронний ресурс] (2013). Режим доступу: <http://www.eco-live.com.ua/content/blogs/sposobi-utilizatsii-upakovki>.

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Чорток Ю.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування, Сумський державний університет

Федоришин І.В.

студент ННІ ФЕМ ім. Олега Балацького, Сумський державний університет

Вітчизняний ринок кондитерських виробів характеризується високим рівнем конкуренції і ступенем насиченості, тому лідируючу позицію займають виробники, які першими реагують на зміну споживацьких вподобань, динамічно оновлюють асортимент продукції й насичують його новинками. На ринку кондитерських виробів України працюють близько 850 підприємств [9].

Для аналізу конкурентних переваг підприємств у сучасних умовах нами було обране ПрАТ «Монделіс Україна» – українське підприємство, що належить до групи компаній «Mondelēz International» – найбільшої у світі компанії-виробника шоколадної продукції, печива та цукерок, а також другого найбільшого у світі виробника жувальної гумки. ПрАТ «Монделіс Україна» є одним із лідерів на ринку харчових продуктів України у категоріях кави, виробів із шоколаду, солоних снєків та печива. Компанія працює в Україні з 1995 року. До складу підприємства входять Тростянецька шоколадна фабрика «Україна» та дочірнє підприємство ТОВ «Чіпси Люкс».

Нами було проаналізоване середовище непрямої дії ПрАТ «Монделіс Україна» з використанням моделі STEEPLE-аналізу (табл. 1), шкала оцінювання від 1 до 5.

Таблиця 1 – Зміст STEEPLE-факторів

Група	Зміст	Ступінь впливу на діяльність	Які зміни, що прогноуються, мають вплинути на організацію
S	Соціальні та культурні фактори, до яких відносять мову, культуру, відносини та ментальність, які впливають на майбутнє ринку	4	Можна віднести зміну смаків споживачів, як за рахунок підвищення ціни на продукцію так і надання переваги продукції конкурентів.
T	Іновації в області технологій та продуктів, які показують, як розвивається ринок, а також майбутній розвиток досліджень	5	Виробникам солодоців доводиться уважно стежити за тенденціями світових кондитерських ринків. Розвиток інновацій у виробництві спостерігаються, як правило, на великих підприємствах. Компанії впроваджують інновації не тільки у виробництві, але і в логістичних, а також в управлінських процесах.
E (E1)	Захист навколишнього середовища – аспекти, які оцінюють ступінь впливу організації на нього на даний момент і те, яким буде цей вплив у майбутньому.	3	Екологічний стан на структурних підрозділах ПрАТ «Монделіс Україна» не погіршився та існуюча концентрація шкідливих речовин в атмосфері залишиться на рівні максимально допустимих викидів, затверджених Управлінням екології.
E (E2)	Економіка та конкуренція на ринку, яка враховує такі фактори, як економічний цикл, інфляція, ціни на енергоносії та інвестиції.	5	Ринок кондитерських виробів в Україні є досить конкурентним. Зменшення реальних доходів громадян впливає на те, що обсяг реалізації продукції зменшуватиметься.
P	Політичні фактори, що пропонуються, та які будуть впливати на організацію та його робочу силу	2	Великими кондитерськими компаніями в Україні володіють колишні народні депутати. Політичні сили впливатимуть на розвиток кондитерського ринку України через законодавство.

L	Юридичні фактори, які обумовлені законодавством, що діє в країні.	4	ПрАТ «Монделіс Україна» реалізує свою продукцію як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках, тому вона повинна враховувати як українське законодавство так і законодавство тих країн з якими співпрацює.
E (E3)	Освіта, навчання та працевлаштування – тенденції, які впливають на наявність кваліфікованої робочої сили.	2	В плані освіти Україна і в подальшому буде орієнтуватися на прирівняння рівня освіти в Україні до рівня освіти європейських та інших розвинених держав.

Серед характеристик цільової групи споживачів доцільно визначити найбільш важливі, скориставшись методикою сегментування Ф.Котлера (табл. 2).

Таблиця 2 – Портрет цільової аудиторії

Критерій визначення	Приклад
За географічним принципом	
Сезонність	Найпоширенішою проблемою кондитерського збуту є яскраво виражена сезонність: наприклад, новорічні свята, 8 Березня супроводжуються сплеском продажів. Зазвичай в передноворічний період в країні зростає виробництво і споживання солодоців. У березні-квітні сплеск продажів також яскраво виражений, що пов'язано з традиційними сезонними і релігійними святами.
За демографічним принципом	
Вік (років)	Споживачами є всі люди, що споживають кондитерську продукцію без обмежень за віком та статтю. Кондитерську продукцію купують в основному люди віком вік 14 до 55 років. Найчастіше купують шоколадну продукцію люди віком 16–39 років.
Стать	За маркетинговими дослідженнями жінки частіше вибирають шоколад з наповнювачами, чоловіки – чорний без добавок.
Етапи життєвого циклу сім'ї	За дослідженнями молодь в основному обирає нові марки, похилі люди – старі.
Рівень доходів (грн)	Найчастіше купують шоколадну продукцію люди із середнім рівнем доходу та вищим.
За поведінкою	

Критерій визначення	Приклад
Переваги товару, основні характеристики	Продукція випускається на високотехнологічному обладнанні від провідних європейських виробників. Дотримання санітарно-гігієнічних норм і виробництво продукції з самого свіжого і натуральної сировини має дуже важливе значення для наших співвітчизників.
Статус користувача	У більшості українці (84%) купують шоколад відомих торгових марок довіряють 2-3 маркам (58%) та 26% - одній.
Мотиви здійснення вибору кондитерської продукції	При купівля кондитерських виробів споживач в основному керується такими мотивами як: смак шоколаду, реклама, якість, вартість, яскрава упаковка, торгова марка

Задоволення покупців ще не гарантує підприємству успіху. Питання полягає в тому, чи може фірма задовольнити покупців краще, ніж її конкурент. Вибір покупців залежить від здатності компанії створювати трохи більшу, ніж у конкурента, споживчу цінність. Ця додаткова цінність виникає в результаті особливої конкурентної переваги. ПрАТ «Монделіс Україна» повинне і надалі здійснювати пошук своїх споживачів, розробляти нові види продукції, що збережуть конкурентні переваги та стійкість підприємства, адже якість виготовленої продукції відповідає світовим стандартам.

ДІЗНАВАЧ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ТА ОБШУКУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Шаповал Артем Олександрович

НУ «Одеська юридична академія»

аспірант кафедри кримінального процесу

e-mail: shapoval0304@gmail.com

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Пожар В.Г.

В останній час жвавою темою для обговорення в суспільстві стали нововведення в кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві. І це не дивно. Оскільки 22 листопада 2018 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Вказаним нормативно-правовим актом запроваджується новий інститут у кримінальному процесі України – інститут кримінального проступку, фундамент якого був закладений ще у 2012 році під час прийняття Кримінального процесуального кодексу України. Саме цей вид кримінального правопорушення буде розслідуватися в «спрощеній» формі досудового розслідування, що має назву дізнання.

Завдяки прийнятому законопроекту у кримінальному процесі з'являється новий суб'єкт – дізнавач, до повноважень якого віднесено здійснення досудового розслідування кримінальних проступків [3]. Так, відповідно до положень прийнятого закону, дізнавач – це службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, органу державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, у випадках, встановлених КПК України, або уповноважена особа іншого підрозділу вказаних органів [2].

Огляд та обшук транспортного засобу у кримінальному провадженні – є слідчими (розшуковими) діями, завданнями яких є збирання (отримання) доказів або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Ці слідчі дії мають право проводити слідчий та прокурор, або за їх дорученням відповідні оперативні підрозділи. В світлі змін до кримінально-процесуального законодавства постає закономірне питання: чи має право дізнавач проводити огляд чи обшук транспортного засобу у кримінальному провадженні?

Відповідь на це питання можна знайти, проаналізувавши нововведення у законодавстві. Так, відповідно до положень прийнятого законопроекту, дізнавач уповноважений:

1) починати дізнання за наявності підстав, передбачених КПК України;

2) проводити огляд місця події, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПК України;

3) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, у випадках, передбачених КПК України, відповідним оперативним підрозділам;

4) звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій;

5) повідомляти за погодженням із керівником органу дізнання особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;

6) за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;

7) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України, у тому числі щодо закриття кримінального провадження;

8) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України [2].

Окрім цього, законодавець закріпив, що дізнавач користується повноваженнями слідчого при здійсненні дізнання та несе повну відповідальність за законність та своєчасність його здійснення. Він зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі. Дізнавач, здійснюючи свої повноваження, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи

місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення дізнавача [2].

Більше того, в окремих випадках дізнавач має навіть ширші повноваження, аніж слідчий. Так, відповідно до норм чинного КПК України, слідчий, який здійснює досудове розслідування, до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань має право проводити лише огляд місця події у невідкладних випадках [1]. Якщо випадок невідкладний, дізнавач до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань матиме право оглянути місце події; відібрати пояснення; провести медичне освідування; отримати висновок спеціаліста і зняти показання технічних приладів та технічних засобів фото- і кінозйомки, відеозапису у провадженнях щодо вчинення кримінальних проступків проти безпеки руху та експлуатації транспорту; вилучити знаряддя вчинення проступку, речі і документи [4].

Отже, із внесенням змін до Кримінального процесуального кодексу у кримінальному процесі з'явився новий суб'єкт – дізнавач, який уповноважений здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків. Більшість його повноважень дублюються із повноваженнями слідчого. Тому, в разі необхідності проведення огляду чи обшуку транспортного засобу у кримінальному провадженні, дізнавач користується правами слідчого.

Список літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-6 // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень № 7279-д від 20.04.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928
3. Дізнавач – новий учасник кримінального процесу. «Юридичний факт. Інформаційний портал». URL:

<https://www.yurfact.com.ua/praktyka/diznavach-novyι-uchasnyk-kryminalnoho-protsesu>

4. Верховна Рада ухвалила закон про кримінальні проступки, – Вадим Троян. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/16783_Verhovna_Rada_uhvalila_zakon_pro_kriminalni_prostupki___Vadim_Troyan.htm

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Шашко Анна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, shashko49@gmail.com

Маршук Ліна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, linamarshuk@ukr.net

Останні роки воєнні дії на сході країни, падіння виробництва, зростання безробіття, підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, усунення держави від регулювання цін та інші негативні чинники зумовили масове зубожіння населення та загострили потребу в проведенні активної політики соціального захисту населення. Однією з найвагоміших складових у системі соціального захисту громадян є його фінансове забезпечення. Сучасні виклики і обмежені фінансові можливості держави потребують визнати об'єктивною необхідністю формування дієвого соціального захисту як пріоритетного напрямку у державній політиці реалізації найважливіших суспільних потреб. Це актуалізує дослідження проблем і перспектив подальшого реформування та

удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні.

В наукову розробку дослідження проблеми фінансування соціального захисту населення внесли такі вчені: Бендесюк О.О., Бубенко П.Т., Павлюк К.В., Ротару В.В., Снісаренко О.Б. та ін. В своїх роботах вони вивчали різні аспекти економічних проблем соціального захисту та управління ним.

Метою даного дослідження є аналіз проблем здійснення видатків з державного бюджету на соціальний захист.

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення займають значне місце у видатках бюджету при тому, що не встановлено стабільних структурних економічних пропорцій і сфера фінансування соціальних видатків є найбільш нерегульованою.

Витрати на соціальний захист населення залежать від розвитку економіки. У розвинутих країнах з ринковою економікою склалася троїста система фінансування соціальних програм, суб'єктами якої виступають держава, роботодавці та одержувачі соціальних виплат [4, с. 95].

Сучасна система соціального захисту населення в Україні включає такі основні елементи: сукупність державних соціальних гарантій, у тому числі соціальні пільги окремим категоріям населення; традиційну форму державної, соціальної допомоги та соціальне страхування.

Дослідивши сутність та особливість фінансового забезпечення соціальної сфери, варто провести аналіз обсягів та динаміки використовуваних для цього фінансових ресурсів. Існуючу в Україні ситуацію з державним фінансуванням соціальної сфери наочно показано в табл. 1. [1, 2].

Таблиця 1

Видатки зведеного бюджету України на соціальну сферу у 2016 – 2017 рр.

Назва показника	Млн. грн.		Темпи росту 2017 року до 2016 року, у %
	2016 рік	2017 рік	
Громадський порядок, безпека та судова влада	5 546,0	6 489,6	117,0
Охорона навколишнього	319,2	452,9	141,9

природного середовища			
Житлово-комунальне господарство	639,9	774,1	121,0
Охорона здоров'я	6 685,0	7 338,5	109,8
Духовний та фізичний розвиток	1 418,4	1 573,9	111,0
Освіта	13 604,9	14 118,4	103,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення	22 151,8	26 783,1	120,9

Розглядаючи напрями державного фінансування соціальної сфери в Україні, слід зауважити, що за аналізований період найбільший обсяг коштів було спрямовано на соціальний захист і соціальне забезпечення населення – 22 151,8 млн. грн. у 2016 р. та 26 783,1 млн. грн. у 2017 р. Відповідно темп росту у 2017 р. в порівнянні з 2016 р. повинен скласти 120,9% (або 20,9% приросту).

Також великий обсяг фінансування виділено на освіту – 13 604,9 млн. грн. у 2016 р. та 14 118,4 млн. грн. у 2017 р., але темпи росту асигнувань є найнижчими серед напрямків фінансування соціальної сфери – 103%.

Сукупність фінансування вище зазначених напрямків становлять понад 70% від загального обсягу.

У 2017 р. порівняно із 2016 р. збільшено видатки на фінансування громадського порядку, безпеки та судової влади: з 5 546,0 до 6 489,6 млн. грн. При цьому темп росту асигнувань складе 117,0%.

Видатки на духовний і фізичний розвиток заплановано збільшити з 1 418,4 млн. грн. у 2016 р. до 1 573,9 млн. грн. у 2017 р. Відповідно темп росту повинен становити 111,0%.

Порівняно з іншими напрямками фінансування соціальної сфери, видатки на житлово-комунальне господарство є невеликими. Так, у 2016 р. за цією статтею було витрачено 639,9 млн. грн., а у 2017 р. заплановано видатків на суму 774,1 млн. грн., при прогнозованому темпі росту 121,0%.

Найменша сума фінансування виділена на охорону навколишнього природного середовища як у 2016 р. так і у 2017 р. і становить відповідно –

319,2 та 459,2 млн. грн., але темпи росту за даною статтею, є найвищими і становитимуть 141,9%.

Основними проблемами функціонування чинної в Україні системи соціального захисту, на наш погляд, є: невідповідність між прагненням держави забезпечити ефективний соціальний захист малозабезпечених громадян та її фінансовими можливостями щодо практичної реалізації таких заходів; недосконалість системи державної соціальної допомоги; неоднозначне трактування понять «соціальні стандарти» та «соціальні гарантії», що призводить до виникнення соціальних проблем на практиці; недосконалість пенсійного законодавства та неефективність функціонування всієї системи пенсійного забезпечення; нерозвиненість системи соціального страхування; наявність значної кількості соціальних пільг, які деформують систему соціального захисту населення [3, с. 32].

Таким чином, основним завданням соціально-орієнтованої економіки є забезпечення соціальним захистом усіх верств населення через застосування ефективної соціальної політики, а формою її реалізації повинен виступати ефективний та якісний процес фінансування соціальної сфери. Окреслені проблеми вимагають від уряду України побудови нової моделі соціального розвитку, підвалинами якої є галузі соціальної сфери, що стимулюють розвиток людського потенціалу та людського капіталу: охорона здоров'я, освіта, культура і мистецтво, фізична культура і спорт, житлово-комунальне господарство, соціальне страхування. Характерною ознакою розвитку соціальної сфери останніх років є недостатність обсягів як бюджетного, так і позабюджетного фінансування, що, в свою чергу, негативно позначається на людському потенціалі, який є не лише ключовою метою, а й найважливішим детермінантом і чинником економічного розвитку України.

Список літератури:

1. Закон України „Про Державний бюджет України на 2016 рік” від 25.12. 2015 р. № 928-VIII. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.

2. Закон України „Про Державний бюджет України на 2017 рік” від 21.12.2016 р. № 80-VIII. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.

3. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні / Н. Пігуль, О. Люта, А. Бойко // Вісник Національного банку України. – 2017. – №1(227). – С. 30-35.

4. Скулиш Ю. І. Соціальна спрямованість бюджетної політики в Україні: інтегральна оцінка та тенденції розвитку / Скулиш Ю. І. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 6. С. 93–98.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шашко Анна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, shashko49@gmail.com

Маршук Ліна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, linamarshuk@ukr.net

Протягом останніх років в Україні було досягнуто певних елементів стабілізації банківської системи зі збереженням її ринкової орієнтації, здатної відігравати важливу роль у посиленні стабілізаційних процесів та здійсненні структурних перетворень в економіці в цілому.

Сьогодні не можна не бачити наявних проблем у розвитку та функціонуванні банківської системи. Банківський сектор не може ефективно функціонувати в умовах стагнації інших сфер економіки. Головною сьогоденною стратегією банків стала не стратегія зростання і розвитку, а

стратегія виживання. Успішний розвиток і надійність банківської системи залежить від постановки аналітичної роботи в банку, що дозволяє давати реальну і всебічну оцінку досягнутим результатам діяльності банків, виявляти їхні сильні і слабкі сторони, визначати конкретні шляхи вирішення виникаючих проблем. Питання підвищення ефективності банківської діяльності знаходяться в центрі постійної уваги науковців та банкірів-практиків. Їм присвячені дослідження, що проводяться у сфері виробничо-фінансової діяльності банків. Вони також знайшли своє відображення в наукових працях вчених, зокрема: у працях Кочеткова В. М. аналізується банківська діяльність, автор узагальнює методичні підходи до аналізу банківської діяльності з урахування передового західного досвіду; у працях Щибиволок З. І. висвітлюються основні аспекти загальної оцінки діяльності комерційних банків, питання аналізу активів і пасивів, ліквідності, доходів, витрат і прибутковості капіталу банку; у працях Васюренка О. В. особлива увага приділяється аналізу новітніх підходів до здійснення банківських операцій.

Мета даного дослідження полягає в оцінці банківського сектору України загалом, та в оцінці ролі проведення аналізу в діяльності комерційних банків, адже за допомогою аналізу установлюються найсуттєвіші факторні показники, які впливають на зміни результатів діяльності банку.

Комплексний аналіз фінансового стану банку являє собою багатовимірне завдання, що включає аналіз власного капіталу, зобов'язань банку, аналіз активів (у тому числі аналіз кредитних операцій, інвестиційних та інших операцій банку з цінними паперами, валютних та інших активних операцій, аналіз банківських послуг), аналіз доходів і витрат банку, аналіз прибутку і рентабельності, аналіз ліквідності, аналіз банківських ризиків та аналіз фінансового стану банку. Структура активних і пасивних складових балансів банку є найбільш узагальненою характеристикою, що відбиває специфіку й основні сфери діяльності банку, стан ринку позичкових ресурсів, кількість і якість клієнтури, що обслуговується, політику банку по залученню і розміщенню грошових ресурсів з метою одержання прибутку. Обсяг загальних

активів (не скоригованих на резерви під активні операції) в лютому поточного року становив 983 527 млн. грн., обсяг чистих активів (скоригованих на резерви за активними операціями) – 865 356 млн. грн., а обсяг високоліквідних активів становив – 90 931 млн. грн. У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Саме аналіз кредитних операцій банку з погляду ступеня ризику, забезпеченості та дохідності лежить в основі аналізу якості активів, що, у свою чергу, є важливим напрямом рейтингової оцінки діяльності банку. Позикові операції являють собою один із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку. Водночас кредитні операції – це найбільш ризикований вид операцій банку. Кредитні операції формують його кредитний портфель. Однією з головних проблем кредитної діяльності банків у сучасних умовах є несвоєчасне погашення наданих позик. Нарощуючи обсяги кредитних вкладень, банк веде недостатню роботу щодо їх повернення. Тенденція з поверненням позик може призвести до банкрутства банку. Тому банку необхідно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від законної кредитної політики. Банку слід поліпшити політику щодо видачі кредиту, контролю за поверненням позик, контролю за його забезпеченням. Аналіз власного капіталу банку являє собою складне, комплексне завдання, під час розв'язання якого слід враховувати не лише загальний фінансовий стан банку та його діяльність, а й проаналізувати кон'юнктуру ринку банківських операцій і послуг, економічний стан учасників (акціонерів) банку та його клієнтів. Ситуація на грошово-кредитному ринку в березні 2017 року характеризувалася подальшим прискоренням тенденції до збільшення коштів населення в банківській системі. Збільшення коштів юридичних осіб сприяло зниженню ставок за кредитами. Водночас зазначене не призвело до активізації процесів кредитування – унаслідок відсутності платоспроможних позичальників банки значну кількість вільних ресурсів спрямували у фінансові інструменти, зокрема

в державні цінні папери. Обсяг депозитів фізичних осіб у березні поточного року збільшився на 2,3% порівняно із 1,2% у лютому та – 0,4% у січні, що свідчить про поступове відновлення довіри населення до банківської системи. З початку року вклади фізичних осіб збільшилися на 3,9% – до 219,7 млрд. грн. Приплив коштів населення спостерігається як в національній, так і в іноземній валютах. У березні вперше в поточному році зафіксовано приплив коштів юридичних осіб до банків, обсяг яких у цьому місяці збільшився на 8,3% (з початку року – на 1,7%) – до 118,3 млрд. грн. У валютній структурі приросту коштів юридичних осіб превалюють депозити в національній валюті. Загальний обсяг депозитів у березні збільшився на 4,3% (з початку року – на 3,1%) – до 338,0 млрд. грн. Отже, успішний розвиток і надійність банківської системи залежить від постановки аналітичної роботи в банку, що дозволяє давати реальну і всебічну оцінку досягнутим результатам діяльності банків, виявляти їхні сильні і слабкі сторони, визначати конкретні шляхи вирішення виникаючих проблем.

Список літератури:

1. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підруч. / [А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.]; за ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2017. – 599 с.
2. Кочетков В. М. Основи аналізу банківської діяльності: навч. посіб. / В. М. Кочетков – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2017. – 116 с.
3. Основні тенденції грошово-кредитного ринку України за березень 2017 року.–[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank-ua.com/trends/cash/>.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

DEVELOPMENT OF THE STUDENTS CREATIVITY

Shvay R.I.

National University "Lviv Polytechnic", Lviv, Ukraine

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Professor of Department of
Pedagogy and Social Management

One of the goals in the educational sector is to prepare educated citizens, as well as to create a generation of socially active, creative people who are able to influence the social progress. The need for research personalities and innovative thinking type defines the key competencies of modern human, determines strategic directions of educational development. Formation of the creative person has to search for ideas and methods of problem solving, interpretation of it as an equal partner in the educational process fits the modern educational concept.

Creativity is a permanent characteristic that varies from low level (zero) to the highest level (characteristic of the most talented people). Therefore it can be stimulated and developed by using a variety of methods and teaching technologies. The ability to abandon stereotyped thinking and the ability to overcome the psychological barrier of a standard approach to the phenomena is the first step to creativity.

Organization of training to the creative development involves the creation of special psychological and pedagogical conditions that are related to the learning objectives (incentives and support creative activity, forming the ability to solve new problems and search for information, creation of knowledge), sub-item of the learning process objects (critical thinking, proper evaluation of ideas for their novelty, convergent and divergent application tasks, the ability to perceive the other's position, change the evaluation function, rejection of copying projects and other creative imitation) and methods.

By achieving the goal, methods of pedagogical creativity it is possible to classify into two groups: 1) methods, whose purpose is solving a specific tasks and 2)

methods, whose purpose is to develop the creativity of the individuals or group through stimulating processes and creativity to overcome existing barriers. The second group of methods includes training work.

To develop students' creativity, it is necessary to use methodical training system of creativity as a means of educational technology. Training creativity can and should be interpreted not only as a stimulus for the development of certain intellectual operations and cognitive abilities, but as a tool to form the creative behavior of individuals experience and understanding of themselves and the world, the ability to verbalize their thoughts, observations and reflections, active experimentation. This understanding of creativity training covers almost all areas of everyday human activity, ranging from interpersonal communication, cognitive skills, building knowledge, practices and becoming as the prevailing personality. Thus, creativity training in the educational process is a system of psycho-pedagogical and methodological group if sessions, which are held in order to realize the creative potential and self-help in forming a creative personality [2, p. 199].

In our opinion, training of creativity in learning is a system of teaching group classes, which are structural components of the educational process; they are conducted in order to develop students creativity forming their motivation and life experience, creative approaches to solving problems, providing balance between cognitive and affective development of the individuals [2].

Modern theories of creativity were the theoretical basis for building a methodical system provisions. These theories are focused on the subjective conditions of creativity and creative learning environment creation; egalitarian approach work, without differences between creative thinking and other forms of knowledge and mental operations in creative and tedious processes; equivalence processes of personality characteristics and learning.

The purpose of methodical system is to create conditions for the creativity development.

The main tasks created by the system are:

- 1) Redirection of the educational process in the system of knowledge on the course of the creative process to understand own creativity;
- 2) Providing teaching methods and technologies to stimulate, support, predict, diagnose and develop the creativity;
- 3) Creating conditions for individual development in learning, building motivation to creativity and creative skills for solving problems.

System of organizing factor in the methodical system is functional relations "teacher –student" in compliance ideas on training and education in creative learning environment, i.e. forming priority to the thinking processes, independent work and ability to adapt to the environment, recognizing the authority of the teacher, significant demands on students. Important integrative function of the methodical system is promotion and development of emotionally volitional, intellectual and creative abilities of students.

The means of implementation of teaching methodical system is a diagnostic complex an integrated software environment that consists of the following modules: diagnostic systems, planning the learning process (based on diagnostics), didactic material for training session's creativity; informational and methodical material for teachers. Diagnostic complex system designed to evaluate levels of creativity, motivation, cognitive and logical abilities of students. It uses a system of psychometric tests and questionnaires. It allows identifying five groups of work, i.e. discovered, oppressed, suspended, underdeveloped and undetected. To work with certain groups of students, creative teacher recommends a certain type of training works for the usefulness.

It supposes to use three kinds of creativity trainings: academic, cognitive and motivationally emotional. Academic training is aimed at fostering creative expertise and creative approaches to solving problems, learning heuristic techniques, methods and strategies. Cognitive training is aimed at the development of cognitive processes: attention, memory, thinking (divergent, logically analytical and synthetic, deductive), sensitivity to the problems of others. Motivationally emotional creativity training is aimed at the development of motivational and emotionally volitional personality

(openness to observe commitments to research-experimental work, stamina, willingness to take risks, non-conformism, and ability to overcome obstacles creativity). Academic and cognitive training works should mainly develop informational. components of creativity including specialized knowledge and skills, divergence, logically analytical and synthetic thinking. Academic and motivationally emotional creativity trainings ensure potential development: openness to research, methods, strategies and creative approaches to solve problems.

Organizational requirements for the training work is relative balance in the application of logical and intuitive thinking in the process of solving problems, equivalent expressions of creative interpretation in cognitive, motivationally emotional activity areas, giving priority to activities that creates a climate of trust into the group to criticize only in relation to behavior and results, and not the individual.

Creativity inherent mental operations are the same as for the functioning of intelligence, personality developing trainings as a whole: memory, attention, emotions, imagination, intelligence, specialty and creativity.

References:

1. Shvay, R.I. (2011), Using creative training in the process of physics learning, *VisnykChernihivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenko: Seriya:pedahohichni nauky*, Vol. 89, pp. 199-202.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШЕРІНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Швейбиш Климент Юрійович

Шерінгова економіка - це можливість зробити зі своїх пасивів активи, які будуть приносити дохід сім'ї. Шерінгова економіка налагоджує контакт між людиною, у якої є надлишковий ресурс, і тим, кому цього ресурсу не вистачає. Такий підхід має на увазі як загальне споживання, так і спільне створення. В основу шерінгової економіки закладена Win Win-ідеологія, коли виграють

обидві сторони. В цьому і виник парадокс: люди звикли, що хтось повинен програти [2].

Мета шерінгової економіки полягає в тому, щоб скоротити свої витрати (а згодом, можливо, навіть отримати прибуток) за рахунок здачі в оренду тієї частини своєї власності, яка поки власникові не потрібна. В теорії перелік того, що можна здати в оренду, необмежений: від одягу до об'єктів нерухомості.

Прихильники шерінгової економіки переконані, що в цьому десятилітті зазначені чотири рушійні сили діють у спільному напрямку. Тому цивілізація переживає революційний перехід від гіперспоживання, характерного для ХХ ст., до тренду ХХІ ст. - спільного споживання.

Шерінг може просто компенсувати витрати власника речі, але може бути і бізнес-моделлю фірми, коли якийсь ресурс купується свідомо, щоб його потім по частинах (або за часом) продавати тим, хто його потребує. Прокат велосипедів, оренда коляски, комісійний магазин, співоренда житлової площі – все це шерінгова економіка [2].

Проаналізувавши статті, я можу стверджувати, що шерінгова економіка для українського суспільства є явищем неоднозначним. Тому для того, щоб проаналізувати можливості та перспективи українського шерінгу, а також визначити основні бар'єри та загрози для його розвитку, здійснив SWOT-аналіз. Суть даного аналізу полягає в розділенні чинників та явищ, що впливають на функціонування та розвиток шерінгу в Україні на чотири категорії: strengths (сильністорони), weaknesses (слабкісторони), opportunities (можливості), threats (загрози).

Таким чином, в результаті проведеного SWOT-аналізу української шерінгової економіки, можна сказати, що шерінг в Україні однозначно буде набувати подальшого поширення, як і в усьому світі. Але цей шлях розвитку не позбавлений і деяких перешкод. В основному, успішний розвиток вітчизняного шерінгу залежатиме більшому мірою від довіри в українському суспільстві, зміни пануючої системи цінностей та, звичайно ж, розвитку інформаційного та комунікаційного простору, нових технологій.

Проте, вже на існуючому етапі існування шерингу в Україні варто попіклуватися про створення належної законодавчої, правової, облікової та ін. систем в сфер ішерингу, залучивши відповідні державні інституції.

SWOT-аналіз шерингової економіки в Україні

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
1) Посилена активізація розподілу усіх видів ресурсів та їх раціональне використання. 2) Гнучкі робочі домовленості. 3) Нові джерела доходів та прибутку. 4) Поява нових сфер діяльності, створення нових споживчих цінностей. 5) Знищення кордонів у розподілі ресурсів. 6) Низькі ціни порівняно з традиційними сервісами. 7) Розвиток інформаційних технологій та комунікаційних технологій. 8) Формування нової модель споживання, нового способу життя та суспільних цінностей (основний акцент – довіра). 9) Новий інструмент для вирішення суспільних та глобальних проблем (екологічні проблеми, бідність, безробіття, надмірне споживання, тощо).	1) Виклики для існуючої економіки та традиційних бізнесових компаній. 2) Не розвинута правова база. 3) Низький взаємозв'язок між шеринговою економікою та податковою системою. 4) Відсутність статистичного обліку шерингової економіки, що не дає змоги врахувати вплив шерингу на реальну економіку України.

<i>Можливості</i>	<i>Загрози (бар'єри)</i>
1) Легке започаткування бізнесів, що не потребує великих початкових витрат, швидкий запуск комерційних Інтернет-проектів. 2) Розвиток соціально-економічних інновацій, сервісних моделей, вплив на ефективність та конкурентоздатність українського бізнесу без значних капіталовкладень. 3) Можливості для бізнес-новачків. 4) Створення нових market place, розширення ринків споживання українських продуктів, сервісів та трудових ресурсів, комерційна глобалізація. 5) Розвиток українських міст та українського суспільства.	1) Проблеми в регулюванні ринку шерингу котрі породжують невизначеність. 2) Наявність законодавчих перепон для поширення ідеології шерингової економіки на внутрішніх ринках. Як приклад, у сфері розподілу частотного ресурсу – відсутність технологічної нейтральності. 3) Проблеми в захисті шерингових Інтернет-платформ, безпеці шерингових взаємодій, страхуванні. 4) Фінансові бар'єри для роботи українських компаній на глобальних ринках, а саме в частині безперешкодного отримання коштів на рахунки, що відкриті в Україні.

Ринок шерингової економіки почав швидко розвиватися. І головною причиною стала криза. Люди намагаються заробити, зекономити кошти. Тому такі компанії як *OLX* та *BlaBlaCar* розвиваються. Але український менталітет не дозволяє нам все так швидко прийняти, тому потрібен час.

Ми повинні йти в ногу з прогресом, інакше ми ніколи не станемо розвинуеною країною.

Чим більшою буде довіра до людини, тим простіше їй буде отримати у розпорядження бажану річ або послугу.

А що ж традиційний спосіб ведення бізнесу? Може, його буде пригнічувати шерінгова економіка, яка набирає обертів? Адже статистика свідчить: у далекому 2008 року поява сервісу Airbnb в Техасі викликало падіння цін на готелі десь на 6%. Але давайте подивимося на цей факт з іншого боку: зниження цін на проживання в привабливому для туристів місті однозначно простимулює потік відвідувачів [1].

Це збільшить прибуток підприємств громадського харчування, розважальних закладів, зросте надходження податків до бюджету. Тому про занепад традиційного бізнесу у зв'язку з приходом спільного споживання не варто говорити. Скоріше, мова йде про переконфігурації економіки і перенаправлення грошових потоків [3].

За останні кілька років шерінгова економіка показувала стабільне зростання. Сьогодні тисячі компаній по всьому світу дозволяють людям ділитися, орендувати, позичати або дарувати товари, послуги, навички та інформацію. TheEconomist оцінює світовий ринок шерінгової економіки в інтернеті у \$ 26 млрд. Зростання збережеться і надалі. [1].

Тепер доречно навести приклади тих, хто вже досяг успіху на цьому терені: перелік суб'єктів шерінгової економіки налічує сотні, якщо не тисячі проектів по всьому світу. В кінці двохтисячних стартувало чимало майданчиків, які намагалися реалізувати ідею оренди електроінструменту: Ecomodo; CrowdRent, ShareSomeSugar, NeighborGoods, Thingloop, OhSoWe, SnapGoods.

Airbnb. Найбільший в світі онлайн-майданчик для розміщення, пошуку і короткострокової оренди приватного житла. Пропонує понад 2 млн. варіантів будинків, квартир, кімнат в 33 тис. містах у 192 країнах. Проект стартував у 2008 р. За офіційною легендою, тоді засновники сервісу поселили трьох

відвідувачів якоїсь конференції. А в 2017 році послугами Airbnb скористалися вже майже 40 млн. чоловік.

OLX. Міжнародна платформа, що надає послуги онлайн-сервісів оголошень у більш ніж 40 країнах. В Україні *OLX* працює з 2007 року. *BlaBlaCar*. Глобальний лідер в області райдшерінга – спільне використання легкових автомобілів. Сьогодні *BlaBlaCar* налічує понад 30 млн. користувачів у 22 країнах. У 2014 році *BlaBlaCar* прийшов до України. Нещодавно у Львові запрацював сервіс *Mushroom*, який допомагає здати, або орендувати житло цілодобово. Принцип його роботи нагадує *Airbnb*, про який ми говорили раніше. Але співзасновник сервісу Андрій Окунський впевнений, що український ринок специфічний, тому європейські сервіси не можуть надавати якісні послуги. Щоб надавати якісний сервіс, необхідно контролювати кожну угоду від надходження заявки до завершення операції [1].

Головною проблемою, що заважає розвиватися шерінговій економіці в Україні це є відсутність довіри та недосконалість законодавства. Відсутність довіри між громадянами до держави і держави до громадян. Саме тому люди бояться вкласти свій капітал в щось нове. Вони бояться чи то надмірної уваги контролюючі державних органів чи те, що можуть стати жертвами шахраїв. Недосконалість закону у відсутності регульованих відповідних відносин (прогалини права, наявність двох конкурентних норм, що протиріччять між собою). Норми права не сприяють, а заважають здійснення економічної діяльності.

Важливий елемент успіху і подальшого зростання шерінгової економіки в Україні є те, що ми приймаємо досвід розвинутих країн. Здійснюємо імплементацію правових норм ЄС скасовуємо застарілі та неефективні НПА, що перешкоджали розвитку бізнесу. Європейський вектор розвитку сприяє як покращенню інвестиційного клімату так і співпраці з європейським країнами. Всі ці фактори дає відчуття, що найблищим часом зростання шерінгової економіки в Україні пришвидшиться.

Список літератури:

1. Як шерингова економіка змінює світ [Електронний ресурс] – Економічна правда, 2016. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/5/603709/>
2. Герасименко А. 7 главных трендов этого года в шеринг-экономике [Електронний ресурс] / А. Герасименко – Rusbase, 2017. – Режим доступу: <https://rb.ru/opinion/sharing-this-year/>
3. Еволюція довіри: як шерингова економіка руйнує світові кордони [Електронний ресурс] – Економічна правда, 2016. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/10/3/607318/>

ЩОДО АСПЕКТІВ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРА – ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗВО

Шевченко Володимир Вікторович

Динаміка, складність і неоднозначність змін у суспільстві об'єктивно ставлять педагогічну науку перед необхідністю ціннісного самовизначення і перегляду базових компетентностей та напрямків в різних галузях економіки, культури, а особливо освіти зокрема в інженерно-педагогічному напрямку. Успіх в перебудові інженерно - педагогічної освіти залежить, в першу чергу, від особистості інженера - педагога, його готовності до професійно-педагогічної діяльності в сучасних умовах, морального потенціалу, майстерності і т.п. Тому особливої актуальності набувають дослідження педагогічних умов, закономірностей і особливостей професійно - педагогічного становлення фахівця з інженерно - педагогічною освітою.

Система університетської освіти, де готується майбутній інженер - педагог, являє приклад гетерогенного явища, що включає безліч різних проблем. Інженерно- педагогічна освіта як відносно новий вид підготовки інженерно -

педагогічних кадрів для системи освіти знаходиться в стані найактивнішого становлення: жоден елемент, жодне питання в системі професійно - педагогічної підготовки кадрів до кінця не вирішене. Це відноситься як до змісту інженерно - педагогічної освіти, так і до умов університетської підготовки майбутніх інженерів- педагогів. Вони переживають період активного пошуку у всіх кількісних і якісних характеристиках: співвідношення спеціальної і педагогічної підготовки студентів, їх умов, методів, засобів, шляхів; в складі структури навчальних дисциплін, тимчасового їх розташування і обсягу наданої інформації і т.п.

Якість підготовки інженера - педагога залежить від методологічної стратегії навчального закладу, яка визначається теоретичними і практичними підходами до освітнього процесу.

Частково це пояснюється тим, що професійна підготовка інженера- педагога вимагає особливого методологічного підходу, так як ця професія в своїй основі має два види знань та умінь (два види освіти) - педагогічний і технічний. Ці знання та вміння повинні бути взаємопов'язані та інтегровані. Здійснити це об'єднання можливо тільки на основі системного підходу, який включає і теорію і загальнонаукових методів пізнання об'єкта як системи.

Взаємодія як системоутворюючий фактор означає, що між різними елементами системи, наприклад, різними навчальними циклами, встановлюється зв'язок на основі деяких загальних ознак.

Стосовно до проблеми міжпредметних зв'язків взаємодія як системоформуючий фактор означає встановлення між окремими навчальними дисциплінами міжпредметних зв'язків, які об'єднують їх в систему.

Істотними якостями системного підходу є: цілісність, структурність, наявність зв'язків і залежностей між елементами системи і між системою і зовнішнім середовищем. Наявність цих якостей, особливо зв'язків і цілісності, дозволить забезпечити дуже важливу для даної професії складову, як взаємозв'язок двох видів знань та умінь.

Цілісність такої системи підкреслюється і в філософському аспекті, де під системою розуміють "сукупність елементів, що знаходяться у таких відносинах і зв'язках між собою і утворюють певну цілісність і єдність.

Таким чином, властивості системи визначаються не тільки сумарними властивостями окремих елементів (компонентів), а й властивостями її структури, особливими системоутворюючими інтегральними зв'язками елементів даного об'єкту. Це означає, що системний підхід слід (бажано) застосовувати в тому випадку, коли дослідник вирішує проблему виявлення інтегральних властивостей об'єкта, які не є результатом простого сумування його частин і не можуть бути визначені з особливості окремих елементів системи.

При необхідності проаналізувати зміст навчального матеріалу і процесу навчання бажано використовувати системно-структурний або структурно-системний підходи. Вони відрізняються лише послідовністю процедур. У першому з них спочатку аналізується система в цілому на основі глибокого структурного аналізу елементів, що входять у систему. У другому спочатку здійснюється структурний аналіз об'єкту, потім системне його синтезування, тобто взаємопов'язане вивчення властивостей, ознак, сутності об'єкта.

До теперішнього часу по великому рахунку не дана загальноприйнята характеристика суті механізму формування професіоналізму інженера - педагога, не визначена структура змісту, принципи і психолого-педагогічні умови його здійснення в освітньому процесі університету.

Можна стверджувати, що все ще відсутня теоретична і технологічна розробка концепції багаторівневої (нелінійної) організації інженерно - педагогічної освіти, спрямованої на формування професіоналізму інженера - педагога. Відчувається потреба в розробці системних і технологічних засобів і умов (закономірностей, принципів, правил, змісту, форм, методів) професійної підготовки інженера - педагога. Таким чином, сучасний етап розвитку педагогічних досліджень висуває як першочергове завдання розробку і обґрунтування системи професійної підготовки студента, виявлення і

систематизацію змісту, структури і умов багаторівневого освітнього процесу в університеті.

Для підвищення ефективності досліджень дуже важливо створити єдиний скоординований план проведення робіт усіма вищими навчальними закладами і факультетами інженерно-педагогічного профілю. Координацію цих робіт зможе здійснювати відповідна комісія Науково-методичного центру України з інженерно-педагогічної освіти.

Потребують негайного вирішення і питання фінансування науково-дослідних робіт з проблем освіти, морального та матеріального заохочення виконавців робіт, молодих науковців.

LEGAL TEXTS AND PECULIARITIES OF THEIR STUDY

Шекура М.В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

доц., канд. філол.наук. **Качмар О.Ю.**

The language of the law has certain features that make it different from everyday English. The study of legal texts is fast becoming a key instrument in Legal English investigations. Legal texts are a part of legal Discourse. Still, the question may arise as to what texts in particular can be regarded as legal texts.

At first sight, any text related to law can be considered to be a legal text. Yet, I. Depraetere defines a legal text as any text which is produced by: (a) a legislator (e.g. constitution, law, decree), (b) the judge (e.g. judgments), and (c) other institutions such as other legally empowered officials, e.g. a notary or an attorney (e.g. contracts) [3, p.212]. In other words, if the sender or the creator of a text performs legal functions, such text is a legal text. However, in this approach, only specialists of law are taken into account; whereas, non-specialists which also participate in a communicative situation (e.g. the maker of the will) are excluded.

According to M.R. Asensio [1, p. 72], it is the context in which a text is produced that determines whether it is a legal text or not. If a text occurs in a legislative, judicial, contractual or administrative context, it might be regarded as a legal text. But from this point of view, it is not clear whether such texts as essays on legal matters fall under the category of legal texts or not. Borja Albi and Hurtado Albir suggest that in order to discern a legal text from other texts, it is necessary to consider the whole discursive situation of the text, i.e. the sender, the receiver, the register and the objective [3, p. 108]. Hence, while investigation on legal texts legal Discourse should be taken into consideration. Therefore any legal text can be regarded as a special-purpose text belonging to legal Discourse. Legal texts are different from other kinds of texts in respect of their text-internal and text-external properties, i.e. their functional, structural, and linguistic features. Legal texts are drafted in legal language, which is defined as a language for specific purposes or special-purpose language (LSP), sub-language, scientific language, specialized language [6, p.9; 5,p. 28], or legalese [7, p.95]. As J. Lehrberger enlists six main features according to which an language for specific purposes variety could be characterized. These features are regarded as fundamental for the study of legal Discourse and legal texts:

1. Limited subject matter (law);
2. Lexical, semantic and syntactic restrictions (e.g. the use of terminology);
3. “Deviant” rules of grammar;
4. High frequency of certain constructions (e.g. formalized sentence patterns in statutory texts);
5. Text structure (e.g. legislation or contracts);
6. The use of special symbols [4, p.22].

From the above considerations, it follows that legal texts as states are formulated in a special language that is subject to special syntactic, semantic and pragmatic rules. Along similar lines, D. Cao argues that legal language covers all communications in a legal setting [2, p. 21].

On the basis what was mentioned above, it is possible to regard as legal texts, the following: prescriptive texts, judicial texts, jurisprudence, reference works, legal doctrine , and texts applicable of the law. Hence, legal texts are considered as legal, since the sender, the receiver, the register and the objective of these texts are closely related to legal settings.

References:

1. Asensio, M. Roberto. 'Translating Official Documents. (Translation Practices Explained)'.— 2014, London: Routledge –p.168
2. Cao, Deborah. 'Translating Law'. — 2007, New York: Multilingual Matters, —18-27
3. Depraetere, Ilse 'Perspective on Translation Quality', — 2011, De Gruyter GmbH &Co.: Berlin, — p.305
4. Lehrberger, John 'Sublanguage Analysis'.— 1986 New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, p. 19-38.
5. Pearson, Jennifer 'Terms in Context'. —1998, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, — p.178
6. Schiffrin Deborah 'Approaches to discourse'— 1994, Cambridge, MA & Oxford: Blackwell. - Volume 31, — p. 470.
7. Tiersma, M. Peter 'The Creation, Structure, and Interpretation of the Legal Text'. [Electronic resource] [Availavle at]
<http://www.languageandlaw.org/LEGALTEXT.HTM> (Accessed November 10, 2018)

БЕНЧМАРКІНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Шергіна Л.А.

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана».

кандидат економічних наук,

доцент,

доцент кафедри економіки та підприємництва

ORCID ID 0000-0001-9031-0616

Ел.пошта:

lidiyashergina@ukr.net

Зубченко А.І.

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана».

магістрант кафедри економіки та підприємництва

Ел.пошта: catel@ukr.net

В даний час спостерігається зростання конкуренції між підприємствами в середині країни і водночас їх інтеграція у міжнародне господарство. Тому, в управлінні підприємств з'являється потреба у рішенні стратегічних питань. Впровадження ефективної стратегії розвитку та господарювання постає головним завданням для більшості українських підприємств в умовах сучасного ринку.

Разом із цим, суб'єкти ринку часто мають невизначеність в межах реалізації власної господарської діяльності. Та варто виділити, що кількість факторів впливу напряму залежить від розмірів підприємства.

Так, малі суб'єкти господарювання мають здатність швидко реагувати на переміни в оточуючому середовищі за рахунок оперативного управління, на відміну від великих і середніх підприємств. Таким підприємствам потрібно

реалізовувати стратегічне управління, а також створювати та здійснювати стратегії розвитку. Це пов'язано з тим, що великі та середні підприємства за рахунок свого розміру не мають можливості вирішити такі проблеми, спираючись тільки на оперативне управління.

Для цього постає необхідність у створенні та запровадженні таких технологій в управлінні, які б дали змогу одержати перевагу над конкурентами шляхом застосування успішного досвіду лідерських підприємств.

Із цією метою можна використати бенчмаркінг, який являє собою метод стратегічного розвитку різних напрямків діяльності, та базується на порівняльному аналізі господарювання власного підприємства та підприємств-лідерів у галузі. Загалом метод полягає в оцінюванні особистої та галузевої результативності, порівнянні та аналізі господарювання лідерів галузі та запровадженні найуспішнішого досвіду підприємств-лідерів у діяльності власного підприємства [1]. Інакше кажучи, бенчмаркінг – це альтернативний спосіб стратегічного планування, цілі якого формуються на базі порівняння показників із конкурентами. Методика бенчмаркінгу поєднує в одній системі формування стратегії, аналіз галузі та конкурентний аналіз.

Основна мета бенчмаркінгу полягає у надійному з'ясуванні можливостей успішного підприємництва на базі дослідження. Важливо, щоб бенчмаркінг являвся безперервним процесом, та мав за ціль не тільки відповідати конкурентам, а й мати перевагу над ними. Підприємницькі функції в межах бенчмаркінгу досліджуються як процеси, які виготовляють продукцію чи послуги і реалізують їх на ринку. Сферою використання бенчмаркінгу охоплюється формування стратегії, заходів та функцій управління.

Загалом же бенчмаркінг проводиться у декілька етапів. Серед них варто виокремити такі:

- Формування об'єкта. Цей етап включає в себе визначення потреб у розвитку на підприємстві. Також аналізується результативність фінансово-господарської діяльності підприємства, виокремлюються процеси, які мають

вплив на його діяльність, а також встановлюється метод кількісного виміру параметрів.

- Обрання конкурентів. На цьому етапі здійснюється пошук еталонних підприємств, встановлюється зв'язок із ними, а також визначаються критерії аналізу.

- Знаходження інформації. Потрібно знайти інформацію як про власне підприємство, так і про конкурентів, що аналізуються. Для цього інформація має бути ґрунтовною та достовірною.

- Аналіз. Даний етап передбачає систематизування отриманої інформації, обирає методику аналізу, та оцінювання рівня досягнення цілей.

- Впровадження. Для цього етапу характерним є формування стратегічних дій, методик їх контролінгу. Також прослідковується, щоб процеси, які підлягають розвитку, досягли найбільшої результативності.

Загалом, в ході проведення бенчмаркінгу, найголовнішим є організація пошуку інформації про конкурентів та їх показники, від чого залежить результативність всього аналізу.

Насамперед, зазвичай, робиться порівняльний аналіз фінансових показників із конкурентами. Для цього досить обрати 8-10 конкурентів із однієї галузі, які між собою будуть порівнюватися. Для початку варто зупинитися на таких індикаторах, як доля ринку, темпи росту та прибутковість підприємства.

Обсяги реалізації товарів чи послуг потрібні для характеристики долі ринку, показник варто брати у грошовому вимірі та розраховувати у відсотках. А темпи росту отримують із динаміки змін частки ринку аналізованих конкурентів. До індикаторів рентабельності варто віднести показник прибутковості інвестиційного капіталу, тому що такий показник є найпривабливішим для акціонерів.

У міжнародній практиці часто застосовується такий показник, як рівень задоволення споживачів. Його можна визначити, провівши маркетингове опитування клієнтів.

Тепер, отримавши фінансові показники різних підприємств, можна з'ясувати лідерів на ринку. І вже після цього виокремлюють ті якості стратегії конкурентів, які найбільше зв'язані із досягненням ними гарних результатів.

В підсумку, може з'ясуватися, що деякі аспекти стратегії, які підприємство вважало важливими, та приділяло їм багато уваги, у конкурентів-лідерів взагалі відсутні. І навпаки, конкуренти використовують аспекти стратегії для досягнення успіху, які здавалися зовсім неважливими.

Таким чином, за результатами цього аналізу, будуються стратегічні напрями, які формують стратегію розвитку підприємства, беручи до уваги результати лідерів галузі та запозичення позитивного досвіду у підприємств-лідерів.

Отже, якщо підприємство обирає шлях розвитку, то незамінним інструментом для формування стратегії розвитку являється бенчмаркінг. Тому для підприємства постає ціллю визначити лідерів галузі, та виявити, чому власне підприємство не входить в цю групу. Вияснити, що в результаті господарювання потрібно покращити та розвивати, а що взагалі виключити. Саме для цього і потрібен бенчмаркінг, який допоможе розвивати потенціал підприємства. Бенчмаркінг дає змогу підвищити конкурентоздатність підприємства, мінімізувати власні помилки, та застосувавши досвід лідерів, досягати успіхів.

Список літератури:

1. Вартанова О.В. Бенчмаркінг інноваційного потенціалу промислового підприємства / О. В. Вартанова, І. В. Шестер // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – В. 8, Ч. 2.– С. 89-92; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/73.pdf
2. Леонова Ю.О. Бенчмаркінг – сучасний інструмент у конкурентній боротьбі / Ю. О. Леонова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2016. – №5. – С. 195-199; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/35.pdf

3. Морщенок Т.С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур / Т. С. Морщенок // Науковий вісник Мукачівського державного університету – 2017. – №9. – С. 533–540 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/92.pdf

СОЦІАЛЬНІ НОВАЦІЇ: СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТНІ ВІДНОСИНИ

Широбокова О.О.

Запорізький національний університет

к. філософ. н., доцент кафедри соціальної філософії та управління

mollyshirobokova@gmail.com

У сучасному світі відбуваються складні, багатогранні процеси в соціальному, економічному і духовному житті країн, націй, етносів, народів. Традиції і новації як дві взаємопов'язані сторони розвитку суспільного буття, характеризують наявність в ньому як стійких, так і суперечливих моментів.

Соціальний механізм традицій функціонує в соціальній реальності безперервно. Проте, «обличчя» реальності змінюється: зазвичай поступово, інколи нестримно, але завжди помітно [6, с. 207]. Очевидно, що зміни провокуються якимись подіями, що змінюють обставини існування соціуму. І залежно від характеру цих подій, ми стаємо свідками або поступових трансформацій, або «катастрофічних» змін. Так або інакше, ми стикаємося з Новим - з новим досвідом, з новими проблемами, з новою реальністю. Приклади «природної» тяги людини до новизни можна побачити в роботах різних «утопістів». Знаменита «папійонна» Ш. Фурье - пристрасть до різноманітності, що диктує кожних дві години змінювати вид діяльності [7, с. 82]. Або примітний пасаж з Оуена, в якому він пише про вічко «абсолютно нової організації людського суспільства, при якій всі люди придбають нову

свідомість, нові відчуття, новий дух і засвоять абсолютно іншу поведінку» [5]. Все це доказує неможливість існування суспільства без процесу генерування соціальних новацій. Кожне покоління наповнює традиційні форми новим змістом. Іншими словами, традиція неминуче передбачає новаційну динаміку.

Ринок новацій визначається як сукупність об'єктів інтелектуальної власності, яка характеризується цілісністю і володіє якістю творчої новизни порівняно з попередніми новаціями. Основним товаром ринку є продукт інтелектуальної діяльності.

У самому ж визначенні терміну «новація» синтезований цікавий аспект - етимологічний підхід – суттєві відносини між винахідниками (новаторами) та суспільством представлені як суб'єкт-суб'єкт-об'єктні відносини. Де суб'єкт-суб'єктні відносини віддзеркалюють комунікацію між винахідниками, а об'єктні характеризують системи, елементи системи, елементи відношень, на які спрямована новація. Це – безпредметні відносини, в широкому значенні суб'єкт-суб'єкт-об'єктні відносини, синтезовані в терміні «новація», мають під собою обмін змістами.

Суб'єкт-суб'єктні відносини між винахідниками представлені, по більшості, такою комунікаційною дією, як управління - у формі переконання, що апелює не до підсвідомих мотивів, як, наприклад, при навіюванні, а до розуму і здорового глузду за допомогою логічно збудованої аргументації.

Об'єктні ж відносини є у вивченні елементів системи чи відношень, на які спрямована новація, організованих на основі гнучких концептуальних структур, що виправдано діалектикою об'єктних для суб'єкта стосунків в рамках постнекласичеської пізнавальної моделі: людина (новатор) в процесі пізнання новації «знаходиться не поза об'єктом, що вивчається, а усередині нього». Він завжди лише частина цілого, що пізнає, з чого логічно слідує і транссуб'єктивність методу пізнання новацій: «в об'єктах нашого знання ми знаходимо самих себе, і, отже, вчений сам є джерелом тих універсальних законів, які він відкриває в природі» [8, с. 75] , що відноситься і до соціальних новацій. До речі, термін «новатори» в цьому випадку двозначний – це і люди,

що безпосередньо генерують новації, тобто люди, які вміють реалізувати свій творчий потенціал і ті, що завжди відкриті до нового, постійно націлені на засвоєння нововведень у власній практиці, добре орієнтовані в комунікативному просторі, здатні до ризику і креативності.

В процесі гносеологічних стосунків відбувається «перенесення» мисленням особливостей об'єкту (системи, елементів системи, елементів відношень, на які спрямована новація) в свідомість суб'єктів (винахідників, що комунікують між собою) у вигляді встановлення деякої структурної відповідності між знаннями, цілями і способами діяльності суб'єктів з об'єктом. Принцип структурної відповідності є загальним для всіх форм віддзеркалення на всіх рівнях існування матерії, але в соціальній практиці сприйняття новацій він діє особливим чином. У суспільстві відповідність між елементами системи, на які спрямована новація і її винахідниками може досягатися як на «фізичному», так і на теоретичному рівнях. «Теоретичне» пізнання відрізняється від «фізичного» (застосування на практиці) перш за все тим, що в його процесі об'єкт сприймається не лише відчуттями або їх комплексом, але і виробляється співвідношення відчуттів з поняттями (знаками, символами), якими в суспільстві прийнято оцінювати дані відчуття у всьому їх відомому різноманітті і глибині. Таким чином, відбувається, так зване «вживлення» новації у суспільство.

Підсумовуючи результати, визначені такі положення. Суттєві відносини між винахідниками (новаторами) та суспільством представлені як суб'єкт-суб'єкт-об'єктні відносини. Де суб'єкт-суб'єктні відносини віддзеркалюють комунікацію між винахідниками, а об'єктні характеризують системи, елементи системи, елементи відношень, на які спрямована новація. Людина (новатор) в процесі пізнання новації знаходиться не поза об'єктом, що вивчається, а усередині нього. У суспільстві відповідність між елементами системи, на які спрямована новація і її винахідниками досягається, перш за все, на теоретичному рівні, тобто виробляється співвідношення відчуттів з поняттями (знаками, символами), якими в суспільстві прийнято оцінювати дані відчуття у

всьому їх відомому різноманітті і глибині. Таким чином, відбувається, так зване «вживлення» новації у суспільство.

Список літератури:

1. Батищев С.В. / С.В.Батищев // Вопросы философии. 1995. № 3. С. 110-130.
2. Бердяев Н.А. Новации. Суждения в русле эволюционной парадигмы – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007. - 256 с.
3. Бондаренко А.Ф. Сущность понятия инновация и его классификация [Электронный ресурс] / Ф.Ф. Бездудный, Г.А. Смирнова, О.Д. Нечаева // Инновации. 1998. № 2-3. Режим доступа: <http://www.innov.etu.ru/>.
4. Кархін Г.И. Возникновение нового. Философский очерк. Мысль, 1983. С. 188 – 193.
5. Оуэн Р. Книга о новом нравственном мире II Утопический социализм. Хрестоматия./ Ф.Ф. Бездудный, Г.А. Смирнова, О.Д. Нечаева // Инновации. 1998. № 2-3. Режим доступа: <http://www.innov.etu.ru/>.
6. Пригожин І., Стенгерс І. Порядок з хаоса: Новий діалог людини з природою: Пер. с англ./ Загаль. ред. В.І. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича і Ю.В. Сачкова. М.: Прогресс, 1986. 432 с.
7. Фурье Ш. Избранные сочинения: в 4 т. / Шарль Фурье; [пер. с фр. и комм. И.И. Зильберфарб]. М. ; Л: Изд-во Акад. наук СССР, 1951 – . – Т.2: Критика строя цивилизации. Пути будущего. – 1951. – 396 с.
8. Шумилин А.Т. Проблемы теории творчества : монография / А.Т.Шумилин. М. : Высш.шк., 1989. - 143 с.
9. Sternberg R., Lubart T. Defying the Crowd. Cultivating Creativity in Culture of Conformity. N. Y., 1995. P. 37-42.

СУЧАСНЕ МІСТО

Шишкін Е.А.

канд. техн. наук, доц., код ORCID/ 0000-0002-0440-9255

Гайко Ю.І.

канд. техн. наук, доц., код ORCID/ 0000-0001-7273-1097

Азізова Д.С.

студент

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М.

Бекетова

Усі сучасні міста, незалежно від їхніх розмірів, актуального становища чи передісторії, так чи інакше, приречені на пошук власного неповторного обличчя. Міста розпочинають безпрецедентну для світової історії конкуренцію одне з одним за людські, інформаційні та грошові потоки. Глобальні зв'язки і суперництво частково опустилися зі щабля національних держав до рівня міст. Змагаються, звісно, близькі сусіди, але насамперед – глобальні та світові міста, географічна дистанція між якими вже не має принципового значення. Містам, які опинилися в такій ситуації, відтепер необхідно приваблювати не просто вигідними конкурентними умовами, але, передусім, неповторним символічним капіталом, автентичним "Я". І міста насправду почали індивідуалізуватися, тобто набувати якісної автономії, вибираючи курс розвитку.

Причому сьогодні "розвиток" для зорієнтованого в майбутнє міста не передбачає буквального дотримання кимсь заданого – як правило, державою – стратегічного зразка усередненої "міської політики". Міста різноспрямовано просуваються в майбутнє, формуючи свої автентичні стратегії. Причому зовсім не обов'язково, щоб ці "стратегії" передбачали бурхливе економічне зростання і масштабні інвестиції. Часом значно ефективніші скромні стратегії вкладень у самих себе і власний імідж. Цілком коректно відтак пролунає теза, котру вважають парадоксальною: на зміну уніфікованій "міській політиці" приходить епоха множинних "політик міст". А тому не складно виснувати, що звичні і,

можливо, цілком виправдані для недавніх часів дихотомії типу "провінція-центр", "лідер-невдаха", "ведучий-ведений" швидко втрачатимуть сенс стосовно сучасних міст.

Які нові ідеї восторжествують в урбаністичному розвитку? Цілком імовірно можна припустити тільки одне: це будуть ідеї автентичності життя. Міста як колективні суб'єкти самі вербалізують спільні цінності і змісти, спираючись, звичайно, на баланс власних інтересів і можливостей. Міста, схильні й внутрішньо орієнтовані на спокійне життя, не варто підштовхувати (та й заледве це комусь вдасться) до чогось, що суперечить їхньому колективному уявленню про своє "благополуччя". Проекти господарського буму також не приживуться в них, якими б перспективними не видавалися. І, навпаки, буде доволі важко зашорити аргументами помірності схильні до лідерства міста. Іншими словами, державні й експертні уявлення про "світле" майбутнє конкретних міст (або урбаністичних кластерів) утрачають сенс, коли натрапляють на нездоланну стіну колективного нерозуміння або неприйняття моделі майбутнього, яку нав'язують ззовні.

Зазначене стосується всього розвиненого світу, але зокрема Співдружності Незалежних Держав (СНД). Чому, запитаєте, зокрема? Насамперед через нескінченну різноманітність зовнішніх і внутрішніх умов, а також культурних векторів еволюції вітчизняних міст. На перший погляд, вони видадуться надзвичайно схожими між собою (важка радянська спадщина прискореної урбанізації), але при цьому їхня урбаністична якість суттєво відрізняється від випадку до випадку. Йдеться передусім про "геній місця" і соціальні традиції. Безумовно, саме цей парадокс сучасного радянського урбанізму значно більше актуалізує пошук міської ідентичності в нас, ніж у більшості інших країн, де історичний вигляд міст сформований давно і з роками лише вкорінювався (а не розмивався, як у Радянському Союзі в 1950-х роках).

Тим часом благополуччя міського життя в СНД можна досягти двома шляхами: адміністративно-розподільчим і культурно-політичним. Перший

передбачає бажання (й уміння, тому що самого бажання буває замало) комфортного включення в наявну навколдержавну мережу. Таке місто завжди спиратиметься на міркування "правильної поведінки" (правильної щодо вищих ешелонів державної влади); він немовби прораховує: правильно зробимо – дадуть більше, ще краще зробимо – дадуть ще більше. Таке місто не свариться з жодним рівнем владної ієрархії, намагається вдало вписатися у обласні проекти, і якщо й має свою стратегію розвитку, то майже винятково. А от міст, які відмовилися від такого шляху, наразі меншість. Вони прагнуть побороти принизливо-підлеглий статус стосовно державної влади або принаймні не залежати від неї так очевидно: вони готові й мають намір узяти на себе більше. Такі міста, як правило, задиристі й найжачені, амбіційні й добряче зарозумілі; найчастіше їх очікує непростий шлях розпачливої конкуренції із суб'єктами влади.

Провінціальність не відлякує, якщо дає місту ренту. Столичність у будь-якій своїй віртуальній якості – адміністративній, географічній, культурній – приваблює все більше муніципалітетів. Боротьба за "стародавність" походження іноді доходить до абсурду, і при цьому не важливо, наскільки історичні ті чи інші дати заснування міст. Набувають популярності нові урбаністичні конструкти, такі як "місто-сад", "місто розваг", "екомісто" тощо. Словом, нове відчуття добробуту народжується з нічого – немов з повітря. Тихе, спокійне й бажано безпечне міське середовище присмачують однією або декількома іміджевими ідеями – і брендингове позиціонування завершено. І все це вказує на те, що реалізована містами нова парадигма пошуку себе зумовлює генезис принципово іншої матриці перемог: її критерії успішності щоразу самобутні й унікальні. Ось так поступово індивідуалізація охоплює міста із дуже різних куточків наразі ще спільного урбаністичного простору.

Показово, що у великих мегаполісах, де життя влаштоване зовсім по-іншому, люди також постійно пересуваються з одного культурного хронотопу в інший і все більше потребують точного й адекватного брендингового акцентування точок повсякденної міграції. Сучасний інтелектуальний

працівник, надто з так званим "офісом на колінах" і якому, крім ноутбука, для професійного успіху нічого не потрібно, вибирає цілком нові урбаністичні характеристики. У вируючий діловий казан мегаполіса він готовий приїжджати лише на годинку; і тут він потребує кластерного комфорту – зручності ділової комунікації, усе під рукою, покрокової доступності.

Між мегаполісами надзвичайно велика конкуренція за надання таких можливостей. Як не втратити підприємця зі свого міста? Як створити в себе привабливіший діловий клімат? Такими питаннями зараз перейняті міста, які претендують на статус "світових" або "глобальних". І розпалення суперництва тут безпрецедентне – адже сьогодні керувати бізнесом можна звідки завгодно! Досвід же доводить, що виграє той, хто запропонує виразнішу брендингову концепцію. Успішно й ефективно вести справи можна з прекрасним і неповторним видом на Великі озера, що, властиво, з погляду сучасного бізнесу, як і раніше, робить Чикаго одним із найуспішніших ділових центрів світу. Утім, місто прогало б загальносвітове змагання, якби спиралося тільки на універсальний критерій зручності ведення справ. У сучасному мегаполісі важливі не тільки бізнес-комфорт, високі зарплати й пенсії. Чітке брендингове розмежування культурних зон – зона ділової свободи та конкуренції, дозвілля й пригод, спокою й комунальної згуртованості – узалежнює довгострокові стратегії міст від ідентифікаційного вибору міської спільноти, а не тільки від волі й бажання влади.

А такий вибір, зі свого боку, усе виразніше залежить від очікувань і переваг міграційних потоків. Згідно з дослідженнями, більшість нинішніх "глобальних переселенців" мають спільні уявлення про місто, у якому хотіли б жити. Йдеться про п'ять брендів очікувань. Перше: можливість працювати там і так, де і як хочеться. Друге: середні доходи повинні бути порівнянними з витратами. Креативний клас сьогодні не вимагає надзвичайних заробітків, але для нього важливо не залишатися в мінусі. Третє: жити в місті та його околицях має бути приємно та комфортно. Це – місто для жителів, а якісне житло в ньому доступне для середнього городянина. Четверте: потрібна розвинена

інфраструктура, причому не тільки комунікаційна та розважальна, а й інформаційна, освітня, інша. І, нарешті, останнє, але дуже суттєве: необхідний сприятливий клімат – найважливіша брендова складова. Причому цей компонент може бути об'єктивним, а може бути й красиво сконструйованим.

Тому інноваційна ідея для сучасного муніципалітету полягає не тільки в тому, щоб збільшити число постійних жителів, а й у тому, щоб максимально привабити "візитерів", які можуть і не претендувати на постійну зайнятість і постійне проживання. Їм має бути цікаво або просто відвідувати місто, або щось тимчасово робити в його межах. Саме такі люди створюють у місті особливе культурне середовище, у якому домінують свобода вибору, незалежність і відповідальність за власний достаток. Місто, що сконструювало свою ідентичність, розвиватиметься, обслуговуючи й забезпечуючи всім необхідним цей новий креативний клас.

Нова стратегія народжується тоді, коли громадянська спільнота міста готова вести діалог із владою про спільний пошук цієї стратегії, що дозволяє просуватися вперед. У розмові про "успішне місто" треба звернути увагу на те, що саме поняття "міський успіх" стає відтепер не зовнішньою характеристикою, а внутрішнім станом і суб'єктивним переживанням. Таке місто має суто індивідуальні критерії успішності, яких не запозичують в інших місцях. Воно саме створює їх, власне для себе. І та міська спільнота, яка починає розуміти, що вона таке, стає конкурентоспроможною і на прагматичних, і на емоційних підставах. А світові й регіональні рейтинги міст лише збільшують потребу й жагу до пошуку своєї неповторної самобутності. І не більш за це.

КЕРІВНИК НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Штерма Катерина

Студентка спеціальності «Психологія»

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Штерма Тетяна Василівна

К.е.н., доцент

ПВНЗ «Буковинський університет»

м. Чернівці

«Мистецтво управляти людьми - саме важке і високе із всіх мистецтв» сказав колись один мудрець, і був повністю правий. Поняття «управління» виникло разом з людьми. Там, де два суб'єкти намагаються прийти до єдиного рішення, обов'язково необхідна координація їх дій. Для успішної організації трудового процесу робочому колективу потрібно грамотний керуючий.

Хороший керівник - це завжди авторитет і зразок для наслідування серед своїх підлеглих. Він завжди бере на себе відповідальність як за результати і цілі, що покладені на його колектив, так і за сам колектив.

Основними вимогами, яким повинна відповідати особистість менеджера, наступні:

1. *Морально-психологічні якості:* високі життєві ідеали, чесність і правдивість, справедливість та об'єктивність
2. *Ділові якості:* висока ерудиція і професійна компетентність, схильність до організаційної роботи та лідерства в колективі
3. *Відповідальність* – усвідомлення і виконання своїх обов'язків перед колективом.
4. *Комунікабельність*, яка дозволяє швидко вступати в різні контакти з людьми, знаходити спільну мову, вести дискусії і просто налагодити вільне спілкування з вищими і нижчими керівниками і підлеглими.

5. *Почуття емпатії* яка проявляється у здатності до співпереживання, співчуття, вмінню поставити себе на місце іншої людини. Це одна з головних якостей керівника.

6. *Ініціативність* – візитна картка сучасного керівника.

Успішному менеджеру також необхідно вміти мислити масштабно, вирішувати стратегічні проблеми; діагностувати організаційну систему, інтегрувати ситуацію і робити правильні висновки. Він здатний підняти і надихнути колектив, вказати орієнтир, скоординувати дії і наповнити цей самий колектив силами та ентузіазмом до звершення поставленої місії. Важливо дати зрозуміти кожному працівнику окремо, що вони є важливою складовою одного великого механізму, що вони незамінні і цінні.

Хороший керівник - це обов'язково оратор. Керівник повинен володіти достатньо розвиненими навичками риторики для плідної взаємодії з колективом, він має бути відкритим і вміти переконувати. Розвинені комунікативні навички допоможуть краще розуміти співрозмовника і доносити до нього бажане з меншими витратами сил і часу.

Оскільки службова діяльність керівника завжди має виховну спрямованість, йому повинні бути властиві певні педагогічні якості: уміння здійснювати навчання підлеглих, розвивати у них потрібні професійні навички; організовувати загальнокультурне, естетичне й фізичне виховання молодих працівників; чітко і логічно формулювати розпорядження, аргументувати свої погляди. Діловитість, насамперед, проявляється у здатності знаходити оптимальний підхід до ситуацій, що виникають, і найкоротшим шляхом досягати мети.

Умовою ефективної діяльності керівника є добре розвинуте стратегічне мислення, уміння заглянути на багато років вперед. Постійне копання лише у сьогоденні веде до втрати перспективи, помітно знецінює роботу будь-якого керівника. Вести за правильним курсом підприємство в морі сучасної економіки може керівник, який пильно дивиться вперед, вивіряючи курс на зміни зовнішнього середовища, кон'юнктури ринку, політики держави.

Оскільки службова діяльність керівника завжди має виховну спрямованість, йому повинні бути властиві певні педагогічні якості: вміння здійснювати навчання підлеглих, розвивати у них потрібні професійні навички; організовувати загальнокультурне, естетичне і фізичне виховання молодих працівників; чітко та логічно формулювати розпорядження, аргументувати свої погляди.

Сучасний менеджер повинен мати фундаментальні знання з макро- і мікроекономіки, наукового менеджменту, теорії розпорядництва і лідерства, соціології, психології та права, інформаційної технології і комп'ютерної техніки. Добра теоретична підготовка і досвід практичної роботи є передумовою того, щоб менеджер володів:

1. мистецтвом керівництва, навичками роботи з людьми
2. політичною культурою;
3. комплексним системним підходом до роботи;
4. здібністю генерувати ідеї, трансформувати їх у практичній дії;
5. творчою уявою, сучасним економічним мисленням;
6. правильним стилем життя роботи, культурою спілкування;
7. іноземними мовами

У процесі професійної діяльності і постійного самовдосконалення менеджер розвиває управлінські вміння. На практиці ефективність управлінської діяльності залежить, з одного боку, від досвіду і якості менеджера, а з іншого - від його здібностей. Насамперед, менеджер повинен мати базову економічну підготовку і знати, що таке ринкова економіка.

Сучасний шеф, на думку Гудрун Гаппіх, повинен вміло вести групу фахівців до головної мети [2]. Поширена думка про те, що для того, щоб стати керівником, треба пропрацювати кілька років фахівцем, на практиці себе вже не виправдовує.

"Начальнику підприємства зовсім не обов'язково бути найбільшим знавцем у вузькій сфері. Його основне завдання – розробляти стратегію успіху та втілювати її в життя, використовуючи знання колег" [3].

Сучасному шефові треба залишати за собою право на помилки, а також виправляти їх конструктивно, не загострюючи уваги на пошуку винних, адже головне - знайти оптимальний шлях вирішення. Ідеальний керівник, володіє вагомими знаннями, вміло використовує потенціал співробітників, розумно розподіляє обов'язки, здатний швидко орієнтуватися в будь-якій, часом навіть екстремальній ситуації. Такий шеф користується повагою колег. Він готовий нести відповідальність за підприємство і довірених йому співробітників.

Керівнику слід бути як талановитим, так і терплячим колегою. З цим згодні учасники різних опитувань та експерти. "На жаль, практика показує, що керівники не так швидко позбуваються усталених стереотипів", - говорить експерт Гайко Геппенер, директор PI Company. На його думку, тип "шефа-контролера" все ще домінує. Натомість постійний контроль і недовіра з боку шефа, характерні для такого стилю керівництва, знижують працездатність співробітників [4].

"Довіра розвиває у підлеглих почуття відповідальності, сумлінності, спонукає до самовдосконалення, що в цілому сприяє ефективності їхньої праці". Довіряти співробітникам, у свою чергу, здатна людина врівноважена, зріла сформована особистість, вважає тренер з підготовки керівних співробітників з Берліна Мартина Бандоль: "Такий шеф здатен визнавати свої помилки, чітко формулювати цілі та завдання, вимагаючи того ж від своїх підлеглих" [5].

Переслідуючи головну мету, він не розмінюється на дрібниці, може побачити проблему в контексті, а не як окреме явище, швидко й адекватно відреагувати на ситуацію, що склалася. Мартина Бандоль переконана, що в колективі з таким шефом у працівників є всі шанси для розкриття власного потенціалу. "Якщо шеф у цьому сумнівається, то саме йому, а не його підлеглим, необхідно піти до наставника" [6].

Який же тип шефа зуміє утвердитися в колективі нового тисячоліття? Це покаже найближче майбутнє. Поки багато опитаних упевнені в тому, що їхні керівники далекі від ідеалу. Більше того, керівники найчастіше не лише не

підтримують своїх підлеглих, але самі стають причиною несприятливих умов праці.

Список літератури:

1. <https://biznesua.com.ua/yakim-povinen-buti-suchasniy-kerivnik/>
2. <http://vashigroshi.blogspot.com/2014/02/12.html>
3. https://pidruchniki.com/80515/ekonomika/vimogi_osobistosti_suchasno_go_menedzhera_samorozvitok_rol_znan_umin_menedzhera
4. <http://library.if.ua/book/3/325.html>
5. <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/shcho-povinen-umiti-uspishniy-ukrayinskiy-menedzher>
6. <https://www.dw.com/uk/> /ідеал-начальника-або-яким-має-бути-сучасний-керівник/a-16295820

LEADERSHIP QUALITY DEVELOPMENT IN PROFESSIONAL EDUCATION OF STUDENTS

Штефан А.К.

Запорізький національний університет

студентка 1 курсу магістратури

Leadership is an important process on the path of personal development, being an orderly, not spontaneous process, allows a comprehensive approach to the solution of the issue. With the development of modern information technologies, the use of active methods in the learning process and the emergence of the possibility of using distance-learning technologies in the learning process, make it possible to develop some personality traits, including leadership, directly in class with students.

The actual needs of modern Ukrainian society are the formation of a new person, socially active, fully developed, and able to find a place in society, corresponding to his individual abilities and characteristics. It is obvious that

leadership, considered today as a set of qualities reflecting the degree of the subject's purposeful activity, transforming reality on base democracy and partnership.

In the constantly changing socio-economic and political conditions, the training of specialists capable of organizing their professional activities in a highly competitive environment, as well as an innovative approach to solving actual social problems, becomes very important.

The training of future leaders becomes a strategic task of the state, the solution of which is connected to the provision of appropriate psychological, pedagogical and organizational conditions for the formation of leadership qualities and development of leadership potential in the framework of the educational process. The significance of the formation of leadership qualities is determined by the development of reflection abilities, providing a positive impact on people, an active and responsible attitude towards society and socially significant activities [1].

Student age is the period in which the process of personal development takes place more effectively. Therefore, in modern conditions in the framework of the educational process, the problem of determining effective methods for identifying, shaping and developing the leadership potential of students is significant. The development of leadership qualities most effectively occurs in the process of incorporating them into the socially active activities of an educational institution. Such socially active work can be the work in the student government. This practice is also possible in universities of the third age, which corresponds to the resumption of the practice of the council of elders.

The organization of the process of formation of leadership qualities is a very complex work, as to a greater extent this formation carried out in «natural» conditions. Therefore, the results of pedagogical measurements in the process of developing leadership qualities in the period of student learning in high school can be very productive. Such consideration allows us to single out several stages with their inherent pedagogical tasks of supporting the process of formation of leadership qualities of university students and the results achieved.

The first stage is a sequential-phased orientation of the individual to the value understanding of leadership competencies. In the process of implementation of this stage, the emphasis is first placed on students' learning such as:

- the concept of personality;
- social and biological in the development of personality;
- personality activity;
- motivation as a manifestation of the needs of the individual;
- structure of personality: temperament, worldview, character, abilities.

Then, the needs and opportunities that underlie the learner's leadership potential, the necessary leadership qualities are identified, the personal meaning of the attitude to life, oneself and the need to form leadership qualities are discussed. This stage is carried out during special classes in groups and combined with individual consultations, during which students participate in problematic dialogues, discussions, conversations designed to perform the functions of information (messages of knowledge), stimulation and motivation, awareness ; pass various tests to identify leadership potential.

Finally, events are organized aimed at assessing the learner's attitudes towards their own leadership needs and opportunities, highlighting a significant area of their manifestation in the process of life and joint search for constructive ways and means of enhancing the learner's potential in the continuing professional education system. From the point of view of pedagogical support, this strategy involves the implementation of methods, techniques and tools for informational and recommendatory purposes.

The implementation of the second stage - the introduction of students to leadership actions in specially organized cognitive-professional situations, involving the organization of special cognitive-professional situations in business games and trainings that contribute to the development of the leadership potential of the individual (consistently in all courses of the university).

In the process of introducing students to leadership actions in special organized cognitive-professional situations, the greatest changes occur in the organizational and

social-communicative qualities of the student's personality. In the same situation, not all people act the same way because of their individual differences; in similar, but non-identical situations, one person acts in the same way, as there is stability in relation to situations; when the situation is repeated, the person behaves in the same way as before, which indicates stability in time. Consequently, in the process of introducing students to leadership actions in specially organized situations, the basis for their behavior in the future is created, possible options are considered, and a pattern of behavior is developed.

The third stage - enriching the leadership experience of a student in extracurricular activities, independently (including employment), is considered as a strategy to activate leadership opportunities in the process of becoming an individual as a professional leader and is implemented in elective mini-courses [2]. That help the student correctly build his presentation to the audience, choose the optimal solution from the alternatively possible, predict the result of activity in the context of situational uncertainty, master the skill of self-organization of cognitive and professional activity, etc. The purpose of such mini-courses is also to overcome the passivity of students and their uncertainty in their leadership capabilities.

As a conclusion, one of the effective forms of leadership development for students all ages may be participation in the development program «School of Leadership». The choice of content, forms and methods of education should be determined primarily to the interests of students themselves, the needs of the university and the interests of state and society.

The educational program «School of Leadership» at the university should be aimed at shaping the students' personal and professional qualities; responsibility, organizational and communication skills, initiative, adaptability, competitiveness and the need for self-realization of organizational and managerial competencies, skills of working with people in their life.

References:

1. Covey, S. R. (1989). The seven habits of highly effective people. New York, NY: Simon & Schuster.

2. Covey, S. R. (1990). Principle centered leadership. New York, NY: Simon & Schuster.

ФРАГМЕНТАРНА КОМПОЗИЦІЯ В РОМАНАХ ПАТРИКА МОДІАНО

Шубкіна Катерина Андріївна

В естетичному плані, у різноманітних напрямках, що набули свого поширення у ХХ ст., розкриття долі персонажа була тісно пов'язане з його підсвідомими спогадами. У цьому плані романи Патріка Модіано входять до низки творів, що демонструють нове розуміння механізму функціонування пам'яті.

П. Модіано розширює концепцію «потoku свідомості» М. Пруста (з яким його порівнюють), оскільки у нього спогади доповнені розслідуванням, в якому реальність виступає поштовхом, а спогад та свідомість автора – втіленням. Коли головний герой «Вулиці темних крамниць» йде з квартири Олени Пільграм, після розмови з нею, з його свідомості раптом виринає спогад: *«Une impression m'a traversé, comme ces lambeaux de rêve fugitifs que vous essayez de saisir au réveil pour reconstituer le rêve entier»*. Розслідуванням завершується гортання фотоальбому Парижа в романі «У кафе втраченої молодості»: *«Les noms et les dates du cahier de Bowling m'aident beaucoup, ils évoquent de temps en temps un fait précis, un après-midi de pluie ou de soleil»*.

Реальність та вигадка у Модіано перехрещуються та хаотично накопичуються у часопросторі роману: *«En sortant, je lui ai dit au revoir et lui ai fait un signe du bras, ... Vichy»*. До того ж, усе це ускладнюється ще й тим, що автор активно вводить до кожного свого твору елементи, надто схожі на його попередні книги, чим підтверджує власну тезу, що пише одну книгу протягом усього життя. У творах Патріка Модіано повністю змішуються спогади героя та інших про нього: *«... ce mot «Castille» lui rappelait un hôtel, à Paris, près du*

faubourg Saint Honoré. ... Après tout ce temps, il entendait encore les deux phrases, prononcées d'une voix sourde par «Pedro», «Ce dimanche là, un homme brun l'accompagnait. ... tandis que l'homme brun les regardait»; реальність, листи, довідки, газетні замітки та ін., ніби змінюють одне одного та не дають читачу втратити розуміння реальності.

Композиція творів фрагментарна, нелінійна, що вибудовується з «уривків» спогадів, співвіднесених з різними періодами, чисельними вкрапленнями цитованих документів, роздумів, діалогів, з однієї сторони втілює і хаотичність оповідання, і нелінійність процесів мислення, але в той же час кожен фрагмент спрямований на висвітлення долі суб'єкта і його минулого.

У ХХ ст. складається нове уявлення про художній текст. Фрагментарність стає однією з головних його рис, про що свідчить використання П. Модіано фотоколажної техніки і прийомів кіномонтажу. Кінематографічність його творів простежується на різних рівнях. Сплетіння часових пластів у текстах Модіано створює багаторівневу конструкцію, в якій один рівень пронизує інший. Таким чином пам'ять, спогади героїв вибудовуються у вигляді «листяного пирога», де кожний шар є додатковим етапом, витком створення світу спогадів і відображає механізм їхнього відтворення, пам'яті у свідомості героїв. Прийом паралельного монтажу дозволяє автору створити площину абсолютної симультанності, де події втрачають свої часові характеристики, відтворюючи ефект постійного «тепер».

Оповідь романів Патріка Модіано неоднорідна. Автор майстерно додає фрагменти документів. Письменник уникає опису даних об'єктів, даючи можливість читачу «роздивитись» їх самостійно.

Аналізуючи побудову спогаду, власне його композицію, дослідниця О.Я. Молокова пропонує таку модель: *le temps* → *пам'ять*, *la descente à travers le temps* → *пригадування*, *reprendre pied*, *visiter les ruines*, *résoudre toutes les questions en suspens* → *віднаходження орієнтирів життя*, *découvrir une trace de soi* → *розуміння себе*, у якій формулює його сценарій, за яким «слідчий»-герой проводить свої пошуки.

Роман «Кафе втраченої молодості» демонструє поєднання кількох варіацій композиційної моделі. Оповідь складається з чотирьох фрагментів-історій різних персонажів, кожна з яких репрезентує окремий різновид. Історія колишнього студента розпочинається з його занурення у спогади про відвідувачів кафе «Конде» за часів його юності. Опинившись на місці цього закладу багато років потому, він бачить магазин шкіргалантереї. Разючий контраст реальності зі збереженим у пам'яті образом, вихоплює героя з меж минулого: *“Ce n'est qu'aujourd'hui après tout ce temps que j'éprouve un regret”*. Така послідовність дозволяє вивести наступну модель побудови спогаду: *занурення/імпульс/споглядання*. Історія приватного детектива Кесля розпочинається із спілкування з відвідувачами кафе «Конде» з метою дізнатися про Жаклін Деланк (Лукі). Опинившись у кварталі її дитинства, детектива охоплюють почуття хвилювання й страху. Знайомі провулки стимулюють емоційний сплеск, що мав би призвести до занурення персонажа у власні спогади. Натомість, відчутний імпульс викликає лише зміну ставлення до дівчини, гарантуючи їй збереження таємниці та залишаючи його свідомість у потоці реальності: *«Jacqueline pouvait compter sur moi. Je lui laisserais le temps de se mettre définitivement hors d'atteinte»*, що відображає наступну послідовність: *споглядання/імпульс/споглядання*. Історія Лукі розпочинається зі спогадів про нелегке дитинство. Заглиблення героїні у шари власної пам'яті (втеча з батьківського дому, розчарування у шлюбі, нова втеча від чоловіка у нікуди) переривається емоційним сплеском закоханості: *«... cette sensation d'être désormais livrée à moi-même sans aucun recours»*. Намагаючись загубитися серед відвідувачів кафе «Конде», вона зустрічає Ролана, чуйне ставлення якого дало їй надію на «звільнення» від болісного минулого. Блукання вулицями нічного Парижа та пошук «нейтральних» кварталів дозволяє вивести таку послідовність: *занурення/імпульс/споглядання*. Історія Ролана повторює зазначену вище модель аналізованого фрагмента оповіді, що демонструє домінування зворотної композиційної моделі у романі.

Фрагментарна нелінійна композиція та неоднорідність оповіді сприяють розкриттю психології пошуків себе в романах П. Модіано. Вони наче «листяний пиріг» є суцільним накладанням різних шарів, що покликане проілюструвати роботу пам'яті, механізм згадування.

ГЕНЕЗА ФІЛОСОФСЬКОЇ КАТЕГОРІЇ «ЛЮБОВ»

Шульга Вікторія Юрївна

студентка 1 курсу

Полтавської державної аграрної академії

Шенгерій Людмила Миколаївна

доктор філософських наук, професор, професор кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавської державної аграрної академії

Почуття любові завжди хвилювало серця людей в усі часи. Таке відоме і в той же час зовсім незрозуміле почуття. Його важко пояснити, зрозуміти і ще складніше виразити. Любов – поняття надзвичайно глибоке. Воно може означати і терпіння, і прощення, і взаємну повагу. Любов – у широкому сенсі – прагнення однієї людини до іншої, що припускає у своєму існуванні повагу один одного і навіть сприяє цьому. Староіндійські Веди та давньогрецька філософія розглядають любов як космічний принцип. Християнство проповідує любов між Богом і людиною (співчутлива любов Бога, шаноблива любов людини), так само як і людей між собою (заповідь християнської любові до ближнього, причому поняття ближнього поширюється на всіх людей – і на друзів, і на ворогів).

Саме за часів високої античної класики, у міркуваннях Сократа почав зароджуватись образ філософських категорій «любові» та «кохання». Сократ говорить про любов так: «Любові жінки слід більш боятися, ніж ненависті чоловіка. Це – отрута, більш небезпечна тим, що вона приємна» [1].

Наслідуючи свого вчителя Сократа, Платон також вважав, що жінка – істота низька і брудна. І любов між чоловіком і жінкою теж є брудною [2]. Аристотель виокремлював два контексти вживання категорії «любов». Це любов батька та сина: «Чому батько любить сина сильніше, ніж син батька? Тому що син – його створіння», та любов між чоловіком і жінкою.

Марк Аврелій вважав, що любити потрібно братів – ближніх і поважати їх [3]. У теорії пізнання любов – передумова і початок процесу пізнання. Августин Аврелій говорить: «Ми пізнаємо тією мірою, якою любимо» («Tantum cognoscitur, quantum diligitur»); аналогічне стверджують Й. Гете, Леонардо да Вінчі, Дж. Бруно. У Б. Паскаля любов («серце») прокладає розуму дорогу до речей і людей. Бенедикт Спіноза висловлював свою точку зору так: «Душі перемагаються не зброєю, а любов'ю і великодушністю» [4].

Відношення між любов'ю і пізнанням, що проникає глибоко в сутність усього існуючого, розкрив Макс Шелер, писав про «Порядок любові» (*Ordo amoris*), тобто такий порядок, згідно з яким людина поважає етичні цінності й узгоджує з ними свою поведінку, є найзначнішою індивідуальною відмінною рисою його особистості [5]. А. Шопенгауер засуджує любов, яку показують у романах, піснях. Філософ задається питанням: «Як про це можна говорити, якщо любов – як привид, усі про неї говорять, а ніхто не бачить» [6].

Німецький філософ Ф. Ніцше, здавалося, бачив життя і почуття прихильності до іншої людини зсередини і ззовні одночасно. Він захоплювався любов'ю і порівнював любов з життям. Говорив, що любов і смерть – це вічне: «Страждання можна уникнути двома методами: або дуже швидка смерть, або дуже тривалі стосунки з коханою людиною» [7].

З погляду Ж.-П. Сартра, любов є план, як змусити себе полюбити. Ідеал, мета і цінність любові полягають у тому, щоб впливати на свободу іншого, але разом з тим, залишати її неушкодженою: вона повинна сама спонукати себе до того, щоб стати любов'ю: «Бажати стати улюбленим – значить бажати примусити іншого знову і знову створювати мене як умову своєї свободи» [8]. «Любов – це стан, в якому людина здатна відчувати і пережити свою абсолютну

незамінність. У любові людина може відчувати сенс свого існування для іншого і сенс існування іншого для себе. Любов допомагає людині проявитися, виявляючи, збільшуючи, розвиваючи в ній хороше, позитивне, цінне. Це вищий синтез сенсу існування людини. Тільки люблячи, віддаючи себе іншому і проникаючи в нього, я знаходжу себе, я відкриваю себе, я відкриваю нас обох, я відкриваю людину», – саме так міркує філософ ХХ ст. Еріх Фромм [9, с. 57].

Отже, любов як філософська категорія зазнала багатьох змін з часу свого виникнення до сучасності. З моменту її зародження «любов» підносилася від почуття, «котрого варто боятися», до життєво необхідного. Кожен з філософів наводить власне трактування, розкриває поняття любові в різних його проявах, формах та аспектах.

Список літератури:

1. Цитаты Сократа о любви и всем насущном на земле [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.mycharm.ru/post/8731/>
2. Розинов В. М. Предпосылки и особенности античной культуры. Этюд четвертый. Античное понимание любви. Платоническая концепция любви как проблема [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.sno.pro1.ru/lib/rozin_predposylki_i_osobennosti_antichnoy_kultury/index.htm
3. Аврелий М. А. Мудрец на троне [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://zn.ua/HISTORY/mark-avreliy-antonin-mudrec-na-trone-.html>
4. Спиноза – афоризмы, крылатые выражения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stuki-druki.com/Aforizmi-Spinoza.php>
5. Шеллер М. Ordo amoris [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000166/index.shtml>
6. Кротова Я. Артур Шопенгауэр. Метафизика половой любви [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://yakov.works/lib_sec/25_sh/shop/engaer.htm
7. Фридрих Ницше о Любви: мысли и цитаты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nitshe.ru/nicshe-citati-o-lyubvi.html>

8. Стрельцова Г. Я. Жан-Поль Сартр о любви [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lyubi.ru/psr5.php>

9. Фромм Е. Мистецтво любові. – Х.: «Клуб сімейного дозвілля», 2017. – 192 с.

BUDGET PROGRAMS AS A MEANS OF ACHIEVING THE SOCIO-CULTURAL GOALS OF THE STATE

Shuliuk B.S.

Ph.D. in Economics,
Associate Professor of Department of Finance named after S.I. Yuriy
Ternopil National Economic University

Petrushka O.V.

Ph.D. in Economics,
Senior Lecturer of Department of Finance named after S.I. Yuriy
Ternopil National Economic University

Social finances have to represent the interests of the disadvantaged population (children, disabled), to ensure the fulfillment of basic research studies, to develop the level of general and professional education, and to guarantee social security, health care, and a high level of culture and art development. The most effective form of social and cultural development strategies' building is budget programming.

However, of budget program formation and implementation in the process of financing of the social and cultural services is not solved. This problem is predetermined by a lack of strategic policy in the spheres of social life. This results in complicacy of deciding social tasks, and is determined by the high level of instability and uncertainty in the dynamics of state development. Consequently, the question of intensification of scientific efforts aimed at the study of existing practice of implementation of such programs is urgent.

Economically developed countries use budget programs for achieving high social development standards. These programs are not only one of the most effective means of concentration of necessary resources on the priority line of development of society, but also means of intensification of inter-branch and interregional connections, coordination of activity of central and local authorities, and of the separate scientific organizations and enterprises in the achievement of goals set by the state. This has peculiar urgency for the current situation in the country, and is the confirmation of the necessity of improving elaboration and realization of budget programs for deciding many of the existing problems in Ukraine, particularly social problems.

At present there are no fixed rules of formation of budget programs according to the program-target method, but their practical application is defined in the following principles of their functioning within the programs:

- 1) rendering those services which are necessary for the achievement of the goals of the program (the same social and cultural services should not be repeated in different programs);
- 2) general amount of programs can be different depending on the sphere of the activity budget fund manager and aims which he conveys;
- 3) activity according to the budget program can be divided into departments within one establishment.

The process of elaboration and implementation of budget programs with the implementation of socio-cultural development of society in Ukraine is carried out in the conditions of application of the mechanisms of perspective budget planning. It involves the use of elements of strategic planning by the budget funds managers, and it is aimed at the achievement of set goals and developing quantitative parameters of the realization of the goals to define the achieved results. If the desired results are not achieved, they are analyzed and adjusted to lose the weaknesses in the strategy.

The high performance level of accomplishment of the annual plan of the financing of budget programs was observed in the sphere of education and science, and of youth and sports [1]. Non-fulfillment of the planned rates in the other spheres

is determined by the fact that most of the programs are not supplied by financing accorded in the amount envisaged by program documents. The main reason for this situation is the absence of a common strategy of the development of socio-cultural services that caused a large number of separate, isolated and uncoordinated state, sectoral and regional programs, leading to dissipation of financial resources of the state, reducing the efficiency and quality of budget prognoses and planning. In addition, the occurrence of these problems is caused by:

- the lack of true calculations and thorough measurement for achieving set goals, the definition of results of their implementation, and, most important, definite and reasonable amounts and sources of financing. Firstly, the decisions are made and programs are accepted, only when the finance resources search is carried out;

- opaque and tardy financing only on the principle of the annual budgeting, not on the allocating of funds for solving a specific problem;

- irresponsibility and impunity as government customers (in terms of proper control) and as definite performers (in terms of the direct implementation of the programs).

Consequently, stated problems cause significant underfunding of the programs, failure of the schemes of their implementation, low productivity, and inefficiency of budget investments, and lead to direct budget losses and failure in achieving of the expected social results. The situation is complicated by the lack of clear concepts of social development and public policy priorities, resulting in inefficiency in the use of limited public resources. The problem of building a single strategy of development of a socio-cultural services sphere, with the clear formulation of social priorities, is very important at present. Only under such conditions, improving the implementation of budget programs in the stated sphere will be possible in practice, and not just in theory.

Thus, the program process is one of the important elements in the system of budgeting of the spheres of socio-cultural services that affirms the priority role of budget programs in the implementation of strategic targets of socio-cultural policy. Effective developing of the programs will allow the institutions responsible for

making state decisions to define priorities, aims and directions of socio-cultural development on the short-, middle- and long-term perspectives, and will measure their achievement with the defining of necessary financial, material-technical, informational and labor resources.

References:

1. Report of the Ministry of Finance on the execution of the budget for 2017. URL: <https://agropolit.com/blog/248-zvit-ministerstva-finansiv-pro-vikonannya-byudjet-u-na-2017-rik> (application date: 25.10.2018).

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОГНІТИВНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Щербина М.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Зумовлене суспільним замовленням реформування освітньої системи відбувається на усіх її рівнях. Перед сучасними закладами вищої освіти України стоїть завдання підготувати вмотивованих та висококваліфікованих фахівців, готових творчо реалізувати свій професійний потенціал на користь собі та своїй державі. Так, задля досягнення цієї мети сучасним викладачам слід організувати освітній процес таким чином, щоб кожен студент мав можливість задовольнити не лише свій навчальний інтерес, а й розвивати вроджені здібності тими методами та засобами, які б відповідали його індивідуально-психологічним особливостям.

Задля досягнення поставленої мети у зарубіжній та вітчизняній методиці викладання іноземних мов ще у минулому столітті був теоретично обґрунтований та успішно впроваджений метод індивідуалізованого навчання,

який І. Е. Унт визначив як “врахування усіх індивідуальних особливостей учнів / студентів в освітньому процесі в усіх його формах і методах, незалежно від того, які особливості враховуються” [4, с. 8]. Проте, у зв’язку зі значною кількістю студентів в академічних групах, реалізація індивідуалізації в умовах освітнього процесу у закладах вищої освіти можлива засобами диференційованого навчання, під яким розуміють групування студентів за будь-якими особливостями з метою їхнього подальшого навчання окремо дібраними засобами та прийомами навчання, які б відповідали цим особливостям.

Досліджуючи методику диференційованого формування у майбутніх учителів іншомовної компетентності в діалогічному мовленні (ДМ) у контексті авторського тлумачення О. Б. Бігич особистісно-діяльнісного підходу, ми теоретично обґрунтували **особистісну диференціацію** та її підвиди: **мотивувальну диференціацію, емотивну диференціацію й когнітивну диференціацію** [2; 5; 6].

Досліджуючи когнітивну диференціацію формування у майбутніх учителів іншомовної компетентності у ДМ, ми акцентували, що в процесі учіння студентів активізуються такі психічні пізнавальні процеси як увага, мислення, пам’ять, сприймання й уява. Так, услід за М. М. Вахнован [3, с. 91-102], ми стверджуємо, що перебіг цих процесів реалізується на двох етапах мовлення – сприйманні (рецепції) і відтворенні (репродукції).

Досліджуючи механізми сприймання студентами навчального матеріалу під час формування іншомовної компетентності у ДМ, ми виявили, що його сприймання активізує їхню провідну перцептивну модальність. Так, ми теоретично обґрунтували рецептивно-когнітивну диференціацію формування іншомовної компетентності у ДМ і визначили діалог-зразок як засіб її реалізації [6]. **Метою** цього дослідження є аналіз методичних прийомів реалізації рецептивно-когнітивної диференціації.

Залежно від провідного рецептивного каналу (перцептивної модальності) розрізняють аудіалів, візуалів, кінестетиків і дігіталів. Провідним рецептивним

каналом аудіалів є слуховий, візуалів – зоровий; кінестетики сприймають навколишній світ через емоції й дотики, а діджитали керуються логічними зв'язками. В методиці розрізняють лише аудіалів, візуалів і кінестетиків.

У роботі з аудіалами слід урахувати їхню схильність до внутрішнього діалогу, зачитування чи промовляння тексту вголос. Так, перед викладом нового навчального матеріалу викладачеві слід застосувати прийом сократичної бесіди, яка передбачає попередню постановку проблематичних питань, на які студенти мають знайти відповіді в ході ознайомлення з новою інформацією. Сформульовані вголос питання сконцентрують увагу аудіалів на необхідному матеріалі.

Відповідаючи на запитання на післятекстовому етапі, наприклад під час навчання іншомовного читання чи аудіювання, аудіалам слід попередньо самостійно зачитувати вголос дотекстові запитання.

У зарубіжній і вітчизняній методиці практикують такі прийоми як мозковий штурм і базз групування (buzz grouping), які передбачають групове обговорення студентами проблеми й шляхів її вирішення. В процесі інтелектуальної бесіди максимально активізується слуховий канал, що і дозволяє краще засвоїти інформацію.

У роботі з аудіалами ефективними є навчальні прийоми, які передбачають застосування аудіозасобів. Опрацювання візуальних навчальних опор, наприклад ілюстрацій чи друкованих текстів, може відбуватись із залученням фонової музики, інтонаційним зачитуванням уголос тощо.

У процесі формування компетентності у ДМ на етапі ознайомлення студентів з діалогом-зразком ми пропонуємо аудіалам застосувати прийом зачитування вголос його друкованого тексту.

Оскільки домінуючим рецептивним каналом візуалів є зоровий, їх навчання має спиратись на велику кількість засобів наочності, яка добирається з урахуванням провідних візуальних здібностей студента. Так, одні візуали мають добре розвинені візуально-просторові, а інші – візуально-вербальні здібності. Студентам з візуально-просторовими здібностями слід пропонувати

зображальні опори (малюнки, графіки, плакати, ілюстрації тощо), а з візуально-вербальними здібностями – текстові опори (план, схема, таблиця тощо).

У тексті, який опрацьовують студенти-візуали, значущими є такі невербальні елементи як шрифт, його колір і розмір, ілюстрації. Ефективними є такі навчальні прийоми як заповнення пропусків, доповнення зразків мовлення, пошук у тексті необхідної інформації з її виділенням іншим кольором, рамкою тощо. Формування у студентів-візуалів іншомовної компетентності в чотирьох видах іншомовної мовленнєвої діяльності є ефективнішим, якщо студенти користуються доданими або самостійно створеними нотатками до ключової інформації, а аудіозапис діалогу-зразка – підкріплено друкованим варіантом тексту чи відео з субтитрами.

У процесі формування іншомовної компетентності в ДМ на етапі ознайомлення студентів з діалогом-зразком для візуалів обов'язковим є читання мовчки друкованого варіанту тексту, в якому вже виділено різними шрифтами чи кольорами ініціативні чи реактивні репліки, мовленнєві кліше тощо.

Сприйняття кінестетиків активізують рухи, жести, дотики тощо. Таким студентам слід пропонувати методи й прийоми, які передбачають рух по аудиторії, зокрема “броунівський рух”, роботу на “станціях”, розігрування комунікативних ситуацій у ролях тощо.

Водночас ми спостерігаємо спільну для аудіалів і кінестетиків схильність до кращого сприймання кольорів і занотовування. При цьому кінестетикам слід занотовувати інформацію власноруч задля активізації механічної пам'яті, а не візуального ряду; а залучення кольорів, що реалізується засобами наочності, створює сприятливу навчальну атмосферу.

Так, рецептивно-когнітивна диференціація формування іншомовного ДМ для кінестетиків на етапі демонстрації діалогу-зразка реалізується шляхом таких прийомів як попереднє прослуховування й наступного заповнення пропусків у роздрукованому тексті, його рольове розігрування із залученням рухів і жестів, опрацювання друкованого тексту з метою пошуку смислових чи змістових віх з їх наступним виділенням різними кольорами.

Услід за О. О. Белявською [1], висловлюємо думку, що формування іншомовної компетентності у будь-якому з чотирьох видів мовленнєвої діяльності має відбуватись за умови активізації всіх рецептивних каналів, але з *урахуванням особливостей домінувальної перцептивної системи*.

Таким чином, перспективу наших подальших наукових розвідок вбачаємо в теоретичному обґрунтуванні інших підвидів когнітивної диференціації формування іншомовної компетентності у ДМ і змішаних (вербальних і невербальних), засобів її реалізації на аудиторному занятті за участі різних типологічних груп студентів.

Список літератури:

1. Белявська О. О. Перцептивні стилі – запорука ефективного навчання / О. О. Белявська // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2015. - Вип. 18. - С. 30-36.
2. Бігич О. Б. Формування англomовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх учителів: емоційна диференціація / О. Б. Бігич, М. Б. Щербина // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : Матеріали ХХХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 30. – С. 274-276.
3. Вахнован М.М., Взаємозв'язок мовлення та пізнавальної сфери студентів у контексті оволодіння іноземною мовою, Проблеми сучасної психології. 2015. Випуск 27, С. 91-102.
4. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. / И. Э. Унт. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.
5. Щербина М. Б. Мотивувальна диференціація формування компетентності в англійському діалогічному мовленні : теоретичне обґрунтування й засоби реалізації / М. Б. Щербина // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – Вип. 28. – 2018. – С. 48-55.

6. Щербина М. Б. Рецептивно-когнітивна диференціація формування компетентності в англійському діалогічному мовленні : теоретичне обґрунтування й засоби реалізації / М. Б. Щербина // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – Вип. 29. – 2019.

ЖІНОЧА ОСВІТА В ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ В ХІХ СТОЛІТТІ

Щетина Т.П.

аспірант кафедри педагогіки й
освітнього менеджменту

Комунального вищого навчального закладу
«Херсонська академія неперервної освіти»

Вивчення історико-педагогічних аспектів нашого минулого дозволяє виявити конструктивний досвід та сприяти його впровадженню в сучасний освітній простір зокрема. Наша думка є суголосною з Ю.Кузьменко: «На сьогодні свого нового звучання і важливості набувають історико-педагогічні дослідження, оскільки пошук шляхів реформування вітчизняної системи освіти, неможливий без врахування помилок і екстраполяції позитивного конструктивного досвіду минулого в практику роботи сучасних навчальних закладів» [1, с. 253]. Саме тому дослідження гендерних тенденцій ХІХ століття, у тому числі й в Херсонській губернії є актуальним для сучасної теорії і практики педагогічної науки.

Широке коло вітчизняних науковців присвячують свої наукові розвідки проблемам становлення та розвитку жіночої освіти в Україні: В.Добровольська, Т.Тронько, Т. Шушара, О. Литвиненко, О. Кохановська, Н. Слюсаренко, Ю.Кузьменко та інші. Проте мета нашої статті висвіти деякі аспекти розвитку системи жіночої освіти в Херсонській губернії в ХІХ столітті.

Аналіз педагогічної преси того періоду, а саме київських (“Київська старина”, “Світло”, “Педагогічний вістник”, “Педагогічна думка”, “Сучасник”), харківського (“Південний край”) та одеських журналів (“Одеський вістник” і “Шкільний обзор”) засвідчує, що в у XIX столітті в Херсонській губернії жіноча освіта існувала і більш того набувала активного, хоч і повільного, свого розвитку. У першу чергу це було пов’язано з швидким соціальним та економічним розвитком регіону. У публікаціях окреслені факти відкриття нових жіночих навчальних закладів, труднощі щодо їх становлення, також представлені були документи щодо змісту та методів навчально-виховного процесу дівчат.

Із публікацій журналів «Сучасник», «Журнал для виховання», «Морський збірник» можемо зробити висновок, що проблемним питанням у Царській Росії жіноча освіта була у 1850-1856 рр., тобто у період та після Кримської війни [2 – 6]. Географічні та історичні собливості цього відрізка часу обумовлювали потребу Херсонської губернії в сестрах милосердя, фабричних робітницях, доглядальницях за інвалідами, виховательках дитячих притулків, що не потребувало високого рівня жіночої освіти.

Казати про системне навчання жінок можна лише з другої половини XIX століття, бо саме у 1857 році Міністерство народної освіти та Відомство установ імператриці Марії затвердоло «Положення про жіночі училища відомства Міністерства народної освіти». Цей документ дозволяв відкриття навчальних закладів 1-го розряду (шість класів) та 2-го розряду (чотири класи), що утримувалися місцевим коштом громад і благодійниками. У народі такі освітні заклади називалися Маріїнські училища і в них могли навчатися дівчатка віком від 9 до 13 років усіх станів та віросповідань. Джерелом фінансування Училищ Відомств установ імператриці Марії виступала держава.

У міністерських училищах навчальний план уміщував обов’язковий цикл дисциплін (Закон Божий, початки арифметики, геометрія, природня історія, російська історія, географія, чистописання (російська граматики), малювання, рукоділля) та необов’язкові предмети (французька мова, німецька мова, танці,

музик, спів [7]. А навчальна програма училищ Відомства імператриці Марії окрім зазначених додатково охоплювала й словесність, спів, загальну історію (короткий курс), а також навчали дівчат рукоділлю.

Основоположним для розробки Статуту жіночих навчальних закладів Відомства імператриці Марії став Статут Маріїнського жіночого училища. Затверджений у 1862 рік Статут жіночих навчальних закладів зазнавав незначних доповнень і був чинним аж до 1917 року [8, с. 112]. З 1964 року система жіночої освіти була розширена жіночими училищами духовного відомства та єпархіальними училищами в яких могли навчатися дочки духовенства.

Самою першою склала Проект плану розвитку освіти в Херсонській губернії, як свідчать архівні джерела, Херсонщина. Розробниками цього документа стали М. Завадський, О. Любович, В. Бракер, К. Михальчи, С. Соколов-Бородкін, О. Диков, П. Зелений, О. Нікітін та ін.

Новелами у жіночій освіті стало «Положення про жіночі гімназії і прогімназії Міністерства народної освіти» 1870 року. Відповідно до цього нормативного документу жіночі училища I-го розряду було перейменовано в жіночі гімназії (термін навчання сім років), відповідно II-го розряду – у жіночі прогімназії (термін навчання три роки).

Щодо змісту навчання то у жіночих гімназіях (міністерських і Маріїнських) навчальна програма у порівнянні із чоловічими гімазіями була спрощеною, відносно кількості годин на загальноосвітні предмети – вона була приблизно однаковою, хоч і був дозволений варіативний вибір змісту програми. [9]. Статистичні порівняння навчальних програм свідчать про менший обсяг знань у жіночих гімназіях XIX століття. Випускниці отримували атестати, що давало їм право бути домашньою вчителькою чи домашньою наставницею.

У 1872 року Міністерством народної освіти було затверджено Положення про приватні жіночі гімназії і вони набули свого активного поширення. Але цінова політика цих закладів була дуже високою. Разом з тим ці випускниці

мали право займати посади конторських працівниць, бухгалтерів та кореспондентів, ці професії вище оплачувалися.

З 1871 року жіноча освіта розширює свою профілізацію, що обумовлено урядовим розпорядженням, в якому жіноча службова акушерська, фельдшерська та виховна діяльність визнавалася корисною і відповідно дозволялася, також допускалися жінки й на посади сигналістів і телеграфістів, а по рахунковій частині лише в жіночих закладах. Так, у Херсоні для жінок у 1872 році було відкрито учительську гімназію (8-й клас педагогічний), у 1874 році – медичні курси та педагогічні класи при жіночій прогімназії для підготовки сільських вчительок. Відповідно навчальні плани були доповнені алгеброю та – педагогікою. Випускниці вже мали право відкривати приватні навчальні заклади, викладати у приватних і державних освітніх закладах, навчати дітей у родинях, а також їм нараховувалася пенсія за вислугу років [10, с. 185].

Підводячи підсумки відзначимо, що системна політика царського уряду щодо жіночої освіти в Херсонській губернії визначала такі тенденції: у першій половині ХІХ ст. освіта жінок здійснювалася незначною кількістю церковно-парафіяльних шкіл, єпархіальних жіночих шкіл, шкіл грамоти, приватних пансіонів, інститутів шляхетних дівчат, а зміст навчання орієнтований був на знання і вміння необхідні майбутнім дружинам і матерям; у другій половині ХІХ століття жіночі гімназії стали привілейованими навчальними закладами, де в основному навчатися дівчата з заможних родин, і атестат давав право займати дозволені державою посади у державних установах та приватних навчальних закладах.

Список літератури:

1. Кузьменко Ю.В. Професорсько-викладацький склад педагогічних інститутів України (друга половина ХХ ст.) / Ю. В. Кузьменко // Педагогічний альманах : збірник наукових праць / КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» ; редкол. : В. В. Кузьменко (голова) [та ін.]. – Херсон, 2017. – Вип. 35. – С. 253-259.

2. Мацкевич Д. Заметки о женщинах // Современник. – 1850. – № 3.
3. Чернишевский Н. Г. Заметки о женщинах Д. Мацкевича. Киев, 1853 // Современник. – 1854. – № 9.
4. Х-ва А. Письма к русским женщинам // Журнал для воспитания. – 1857. – № 1.
5. Надежда Д. Чему мы женщины учились? // Журнал для воспитания. – 1859. – № 8.
6. Пирогов Н.И. Вопросы жизни // Морской сборник. – 1856. – № 9.
7. Рождественский С. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения. 1802-1902. – СПб., 1902. – 814 с.
8. Устав женских гимназий Ведомства учреждений императрицы Марии. – СПб., 1906. – С. 112.
9. Женские гимназии и прогимназии МНП. – Спб., 1905. – 139 с.
10. Домашние наставницы и учительницы // Алфавитный сборник законоположений и распоряжений помещенных в циркулярах по Санкт-Петербургскому учебному округу с 1883 по 1893 г. / Сост. В. Демант. – СПб., 1895. – С. 185.

РОЛЬ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ

Якименко Артем

Ікурс, МіМ, ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Науковий керівник – к.і.н., доц. кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян ХНЕУ ім. С.Кузнеця Свинаренко Н.О.

Як на мою думку, Богдан Хмельницький - політичний діяч, який зіграв ключову роль у історії України. Хоча деякі сучасні науковці критикують його за недалекоглядну зовнішню політичну діяльність, з упевненістю можна сказати, що це найбільш значущий герой національно-визвольного руху. Він

став символом боротьби за свободу українського народу проти іноземних загарбників. Доказом його величезної значущості в житті українців є пам'ятники, вулиці та парки названі в його честь по всій Україні.

Як відомо, Богдан-Зіновій Хмельницький народився у знатній козацькій родині. Згодом, після навчання, повернувшись на Батьківщину після навчання Богдан Хмельницький брав участь у польсько-турецькій війні, що почалась 1620 року і тривала до 1621 року. Перший бойовий досвід його був відверто невдалим і завдав нищівного удару юнаку. У битві під Цецорою загинув його батько, а сам Богдан потрапив у полон. У результаті був проданий на невільничім ринку міста Кілія. У рабстві він пробув 2 роки, за однією версією на турецькій галері, за іншою - у самого адмірала. Але навіть у такій безвихідній ситуації майбутній гетьман знайшов що модна винести для себе. За ці роки він досконально вивчив турецьку та татарську мови. Після довготривалого рабства родичі Хмельницького змогли викупити його. Також зустрічається інформація, що він втік самостійно. Одразу після повернення до Суботова, майбутній гетьман одружився вперше з Ганною Сомко, донькою багатого переяславського купця, мамою усіх його дітей, його першою законною дружиною.

Також Хмельницький брав участь у численних морських походах козаків. Згодом, у Хмельницького військові походи виявляються більш вдалими, за перші. Зокрема, у 1629 року під проводом Хмельницького козаки здійснили найвдаліший набіг того часу. Їм вдалося дійти до самого Константинополя, повернутися з мінімальними втратами та неймовірною здобиччю. Зі своїм військом він захопив передмістя Константинополя, але на завойованих землях пробув не довго, повернувся в Чигирин. Це був дійсно проривний похід, особливо на фоні походів тих років. У Запоріжжі звернули увагу на досягнення Богдана Хмельницького та назначили його на місце сотника чигиринського полку.

Такого Богдан Хмельницький вибачити не міг. Спочатку він хотів домогтися правосуддя правовим способом, поїхавши до короля Владислава IV з

позикою до суду. Король відчув себе безсилим перед Хмельницьким. Все що він зміг відповісти йому, що козаки мають зброю в руках, дивно що вони не можуть відстояти свої права. Повертаючись с Варшави ні з чим, Богдан зробив з цього відчуття жажди помсти за родину культ життя на наступні роки. Він вирішив зробити все, щоб домогтися правосуддя. Надзвичайно гарною якістю Богдана Хмельницького було вміння вести політичні перемовини, йти на розумний компроміс (чого, на жаль, часто бракує деяким сучасним політикам у світі). Перемови його з татарами неоднозначні результати. Тодішній хан Іслам-Гірей не дав точної відповіді, але дав наказ Тугану-бею йти з Хмельницьким, але не оголошувати відкрито війни Польщі. Але яка користь хану від участі в такій війні? У Криму розташований найбільший невольничій ринок у Європі. Розуміючи масштаби тогочасної війни Іслам-Гірей обрав цілком правильну стратегію: відкрито він нікому війни не оголошував, а якщо все піде по плану, прибутки від невольників будуть неймовірні. Водночас Хмельницькому була вкрай необхідна допомога хана кваліфікованим військом та кіннотою.

Багато істориків, щоправда, вказують на те, що дії Хмельницького відрізнялися, однак, крайньою нерішучістю, багато пошкодила козацькій справі. Хмельницький виступив проти Польщі спочатку по суто особистим спонукань, бажаючи помститися за завдану йому образу. Ходом подій він був поставлений на чолі величезного народного руху, результатів якого не міг передбачити. Захоплюється цими подіями, він часом начебто хотів зупинитися. Чи не він керував рухом козацтва: воно коренилося глибоко в народного життя і, прорвавшись назовні, росло і розширювалося до тих пір, поки були напружені нерви народу.

Проблеми зі здоров'ям у Богдана Михайловича Хмельницького з'явилися в початку 1657 року. Якраз в цей час потрібно було вирішити, до кого примкнути - до шведів або російською. Гетьман передчував смерть, тому вирішив скликати Раду в Чигирині для передачі влади наступнику. На місце Хмельницького встав 16-річний син Юрій.

Сучасні вітчизняні історики та дослідники його діяльності тривалий час не могли визначити точну дату смерті Богдана Михайловича, але через довгі роки з'ясували, що смерть прийшла до славного гетьмана 6 серпня 1657 року. Хмельницький помер внаслідок крововиливу в головний мозок. Похорон їхнього лідера проходили в селі Суботіві. Могила Богдана Михайловича розташована поруч з сином Тимофієм в Іллінській церкві, побудованій козаком. На жаль, через 7 років прийшов поляк Стефан Чарнецький і наказав спалити село, забрати прах Хмельницьких і викинути останки.

На мою думку, Богдан Хмельницький став дійсно ключовою фігурою в історії України. Його біографія дійсно занадто неоднозначна, кожна дію цієї видатної людини можна трактувати різними способами, саме тому навіть сьогодні між істориками йдуть суперечки чи діяв він у інтересах України. Основними аргументами противників діяльності Хмельницького є його співпраця з Польщею і фактичне позбавлення України всіх надбань за роки національно-визвольної війни Білоцерківським миром. Але на мою думку, Богдан Хмельницький діяв виходячи з сформованої ситуації, яка у той час була далеко не проста. Вибираючи з двох протилежностей, він намагався вибороти права українців. Не зважаючи на те, що результати його дій дуже суперечливі, Богдан Хмельницький зробив великий внесок в історію України, і це підтверджують численні пам'ятки назв міст, парків, скверів, пам'ятники, що відомі і сьогодні:

Зокрема, ще у 1954 році місто Проскурів було перейменовано на Хмельницький, а в 1943-му місто Переяслав - на Переяслав-Хмельницький.

У Києві існує пам'ятник Богдану Хмельницькому, якого зображено верхи на коні. Також пам'ятники встановлені у містах Чигирин на Богдановій горі, Хмельницькому, Черкасах, Нікополі, Скалаті та у селі Суботіві.

Запоріжці дуже шанували Богдана Хмельницького. У Запоріжжі пам'ятник встановлено на вул. Б.Хмельницького, а також пам'ятний знак Б. Хмельницькому на острові Хортиця. Напис на камені: «У січні 1648 р. біля о.

Хортиця запорізькі козаки на чолі з Б. Хмельницьким вперше розгромили загін польських гнобителів».

В знак пошани іменем Богдана Хмельницького названі вулиці і площі в багатьох містах і селах України, воно присвоєне академії Державної прикордонної служби України в місті Хмельницькому та університету в Черкасах. Також у Чигирині діє музей Богдана Хмельницького.

Портрет Богдана Хмельницького зображено на банкоті номіналом 5 гривень. Також Національний банк України випускав в обіг пам'ятні монети номіналом 200000 карбованців з 19 липня 1995 року та номіналом 1000000 карбованців з 21 червня 1996 року. За часів СРСР існував Орден Богдана Хмельницького, призначений для нагородження як офіцерського, так і солдатсько-сержантського складу. Також Орден Богдана Хмельницького встановлений у сучасній Україні для нагородження видатних громадян України за особливі заслуги у захисті державного суверенітету, територіальної цілісності, у зміцненні обороноздатності та безпеки України.

Список літератури:

1. Голобуцький В. Запорозьке козацтво.-К., 1994.-245 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Яремко М.О.

Науковий керівник: Юрчик І.Б., к.е.н.,доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Сучасні тенденції розвитку нашої держави свідчать про те, що Україна прагне досягти статусу соціальної держави, яка створює належні умови життєдіяльності кожного її громадянина. Одним з пріоритетних завдань соціального захисту населення провідних країн світу є ефективне функціонування системи пенсійного забезпечення. Питання реалізації пенсійної

політики є актуальним для нашої країни, адже передбачає економічну та фінансову стабільність і справедливість для кожного пенсіонера.

Під пенсійним забезпеченням розуміють сукупність діючих економічних, правових, організаційних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам матеріальної допомоги у вигляді пенсії. Питання пенсійного забезпечення є одним з найважливіших для уряду України, підтвердженням цього є низка нормативно-правових документів та змін у законодавстві, а також реалізація пенсійної реформи.

Зазначимо, що згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (ст. 2) система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів, зокрема:

1) перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених цим Законом;

2) другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах – суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом;

3) третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення [1].

Проведення пенсійної реформи є одним з пріоритетів економічної політики. Головною метою пенсійної реформи є відновлення справедливості при визначенні пенсійних виплат. Перший етап пенсійної

реформи, що розпочався від 1 жовтня 2017 року, передбачає реформування солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Основними змінами є:

– осучаснення пенсій. Перегляд, або «осучаснення» пенсій полягає у зміні показника середньої зарплати по Україні, який застосовують при обчисленні;

– справедлива солідарна система. Встановлюють чітку залежність розміру пенсії від суми сплачених страхових внесків і тривалості участі у страховій системі;

– обов'язкова щорічна індексація. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення пенсій» передбачена щорічна (опосередкована) індексація пенсій від 2021 року, яка відбуватиметься шляхом збільшення на коефіцієнт, що відповідає показнику 50% зростання споживчих цін за попередній рік та 50% показника зростання середньої заробітної плати (доходу), з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують попередньому року до того, в якому проводять збільшення;

– подолання дефіциту Пенсійного фонду.

Другий етап пенсійної реформи – запровадження другого рівня пенсійної системи (загальнообов'язкового накопичувального страхування) та вдосконалення третього рівня системи пенсійного забезпечення (добровільного накопичувального страхування) [2].

Таким чином, пенсійне забезпечення в Україні характеризується такими особливостями, як трирівнева система, непослідовність у реформуванні, недосконала нормативно-правова база, відсутність єдиних комплексних підходів до правового регулювання. Тому, невід'ємною частиною пенсійної реформи має стати впровадження європейських стандартів функціонування органів Пенсійного фонду України. Використання сучасних інформаційних і управлінських технологій, єдиних стандартів якості

обслуговування громадян мають зробити надання послуг українцям зручним і ефективним.

Список літератури:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 31.08.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
2. Пенсійна реформа уряду Гройсмана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/pensijna-reforma>.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННІ

Ярмак Т.С.

Київський університет імені Бориса Грінченка
студент магістратури, кафедра комп'ютерних наук і математики
tsyarmak.fitu18@kubg.edu.ua

Спасітелєва С.О.

Київський університет імені Бориса Грінченка
кандидат фізико-математичних наук, доцент
s.spasitielieva@kubg.edu.ua

Постановка проблеми. Сучасний розвиток людства характеризується переходом на новий етап – інформаційне суспільство. Інформаційне суспільство – це концепція постіндустріального суспільства; нова історична фаза розвитку цивілізації, у якій головними продуктами виробництва є інформація і знання.

Формування інформаційного суспільства передбачає зміну уявлень про роль освіти, висуває нові вимоги до системи навчання, зумовлює потребу

переходу від знаннєвої освітньої парадигми індустріального суспільства до компетентнісної парадигми постіндустріального суспільства.

Враховуючи інтенсивний розвиток комп'ютерної техніки, а також телекомунікаційних технологій та їх значний вплив на суспільство виникає потреба вдосконалення можливостей використання ІКТ вчителями у початковій школі. Новітні розробки в цій галузі змінюють спосіб їх застосування при вивченні різних предметів у процесі навчання. Нині відбувається активне впровадження в навчальний процес ІКТ, зокрема, мультимедіа та інтерактивних технологій. Застосування ІКТ у навчальному процесі дозволяє реалізувати ідеї індивідуалізації та диференціації навчання, що є основними завданнями сучасної системи освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх учителів та теоретико-методологічні засади їхнього становлення знайшли своє відображення в науковому доробку вітчизняних учених-педагогів. Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів висвітлено в працях Н. Бібік, Л. Коваль, О. Пометун, О. Савченко. Формування та розвиток творчої особистості вчителя в інформаційному суспільстві досліджували В. Бондар, І. Зязюн, Н. Мойсеюк та ін. Особливості застосування відкритих мультимедійних систем у навчальній діяльності стали предметом наукового розгляду О. Осіна, Г. Трояна, А. Щапіна. Можливості мультимедійних засобів активно висвітлюються у працях зарубіжних дослідників Б. Андерсена, К. Брінка, Н. Вінера, П. Уейла, Дж. Росса.

Сучасні вчені (В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, М. Козяр, А. Коломієць та ін.) наголошують на потребі інформатизації освіти шляхом створення інформаційно-комунікативного середовища, що слугуватиме засобом формування творчої особистості майбутнього педагога, здатного на основі системи знань успішно використовувати інформаційні ресурси у відповідній діяльності [1, с.1].

Аналіз досліджень та публікацій, що з'явилися останнім часом, свідчать про наявність таких проблем, як підготовка педагога до використання інформаційних технологій у професійній діяльності, його готовність до творчого освоєння нововведень, посилення зацікавленості науковців та практиків до вивчення проблеми творчого зростання майбутніх фахівців в умовах інформатизації освіти [3].

Мета і завдання статті. Метою статті є аналіз сучасних підходів до використання інформаційно-комунікаційних технологій, подолання проблем з підготовкою та впровадженням ІКТ в навчання та надання рекомендацій щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз педагогічної та методичної літератури засвідчив важливість проблеми дослідження. Нікулочкіна О. вважає, що структуру готовності сучасного вчителя початкових класів до використання ІКТ у професійній діяльності складають:

1) мотиваційний компонент: бажання ставити перед собою цілі; сформована мотивація саморозвитку; інтерес до використання інформаційних технологій в освітньому просторі початкової школи; потреба в самовдосконаленні; наявність професійно важливих якостей (креативність, цілеспрямованість, працездатність, відповідальність, наполегливість, здатність до рефлексії своїх дій);

2) функціональний компонент: уміння використовувати засоби сучасних інформаційних технологій, апаратні та програмні засоби, ефективно використовувати технічні навчання, засоби наочності (графіки, діаграми, схеми тощо) [6, с. 402–403].

Спираючись на ці положення та на практичний досвід можна визначити основні проблеми пов'язані з впровадженням ІКТ в навчальний процес початкової школи:

- проблеми технічного забезпечення, наявність у навчальному закладі комп'ютерної техніки та засобів мультимедіа, їх доступність для використання вчителями початкової школи;

- недостатня кваліфікація вчителів щодо змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання із застосуванням ІКТ;
- недосконала система неперервної освіти, зокрема система самоосвіти й самовдосконалення майбутніх учителів початкових класів, на основі якої можна було б забезпечувати формування їхніх інформаційних компетентностей, недосконала система підвищення кваліфікації та підтримки саморозвитку вчителів в напрямку застосування сучасних інформаційних технологій.

На підставі узагальнення теоретичних досліджень та власного досвіду викладання в приватній ЗОШ I-III ступенів «Фортуна» м. Бровари, проведено аналіз стану використання ІКТ в початковій школі. Було визначено, що педагоги зіштовхуються з багатьма проблемами в роботі зі смарт комплексами, пошуком інформації в інтернеті. Найчастіше виникали проблеми з підключенням смарт комплексу до комп'ютера, пошуком необхідних матеріалів для уроку, завантаженням файлів на ПК. Вчителі відчувають певний страх та дискомфорт під час використання комп'ютерів, не володіють достатніми знаннями про можливості використання різноманітних програм, розміщених як у самому комп'ютері, так і в мережі Інтернет.

Для ефективного впровадження ІКТ в освітній процес від педагога в сучасній початковій школі вимагається володіння комп'ютерною грамотністю, яка передбачає:

- вміння створювати та редагувати інформацію (текстову, графічну);
- користуватися комп'ютерною телекомунікаційною технологією;
- користуватися базами даних;
- роздруковувати інформацію на принтері;
- вміння скласти та надіслати лист через мережу Інтернет;
- вміння «перекачати» інформацію з мережі на жорсткий або гнучкий диск і навпаки, з жорсткого або гнучкого диска – в мережу;
- працювати в системах DOC і WINDOWS, користуючись редакторами WORD різної модифікації.

Сучасний бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від майбутнього вчителя значно більше знань та вмінь з використання сучасного програмного забезпечення та новітніх апаратних засобів в навчанні.

Звідси випливає необхідність розробки й побудови методичної системи формування інформаційних компетентностей майбутнього вчителя, яка б включала весь комплекс навчальних дисциплін із відповідно побудованим змістом, сукупністю методів, організаційних форм і засобів навчання, орієнтованих на широке використання інформаційно-комунікаційних технологій, і забезпечувала методологічну, спеціальну й методичну підготовку майбутнього вчителя разом з формуванням інформаційних компетентностей й підготовкою до практичного використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності. У процесі формування інформаційних компетентностей майбутніх учителів початкових класів особливу увагу необхідно приділити вивченню тих інформаційно-комунікаційних технологій, які є базовими для майбутньої професійної діяльності вчителів. З усього різноманіття програмних засобів у зв'язку з їх важливістю використання в практиці освітнього процесу виокремлюють програмні засоби навчального призначення. В процесі навчання майбутніх учителів початкових класів використовують різні типи програмних засобів навчального призначення.

Широке застосування ІКТ у початковій школі спонукає до перегляду змісту підготовки майбутнього вчителя початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ). Можна окреслити основні напрямки підготовки майбутніх вчителів початкової школи:

1. Сучасний учитель початкових класів повинен володіти основними прийомами роботи в мережі Інтернет, розуміти, як організовані служби глобальної мережі, якими ресурсами можна скористатися для поповнення своїх методичних знань, як дізнатися через Інтернет про педагогічний досвід. Необхідними для вчителя є знання, навички та вміння щодо організації та

виконання пошуку потрібної інформації, що зберігається у веб-документах [2, с. 29].

2. Від учителя початкових класів, який, з огляду на специфіку предметного навчання, змушений працювати з різнопредметним матеріалом, окрім загальних інформаційних умінь, вимагаються уміння інтегрувати міжпредметні відомості, створювати якісно новий власний навчальний матеріал. При цьому слід використовувати програмні сервіси з створення відео, анімації, ігор, тощо.

3. Вчитель має використовувати сучасні засоби комунікації та співпраці, такі як електронна пошта, відеоконференції для зв'язку зі своїми колегами, батьками; вебінари, форуми, блоги для організації спільної роботи.

4. У майбутнього вчителя необхідно сформувати інформаційно-мережеву культуру, яка передбачає уміння використовувати інтернет-ресурси для своєї професійної діяльності (навчальної, творчої) [5, с. 207]. Високий рівень сформованості інформаційно-мережевої культури дозволить майбутньому фахівцеві під час підготовки розробок уроків посилатися на результати діяльності провідних методичних об'єднань учителів початкових класів, знайти в мережі Інтернет та застосувати нові прикладні програми, звукові та графічні елементи, дізнатися про новинки в галузі початкової освіти тощо.

Систематичне включення інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес забезпечить формування і розвиток інформаційно-комунікаційної культури педагогічних працівників ЗНЗ. У науковій літературі поняття «інформаційно-комунікаційна культура особистості» розглядається як комплекс понять, уявлень, знань, умінь і навичок, які формують в особистості певний стиль мислення, що дозволить їй ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в будь-якому виді пізнавальної або творчої діяльності [4, с. 22 – 30].

Висновки та перспективи подальшого розвитку. З огляду на сучасні тенденції розповсюдження інформаційних технологій в галузь освіти важливим

є вдосконалення процесу підготовки майбутніх вчителів. Провідне місце у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів займають сучасні ІКТ, упровадження яких інтенсифікує навчальний процес, формує інформаційну культуру майбутніх педагогів, підвищує мотивацію до професійного саморозвитку та самовдосконалення. Досконале володіння ІКТ майбутніми учителями початкових класів і вдале їх використання під час проведення уроків у початковій школі забезпечуватиме ефективний навчальний процес, підвищуватиме мотивацію і пізнавальну активність молодших школярів, створюватиме умови для самостійного навчання кожного учня.

На підставі проведеного аналізу до перспективного напрямку подальших наукових досліджень відносимо розробку методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання ІКТ-технологій в умовах інформаційного середовища та розробку методики використання ІКТ-технологій на різних предметах у початковій школі.

Список літератури:

1. Андрущак М. В. Переваги і недоліки використання ІКТ у початковій школі / М. В. Андрущак. – 2015. – С. 1.
2. Барановська В. М. Організація фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи засобами сучасних інформаційних технологій / В. М. Барановська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 26. – С. 24–30.
3. Волинець К. І. Підготовка вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій на уроках математики [Електронний ресурс] / К. І. Волинець, З. В. Зюзіна // Вісник психології і соціальної педагогіки. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/2kgLKDs>.
4. Іванова О. Підвищення інформаційно-комп'ютерної компетентності педагогів//Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. - №2. – С. 22 – 30.
5. Коломієць А. М. Розвиток інформаційно-мережевої культури майбутнього вчителя початкових класів / А. М. Коломієць // Науковий часопис

НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. пр. – К. : НПУ, 2007. – № 5 (12). – С. 206–210.

6. Нікулочкіна О. В. Дослідження рівня готовності вчителів початкових класів до використання інформаційних технологій у професійній діяльності / О. В. Нікулочкіна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 22. – С. 401–406.

РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧА ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ ТА БВМД В УМОВАХ ГОСПОДАРСТВА

Яценко Ю.В.

Головне управління Держпродспоживслужби в Полтавській області
начальник відділу реєстрації сільськогосподарської техніки

Для успішного розвитку галузі тваринництва, подальшого нарощування обсягів продукції необхідно розробляти економічно вигідні системи забезпечення та використання кормових ресурсів. Адже в структурі матеріальних витрат при виробництві тваринницької продукції вони становлять 60 - 70 %. Тому система кормо забезпечення повинна стати однією із провідних галузей аграрного виробництва, що забезпечує повноцінну годівлю тварин.

Комбікорми – основа раціону тварин. Від якості і собівартості комбікормів залежить рентабельність даної галузі в цілому. У зв'язку з різким підвищенням цін на сировину, енергоносії і транспортні перевезення, ціни на комбікорми різко піднялися, а обсяг їхнього виробництва скоротився в 4 рази. Прямі витрати в собівартості заводських комбікормів виростили з 8-10 до 35-40 %, а на енергетику з 0,3 до 6 %. Різко погіршилася якість комбікормів. У зв'язку з цим виробництво комбікормів організовують на комплексах, птахофабриках і

фермах. Це дозволяє скоротити витрати на закупівлю сировини, його транспортування, більш раціонально використовувати зернофураж, дорогі БВД, безупинно постачати ферми свіжими комбікормами. Комбікорми, приготовлені безпосередньо в господарстві, у 1,5-2 рази дешевше заводських. Тому їхнє виробництво на фермах і міжгосподарських комбікормових підприємствах стало умовою підвищення рентабельності галузей тваринництва.

Нами запропоновано технологічна схема виробництва комбікормів в умовах виробництва ресурсозберігаюча технологічна лінія виробництва комбікормів в умовах господарства [1] включає таке основне обладнання: пневмо-навантажувач зерна, який має гофр-шланги на вході і на виході та циклон; наддробарковий бункер; дробарка; бункери інгредієнтів комбікормів, кожен з яких має вивантажувальні шнеки, пересувний ваговий дозатор, який забезпечує вивантаження компонентів сировини в двох протилежних напрямках, який встановлено з можливістю пересування уздовж витратних бункерів; завантажувальні шнеки та змішувачі інгредієнтів комбікормів на два або більше вагових дозаторів, вивантажувальні шнеки

Нами запропоновано ресурсозберігаюча технологія виробництва комбікормів в умовах виробництва[1]. У відповідності з цими пропозиціями для умов ДПДГ «Гонтарівка» Інституту тваринництва НААН України розроблена технологія виробництва комбікормів продуктивність 2 т на годину схема якої наведена рис. 1.

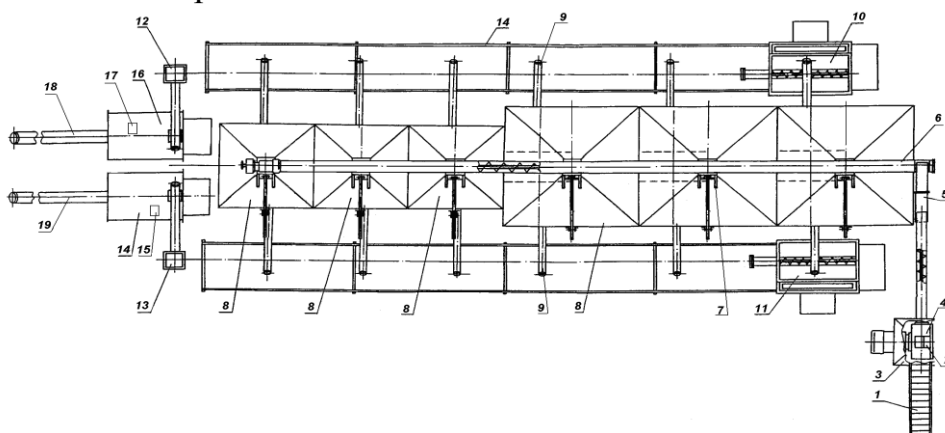

Рис1. Схема технологічної лінії приготування комбікормів та БВД.

1 - навантажувач зерна; 2 - магнітна пастка; 3 - воронка; 4 - дробарка; 5 - норія; 6 - конвеєр гвинтовий; 7- бункер компонентів БСК-10 з вивантажувальними шнеками; 8, 9 - бункер компонентів ; 10 - бункер БВД; 11 - обладнання дозуюче-накопичувальне пересувне; 12 - шнек навантаження

Технологія включає таке основне обладнання: навантажувач зерна, наддробарковий бункер; дробарку, шнек розподільний, бункери інгредієнтів комбікормів, кожен з яких має вивантажувальні шнеки які забезпечують вивантаження компонентів сировини в двох протилежних напрямках, два пересувних ваговий дозатор, які встановлено з можливістю пересування уздовж витратних бункерів; завантажувальні шнеки та змішувачі інгредієнтів комбікормів, вивантажувальні шнеки. Загальний вигляд технології наведено на рис.2.

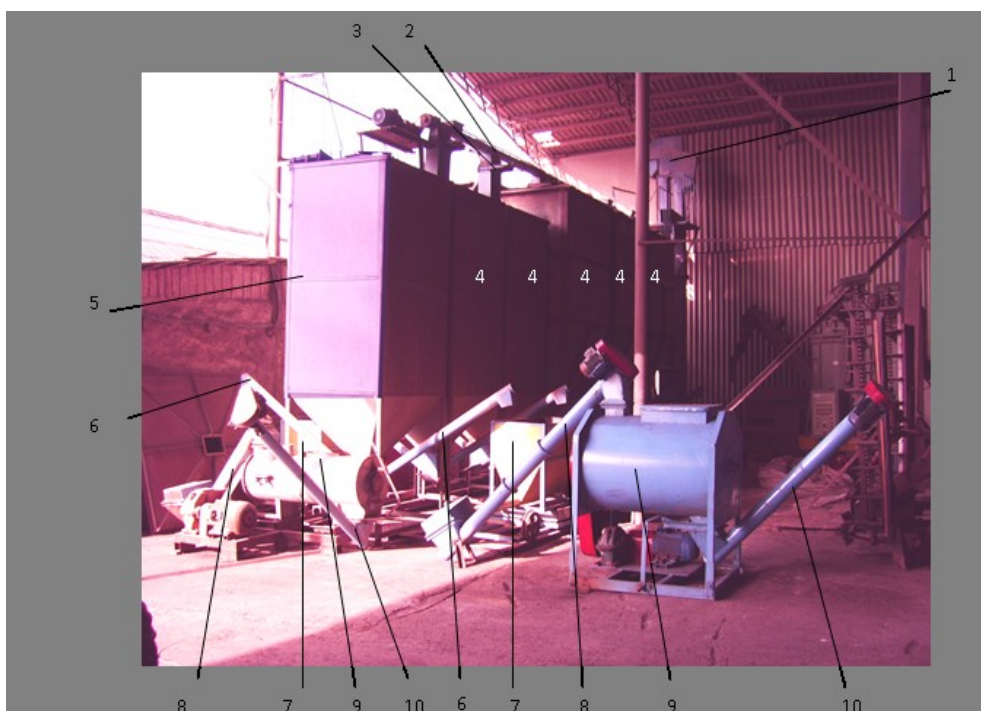

Рис 2. Загальний вигляд лінії по виробництву комбікормів та білково-вітамінно-мінеральних добавок (БВМД).

1 – норія; 2 – шнек розподільний; 3 – засувка ; 4 – бункери інгредієнтів комбікормів; 5 - бункер БВМД; 6 – вивантажувальні шнеки інгредієнтів комбікормів; 7 – пересувні вагові дозатори; 8 – завантажувальні шнеки; 9 – змішувачі; 10 - вивантажувальні шнеки готового комбікорму.

Перевірка технології в умовах виробництва показала що: продуктивність – 2 тони за годину, модуль помелу комбікормів склав 2,3 - 2,4 мм., точність дозування вагового дозатора з тензодатчиком - 0,1 кг, якість змішування в горизонтальному змішувачі - 95,0 %. Використання запропонованої технології

виробництва комбікормів та БВМД в умовах господарства дає змогу знизити питомі капітальні вкладення на 1 тону виробленого комбікорму на 40,93 грн. або на 41,8 %, а витрати на переробку сировини на 12,02 грн. або на 32,3 % та отримати річний економічний ефект у розмірі - 29,53 грн/т. в порівнянні з базовим варіантом.

Список літератури:

1. Пат. на корисну модель 38620 Україна, МПК А 23 N 17/00. Лінія по виробництву комбікормів та білкововітамінно-мінеральних добавок (БВМД)/ Піскун В.І.; Яценко Ю.В., Яценко Л.І. Інститут тваринництва УААН. - № u 200809188; Заявл. 14.07.2008; Опубл. 12.01.2009, Бюл. №1.

ЗМІСТ

Агарков І. В. ПЕРСПЕКТИВНІ РІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СИСТЕМИ РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ ТРОЛЕЙБУСІВ	4
Андрєєва І.Ю. ПОГЛЯД НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ПРАЦЮ ВАСИЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА СУХОМЛИНСЬКОГО	8
Андрусішин Х. І. РОЛЬ ISOTYPE У СТАНОВЛЕННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНФОГРАФІКИ	11
Антоненко А.Ю., Ковтун В.А. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ХЕРСОНЩИНИ У ПЛОДООВОЧЕВІЙ ГАЛУЗІ	16
Антонік В.І., Антонік І.П. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ КРИВОРІЖЖЯ	19
Артеменко Д.Ю., Дарієнко В.В. ОБГРУНТУВАННЯ КОНСТРУКЦІЇ ГРУНТОВОГО КУЛАЧКОВОГО КОТКА ДЛЯ УЩІЛЬНЕННЯ СВІЖЕ ПІДГОТОВЛЕНОГО ГРУНТУ	23
Артеменко О.В., Артеменко Д.Ю. КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО ЗАСОБУ НАВЧАННЯ «ЗМІНА МАРШРУТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОЛЬОТУ»	27
Бабай Л. В. РЕЧЕВОЙ ЭТИКЕТ НА ЗАНЯТТЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ	32
Бабенко А.Г., Пушко В.О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НАЙМУ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	38
Бабичева О.Ф., Есаулов С.М. ВИЗУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІОННИХ СООБЩЕНИЙ МЕХАТРОННИХ УСТРОЙСТВ НА ТРАНСПОРТЕ	42
Баб'як Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	47
Багріч О.С. СУЧАСНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ, ЯКУ МОЖНА ПОБАЧИТИ	52
Базилік А. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ	56

ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	
Байдюк Л.М., Сич М.В. СУСПІЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ	64
ПРОФЕСІЇ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ	
ШКОЛІ	
Байлюк К.А. ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ	66
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	
Байрацька А. О. ГРУПОВА ФОРМА НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ	71
РОБОТИ З УЧНЯМИ ПІД ЧАС ПЕРЕВЕРНУТОГО УРОКУ	
Баландюх Ю. ВАРТІСТЬ ТА ОПЛАТА ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ЩО	75
БІЛЬШЕ?	
Балинська О. М. ДО ПРОБЛЕМ МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНОГО	80
ПРАВознавства	
Барабаш О.В., Костинская Е.Л., Слипушко Е.А. ОПТИМІЗАЦІЯ	84
ДВИГАТЕЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТОВ С	
ІЗБИТОЧНОЇ МАССОЇ ТЕЛА	
Баранова Н.С. ТРЕНІНГОВА РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ ДЛЯ	89
ПРОФІЛАКТИКИ ВПЛИВУ ДЕСТРУКТИВНИХ СОЦІАЛЬНИХ	
МЕРЕЖ	
Бартошевська А. І. УКРАЇНСЬКИЙ ТРАДИЦІЙНИЙ КОСТЮМ	94
ТА ЕТНО-БРЕНДИ	
Барченко К. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	98
ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	
Бачурська А.Л., Жгір А.С. РОЗВИТОК РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ	101
В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР	
Бевз В.Р. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА КУРС	104
НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ В УКРАЇНІ	
Безик К.І. ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РИБНИХ	108
ГОСПОДАРСТВА МАЛИХ ВОДОЙМАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
НА ПРИКЛАДІ ЧОРНОМОРСЬКИХ СТАВКІВ	
Безлюдна К. РОЗВИТОК ТЕНІСУ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ	112

- Березовська В.Є., Дребот Н.П. **ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І ЗАКОНОДАВЧІ НАПРАЦЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ** 115
- Білобров М.С. **КРАПЛИННЕ ЗРОШЕННЯ ВИНОГРАДНИКІВ В УМОВАХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ** 119
- Білополий В.В., Лазаренко В.І. **ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ** 123
- Bilousova V.V., Ternavska L.M. **APPLICATION OF EMOTIVE MODES TO OVERCOME THE PSYCHOLOGICAL BARRIERS IN FOREIGN LANGUAGES LEARNING** 128
- Блінова А.Е. **ПОНЯТТЯ І ЗАГАЛЬНА ІСТОРІЯ ДИТЯЧИХ НАВЧАЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ІГОР** 131
- Бобрікова І.С., Барабаш Т.М. **АНАЛІЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ МАРШРУТИЗАТОРІВ В ІЄРАРХІЧНІЙ СИСТЕМІ ПРОТОКОЛУ ДИНАМІЧНОЇ МАРШРУТИЗАЦІЇ *OSPF*** 136
- Бобровник В.М. **СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМ КОЛЕКТИВОМ** 140
- Бобровник В.М. **ДО ПИТАННЯ ВИТОКІВ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ** 143
- Божук Т.І., Очереднюк О.А. **КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ – ОДИН ІЗ ПЕРСПЕКТИВНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПУСТОМИТІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)** 147
- Болотін Д.П. **ПИТАННЯ ПРОПАГАНДИ ТА АГІТАЦІЇ НАЦИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ У II ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ** 152
- Бондаревич М.П. **ДО ПИТАННЯ ГАРАНТІЙ ПРАЦІВНИКАМ ПІД ЧАС ЇХ УЧАСТІ В ПРОВЕДЕННІ СТРАЙКУ** 155

Бондаренко С.О.ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДИ У ПОДОЛАННІ БЕЗРОБІТТЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ	159
Брусановська А. РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ У ДОШКІЛЬНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ	164
Бургаз М.І.ОЦІНКА СТУПЕНЮ СХОЖОСТІ ЖИВЛЕННЯ РИБ - ОСНОВНИХ ОБ'ЄКТІВ ПАСОВИЩНОГО ВИРОЩУВАННЯ В ШАБОЛАТСЬКОМУ ЛИМАНІ	167
Буренко Д.В. СИСТЕМА НЕМАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	170
Бусарева Т. Г. РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ У СТАНОВЛЕННІ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ	173
Бякова О.В. НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙ В КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВІЙ СФЕРІ	178
Варварук Л.І., Кобеля З.І. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ	183
Варій М.Й. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕСВІДОМОГО РІВНЯ ПСИХІКИ ЛЮДИНИ В ПСИХОЕНЕРГЕТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ	187
Василенко Я.І. БРЕНД ДЕРЖАВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ	192
Василенко О.В.ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ	197
Вижак В.Б. ІНВЕСТУВАННЯ В АРТ-РИНОК УКРАЇНИ: СПЕЦИФІЧНА ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ	202
Висока А.А., Вишнікіна О.В., Лихолат О.А. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ БУТИЛЬОВАНОЇ ВОДИ В УКРАЇНІ	206
Вільчинська Д.В., Корчак М.М., Дудчак Т.В. ПИТАННЯ	211

РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ НА ПОЧАТКУ 60-х рр. ХХ ст.	
Власова Т.М. НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО СИСТЕМНО — ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ПРИ НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЯ	214
Волчук В.М. МЕТОДИКА ВСТАНОВЛЕННЯ ЧУТЛИВОСТІ ФРАКТАЛЬНОЇ РОЗМІРНОСТІ СТРУКТУРИ МАТЕРІАЛІВ ДО ЇХ ЯКОСТІ	217
Волчук В.М., Аксаков М.О. МУЛЬТИФРАКТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРОКАТНИХ ВАЛКІВ	221
Волчук В.М., Дубров Ю.І. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ФРАКТАЛЬНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В МАТЕРІАЛОЗНАВСТВІ	226
Воронова Є.М. РОЗВИТОК НАВИЧОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ НА ОСНОВІ ПРОЕКТНОГО МЕТОДУ	230
Воропай О.К. ВИКЛАДАННЯ МАРКЕТИНГУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	233
Воциліна Д.С., Прокоф'єв О.М. ДОСЛІДЖЕННЯ АНОМАЛІЙ ПРИЗЕМНОЇ ТЕМПЕРАТУРИ ПОВІТРЯ НА СТАНЦІЇ НОВОЛАЗАРІВСЬКА	237
Гавва Д.В., Резнік С.В. ОЦІНКА АГРОЧОРНОЗЕМІВ ПІД ПОСІВАМИ ЯЧМЕНЯ ПРИ ВНЕСЕННІ РІЗНИХ ДОЗ ДОБРИВ ЗА МІКРОБІОЛОГІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ	241
Гаврилова О.В., Золотаревська Л.І. КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	246
Гаврилюк В.С., Сапельнікова Т.С. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ	249
Гаврутенко Л.А., Гришко Н.О., Рябчук Н.А. НЕОБХІДНІСТЬ	252

ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ В КОЛЕДЖАХ УКРАЇНИ

- Гайдучок О.І. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЕОПОЛІТИКИ** 259
- Гайдучок О.В. ЗНАХОДЖЕННЯ МНОЖИНИ ЕФЕКТИВНИХ ПОРТФЕЛІВ ЦІННИХ ПАПЕРІВ** 262
- Гайко Ю.І., Шишкін Е.А., Гулакова А.П. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕНОВАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ** 265
- Гамеляк І.П., Бернацький І.І., Дмитренко Л.А., Шатило Т.В. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕПЛОСТІЙКОСТІ ТА ТЕРМОСТІЙКОСТІ ГЕОГРАТОК ПРИ АРМУВАННІ АСФАЛЬТОБЕТОННИХ ПОКРИТТІВ** 268
- Гапєєва І.М., Сіромашенко О.К. ГЕНДЕРНІ КОМПОНЕНТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ** 273
- Гарагуля Н.О. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ** 277
- Гаранько С.В., Федущко С.С. ПРОБЛЕМА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ САЙТІВ У WWW.** 280
- Гаркуша А.Г. ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ** 284
- Гервас О.Г. УДОСКОНАЛЕННЯ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ДИЗАЙНУ ЗАСОБАМИ ФІТОЕРГОНОМІКИ** 290
- Гнатюк Н.О., Андрущенко І.В. ВІДДАЛЕНІ НАСЛІДКИ ДІЇ ХІМІЧНИХ СПОЛУК НА СЕРЦЕВО-СУДИННУ СИСТЕМУ** 295
- Гнида А.С., Райська А.Ю. СТЕПАН РУДНИЦЬКИЙ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИК ПОЛІТИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ** 300
- Головачов В.В. ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ У БАГАТОЦІЛЬОВОМУ КАДАСТРІ** 303
- Гончарова В.С. ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ** 309

Гордієнко І.О., Михайлюк Л.С. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	312
Грабовська Н.А. THE DOMINANCE OF ENGLISH AS A LANGUAGE OF SCIENCE	315
Грицюк О.С. КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ	318
Грицюк Є.О., Пешко Н. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ ДЕЯКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	323
Грищенко А., Шістка О. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	327
Гуменюк Л.Й. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	330
Гуменюк М.О.СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ «ЗЕЛЕНА КАРТКА» В УКРАЇНІ	335
Данилюк В.О. ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТУРИСТИЧНО-ЕКСКУРСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	339
Даніленко А.Ю. ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА	342
Дашевська Л.М.КОНТРОЛЬ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ТЕКСТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ	345
Дашутіна Л.О. ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	348
Демкова М.А. ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	352
Дем'янчук М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ КОЛЕКТИВУ ОРГАНІЗАЦІЇ	357
Дем'янчук М. ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-	362

ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ

- Джерелейко С.Д. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ** 367
- Дзекун Ю.О. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА** 371
- Dyka N., Shkirenko O. PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF THE PREPARATION OF TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF SPIRITUAL VALUES AND THE POTENTIAL OF YOUTH** 375
- Дичко А.О., Єремєєв І.С.ПРО ОДИН ПІДХІД ДО АПРОКСИМАЦІЇ ДАНИХ ПРО РОЗПОДІЛ РІВНІВ ЗАБРУДНЕННЯ НА МІСЦЕВОСТІ** 379
- Дмитрієва Є. ЗАСОБИ ПОКРАЩЕННЯ ІСПАНОМОВНОЇ ВИМОВИ УЧНІВ** 384
- Дорошенко О.Ю. ВПЛИВ ГІДРАТОВАНИХ ІОНІВ НА ПЛАСТИЧНІСТЬ ЦЕМЕНТНОЇ ДИСПЕРСІЇ** 387
- Дубовик С.Г., Плюта Є.В. СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖЕР: ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦЯ** 392
- Дубовик С.Г., Редько Р.В.МІСЦЕ SWOT–АНАЛІЗУ В СЕЛФМЕНЕДЖМЕНТІ** 395
- Дудяк Н.В. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛЕЗАХИСНОЇ ЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ СУХО-СТЕПОВИХ ТЕРИТОРІЙ** 398
- Дутчак Ю. О. ПОЛІТИКА ДОХОДІВ І ОПЛАТА ПРАЦІ** 403
- Дьоміна Т.О., Шевченко Є. І., Темний А.А. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ BLOCKCHAIN ЯК ОСНОВИ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ** 408
- Дяченко Ю.С. СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗАСУДЖЕНИХ** 412
- Євтушенко Д.О. ВАРІАНТИ ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ** 417

ЯКІ СПРИЯЮТЬ ПОКРАЩЕННЮ ФІЗИЧНОГО ТА ДУХОВНОГО СТАНУ МОЛОДИХ ЮРИСТІВ	
Жарук А.П., Ларіонова К.Л. СУЧАСНИЙ СТАН ТА УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	421
Желінська К. В. ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ	425
Живиця О.Р., Сізова О.Р. ШЛЯХИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ФРАКТАЛІВ В ЕКОНОМІЦІ	428
Жидачин А.Я. ІНКЛЮЗИВНИЙ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХОДИ ЯК СУЧАСНІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНО СПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ	431
Жук О.В. ПСИХОБІОТИКИ – НОВЕ ПОКОЛІННЯ ПСИХОТРОПІВ	435
Загика А.В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ	440
Заєць Т. О. ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВ'Я	445
Заїка В. ЮТУБ-КАНАЛ «ТІО SPANISH: APRENDER ESPAÑOL» ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ	450
Залізняк Я.І. КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ АНТРОПОГЕННОГО ВПЛИВУ НА РІЧКОВІ ГЕОСИСТЕМИ	455
Звіжинський В.Р. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА	459
Зеленкевич Л.П. МЕТОДОЛОГІЧНА МАТРИЦЯ ВИВЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	464

Зоріна О.О. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА	467
Зубачова В.І., Вагіна О.М. ЗАГОСТРЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ ЗА КРОК ДО ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ	471
Іваненко В.Ф., Іваненко Ф.В. СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	475
Іванова В.В., Зарагулова А.І. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ	478
Івлєва Ю.О. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ «ЛІКТО-ПОЕЗІЇ» У ЗБІРЦІ ПОЛЯ ЕЛЮАРА ТА М.РЕЯ «LES MAINS LIBRES»	483
Ісаєва П.А. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	489
Ісмаїлов Улві Відаді Огли ГОЛОВНІ ПРИЧИНИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР. НА УКРАЇНІ	493
Калимбет Т.А., Молодиченко В.В. РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	497
Каліновський Т.М. ОБ'ЄМНО ПРОСТОРОВА КОМПОЗИЦІЯ – НОВЕ ВИРІШЕННЯ ІДЕЇ В КОВАНОМУ МЕТАЛІ	500
Канюк Ю.М. МОДА ТА СТИЛЬ СЬОГОДЕННЯ	505
Капрельянц Л.В., Бужилов М.Г. ФЕРМЕНТУВАННЯ ФРАКЦІЙ ПШЕНИЧНИХ ВИСІВОК КУЛЬТУРАМИ <i>VIFIDOBACTERIUM VIFIDUM</i> ЛАСТОВАСИЛЛУС АСІДОРХІЛУС	508
Капрельянц Л. В., Соболева Г.С. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МАТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ ПРИ ОТРИМАННІ ПРЕПАРАТУ ФЛАВОНОЇДІВ НВЧ-ЕКСТРАГУВАННЯ З ВИНОГРАДНИХ ВИЧАВОК	511
Карнаух А. СПОРТИВНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В	515

СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ: ОСНОВНІ СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ	
Квактун О.О., Вертелецька О.М., Жибич Я. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»	518
Квасницька Р.С., Антонюк О.В. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	522
Квасницька Р.С., Дячук Д.І. ПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД	527
Квасницька Р.С., Мазур Т.А. ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	533
Кеба О.В. НОВИЙ ІСТОРИЗМ ЯК ХУДОЖНІЙ МЕТОД У РОМАНІ М. ЕТВУД «СЛПШІЙ УБИВЦЯ»	538
Келембет Р.В., Пейчева О.О. ЕМОТИВНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД В КОНТЕКСТНІЙ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	542
Кирилюк В.П. ВПЛИВ РІЗНИХ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЛЮЦЕРНИ	545
Киркевич Д.В., Симонович Н.В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	549
Кіндра С.О. СПЕЦИФІКА ВІТЧИЗНЯНОЇ РАДІОПРОМОЦІЇ	555
Кіосе А.В. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «МОТИВАЦІЯ»	559
Кіт Х.Я. МИСТЕЦТВО ІНСТАЛЯЦІЙ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ	564
Клевака Г.Л, Савченко Л.В. ЕКОЛОГІЧНА УПАКОВКА, ЯК ЕЛЕМЕНТ «ЗЕЛЕНОЇ» ЛОГІСТИКИ	568

Коваленко А.О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ»	571
Коваль В.С. УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	576
Kovalova T.ON THE PROBLEM OF TEACHING ENGLISH TO MULTI-LEVEL GROUPS OF POLICE CADETS	578
Ковальчук А., Богацька Н. МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ	581
Ковальчук В.В., Ковальчук О.М. ПРО ВПЛИВ АРХІТЕКТУРИ МЕРЕЖІ СЕНСОРІВ НА ЧАС ЗАТРИМКИ ДОСТАВКИ В ІНТЕРНЕТІ РЕЧЕЙ	586
Ковальчук А., Маршук Л. РОЗВИТОК РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ	590
Ковальчук А., Маршук Л. ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	594
Ковтун В.А.СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	599
Ковтун В.М., Романенко С.М. ЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БУДІВНИЦТВА В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	604
Ковтуник І.І. СПЕЛЕОЛОГІЧНІ ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	609
Кодацька Н.О., Кірсанов Є.С. СУЧАСНІ ПРОГРАМИ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ПЕРСОНАЛУ	612
Кодацька Н.О., Пайос А.С. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ	616
Кожура О.В., Безуглий Є.С., Сухненко Л.О. УТИЛІЗАЦІЯ ВІДХОДІВ ТИТАНОВОЇ ГАЛУЗІ З ОТРИМАННЯМ РЕАГЕНТІВ	620

ДЛЯ ОЧИСТКИ СТИЧНИХ ВОД ВІД ФОСФАТІВ ТА ЗАВИСЛИХ РЕЧОВИН	
Козаченко Н.П. КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА НАУКОВЕ МИСЛЕННЯ	623
Козинець О.Г. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ США В СИСТЕМІ РОЗПОДІЛУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	628
Козий А.М., Шерман И.М. ДИНАМИКА МИКРОСТРУКТУРНИХ ИЗМЕНЕНИЙ ПЕЧЕНИ И ГОНАД СТЕРЛЯДИ (<i>Acipenser ruthenus</i> Linnaeus, 1758) В УСЛОВИЯХ ЗАМКНУТОГО ВОДОСНАБЖЕНИЯ	633
Козлова В. БІЛЬШОВИЦЬКИЙ ЕМАНСИПАЦІЙНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У 1920-1930Х РР. ХХ СТ. НА ПІВДНІ УКРАЇНИ: СТАН ІСТОРІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	638
Козяр М.С. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	642
Колмогорова І.В., Булах Г.Г. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЯТЬ «ВИРОБНИЦТВО» ТА «МАРКЕТИНГ» ЯК ЧИННИК УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЙ МАРКЕТИНГУ	646
Конечний М.М. РОЛЬ КОВАНОВОГО МЕТАЛУ В ВИРІШЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЛІ	652
Копиленко А., Ніколаєнко І. ЯК РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ ВИЖИТИ В ЕПОХУ ДІДЖІТАЛІЗАЦІЇ	657
Косовець Л.В., Кушнір О.К. ЦІНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ	660
Костюкович О.П., Мірошніченко О.Л. ОЗДОРОВЧЕ ПЛАВАННЯ В СИСТЕМІ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ	663
Котченко М.В., Абрамчук А.В., Аксінін Є.К. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ	667

- ЕФЕКТИВНОСТІ КУКУРУДЗИ В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ**
- Котченко М.В., Александрова О.А. ФОРМУВАННЯ ПЛОЩІ ЛИСТКОВОЇ ПОВЕРХНІ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ГУСТОТИ РОСЛИН ТА РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ** 670
- Котченко М.В., Давиденко А.С. ВПЛИВ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СОЇ** 673
- Котченко М.В., Домрачев В.С. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ** 676
- Коцюба О.О., Альбрехт І.К. ХАРИЗМАТИЧНИЙ ІМІДЖ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ** 679
- Кочіна К.О., Кузнєцова Д.Д. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВ** 685
- Кравців Р.В., Мокрий В.І. СУЧАСНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТЕБНИЦЬКОГО ГІРНИЧО-ПРОМИСЛОВОГО РАЙОНУ** 689
- Кравченко С.А. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ** 693
- Кравчук О.С. ІНТЕРАКТИВНИЙ УРОК-ПОДОРОЖ З МАТЕМАТИКИ ДЛЯ УЧНІВ 8 КЛАСУ** 696
- Кравчук А.О., Пержу Г.Г. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ** 700
- Краснощокова Н.С. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ : СУТНІСТЬ, ПЕРЕВАГИ ТА СКЛАДНОЩІ** 705
- Кривицька Є.О., Давидко А.В. ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ** 709

Криклій О.А., Павленко Л.Д. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ІНДУСТРІЇ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ	712
Круглик В.С., Корецький О.С. РОЗРОБКА МАТЕМАТИЧНОГО АПАРАТУ ДЛЯ ПРОГРАМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТИСКУ ГРУНТОВИХ ВОД В ЗОНІ ПІДЗЕМНИХ СПОРУД ЦИЛІНДРИЧНОЇ ФОРМИ	717
Круглик В.С., Неліпа В.Ю. АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНОСТІ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ САЙТОМ CMS	722
Крупіна С.В., Велика О.С. ОЦІНКА ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	727
Кузнецова Т.Ю., Петровський О.М., Лейко С.В. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	732
Кульбашна Н.І. ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВОДІЯ В ДОРОЖНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	737
Купрас В.В. НАПРЯМКИ РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА КОРЕКЦІЇ ПОМИЛОК ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ ЗОРУ	741
Кучер К. СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕМІСНИЧОЇ ОСВІТИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ПІВДНІ УКРАЇНИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	747
Кучерак В.І. ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ НА СПОЖИВАЧА НА ПРИКЛАДІ INSTAGRAM ЯК ОНЛАЙН МАГАЗИНУ	752
Лактионова О.Ю., Мандра Н.Г., Омельченко Л.С. ІНФОРМАЦІОННІ ТЕХНОЛОГІЇ АУТСОРСИНГА В «FINANCIAL SERVICES»	756
Лапа М.О. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ	760
Лисенко Т.А. УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ІТ-ПОСЛУГ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	764

Лісовий В., Вечірко М. СВІТОВІ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	769
Літвінова О.В., Алексєєв А.І. ПІДЛІТКОВИЙ ВІК ЯК СЕНЗИТИВНИЙ ПЕРІОД ДЛЯ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ	772
Ліцман Ю.В. ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ «РОТАЦІЯ СТАНЦІЙ» ПРИ ВИВЧЕННІ МЕДИЧНОЇ ХІМІЇ	777
Лопуга В.В. ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ: ВІД ЗАРОДЖЕННЯ ДО ІНТЕГРАЦІЇ В SOFT	780
Лотоцька В.М.ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА. ФАКТОРИ ВПЛИВУ, АНАЛІЗ РОЗВИТКУ	784
Лунячек В.Е., Кравчук Н.Л. ВЧИТЕЛЬ, ЯК СУБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	790
Любенько А.М. ВНЕСОК ХУДОЖНІХ ОБ'ЄДНАНЬ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ У РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ	793
Любич В.В., Железна В.В., Сопік В.В. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕРНА ТРИТИКАЛЕ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВИ БОРОШНА	798
Любушкина И.А. ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РОСТА ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА В УКРАИНЕ	803
Ляцевич Л.О., Потапова А.Г. ОЦІНКА ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	808
Мазур С.І. ГРУПОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	812
Makarska Ye. H. THE PECULIARITIES OF THE EXERCISES TO IMPROVE READING AND WRITING	817
Макєєва А. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВОЛОНТЕРСТВО», ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В	820

УКРАЇНІ І СВІТІ

- Макогін Н.О. ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПІДСТАВИ** 825
- Мартиненко С.А. СПОСІБ ЗАХИСТУ ПОВІТРЯ НАВКОЛО АВТОМАГІСТРАЛЕЙ МІСТА** 830
- Марущак М.П. РЕДУКУВАННЯ ТОЧОК В ПРОЕКТНЕ ПОЛОЖЕННЯ СПОСОБОМ ЛІНІЙНОЇ ЗАСІЧКИ** 834
- Марущенко С.В., Вавдіюк І.І. ОСОБЛИВОСТІ ЛІЗИНГОВОГО БУДІВНИЦТВА ЕЛЕВАТОРІВ** 837
- Матвієнко Т.І. ПЕРСПЕКТИВИ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ВОДОЙМ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ** 840
- Матіяш О.В. НОВІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ З ПИТАНЬ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА У В'ЄТНАМІ** 843
- Мащенко М.А. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ** 848
- Мельник С.М. СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ** 851
- Мельник Ю. ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ У ХХ СТ.** 856
- Меркуш О.В. ДО ПИТАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СКЛАДОВИХ ЛІДЕРСТВА НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ** 859
- Милян О.Б. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ** 864
- Михайлишина О. НІМЕЦЬКІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ РАСОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ОКУПОВАНОЇ УКРАЇНИ** 870
- Мізрах Ю.О. ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ GE / MCKINSEY ДЛЯ ОЦІНКИ АРТ-ОБ'ЄКТІВ** 874

Міносян С.С. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ	879
Мінц О.Ю., Дмитрієнко О.В. ЦИКЛІЧНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРИКЛАДІ ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ КУРСУ КРИПТОВАЛЮТ	884
Мірошниченко Г.А. ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ПОЧАТКОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	889
Міцай Є.П. СТУДЕНТ – МАЙБУТНІЙ ВЧИТЕЛЬ У КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ	893
Міщенко А.С. КОРЕЛЯЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ ДО ОТГ ВІД 29 КВІТНЯ 2018 РОКУ ТА ПЕРЕДВИБОРЧИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ОПИТУВАНЬ 2018 РОКУ ЯК ВИЯВЛЕННЯ ПАРТІЙНИХ УПОДОБАНЬ УКРАЇНЦІВ	895
Морфид Р.В., Дребот Н.П. РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ	899
Мустяца О.Н. ПРО МОЖЛИВІСТЬ ЕЛЕКТРОХІМІЧНОГО ОТРИМАННЯ ЗАЛІЗА ІЗ СУЛЬФІДНИХ РОЗПЛАВІВ	903
Мучичка М. СТАН НАВКОЛІШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ (НА ПРИКЛАДІ МАКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ)	908
Мушеник І.М. ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	914
Назарова О.Ю. ХАРАКТЕРИСТИКА ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	919
Найденова М.И. КОРМА, НЕГАТИВНО ВЛИЯЮЩИЕ НА КАЧЕСТВО МОЛОКА	923
Нестерчук І.К. АТРАКТИВНІСТЬ І ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕЛЬЄФУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ	928

ДЛЯ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

- Нечипоренко Д., Косоць Л. ГЕНЕРАТОРИ НАЗВ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ** 939
- Нечипорук І.О., Ларіонова К.Л. ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ** 941
- Ніжинський П.В. СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ГІДПРИЄМСТВА** 945
- Ніколаєнко І., Ковальчук Н. РЕТАРГЕТІНГ:ЙОГО ВИДИ, ФОРМИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ** 948
- Ніколаєнко І., Косоць Л. ОЦІНКА ПРОДАЖІВ ОНЛАЙН В СЕГМЕНТІ FMGG** 951
- Ніколенко Л.М., Ковалінська Ю.А. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ ДО РОБОТИ З РОЗВИТКУ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ** 953
- Новік Н.О. ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ СТАН МОЛОДІ ЯК ЗАПОРУКА ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ** 957
- Окорський В.П. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ОТГ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ** 960
- Окуневич І.Л., Борисенко Д.І. СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СПІВПРАЦІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ** 966
- Олійник Ю.С., Муханова О.В. СИСТЕМА ТЕСТУВАННЯ ЗНАНЬ НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ** 971
- Олос К.О. ПАРКІНГ НА ДАХУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗАМІННИК ПІДЗЕМНОМУ ТА НАЗЕМНОМУ ПАРКІНГУ** 975
- Омельченко Т.Г. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕМОЦІЙНИМ СТАНОМ ЯК ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧУЩА ЯКІСТЬ МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ТРЕНЕРІВ** 981

- Онопа В.А., Подфігурний Д.Д., Трикін Д.М. ОБГРУНТУВАННЯ
КОНСТРУКЦІЇ ПНЕВМОДЕЗИНСЕКТОРА ДЛЯ ЗБИРАННЯ
ШКІДНИКІВ ПАСЛЬОНОВИХ КУЛЬТУР** 983
- Онофрійчук О.С., Моренець А.О., Кохан О.О. ПЕРСПЕКТИВИ
ВИКОРИСТАННЯ ЦУКРІВ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ ПОМАДНИХ
ЦУКЕРОК ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗМІНУ КРИСТАЛІЧНОСТІ
ВИРОБІВ ПІД ЧАС ЗБЕРІГАННЯ** 987
- Опанасенко Е.О., Хапсаліс Г.Л. ГОРМОНАЛЬНИЙ БАЛАНС
ПРИ ЗАНЯТТЯХ СПОРТОМ. ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧИХ
ТРЕНУВАНЬ** 991
- Оробей О.О., Крамаренко А.М. РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ
У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ** 995
- Осадчий В.В., Букреєв Д.О. ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОННИХ
МЕРЕЖ В ПРОГНОЗУВАННІ** 997
- Осадчий В.В., Купчак Є.О. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ПОРТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ У ЗВО** 1003
- Осадчий В.В., Сендер А.А. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ В ГАЛУЗІ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ** 1008
- Остапенко А.О. АНАЛІЗ СУКУПНИХ РЕСУРСІВ ТА ВИТРАТ
ДОМОГОСПОДАРСТВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ** 1013
- Остапчук І.О. ЕКОЛОГІЧНІ ЕКСКУРСІЇ ПО МІСТУ КРИВИЙ
РІГ** 1017
- Павленко Т.П., Шавкун В.М., Лукашова Н.П.
ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ НАДІЙНОСТІ
ЕЛЕКТРИЧНИХ МАШИН ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** 1023
- Пагутяк Ю.М. ФОРМУВАННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО** 1028

ПІДПРИЄМНИЦТВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

- Паловскі Ю.О. РІВЕНЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ КЕРІВНИКІВ БІЗНЕСУ, ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ВІРОГІДНІСТЬ ЇХ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ** 1033
- Панасенко В.В., Кисіленко А.В. ПРОБЛЕМА САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ** 1038
- Панкєєва А.М., Завальний О.В. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИДІЛЕННЯ АГЛОМЕРАЦІЙ** 1041
- Панькевич В.М., Кривенька Н.В. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ** 1044
- Панькевич В. М., Цівак В.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИЩЕНИХ СТАТТЕЙ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ** 1049
- Парфенюк Е.М. УЛУЧШЕНИЕ УРОВНЯ АНГЛИЙСКОГО В ВУЗАХ И ШКОЛАХ ПУТЕМ ВЕДЕНИЯ УРОКОВ ИЛИ ЛЕКЦИЙ НОСИТЕЛЯМИ ДАННОГО ЯЗЫКА** 1053
- Пархоменко К.В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АСОЦІАТИВНИХ ПОРІВНЯНЬ ІЗ ЗООНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ТВОРУ ДЖ. ЛАМПЕДУЗИ «ГЕПАРД»)** 1056
- Пасічник К.В. МАРКЕТИНГОВІ ПРИЙОМИ ПРОСУВАННЯ ПРОДАЖ НА МІЖНАРОДНІ РИНКИ АВІАЦІЙНИХ ДВИГУНІВ** 1061
- Пастеляк В.Ю. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ** 1067
- Пастух Ю.А. ЗАСОБИ КОМП'ЮТЕРНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ** 1071
- Пелещак П.І. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛА З** 1074

ОЩАДНИМ	ВИКОРИСТАННЯМ	РЕСУРСІВ	
ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ			
Перетятко А.Є.,	Нетъосов С.І.	ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОЇ	1078
ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ ЗОРУ			
Петриця А.Н.		ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ЛАБОРАТОРІЙ	1081
ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЗИКИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ			
Пилипець Л.О.		СУЧАСНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ	1088
ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ			
Півнева Л.М.		ДЕМОКРАТИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ	1091
ПОЛИТИЧЕСКИХ СИСТЕМ АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ			
Підгірна В.С.,	Кабась К.В.	САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК	1095
ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ			
Піддубко О.А.,	Романенко С.М.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	1099
КОМФОРТНОГО ЖИТТЯ ТА БЕЗПЕКИ ЛЮДЕЙ ШЛЯХОМ			
ОСУЧАСНЕННЯ ДЕРЖАВНИХ БУДІВЕЛЬНИХ НОРМ			
Пісарогло М.І.		ОСОБЛИВОСТІ РІЗНОВИДІВ ДЕВІАНТНОЇ	1104
ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ			
Поддубей Є.В.		ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ	1108
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО			
СТАНУ			
Полякова Л.І.,	Соболь А.А.	ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	1114
ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА В ТВОРАХ ІНОЗЕМНИХ			
АВТОРІВ			
Пониполяк Н.М.		ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СТИЛЮ	1121
ЕКОДИЗАЙН В ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОМУ			
СЕРЕДОВИЩІ			
Попович В.В.		АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	1124
ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ			
Попоня О.		ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ОРГАНІВ	1129
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ			

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Попоня О. БЕЗГОТІВКОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ** 1132
- Портянко К.А. РОЛЬ ЗМІ У ЖИТТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ** 1136
- Потапский П.В., Гарасимчук И.Д., Панцир Ю.И. ПРИМЕНЕНИЕ ЭЛЕКТРОМАГНИТНЫХ ПОЛЕЙ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ДЛЯ УГНЕТЕНИЯ ПАТОГЕННЫХ МИКРООРГАНИЗМОВ** 1139
- Потіха О.Б. ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УНДО У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД** 1144
- Пригара О.Ю. МОДЕЛЬ ВІДКРИТИХ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА** 1152
- Придуха А.С., Самодай В.П. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТОРГІВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ЛЮДІС-СУМИ»)** 1155
- Прокопчук Р.П., Сингаївський Д.В. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВИХ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРОФІЛЮ «ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ДЕРЕВИНИ»** 1158
- Райська А.Ю., Гнида А.С. ГЕЙМЕРИ ЯК МОЛОДІЖНА СУБКУЛЬТУРА** 1168
- Рафальська Н.М. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ 2015-2017 РР.** 1171
- Редченко Р.О., Копішинська О.П., Уткін Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗЕМЛЕРОБСТВІ** 1174
- Рибалов Б.О. СКАНИРУЮЩИЕ УСТРОЙСТВА НА БАЗЕ ДЕФОРМИРУЕМЫХ ПЬЕЗОЗЕРКАЛ** 1179
- Рисін М.В., Маркелова О.А. ОЦІНКА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ** 1183

- Рисін М.В., Маркелова О.А., Яцюк І.І. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ БАНКІВ В УКРАЇНІ 1188
- Ріпа Т.В., Башлак К.С., Рогожинська М.М. РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА БАНКІВ В УКРАЇНІ 1194
- Ріпа Т.В., Кирилюк Л.А. ЗНАЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ У ПРОЦЕСІ НАКОПИЧЕННЯ КОШТІВ НАСЕЛЕННЯ 1196
- Ріпа Т.В., Корзаченко О.С., Севрюкова Ю.О. ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 1199
- Рогальський Р.Б., Бойко А.М., Старак А.М. СХЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПАРАМЕТРИ ТРАНСПОРТНОГО ПОТОКУ 1202
- Рогова О.Г. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ 1206
- Роговенко М.М. МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ У ГРІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ 1211
- Романенко Ю.Н. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ІНШИМ МОВАМ У ВИГЛЯДІ УРОКІВ НА ЮТЮБ 1215
- Руденко З.М., Рудкевич В.І. РОЗВИТОК СИСТЕМ ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ 1219
- Рудюк П.С., Янцур М.С. ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ПРОФЕСІЇ ДЕРЕВООБРОБКИ В ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ 1224
- Савчук Л.Б., Дячук Н.Б., Добровольський В.А. ВПЛИВ ОЛІЇ СОНЯШНИКОВОЇ ПРИ ДОДАВАННІ ЇЇ ДО РАЦІОНУ ГУСОК НА ВМІСТ ЛІПІДІВ У ПЕЧІНЦІ І ЖОВТОЧНОМУ МІШКУ ВИВЕДЕНИХ ГУСЕНЯТ У 1- ТА 5- ДЕННОМУ ВІЦІ 1228
- Самчук В.Р., Ларіонова К.Л. ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ 1232

КРЕДИТУ ТА ЇХ РОЗВИТОК

- Семенів Н.М. ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ КРЕДИТУ ТА ЇХ РОЗВИТОК** 1237
- Семенова Л.Ю., Шульга А.С. РОЗРОБКА ЕФЕКТИВНОГО МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА** 1242
- Семеріков М., Джуринський О. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ** 1246
- Semigina T.V. HEALTH AS A POLITICAL ISSUE** 1249
- Sydorchuk A. AN EFFICIENCY OF THE IMPLEMENTATION OF LOCAL BUDGETS ON INCOMES AND EXPENDITURES WITHIN INDIVIDUAL BUDGET PROGRAMS** 1254
- Сисоєнко І.А., Карлюка Д.О., Трохимчук О.С. ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА СПОСОБИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ** 1256
- Сичова Н.С. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ** 1260
- Скрипник А.О. ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ** 1265
- Сліпчук В.Л., Колодій А.В. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ЗАСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ** 1268
- Слободянюк С.О. ЧАСТИНА І МОНОГРАФІЇ ТЕОРІЯ ТРИВАЛОЇ МІЦНОСТІ ТА СТІЙКОСТІ СТЕРЖНЕВИХ ЗАЛІЗОБЕТОННИХ СИСТЕМ** 1272
- Смерека Л.І. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА** 1278
- Сокирка Д.С. АГРОБІЗНЕС УКРАЇНИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ** 1282
- Спірідонов М.В. ВИЗНАЧЕННЯ МАКСИМАЛЬНО ДОПУСТИМОЇ ТЕМПЕРАТУРИ ПРИ ОБРОБЛЕННІ КІСТОК РІЗАННЯМ** 1287

Спузяк Е. С. ІРИНА ДЕРЮГІНА ТА ЇЇ МІСЦЕ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ГІМНАСТИЦІ	1291
Стародубцев М.В., Волошин О.Р. РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	1295
Стремоухова И.В. НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕЛОВОГО ОБЩЕНИЯ С ИНОСТРАННЫМИ ПАРТНЕРАМИ	1298
Сук П.Л. РЕЄСТРАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ	1302
Суровцова А.В., Кулиш В.С. ИНОЯЗЫЧНЫЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ	1305
Талавіра Г.М. ІСТОРИЧНА РОЛЬ П.П. МЕЛЬНИКОВА В РОЗВТИКУ ТРАНСПОРТНОЇ НАУКИ І ЗАЛІЗНИЧНОГО БУДІВНИЦТВА	1311
Тарасова В.В., Ковалевська І.М. АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРПОТОКІВ В УКРАЇНІ	1314
Тарасюк Т.Ю. ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА ОЦІНКА ЙОГО СТАНУ	1319
Татарікова Г.С. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	1324
Ташенко А.Ю., Яковенко А.К. ЧОТИРИ ПОГЛЯДИ НА ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ	1329
Творошенко І.С. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОБУДОВИ НЕЧІТКИХ ВІДНОШЕНЬ ПІД ЧАС ВІДОБРАЖЕННЯ ДИНАМІЧНИХ ВЗАЄМОДІЮЧИХ НЕЧІТКИХ ПРОЦЕСІВ СКЛАДНИХ СИСТЕМ	1334
Ткаченко Г.В. ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІОНАЛА	1339
Топольницька Т.Б., Моспанко Р.В. ОСНОВНІ ВИМОГИ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ОРГАНІЗАЦІЇ	1345
Торохтій І.О., Овчіннікова С.М. ОСВІТЯНСЬКІ ЛАЙФХАКИ	1350
Тугай М.Ю., Чорна А.В. АНАЛІЗ ВІЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО	1354

- ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ РОБОТИ З КОМП'ЮТЕРНИМИ МЕРЕЖАМИ**
- Тупіцин В.М. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ** 1360
- Тур І.Ю. ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АУТСОРСИНГУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ** 1365
- Тучапська М., Бойченко Ю. ФІНТЕХ – НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ** 1369
- Устінова М.В. МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ** 1372
- Файвішенко Д.С. ІННОВАЦІЙНИЙ РУХ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО РИНКУ** 1376
- Федушко С.С., Рудник М.В. СТВОРЕННЯ (РОЗВИТОК) ВЛАСНОГО БРЕНДУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ** 1379
- Француз С.О. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ** 1382
- Funtikova O. SOUTH OF AZOV, AS A CONNECTION OF HISTORY AND MODERNITY IN THE EDUCATION OF CHILDREN-URUMS AND CHILDREN-RUMEEES IN THE IN GREEK'S FAMILIES** 1386
- Халабова О.О., Сідельник О.П. CROSS-SELLING ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОДАЖІВ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ** 1391
- Халабова О.О., Шевчук О.О. ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ** 1396
- Хальчицький Д. УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ПІСЕННА** 1401

КУЛЬТУРА

- Хмиз О.М., Ларіонова К.Л. СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ 1404**
БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
- Хоменко Л. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ З'ЄДНАНЬ ДЕТАЛЕЙ ТА 1409**
ВУЗЛІВ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ
- Хомицкий Н.Е. ПОКАЗАТЕЛИ СОЦІАЛЬНОЇ 1415**
ДЕЗАДАПТАЦІЇ І КРИТИЧНОСТІ (МЕТОДИКИ ММРІ І
ЛОБІ) У ПАЦІЕНТІВ С ШИЗОАФФЕКТИВНИМ
РАССТРОЙСТВОМ І ПАРАНОЙДНОЮ ШИЗОФРЕНІЄЮ
- Храбуст С.А., Федущко С.С. ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА 1420**
ІСНУВАННЯ СПІЛЬНОТ В СОЦІАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩАХ
ІНТЕРНЕТ
- Храмченко О. СУЧАСНА ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА НАД 1424**
ЖІНКАМИ В СІМ'Ї
- Христова Т.Є., Міщенко В.В. РУХОВА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЛЮДЕЙ 1429**
ЗРІЛОГО ВІКУ ПІСЛЯ ПЕРЕЛОМІВ ТРУБЧАСТИХ КІСТОК
НИЖНІХ КІНЦІВОК
- Худякова А.А. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ 1434**
МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В
ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
- Хукаленко М.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО 1437**
ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ
- Цирульник С.М., Провозьон Д. ПРОЕКТУВАННЯ ТА 1442**
РЕАЛІЗАЦІЯ МОДУЛЯ ІОТ
- Ціщора Т.Ю. РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ 1447**
ІГОРДЛЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
- Чалая О.С., Шептур О.А., Циба М.В. ГУМІНОВІ РЕЧОВИНИ ТА 1453**
ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ
- Ченгар Л.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕПІЧНИХ ТВОРІВ 1456**
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СЕРЕДНІЙ

ШКОЛІ

- Черніговська О.О. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ОРГАНІЗАЦІЇ** 1460
- Чижова Т.В. СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ В ТУРИЗМІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ** 1473
- Чорна А.В. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ LIGHTVOT: CODE HOUR** 1478
- Чорна Ю.В., Аблєєва І.Ю. ПЕРЕРОБКА ПОЛІМЕРНИХ ВІДХОДІВ** 1482
- Чорток Ю.В., Федоришин І.В. КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ** 1487
- Шаповал А.О. ДІЗНАВАЧ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ТА ОБШУКУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ** 1490
- Шашко А., Маршук Л. ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ** 1494
- Шашко А., Маршук Л. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ** 1498
- Shvay R.I. DEVELOPMENT OF THE STUDENTS CREATIVITY** 1502
- Швейбиш К.Ю. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ШЕРІНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ** 1505
- Шевченко В.В. ЩОДО АСПЕКТІВ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРА – ПЕДАГОГА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗВО** 1510
- Шекура М.В., Качмар О.Ю. LEGAL TEXTS AND PECULIARITIES OF THEIR STUDY** 1513
- Шергіна Л.А., Зубченко А.І. БЕНЧМАРКІНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ** 1516
- Широбокова О.О. СОЦІАЛЬНІ НОВАЦІЇ: СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТНІ ВІДНОСИНИ** 1520

Шишкін Е.А., Гайко Ю.І., Азізова Д.С. СУЧАСНЕ МІСТО	1524
Штерма К., Штерма Т.В. КЕРІВНИК НОВОГО ПОКОЛІННЯ	1529
Штефан А.К. LEADERSHIP QUALITY DEVELOPMENT IN PROFESSIONAL EDUCATION OF STUDENTS	1533
Шубкіна Катерина Андріївна ФРАГМЕНТАРНА КОМПОЗИЦІЯ В РОМАНАХ ПАТРИКА МОДІАНО	1537
Шульга В.Ю., Шенгерій Л.М. ГЕНЕЗА ФІЛОСОФСЬКОЇ КАТЕГОРІЇ «ЛЮБОВ»	1540
Shuliuk B.S., Petrushka O.V. BUDGET PROGRAMS AS A MEANS OF ACHIEVING THE SOCIO-CULTURAL GOALS OF THE STATE	1543
Щербина М.Б. МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОГНІТИВНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ	1546
Щетина Т.П. ЖІНОЧА ОСВІТА В ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ В ХІХ СТОЛІТТІ	1551
Якименко А. РОЛЬ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ	1555
Яремко М.О. ОСОБЛИВОСТІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	1559
Ярмак Т.С., Спасітелева С.О. ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННІ	1562
Яценко Ю.В. РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧА ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ ТА БВМД В УМОВАХ ГОСПОДАРСТВА	1569